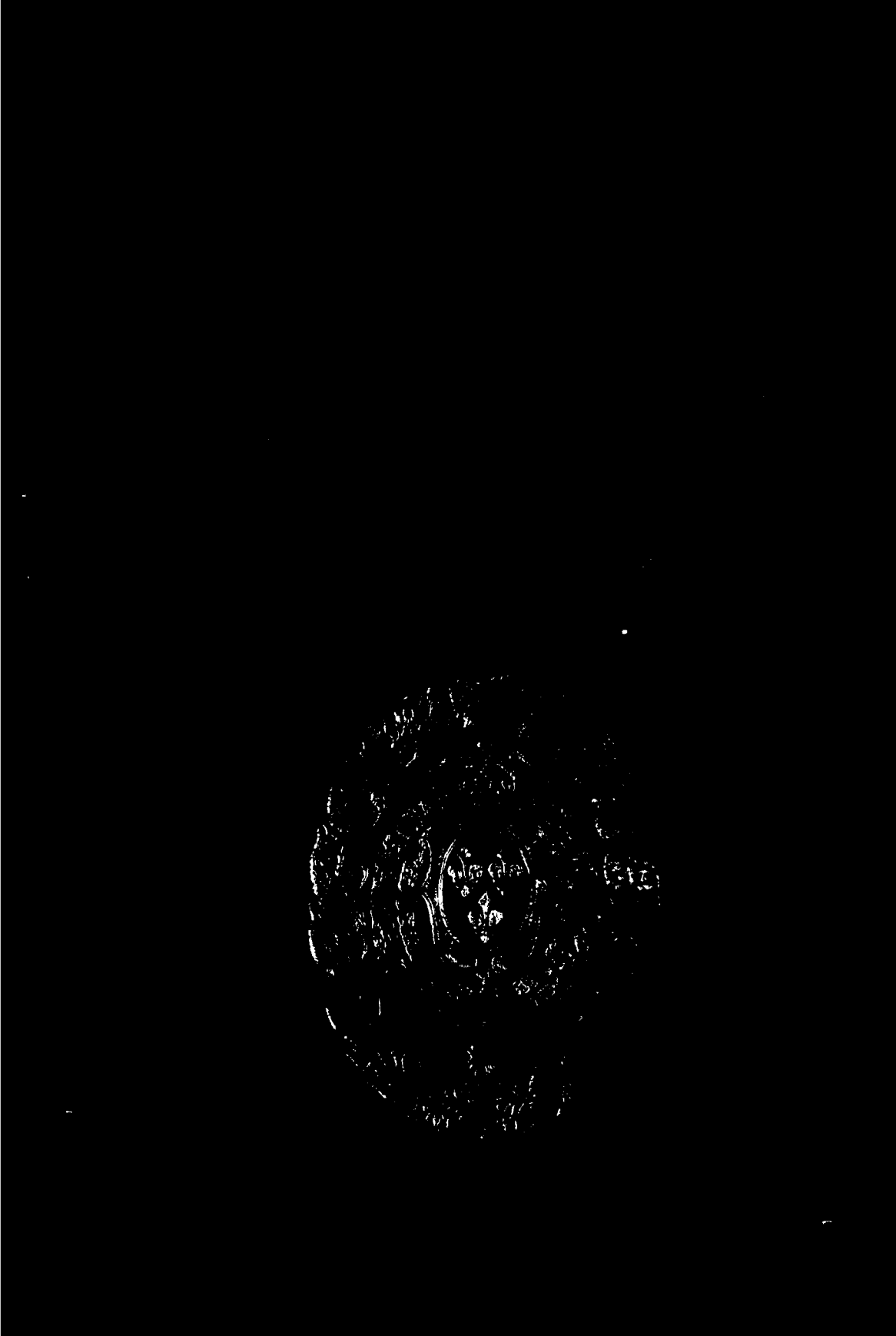

R 1326

1665-1673

Boulay, E. du

Historia universitatis parisiensis

~~BA~~

() 000 0/ 384 01

17 313

©

**HISTORIA
VNIVERSITATIS
PARISIENSIS.**

R
1326

Salle de travail

N

381

(1)

HISTORIA VNIERSITATIS PARISIENSIS IPSIVS FVNDATIONEM.

NATIONES, FACVLTATES, MAGISTRATVS, DECRETA,
Censuras & Iudicia in negotiis fidei, Priuilegia, Comitia, Legationes, Refor-
mationes. Item Antiquissimas Gallorum Academias, aliarum quoque Vniuersi-
tatum & Religiosorum Ordinum, qui ex eadem communi matre exierunt, Institu-
tiones & Fundationes, aliáque id genus cum instrumentis publicis & authenticis à
Carolo M. ad nostra tempora ordine Chronologico complectens.

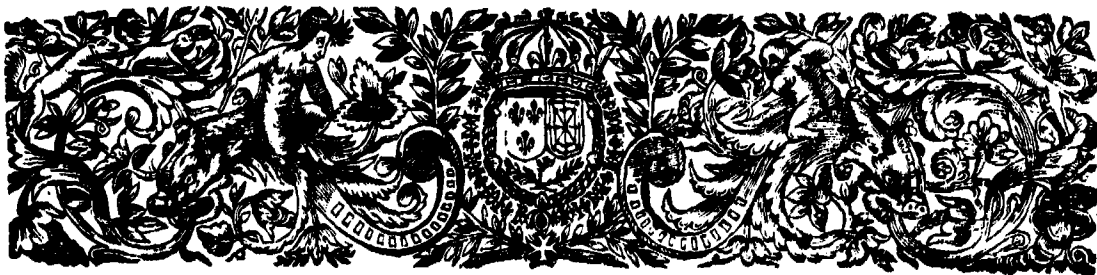
Authore *Eloquentia*
emerito Professore, antiquo Rectore & Scriba eiusdem
Vniuersitatis.

AB ANNO CIRCITER 800. AD ANNVM 1100.

PARISIIS,
Apud FRANCISCVM DEL. viâ Iacobæâ, ad Imaginem Diui
Francisci Seraphici, prope Fontem Sancti Seuerini.

CM PRIVILEGIO REGIS.

L V D O V I C O X I V .
F R A N C I Æ
E T N A V A R R Æ
R E G I C H R I S T I A N I S S I M O .

L Atere, REX AVGVSTISSIME,
prodire sub auspiciis tuis Vniuersitatem Pa-
risiensem. Regium ipsa cum opus sit, non
alium debuit quam Regem Patronum de-
ligere. Commodè verò & peropportune con-
tingit, ut quo tempore Orbem Vniuersum impleas nominis
tui famâ, omniumque animos ventura laudis expectatio-
ne suspendis, effundere se incipiat in lucem. Sic enim spe-
rat faciles se aditus habituram ubique, & loca plurima,
ubi magnificè recumbat, reperturam: donec numeris suis
annisque pariter absoluta, eius gloria qua sibi à te accesserit,
commemoratione, seculi tui felicitatem illustret. Cum
verò ipsa se tibi offert, vouet dedicatque, non extollit mu-
neris dignitatem: talis est qualem fecerunt Maiores tui, ta-
lemque successum ostentat, qualem sibi dum eam conderet
inuietus Carolus M. pollicitus est habituram. Non enim
ille Studiorum aternitatem quam Barbaræ Gentes in Gal-
liam irrupentes interruperant, restituendo, nominis dun-
taxat sui gloriam quesuit, aut Regni Gallicani splendorem,
sed id maximè, ut apertâ publicâ litterarum Officinâ, pro-

positisque Priuilegiis & Beneficiis, ex omnibus Orbis Christiani partibus studiosos alliceret, allectos Gallicanis fontibus simul & animis imbueret, imbutos ad amorem Regni, & ad Religionis Christianae defensionem utraque fidei propagationem unanimiter adunaret. Nec id contigit præterquam sperabat. Postquam enim uniuersos populos sibi subditos solenni diplomate certos fecit de consilio quod conceperat, ecce Italia, Saxonia, Germania, totumque Imperium Occidentale ultro se submittit, miratusque est uniuersus pene orbis Christianus factum se momento Gallicum, adeo numerofo examine Græci, Latini, Itali, Hispani, Saxones, Germani, Angli Scoti & Hiberni in Galliam sese effuderunt: qui deinde in Patriam remeantes, caterorum Popularium animos, sæpe etiam aduersos ad amorem Caroli Gallorumque conuerterunt. Quam tam facilem promptamque de animis victoriam agnoscentes Monarchæ Exteri, veritique ne ulterius progrediretur, eiusdem exemplo Caroli sapientiores facti, instituerunt ipsi, quanquam non tam felicibus auspiciis, Academias apud se, ut proposita similiter opportunitate studiorum subditos suos aliquatenus retinerent & à peregrinandi desiderio auerterent. Hinc Bardas Imperator Constantinopolitanam instaurauit; Alfredus Anglorum Rex, & ipse quoque Magnus appellatus, Oxoniensem, euocatis ad id opus Magistris Gallicanis instituit & plantauit. Eodemque exemplo Carolus Caluus Ludouici Pij ex Iuditha filius, litterarum ruinis, quas regnante Patre turba Ciuiles fecerant, reparatis, paterni auitique Imperij habenas que Patriuelibus debebantur, recepit, felicissimèque tractauit: conspirantibus in id scilicet Italis Romanisque, qui studij Parisiensis frequentatione & Gallicano commercio iam diu frui consueuerant. Quid quòd cum in imbelles Successorum manus sceptrum Francica deuenissent, ipsis tractandis. Hugo Capetus suffectus, eique ob id maxime assertum firmatumque solum unanimi Proce-

rum consensu, quod Robertus filius litteratus adolescens
Athens Francoica instauranda spem daret, qua bellis inte-
stinis & Normanicis attrita pene conciderat?

Et quid aliud Fredericum I. Philippum I. Ludouicum
Crassum; Ludouicum Iuniorum & Philippum Augustum
contra eos hostes à quibus laceffi & impetiti sunt, defendit,
immò triumphatores effecit, nisi quia Musarum Parisien-
sium beneficio habebant ubique terrarum amicos, non ar-
mis territos; non ambitione conquistos, non largitione cor-
ruptos, sed amoris & patrociniij, quod liberis eorum in
Musæo Regio commorantibus præstabant, vinculis deuin-
ctos & alligatos? Hinc non dubitarunt Guido Manfredi fi-
lius & Manfredus filius Pizi, tunc cum Fridericus Æno-
barbus Imperator frendeat aduersus Gallos qui Alexan-
dro III. summo Pontifici patrocinebantur, Ludouico VII.
Alb. nepotem suum, quem ad Parisiense studium tanquam
Ad Catholicæ fidei arcem, mittebant, commendare, & studium
in suis partibus opemque polliceri. Similiterque Lantgra-
uius missis liberis duobus, eidem Regi non aliunde notus,
hoc vno voluit innotescere, dataque occasione se suaque om-
nia illi addicere. Adeò certum & potens amicitia societatis-
que pignus est dare liberos obsides. Nec potentius reperit
Iulius Sacrouir, ut Galliam à Romanis triumphatam in
pristinam vindicaret libertatem, quam Æduensem urbem
occupando, ubi nobilissima Galliarum soboles teste Tacito,
studijs operabatur. Quo factò si quid ab eo peccatum est,
admissaque tamen est excusatio necessitatis, quanto certius
est amoris pignus, non vi, non terrore, non carcere, non ar-
mis, sed patrociniò, liberalitate, gratia, priuilegijs obsi-
des liberos detinere?

Neque verò ad debellandos hostes externos armaque de
manibus eorum excutienda solummodo contulit Academia
Parisiensis, Ecclesiæ quoq; Statusque Gallicani libertates &
auiua iura, doctrinæ nunquam fatiscens clypeo, omni a. 17

omni seculo, omni tempore propugnauit; Inuasores aut inuadere volentes repressit, schismata extinxit, hereses debellauit. Non commemoro quid Imperio, quid aliis quibusdam Regnis acciderit: quid Henricis III. IV. V. Lothario, Conrado & Friderico Anobardo Imperatoribus: nihil simile contra Galliam attentatum est, aut effectum, immò nec contra eos attentatum fuisset, si ab eis Gallia stetisset. Etenim nemo est tam parum in historia versatus, qui nesciat partem in quam ipsa inclinauit, semper fuisse potiore. Senserunt ipsi quos commemorauimus Imperatores, experti sunt & Pontifices Romani nullum presentius in schismatis & tumultibus Italicis ac Romanis comprimendis presidium patrociniūque esse, quàm Gallicanum: nec agnitos ab Ecclesia fuisse pro Pontificibus, quos Gallia pro Pontificibus non agnouisset. Quo argumento Theobaldus Cantuariensis Archiepiscopus Henricum II. Anglorum Regem à partibus Octauianis & à Friderico Augusto ad Alexandrum III. cui Gallia fauebat, auocauit & transtulit. Eos, inquit, in humili casu præualuisse crebra recolimus lectione, quos Gallicana recepit & fouit Ecclesia, & infelicem exitum eorum, quos tentationis impetus introduxit. Sic obtinuerunt temporibus nostris Innocentius aduersus Petrum, Calixtus aduersus Burdinum, Urbanus aduersus Vibertum, Paschalis aduersus tres, Albertum, Maginulfum, Theodoricum, & multi similiter in diebus Patrum.

Longum esset ire per omnia secula, & quàm multa sint ope Francorum extincta schismata, quàm multi Pontifices recreati, commemorare. Qua in re quantam partem esse crediderint Academia Parisiatis indicant priuilegia quæ ultro illi nec rogati concesserunt, beneficia quæ Magistris ipsius contulerunt, dignitates Ecclesiasticæ ad quas eos promouerunt, intima Curia Rom. consilia, quorum eos participes esse voluerunt, ipse denique Pontificatus supremus quo plurimos nostrorum sacer Ordo Cardinalium dignos & decorandos esse iudicauit. Id tandem agnouerunt Imperatores

peratores Rom. qui ut Pontificum à quibus eos saepe diffidere contigit, potestatem reprimerent, Vniuersitatisque Paris. vires deminuerent, Iuris Ciuilis restitutione Bononiensem Academiam, Medicina professione Salernitanam instaurarunt: ut quemadmodum ex omnibus mundi partibus ad Artium Liberalium Theologiaq; exercitia Parisiensis Vniuersitas auditores alliciebat; sic illa Iurisprudentia & Medicina amatores attraherent: atque ita, ut disciplinarum, sic doctorum medià quasi parte vindicatà, aut tabesceret Parisiensis, aut certè incelebrior & infrequentior foret, partemque longè maximam amitteret authoritatis. Et forsan euenisset quod coniecerant, nisi Maiores nostri cladem istam præcauentes, iuris quoque Ciuilis & Canonici, nec non & publicam Medicina professionem in Lyceo Parisiensi instituisent.

Verum ut corporibus humanis, ita & Ciuilibus sui sunt morbi suæque mutationes. Fatendum est hanc Regiam Scholam quæ à prima sui institutione seculum nonum iam prope absoluit, ab ea ingenti fama & frequentia plurimum decidisse. Vnde id vero? Tria sunt potissimum quæ commendant Vniuersitatem, Magistrorum fama, disciplinae scholaris obseruatio, Principum priuilegia. Equidem nunquam illa florentior fuit, quàm nunc est in omni disciplinarum genere. Florent adhuc in Artium liberalium cultura nouem Gymnasia discipulorum quidem numero, non merito Magistrorum inæqualia. Sacer Theologorum ordo nunc maxime, si vnquam aliàs, toto orbe prædicatur. Medicinae professio nunquam & nusquam viguit floruitque magis. Decretistarum collegium resumit vires frequentibusq; suorum Auditorum exercitationibus satis demonstrat quid sit ab eo deinceps exspectandum. Quid ergo nunc ad splendorem Academiae frequentiamque desideratur? non opes, non honores, non dignitates quas nec quasuit vnquam, nec ambit ullatenus, sortis quippe suæ & instituti contenta finibus. Aula quæ Beneficiorum & Munerum captatores tam mul-

tos omnis generis & ordinis quotidie videt, videt ab Vniuersitate semel in anno Regiæ Maiestati Cerei munus offerri, nihil postulari, nihil auferri. Quid igitur deest? Priuilegiorum integritas; non eorum modo quibus secunda consistat quietemque habeat à turbatoribus, sed eorum maxime quibus singulariter dotata est: ijs quippe modis restituitur splendor, quibus constitutus est, & eà ratione frequentia redditur quâ comparata est. Illustrissimi Progenitores tui innumeris illam Priuilegis decoratam esse voluerunt. Carolus M. ex ultimis Britanniae finibus Alcuinum multosque alios, multos quoque ex Italia exciuit: Caluus Græcos & Hibernos cum Grege Philosophorum ad publicam eruditionem sua celsitudine conduxit, comitate attraxit, dapsilitate prouocauit. Sic illam Ludouicus Crassus, Ludouicus VII. & Philippus Augustus ipsamet Atheniensi, Alexandrinâ & Romanâ florentiorem effecerunt. Eadem ratione consecuti Reges & securitatem ei conciliarunt & dignitatem amplificarunt: quorum exempla præ oculis habens inuictissimus auus tuus Henricus vere Magnus compositis rebus partaque pace nihil antiquius habuit in votis, quàm ut Academiam suam bellis ciuilibus deformatam statutis legibusque in antiquum splendorem reuocaret & priuilegiorum confirmatione solidaret. Tu quoque Rex Paterni auitique in eam amoris æmulus, Imperio Francico succedens eadem auctoritate tuâ confirmari voluisti; speramusque fore, ut quandoquidem totus in Regni tui reformationem incumbis, oculos tandem ad Academiam quoque tuam conuertas, eamque in antiquum splendorem dignitatemque restituas.

Quod si veterem quoque frequentiam illam restitutam cupis, Ecce quo consilio Carolus M. eam procurauit. In toto Imperio suo scholas esse voluit duplicis generis, priuatas & publicas. Priuatas in omnibus passim Episcopijs & Cœnobijs ubi Grammatica, Arithmetica & Musica seu cantandi methodus, aliaque eiusmodi artium inferiorum

primordia commodè & minoribus impensis traderentur. Publicas quas vulgo Vniuersitates appellamus in 3. tantum locis ; Parisiis , Bononia & Ticini , ad quas è priuatis & minoribus illis qui uellent iam non rudes accedere possent ; altioribus disciplinis imbuendi. Ac de Bononiensi quidem & Ticinensi nihil hic commemoramus. Parisiensis uerò tanta fuit eo etiam regnante , deinde sub Caluo celebritas & frequentia , tam purus sana doctrinæ alueus , ut non modo Francia & Imperio , imo toti Ecclesiæ sufficere potuerit. Et certè quandiu unica fuit , non ea uisa est in rebus fidei Doctorum dissensio quæ deinde , postquam multiplices aliæ Vniuersitates & innumera scholæ institutæ sunt aut permissæ.

Quotquot olim discendi studio tenebantur , confluebant Parisios , ibique ex eodem fonte eandem doctrinam hauriebant , nec aliam reuersi predicabant. Et si qui forsan contra id quod didicerant aut aliunde attulerant , sentire audebant , Magistrorum suorum numero & communis matris auctoritate statim comprimebantur.

Itaque Ioannis Erigenæ , Berengarii , Abaelardi , Gilberti Porretani , Amalrici Carnotensis errores , quanquam suis temporibus tumultus excitarunt , sectatores tamen aut non habuerunt eorum plurimi , aut non diu certè habuerunt. At postquam non modo in exteris Regnis sed in ipso quoq; Gallicano plures Vniuersitates & Collegia publica instituta sunt , plurima inde Reipub. Ecclesiastica & Ciuili mala promanarunt. Nam imprimis nonnulli Doctores suarum potius Vniuersitatum & Collegiorum quàm Dei & Ecclesiæ honorem quarentes , & quam semel animis imbiberunt aut sustinere iussi sunt opinionem , propugnare mordicus contententes , hæreses & schismata alunt sæpe , Ecclesiamque in apertum discrimen propellunt ; dum aut nimium rationi tribuentes , fidei meritum extenuant : aut humana infirmitat nimis comparietes Ethicam Christianam deprauant.

Sed & policia Ciuili aliud malum accidit. Ex ijs nempe quemadmodum olim ex Cornificianorum scholis, de quibus loquitur Saresberiensis, scioli multi, pauci docti emergunt. Inde Cœnobarum ingens multitudo tertiam pene Franciæ partem occupat: inde Rabula Forenses innumeri, Legulej & Procuratores litium infiniti, qui quia latinè aliquid garrere didicerunt, fodere aut mercaturam facere dedignant, Regnum familiasque singulas implicant innumeris quæstionibus & inextricabilibus litium formularumque anfractibus. Inde Aratorum militumque robustorum raritas: otiosorum verò Decoctorumque frequentia. inde tandem certissima clades litterarum. Etenim quotus quisque est peritiæ suæ conscius, qui cum videt furtiuus eiusmodi canalibus Alueum exhauriri Parisiensem, docendi prouinciam suscipere velit? malunt quippe plerique in parua cella sublimem si quam habent scientiam includere, vel unius adolescentis priuata institutioni incumbere, quàm cum timore paupertatis aut solitudinis publicè profiteri. Cui malo, siquidem causa scitur, remedium afferre non est operosum. Quatuor illæ facultates, Artium liberalium, Medicinæ, Iuris utriusque & Theologiæ quæ tanta cum sedulitate, methodo & peritiâ docentur, non minus desiderium exteris excitant sciendi quàm olim: nec litterarum amor minor est hodie quàm olim; nec minus certè frequentabitur ab Anglis, Scotis, Hibernis, Italis, Græcis, Germanis, Polonis, Danis, Suecis hæc Academia quàm olim, si par honor litteris reddatur qui olim, par quies earum Professoribus: si scholæ Forenses antiquis finibus coërceantur: uno verbo si antiqua priuilegia ipsi Vniuersitati eiusque scholaribus & Magistris restituantur. E Regia Nauarra.

TVÆ MAIESTATI,

Deuotissimus Client & subditus,
CÆSAR EGASSIVS DV BOVLAY.

LECTORI BENEVOLO.

OPERE questus sum apud me, nec ullus est qui non mireretur ipse secum, quid sit quod Vniuersitatis Parisiensis toto orbe tam prædicabilis tamq; decantatæ Historiam nemo hæcenus contexere aggressus fuerit. Id si quis alius ante nos fecisset, haberes, AMICE LECTOR, Opus longè accuratiùs elaboratum & perpolitum, curiosaque inuestigatione magis commendabile. Inimus viam non ante tritam vlli, nec calcatam. Veremurque ne nobis id eueniat, quod iis quibus iter est per syrtes, aut qui primi prætentant profundum, quibus sæpe hauriri contingit arenæ vorticibus & aquarum. Id verò Maiorumne prudentiæ adscribas an desidiæ, tu videto. Certe licet forte crediderint temerarium esse tanti operis susceptum, non videtur excusabilis eorum incuria, quod tam multa tamque memorabilia quæ suis temporibus acciderunt, obliterari passi sint: sicque suscipiendi operis desiderium Posteris, spemque successus ademerint. Satis enim tute ipse coniecis, quantæ difficultatis quamque immensi laboris sit nouem prope sæculorum gesta replicare, hoc est perlustrare labyrinthum tot inextricabilibus inuolutum & implicitum erroribus, nullo filum porrigente. Reuera Scholæ Francicæ seu Parisiensis meminerunt è veteribus nonnulli, sed ingenti in opere nonnunquam vnico loco, idque sæpe verbulo tenus, aliud cogitando, aliud scribendo & per transfennam. Hinc si bene affectus accedis & beneuolus, habes vnde conatum nostrum laudes, qualiscumque futurus sit successus; excuses quoque, si desiderio tuo & expectationi non planè satisfacimus. Nolumus enim, quod legitimè tamen possemus, ingentes occupationes nostras prætexere & defectum otij ac temporis, cuius longè maximam partem rapiunt sibi negotia publica Vniuersitatis. Imò fatemur ingenuè, quod si quid otij diurnæ professioni Rhetorices, si quid negotiis quibus nos aut publica aut priuata necessitas vacare compulset, à 15. prope annis suffurari potuimus, id totum conquirendis Manuscriptis, instrumentis, monumentisque publicis, Authorum testimoniis colligendis applicauimus & insumpsimus. Nec inutilem videbis laborem nostrum in voluminibus quatuor aut quinque reliquis quæ tibi præparantur: Ac in his duobus quæ prodeunt in lucem, quæque præmittere necesse

fuit, omnino labor ingratus extitit, licet immensus: quippe quantacunque sedulitate & diligentia vetera manuscripta conquisserimus, veteres quoque Authores euoluerimus, non inde tamen assequi potuimus, vnde tibi & nobis fieret satis. Sed id commune malum est omnibus fere vetustis corporibus, nescire suam originem. Si tempus veritatis parens aliquid detexerit, quod certius sit, & iis quæ scripsimus, conforme aut consimile, addendo succenturiabis; si contra, ignorantiam nostram excusando corriges & emendabis. Si quid à nobis in ea re peccatum est, non ex animo certè peccatum existimes: à quo crimine longè absumus.

Vt autem totius operis consilium habeas, accipe hæc paucis. Priusquam historiam aggredimur, nonnulla præmittimus de vetustissimis Galliarum Academiis, vt pateat Vniuersis Galliam nostram ab omni æuo litteratam fuisse litterarumque cultricem, nec à veteribus abs re dici *facundam* ac eloquentem, *elatoque corhurno* incedere. Earum autem aliquæ vetustissimi sunt instituti & Aboriginum Gallorum: quales fuerunt Druidenses, & Massiliensis Græcorum Phocentium. Aliæ à Romanis erectæ, quales sunt Narbonensis, Tolosana, Burdigalensis, Lugdunensis, & aliæ nonnullæ: quas quidem omnes perpetuâ seculorum serie ab ipsa Gallicanæ Gentis origine magnam famam, celebritatem & frequentiam consecutas fuisse testantur Annales omnium temporum, & nemo ambigit; donec circa an. Christi 500. inundantes non in Galliam modò sed in Italiam & Hispaniam Barbari indicto Musis silentio publicam earum professionem sustulerunt.

Veteribus illis quas instituit Gentilis curiositas, successerunt Episcopales & Cœnobiticæ, sed in occulto, nec nisi Clericis & Monachis diu patuerunt. Quippe Principibus barbaris & illiteratis odio erant litterati seculares, ob idque ab omni munere publico arcebantur. Hinc fœda barbaries Galliam occupauit, donec Carolus verè Magnus sciendi appetens, iacturamque istam & Gallicani nominis dedecus ferens iniquo animo, reuocatis quasi postliminio Musis, & accitis vndequaque earum Cultoribus Ludum Publicum in Palatio Parisiensi patere voluit, ad eumque subditos suos omnes datis litteris inuitauit & proprio exemplo incitauit. Ab eo ergo iuxta communem & veram Scriptorum sententiam ducimus Vniuersitatis Parisiensis institutionem & originem. Nec satis mirari possumus secus venisse nonnullis in mentem, non infimæ certè notæ Scriptoribus; cum luce meridianâ clarius sit ab ætate Caroli M. ad hæc vsque nostra tempora publicum fuisse Parisiis litterarum exercitium, illudque celeberrimum & frequentissimum. Quod quidem ipsa seculorum & temporum serie Chronologicaque fide aperte demonstratur. Vnum est quod se videtur incertum, quæ fuerit primitus Reipub. nostræ litterariæ administratio, quæ forma, qui status: ob idque ad calcem primi seculi dissertationes nonnullas tibi proponimus, vt ex comparatione cum veteribus Academiis tam Etnicis quàm Episcopalibus & Cœnobiticis, & ex eo ordine qui in ipsa cernitur Vniuersitate, habeas quid tenendum sit. Diuinant

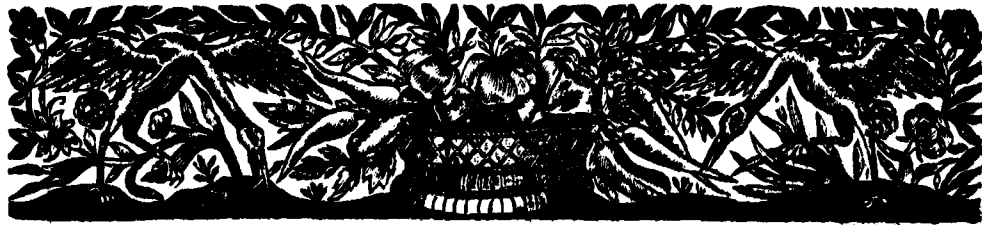
enim profectò qui putant initio complures vndequaquē concurrisse Magistros & Scholares , nullaque communi societate inita singulos Scholas singulares per 400. circiter annos exercuisse, donec sub Philippo Augusto vnum corpus composuerunt, ceterisque legibus & statutis stabilierunt. Istud dicere, diuinare inquam, est; nam regnante quidem Philippo formam Reipub. certam & stabilem habuit Vniuersitas, sed non nouæ institutionis; nec, cum tam multi illorum temporum scripta sua ad nos transmiserint, ipsique etiam scholarum Paris. frequentiam prædicent, vllus meminit Reipub. litterariæ tanquam recens institutæ: vnde recurrendum est necessario ad primordia & ad ipsum fundatorem; vt & in aliis multis, quorum vsus perpetuus cernitur absque initio. Sed vt se res habeat de tempore deque authore istius Reipub. magni certè ingenij fuit singularisque prudentiæ iis fundamentis Vniuersitatem solidare, quibus inconcussa fuit hætenus omnesque procellas & tempestates elisit.

Atque vt quem in hacce componenda Historia tenuimus Ordinem, exploratum habeas, scito nos commodo tuo consulentes & fastidio volentes occurrere, Chronologiam instituisse rerum memorabilium, vt quid singulis seculis; imo quantum fieri poterit, quid singulis annis contigerit, facilius intelligas. Eumque ordinem à remotioribus seculis & ab ipsis incunabilis Vniuersitatis deducimus, ne tibi nouum videatur quod leges posterioribus & plenioribus temporibus accidisse. Sic agnosces, quæ sint primæua ipsius membra; quæ administratio antiqua, quæ & à quibus pendeat Rectoris Electio, quæ eius dignitas & Iurisdictio: quando & quomobrem duo Cancellarij instituti, cum in cæteris Academiis vnicus tantum esse soleat: quodnam eorum munus & vnde. Item quando summi Pontifices huic Regiæ Scholæ sua cœperint impertiri priuilegia: quando à Regibus, quando à Pontificibus Regionum Apostolicorumque Priuilegiorum Conseruatores ad quietem tranquillitatemque studiorum dati. Quod forum, quæ Curia vtriusque Conseruationis. Sic cæterorum Magistratum & publicorum priuatorumque Ministrorum munia intelliges. Item quæ disciplinæ initio exercitæ, quæ aliæ & quo tempore additæ. Quando primum ex 4. Nationibus Vniuersitas constitit, quando & quâ occasione superiores, vt vocant, Facultates eidem accesserint. Referimus quoque, quæ fuerit in singulis Seculis Scholæ Parisiensis celebritas, quæ fortuna, quis status. Item Comitiorum solemnitatem, supplicationum publicarum pompam, statuta, decreta, priuilegia, iura, immunitates. Nec omittimus commemorare quæ ex ea Academiæ aliæ ortæ tam Gallicanæ quàm externæ: quæ Ordinum Religiosorum propagines eductæ. Et quia medium quoddam semper Corpus fuit inter Ecclesiam & Regnum, referimus quid in vtroque insigniter notabile contigerit, in cuius partem illa venerit, aut venisse meritò existimetur. Hinc Quæstiones & dissertationes celeberrimas ad vtrumque pertinentes, pompas solennes, Consilia Regnorum, Conuentus Doctorum, Comitua Generalia & Nationa-

ia quibus interfuit, hæreses quas confixit, schismata quæ extinxit, iura Regni quæ propugnauit, libertates quas sustinuit, tractamus. Nec nudè illa aut verbo tenus & breuiter, testimoniis authenticis instrumentisque publicis seruato semper ordine Chronologico à Carolo M. ad tempora nostra deducentes confirmamus. Præterea ad calcem singulorum seculorum synopsim addimus, vt si nolis singula, quæ secundum annorum seriem conscripsimus, legere, compendiosè habeas, & veluti in tabella quis fuerit status, quæ fortuna Vniuersitatis in singulis. Denique Illustrium Academicorum & Mecenatum ac Patronorum qui de litteris & litteratis bene meriti sunt, Catalogum subiungimus, ne quoniam alia multa minoris momenti dicendo persequimur, eorum memoriam neglexisse videamur ad posteros transmittere. Sic habes historiam quodammodo vniuersalem, quia Matrem tibi proponimus Vniuersalem.

Duo verò tibi forsàn in hoc opere præcipuè reprehendenda videbuntur: nec dissimulamus, quia & ipsi præuidimus. Vnum est, quod nimis multa interseruerimus ad Vniuersitatis historiam non pertinentia. Alterum, quod in rebus etiam Vniuersitatis nimis numerosam congesserimus Instrumentorum & testimoniorum seu authoritatum multitudinem; quæ res indicat & arguit inopiam dicendorum. De primò consulimus diuersos & diuersa sentire comperimus. Facti tandem causam hanc aut excusationem accipe. Imprimis nihil est quod tantopere fastidio sit legenti, quàm in eadem materia semper animum mentemque detinere. Varietate pascitur animus non minus quam sensus. Non placet oculis tabella vnus coloris, nec Pratum aut hortus vnus floris, non escæ linguæ vnus saporis; non cantus auribus eiusdem tenoris. Deinde Ecclesiæ & Regno sæpe contigit pro variis rerum concursibus & euentibus operâ indigere Vniuersitatis: ob idque non putauimus omnino esse abs re vtriusque statum breuiter contexere, vt inde pateat quis locus fuerit amplificationi vel detrimento litterarum; quæ occasio & vnde materia Quæstionum, disputationum & dissertationum. Et si quæ sunt alia omnino parerga, vt nobis non displicent, ita nec curiosis saltem omnibus displicitura credidimus. Cæterum qui nolet ea legere, absque dispendio præterire poterit, leuis est iactura papyri, nimisque miserum & meticulosum putamus perituræ parcere chartæ, si nihil inde mali euenturum sit, & spes affulgeat aliqua profectus. **Instrumentorum autem testimoniorumque & authoritarum multitudinem congerere hæc nos ratio impulit, quod quisquis scire desiderat, omnia cuperet vno volumine contineri, ne mutando libros & consulendo variorum authorum loca, tempus terat inutiliter. Cæterum quæ abundant, non viciant, vt vulgò dicitur. Conuiuium tibi ex variis dapibus instruximus, accipe quæ ad gustum magis sapient, alius alias. *Poscuntur vario diuersa Palato.* Si tamen Propositum nostrum intellexerimus omnino tibi displicere, in aliis voluminibus quæ tibi cuduntur, pollicemur emendationem. Vno verbo.**

— *Si quid nouisti rectius istis,
Candidus imperti, si non, his utere mecum.*

T A B V L A

PRÆCIPVORVM CAPITVM

in I. Volumine contentorum.

<p>De vetustissimis Galliarum Academiis, ubi de Samotheis Sarronidis, Bardis, Druidis. 1. 2. 3.</p> <p>De Academiis & Doctrina Druidarum. 5</p> <p>De Religione & Sacrificiis Druidarum. 10</p> <p>De Legislatione & priuilegiis Druidarum. 15.</p> <p>De Academia Massiliensi. Vbi de Phocensibus, de variis eorum Artibus, Doctrina & professionibus: deque lingua veterum Gallorum. 16. & seq.</p> <p>De Academia Eduedensi seu Augustodunensi. 25</p> <p>Dissertatio ibi de Scholis Eduedensibus & Cliniensibus. 29</p> <p>De Academia Narbonensi. Vbi de Ara Narbonensi. 33</p> <p>De Academia Tolosana: ubi de Institut. Ludorum Floralium. 39</p> <p>De Academia Burdigalensi. Vbi de variis eius scholis in omni disciplinarum Genere. 46</p> <p>De schola Pictauiensi. 55</p> <p>De schola Aruernæ. 57</p> <p>De schola Treuirensi. 58</p> <p>De schola Vesontina. 58. 59</p> <p>De Academia Lugdunensi. Vbi de famosa Ara Lugdunensi ludisque miscellaneis. 59.</p>	<p>De regimine veterum Academicarum. Vbi de Institutibus, Rectoribus, Gymnasarchis, Regentibus seu Professoribus eorumque Receptione, Honorario, Priuilegiis. de Scholaribus, Conuictoribus & Bursariis. 66. & seq.</p> <p>De scholis Cœnobialibus earumque regimine. 79</p> <p>De scholis Episcopalibus earumque regimine. 82</p> <p>De scholis Parisiensibus ante Carolum Magnum. 84</p> <p>De institutione seu Fundatione Vniuersitatis Paris. per Carolum Mag. ubi de scholis publicis & priuatis. 92</p> <p>Vniuersitatis Paris. Fundationem deberi Carolo Mag. probatur autoritate Scriptorum primæ ætatis, qui floruerunt ab an. circiter 800. ad an. 1200. 100</p> <p>Idem probatur autoritate Scriptorum mediæ ætatis ab an. 1200. ad an. 1400. 112</p> <p>Idem probatur autoritate Scriptorum postremæ ætatis ab an. 1400. ad an. 1600. 115.</p> <p>Respondetur rationibus Quorandam Scriptorum contra Carolinam Fundationem. 121.</p>
--	--

I. SECVLVM VNIVERSITATIS PARISIENSIS AB AN. CIR- citer. 790. ad an. 900.

<p>Hereses ab Alcuino & aliis Academicis confixa. 134</p> <p>Missæ Gallicana. 141</p> <p>De Scriptorum librariorum officio. 142</p> <p>Schola publica seu Vniuersitates, Parisien-</p>	<p>sis, Ticinensis & Bononiensis. 159</p> <p>Clades litterarum. 167</p> <p>Historia Gothescalci. 178</p> <p>Academia seu Vniuersitatis Constantinopolitana instauratio. 176</p>
---	---

<i>Nandina Indictales S. Dionysii, ubi de iure pergamentario Rectoris Vniuers. Paris. & Minervali quod Indictale Gall. Lendit. Status Vniuersitatis Paris. sub Carol Caluo.</i>	195	<i>necessitas Institutionum. Sodalitium eorundem apud Mashurinenses.</i>	239
<i>Dissertatio de Historia S. Dionysii Areopagita.</i>	198	<i>Dissertatio de stipendiis Magistrorum & nominationibus ad Beneficia.</i>	241
<i>Schola Remensis institutio.</i>	21	<i>Dissertatio de Prato Clericorum.</i>	244
<i>Vniuersitatis Oxoniensis Institutio per Magistros Parisenses, ubi de eius regimine & Collegiis.</i>	210	<i>De Statu Vniuersitatis in I. Seculo.</i>	249
<i>Synopsis I. Seculi. De Fortuna & Statu Vniuersitatis Paris.</i>	232	<i>Regimen Vniuersitatis.</i>	249
<i>Hereses I. Seculi.</i>	233	<i>Nationes, & Facultates Vniuersitatis: & de earum antiquitate.</i>	250
<i>Fauor Principum erga Vniuersitatem Paris.</i>	234	<i>Procuratores Nationum.</i>	252
<i>Præuilegia à Carolo M. Vniuersitati concessa.</i>	235	<i>Dissertatio de Rectore Vniuersitatis.</i>	257
<i>Dissertatio de Nunciis maioribus & minoribus Vniuersitatis eorumque officio.</i>	237.	<i>De Iudice & Conservatore Præuilegiorum Vniuersitatis.</i>	265
<i>Maiorum Nunciorum institutio, causa &</i>		<i>De Episcopo Parisensi, quo ad regimen Vniuersitatis.</i>	267
		<i>De ordine Vniuersitatis in Exequiis Regum & solennibus supplicationibus.</i>	270
		<i>De Cancellariis Vniuersitatis.</i>	272
		<i>De Munere Cancellarij Parisiensis.</i>	277
		<i>De Generibus Disciplinarum primi seculi.</i>	281
		<i>Dissertatio de antiqua promotione ad Magistrum in Vniuersitate Parisensi.</i>	284

II. SECVLVM AB AN. 900. AD AN. 1000.

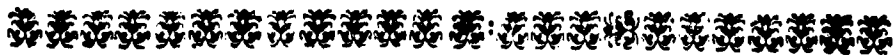
<i>Schola Turonensis.</i>	290	<i>312. & seq.</i>	
<i>Academia Catabrigiensis institutio.</i>	291	<i>Academia Parisiensis status.</i>	313
<i>Normanorum in Neustria habitatio.</i>	296	<i>Schola Leodiensis.</i>	315
<i>Nationum duarum, Normannica & Picardica ad Vniuersitatem Paris. accessio.</i>	297	<i>Academia Iudeorum, Sorana & Pumbedithana.</i>	316
<i>Vbi rursus de Antiquitate Gallicana & Anglicana. ibid.</i>		<i>Rursus de Prato Clericorum Vniuersitatis Paris.</i>	314
<i>Aureliacensis Cænobiij fundatio.</i>	298	<i>De Gerberto Aquitano.</i>	333
<i>Schola Cænobiales 2. seculi.</i>	310	<i>Synopsis II. Seculi.</i>	344
<i>Hirsangiensis, San-Gallensis, Fuldensis, Lobienfis, Aureliacensis, Floriacensis.</i>	311.	<i>De fortuna & statu Vniuersitatis Parisiensis.</i>	ibid.

III. SECVLVM AB AN. 1000. AD AN. 1100.

<i>O Rigo Hæreses de Mysterio Eucharistico.</i>	354	<i>Bursariorum institutio.</i>	392
<i>Schola Carnotensis sub Fulberto.</i>	356	<i>Parium Francia institutio.</i>	395
<i>Schola Remensis status.</i>	360	<i>Cardinalium Rom. institutio.</i>	400
<i>Hæresis Aurelianens. Manicheor. sub Roberto Rege damnata.</i>	363	<i>De Berengario & Lanfranco.</i>	410
<i>Questio de Apostolatu S. Martialis Parisiis & alibi agitata.</i>	372	<i>Concilium Briouense in Normannia contra Berengarium.</i>	419
<i>De statu Vniuersitatis Parisiensis sub Rege Roberto.</i>	383	<i>Concilium Parisiense contra Berengarium.</i>	420.
<i>De Rectoris Electione, Dignitate & Auctoritate.</i>	385	<i>Concilium Vercellense contra eundem.</i>	422
<i>De Cancellariis.</i>	385. 389	<i>Turonense contra eundem.</i>	424
<i>De Ornamentis Pellium in Pallio Rectoris & Procuratorum Nationum.</i>	391	<i>Romanum seu Lateranense contra eundem.</i>	425.
		<i>Andegauense contra eundem.</i>	438
		<i>Pictauiense.</i>	
		<i>Burdigalense.</i>	

<i>Adelmanni & Hugonis Lingonenſis Ep. contra Berengarium.</i>		<i>De fortuna Vniuerſitatis Pariſ. in 3. ſec.</i>	506.
<i>Arnulfi ad Lambertum de Queſtionibus Eucharifticis.</i>		<i>De Hereſibus. 3. ſec.</i>	507
<i>Origo Nominalium & Realium.</i>	443	<i>De amore & fauore Principum erga Vniuerſitatem.</i>	508
<i>De Primatu Lugdunenſi.</i>	445	<i>De Statu Vniuerſitatis in 3. ſec.</i>	510
<i>Origo Ord. Carthuſienſ. ubi diſſertatio de Canonico Rediuuo.</i>	467	<i>Methodus docendi.</i>	511
<i>De Schola Salernitana.</i>	478	<i>Schola Prouinciales.</i>	520
<i>De Doctrina Roſcelini Nominalium Antifitiis.</i>	485	<i>Oppidana, Cœnobitica, Episcopales, ibid. Remenſis, Leodiensis, Aurelianenſis, Turonenſis, Andegauenſis, Engoliſmenſis, Carnotenſis, Laudunenſis.</i>	524
<i>Synodus Sueſſionenſis contra Roſcelinum. ibid.</i>		<i>Diſſertatio. De Mercede & Honorario Magiſtrorum ſeu Regentium.</i>	524
<i>Diſſertatio de filiis Preſbyterorum ad Ordines & Beneficia Eccleſ. promouendis.</i>	489	<i>De Moribus 3. ſeculi. Et ibi de Indiciis Publicis aque calida & ferri candentis.</i>	532
<i>De Expeditione Hieroſolymitana & Concilio Claromontano.</i>	494	<i>Catalogus Illuſtrium Academicorum in 3. ſeculis primi voluminis contentorum.</i>	542.
<i>Origo Ciſterciienſis Ordinis.</i>	502	<i>Index rerum & Verborum.</i>	
<i>Collegium Octodecimannum prope Atrium Baſilica Pariſienſis.</i>	503		
<i>Synopſis 3. ſeculi.</i>			

F I N I S.

Summa Priuilegij Regis Chriſtianiſſimi.

LVDOVICI XIV. Franciæ & Nauarræ Regis Chriſtianiſſimi diplomate cautum eſt, ne quis in ſuo Regno lociſve ditioni ſuæ ſubiectis intra decem annos à die Impreſſionis primæ inchoandos excudat, vendat, excudendum vendendumque cutet librum, cui titulus eſt, *Hiſtoria Vniuerſitatis Pariſienſis*, Opera CÆSARIS EGASSII BULLÆI, antiqui Reſtoris eiufdem Vniuerſitatis. Vt amplius eodem diplomate cauetur, Dato Pariſiis 15. April. an. 1663. Signatum, Per Regem, LE GROS.

Idem verò Bulæus ius ſuum tranſtulit in Franciſcum Noël, Typographum & Librarium iuxta pactum inter eos initum.

In publicas Typographorum, ac Bibliopolarum Pariſienſium Societatis tabulas relatum,
22. Martij 1664. E. Martinus Syndicus.

Hæc prima Editio abſoluta fuit die vltimâ Septemb. an. Domini 1665.

Pag.	Lin.	Errata.	Correcta.	Pag.	Lin.	Errata	Correcta.
9.	44	qua loquebantur	quam loquebantur	346	1	Parisiensis	Parisiis
40	35	honore	horrore.	17	apraquilit	aprauit qui.
47	18	Parentandum esse quos	parentandum esse iis quos	40	subtilitatem	subtilitatum.
55	43	præuilegia	priuilegia.	350	38	disciplinæ	disciplinam.
68	51	Solonem	Sophoclem.	355	49	Fulbutus	Fulbertus
76	2	pensare	pensitare	370	55	Vvillielmus	& Vvillielmus
ibid.	17	certæ Gentis	certè gentis	375	1	ille	illi
....	50	sinceritus	sinceritas	381	4	Bituricensi	Burdigalensi
73	11	fecit	fecit.	393	56	sequuntur	sequuntur.
103	39	verca	verba.	394	11	appellatur	appellantur.
107	15	diximus	dicimus.	401	11	deum	dum
109	42	1001.	1101.	405	17	extrema	extremas.
....	48	1114.	1118.	413	55	Genere Edua	Gente Edua.
113	54	propositio	propositio.	428	14	non inde	Gente non
121	58	post eiusdem Caroli adde	exemplum,	429	38	ac damnabilem	tolle ac
134	1	Publicam Emporium	publicum.	455	52	In concilio tantum	tolle tantum
144	40	de verbo verbum	ad verbum.	456	1	Eduensis	Eduensi
156	53	victorissimis	victoriosissimis	459	16	rennuatiuit	renunciavit
161	4)	priuatas	priuatis	466	43	Berthrada	Bertha
162	34	post Romanorum adde	aditus.	468	11	dilapidant	dilapidare.
173	50	facete	facere	470	23	indicaui	indicare.
175	3	affluit	affui.	30	diserto	diserte
179	6	consulerat	consuluerat	479	1	um	tam.
181	19	vocatam	vocatum	493	32	sibi	tibi
202	2	Patruclis	Patruclis	494	44	coactus fuerit	adde ire coactus
211	45	opprime	apprime	509	12	Cardinilibus	Cardinalibus
233	47	bellum imaginibus	pro imaginibus.	512	44	Cornificium	Cornificium
251	13	Apostolia	Apostolica	524	24	potera	poterat.
		ista	ita	527	39	est	est
255	58	prouidebat	præuidebat	532	44	Est	At
260	23	quem	quam.	547	22	ocamus	vocamus.
265	30	implicitati	simplicitati.	551	31	tua	tuba.
272	42	10.0.	10.8.	553	31	pugillati	pugillari
284	9	scriptinoe	scriptione	554	28	Saxonica carmina	Saxonica
287	34	dem	fidem.	559	1	imbibi	imbibit.
288	39	genuit	gemuit.	566	57	scriptura dictæ	scripturæ dicta.
294	53	Manno	Mancio.	567	51	an	in
305	17	cona	conatu	568	35	Abbatis	Abbatis.
310	47	tionibus	sessionibus.	574	13	fide	fine
....	51	agitationas	agitationes.	584	24	potiut fuisse	potuit fuisse.
315	3	in Ecclesias	in Ecclesia S.	586	19	per debratu. pone.	videtur certè
318	14	deposito Leone	depono Ioanne Leonem	56	spiritalis	spiritali.
....	22	Saxoniam relegat	in Saxoniam	587	10	à Ro. Pontifici	Pontifice.
322	40	immunitas	immanitas.	12	omnite	omni re
....	50	fauete	fauere.	595	16	quem gentis suæ	Gentisq; suæ.
....	57	&	ex.	608	14	opitius tante	opitulante
325	39	pro quamlibet	per	609	10	aperire	aperui
327	1	valentes	volentes.	619	50	cœna celebranda	cœnæ celebrandæ
339	24	Henrico IV.	Henrico VI.	630	1	difficultat	difficultate
....	38	dede	dederit.	54	manlerut	manserunt.
....	53	interpertem	interpretem.	637	37		
341	28	illi	ille.				

*Cetera errata qua occurrent, facile tute ipse corriges, & virgulas & puncta malè posita transpositione-
que loco mouebis.*

D E
VETVSTISSIMIS
GALLIARVM
ACADEMIIS.

I Gallicanæ Gentis Historiam replicare lubet ad primam vsque originem, reperiemus progenitores nostros, antiquissimos & post diluuium primos Galliarum incolas cum eximiâ laude & dignitate Disciplinas omnis generis exercuisse. Quod quidem certè non parum facit ad commendationem nostræ Gentis. Cæteri enim ferè omnes populi initio rudes & barbari, paulatim & procedente tempore siluestrem ferinumque victum edomuerunt, Artiumque tandem beneficio micigarunt: at statim, vt à Gomero Iapheti filio (à quo Gomeritæ, teste Iosepho, primùm dicti sunt Galli) seu vt alij volunt, à Samothe habitata est Gallia, cœperunt artes colere, ac disciplinæ omnis generis exerceri.

Samothe.

Samothes enim, seu frater, seu filius Gomeri, & nepos Iapheti filij Noë, cui Europa in diuisione terrarum obtigerat, anno post diluuium circiter 140. à Gomero, seu ab Aschenase, (quem Cluuerius in sua Germania l. i. c. 4. totius plagæ septentrionalis Dominum facit) Rex Galliarum constitutus, animarum immortalitatem primus docuit, vsunque litterarum, Philosophiæ præsertim & Astrologiæ. Quam Doctrinam vt transmitteret ad posteros fideliter, instituisse dicitur Sacerdotum Professorumque Collegium, quos Samotheos nominauit. Quamobrem autem hanc Europæ regionem appellauerit Galliam, alij alias rationes afferunt. Nonnulli à voce Hebraïca Gallim nomen deriuant: quod est *transnauigantes*, aut *discooperientes*: cuiusmodi sunt, qui sulcant æquora, litus radunt, & vt vulgus loquitur, plagas discooperiunt, seu detegunt. Hinc genus nauiculæ dictum *Gallion* & *Gallere* ratem nempe remigatam, quæ ab inundatione tutos facit. Ita & Gallos dictos, quasi superantes aquas, quia Arce beneficio Noëmus, & ipsius liberi aquas Diluuij superarunt. Alij Galliam, quasi Galatiam à γαλα dictam putant, secuti Virgilium, qui *Lactea colla* Gallorum vocat. Hinc Robertus Antissiodorensis Morrachus in suâ Chronologiâ, *Gallia*, inquit, à candore populi nuncupata est; γαλα enim Græcè lac dicitur. Montes enim & rigor cæli ab ea parte Solis ardorem excludunt: quo fit, vt candor corporum non coloretur. Diodorus à Galata Herculis filia Galatiam, inde Galliam dictam putat. Bodinus satis ridiculè ab his vocibus *Où allons-nous?* vnde *les Oüallons*, Latine *Gualiones* & *Galli*. Fingit enim Gallos propter exundantem populi multitudinem in Gallia non valentes amplius consistere, à Ducibus peregrè ductos, & inter eundem sese mutuo interrogare solitos, *Où allons nous?* Frigidè quoque Cluuerius à Celtica voce Gallen, hodie Wallen, Gallicè *aller* iter facere, propter eandem rationem. Nam antequam Bellouesus & Sigouesus regnarent, quorum ductu Gallorum pars in Italiam, pars in Illyriam, atque inde in Græciam & Asiam, pars

A

in Germaniam delata est, credibile est hanc Regionem, Galliae nomen obtinuisse. Atque idcirco non existimauerim eorum opinionem esse reiiciendam, qui vocem ab Hebraeo ductam arbitrantur, cum, ut infra dicitur, primigenia Gallorum lingua, Armenica seu Hebraica fuerit. Sed de voce haec tenet.

Sarronida.

Sarron Rex Galliarum tertius, Samothæ, ut aiunt, nepos, & filius Magi seu Magog (à quo Philosophos quoque Magos & Magiam deriuant) cui exemplum imitatus, Sarronidas instituisse dicitur, aliud Philosophorum & Theologorum Collegium: quem Forcatulus lib. 1. de Gallorum Imperio & Philosophia, scribit Imperij sui finis armis prolataste, & ad Garumnæ ripam positis finibus, paratâ pace litterarium ludum Scholasticum totius Regni & Orbis forte primas posuisse, bonis auiibus & felicitati sempiterno credere consecratis. Fuit itaque, inquit, SARRON REX ACADEMIÆ GALLICANÆ IN EVROPA OMNIUM CVLTISSIMÆ ERVDITISSIMVS FVNDATOR.

Instituit & Dryus Sarronis filius Druidas tam celebres in historia: & Bardus Bardos, qui virorum illustrium facta versibus & lyricis instrumentis canebant. Ita fuerunt 4. Gallorum Sacerdotum Collegia, Samothei, Sarronidæ, Druidæ & Bardis. Sed siue Samotheorum memoria oblitterata sit temporum lapsu, siue cum tribus aliis ordinibus confusi & permixti fuerint, nihil de iis fere apud scriptores Latinos aut Græcos reperimus.

Nonnulli quinque faciunt & distinguunt genera Sacerdotum: Sarronidas, Bardos, Eubages, Druidas & Causidicos: quibus diuersa tribuunt officia. Sarronidis instructionem iuuentutis; Druidis Sacerdotia & res sacras: Eubagibus diuinationes: Bardis poëticam artem, & celebrandæ virorum illustrium memoriæ curam: Causidicis denique iudiciorum exercitium.

Alij tres tantum ordines constituunt, quos vocant Bardos, Vates & Druidas: de quibus sic Diodorus lib. 5. sunt, inquit, apud eos (Gallos) *Carminum Poëtae*, quos Bardos vocant, οὗς βαρδοὶ ὀνομάζονται: hi ad instrumenta lyris non dissimilia aliorum laudes, aliorum vituperationes decantant. Philosophi etiam quidam sunt & Theologi, eximio in honore habiti, quos Druidas appellant. Sed & Vates, magnæ apud eos estimationis, χρωσται δὲ τῆς μάγισσας: hi auspiciis & victimarum extis de futuris predicunt, omnemque plebem dicto audientem habent.

Similiter Strabo tria tantum illa genera constituit & distinguit lib. 4. *Geogr.* παρὰ τὰς δ' ὡς ἐπίπαν τρία φύλα τῶν πρῶτων ἀγαθῶν ἐστὶν, βαρδοὶ τε καὶ Οὐάταις καὶ Δρυΐδαι. Βαρδοὶ μὲν ὑμνοὺς καὶ ποιήματα. Οὐάταις δὲ ἱεροποιοὶ καὶ φυσιολόγοι. Δρυΐδαι δὲ τῆς φυσιολογίας καὶ τῆς ἠθικῆς φιλοσοφίας ἀσχοδοὶ, διαχωρῆται δὲ νομίζονται, καὶ ἀλλήλοισι προσέονται. τὰς δὲ ἰδιαιτέρας κρίσεις, καὶ τὰς κοινὰς ὡς καὶ πολέμοις διήτων τῶν ἄλλων, καὶ τῶν ἀπὸ τῆς μελλόντος ἐπιπέτου. τὰς δὲ φωνικὰς δίκας μάλιστα τοῦτοις ἐπιπέτου ἀπὸ διχάζειν. οὗτοι δὲ οὐκ ἀπὸ Δρυΐδων. idest apud vniuersos tria fere hominum genera in singulari habentur honore, Bardis, Vates ac Druidæ. Bardis hymnos canunt, carminaque conficiunt. Vates sacra curant, naturamque rerum explicant. Druidæ præter naturalium scientiam etiam de moribus disputant. De horum iustitia summa est omnium opinio. Itaque & priuata ius & publica iudicia committuntur: uti etiam bella iam exercitiis congressuris componunt. His maximè iudicia quoque de cædibus committuntur. Ceterum sacra nulla sine Druidis sunt.

Inter scriptores Latinos eorundem trium ordinum meminit Marcellinus lib. 15. Per hoc loci, inquit, hominibus paulatim exaltis viguere studia laudabilium doctrinarum inchoata per Bardos, Vates & Druidas. Et Bardis quidem fortia virorum illustrium facta, heroicis composita versibus, cum dulcibus lyre modulis cantabant. Vates verò scrutantes summa & sublimia naturæ pandere conabantur. Inter hos Druidæ ingenij celsiores, ut auctoritas Pythagoræ decreuit, sodalitiis adstricti & consortiis, Questionibus occultarum rerum altarumque erecti sunt, & despectantes humana pronunciarunt animas immortales. Sunt qui non Vates, seu Eubages legunt: sed prior lectio magis arridet propter testimonia Diodori & Strabonis, qui de vatribus loquuntur.

Bardis.

Bardorum autem nomen aliqui deducunt à Rege Bardo. Alij à voce Celtica Bard, quæ Cantorem significat, seu Poëtam virorum illustrium facta canentem: quod Bardorum officium confirmari potest auctoritate Lucani lib. 1. Phars.

Vos quoque qui fortes animas belloque peremptas

*Laudibus in longum Vates demittitis eunum,
Plurima securi fudistis carmina Bardis.*

Hinc forte Rex ille, Bardus dictus est, quod carminibus delectaretur; & quod Cantores eiusmodi instituisse. Quam ad originem non male etiam referre possumus hæc vocabula DAGOBART, id. *Heroicus Cantor*, SIGEBART, *Victor Poëta*, & ROBART id. *rubens seu Divinus Poëta*. Nam rubeum pro Divino veteres sæpe accipiebant. Aiunt autem regnasse Bardum circa annum mundi 2116. ante Christum 1885. annis: quo fere tempore nati sunt Iacob & Esau, & conditum Argos, cuius primus Rex Inachus; secundus Phoroneus. Habitabant verò Bardis in Aruernia & Burgundia, & prope Aliziam veterem Collegium habebant. Hinc Mombard & Mombari à Bardis montem incolentibus, nomen accepisse dicitur.

Druidæ verò omnium celeberrimi fuerunt. Erant enim Philosophi & Theologi, & præter rerum naturalium scientiam, de moribus etiam disputabant, atque cum Diis colloqui putabantur: ita ut per eos veluti per internuntios plebs sacrificia Diis offerendo, ab iis bona omnia expectaret. Habebant illi multas Domos & Collegia, in quibus Iuventutem litteris imbuebant: hisque omnibus præerat summus quidam Præfectus, veluti Pontifex Maximus: ut infra dicemus.

Vnde nomen habeant Druidæ, disputatur inter Doctos & Curiosos. Aliqui deducunt à Rege Dryo, vel Druide, qui quartus à Samothe fuit. Alij *Druidæ* id. à *quercubus*, vel quia Querceta inhabitabant; vel quia visco quercuo in sacrificiis utebantur; & confirmant autoritate Plinij lib. 16. c. 14. sic aientis. *Nihil habent Druidæ (ita suos Galli appellant Magos) visco & arbore in qua gignatur, si modo sit robur, sacratius. Nam per se Roborum eligunt lucos, nec ulla sacra sine ea fronde conficiunt: ut inde appellati quibque interpretatione Græca possint Druidæ videri.* Verum antequam Galli cum Græcis Phocensibus, qui, ut suo loco dicemus, Massiliam appulerunt, commercium vllum haberent, suos Galli Druidas habebant. Nonnulli deriuant à voce Saxonica Dry; ut Affricus asserit in Glossario Saxonico-Latino: indeque Saxonas Magos seu Sacerdotes suos appellasse Dry. Sed credibile est Saxonas à Gallis hanc vocem; non Gallos à Saxonibus desumpsisse: sicut nec à voce Germanica Druchtin vel Truchtin, quæ Dominum, seu Deum etiam adhuc Caroli Magni temporibus, sonabat, ut aliqui scribunt. Quidam deriuant à voce Hebraica Derullim vel Drullim, quæ Meditatores significat, seu mysteriorum scrutatores: quales apud Persas Magi ab Hebræis Drusim id. *Meditatores* appellantur: & apud Phœnicas Ouranoscopi id. *Cæli inspectores*. E nostris verò scriptoribus Sebastianus Rouillardus in sua Historia Carnotensi contendit vocem *Dru* meram esse vocem Celticam: vocatosque fuisse sacerdotes illos Gallicè *les Drus*: & hinc à Græcis & Latinis *Druidæ* vel *Drusidas* appellatos: item urbem Druidarum vel Drusidarum *la ville des Drus*, quæ hodie *Dreux*. *Dru* autem significat *frequentem, densum, crebrum*: Druidæ porro frequentes habitabant in eodem Collegio, & societatem sodalitiūque aliquod componebant. Vnde Pythagoras Cœnobij seu homœcij sui sumpsit exemplum & originem, quem Druidarum auditorem fuisse ferunt. Marcellinus quidem lib. 15. meminit Sodalitij Druidarum his verbis. *Druidæ ingenis celsiores, ut auctoritas Pythagoræ decreuit, sodalitiis adstricti, & consortiis.* Addit Rouillardus ad sententiæ confirmationem, nullam esse Gentem, quæ non sumpsit nomen à voce seu lingua vernacula & materna: dubitari autem non posse, quin Gallia suam habuerit, sibi que propriam.

Cæterum non videtur contemnendum, quod de forma habituque Druidarum refert Ioannes Theophilus apud Montanum: quæ in sex lapideis imaginibus expressa se vidisse testatur in vetustissimo saxo ad fores templi parieti insertis. *Erant, inquit, septem pedum singula, nudis pedibus & capite iniecta, Græcânico pallio & cucullato penulaque & barba ad inguina usque promissa, & circa naris fistulas bifurcata. In manibus liber & baculus Diogenicus; severâ fronte & tristi supercilio, obstipito capite figentes lumina terris. Hi quondam apud Gallos siue interpretanda Religio- nis, siue sollicitudinis gratia, quo expeditiores inquirendis rerum causis essent, in nemoribus & saltibus consedere, multitudinemque vulgi ad se pellexere.*

An autem Druidæ Galli essent aborigines, an verò aliunde in Galliam profe-

*Origo
Druidarum*

Eti, quærent & disputant Docti. Aliqui enim existimant è Britannia Insula in Galliam venisse: & illi se tuentur autoritate Cæsaris sic scribentis lib. 6. *Disciplina in Britannia reperta, atque inde in Galliam translata esse existimatur: & nunc qui diligentius eam rem cognoscere volunt, plerumque illò discendi causà proficiscuntur.* Alij contra putant Britannos à Gallis Disciplinam omnem hausisse: & præallatà Cæsaris verba non de Insula Britannia, sed de Britannia Aremorica interpretantur. Quam Galliarum partem Gomeritas veteres è nauibus egressos inhabitasse, & primum incoluisse ferunt. Ad cuius rei confirmationem plurimum facit, quod Britones Aremorici habent etiamnum hodie vocabula plurima originis Hebraicæ, quorum Indicem Rotuillardus curiosè contexuit. Itaque Gomeritarum nonnulli, qui in interiores Galliarum partes, Carnutumque penetraverant: seu potius Aremoritorum Nepotes, memores antiquæ progenitorum suorum habitationis ad ea loca proficiscebantur, quoties rem aliquam accuratius nosse & intelligere cupiebant: quippe existimabant ibi retineri adhuc purè ritus antiquos & obseruari ad amussim, nullo Gentium aliarum commercio violatos aut immutatos. Hinc Aufonius enumerans Burdigalenses Grammaticos, Phœbicum ex eo laudat, quod Beleni Ædituus, quodque *stirpe Druidarum Gentis Aremorica* satus esset: qui Druidæ, inquit Vinerus, *sunt Aremorici.*

Adstipulatur Tacitus in Iulio Agricola, vbi de disciplina Druidarum: quærens enim an illa à Germanis, an ab Iberis seu Hispanis, an à Britannis Insularibus proflexerit, demum sic statuit, omnem Britannia superstitionem ac persuasionem è Gallis profectam. Idem docet Plinius cap. 1. l. 30. qui cum dixisset à Druidum magiâ possessam fuisse Galliam ad suam vsque memoriam, subdit, *sed quid ego hæc commemorem! in altum Oceanum quoque transgressa, & ad inania Naturæ peruecta. Britannia hodieque eam attonitè celebrat tantis ceremoniis, ut dedisse Persis videri possit.* Quid? ipse quoque Cæsar lib. 4. ait Britannia mores & instituta Gallia incognita fuisse. Quæ certe de Gallia institutis vice versa dici nequeunt: siquidem ab omni ævo Britannia communicavit omnis generis disciplinas, iuxta illud Iuuenalis saty. 15.

Gallia Causidicos docuit sacunda Britannos.

Non est igitur audiendus Cambdenus in Britannia Insula Chorographia, qui vt probet Natales Druidarum ei adscribi debere, ait in Dendigeni agro etiamnum hodie locum extare, qui populari appellatione LAPIDES DRUIDVM dicitur. Nam in Gallia quoque vrbs est, quæ à Druidibus denominatur; & mons, qui Druidum dicitur, Gall. *Mondru.* Nil ergo agit exemplum quod litem lite resoluit: nec sic quæstio soluitur, cum & in Gallia, & in Britannia, & alibi etiam reperiantur loca nomine Druidum appellata. Nec certius profert argumentum Brietius, cum ait per Druidas in Galliam fuisse translata Religionem, illosque in Mona Insula ad Vespasiani tempora perdurasse. Nam certum est Germanis, Gallis & Britannis communes fuisse Druidas: sed è Gallia contendimus ad Britannos & Germanos se contulisse, sacrorumque mysteria & Religionem longè diutius in Gallia, quàm in aliis Regionibus perdurasse, nimirum ad Aureliani & Diocletiani tempora: licet Claudius Imperator eos ob immanitatem sacrificiorum è Gallia expelli iussisset. Hæc de origine Druidarum.

*Numerus
Druidarum*

Cæterum magno erant illi numero, & tanto, vt Equitum seu Nobilium multitudinem æquarent. Siquidem Cæsar Gallorum ordines enumerans lib. 6. ait, eorum qui aliquo erant numero, duo potissimum fuisse genera; vnum sacerdotum, nempe Druidum; alterum Equitum: tertium verò, nempe Plebciorum pœne seruorum fuisse loco habitum. Præterea Gallos in ea opinione fuisse commemorat Strabo lib. 4. vt quo plures essent in anno Druidæ, eo vberior futura esset bonorum omnium affluentia. Neque solum virorum, sed & mulierum quoque ingens erat numerus, quæ DRVADÆ appellabantur, satis commendatæ in historia Aureliani & Diocletiani, quibus (erant enim magiæ peritissimæ) futura prædixerunt. De iis consuli possunt Lampridius in Alexandro Seuero, Vopiscus in Aureliano & Numeriano, Aurelius Victor in Clodio, Aimoinus in cap. 1. proœmij Histor. Franc.

Hinc facile colligitur tantam hominum multitudinem vno loco confidere non potuisse, sed multas habuisse Domos & Collegia. In Gallia vero præfertim Cel-

Druidarum.

tica & Comata confedisse legimus, at non in vrbibus & magnis ciuitatibus, sed in lucis & nemoribus veluti Anachoretas, à strepitu & turba populari remotas sedes habuisse teste Lucano lib. 1. Pharsal.

*Solis nosse Deos & Cæli Numina vobis,
Aut solis nescire datum. Nemora alta remotis
Incolius Lucis.*

Vnum verò præ cæteris celeberrimum habebant in silua Carnotensi Collegium, de quo Cæsar lib. 6. & nonnulli Authores, qui Galliarum Origines obseruarunt, notant in agro Carnotensi extare adhuc vestigia præclara palatij Druidum. Ibi residere solebat summus eorum Antistes: quamobrem illuc fiebat quotannis Conuentus è tota Gallia celeberrimus, in quo lites disceptabantur, teste Cæsare ibidem: *ij certo anni tempore, in finibus Carnutum, qua Regio totius Gallie media habetur, considunt in luco consecrato. Huc omnes undique qui controuersias habent, conueniunt, eorumque iudicijs decretisque parent.*

Omne autem Druidarum officium ad 4. summa capita reuocari potest, quæ sunt sacrorum procuratio, legislatio, iurisdictio & scholarum exercitium, seu Artium disciplinarumque professio: quæ omnia idem Cæsar vno loco complectitur. *Illi, inquit, rebus Diuinis intersunt, sacrificia publica ac priuata procurant, Religiones interpretantur, ad hos magnus adolescentium numerus Discipline causâ concurrat: magnoque sunt ij apud eos honore. Nam fere de omnibus controuersijs publicis priuatisque constituunt. Et si quod est admissum facinus, si cades facta, si de hereditate, de finibus controuersia est, ijdem decernunt, premia pœnasque constituunt: si quis priuatus aut publicus eorum Decreto non stetit, sacrificijs interdicit: tantis excitati premiis & sua sponte multi in Disciplinam conueniunt, & à propinquis parentibusque mittuntur.* De his officiis sigillarim agendum.

Officium
Druidarum.

DE ACADEMIIS ET DOCTRINA Druidarum.

PRIMI certè omnium Gymnasia & Academias habuerunt Sacerdotes illi Gallorum Indigenarum eo ordine, quo retulimus: maximè vero Bardi & Druidæ, & hi potissimum, quos variis in locis per plurima secula Scholas publicas exercuisse, maximamque Auditorum frequentiam collegisse manifestum est, tantâ non apud suos modo sed apud cæteras quoque Gentes commendatione & nominis existimatione, vt ad eos tanquam ad veros & solos Musarum sacerdotes, vndique concursus fieret.

Plura autem habebant Collegia in variis Galliarum locis, vt Iuuentutis institutioni commodius incumberent: quorum singulis præerat aliquis inter eos primariæ notæ veluti Gymnasiarcha aut Præfectus: omnibus verò Gymnasijs & toti demum Druidarum Ordini quidam Rector, veluti Pontifex Maximus teste Cæsare loco citato. *His autem omnibus Druidibus præest vnus, qui summam inter eos habet auctoritatem: hoc mortuo si quis ex reliquis excellit dignitate, succedit. At si sunt plures pares, suffragio Druidum adlegitur: nonnunquam etiam de Principatu armis contendunt.* Quanto verò numero in singulis Collegiis fuerint, quis dixerit? Certè Gallis persuasum erat, quanto plures quoque anno Druidæ extitissent, tanto maiorem agrorum fertilitatem & bonorum omnium prouentum fore, vt ex Strabone supra docuimus.

Præfati
Scholarum.

Ex hoc autem loco Cæsaris satis intelligitur summi illius Pontificis seu Rectoris præfecturam fuisse perpetuam: & amplius liquet auctoritate Marcellini aientis lib. 28. in hoc fuisse illius fortunam meliorem, quàm Regulorum, quod isti ad tempus crearentur, multisque discriminibus obnoxij essent; iste nullis, dignitateque gereret perpetuam. Sic enim de Burgundionum Rege & Pontifice loquitur. *Apud hos generali nomine Rex appellatur Hendinos: & ritu veteri potestatis depositâ remouetur, si sub eo fortuna titubauerit belli, vel segetum copiam negauerit ter-*

va: quemadmodum solent Ægyptij casus eiusmodi assignare Rectoribus. At sacerdos apud Burgundios omnium Maximus vocatur Sinistus, & est perpetuus, obnoxius discriminibus nullis, ut Reges. Cæterum ab illo Pontifice cæteri sacerdotes inaugurabantur, & penes eum summa sacrorum stabat, ut apud Hebræos, à quibus Galli proximam originem duxerunt.

Schola vna
via.

Porro amplissima & frequentissima Druidarum Academia existimatur fuisse in Silua Carnotensi, eo loco vbi nunc Vrbs à Druidibus nuncupata, Gallicè DREVX & in pagis siluæ vicinis, qui etiamnum hodie, ut asserit Rotillardus DRUIDARVM DOMVS dicuntur. Et illuc certo anni tempore mittebantur è reliquis Collegiis selecti viri ad publicum Conuentum, quemadmodum Carnobiarclia celebrant suum Generale Capitulum.

Notat quoque Chassanzus Druidas instituisse aliud Gymnasium non procul à Bibracte seu Augustoduno Æduorum: in monte scilicet, qui à Druidis nomen habet, Gallicè *Montedru*. Habebant & aliud in Agro Baiocensi, teste Aufonio in professoribus Burdigalensibus, vbi de Attio Patera Rhetore. Tu Baiocassis stirpe Druidarum fatus.

Item & aliud Vesontij apud Sequanos, in monte Iouis, ut docet Iacobus Chiffletius, vbi ait fuisse Musarum sedem, eamque ob rem locum etiamnum hodie vocari CAMPVM MVSARVM vulgò CHAMVSE.

Disciplina-
rum & ar-
tium gene-
ra.

Nullum est autem fere disciplinarum genus, quod Druidæ non exercerent. i. Rhetoricam & Philosophiam publicè profitebantur, teste Pomponio Mela. *Habent, inquit de Gallis loquens fecundiam suam & Magistros Sapientie Druidas.* Huc pertinet quod Lucianus ait de Hercule Gallico, quem Ogmium vocabant, perforatam habente linguam & catenulas aureas, quibus adstantium & auscultantium aures attrahebat. Quo ornatu sua eloquens Gallorum sapientia, & omnium Artium intelligentia significabatur.

2. Mathematicas disciplinas, Geometriam, & Astrologiam, eodem Mela teste exercebant. *Hi terra mundi que magnitudinem & formam, motus cæli & siderum ac quid dii velint, scire profitentur.* idem docet Cæsar l. 6. *Multa præterea de sideribus atque eorum motu, de mundi ac terrarum magnitudine, de rerum natura, de Deorum immortalitate ac potestate disputant & iuuentuti tradunt.* Meminit Cicero i. de Diuin. cuiusdam Diuitiaci Druidæ in Astrologia, ut vocant, iudiciaria peritissimi. *Et in Gallia, inquit, Druides sunt, è quibus ipse Diuitiacum Æduum cognoui, qui & nature rationem, quam Physiologiam Greci appellant, notam esse sibi profitebatur, & partim auguriis, partim coniectura que essent futura, docebat.* Erant & foeminae huius artis generæ, Druadæ vel Druidades dictæ. Vopiscus. *Dicebat enim quodam tempore Aurclianum Gallicanas consuluisse Druideas.* Sic lege, non Druidas. Et in Numeriano. *Vt impleret Druiadis dictum, & cum Druide quadam muliere rationes conuictus sui quotidiani faceret.* Lampridius in Alexandro Seucero, *Mulier Druias eunti exclamavit Gallico sermone.* Tales erant apud Græcos Mantiffæ, Hypatia, Baro, Demo & Theano, cuius mentionem facit Aufonius in ultimo Carmine parentalium. Notat Suidas Mesium Senonum Regem, & Gannam virginem cum Bleda in Gallia Vaticinio florentes ad Domitianum venisse, ab eoque honorifice susceptos domum reuertisse.

3. Medicinam quoque profitebantur, ut videtur innuere Plinius l. 30. c. 1. *Tiberij Cæsaris principatus, inquit, sustulit Druidas Gallorum & hoc genus vatum Medicorumque.* Et reuera è visco roborco medicamentum aliquod componebant Druidæ, quo utebantur tanquam præsentissimo Antidoto ad omnes morbos, ac proinde viscum eiusmodi sua lingua *Omnia sanantem* appellabant, teste eodem Plinio in fine lib. 16.

4. Nec dubium, quin Iurisprudentiam quoque profiterentur, quippe de publicis priuatisque controuersijs, hoc est de ciuilibus & capitalibus constitutebant, teste Cæsare libro sexpè citato. *Si quod est admissum facinus, si cædes facta, si de hereditate, de finibus controuersia est, ijdem decernunt, & premia pœnasque constituunt.*

5. Theologiam ipsam & altissima mysteria tractasse & docuisse, ex eodem auctore confirmatur. *Illi diuinis rebus intersunt, sacrificia publica ac priuata procurant, Religionem interpretantur.* Præcipua verò huius Doctrinæ pars erat de animarum immortalitate: nam ut indicat Strabo lib. 4. docebant ἀθάνατος εἶναι τὰς ψυχὰς, *animas interitus expertes esse.*

Verum circa hanc materiam disputant Docti, quam illi immortalitatem animabus attribuerent. Quidam enim existimant docuisse tantummodo transmigratorem earum in alia & alia subinde corpora, quos secutus est Pythagoras eorum Discipulus. Iuxta quam sententiam credebant Iudæi Eliam & Ioannem Baptistam reuixisse in Christo. Fauet Cæsar. *Imprimis, inquit, hoc volunt persuadere non intrare animas, sed ab aliis post mortem transire ad alios, atque hoc maximè ad virtutem excitari putant, metu mortis neglecto.* Cæsar succenturiatur Valerius Maximus l. 2. c. 6. *Vetus ille mos Gallorum occurrit, quos memori à proditum est pecunias mutuas, qua his apud inferos redderentur, dare solitas: quia persuasum habuerunt animas hominū immortales esse. dicerem stultos, nisi idem Braccati sensissent, quod palliatas Pythagoras credidit.* Idem docet Diodorus lib. 5. *Ὅτι οὐκ ἔστι παρ' αὐτοῖς ὁ Πυθαγόρειος λόγος, ὅτι τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων ἀθάνατας εἶναι συνέβηκε, ἣ δὲ ἰστῆς ὀρισμῶν πάλιν βιοῦν εἰς ἕτερον σῶμα τῆς ψυχῆς ἀσθουμένων.* id est, Pythagora apud eos innatuit opinio, quod anime hominum immortales in aliud ingressæ corpus definito tempore de nouo vitam capebant.

Contra alij existimant Druidas credidisse veram animarum immortalitatem, atque post exitum è corpore æternam eas ducere vitam apud Manes, seu in Campis Elysij vel in Limbis, vbi erant primorum parentum animæ ante Christi aduentum. quam doctrinam verisimile est eos per continuam successionem atque traditionem à Noëmi Nepotibus, primis scilicet Galliarum cultoribus & Rectoribus haussisse. Huic sententiæ fauere videtur Mela l. 3. c. 2. Sic aiens, *unum ex ijs quæ præcipiunt, in vulgus effluit, videlicet ut forent ad bella meliores, æternas esse animas, vitamque alteram ad Manes.* Itaque cum mortuos cremant ac defodiunt, apta viuentibus olim negotiorum ratio etiam & exactio creatur differrebat ad inferos: erantque qui se in rogos suorum velut unâ victuri libenter immitterent. Eidem sententiæ adstipulatur Lucanus Paulò ætate posterior l. 1. Phars.

— Vobis authoribus umbra

*Non tacitas Erebi sedes, Ditisque profundi
Pallida regna petunt. Regit idem spiritus artus
Orbe alio, longæ (canitis si cognita) vita
Mors media est.*

Quorum versuum sensus est animas defunctorum non quidem transire in alia & alia corpora, sed rursum idem corpus animare, & aliam vitam post mortem viuere: ita vt mors inter duas illas vitas media sit. Quæ sententia omnino Catholica est. Hinc igitur persuasi & excitati Galli Germanique mortem contemnebant, & in prælia fortiter ruebant, vt canit idem Poëta.

— Populi quos despicit Arctos

*Felices errore suo, quos ille timorum
Maximus haud urget leti metus: inde ruendi
In ferrum mens prona viris, animeque capaces
Mortis, & ignominum est reditura parcere vite.*

Quæ verò Druidis ratio fuit tradendæ disciplinæ & docendi? Nemo Cæsare melius & clarius explicat. Sic enim ille lib. citato. *Druides à tello abesse consueverunt, neque tributa vna cum reliquis pendunt, militiæ vacationem, omniumque rerum habent immunitatem: tantis excitati premijs & sua sponte multi in disciplinam conueniunt, & à propinquis parentibusque mittuntur. Magnum ibi numerum versuum ediscere dicuntur. Itaque nonnulli annos vicinos in disciplina permanent, neque fas esse existimant litteris mandare, cum in reliquis fere rebus publicis priuatisque rationibus Græcis litteris utantur.* Ex quo loco multa colligimus in hanc materiam scitu dignissima.

1. Causam frequentiam tam Magistrorum quàm Discipulorum, fuisse immunitates & priuilegia, quibus fruebantur: hanc enim ob rationem maximè parentes liberos suos tradebant Druidis in Disciplinam, vt priuilegijs illis gauderent. Nam Equites seu Nobiles bellis & bellicis sumptibus erant adstricti: plebeij tributis onerabantur: soli Sacerdotes & Magistri cum Discipulis immunes erant omnino onere.

2. Druidæ Philosophiam suam artesque alias versibus comprehensas tradebant discipulis memoriter ediscendas, iuxta veterum Græciæ Philosophorum morem, Empedoclis, Parmenidis, Melissi, Xenophanis: nimirum vt facilius, celerius

& certius memoriae mandarentur, quaecumque ita tradebantur: nam ut ait Seneca ep. 33. *Facilius & tenacius puerorum animis insidunt, quae sunt numeris circumscripta & carminis modo inclusa.*

Sed quinam erant illi versus? Hotomanus in notis ad Caesarem, & Quidam alij nomine versuum lineas & paragraphos intelligi volunt: quemadmodum apud probatos auctores saepe usurpari videmus. Verum alij longè probabilius veros versus intelligunt certis pedibus constantes, Heroicos & Hexametros: quomodo Bardi celebrabant virorum de Repub. bene meritorum præclarè gesta. Quomodo etiam Germani veteres Deorum suorum laudes prædicabant teste Tacito in sua Germania: *celebrant, inquit, carminibus antiquis, quod unum apud illos memoriae & Annalium genus, Tuitionem Deum terræ editum, & filium Mannum originem Gentis Conditorisque.* Idem tradit Strabo l. 3. de Turdulis gente Hispanica. *Antiquitatis habent monimenta conscripta, & poemata ac leges metro inclusas à sex, ut aiunt, annorum millibus.* Idem Mazacenorum in Cappadocia Legum interpretem appellat Νομωδδν id. legum Cantorem. Et Zoroaster, qui primus Diuinas humanasque artes docuisse dicitur, teste Hermippo apud Plinium, de Philosophia sua vices centum millia versuum composuit. Vnde intelligimus hunc morem fuisse antiquitus vsitatissimum.

3. Nihil illi scriptis, sed omnia memoriae Discipulorum consignabant. Cuius instituti duplicem Caesar causam affert his verbis. *Id mihi duabus de causis instituisse videntur, quod neque in vulgus disciplinam efferi velint, neque eos, qui discunt, litteris confisos minus memoriae studere: quod fere plerisque accidit, ut praesidio litterarum diligentiam in perdiscendo ac memoriam remittant.*

Quod ad primam causam attinet, ea Gentibus omnibus communis olim fuisse videtur: vnde qui sacris initiabantur, iuramento silentij adstringi solebant, ne quid forsan effutirent eorum, quæ vidissent in sacris, aut audiissent. Hinc illud Herodoti lib. 2. de Ægyptiorum Theologia: *quæ mihi de Diis narrarunt, ea exponere, vel scripto mandare non libet, nisi nomina eorum tantum, quod idem de illis omnes homines scire existimem.* Itaque omnium pæne Gentium Philosophi ac Theologi præcepta sua aut memoriae tantummodo mandabant, & identidem repetendo imprimebant; aut signis notisue quibusdam vulgo ignotis implicabant, ne sacra profanis euulgare tenerentur. Sic de Hebræis Clemens Alexand. obseruauit. Eadem Ratio Pythagoræ fuit. Eadem Ægyptiorum in notis Hieroglyphicis, Pythagoreorum, Cabalistarum, Bracmanum apud Indos etiamnum hodie: ut colligimus ex Epistola Francisci Xauerij, de quodam eorum Discipulo sic scribentis, *cum ambo simul essemus, arcana mihi quædam commisit, primum à Ludi Rectore hoc agi, ut quos habiturus est Auditores iureiurando compellat, nunquam se ea quæ audituri sunt mysteria, reuelaturos.*

Altera ratio quam affert Caesar quamobrem Druidæ nihil litteris, sed omnia memoriae mandarēt; ne videlicet litteris confisi minus memoriae studerent, eadem fuit Ægyptiorū initio, cur nullis litteris vterentur, teste apud Platonem Socrate in Phædro. *Audini equidem, inquit, circa Nancratim Ægypti prisorum quendam fuisse Deorum, cui dicata sit auis, quam Ibin vocant. Deo autem ipsi nomen Theuth. Hunc primum omnium numeri computationem inuenisse, Geometriamque & Astronomiam, talorum, alearumque ludos & litteras. Erat autem tunc totius Ægypti Rex Thamus in eminentissima amplissimaque urbe, quam Græci Ægyptias Thebas appellant, Deumque ipsum Ammonem. Ad hunc Regem Theuth profectus artes ei demonstrauit suas, dixitque eas distribui deinceps cæteris Ægyptiis oportere. Verum ille, quæ cuiusque utilitas foret, interrogauit, & ipso referente, quod bene dictum videbatur, probabat quidem: quod contra, vituperabat. Vbi multa de qualibet arte in vtramque partem, Thamus fertur Theutho ostendisse, quorum singula si enarrare pergamas, proluxa erit oratio. Cum verò ad litteras descendissent, Disciplina hæc, inquit Theuth, ô Rex, sapientiores & memoriâ promptiores Ægyptios faciet: memoriae namque & sapientiæ remedium est, id inuentum. At ille, ô artificiosissime Theuth, inquit, alius equidem ad artis opera fabricanda idoneus est, alius ad indicandum promptior, quid emolumenti damniue sint utentibus allatura? atqui & tu litterarum pater propter beneuolentiam, contrarium quam efficere valeant, affirmasti. Nam illarum vsus propter recordationis negligentiam, obliuionem in animis discensium pariet: quippe qui externis litterarum confisi monumentis res ipsas intus animo non reuoluent*

reuelent. Quamobrem non memorie, sed monitionis remedium inuenisti: sapientia quoque opinionem potius, quam veritatem Discipulis tradis. Nam cum multa absque praeceptoris doctrinâ perlegerint multarum rerum periti, vulgo quam ignari sint, videbuntur. Consuetudine quoque & conuersatione molestiores erunt, ut pote qui non sapientiâ ipsâ sint pradi, sed opinione sapientia subornati.

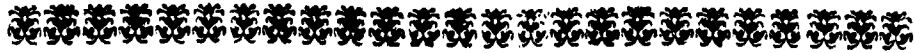
4. Plures annos in auditione Druidum Magistrorum ponebant Discipuli, vicinosque ipsos Philosophiæ sub iis vacabant. Nec mirum; cum enim omnia memoriæ traderent, nihil litteris, nihil scripto, diutius erat in scholis immorandum. Germani antiquitus tantundem suæ Philosophiæ impendebant, imò amplius. Indi nonnunquam 37. annos, ut ex Megasthene refert Strabo lib. 15. Cum 37. annos sic vixerint, ad sua quemque regredi & laxius licentiusque viuere. Aristoteles ipse Platonem Magistrum audiuit per 20. annos. Idem autem confirmat de nostris Druidis Mela, & addit Nobilissimos Gentis sub eorum ductu exerceri solitos, Docent multa nobilissimos Gentis clam & diu vicenis annis: recte quidem & prudenter, inquit Cluuerius; horum quippe summa postea in reliquos futura erat authoritas, quæ minus rite plebeiis conueniebat hominibus. Existimabant enim veteres iniuriam fieri nobilissimis artibus, cum à plebeiis & vilibus mancipiis colebantur.

5^m. est de linguâ, quâ Druidæ utebantur in tradendis disciplinis. Et circa Lingua. hoc quæstionem mouent Curiosi, quænam esset lingua Gallorum primigenia. Aliqui existimant Britannis Insularibus & Gallis communem fuisse sermonem, ut colligitur ex multis vocibus, quæ adhuc in Wallia Britannia vigent. Puta Galli Iouem Tonantem, vocabant Taranim, Britannis Taran tonare est. Carterua & Caraya voces Gallicæ sunt, Kad Britannis bellum sonat. Couinum Belgis vehiculi genus est, Kouain Britannis est *curru uebere*. Armorica ciuitates & Morini à Mari nomen habuere, Britannis Ar-mor ad mare significat. Sed quid inde? Galline à Britannis linguam mutuati sunt? an contra? Ex hisce vocibus hoc solummodo potest colligi, vicinas regiones habuisse quædam vocabula communia & affinia, Dialectis differentia: ita Aquitanos cum Hispanis, Treucros cum Germanis, Neruios cum Belgis multa habuisse communia. Imo licet vna esset lingua Gallicana omnibus Gallia populis communis, Aquitani tamen, Celtæ & Belgæ dialectis differebant, ut notauit Strabo initio l. 4. Οὐκ ὁμογλωττοῖσι, ἀλλὰ μικροῖν ὁμογλωττοῦσιν τῆς γλώττης. Hinc patet quomodo sint explicanda hæc verba Cæsaris. Hi omnes linguâ, institutis, legibus inter se differunt: scilicet hæc non absolute, sed secundum varias eiusdem linguæ Dialectos sunt interpretanda.

Alij existimant vernaculam Gallorum veterum linguam eandem fuisse cum Armoricana, hoc est cum eâ quâ hodie vtuntur Britanni Aremorici, quam hactenus illi, propterea quod rarum habent cum cæteris Gentibus commercium, incolumem retinuerunt. Primi enim Galli Duce Gomero, seu Aschenaze in Aremorica consedisse creduntur; vnde nepotes profecti, & interiores Galliarum partes occupantes asperitatem idiomatis paulatim demittarunt.

Nonnulli cum Glareano Celtarum linguam eandem fuisse putant cum Heluetica aut Treuirensi: quia D. Hieronymus ait Galatarum Asiaticorum, qui ex Gallia profecti in Asia confederant, similem habuisse linguam ei, quâ loquebantur Treuiri suo tempore. Sed hæc sententia communiter reiicitur, ex eo quod Tacitus de moribus Germanorum scribens colligit, Gothinos non fuisse Germanicæ Gentis, quia Gallicâ linguâ utebantur.

Rouillardus & Quidam cum eo existimant veterum Gallorum vernaculam non omnino discrepasse ab ea qua vtimur; nisi quod asperior erat & impoliticior. Et licet multa vocabula in desuetudinem lapsu temporum abierint, multa tamen retinimus antiqua, ut sunt hæc inter alia *vn traped, lieuè, le bec*, quæ latinitate sic donata sunt, *tripetia, leuca, beccus*. Quæ autem mutatio aduenerit, postquam Phocenses Græci Massiliam condiderunt, & Romani Gallias occuparunt; infra in Academia Massiliensi dicetur.

DE RELIGIONE ET SACRIFICIIS

Druidarum.

DRUIDÆ non tantum litteris Discipulos suos instituabant, sed bonis quoque moribus & virtutibus informabant: imprimis verò Dei timorem imprimere conuincuntur; unde illi, ut Religionis principes, summâ in veneratione erant, & ad omnia sacra adhibebantur. Quæ autem fuerit Gallorum Religio, quæ de Deo opinio, quibusve sacrificiis uterentur, operæ pretium esse videtur inuestigare. Tria verò potissimum ad hanc materiam illustrandam pertinent, quos nempe Deos colerent, quo loco, & quibus sacrificiis.

Atque hoc imprimis animaduersione dignum est, quod scribit Cæsar, Gallos omnes se à Dite progenitos prædicare: idque à Druidibus proditum habere. Nam licet satis probabiliter aliquibus videatur Cluuerius hanc vocem deducere ab hac originali THOTH vel THEVTH, quam varij populi, variis dialectis pronunciarunt, aliqui TIT aut TVIT, nonnulli ZEVS, SEVS, Latini Deus, deinde Dis; hincque Ditem accipiendum pro Mercurio, quem Galli ut supremum Deorum agnoscebant, aut pro Ioue: nihilominus non adeo videtur esse reiicienda Rotuillardi coniectura, aientis per *Ditem* intelligendum esse Adam protoplastum. Nam cum ex omnium Historicorum fide certum sit, Gomerum seu Aschenazen cum aliis Noemi Nepotibus Galliam primos inhabitasse, non aliam religionem instituisse videntur, quam eam, quam à parentibus didicerant. Sciebant autem Adam primum peccauisse, & primum mortem in mundum intulisse, ac proinde rectè patrem mortuorum appellari. Nec aliunde Græci videntur accepisse hanc vocem Αἰδης, quam Plutonem Deum terræ, Diuitiarum & mortuorum significauerunt, quam ab Hebræorum fonte Adam, qui Princeps terræ omniumque mundi diuitiarum constitutus est, mortuorum deinde caput & parens per peccatum effectus. Hinc quoque Galli ab eodem fonte primum suum patrem appellarunt. Cæsar verò rei ignarus aut vocem deprauauit & detorsit Ditemque appellauit, aut quem illi Adam, aut Αἰδης more & sermone Græco, quo illis temporibus utebantur, Plutonem, quem Latini Ditem appellabant, significari existimauit.

Ad fulciendam Rotuillardi coniecturam facit, quod cum Cæsar ait Gallos existimare se à Dite patre progenitos, non Ditem pro Deo accipere videatur, sed pro homine gentis principe, quia paulo ante Deos, quos colebant, enumerans, Ditis nullo pacto meminit, quem certe non omisisset, si cum pro Deo habuissent. Sic ergo ille. *Galli se omnes à Dite patre prognatos, prædicant: idque ab Druidibus proditum dicunt. Ob eam causam spatia omnis temporis non numero dierum, sed noctium finiunt: & dies natales, & mensium & annorum initia sic observant, ut noct. m dies subsequatur. Quem locum facile est de Adamo explicare, quem 70. Interpretes plurimis in locis pro morte interpretantur: hinc nox seu mors ab eo, dies verò, lux & vita à Christo: diem verò ideo nocti postponebant, quia nox præcessit per peccatum, Dies verò*

Dii Gallo. successit per redemptionem.

vmm.

Quod ad Deos Gallorum attinet, Cæsar loco sæpe citato sic ait. *Deum maximè Mercurium colunt. Huius sunt plurima simulacra. Hunc omnium Inuentorem Artium ferunt: hunc viarum atque itinerum Duce[m]. Hunc ad questus pecunie mercaturasque habere vim maximam arbitrantur: post hunc Apollinem, & Martem & Iouem & Minervam. De his eandem ferunt, quam reliquæ Gentes, habent opinionem. Apollinem morbos depellere, Minervam operum atque artificiorum initia transfere. Iouem imperium cælestium tenere. Martem bella gerere: huic cum prælio dimicare constituerunt, ea que bello ceperunt, plerumque deuouent: que superauerint animalia capta immolant, reliquas res in vnum locum conferunt.*

Non est verò existimandum hisce nominibus Deos illos fuisse à Gallis appellatos: sed ex officiis, quæ illis attribuebant, Cæsar coniecit tales esse Deos. At Lucanus lib. 1. Pharfal. verba faciens de exercitu Cæsaris, ait in eo fuisse Gallos,

per quos Dij Gallorum præcipui Theutates, Hefus & Taranis placarentur : quæ certè propria fuerunt Deorum vocabula , si Latinam Dialectum excipias.

*Et quibus immittis placatur sanguine divo
Theutates, horrensque feris altaribus Hefus;
Et Taranis Scythica non mitior ara Diana.*

Item Lactantius l. 1. Inst. c. 12. scribit Gallos hominum cruore placare solitos Hefum & Theutate. Porro per *Theutate* omnes intelligunt Mercurium, per *Hefum*, Martem, per *Taranim*, Iouem. De Theutate primùm agamus : quæ vox deriuatur à primitiua Theuth, quæ Deum sonat : quo modo Ægyptij Mercurium suum appellabant. Cic. 3. de Nat. Deor. attribuit quinto Mercurio Legum & Artium inuentionem, *hunc*, inquit, *Ægyptij Touth* (al. *Tuoyth, Thoib*) *appellant : eodemque nomine anni primus mensis apud eos vocatur.* Lactantio l. 1. c. 6. Theuthus dicitur, vel Thot ; Platoni in Phædro THEVTH, de quo ante diximus. Ab hac autem voce proflexerunt apud Gallos & Germanos, Græcos & Latinos ista, THEATH, THEOTH, THEVT, THIAI, THEVTH, TIAT, TIOT, TVIT. Item DEAD, DEID, DEOD. *Ἐδὲ, Ἐέδ, Ἐέδ, Ἐέδ*; Doricè & Laconicè, item *Δέδ, &* Latinè Deus, Gall. DIEV. Ab eadem Germani Theutones, & Thuitones dicti : item Thudisci & Thudisca lingua.

Cum ergo Theutates apud omnes Gentes communiter pro Deo habitus sit, non potuit non censeri verus Deus, rerum omnium Conditor, quem Galli præcipuè celebrabant. Huius Theutate filium Germani veteres aiebant fuisse Mannum teste Tacito : Manno item tres filios assignabant. Item Mercurium appellabant Wodan, vel Gwodan. Vnde vsque hodie, inquit Gotsfridus Viterbiensis in Chronico, *Goth Theutonica lingua dicitur Deus.* Franci veteres eandem vocem in Galliam inuexerunt, & hodiè hæc vocabula sunt adhuc in vñu, *bigot & Cagot*, quibus supersticiosos notamus in cultu Diuino. Hinc quoque orta videntur Rusticorum iuramenta, *Vertugoy, Morgoy, Sangoy, Jernigoy* : quæ satis facilem ex se ipsis continent explicationem.

Quem autem Latini Martem, Galli *Hefum* appellabant. Vocem deriuat Roüillardus ab Hebræo *יְהוֹשֻׁעַ*, quo significatur *Deus existens, vir constans, Propheta, consiliarius* : quod epithetum tribuit Esaias Deo Emmanuel. Vel à Phœnicio *Iehud* id. *unicus Dei Filius* teste Eusebio l. 1. c. 7. vel à Iehoua. Galli enim ignari venturi Messia, nihilominus ea quæ per traditionem acceperant, retinuisse videntur. Adde quod ante versionem 70. Interpretum teste Iosepho Patriarcharum scripta in alias linguas peregrinas versa fuerant, vt possent ab omnibus intelligi : at variata sunt vocabula post confusionem linguarum. Addit Roüillardus singulari Dei prouidentia contigisse, vt Galli Hefi nomine Martem intelligerent, qui Deus exercituum censetur, & Deus fortis appellatur, quod proprium est Messia Iesu attributum. Dicitur enim Deus fortis, Deus Sabaoth id. Deus exercituum. Præterea locus in quo Druidæ Hefum adorabant, hodie etiamnum eodem teste vocatur, *Locus SS. Fortium DES SAINTS FORTS.*

Quod ad Taranim attinet, sic appellabant Galli & plurimi Europæi Iouem Tonantem. Hinc secundum varias Dialectos Taran, Thoran, Tonar, Donnar, Tordan, Dondar, & Tondar, *tonare* significat. Et hodie etiamnum Walli Britannia Insulae populi Tonitru vocant *Taran*. Sic Saxones *donner* dicunt & Tonner: Belga *donder*, Angli *The dunder*. Sed hæc vocabula à Latino *tonare* videntur potius deducta. Porro Roüillardus putat Taranim fuisse solummodo Hefi Dei epitheton ab Hebræo Tharanis vel Tranis, id. Repurgans homines : quod propriè conuenit Messia, qui homines à peccati labe purgauit.

Apollinem quoque sub nomine Beleni adorabant Galli : sed potius hoc nomine Deum vocabant. Quam vocem aliqui à Græco *βέλη* deducunt id. *iaculari*, quia sol radios in terram iaculatur : minus id quidem probabiliter ; cum Galli essent Græcis antiquiores. Alij à fonte Hebræo Baal, id. *Dominus, Herus, Possessor* ; Babylonicè & Syriacè *Bel & Beel*. Sic quoque Idololatræ Deos suos Baalim appellabant. Vnde Dialectus Gallicana Belin & Belen ; & Latina Belus & Belenus. Phœnices Deum Cæli & Deum Solis Beelfames, vel Baal-simen appellabant : à quo fonte deducunt etiam vocem Beelzebud id. *Patronus ridiculus.*

Porro huiusce Dei Sacerdotes speciali nomine vocabantur *Pateræ* : vt ex Aufonij versibus liquet, sic aientis de Attio Patera Rhetore Delphidij Tironis Patre:

Beleni sacratum ducis è Templo genus:

Et inde vobis nomina.

*Tibi Patera (sic ministros nuncupant
Apollinaris Mystici)*

*Fratri Patrique nomen à Phæbo datum,
Natoque de Delphis tuo.*

*Locus sa-
crosum.*

Iam de Loco, in quo Druidæ Deos adorabant, dicendum. Commune fuit olim omnibus gentibus Deum in aperto colere, non in templis manu hominum factis. Vnde illud Zenonis, Theodori aliorumque Græciæ Sapientum (εγγ' θεῶν μὴ οἰκοδομεῖσθαι. Persæ, teste Herodoto l. 1. neque statuas, neque templa, neque aras olim extruere solebant: quinimo vesanos reputabant contrarium facientes: rationem hanc subiungit, *quia non ex hominibus Deos esse ortos arbitrantur, quemadmodum Græci.* Non probat hunc morem Cicero 2. de leg. *Deorum, inquit, Delubra in urbibus, esse censeo. Nec sequor Magos Persarum: quibus authoribus Xerxes inflammasse templa Græciæ dicitur, quod parietibus includerent Deos, quibus omnia deberent esse patientia ac libera: quorumque hic mundus omnis templum esset & domus.*

Certè hoc habebant Persæ à populo Hebraico: nam Adamus, primus mortaliū parens non in templo, sed in paradiso terrestri sacra Deo faciebat: & Abrahamus post pactum cum Abimelecho fœdus, in luco quem plantavit prope puteum iuramenti dictum Bersabœe. Ita nec Galli antiquitus vlla memorantur habuisse templa: sicut nec Germani teste Tacito. *Nec cohibere parietibus Deos, neque in vllam humani oris speciem assimilare ex magnitudine cælestium arbitrantur. Lucos ac nemora consecrant, Deorumque nominibus appellant Secretum illud quod sola reuerentia vident.* Hinc Claudianus l. 1. de laud. Stilic. scribit non licuisse venari prope siluam Hercyniam propter lucos Diis consecratos, arboreſque ad quas sacra fiebant.

Et præcul Hercynie per vasta silentia siluæ

Venari tuto liceat, lucosque vetusta

Religione truces & Robora Numinis instar

Barbarici nostræ feriant impune secures.

Tangit Gallorum morem, qui non ad quamvis Arborem, sed maximè ad Quercum seu Robur factis operabantur: quæ arbore nulla erat apud eos sacratio, teste Plinio l. 16. c. 44. *Nihil habent Druidæ visco & arbore in qua gignatur, si modo sit Robur, sacr. eius. Iam per se Roborum eligunt Lucos: nec vlla sacra sine ea fronde conficiunt.* Vnde Lucanus l. 3. describens obsidionem Massiliensē, ait Cæsarianos milites non sine ingenti tremore securi feruisse sacras illas arbores.

*Et Gregor.
Turon. l. 2.
c. 1. hinc
gat Francos,
quod permi-
nium nu-
minis ali-
quando tri-
buunt ar-
boribus &
suis anxia
inter frus-
tas super
stat. onc &
Græci vlt.
natus plu-
na.*

Sed fortes truntem manus, motique uerenda

Mauitate loci, si Robora sacra ferrent,

In sua credebant reditura Membra Secures.

Neque habebant aliud Deorum simulacrum quam altæ Quercus, teste Maximo Tyrio Dissert. 38. *Inter Barbaros, qui Deum non agnoscat, nemo est. Alij tamen alia ei statuunt signa. Celtæ Ionem colunt. Ionis autem simulacrum apud eos est Alta Quercus.* ἀρχαία δὲ Διὸς Κιλικονίσι δὲ Διὸς. forte tamen à Phocensibus simulacra Deorum efformare edocti sunt: siquidem Cæsar ait fuisse Mercurij plura apud eos simulacra.

Restat vt de sacrificijs Druidum agamus. Et primum de Sacerdotibus eorumque habitu cultu & ornatu: deinde de victimis rituque immolandi. Certum est ex Cæsare, Diodoro & Strabone nullum sacrificium fieri solitum sine Druidis, quippe qui sacrificia omnia publica ac priuata procurabant, & per eos quasi per internuncios bona omnia à Dijs expetebantur. Cum vero ad sacrificandum accedebant, Hebræorum, omniumque fere Gentium more candidas vestes & Tunicas induebant. Plinius loco supra citato, *Sacerdos candida veste cultus arboris seorsum, fulce aurea demittit, candido id accipitur sago.*

Victimas immolabant duplicis generis, homines & animalia. De hominibus infra dicetur. Animalia omnis quidem generis, at in solenni visci decerptione, candidos tauros quænea fronde coronatos, eodem Plinio teste. *Sacrificijs epulisque rite sub arbore præparati: duos admovent candidi coloris tauros, quorum cornua tunc primum vinciantur.* Sed quo ritu quibusque ceremonijs id peragerent, placet fusius enarrare ex eodem authore. *Nihil habent, inquit, Druidæ, ita suos appellant Magos, visco & arbore*

in qua gignatur, si modo sit robur, sacratius. Iam per se Roborum eligunt lucos, nec ulla sacra sine ea fronde conficiunt, ut inde appellati quoque interpretatione Græca *Druidæ* possint videri. Enimvero quidquid adnascatur illis, è caelo missum putant, signumque esse electæ ab ipso Deo arboris. Est autem id rarum admodum inuentum: & repertum magna Religione petitur, & ante omnia sexta Lunâ, qua principia mensum annorumque his facit, & seculi post tricesimum annum; quia iam virium abunde habeat, nec sit sui dimidia. Omnia sanantem appellantes suo vocabulo. Sacrificiis epulisque rite sub arbore preparatis duos admovent candidi coloris tauros, quorum cornua tunc primum vinciantur. Sacerdos candida veste cultus arborem scandit, falce aurea demetit. Candido id excipitur sago. Tum deinde victimas immolant, precantes ut suum Donum Deus prosperum faciat his quibus dederit. Fecunditatem eo potu dari cuique animali sterili arbitrantur, contraque venena omnia esse remedio.

In hunc locum notat Rotullardus non sine mysterio dici *Druidas* sextâ Lunâ petere viscum magna religione & sacrificium facere solitos: id Religioni Christianæ applicans, quæ magno cultu sacrum diem Veneris in Parasceue celebrat. Sextam autem Lunam vocari, quæ nobis est sexta dies hebdomadæ, seu dies Veneris. Nam ut supra dictum est, Galli non dies & soles, sed lunas & noctes numerabant. Vnde etiamnum hodie hæc vox Gallo-Romana *Anniet* pro *Auiourd'hui*; more scilicet Hebræorum & Chaldæorum, qui à vespera ad vesperam; non ab oriente sole ad occidentem dies numerabant. Idem quoque notat non sine mysterio & spiritu prophetico Quercum *Druidis* in tanta veneratione fuisse, quia vnum è lignis, ex quibus Christi crux compacta fuit, quercus fuisse dicitur.

Cæterum nouo potissimum anno sacrificium istud facere solebant: atque idcirco indicta scholarum vacatione mittebant pridie Discipulos ad inquirendum & inuestigandum viscum. Vnde vulgatus iste versus.

Ad viscum Druidæ, Druidæ clamare solebant.

Quippe illi eo reperto populum inuitabant ad auspicandum nouum annum. Principium anni inquit Theodorus Marcilius, *Druidæ solennibus ceremoniis auspicati ad viscum magno clamore populum vocabant. Cuius ceremoniæ vestigia hodieque in Gallie prouinciis omnibus cernere aliqua licet.*

Quæ porro vestigia? Docet Vinerus in Notis ad Aufonium, morem scilicet esse, sed fere exoleuisse, ut quotannis pridie Kalendas Ianu. nonnulli ex singularum Curiarum seu parochiarum adolescentibus quini, seni, septeni, octoni, noueni denique cunctos suæ Curiæ vicus villasque, & qui in circumiectis curiis sunt proximi cum tibicine obeant: Carmine stipem petant, aliquid laridi aut panis, quod veribus infixum asportant; aut pecuniæ quippiam accipiant. postridie quidquid collectum fuit, in ædem conuenientes, Numini offerant: id statim auctione vendatur: ea pecuniola, ut Deo consecrata in sacros vsus recondatur. Quod autem Carinen inconditum canunt, quam stipem accipiunt, & quo die id faciunt *AGVILANNEVF* vocitant. Hæc Vinerus.

Quid autem vox ista significet, refert idem ex Merlino San-gelasiano Engolismensi, ad quem extant Christophori Longolij quædam litteræ. *AGVILANNEVF*, *AGVILANNEVF* id. *ad Viscum tøn Annum nouum esse dicebat. Moremque istum ex veteri Druidarum Religione ad nos manasse: quippe per suos adolescentes ita cunctis viscum suum anni principio mitterent; quod qui ferrent, iis aliquod quasi laboris præmium daretur, clamarentque omnes eo viso annum esse nouum.* idem scribit Merula par. 2. Cosmog. l. 3. c. 11. *sunt, inquit, qui illud Au gui lan neuf, quod hæcenus quotannis pridie Kal. Ian. vulgo publice cantari in Gallia solet, ab Druidis manasse nutumant, ex hoc forte Ouidij.*

Ad viscum Druidæ, Druidæ clamare solebant.

Solitos enim aiunt *Druidas* per suos adolescentes viscum suum cunctis mittere, eoque quasi munere bonum, faustum, felicem & fortunatum omnibus annum precari.

Non omnino placet aliis hæc interpretatio & coniectura, quod scilicet adolescentes à *Druidis* missi viscum ferrent ad populum: nihil enim erat visco sacratius, nec profanis tangere licuisset, quod tam solemnem ritum decerpebatur à Sacerdotibus. Sed potius adolescentes reperto visco mittebantur à *Druidis* ad populum, ut nunciarent faustum annum, & ad sacrificium inuitarent, his verbis *Au*

Guy à l'an neuf. Ad visum accedite, nouus annus est. Et eam ob rem à populo mercedulâ aliquâ donabantur. Proculdubio fluxit mos iste nunciandi & precandi *Aguilanneus* fausti ominis ergo, qui hodie etiamnum obseruatur plus minusue in omnibus Gallia prouincijs.

Quod ad humanarum Hostiarum sacrificium attinet: in eo Græci Romanique Druidas accusant feritatis. Quâ de re sic Cæsar l. 6. *Natio est omnis Gallorum dedita Religionibus: atque ob eam causam qui sunt affecti grauioribus morbis, qui que in pralijs periculisque versantur, aut pro victimis homines immolant, aut se immolatuos uolunt, administrisque ad ea sacrificia Druidibus utuntur: quod pro vita hominis nisi vita hominis reddatur, non posse aliter Deorum immortalium Numen placari arbitrantur: publicè que habent huius generis instituta sacrificia. Alij inmani magnitudine simulachra habent, quorum contexta viminibus membra uiuis hominibus implent: quibus succens circumuenti flamma exanimantur homines. Supplicia eorum qui in furto aut latrocinio, aut aliqua noxa sint comprehensi, gratiora Diis immortalibus esse arbitrantur: sed cum eius generis copia deficit, etiam ad innocentium supplicia descendunt.*

Verum non ea solum Maiorum nostrorum consuetudo fuit, sed omnium pœne Gentium. Nescio an non Abrahamus & Iephte, qui iubente Deo prolem suam immolare iussi sunt, huic consuetudini originem dederint. Ammonitæ tempore Mosis hæc sacra obseruabant. Ægyptij uiuos homines Typhoni suo comburere solebant. Carthaginenses Saturno humanis hostiis litare; Latini Egeriæ Nymphæ Albani Lunæ; Græci Dianæ. Et quis nescit Iphigeniæ immolationem? & quis tandem ignorat id quod Plinius refert l. 30. c. 1. *Nempe sexcentesimo quinquagesimo septimo demum anno V. C. Cn. Cornelio Lentulo, P. Licinio Crasso Coss. Senatusconsultum factum esse, ne homo immolaretur: palamque in tempus illud sacra prodigiosa celebrata?*

Porro sacrificium istud duplex erat, priuatum, & publicum. Priuatum, cum quis grauiori aliquo morbo premebatur, aut in periculo imminente versabatur, hominem ad redimendam vitam suam immolari curabat per Druidas. Publicum, cum Ciuitas aliqua aut Prouincia similiter magno in discrimine constitutam se uidebat, publicè certo liberorum hominum, imò Nobilium, si malefici aut captiui decissent, numero contributo Deorum iram auertere conabatur. Et hoc est quod ait Cæsar, *publicè eius generis habent instituta sacrificia.* Similiterque Tacitus de Germanis. *Deorum maximè Mercurium colunt, cui certis diebus, humanis quoque hostiis litare fas habent.*

Hominum
immolatio.

Qui uerò homines immolabantur, triplicis uidentur fuisse generis, clientes, liberi, & captiui atque malefici. Clientes quidem, quales erant *Ambacti*, quos existimant aliqui fuisse seruos mercenarios Dominis suis certo precio vitam addicentes. *AMBACHT* apud ueteres Gallos Minister erat: cuius uocabuli adhuc usus est in Flandria. Vocant enim Regionum aut locorum Præfectos Præfecturasque ipsas *AMBACHT*. Hinc proculdubio fluxit *Ambasciata*, *Ambassade*, *Ambassadeurs*.

Quod si nulli eiusmodi Clientes essent, liberi ipsi pro patre morti se deuouebant: pro ciuitate uero si nulli essent captiui aut Malefici, homines liberi & innocentes, sæpiusque nobiles immolabantur. De captiuis quidem & Maleficis, sic Diodorus lib. 6. *Pari sue feritate impietate in Deorum sacrificiis abutuntur. Noxios enim quinquennio seruos sudibus affixos Diis sacrificant, cumque alijs primitiis super ingentes pyras immolant. Captiuos quoque sacrificant Diis. Quidam de hostibus capta animalia una cum hominibus interfecta aut insacris comburunt, aut alijs afficiunt pœnis.*

Verum immania tandem illa sacra abolita sunt ab Imperatoribus Romanis. Et primum quidem ab Augusto, qui Ciuibus Romanis Druidarum sacris omnino interdixit, seu Romæ, seu alibi: at Gallis & Druidis nullibi uideretur interdixisse, ne in vrbe quidem. Tiberius Druidas ipsorumque sacra ex vrbe sustulit. Plin. l. 30. c. 1. *Tiberij Cæsaris principatus sustulit Druidas eorum; & hoc genus Vatum Medicorumque.* Claudius nec in Gallia quidem esse uoluit teste Suetonio in Claud. c. 25. Notat Mela sub Tiberio defuisse humanas victimas immolare, admotis tamen ad aras sanguinem emilisse & libasse. sic enim l. 3. c. 2. *manent uestigia feritatis iam abolite: atque ut ab humanis cadibus temperant, ita nihilominus ubi deuotos altaribus aduouere, delibant.*

DE LEGISLATIONE, ET PRIVILEGIIS

Druidarum.

Vo Druidarum officia fufiffimè descripimus: nimirum Docendi rationem & Sacrorum procurationem. Nunc paucis de eorum Iurisdictione & Legislatione ac priuilegiis agendum. Certum est eos in administratione politica Galliarum partem habuiffè maximam: ſi quidem ait Cæſar eos præmia pœnaſque conſtituiſſe: quæ duo Legislationis officium implent.

Habebant quoque Iurisdicendi poteſtatem maximam, non modò in rebus ad Religionem pertinentibus, ſed etiam in quibuſcumque cauſis tam publicis, quam priuatis, ita ut iudicia quoque capitalia exercerent, iuſque gladij haberent. Clare id Cæſar l. 6. *De omnibus Controuerſiis publicis priuatiſque conſtituunt: & ſi quod eſt admiſſum facinus, ſi cedes facta, ſi de hereditate, de finibus controuerſia eſt, ſi idem & decernunt præmia pœnaſque conſtituunt.* Hinc, vt ex Strabone notat Forcatulus, Galli Tectofages & alii qui in Aſiam migrarunt, Conſilium Trecentorum Iudicum conpoſuerunt, quod à Quercu & Sanguine *Drynemetum* appellarunt: quoniam eo imperio præditi, quod Iureconſulti Merum vocant, de rebus Capitalibus iudicabant: de cæteris Magiſtratus inferiores.

Certo autem anni tempore in ſilux Carnoteniſis luco conſecrato Iudiciis exercendis Comitia habebant generalia: vt notat Cæſar loco citato. *Ij certo anni tempore in finibus Carnutorum, que Regio totius Gallie media habetur, conſidunt in Luco conſecrato. Huc omnes undique qui controuerſias habent conueniunt, eorum iudiciis decretiſque parent.* At ſemel ne tantum in anno, an pluries? Theodorus Marcilius exiſtimat, id facere ſolitos Druidas Sextis quibuſque Lunis Menſium. Atque idcirco ſingulis menſibus ſtatà die iudicia illa Generalia exercuiſſe.

Pœna verò quam contumacibus & parere detrectantibus infligebant, erat grauiffima, cuiuſcumque generis, ſortis, aut conditionis eſſent. Nimirum Exſecratio, & vt more noſtro atque recepto loquamur, *Excommunicatio.* Si quis autem, inquit Cæſar, aut priuatus aut publicus eorum decreto non ſtetit, ſacrificiis interdicitur. *Hæc pœna apud eos eſt grauiffima. Quibus ita eſt interdicitum, ij numero impiorum ac ſceleratorum habentur. Iis omnes decedunt, aditum eorum ſermonemque reſugiunt, ne quid ex contagione incommodi accipiant. Neque ijs petentibus ius redditur, neque honor ullus communicatur.* Hinc intelligimus, quanta Druidum eſſet authoritas & poteſtas: tanta ſcilicet, vt Magiſtratus ac Regulos ipſos dicto audientes haberent; ſecus, ſacris arcerent. Quod genus exſecrationis, ſeu excommunicationis in vſu fuit apud omnes fere Gentes.

Quæ verò erant Druidarum priuilegia? hæc duo præcipuè. Immunitas ab armis & immunitas à tributis. Erant enim à ferendis armis immunes, & ſi bellis aderant, auſpicioꝝ tantum gratia aduocabantur, vacationemque ab omni onere militari habebant. Præterea nullum, qualecumque eſſet tributum, pendere tenebantur. Quibus præmiis adducti & allecti complures in eorù ſocietatem & ſodalitium adſciſci cupiebant. Nam plebs tributorum onere, ſeruorum adinſtar premebatur. Nobilitas aſſiduo bellorum labore & ſumptibus fatigabatur: Illi ſoli eorumque Diſcipuli ab vtroque onere immunes erant. Hac de re Cæſar lib. 6. *Druides à bello abeſſe conſueuerunt, neque tributa vna cum reliquis pendunt. Militie vacationem, omniumque rerum habent immunitatem. Tantis excitati præmiis & ſua ſponte multi in Diſciplinam conueniunt, & à propinquis parentibuſque mittuntur.*

D E
A C A D E M I A
M A S S I L I E N S I .

ASSILIENSIS Academia Græcis Phocensibus, non Gallis indigenis, aut Romanis adscribenda. Phocenses enim ex Phocæa Ioniæ Ciuitate, seu Harpago Præfecti Persarum crudelitatem fugientes (quo tempore à Medis ad Persas translatum est imperium, captaque à Nabuchodonosore Hierosolyma) seu piraticæ longius latiusque exercendæ desiderio, quæ illis temporibus honori & gloriæ ducebatur, primum in Italiam ostio Tiberino Ducibus Simone & Protide inuesti, cum Tarquinio Superbo, vel vt Liuius & Eusebius scribunt, cum Prisco amicitiam pacti, maritimos Galliæ fines ad ostium Rhodani amnis attingerunt: cuius loci amœnitate capri sedem ibi ponere, & urbem ædificare constituerunt post leuia quædam cum Gallis & Segoregiis illius plagæ incolis commissa feliciter prælia. Quidam autem ex iis in patriam reuersi referunt, quæ viderant, pluresque inuitant ad demigrandum. Imo si vera referunt Historici, omnes communi consilio patrium solum relinquunt, additis etiam execrationibus, ne quisquam de repetendâ olim patriâ cogitaret. Vnde abiit in prouerbium *Φωκῆων Ἀγῆ Phocensium Execratio*: quod dicitur de Iureiurando multis vinculis adstricto. Cuius Execrationis meminit Horatius l. Epod.

Forte quid expediat communiter, aut melior pars

Malis carere queritis laboribus.

Nulla sit hac potior sententia Phocæorum

Velut profugit execrata Ciuitas,

Agros atque lares patrios habitandaque fana

Apris reliquit & rapacibus Lupis.

Deinde quis fuerit illius execrationis ritus, sequentibus versibus exponit.

Sed iuremus in hac. Simul imis saxa renarint

Vadis leuata, ne redire sit nefas.

Neu conuersa domum pigeat dare lintea, quando

Padus Matina lauerit cacumina.

In mare seu celsus procurrerit Apenninus,

Nouaque monstra iunxerit libidine

Dirus amor, inuet vt tigres subsidere cernis,

Adulteretur & columba Miluio:

Credula nec flauos timeant armenta Leones,

Ametque salsa leuis Hircus aquora.

Hæc & que poterunt reditus abscondere dulces,

Eamus omnis execrata Ciuitas.

Igitur illis iuxta Dianæ oraculum Aristarcho Duce, vel vt alij scribunt, Furio & Perano Classis Ducatoribus Galliæ partem, quæ Narbonensis postea dicta est à Romanis, appellunt, ibique sedem collocant & urbem condunt, quam Massiliam vocant à fortuito euentu. Nauclerus enim Piscatorem aduertens, quem Græci Ἀλιτα vocant, protinus μάσαι ἐκέλευσε τὸ ἀπόγειον σχοινίον id. *religare iussit altera-*

neum funem. Hoc ex Timæo Rhodiginus l. 16. c. 8. *μαῖου* enim *Æolibus* est, quod aliis *δῆου* *alligare*. *Ἀλιώς* verò *Piscator est*. ac proinde in *Ἐλισίως* *καὶ* *μαῖου* dicta Massilia.

Tunc erat Segoregiorum, vel ut alij scribunt, Segobrigiorum Rex Senannus seu Nannus: qui cum aduenas expellere non posset nec prohibere, quominus in suis finibus sedem poneret, vltro pacto cum iis fœdere, Duces eorum ad cœnam inuitauit nuptialem, in qua de more Gentis eligendus erat Gypedi filiz sponsus. Illuc primaria nobilitas vicinarum Ciuitatum conuenerat: tum Gypis introducta iussaque in eum peluim lauandis manibus aduertere, quem sibi præ omnibus virum deligeret, spreto popularibus ad Græcos conuersa, Perano eorum Duci, cuius forma & vrbaniitate se correptam sensit, humanissime porrexit. Ita ex hospite Gener factus præter spem Peranus, locum condendæ vrbis facile à Socero impetrat: quam conditam intra breue tempus populosissimam reddit confluentibus eò Saliis & vicinarum gentium incolis: tantam in aduenis istis morum ciuilitatem demiratis: Hæc fere ex Iustino l. 43. c. 3.

Profuit Phocensibus ad stabiliendam urbem imperiumque suum armorum litterarumque exercitium. Ecce illis defuncto Nanno statim à Comano filio Segobrigiorum quoque Rege vltro bellum inferitur. At quos non audebat aperto Marte laessere, insidiis circunuenire nititur, accepta Floraliurum occasione, quam diem Græci solemniter celebrabant. Verum detectus & proditus abstinuit deinceps viros fortes bello prouocare. Hac de re sic Iustinus loco citato. *Mortuo Rege Nanno Segobrigiorum, à quo locus acceptus condenda vrbis fuerat, cum Regno filius eius Comanus successisset, affirmante Regulo quodam quandoque Massiliam exitio finitimis populis futuram, opprimendamque in ipso ortu, ne mox validior ipsum obrueret, Subiecit & illam fabulam. Canem aliquando partu grauidam locum à pastore precario petiisse, in quo pareret: quo obtento, iterato petiisse, ut sibi educere eodem in loco Catulos liceret; ad postremum adultis Catulis fultam domestico presidio proprietatem loci sibi vindicasse. Non aliter Massilienses qui tunc inquilini videantur, quandoque Dominos Regionum futuros. His incitatus Rex insidias Massiliensibus extruit. Itaque solenni Floraliurum die multos fortes ac strenuos viros hospitii iure in urbem misit. Plures scirpiis latentes frondibusque superiectis induci vehiculis iubet: & ipse cum exercitu in proximis montibus delitescit, ut cum nocte à predictis aperta portæ forent, tempestinè ad insidias adesset, urbemque somno ac viro sepultam armatis inuaderet. Sed eas insidias Mulier quædam Regis cognata prodidit, quæ adulterare cum Græco adolescente solita, in amplexu iuuenis miserata forma eius, insidias aperuit, periculumque declinare iubet. Ille rem statim ad Magistratus defert: atque ita patifacitis insidiis cuncti Ligures comprehenduntur, latentesque de scirpiis protrahuntur.*

Similiter illi Carthaginenses debellant, & tandem rebus terra marique feliciter gestis vrbes alias quasi Colonias & certissima præfidia condunt, & constituunt, Agathen, Taurantum, Antipolim, Niceam, Aphrodisium, Arelaten, quam primum Thelinen vocarunt teste Auieno. Quia verò Floraliurum diebus vrbs pœne capta fuerat, instituerunt, ut festis diebus portæ clauderentur & excubiæ deinceps agerentur, eodem Iustino referent. *Exinde Massilienses festis diebus portas claudere, vigiliis agere, stationem in muris obseruare, peregrinos recognoscere, curas habere, ac veluti bellum habeant, sic urbem pacis temporibus custodire. Adeo illic bene instituta non temporum necessitate, sed rectè faciendi consuetudine seruantur.*

Cum Romanis autem, eodem teste, pœne ab incunabulis vrbis amicitia contracta fœdus summâ fide custodierunt, auxiliisque socios in bellis omnibus industriè iuuerunt: adeo ut cum audiuerunt Romam à Gallis captam fuisse duce Brenno, eam rem publico funere profecuti sint, aurumque & argentum publicum & priuatum contulerint ad explendum pondus Gallis, à quibus redemptam pacem cognouerant. Ob quod meritum & immunitas illis decreta & locus spectaculorum in senatu datus, & fœdus æquo iure percussum. Vnde cum Cæsar in bello ciuili ad suas partes conaretur adducere Massilienses, illi constantes in fide permanserunt, neque se partium fautores, sed amicos, socios & adiutores esse velle responderunt. Extat legatorum ad Cæsarem oratio apud Lucanum l. 3.

*Semper in externis populo communia vestro
Massiliam bellis testatur fœda tulisse,
Compressa est Latius quacumque annalibus ætas.*

*Et nunc ignoto si quos petis Orbe triumphos ,
 Accipe deuotas externa in praelia dextras.
 At si funestas acies , si dira paratis
 Prælia discordes , lachrymas Ciuilibus armis
 Secretumque damus.
 Sit locus exceptus sceleri Magnaque Tibique
 Tutus, ut inuictæ fatum si consulat urbi,
 Fœdera si placeant, sit quo ueniat is inermes.
 Vel cum tanta uocent discrimina Martis Iberi,
 Quid rapidum desleētis iter ? non pondera rerum,
 Nec momenta sumus : nunquam felicitibus armis
 Vsa manus patriæ primis à sedibus exul,
 Et post tralatas exusta Phocidos artes,
 Mœnibus exquis alieno in littore tuti,
 Illustrat quos sola fides.*

Addit Iustinus à Phocensibus illis Gallos vitæ cultum depositâ barbarie, & agros colere & vrbes mœnibus cingere didicisse, legibus non armis viuere, vi-tem putare, oliuam conferere; adeoque magnum per eos & hominibus & robus impositum esse nitorem, vt non Græcia in Galliam emigrasse, sed Gallia in Græciam translata esse videretur.

*Schola
 Massilien-
 sis.*

Imprimis verò Gymnasium & litterarum omnium Emporium nobilissimum & celeberrimum Massiliæ instituunt: atque idcirco peritissimos quosque è Græcia & Ionia Magistros erudiendæ Iuuentuti aduocant & præficiunt. Fit itaque statim illuc vndique concursus Docentium & Discipulorum: illorum quidem, muneribus & præmiis, horum verò facilitate methodi & elegantia professionis illektorum. Quippe apud Druidas viceni anni consumebantur in specubus & cryptis nemorum & siluarum. Apud Massilienses autem artium professionumque diuersitas, ciuilitas morum, comitas & conuersatio delectabant. Erant enim qui Grammaticam profitebantur, erant qui Eloquentiam, Philosophiam, Medicinam, Iurisprudentiam, Theologiam in suo quisque genere, & scholâ exercebant: idque primùm Græcâ lingua; deinde inito cum Romanis fœdere & commercio, Latinâ: vnde teste Varrone dicebantur à Latinis *Trilinguis*, à Græcis *τρίγλωσσοι*, quia Græco, Latino, Gallicoque sermone utebantur: vt ait Isidorus l. 15. c. 1. quo loco addit Massiliam de nomine sui Ducis Phocenses nuncupasse.

Hinc ergo Massiliensis Ciuitas antonomasticè vocata fuit Athenopolis, seu Athene Gallica, aut Alteræ Athenæ: quò nempe Romani, Itali, Germani, Hispani, Galli, Græci ipsi se conferebant ad discendum Eloquentiam, Philosophiam, Iurisprudentiam, Medicinam aliasque artes relictis Athenis, Româ tot nobilium Oratorum scholâ, aliisque Academiis. *ἡ Μασσαλία πόλις Ἑλληνική*, inquit Strabo l. 4. *ποσδοτον δὲ τοῖς λόγους, ἢ τῶν φιλοσοφῶν ἔργων ἐζήσχησαν, ὥστε τοὺς φιλομαθεῖς ἐχόμενοις Ρωμαίων μὴ εἰς Ἀθήνας, ἀλλ' εἰς Μασσαλίαν πορεύεσθαι.* id. *Adeo Eloquentiam & Philosophiam perfectè exercuerunt, vt quicumque Romanorum desiderio discendarum litterarum tenebantur, Massiliam, non amplius Athenas proficiscerentur.*

Amplius facit ad laudem Massiliensis Academiæ, quod scribit Cic. in Orat. pro Flacco. 63. *Neque vero, inquit, te Massilia prætereo, qua L. Flaccum militem Quæstoremque cognosti. Cuius ego Ciuitatis disciplinam atque grauitatem non solum Græciæ, sed haud scio, an cunctis Gentibus anteponendam iure dicam: que tam procul à Græcorum omnium regionibus, disciplinis linguaque diuisa, cum in ultimis terris cincta Gallorum Gentibus, Barbaria fluctibus alluatur, sic Optimatum studio gubernatur, vt omnes instituta eius laudare facilius, possint quàm emulari.* Eandem vocat. *Novas Galliarum Athenas, litterarum & ciuilitatis Emporium.* Illuc Augustus Iulium Antonium relegauit *vbi specie studiorum*, inquit Tacitus, *nomen exilij reueretur.* Et prius idem Augustus Titi Arrij filium in patricidio deprehensum Massiliam relegauerat.

Quod autem mirabile est, homines ita transplantati in alieno solo, circumfusi tot Gentibus diuersorum morum, sonum linguæ, mores ingeniumque patriæ, scilicet Phocidos retinuerunt, vt intelligimus ex oratione Rhodiorum in Senatu Romano apud Liuium. 7. Dec. 4. *Massilienses*, inquiunt, *quos si natura insita velut ingenio terra vinci posset, iam pridem efferassent tot indomita circumfusa Gentes*

in eo honore, in ea merito dignitate audimus apud vos esse, ac si medium umbilicum Græcia incolerent. Non enim sonum modo linguæ vestitumque & habitum, sed ante omnia mores & leges & ingenium sincerum integrumque à contagione Accolarum seruarunt.

Eandem Ciuitatem Tacitus vocat MAGISTRAM STUDIORVM, hincque Agricolaæ socero suo laudem non vulgarem conciliat, quod ibi bonis moribus bonisque Artibus & Disciplinis informatus fuisset à pueritia. Arcebat, inquit, eum ab illecebris peccantium præter ipsius bonam integramque naturam, quod statim paruulus SEDEM ac MAGISTRAM STUDIORVM Massiliam habuerit, locum Græcâ comitate & Prouincialium Parsimoniâ mixtum beneque compositum. Testis etiam Cæsar l. 2. Belli Ciuills, quantâ valuerint eloquentiâ Massilienses Oratores, cum legatos suos ab oppugnatione vrbs desistere impulerunt. Hæc, inquit, atque eiusdem generis complura, vt ab hominibus Doctis magna cum misericordia fletuque pronunciantur. Quibus rebus commoti legati milites ex opere deducunt, oppugnatione desistunt, operibus custodias relinquunt. Induciarum quodam genere misericordiâ factò aduentus Cæsaris expectatur.

Nullum est autem Facultatum seu Artium & disciplinarum genus, quod Massiliæ non floruerit: imprimis verò Mathematicæ disciplinæ & Astrologia, Iurisprudentia, Medicina, Eloquentia cæteræque artes liberales ibi commendatissimæ fuerunt. Et in iis facultatibus excelluerunt complures viri magni nominis & famæ etiam apud cæteras Genes. In Mathematicis & Astrologia, Telon, Gyareus, Lydanus, Pytheas, Eratostenes, Eudimenes: quorum Telon & Gyareus fratres in oppugnatione Cæsariana insignem laudem repugnando meruerunt, teste Lucano l. 3.

Artium
variarum
exercitium.

Mathemat.

*Dirigit huc puppim miseri quoque dextra Telonis,
Quâ nullus melius Pelago turbante Carina
Audiuere manum, nec lux est notior vlli
Crastina, seu Phæbum videas, seu cornua Luna
Semper venturis componere carbasa ventis,
Hic Latia rostro compagem ruperat alni,
Pila sed in medium venere tremencia pectus,
Auertitque ratem morientis dextra Magistri.
Dum cupit in sociam Gyareus erumpere puppim,
Excipit immissum suspensa par ilia ferrum,
Affixusque rati telo retinente pependit.
Stant gemini fratres sæcundæ gloria matris.*

Pythias seu Pytheas litterarum quoque claritate, præsertim verò Geographiæ notitiâ illustris commendatus est ab omnibus Gentibus. Eius meminit Plinius l. 2. c. 75. quanquam Strabo eius inscitiam arguit circa insulam Thulen.

Geograph.

In Medicinæ professione inter cæteros excelluerunt Crinas, Carmides, Demosthenes. Crinas quidem Nerone Claudio Imperatore primus, vt creditur, Medicinæ scientiam atque vsum in Schola Massiliensi prouexit: & ita in eo studio profecit, vt si cum aliis eiusdem Artis professoribus conferatur, longè omnes superasse videatur. De eo sic habet Plinius l. 29. c. 1. Tum Crinas Massiliensis arte geminata, vt cautior religio forque ad siderum motus ex ephemeride Mathematicâ cibos dando, horasque obseruando authoritate Thessalum præcessit; nuperque H. S. C. reliquit muris patriæ, mœnibus quoque aliis non minori summa extructis. Idem de Carmide ibidem sic scribit. Hi regebant fata, cum repente Ciuitatem Carmis ex eadem Massilia inuasit, damnatis non solum prioribus Medicis, verum & balneis: frigidaque etiam hibernis algoribus lauari persuasit. Merfit egros in lacus. Videbamus senes Consulares vsque in ostentationem regentes. Et sub finem eiusdem cap. Notum est sub eodem Carmide vnum agrum ex Prouincialibus H. S. ducentis conductum Archontio vulnerum medico H. S. C. condemnato ademisse Claudium Principem. Eidemque in Gallia exulanti, & deinde restituto acquisitum non minus in paucos annos. Eiusdem meminit Rhodiginus l. 23. c. 34. Demosthenes autem homo nauis atque industrius, experientissimus ac diligentissimus Medicus admirationem etiam Galeno Medicorum Principi peperit, à quo laudatur l. 5. c. 11.

Medicinâ

In Iurisprudentia commendantur supra cæteros Menecrates, alter Scatuola dictus; Charmoleus dignitate suppar, in re Forensi versatissimus, Iudex æquif-

*Jurisprou-
dentia.*

simus; Zenotenus Charmolei filius cum Menecrate omni Officiorum genere coniunctissimus, de quibus Lucianus in Toxari. Ex hocce virorum Collegio assumebantur Senatores Massilienses & Quindecim-primi Senatus Principes, de quibus infra dicitur.

*Grammatica.
Rhetorica.*

In cæteris Artibus, præsertim verò in Grammatices & Eloquentiæ professione excelluerunt Antonius Gniphio, Phauorinus Arelatensis, Castor Massiliensis, Petronius Arbitrator Castoris Discipulus, Ofsus siue Ofcius, Pacatus, Victorinus, Coruinus, Trogius Pompeius; & postremis temporibus Saluianus, Cassianus & alii innumeri. Gniphio quidem ingenuus teste Suetonio in lib. de Illustr. Grammat. sed expositus, à Nutritore suo manumissus & institutus Alexandria. *Fuisse dicitur ingenii magni, memoriæ singularis, nec minus Græcè quam Latinè doctus: præterea comi faciliq; natura, nec unquam de mercedibus pactus, eoq; plurà ex liberalitate differentium consecutus. Docuit primum in D. Iulij Domo pueri adhuc; deinde in suâ priuatâ. Docuit autem & Rhetoricam, itaut quotidie præcepta eloquentiæ traderet, declamaret verò non nisi nudinis. Scholam eius claros quosq; viros frequentasse aiunt, in his M. Ciceronem, etiam cum prætura fungeretur. L. Præconinus dictus alter Lælius, encomium facere & orationes nobilissimo cuique scribere solebat initio: deinde Rhetoricam docere aggressus Tiberio Imperante, & à Romanis Massiliam missus est, vt Græcam Massiliensis Academiae Rhetoricam Latinè redderet. Cum vero de Comicis Tragicisque dictionibus, deque Ionicis & Atticis dialectis nimis curiosè multa conscriberet, Minutij nomen, eo quod minuta ista sectaretur, reportauit.*

In eadem Academia docuisse fertur Castor Secundarij filius, Deiotari Galatiæ Regis Gener: postea verò ab ipso Deiotaro cum coniuge interfectus. Ille reliquit libros elegantes de Babylone, de persuadendo, artem dicendi, & Annalium ignorationes, aliosq; multiugâ Doctrinâ plenissimos: quem Castorem antea obscurum Cicero dicit nobilitatum fuisse ductâ filiâ Deiotari, ex quâ Castorem filium suscepit, à quo demum Deiotarus auus apud Cæsarem structarum infidiarum insinulatus est. Castoris illius maioris Oratoris facundissimi scribunt aliqui fuisse filium Petronium Arbitrum. At Suidas filium vult fuisse Galatæ aut Rhodij cognomento Philoromæi, ab amore erga Romanos: vt refert Forcatulus l. 6.

Petronius etiam ipse tam solutâ, quàm strictâ oratione claruit inter primos ætatis suæ Oratores & Poëtas, sed vitæ parum pudicæ fuit: vnde inuidia in eum Tigellini, quasi aduersus æmulum & scientiâ voluptatum potiorem, vt ait Tacitus l. 16. Annal. Proconsul tamen Bithyniæ fuit, & mox Consul. *Dein reuolutus ad vitia, seu vitiorum imitationem inter paucos familiarium Neronis assumptus est elegantia arbiter, dum nihil amænum & molle affluentia putat, nisi quod ei Petronius approbauisset. De eius lasciuis moribus satis clarè Sidonius Apollinaris in Narbone.*

*Et Te Massiliensium per hortos
Sacri stipitis Arbitrator colonum
Hellepontico parem Priapo.*

Obiit L. Suetonio & L. Telefino Coss. biennio antequam Petrus & Paulus patrentur. Extant quædam eius opera, sed magna eorum pars periit longinquitate temporum.

Isdem temporibus Rhetoricam profitebatur Statius Tolotensis, forte Tolonenfis de Toulon cuius meminit Robertus Antissiodorensis in chronico: vbi ait D. Paulum Romæ biennium in libera custodia retentum fuisse, verbum Domini liberè prædicando multosq; conuertendo. *Post biennium autem, inquit, relaxatus Hispaniam petiit, & Arelaten Trophimum, Viennam vero Crescentem ad prædicandum misit. Statius Tolotensis celeberrimè in Gallia Rhetoricam docet. Item Ofcius seu Ofcius Oratoriam profiteretur Massiliæ & Romæ. Discipulus fuit Porcij Latronis; cuius eloquentiæ speciem ita sibi formauit, vt in ea penitus reconditos Magistri sui mores effingeret. De eo Seneca in 6. Controuers. Ofcius non incommode dixit.*

Quid dicemus de Phauorino Arelatensi, quem eruditio singularis morumque grauitas supra omnes sui sæculi Rhetoras, Philosophos, Geometras & Astrologos longè extulit. Ille Massiliæ primum, deinde Athenis docuit, & in Academicorum Schola maximè floruit: vbi A. Gellium inter cæteros Discipulum habuit, & statua donatus est. Romam postea venit Traiano Imperante: sed mox Adriano Cæsari inuidiosus fuit, quia neminem in omni Disciplinarum genere si-

biparem ferre poterat. Æmulus fuit Plutarchi, & Heliodori, quæ Cæſar Epiftolarum Magiſtrū de Philoſophiæ Profefſore fecerat, cum Rhetorem diſertum facere non poſſet, inquit vrbane ſatis Dionyſius Mileſius Phauorini admirator. Prodigij autem loco reputatum eſt, quod homo Gallus, Græcè doctus: Eunuchus, adulter creditus; & Adriano Imperatori infeſtus viueret. Sub vitæ finem in Patriam redire voluit, cui immunitatem poſtulauit, ſed veritus ne fruſtra, quia Principem ſibi aduerſantem habebat, nihil aliud dixit, niſi ſe ita inſtitutum à Magiſtro, vt patriæ ſux chariſſimæ conſuleret.

Latinus Pacatus Drepanus elegantis ingenij & iudicij vir, Rhetor facundiſſimus prudentiam cum Eloquentiâ ita iunxit, vt apud omnes ordines potens fuerit & gratioſus. Eius extat elegans panegyricus Romæ dictus in Senatu Theodoſio Seniori Imperatori. Cuius hoc eſt exordium. *Si quis vnquam fuit, Imp. Auguſt. qui te preſente dicturus ante trepidauerit, eum profecto me eſſe & ipſe ſentio, & his qui conſilium tuum participant, videri poſſe video. Nam cum te ſemper vltra nam aliàs predicatus es, in ea vrbe conueniat dicendo celebrari, cuius & libertatem armatus aſſeruiſti, & auxiſti dignitatem togatus, quo tandem modo conſequi maietatem vtriuſque veſtrum oratione mea potero? hoc precipue in tempore, quo ambo ita mutuo creuiſti, vt nec tu fueris adhuc maior, nec illa felicior. Huc accedit Auditor Senatus, cui cum difficile ſit pro amore quo in te predictus eſt, de te ſatiſferi, tum difficilius pro ingenita atque hereditaria orandi facultate non eſſe ſaſtidio rudem hunc & incultum Tranſalpini ſermonis horrorem, præſertim cum abſurdæ ſiniſtraque iactantiæ poſſit videri his oſtentare facundiam, quam de Deorum fonte manantem in noſtros uſque uſus deriuatio ſera traxit.* Hinc ex vngue Leonem diſce.

Claudius Marius Viſtor, ſeu Viſtorinus & Coruinus Rhetores & Oratores per celebres Maſſiliæ quoque floruerunt Theodoſio & Valeriano Imperatoribus. Et iisdem temporibus Ioannes Caſſianus S. Chryſoſtomi Diſcipulus, qui Maſſiliam vt ad publicum totoque orbe celeberrimum Ludum Conſtantinopoli & Roma ablegatus ſe contuliſſe fertur. De eo ſic habet ad an. 427. Robertus Antiſſiodoreniſis. *Ioannes Caſſianus claret, qui à Ioanne Chryſoſtomo Diaconus ordinatus, ſed poſtea de Conſtantinopolitana Eccleſia ab ipſo eiectus apud Maſſiliam Gallia Preſbyteri honorem adeptus eſt. Hic ſcripſit experientia magiſtrante, librato ſermone & vt apertius dicamus, ſenſu verba inueniens & actione linguam mouens res omnium Monachorum profeſſioni neceſſarias & compertas in Ægypto vitas, Patrum Doctrinaſque & Regulas datus ad plurimos libros expoſuit.*

Ex eadem Academia prodierunt Cæſarius Arelatenſis Epiſcopus, Eucherus Lugdunenſis, Saluianus Maſſilienſis, Auitus Viennenſis, Saloninus & Vrbanus Saluiani Diſcipuli, Honoratus Maſſilienſis, Gennadius quoque Preſbyter Maſſilienſis, & alij plurimi. Verum hæc celebris ſchola poſt expulſos è Gallia Romanos circa initia Imperij Francici ſplendorem antiquum amiſit & dignitatem litterarum. Captâ enim à Burgundionibus Maſſiliâ, à Gothiſ. & Vandalis vaſtata barbaries in eum locum inuecta eſt, vbi tandiu Muſæ regnauerant. Itaque poſtremi Magiſtrorum alicuius nominis fuiſſe videntur Saluianus & Auitus Viennenſis. De vtroque Robertus Antiſſiodoreniſis in Chronico. *Saluianus Maſſilienſis Eccleſia Preſbyter floret (ad an. 475.) qui humana & diuina litteratura inſtructus & Epiſcoporum Magiſter ſcripſit ſcholastico & aperto ſermone multa.*

De Auito verò Viennenſi ſic idem author ſcribit: *Claret Auitus Viennenſis Epiſcopus ſcientiâ ſecularium doctiſſimus & ſanctitate præcipuus. Hic metricè de conditione mundi libros compoſuit. Hic aduerſus hæreſim Arrianam, quæ tunc non ſolum Africam, ſed & Galliam Italiamque ex parte occupauerat, magno ſudore decertauit. Quod clariffima eius opera teſtantur. Scripſit enim Dialogum ſatis elegantem, hæreſim illam oppugnans fideliffimo & doctiſſimo immortalique ingenio ad Gundebaudum Burgundionum Regem filium Gundouari. Item alios libellos duos contra Neſtoriam Epiſcopum & Eutychem Abbatem authores erroris ſcripſit luculentiffimo & caſtigato ſermone. Fuerunt & alia illius plura eximia opera in Chriſti Eccleſia probatiſſima. Hic Sigismundum Regem in fide pietatis erudiuit. Qui agente illo poſtmodum Monafterium SS. Martyrum Agaunenſium Mauricij & Sociorum eius conſtruxit. Quem poſtmodum captum & à Francis occiſum vehementer doluit. Huius in Preſulis Epitaphio inter alia ſic dicitur.*

*Vnus in arce fuit, cui quolibet ordine fandi ;
Orator nullus similis, nullusque Poëta.
Clamant quod sparsit, per crebra volumina libri,
Qui vixit, vivit, perque omnia secula vivet.*

Ex hac autem illustri & in omni Disciplinarum genere florentissima schola, cæteræ Galliarum vrbes tum publicos professores, tum priuatos præceptores & pedagogos accipere solebant olim, Grammaticos, Rhetoras, Philosophos, Medicos, grandique stipendio & mercede conducebant, vt notat Strabo. Nam vt olim nemo satis eruditus satisque doctus esse reputabatur, qui Athenis non studuisset: in Gallia tempus fuit, cum nemo crederetur eloquens, aut cuiuscumque artis liberalis satis gnarus, qui Massiliensem Academiam non frequentasset. Quæ res Gallos ita φιλέλληνας reddidit, vt teste Cæsare in omnibus rebus, publicis priuatisque rationibus Græcis litteris vterentur. Quod etiam notauit Strabo l. 4. Cuius locum licet paulò longiorem ideo lubentius atteximus, quod Scholas Massilienses mirificè illustret & commendet. Describit igitur statum Massiliæ, qualis erat suo tempore, elegantiam & frequentiam: quò scilicet omnes qui paulò elegantiores esse vellent, ad docendum philosophandumque se conferre solebant. Sic igitur ille.

πάντες γὰρ εἰ χερσίεντες ὡς τὸ λέγειν τρέπονται καὶ φιλοσοφεῖν. ὡς ἡ πόλις μικρῶ μὲν ὡς ἄλλοι τοῖς βαρβάραις ἀνεῖτο παιδευτήριον, καὶ φιλέλληνας οὕτω κερσιώσασσι τοὺς Γαλάτας, ὡς καὶ τὰ συμβόλαια Ἑλληνιστὶ γράφειν. ἐν δὲ τῷ παρόντι καὶ τοὺς γυροεπιπέτους Ρωμαίων ἀπέπεικεν ἀντιπῆς εἰς Ἀθήνας ἀποδημίας ἐκείσε φοιτᾶν, φιλομαθεῖς ὄντας. ὁ δὲ ἄλλος δὲ τοῦ περὶ τῶν Γαλάτων καὶ ἄμα εἰρήνην ἄρρηκτος τῶν σχολῶν ἀσκήσοι ὡς τοὺς ποιούτους ἀξιοπῆται εἶσι, καὶ κατ' ἀνάγκην μόνον, ἀλλὰ καὶ δημοσίᾳ σοφιστῶν ἡρῶν ὑποδέχονται, τοὺς μὲν ἰδίᾳ, τοὺς δὲ αἰ πόλιος κοινῇ μαθηματικῶν καὶ ἄλλων καὶ ἱατρῶν. Id. qui paulò elegantiores ibi sunt homines, ij se ad dicendum Philosophandumque conferunt. Atque ideo vrbs ea paulò ante quidem Barbaris loco ludii litterarij patefacta fuit, & Græcarum literarum sic studiosos reddidit Gallos, vt contractuum quoque formulas Græcè conscriberent. Nunc verò nobilissimis etiam Romanorum persuasit, vt studiorum causâ pro Atheniensi peregrinatione Massiliensem amplectantur. Quos cum videant Galli, quia in pace viuunt, ipsi quoque lubentes otium huic vitæ instituto impendunt, non modo priuatim, sed etiam publicè. Nam præter SOPHISTAS qui priuatis sumptibus commeant, publicis etiam Ciuitatum stipendijs cum SOPHISTÆ, tum Medici aluntur.

Ex hoc loco duo præsertim intelligimus. Primum est, quod excellentissimæ huius Academix exemplum plurimæ Galliarum Ciuitates imitatæ publicas quoque scholas crexerint aduocatis ad eam rem Massiliensibus Magistris, sicque ex ea veluti ex equo Troiano innumeri prodierint Professores & Magistri.

Alterum est, quod hæc scholarum in variis vrbibus erectio, hæc cum Græcis hominibus communicatio, adeo studiosos linguæ Græcæ Gallos reddiderit, vt non tantum in priuatis congressibus & colloquijs familiaribus, sed in publicis quoque contractibus sermone Græco vti voluerint, cum in reliquis rebus, inquit Cæsar lib. 6. publicis priuatisque rationibus, Græcis litteris vtantur. Inde tabulæ illæ in Castris Heluetianis repertæ, Græcis litteris confectæ, quæ ad Cæsarem perlatae fuerunt. Inde plurimus in nostro Gallo-Romano Hellenismus, inquit Vinetus. Hinc Iulius Aufonius Græcam linguam melius nouisse dicitur, quam Latinam, seu in media ipsa Massilia sermonem Græcum cum Medicina didicisset, seu domi in patria habuisset præceptorem aliquem, à quo doceretur. Hinc Burdigalæ Paulinus puer institutus est Graiis etiam famulis adhibitis, qui cum puerulo Græcè colloquerentur.

Non ergo admittendum, quod aliqui somniant, Gallos litteris quidem seu Characteribus Græcis in scribendo vsos, non item sermone. i. Enim multi viri docti literas Græcas non Græcè, sed Gallicanæ inuentionis, appellationis & efformationis esse putant. quandoquidem ipsi Græci Characteres α, β, γ, & reliquos quibus vtuntur, fatentur non esse Græcos, sed Barbaros. legimus enim apud Varro- nem l. 7. de Ling. Latin. Cum Crates Græcus Quæstionem Grammaticam in Græcia agitarer, quæreretque cur prima littera diceretur Alpha, non Alphatos, Græcos alios Grammaticos respondisse, Hæc non sunt vocabula nostra, sed Barbara. Et apud Aristotelem, Philosophiam à Gallorum seu Celtarum Semnotheis, seu Samo- theis initium cepisse, Galliamque Græciæ fuisse Magistram.

Vsus lingua
Græca in
Gallia.

2. Quis dicat Gallos ob id vocatos fuisse φιλιλληναι, quod Græcis Characteribus vterentur? sicut quis eosdem, & alios innumeros populos φιλωρωμιγες vocet, quod Romanis notis in expressione linguæ suæ vrantur? planè enim ridiculum est dicere quemquam Latinè scire eò tantùm, quod Latinas notas vsurpet.

3. Plurima vocabula quæ in nostro Gallo-Romano retinemus, luce meridiana clarius ostendunt Maiores nostros ex frequentatione cum Mafsiliensibus Græcè in multis locutos, & Græco sermone fuisse vsos; aut certè Græcis vocibus, Gallicam Dialecton affinxisse. Vt sunt ista. *Aga*, *Aga-tien*, vox mirantis ab ἀγαμει & ἀγάω miror. *Acounter*, pro *escouter*, inde in re venatica *Acout*, *Acout*; ab ἀκούω audio. *Aigre* ab ἀγριος siluestris. *Aise*, *estre aise*, ab ἡδύμη; ἡσυχία *Lasari*. αἴσιος qui est à son aise. *Aller l'amble* ἀμβλύνει. *Arafter* ab ἀπατάω decipio. *Arantrir* ab ἀπαυραίνω. *Afés* ab ἀζω fatio, & in aor. i. ἀσάει. *Atraper* ἀτραπέζω & ἀτραπέω. *Brafser* à βρασσαίν. *Briser* à βελήει & βελίζει. *Faire du bruit*, *bruire* βρύχειν. *Brouter* βροδύθει & βρύθει. *Carγάρ* enim. *Chamarret* χαμαρῶειν cumulare. *De la Cole* κόλλα. *Couper* à κόπτειν scindere & in aor. 2. κοπέειν. *Craquer* à κραζέειν. *Crier* κρίζειν. *Crouler* κρέειν. *Cuivre* κύπειον.

Disner δειπνῶ. *Dune*, *eminence*, δύνος. *Embrafer* ab ἐμβραζέειν. *Entamer* ἐπιμαίνω aor. 2. à τέμνω scindo, hinc ἐπιμαίνω. i. entame. *Esgayer*, ἐγαίειν. *Embaler* ἐμβαλεῖν. *Endener* ab ἐντός inuis & εἶω inflammo. *Escumer* κυμαίνω à κύμα escume, flor.

Fagot φάκος. *Falot* folastre φαῦλος. *Filoux*, *Impositeur* φήλος.

Gramer γραφεί & in aor. 2. γραπέειν. *Guerre* γέρος. *Guerdon* κέρδος.

Heureux, qui a bon vent, όυελος. *Hoqueton* rusticè *Hocheton*, ό χιτών.

Japper ἰάπειν maledico in aor. 2. ἰαπέειν.

Leger λείος, *lecher* & *leicher* λέχειν *lingere*. *Lourdaut* λορδός.

Mais μάς pro μάς μάστοι sed.

Se Mesler μελεῖν & ἐμμελεῖν curam suscipere. *Me voila* & corrupte *mevla*. μίμβλω adsum. *Se moquer* σμάκειν, μαχαζέειν, μακῶειν. *Moquerie* μάκσις, & *moquent* μάκος, *Mouelle* μωλός, μωλός, *mouelleux*. *Muè* μύτα, inde *μυτεύειν* mettre en muè. *Faire la mouè* μωύειν.

Nettoyer alias *nettier* νίπτειν. *Faire la nique* νεικῶν obiurgare *νείκος*, *nique*. *Orgueilleux* όργιλος *Orgueil*, όργίλος ab όργάω surgeo. *Ou* οὔ. vbi. *Ouy* ab όύτωσι. *Ouyda* οὔδα noui, scio bene.

Parler & λαλεῖν & παρλεῖν. *Panure* παῦρος *mettre tout pelse* μελε παλεμίζει *miscere*. *Piler* πιλῶειν. *Piquer* πικεῖν.

Rabâter ραβάζειν. *Rayer* *Râser*, ράειν *vaste*, *corrupto*. *Rapt.asser* ράπειν.

Siffler σιφλώζειν explodere. *Sifflement* σίφλος.

Troubler τρυβῶειν. *Trouer* τρύπειν perforare *Trou* τρύπα. *Tuer* τύειν.

Va βῆ vade, pro βῆει.

Hæc vocabula è longe maiori numero selecta ostendunt clarissimè, quàm verum sit Gallos veteres non solo caractere Græco vsos fuisse, sed ipsam linguam & sermonem vsurpasse. Quemadmodum ergo à temporibus Romanorum vsque ad Franciscum I. res forenses, iudicia & Placita Principum Latino sermone in Gallia exprimere & referre vsus inualuit: ita antiquitus imito cum Mafsiliensibus commercio, in publicis priuatisque rationibus & contractibus linguæ Græcæ vsus fuit, apud Aquitanos præsertim & Celtas, qui eorum præceptores & magistratos ad suas scholas euocarunt.

Nec obstat quod Cæsar, vt habetur in ljb. i. de Bello Gallico, cum Diuitiaco Æduo, quem aliqui vnum è Druidis volunt fuisse, egerit per C. Valerium Procillum Principem Gallia Prouinciæ quotidianis interpretibus remotis; neque enim hinc conuincitur Græcè nescisse Diuitiacum, aut Valerium Procillum adhibitum à Cæsare ad interpretandum ei verba Cæsaris, sed solum adhibitum, vt Diuitiacum ad suas partes adduceret, etiam contra Dumnorigem fratrem, à quo se læsum dolebat. Deinde non constat, an Druida fuerit Diuitiacus, imo ex eo quod Magistratum annuum in sua Ciuitate gerebat cum potestate vitæ & necis, & militaria munia tunc obibat, credibile est non fuisse sacerdotem, quia Druidæ militiæ vacationem rerumque omnium immunitatem habebant. Præterea neque Magistratus omnes, neque Nobiles, neque etiam forte Druidæ omnes Græcè sciebant: si-

aut nec omnes Magistratus hodie, nec etiam omnes sacerdotes satis Latine sciunt, quanquam lingua ista familiaris sit in Gallia. Non enim contendimus omnes perfecte Græcè sciuisse, aut locutos fuisse, licet in plerisque Ciuitatibus Magistri ex Academia Massiliensi euocari iuuentutem edocerent.

Superest ut de moribus, legibus & institutis Massiliensium pauca dicamus. Existimantur enim aliqui eos usque adeo deliciis effeminatos fuisse, ut proverbio dici consueffet, *πλούσιαι εἰς τὴν Μασσαλίαν*, *Nauiges Massiliam*, ut refert Athenæus l. 2. quò videtur quoque pertinere illud Plauti in Cassina, *ubi tu es qui colere mores Massilienses postulas?* Verum hunc locum alii explicant de seueritate Massiliensium, aiuntque Athenæum proverbii sensum non fuisse assecutum, sed hunc esse: ut scilicet, qui moribus effeminati sunt & molles, nauigent Massiliam discendi causâ virtutem & Disciplinæ morales seueritatem. Nam si Ciceroni & Valerio Maximo fides est, non vlla gens laudatior vnquã fuit, quã Massilienses. Ciceronis locum supra retulimus ex orat. pro Flacco. En Valerii ex l. 2. c. de Institutis antiq. *Eadem ciuitas (Massiliensis) seueritatis custos acerrima est: Nullum adiutum in scenam Mimis dando, quorum argumenta maiori ex parte stuprorum continent actus, ne talia spectandi consuetudo, etiam imitandi licentiam jumat. Omnibus autem, qui per aliquam Religionis simulationem alimenta inertia quarunt, clausas portas habet, & mendacem & fucosam superstitionem submouendam esse existimans.*

Narrat Forcatulus post Valerium Max. l. 2. c. 1. & Strabonem l. 4. Massiliensium Senatam seu Publicum Consilium fuisse DC. virorum quos *πρυθες* vocabant, eoque honore fructos, quoad viuerent: nec creati potuisse, nisi è sanguine Ciuium à tertia generatione, nec nisi qui liberos haberent. Huiuscè Senatus Principes Quindecim erant numero, tresque Præsides agnoscebant. Similes proculdubio nostris Scabinis & Maioribus. Et tales erant Magistratus urbium Municipalium. Cicero pro S. Roscio. *Itaque Decurionum Decretum statim fit, ut Decem-Primi proficiscantur ad L. Syllam.* Sic enim ynico vocabulo *Quinque-primi*, *Decem-primi*, *Quindecim-primi* dicebantur: ut apud Græcos *πενταπρωτοι*, *εκατοπρωτοι*. Hos Cæsar euocauit, antequam bellum inferret Massiliensibus, remisitque in urbem, ut consilium haberent. *Euocat ad se Cæsar Quindecim-primos: cum his agit, ne initium inferendè belli à Massiliensibus oriatur: debere eos Italia totius auctoritatem sequi potius, quàm vnus hominis voluntati obtemperare.* hæc Cæsar lib. 1. de Bello Ciuili. Illi autem consulto Sexcentorum Consilio, ex auctoritate renunciarunt, se neutrum contra alterum adiuturos, scilicet nec Cæsarem nec Pompeium, aut vrbe aut portibus recepturos. Meminit eiusdem Senatus Lucianus in Toxaride, aiens Menecratem à Sexcentis infamem & ad capeffendos Magistratus inidoneum esse iudicatum, quod sententiam quandam parum æquam pronunciaffet.

Quis dubitet Academiam suos quoque habuisse Præfectos & Rectores, cum in cæteris rebus Ciuitas tam sapienti Senatu, tamque diligenter selectis Magistratibus munita esset?

Præ cæteris Dijs Palladem seu Mineruam Musarum Præsidem & Patronam colebant, eique Atheniensium exemplo Templum in Arce dedicarunt. In porticu autem Templi inerat simulachrum Dææ Toruæ: quod cum in somno & quiete Catumando Regulo apparuisset, vltro cum Massiliensibus pacem iniit, quibus bellum intulerat, petiitque ut sibi liceret Deam illam venerari, quam deinde veneratus torque aureo donauit. Hac de re sic Iustinus: *Δηκῶν consensus omnium Catumandus Regulus eligitur, qui cum magno exercitu lectissimorum virorum urbem hostium obsideret, per quietem specie toruæ mulieris, quæ se Deam dicebat, exterritus, vltro pacem cum Massiliensibus fecit: petiitque ut intrare illi urbem & Deos eorum adorare liceret, cum in Arcem Mineruæ venisset, conspecto in porticibus simulacro Dææ, quam per quietem viderat, repente exclamat illam esse, quæ se nocte exterruisset; illam, quæ recedere ab obsidione iussisset; gratulatusque Massiliensibus, quod animaduerteter eos ad curam Deorum immortalium pertinere, torque aureo donatâ Deâ in perpetuum amicitiam cum Massiliensibus iunxit.*

Cæterum testatur Agathius Massilienses ætate suâ nempe circa an. Christi 540. ab antiquo viuendi loquendique ritu plurimum deflexisse, & Imperantium institutis moribusque vixisse sub 4. Clodouæ: I. liberis Francorum Regibus.

D E
A C A D E M I A
Æ D V E N S I
S E V A V G V S T O D V N E N S I.

 DVORVM Ciuitas olim Bibracte appellabatur, & ab Augusto Imp. Augustodunum dicta, vulgò *Aulun*, magni nominis in Celtica, vocaturque à Cæsare l. 1. *Oppidum longè maximum ac copiosissimum*; & l. 7. *Oppidum apud Gallos maxima authoritatis*. Ibi Cæsar sæpe hiemauit, & conuentus indixit. Ibi quoque à Vercingentorige totius Galliarum Comitia indicta, vt legitur l. 7. de Bello Gall. Sed quo loco vrbs hæc posita olim fuerit, non conuenit inter Topographos. Orontius & Vigeneraus *Belnam* nunc esse putant; quæ Bibracte quondam fuit. Marlianus scribit Bibracte nomen retinere. Et notat Ortelius se habere à Ioanne Mercario *Beurcè* hodie vocari, quatuorque miliaribus ab Augustoduno distare. Alij in monte Bibracte, qui vulgari nomine appellatur *Beuray*, constituunt. Alij denique Augustodunum hodiernum idem esse quod Bibracte antiquum arbitrantur. Quæ sententia longe verisimilior apparet propter rationes, quas affert Thomas Cantor & Officialis Ecclesiæ Æduensis in libello de Antiquo Bibracte; & Ladoneus apud Æduos Causidicus in Poëmate Heroïco de Augustoduni Antiquitatibus: in quo vetustam Æduæ Gentis Originem à Samothe repetit, Deorum templa enumerat, Druidum domicilia, Mœnia, Scholas, Ærarij locum, Capitolij Arcem, & cætera eiusmodi. Nos de Scholis ægemus.

Prima post Massiliensem fuit proculdubio Æduensis, seu Augustodunensis, ^{Schols} _{Æduensis.} omniumque Gallicanarum post eam antiquissima; & haud scio, an non antiquior: quam certè floruisse constat antequam Romani Celticam occuparent. Ibi enim Conuentus suos celebrabant sæpe Druidæ, (PARLAMENTVM DRUIDARVM veteres appellarunt) Scholæque habebant in monte, qui hodie etiamnum de eorum nomine vocatur MONTDRV vel MONTEDRV id. *Mons Druidarum*. Ibi etiam Nobiles adolescentes cum Schola coniunctam palæstram habebant: illucque omnes Celtæ, quoniam longius distabat Mafsilia, confluebant ad studia bonarum Artium, vt ex Tacito discimus aiente Tiberij Imperatoris temporibus Iulium Sacrovirum Principem seu Regulum Gallorum occupasse Ciuitatem Æduensem, & in ea multos Iuuenes, qui litteris operabantur, vt eos quasi à parentibus datos obsides ad sustinendam defectionem suam haberet. *Augustodunum*, inquit l. 3. *An. caput Gentis armatis cohortibus Sacrovir occupauerat, & nobilissimam Galliarum sobolem liberalibus studiis ibi operatam, vt eo pignore parentes propinquosque eorum adiungeret: simul arma Inuentuti occultè fabricata dispersit*. Hinc patet, quantum eo tempore celebraretur hæc Academia; quam Lipsius vocat *Vetustissimam post Mafsiliam Bonarum Artium sedem*. Sacrovir exemplum imitatus est Ludouicus XI. Francorum Rex, vt legitur apud Mon-

streletium, qui exterorum liberos in Collegio Nauarrico Musis operam dantes sibi oppigneravit. Et de vtriusque factio sic scribit Ludouicus D'Orleans in notis ad hunc Taciti locum. *Sacrour barbaro more sibi oppignorauerat iuuentutem, Musis operam nauantem: quod à nostris Iurisconsultis damnatur, præcipue apud Bartholum in Tractatu de Repraesaliis. Legi tamen apud Monstreletium, Ludouicum XI. Regem Francorum nobiliores Exterorum adolescentes Parisiis Nauarrico Gymnasio litteris operam dantes pro pignore cepisse. Quod semel factum, semper improbatum est: & ita me pro Iuribus Regis patrocinante fuit indicatum à Senatu Parisiensi. hæc per transennam.*

Verum circa temporâ Diocletiani, hæc florentissima Schola cum ipsa vrbe Bagaudicæ rebellionis atrociniis destructa est & euersa, expulsique Professores, aut interfecti, quos inter celeberrimus erat Eumenius senior, qui octogenario maior Rhetoricam adhuc profitebatur. Quippe tunc faciente Imperio Romano Barbaræ quædam Nationes, & præsertim Latrones quidam & prædones, quos Galli Bagaudas appellabant, totam Galliam, maximè verò Celticam depopulati sunt & deuastarunt: vt intelligitur ex iis quæ refert Sex. Aurelius Victor illius temporis Scriptor, qui de Diocletiano verba faciens sic habet. *Namque vbi comperit Carini discessu Helianum Amandum excitam manu Agrestium ac Latronum, quos Bagaudas incolæ vocant, populatis latè agris plerasque urbium tentare, Maximianum statim amicitia fidum, quamquam semiagrestem, militiâ tamen atque ingenio bonum Imperatorem iubet. Huic postea cultu Numinis, Herculis cognomen tum accessit.... Sed Hercules in Galliam profectus suis hostibus, aut acceptis quieta omnia breui patrauerat. Hoc accidit an. Christi 287. & ab vrbe condita 1039.*

Porro Bagaudæ nomen non fuit populi alicuius, sed factionis atque atrociniij Pastorum, aliorumque eiusmodi vilium hominum & otiosorum; qui etiamnum hodie in aliquibus Prouinciis vocantur DES BEGAUDS. Ad cuius vocabuli explicationem multa scitu dignissima & magnâ diligentia conquisita refert Menagius in lib. de Originibus Linguae Gallicanæ in verbo BAGANS, quo apud Vasconas Pastores significantur, à latino forte *vagantes*: at Vossius l. II. de Vitiis Sermonis c. 3. deducit à verbo *Bagaudæ*, vel *Bacaudæ*, quorum mentionem faciunt præter Aurelium Victorem, Mamertinus, Eutropius, D. Hieronymus, Prosper Aquitanus, & Saluianus. Prosper quidem de iis sic habet. *Eudoxius arte Medicus, prauis sed exercitati ingenii in Bagauda id temporis motu delatus ad Chunnos confugit, & infra. Omnia pene Gallorum seruitia in Bagaudam conspirauere. Saluianus lib. 5. Vocamus rebelles, vocamus perditos, quos esse compulimus criminosos: quibus enim aliis rebus Bagaudæ facti sunt, nisi iniquitatibus nostris? aut quid aliud etiamnum agitur, quam tunc actum est, id est, vt qui adhuc Bagaudæ non sunt, esse cogantur?*

Habuerunt olim Bagaudæ illi Castellum, vbi hodie situm est S. Mauri Fosfacensis Monasterium. In quadam enim Charta illius Abbatæ, quæ est anni 868. locus ille appellatur, CASTRVM BAGAVDARVM. Sed vnde nomen? vel à Græco Βαγανν quod est *vagari* apud Suidam: vel ab Hebraico BAGAD, quod est *rebellare*; vel à voce Gallica *Begaud* & *Begauder*, quod est otiosum & inertem esse: homines autem inertes vulgè factiosi sunt & seditiosi. Et ex eadem forte voce proflexit ista *Baguenaude*: quâ antiquitus masculina quædam poësis significabatur, seu *versus*, quorum **rithmus erat tantummodo Masculinus & inconditus**. Tales autem versus solent à Rusticis componi.

Cum ergo Maximianus Bagaudas deleuisset, qui plurima Oppida, & potissimum Augustodunense vastauerant, plurima ædificia & templa odio Romanorum, à quibus mole tributorum obruebantur, diruerant, paulo post creatis Cæsaribus Iulio Constantio & Galerio Maximiano, eorum alter nempe Constantius in Gallias & in Britanniam profectus, Bagaudarum Reliquias fudit, pacatisque rebus vrbes, urbiumque ædificia instaurari curauit; eamque ob rem toti Galliæ gratissimus fuit, maximè verò Æduensibus, quorum malam sortem miseratus, Tempa Scholasque, quæ non modò Auditoriorum ruinâ, sed & morte Eumenij veteris carundem quondam Rectoris, aliorumque Professorum à Bagaudis aut expulsorum, aut interfectorum exitio conciderant, reparare laborauit. Vt ex eius Rescripto patet, quod Eumenius Iunior in oratione quam pro in-

Instauracione Scholarum Æduensium ad Virum Perfectissimum Præsidentem Galliarum habuit, inseruit. Est autem eiusmodi.

Merentur & Galli nostri, ut eorum liberis, quorum vita in Augustodunensium oppido ingenuis Artibus eruditur, & ipsi adolescentes, qui hilari consensu meum Constantij Caesaris ex Italia reuertentis suscipere Comitatum, ut eorum Indoli consulere cupiamus. Proinde quod aliud præmium his, quam illud conferre debemus, quod nec dare potest nec eripere fortuna? Vnde AUDITORIO huic quod videtur interitu Præceptoris orbatum, Te vel potissimum præficere debuimus, cuius eloquentiam & grauitatem morum & Aetis nostris habemus administratione compertum. Saluo igitur priuilegio Dignitatis tue hortamur, ut professionem oratoriam recipias, atque in supradicta Ciuitate, quam non ignoras Nos ad pristinam gloriam reformare, ad vitæ melioris studium Adolescentium excolas mentes; nec putes hoc munere ante partem aliquid tuis honoribus derogari, cum honesta professio ornem potius omnem, quam destruat Dignitatem. Denique etiam Salarium te in Sexcentis millibus nummum ex Reipub. viribus consequi volumus, ut intelligas meritis tuis etiam nostram constituere Clementiam. Vale Eumeni charissime nobis.

Instauratur Schola Æduensis.

Eumenius ipse tum sacrae memoriae Magister erat in Sacro Palatio, imprimis Constantio Caesari charus, & propter eloquentiam morumque grauitatem acceptissimus. Licet autem Gallus esset & patria Æduus; non in ea tamen Academia primordialibus litteris imbutus fuisse videtur: quippe scholas Augustodunenses ante pueritiam suam conticuisse notat, propter latrocinia Bagaudarum; vltimumque in iis docuisse Eumenium Rhetorem auum suum. *Quamuis, inquit; ante ingressum pueritiae meae prætermissa fuerit exercendi studij frequentatio, tamen illi Auum quondam docuisse audio hominem Athenis ortum, Romæ diu celebrem, mox in ista vrbe perspecto & probato hominum amore Doctrinae atque huius ipsius operis veneratione detentum. Cuius Ego locum, in quo, ut referunt, maior octogenario docuit, si ab isto venerabili sene (TE GLAVCE appello presentem, quem videmus non Ciuitate Atticam sed eloquio) recolere ornarique perfecero, ipsum mihi videbor ad vitam tali professionis suæ successione renouasse. Quod quidem meum Ego erga honorem Domus ac familiae meae studium non constiteret V. P. nisi ipsis Imperatoribus Caesaribusque Nostris gratum esse considerem, ut publicam eorum in restituendo Orbe pietatem pro suo quisque captu in renouandis suorum vestigiis emuletur.*

Tanto ergo libentius hoc in se munus suscepit Eumenius, quod & sua ipsius patria esset, & quod Eumenius auus ibi docuisset, & quod Constantius Caesar suum erga litteratos amorem testificaretur. Quod verò aeternae laudi dari debet Eumenio, sexcenta illa millia nummum, quae Princeps ei stipendii seu salarii loco attribui de ærario voluit, Scholarum egregiarum instauracioni addixit, publicisque sumptibus parcere maluit, quam priuatis, ut Principis liberalitatem imitaretur: ad cuius eximiam laudem neruos omnes eloquentiae in priori suae orationis parte adhibet.

Ante omnia igitur, *inquit*, V. P. Diuinæ Imperatorum Caesarumque nostrorum prouidentiae, singularique in nos benevolentiae huius quoque operis instauracione parendum est, qui ciuitatem istam & olim fraterno populi R. nomine gloriatam, & tunc demum grauissimâ clade percussam cum latrocinio Bagaudicæ rebellionis obsessa auxilium Ro. Principis irrogantem non solum pro admiratione meritorum, sed etiam pro miseratione casuum **attollere ac recreare voluerunt**, ipsamque ruinarum eius magnitudinem immortalibus liberalitatis suae monumentis dignam iudicauerunt, ut tanto esset illustrior gloria restitutorum, quanto ipsa moles restitutionis immanior. Itaque maximas pecunias, & totum, si res poscat, ærarium non templis modò ac locis publicis reficiendis; sed etiam priuatis domibus indulgent: nec pecunias modò, sed etiam artifices transmarinos, & ex amplissimis Prouinciarum Ordinibus incolas novos, & deuotissimarum hiberna Legionum, quarum inuicta robora ne in his quidem, quae nunc cum maximè egent bellis, requirunt, ut commodis nostris studio gratiae hospitalis operentur, & resides aquas & novos amnes veluti aridis fessae vrbis visceribus infundant: Ex quo manifestum est eos, qui Coloniam istam tot tantisque operibus totius Imperij erigere atque animare statuerunt, vel præcipuè sedem illam Liberalium Litterarum velle reparari, cum frequentiam honestissimæ iuuentutis illustrato Studiorum honore reperiderint. Cui enim vnquam veterum Principum tantæ curæ fuit, ut Doctrinae at-

" que Eloquentiæ studia florerent, quantæ his optimis & indulgentissimis Dominis
 " generis humani? Quos ego quidem, quantum ad votum pietatemque pertinet,
 " Liberorum nostrorum parentes appellare nondubito, qui nobilissimam istam indo-
 " lem Galliarum suarum interitu Summi Doctoris orbatam respicere dignati, suo potis-
 " simum iudicio Præceptorem ei Moderatoremque tribuerunt: & inter Imperatorias
 " dispositiones summis Reipub. gubernandæ prouisionibus occupatas, Litterarum
 " quoque habere dilectum: nec aliter quam si Equestris turmæ vel Cohorti Præ-
 " toriæ consulendum foret, quem potissimum præficerent, sui arbitrij esse duxe-
 " runt, ne ij quos ad spem omnium Tribunalium, aut interdum ad stipendia
 " Cognitionum Sacrarum aut fortasse ad ipsa Palatij Magisteria prouehi oport-
 " teret, veluti repentino nubilo in mediis adolescentiæ fluctibus deprehensi in-
 " certa dicendi signa sequerentur. In quo ego, vir perfectissime, nihil laudi
 " meæ tribuo, sed Domini nostri Constantij Principis Iuuentutis incredibili-
 " lem erga Iuuentutem Galliarum suarum sollicitudinem atque indulgentiam mi-
 " rari satis nequeo, qui honorem litterarum hac quoque dignatione cumulauit,
 " vt me potius ad pristina mea studia molientem ipsum iusserit Disciplinas Artis
 " Oratoriæ retractare, & hoc mihi munus iniunxerit, vt mediocrem quidem pro
 " ingenio meo naturaque vocem, Cœlestia tamen verba & Diuina sensa Princi-
 " pum prolocuturam ab arcanis sacrorum penetralium ad priuatarum Musarum
 " aditus transtulerit: non utique quia mihi, quem (quod sine inuidia dixerim)
 " tanta dignatione respicit, quanta pro summis honoribus debet sufficere sapien-
 " ti, velle aliquid impositam istam professionem detrahere, sed vt professioni ipsi ex eo
 " honore quem gessi, adderet dignitatem.

Ex his patet Eumenium non tantum Rhetorices profitendæ munus suscepisse,
 sed præterea moderandæ & regendæ Iuuentutis prouinciam ei fuisse à Constan-
 tio impositam: atque ideo Academiae præfecturam veluti Magistratum quen-
 dam gessisse: neque enim credendum est eum unicum fuisse Professorem & Ma-
 gistrum Scholæ Æduensis, & Grammaticam cæterasque literales artes docu-
 isse, virum nempe tanti nominis, & multis honoribus & Muneribus Palatinis per-
 functum, tuncque etiam perfurgentem: sed Conuentui seu Collegio Iuuentutis
 Præfectum simul Præceptoremque delectum, vt qui Orator erat eloquentissi-
 mus, quique iam eloquentiæ professione claruerat, antequam ad Officia Pala-
 tina eueheretur, alios Magistros suo regimini commissos & relictos, adolescen-
 tesque Doctrinæ suæ famam & autoritate facilius in officio contineret.

Eiusdem autem Principis factum non modò ab Instauratione Disciplinarum
 " extollit, sed etiam à reparatione ædificiorum. *Cui igitur dubium*, inquit, quin di-
 " uina illa mens Casaris, quæ tanto studio PRÆCEPTOREM HVIC CONVENTVI IV-
 " VENTVTIS elegit, etiam locum exercitiis illius dedicatum instaurari atque exor-
 " nari velit, cum omnes omnium rerum Sectatores atque fautores parum se satis-
 " facere voto & conscientiæ suæ credant, si non ipsarum quas appetunt, gloriarum,
 " Tempora constituent? Inde est, vt Atheniensis humanitas Aram Misericordiæ in-
 " stituerit, & Rom. Ducis animi magnitudo **TEMPLVM VIRTVTIS ET HONORIS.**
 " Quarum enim Artium, siue animi affectionum Magnis hominibus ingenera-
 " tus ardor fuerit, earum etiam consecrata existere ad posteros monumenta
 " voluerunt. Ædem Herculis Musarum in Circo Flaminio Fuluius ille Nobilior
 " **ex pecunia Censoria fecit**, non id modò secutus quod ipse litteris & summa
 " Poëtæ amicitia duceretur, sed quod in Græcia cum esset Imperator, acceperat
 " Herculem Musagetem esse Comitem Ducemque Musarum. Idemque primus
 " nouem Signa, hoc est omnium Camœnarum ex Ambraciensi oppido translata
 " sub tutela fortissimi Numinis consecrauit, vt res est, quia muris operibus &
 " præmiis iuuari ornarique deberent: Musarumquies defensione Herculis, & vir-
 " tus Herculis voce Musarum.

Nec prætereundum Academiam istam fuisse Menianam appellatam, vt in
 multis locis eiusdem Orationis legitur, & Scholas Menianas. *Id postulo, quod*
non modo contradicendo nemo audeat impedire, sed omnes potius, quibus Diuina Prin-
cipum liberalitas, quibus Urbis istius restitutio, quibus Optimarum Artium celebra-
tio grata atque iucunda est, summo gaudio & fauore suscipiunt, vt Meniana illa Scho-
la quondam pulcherrimo opere & studiorum frequentia celebres & illustres, iuxta

cætera qua instaurantur opera ac templa, reparentur. Et alibi. Hac eadem Meniana & alio loco. Ille qui Meniana hæc primus extruxit. Quorsum verò nomen istud & vnde, ambigitur. An quia à Menio quodam institutæ constructæque fuerunt hæ Scholæ primitus? an quia prope mœnia vrbis? quomodo *Submaniana* mulieres Romæ dicebantur, quæ sub mœnibus quæstuariam exercebant. An vt Romæ *Maniana* dicebantur tabularata extra domum prominentia, ita & scholæ istæ prominebant tabularatis & columnis sustentatæ? Vt vt sit, in re enim incerta nihil dicimus, in ipsâ luce Ciuitatis & iuxta viam Regiam, inter Templum Apollinis & Capitolium sitæ erant: vt significat idem Panegyristes.

Et sane, inquit, vir Perfectissime, interest gloriæ, quam tanti Principes tot victoriis ac triumphis merentur, vt ingenia quæ canendis eorum virtutibus excoluntur, non intra priuatos parietes, sed in publica ostentatione, & in ipso istius vrbis ore vegetentur. Quid autem magis in facie vultuque istius Ciuitatis steum est, quàm hæc eadem Meniana, in ipso transitu aduenientium huc inuictissimorum Principum constituta? qui cum se occursum lætæ Iuuentutis affici, non solum liberalitate quam ipsi tribuunt, sed etiam litteris quibus me ad institutionem eius cohortantur, ostendant, quantò plus capient voluptatis, cum reparatum videant ipsam CONCILIA BVLM IVENTVTIS? Ad hoc V. P. Opus istud reddit illustrius, cum ipsorum Cæsarum, tum etiam omnium hominum aspectu promptius, quod præcipuo est loco positum, quasi inter ipsos oculos Ciuitatis, inter Apollinis templum atque Capitolium. Quo magis est etiam Sacrosancta sedes, vtriusque lateris veneranda confinio, vtriusque latè muneris instauranda respectu, ne sana longè omnium in hac vrbe pulcherrima labes media deformet; præsertim cum mihi videatur ille ipse qui Meniana hæc primus extruxit, idcirco ea illic potissimum collocasse; vt veluti cognato vicinorum sibi Numinum tenerentur amplexu, cum Augustissima testa litteris dedicata inde Athenarum conditrix Minerva conspiceret, hinc Apollo medius Camœnarum. Igitur ibi maximè & oportet & fas est exercere Iuuentutis Ingenia, vbi tam propinqua sunt Numina amica Doctrinæ; Vbi ex proximo iuuat mens Diuina sapientiam, & Carminum Deus vocem, & verecundiam Virgo perpetua, & prouidentiam præsciis futurorum. Quis enim melior vsus est Eloquentiæ, quàm vbi ante aras quodammodo suas Iouios Herculosque audiant prædicari Iuppiter Pater, & Minerva socia, & Iuno Placata?

In porticu autem huiusce amplissimi ædificij variæ erant tabellæ Geographicæ, vel in parietibus depicti locorum situs, fluuij, maria, sinus, prælia Principum & alia huiusce modi; quo facilius adolecentes Geographiam condiscerent, talia præ oculis habentes spectacula, vtque intelligerent, vbi terrarum Imperatores Rom. de hostibus triumphabant, vbi æstiuæ & hiberna milites habebant, quamque Orbem partem Imperio Rom. subiiciebant. Videat, inquit idem Author, in illis porticibus Iuuentus, & quotidie spectet omnes terras & cuncta maria, & quidquid Inuictissimi Principes Vrbiū, Gentium, Nationum, aut virtute deuincunt, aut terrore. Si quidem illic, vt ipse vidisti, credo, institunde pueritiæ causâ, quò manifestius oculis discerentur, quæ difficilius percipiuntur auditu, omnium cum nominibus suis locorum situs, spatia, intervalla descripta sunt: quidquid vbiq; fluminum oritur & conditur, quacumque se littorum sinu stectunt, quòne ambitu cingit Orbem, vel irrumpit Oceanus. Ibi fortissimorum Imperatorum pulcherrimæ res gesta per diuersa Regionum argumenta recoluntur, dum calentibus semperque venientibus Victoriarum Nunciis reuisuntur perfida flumina & Libye arua sitientia, & connexa Rheni cornua, & Nili ora multifida: dumque sibi ad hæc singula intuentium animus affingit, aut sub tuâ, Diocletiane Auguste, clementiâ Ægyptum furore deposito quiescentem: aut Te, Maximiane inuicte, percussa Maurorum agmina fulminantem; aut sub dextera tua, Domine Constanti, Batauiam Britanniamque squalidum caput siluis & fluctibus exerentem: Aut te, Maximiane Cesar, Persicos arcus pharetrasque calcantem. Nunc enim nunc demum iuuat Orbem spectare depictum, cum in illo nihil videmus alienum.

Hæc & plura alia de Scholis Æduensibus Eumenius Rhetor & earundem Præfectus & Rector. Non est tamen dissimulandum esse aliquos, qui putent Constantium non Scholas Augustodunenses, sed Cluuienses instaurasse, cisque re-gendis Eumenium præfecisse: ac proinde in Rescripto Constantij, quod supra

Dissertatio
de Scholis
Æduensi-
bus & Clu-
uiensibus.

retulimus, non *Augustodunensium*; sed *Augustocluuiensium* Oppido esse legendum. Huius sententiæ est Pighius, eamque confirmat pluribus argumentis: Lipsius contrariæ & communis. Luber utriusque rationes & argumenta referre, ut veritas magis elucescat.

Fundamentum disputationis est varia lectio loci præallati. 1. enim Pighius nititur editione Beati Rhenani, qui scilicet primus mutatâ lectione antiquâ edidit Constantium in *Augustocluuiensium oppido* Scholas instaurasse. At telum istud facile declinat Lipsius aiens reponendum *Augustodunensium* iuxta veterem lectionem & veram, à Cuspiniano in panegyricis Viennæ editis an. 1513. retentam, à Rhenano malè mutatam & correctam: cum fateatur ipse Rhenanus se nullo veterere authore adiutum, aut vsum ad eam immutandam.

2. Pighius ait ad confirmationē suæ coniecturæ, etiamnum extare Cliuii, quod oppidum est in extrema Belgica ad Rhenum, statuum Eumenij Rhetoris, quam ira ipse describit. *Stat in vestitu sui temporis, tunicâ videlicet talari tectus, & calcei ex alutâ pedem ac talos cingunt: & supra pedem exorti atque fenestrati sunt. Comam in fronte & cervice decurtatam equaliter constringit vitæ, sicut ventrem latus Baltheus atque bullatus. Dextra Massam vel auri vel argenti in patera positam præsentare videtur. Sinistrâ tenuit ferulam demissam Magisterij in signe.*

Negat Lipsius hæc insignia convenire Eumenio Rhetori: non baltheum, qui militum esse solet; non vittam, quæ sacerdotum: non ferulam, quæ pædagogorum, non eorum qui publicè & cum dignitate docebant. Cætera ornamenta minus antiqua esse videntur. Addit Lipsius, etiam si hæc ornamenta convenire possint Rhetori, non esse tamen affingenda Eumenio, nisi statuae nomen insculptum sit; nec si insculptum sit, adhuc ipsi, de quo loquimur, plures enim fuisse Eumenios.

3. Ex ipsis Eumenij verbis sumit argumentum Pighius, quem ait satis clarè innuere se de Cliuio loqui, cum in panegyrico prædicto ad Præsidem Galliarum ait *urbem suam Latrocinio Batauicæ rebellionis obsessam Romani Principis auxilium flagitasse.* Hoc contendit non posse de Augustoduno intelligi, cum credibile non sit Batauos, quos hodie Hollandos appellamus, ab extremo Oceano per tota sola terrarum in mediam Celticam penetrasse, cum tot essent interiecta Romana Oppida, quæ diu repugnare potuissent.

At Lipsius, non *Batauicæ rebellionis*, sed *Bagaudicæ* legendum esse probat ex historia illorum temporum: loquitur enim Eumenius de *Latrocinio*: at quis vnquam legit, aut audiuit de Latrocinio Batauorum? rectè vero vocari Latrocinium Bagaudarum: Bagaudas enim non gentem aliquam, sed Latrones passim vagantes & depredantes vocabant antiquitus Galli: idque duplici testimonio probat, Aurelij Victoris & Saluiani, quod vtrumque supra retulimus. Addamus nos alium locum Saluiani in Valentimiano. *Gallia, inquit, ulterior Tibatonem principem rebellionis secuta à Romana societate discessit: à quo tracto initio omnia pæne Galliarum seruitia in Bagaudum conspirauere.* Et paulo post, *Capto Tibatone & ceteris seditionis partim principibus vinctis, partim necatis Bagaudarum commotio conquiescit.* Hinc patet Bagaudarum nomen fuisse factiosorum seruitiorum & Rusticorum, non Gentis alicuius aut Nationis. Hoc, autem non posse convenire Batauis probat Lipsius ex eo quod tum fidem seruabant Romanis: imò ipsi fracti & iniurias multiplices à Barbaris passi sese domi continebant, nec aliis bella inferebant.

4. Contendit Pighius debere intelligi de suo Cliuio, non de alia quacumque vrbe descriptionem, quam affert Eumenius sitûs & finitiuæ regionis: adeo ut nulla vi aliorum trahi possit. *Aut hæc ipsa, quæ modo desinit esse Barbaria, non magis feritate Francorum velut hausta desederat, quam si eam circumfusa flumina & mare alluens operuisset.* His verbis depictam exponit Batauiam cum vicina Germania, quas ramis suis Rhenus circumfundit & Mosa alluit & Oceani sinus vbique tangunt. Vbi autem inquit, Æduis mare alluens, vbi circumfusa flumina? fateatur Lipsius hæc verba de Augustoduno intelligi non posse: sed rectè & commodè de tota ipsa Gallia toties à Francis tunc Barbaris & hostibus vastatâ, quam certum est vtrunque mari allui & multis fluminibus perfundi.

Aduersarij telis ita retusis sua vicissim intorquet Lipsius, sed acutiora & fortiora, quam ut ea declinare possit Pighius. 1. Quia veterum Scriptorum nemo meminit Cliuij: non ipse Antoninus, qui in Itinerario suo Cleuum ponit in Britannia, non

alibi. Credibile autem non est obliturum fuisse locum tam celebrem Scholis illis Menianis, si fuisset vsquam in ripa Rheni. Nec iuvat dicere, quod addo de meo, tempore Antonini nondum adhuc fuisse celebrem: contrarium enim euincitur manifestè ex verbis Eumenij, qui ait in iis scholis olim docuisse auum suum Eumenium Rhetorem ex vrbe Attica oriundum, octogenario maiorem; quod argumento est iam tum & ante ipsum fuisse celebres, urbemque fuisse magni nominis, quoniam eam vocat Sedem liberalium litterarum: & de scholis loquens ait eas *quondam pulcherrimo opere & studiorum frequentia celebres & illustres fuisse*. Scribebat autem Eumenius circa an. 290. Antoninus decessit an. 160. à Christo nato: interiectum itaque tempus est 130. circiter annorum. Qui igitur fieri potest, vt non fuerint illæ scholæ celebres tempore Antonini, si & cum Eumenius senior in iis docuit, iam celebres erant, ibique detentus est ad docendum homo ex Atticâ in Galliam profectus, & Eumenius Junior, seu Pancgyristes auum non vidit, nec vllum in iis scholis professorem: quæ iam ante ipsius pueritiam contabuerant?

2. Ait Lipsius, Cliuium in Rheni limite situm est, & in confinio Barbarorum: quis autem credat Scholam institutam fuisse in officina Martis?

3. Magna & ampla vrbs ea fuit, de qua Eumenius agit: Tempia pulcherrima habuit, Apollinis & Capitolii, Aquæductus & cætera magnifica ornamenta more Romanorum: at horum nihil fuisse legitur Cliuij: omnia verò ista Augustoduni reperiuntur, cuius muros Marcellinus ait fuisse *spatiosi ambitus*, & alibi, *mæniùm Augustoduni magnitudinem vetustam appellat*. Cæsar oppidum vocat *longè maximum & copiosissimum*.

4. Scribit Eumenius Ciuitatem, de cuius Scholis instaurandis agit, olim fraterno populi Ro. nomine gloriatam. Quod verè Æduis seu Augustodunensibus conuenit, vt ex Cæsaris Commentariis patet, non Cliuensisibus, de quibus nihil tale scriptum vsquam; nec Batavis, qui tributarij erant duntaxat, & graue ferebant iugum Romanæ seruitutis. Addamus Nos eundem Eumenium in oratione Eucharistica ad Constantinum M. Constantij filium, fraternitatem illam Æduorum plurimum extollere. *Quenam igitur Gens, inquit, toto Orbe terrarum in amore Rom. nominis Æduis se postulet anteponi? qui primi omnium inter illas immanes & barbaras Gallie Gentes plurimis Senatus-consultis Fratres populi Rom. appellati sunt; & cum à cæteris Rhodano ad Rhenum vsque populis ne pax quidem posset nisi suspecta sperari, soli & consanguinitatis nomine gloriati sunt, & nuper, vt media præteream, Diuum Claudium parentem tuum ad recuperandas Gallias soli vocauerunt, & ante paucissimos annos, quod maxime prædicandum, purima patris tui beneficia partim rebus effecta perceperunt, partim animo significata letantur.*

5. Scholas illas, quas Eumenius Menianas vocat, pulcherrimoque opere & frequentia quondam celebres, facile intelligi de Æduensibus nemo non videt, quæ Tiberij tempore ab omni nobilitate Gallicanâ factò concursu frequentabantur: non autem de Cliuensisibus, de quibus nihil habemus præter suspicionem. Adde quod Eumenius Nepos in Gratiarum actione ad Constantinum nomine suæ ciuitatis Flauix Æduorum, disertè se in eadem innuit profiteri litteras. *Gaudiorum Patria Nuncium sponte suscepi, vt essem iam non priuati studij litterarum, sed publicæ gratulationis orator. Et in alio Panegyrico, quem ad eundem Imperatorem dixit nomine eiusdem Ciuitatis. Quo in genere orationis quanta esset cura quantum labor, quam sollicita veneratio, sensu etiam cum in quotidiana illa instituenda Inuentus exercitatione versarer.*

6. Menianas illas Scholas inter Apollinis templum & Capitolium constituit Eumenius. Nihil autem de Templo Apollinis apud Cliuenses. Clarè verò in Flauia Æduorum inclusum fuisse idem Eumenius in oratione Constantino dicta. Vidiisti, Constantine, Apollinem tuum comitante victoria coronas tibi laureas offerentem, quæ tricenum singulæ ferunt omen annorum. *Et paulo ante hæc verba, Templum vocat, toto orbe celeberrimum. Et infra. Merito igitur Augustissima illa delubra tantis donariis honestasti, vt iam vetera non quærant, iam omnia te vocare ad se templa videantur, præcipuèque Apollo noster, cuius feruentibus aquis perieria puniuntur; quæ te maxime oportet odisse. Dij immortales, quando illum dabitis diem, quo præsentissimus hic Deus omni pace composita illos quoque*

„ Apollinis lucos & sacras ædes & anhela fontium ora circumcar? Quorum scari-
 „ rigines leni tempore nebulosa arridere, Constantine, oculis tuis, & osculis sese
 „ inferere velle videantur. Miraberis profectò illam quoque Numinis tui sedem
 „ & calentes aquas sine vilo solis ardentis indicio, quarum nulla tristitia est saporis
 „ aut halitus, sed talis haustu & odore sinceritas, qualis fontium frigidorum: da-
 „ bis & illic munera, constitues priuilegia, ipsam denique patriam meam loci
 „ veneratione restitues. Cuius Ciuitatis antiqua nobilitas, & quondam fraterno
 „ populi Rom. nomine gloriata opem tuæ Maiestatis expectat, vt illic quoque lo-
 „ ca publica & Tempia pulcherrima tua liberalitate reparentur: sicut hîc video
 „ hanc fortunatissimam Ciuitatem, cuius natalis dies tua pietate celebratur, ita cun-
 „ ctis mœnibus resurgentem, vt se quodammodo gaudeat olim corruisse, auctior
 „ tuis facta beneficiis. Video Circum Maximum, æmulum credo Romano; video
 „ Basilicas & forum, opera Regia, sedemque Iustitiæ in tantam altitudinem susci-
 „ tari, vt se sideribus & Cœlo digna & vicina promittant.

7. Et postremò Eumenius Artifices transmarinos & ex amplissimis Prouincia-
 rum Ordinibus Incolas nouos suæ Ciuitati à Constantio Cæsare inductos scribit.
 Et idem Panegyristes ad Constantinum Constantij ex Helena filium, Ciuitas,
 inquit, Æduorum ex hac Britannica facultate victorie plurimos quibus ille Prouinciæ
 redundabant, accipit Artifices: & nunc extruptione veterum Domorum & refe-
 ctione Operum publicorum & Templorum instauratione consurgit. Nunc sibi redditum
 vetus illud Romane fraternitatis nomen existimat, cum te rursus habeat conditorem.

Et in alio Panegyrico ad eundem Imperatorem Constantinum, quo illi gra-
 tias agit nomine Flauia Æduorum, multa habet idem Eumenius, quæ temporis
 illius Historiam illustrent: imprimis verò diu suam urbem restitisse coniunctis
 Gallorum copiis, nimirum Bagaudis, septemque menses expectasse Romano-
 rum auxilium, tandemque Rebellibus reliquisse diripiendam post magnam cladem
 in Catalaunicis campis acceptam: huius verò fidelitatis erga Romanos in-
 tuitu, Constantium Cæsarem voluisse iacentem Ciuitatem erigere, & aliunde
 „ Colonos, qui eam inhabitarent, aduocasse. Attende quæso, inquit, quanti sis;
 „ Imperator, quod D. Claudium Parentem tuum ad recuperandas Gallias primi
 „ sollicitauerunt (Ædui) expectantesque eius auxilium septem mensibus clausi
 „ & omnia inopiæ miseranda perpeffum demum irrumpendas Rebellibus Galli-
 „ canis portas reliquerunt, cum fessi obseruare non possent. Quod si vobis, & cona-
 „ tibus Æduorum fortuna fauisset, atque ille Reipub. Restitutor implorantibus
 „ nobis subuenire potuisset, sine vilo detrimento Romanarum virium, sine clade
 „ Catalaunica compendium pacis reconciliatis prouinciis attulisset fraternitas
 „ Æduorum. Ob hæc igitur merita & prisca Diuus Pater tuus Ciuitatem Æduo-
 „ rum voluit iacentem erigere, perditamque recreare non solum pecuniis ad Ca-
 „ lendaria largiendis, & lauacris quæ corrucrant, extruendis, sed & Metæcis vn-
 „ dique transferendis: vt esset illa Ciuitas prouinciarum velut vna Mater, quæ re-
 „ liquas vrbes quodammodo Romanas prima fecisset. Metæcos vocat aliunde euoca-
 „ tos Colonos: nam teste Suida, μέτοικοι ἢ ἀπ' ἐτέρας πόλεως μεταστάτες, ἢ εἰς ἐτέραν
 „ ἀναστάντες, id. Metæci sunt qui aliam urbem inhabitant priore relicta.

Ex his intelligimus Constantinum absoluisse Augustoduni, quod Constantius
 Pater, morte quippe præuentus Eboraci in Britannia, absoluere non potuerat.
 Fuit autem Constantius, vt refert Robertus Antissiodorensis, omnibus bonis ac-
 ceptissimus, facinorosis & ignavis terribilis. Nutriuitque semper bonas Artes, sed
 præcipuè studia litterarum, nunc legens, nunc scribens, aut meditans. Quo imperan-
 te floruerunt apud Æduos Eumenius, Reticius eiusdem vrbis Episcopus, Iuuen-
 cus Presbyter natione Hispanus, qui Euangelia versibus Heroïcis explicauit:
 Nazarius Rhetor insignis, qui filiam etiam habuit eloquentia parem, Reticij
 inter alios meminit Hieronymus c. 82. de viris Illustribus. Reticius Æduorum id.
 Augustodunnensis Episcopus sub Constantino celeberrime fama habitus est in Galliis. Le-
 guntur eius commentaria in Cantica Canticorum, & aliud grande volumen aduersus
 Nouatianum, nec præter hæc eius operum quidquam reperi. Eius quoque facundiam
 prædicat Ep. ad Marcellam, ad Paulinum & ad Florentium. Item Gregor. Tu-
 ron. l. de Gloria Confessor. c. 75.

Sed, vt ad Scholas Æduenses redeamus, quādiu post Constantinū floruerint, nihil certi. Qui verò in parte vrbis sicæ fuerint inter Apollinis Templum & Capitolium, docet Chassanæus t. 12. Parte Catalogi Gloriæ Mundi. Confid. 6. In superiori huius Ciuitatis parte Capitolium situabatur, cui adiacet etiam Vicus Frasinens, vbi Apollinis oraculum variis bellorum triumphis refertum fulgebat. Adest & consequenter in medio vrbis Campus Martius, nunc Campus D. Lazari (aliis vulgò Marchan, quasi Marris Campus) vocitatus, vbi Militum Classis ac Peditum cohortes, armaque Bellatorum hominum, quotiens ad bellum opus fuisset progredi, arma ex templo Martis confertim assumebant. In suburbiis est Monticulus Philisia: non longè ab hinc Mons est Iouis & Mons Druidum. Hæc de Scholis Æduensibus.

DE
ACADEMIA
NARBONENSI.

HACTENVS Academijs descripsimus primi generis, quas scilicet certum est floruisse in Gallia, priusquam eam sibi Romani subiicerent. Nunc de Academijs 2. generis, & instituti Romani agamus. Nemo quidem dubitat, quin post subactam Prouinciam & Aquitaniam, omnia ibi secundum leges suas disposuerint; quin ad earum custodiam Magistratus ordinarint, Senatū composuerint; idemque postea in Aruernia, atque in alijs demum subactis domitisque prouincijs præstitierint. Nihil autem illis antiquius fuisse videretur, quàm scholas publicas erudiendæ Iuuentuti erigere, tum ad eam suis institutis informandam; tum ad vberiore linguæ suæ propagationem. Patet ex iis, quæ supra de Menianis retulimus, quanto studio Scholas Æduenses instaurari curarit Constantius, & post eum Constantinus filius. Sed parum est præ Gratiano Valentiniani filio, qui vt erat vit amantissimus Litterarum, rescripsit ad Antonium Præfectum Prætorio Galliarum, vt in singulis Metropolibus excitari curaret & ali studia litterarum, egregiosque eis exercendis professores præficeret cum annonis idoneis. Rescriptum est eiusmodi, in Codice Theodosiano.

Per omnem Diæcesim commissam Magnificentiæ tuæ frequentissimis in Ciuitatibus quæ pollent & eminent claritudine Præceptorum, optimi quisque erudiendæ præsideant Iuuentuti. Rhetores loquimur & Grammaticos Atticæ Romanæque Doctrinæ: quorum Oratoribus 24. annorum fisco emolumenta donentur: Grammaticis Latino vel Græco 12. annorum deductior paulo numerus ex more præstetur; vt singulis vrbibus, quæ Metropoles nuncupantur, nobilium Professorum electio celebretur. Nec vero minus iudicemus liberum vt sit cuique ciuitati suos Doctores & Magistros placito sibi iurare compendio. Treuerorum verò clarissima Ciuitati vberius aliquid putauimus deferendum, Rhetori vt 30. item Grammatico Latino, Græco etiam, si quis dignus reperiri potuerit, 20. præbeantur annonæ.

Non est itaque dubium, quin Romani singulis Ciuitatibus professores litterarum addiderint, iis verò maximè, quæ primæ iugum subierunt: quales sunt Narbonensis Prouinciæ & Aquitanicæ Metropoles. Quanquam non est ambigendum, quin etiam ante aduentum Romanorum, ibi florerent litteræ propter Massiliæ vicinitatem, quæ toti Galliæ, maximè verò propinquieribus ciuitatibus professores suppeditabat, tam publicos, quàm priuatos, vt supra ex Strabone confirmauimus. At vero ex quo Romani Imperatores & Præfecti Prætorio eas frequentare cœperunt, dici non potest, quanto cum splendore, quantaque cum dignitate in iis excultæ fuerint omnis generis disciplinæ, quàmque celebres Academia institutæ.

Quarum tamen, vt & plurimarum aliarum Gallix nostræ Scholarum nulla extaret memoria, nisi eas Magnus Aufonius Professor quondam Burdigalensis, & Sidonius Apollinaris ab obliuione vindicassent.

A Narbonensi igitur exordium sumamus: quæ Ciuitas à Narbone veruſto Gal-
lorum Rege creditur condita, & à Narbone Martio Conſule inſtaurata & ampli-
ficata: primaque fuit militum Romanorum Colonia, præſidiumque tutiſſimum
aduerſus Barbarorum incurſiones, & à C. Iulio Cæſare & L. Craſſo præcipuis Italiæ
Municipiis par effecta. In ea Proconſules vulgò ſedem habebant: eamque Amphi-
theatris, Aquæ-ductibus, Scholis Municipalibus, ſeu Colonienſibus decorarunt.
Hinc à Martiale *pulcherrima* nominatur; à Prudentio *ſpecioſa*: à Sidonio *nullo orna-
mento carens Ciuitas*; à Theodulpho *decora*: ab Aimoino *celeberrima*. At omnium op-
timè & elegantiffimè antiqua huius vr̄bis monumenta complectitur Aufonius carm.
12. de claris vr̄bibus.

— *Tu Gallia prima Togati*

Nominis attollis Latio Proconſule faſces.

Quis memoret portusque tuos, monteſque, lacusque?

Quis populos vario diſcrimine veſtis & oris?

Quodque tibi quondam Pario de Marmore Templum,

Tantæ molis erat, quantum non ſperneret olim

Tarquinius, Catulusque iterum, poſtremus & ille

Aurea qui ſtatuit Capitolii culmina Cæſar.

Nihil de Ara illa celeberrima dicimus, quæ L. Statilio Tauro & L. Caſſio Lon-
gino Coſſ. 10. Kal. Octob. à plebe Narbonenſi in foro poſita, & Numini D. Au-
guſti Cæſaris conſecrata eſt: ad quam quotannis 9. Kal. Octob. qua die ſeculi
felicitas Orbi terrarum Rectorem cum dederat, fiebat ſolenne ſacrificium: vt
legitur in Tabula ſeu Ara lapidea, inuenta Narbone an. 1566. dum ob funda-
menta murorum & aggerum humus altius ſuffoderetur. Cuius talis eſt inſcriptio.

L. STATILIO TAVRO L. CASSIO LONGINO COSS.
X. KAL. OCT.

NVMINI AVGVSTI VOTVM SVSCEPTVM A PLEBE
NARBONENSIVM IN PERPETVVM.

QUOD bonum fauſtum felixque fiet, Imp. Cæſari Diui Fil.
Auguſto PP. Pontifici Maximo Trib. Potest. XXXIII. Con-
iugi liberisque Gentique eius, Senatui Populoque Rom. & Colonis
Incolisque C. I. P. N. M. Qui ſe Numini eius in perpetuum colendo
obligauerunt, plebs Narbonenſium Aram Narbone in foro poſuit. Ad
Quam quotannis VIII. Kal. Octob. Qua die cum ſæculi felicitas
Orbi Terrarum Rectorem edidit, Tres Equites Rom. à plebe & tres
libertini Hoſtias ſingulas immolent, & Colonis & Incolis ad ſuppli-
candum Numini eius Thuſ & vinum de ſuo ea die præſtent. Et
VIII. Kal. Octob. Thuſ vinum Colonis & Incolis præſtent. Kal.
quoque Ianuar. Thuſ & vinum Colonis & Incolis præſtent. VII. quo-
que Idus Ianuar. Qua die primum Imperium Orbis Terrarum auſpi-
catus eſt, Thure vino ſupplicent & Hoſtias ſingulas immolent, & Co-
lonis Incolisque Thuſ & vinum ea de re præſtent. Et pridie Kal.
Iunias, Quod ea die L. Statilio Tauro M. Æmilio Lepido Coſſ. Iudi-
cia plebis Decurionibus coniunxit, Hoſtias ſingulas immolent &
Thuſ & vinum ad ſupplicandum Numini eius Colonis & Incolis præ-
ſtent. Exque iis Tribus Equitibus Rom. Libertinis Vnus.

Paucula quædam hîc effractus lapis amisit. Quæ sequuntur ; in dextera facie leguntur.

Plebs Narbonensis Aram Numini Augusti dedicauit legibus iis quæ infra scriptæ sunt. Numen Cæsaris Augusti Patris Patriæ, Quando Tibi hodie hanc Aram Dabo Dedicaboque, his legibus hisque regionibus dabo dedicaboque, Quas hîc hodie palam dixerò. Vti Infimum solum huiusque Aræ, Titulorumque est, si quis tergere, ornare reficere volet, Quod Beneficij causa fiat, ius fasque esto. Siue Quis hostia sacrum faxit; Qui Magmentum ne protollat, idcirco tamen probè factum esto. Si Quis huic Aræ Donum dare augereque volet, licero. Eademque lex ei dono esto, quæ Aræ est. Cæteræ leges Huic Aræ Titulisque eadem sunt, Quæ sunt Aræ Dianæ in Auentino. Hisce legibus hisque Regionibus sic vti dixi hanc Tibi Aram pro Imperatore Cæsare Augusto Patre Patriæ Pontifice Max. Tribunitia potestate Tricesimum quintum Coniuge Liberis Genteque eius, Senatu Populoque Rom. Colonis Incolisque Coloniae Iuliæ Paternæ Narbonis Martij, Qui se Numini eius in perpetuum Colendo obligauerunt, do dedicoque vti, fies volens propitium.

Veniamus ad scholas quas perelebres fuisse nemo negauerit, si attendat, quantâ fama & existimatione nominis in iis docuerint & floruerint complures Magistri & omni disciplinarum genere præstantissimi Professores. Ad quos antequam descendimus, non prætereundum videtur, quod scribit Ioannes Rugerus Cosmographus in Commentariis ad Ptolomæum in verbo Volsci. M. scilicet Tullium Eloquentiæ Rom. Principem ex parentibus Galliæ Narbonensis oriundum fuisse, Patre nempe Auxitano, Matre verò Olaia Auentionenti genitum : quam alii Heluiam, non proprio, sed Patrio nomine appellant. Heluij enim populi fuerunt Galliæ Togatæ trans Rhodanum siti, proximi Aruernis & Cebennis montibus. Ac proinde male ab Eusebio dici Ciceronem patre Equestris Ordinis ex Regio Volscorum genere natum: nili forte per Volscos, non illos Italiae populos, sed Volscas Arecomicos intelligat, aut Tectosagos, qui Galliæ Narbonensis populi fuerunt. Tectosagi quidem Narbonensem & Tholosanum agrum complectebantur: Arecomici Nemausum aliasque vicinas vrbes.

In Narbonensi autem Academia florebat inter cæteros Cæsaris Augusti & Tiberii temporibus in eloquentiæ professione Votienus Montanus, qui à Tiberio in Balceas insulas relegatus fuisse legitur, ob contumelias in eum dictas. Florebat & Iulius Montanus, qui à Seneca patre *tolerabilis Poeta*, à filio *Egregius* appellatur. At Votienus orator fuit admirabilis, ita scholæ addictus, vt quo die à quodam Vinicio Narbonensis Coloniae nomine accusatus fuit, declamauerit: vnde Seneca l. 7. *Controuerf. 5. eum vocat Scholasticum. sic enim ille. Paratus autem non erat æquus ipsi Montano: accusauerat illum apud Cæsarem, à Colonia Narbonensi rogatus. At Montanus adeo toto animo Scholasticus erat, vt eodem die quo accusatus est à Vinicio, decertauerit.* Decertationem appellat Seneca Declamationes Rhetorum & Controuerfias. Tacitus l. 4. *Annal. Votienum vocat Celebris ingenii virum, quem in Senatu postulatam ait ob contumelias in Cæsarem dictas, ob idque Maiestatis pænis affectum.*

In eadem Academia temporibus Domitiani florebat Artanus Iurisperitus inter Optimates Narbonenses eruditissimus: cuius & similiter Votieni meminit Martialis l. 8. Ep. ad librum suum.

*Nondum murice cultus, asperoque
Morsu pumicis aridi politus
Artanum properas sequi Libelle,
Quem pulcherrima iam redire Narbo,
Docti Patria Narbo Votieni,
Ad leges iubet annuosque fiscoes.*

Sed ante hos in iisdem scholis floruerunt Publ. Terentius Varro Atacinus, iisdem scilicet temporibus natus, quibus M. Cicero & Hortensius clari habebantur in Eloquentia. Dictum autem Atacinum non Atracinum, vel ab Atace vico prouinciae Narbonensis, aut ab Atace fluuio scribit Petrus Crinitus l. 2. de Poëtis Latinis. c. 32. Ibiq; ait eum ingenio præclaro fuisse, componendis Poëmatis mirifico studio incubuisse, singularique diligentia Græcas litteras didicisse, quò facilius posset illorum ingenia & Doctrinam imitari. Scripsit Argonautica sequutus Apollonium Rhodium; opusque suum 4. libris absoluit. de eo verò tale fert iudicium Quintilianus l. 10. c. 1. *Atacinus in his per que nomen est assequutus, interpret operis alieni non spernendus quidem, verum ad augendam facultatem dicendi parum locuples.* Alii tamen referunt ita Publ. Virgilium delectatum fuisse Varronis ingenio, vt illius carmen magno studio imitatus fuerit.

Probus Valerius & alii Grammatici celebrant Argonautica Atacini, & sæpe versiculos ex illis referunt. Idem Atacinus scripsit Carmen Elegiacum, in quo decantauit Puellam nomine Leucadiam, sic dictam ab oppido Leucate, quod hodie vallo & aggere cinctum ultra Narbonem Galliae propugnaculum est aduersus Salsutam Arcem. hi autem versus de Varrone & Lucadia leguntur.

*Hec quoque perfecto ludebat Iafone Varro,
Varro Leucadiæ maxima flamma sua.*

Veniamus ad recentiores. Temporibus Cōstantini Imperatoris in iisdem Scholis florebat Exuperius magni nominis Rhetor, civis Burdigalensis, qui primum in Academia Tolosana, deinde in Narbonensi docuit: vbi Cæsarum Magister fuit, nempe filiorum Dalmatij Cæsaris, Anaballiano Constantini Magni fratre geniti, à quibus postea Præses Hispaniæ constitutus est circa an. Christi 340. Eum Ausonius mirificè prædicat in Carm. de Professoribus.

*Exuperi memorande mihi, facunde sine arte,
Incessu grauis, & verbis ingentibus, ore
Pulcher, & ad summum motuque habituque venusto.
Copia cui sandi longe pulcherrima, quam si
Auditu tenuis acciperes, defata placeret:
Discussum scires solidi nihil edere sensus.
Palladiæ primum Toga te venerata Tolosa,
Mox pepulit leuitate pari, Narbo inde recepit.
Illic Dalmatio genitos, fatalia Regum
Nomina, tum pueros grandi mercede docendi
Formasti Rhetor, mactam prope puberis aui.
Cæsareum qui mox indepti nomen, honorem
Præsidis, Hispanum que tibi tribuere tribunal.
Decedens placidos mores tranquillaque vita
Tempora prædines finisti sede Cadurcâ.
Sed Patriæ te iura vocant & Origo Parentum,
Burdigalæ vt rursus nomen de Rhetore reddas.*

Ex hisce versibus facile est erroris conuincere Petrum Angelum & alios nonnullos confundentes Exuperium Rhetorem cum Exuperio Tolosano Episcopo: nam **Exuperius Rhetor ante an. Christi 330. Narbone docebat, Tolosanus verò Præsul floruit tantùm circa an. 400. & eius temporibus Tolosa capta est à Vandalis.**

Idem Ausonius meminit Car. 19. cuiusdam Marcelli Grammatici Narbonensis, quem Marcelli Senioris Empirici, Ciuis Burdigalensis (qui de Empiricis librum filiis Theodosij Senioris olim dedicauit) filium fuisse ferunt. Is autem licet multos habuisset auditores Prætextatos, seu nobiles, fauore suffultus & gratia Clarentij Nobilis Narbonensis, cuius filiam duxerat; prætenuis tamen meriti fuisse dicitur ab Ausonio, & pecunias quas docendo compararat, amisisse.

*Nec te Marcello genitum, Marcelle, silebo:
Aspera quem Genitrix vrbe, domo pepulit,
Sed fortuna potens citò reddidit omnia, & auxit.
Amisam primum Narbo dedit patriam.*

*Nobilis hic hospes Clarentius indole morus
Egregiam natam Coniugio attribuit.
Max Schola & Auditor multus pratextaque pubet
Grammatici nomen Diuitiasque dedit.
Sed nunquam ingem cursum fortuna secundat,
Præsertim prauæ nacta virum Ingenij.
Verum oneranda mihi non sunt, memoranda recepi
Fata: Sat est dictum cuncta perisse simul.
Non tamen & nomen, quo te non fraudo, receptum
Inter Grammaticos prætenuis meriti.*

Sequenti Carmine ait filios Sedati Rhetoris Burdigalensis Narbone docuisse, deinde Romæ.

*Et tua nunc soboles morem rescuta Parentis,
Narbonem ac Romam nobilitat studiis.*

Plurimos quoque eiusdem Scholæ Professores enumerat Sidonius Apollinaris in suo Narbone: imprimis verò Consentios Patrem & Filium Ciues Narbonenses, nullius litteraturæ expertes. Patrem quidem ita laudat, vt magni illi Oratores & Poëtæ Græci & Romani, si cum eo conferantur, Scholastici duntaxat fuisse videantur.

*Consentii mihi gignis, Alme, Patrem;
Illum, cui nitidi sales rigorque
Romanus fuit Attico in lepore.
Hunc Milesius & Thales stupere
Auditum potuit &c.*

Duxerat ille filiam Iouini Equitum Magistri, viri strenui, obque fortia facta à Valentiniano Imperatore Consulatus dignitatem consecuti. De eo Ammianus Marcellinus l. 27. *Post hæc redeunt Parisios post claritudinem rectè gestorum Imperator letus occurrit, eumque postea Consulem designauit.* Ex ea coniuge suscepit Consentius filium nomine pariter Consentium, qui Iouiniaui materni fasces, & Patris libros inter præcipua stemmata & ornamenta suæ nobilitatis duxit.

*Sic intra proprios tibi penates,
Consenti, Patriæ decus superbum
Fastis viuit annus, paterque libris.
Hæc per stemmata te satis potentem,
Morum culmine sed potentiozem,
Non possim merita sonare laude.*

Et postquam varias eius laudes enarrauit partas litteris, bello & Palatinis muneribus, descendit ad sodalitatem seu hospitalitatem, quam cum eo communem habuerat, cum eisdem frequentabant Narbone Magistros in omni disciplinarum genere præcipuos & primarios, quos etiam enumerat.

*Nunc quam diximus hospitalitatem
Pauca personæ obsequens Thalia.
O dulcis Domus! O py penates!
Quos res difficilis sibi que discors
Libertas simul excolit pudorque.
O conuiuia, fabula, libelli,
Risus, ferietas, dicacitates,
Occursus, comitatus vnus isdem.
Seu Delubra Dei colenda nobis
Sine ad Pontificem gradus ferendi.*

Tunc erat Narbonensis Pontifex Caprarius, qui Agathensi Concilio subscripsit an. 506. per Auilium presbyterum, vt legitur in Gallia Christiana. Deinde Sidonius Magistros Narbonenses enumerat, in Eloquentia, Poëtica, Iurisprudencia præcellentes, Martium Myronem, Liuium, Leonem, Magnum, Marcellinum, Limpidium, Marinum.

*Sive ad culmina Martyj Myronis,
Tecta illustria seu videnda Lini,
Sive ad doctiloqui Leonis ades,*

Quo bis sex tabulâ docente Iuris,
 Viro Claudius Appius lateret,
 Claro obscurtor in Decemviratu.
 Ac si dicat epos, metrumque rythmis
 Flectat commaticis tonante plectro,
 Mordacem faciat silere Flaccum,
 Quamuis post Satyras Lyramque tendat
 Ille ad Pindaricum volare Cynnum.
 Seu Nos, Magne, tuus fauor tenebat,
 Multis prædite dotibus virorum,
 Formâ, nobilitate, mente, censu;
 Cuius si varios eam per actus,
 Centum & ferrea lasset ora laude,
 Constans, ingeniosus efficaxque
 Prudens arbiter, optimus propinquus,
 Nil fraudans genij sibi, tibi, vlli;
 Personas, loca, tempus intuendo.
 Seu Nos atria vestra continebant
 Marcelline meus perite legum,
 Qui verax nimis & nimis seuerus
 Asper crederis esse nescienti.
 At si te bene quispiam probauit,
 Noscit quod velit ipse iudicare:
 Nam nunquam metuis loqui, quod æquum est,
 Si te Sylla premat, ferusque Carbo,
 Si tristes Marj, trucesque Cinna,
 Et si forte tuum caput latusque
 Circumstent gladij Triumvirales.
 Seu nos Limpidij Lares habebant
 Cuius magnifici virique summi
 Fraternali bene regulam sequentis.
 Seu nos eximij simul tenebat
 Nectens officiositas Marini,
 Cuius sedulitas sodalitasque
 Æterna mihi laude sunt colenda.
 Seu quoscunque alios videre fratres
 Cordi utrique fuit, quibus vacasse
 Laudandam reor occupationem.

Eadem Ciuitas & Academia Populo Ro. Augustos seu Imperatores dederunt
 paci & bello idoneos: Carum scilicet, qui post Probum imperauit, & Carinum ac
 Numerianum Carifilios, quorum æquissima Rescripta Codici Iustiniano infer-
 ta Ius ciuile decorant. Numerianus non tantum rei militaris scientiâ clarus ex-
 titit, sed facundiâ præpolluit & Poëtica facultate. Cuius oratio ad Senatum
 missa, tantum præse tulit eloquentiæ, vt illi statua, non quasi Cæsari, sed qua-
 si Rhetori decreta fuerit postaque in Bibliotheca Vlpia.

In eadem Academia ante tempora Sidonij floruerat Aprunculus Orator exi-
 mius, qui, vt ait Forcatulus l. 2. de Gall. Imp. *Reçtor Narbonensis* declamando
 multorum pectora permulsi, & causas agendo à iudicibus pœne extorsit, quas
 vellet sententias. Is quoque Aruspicina peritus & visceribus animalium inspe-
 ctis fururum Constantij Cæsaris excessum in Cilicia, tum Iuliano in Illyrico agen-
 ti profatus est: quod cum rescuisset Iulianus ita contigisse, Vatem illustri honore
 donauit.

Hinc ergo intelligimus Narbonenses scholas Sidonij saltem temporibus adhuc
 floruisse & vsque ad annum Christi circiter 300. Verum illæ tandem, vt omnes
 aliæ Christianæ, Gothis, Alanis, Vandalis & Hungaris terrarum orbem inundanti-
 bus & occupantibus conticuerunt: donec illi edomita feritate & Barbarie de-
 posita ad fidem conuersi, quas sustulerant litteras, restituerunt.

D E
A C A D E M I A
T O L O S A N A .

TO L O S A antiquissima & clarissima fuit Ciuitas Volscorum seu Volcarum Tectosagorum, quorum maiores olim duce Brenno Romam obsederunt, ceperunt, incenderunt: deinde in Græciam penetrarunt, Apollinis Delphici Templum diripuerunt: tumque alij Asiae minoris partem occupantes Galatiæ seu Gallo-græciæ Regnum constituerunt: alij in Galliam reuersi Aurum Delphicum Tolosam reportarunt, dictum *Fatale*, quia omnibus, quotquot illud contrectarunt, damnosum fuisse legitur. Imprimis enim illi qui è Templo illud sustulerant, aut in ipsa vrbe perierunt, aut Tolosæ peste correpti sunt. Vnde se tandem agnoscentes Sacrilegij Reos, consultis Aruspici- bus & responso accepto, aurum illud omne proiecerunt in Lacum, sicque peste fuerunt liberati. At longo post tempore Q. Cæpio Consul rem edoctus, vt acciderat, ciuiumque superstitione derisâ extractum è lacu aurum abstulit. Quod Sacrilegium priore peius, & ipsi & eius copiis quæcunque aurum illud atrectarant, fatale fuit & exitiabile. Legitur huiusce rei Historia apud Iustinum l. 32. c. 3. *Tectosagi cum in antiquam patriam Tolosam venissent, comprehensique pestifera lue essent, non prius sanitatem reciperauerunt, quam Aruspicum responsis moniti aurum argentum- que bellis sacrilegijque questum in Tolosensem lacum mergerent. Quod omne magno post tempore Cæpio Rom. Consul abstulit: fuere autem argenti pondo centum decem millia. Quod Sacrilegium causa excidij Capioni exercituique eius postea fuit. Romanos quoque Cimbrici belli tumultus velut vltor sacra pecunie infecutus est.*

Hæc autem Ciuitas ob singulare Bonarum Artium exercitium meruit appellari *Palladia* à Pallade, quam Artium sapientiæque Deam & Præsidem esse veteres crediderunt. Martialis l. 9. Ep. 10.

Marcus Palladiæ non insicianda Tolosa

Gloria, quem genuit pacis amica quies.

Loquitur de M. Antonio Tolosæ nato, qui in pueritia cognominatus fuit *Bec- cus*, teste Suetonio in Vitellio. Dux fuit Vespasianarum partium, multumque contulit ad Imperium Vespasiano aquirendum, vt docet Tacitus l. 2. Hist. Hæc in- quâ ciuitas singularis tituli excellentiâ ab Authoribus grauissimis *Docta* & *Palladia* nuncupata est: non ob aliam certe rationem, quam quia ibi vigeabant eximie stu- dia litterarum, vt & olim Athenis vigerunt, quam urbem Ouidius 7. Metam. vocat quoque *Palladias Athenas*, id est Palladi bonarum Artium Deæ consecra- tas.

Scribit Forcatulus l. 1. de Gall. Imp. Tolosam à Sarrone Galliarum Rege primo Academiæ litterariarum parente conditam fuisse: eumque nocte concubia diu cum Genio loci collocutum, priusquam ibi urbem condere aggredideretur, audiuisse ibi fundamenta vrbs & Academiæ pulcherrimæ iactum iri, nec alibi tanti mo- litionem operis tutam adeo fortunatamque fore.

Extat eodem teste, ædes Tolosæ, quæ *Aurata* dicitur, Palladi olim consecrata, sic- que dicta, quod veteribus persuasum esset Pallade nascente magnam augi vim

Rhodi pluisse. Huiuscetempli meminit Strabo l. 4. aiens fuisse Tolosæ magnæ sanctitatis templum à finitimis magnâ veneratione cultum, multisque offerentium Donariis abundans, quæ tantâ religione seruabantur, vt ea nemo contingere auderét, Diuinæ vindictæ metu. Ad aram huiuscæ Deæ cum renuisset D. Saturninus accedere, & thus offerre, à plebecula furente occisus est teste Sidonio Apolinari l. 9. Ep. 16. ad Firminum.

*Persequutorum nisi quæstiones
Forsitan dicam meritisque cælum
Martyres mortis pretio parasse
Præmia vitæ.*

*Equibus primum mihi psallat Hymnus,
Qui Tolosatam tenuit Cathedram
De gradu summo Capitoliorum
Præcipitatum.*

*Quem negatorem Iouis ac Minerva:
Et Crucis Christi bona confitentem
Vinxit ad tauri latus iniugati
Plebs furibunda.*

*Vt per abruptum boue concitato
Spargeret cursus lacerum cadauer
Cautibus tinctis calidâ soluti
Pulte cerebri.*

Passus est Decio imperante an. Christi 254. vt legitur in eius veteri Passione, quam citat Gregorius Turonensis l. 1. c. 28. his verbis. *Huius (Decij) tempore septem viri Episcopi ordinati ad prædicandum in Gallias missi sunt: sicut Historia Passionis S. Martyris Saturnini denarrat: ait enim sub Decio & Grato Coss. sicut fidei recordatione retinetur; primum ac summum Tolosana Civitas habere cæperat sacerdotem.* Eiusdem Passionis Baronius meminit ad an. 254. Cum autem ait Sidonius Saturninum fuisse de Gradu summo Capitoliorum deiectum, innuit Tolosæ, quem admodum in aliis Metropolitibus à Romanis fieri consueuerat, fuisse Capitolium, seu Arcem adinstar Capitolij Romani. Olim quippe Arces *Capitolia* vocabantur, teste Hieronymo de locis Hebræicis. *Arx Babylonia Capitolium vocatur.*

Porro postquam Tolosani Religionem Christianam amplexi sunt, Templum illud Palladis tectorio inaurato speciosum B. Mariæ Virgini dedicarunt. Erat autem satis opacum & sancto quodam honore venerabile: Minertæ enim, Marti, Hierculi Diis scriis, inquit Forcatulus, solebant templa Doricè construi & sine deliciis propter virtutem. Veneri verò, Floræ & Fontium Nymphis Corinthio genere graciliora & florida, foliis & volutis ornatiores, si Vitruuius credimus.

At quo loco vrbs constituta fuerit florentissima illa Academia, nobis non liquet: liquet verò multos olim in ea floruisse viros perillustres, quorum aliquos Versibus suis commendat Aufonius, & inter alios Æmilium Magnum Arborium, Auunculum suum, fratrem scilicet Æmiliz Æoniz Matris suæ, ab eoque se ibi institutum fuisse ait. Sic igitur ille Carm. 3. Parental.

*Tu frater Genitricis & vnanimis Genitoris,
Et mihi qui fueris & Pater & Genitrix.*

*Qui me lactentem puerum, inuenemque virumque
Artibus ornasti, quas didicisse iuuat:*

Te sibi Palladiæ antetulit Toga docta Tolosæ.

Te Narbonensis Gallia præposuit.

Ornasti cuius Latio sermone tribunal,

Et fora Hiberorum, quæque Nouempopulis,

Hinc tenus Europam fama crescente, perito

Constantinopolis Rhetore te vixit.

In Academia ergo Constantinopolitanâ docuit Rhetoricam, auditoresque habuit inter cæteros, Constantini magni filios: ibi autem fato functum permisit Constantinus in Patriam referri, tumuloque maiorum reponi: vt idem Aufonius ait Car. 11.

In Cathedra quoque Tolosana docuit Exuperius, de quo supra in Narbonensi diximus.

diximus. In eadem Sedatus insignis Rhetor, qui ibi vxorem duxit, magnasque opes docendo comparauit: demum ibi fato communi functum Burdigala tanquam Ciuem suum, erat enim Burdigalæ natus, repetiit & obrinuit: vt idem testatur Aufonius.

*Religio est tacitum si te, Sedate, relinquam,
Quamuis docendi munus indeptus foris.
Communis Patria est tecum mihi: sorte potentis
Fati, Tolosam nactus es sedem Schola.
Illic coniugium Natique opulensque senectus;
Et fama qualis est par Magno Rhetori.
Quamuis externâ tamen à regione reducis
Te patria, & Ciuem morte obitâ repetit.*

Huiusce Rhetoris statuam etiamnum suo tempore extitisse Burdigalæ scribit Ælius Vinetus in Notis ad Aufonium: seu potius simulachrum eius in lapide insculptum: in cuius superiori parte sunt hæ litteræ, D. M. hoc est *Diis Manibus*: infra illas, SEDATVS. Tum effigies hominis capillo & barba crispa, librum manu ad pectus tenentis.

Atque ex his patet Musæum Tolosanum esse vetustissimum, longèque vetustius, quàm aliqui putent: qui conditorem illius faciunt Theodosium: non enim negari potest, quin ante ipsum floruerint ibi litteræ: vt & post ipsius tempora florere non destiterunt, etiam occupatâ à Gothis Tolosâ, qui eam Regni sui sedem primariam & Ærarij locum esse voluerunt. Vnde à Sidonio Apollinari *Pelliti Principis Aula* dicitur. Car. 7. vbi etiam docet Theodoricum hortante Auito Tolosæ Romanas didicisse leges bonisque Artibus instructum fuisse. Sic enim ille ad Auitum.

— *Mibi Romula dudum*

*Per te iura placent: paruumque ediscere iussit
Ad tua verba, Pater, docili quo prisca Maronis
Carminè molliret Scythicos mihi Pagina mores.*

Porro ad Antiqua illa Romanæ Ditionis tempora referunt nonnulli *Floralium Ludorum* in Academia Tolosana institutionem: non illorum quidem *Floralium* Ludorum, qui fuerant olim Romæ in honorem Floræ insignis meretricis instituti; sed honestorum, laudabilium & gloriosorum, ad experimentum ingenij & eloquentiæ laudem inuentorum. Fuerunt enim Agones Rhetorici & Poëtici quotannis celebrari soliti, quique etiamnum hodie Kalendis Maij quotannis in Domo publica committuntur.

Dubium à quo primùm fuerint instituti. *Floralium* ludorum meminit Iustinus, vbi de Phocensibus Massiliae Conditoribus fusè agit; & nos supra meminimus. At Tolosanos communis fert opinio à Virgine quadam Clementia Isaura bonarum litterarum amatrice fuisse institutos; vel vt alij volunt, instauratos tantummodo & restitutos.

PETRVS FABER SAN IORIANVS in Senatu Tolosano Præses, qui librum edidit de re Athletica, ludisque veterum Gymnicis, Musicis &c. Impresum Lugduni an. 1595. sub hoc titulo AGONISTICON PETRI FABRI, Isauram illam sæpe vocat **Instauratricem & Restitutricem** Musici illius certaminis: aitque illam incomparabili liberalitate prædia quadam Urbana & Rustica huic rei testamento addixisse, ea lege, vt ludi Florales quotannis in Æde publica, quam impensis ipsa suis extruxerat, celebrarentur. Papyrius Massonius in eiusdem Virginis immortale factum libellum edidit, cui pro titulo est ELOGIUM CLEMENTIÆ ISAVRÆ.

Erat autem illa ex illustrissima Isaurorum Gente oriunda, & L. Isauri filia virgo innupta: cui ob tam insigne factum Capitolini Tolosani statuam in ingressu Fori Vænalium, quod Petræ vocant, media in vrbe siti posuerunt. Quam statuam deinde in Aula Magni Consistorij, vbi Poëticum certamen quotannis committitur, publico in conspectu exhiberi voluerunt. Epitaphio autem memorabili eius monumentum decorarunt, quod est huiusmodi.

EPITAPHIVM CLEMENTIÆ ISAVRÆ.

CL. ISAVRA L. ISAVRI FILIA EX PRÆCLARA ISAVR.
FAM. QVVM IN PP. COELI OPT. VITAM. DELEGI.
CASTAQ. ANNIS L. VIXI. FORVM FRV. VINA. PISCA.
ET OLITO. PS. IN PVBL. V SVM. STATVIT
C. P. T. LD. HAC LEGE VT QVOTANNIS LVDOS
FLOR. IN ÆDEM PVB. QVAM IPSA SVA IMPENSA
EXTRVXIT, CELEBRENT. ROSAS AD MON. EIVS DEFERANT
ET DE RELIQVO IBI EPVLEN. QVOD SI NEGLEX. SINE
CO. FISCVS VENDICET CONDITIO NE SVPRADICTA
H. S. V. F. M. R. I. P.

Id est. Clementia Isaura Lucij Isauri filia ex præclara Isaurorum familia, cum in perpetuo Cælibatu optimam vitam delegisset, castaque annis 50. vixisset, forum frumentarium, vinarium, piscarium & olitorium proprijs sumptibus in publicum usum statuit, Capitolinis populoque Tolosano legavit, hac lege ut quotannis ludos Florales in ædem publicam, quam ipsa sua impensa extruxit, celebrent, rosasque ad Monumentum eius deferant, & de reliquo ibi epulentur. Quod si neglexerint, sine controuersia fiscus vendicet conditione supradicta. Hæc sibi viuens fieri mandauit. Requiescat in pace.

Ex eadem Isaurorum familia oriundus erat T. Isaurus, qui vrbis Tolosanae principatum à Carolo M. adeptus est, ut refert Bodinus in quadam oratione ad Senatum populumque Tolosanum de instituenda iuuentute. Vbi de Isaura illa verba faciens, ait eam legauisse hortos & prædia, in quibus rosas legere liceret.

Sed vnde Florales ludi dicuntur? an à Flora Dea? nullatenus, sed à flore aureo, qui victori dabatur in præmium. Erant enim hæ leges certaminis: proponebantur certatoribus tria præmia. Primum & præcipuum dabatur victori, eratque antiquitus Aureum Leucoion Luteum, quod Occitanâ linguâ vocant *Flor de Violeta*. de Fin aur. Flor. d' Aiglantine. Inde communiter Ludi isti vocantur *l' Aiglantine*. Et tale præmium dabatur adhuc annis 1323. & 1355. Nunc vero, & à ducentis ferè annis ex argento puro & solido proponitur præmium loco floris, vocaturque à doctis nihilominus *Argyranthinum*. id est *Argenteus Flos*.

Reliqua duo præmia, quæ duobus Antagonistis, qui propius accessissent, dabantur, erant etiam argentea, nimirum Calthæ seu Heliotropij flores. Vocant illi *Flor. de Gauch*, de fin argent. Nos du Soucy, vel *Tournefol*. Atque idcirco secundaria ista præmia accessionis loco proponi debere visum est; tum ut solennior esset huiusce certaminis celebritas, tum ne in vnum duntaxat totus iste honor conferretur: quemadmodum difertè eorum linguâ continetur in commentario quodam publico, quod in Archiuo Octo-virorum Capitolinorum seruetur. Estque eiusmodi.

Cil que han Gazan hada, una vetzo motas la ioya principal, coma la ioya de la violeta: la qual Principal reputan son nominat fin ayman. E diz en principal en respieg de las otras ioyas, las quas appellam accessorias. E à questas hom dona per hondrac la ioya principal, e per solennizar la festa. E. que vz solamen no aya tota la honor de la festa.

Ad huius autem Certaminis Musici maiorem solemnitatem fuerunt conscriptæ quædam leges anno 1324. à Septem-viris seu Critis & Guillelmo Molinerio Agonom Cancellario, quas vocant *Amorum leges*, *La gaye science*, tales autem sunt.

1. Bedellus seu Præco diem ludorum publicè indicit, & Agonothetas seu Critas, quos *Manutentores* vocant, ipsosque etiam Antagonistas inuitat. Ille virgam gestat argenteam, olimque caput habebat insignitum in apice Filo serico: quod illi *Floc* vocant, quemadmodum antiqui Flamines gestasse dicuntur: vnde Flamines dicti, quasi Filamines. Nunc vestem gestat iantinam, seu violaceam quam teste Fabro Octouiri Capitolini Agonom patroni tribuunt quotannis; &

virgam argenteam, sublato vel ipsâ defuetudine abrogato apicis illius, è serico filo, quod capiti aptabatur, indicio.

2. Kalendis Maij de mane post auditum solenne sacrum incipiunt Agonistæ sua poemata recitare, totumque diem, si plures sint, recitando consumunt.

3. Ad 5. Nonas Maias solenne Epulum exhibetur symmystis & quibusdam Ciuibus honoratioribus ab Octouiris Capitolinis à Clementiâ Isaura id pensi habentibus, in intimo Capitolinarum Ædium quasi Prytanæo. Illudque Epulum, quod per Tibicines proclamatur, cum omni lætitiâ & hilaritate celebratur post impensas aliquot horas matutinas poematum recitationi. Et in hanc sem sumptus ex Prædiorum Agonotheticorum reditu suppeditantur.

4. Committitur certamen, seu Poëmatum Examen peragitur à Septemviris quos *Los sèt Mantenedor leyal del ioy d'Amours*; id. *Manutentores* vocant, qui sunt Critæ seu Iudices operum cum Cancellario, seu Præside ad statuam Isauræ, quæ suos quodammodo ludos spectat. Cui Examini præsentibus quoque adsunt Magistratus Municipales, Octouiri Capitolini, vulgo dicti *les Capitous*: quorum curæ incumbit Epulum & præmia victoribus proposita exhibere. Et illa super puluinos holoueros chrysopastos atque bracteatos collocant ante Cancellarium seu Protocriten & Præsidem Agonis, cum Commentariis quibusdam vetustis, in quibus leges certaminis continentur.

5. Eadem die habetur Panegyrica oratio Latina, quâ Clementiæ Isauræ immortalis memoria celebratur, litterarum studiorumque Agonis, Agonistarumque laudes prædicantur, & Iuuenes ad amplectenda studia propositis laborum præmiis & honoribus excitantur. Panegyristes autem iste vulgò eligitur è Nobilibus, qui ingenij, doctrinæ & eloquentiæ non vulgaria specimina ediderit.

6. His præmissis incuntur suffragia & renunciantur Victores, præmiisque Argrophylinis in ipso Agonis loco, ordine quisque suo donantur ingenti cum applausu & acclamatione omnium spectatorum. Et præter tria, quorum vnum Victori datur, altera duo proximè Accedentibus, Cancellarius priuata quædam de suo tribuit selectis, & quibus libuerit, generosæ Indolis pueris, vt eos ad bonarum Artium incunda studia fouendaque & amplificanda extimulet. Sunt autem illa vulgò ex subargenteo ocello Gall. *Girofflée* aut *Oeillet*, ac proinde minoris quàm publica, pretij & valoris.

7. Post hæc Præcone seu Bedello præcunte cum argentea virga & veste violaceâ, præmiaque Victorum ob oculos omnium præferente, sequuntur suo ordine præmiati, & magno Amicorum circumfusæque multitudinis comitatu se conferunt in ædem B. Mariæ cui *Deaurate* nomen est (olim Palladi seu Mineruæ dedicatæ) præmiaque sua illi offerunt, ad quæ consequenda se fauorem eius gratiamque fatentur expertos. Tum demum suas quisque in ædes solenni, sed pedestri tamen pompâ, qualis apud Romanos mos Ouantiū fuit, deducuntur.

8. Alio die festo & solenni, qui à victoribus ei rei præstituitur, agendarum Deo gratiarum ergo adeunt Ædem suburbanam D. Rochi cum fautorum quisque suorum amplo comitatu. Illi enim per factiones & cateruas se diuidunt: & inde in equis per triumphalem portam festiuâ pompâ regrediuntur in urbem, seseque populo spectandos & spectabiles exhibent.

Neque hoc omittendum, nonnunquam ludos illos intermitteri, si quando publica calamitas, pura tumultus, bellum, aut pestis interuenerit. Idque ex communi Manutentorum seu Septemvirorum Critarum & Octouirorum Capitolinorum consilio & consensu significatur omnibus per litteras, quas vocant Circulares; sicut iidem per easdem inuitant ad Commissionem Ludorum: quarum exemplar habetur in illo veteri commentario publico de quo ante diximus: & in quo leges quasdam conscripserunt Septemviri an. 1324. quorum hæc sunt nomina: Bernardus de Panfac Donfel, Guill. de Cobra Ciuis, Berengarius à S. Pancardo, Petrus de Meiane-Serre Campfor, Guill. Gontaut, Petrus Camo Mercator, Bernardus Ors Notarius Vicarij Tolosani, & Guill. Molinerius tunc Ludorum Præses & Cancellarius.

Anno vero 1340. eodem Molinerio Cancellario de consilio Bartholomæi Marci legum Doctoris fuerunt aliæ quædam leges additæ, quarum vna est, circa Iusiurandum quod præstare tenentur Septemviri Critæ seu Iudices ad id muneris de-

lecti, se nullius nempe favore aut odio, aut timore præmium vlli Agonistarum addicturos aut crepturos. Item se Iudicium septemvirale nulli euulgaturos ante diem ipsum Agonis. Quæ leges continentur in prædicti Commentarij l. 2. his verbis.

Que Cascius en lo commensamen de sa receptio iure que per amor, fauor, odi, rancor, temor, pretz, pregarias no estara que el lamlos autres sos Compaignos no iuciebe è le almente. Que tendra segret lo Iudiciamen, tro que si a publicat le Iorn que ioya se dara: è que non impugnara ans tendra perfuit soque la maior partida de sos Compaignos voldra tendra è iuciaris, è que en aquest Iuciamen no gardera estat, condicio, paubriera, rictat, indignitat de persona, si no en loz cazes ios escriptz, mas solamen maniera de trobar è de ben dictar tenen è gardan las nostras presens leis à bona fee al miels que poira.

His addere iuuat carmen quod ad immortalæ Heroïnæ illius Palladiæ Agonum Institutricis, seu Instauratricis laudem & memoriam composuit Stephanus Dolerus olim Academiæ Tolosanæ Rector: in quo sic illam loquentem inducit.

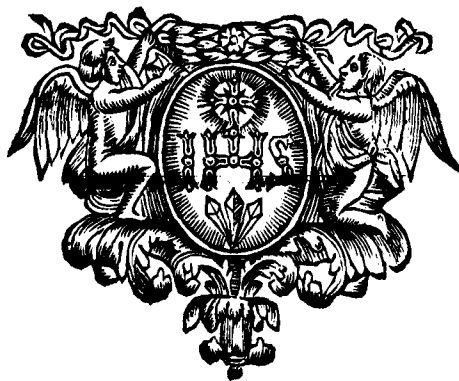
*Quòd muliebre mihi nomen, quod vultus & ora
Fæmineum planè referunt genus:
Quòd muliebri animo virtutis cura negctur,
Cultraque conueniat facies magis,
Quid tum? Virtutisne mihi illecebrosa voluptas
Præripuit studium studio sui?
Plusne mihi, mihi plusne sinus, plus candida forma
Quam bene culti animi placuit nitor?
Non ita. Displicuit comptus nimis arte capillus,
Displicuit roseus rubor in genis.
Labra nec infecere mihi conchyliis fuco,
Displicuere madentia tempora.
Non placuit collo pendere monilia, pectus
Gemma nec excoluit patulum mihi:
Et segmentate vestes & Hianthina & Ostrum
Charius haud virtute mihi fuit.
Dinitie iacuere mihi, virtusque probata est:
Ira studio iacuere mihi omnia.
Præ studio iacuere mihi Materque Puerque,
Mater Amoris & Idalius Puer.
Te solum, solum Te Helicon, doctasque puellas
Collibuit generoso animo sequi.
Nec tantum Aonias colimus, cum vescimur aurâ,
Perpetuò monumenta rei manent.
Ecce suus Musis honor est solennis, & olim
Non minor his erit, aut honor aut decus.
Æternum Ingeniis posui certamen, alumni
Carmina queque sui ut celebret Dea.
Utque Theatrâli ludo tua gloria, Phoebe,
Sideribus magis ac magis hereat.
Et me nunc animo clamat caruisse virili
Inuidus inuidia face percitus.*

Extat etiam eiusdem Doleri Carmen Elegiacum de laudibus Critarum seu Iudicum, & exhortatio ad Agonistas hoc modo.

*Annua solemnè redeunt spectacula pugne,
Miserique suo Pallas ab Axe iubet.
Non tuba terribili sonitu: non Classica rauca,
Non quemquam ad bellum Mars truculentus agit.
Clamat io Pallas, magnoque hæc intonat ore.
Huc precor, huc vates docti inhibere ræsem.
Vocibus his Phæbus fauces exercet anhelas,
Vocibus his Doctos Turba Nouena vocat.
Huc omnes, huc ferte gradum, quos fouimus vltro,
Quis que datum est sacro tingere labra lacu.*

*Ludite securi , quorum non carmina liuor,
 Nec rabido frondens Zoilus ore petet.
 Ludite quos prater laudem nomenque superbum
 Non vilis merces, dona sed ampla manent.
 Ludite Iudicibus tetrica grauitate probandi,
 Iudicis exacti ludite digna choro.
 Vatribus immensum est calcar, non iudice surdo
 Aure, nec agresti fundere voce modos.
 Acrius insurgit validus Luctator in hostem,
 Quem spectatorum lumina multa notant.
 Gaudet Equus cursu, cursum mirante Magistro,
 Exultansque leui fertur in Astra pede.
 Ad Ducis aspectum miles commotior arma,
 Arma capit multis sepe futura neci.
 Nescio quos stimulos nostris conatibus addit
 Censoris virtus lance probanda grauis.
 Ergo agendum quidquid docuit vos Artis Apollo,
 Audiat hæc grauibus cineta Corona viris.
 Quas Veneri quondam Paridis sententia primas
 Detulit, hoc Cætu Docta Minerua tenet.
 Non Iunove Venusue genas bene culta sinumque
 Auferet hinc fuco laureaserta suo.
 Hic sola, hic regnat Pallas virtusque decora,
 Vatribus hæc tantum laudis aperta via est.
 Huc quos tangit honos, quos gloria tangit, adeste:
 Vatribus hæc tantum laudis aperta via est.*

In ea autem Ciuitate, quæ bonarum Artium ab omni æuo amatrix fuit & ex-
 cultrix, instituta est longo post tempore Vniuersitas ad confutandos Albigensium
 Hæreticorum errores, qui Tolosam circumiectasque Regiones infecerant, pri-
 uilegiisque à Gregorio IX. Pontifice decorata. In ea verò præsertim ab antiquis
 Romanæ ditionis temporibus ad hæc vsque floruit Iuris Ciuilis scripti Dis-
 ciplina: quam ibi Theodoricus Thorismundi Gothorum Regis frater & succes-
 sor perfectè hausit & calluit; vt ante ex Sidonio retulimus. Hincque Gothi qui
 antea moribus & consuetudine tantummodo tenebantur, sub Euuarige Theo-
 doricis successore, vel sub ipsomet Theodorico, vt nonnulli putant, legum in-
 stituta scriptis mandare cœperunt.

D E
A C A D E M I A
B V R D I G A L E N S I .

QUÆRUNT Etymologistæ originem & rationem nominis, nec inveniunt. Aliqui Burdigalam, quasi Bardigalam, sic dictam putant à Bardis, celeberrimis illis Galliarum Vatribus, de quibus ante diximus. Alij quasi Burgigalam, pro Biturigalam, quia conditam fuisse autumant à Biturigibus Cubis Gallia Populis ad Ligerim. Cuius sententiæ videtur esse Isidorus l. 15. *Burdigalam appellatam ferunt, quod Burgos Gallos primum Colonos habuerit, quibus ante Cultoribus adimpleta est.* Burgos autem vocat, quos communiter appellamus *Ceux de Bourges*. Nec forte hic dormitat, quanquam alibi sæpe: certum est enim Bituriges antiquitus in Gallia prævaluisse, itaut Regem Celtis darent, & summam Imperij penes se haberent. Vnde varias deduxerunt colonias etiam extra Galliam ducibus Belloueso & Sigoueso Ambigathi Biturigum Regis Nepotibus. Nonnulli à duobus fluuiolis Burdâ & Iala, seu Gealo sic dictam scribunt, quibus Burdigalense territorium alluitur. Verum, vt vt sit de Etymologia, constat hanc urbem esse vetustissimam, & longè antequam à Romanis Gallia occuparetur, conditam. Temporibus Iulij Cæsaris Metropolis erat Biturigum Vibiscorum. In Garumnæ ripâ sita, & postquam subdita est, ei statim Romani leges moreque suos & Instituta indiderunt & imposuerunt. Arcem ibi construxerunt quam illi *τρομπητα* appellarunt, vulgò Trompeta dicitur *le Château Trompeta*. In ea Marmor est, cuius in vna parte hæc inscriptio legitur **AVGVSTO SACRVM ET GENIO CIVITATIS BIT. VIB.** In dextra visebatur forma vasis ansati: in sinistra lanx seu discus ad usum sacrificiorum. In posticâ querneæ est corona lemniscata. In summo iacentes duo cylindri squamis quibusdam obducti humanifque vultibus, adinstar plenilunij. Hæc & plura alia Elias Vinetus in Notis ad Aufonium.

Strabo Geographus, qui sub Augusto & Tiberio floruit, Burdigalæ scribit fuisse celeberrimum Emporium: & is primus, si creditur Forcatulo l. 2. Burdigalæ nomen inuexit: antea inauditum, cum Ciuitas prius ab Aquitanis populis, & ab aquarum abundantia Aquita diceretur. Ibi sub Romanis Præsides Aquitaniæ sedem habere solebant: ibi Senatus erat Aquitanicus: ibi quoque Palatium Imperatorum, vt indicat Gallieni Amphitheatrum, Gallieni Palatium vulgò nuncupatum: cuius adhuc restant rudera & columnæ quædam, magnifici Templi Deorum Tutelarium, quod Palatium Tutelæ vocant.

Non est igitur dubitandum, quin, ex quo Burdigala Romanæ Ditionis esse cæpit, ibi bonarum Artium instituta fuerit Academia: quandoquidem certum est Romanos id potissimum curare solitos, vt in Metropolitibus saltem erigerentur scholæ ad instructionem Iuuentutis, quæ suis legibus & institutis à tenerâ ætate litteras combibendo assuesceret. Nec omittendum, quod qui sub iis Aquitaniæ præficiabatur, iam tum Consulatum, quæ Dignitas erat post Imperatoriam prima, destinabatur. Vnde Tacitus Iulium Agricolum socerum suum imprimis laudat, quod à Vespasiano Prouinciæ Aquitanicæ præpositus fuisset *plen-*

didit, inquit, *dignitatis administratione*, ac *spe consulatus*, cui *destinatus*. Ibi Posthumus Pater sub Gallieno præfecturam gessit, vir bello fortis, in pace constans, & in omni vita grauis, vt Pollio notat in 30. Tyrannis. Et eum Gallienus tanti faciebat, vt Saloninum filium educandum Burdigalam miserit. Verum postquam Imperator voluptati & socordix se tradidit, Posthumus Dominatum sibi vindicauit, totoque decennio moderatè gessit magno Gallorum bono & gaudio. Eo demum interrepto Victorinus à Gallis susceptus est. Huic Terricus Senator Rom. Aquitanix quoque præses: quem postea fregit Aurelianus.

Nec desunt, vt refert Forcatulus, qui in Amphitheatro Galliceni putent olim agitata fuisse Poëseos & Rhetorices certamina. Certe Ciuitas illa tam multos tulit viros ingenio & omni Disciplinarum genere præstantes, vt nulla plures Oratores, nulla plures Senatores parturierit. In ea natus est & educatus Aufonius Gratiani Imperatoris quondam Præceptor, Consulatumque Municipalem obtinuit. De qua sic habet.

*Diligo Burdigalam, Romam colo : Ciuis in illâ,
Consul in ambabus ; cuna hic : ibi sella Curulis.*

Idem quamplurimos enumerat ætatis suæ Professores eximios: quibus postquam vniuersæ suæ Genti parentauit, existimauit quoque sibi parentandum esse, quos aut Burdigalæ in professione litterarum vidisset, aut qui Burdigalæ nati & bonis artibus informati, aliò profecti fuissent ad docendum. Primum autem omnium Tiberium Victorem Mineruium Præceptorem suum celebrat, quem Constantinopoli & Romæ docuisse significat, demum Burdigalæ. Ante verò quàm singulorum laudes aggrediatur, hanc præmittit præfationem.

*Vos etiam quos nulla mihi cognatio iunxit,
Sed fama, & chara Religio Patriæ,
Et studium in libris & sedula cura docendi,
Commemorabo viros morte obita celebres.
Fors erit, vt nostros Manes sic adferat olim,
Exemplo cupiet qui pius esse meo.*

Primo autem Carmine Mineruium prædicat, nempe patrem, qui teste D. Hieronymo Romæ docebat circa an. 350. Patrem dico : nam fuit Alethius Mineruius eius filius, qui ab eodem Aufonio Car. 6. laudatur.

*Primus Burdigala Columen dicere Minerui,
Alter Rhetorica Quintiliane toga.
Illustres quondam quo præceptore fuerunt
Constantinopolis, Roma, dehinc Patria.
Non equidem certans cum Majestate duarum ;
Solo sed potior nomine, quod Patria.
Adferat vsque licet Fabium Calagurris Alumnum,
Non sit Burdigala dum Cathedra inferior.
Mille foro dedit hic Iuuenes, bis mille senatus
Adiecit numero, purpureisque togis.
Me quoque : sed quoniam multa est prætexta, flebo,
Teque canam de Te, non ab honore meo.
Sine Panegyricos placeat contendere libros ;
In Panathenæicis tu numerandus eris.
Seu libeat fictas ludorum euoluere lites,
Ancipitem palmam Quintilianus habet.
Dicendi torrens tibi copia: que tamen aurum
Non etiam luteam volueret inluciem.
Et Demosthenicum quod te primum ille vocauit,
In te sic viguit, cedat vt ipse tibi.
Anne & Diuini bona naturalia doni
Adiciam ? memori quàm fueris animo.
Audita vt, vel lecta semel, ceu fixa teneres :
Auribus & libris esset vt vna fides.
Fidimus & quondam Tabulas certamine longo,
Omnes qui fuerant, enumerasse bolos.*

*Alternis vicibus, quos precipitante rotata
Fundunt excisi per caua buxa gradus,
Narrantem fido per singula puncta recursu
Quae data, per longas, quae renocata moras.
Nullo felle tibi mens liuida. Tum sale multo
Lingua dicax, blandis & sine lite iocis.
Mensu nitens, quem non Censoria regula culpet,
Nec nolit frangi Piso vocare suam.
Nonnunquam pollens natalibus & dape festa,
Non tamen angustus ut tenuaret opes.
Tanquam heredis egens, bis sex quinquennia functus,
Flotus es à nobis ut Pater & Iuuenis.
Et nunc siue aliquid post fata extrema superfit,
Vivis adhuc, cui quod periit, meminens.
Siue nihil superest, nec habent longa otia sensus,
Tu tibi vixisti, Nos tua fama iuuat.*

Commemorat deinde Alcimum Aethium, Rhetorem quoque insignem, quem vocat *Palmae Forensis & Campanarum decus, Exemplar unum in litteris, quas aut Athenis docta coluit Graecia, aut Roma per Latium colebat, hominem probatissimorum morum, comen, mitem, liberalem, minimèque ambiriosum.* Is est Alcimus Panegyristes Iuliani Imperatoris & Sallustij secundi Galliarum Praefecti, qui cum Iuliano quartum Consule Consulatam gessit: quâ de re sic Ausonius ibidem.

*Vivens per omnem Posterorum memoriam,
Quos tu sacra fama dabas.
Et Iulianum tu magis fame dabis,
Quam sceptrâ, quae tenuit breui.
Sallustio plus conferent libri tui,
Quam Consulatus addidit.*

Hinc patet Alcimum tempore Iuliani Augusti Burdigalæ docuisse, hoc est circa annum Christi 364. qui cum ante à Constantio 19. Imperij sui anno sublimatus fuisset in Cæsarem, & in Gallias contra Barbaros destinatus, ibi ille parvis Alemannorum copiis adiutus res tam fortiter quam feliciter gessit, fusâque magnâ eorum multitudine Rheno Germanos reuinxit, inquit Monachus Antissiodorensis. Eo successu elatus Augusti nomen Dignitatemque assumens, Italiam Illyricumque peruasit, Constantium Imperij parte priuauit: & inter hæc defuncto Constantio totum Imperium vsurpauit: quod vno tantum anno & 8. mensibus tenuit. Ille ab initio Christianus tam secularibus quàm Diuinis litteris fuerat eruditus; imò Nicomedia: Lector fuerat constitutus: at Imperator factus, Christianorum quoque factus inimicus, arte tamen potius quam vi aut potestate Religionem abrogare & abolere tentauit, honoribus magis alliciens eius aduersarios, quam eiusdem sectatores tormentis impellens. *Aperto tamen precipit Edicto, inquit Monachus Antissiodorensis, nequis Christianus docendorum liberalium studiorum professor esset. At omnes ubique propemodum Docendi Officium, quam fidem deserere maluerunt. Inter quos etiam Proæresius Atheniensis Sophista, cum sibi specialiter Iulianus concederet, ut Christianos doceret, scholam sponte deseruit.*

Hinc patet Proæresium fuisse Christianum. Is à Constante Cæsare fuerat accitus in Gallias, tantaque in existimatione habitus, ut inter purpuratos & honoratissimum quemque ad mensam adhiberetur. Ait verò Eunapius Gallos plus corporis magnitudinem & formam admiratos fuisse, quàm Ingenium & Dissertationes eius, quas assequi non poterant. Quod quidem verè dicat an falsò, Curiosi inquirent. Eum postea Cæsar Romam misit, ambitione quadam, inquit idem Author; ut viderent Romani, cuiusmodi homines Imperio parerent. Illi autem in eo tam multa admiranda, tamque mortales cæteros excedentia repererunt, ut quid præ cæteris admirarentur, non haberent, quidue præcipuè in eius honorem decernerent. In hoc tamen conuenerunt, ut illi statua ex ære pari magnitudine erigeretur & consecraretur cum hac epigraphæ.

REGINA REGVM ROMA REGI ELOQVENTIÆ.

VERVM vt ad Professores Burdigalenses redeamus, Mineruio & Alcimo accenset Aufonius Luciolum Rhetorices quoque Professore Condiscipulum alias suum, facundum doctumque virum & versificatoris artis peritissimum: Attium Pateram, quem Rhetorum potentem Doctorem vocat, quemque se ait, cum adhuc valdè iuuenis esset, senem vidisse: Atticum Tironem Delphidium, quem Ammianus vocat Oratorem acerrimum; cuius verò abundantiam Sidonius laudat: Alethium Mineruium Tiberij Mineruij Victoris filium. Hieronymus in Chronico ad an. 360. meminit Alcimi & Delphidij. *Alcimus*, inquit, & *Delphidius Rhetores in Aquitania florentissimè docent.* Delphidij Marcellinus l. 18. in principio, vbi refert ea quæ Iulianus gesserat in Gallia Eusebio & Hypatio Coss. hoc est an. 362. *Numerium*, inquit, *Narbonensis paulò ante Rectorem accusatum vt furem inuistato Censorio rigore pro Tribunali palam admissis volentibus audiebat. Qui cum inistat ratione defenderet obiecta, nec posset in quoquam confutari, Delphidius orator acerrimus vehementer eum impugnans documentorum inopiâ percitus exclamauit. ECQVIS, FLORENTISSIME CÆSAR, nocens esse poterit vnquam, si negare successerit? Circa quem Iulianus prudenter motus ex tempore, Ecquis ait, innocens esse poterit, si accusare sufficiet!*

Hinc intelligitur Delphidium causam egisse Narbonensis Coloniz nimis acriter aduersus Numerium ipsius Rectorem & Præfectum: quæ res illi multorum Potentiorum odium conciliauit, præsertimque Iuliani Cæsaris. Hinc Aufonius

*Felix, quietis si maneres litteris
Opus Camoenarum colens:
Nec odia magnis concitata litibus
Armarer vltor impetus.
Nec inquieto temporis Tyrannici
Palatio Te attollerer,
Dum spem remotam semper arcessis Tibi,
Fastidiosus obuia,
Tuumque maus esse quàm fati bonum,
Desiderasti plurima,
Vagus per omnes Dignitatum formulas
Meritusque plura quàm gerens.
Vnde insecuto criminum motu graui
Donatus arumnis patris.*

Nempe ille multis criminibus oneratus sine dubio pœnas luisset, nisi Iudices pietate patris Attij Pateræ moti vitam illi indulgissent. At hoc quoque beneficium ab Apolline, cuius olim Pater sacerdos fuerat, accepisse ait Aufonius, quod prius obierit, quàm vxoris & filiz mortem infamem videret.

*Minus malorum munere expertus Dei,
Medio quod aui raptus es,
Errore quod non deuiantis filie,
Pœnâque lesus Coniugis.*

Ad horumceversuum intelligentiam operæ pretium est notare temporibus illis in Hispania Priscillianum Episcopum cum INSTANTIO & SALVIANO sparsisse quosdam errores contra Catholicam fidem: Et cum Catholici Episcopi Rescriptum obtinuissent à Gratiano, quo iubebantur Priscillianus & alij duo Cocpiscopi non solum è Diœcesibus suis, sed ex omnibus Imperij Romani terris excedere, sui purgandi causa Romam proficisci decreuisse ad Damasum tunc summum Pontificem. Hoc ergo consilio inito per Aquitaniam iter direxerunt, atque à multis intuitu pietatis suscepti, præsertim ab Euchrotia nobili Matriona Delphidij Oratoris vidua in villa sua suburbana: vbi aliquandiu demorati iter

tandem Romam versus arripuerunt; simulque cum iis Euchrotia & Procula filia, quam Priscilliani stupro gravidam partum sibi graminibus abegisse rumor fuit. Verum nec Damasus Papa, nec Ambrosius Præful Mediolanensis eos in conspectum suum venire sustinuerunt.

Igitur illi ad Imperatorem conuersi, & Magnatum atque Potentiorum gratiam sibi demeriti obtinent Litteras Restitutorias in integrum. Sed in Hispaniam reuersi nihilo modestiores fuerunt, nihilque religiosiores. Interea Maximus Tyrannus inuadit Gallias, Gratianum apud Parisos debellat, fugientemque, Lugduni capit & interficit, Treuerique sedem Imperij collocat: & ibi acceptis Episcoporum expostulationibus, exauditisque supplicationibus edicit Burdigalæ Concilium: ad quod Priscillianistas venire iubet. Martinus tunc Episcopus Turonensis Concilio præest, & de communi Coepiscoporum sententia Hæresim illam damnat; Instantiumque, qui primus causam suam agere voluit, de Episcopatu deijcit. Priscillianus sibi metuens appellat Imperatorem. Treueros ergo deducitur cum Euchrotia, Procula, & aliis quibusdam Priscillianistis, ibique capite pœnas luunt an. 388. immane id multis visum est erga fœminas. Hincque Drepanus Pacatus in panegyrico ad Theodosium crudelitatis & feritatis accusat Maximum. *De virorum mortibus loquor, inquit, cum descensum recorder ad sanguinem fœminarum, & in sexum, cui bella parcunt, non parcè seuitum. Sed nimium graues suberant, inuidiosaque causa, ut unco ad pœnam clari vatis (Delphidij) Matrona raperetur. Obijciebatur enim atque exprobrabatur mulieri viduæ nimia Religio & diligentius culta Diuinitas.*

Hæc vltima verba consentiunt cum ijs, quæ scribit Sulpicius Seuerus huius Tragediæ spectator. l. 2. Historiæ sacræ. Vrsacium enim & Ithacium Episcopos, maxime verò Ithacium nimis acriter rem istam promouisse & perfecisse dicit, Ithacium inquam, quem ait fuisse audacem, loquacem, impudentem, sumptuosum, ventri & gulæ plurimum impertientem: eo verò stultitiæ processisse, *ut omnes etiam sanctos viros, quibus aut studium inerat lectiõnis, aut propositum erat cersare ieiuniis, tanquam Priscilliani socios aut Discipulos in crimen arcesseret, ausumque etiam fuisse Martino viro planè Apostolis conferendo hæresis infamiam obiectare.* Quippe Martinus non desinebat Ithacium increpare & Maximum orare, ut sanguine infelicium abstineret: satis nempe esse, ut illi Hæretici iudicati ab Ecclesiis suis expellerentur: nouum autem & inauditum nefas, ut seculi princeps causam Ecclesiæ iudicaret. Verum abscedente Treuiris Martino Maximus ex Magni & Rufi Episcoporum consilio censuit Priscillianum sociosque eius captis damnari oportere. Itaque Priscillianus, Felicissimus, Armenius, Latronianus & Euchrotia gladio perempti, alii in exilium deportati. Deinde Urbica Priscilliani quoque Discipula Burdigalæ à populo lapidibus obruitur.

Episcopi autem, qui huiusce Capitalis iudicij fuerant authores, Ithacius & Vrsacius, Ecclesiæ postea communione priuati sunt ab alijs Coepiscopis, aientibus nefas esse hominem Episcopi accusatione necari. Maximus & Aulici Episcopi Vrsacium & Ithacium ab omni crimine vindicabant. Hinc odium in Martinum, cum Ithacianis recusantem communicare. Verum paulò post Maximo ad Aquileiam occiso, Ithacius Episcopatu detrusus est: Vrsacio, seu, ut scribit Sulpicius, Nardacio parcitum, quia sponte se Episcopatu abdicauerat.

Addit Sulpicius Priscilliano interfecto nullatenus expulsam fuisse Hæresim, quæ illo authore pullulauerat, sed amplius confirmatam latiusque propagatam: sectatores quippe, qui prius eum, ut virum sanctum honorauerant, ut Martyrem postea colere cœpisse. Peremptorum corpora in Hispanias relata, magnisque exequiis & obsequiis eorum funera fuisse celebrata: quin & per Priscillianum iurare summæ religioni tributum: exarsisse quoque dissidium inter Episcopos Gallicanos, quod iam annos 15. eo quo scribebat, tempore durauerat. Sed his omisissis, quæ non extra rem omnino, ad propositum redeamus.

Professoribus Rethorices enumeratis subiungit Aufonius plurimos in Grammatices professione celebres: imprimis Leontium cognomento Beatum, quem suæ semper socium Iuuentæ fuisse ait, non magnum tamen titulum litterarum professione assecutum, nec maiorem, quàm qui exili Cathedræ sufficeret. Romulum, Corinthiũ, Spercheũ quos se puerum audiuisse scribit, & Mnestheum, in quibus sedulum quidem docendi studium laudat in rudimentis Græcæ Grammatices; sub ijs

tamen parum se profecisse, Iucundum Leontij fratrem, virum simplicem, bonum, amicum & sodalem.

His qui Græcè docebant, accenset Grammaticos Latinos & Philologos, Macrinum, Phœbitium, Concordium, Sucuronem, Ammonium, & Anastasium, qui Pictauj Grammaticam professus est. Macrinum quidem vtilem puerorum ingenijs fuisse dicit, suamque illi à parentibus creditam pueritiã: Phœbitium Beleni seu Apollinis quondam Ædituum, & Stirpe Druidarum satum: Concordium Patria profugum, Sucuronem Libertinum, Anastasium exigui meriti virum, doctrinã exiguam, moribus implacidum. Subiungit Herculaneum Sororis suæ filium, Discipulumque olim suum, quem sibi successorem in Cathedra Rhetorices destinarat, & habuisset, nisi eum Iuuentutis ætus à studiis abduxisset.

*Herculane, qui profectus gremio de nostro & Schola,
Spem magis, quam rem fruendam prabuiſti auunculo:
Particeps Scholæ, Cathedra pæne successor mea:
Lubrica nisi te Iuuenta præcipitem flexus daret,
Pythagorei non tenentem tramitis rectam viam.*

Annumerat Thalassum his omnibus antiquiorem, Citarium Siculum Syracusanum, Grammaticum Græcum, Aristarcho & Zenodoto parem: Censorium Atticum Agricium, quem in Rhetorices quoque professione excelluisse commemorat tum Burdigalæ, tum Romæ in Athenæo.

*Tam generis tibi celsus Apex, quam gloria fandi,
Gloria Athenai cognita sede loci,
Nazario, & claro quondam delata Patere
Egregiè multos excoluit Iuuenes.*

Denique Nepotianum, virum comem, animo iuuenili senem, sodalem conuictoremque suum: Marcellum Marcelli filium, Grammaticum Narbonensem, Crispum & Urbicum Grammaticos Latinos & Græcos, Poetas egregios, & Historicos: Victorinum subdoctorem siue proscholum; Dynamium, qui in Rhetorica quoque claruit: Artilium Glabronem, suum olim condiscipulum, mox se facto Rhetore, Grammaticum, deinde Causidicum, seu causarum forensium patronum. Quibus omnibus sic tandem parentat.

*Valete Manes ineluctorum Rhetorum,
Valete Doctores probi.
Historia si quos, vel Poeticus stylus,
Forumque fecit Nobiles:
Medica vel artis, Dogma vel Platonicum
Dedit perenni gloria.
Et si qua cunctis cura viuentum placet,
Iuuatque honor superstitum,
Accipite moestum Carminis cultum mei,
Textum querela febili.*

Quid vero iam de Magno illo viro dicemus? is fuit Iulij Ausonij Vasatensis Ciuis, & Medicinæ quondam apud Burdigalã professoris filius. Latinas Græcasque litteras didicit sub Æmilio Magno Arborio auunculo, Matris suæ fratre. Audiuit etiam Macrinum, Tiberium Victorem Mineruium, aliosque professores clarissimos, de quibus supra. Et ipse vir factus, Spartam, quam nactus erat, adornauit, compluriumque Virorum doctissimorum exemplo in patria docere cœpit, & Rhetoricam tanto cum applausu & celebritate nominis professus est, vt eum Valentinianus Imperator ex omnibus vnum potissimum delegerit, cui Gratianum filium in disciplinam traderet. Hinc ab ipso Gratiano ad Imperatoriam Dignitatem promotus ad omnes Reipub. Rom. honores euectus est, Quæsturam, Præfecturas & Consulatum. Extat præclata eius ad Gratianum pro Consulatu Gratianum actio: in qua hæc habet inter cætera. *Consul ego, Imperator Auguste, munere tuo non passus septa, neque campum, non suffragia, non pœteta, non localos, qui non prensauerim manus, nec Consultantium confusus occurſu, aut sua amicis nomina non reddiderim, aut aliena imposuerim: qui Tribus non circumueni, centurias non adlani, vocatis Classibus non intremui, nihil enim sequestra deposui, cum Diribitore nihil pepigi. Romanus populus, Martius Campus, Equeſtor Ordo, Rdstra, Quilia, Senatus, Curia, vñus mihi omnia Gratianus.*

Et cum Gratianus Consularum illi deferens scripisset, se solvere quod debebat, hoc ille exaggerat his verbis eleganter. *Quid tu mihi debes? Et contra, quid non ego tibi debeo? Anne quod docui? hoc ego possum verius retorquere, dignum me habitum, qui docerem tot facundiâ doctrinaque præstantes inclinâtâ in me dignatione præteritos, ut esset, quem tu maturâ iam ætate per omnes Honorum Gradus festinâ bonitate prouheres; timere ut videreris, ne in me vita deficeret, dum tibi adhuc aliquid, quod deberes præstare, superesset.*

Nec minus ille Theodosio Imperatori, post amissum Gratianum Mecenatem suum acceptus fuit, Theodosio, inquam, amico quondam suo: à quo est Parentis nomine insignitus: vnde Theodosius parto Imperio ad eum scripsit obsecrans obtestansque, ut pro veteri amicitia, sua sibi scripta, quibus vehementer delectabatur, dirigeret. Talis autem est eius ad eum Epistola.

THEODOSIUS AVGVSTVS AVSONIO PARENTI
Salutem.

Amor meus, qui in te est, & admiratio Ingenij atque eruditionis tue, quæ multò maxima sunt, fecit, PARENS IVCVNDISSIME, ut morem Principibus aliis solitum sequestrarem, familiaremque sermonem autographum ad te transmitterem, postulans pro iure, non quidem Regio, sed illius privata inter nos Charitatis, ne fraudari me scriptorum tuorum lectione patiaris. Quæ olim mihi cognita & iam per tempus oblita, rursus desidero, non solum, ut quæ sunt nota, recolam, sed ut ea quæ famâ celebri adiecta memorantur, accipiam. Quæ tu de promptuario Scriniiorum tuorum, qui me amas, libens imperiare secutus exempla Authorum optimorum, quibus par esse meruisti: qui Octauiano Augusto rerum potienti certatim sua opera tradebant nullo sine in eius honorem multa condentes. Qui illos, haud sciam, an aequaliter, ac Ego Te, admiratus sit. Certè non amplius diligebat. VALE PARENS.

Quid est, per Deum Immortalem, quod adici possit huic tanti erga virum litteratum amoris testificationi! Et quid Aufonij ad eundem Epigrammati, quod sequitur?

*Agricolam si flama Ceres dare semina terra,
Gradius iubeat, si rapere Arma ducem.
Soluere de portu Classem Neptunus inermem,
Fidere tam fas est, quàm dubitare nefas.
Insanum quamuis hiemet mare, crudaque tellus
Seminibus, bello nec satis apta manus.
Nil dubites Authore bono. Mortalia querunt
Consilium. Certus Iussa capesse Dei.
Scribere me Augustus iubet, & mea Carmina poscit
Pæne rogans. Blando vis latet Imperio.
Non habeo ingenium, Caesar sed iussit, habebo.
Cur me posse negem, posse quod ille putat!
Invalidas vires ipse excitat, & inuat idem,
Qui iubet. Obsequium sufficit esse meum.
Non tutum renuisse Deo. Laudata pudoris
Sæpe mora est, quotiens contra parem dubites.
Quin etiam non iussa parant erumpere dudum
Carmina. Quis nolit Caesaris esse liber?
Ne ferat indignum vatem, centumque lituras
Mutandus semper deteriore notâ,
Tu modo Te iussisse, PATER ROMANE, memento
Inque meis culpis da Tibi Tu veniam.*

Iam non miremur, si hoc seculum tam ferax fertileque fuit ingeniis virisque omni Doctrinarum genere præcellentibus, quod nactum est Imperatores litteratos & litteratorum hominum Mecenates, Constantium, Constantinum Magnum,

Valentinianum Maiorem, Gratianum & Theodosium. Nam præter eos, quos commemorauimus, insigniter floruerunt Lactantius Crispi Constantini filij Magister, vir omnium sui temporis eruditissimus. Athanasius vir mirabilis & æternâ memoriâ dignus, Author illius symboli quod diebus Dominicis in Ecclesia cantatur, *QUICVMQVE VULT SALVVS ESSE*. Iuuenus Presbyter natione Hispanus, qui Euangelia versibus Heroïcis explanauit. Nazarius Rhetor insignis & Rector Athenæi, qui filiam habuit eloquentiâ parem. Constantinus ipse Magnus, qui quandiu vixit, *Nutriuit semper bonas Artes, sed præcipuè studia litterarum, nunc legens, nunc meditans*, inquit Robertus Antissiodorensis. Hilarius Pictauiensis Episcopus, Eusebius Natione Sardus Versellensis Episcopus, Maximus Treuirensis, qui Magnum Athanasium exultantem honorificè suscepit. Hi omnes, inquit idem Author, & doctrinâ præcipui, & sanctitate præclari, velut luminaria quædam Ecclesiæ immobilesque columnæ magnam fidelibus constantiam verbo fidei atque miraculis in tantâ persecutione præbuerunt. Erat enim Ecclesiæ facies tunc deformis, dum hinc premerentur Catholici, hinc inualescerent Arriani.

Iisdem temporibus florebant Dionysius Mediolanensis, Pancratius Presbyter Romanus, Victorinus Rhetor natione Afer, Donatus Grammaticus D. Hieronymi Magister, Paulinus Treuirorum post Maximinum Episcopus, Proterefius, de quo supra; Damasus Papa in versibus componendis eleganti præditus ingenio; Didymus Alexandrinus, qui à tenera ætate luminibus priuatus & ob id Elementorum quoque primorum ignarus, ingenti miraculo Dialecticam, Geometriam, Astronomiam & Arithmeticam, quæ Artes, vel maximè visu indigent, perfectissimè didicit. Ambrosius Mediolanensis, Hieronymus, Augustinus, Gregorius Nazianzenus, Basilius Cæsariensis, Gratianus ipse Imperator Aufonij Discipulus, qui fuisse dicitur admodum litteratus, ingenio bonus, parcus cibi ac vini, victorque libidinis. Marrinus Turonensis, Miletius Antiochenus, Amator Antissiodorensis Episcopus, Theophilus Alexandrinus, Prudentius Poëta Hispanus, Sulpicius Seuerus & alij prope innumeri.

Sed vt ad Aufonium, vnde defleximus, redeamus; ille Gratiano è viuis sublato, cum ægrè à Maximo in Aula retentus fuisset, eo quoque victo, & à Theodosio missione impetratâ in nidum senectæ suæ, hoc est in patriam se retulit, vbi quod erat vitæ reliquum, absoluit. Vixit autem vsque ad annum 394. vxorem habuit Atrusiam Lucanam Sabinam, quam Iuuenem iuuenis amisit, nec post eam, aliam duxit contentus 4. liberis quos ex ea susceperat. In præcipuis amicis habuit Syagrium, Gregorium, Tetradium Satyrarum Scriptorum, Clementinum, Theonem Poëtam Medullum, Attium Paulum Rhetorem ac Poëtam Bigerrianum, Q. Symmachum Præfectum Urbis, & supra omnes, Pontium Paulinum Discipulum quondam suum: vt ipse Paulinus fatetur aiens ei se omnia accepta referre, disciplinasque, dignitates, litteras, linguam, togam & famam: eoque nomine Patronum, Patrem & Præceptorem appellat.

Iste Paulinus Aquitanus ex nobili & splendidâ Aniciorum, seu vt scribit Gabriel Lurbæus, ex Paulinorum & Leontiorum familia ortus (cuius etiamnum hodie Domus & Basilica extant eo nomine insignes Burdigalæ, vulgò Podium Paulini, *le Puy Paulin*) Præceptore Aufonio vsus, in Poëtica & Oratoria excelluit teste D. Hieronymo: ad consulatum promotus est an. 375. Postea vitæ Christianæ desiderio Hispaniam adiit, vbi à Lampridio Barcinonensi Episcopo Presbyter ordinatus est. Exinde perfectioni Euangelicæ studens, venditis in Aquitania prædiis, quæ amplissima habebat, distributâque pauperibus pecuniâ in Clerum Mediolanensem ab Ambrosio adscitus est. Postremo Nolanus Episcopus factus Nolæ in Domino obdormiuit.

Ex Epistolis autem Aufonij ad Pontium Paulinum & Paulini ad ipsum pater, quantæ vir fuerit eruditionis & facundiæ. *Quid de eloquentia dicam?* inquit Aufonius Ep. 19. *Liquidò adiurare possum nullum tibi ad Poëticam facundiam Romanæ Iuuentutis æquari. Certè ita mihi videris. Si certo, Pater sum, fer me, & noli exigere Iudicium obstante pietate. Verum cum piè diligam, sincerè ac seuerè diligo. Accessit tibi ad Artem Poëticam mellea modulatio, &c.*

At Paulinus ex Hispania ad Aufonium rescribens, vbi se sacerdotem consecrari petierat, negat se amplius velle Musis vacare, cum se totum Christo tradiderit.

*Quid abdicatas in meam causam, Pater,
 Redire Musas precipis?
 Negant Camænis; nec patent Apollini
 Dicata Christo pectora.
 Fuit ista quondam non ope, sed studio par
 Tecum mihi Concordia,
 Cetero surdum Delphicâ Phœbum specu,
 Vocare Musas Numina.
 Nunc alia mentem vis agit, Maior Dem,
 Aliosque mores postulat.
 Sibi reposcens ab homine munus suum,
 Vinamus ut vita Patri.
 Tibi Disciplinas, Dignitatem, Literas
 Lingua & toga & fama decus,
 Proiectus, altius, institutus debeo
 Patrone, Præceptor, Pater.*

Sequente seculo quanquam Gallia vniuersa ab inundantibus Barbaris vehementer afflictata est, non desierunt tamen vigere Musæ Burdigalenses. Sidonius Apollinaris in pluribus locis meminit Professorum, qui Burdigalæ suo tempore docebant, imprimis verò Leonis Poëtæ, & Lampridij, quorum doctrinam & peritiam laudat l. 9. Ep. ad Tonantium.

*Isud vix Leo Rex Castalij Chori:
 Vix hunc qui sequitur Lampridius queat
 Declamans gemini pondere sub styli
 Coram Discipulis Burdigalensibus.*

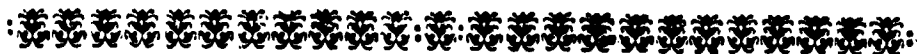
Lampridium à seruis de nocte strangulatum deslet Ep. 11. l. 8. eiusque laudes ibi fusè prosequitur. *Si orationes illius meritaris, acer, rotundus, compositus, excussus. si poemata, tener, multimeter, argutus artifex erat: faciebat siquidem versus oppido exactos, tam pedum mirâ, quàm figurarum varietate. Hendecasyllabos lubricos & enodes: Hexametros crepantes & cothurnatos: Elegos verè nunc schoicos, nunc recurrentes, nunc per anadiplosim sine principis que connexos. Hic, ut arreptum suaserat opus, & hic additionem pro persona, temporis & loci qualitate variabat: idque non verbis qualibuscunque, sed grandibus, pulchris, elucubratis. In materia Controuersali, fortis & lacertosus. In satyrica, sollicitus & mordax. In Tragica, seuerus & flebilis. In Comica, urbanus, multiformisque. In fescennina, vernans verbis, astuans votis. In Bucolica, vigilax, parcus, carminabundus. In Georgica sic rusticans multum, quod nihil rusticus. Præterea quod ad Epigrammata spectat, non copiâ, sed acumine placens, que nec breuius distincta, nec longius tetrasticho finiebantur: eademque cum non pauca piperata, mellea multa conspiceres, omnia tamen salsa cernebas. In Lyricis autem Flaccum secutus nunc ferrebat in Iambico citus, nunc in Choriambico grauis, nunc Sapphico inflatus. Quid plura? subtilis, aptus, instructus, quaque mens stylum ferret, eloquentissimus prorsus, ut eum iure censesse post Horatianos & Pindaricos Cygnos gloria pennis euolaturum.*

De Leone multa quoque habet præclara. Imprimis verò eum vocat Regem Castalij chori, seu quia Academix Burdigalensis Præfectus erat & Rector; seu quia omnes sui temporis Poëtæ doctrinâ & elegantiam superabat, vnde Carm. 23. *Diloquum* appellat Leonem. Ille ab Euarigo Gothorum Rege à Scholis ad Consilium strictius assumebatur; deinde ab Alarico Euarigis successore in Aula retentus est. Sidonius ep. 3. l. 8. eum mirifice laudat his verbis. *Seponere tantisper Pythicas hauros, Hippocrenemque & illos Carminum modos tibi vni tantum penitissimè familiares, qui tamen Doctis, ut es ipse, personis non tam fonte quàm fronte sudantur. Suspende perorandi illud quoque celeberrimum flumen, quod non solum Gentilitium, sed Domesticum tibi, quodque in tuum pectus per succiduas atates ab atauo Frontone transfunditur. Seponere paucillum conclamatiissimas Declamationes, quas oris Regii (Euarigis) vice conficis: quibus ipse Rex inclytus modò corda horrificat Gentium transmarinarum, modò de superiore cum Barbaris ad Vachalim tremantibus foedus Victor innodat: modò per promotam limitem sortis, ut populos sub armis, sic frenat arma sub legibus. Eidem Scholæ videtur fateri se debere Symmachus, quidquid habebat eloquentiæ & bonarum artium: sic enim scribit ad Amicum quendam Gallum Epist. 83. l. 9. fatendum*

tibi est amice, Gallicana facundia haustus requiro: non quod his 7. mensibus Eloquentia Latinarum excessit: sed quia praecepta Rhetorica pectori meo, Senex olim Garunda Garumanae, alumnus immulsi. Est mihi cum scholis vestris per Doctorem vestrum cognatio: quidquid in me est, quod scio quam sit exiguum, Caelo tuo debeo, viga nos ergo denno ex illis carmenis, quae mihi hoc bonarum Artium primum dederunt.

Præterea complures alios viros in omni litteraturæ genere præcellentes, quos passim commemorat, aut ad quos scribit, Constantium Lugdunensem, Gaudentium, Siagrium, Sapandum, Ruricium, Eriphium, & alios pæne innumeros, quorum doctrinam & elegantiam extollit. Hinc saltem agnoscimus litteras in Gallia ad vsque tempora Sidonij, hoc est ad an. 480. & ultra floruisse.

Licet autem iam inde à temporibus Romanorum Schola Burdigalensis magni nominis fuerit, multosque tulerit viros præstantes; non antè tamen an. 1440. Vniuersitatis nomen & præuilegia habuisse comperitur: quo scilicet tempore Petrus Berlandus Archiepiscopus ab Eugenio Pontifice obtinuit Vniuersitatis Burdigalensis erectionem adinstar Tolosanae, connitentibus in idem Consilium Maiore & Iuratis. Sed de hac re in Chronologia ad eum annum, si Deus ceptis annuerit.

DE SCHOLA PICTAVIENSI, TREVIRENSI, Vesuntina, & Aruernæ.

Entem Pictonicam antiquissimam esse constat ex Commentariis Cæsaris: in quibus non semel mentio fit Pictonum. Originem non inuestigo. Communis est opinio Pictonas ortos à Scythiæ Pictis, Britanniae postea populis. Eorum vrbs primaria, Pictauium, dicta olim Augustoritum. Eos Pub. Crassus adolescens Cæsari subdidit: nec Dunacus, quo duce rebellarant, iugum ab iis amouere potuit.

Quando verò Litterarum exercitium apud eos esse cœperit, nihil certi legimus. At fuisse circa an. 300. Christi certum est. Ibi enim Hilarius Francarii filius, Pictauiensium deinde Episcopus, primulae ætatis tirocinium ponere aggressus est: ac cum initio hebetioris esse videretur ingenij, ob idque à Condiscipulis derideretur, consentientibus parentibus Romanam Academiam, deinde Atheniensem iustravit circa an. 319. vnde post decem fere annos rediit in patriam litteris ad miraculum vsque plenus.

Itaque Pictauii ipse scholam habuit tum in humanis disciplinis, tum in diuinis. Discipulos quosdam eiusdem præcipuos commemorant Annales Pictauiici, Maximum, qui deinde Treuirensis fuit præsul, Iouinum, Maxentium, Iuuentium &c. atque hinc iidem Annales primam Vniuersitatis suae ducunt originem.

Hilarij encomium sic breuiter contexit Robertus Antiffiodorensis. *Floruit hoc tempore (circa an. Christi 340 sub Constantino) Hilarius Pictauiensis, qui nimia profunditate subtilis & cautiſſimus disputator alias scripturarum diuinarum abyssos in medium reuerenter adduxit, thesaurus scientiæ, lux doctrinæ, cuius dicta qui legerit, non credit dicere, sed tonare.* Sed longe excellentius D. Hieronymus lib. de Illustribus Ecclesiae Doctores, & in præfat. Ep. 2. ad Galatas, cum vocat virum eloquentissimum & Latini sermonis aduersus Arianos tubam, nec non eloquentiæ Latinæ Rhodanum. Qui quidem Hieronymus ibidem Galatis ingenij tarditatem affingit, ac Aquitaniam oratorum esse fertilem non diffitetur. Sic enim ille. *Non mirum est stultos & ad intelligentiam tardiores Galatas appellatos, cum & Hilarius Latina eloquentia Rhodanus, Gallus ipse & Pictauij natus in hymnorum carmine Gallos indociles vocet. Et quod nunc oratorum fertiles sunt, non tam ad Regionis diligentiam quam ad Rhetoricum clamorem pertinet: maxime cum Aquitania Græca se iactet origine, & Galata non de illa parte terrarum, sed de ferocioribus Gallis sint profecti.*

Quæ verba de Græca Aquitanorum Origine ex historia Phocensium, & ex iis quæ supra de Academia Massiliensi retulimus, facile intelliguntur. Ex ea enim pro-

dierunt innumeri Magistri, seu publicoseu priuato stipendio conducti, qui disciplinas Græcas cum comitate & ciuilitate morum cæteris Galliarum populis & urbibus communicarunt. : cum ipsi Galli antiquitus suam Græcis facundiam Artesque tradidissent, vt notat Ioannes Viterbiensis Commentariis in Berosum. *Neque Galli, inquit à Græcis, sed potius à Gallis Græcia & Asia litteras & Disciplinas consecuta fuerunt.*

Licet autem Hilarij ætate (obiit an. 369.) percelebris fuerit schola Pictauiensis, secutis tamen temporibus plurimum defloruisse videtur, nec magni nominis habuisse professores; cum Ausonius, qui ad an. circiter Christi 394. vixit, enumerans claros viros, qui Burdigalæ, Tolosæ & Narbone famam docendo sibi comparauerant, Pictauienses duos tantummodo commemoret, & eos exigui valde nominis, nempe Anastasium Grammaticum, & Rufum Rhetorem: & Sidonius, qui sequente seculo vixit, ne vnus quidem Pictauiensis mentionem faciat. Quod certè argumento est scholam illam non fuisse valde celebrem.

Ausonius ergo ait Anastasium illum relicta patriâ, nempe Burdigalâ, Pictauium concessisse, vt Grammaticam doceret, sed exiguæ famæ virum fuisse, & contentum rudibus pueris prima rudimenta instillare: innuens quodammodo non potuisse illum Burdigalæ Cathedram obtinere ob ingenij tarditatem, hincque coactum in minus celebri loco scholam habere.

*Pange & Anastasio
Flebile, Musa, melum:
Burdigalæ genitum
Transtulit ambitio
Pictonæque dedit.
Pauper vbi & tenuem
Vitam habitumque colens
Gloriolam exilem
Et patriæ & Cathedræ
Perdidit in senio,
Doctrinâ exiguus,
Moribus implacidis.
Proinde, vt erat meritis,
Famam habuit tenuem.*

Idem octo scripsit Epigrammata in Rufum quendam Pictauiorum Rhetorem, quem indicat fuisse stupidi admodum ingenii, adeo vt statuarum suarum quodammodo esse videretur, nihilque è cathedra Discipulis explicare posset, adeo tardus erat & hebes. Sic enim ludit in cum Epigrammate 46. quod in Rufi tabulam scripsit.

*Hæc Rufi tabula est. Nil verius. Ipse vbi Rufus?
In Cathedra. Quid agit? hoc quod & in Tabula.*

Eundem ait vocatum aliquando fuisse ad nuptias, & vt ostenderet se Grammaticum esse, hoc votum emisisse pro coniugibus, vt qui masculini & fæminini essent generis, neutrius liberos gignerent. & Epig. 50. sic loquitur cum tabella Rufi.

Ore pulchro & ore muto, scire vis quæ sim? volo.

Imago Rufi Rhetoris Pictauii.

Dicere sed ille vellem Rhetor hoc mi. Non potest.

Cur? Ipse Rhetor est imago imaginis.

Hæc & alia multa de Rufo Satyricè admodum. Sunt tamen qui putent eum esse Rufum qui Valentiniano Imperatori Breuiarium obrulit rerum à populo Romæ gestarum: qui si ille est, non videtur fuisse tam stupidi ingenii, nec adeo contemnendus author.

In eadem schola docuisse ferunt Venantium Fortunatum natione Italum, patria Taruifinum, Rauennæ in litteris humanioribus excultum, qui cum laboraret oculis, relicto patrio solo B. Martini sepulchrum inuisit, & sanatus est. Cuius beneficii memor vitam eius 4. libris metricè descripsit. A Fortunato vero ad Gilbertum Porretanum paucos legimus viros alicuius meriti ibi docuisse. Litteris quidem Petri Pictauiorum Episcopi datis an. 1106. subscribit Villielmus Magister scholæ; alios non inuenimus.

Gilbertus verò Porretanus Scholam illam illustrem reddebat circa an. 1140. & vt habetur in Annalibus Pictauicis diu Vniuersitatem tenuit. Ibi que habuit quosdam Comprofessores æmulos, qui nec cū ille ad Episcopalem dignitatem promotus est, à simultatibus abstinuerunt. Eius temporibus Iura interpretatus est M. Villielmus Montis-Lauduni. Sed tandem Eugenius IV. Scholam illam restituens priuilegiis eam ad instar Tolosanæ donauit an. 1431. vt suo loco videbimus.

Scholam Claromontensem seu Aruernam Sidonius Apollinaris commendat & prædicat in Epistolis, præsertim vero Ep. 21. l. 4. qua Aprum alibi, forte Augustoduni docentem in urbem, vbi natus, educatus & institutus fuerat, reuocare conatur. Pater enim Apri Æduus quidem erat, ac Mater Aruerna: hincque partem saltem vitæ Aruerniæ debere contendit: quamobrem ingeniosam instituit patriæ de ipso conquerentis prosopopœiam. *Igitur Aruerni si portionem tui saltem vicissim iure sibi vindicant, patienter admittite querimoniam desiderantium, qui tibi per vnus s'oris mei officium, non vnuspectoris profudere secretum, quos palam & coram dicere puta. Quid in te mali tantum, ingrata, commissimus, vt per tot annos quondam humum altricem nunc velut hostium solum fugias? hic incunabula tua fouimus, hic vagientis infantie lactentia membra formauimus, hic Cincicorum baiulabare pondus vlnarum. Hinc auus Fronto blandus tibi, sibi seuerus, qui exemplo esse potuisset his quos habemus nunc in exemplo: hinc Ania Auspicia, qua tibi post tnae matris orbara decessum, dependit vna curam ambarum. Sed & Matertera tua hinc, & hinc fuit sanctior sanctis Frontina virginibus, quam verebatur mater, pater venerabatur, summae abstinentiæ puella, summi rigoris ac fidei ingentis, sic Deum timens, vt ab hominibus metueretur. Hic te imbuendum liberalibus disciplinis Grammatici Rhetorisque florentia studia monitu certante fouerant, vnde tu non tam mediocriter institutus existi, vt tibi liceat Aruernos vel propter litteras non amare.*

Hinc intelligimus veterem illam Frontonum familiam, qui in Arte Rhetorica principem locum tot annos obtinuerant, Aruerniæ deberi. Meminit Aufonius in Grat. actione ad Gratianum Frontonis Rhetoris, quem Antoninus Imperator Magistrum habuerat; quemque Consulem fecerat. Idem Sidonius Ep. 3. l. 8. Leonem illum insignem Rhetorem Alarici Gothorum Regis familiarem & Confiliarium prædicat ab hereditaria eloquentia, quam ab Atauo Frontone per succiduas ætates quasi transfusam habebat.

Plurimum autem Aruerna studia debuisse Hecdicio viro clarissimo & fortissimo disertè docet Sidonius Ep. 3. l. 3. illum enim præcipuè laudat, quod Aruernos nobiles bonis artibus imbui curasset & Latine loqui, Romanorumque partes tueri contra Barbaros Gothos, quorum exercitus tunc Aruerniam incurfabat. *Mitro istic ob gratiam pueritia tua undique Gentium confluxisse studia litterarum tuæque persona quondam debitum, quod sermonis Celtici squamam depositura Nobilitas nunc oratorio stylo, nunc etiam Camænalibus modis imbuebatur. Illud in te affectum principaliter Vniuersitatis accendit, quod quos olim Latinos fieri exegeras, deinceps esse Barbaros vetuisti.*

Nec dubium quin Sidonius ipse patria quidem Lugdunensis, sed sede & dignitate Claromontensis Episcopus in Metropoli sua curarit studia litterarum exerceri, quibus erat additissimus, cuique tam prompta facultas erat repentinæ scriptionis, vt teste Gregorio Turon. l. 2. c. 22. non pauculos versus è vestigio non meditatatus effunderet, & ex improviso luculentissimè quæ vellet, componeret: qua de re cum eximiis sui seculi Poëtis, Domnolo, Seueriano & Lampridio certauit. Cæterum qui vir quantusque fuerit, extant opera, quæ demonstrant. obiit an. ætatis circiter 56. 12. Kal. Sept. Christi 482. Epitaphium eius tale legitur in vetusto Codice Cluniacensi.

*Sanctis contiguus sacroque Patri
Vixit sic meritis Apollinaris,
Illustris titulis, potens honore,
Rectus militia forique iudex,
Mundi inter tumidas quietus undas,
Causarum moderans subinde motus
Leges Barbarico dedit furori.
Discordantibus inter arma Regnis
Pacem consilio reduxit amplo.
Hac inter tamen & Philosophando*

*Scriptis perpetuis habenda sacris.
Et post talia dona Gratiarum
Summi Pontificis sedens Cathedram
Mundanos soboli refundit abtus.
Quisque hic dum lachrymis Deum rogabis
Dextrum funde preces super sepulchrum.
Nulli incognitus & legendus orbi
Illic Sidonius tibi innocatur.*

Porro licet ab Authoribus commendetur Vniuersa Gallia ab exercitio litterarum, certum est tamen Aquitaniam cæteris partibus præcelluisse, vel vnico teste Seuero Sulpicio Dial. 1. c. vlt. *Sed dum cogito me hominem Gallum inter Aquitanos verba facturum, vereor ne offendat vestras nimium urbanas aures sermo rusticior.* Quæ verba concordant cum Sidonianis ex Ep. 3. l. 3. vbi sermonis Celtivi squama appellatur.

Treuirensis

Treuirensis Academia inter veteres Gallicanas olim maximè floruit, cum apud Treuiros Imperatores Romani Augustissimum Palatium, & Præfecti Prætorio sedem Galliarum posuerint teste Ammiano pluribus in locis: ibique Curia Senatorum fuerit nobilissima, ad quam extat Epistola Senatus Romani apud Vopiscum in vita Floriani cum hac inscriptione. *SENATVS AMPLISSIMVS Curia Treuirorum.* Itaque hæc Ciuitas apud Authores multa habet honorifica nomina; apud Hieronymum dicitur *Nobilissima*: apud Fortunatum *Nobilis vrbs, Nobilium & Caput.* Apud Athanasium, *Metropolis Galliarum.* Apud Ammianum, *Principum Domicilium*, *Principum Solium*, *Vrbs Augusta.* præclare quoque commendatur ab Aufonio Carmine de claris vrbibus.

*Armipotens dudum celebrari Gallia gestit,
Treuericæque vrbs solium: quæ proxima Rhepo,
Pacis vt in mediæ gremio secura quiescit:
Imperij vires quod alit, quod vestit & armat.*

Et in descriptione Mosella:

*Salne amnis laudate agris, laudate Colonis,
Dignata Imperio debent cui mænia Belge.*

In ea igitur ciuitate Augusta scholas fuisse magni nominis patet ex tit. 3. & ii. l. 13. Cod. Theodos. & ex Rescripto Gratiani ad Antonium Præfectum Prætorio Galliarum, quod supra retulimus in Academia Æduensi. Nam huiusce Ciuitatis professoribus ampliores annonas prouideri voluit, quàm cæteris; Rhetori, quippe 30. Grammatico 20. cum in aliis vrbibus Rhetori assignarentur tantum 24. annonz, Grammaticis singulis 12. *Treuirorum Clarißima Ciuitati vberius aliquid putauimus deferendum; Rhetori vt 30. Item Grammatico Latino, Græco etiam, si quis dignus reperiri potuerit, 20. præbeantur annonæ.*

Extat Panegyricus Belgæ cuiusdam publici apud Treuiros Oratoriæ artis professoris ad Constantinum Augustum nomine vrbs dictus, cuius quidem à se restituta natalem celebrari iusserat. *Dabis & illic munera, inquit, constitues privilegia, ipsam denique Patriam meam ipsius loci veneratione restitues, cuius Ciuitatis antiqua nobilitas, & quondam fraterno populi Rom. nomine gloriata opem tue Maiestatis expectat: vt illic quoque loca publica & Tempia pulcherrima tua liberalitate reparentur: sicut hic video hanc fortunatissimam ciuitatem, cuius natalis dies tua pietate celebratur, ita cunctis mænibus resurgentem, vt se quodammodo gaudeat olim corruisse, auctior tuis facta Beneficiis.*

Vesontina

Vesontina Schola olim etiam fuit florentissima, egregiosque habuit professores & inter cæteros, Titianum, qui Maximini Junioris in arte Oratoria præceptor fuit iam senior. Filius erat illius Titiani qui sub Adriano consul fuit cum Gallicano. Scripsit de Agricultura, vt ait Diomedes: & de Rhetorica teste Isidoro, vocaturque ab Aufonio *Fandi artifex*: nobilis quippe scriptor fuit & Ciceroniani styli tam diligens & accuratus imitator, vt sui temporis Simia vocatus sit, vt docet Sidonius l. 1. Ep. 1. *Nam de M. Tullio silere in stylo Epistolari melius puto: quem nec Titianus totum sub nominibus Illustrium fæminarum digna similitudine expressit. Propter quod illum cæteri quique Frontonianorum, vt pote consecræm emulati, cum veterosum dicendi genus imitarentur, Oratorum Simiam nuncupauerunt.* Vir tamen iste vilitate

consenuit, ut ait Aufonius in Panegyrico Gratiani. *Quomodo Tivianus Magister Municipalem Scholam apud Vesuntianem Lugdunumque variando non astate quidem, sed vilitate consenuit.* At laudatur à Seruio 10. *Æneid.* quòd Materias omnes de Virgilio elicuerit, & ad dicendi vsum conformarit.

Scholarum apud S. Ioannem Bisontinum meminit Petrus Damiani in Ep. ad Hugonem archiepiscopum. Eas autem vetustate collabentes instaurasse legitur Fridericus cognomento *Ænobarbus*: & Scholarum S. Mariæ Magdalenzæ mentio fit in instrumentis Chartularij Magdalensis ad an. 1267. & 1284. vnde vicus proximus adhuc Scholæ nomen retinet. Nicolaus V. an. 1450. Vniuersitatem ibi crexit & priuilegiis donauit.

D E

ACADEMIA
LVGDVNENSI.

 LVGDVNVM Segusianorum veterum Metropolis à Sidonio Apollinari *Rhodanusa* vocatur & *Araria*, quia in Confluenti Araris & Rhodani sita est. Vnde autem Lugduni nomen habuerit, ambigitur. Quidam nomen deriuant à *Lugdo* Celtarum Rege. Sed id diuinare est. Alij à *Lugo* quod *Coruum*, & *Duno* quod montem seu locum editiorem prisco Gallorum sermone significat: quia vbi prius *Corui* nidificabant, ciuitas est illa condita. Alii à *Lucio Munatio Planco*, *Lucdunum* quasi *Lucidunum*: quia ille urbem incendio absumptam instaurauit. *Paradinus* & *Rubrius* primum sitam fuisse putant in Colle S. Iusti, qui antiquitus *Forum Veneris*, & nunc etiam *Foruieris* dicitur. Alij ex aduerso in Colle S. Sebastiani inter confluentes *Rhodanum* & *Ararim*: quem situm præclare describit *Iulius Scaliger* cum encomio.

*Flumineis Rhodanus quâ se fugat incitus undis,
Quaque pigro dubitat flumine mitis Arar.
Lugdunum iacet antiquo nouus Orbis in Orbe,
Lugdunumque vetus Orbis in Orbe nouo.
Quod nolis, alibi quæras, hîc quare quod optas,
Aut hîc, aut nusquam vincere vota potes.*

Antiquitus ornata erat Templis, Amphitheatro, Fontibus, Aquæductibus, quorum fornices lateritij cernuntur adhuc hodie, sexto ab vrbe lapide ducti: quæ ornamenta magna ex parte dicitur à *Claudio Imperatore accepisse*, qui eo die Lugduni natus est, quo Ara Cæsari Augusto, de quâ mox dicemus, dedicata fuit: eamque ob rem Lugdunensibus Ius Romanæ Ciuitatis impetrauit.

Schola Lugdunensis.

Scholam quoque celeberrimam, & plurimorum seculorum, iam inde à temporibus Reipub. ut ex continuâ serie confirmare facile est. Ex ea prodisse fertur *L. Plotius Gallus*, qui primus Romæ Rhetoricam docuit publicè teste *Cic. Ep. ad M. Titinium* apud *Suetonium l. de Claris Rhetoribus. Equidem memoria teneo pueris nobis primum Latine docere cœpisse L. Plotium quendam: ad quem cum feret concursus, quod studiosissimus quisque apud eum exerceretur, dolebam mihi idem non licere. Continebar autem doctissimorum hominum autoritate, qui existimabant Grecis exercitationibus ali melius ingenia posse.*

At sub Imperatoribus longè celebrior fuit Schola Lugdunensis. Et primum ipsa Ciuitas exemplo *Narbonensis* Templum Augusto Cæsari dedicauit sexaginta Galliz Prouinciarum vltro contribuentium sumptibus, quarum vnaquæ-

que suam ibi statuam erectam voluit ad perpetuum obseruantia & amoris erga Augustum sui monumentum. Huiusce Templi meminit Strabo. *Templum ab Vniuersis Gallis communi designatum impensa & Augusto Casari dedicatum ante hanc urbem edificatum est, ubi fluminum est coitio. Adest & Ara dignitatis eximia Gentium 60. numero inscriptum habens ritulum, earumque singularum statua vna. Alia subinde locata est Ara. Nempe in Templo prædicto erant Aræ duæ magnificæ, vna Augusto, altera Deæ Romæ sacra: quarum Sacerdotes dicebantur Augustales. Ed quotannis in honorem Augusti & consequentium Imperatorum consuebant ex Galliæ Prouinciis quamplurimi facris illic operaturi: atque ob eam rem instituti sunt ad diem certum scilicet ad Kal. Aug. Ludi solennes & publica spectacula. Quibus adiecit Caius Caligula Eloquentiæ Græcæ & Latinæ certamina ad exercitationem ingeniorum. Verum durâ lege. Nam victos præmia Victoribus conferre voluit, eorumque laudès componere. Quorum verò scripta maximè displicuissent, ipsos Authores ea spongia linguave delere, ni mallent ferulis cædi, aut flumine proximo mergi. Testis Suetonius in eius vita c. 20. *Edidit, inquit, & peregrè spectacula: in Sicilia Syracusis, Asticos ludos; & in Gallia Lugduni, Miscellos. Sed & certamen quoque Græca Latinaque facundia. Quo certamine ferunt Victoribus præmia victos contulisse, eorum & laudes componere coactos. Eos autem, qui maximè displicuissent, scripta sua spongia linguave delere iussos, nisi ferulis obiurgari, aut flumine proximo mergi maluissent.* Quanta ergo formidine corripere oportebat, quisquis illuc animo certandi accedebat: exprimit Iuuenalis Saty. 1.*

*Palleat, ut nudis pressit qui calcibus Anguem,
Aut Lugdunensem Rhetor dicturus ad Aram.*

In quem locum refert Ascensius inscriptionem cuiusdam Sarcophagi impositi parietibus fani S. Petri Diuarum Monialium, in parte exteriori, quæ huius Aræ mentionem facit: estque huiusmodi.

IOVI OPT. MAX. Q. ADCINNIUS VRBICI FILIUS.
MARTINVS SEQVANVS SACERDOS ROMÆ ET AVGV
AD ARAM AD CONFLVENTEM ARARIS ET RHODANI
FLVMEN DVVMVIR IN CIVITATE SEQVANORVM.

Duræ autem illius conditionis, quæ Agoni apposita est, mentio fit l. 2. Anthologia hoc distycho, quod pro titulo habet *εις ποιητας*.

*τὸ οὐ γὰρ πάσῃσι νικῶν χάριν, οἷα πᾶσι οἰεῖ
οἱ κατὰ λείψαντες βιβλία καὶ καλάμους*

Tua gratia post mortem patior, qualia patierentur qui delingunt scripta sua & calamos nihil scilicet Poëtæ & Rhetori sinistris imprecatur, quam ut eis accidat, quod victis accidebat in ludis Miscellaneis Lugdunensibus.

Id igitur institutum Caligulæ, qui ne aliquâ vitæ parte hominem saperet, præclaro facto immanitatem adiunxit. Ille autem locus vbi dicebant Oratores, Athenarum dictus est; & ibi hodie Cœnobium est Benedictinorum nomen adhuc retinens, Gall. *l'Abbaye d'Aisnay*: quamquam alij Athanatum seu Athanacum dictum volunt, ob corpora ibi exusta 48. martyrum Athanacensium Antonino Vero imperante. Cæterum ut olim ad aram illam concurrebant Oratores & Poëtæ Galli Iudicum decretis parituri: ita hodie ad sedem primatiale Lugdunensem concurrunt Clerici Gallicani ab Archiepiscopo Primatate Galliarum sententiam relaturi.

Post Caligulam Nero Romæ primus omnium teste Suetonio cap. 72. instituit Quinquennale certamen more Græcorum, illudque triplex, Musicum, Gymnicum, Equestre, quod appellauit *NERONIANA*. Musicum à Musarum exercitio dictum, complectebaturque omnia Doctorum virorum tam solutâ, quam strictâ oratione certamina. Et ipse Nero Oratoriæ materiæ & Latini Carminis coronam, de qua optimus quisque contenderat, in iisdem ludis ipsorum consensu sibi concessam recepit. Item & alia vice Senatus illi facundiæ coronam obtulit, teste Tacito l. 16. an. Illud autem certamen committebatur in Thermis Neronianis de nocte, magna luce ignium, ut refert Alexander Neapol. lib. 6. c. 19.

Vtriusque Imperatoris exemplum secutus Domitianus duplex, instituit & ipse

certamen huiusmodi: Vnum Quinquennale dictum, in honorem Iouis Capitolini: alterum Anniuersarium, in honorem Palladis in monte Albano, ubi arcem habebat suburbanam, vocauitque *Quinquatria*. de utroque Suetonius c. 4. *Instituit & Quinquennale certamen Capitolino Ioui triplex, Musicum, Equestre, Gymnicum: & aliquanto plurimum quam nunc est Coronatorum* (Torrentius legit Coronarum) *certabant etiam & prosâ oratione Græcè Latineque. Celebrabat & in Albano quotannis Quinquatria Minerva, cui Collegium instituerat: ex quo sorte ducti Magisterio fungebantur, redderensque eximias venationes & scenicos ludos, superque Oratorum ac Poëtarum certamina.*

In Priore, materia certaminis perpetua erat laus Iouis Capitolini. In altero, quælibet. In hoc præmium erat corona oleagina ex auro. Vnde Statius *Palladium aurum* appellat, *Cæsareum aurum, & Albanum*. Ter cã Statius reuinctus est, vt innuit Carmine ad Claudiam vxorem.

— *Ter me nitidis Albana ferentem
Dona comis, sanctoque indutum Cæsaris auro
Visceribus complexa tuis, fertisque dedisti
Oscula anhela meis.*

In Capitolino Corona erat quænea, similiter ex auro. Quam se dolet Statius in Epicedio Patris l. 5. Sil. non fuisse confectum, quemadmodum Oleaginatam confectus fuerat in Albano. Vtriusque certaminis fortunam sic ille describit.

*Hei mihi quod tantum Patrias Ego vertice frondes
Solæque Chalcidice Cerealia dona Corona
Te sub teste tuli! qualem te Dardanus Alba
Vix cepisset Ager, si per me ferta tulisses
Cæsarea donata manu. Quod subdere robur
Illa dies, quantum potuit dempsisse senectæ!
Nam quod me mixtâ quercus non pressit Oliuâ,
Et fugit speratus honos, cum dulce parentis
Inuidâ Tarpej caneret te nostra Magistro
Thebais, urgebant priscorum exordia vatuni.*

Duo autem maxime, vt hoc obiter moneamus, commendabant in hisce certaminibus victoris honorem. Vnum, cum princeps ipse propria cum manu coronabat, quo honore affectum se gaudet Statius in Epulo Domitiani *Palladio tua me manus induit auro*. Aderat quippe Agoni, amictus purpura, coronam ipse gestans in capite: quem habitum sic describit Sueton. c. 4. *Certamini presedit crepidatus, purpureaque amictus toga Germanica, capite gestans Coronam auream cum effigie Iouis, Iunonis ac Minervæ: assidentibus Diali sacerdote & Collegio Flauialium pari habitu; nisi quod illorum coronis inerat & ipsius imago*. Tali ergo habitu coronas victorum capitibus imponebat.

Alterum erat Iudicium meriti, cum nempe iudicum omnium sententiis renunciabatur victor. Qui honor contigit L. Valerio Pudenti Puero Tredecenni, vt ex hac inscriptione patet, quæ teste Onuphrio visitur in Oppido Hisconio: quod nunc El Guasto dicitur.

L. VALERIO L. F. PVDENTI.

HIC CVM ESSET ANNORVM XIII. ROMÆ CERTAMINE IOVIS CAPITOLINI LVSTRO VI. CLARITATE INGENIÏ CORONATVS EST INTER POETAS LATINOS OMNIBVS SENTENTIIS IVDICVM. HVIC PLEBS VNIVERSA HISCONENSIVM STATVAM ÆRE COLLATO DECREVIT.

SEd ad Lugdunensem Ciuitatem redeamus. Senecæ temporibus sæuissimo incendio tota absumpta est, magnaque in ea Librorum copia: quod factum ille dolet in ep. *Liberalis noster nunc tristis est nunciato incendio quo Lugdunensis Colonia exusta est. Nusquam tam infestum ulli exarsit incendium, vt nihil alteri super esset incendio. Tot*

Lugduni pulcherrima opera, qua singula illustrare singulas urbes possent una nox stravit, & in tanta pace quantum ne bello quidem timeri potest, accidit. Quis hac credat ubique armis quiescentibus, cum toto orbe terrarum diffusa securitas sit? Lugdunum quod ostentabatur in Gallia, queritur. Omnibus fortuna quos publice afflixit, quod passuri erant timere permisit. Nulla res magna, non aliquod habuit ruinae suae spatium: in hac una nox interfuit inter urbem maximam & nullam.

Quandiu verò postquam vrbs instaurata est, ludi illi Miscelli celebrati sint & quãdonam celebrari desierint, nihil habemus, quod affirmare possimus. Certum quidem est M. Antonino Vero imperante circa an. Christi 165. cum inciperet festum illud solemne celebrari, quo Gentes Gallicanae conueniebant ad Aram, Præsidentem Lugdunensem plurimos Christianos capite truncasse: alios bestiis obiecisse, quae de re Euseb. l. 5. Eccl. hist. c. 1. 4. & 6. similiter Dio qui Alexandri Seueri seculo floruit an. Ch. 235. ait l. 54. spectaculum illud adhuc suo tempore celebratum. Cur verò Ludi illi dicerentur Miscelli hanc affert rationem Forcatulus, quod Lugdunenses facundiã domesticã delectati, nacti deinde occasionem Religionis, & Romanae maiestatis prætextu, eloquij exercendi gratia ad aram conuenientes, Laudationes instituisse oratione libera, Græcã, Latinã & Gallicã. Certum est deinde scholas, vt antea, floruisse & ad multa deinde secula splendorem & celebritatem retinuisse. In iis fertur docuisse ante Vespasiani tempora Iulius Florus, & in iisdem studuisse Iulius Secundus eius nepos, quem Quintilianus l. 10. c. 8. vocat *mira facundiae virum*, patrum verò in *Eloquentia Galliarum principem*. De vtroque sic habet. *Memini narrasse mihi Iulium Secundum, illum aequalem meum, atque à me vt notum est familiariter amatum, mira facundiae virum, infinite tamen curæ, quid esset sibi à patre suo dictum: is fuit Iulius Florus in Eloquentia Galliarum, quoniam ibi demum exercuit eam, Princeps, alioqui inter paucos disertus & dignus illa propinquitate, cum Secundum scholæ adhuc operam dantem tristem forte vidisset, interrogauit &c.*

Extat Plinij secundi Ep. 11. l. 9. ad Geminium, cum quo magnum videretur habuisse litterarum commercium. Ille autem Lugduni degens à Plinio petierat scriptum aliquod, quod libris suis inserere posset: plurimi enim fieri opera quæcunque ederet & à Bibliopolis venditari: vnde non parum gauisus est Plinius, quod libellis suis ea gratia maneret peregrè, quam Romæ collegerant. Idem rogauit Traianum, vt suo nomine ius Rom. Ciuitatis concederet tribus Medicis, quorum vnus erat Abascantus Lugdunensis, cuius meminit Galienus lib. de Compos. Medic. & l. 2. de Antidot. c. 12.

Ad Scholarum earundem splendorem non parum contulit S. Irenæus natione Græcus S. Polycarpi quondam Discipulus, Lugduni à S. Pothino presbyter ordinatus & successor designatus: quo martyrium passo Zacharias promotus est. Et circa ea tempora M. Titianus sui seculi summa dictus Rhetoricam Lugduni profitebatur, quam & Vespasione professus est, fuitque Maximini præceptor: vt tradit Capitolinus, Modestini Iuriconsulti coætaneus, multorum operum editor & præsertim de Agricultura, de Rhetorica, de Prouinciis, quas sub nominibus Illustrium fœminarum intelligendas putat apud Sidonium Sauaro in notis ad Ep. 1. l. 1. vbi hæc habet Sidonius. *Nam de M. Tullio silere in stylo Epistolari melius puto, quem nec totum Titianus sub nominibus illustrium fœminarum dignã similitudine expressit.* Eum tamen ait Aufonius vilitate, non ætate consensuisse.

Eidem Scholæ adscribunt Theonem Iuliani Imperatoris temporibus, præceptorum rhetoricorum, & exemplorum huius artis traditione notissimum: quem Eunapius ait illustrem gloriam in Gallia consecutum; Eucherium, postea Lugdunensem Episcopum, virum elegantem in sententiis, ornatum in verbis, qui vt scribit Robertus Anusiodorensis, ad Hilarium Arelatensem Episcopum Eremita deserta petentem edidit Opusculum vnum de laude eiusdem Eremita luculentissimo & dulci sermone dictatum. Saluianus libros eius vocat stylo breues, doctrina vberes, lectione expeditos, instructione perfectos, menti ac pietati pares. Obiit circa an. 449. Sidonium Apollinarem, ex parentibus quidem Aruernis & patre Præfecto Prætorio Galliarum oriundum, at Lugduni natum & institutum in scholis Hæni Grammatici artis poëticae peritiã præcellentis, & Eusebij Philosophi. Hic autem vir tantopere profecit & excelluit, vt inter Doctores sui seculi maximè conspicuus fuerit, at inter Poëtas Princeps euaserit. Vnde illi Auito impe-

rante decreta est statua, positaque in Foro Traiano. & in Bibliothecæ Vlpia porticu, inter Poëtas Latinos & Græcos: de qua ille Carm. 8.

Vlpia quod rutilas porticus are meo.

Et ep. 16. l. 9. in Saphicis ait se geminam coronam meruisse, statuamque suam cum titulis fixam fuisse inter authores vtriusque Bibliothecæ, tam Græcæ quàm Latinæ. Post decem verò circiter annos se Præfectum vrbis creatum, qui Magistratus ab Anthemio ipsi collatus est.

Eiusdem Scholæ Lugdunensis alumnum vocant Claudianum Mamertum, S. Mamerti Episcopi Viennensis fratrem & adiutorem, seu Coëpiscopum, Librorum de statu animæ authorem: cuius laudes plurimas passim profecquitur Sidonius, & præsertim l. 4. Ep. 11. ad Petreium Claudiani nepotem ex sorore, qua eius mortem deflet his verbis *angit me nimis damnum secali nuper erepto auunculo tuo Claudiano, oculis nostris ambigo, an quempiam deinceps parem conspiciaturis. Vir equidem fuit promidus, prudens, doctus, eloquens, acer, & hominum, aui, loci, populi sui ingeniosissimus, quique indefinenter saluâ Religione philosopharetur.* Huic Epistolæ subiicit fletus suos his versibus.

*Germani decus & dolor Mamerti,
Mirantum unica gemma Episcoporum,
Hoc dat Cespite membra Claudianus.
Triplex Bibliotheca quo Magistro
Romana, Attica, Christiana fulsit.
Quam totam Monachus virente in auro
Secreta bibit institutione,
Orator, Dialecticus, Poeta,
Tractator, Geometra, Muscusque,
Doctus soluere vincula Questionum,
Et verbi gladio secare sectas,
Si que Catholicam fidem laceffunt.*

Iisdem temporibus id. circa an. 480. florebat Lugduni Constantius Rhetor, ad quem extant Sidonij nonnullæ Epistolæ, quemque omnium Examinatorem & Correctorem constituit Ep. 1. l. 1. Vt pote quem nouerat immodicum fautorem non studiorum modo, verum etiam studiosorum. l. 7. Ep. 21. mittit librum examinandum, ibique cum vocat *lectorem delicatissimum.*

Is est Constantius Presbyter, qui vitam S. Germani Episcopi Antissiodorensis quadraginta circiter post eius obitum annis conscripsit & Censurio dedicauit: qua de re sic Robertus in Chronico ad an. 4. *Constantius Lugdunensis Presbyter & Rhetor facundissimus obtentu S. Patientis Lugdunensis Episcopi vitam S. Germani mirabili stylo edidit, omnique diligentia elaboratam eidem postmodum Episcopo Censurio direxit anno fere quadragesimo post transitum eiusdem Germani Antistitis gloriosi.*

Verum Scholæ Lugdunensis statum moremque, qualis vigeat illis temporibus, nemo melius describit, quàm Erricus Antissiodorensis, qui de hacce vitæ S. Germani per Constantium conscriptione, deque Censurio, quarto post Germanum Antissiodorensis Episcopo verba faciens, sic ait. *Censurius cum Ecclesiastici primatus polleret dignitate, Constantius Lugduni impensè doctissimus, impulsu vel precibus S. Patientis eius tunc vrbis Episcopi, librum de vita & virtutibus S. Germani mirâ sententiarum elegantia copiosoque delectu verborum excellentissimè edidit, cum per omnia cunctorum Sancti recens adhuc spiraret memoria, pluresque qui eum degentem seculo viderant superessent: quorum indubitata relatio sanctitatis eius magnalia pura adhuc & nec dum varietatis labem perpeffa ferebat. Ea tempestate Lugdunensium Civitas prima ac præcipua Galliarum, professione quoque scientiæ Artiumque Disciplinâ inter omnes extulerat caput. Offensa namque Sapientia, quæ propter seipsam tantum appetenda est, quorundam lucris turpibus, multorum indisciplinâtâ vitâ, omnium postremò à lepidè se appetentium inhonestâ desidiâ, Præceptorum inopiâ intercedente, priorumque studiis pæne collapsis huius nostræ exitiâliter perosa regionis, Lugduni sibi aliquandiu familiare consistorium collocavit. Ibi quas dicam DISCIPLINARVM LIBERALIVM peritia, quasque ordine currere hoc tempore fabula tantum est, eo usque conualuit, ut quantum ad SCHOLAS, PVBLCVM appellaretur CITRA MARINI ORBIS GYMNASIVM. Et ut aliquid rationis afferre videar, eo id argumento colligimus, quod Quisquis Artium profectendarum studio afficeretur,*

non ante Professis inscribi crebatur, quam hinc exploratâ diligentia examinatus abiret. Cui rei Satyricus quoque adscriptatur, qui ut exempli circumstantiâ res eluceat, primo sui operis libro acriter diuque in impudicos inuectus refert conscientia frequentati sceleris perinde pallefcere, ut Lugdunensem Rhetor diciturus ad aram. Ita claret hanc Sapientibus & palmas & nomina olim fuisse largitam.

Ex his Errici verbis intelligimus. 1. Nemini olim licuisse docere Lugduni publice, priusquam examinatus fuisset & docendi licentiam consecutus. 2. Eorum, qui admissi fuissent ad proficendum, nomina in Commentarios Academiae referri solita, Professorumque libris inscripta. 3. Hac ratione Scholam illam inter omnes Gallicanas fuisse celeberrimam: propterea quod nemo nisi dignus & meritus ad docendum admittebatur. Et hinc procul dubio factum est, ut multi illustres viri seculo illo infelici & Barbarorum incurfione infami florent: quales fuerunt memoratus Constantius, Principius Episcopus Sueffionensis, Remigius eius frater Archiepiscopus Rhemensis, cuius exundans atque ineffabile eloquium extollit Sidonius l. 9. Epist. 7. Constantinus, Lupus, Tonantius, Claudianus Mamerti frater, Lampridius, Ruricius & alij plurimi, ad quos passim scribit Sidonius. Inter cæteros verò maximè prædicat Faustum, olim, ut videtur, Magistrum suum, tunc verò ex Abbate Lirinensi factum Regiensis Episcopum, à cuius latere Philosophia nunquam discessit. *Hæc ab annis, inquit l. 9. Ep. 9. vestra iam dudum pedissequa primoribus, hæc tuo lateri comes inseparabilis, siue in palæstris exerceretis urbanis, siue in abstrusis macerare solitudinibus: hæc Athenæi consors: hæc Monasterij tecum mundanas abdicat, tecum supernas prædicat disciplinas.*

Vehementer quoque laudat Ep. 2. l. 8. Ioannem quendam eximium Professore, qui & scriptis & viua voce velut alter Demosthenes aut Tullius animos lectorum & auditorum rapiebat. *Credidi, inquit, vir peritissime, nefas in studia committere, si distuliffem prosequi laudibus, quod aboleri tuleras. Quarum quodammodo iam sepultarum suscitator, fautor, assertor concelebraris, teque per Gallias vno Magistro sub hac tempestate bellorum Latina tenuerunt ora portum, cum pertulerint arma naufragium. Debent igitur, vel aquani, vel posteri nostri vniuersatim feruentibus votis alterum te ut Demosthenem, alterum ut Tullium, nunc statuis, si liceat, consecrare, nunc imaginibus, qui te dicente formati instituti que iam sinu in medio sint gentis inuicta, quod tamen aliena, talium vetustorum signa retinebunt. Nam iam remotis gradibus Dignitatum, per quas solebat ultimo à quoque summus quisque discerni, solum erit posthac nobilitatis indicium litteras nosse. Iste Ioannes circa an. 470. ex Archidiacono Cabilonensi consecratus eiusdem Ecclesiæ Episcopus à Patente Lugdunensi.*

Prætereo complures alios, quos in Epistolis & Carminibus laudat, Petrum, Quintianum, Felicem, Paulinum, Ampelianum, Symmachum, Messalam, Martium Myronem, Antedium, Magistrum suum Hænum & alios de quibus Carm. 9. Veniamus ad consequentia tempora, quibus Scholam Lugdunensem non omnino defloruisse constat. Sequente ergo seculo Nicetius patre Florentino senatore, Matre Artemia procreatus ad Episcopatum post Sacerdotem Patrum suum promotus, auunculus Armentariæ Matris Gregorij Turonensis, curauit ibidem exerceri professionem litterarum, primusque Cantum instituit in Ecclesia Lugdunensi, utque ex vtraque parte Chori alternis caneretur, quemadmodum legitur in eius Epitaphio.

Psallere præcepit, normamque tenere canendi

Primus & alterutrum tendere voce Chorum.

At psallendi ordinem processu temporis deprauatum instaurauit regnante Carolo Magno Leidradus Archiepiscopus, Imperatoris olim Bibliothecarius, cuius ad Carolum extat in hanc rem Epistola. *Officio vestre pietatis placuit, ut ad petitionem meam mihi concederetis reditus, qui ab antiquo fuerunt de Lugdunensi Ecclesia, per quam Deo iuuante & mercede vestra annuente, in Lugdunensi Ecclesia est Ordo psallendi instauratus, ut iuxta vires nostras secundum ritum Sacri Palatii omni ex parte agi videatur, quidquid ad Diuinum persoluendum Officium Ordo exposcit. Nam habeo scholas Cantorum ex quibus plerique ita sunt eruditi, ut alios etiam erudire possint. Præter hæc vero habeo Scholas Lectorum, non solum qui Officiorum Lectioibus exercentur, sed etiam in Diuinorum librorum meditatione spiritalis intelligentia fructus consequantur, ex quibus nonnulli de libro Euangeliorum sensum spiritalem iam*

ex parte adipisci possunt. Plerique vero librum Prophetarum secundum spiritalem intelligentiam adepti sunt. Similiter libros Salomonis vel libros Psalmorum atque etiam Iob. In libris quoque conscribendis in eadem Ecclesia, in quantum potui, elaboravi.

Extat Alcuini Epistola ad fratres Lugdunenses admonitoria, ne cum Felice Vrgelitano commercium vllum habeant, utque SS. Patrum vestigia sequantur, & Vniuersali Ecclesie sese adiungant. Laidrado, qui abdicato Episcopatu secessit in Monasterium S. Medardi Sueffionensis, successit Agobardus natione Gallus, vir doctus & Doctorum hominum amantissimus, ad quem extant Walafridi Strabi Augiensis Carmina de M. Floro Ecclesie Lugdunensis cum Diacono, ipsique Episcopo familiarissimo; viro in omni scientiarum genere versatissimo.

Agobardo successit Amulius vir quoque Doctus, qui scripsit contra Iudæos: quo sedente damnatus est Gothescalcus. Amulio Remigius Lotharij Imp. Archicapellanus: quo tempore scribens Lupus Abbas Ferrariensis de schola Lugdunensis sic habet Ep. 121. ad Gerhardum Ducem. *Ceterum quod diligenter scrutamini, noveritis Monachum, & Discipulum meum nonnunquam à nostro Monasterio aufugisse, sed ad petitionem B. memoria Mancuwardi Abbatis ex Prumia, aut perperam à nobis eum honestè directum & cum illo aliquandiu conuersatum quorundam inuidiosorum vitasse insidias, & inde discendi studio & quietis amore in vrbe Lugdunensium constituisse.... idoneus est ad docendum. Regalibus & Pontificalibus fultus est Episcopalis. Eodem Remigio Antistite scripsit Ecclesia Lugdunensis aduersus Ioannem Scotum, commendaturque à Carolo Caluo in suo Diplomate his nominibus, quod dirissima, rebus florentissima, ac religione preclarissima sit.*

Maiolus Abbas 32. Monasterij S. Joannis in Diœcesi Lingonensi quod Reomaüs dicitur, deinde Cluniacensis, audita M. Antonii Professoris Lugdunensis fama, illuc diuertit discendi studio, circa an. 950. Formaue Discipuli assumptâ, illius Magisterio se deuorus commisit, ut loquitur author Anonymus in eius vita. Gregorius VII. l. 6. Ep. 36. ad Canonicos Lugdunenses Ecclesiam illam mirificè extollit: & post ipsum Innocentius II. Bernardus verò Clareuallensis de ea sic scribit, *inter Ecclesias Gallie constat profecto Lugdunensem anteire, sicut dignitate sedis, sic honestis studiis & laudabilibus institutis.*

Denique publicè docendi & interpretandi, Licentiasque impertiendi potestatem penes se rerinuisse ad annum vsque 1290. patet ex lite mora inter Beraldum de Gout Archiepiscopum, & Capitulum de Iurisdictione temporali Ciuitatis Lugdunensis: quam sibi veraque pars vindicabat cum facultate Licentiarum professoribus Iuris concedendarum, ut ex vetustis actis refert Andreas Duchesnius in notis ad Biblioth. Cluniac. Sed tandem omnia scholæ illius antiquissimæ Iura ad Academiam Bituricensem translata sunt concessione Regia circa an. Christi 1473. ut suo loco dicitur.

D E
R E G I M I N E
V E T E R V M
A C A D E M I A R V M .

XACTIS veteribus Galliarum Academiis, seu Scholis. Publicis, quæ plus habuisse videntur splendoris & celebritatis, nunc operæ pretium est inuestigare quodnam earum esset regimen, antequam ad scholas. Generis, Cœnobiales scilicet & Episcopales transcamus: Circa autem hanc materiam tria potissimum occurrunt examinanda. Primum est de loco Scholarum. 2. de Magistris. 3. de Scholaribus.

Locus initio incertus; deinde certus fuit. Omnes enim fere Academiæ, seu scholæ publicæ à singularibus & priuatis initium sumpserunt; quas nempe priuati Magistri vbilibet passim, seu in propriis ædibus, seu in conductitiis habebant; quasque ex vnâ regione vrbs in aliam, cum lubebat transferebant. Talis fuit M. Antonius Gniphio Romæ, qui teste Suetonio c. 7. lib. de Illustribus Grammaticis; *docuit primum in D. Iulij Domo, pueri adhuc: deinde in sua priuata.* Talis Lenæus Pompei Libertus, qui eo defuncto eiusque filiis, docuit in Carinis ad Telluris ædem, in quâ Regione Pompeiorum Domus fuerat. Verrius Flaccus cum alibi docuisset, demum cum tota Schola transiit in Palatium, docuitque in Atrio Catilinarie Domus, quæ tunc Augustani Palatii pars erat. Legimus quoque C. Albutium Silum propria Auditoria instituisse. Atque id ita certum est, vt eiusdem professionis Scholæ singulares 20. & amplius eodem tempore fuerint, vt ait Suetonius.

At verò crescente Docentium & Discipulorum numero commodius visum est certa loca iis assignare: tum vt inter eos æmulatio maior exurgeret; tum vt declamationibus Rhetorum, Philosophorumque Disputationibus plures adesse possent. Id primum factum Athenis in Suburbio, Alexandria in Regia Ptolomæi; Romæ in Capitolio. Massiliæ in Arce Palladis. Bibracte seu Augustoduni in Menianis: & sic alibi; ne Magistri & Scholares à Ciuibus, Ciues à Scholaribus obstrependo turbarentur.

Porro locus ille, seu Regio illa Scholastica alibi plura, alibi pauciora continuit Gymnasia seu Collegia muris inter se discreta. Athenis tria hæc potissimum commemorantur, Academia, Lycæum, Cynosarges. Plutarchus in Moralibus meminit Stoæ, Palladij, Odæi: Pausanias, Ptolomæi & Adriani. Erant autem loca illa spatiosa, ab omni vrbs commercio separata, ædificiis ornata pulcherrimis, ambulacris, exedris, porticibus, lucis vmbrosis & fontibus.

Academia quidem, ab Academo seu Echedemo quodam Atheniensi ciue Litterarum amantissimo relicta est & legata in vsum eiusmodi, quæ prius villa illius erat suburbana teste Pausania in Atticis *Extra urbem proximè Heroum virorumque fortium sepulchra est Academia priuati olim hominis ager, nunc Gymnasium.* Vmbrosus autem hunc fuisse locum innuit Horatius Ep. l. 2.

Atque inter Silvas Academi quære verum.

Cymon Atheniensis, vt legitur apud Plutarchum, arboribus & fontibus decorauit. Ibi Plato Rhetoricam & Philosophiam docuit magnâ Discipulorum frequentiâ, & post eum Zenocrates & Speusippus eius Discipuli.

Lycæum, Gymnasium alterum superius Academi iunctum, at muris discretum: sic dictum vel ab Apolline Lycæo, sub cuius tutela erat, vel *ὑπὸ τῷ λύκῳ* id. à Lupo sacro Apollini. Vel *ὑπὸ τῆς λύκῆς* id. à Luce, quod plus lucis minusque haberet umbrarum, quàm Academia. In eo docuit Aristoteles, postquam à Platone recessit: ibique Peripatum seu locum ad deambulandum atque disputandum instituit. Hinc Peripateticorum princeps dictus.

Cynofarges, tertium Gymnasium, non longe à portis ciuitatis. Ibi primus docuisse dicitur Antisthenes. Huic autem Gymnasio hoc peculiare fuit, quod in eo pueri Nothi, qui à neutro parente ius Ciuitatis habebant, instituerentur, pauperioribus vero victus de publico suppeditaretur, vt refert Suidas. Præterea cætera eiusdem vrbs collegia, diuersis temporibus fundata & addita.

Hiscæ Collegijs proximæ erant Palestræ ad exercitationem corporis, vt adolescentibus à scholâ egressi animos relaxarent. Meminit huius rei Cicero in Orat. n. 8. *Ego palestram & sedes & porticus etiâ ipsos Græcos exercitationis & delectationis causâ, non disputationis inuenisse arbitror. Nam & seculis multis ante Gymnasia inuenta sunt, quàm in his Philosophi garrere cæperunt. Et hoc ipso tempore cum omnia Gymnasia Philosophi teneant, tamen eorum auditores Discum audire, quàm Philosophum malunt: qui simul vt increpuit, in mediâ oratione de maximis rebus & grauissimis disputantem Philosophum omnes vniuersionis causa reliquunt.*

Romani in hoc Græcos, vt in multis aliis imitati ad verumque vsum, hoc est tam ad exercitationem corporis quàm animi Thermas Augusti temporibus composuerunt: in quarum parte quæ erat ad Septentrionem conuersa, Exedras aulæque discretas & separatas Philosophis, Rhetoribus, aliarumque artium professoribus constituerunt. Ibi erant platanones ad amussim confiti, ibi fontes varij, quorum aquæ per canaliculos disfluebant in Natationem, vt umbrarum amœnitate aquarumque leni murmure Docentes & Discentes reficerentur. Ibi habebant sua auditoria distincta & diuisa suasque exedras à dextra & sinistra vestibuli Septentrionalis parte clausas plures ante plateam cum sedilibus in Hemicycli formam, vt Disputantes & tam loquentes quàm audientes se se omnes aspicerent: aliquas vero patentes, vt sunt scholæ nostræ ad leuiora studia, inquit Andreas Baccius Elpidianus l. 8.

Compertum est autem studentium profectui obesse plurimum voces & clamores lauantium se & exercitantium in Thermis. Itaque ad exercitia scholarum duo potissimum Collegia, ampla & capacia destinata sunt; Athenæum & Auditorium Capitolinum: vtrumque variis Scholis seu classibus pro variis Disciplinis distinctum. De Athenæi Fundatore dubitatur. Volaterranus l. 12. Geog. Claudium Imperatorem agnoscit his verbis. *Erat Romæ Athenæum ad Alexandrini Musæi amulationem à Claudio principe institutum: ubi historia ab eo editæ quotannis recitarentur: quo & Adrianus ipse quandoque conuenit audiendorum Poëtarum & Oratorum gratia.* Opinionem suam confirmat autoritate Suetonij aientis in Claudio, cum veteri Alexandriæ Musæo alterum addidisse sui nominis. Sed male suspicatur Volaterrannus illud ab eo Romæ institutum, cum clarè Suetonius illud Alexandrino additum dicat.

Melius igitur Athenæi institutionem tribuit Adriano Aurelius Victor. *Gymnasia, inquit Doctoresque curare occupis: adeo quidem, vt etiam Ludum ingenuarum artium quod Athenæum vocant, constituerit.*

Hoc Collegium, quod ab Athene seu Minerua Disciplinarum Dea dictum est, vt Dio scribit in fine Iuliani *τὸ Ἀθηναίων γυμνάσιον ὑπὸ τῆς ἐν αὐτῷ τῆς πεπαιδευμένων ἀσκήσεως*, celeberrimum fuit, & ab Imperatoribus sæpe frequentatum. Testis de Alexandro Seuero Lampridius. *Ad Athenæum audiendorum & Græcorum & Latinorum Rhetorum, vel Poëtarum causâ frequenter processit.* Capitolinus de Gordiano. *Vbi adoleuit, in Athenæo controvèrsias declamauit audientibus eum Imperatoribus.* Idem de Pertinace. *Et Pertinax eo die processionem, quam ad Athenæum parauerat, vt audiret Poëtam, ob sacrificij præsaqium distulit.* Temporibus D. Hieronymi celeberrimum adhuc erat, vt ipse indicat ad Paulam & Eustochium. *Omissa Apostolorum simplicitate & puritate verborum, quasi ad Athenæum & ad Auditoria conueni-*

sur, ut plausus circumstantium suscitentur. Tandem hoc Collegium mutato nomine COLLEGIVM SAPIENTIÆ est appellatum teste Middendorp. l. 3.

Auditorium Capitolinum fuit quoque celeberrimum, & variis classibus, quas *Pergulas* seu *Cellulas Magistralis*, vocabant, munitum. Venit autem Theodosius senior, ne professores, qui in iis publicè docebant, alios Discipulos circumferrent ad ostentationem, nève alibi priuatas scholas exercerent. Vt legimus l. 14. Cod. Theod. tit. 8. in Rescripto ad Olibrium Præfectum. *Vniuersos, qui usurpantes sibi nomina Magistrorum in Publicis Magistracionibus Cellulisque collectos vnde cumque Discipulos circumferre consueuerunt, ab ostentatione vulgi præcipimus amoueri: itaut si quis eorum post emissos Diuina sanctionis affatus, qua prohibemus atque damnamus, iterum facere tentauerit, non solum eius quam meretur infamia notam subeat, verum etiam pellendum se ex ipsa ubi versatur inticite, vrbe cognoscat. Illos vero qui intra plurimorum Domus eadem exercere priuatim studia consueuerunt, si ipsi tantummodo Discipulis vacare maluerint, quos intra domesticos parietes docent, nulla eiusmodi interminatione prohibemus. Sin autem ex eorum numero fuerint, qui videntur intra CAPITOLII AUDITORIUM constituti, hi omnibus modis priuatarum adium studia sibi interdicta esse cognoscant: scituri, quod si aduersum Cælestia statuta facientes fuerint deprehensi, nihil penitus ex illis privilegiis consequentur, qua his, qui in Capitolio tantum docere precepti sunt, merito deferuntur.*

Capacissimum autem istud Collegium fuisse necesse est: si quidem plusquam 30. Cellulas, seu Classes in suo ambitu continebat, plures scilicet Grammaticæ Latinæ, plures Grammaticæ Græcæ; plures item Oratoricæ Artis, Philosophiæ, Iurisprudentiæ; illæque omnes separatæ à se inuicem, & muro intermedio diuisæ. Hac de re sic habetur in eodem Rescripto.

Habeat igitur Auditorium specialiter nostrum, in his primum, quos Roma Eloquentiæ Doctrina commendat, Oratores quidem tres numero: decem vero Grammaticos. In his etiam qui facundia Græcitatatis pollere noscuntur, quinque numero sint Sophista, & Grammatica aequè decem. Et quoniam non his Artibus tantum Adolescentiam gloriosam optamus institui, profundioris quoque scientia atque Doctrina memoratis Magistris sociamus Authores. Vnum igitur adiungi volumus ceteris, qui Philosophiæ arcana rimetur. Duos quoque qui Iuris ac legum formulas pandant. Itaut unicuique LOCA SPECIALITER DEPVATA assignari faciat Tua sublimitas: ne Discipuli sibi inuicem possint obstrepere, vel Magistri: nève linguarum confusio permixta, vel vocum aures Quorundam aut mentes à studio litterarum auertat.

Eadem ratio fuit Academiæ Alexandrinæ, quæ duo quoque capacissima Musæa seu Gymnasia complexa est: Alexandrinum à Ptolomæo Rege fundatum, & Claudianum à Claudio Imperatore additum: quibus alia duo accesserunt, Serapium & Isæum. Eadem Berytensis Iurisprudentiæ professione celebris: eadem Constantinopolitanæ. Nec dubito quin eadem pariter fuerit nostratum ratio, Burdigalensis, Tolosanæ & Narbonensis, vbi tam multi Magistri simul docuisse leguntur.

*Principes
Academiarum
Institutores.*

Talis ergo fuit veterum Academiarum & Collegiorum litterariorum dispositio. Sed quale regimen, & qui Magistri? Triplex potissimum genus hominum Scholarum regimen habuisse viderur. Principes, vel Principum nomine certi Magistratus ab iis, vel à Repub. designati. Gymnasiarchæ, seu Præfecti Musarum atque Rectores, & Professores seu Magistri **Regentes**.

Certum est Scholarum institutionem ad Rempub. pertinere: ac proinde Principes & Senatus, qui caput sunt Reipub. cauere imprimis debent, vt adolescentes optimis imbuantur moribus, legibus, & institutis; ac ne quid, quod ipsius Reipub. Decretis & administrationi aduersetur, tenellis puerorum & adolescentum mentibus imprimatur. Vnde Solonem legimus olim tulisse legem Athenis, vt neque Scholæ erigerentur, neque Philosophorum quisquam præfesset absque Consilij seu Senatus Decreto. Hinc quoque est, quod cum Quidam Rhetores & Philosophi Romæ olim stante adhuc Repub. non obtentâ docendi licentiâ & potestate, in vrbe docere aggressi fuissent, Senatus-Consulto expulsi sunt: iniunctumque est Pomponio Prætori, curaret, vt Romæ ne essent. Et aliquanto post iidem Professores Censorio Edicto vetiti sunt scholas habere: quia verebantur Romani, ne pueri qui totos dies in eorum scholis desiderabant, minus postea forent ad

arma idonei. id factum Cn. Domitio Ænobarbo & L. Licinio Crasso Coss. vt habet Suetonius in lib. de Claris Rhetoribus.

Ipsi deinde Imperatores Scholarum curam susceperunt, vel eorum nomine, Romæ Præfectus vrbis, in Prouincijs subditis Proconsules & Præsides: nec nisi de eorum consensu Magistri ad docendum admittebantur: vt infra dicitur. Hinc Augustus Scholam Iurisprudentiæ Romæ promouet. Caligula Athenarum Lugdunense celebritate Ludorum nobilitat. Domitianus stipendia publica professoribus attribuit. Adrianus Athenarum Romanum instituit. Constantius Menianus Scholas apud Æduos, iisque regendis Eumenium præficit. Theodosius Constantinopoli, Beryti & Romæ Auditoria pulcherrimo ordine disponit. Vt nihil dicam de Ptolomæo Musæi Alexandrini Institutore & Fundatore: nihil de alijs Regibus, qui apud se Liberales Disciplinas excoli voluerunt.

Singulis autem Academijs & Collegijs ab omnino institutum est, vt sui essent Præfecti, Rectores & Gymnasiarchæ, veluti Reipublicæ, aut Principum Vicarij, quorum curæ incumbere tam Præceptores seu Regentes, quam Discipulos in officio continere. Quemadmodum singulis Gymnasijs Gladiatorijs & Athleticis sui erant præfecti Gymnastæ, Gymnasiarchæ & Epistatæ dicti: qui non modò Iuuenibus, qui ibi exercebantur, sed eorum etiam Magistris præerant. hinc Eumenius à Constantio præficitur Scholis Æduensibus. Hinc toti Druidarum Ordini præerat, teste Cæsare, vnus Archidruida: hinc apud Persas Magis suus erat Archimagus, qui vt munus suum diligentius exequeretur, & authoritatem, quæ maxima erat, splendidius conseruaret, singulis mensibus 4. aut 5. libras ex arario percipiebat, teste Abdia Babylonio lib. 6. Apud Indos Archigymnosophista, proximam habebat à Rege dignitatem & authoritatem. Meminit Mathias Quadus l. 2. c. 1. Geogr. Iarchæ cuiusdam Gymnosophistarum tum Rectoris, & in aureo throno philosophantis, cum Apollonius eorum Academiam inuisit. Rabini & cæteri legis Iudaicæ Doctores Archisynagogo parebant: de quo hæc Adrianus apud Spartianum, *nullus nunc Alexandriæ Iudæorum Archisynagogus est.* Et in Alexandro Seuero Lampridius. *Syrum eum vocantes Archisynagogum & Archiereæ.*

Rectores
Academia-
rum &
Gymnasi-
archæ.

Similiter cum Ptolomæus Philadelphus Bibliothecam illam tam omnium Scriptis celebratam Alexandriæ comparasset, iuxta illam, Scholam publicam instituit, Professores liberalium artium vndecunque stipendio Regio euocauit, illisque omnibus Archiereum seu Principem Magistrum & Musarum Sacerdotem præfecit ad vitam: quo mortuo successoris substituendi potestatem sibi & posteris Regibus reseruauit: quam deinde Cæsares Romani subacta Ægypto sibi retinuerunt. Hac de re sic habet Strabo l. 14. Geog. *τῆς δὲ βασιλείας μέγας ἐστὶ καὶ τὸ Μουσικὸν ἔχει πλείονος καὶ ἐξέδραν καὶ οἶκον μέγαν, ἐν ᾧ συσσίτιον τῆς μεμπτότων τῶν Μουσικῶν φιλολόγων αἰδρωῖται. Ἐστὶ δὲ τῆς συνόδου ταύτης καὶ χρήματα κοινὰ καὶ ἱερῆς ἡ ἐπιτοῦ τῶν Μουσικῶν πταγμῶδες τόπος μὲν ὑπὸ τῆς βασιλείας, νῦν δὲ ὑπὸ τῆς Καισαρίας.* Idem Strabo commemorans Ciuitates Orientis, quæ suo tempore eruditissimis hominibus, literatissimisque disciplinis abundabant, tres potissimum prædicat, Tharsum Ciliciæ, Athenas Græciæ, Alexandriam Ægypti: sed huic palmam defert, quod longè plures eò tanquam ad Sapientiæ Mercatum proficiscerentur, æque scholis eius tanquam **ex equo Troiano exirent multi excellentes viri**, quorum ingenijs Exteri deinde ad humanitatem erudirentur.

Nobilissimum ergo fuit istud profectò institutum, partem Palatii seu Regiæ Musarum exercitio consecrare, Professoribus qui conuersarentur & conuescerentur, sumptus communes & stipendia publica assignare, vt in sodalicio conuersantes quietius litteris vacarent, de victu nihil solliciti. Extat Apollonij Tyanæi Epistola missa *τοῖς ἐν τῶν Μουσικῶν σοφοῖς Magistris ἐν Μουσῶν conuersantibus.*

Huicce veteri Collegio alterum addidit Claudius Imperator teste Suetonio sub eius vitæ finem. *Græcas scripsit Historias τερρηνικῶν* 20. id. de rebus Thuscis: *χαρχηδονιακῶν* 8. id. de rebus Carthaginensibus, *quarum causa veteri Alexandriæ Museo alterum additum ex ipsius nomine: institutumque, vt quotannis in altero τερρηνικῶν δέξερται, altero Καρχηδονιακῶν δέξερται statutis, velut in Auditorio recitarentur toti à singulis per vices.*

Reuera summopere enixus est Claudius , vt hæc Academia frequentissima esset , eximiiisque professoribus abundaret : quos ipse adlegebat per litteras Imperatorias , & adscribebat iis qui ibi de publico alebantur , vt innuere videtur Philostratus in vita Dionysij Milesij Sophistæ , quem ille κατίλεξε τῶ δημοσίᾳ ἐν τῷ Μυσίῳ στυμνῶν. Id. in Polem. κατίλεξε δ' αὐτὸν ἐν τῷ Ἰ Μυσίῳ κώλων ἐν τῷ Αἰγυπτίῳ στυμνῶν. Hoc verò modo Musæum definit. *Musæum* , inquit , est *Mensa Egyptia congregans quot quot sunt in toto orbe viri Docti* , τὸ δὲ Μυσίον πᾶσι τῶν Αἰγυπτίων ἐν γυμνασίοις ἐν πάσῃ τῇ γῆ ἰλλογίμου.

Postquam vero Alexandria facta est Christiana , eandem Academiam tenebant Gymnasiarchæ celeberrimi : inter quos commemorantur Pantenus sub Commodò circa an. Christi 190. Clemens dictus Alexandrinus Panteni auditor , & in Cathedra Theologica successor ; Origenes , Achilles , Dionysius , Athenodorus , Didymus , Athanasius & alij plurimi. Antiochenæ quoque Scholæ præfuit Malchion Authore Eusebio l. 7. c. 29.

Porro Gymnasiarchæ illi , cum sæpe docendi munus simul exercerent , nec facile possent omnibus Scholis suæ curæ commissis vacare , aut Gymnasis semper adesse , deligebant sibi Adiutores , qui PROSCHOLI dicebantur , Hypodidascali , Antescholani , Subdoctores & Submonitores. Neque Gymnasiarchæ modò , sed ipsi quoque Professores nonnunquam eiusmodi Adiutores habebant. De iis Cicero clare l. 9. Ep. 18. ad Papirium Pætum , de Ludo loquens eloquentiæ quem in suo Tusculano instituerat , *sellæ tibi erit in Ludo tanquam Hypodidascalo proxima*. De iisdem Quintilianus l. 2. c. 5. *Nunc verè scio* , inquit , *id fieri apud Græcos , sed magis per Adiutores , quos illi Hypodidascalos appellabant , quia non videntur tempora suffectura , si legentibus singulis ipsi præceptores præire velint*. Mos igitur iste à Græcis profluxit , quem deinde Romani imitati. Suetonius l. de Illust. Gramm. c. 10. *Atteius Prætextatus nobilis Grammaticus Latinus , Declamantium deinde Adiutor atque præceptor , ad summum Philologus ab se met nominatur*. Augustinus l. 8. Confess. c. 6. utitur verbo *subdocere* , & Aufonius Victorinum vocat , *Proscholum sive Subdoctorem* , hoc est , vt ait Vinetus , *Subprincipalem* , qui secundus sit à Principali & præfecto Scholæ eius vicem gerat.

Eiusmodi Adiutorum Officium sic describit Thomas Schreuelius in Diatribis Scholasticis orat. 5. ait enim , sicut præceptores cultores ingeniorum erant , sic proscholos seu promagistros fuisse , qui non tam docendis pueris , quàm formandis eorum moribus præfecti essent , vnamque hanc fere curam haberent , vt concinnè ad Magistrum pueri accederent , vt togam componerent atque omni gestu , incessu , vestitu compositi essent : vt externus corporis habitus animo bene composito responderet. Hoc autem ita facere solitos. In primo scilicet Scholæ vestibulo locum fuisse , quem Proscholium appellabant , velo tanquam aliquo integerrimo pariete disseptum , vbi Proscholus loci illius præfectus ingredientiæ obseruabat , externum corporis habitum componebat , dissolutos reprehendebat , ingressuris Auditorium morum ciuilitatem commendabat : nefas enim putabant Musarum adyta quemquam subire , qui non prius moribus excultus veniret. Hæc Schreuelius : quæ paucis verbis videtur Petronius complecti. *Nec diu tamen lachrymis indulsit ; sed veritus ne Menelaus Antescholanus inter cætera mala solum me in diuersorio inueniret , collegi sarcinulas*.

Magistri
seu Regentes.

Iam de Magistris seu Professoribus agendum , in quibus duo spectanda : receptio seu admissio ad docendum , & salarium. Receptio duplici modo fiebat ; examine & scriptione. Examen ab omni æuo visum est necessarium , ne quis temere ad docendum prosiliret. Apud Athenienses sic fiebat. Indicebatur dies examinis ; tum se sistebat Candidatus : aderant Magistri seu Professores , eique quas volebant Quæstiones de Disciplina quam professurus erat , proponebant præsentibus Tribunis , quos Archontas vocabant stante Repub. vel Proconsulibus sub Imperatoribus Romanis. Si satisfecisset , suffragiis Magistrorum adlegebatur ; sin minus , rejiciebatur. Sic ait Gregorius Nazianzenus sibi facundiæ principatum calculis datum Doctorum. Nec quis admittebatur ad docendum , nisi altero mortuo ; teste Luciano in Eunuchò. ἰδὲ δὲ ἀποθανόντος πρὸς ἄλλοι ἀντιχρηστῶν δόγμα σθέντα φησὶ τῶν Ἀείων. id. oportebat aliquo mor-

tuo alium in eius locum substituit, qui probatus fuisset calculo præstantissimorum. Sic mortuo Iuliano Sophista, cum multi nomen suum professi fuissent munus docendi ambientes, omnium suffragiis deliguntur Proæresius, Hephæstion, Epiphanius, & Diophantus, ut legitur apud Eunapium in Proæresio. ἡγοροδοῦντα δὲ δοκίμασθίντες ἀπόδοται κτίστοι. Et paulo post ἡγοροδοῦντων δὲ τέτατον id. his per suffragia creatis.

Apud Romanos ante Augustum, quisquis se ad docendum habilem arbitrabatur, docere, obtentâ tamen à Senatu vel à Censoribus potestate, poterat. At D. Augustus Iurisprudentiæ præsertim professioni limites præscripsit, & quo maior Iuris autoritas haberetur, constituit ut qui respondere vellent, seu responsa petentibus dare, ex autoritate principis responderent: atque ex illo tempore peti hoc pro Beneficio cœpit: ideoque optimus Princeps Adrianus, cum ab eo viri Prætorij peterent, ut sibi liceret respondere, rescripsit hoc non peti, sed præstari solere: quasi Principes non conferrent nisi iis qui prius se idoneos, nempe in examine demonstrassent. Hæc fere Pomponius.

Augusti constitutio ad omnes deinde professores extensa est. Philostratus Theodotum commendat, non tam quod primus Athenis mercede docuerit institutâ à Marco Imperatore, quàm quia M. Antonini Philosophi iudicio ad id munus delectus fuerat & Iuuentuti Atheniensium docendâ præpositus, cum eligendorum cæterorum, Platonicorum nempe Stoicorum, Epicureorum & Peripateticorum Philosophorum curam Herodi Attico dedisset, & Græcâ facundiâ & Consulari honore prædito, quémque Græca oratione fere vniuersos grauitate atque copia elegantiaque vocum longè superasse ait Gellius l. i. c. 2.

Secuti principes id quoque maxime cautum voluerunt, ne quis in demortui professoris locum subrogaretur, nisi prius fuisset iudicatus idoneus, ut legitur C. de professoribus l. si quis *Ne quis temere ad docendum proficiat, sed diligenter ante probetur. Quo loco Ulpianus. Reddatur unusquisque patriæ suæ, qui habitum Philosophi indebitè & insolenter usurpare cognoscitur, exceptis his qui à probatissimis approbati ab hac debent colluione secerni.* Athalaricus apud Cassiodorum l. 9. Ep. 21. ad Senatum Rom. vult novos Professores Decessorum suorum commoda & stipendia percipere, dummodo autoritate Senatus comprobati, & ad munus susceptum fuerint idonei iudicati.

Quod si quis Cathedras ambiuisse & temere usurpasse comperti sunt, confisi potius fauore quàm meritis, ab aliis Comprofessoribus ut vilis pretii homines semper habiti fuerunt: qualis fuit Iucundus Grammaticus Burdigalensis, de quo sic Aufonius Car. 9.

*Et te quem Cathedram temere usurpasse loquuntur,
Nomen Grammatici nec meruisse ferunt.*

Voce cirbo tamen.

Sic Anastasium Triuialem Grammaticum scholæ Burdigalensis honorem sibi non ausum usurpare, ait Pictauium concessisse; ibique indecorè conuenisse.

Nec omittendum quod supra in Academia Lugdunensi ex Errico Antiffiodorensi retulimus, neminem scilicet olim admitti solitum ibi ad docendum, qui non ante publico examine probatus fuisset. *Et ut aliquid rationis afferre videar, eo argumento colligimus, quòd quisquis Artium præstendatarum afficeretur studio, non ante Profectis inscribi merebatur, quàm exploratâ diligentia examinatus abiret.* Hæc de Examine sufficiant.

Altera ratio receptionis seu admissionis ad docendum, erat scriptio seu aliud aliquod specimen capacitatis. Ita legimus D. Augustinû à Symmacho Præfecto vrbis Rom. probatum fuisse, antequam Mediolanum mitteretur ad professionem Rhetoricæ. Sic enim ille l. 5. Confess. c. 13. *Sed utrique nesciebamus, ut dictione proposita me probatum Præfectus tunc Symmachus mitteret.* Extat in hanc rem Constitutio in l. Magistris C. de professoribus & Medicis. Qua cauetur, ut antequam quis ad docendam aliquam artem admittatur, is de ea re ab Ordine interrogetur, atque adeo specimen aliquod edat artis, quam profiteri cupit. Item Constitutione Leonis Imp. Cod. de Aduocat. dir. Iud. cauetur ut Iurisperiti, eorum qui se in consortium aduocatorum præfecturæ prætorio cooptari petebant, eos tantum admitterent,

Scriptis.

quorum in iure peritia à Doctoribus iuratis probata fuisset. Quod similiter factum erga cæteros artium professores, adeo ut nemo ad docendum publicè admitteretur, cuius meritum non fuisset experimento approbatum, non modò Romæ, sed nec in Municipiis aut Coloniis. Quam in rem constitutio Iuliani Imp. edita Spoleti Mamertino & Neura Coss. legiturque l. 10. Cod. *Magistros studiorum, Doctoresque excellere oportet moribus primum, deinde facundiâ. Sed quia singulis civitatibus adesse ipse non possum, iubeo quisquis docere vult, non repente nec temere proficiat ad hoc munus, sed iudicio Ordinis probatus Decretum Curialium mereatur, Optimorum (Magistrorum peritorum) conspirante consensu.*

Salarium autem seu Minerual Magistrorum duplicis fuit generis. Vnum honorarium in priuilegiis, honoribus & immunitatibus consistens. Alterum Quæstuosum, vocabaturque propriè *Merces & Minerual*: & hoc iterum duplex, certum seu publicum, & incertum, seu priuatum. Incertum vocamus, quod ex numero Discipulorum, & liberalitate parentum pendeat. Quo quis enim plures Discipulos habebat, plus etiam vulgo lucrabatur, amplioremque mercedem referebat: seu ex gratuitâ eorum liberalitate, seu ex stipulatione. Primus mercede docuisse dicitur Protagoras apud Platonem & Philostratum. Speusippus vnus è successoribus Platonis grandem pecuniæ summam exigendo collegit à volentibus & nolentibus. Nonnunquam stipulatio intercedebat inter Discipulum, seu eius parentes & Magistrum. hinc Varro l. 3. de re Rustica c. 2. *simul ac promiseris Minerual, incipiam.* Iuuenal. saty. 7.

*Quantum vis stipulare, & protinus accipe quod do,
Ut totiens illum pater audiat.*

Laudatur M. Antonius Gniphio à Suetonio in lib. de claris Grammaticis, quod mercedes non exigeret, nec de iis pascisceretur, ideoque plures ait consecutum. *Fuisse dicitur ingenij magni, memoriæ singularis, nec minus Græcè, quàm Latine doctus, præterea comi faciliq; natura, nec vnquam de mercedibus pactus, eoq; plura ex liberalitate discipulorum consecutus.* Maiorem autem vulgò Mercedem Rhetor, quàm Grammaticus habebat. Aufonius de Exuperio Rhetore Tolofano.

— *Tum pueros grandi merce docendi*

Formasti Rhetor.

Cic. 2. Phil. *At quanta merces Rhetori est data? audite, audite Patres conscripti, & cognoscite Reipub. vulnera: duo millia iugerum agri Leontini S. Clodio Rhetori assignata, & quidem immunita, ut tanta mercede nihil sapere disceres.* Amplas certè tam Grammatici, quàm Rhetores à nonnullis suis Discipulis consequebantur mercedes, ab aliis scæpe nullas, contra quos proinde illis competebar actio, aut ita Oeconomorum, vel Pædagogorum fraude furtoque imminutas, ut pro nullis pœne haberentur. Teste Iuuenale Saty. 7.

*Rara quidem merces, quæ cognitione Tribuni Non eget...
Quis gremio Enceladi doctique Palæmonis affert,
Quantum Grammaticus meruit labor? & tamen ex hoc
Quodcunque est, minus est autem quàm Rhetoris æra,
Discipuli Custos præmordet Acænitus ipse,
Et qui dispensat, frangit sibi.*

Professoribus verò scholarum publicarum salaria de fisco fuerunt attributa, primum à Ptolomæo Philadelpho Alexandria, ut ante docuimus: apud Romanos, à Vespasiano, teste Suetonio. *Ingenia & artes, inquit, vel maxime fouit: primus è Fisco Latinis Græcisq; Rhetoribus annua centena constituit.* Hoc est aureos millenos, inquit Casaubonus, nostrâ verò monetâ aureos bis millenos & quingenos. De hoc Vespasiani instituto similiter Eusebius ad an. 90. Christi *Quintilianus ex Hispania Calagorritanus primus Romæ publicam scholam & salarium à fisco accepit.*

Quod autem Vespasianus Romæ instituit, id in prouinciis fecit Antoninus Pius sic scribente Capitolino. *Rhetoribus & Philosophis per omnes prouincias & honores & salaria desulit.*

Dio cum Capitolino consentit, aïens Marcum Athenas profectum attribuisse professoribus annua stipendia ἑπτασιον μιᾶδων, scilicet mille drachmas singulis, ut ex Eunuchio Luciani discimus; quas Philostratus ob id vocat τὰς ἐκ βασιλέως Μυριάς id. *Mille Drachmas Regias.* Μυρία: autem singulæ summam efficiebant 40. sestertiorum,

sestertiorum, hoc est 400. aureorum; Monetæ verò nostræ secundum supputationem Salmasij 1000. Coronatos. At Tatianus in Oratione Apologetica aureos sexcentos annuos, seu sexagena millia nummum fuisse dicit stipendium Rhetorum & Philosophorum. *Vestri*, inquit, *Philosophi tantum à contemptu opum absunt, ut ab Imperatore Romanorum nonnulli annuos aureos sexcentos accipiant.* ὡς καὶ τῶν Ρωμαίων βασιλεὺς ἐπιτόλιος χρυσοῦς ἑξακοστὺς λαμβάνει πινάξ. Quem locum explicans Casaubonus ait notandam vocem πινάξ. id. nonnullos, ex ea enim intelligi, celeberrimis tantum Doctoribus id datum Salarium. Constantius Cæsar eandem summam assignat Eumenio Rhetori & Rectori Scholæ Æduensis. *Salarium te in sexcentis millibus nummum ex Reipub. viribus consequi volumus, ut intelligas meritis tuis etiam nostram constituere Clementiam.* Et ipse Eumenius in Oratione Eucharistica. *Salarium me liberalissimi Principes ex huius Reipub. viribus in sexcentis millibus nummum accipere iusserunt.*

Et licet sæpe Respub. multis impensis oneraretur, nunquam tamen Principes Doctoribus sua salaria aut detrahi, aut imminui voluerunt. Nam ut nihil dicamus de Constitutionibus Theodosianis & Iustinianæis, quibus expressè cautur, ut Liberalium Artium Professoribus mercedes & salaria reddantur; Athalaricus apud Cassiodorum l. 9. Ep. 21. nullatenus acquiescens Publicanorum nundinationi, qui prætexentes necessitatem Imperij & exhaustum Ærarium detraxerant constituta & consueta Professoribus Salaria, Senatui mandat, ut nulla eorum habita ratione, curet ea exactè persolui. *Nuper quorundam susurracione cognouimus Doctores Eloquentiæ Rom. Laboris sui constituta premia non habere, & aliquorum nundinatione fieri, ut Scholarum Magistris deputata summa videatur imminui. Quapropter cum manifestum sit premium Artes nutrire, nefas iudicauimus Doctoribus adolescentium aliquid subtrahi, qui sunt potius ad gloriosa studia per commodorum augmenta pronocandi.... Quâ de re P. C. hanc vobis curam, hanc auctoritatem propitiâ Diuinitate largimur, ut successor Scholæ liberalium litterarum tam Grammaticus, quàm Orator, nec non & Iuris Expositor commoda sui Decessoris, ab eis quorum interest sine aliqua imminutione percipiatur.*

Hæc autem Salaria geminâ pensione fuisse illis præstita & numerata declarat paulo post; primâ quidem post sex menses suscepti laboris: alterâ post annum. *Et ne aliquid pro voluntate præbentium relinquatur incertum, mox ut sex Menses exempti fuerint, statuta summe mediam partem consequantur prædicti Magistri mediam portionem: residua vero anni tempora cum Annonarum debitâ redhibitione claudantur.* Et paulò post, quàm id iustum sit, sic probat ab exemplo. *Nam si opes nostras Scenicis pro populi oblectacione largimur, & ea studiosè consequuntur, qui adeo necessarij non habentur, quantò magis illis sine dilatione præbenda sunt, per quos & honesti mores proueniunt, & Palatio nostro facunda nutriuntur ingenia?*

Non obstabat verò huiusmodi Salarij pensitatio, quominus parentes erga Magistros præstarent se liberales & gratos: ut ex loco præallato intelligitur; & ex Rescripto Gratiani ad Antonium Præfectum Prætorio Galliarum, quo liberum relinquit cuique Ciuitati suos Doctores & Magistros placito sibi iuuare compendio. Quinimo ut stipendij publici institutio remedium fuit aduersus paupertatem multorum ingenuorum, qui quod non possent mercedem professoribus soluere, ad studia se conferre non audebant, ita & aduersus Diuitum maliciam, qui Magistros debito solatio defraudabant, ne ut ibidem ait Athalaricus, *de alieno cogentur pendere fastidio.* At nihil vetabat, quominus acciperent, si quid daretur honorarij loco & gratitudinis.

Hactenus de Mineruali Quæstuofo, nunc de Honorario breuiter agamus, quod in promotione ad honores Palatinos & Publicos, atque in immunitatibus consistebat. Ipsa certè professio per se honesta semper habita est: quid enim est honestius, inquit Quintilianus l. 12. c. vlt. quàm docere, quod optimè scias? Sic ad se Cælium deductum à patre Cicero proficitur. Sic Pansam, Hirtium, Dolabellam in morem præceptoris exercuit. Nec Constantius Dignitati Magistri memoriæ & libellorum supplicum derogari credidit, cum Eumenium Rhetorem ad resumendam professionem oratoriam & Scholarum Æduensium præfecturam induxit.

Iam verò quid dicemus de iis, qui è scholarum professione ad supremos Rej-

pub. Magistratus honoresque prouecti sunt ? quorum tantus est numerus , vr nullâ quantumuis accuratâ & euriosâ diligentia iniri possit. Nam vt Othonem prætereamus , cui teste Tacito l. 3. Ann. Litterarium ludum exercere vetus ars fuerat: Iulium Pertinacem, qui Grammaticam publicè professus: Eugenium Rhetorem , qui Imperator consalutatus, quis nescit M. Antonium cognomento Philosophum Iunio Rustico Professore Rhetorices & præceptori suo binum Consulatum detulisse, eique post obitum à Senatu statuas postulasse ? quem Imperatorem legimus apud Capitolinum, tantum honoris Magistris suis detulisse, *vt imagines eorum aureas in Larario suo haberet, ac sepulcra eorum aditu, hostiis, floribus semper honoraret.* Quis verò enumeret quàm multi è Gallis nostris ad supremas Dignitates promoti sint, præter Eumenium, qui è Rhetoricâ professione Magister sacræ memoriæ factus est, & Aufonium, qui à Gratiano ad Consulatum aliasque præfecturas euectus est ? Quis referat, quàm multi similiter è Græcis suprema honorum Palatinorum & Imperij consecuti sint ! Anatolius cognomento Azurrio omnibus, vt ait Eunapius, Regiæ honoribus Muneribusque perfunctus, demum Præfectus Prætorio constitutus est, qui Magistratus Imperatoria dignitas est *ἡ δὲ ἀρχὴ βασιλεία ἐστὶν τῶν προφύτων.* Proæresio statua in foro decreta est, cum hac inscriptione REGINA RERVM ROMA REGI ELOQVENTIÆ. Celso, qui Romæ Professionem publicam pollicebatur, procurat Symmachus apud Theodosium l. 10. Ep. 18. locum inter Senatores. *Celsus, inquit, Archetymo patre, quem memoria litterarum Aristoteli supparem fuisse consentit, Iuuentuti nostra Magisterium bonarum Artium pollicetur, nullum questum professionis affectans. Atque ideo dignus in Amplissimum Ordinem cooptari, vt animum vitii avaritia liberum Dignitatis premio muneremur. Sunt huius rei exempla nobilia, qua prudens amuletur imitatio. Nam & Carneadem Cyreneum, & Pænum Clitomachum Atheniensis Curia societate dignata est: iidem vt nostri Zaleucum Legum Locrensiū Conditorem Ciuitate donarunt. Dignum est igitur aternitate numinis vestri Celsum genere, eruditione, voluntate laudabilem adiudicare nobilibus cum pignore Dignitatis, cum prerogatiua scilicet Consulari, ne sumptum eius magis, quam Magisterium quæsisse videamur. Hinc Imperatorem vehementer laudat, quod tantum virum Optimatem sapientiæ Romanis Gynasiis arrogasset.*

Priuidégiæ. Quod vero ad Priuilegia spectat & immunitates vacationesque, fufè de iis agunt Iureconsulti lib. 10. Cod. ad tit. 46. 47. 49. & 52. vna hæc Constantini constitutio ad Volusianum sufficiat. *Medicos & maximè Archiatros, vel ex Archiatris, Grammaticos & Professores alios litterarum & Doctores Legum vna cum vxoribus & filiis, nec non & rebus quas in Ciuitatibus suis possident, ab omni functione, & ab omnibus muneribus, vel Ciuilibus vel publicis immunes esse præcipimus, & neque in prouinciis hospites recipere, nec ullo fungi munere, nec ad iudicium deduci, id. Non alio trahi ad iudicium, nec eximi vel exhiberi, vel iniuriam pati: vt si quis eos vexauerit, pæna arbitrio Iudicis plectatur: & Mercedis etiam eis & Salariæ reddi iubemus, quo facilius Liberalibus studiis & memoratis artibus multos instituant.*

Scholastici. Diximus de Magistris. Nunc operæ pretium est nonnihil quoque dicere de Scholasticis, quorum duplex cernitur in veteribus Academiis diuisio. Vna ratione Gentis seu Nationis: altera ratione generis, seu fortis & status. Prior inuenta ab Atheniensibus ob ingentem scholarium multitudinem ex omnibus orbis partibus confluentium, Asiaticorum, Ægyptiorum, Scytharum, Græcorum, Latinorum, Gallorum moribus & linguis differentium: quos ad maiorem profectum Magistris suæ quosque Nationis diuidebant. Id videtur innuere Gellius l. 18. c. 2. *conueniebamus ad eandem cænam complusculi, inquit, qui Romani in Græciam veneramus, quique eadem, auditiones eosdem Doctores colebamus.* Ibi Gellius cum aliis Latinis audiuit Phaurinum Arelatensem, qui è Gallia Athenas profectus fuerat: & Taurum philosophum etiam Latino-græcum eò libentius, quod illi Latine & Græcè loquebantur, seque eo modo suis Discipulis magis idoneos præstabant ad docendum.

Mira autem erat, imo importuna in comparandis conquirendisque scholaribus sedulitas. Nam pro variis sectis Philosophi præsertim & Sophistæ ac Rhetores suos habebant Procuratores, quos vocabant τῆς τῶν ἀγαθῶν ἀρετῶν id. Scholarum Duces, qui tirones de nouo aduenientes, ad suum quisque Collegium & Pro-

professorem deducere satagebant, etiam vi adhibitâ. Imo ipsas vrbes prouinciasque exteras præoccupabant teste Gregorio Naz. in Orat. de laudibus Basilij. Vbi de Procuratoribus illis loquens qui in id incumbabant, vt Scholæ Magistrorum suorum numero Discipulorum crescerent locupletioresque fierent, *ea res, inquit, vehementer absurda est. Præoccupantur vrbes, vi.e, portus, summa mentium, planities, solitudines, omnes; denique Attica & reliqua Græciæ partes, atque adeo incolarum permulti: nam & illos quoque in partes ac studia distractos habent.* Ita Libanius adolescens exceptus à Discipulis Diophanti, & ad eum perductus, qui si sponte sua Doctorem eligere potuisset, ad Proceresium, vel ad popularem suum Epiphanium se contulisset, vt legitur apud Eunapium.

Inter istas autem Factiones sæpe rixa cædesque oriebantur, dum adolescentes aduenientes alij alio distrahebantur; hincque tota Ciuitas turbabatur; insurgentibus in Scholasticos proceruos Ciuibus, & Scholasticis in Ciues: vt accidit tempore Iuliani Sophistæ, quo Sophistarum nemo in publicum aliquandiu prodire ausus est, tanta fuit tamque vehemens seditio inter Ciues & adolescentes, vt docet Eunapius in eius vita. Nec minor accidit eo defuncto: quippe cum de successore deligendo ageretur, & plurimi docendæ Sophisticæ munus ambientes nomen suum professi fuissent, vrbs in contraria studia diuisa est; donec tandem isti quatuor, Proceresius, Hephæstion, Epiphanius & Diophantus, veluti præstantiores communibus omnium suffragiis delecti sunt & comprobati. Atque ne deinceps factionum illarum occasione turbæ exurgerent, singulis assignatæ sunt Nationes, & ex illis Nationibus quotquot aduenirent Scholastici. Itaque totus Oriens cessit Epiphanio. Diophantus Arabiam sortitus est. Hephæstion Atticam; sed breui excessit. Proceresius Pontum, Bityniam, Hellespontum, Lydiam, Cariam, Pamphyliam, Ægyptum & Libyam. Et quam quisque partem accepit, veluti Magistratum quendam reputauit, κατὰ τὴν γέρας inquit Eunapius in Proceresio: qui de hac re sic habet.

ἡ μὲν γὰρ ἰάα κατὰ τὴν γέρας Ἐπιφανίῳ σαφῶς ἐξήρητο: τὴν δὲ Ἀρβίαν εἰλήκει Διόφαντος. Ηφαίστιον δὲ κατὰ δέσας περιέρσιον ἀπέληθεν ἐξ Ἀθηνῶν καὶ ἀνθρώπων. περιέρσιον δὲ ὁ πόντος ὄλος, καὶ τὰ ἐκείνη περιέρσιον τὴν ἐμμιλητὰς ἀπέπεμπε, ὡς τὸ δικαίον ἀγαθὸν τὸν ἄνδρα. Γαυμάχοτος: περιέρσιον δὲ καὶ Βιθυνία πᾶσα καὶ Ἐλλισπόντος id. Orientem quidem veluti Magistratum aliquem aut Premium Epiphanius delegit. Diophantus Arabiam sortitus est. Hephæstion reueritus Proceresum abiit Athenis & homines reliquit. Proceresio Pontus vniversus & finitima Gentes Discipulos submittere, virum illum tanquam vernaculum, bonum & apud se natum admiratæ. Adiunxit se illi cum tota Bithynia Hellespontus.

Ex his & sequentibus apud Eunapium, liquet Academiam Atheniensem tunc fuisse diuisam in 4. primarias Nationes, singulas verò earum multas continuisse & complexas fuisse prouincias. Pura Syriacam seu Orientalem, cuius Princeps erat Epiphanius è Syria oriundus, continuisse Syriam, Armeniam, Persidem, Indiam &c. Arabicæ, quæ Diophanto Arabi cesserat, adiunctas fuisse tres Arabias & totam illam plagam: Atticæ, quæ Ephæstioni obtigerat, totam Græciam: Ponticæ omnes illas Gentes & Prouincias, quas enumerat Eunapius, quasque ait Proceresio ex Armenia Pontica oriundo obuenuisse.

Hac ratione putarunt Athenienses se satis prudenter occurrisse turbis & rixis, quæ ex eiusmodi scholasticorum extraneorum conuersione & deductione oriebantur: quippe futurum arbitrati, vt vnusquisque nouus sponte & liberè ad professorem se conferret suæ quisque Nationis. Verum quam difficile sit consuetudinem antiquam præfertim ludicram & delectabilem ex iuuenum animis eradicare, probauit euentus. Nam Libanius adolescens Antiochenus & Syrus paulo post Athenas profectus, insidiis exceptus Discipulorum Diophanti Arabicæ Nationis Principis, ad eum deductus est, qui ad Epiphanium vt ad popularem se contulisset, si ei licuisset. Quæ praua consuetudo multos deterrebat à Scholis Atheniensibus, vt nihil dicamus de ludicra deductione ad Balnea, deque sumptu & conuiuio, quod Scholæ Procuratori & deductoribus apparare tenebantur. Nam initio Nouus seu Tiro pendeat tantummodo nouem obolos ad vnguenta, coronas, sacrificia, ad sustinendam Musarum seu Scholæ Procuratoris & Ducis dignitatem δεκάνας φανερὰς εἰς τὴν ἀγορῆν περιέρσιον;

vt legitur apud Athenæum l. 22. Verum abiit tandem iste iocundus aduentus, seu ius, quod pro eo pensare necesse erat (Ius Bejaunij Maiores nostri vocauerunt) abiit inquam in sumptus immodicos, primusque Lycon contemptis legibus sumptuariis, in Peripato opiparam cenam exhibuit tanta cum ostentatione, & pompa, vt nemo non execraretur & ipsum & Athenas, quæ tam immodicos sumptus fieri paterentur, vt refert idem author l. 12. c. 25. Et iste Lycon factus suo tempore Musarum Procurator *ῥῆς ἀγορεύων ἀρχαίου*, in loco Ciuitatis celeberrimo, in Cononis ædibus Triclinium cum 20. lectis stratis parauit ad fastum & arrogantiam. Hæc & plura Athenæus.

Hunc tandem insanum morem sustulerunt Imperatores Romani, extatque in hanc rem Constitutio l. 3. Cod. de Veteri iure enucleando, & in Cod. Theod. l. 1. De Studiis liberalibus Vrbs Romæ. Hoc autem modo rem peragi voluerunt, vt legitur in Rescripto Valentiniani ad Olibrium Præfectum Vrbs.

1. Enim Scholastici antequam è patria pedem efferrent, adibant Magistrum Censuum Prouincialium Iudicum & ab eo litteras ad Præfectum Vrbs obtinebant, in quibus exprimebatur nomen, oppidum, natales, ne parentibus inuitis digressi viderentur, vtque Romæ Magistros idoneos & suæ certæ Gentis nanciscerentur. *Quicumque ad urbem discendi cupiditate veniunt, primitus ad Magistrum Censuum Prouincialium iudicum, à quibus copia est danda veniendi, eiusmodi litteras profcrant, vt oppida hominum & Natales & merita expressa teneantur.*

2. His muniti litteris Romam ibant, traditisque Præfecto vrbs & Magistro Censuum declarabant, quâ potissimum in facultate studere vellent. Tum ille in Album seu Matriculam referebat eorum nomina, vt hoc pacto sciret quanam homines & ex qua Gente, quibusue studiis vacaturi essent. *Deinde vt in primo statim profiteantur introitu, quibus potissimum studiis operam nauare proponant.*

3. Idem Magister Censuum per se vel alium lustrabat hospitia studentum, inquirebatque, num sedulo studiis vacarent, eique facultati, quam initio professi fuerant, incumberent; an cœtus & quasdam consociationes facerent, an ludos & spectacula frequentarent. *3. Vt hospitia eorum sollicitè Censuum norit Officium: quò ei rei impertiant curam quam se afferuerint expetisse. Idem immineant Censuales, vt singulis eorum tales se in Conuertiis præbeant, quales esse debent: qui turpem inhonestamque famam & consociationes, quas proximas putamus esse criminibus, estimant fugiendas: nène spectacula frequentius adeant, aut appetant vulgò intempestiua conuiuia.*

4. Si quem inueniebat aduersus præscriptas leges peccantem, nec officio fungentem, idem Imperator voluit, vt publicè castigaretur, & ex vrbe expelleretur. *Quinetiam tribuimus potestatem, vt si quis de his in vrbe se ita non gesserit, quemadmodum Liberalium Rerum dignitas poscat, publicè verberibus affectus, statimque nauigio superpositus abiciatur Vrbe, domumque redeat.*

5. Idem Imperator Præfecto vrbs mandauit, ne pateretur Iuuenes ultra 25. ætatis annum in studiis commorari, nisi forte necessitas exigeret: quo pacto volebat inertes & ignauos atque perditos ganeones, qui vt alios corrumperent, sæpe in Academicis remanebant, expelli. *His sane, qui sedulo operam Professionibus nauant, vsque ad 25. suæ ætatis annum Roma liceat commorari. Post id verò tempus, qui neglexerit sponte remeare, sollicitudine Præfectura etiam impurius in patriam reuertatur.*

6. Voluit confici singulis mensibus à Magistro Censuum Matriculam seu Catalogum tum Nouitiorum, tum eorum qui studiorum cursum absoluissent, quos in vrbe remanere nolebat, nisi forte Academicis oneribus essent adstricti. *Verum ne hæc perfunctoriè fortasse curentur, Percelsa sinceritas tua Officium Censuale commoneat, vt per singulos menses, qui vel vnde veniant, quive sint pro ratione temporis ad Africam, vel ad cæteras prouincias remittendi, Breuibus comprehendat. His dumtaxat exceptis, QUI CORPORATORVM sunt oneribus adiuncti. Hoc est sine dubio, præter eos qui de corpore sunt Academiae, eiusque oneribus adstricti.*

7. Voluit Breues eiusmodi seu Matriculas ad se mitti, vt agnito vniuscuiusque Scholastici merito, in Imperij administratione eo vti posset, quo modo minime accendit adolescentum animos ad strenue studendum. *Similes autem*

Breues ad Scriinia mansuetudinis nostræ annis singulis dirigantur: quo meritis singulorum institutionibusque compertis utrum quandoque nobis sint necessary, iudicemus.

Porro Scholastici cuiuscumque Nationis essent, triplicis omnino generis fuisse videntur apud Veteres, nimirum Externi, Conuictores & Alimentarij. Circa externos non moramur, & alios ex aliis hospitij Collegia seu Scholas frequentantes, quos certum est fuisse magno numero.

Conuictores autem sic distinguimus ab Alimentariis, ut diuites à pauperibus, quod illi propriis, isti alienis sumptibus & impensis in studio aletentur. Conuictores Negari certè non potest, quin vel professores, vel Gymnasiarchæ Contubernium habuerint ingenuorum adolescentum, quemadmodum hodie vulgo vsurpari solet. Neminem Pythagoras qui non esset apud se conuictor, in scholam suam admittebat, testis Aulus Gellius *Sed id, inquit, pretereundum non est, quod omnes simul, qui à Pythagora in cohortem illam Disciplinarum recepti erant, quod quisque familia pecunieque habebant, in medium dabant. Et coibat societas inseparabilis, tanquam illud fuerit antiquum Consortium, quod in re atque verbo Romano appellabatur* K. 6. 01.

Charondas Legislator apud Thurios voluit ut Ciuum liberi omnes in ipso Ludo seu Collegio instituerentur, conductis ad id mercede & ære publico præceptoribus, teste Diodoro l. 12. utque plures vnus Magistri curæ & Disciplinæ mandarentur, qui simul Magister esset & Comes, sicut de Thuscis & Massiliensibus traditur. Air quoque Suetonius lib. de Illust. Rhetorib. cap. 6. C. Albucium Silonem Nouariensem receptum fuisse in Planci Oratoris Contubernium, breuique ipsi Planco silentium imposuisse. Et Seneca Ep. 6. ad Lucilium præclare docet conuictum formandis moribus plus prodesse quam scholam ipsam. *Plus tibi viuua vox & conuictus, quam oratio proderit: in rem presentem venias oportet. Primum quia homines amplius oculis quam auribus credunt, deinde quia longum est iter per præcepta, breue & efficax per exempla. Zenonem Cleanthes non expressisset, si eum tantummodo audisset. Vita eius interfuit, secreta prospexit, obseruauit illum, an ex sua formula uiueret. Plato & Aristoteles & omnis in diuersum itura sapientum turba plus ex moribus, quam ex verbis Socratis traxit. Metrodorum & Hermachum & Polianum magnos viros non schola Epicuri, sed contubernium fecit.*

Nec prætereundum, quod dum cœnabant Conuictores, solebat aliquis eorum, aut seruus è suggestu vel mensæ assistens legere Græcarum aut Latinarum aliquid: tumque si quid occurreret difficultatis, magistri explicabant, Conuictores interrogabant, & Quæstiones proponebant. Testis Gellius l. 3. c. 19. de Contubernio Phauorini Arelatensis in Atheniensi Gymnasio publici professoris. *Apud cœnam Phauorini Philosophi cum discubitu fuerat, cæptusque erat apponi cibus, seruus assistens mensæ eius legere inceperat aut Græcarum quid litterarum, aut Nostratum. Velut eo die quo affui legebatur C. Bassi eruditi viri liber de origine verborum... Tum Phauorinus, ubi hæc audivit, superstitiosè, inquit, hæc... Et l. 9. c. 19. Sicut nuperrime apud mensam cum legerentur utraque simul Bucolica Theocriti & Virgilij.*

Quod verò attinet ad Scholasticos Alimentarios, quos hodie vulgo *Bursarios* Bursarij appellamus, id fuisse videretur institutum à Ptolomæo illo Mufæi Alexandrini Conditore, qui non modò Præceptores sumptibus Regiis vndequaue euocauit, sed eosdem cum iuuenibus bonarum artium studiosis ad necessarios Reipub. vsus publicis impensis ali voluit: vnde Thimon Phliasius apud Athenæum Iuuenes illos auibus comparat pretiosissimis, quæ in Cauca pascuntur. Apud Romanos Nerua, teste Eutropio pueros & puellas egenis natos parentibus publico sumptu per Italiam ali & institui iussit. Traianus Neruam imitatus, ut legitur apud Aurelium Victorem, quinque mille adolescentes bonæ indolis ex omni Imperio selectos publicè ali & parentis affectu paribus disciplinis erudiri curauit. Adrianus quoque incrementum liberalitatis adiecit pueris ac puellis, quibus Traianus alimenta detulerat, inquit Spartianus. Plinius in panegyrico Traiani meminit huiusce Liberalitatis his verbis. *Paulominus P. C. 5000. ingenuorum fuerunt, quos Liberalitas Principis nostri conquisiuit, inuenit, adsciuit. Hi subsidium bellorum, ornamentum pacis publicis sumptibus aluntur, patriamque non ut patriam tantum, verum ut altricem amare condiscunt. Ex his Castra, ex his Tribus replebantur, ex his aliquando nascentur, quibus alimentis opus non sit.*

Immortale principis sui factum imitatus Plinius Secundus non ludos aut gladiatores, sed annuos sumptus in alimenta ingenuorum dedit, prouiditque, ut ex reditu agri quem Aëtori publico mancipauerat & imposito vectigali receperat, pauperes pueri & ingenui alerentur atque educarentur. Cuius rei extat memoria apud Mediolanum in lapide ubi hæc verba leguntur. **HOC AMPLIUS DEDIT IN ALIMENTA PVERORVM ET PVELLARVM PLEB. VRBANÆ HS. CCC. IN TVTELAM BIBLIOTHECÆ HS. C.** addit Cataneus in notis ad Ep. 8. l. 1. extare adhuc huiusce Plinianæ liberalitatis vestigium Comi, vnde ipse originem duxerat. Ipse verò de hoc suo facto sic scribit ad Caninium Ep. 18. l. 7.

Equidem nihil commodius inuenio, quam quod ipse fecit. Nam pro quingentis millibus nummum, que in alimenta ingenuorum ingenuarumque promiseram, agrum ex meis longè pluris Aëtori publico mancipavi: eundem vectigali imposito recepi ccc. millia annua daturus. Deinde hæc aurea verba subiungit; nec ignoro me plus aliquanto quam donasse videor, erogauisse, cum pulcherrimi agri pretium necessitas vectigalis infregerit. Sed oportet priuaris utilitatibus publicas, mortalibus aternas anteferre, multoque diligentius muneri suo consulere, quam facultatibus.

Hæc Laudabilia Exempla imitati sunt deinde Principes Christiani vbique passim. Alexius Comænus Musæum instituit, in quo pueros iubebat erudiri pecuniâ ex Regio vectigali datâ. Victor III. Pontifex Max. Grammaticorum scholam, in quâ publicè docerentur pauperum liberi, constituto tam Magistris & pædagogis, quàm Discipulis ad victum vectigali: teste Zonara. quid vero Reges Franciæ præstiterint, dicitur in Historia.

D E

S C H O L I S

C O E N O B I A L I B V S

E T E P I S C O P A L I B V S .

ACTENVS de Scholis, seu Accademiis à veteribus Gallis & à Romanis institutis egimus. Nunc tertium scholarum genus longè à prioribus diuersum, quod est Cœnobialium & Episcopaliū, se se nobis offert examinandum. Quandiu Romani Gallias rexerunt, satis belle & feliciter cum litteris actum est: vt enim erant bonarum artium amantissimi, amabant quoque earum cultores: honoribus, beneficiis & opibus cumulabant: atque idcirco florebat illæ, erantque in pretio, & honore alebantur. At postquam à Barbaris expulsi sunt, in Gallias magno impetu exundantibus, & ab ijs occupatæ vrbes primariæ, cum deserunt præmia studiosis retribui, deserunt & artes exerceri. Quis enim virtutem amplectitur ipsam, inquit Iuuenalis, præmia si tollas? Et quia pluscæteris Galliarum Prouincijs Aquitania & Narbonensis optimarum artium exercitio florebat, primæ quoque earundem cladem senserunt & viderunt occupatæ à Gothis & Wisigothis ab anno circiter 419. & iisdem subditæ per 80. & amplius annos. Ita vt iam temporibus Sidonii Apollinaris circa an. scilicet 470. omnis pœne germana latinitas multis in locis exularet. Quanquam ille & nonnulli alij nobili ardore & studio ducti discedentes Musas retinere conarentur, & reuera aliquandiu retinuerint.

Verum succrescentibus bellis inter Romanos, Gothos, Francos, Vandalos & Gallos, & Romanis tandem ex omni Galliarum parte depulsis, Gothis verò ex Aquitania, quam occupauerant, Franci victoriâ & imperio Gallicano potiti, homines rudes & ignari litterarum, plusque armis confisi quàm artibus, vt pote qui partum armis Regnum, iisdem tueri conabantur; publicam illam, quæ ante vigerat litterarum professionem vanescere, imò pœne extingui passi sunt in plurimis locis summo Reipub. Christianæ detrimento.

Tum verò veriti proceres Ecclesiastici, ne sublati litteris fides Catholica vacillatura esset, scholas in omnibus passim Episcopis ad Clericorum saltem instructionem instituere cœperunt. Opportunè quoque iisdem temporibus Benedictus Ordinem suum instituit, & propter innumerabilem hominum ad eum confluentium multitudinem, vbique passim Cœnobialia crexit & in Cœnobialibus scholas priuatas ad Monachorum instructionem, quas deinde necessitate cogente publicas facere & externis atque Laicis aperire coacti sunt: quo argumento vtebantur olim Dominicani aduersus M. Guillelmum de S. Amore & Academicos Parisienses, cum eis obiiciebatur nimio studio & ambitione affectata publicè docendi professio.

Eodem & Iesuitæ cum initio sui Instituti Scholas habere prohiberentur. Qua de re sic scribit Ribadeneira l. 2. vitæ Ignatianæ c. 24. *Quod præclarum inuentum imitatus est B. Benedictus Monachorum & ipse in Occidente parens, qui*

pueros in Cœnobiis educabat, informabatque ad pietatem, ad eum ferme modum, quo Societas nostra in quibusdam Collegiis separatim nunc facit: sic Placidum & Maurum puerulos à B. Benedicto receptos legimus, & omni genere virtutum excultos atque perfectos. Quæ consuetudo diu postea tenuit. Nam D. Gregorius Anglos pueros magnâ diligentia conquiri iubebat & in sui Ordinis Cœnobiis aliisque educari. Et D. Thomas Aquinas longo post tempore in Cassinensi Monasterio à puero institutus est. Neque vero pueros fingebant Monachi S. Benedicti ad omnem tantummodo virtutis laudem, sed etiam Disciplinis & omni scientiarum genere instruebant. Nam & in Germania & in Gallia & in Anglia magna cum laude docuerunt, auctore & principe huius Instituti venerabili Beda, qui ante annos 800. in Anglia docuit & schola præfuit.

Sed omnium curiosissimè & diligentissimè rem istam examinavit Trithemius in Chronico Hirsaugiensi & alibi passim, ubi ait Benedictinos ab omni ævo ad Litterarum professionem se contulisse, duplicesque scholas instituisse: in minoribus quidem Monasteriis *Minores*: in Maioribus verò & Locupletioribus *Maiores*, & in his omnium Disciplinarum emporium atque professionem: atque ad has confluere solitos ex toto orbe Monachos, qui deinde ad Episcopata, & ad alias Ecclesiæ dignitates promouebantur. In illis porro Maioribus vnum aliquem doctrinâ & solertiâ præcellentiore rei Scholasticæ præfectum fuisse, qui non modo docebat ipse, sed & curabat ut alij Commo-nachi litterarum professioni addicti suum in docendo Munus exequerentur. audiamus ipsum. Sic ergo habet in Chronico Hirsaug. *In omnibus Ordinis nostri Cœnobiis in Germania & Gallia maximè Monachorum Scholasticæ ex Monachis habebantur, qui Iuniores quosque & ingenio præstantes in primitiuis litterarum scientiis erudirent, & postea qui habiles inuenti fuissent, ad altiora transmitterent.* En *Minores Monachorum Scholas*, subiungit de Maioribus. *In solis autem famosioribus Cœnobiis, quibus & abundantia rerum temporalium erat copiosior & Monachorum numerus maior, constituiebantur ad officium docendi alios Monachi omnium doctissimi, & non solum in Diuinis, sed etiam in secularibus litteris eruditi, ad quos mittebantur Monachi altioribus Disciplinis instituendi.* Inter Maiora vero Cœnobia commemorat hæc præsertim Fuldense, Sangall. S. Dionysii Parisiense, Turonense, Antissiodorensis &c.

Cum autem hæc scholæ Monachis & Oblatis solummodo edocendis institutæ fuissent, quia tamen Episcopi & alii Ecclesiarum prælati suas exercere neglexerunt, aut exerceri non curarunt, nec habebant Laici & seculares quolibet suos commodè mittere possent ad eruditionem, eos præsertim, quos Ecclesiasticis Ordinibus destinabant, processu temporis intra ipsa Monasteria recipi & hospitari postularunt, aut ad Cœnobiales Scholas Externos miserunt. At Monachi veriti, ne si Seculares Regularibus miscerentur, in Monasticum ordinem confusio & peruersitas irreperet, duplices scholas exercitio litterarum addiderunt: interiores quidem Cœnobitis instituendis, exteriores vero Secularibus edocendis. de vtrisque clarè Enkekardus Monachus in lib. de Casibus S. Galli c. 1. *traduntur, inquit, post tempus Marcello schola Claustræ cum Notxero postea cognomine Balbulo & ceteris Monastici habitus pueris. Exteriores autem id. Canonice, Isoni cum Salomone & eius Comparibus.* Quæ verba referens & expendens Filefacus in lib. de Sacrà Episcoporum authoritate c. 15. subdit. *Sed hinc discimus Claustrales istas scholas in intimis Monasterii penetralibus constitutas fuisse, alias vera extra Monasterium.*

Tales quoque fuerunt scholæ S. Benedicti ad Ligerim seu Floriacenses, nimirum interiores & exteriores: ad has verò missus est Abbo filius Ciuis Aurelianiensis, ut in eius vita apud Aimonium legitur c. 1. *talibus ergo Abbo, inquit ortus parentibus in Floriacensi Monasterio Scholæ Clericorum Ecclesiæ S. Petri obsequensum traditur litteris imbuendus.* Et has scholas ait Ioannes de Bosco in Bibliotheca Floriacensi, plus quinque millibus scholasticorum olim abundasse. Sed de his alias.

Porro in illis Maioribus Cœnobiis toti rei Scholasticæ vnum aliquem Monachum præfuisse nomenque Scholastici habuisse, testis est idem Trithemius, è quorum Collegio, inquiens, in singulis Cœnobiis maioribus vnus ceteris in scientia

via scripturarum excellentior Scholasticus ponebatur. Quod si quem non habebant idoneum, quem aliis præficerent, aliunde, hoc est ex aliis Monasteriis euocabant eodem teste. Quoties autem idoneum ad hanc subeundam provinciam in suo Cœnobio Monachorum Abbas minimè haberet, de aliquo alio Monasterio petere aptum non erat verecundum. Maximum enim dedecus iudicabat dociles animos Monachorum negligere, quos ut moribus & litteris bene instituere possent, nullis laboribus, nullis parcebant impensis. Sic namque doctissimus ille Gemblacensis Monachus Sigebertus multo tempore in Cœnobio S. Vincentij Metensis Monachorum præceptor, quanquam de alio Monasterio fuit. Ita Strabus Monachus Fuldensis in Hirsfeldia, Notgerus S. Galli in Stabulensi, Albinus Monachus Angelus in Fulda, Milo S. Amandi in Corbeia, atque alij complures in aliis Monasteriis docendi ad tempus tenuerunt Officium.

Imo nonnunquam si deessent Monachi satis periti, è secularibus assumebantur, qui id muneris præstarent. Refert enim Hedio l. 6. c. 9. Histor. Eccles. Doctos viros è Græcia in Galliam venisse, & à Pipino ac Carolo M. in Monasteria missos esse, ut Græcam linguam docerent Monachos: atque ita Egidium in Galliis, Apollonium Ratisbonæ in Cœnobio Hemerani, Vergilium apud Salzburgenses inclaruisse: Hæc de Scholis Cœnobialibus.

Quod ad Scholas Episcopales spectat, non est dubium, quin antiquissimæ sint, ut pote tum institutæ, cum Ecclesia liberior esse cœpit in exercitio Christianæ religionis. Et in iis non modo professores ab Episcopis aduocatos, sed Episcopos etiam ipsos docuisse legimus: ut videtur innuere Synesius Ptolemaidis Cyrenicæ Episcopus Ep. 57. contra Andronicum, quo loco Episcoporum facta improbens, qui se negociis temporalibus applicabant, ait de se ipso: *sed quemadmodum nec Philosophus sui publicus, neque theatri spectaculis deditus, neque ludum litterarium aperui.* Quasi dicat se non exercuisse scholas publicas ad ostentationem & gloriæ aucupium, ut multi facere solebant. Id tamen postea prohibitum fuit, legimusque à Gregorio Pontif. Max. quendam Episcopum obiurgatum fuisse, quod Grammaticam profiteretur.

Itaque, ut Episcopi se totos Ecclesiæ regimini traderent, suis scholis viros doctos præfecerunt, qui futuros Christi milites seu Clericos instituerent liberalibus Disciplinis, dum ipsi Pastorum officium agerent, sacrisque concionibus vacarent. Quod institutum in Ecclesia Alexandrina viguit maximè, vbi teste Eusebio functi sunt eo munere Pantænus, Origenes, Achilles, alique viri doctissimi; Episcopi verò Gymnasij Moderatores erant & professorum Coriphæi. Antiochenæ quoque scholæ præfuit Malchion, eodem Eusebio teste. Et hoc institutum constituendis in singulis Episcopis Scholarchis, qui sub Episcopo scholas regerent, occasionem dedisse communis fert sententia.

Renatus Choppinus l. 1. de Sacra Politia originem huius rei repetit à D. Paulo his verbis. *Paulus ille magnus Ecclesiæ propugnator & diuinitus electum Organum Evangelicæ Philosophiæ refert alios esse in Ecclesia doctores, & pastores alios, nonnullos Ministros inferiores Ephes. 4. Ex quo antiquitus prodire Ecclesiastica schola ad Clericorum cæterorumque Egentium eruditionem. Quibus litterariis Gymnastiis præfiebantur viri lectissimi, qui non Theosophiam modo, sed Grammaticam quoque & humaniores Disciplinas edocerent. Vetus hæc consuetudinis in Alexandrina Ecclesia meminisse Eusebius l. 7. sacra Histor. 7. 20. quæ in Ecclesia sanctos eo professionis munere Achillam, Pantænum & Origenem scriptum est ab Eugenio ipso l. 6. c. 3. & l. 7. c. 29. Vnde continuus fuit hic & ad longas ætates mos perductus, ut à Presbyterorum Collegio pueris erudiendis functio mandaretur Litterato Gymnastarcha, illiusque officio incumbere prospicere, ut politiori doctrinâ iuuentus imbueretur. Can. de Quibusdam 37. distin. qui desumptus est è sacra Synodo Eugenij 1. PP. Hodie etiamnum in Cathedrali quolibet sacerdotum Cætu Scholiarcho videmus Ludo Litterario præpositos, qui Doctores elegantiorum artium seligant, cæteraque Musæi publici commoda promoveant. Imo & sacram hanc dignitatem esse in Pontificali templo quolibet notat Innocentius III. Moquentinensis rescribens Studiorum Præfeto.*

Ut autem tum scholæ illæ facilius exercerentur, tum Episcopi & Canonici decentius & religiosius viuerent, institutum est regnante in Francia Pipino, ut more Cœnobarum iuxta Claustrum septa commorarentur & conuescerentur. In eam rem à Pipino Romam missus est ad Stephanum Papam Chrodegangus

olim in Palatio Caroli Martelli eruditus, deinde Referendarius, cum vero Episcopus Metensis: isque effecit ut Stephanus in Franciam veniret. Qui salutato Pipino, aliquandiu in Abbatia San - Dionysiana commoratus præclaram illam Constitutionem Claustralem edidit, teste Paulo Warnefrido Diacono For-Julienſi lib. de Episcopis Metensibus, ubi de Chrodegango verba faciens, *Is, inquit, in Palatio maioris Caroli ab ipso enutritus eiusdemque Referendarius exiit, ac demum Pipini Regis temporibus Pontificale decus promeruit. (an. 743.) fuit autem omnino clarissimus omnique nobilitate coruscus, forma decorus, eloquio facundissimus, tam patrio quam Latino sermone imbutus, seruatorum Dei nutritor, orphanorum viduarumque non solum altor sed & clementissimus tutor. Cumque esset in omnibus Locuples à Pipino Rege omnique Francorum Cœtu singulariter electus Romam directus est, Stephanumque venerabilem Papam, ut cunctorum vota amebant, ad Gallias euocauit. Hic Clerum adunauit & adinstar Cœnobij intra Claustrorum septa conuersari fecit, normamque eis instituit, qualiter in Ecclesia militare deberent, quibus annonas vitæque subsidia sufficienter largitus est, ut perituris vacare negotiis non indigentes, Diuinis solummodo Officiis excubarent. Ipsumque Clerum abundanter Lege Diuina, Romanaque imbutum Cantilena morem atque Ordinem Rom. Ecclesia seruare præcepit: quod usque ad id tempus in Metensi Ecclesia factum minimè fuit.*

Quæret iam Curiosus aliquis, quo loco essent illæ Scholæ constitutz & quomodo regerentur. De loco, hoc legendo accepimus, constitutas fuisse in inferiori Basilicæ nauî, vel in Atrio seu in aliquo Conclauî atrij iuxta Canonem 23. Concilij Toletani 4. habiti circa annum Christi 624. in quo hæc habentur verba. *Quicumque in Clero puberes aut adolescentes existunt, omnes in vno conclauî atrij commorentur, ut lubricæ ætatis annos non in Luxuria, sed in Disciplinis Ecclesiasticis agant deputati probatissimo seniori, quem & Magistrum Doctrinæ & testem vitæ habeant.*

Hinc ab edocendis Paruis locum illum, seu Atrium volunt aliqui vocatum fuisse PARVIS, cuiusmodi est Atrium Basilicæ Parisiensis, quod vulgò dicitur *le Paruis Nostre-Dame*. Et Mathæus Parisiensis ad an. 1250. Vbi de quibusdam exactio-nibus Legatorum Apostolicorum in Francia loquitur, deque miserimo quodam Magistro Clericorum, qui pendere tributum cogebatur. *Pro illa substantiola persoluenda, inquit, cogebatur ille pauperibus multis diebus Scholæ exercens venditis in Paruis libellis vitam famelicam & Codrinam protelare.* Quæ verba explicans Iacob. Wartius in Glossario, *Sanè, inquit, aliquando Pars quedam in inferiore Nauî Ecclesiæ Scholæ exercendæ destinata à Paruis Pueris ibi edoctis PARVIS vel PARVISIVM, Angl. THE PARVIS dicebatur. Sensus igitur est pauperculum istum non tantum coactum fuisse Scholam docere, sed & exemplaria libellorum pro paruulis suis exscribere eisque vendere. Adhuc in celeberrima Oxoniensi Academia postquam Magistri Quolibeta sua siue disputationes magnas in Scholis publicis absoluerint, Iuniores paruis suis pomeridianis se exercent, & Paruisas appellant. Etiam & in Collegiis Iurisperitorum Nostratium exercitium siue Colloquium studentium THE PARVILE vocabatur, quod nunc Moote dicimus.*

Regimen
Scholarum
Episcopali

Talis ergo Scholarum illarum locus, quale verò regimen? hoc quoque ex Variorum Authorum scriptis collegimus, plures aliquando fuisse in Atrio Cellulas Magistrales, hodie vulgò *Classes* vocamus, pluresque Magistros pueris, adolescentibus, Clericis & Presbyteris in Grammaticalibus & aliis artibus liberalibus, in cantu & psalmodia, in intelligentia Sacrarum Scripturarum, Sacramentorum, Ritualium & Ceremonialium instituendis addictos: omnesque illos Vni è Canonice ab Episcopo vel à Capitulo ad id muneris electo paruisse, qui in aliquibus locis *Scholasticus*, in aliis *Scholaster*, alibi *Capischola*, seu Caput Scholæ, alibi *Decanus*, vel *Cancellarius* appellatur. Et de eo intelligendus Canon Concilij Toletani IV. quo præcipitur, ut pueri probatissimo alicui Seniori ad custodiendum deputentur. Ad cuius Canonis explicationem hæc habet Chrodegangus in lib. de Regula Canonicorum c. 48. quem publici iuris fecit Lucas Dacherius in Spicilegio tom. I. *SOLERTER Rectores Ecclesiarum vigilare oportet, inquit, ut pueri & adolescentes, qui in Congregatione sibi commissa nutriuntur vel erudiuntur, ita iugibus Ecclesiasticis Disciplinis constringantur, ut eorum lasciuia atas & ad peccandum valde*

proclivis nullum possit reperire locum, quo in peccati facinus proruat. Quapropter in huiusmodi custodiendis & spiritualiter erudiendis talis à Prælati constitutus est Frater, qui eorum curam summâ gerat industriâ, eosque ita artissimè constringat, qualiter Ecclesiasticis Doctrinis imbuti & armis spiritualibus induti & Ecclesiæ utilitatibus decenter parere & ad gradus Ecclesiasticos quandoque dignè possint promoveri. Libuit præterea ob edificationem congruam & instructionem negotij, de quo agitur, quandam SS. Patrum sententiam huic operi inserere que ita habet (Conc. Tolet. 4.) Quisquis autem in Clero Puberes aut Adolescentes existunt, omnes in vno Conclavi Atrij commoventur, vel lubricæ etatis annos non in luxuriâ, sed in Disciplinis Ecclesiasticis agant deputati Probatissimo Seniore quem & Magistrum Doctrinæ & testem vitæ habeant.... Hic ita præmissis oportet ut Probatissimo Seniore, pueri ad custodiendum, licet ab alio erudiantur, deputentur. Frater verò, cui hac cura committitur, si eorum curam parvi pendit, & aliud quàm oportet, docuerit, aut his aliquam cuiuslibet læsionis maculam ingesserit, severissimè correptus ab officio amoveatur & Fratri alij hi committantur, qui eos & innocentis vitæ exemplis informet & ad bonum opus peragendum excitet.

Initio quidem Archidiaconi hanc videntur habuisse curam, dicebanturque Primicerij Scholæ. Ita legitur in Ep. 4. S. Remigij Tomo 1. Conciliorum Ecclesiæ Gallic. Cum igitur Lenitas feceris, Presbyteros consecraris, Archidiaconum institueris Primicerium Scholæ clarissimæ militiæque Lectorum. legitur etiam apud Chrodegangum hic titulus, De Archidiacono seu Primicerio. Postea specialis hæc instituta est in Capitulo Cathedrali Dignitas cum Præbenda, vocataque in aliquibus locis Scholania vel Scholastria: de qua extat quædam Decretalis Alexandri III. Quæ tamen inter eas non legitur, quæ ex ipso in Decretalibus Gregorianis referuntur. Titulum habet De Magistris Collect. 2. Peruenit ad Nos, quod cum in Ecclesia Laudunensi & Ecclesia Tornacensi ad sustentationem eius qui Scholam regit, Beneficium olim deputatum fuisset, sicut per omnes fere alias Maiores Gallicanas & fuisse quondam, & in quibusdam adhuc esse dignoscitur.

Talem autem Primicerium seu Magistrum Scholarum Hospinianus comparat cum Rectore Academiæ: nam ille Scholarum Episcopaliū & Clericalium præfectus erat, ut iste Publicarum. Erat Scholasticus inquit, Scholæ Ecclesiæ inspectior & moderator primæ Dignitatis: qualem in Scholis Publicis, quas Academias iam nuncupant, dicere possumus Rectorem. Ille autem cæteris Magistris tam qui in Scholis Atriensibus, quàm qui in vicinis docebant, autoritate Apostolica vel Episcopali licentiam docendi impertiebatur: quam Dignitatem & potestatem etiamnum habet sub Cancellarij nomine in Vniuersitatibus plurimis, in aliis ipsi Episcopi Cancellarij munere funguntur: quâ dere sic habet Gregorius Tolos. Syntag. l. 15. c. 19. Tolosæ post Præpositum secundus in Dignitate est Cancellarius Academia, & Canonicus in choro & alibi. Cadurci non ita: sed post Archidiaconos duos & Cantorem Officium gerit. Hic in Diplomatis summorum Pontificum, qui Privilegia Academia nostræ Cadurcorum largiti sunt, dicitur Magister Scholarum. Nam antequam Academia esset, erat inter Canonicos vnus Magister, aut Canonica portio vni Magistro dabatur, qui docendi prouinciam susciperet, & suâ curâ alios Præceptores & Magistros docendi causa deligeret iuxta Concilij Generalis & Lateranensis Decreta. Subinde in institutione Academia ex Magistro Scholarum factus est Cancellarius, eiusque Dignitas, ut aliarum Dignitatum Ordo, metienda est ex consuetudine Ecclesiarum, in quibus sunt instituti. Sed nos ea de re ad calcem primi seculi Vniuersitatis Parisiensis, vbi de Rectore & Cancellario pluribus agemus.

*DE SCHOLIS PARIENSIBVS ANTE
Carolū Magnum.*

Circa Scholas Parisienses triplex est Scriptorum opinio. Aliqui eas reponunt inter celebres, præsertim ex quo Gallia Christianam fidem amplexa est. Scribunt enim Dionysium Areopagitam relictis Athenis Romam primum contendisse: deinde à Clemente Pontifice in Gallias missum ad prædicandum Christi Euangelium Lutetiæ resedisse, litterasque humanas & diuinas cum fide seminasse. Addunt auctoritatem Boëtij scribentis in lib. de Disciplina Scholarium *se in Ciuitate Iulij Cæsaris, quæ Parisus dicebatur, multos artes mendicare perspexisse, nullis eis pocula Philosophiæ administrantibus.* Vnde inferunt olim fuisse Parisiis celebre litterarum Emporium, sed tempore Boëtii, licet ad illud Germani, Itali, Hispani confluerent, minus floruisse.

Verum ista duo fundamenta nimis caduca sunt & incerta, quàm vt ad hanc sententiam accedere debeamus. Primum quidem, quod Ludouici Pii temporibus inualescere cœpit, tam validis rationibus & coniecturis impugnatur, vt si non falsum, certe falso & commentitio proximum appareat. Alterum verò, quod Seucrini Boëtij auctoritate nititur, plurimum quidem ponderis haberet, si libellus iste Boëtij factus esset. Verum tria euincunt non esse, Titulus, Elocutio & Inuentio: Titulus quidem, quia opusculum inscribitur nomine Boëtij illius viri consularis, tam celebris in Historia, qui statim in præmio ait se inhumani Regis Gothorum, nempe Theodoricus *cruciatu corrosus* fuisse: deinde cap. 2. causa sanitatis recuperandæ in Galliam se transtulisse, in Ciuitate Iulij Cæsaris nempe Parisiis multos artes mendicare perspexisse. At constat Boëtium, paulo postquam Theodoricus Romam aduenit, ab eo quorundam Improborum impulsu relegatum, non Parisios neque in Galliam, sed Ticinum seu Papiam: neque inde egressum: nonoquo demum anno in carcerem cum Symmacho Socero coniectum, ibidemque obtruncatum.

Elocutionem quoque non redolet Boëtij opusculum istud, puritatem elegantiamque sermonis, quæ cernitur in libris de Consolatione Philosophiæ, quos ille Ticini conscripsit, aliisque eiusdem authoris operibus. Non potest autem eiusdem hominis tam dispar esse stylus, etiam si maximè conetur.

Inuentio denique non potest tribui Boëtio; cuius temporibus non erat ea ceterè frequentia Scholarium Lutetiæ, quam author ille fingit tum fuisse. Meminit enim c. 2. non modo Gallorum, sed Britonum, Germanorum, Hispanorum atque Romanorum, quorum paucos, quia proterui erant & discholi, Magisterij Gradu & honore donari viderat. Præterea de Determinationibus agit Terminorum Philosophiæ; de Archischolaribus, quos Baccalauteos appellamus; de Incipientibus, deque deductione eorum ad Scholas Magistrorum, aliisque eiusmodi circumstantijs studiorum, quas temporibus Boëtij nondum usurpatas fuisse Parisiis manifestum est; nec forsan alibi.

Præterea opus istud inter Boëtiana à nemine veterum Scriptorum recenseri legimus: & quanquam non diffitemur antiquum esse, nec contemnendum putamus, non tamen Caroli M. seculo vetustius esse credimus. Quis vero sit illius author, nihil audemus affirmare. Sed si coniecturâ vti licet, videtur esse vetus aliquis professor Academiæ Parisiensis, qui præcepta quidem tradidit de Disciplina Scholarium, sed suppressis nominibus multorum mores arguit: & corruptissimam quorundam Magistrorum consuetudinem reprehendit, quorum ne incurreret offensionem, nominibus pepercit. Adde quod licet videatur de Gymnasio Atheniensi loqui, omnino tamen Parisiensem Disciplinam, indigitat, quam cernimus antiquitus obseruatam, & qualis fuisse videtur à temporibus Caroli M. ad Ludouici IX. Ætatem. Itaque si in re tam antiqua diuinationi & conie-

aturæ locus est, credibile est libelli memorati authorem esse Ioannem Scotum seu Erigenam, qui Caroli Calui temporibus Lutetiæ publicè docebat: quippe tria illi conuenire videntur, quæ in illius opusculi auctore deprehenduntur. Quod scilicet studuerit Athenis, Græcæque litteras amauerit: at Ioannes è Græco in Latinum multa opera iussu Calui conuertit. Quod Dialecticæ studium maximè commendat: cui Ioannes impensissimè addictus fuit, & Sophisticis cauillationibus etiam nimium. Quod denique Magistros fugillet: quia non placebat eorum in docendo consuetudo. Vnde Ioannes multorum inuidiam & odium incurrit. Sed de his plusquam satis.

Aliorum est opinio, nullas omnino fuisse Scholas Parisienses antiquitus: atque ideo Civitati Parisiensi nimis quippe præcis temporibus angustæ & ignoræ omnem derogant litterarum professionem, cum nullus veterum Authorum illius meminere: non Ausonius Burdigalensis, non Sidonius Apollinaris, qui tam curiosè tamque studiosè celebres suorum temporum scholas præstantissimosque professores commemorant.

Certe mirum videri debet hanc Galliæ Celticæ partem, si litterarum exercitium habuit, nulla famâ inclaruisse. De Belgica minus mirum, quæ à cæteris Galliarum partibus longius abest: ideoque minus culta semper fuit, hincque cæteris fortior existimata: vnde miratur Sidonius l. 4. Ep. 17. in Arbogaste Belgica tantam facundiam fuisse Tu, inquit, *Quirinalis impletus fonte facundia, poterit Mosella Tiberim ructas. Sic Barbarorum familiaris, quod tamen nescius Barbari sermorum. Par Ducibus antiquis lingua manuque; sed quorum dextera solebat non minus stylum tractare, quam gladium. Quocirca Sermonis pompa Romani, si qua adhuc respiciam est, Belgicis olim siue Rhenanis abolita terris, in te resedit: quo vel incolumi, vel perorante, & si apud limitem ipsum Latina iura ceciderunt, verba non titubant.*

Narbonensis verò & Aquitania amplissimum olim tenuerunt Litterarum Imperium. Itaque cum vetusti authores Gallicanam facundiam prædicant, de illis certè Galliarum partibus vulgo intelligendi sunt. Ipsa quoque quæ tribuunt epitheta, ingenij Vasconici & Prouincialis naturam exprimunt. M. Cato lib. 2. Origin. apud Carisium, *Pleraque Gallia duas res industriosissimè persequitur, rem militarem & argutè loqui.* Hieronymus ad Rusticum Monachum. *Ac post studia Galliarum quæ vel florentissima sunt, & paulo post ubertas Gallici nitorque sermonis.* Et ad Paulin. quàm eleganter Aquitanum hominem & Vasconici ingenij pompam exprimit, de Hilario loquens, *S. Hilarius Gallicano cothurno attollitur.* Et in præmio Ep. 2. ad Galatas eum vocat *Eloquentia Latina Rhodanum.*

At Celtis nostris nihil tale legimus attributum: imò potius ruditatem quandam & impolitiam. Sulpicius Seuerus Dialog. 1. c. vlt. *Tu verò vel Celticè, aut si maus Gallicè loquere, dummodo iam Martinum loquaris.* Irenæus in Præfat. l. 1. aduersus hæreses. *Non autem exquires à nobis qui apud Celtas commoramur, & in Barbarum sermonem plerumque auocamur, Orationis Artem, quam non didicimus.* Quæ verba non ita tamen intelligenda sunt, vt Lugduni, vbi tum sedebat Episcopus, nullum esset litterarum exercitium, fuisse enim celeberrimum antea demonstrauimus: sed quod homo Græcus Latini sermonis elegantiam non potuisset nec posset perfectè callere, satis quippe occupatus in addiscenda lingua Gallicana, cuius ipsi necessarius erat: vsus in negotiis suis **Diaeceseos tractandis.** Sidonius Apollinaris l. 3. Ep. 3. *Heccidicum nobilem Aruernum laudat, quod in Aruernia Latinis Musis causam dedisset & occasionem instituendi exercitij. Mitto istic ob gratiam pueritia tuæ vpdique Gentium confluxisse studia litterarum, tuæque persona quondam debitum, quod sermonis Celtici squamam depositura Nobilitas nunc Oratorio stylo, nunc etiam Camænalibus modis imbuebat. Quid est autem illa sermonis Celtici squama, nisi ruditas & impolitia?*

Itaque præter Lugdunenses & Æduenses Scholas raras videmus in tota Celtica fuisse alicuius celebritatis & famæ, nomenque meruisse Gymnasij Publici, aut Academiæ. Quanquam tamen non videtur posse negari, quin in Metropolitibus & in aliis Urbibus, vbi Romani Præsides Tribunal habebant, Liberalium Artium professio exercita fuerit. Nam vt ait D. Augustinus l. 19. de Ciuit. c. 7. *Opera data est vt imperiosa Ciuitas (Romana) non solum iugum, verum etiam linguam suam domitis Gentibus imponeret.* Et Gratianus Imperator edixit, vt saltem in Me-

tropolibus Gallie nobilium Professorum electio celebraretur : cuius Rescriptum ante retulimus.

Iam verò quis nescit Lutetiam Parisiorum fuisse Præsidum Cæsarianorum sedem? Iulianus, qui Apostata dictus est, cum in Gallia degeret, Ciuitatem illam, posthabitis suæ Ditionis vrribus, delegisse videtur ad habitandum: vnde illam vocat in Encomio Barbæ *Caram Lutetiam τὴν φίλην Λυκεσίαν*, cuiusque laudat situm & temperiem; ibidem extruxit Palatium, quod diuturnis temporibus Palatij Iuliani Thermarumque nomen retinuit. Expulsis verò è Gallia Romanis Primi Francorum Reges, si studia litterarum non amplificauerunt, saltem non abstulerunt: imò postquam à bello quieuerunt & Christianam fidem amplexi sunt, in primariis suis sedibus eas exerceri voluerunt. Belforestius singularis diligentiae vir & Antiquitatum Gallicarum Indagator solertissimus atque accuratissimus ait in sua Cosmographia, eo loco vbi de Vniuersitate Parisiensi fusè differit, Clodouæum I. è Pagano factum Christianum in monte, qui tunc Locutitius seu Leucotitius, deinde verò San-Genouesianus dictus, Basilicam extruxisse magnificam in honorem SS. Apostolorum Petri & Pauli, ibique constituisse Canonicos, vt vocant, seculares, & SEMINARIUM LITTERARVM. Item in Ecclesia S. Vincentij, quæ nunc S. Germani Præterensis appellatur, institutam olim fuisse Scholam Ecclesiasticam.

Childebertus I. dicitur amauisse litteras, fatisque commodè Latine locutus; atque è Tribunali Ius subditis reddidisse. Sic enim de eo Fortunatus apud Massonium, *Cum bella odisset, pacem & litteras ac iustitiam amabat: primus enim Regum Nostrorum Latine sciuit, cum parens atque auus Sicambriçè locuti fuissent.*

Chilperico Childeberti successori hoc imprimis illustre gloriosumque fuit, quod Francigenarum Regum primus poësim excoluerit, & poëtice composuerit; quodque teste eodem Fortunato, nullo interprete multarum Gentium linguas discernere soleret. Gregorius verò Turonensis l. 5. c. 45. scribit eum addidisse quinque litteras Alphabeto, vt suauior commodiorque foret idiomatis Francici pronuntiatio, præcepisseque omnibus Magistris, vt eas Discipulis diligenter inculcarent. *Addidit & litteras litteris nostris, inquit, id est α sicut Graeci habent Æ, The, W WI. quarum Characteres subscriptimus: hi sunt O, ↓, Z, π. & misit Epistolas in Ciuitates Regni sui, vt sic pueri docerentur, ac libri antiquitus scripti planati pumice rescriberentur.*

Alij aliter scribunt, aiuntque illum has quinque Græcorum Duplices θ χ φ ξ ψ. in Alphabetum nostrum transcripisse ad exprimendas vno Characterè hasce geminas TH, Ch, PH, Cs, PS. quod quidem in vsu fuisse quandiu vixit, testatur Gregorius; cum eo verò institutum illud interisse

Idem refert ab eo conscriptos fuisse duos libros versibus, sed nullo certo pede, nec obseruatà quantitate, constantibus. *Confecit, inquit, duos libros, quasi Seditium imitatus, quorum versiculi debiles nullis pedibus subsistere possunt: in quibusdam non intelligebat: pro longis syllabas breues posuit, & pro breuibus longas statuebat; & alia opuscula, vel hymnos, siue Missas, quæ nulla ratione suscipi possunt.* Aimoinus tamen Historiæ Francicæ scriptor longè aliter de Chilperici Poemate sentit, eo scilicet constituisse, quàm non illi Poëtici ingenij spiritus deesset, queriturque sua ætate quæsitum iam reperi non potuisse. **In exemplum vero venæ illius non infelicis refert Epitaphium, quod ille in honorem S. Germani Parisiensis Episcopi composuisse dicebatur, quod legitur in vita S. Germani à Fortunato Pictauiorum Episcopo scripta: sed venam Fortunati, vt arbitror, sapit magis, quàm Chilperici. Vt vt sit, illud ad venerandæ antiquitatis commendationem referre non pigebit.**

Ecclesiæ speculum, Patria vigor, Arareorum:

Et Pater & Medicus, Pastor amorque Gregis.

Germanus virtute, fide, corde, ore beatus,

Carne tenet tumulum, mentis honore polum.

Vir cui dura nihil nocuerunt fata sepulcri:

Viuit enim, nam mors quem tulit, ipsa timet.

Crenit adhuc potius Iustus post funera. Nam Qui

Fictile vas fuerat, Gemma superba micat.

*Huius opem ac meritum multis data verba loquuntur
Reddunt & cæcis prædicat ore Dies.*

*Hic vir Apostolicus raptus de carne trophaum
Lure triumphali confidet arce poli.*

Obiit Germanus 28. Maij an. 576. scribit quoque idem Fortunatus Charibertum optimè didicisse Latine loqui, itavt Romanos ipsos benedicendi facundia superaret.

*Cum sis progenitus clara de stirpe Sicamber,
Floret in Eloquentia lingua Latina tuo.*

*Qualis es in propria docto sermone loquela?
Qui nos Romanos vincis in Eloquentia.*

Clotarius Junior Chilperici filius, qui regnare cœpit an. 587. erat teste Sauarone in litteris versatissimus, Divini cultus amantissimus, benignus, mitis, liberalis, omnique virtutum genere decoratus. Addamus ex Fredegario c. 92. Fuisse patientiæ deditum, timentem Deum, Ecclesiarum & sacerdotum magnum Muneratorem, pauperibus elemosynas tribuentem, seque omnibus benignum & pietate plenum ostendere solitum: quæ virtutes solent Musas comitari.

Eodem anno, aut certe sequente Guntranus Aurelianorum Rex in vrbe sua exceptus est Orationibus omnis generis, Syriacis, Hebraicis, Iudaicis & Latinis. Testis Gregorius l. 8. c. 1. Processit, inquit, ei obviam immensa turba cum signis atque vexillis canentes laudes: & hinc lingua Syriaca, hinc Latinorum, hinc etiam ipsorum Iudeorum in diversis laudibus variè increpabat. Hunc præterea scribunt fuisse benignum erga pauperes & elemosynarum largitorem. Notat idem Gregorius l. 4. c. 24. Gondobaldum Gontrani filium Professoribus Aurelianensibus traditum fuisse in Disciplinam.

De Dagoberto commemorat Massonius l. 1. Annal. ex communi omnium scriptorum sententia neminem illo fuisse ad studia litterarum animo propensorem, & boni æquique amantiorem, aut erga Deum magis pium. Rigordus verò ait eum fuisse eloquentissimum: quod quidem eò credibilius videri potest, quia Clotarius pater eum severè voluerat educari sub Disciplina Sandragesii Præceptoris.

Iam verò quis dubitet, cum legit Reges istos fuisse litteris deditos, quin Aureliæ & Lutetiæ Scholas haberi voluerint, in quibus urbibus primariam Regni sui sedem posuerant: de Lutetia quidem testis Gregorius l. 1. c. 37. & 38. Clodouæum exclusis Gothis & partâ de Alarico victoriâ Parisios venisse, ibique Cathedralium Regni constituisse. Aimonius, seu potius Continuator l. 5. c. 51. de eadem sic scribit. Parisiana sedes propria Regum est, eamque sicut in antiquis legitur scriptis Reges Francorum Regiam habere consueverunt.

Quod ad Episcopos verò Parisienses attinet, quorum curæ maximè incumbat Clerum instruere & fidem propagare, non est dubium, quin scholas quoque in Episcopo habuerint. Et de S. Germano communis est sententia, multos eum habuisse Discipulos. Non enim erubescabant olim Episcopi cum fidei dogmatis litterarum peritiam teneris mentibus infundere. Vnde Fortunatus, qui ex Italia post B. Maurum Benedicti Discipulum in Galliam se contulit, quique Turonis publicè docuit, & tandem ad Pictaviensem sedem promorus est, de Germano deque Clero Parisiensi verba faciens, ait Beatum Episcopum tam senes rexisse quàm iuvenes.

Carmine Davidico Divina Poëmata pangens

Cursibus assiduis dulce revolvit opus.

Inde Sacerdotes, Leuiticus hinc misat Ordo:

Illos Canities, hos stola longa regit.

In medio Germanus adest Antistes honore,

Qui regit hinc Iuvenes, subrigit inde senes.

Quæ postrema verba interpretatur Hemeræus de Scholis, quas B. Præsul regebat, è quibus ait prodisse viros eximia pietate illustres, & inter alios Briocum & Clodoaldum, huncque in Ecclesia Parisiensi Clericali gradu refulsisse. Briocus autem natione Hibernus S. Vincentij in Aremorica regione creatus est Episcopus.

Ad hunc Beatum virum mittebantur ex omnibus Regni partibus nobiles ado-

Iescentes, quos pietas parentum sacerdotis destinabat, ut ab eo humanam litteraturam, moribus Ecclesiasticis & pietate Christianam imbuerentur. Ita Bertranus à Parentibus ipsi traditus, ab eo instructus & institutus fuit, ut ipsemet in testamento scribit: de Germano enim verba faciens, *ille, inquit, me dulcissimè enutrit, & in suam sanctam orationem ad sacerdotij honorem perduxit.*

At præclaram illam Germani scholam, in qua non modò artium liberalium, verum etiam Cantus & Psalmorum professio celebrabatur, pœne sustulit Eusebius quidam natione Syrus Episcopus pecuniâ consecutus anno circiter 565. de quo sic scribit Gregorius l. 10. *Ragnemundus Parisiacæ urbis Episcopus obit: cumque Germanus eius Faramundus presbyter pro Episcopatu concurreret, Eusebius Quidam negotiator genere Syrus datis multis muneribus in locum eius subrogatus est: isque accepto Episcopatu omnem Scholam Decessoris sui Germani & Ragnemundi, abiciens Syros de genere suo Ecclesiasticæ Domui Ministros statuit.* Sic schola Parisiensis, quæ Germano præfule & Childeberto Rege floruerat, sub hoc Episcopo Syro plurimum defloruit.

Nec præterire æquum est, quod scribit Fortunatus ad laudem insignis Regis Childeberti, illum scilicet superbam Basilicam seu Ecclesiam Episcopalem extruxisse quæ cum templo, Salomoniaco certaret, de cuius dedicatione licet nihil dicat, certum tamen est eam fuisse Diuæ Virgini communi Parisiensium patronæ dedicatam. Idque clarè testatur Aimoinus l. 3. c. 57. de gestis Francorum. *Interea, inquit, Fredegundis Regina Marito viduata ad Basilicam Parisiacæ urbis in honorem S. Mariæ dicatam cum Theauris quos secum habebat, se conferens, à Ragnemundo suscipitur Episcopo.* Fortunatus ergo sic habet l. 2. de Templo illo fide & Religione Christianâ permagnifico.

*Si Salomoniaci memoretur Machina Templi,
Arte licet par sit, pulchrior ista fide.
Nam quæcunque illic veseris velamine Legis,
Clausæ fuere prius, hinc referata patent.
Floruit illa quidem vario intertexta Metallo,
Claruit hæc Christi sanguine tincta nitens.
Illam aurum, lapides ornarunt, Cedrina liena.
Hic venerabilior de cruce fulget honor.
Constitit illa vetus ruituro structa Metallo:
Hæc pretio mundi stat solidata Domus.
Splendida marmoreis attollitur aula columnis,
Et quia pura manet, gratia maior inest.
Prima capit radios variis oculata fenestris
Artificisque manu clausit in arce diem.
Cursibus auroræ vaga lux laquearia complet,
Atque suis radiis & sine sole micat.
Hæc pius egregio Rex Childebertus honore
Dona suo populo non moritura de dit.
Totus in affectu Diuini cultus inherens
Ecclesia viles amplificauit opes.
Melchisedech noster merito Rex atque sacerdos
Compleuit Laicus Religionis opus.
Publica iura regens ac celsa Palatia seruans
Vnica Pontificum gloria, norma fuit.
Hinc abiens illic meritorum viuunt honores
Hic quoque gestorum laude permans erit.*

Ex dictis igitur intelligimus à primis Christi seculis, maximè vero ab institutâ Monarchiâ Francorum ad annum circiter 600. perpetuum fuisse Lutetiæ litterarum exercitium, non eo quidem splendore, quo post Carolum Magnum fuit, sed aliquo certe & laudabili; atque adeo non ita fuisse Barbaros Parisienses, ut Angli prædicant, quandoquidem ut testantur eorum Annales, Lutetiam commigrare solebant ad primariam Regni Francici sedem, ut suauioribus Disciplinis, ciuilitate morum, sanâ Doctrinâ, Diuinarumque scripturarum intelligentiâ imbuerentur.

Non est verò dissimulandum, quod scribunt aliqui à Dagoberto ad Carolum M. <sup>Clades lit-
terarum.</sup> fuisse quasi duorum seculorum caliginem, & valde paucos in tota Gallia litteris excelluisse: quod ex eo factum existimant; quia Reges consecuti, aut desides, aut qui eorum vice regebant; Maiores Palatij, plus Laicis hominibus, quam Ecclesiasticis, plus illiteratis, quam litteratis tribuebant. Quo quidem vitio imprimis laborasse legitur Martellus: ille enim teste Flodoardo l. 2. c. 11. non solum Remensem, sed & alios etiam Episcopatus Laicis hominibus dabat: itaut Episcopis in rebus Ecclesiæ nihil fere iuris & authoritatis permetteret. Quamobrem cum illi propè soli litterarum curam tunc haberent, soleatque Beneficium Ecclesiasticum esse merces studioforum, necesse est magnam tunc temporis iacturam passas fuisse litteras, mercede & Meccenatibus deficientibus. Adde bella ciuilia, frequentesque Regni vicissitudines, & Regum mutationes, Litterarum quieti & professioni omnino inimicas.

Temporum illorum miserabilem statum describit Antissiodorensis in Chronico ad an. 700. vbi de Carolo Martello. *Antissiodorensi Ecclesia*, inquit, *post Clementem presuit Adolphus ex Cantore Episcopus: vir in Diuinis Officiis strenuus, & Episcopali largitate fumosus. Huius tempore res Ecclesiastica ab Episcoporum potestate per Carolum Principem abstracta in Dominatum Secularium cesserunt. Siquidem centum tantummodo Mansis Episcopo derelictis, quidquid villarum superfuit, in sex Baiorios distributum est. Abbatie verò singulis Abbatibus dilargita. Quam Ecclesia humiliationem idem Religiosus Pontifex pæne exitaliter doluit: adeo vt Paralisis morbo correptus vniuersis sui corporis officiis priuaretur.*

Narrat idem Author paulo post Maurinum eiusdem vrbs Episcopum ea de re conquestum apud Carolum M. sub initia regiminis obtinuisse, vt res Ecclesiæ decedentibus Possessoribus Laicis ad veros & legitimos possessores redirent. *Hic Carolum Regem adiit, & ab eo obtinuit, vt decedentibus singulis, qui tunc res Ecclesiasticas obtinebant, paulatim cuncta reciperet: sicque annuente Deo res prosperè cessit, vt fere intra biennium nullus pæne eorum restiterit, quibus prædia Ecclesiastica contra licitum deseruiebant.* Obtinuit quoque ab eodem Leidradus Archiepiscopus Lugdunensis restitutionem bonorum Ecclesiæ suæ concessorum, quæ à Laicis possidebantur. Sed non ita cæteri Episcopi & Abbates, quos sæpe conquestos legimus apud consecutos Reges & Imperatores, quod contra fas omne Laici Beneficia Ecclesiastica possiderent & retinerent: vt in synodo Meldensi an. 845. & sæpe aliàs.

Causa tamen retinendi initio videbatur illis esse legitima, aut saltem tolerabilis, eaque duplex. Vna, quia Episcopi plerique & Abbates bonis illis sacratis abutebantur, & ad profanos vsus ea conuertebant, sæpe etiam impios & sacrilegos. Cui malo Chrodegangus Martelli Referendarius & magnæ in Palatio authoritatis, vir eloquio facundissimus, & tam patrio quam etiam Latino sermone imbutus, deinde Antistes Metensis, mederi curauit obtentâ per Stephanum summum Pontificem Cleri Reformatione, quem vt ante retulimus, in Gallias euocarat. Hic enim, vt refert Paulus Diaconus, *Clerum adunauit & ad instar Cænoby intra Claustrorum septa conuersari fecit: normamque eis instituit, qualiter in Ecclesia militare deberent: quibus annonas vitæque subsidia sufficienter largitus est, vt perituris vacare negotiis non indigentes Diuinis solummodo Officijs excubarent, ipsumque Clerum abundanter lege Diuina Romanaque imbutum cantilenâ morem atque Ordinem Romanæ Ecclesiæ seruare precepit.* Nec dubium quin Scholas in Episcopis haberi quoque præceperit. Et vt ipse exemplo præiret, Romam reuersus post recuperatam SS. Dionysij, Rustici & Eleutherij Martyrum inuocatione & auxilio sanitatem, Academiam Romanam Collegium addidit, quod Scholam Græcorum nuncupauit: Paulus verò eius successor opus inchoatum perfecit.

Altera prædiorum Ecclesiasticorum alienandorum causa hæc fuit. Cum Gallia à Saracenis, Danis & postea à Normanis frequenter vexaretur: nec possent Episcopi & Abbates eos repellere, imò sæpe cogentur aut illis se submittere, aut ex Episcopis & Abbatibus fugere, quibus postea Barbari tanquam præfidiis & propugnaculis utebantur ad vltius procedendum & deprædandum, æquum visum est ea urgente necessitate Episcopatus, maximè verò Abbatias commendare Ducibus Laicis, seu custodiendas committere aduersus Barbarorum incursationes

90 De Scholis Cœnobialibus & Episcopalis.

& insultus, eisque ad militum sustentationem prædia sacrasque possessiones assignare. Idque intelligimus ex privilegio, quod longo post tempore Henricus I. an. 1058. Fossatensibus Monachis impertiuit: quo scilicet indicat Hugonem Capetum auum suum eatenus Burchardo Comiti Corboliensium Abbatiam concessisse, vt eam contra hostes tueretur. *Comes Burchardus, inquit, nihil aliud ab Auo nostro Hugone de illo loco habuit, neque tenuit: nisi vt prouidentiam atque defensionem aduersus hostem & inimicos sanctæ Dei Ecclesiæ atque peruersores prædiorum ipsius loci haberet: & vt ipsum locum sublimare atque disare terrarum suarum beneficiis atque possessionibus liceret.*

Atque hinc originem sumpsisse liquet Abbatias, quæ vulgò *Commendatariæ* appellantur. Fuit enim *Commenda vetus*, vt definiunt Iurisperiti in Glossa verbi *Commendare* in cap. Nemo deinceps de Elect. l. 6. *Ecclesiæ custodia alicui commissa ad tempus euidentis necessitatis gratia.* At postea citra necessitatem Commendæ datæ sunt in titulum. Vnde Ioannes Andreas Commendarum duo facit genera: quasdam scilicet ait esse in Titulum, quasdam verò in Custodiam.

D E

INSTITVTIONE

SEV FVNDATIONE

VNI VERSITATIS

PARISIENSIS.

NA M inquirendum, quis sit institutor & auctor Academiae, seu ut obtinuit loquendi vsus, Vniuersitatis Parisiensis, omnium quotquot olim fuerunt, aut deinceps instituta sunt, florentissima & celeberrima. Certè si priora illa Imperatorum Ro. & Regum Francorum tempora cum aetate Caroli Magni conferantur, affirmare licebit Musas olim delituisse, & si quid ausae fuerunt, balbutire tantummodo didicisse: Regnante vero Carolo ex occulto in apertum, è priuatis cellulis in publicum forum, è tenebris ad lucem, ex umbra ad Solem prodisse, frontemque vernâ quadam amœnitate hilarem ostentasse, ac demum veluti solutâ linguâ liberè, suauiter & eloquenter loqui cœpisse. Itaque Artium splendorem ac dignitatem, litterarum ornamentum, Disciplinarum omnis generis extra Canonicorum, Episcopiorum, & Cœnobiorum septa professionem, & ut more iam recepto loquamur, VNIERSITATIS PARISIENSIS institutionem atque erctionem Carolo M. deberi tam certum est, quàm quod certissimum.

Vnde mirum videri debet, quod quibusdam viris Doctis & Antiquitarum nostrarum non incuriosis scrutatoribus venerit in mentem, non Carolum, sed Philippum Augustum, aut ad summum Ludouicum VII. eius parentem duodecimo Christi seculo fuisse huius Vniuersitatis institutorem, cum nullus veterum scriptorum, nullus quoque recentiorum, exceptis forsitan tribus aut quatuor, in tanto numero de Carolina fundatione dubitet. In eo scilicet pauculi isti hallucinati sunt, quod nullum authorem Vincentio Bellouaco antiquiorem esse crediderunt, qui id assereret, *fictamque putauerunt esse historiam, quæ Carolum in haccecondenda Vniuersitate Anglorum & Scotorum quorundam opera vsum fuisse commemorat.*

Nos igitur cum nouem prope seculorum fide indubitanter asserimus Carolum verè Magnum, omnium Regum maximum, sapientissimum, litteratissimum esse huius principis Academiae verè Parentem, Institutorem & Fundatorem. Non quod nullæ fuissent omnino ante ipsum Litteræ Lutetiæ, fuisse enim supra demonstratum est; sed quia paucis cognitas & in Cœnobiis ac Claustris Episcopialique latentes eduxit in lucem, seculares quodammodo reddidit & communes, easque proposuit omnibus ad amplectendum, quæ solis fere viris Ecclesiasticis & Cœnobitis antea patebant. Postremo quia illustriori & nobiliori quodam ordine modoque illarum professionem exercitationemque disposuit, Professoribus præmia & Priuilegia concessit, & professioni loca commodiora, salubriorem stationem in vrbe Regni primaria Regumque sede longè à belli tumultibus & ho-

stium finibus remota assignauit, adeo ut ad Præcellentis Academix absolutissimam perfectionem nihil desideratum fuisse videatur.

Hoc autem antequam demonstramus, quatuor nobis præstanda incumbunt. Imprimis enim examinandum qui fuerint Caroli mores erga litteras. Deinde quo instituto & exemplo rem tam præclaram meditatus sit. 3. Quid ad Academix seu Vniuersitatis litterarix erectionem institutionemque necessarium sit. Postremo quid Academia publica à Scholis priuatis differat.

Igitur hoc præmittendum, quod in confesso est apud omnes, Carolum supra omnes prædecessores suos singulari animi affectu litteras earumque Professores coluisse. Sed quod mirum videri debet, quodque pauci forsitan aduerterunt, eas non puer didicisse videtur, sed adultus; non priuatus adhuc, sed iam Rex factus, victor hostium & triumphator. Regnare enim cœpit cum Carlomanno fratre an. 769. quo tempore nec primordiales quidem Disciplinas prælibarat: tum deinde à M. Petro Pisano Grammaticam didicit, qui relictâ Papiâ ubi docebat, à Rege accitus in Galliam venit; & in Palatio non tantum Carolum, sed alios quoque instituit ut infra dicemus.

At vnde Pisanus tam procul à Gallia remotus Carolo notus fuit? ab Alcuino forsitan, qui cum adhuc adolescens Romam proficisceretur & aliquandiu Papiæ commoratus fuisset, Magistrum Petrum audiuerat, & disputantem viderat: ut ipse testatur Ep. 15. ad Carolum. *Dum Ego adolescens Romam perrexi & aliquantos dies in Papiæ Regali Ciuitate demorarer, Quidam Iudeus Iulius nomine cum Petro Magistro habuit disputationem: & scriptam esse eandem controuersiam in eadem Ciuitate audiui. Idem Petrus fuit, qui in Palatio vestro Grammaticam docens claruit.*

Ab illo igitur Magistro iam sene in Grammaticis bellè institutus, ab Alcuino Leuitâ Rhetoricam, Dialecticam, cæterasque Liberales Artes cum Astronomia percepit, ut testatur Eginhartus Abbas. *In discenda, inquit, Grammatica Petrum Pisanum Diaconum senem audiuit, in cæteris Disciplinis Albinum cognomento Alcuinum item Diaconum de Britannia Saxonici generis hominem, virum vnde quaque doctissimum præceptorem habuit: apud quem Rhetorica & Dialecticæ, præcipuè tamen Astronomiæ ediscenda plurimum & temporis & laboris impertiuit.* Eginharto consentit Poëta quidam Saxonicus illius seculi, qui historiam ab ipso solutâ oratione conscripam versibus mandauit. Sic ergo ille lib. 5. de Gestis Caroli Magni.

Artibus ipse quidem cunctis instructus honestis

Harum Doctores mirificè coluit.

A sene Leuitâ quodam cognomine Petro

Curauit primò discere Grammaticam.

Artis Rhetoricæ, cui Dialecticæ nomen

Sumpsit ab Alcuini dogmate notitiam.

Hic etiam Leuita gradu multumque peritus

Ex Angliis veniens Saxo fuit genere.

A quo præcipuè studuit totam rationem

Et legem cursus noscere sideri.

Ab hisce hominibus institutus vir iam grandævus breui tempore ita profecit, ut Latinam linguam non minus familiarem habuerit, quàm vernaculam, Græcam quoque didicerit, & eloquentissimus euaserit: cuius rei locuples testis est Eginhartus. *Erat eloquentiâ copiosus & exuberans, poteratque quicquid vellet, apertissimè exprimere: nec patrio tantum sermone contentus, etiam peregrinis linguis ediscendis operam impendit; in quibus Latinam ita didicit, ut eque illâ ac patriâ linguâ orare esset solitus. Græcam verò melius intelligere, quàm pronuntiare poterat. Adeo certè facundus erat, ut Didascalus appareret.*

Auxit magni Principis ingentem animum, & sciendi desiderium Adrianus I. Pontifex Max. quocum arctissimam contraxit necessitudinem ab ipso Pontificatus initio ad extrema vsque vitæ tempora (cœpit autem Adrianus sedere an. 772. & sedit annos 23. cum 10. mensibus & 17. diebus) Etenim ille collapsam cernens Ecclesiæ Disciplinam, eam quo potuit modo instaurare & restituere conatus est. Imprimis verò seipsum dedit omnibus in exemplum doctrinæ, modestiæ, castitatis, liberalitatis, constantiæ & fortitudinis: centum pauperibus quotidianum victum in Atrio Lateranensi assignauit: Captiuos liberavit, templa extruxit,

Academiam Romanam iam à Stephano III. & Paulo I. amplificari cœptam & Græcorum Scholâ auctam accitis vndequeque viris doctis celebritate & frequentiâ nobilitauit. Has virtutes magni Pontificis Magnus Princeps sibi proposuit ad imitandum, & ita proposuit vt in omnibus fere se non æmulum modò, sed parem superioremque præstiterit. Hinc vt sit inter amicos alter alterius honorem procurabat & promouebat, alter alterius virtutes & dotes imitari studebat.

Atque imprimis Carolus Ecclesiasticæ libertatis acerrimum se protectorem exhibuit, cum anno Regni sui 5. ab Adriano rogatus in Italiam cum exercitu profectus Desiderium Longobardorum Regem Romæ exitium minitantem & Ecclesiæ iura opprimentem compressit & debellauit: qui cum in ista expeditione Cantus Ecclesiastici dissonantiam inter Romanos & Gallos agnouisset, sequente anno duos Clericos Romam misit teste Sigeberto, qui Authenticum Cantum à Romanis Cantoribus discerent, & cæteros Gallos reuersi edocerent. Tunc autem Carolus ab Adriano Patricij Romanorum nomen accepit & Regis Longobardorum: quos titulos Regi Francorum addidit & per 26. annos gessit, donec creatus est Imperator.

Aliquanto post compositis in Francia rebus Romam proficisci cogitauit, & Lutetiâ relicta, vbi tunc sedebat, anno vt aliqui scribunt 776. vel vt alij 779. in Italiam rediit, vt testatur ille Scriptor Anonymus qui ab Ademaro Caroli & Ludouici filij Gesta historiamque se audiuisse testatur, sicque ille ad an. 779. *Quibus rite peractis Ligerim cum reliquis transieuit Copiis, & Lutetias que alio nomine Parisius vocatur, se se recepit. Post non multum sane tempus incidit ei desiderium Dominam Orbis videre Romam.* Eo autem forte tempore Parisiis cum conuenerunt Doctores Angli scientiam vnanimem clamitantes, de quibus infra dicitur.

Anno 787. Romam tertio profectus perquam honorificè ab Adriano tunc adhuc sedente, receptus est, ibique Pascha celebrauit, non tamen sine tumultu & contentione inter Romanos & Gallos Cantores ortâ de præeminentia Cantus Ecclesiastici, symphoniâ & consonantiâ. Romani quidem Cantum Gregorianum edocti suauius & elegantius se cantare arbitrabantur, & Gallos præ se rusticos appellabant. Galli contra autoritate Caroli freti, & ab iis edocti, quos ipse Romam ante miserat ad discendum, se hac re longè Romanos superare contendebant. Dissidium diremit Carolus his verbis vsus ad suos, vt notat Monachus Engolismensis, *Dicite quis purior est & quis melior, aut fons viuus, aut riuuli eius longè decurrentes? responderunt omnes vna voce fontem velut caput & originem puriorem esse, riuulos autem eius, quanto longius à fonte recesserint, tanto turbulentos & sordibus ac immundiciis corruptos.* Et ait *Domnus Rex, reuertimini vos ad fontem S. Gregorij, qui manifestè corrupistis Cantilenam Ecclesiasticam.* Denique, vt breuiter absoluamus, ab Adriano obtinuit, vt in Franciam mitteret egregios Cantores Romanos Theodorum & Benedictum, quorum alterum Rex Metis, alterum Sueffione Scholam Cantus Ecclesiastici habere voluit.

Atque ne vlla parte Ecclesiæ deesse videretur, secum exinde quoque plures Magistros & præsertim Artis Grammaticæ professores adduxit in Franciam, Literarumque publicè profiteri præcepit, vt testatur idem Author ad an. 787. *Et Dominus Rex Carolus iterum à Roma Artis Grammaticæ & Computatorie Magistros adduxit in Franciam, & vbiq; studium litterarum expandere iussit. Ante ipsum enim Domnum Regem Carolum in Gallia nullum studium fuerat Liberalium Artium.* Iterum, inquit, quia iam ante ex Italia & aliunde complures viros in Artium professione versatos euocarat.

Cum autem ait prædictus Author nullum fuisse Studium Liberalium Artium in Gallia ante Carolum, id non absolute de quocunque studio, sed de studio publico & Generali intelligendum est. Quo modo quoque interpretanda mens est Roberti Gaguini sic aientis de hac Institutione. *Ante id tempus, (scilicet ante Carolum) nulla schola Conuentio apud Parisios fuerat instituta. Quare miror quosdam Doctrina sibi scientiam arrogantes iactitare ab Athenis D. Dionysium Areopagitam secutam Scholasticorum multitudinem, Romam primum, deinde Parisium demigrasse. Cuius rei verisimilitudo nullo vel Græca locutionis, vel Collegij, vel eruditi hominis vestigio confirmatur. Nam ante Caroli M. ætatem apud Parisios Scholasticorum conuentum fuisse nemo Scriptorum prodit. Alioquin ex Scotia venientes Beda Discipuli Parisiensis Scholæ*

la authores frustra fuissent à Carolo instituti. Illa, inquam verba de scholis publicis, deque contentu atque concursu celeberrimo intelligenda sunt, non de priuatis & Claustralibus, aut Vicinis scholis, quas certum est fuisse Parisiis & in Gallia passim ante Caroli M. ætatem. At his non contentus Carolus Publicas & Maiores in certis locis constituit & collocauit.

Quod vt euidentiùs pateat, operæ pretium est animaduertere 1. Carolum non tantum sibi Liberis que suis ac Nepotibus erudiendis Magistros euocasse, sed Vniuersis subditis & omnibus Christianæ Religionis Amatoribus, omnibus quoque studiosis & Artium Liberalium Cultoribus prodesse voluisse. Quippe certum est eum ex omnibus mundi partibus viros Doctos & docendi peritia insignes euocasse, eosque ad publicè docendum præmijs & honoribus inuitasse, quod nobile & immortale studium mirificè prædicat Alcuinus Ep. 23. *Vestram optimam sollicitudinem, Domine mi David, semper amare & predicare sapientiam cognoscebam, omnesque ad eam discendam exhortari, imo & præmijs honoribusque sollicitare, atque ex diuersis mundi partibus amatores illius, vestre bonæ voluntatis adiutores conuocare studuisse: inter quos me etiam infimum eiusdem sanctæ sapientiæ vernaculum de ultimis Britannia finibus adferscere curastis.*

2. Hinc patet Carolum non qualescunque scholas instituere voluisse, non inquam priuatas tantummodo & sibi, liberis, Aulicisque suis destinatas, quibus nempe sufficissent pauci præceptores; sed publicas, patentes omnibus & omnium Disciplinarum: quibus exercendis necessarii erant multiplices professores, quos quidem tanto numero vnde quaque euocauit, vel qui præmijs allekti sponte ipsi sua tanto concursu confluerunt, vt non Aula tantum, aut vni Ciuitati, sed toti Regno onerosi esse viderentur: vt testatur Eginhartus. *Amabat, inquit, peregrinos & eorum suscipiendorum magnam habebat curam: adeo vt eorum multitudo non solum Palatio, verum etiam Regno non immerito videretur esse onerosa. Ipse tamen præ magnitudine animi huiusmodi pondere minimè grauabatur, cum etiam ingentia incommoda laudi liberalitatis ac bonæ fide mercede compensaret.*

3. Certum est Carolum tam multis Magistris conuocatis, alios & præsertim Grammaticos, Arithmeticos & Cantores in diuersis Regni sui vrbibus scholas habere voluisse: Alios verò & peritiores atque omni Doctrinarum genere excellentes Lutetiæ in Scholis Palatinis docere præcepisse. Atque ita scholas esse voluisse duplicis generis, Minores & Maiores. Minores autem in Episcopis, Canonicorum Claustris, Monasteriis aliisque locis collocasse: quemadmodum ante ipsum in iisdem locis fuerant. Maiores vero in Publicis locis commodis & idoneis ad docendum: in quibus non modò qui Ecclesiastici esse vellent, sed & Nobiles, Nobiliumque filij, item & pauperes, omnis denique generis, fortis & Gentis Scholares erudirentur.

Hæc duplicis generis Scholas nemo est qui non agnoscat, si attendere voluerit: sed omnium curiosissimè & doctissimè de iis differit Ioannes Filescus huius Academiæ Rector creatus an. 1586. mense Martio, postea Doctor Sorbonicus, in lib. de Sacra Episcoporum autoritate cap. 15. vbi postquam fuscè de Scholis, quæ in Episcopis & Monasteriis erant antiquitus, differuit, in fine hoc addit. *Præter has scholas Episcopi Gallicani Concilij Parisiensis l. 3. c. 12. postulant à Ludouico Pio Imperatore, vt Exemplo patris sui Caroli M. in tribus congruentissimis Imperij locis Scholas Publicas constituant.*

Porro ad hanc rem videtur vsus duplici exemplo & instituto. Primo quidem eoque antiquissimo veterum Scholarum. Nam certe, vt erat vir curiosus cupidusque sciendi, quique cum viris Doctis frequenter versabatur & multorum mores viderat & vrbes, ignorare non poterat fuisse olim scholas illas duplices vbique passim, quasdam scilicet ex iis numero pauciores, publicas, celeberrimas, priuilegiisque munitas, in certis tantum locis, iisque celebrioribus & frequentioribus collocatas. Quales fuerunt Alexandrina in Ægypto: & Atheniensis in Græcia, toto Orbe decantatissimæ, Qualesque deinde fuerunt sub Imperatoribus Romanis Romana, Constantinopolitana, Berythenis, quas certum est fuisse frequentissimas & plurimis priuilegijs decoratas à Theodosio, Iustiniano & alijs Principibus Romanis. Alias vero longè maiori numero, in omnibus passim vrbibus, oppidis etiam & vicis ignobilioribus, certè in frequentiores & minus celebres.

Et ne extra Galliam pedem efferre necesse sit, non aded deploratae erant tum in ea litterae, nec ita memoria deleta praeteritorum, ut non discere potuisset fuisse quoque in Gallia scholas duplices, Romanae Ditionis. Vnas veluti Emporia publica, ut in Aquitania Burdigalensem: in Occitania Tolosanam: in Prouincia Narbonensem: in Celtica Lugdunensem. Alias in aliis Metropolitibus, oppidis & urbibus minoris famae & celebritatis.

Alterum Exemplum sumere potuit Carolus à Monachorum instituto & consuetudine, si talis vsquam erat. Nam ut ante docuimus ex Trithemio, Benedictini, qui à sui instituti primordiis ad litterarum professionem se contulerunt, scholas habere voluerunt duplicis generis in suis Monasteriis: in Minoribus quidem & infrequentibus Minores & priuatas, in Maioribus vero & famosioribus Maiores, quas propter penuriam Professorum Laïcorum & secularium, omnibus patere & publicas fieri voluerunt, ita ut unicuique liberum esset etiam Extraneis, Secularibus, Laïcis, Clericis ad eas conuolare, ut de San-Gallensi & Floriacensi antea confirmauimus, ubi de scholis Cœnobialibus fusè egimus.

Quamquam autem pueri ab infantia Monachis ita traditi nullo voto se Cœnobiis adstringebant, sed exire poterant, cum lubebat, & vel uxores ducere, vel aulas Principum, aut militiam sequi, ut ait Bruschius in Monasterio Augiensi, nihilominus plurimi acutioris ingenii Monachorum consortio, legibus & institutis assueti, partim verò à Monachis inescati & illecti Asceticam vitam profitebantur, & Monasticum habitum induere non grauabantur. Atque ita firmissimis quidem columnis Ecclesia fulciebatur: Respublica vero Temporalis, ut vocant, viris prudentibus, litteratis & peritis priuabatur, quorum consilio, prudentia & peritia gubernari potuisset. Vnde saepe numero cogebantur Principes assumere Monachos ad tractanda Reipub. Gubernacula, quia illi soli satis ad id muneris periti esse videbantur.

Igitur Carolus communiore & generaliore bono consulens seculares quodammodo litteras fecit & e Cœnobiis ad Palatium euocauit: vno verbo Vniuersale Studium Romano simile Parisi instituit & collocauit. Hincque Vniuersitatis nomen antea in Occidente pœnè incognitum inualescere cœpit, ut ait, Langius in Chronico Citizensi. *Nusquam inquit, eo tempore per Germaniam instituta fuerunt Gymnasia, imò & aliquot post seculis Academiae, vel ut aiunt, Vniuersitatis nomen illustre in omni pœne Occidentis Imperio incognitum fuerat. Prater enim Romanum vetustissimum & Parisiense tunc nouum, ut pote Caroli M. iussu, opitulamine & auctoritate per nostros Doctores Monachos fundatum, nullum in Historiis aliud Vniuersale legimus extitisse studium. Floruit itaque illà aetate Sapientia in Cœnobiis studium: proinde Reges, Principes ceterique nobiles ad discendum Dei timorem cum litteris liberos suos Monachis intra claustra tradiderunt instituendos.*

Non ademit verò Monachis Carolus docendi & profitendi licentiam, sed certè restrinxit & coërcuit, probè intelligens Monachorum professioni & Asceticorum diuinis occupationibus varietatem scientiarum humanarum & profanarum, quas in Academiis secularibus docere necesse est, aduersari: atque idcirco eorum insistens vestigiis & instituto, si quod tale tamen ante ipsum fuit, minores scholas in Episcopis & Monasteriis aut erigi voluit, sicubi non essent, aut retineri, ubi iam fuissent institutae, simulque quot & quas artes in iis doceri vellet, praescripsit. Quae de re sic. l. 1. Capitulum. *Carolus siquidem constituit in singulis Monasteriis & Episcopis Scholas esse, ubi ingenuorum & seruorum filij Grammaticam, Musicam & Arithmeticam docerentur. Item c. 72. Schola legentium puerorum fiant, psalmos, horas, cantus, computum, Grammaticam per singula Monasteria, vel Episcopia discant. Item in Concilio Moguntino cap. 45. dignum est ut filios suos donent ad Scholam, siue ad Monasteria, siue foras Presbyteris, ut fidem Catholicam rectè discant & orationem Dominicam. Idque repetitur l. 5. Capitulum c. 59. Amplius vero an. 815. Aquisgrani restrinxit Ludouicus Pius Monasteriorum licentiam, ad solos Oblatos: sic enim legitur in Additione Constituit, ut Schola in Monasterio non habeatur, nisi eorum qui Oblati sunt. Eni igitur quo praedicti Imperatores extendi voluerunt professionem Monachorum, ita ut si quid amplius ausi sunt deinceps, necesse sit eos contra Constitutiones fecisse.*

Quod verò ad scholas Episcopales attinet, circa eas statuitur Capitulum. l. 2. c. 5. *Schola sanè ad filios & Ministros Ecclesiae instituendos vel edocendos, sicut nobis prae-*

rito tempore ad Astiniacum promissis, & vobis iniunximus, in congruis locis, ubi necdum perfectum est, ad multorum utilitatem & profectum à vobis ordinari non negligantur. Et in Actis Synodi 2. Cabillonensis, seu apud Cabillum Aduorum eodem Carolo regnante habitæ Patres sic loquuntur. Oportet etiam, ut sicut Dominus Imperator Carolus præcepit, Scholas constituant, in quibus & litteraria solertia Disciplina, & Sacra Scriptura documenta discantur; & tales ibi erudiantur, quibus merito dicatur à Domino Math. 5. Vos estis Sal terra, & qui condimentum plebibus esse valeant, & quorum doctrina non solum diuersis hæresibus, verum etiam Antichristi monitiis & ipsi Antichristo renitantur.

Ex his & aliis pluribus locis Filefacus probat loco supra laudato in Episcopiis Scholas fuisse duplices; alias pueris erudiendis destinatas; alias Clericis & Presbyteris, quas & Theologicas iure appellari posse contendit; in quibus scilicet Sacra Scriptura docebatur, ut eius intelligentiâ muniti Clerici & Presbyteri hæreticis facilius & fortius resisterent. Clerici, inquam, & Presbyteri, non enim alij, quàm qui vel sacræ militiæ destinabantur, aut qui iam ei nomen dederant, in iis scholis instrui solebant. Quod quidem non tantum Caroli temporibus, sed longè ante vsurpatum fuisse legimus. Nam Concilium Toletanum 2. quod circa an. 530. celebratum est, Cano. 1. sic habet. *De his quos voluntas parentum à primis infantia annis in Clericatus officio posuit, pariter statuimus, ut mox cum Ministerio electorum traditi fuerint, in Domo Ecclesiæ sub Episcopali presentia à Præposito sibi debeant erudiri usque ad annum ætatis 18. Et concilium Toletanum 4. anno Christi 631. vel ut alij scribunt 636. habitum, Prona est omnis ætas ab adolescentia in malum. Nihil enim incertius vitâ adolescentum. Ob hoc constituendum oportuit, ut si qui in Clero pueri aut adolescentes existunt, omnes in Conclauis Atrij commorentur, ut lubrica ætatis annos omnino non in luxuria, sed in Disciplinis Ecclesiasticis agant, deputati probatissimo seniori, quem ut Magistrum Doctrinæ & reitem vitæ habeant.*

Schola Pu-
blica.

Iam vero scholas eiusmodi nemo certe dixerit esse publicas, aut posse Academias vocari. Alia verò res est de Maioribus & Publicis, quas non vbique passim Carolus institui voluit, ut priores, nec in Episcopiis aut Monasterijs erexit, sed in certis tantum locis, iisque celeberrimis & frequentatissimis; nec plures tribus in toto Imperio, vnâ quidem Lutetiæ, antequam esset Imperator, scilicet circa an. 790. ut vulgò scribunt Historici: reliquas duas in Italia, Papiæ & Bononiæ, postquam à Leone Pontifice proclamatus est circa an. 801. Occidentis Imperator. Ad has autem veluti ad Celebria quædam Emporia liberum patere voluit aditum & confluxum è minoribus quibuscumque tanquam è seminariis, & veluti canaliculis ad fontem, & è riuulis ad Oceanum. Atque ut consilium de Parisiensis Vniuersitatis erectione notum faceret omnibus suis subditis, hoc diplomate declarauit.

Diploma
Caroli M.

CAROLVS DEI FRETVS AVXILIO REX FRANCORVM ET LONGOBARDORVM, AC PATRICIVS ROMANORVM RELIGIOSIS LECTORIBVS NOSTRÆ DITIONI SVBIECTIS. *Cum nos Diuina semper Domi forisque Clementia siue in bellorum euentibus, siue pacis tranquillitate custodiat, etsi rependere quidquam eius beneficiis humana tenuitas non potest, quia est inestimabilis misericordia Deus noster, deuotas tamen sua seruituti approbat voluntates. Igitur quia cura nobis est, ut nostrarum Ecclesiarum ad meliora semper proficiat status, oblitteratam pæne Maiorum nostrorum desidia reparare vigilantis studio LITTERARVM satagimus OFFICINAM & ad pernoscentia ARTIVM LIBERALIVM STVDIA nostro etiam inuitamus exemplo.*

Hoc solemne diploma quod alicubi seruatur in Bibliothecis Germanicis, (ad quod certè alludit Alcuinus Ep. 23. cum ait ad Carolum. *Vos semper amare & prædicare sapientiam cognoscebam, omnesque ad eam discendam (Vestros scilicet exemplo.) exhortari*) legitur apud Middendorpium, vbi de Academia Parisiensis: eiusque meminit Auentinus (qui Lutetiæ studebat circa an. 1485.) l. 4. Histor. Bohem. vbi de Carolo M. verba faciens, *liberalia*, inquit, *Litterarum studia pæne iam, ut ipse Carolus ait, incuria Maiorum oblitterata instaurare summo opere conuersus est, & vsui exemplo ad ea amplectenda ceteros inuitaret, ex Hibernia duos Scotos Clementem & Albinum acciuit, ut tum erant tempora, eruditissimos.*

Dolendum est certè Maiores nostros tam parum rerum suarum fuisse curiosos, seu verius tam negligentes fuisse in consignandis memoriæ & posteritati suorum

rum temporum monumentum, vt si quid nobis in eis lucis & intelligentiæ affulget, eruendum sit ex annalibus & scriptis Extraneorum: qui tamen quidquid habebant doctrinæ, e Gallia haurire solebant. Nec verò dubitamus, quin præalarum Caroli diploma longius sit, quàm quod à Middendorpio refertur, idque satis patet ex verbis Auentini, & ex tota historia quam contexit. Vtinam aliquando totum quale fuit, veniat in manus nostras, aut alicuius ex Academicis Parisiensibus, qui hisce Annalibus addere curet. Certè non tam constanter adscriberent scriptores Germanici Carolo M. huius Vniuersitatis institutionem, nisi ex litteris ipsius, & ex diuturno, quod cum eo maiores sui habuerunt, commercio, dum Aquisgrani degeret, Saxonas debellaret, ad fidem conuerteret, & Osnabrugensem scholam fundaret, notum & perspectum haberent.

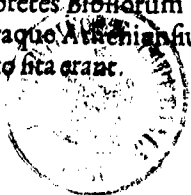
Ex huiusce autem Diplomatis verbis duo certissimè colliguntur. Vnum est, à Carolo scriptum fuisse & editum, cum esset Rex Francorum & Longobardorum ac Patricius Romanorum, nondum verò Imperator creatus, hoc est ante an. 800. quo vero anno præcisè illud ab eo editum sit, non est facile dictu: quippe per annos 26. hæc nomina prætulit antequam fieret Imperator. Communis tamen opinio est scriptum & editum circa an. 790. aut certè illo tempore fundatam ab eo fuisse hanc Vniuersitatem.

Alterum est, vnam aliquam scholam Maiorem & Publicam alicubi institutam fuisse, non plures: cum dicat se velle *Litterarum Officinam* reparare, non *Officinas*: ad quam, non ad quas suos omnes subditos inuitat, ac proinde Conuentum & Emporium aliquod Publicum omnibus tam Clericis, quam Laicis, tam Regularibus, quàm Secularibus patere voluisse. At per Deum immortalem, vbi officinam illam erexit & reparauit, nisi in Francia? quod omnes fatentur: & in Francia, vbi nisi Lutetiæ? quæ à Clodouæi temporibus Regni Francici sedes primaria semper fuit teste Gregor. Turon. l. 2. c. 38. & vbi multum elanguerant Musæ incuriâ Martelli & desidiâ Principum, vt ante retulimus. Nam de Papiensi seu Ticinensi, aut de Bononiensi eum hîc loqui, ne suspitioni quidem locus esse potest, cum certum sit ex omnium Historicorum confessione illas aut instituisse aut instaurasse post adeptum Occidentis Imperium.

Quodnam est igitur, inquires, discrimen inter scholas illas Minores quæ in Episcopis & claustris, aliisque vrbibus ac oppidis, & Maiores Officinas, quæ in certis tantum quibusdam locis pauciori numero collocantur? Multiplex est. 1. Ratione disciplinæ, Nam in minoribus non exercentur vulgò omnes Artes omnesque disciplinæ, sed paucæ, & ad summum 7. artes Liberales: atque idcirco pauci sunt professores. At in Maioribus seu Academicis non modò Artes prædictæ, sed & aliores quoque Disciplinæ. Medicina, Ius canonicum aut Ciuile, & Theologia doceri solent. Vnde Vniuersitatis nomen habuisse videntur, siquidem vniuersa optimarum Artium studia complectuntur, & multiplices in omni genere Disciplinæ professores.

*Discrimina
interscholæ
Publicas &
primarias.*

2. Ratione loci. Scholæ enim Minores & vulgares vbilibet locorum constitui possunt, & reuera constituuntur in omnibus Episcopis, oppidis, villis & vicis. At Academiæ seu Vniuersitates non vbique passim, sed selectis in locis collocari debent. Cum enim ad eas vndeque fieri soleat discentium frequens concursus, constitui necesse est in maiori aliqua ciuitate, salubri, à tumultu & strepitu bellorum atque à finibus hostium remotâ. *Maiori* quidem, quales sunt vrbes Regiæ & Regnorum Primariæ; quales olim Roma, Constantinopolis, Berytus, Athenæ, Alexandria: quales in nostra Gallia Burdigala, Tolosa, Narbona, Lugdunum, Proconsulum Præsidumque Romanorum sedes Primariæ. Hinc apud Iudæos tempore Iosue Academia Dabir vocabatur, & antea Cariathsepher, hoc est Ciuitas litterarum, vt habent Biblia Græca: τὸ δὲ ὄνομα Δαβερὶν πόλις γρημμάτων. *Salubris* quoque sit necesse est, quia nihil æque nocet corporibus & proinde Studiis, ac corruptus aer: Qualis esse solet in paludosis & insalubribus locis. Hinc olim Musæ in Montibus Parnasso, Pindo, & Helicone habitasse dicuntur. Postremo debet esse à turba tumultuque armorum remota: quia secessum amant & otia Musæ, silentque inter arma bellorumque strepitus. Hinc Philo ait 70. Interpretes Bibliorum secretum ac purissimum locum delegisse. Et Academia cæteraque Atheniense Gymnasia in suburbii loco nemoroso ab vrbis strepitu remota sita erant.

3. Ratione Conditorum, Fundatorum & Institutorum. Scholas enim priuatas & minores Monachus in Cœnobio, Canonicus in claustrò, Episcopus in Episcopo, quilibet verò in priuatis locis accedente authoritate Principis, Magistratus aut Episcopi collocare potest. At Academiâs, seu Vniuersitates instituere & fundare Soli Pontifices Max. Reges, Imperatores & supremi Principes, Respub. aut Senatus possunt, ne si à priuatis instituantur, ad seminanda potius vitia, quàm ad propagandas virtutes, ad euertendam Ecclesiam potius, quàm ad conferuandam veram Religionem instituta videantur. Nam vt post Aristotelem ait D. Tho. in Tract. contra impugnantes Religionem, *ad eum qui Rempub. regit, pertinet ordinare de nutritionibus & instructionibus Iuuenum, in quibus exerceri debeant, vt dicitur 1. Eth. & Politia ordinat Disciplinas, vt habetur. 1. Eth. quas debitum est esse in Ciuibus, & quales unumquemque addiscere, & vsquequo habeat.*

Renatus Chopinus l. 1. de sacra Politia ait Regum & Principum esse dare Populo Doctores & administratores, adeoque singulariter curare Scholas. Et l. 3. de Domano Franciâ tit. 27. ait in Regno Franciâ Academiârum erectionem ad solum Regem pertinere. *Regum planè munus est, inquit, SCHOLASTICAS VNIVERSITATES instituire, non Principum Gallia inferiorum. Et sanè in partibus Regaliorum percensendis hanc non transmissit silentio Raphael in Consil. 162. Barbati. in Cap. per translationem de Offic. Legat. Baldus in l. 2. Cod. de Seruit. & Aq. Vnde si fiduciarius Regulus Musæi Publici restituendi ac reformandi quibusdam munus delegari suo diplomate, puta in Ciuitate fiduciaria, existimo Regi.e authoritatis ius imminutum. Siquidem & omnia alia Collegia eorumque Decreta illicita sunt, nisi mandatis Principalibus indulgeantur, permittantur.*

Denique in hoc conueniunt omnes Authores, qui in L. Deo Authore C. de veteri iure enucleando, Doctorem creare Pontificis aut Principis esse affirmant. Azo Lucerna Iuris C. de Profess. eligendos & præficiendos esse docet authoritate publica, cum Decreti interpositione. Hinc Solon Athenis legem tulit, vt neque Scholæ erigerentur, neque Philosophorum quisquam præficeret, nisi id Magistratus decreuisset. Hinc quoque Ptolomæus Rex Alexandrinam Academiam instituit. Ninias Assyriorum Imperator Tempa Deorum ornauit, & eruditorum hominum Scholas liberaliter auxit, nouaque quædam Gymnasia erexit teste Berofo. Sic Romæ Athenæum Adrianus Cæsar condidit, & Athenis Romam Philosophiæ studia transtulit. Antoninus Romanam Academiam Authore Xiphilino fundauit, Constantius Æduensem in Galliâ, Theodosius Constantinopolitanam: alij alias.

4. Ratione Priuilegiorum, priuati enim homines priuilegia dare non possunt; nec proinde Scholæ Minores vlla ab iis accipere. Contra Academiâ, quia eriguntur & fundantur à summis Principibus: atque ideo Studia Generalia dicuntur, quia vt ait Guimerius in proëmio Pragmat. Sanct. studium habent ex Priuilegio, vel ex consuetudine, cuius scilicet initij non est memoria. & citat Gloss. & Doctores in Clem. Dudum §. in Stud. de Sepul. Doct. in Cap. 2. de Priuileg. in 6. *Et licet, inquit, iura possint legi in villis aut Castris & vbique, non enim est timor vt peruertantur, cum volumina sint hodie notissima & multum commentata, talis tamen locus non habebit Priuilegia STUDII GENERALIS, nisi indulgeatur à Principe, vel consuetudine immemoriali, vt notat Barthol. in Præmio FF. Panormit. in C. de Cleric. non resid.* Hinc Goblinus Persona qui vixit vsque ad an. 1418. quinque tantum studia Generalia Priuilegiata commemorat: cætera vocat Studia particularia. *Sciendum, inquit, quod quinque sint Studia Generalia singulariter Priuilegiata. Videlicet Romanum, ubi Papa cum Curia sua residet: Parisiense in Francia: Bononiense in Italia: Oxoniense in Angliâ, & Salmaticense in Hispania. Cætera verò Studia aliter quàm per Apostolicam sedem Priuilegiata, particularia reputantur. hodie longè plura sunt.*

Denique non plus stare possunt Studia Generalia sine Priuilegiis, quàm corpus sine anima. Et in hoc consentiunt omnes, qui de Academiis scripserunt. Vnde fit, vt eò celebriores esse soleant Academiæ, quò plura & ampliora obtinuerunt & possident priuilegia. Hinc tam celebris olim Atheniensis, Alexandrinâ, Constantinopolitana, Berytensis, Romana, apud quas eò dignitatis Præfecti Auditorio Scholastico efferebantur, vt iidem essent Magistri sacre memoriæ in Palatio, seu Magistri libellorum, qui in Schola erant Professores, inquit Chopinus. Hinc Cæsareis legibus Professores Legum donati sunt Comitua primi Ordinis, vt vocant,

& Vicaria illa dignitate, quæ Prouinciarum olim Rectoribus deferebatur. Leg. Iustin. De Priuilegiis Publicorum Professorum in Titulo de Professoribus vrbis Constantinopolitanæ. Et Titulo de Professor. & Medic.

5. Denique discrepant Scholæ Priuatæ & minores à Publicis & maioribus seu Studiis Generalibus ratione regiminis. Nam Priuatæ non habent eam regendi Musæi & exercendæ disciplinæ rationem, quam habent Studia Generalia, seu Academiæ & Vniuersitates. *Academia enim*, vt rectè notat Adamus Contzen, *constat Docentium & Discipulorum multitudine, priuilegiis & quadam veluti Republica litterarum*. Hinc Academiæ ad sui regimen multiplici Magistratuum seu Officiariorum, item & Ministrorum genere, Rectoribus, Cancellariis, Conservatoribus priuilegiarum; & secundum varias dispositiones & institutiones, Decanis, Procuratoribus Facultatum variarum & Nationum. Item Procuratore Generali, Scriba, Quæstore, Apparitoribus seu Bidellis, qui fasces præferant Magistratibus, Nunciis aliisque eiusmodi. In iis habentur Comitia certis temporibus, leges & statuta conduntur. Ius certis diebus dicitur, & alia multa obseruantur, quæ certè in priuatis & minoribus Scholis non reperiuntur.

Iam verò si quis quinque ista discrimina, quæ inter Scholas vulgares, seu Priuatas, & Academiæ siue Studia Generalia atque Publica intercedunt, accuratè examinet & perpendat, facillè iudicabit non Scholam qualemcumque, nec Officinam priuatam litterarum Lutetiæ fuisse à Carolo M. institutam, sed Veram Academiæ, Publicam Scholam, Studium Generale, vno verbo Nobilissimam Vniuersitatem. Nam in ipsis etiam incunabulis, & vix bene inchoato Embrione nullum est fere disciplinarum genus, quod in Scholis Palatinis non fuerit exercitum: vt ex dicendis constabit.

De Amplitudine verò Vrbis Parisiensis, deque celebritate, salubritate & amœnitate dubitari non potest. Abbo San-Germano-Pratensis Monachus, qui Caroli seculo vixit, Obsidionem vrbis à Normanis, cuius ipse spectator fuit, describens ad an. 886. de ea sic habet.

*Nam medio Sequane recubans, culti quoque Regni
Francigenum temet statuis, Præcelsa, canendo
Sum Polis, vt Regina micans omnes super vrbes.
Que statione nites cunctis venerabilior;
Quisque cupiscit opes Francorum, te veneratur.
Insula te gaudet, Fluius sua fertili gyro
Brachia complexo muros mulcentia circum:
Dextra tui Pontes habitant, Tentoria lymphæ
Lenæque claudentes.*

Tunc ergo Regina Vrbium iam erat Lutetia: tunc iam erat celeberrima & opulentissima, ab omnibus etiam extraneis frequentata. Itaque si Carolus in celebri loco litterarum Officinam collocare voluit, quo in celebriori potuit? Sed omnium optimè & elegantissimè Lutetiæ laudes complexus est Ioannes Hautiwillensis, vulgo dictus Archithrenius, qui licet longè post Carolum vixerit, nempe circa an. 1170. non videretur tamen nouas asinxisse Lutetiæ laudes, cum sic loquitur.

*Exoritur tandem locus, altera Regia Phæbi,
Parisius, Cyrrha viris, Chrysea metallis,
Græca libris, Inda Studiis, Romana Pœtis,
Attica Philosophis, Mundi rosa, balsamus Orbis.
Sidonis Ornatu, sua mensis & sua potu,
Diues agris, sæcunda mero, mansueta Colonis,
Messe ferax, inoperta rubis, nemorosa vacemis,
Plena feris, fortis Domino, pia Regibus, aurâ
Dulcis, amæna situ, bona cuilibet, omne venustum,
Omne bonum, se sola bonis fortuna faueret.*

De authoritate Fundatoris neque fas est dubitare, aut detrahendum illi nomen CAROLI MAGNI. Quod autem Vniuersitati suæ priuilegia concefferit, nobiliorique & illustriori regimine, quàm scholas vulgares & Priuatas regi & administrari voluerit, ad calcem primi seculi docebimus.

Porro licet ea quæ hætenus retulimus, satis clarè demonstrare videantur Academiam Parisiensem a Carolo M. institutam fuisse & erectam : quia tamen hæsitant id asserere nonnulli, propterea quod nullum Institutionis extat huiusmodi Diploma præter illud quod supra relatam est, scilicet antiquiora illa tempora suis temporibus & hodiernâ consuetudine merientes: Alij verò, fuisse quidem ab eo institutam aliquam Academiam fatentur, sed Turonis, non Lutetiæ positam fuisse contendunt. Alij denique Scholas ab illo Principe Luteriæ institutas fuisse non negant, at non alijs generis, quàm quæ in alijs vrbibus erant, Academiam vero nostram seu Vniuersitatem à Philippo Augusto aut eius seculo erectam arbitrantur: idcirco operæ pretium esse ducimus, vt omnem ex animis scrupulum euellamus, antequam Annales nostros contexere aggrediamur, tres producere Scriptorum acies, primæ, mediæ & postremæ ætatis: atque Academia Parisiensis foundationem institutionemque antiquam & Carolinam constanti eorum auctoritate confirmare. Prima ergo acies Scriptorum erit eorum, qui à temporibus Caroli M. hoc est ab an. circiter 790. vsque ad annum 1200. scripserunt. Secunda eorum qui ab an. 1200. vsque ad an. 1400. fuerunt & floruerunt. Postrema denique eorum, qui ab anno 1400. ad nostra vsque tempora eidem veritati subscripserunt. Quibus peractis Dubitantium & Negantium rationes aut falsas esse, aut nullius esse momenti demonstrabimus.

VNIUERSITATIS PARIENSIS INSTITVTIONEM, seu foundationem Carolo Magno deberi probatur auctoritate Scriptorum prima ætatis.

*Authores 1.
seculi ab
an. 750.*

Igitur prodeant in arenam Scriptores primæ ætatis: & primum illi, qui regnante Carolo, & toto primo Vniuersitatis seculo scripserunt, scilicet ab anno Christi circiter 790. vsque ad annum 900. à quibus par est veritatis, quam asserimus, fundamentum accipere. Agmen vero ducat Dux ipse Carolus qui publicarum litterarum significatione notum esse voluit suis omnibus Subditis velle se Musarum Officinam reparare. *Igitur, inquit, quia curæ nobis est, vt nostrarum Ecclesiarum ad meliora semper proficiat status, obliteratam pene Maiorum nostrorum desidia reparare vigilantissimo studio Litterarum sitagimus Officinam.* Integrum Diploma, quale refert Midden-dorpius, supra retulimus. Ecce ergo Litterarum Officinam procul dubio in Gallia: non enim in Saxonia aut Lombardia, quas Ditiones nondum tunc planè sibi subiecerat: non in Germania, tunc enim erat solummodo Rex Francorum & Patricius Romanorum, nondum Imperator. Adde quod credibile non est eum spretâ Galliâ, quam auito iure possidebat, Officinam illam alibi extra collocasse.

Ac ne quis de Gallia dubitet, facit Alcuinus Caroli Præceptor, qui Ep. 10. eum laudat mirificè, supraque cæteros Mortales extollit, quod Officinam celebrem, quam ille Athenen nouam vocat, in Francia institutam absoluere conaretur. *Nec fastidiosa, inquit, segnicies Legentium beneuolentiæ Magistri iuste deputari debet, si plurimis inclytum vestra intentionis studium sequentibus forsân Athene noua perficeretur in Francia: imò multò excellentior: quia hæc Christi Domini nobilitata Magisterio omnem Academica exercitationis superat sapientiam. Illa tantummodo Platonis erudita Disciplinis, septenis informata claruit Artibus, hæc etiam insuper septiformis S. Spiritus plenitudine ditata omnem secularis Sapientiæ excellit dignitatem.*

Hæc verba qui leget, poterit ne dubitare, quin famosa illa Officina fuerit in Gallia constituta? Quod si nomen Franciæ hic accipiatur, vt accipi debet iuxta vocabuli proprietatem, *Pour le Pays de France*, quis inficias ire possit, quin Athene illa noua Lutetiæ collocata fuerit, quæ Franciæ propriè dictæ caput est, & Regum sedes Primaria iam inde à primis Francorum Regibus? vt supra ex Gregorio Turon. probauimus: vnde hæc Alcuini verba referens & explicans Ioannes Colgannus in lib. de Actis Sanctorum Hiberniæ, vbi de S. Clemente, subdit. *Vbi enim tum in Francia esset hæc Athene noua & excellentior veteri Græcorum, nisi Parisi?*

ubi constat Academia nobilissima Lutetiarum iacta tum fundamenta, antequam Alcuinus vel hæc scripsit, vel in Franciam venit. Contendit enim hic Author Claudium Clementem, qui Antissiodorensis fuit Episcopus, ante Alcuinum fuisse scholæ Parisiensis institutorem: quâ de re nos alibi.

De eadem certe schola intelligendus Ionas Episcopus Aurelianensis, qui & Carolum videre potuit, & sub Ludouico Pio floruit. Is lib. de Cultu imagin. ait, ex eo quod Carolus litterarum Diuinarum & Humanarum Gymnasium in Gallia fundauerat, Galliam abundasse uiris doctis, qui Hæreticorum astutias & sophismata rerunderent, atque eam ob rem non infectam fuisse hæresi & peste Felicianâ. Quoniam, inquit, non solum apud Germaniam studium Litterarum & amor Diuinarum scripturarum, uerum etiam apud eandem Galliam eiusdem memorabilis uiri, scilicet Caroli M. solertissimo studio & feruentissimo desiderio actum est, ut Domino opem ferente in sibi commissis Ecclesiæ filiis & Liberalium artium apprimè Disciplina & Diuinarum scripturarum perfectâ polleret intelligentia.

Ex his uerbis uidetur apud Germaniam quoque fuisse publicum aliquod studium à Carolo institutum. Et reuera docet Crantzius lib. I. Metropol. cum in Saxonia Ecclesiam Osnabrugensem tum primum ædificasse, in eaque scholas Græcæ & Latinæ facundiæ fundasse: atque id colligit ex uerbis Imperatorij Diplomatis quæ sunt eiusmodi. *Et ea de causa statuimus, quod in eodem loco Græcæ & Latinas Scholas in perpetuum manere ordinauimus: nec unquam clericos utriusque Lingua gnaros deesse confidimus. Et ut hæc autoritas firmiter habeatur & diuturnis temporibus melius conseruetur, manu propria subter ea roborare decreuimus & annulo nostro sigillare iussimus. Datum 3. Kal. Jan. an. 4. Christo propitio Imperij nostri, 37. Regni nostri in Francia.* Videatur si lubet integrum Diploma.

Sed quibus Adiutoribus hanc Academiam Carolus instituit, & unde Magistros acciuit? Constans est omnium ueterum opinio eum Anglorum Scotorumque quorundam opera usum fuisse, atque ex Italia quoque plurimos Magistros mercede proposita euocasse. Item ex urbe Româ, seu potius ex Academia Romana formam quandam Regiminis mutuarum in ea instituisse. Multos uero Extrancos fama liberalitatis excitos ostentandi ingenij & doctrinæ exercendæ causa Lutetiam uidequaue confluisse.

Testantur Annales Anglici, Germanici, Italici & Nostrates Complures Alcuinum Natione Anglum, patria Eboracensem, ordine & statu Diaconum, Bedæ olim Discipulum ad Carolum nostrum primò missum fuisse ab Offa II. Merciorum Rege Legati nomine: deinde post obitam Legationem assumptum ab eo in Præceptorem: demumque rogatum, ut instituendæ iuuentutis curam susciperet: cuius precibus cum ille acquieuisset, sociis Disciplinæ aduocatis tantam sibi famam tum in Artibus Liberalibus, tum in Theologia comparasse, ut ueluti ad rem nouam & pæne Diuinam Omnes undique discendi studio concurrerint.

Nonnulli tamen contendunt Alcuinum non primum fuisse Publici studij institutorem, sed duos Monachos seu Scotos, seu Hibernos qui cum Mercatoribus Anglis in Galliam aduenerant clamitantes se scientiam habere uanalem: atque ex iis quæsiuisse Carolum, quid & quantum uellent, pactoque demum precio illis loca ad docendum idonea assignasse, victum honestum prouidisse, & Discipulos eorum curæ & Disciplinæ commisisse. Mox uerò peruulgatâ eius rei famâ Alcuinum cum aliis multis operam laboreque suos Regi obrulisse, ab eoque scholarum Parisiensium regimini deputatum. Equidem ualde probabile est Alcuinum non uenisse cum Hibernis illis, nec scientiam uanalem clamitasse, tum quia Ep. 23. ad Carolum ait se inter cæteros Adiutores ad instituendam in Francia Sapientiæ Scholam de ultimis Britannia finibus adscitum: tum quia certum est ex historia Legatum ab Offa fuisse missum, ut de fœdere inter eos in eundo, comœtuque conferuando ageret: ac proinde cum Alcuinus Lutetiæ Scholam instituere & aperire meditatus est, non potuit esse Carolo ignotus.

Historiam autem uanalis scientiæ, quæ instituendæ huic Academiæ occasionem dedisse dicitur, è ueteribus omnium fusissimè prosequitur Monachus Sangallensis, quem proprio nomine Notkerum Balbulum Goldastus appellat, quemque supra diximus in Scholis publicis San-Gallensibus docuisse. Is duos libros de Gestis Ca-

tōli Magni conscripsit, quos ait l. 2. c. 26. balbum se & edentulum scripsisse, eosque Carolo Crasso Caroli nostri prōnepoti dedicauit. Ac proinde si Carolum M. non uidit, saltem ab iis qui scholarum Paris. regimini inter initia prapōsiti fuerant, aut ab aliis, qui quid gestum fuisset, audierant, id quod refert accipere potuit. Et reuera citat Historiæ suæ testes locupletissimos. Nam librum primum quem de RELIGIOSITATE & ECCLESIASTICA DOMINI CAROLI CVRA inscripsit, ait in præfatione lib. 2. processisse ex ore Wernberti Sacerdotis. Quasi eo dictante exceperit. Alterum, cui hunc titulum præponit DE REBUS BELLICIS CAROLI M. affirmat se conscripsisse ex narratione ADALBERTI patris eiusdem Wernberti, qui cum Domino suo Kekardo Hunisco & Sclauico bello interfuerat.

Porro Adalbertus ille filius erat Sigulfi veteris, Alcuini quondam Discipuli: & ipsemet eundem quoque valde senem cum multis aliis Condiscipulis Turonis docentem audiuerat. Wernbertus uero Adalberti filius cum Hardinundo fuerat Rabani Discipulus teste Trithemio in Chronico Hirsaugiensi, & ipsius Notkeri Balbuli Magister: siquidem in illa præfatione ait Balbulus eum decessisse septem dies antequam partem illam historiæ scriberet: & ipsa die quâ scribebat quæ erat 3. Kal. Iunij commemorationem illius esse agendam *Filiis orbis & Discipulis.*

Itaque non uidetur vlla rei præteritæ memoria seu historia pluribus posse fulciri iudiciis & circumstantiis veris aut verisimilibus, quam San-Gallensis: siquidem tota nititur fide duorum Discipulorum Alcuini & Rabani, qui de primis fuerunt Academiæ Parisiensis Doctoribus & Magistris. Quæ quidem historia licet non ignoraretur à primæ & mediæ ætatis scriptoribus, quia tamen incuriâ successorum diu iacuit in tenebris, à nonnullis postremæ ætatis ut falsâ & fictitia reiecta est, donec tandem è veteribus Bibliothecis Germanicis eruta est ab Henrico Canisio & in lucem emissa an. 1601. sed hac de re infra. Igitur Monachus ille San-Gallensis præmissis Titulo lib. de Religiositate Caroli, sic incipit cap. 1.

OMNIPOTENS Regum dispositor, ordinatōque Regnorum, & temporum cum illius admirandæ statuæ pedes ferreos vel testaceos comminuisse in Romanis: alterius non minus admirabilis statuæ caput aureum per illustrem Carolum erexit in Francis. Qui cum in occidentis mundi partibus solus regnare cœpisset, & studia litterarum ubique propemodum essent in obliuione, contigit duos Scotos de Hibernia cum mercatoribus Britannis ad littus Gallie deuenire, viros & in secularibus & in sacris scripturis incomparabiliter eruditos. Quæ cotidie cum nihil ostenderent uenale, ad conuenientes emendi gratia turbas clamare solabant, SI QVIS SAPIENTIÆ CVPIDVS EST, VENIAT AD NOS ET ACCIPIAT EAM, NAM VÆNALIS EST APVD NOS. Quam tamen idcirco se uenalem habere professi sunt, quia populum non gratuita sed uenalia mercari uiderunt: ut sic vel sapientiæ sicut ceteris rebus cœmendis eos incitarent, vel sicut sequentia probant, per tale præconium in admirationem uerterent & stuporem. Denique tandiu conclamata sunt ista, donec ab admirantibus vel insanos illos putantibus ad Caroli Regis semper amatoris & cupidissimi sapientiæ perlata fuissent. Qui sub omni celeritate ad suam eos presentiam euocatos interrogauit, si uerè, ut ipsa fama comperit, sapientiam secum haberent. Qui dixerunt, ET HABEMVS EAM, ET IN NOMINE DOMINI DIGNE QUÆRERENTIBVS DARE PARATI SVMVS. Qui cum inquisisset ab illis, quid pro ipsa peterent, responderunt, LOCA TANTVM OPPORTVNA, ET ANIMAS INGENIOSAS, ET SINÈ QVIBVS ISTA PEREGRINATIO TRANSIGI NON POTEST, ALIMENTA ET QVIBVS TEGAMVR. Quo ille percepto ingenti gaudio repletus, primum quidem apud se utrumque paruo tempore tenuit; postea uero cum ad expeditiones bellicas urgeretur, unum eorum nomine Clementem in Gallia residere præcepit, cui & pueros nobilissimos, mediocres, & infimos satis multos commendauit, & eis prout necessarium habuerunt, victualia ministrari præcepit, habitaculis opportunis ad habitandum deputatis. Alterum uero in Italiam direxit, cui & Monasterium S. Augustini iuxta Ticinensem urbem delegauit, ut qui illuc ad eum uoluissent, ad discendum congregari potuissent.

Audito autem Albinus de natione Anglorum, quod gratanter sapientes viros religiosissimus Regum susciperet, consensâ nauis uenit ad eum. Qui erat in omni latitudine scripturarum supra ceteros modernorum temporum exercitatus, ut pote Discipulus doctissimi Bedæ peritissimi post S. Gregorium Tractatoris. Quem usque ad finem uite iugiter secum retinuit, nisi quando ad ingruentia bella processit, adeo ut se Discipulum eius & ipsum Magistrum

suum appellare voluisset. Dedit autem illi Abbatiam S. Martini iuxta Tuvonicam Ciuitatem, ut quando ipse absens esset, illic requiescere & ad se confluentes docere deberet. Cuius in tantum Doctrina fructificauit, ut moderni Galli siue Franci antiquis Romanis vel Artheniensibus aquarentur.

Cumque victoriosissimus Carolus post longum tempus in Galliam reuenteretur, precepit ad se venire pueros, quos Clementi commendauerat, & offerre sibi Epistolas & carmina sua. Mediocres igitur & infimi prater spem omnibus sapientia condimentis dulcoratas obtulerunt; Nobiles uero omni fatuitate repentes presentarunt. Tunc sapientissimus Carolus aeterni Iudicis Iustitiam imitatus, bene operatos ad dextram segregatos his uerbis allocutus est, *MULTAS GRATIAS HABETE FILII, quia iussionem meam & uilitatem uestram iuxta possibilitatem exequi fuistis intenti. Nunc ergo ad perfectum attingere studete, & dabo uobis Episcopia & Monasteria permagnifica, & semper honorabiles eritis in oculis meis.* Deinde ad sinistros cum magna animaduersione uultum contorquens & flammato intuitu conscientias eorum concutiens, ironice hac terribilia uerba intouando potius quam loquendo iaculatus est in illos. *VOS NOBILES, vos Primorum Filij, vos delicati & formosuli in natales uestros & possessiones confisi mandatum meum & glorificationem uestram postponentes, litterarum studiis neglectis, luxuria, ludo & inertia uel inanibus exercitiis indulistis. Et his premisis solitum sibi iuramentum, Augustum caput & inuictam dexteram ad caelum conuertens, fulminauit. Per Regem Caelorum non Ego magnipendo Nobilitatem uestram & pulchritudinem uestram, licet alij uos admirentur. Et hoc procul dubio scitote, quia nisi cito priorem negligentiam uigilanti studio recuperaueritis, apud Carolum nihil unquam boni acquireritis.*

Ita promouebat Carolus studia litterarum, praemia bene meritis proponens, penas & indignationem pigris & desidibus minitans. In rebus uero sacris dolens se paucos habere Theologos qui excelleret; quique longè abessent à doctrina & uirtutibus SS. Hieronymi & Augustini, ut narrat idem author c. 9. *Generosissimus, inquit, Carolus per totum Regnum suum studia litterarum florere conspiciens, sed ad maturitatem patrum praecedentium non peruenire condolens, & plusquam mortale laborans in hanc radiatus uocem erupit. O utinam haberem 12. Clericos ita doctos omnique sapientia sic perfectè instructos, ut fuerunt Hieronymus & Augustinus: ad quod doctissimus Albinus ex illorum comparatione merito se indoctissimum iudicans, in quantum nullus mortaliu in conspectu terribilissimi Caroli audere praesumeret; maxima indignatione concepta & parumper ostensa, CREATOR COELI ET TERRÆ SIMILES ILLIS PLURES NON HABUIT, ET TV VIS HAEERE DVODECIM.*

Hæc historia, ut dictum est, cum Authore suo diu sub puluere iacuit, nec ante an. 1601. prodit in lucem, cum scilicet Henricus Canisius excussam, & ex codice Monacensis Bibliothecæ Bauaricæ exscriptam, deinde cum alio MS. Cænobij Moissiacensis diligenter collatam publicauit. Et tum agnitum est plagium Chronologistæ Arelatensis, qui non modo historiam illam refert, sed eadem plane uerba transcripsit exceptis paucis, suppresso germani & veri nomine authoris. Vnde factum, ut quotquot mediæ ætatis Historici ea de re scripserunt, eam omnes ex Chronico Arelatensi referant, & ad illud remittant Lectorem: quod quia non extabat, nec ullibi reperiri poterat, nec ullus authorum aiebat se illud uidisse & legisse, idcirco à nonnullis Posterioribus habitum est pro commentitio, praesertim à Paschasio: sed tandem Canisij diligentia uerus Author repertus, qui legitur in 2. Tomo ueterum Historiæ Francicæ scriptorum, omnem dubitandi locum abstulit.

Ad eandem historiam Hibernorum alludit Erricus Antistiodorensis in Epistola dedicatoria ad Carolum Caluum, quam alio loco integram referemus, nimirum ad an. 870. Sic autem habet inter cætera. *Multa sunt tuae monumenta clementie, multa symbola pietatis: illud uel maximè tibi æternam parat memoriam, quod famatissimi aui tui Caroli studium erga immortales Disciplinas non modo ex aquo representas, uerum etiam incomparabili feruore transcendis, dum quod ille sopitis eduxit cineribus, tu fomento multiplici tum Beneficiorum, tum authoritatis usquequaque prouehis.* Et paulo post. *Quid Hiberniam memorem contempto pelagi discrimine pæne totam cum grege Philosophorum ad littora nostra migrantem? quorum quisquis peritior est, ultro sibi indicit exilium, ut Salomoni sapientissimo famuletur ad uotum.* Hinc intelligitur plurimos alios Scotos & Hibernos diuulgatâ Carolinæ institutionis famâ toto illo seculo Parisios conuolasse.

At, inquiet aliquis, Eginhartus qui tam studiose & accuratè Caroli vitam historiamque contexuit, neque Scotorum neque hibernorum illorum meminit, qui tamen longè certius, quàm qui deinde scripserunt, rem eiusmodi scire potuit & referre, cum esset Carolo à Secretis & ab Epistolis, eique superstes vixerit. Distinctè quidem non meminit, sed paucis tamen verbis & generalibus historiam præallatam comprehendit. Clarè hæc de Alcuino. *In discenda Grammatica Petrum Pisanum Diaconum senem audiuit: in cæteris Disciplinis Albinum cognomento Alcuinum, item Diaconum de Britannia Saxonici generis hominem virum undecumque Doctissimum præceptorem habuit.* Et alio loco suppressis aliorum Magistrorum nominibus, quos Carolus peregrè aduenientes, aut euocatos suscipiebat, ait tantam eorum fuisse multitudinem, vt non modò Palatio, sed toti ipsi Regno esset grauis & onerosa. *Amabat, inquit, Peregrinos & eorum suscipendorum magnam habebat curam: adeo vt eorum multitudo non solum Palatio, verum etiam Regno non immeritò videretur onerosa. Ipse tamen pro magnitudine animi huiusmodi pondere minimè grauabatur, cum etiam ingentia incommoda laude liberalitatis & bonæ famæ mercede compensaret.* Itaque Eginhartus, breuiter & generatim, vt solent Epitomastæ, rem complexus est: vt & multi alij, qui eo sæculo scripserunt, quorum abstineo verba referre, quia non apertius loquuntur.

Nec ab eadem Historia abludivit Alcuinus Ep. 23. ad Carolum: quanquam enim nihil de scientia illa vxnali dicit, satis tamen indicat complures viros Doctos ex Britannia, vt & complures alios aliunde à Carolo præmiis & honoribus ad emigrandum sollicitatos fuisse. *Vestram optimam sollicitudinem D. mi David semper amare & predicare sapientiam cognoscebam, omnesque ad eam discendam exhortari; imò & præmiis honoribusque sollicitare, atque ex diuersis mundi partibus Amatores illius, vestra bonæ voluntatis adiutores conuocare studuisse: inter quos me etiam infimum eiusdem Sanctæ Sapientia vernaculum de vltimis Britannia finibus adsciscere curastis.*

Possemus prædictis autoritatibus addere ea quæ habentur in Actis Concilij VI. Parisiensis an. 829. habiti, vbi fit mentio trium Scholarum Publicarum à Carolo inchoatarum: autoritatem Lupi Ferratiensis in Ep. ad Æneam Episcopum Parisiensem: Nicolai I. Pontificis de Ioanne Scoto Studij Parisiensis Capitali: Flodoardi & aliorum, qui Scholarum Parisiensium meminerunt aut meminisse videntur. Verum in historia primi seculi eorum testimonia suis locis commodius referemus, ne quam nunc tractamus Quæstionem, autoritatum numero obruamus.

Schola Publica in Palatio.

At si Lutetiæ Parisiorum Scholam Publicam instituit Carolus, quo in loco quaque in parte vrbis collocavit? In Palatio: vt suâ præsentia Magistrorum ad fideliter docendum impelleret, & iuuenes exemplo suo ad strenuè & impigrè studendum incitaret & accenderet. Si quando enim belli curas intermittebat, concertationibus & disputationibus Scholasticis interesse delectabatur, & tam Magistros quam discipulos variis quæstionibus exercebat; quas si dissoluere non poterant, earum solutionem ab Archididascalo Alcuino repetebat, etiam postquam relictis scholis Palatinis Turonas concessit: imo nonnunquam vt veniret ipse, flagitabat. Qua de re sic Alcuinus Ep. 25. ad Homerum suum. *Miror cur Flaccina pigritia socordiam septiplicis sapientia decus Dulcissimus meus David (Sic serpe Carolum vocat, & Ludovicum filium, Salomonem) interrogare voluisset de Quæstionibus Palatinis emeritaque hominem militia in castra reuocare pugnancia, vt tumultuosas militum mentes sedaret: dum secularis litteratura libri & Ecclesiastica soliditatis sapientia, sicut iustum est, apud vos inueniuntur; in quibus ad omnia quæ quærantur, vera inueniri possunt responsiones.*

Et Ep. 106. ad Carolum ipsum Imperatorem, a quo per litteras de quibusdam fuerat Quæstionibus interrogatus Academicorum seu Magistrorum Palatinorum nomine, sic respondet. *Mirabilis sapientia vestra litterarum serie perlacta inuenimus eas eloquentia nitore splendidas & profunditate sensuum subtilissimas, & inquisitionis gratia iocundissimas. Vnde patenter agnosci poterit non tantum Imperatoriam vestra prudentia potestatem à Deo ad solum mundi regimen, sed maximè ad Ecclesia presidium & sapientiam decorem conlatam, & Iuuenum mentes, quadam inertia rubigine obductas ad acumen ingenij per vestram sanctissimam solertiam eliminandas.*
Siquidem

Siquidem præter Imperiales & Publicas curas, Euangelicas Quaestiones Academicis vestris à nobis enucleandas requisitis.

Item Ep. 9. ad eundem Imperatorem ait se molestè & grauius ferre, se à Professoribus Palatinis, quos ipse instituerat, quosque in Palatio docentes reliquerat, absentem in rebus Mathematicis fuisse reprehensum, & imperitiæ atque ignorantiae accusatum, se inquam, qui alios docuerat quidquid in illa professione scire videbantur. Itaque illos ironicè vocat *pueros*, seque graui Entello comparat, qui exultantem animis & viribus fidentem Dareta prostrauit. *Ego, inquit, imperitus, Ego ignarus, nesciens Ægyptiacam Scholam in Palatio Dauidica versari gloria. Ego abiens Latinos ibi dimisi, nescio quis subintroduxit Ægyptios. Nec tam indoctus fui Memphitica supputationis, quam beniuolus Romana consuetudinis.*

Molestè inquam ferebat Alcuinus & iniquo animo se ab illis Magistris, quos dimiserat, argui ignorantiae in cære, quàm cæteris præcellere vulgò putabatur, & ob quam Disciplinam Carolo eiusdem valde studio gratissimus erat: imò cuius opera factum erat, vt quemadmodum Romani Gallis cantandi peritiâ præcellerant, sic contra Galli Romanis mathematicâ doctrinâ potiores esse viderentur: vt videtur ipse Alcuinus innuere Ep. 2. ad Carolum. *Audiui dum Roma essem, quosdam dicentes Magistros, quod Orientales populi 9. hebdomadas, & Graeci 8. & Latini 7. ieiunare soleant: & inde consuetudinem Romanam sumpsisse Ecclesiam septuagesimos, sexagesimos, & quinquagesimos dies nuncupare Dominicos; Hoc quia à talibus non audiui Magistris, quorum auctoritati me tradere audeam, omnino confirmare non fui ausus.*

Quod autem Alcuinus in Scholis Palatinis docuerit, iisque præfuerit, testatur Anonymus Quidam, qui vitam S. Aldrici Abbatis Ferrariensis & Archiepiscopi quondam Senonensis, ipsius Alcuini Discipuli, scripsit, hæc enim habet de Alcuino. *Supra quibus iocundatus Imperator Augustus eum Præceptorum Palatinum instituit, vt vita Imperialis Aula & maiora negotia suæ discretionis arbitrio definirentur.* In iisdem Scholis non tantum Carolum, Caroli filios & alios adolescentes edocuit, sed & ipsius quoque Regis filias Gislam & Rechrudam liberalibus artibus, imò nonnullis etiam Sacræ Scripturæ tractatibus informauit: itaque illæ postquam Turonas recessit, ab eo Commentaria in Ioannis Euangelium sibi Parisiis mitti postularunt: ac ne causaretur absentiam aut itineris longitudinem, B. Hieronymi exemplo usæ, qui in Bethleem degens Matronis Romanis & sacris virginibus sua scripta dirigebat, ac proinde e loco longius distante ab vrbe Roma, quàm Turonica ciuitas distet à Parisiaca, impetrarunt quod petebant. Initio verò Epistolæ sic eum compellant. *Postquam Venerande Magister, aliquid de mellifica S. Scriptura cognitione vestra sagacitate exponente hausimus, ardebat nobis, vt fatemur, de die in diem desiderium huius sacratissima Lectionis, in qua purificatio est anima, solatium mortalitatis nostræ & spes perpetua beatitudinis. Et sub finem. Memento clarissimum in Sancta Ecclesia Diuina scriptura Doctorem, Beatissimum siquidem Hieronymum, Nobilium nullatenus spernere feminarum preces, sed plurima nominibus illarum in Propheticas obscuritates dedicasse opuscula, soepiusque de Bethleem Castello Christi Dom. nostri Natiuitati consecrato ad Romanas arces Epistolariis, iisdem petentibus, volare Chartulis, nec terrarum longinquitate vel procellosis Adriatici maris fluctibus territum, quominus sanctarum Virginum petitionibus annueret. Minori vadofum Ligeri flumen, quam Tyrrheni maris latitudo periculo nauigatur. Et multò facilius Chartarum Portator tuarum de TVRONIS PARISIACAM Ciuitatem, quàm illius de Bethleem Romam peruenire poterit.* Hæc qui leget, poterit dubitare, quin Alcuinus Parisiis in Palatio Regio docuerit? & quin ipse de Palatio Parisiensi loquatur, cum sic ait ad librum.

Perge libelle sacer, cunctis præclarior odis

Et pete Præclari præclara Palatia Regis.

De eodem certe intelligenda sunt hæc verba Ep. 1. *Ad sapientiam omni studio discendam & quotidiano exercitio possidendam exhortare Domne Rex Iuuenes quosque in Palatio Excellentia vestra: quatenus in ea proficiant ætate florida, vt ad honorem caniciem suam perducere digni habeantur.* In eodem igitur Athene noua constituta est Academiâ Platonicâ præstantior, vt haberetur Ep. 10. In iisdem Scholis docue-

runt Aeneas Parisiensis, Lupus Ferrariensis, Ioannes Erigena, Manno Philosophus, cuius in iis Discipulus fuit Ratbodus Guntharij seu Guntheri Archiepiscopi Colonienſis ex ſorore nepos. De quo ſic legitur apud Surium ad 29. Nouemb. *Prime ætatis tempus exegit apud Guntherum Colonienſem Archiepiſcopum auunculum ſuum litteris operam nauans. Sed cum illi Epifcopo res aduerſa accidiſſent, puer egregia indolis hortantibus ſuis, plerifque etiam adiuantibus, quippe quem Dei gratia quã præditus erat, omnibus charum efficeret, primò ad Caroli Regis Francorum, inde ad Ludouici eius filij aulam ſe contulit: non quod Palatinos ambiret honores, ſed quod intra REGIS PALATIVM LIBERALIVM DISCIPLINARVM STVDIA PRÆCLARE COLERENTVR. Præerat autem Collegio illi Manno Philoſophus, cui ſanctus puer feruens diſcendi ſtudio ſedulus adhærebat.*

Palatium
Schola di-
ctum.

Ab hocce autem litterarum exercitio & professione Domus Regia vocari cœpit Antonomastiçè & per excellentiam SCHOLA: vt colligitur ex verbis Episcoporum ſynodi Carifiacæ anno 858. habitæ, vbi ſpecialem articulum de adminiſtratione Domus Regiæ conſcribentes, ſatis innuunt Palatium Regium vulgari nomine tum SCHOLAM appellatum. *Et ideo, inquit, DOMVS REGIS SCHOLA dicitur & Diſciplina: quia non Scholaſtici modo Diſciplinati & bene correſti ſunt, ſicut alij: ſed potius ipſa SCHOLA, quæ interpretatur DISCIPLINA & correſtio dicitur. Quid clarius? Adſtipulatur Erricus Antiffiodorentis in Epiftoſa ad Carolum Caluam, totã ad Imperatoris laudem compoſitã, maximè propterea quod ad ſplendorem litterarum plus contuliſſet, quàm Pater Ludouicus, quàm ipſe Carolus Magnus, quodque & pacis & belli tempore curaret caſin Palatio exerceri. Hinc eſt, inquit, quod cum ſit perantiqua Sententia SILENT LEGES INTER ARMA, hæc tamen tam belli quàm pacis tempore apud vos ſemper plurimum obtinent dignitatis: itaut merito vocitetur SCHOLA PALATIVM; cuius apex non minus SCHOLARIBVS, quàm militariſibus conſueſcit quotidie diſciplinis.*

Et qui primi Palatium Parisienſe ita voluerunt appellari, videntur procul dubio præ oculis habuiſſe Regiam illam Alexandrinam, quæ pariter SCHOLA dicta eſt, *Μυϋϋον* locus Muſis & ſtudiis conſecratus: vt & ipſe Carolus videretur imitatus fuiſſe præclarum Ptolomæi inſtitutum, qui ex omnibus mundi partibus viros Doctos ad publicam profeſſionem acciuit, & in Regia collocauit, vt ante diximus.

Vniuerſitas
filia Regis

Neque malè forſan ſuſpicari poſſumus inde primùm Vniuerſitati nomen impoſitum FILIÆ REGIS PRIMOGENITÆ: quod nempe in Regia Domo collocata ſit veluti de familia Regia; quod ab Inſtitutore non minus dilectã, quàm propriæ filiæ; & quod iſdem propè iuribus gaudeat, ac Regiæ ſtirpis proceres: cum quoties lubet Regem, vt patrem adeat non petitã licentiã, & ipſi etiam iniurata credatur, vt ſuo loco dicemus. Atque vt Rex ſine liberis, magnã ſui parte mancus eſt, ita & Regnum abſque Academia Parisienſi maximopere deformatum videretur. Eſt enim illa vnum e tribus Lilijs quæ Teſſeram ſymbolicam Regis Regni que componunt; quod ſi deeſſet, reliqua duo omnino deformia remanerent. Quemadmodum olim Ludouico IX. ſub initia Regni VIRI SAPIENTES quos aduocauerat in conſilium, exponendo demonſtrarunt, cum propter iniuriam Vniuerſitati factam de deſerenda Lutetia & Regno Magiſtri ſimul & Diſcipuli cogitarent. *Qua de re ſic Nangius in vita Ludouici. Si tam pretioſiſſimus theſaurus Sapientiæ ſalutaris, qui olim de Græcia ſequendo Dionyſium Areopagitam Pariſius ad partes Gallicanas denenerat cum fide & militia titulo, de Regno Franciæ tolleretur, maneret vti que Liliatum ſignum Regis Franciæ, quod trini ſloris ſolio depictum eſt, in vnã parte ſui miſerabiliter deformatum. Et paulo poſt. Duplex enim pars Floſ Lilij Sapientiam & Militiam ſignificat: quæ duo ſequentes de Græcia in Galliam Dionyſium Areopagitam cum Fide, quam ibidem Dei gratia ſeminauit, tertium Florem Lilij facientem cuſtodiunt & defendunt.*

Nec diſſentit Rebuffus in Proœmio Concordatorum, imò eandem planè ſententiam adſtruit, vbi quærens quamobrem Rex Franciæ dicatur Filius Eccleſiæ primogenitus, reſpondet dici eo modo quo Vniuerſitas Parisienſis Filia Regum vocatur, quia ſcilicet ſicut illa primò fidem & honorem Regis, vt primò nata tuetur, ita & Reges Franciæ dicti Filij Eccleſiæ, quia primò Fidem Catholicam ante omnia tutati ſunt. *Dicuntur Reges Franciæ primi filij ſanctæ Eccleſiæ Catholica (ſicut*

Vniuersitas Parisiensis vocatur prima filia & Primogenita Regis, quia primo ei nata est; & primo fidem ac Regis honorem tuetur) quia sanctam sedem primo & ante omnia tutati sunt, ut est in historiis multa videre.

Verum ut ad Palatium Caroli redeamus, vbinam situm erat? Aliqui scribunt ^{Locus palatii Caroli.} vetustissimum Regum Palatium ab omni zuo fuisse eo in loco, vbi nunc est Forense, in Insula scilicet. Vbi quoque fuit olim Arx Parisiorum, & vbi suos conuentus agere solebant Parisini, egitque Cæsar consilium totius Galliz, ut haberetur l. 6. Comment. In ea ergo Arce Clodouæum I. habitasse ferunt, & pro sacra Capella Ædem D. Bartholomæi habuisse, in qua aiunt Clotildem Coniugem intinxisse liberos iustrali aqua Baptismatis antequam migrarent in montem Leuocotitium, qui San-Genouehanus postea dictus est, vbi Regiam sibi & posteris extruxit. An verd consecuti Reges eadem Palatia inhabitarent, res est adhuc in dubio.

Illud saltem certum est Reges olim duplex habuisse Palatium, vnum Urbanum, alterum Suburbanum. Nam Clodouæus præter veterem Regiam in Insula sitam, aliam in monte, quem nunc diximus San-Genouefianum, condidit ad captandum salubriorem aërem vitandosque strepitus & tumultus vrbs. Nec videtur quoque dubitandum, quin alij Reges aliud extruxerint eo propè loco, vbi hodie Luparæ Regia sita est; ad quod statuendum pluribus adducor argumentis.

1. Quia ut ex dictis patet, certum est Carolum M. in aliqua Palatii Regij parte Musas collocasse: eamque vocatam Scholam: at ille locus nomen etiamnum hodie retinet Gallicè *l'Eschole*, & portus illius loci, Scholæ portus appellatur *le port de l'Eschole*. Imo ut legitur in antiquitatibus Parisiensibus, S. Germani Antistiodorensis Ecclesia vocabatur antiquitus Schola: & apud Iuuenalem de Vrfinis in vita Caroli VI. Schola S. Germani dicitur; quod nomen certè non habuit aliunde, quam à vicina Regia Suburbana, quæ à Caroli temporibus Schola dicta est. At in Palatio urbano, vbi vestigium vllum Scholarum?

2. Luparæ Regum Domus vetustior est, quàm vulgo creditur. Scribunt enim aliqui, sed malè & ignorantissimè, fuisse à Francisco I. constructam, cum constet Philippi Augusti temporibus iam Regiam fuisse Domum. Luparæ quidem nomen legitur in priuilegio, quod Monachis San-Dionysianis indulget Dagobertus anno 5. Regni sui 7. Kal. Iunij: videturque de hacce Domo Suburbana loqui, cum scribit velle se Reos immunitatem consequi, qui ab vrbe Parisiaca Montem Martyrum præterierint, aut qui è Palatio egredientes viam, quæ tendit ad Luparam transferint. *Quisquis fugitiuorum pro quolibet scelere ad præfatam Basilicam Beatorum Martyrum fugiens Tricenam pontem aduenerit, vel ex parte Parisius veniens Montem Martyrum præterierit, vel de Palatio Nostro egrediens Publicam viam qua pergit ad Luparam, transferit.*

Ad Luparam, inquam, quæ vulgo dicitur *Louure en Paris*. At quis non videt Regiam suburbanam propinquiorem esse viæ Luparæ, quæ nunc D. Honorati dicitur, quàm Urbanam? Et forsàn ipsa iam tum Dagoberti temporibus Lupara seu Lupara dicebatur. Nam non erat nomen illud nouum, cum Philippus Augustus an. 1214. Ferrandú Flandriæ Comitem in Arce seu Turri Luparæ quam ædificauerat, seruari & custodiri voluit, de qua Guillel. Brito in sua Philippide.

— Parisianis

Ciuiibus offertur Lupara claudendus in Arce.

Hancce Domum Guillelmus Carnotensis S. Ludouici Cappellanus *Castrum Lupara* appellat. Apud *Castrum Lupara Parisius D. Petrus de Landuno Miles Custos puerorum D. Regis Philippi*. Et Nangius de eadem in eiusdem Principis vita verba faciès & de Domino Couciacensi, qui tres scholasticos capi & suspendio affici iusserat, quod in Nemore suo Cuniculos sectari visi fuissent, scribit Regem *per Clientes Aulicos eum fecisse capi, & in Domo sua Parisius, qua Lupara dicitur, in custodia reseruari*. Ex quibus patet antiquius illam Domum Reges inhabitare maluisse, quod esset commodior, quàm urbana, & à strepitu vrbs remotior.

3. Eandem veritatem confirmant antiquissima Vniuersitatis Collegia in illis locis sita, scilicet S. Nicolai & S. Thomæ de Lupara: Item Bonorum puerorum S. Honorati. Adde proximum Pratum Clericorum, quod à Carolo M. Scholaribus & Magistris, veluti Campum Martium ad deambulandum, conferendum

feu disputandum & ludendum concessum fuisse alio loco docebimus. Neque verò, si non temporibus ipsis Caroli M. aut saltem primo illo seculo ea loca possedit Vniuersitas, facile inuenitur quandonam possidere potuerit aut debuerit. Nam certum est, eam, postquam Suburbia à Normanis vastata sunt, Arienenses Scholas & vicinas occupasse, item & in Colle San-genouefiano ac valle subiecta Castra sua posuisse: quod secundo seculo & aliis consequentibus factum videmus, nec ex iis locis aliò deinceps commigrasse legimus. Vnde procul dubio euincitur Luparæam illam Regionem ab ipsâ primitus fuisse possessam & habitatam.

4. Quia Collegia, præsertim verò Bonorum Puerorum & D. Nicolai Luparæi omnium antiquissima esse creduntur, idque de posteriore constanter asseruit Natio Gallicana an. 1420. (cum Exceltriæ Dux tunc Franciæ Prorex sub Anglis Collegij præfecturam concedere voluit M. Rogero Scoto) suum esse dicens & ad se suosque Nationales pertinere, vt scribit M. Petrus de Credulio tunc eiusdem Nationis Procurator, *Nar. au. vlt. inquit, quod Collegium S. Nicolai de Luparæa erat Collegium antiquius fundatum Parisius: quod etiam Collegium illud erat Nationis, quia maior pars Scholarium debent esse de Natione: quapropter oportebat quod Magister esset de Natione.* Eiusdem Collegij antiquitatem agnoscit Brolius lib. 3. Antiquit. Paris. *En l'Eglise & ceinture de S. Nicolas du Louure il y auoit anciennement exercice des Lettres, & des Escoliers rentez, que nous appellons Boursiers, lesquels Jean Du Bellay 104. Euesque de Paris en l'an 1542. erigea en Chanoines, & doiuent estre neuf avec un Prouost pour Chef:* additque se non potuisse eiusdem Ecclesiæ fundamentum accipere propter summam eius antiquitatem.

Collegium quoque Bonorum Puerorum antiquissimæ Originis esse semper creditum est. Iacobus Mazerius Procurator Nationis Gallicanæ electus 3. Non. Iunij an. 1521. tam de sua electione, quam de illo Collegio sic scribit. *Non denique minis territi aut allecti fauore, motiue extremo odio Iacobum Mazerium Parisiensem iuuenes in celebratissimo Bonorum Puerorum Museo Parisius primitus fundato à multis iam annis edocentem elegerunt Procuratorem.* Eiusdem collegij Burfarios Ludouico IX. qui Sanctus dictus est, charissimos fuisse discimus ex Gaufrido de Bello-loco. *Connocabat pluries in anno Clericos electos & gratiosè cantantes, & maxime de Bonis Pueris, qui in sanctâ congregatione Parisius morabantur: quibus in recessu denarios erogabat: illisque magna ex parte anni in studio sustentabantur.* Eorundem meminit bonus ille Rex in suo testamento. *Item Pauperibus Scholaribus S. Honorati Parisius 10. libras.* Ex his igitur constat Vniuersitatem Parisiensem in Luparæa Regione fuisse primitus à Carolo collocatam. Quomodo verò & quando inde migrauerit, ex Annalibus patebit.

Authores . . . Hactenus produximus authores, qui primo Vniuersitatis nostræ seculo floruerunt & scripserunt. In secundo verò, quod ab omnibus Historicis infelicissimum vocatur & merito, licet paucos habeamus, non desunt tamen qui Scholarum Parisiensium meminerint. Imprimis Ioannes Cluniacensis B. Odonis Abbatis Discipulus in eius vita sic scribit. *Decimo nono atatis sue anno apud B. Martinum Turonis est tonsus, ibique Grammaticæ laribus, forsân legendum Grammaticalibus educatus: deinde apud Parisium Dialecticam Musicamque à Remigio doctissimo viro est institutus. Is est celeberrimus ille Remigius Antiffiodorensis, qui à Fulcone Archiepiscopo Remensi e Scholis Parisiensibus euocatus Remis Scholas instituit, vt suo loco referemus.*

Idem testatur Anselmus Leodiensis Canonicus de Huboldo in vita S. Notgeri Episcopi Leodiensis, quem ait Lutetiam venisse, Canonicis San-Genouefianis adhæsisse, & multorum ibi scholarium Doctorem fuisse. *Quid de Huboldo dicam, inquit, qui dum adolescentulus è Scholari Disciplina aufugisset Parisius veniens, S. Genouefiæ Canonicis adhesit (qui tum Seculares erant & publicè profitebantur,) & in breui multorum Scholarium instructor fuit: vbi cum aliquandiu à D. Notgero ignoraretur, tandem Canonicæ Episcopalis sententiæ executione compulsus est redire, relictis ibi pluribus studiorum & moralitatis insignibus.*

Eandem Scholarum Parisiensium celebritatem euidentissimè probat Aimoinus Floriacensis in vita Abbonis Abbatis sui, cui in peregrinationibus comes assiduus fuit, & mortis oculus testis an. 1004. Eum enim ait relictis Floriacensibus

Scholis, in quibus ipse docuerat, & quæ tum maximè florebant, ad Parisienses, tanquam ad Maiorem litterarum Officinam se contulisse. Sic ergo habet c. 3. *Verum ipse maiora gliscens Scientiæ scrutari arcana, diuersorum adit Sapiencia Officinas locorum: quapropter Parisios atque Remos, ad eos qui Philosophiam profitebantur, profectus, aliquandiu quidem in Astronomia, sed non quantum cupierat, apud eos profecit.*

Circa eadem tempora Olbertus, qui Abbas Gemblacensis postea factus est, e Lobienfi Cœnobio, ubi à puero eutritus fuerat, Parisios venit, deinde ad Fulbertum Carnotensem profectus est, qui tunc in exercitio litterarum inter celeberrimos habebatur. Hinc ergo patet ex aliis oppidis & urbibus Luteriam ad Maiores Scholas & altiores Disciplinas conuenire solitos, quicumque vellent virorum doctorum famam sibi comparare.

In 3. Seculo cuius initium ducimus ab an. 1000. habemus inter cæteros Scrip- Auctores 11
seculi.
1000.
tores Ademarum S. Eparchij Engolismensis Monachum, qui Chronicum suum ad an. 1028. perduxit: ac proinde pœne suppar primis Academia Parisiensis Doctoribus & Magistris, quorum catalogum & ordinem contexit in vita Ludouici Pij, de Rabano sic scribens. *Imperatori ipsi porrexit librum valde mirabilem de Theologia S. Crucis Rabanus Magnentius doctissimus Monachus Magister Alcuini. Beda enim docuit Simpliciam, Simplicius Rabanum, qui à transmarinis oris à Domino Imperatore Carolo susceptus & Pontifex in Francia factus docuit Alcuinum, & Alcuinus Smaragdum imbuuit. Smaragdus autem docuit Theodulfum Aurelianensem Episcopum. Theodulfus vero Heliam Scotigenam Engolismensem Episcopum. Elias autem Henricum, Henricus Remigium & Vcbaldum Caluum Monachos heredes Philosophie reliquit.*

Paulum inuertit Ademarum seriem & ordinem successionis, vt rectè notat Andreas Duchesnius: sed nec iste assecutus est, cum corrigere voluit. Sic ergo putauerim instituendum. Rabanus Magnentius doctissimus Monachus M. Alcuini Discipulus fuit. Beda enim docuit Simpliciam, Simplicius Alcuinum, Alcuinus Theodulfum & Rabanum, Theodulfus Smaragdum, Smaragdus Heliam Scotigenam &c. Certum est enim Rabanum Magnentium nullatenus Magistrum esse potuisse Alcuini, sed ad summum Discipulum. Item Theodulfus non potuit esse Smaragdi discipulus: vt ex Chronologia patebit. Verum quocumque tandem modo sit contexenda series illa Magistrorum, hoc saltem colligimus illos omnes docuisse Parisiis primo seculo Vniuersitatis, & Ademari ætate historiam illam peregrinorum Doctorum à Carolo M. euocatorum & ad docendum constitutorum pro vera & certa fuisse habitam.

Porro euellendus hic scrupulus, qui de Ademaro oriri posset. Nam Myræus ait eum Caroli M. & Ludouici Pij temporibus vixisse & floruisse, eique Chronicum vetustissimum Engolismense tribuit: sed vel ex supra relata Professorum serie erroris conuincitur: cum in ea Magistros enumeret, qui 60. & amplius post Ludouicum annis floruerunt. Verus itaque author Chronici est Ademarum S. Eparchij Monachus, qui temporibus Roberti Regis scripsit. Neque idem confundendus est cum Ademaro Episcopo Engolismensi, qui sub finem eiusdem seculi Cathedram tenuit, & obiit an. 1001.

In 4. Seculo plurimos citare possemus auctores, qui Carolina fundationis me- Auctores 11
seculi.
1100.
minerunt, sed quatuor sufficiunt: quorum vnus initio seculi floruit; alter in medio: duo reliqui sub finem. Duo priores ab Ademaro Magistrorum Parisiensium Ordinem seriemque mutuati fuisse videntur, aut saltem ab eodem authore, a quo Ademarum. Primus quidem author Chronici S. Maxentij, seu Malleacensis, qui scribere desiit an. 1134. sic habet ad annum 816. *In illo tempore Rabanus Magnentij Monachus doctissimus Magister Alcuini Imperatori ipsi Ludouico, porrexit librum valde mirabilem de Theologia S. Crucis. Beda enim doctus a Benedicto Abbate & nutritus docuit Simpliciam, & Simplicius Rabanum, qui à transmarinis oris à D. Imperatore Carolo susceptus est, & Pontifex in Francia factus. Item Rabanus docuit Alcuinum: & Alcuinus Smaragdum imbuuit. Smaragdus autem docuit Theodulfum Aurelianensem Episcopum. Theodulfus vero Heliam Scotigenam: Helias autem Henricum, Henricus Remigium & Vcbaldum Caluum heredes Philosophie reliquit.*

Alter Scriptor paulo recentior, Canonicus scilicet quidam Engolismensis Anonymus, qui Historiam Pontificum & Comitum Engolismensium conscripsit vsque ad an. 1159. sic habet c. 8. de Helia Scotigena Episcopo quondam

Engolismensi. Defuncto Launo suscepit Helias Scotigena Cathedram Engolismensem, qui in Gallia mirifice Scholas rexit. Hic attulit sacrosanctum corpus sanctissimi Martyris Benigni Engolismam; quo tempore Caluus Imperiale solium ascendit: sub quo Rege Helias Scotus vita egreditur. Ita siquidem inuenitur in quodam libro, Scotigenam fuisse Doctorem in Galliis. Beda docuit Simplicium, & Simplicius Rabanum, qui à transmarinis oris ab Imperatore Carolo vocatus in Pontificem in Gallia promouetur: qui Alcuinum docuit; Alcuinus Maragadum; Maragadus Theodulfum Aurelianensem Episcopum: Theodulfus Heliam Scotigenam Engolismensem Episcopum: Helias Henricum; Henricus Remigium & Hugbaldum heredes Philosophia reliquit.

1130.

Sub finem eiusdem seculi florebant in Academia Parisiensi duo percelebres viri, Helinandus & Alexander Nexam, qui ambo de eiusdem fundatione & institutione scripserunt. Helinandus quidem transactâ magnâ vitæ suæ parte inter Laicos & sæculares, tandem vanitates mundi pertæsus ad Frigidum Montem se contulit, & Monachus obiit an. 1212. Ille ergo ab Orbe condito ad finem usque vitæ Historiam longissimam perduxit; sed nondum e tenebris & e puluere emerfit. Vincentius Bellouacus Dominicanus Helinando suppar sæpe eundem citat, & ex eius Historia transcribit in suam non pauca. Hæc verò inter alia de Alcuino, deque Monasterio S. Martini Turonensis, quod ei Carolus regendum commisit. Hoc itaque Monasterium post hoc, ut dictum est, regnante Carolo suscepit regendum Alcuinus scientiâ vitæque præclarus, qui & sapientia studium de Roma Parisius transtulit, quod illuc quondam à Græcia translatum fuerat à Romanis: fueruntque Parisius fundatores eius studij 4. Monachi Bedæ Discipuli, scilicet Rabanus & Alcuinus, Claudius & Ioannes Scotus.

Hæc scribebat Helinandus regnante Philippo Augusto, vir Academiæ Parisiensis Alumnus, in historia Gallicana versatissimus, Principi suo gratissimus & charissimus. Itane verò scripsisset, si, ut somniant aliqui, Philippus aut Pater eius Vniuersitatem instituisset? ei-ne gloriam hanc immortalem inuidisset, & tam insigniter mentiri ausus fuisset, in cæteris tam studiosus veritatis? tam impudenter inquam asserere fundationem istam antiquam, quæ tot contradictores habuisset oculos, quot erant in Francia homines? credat Iudæus apella, non ego.

1180.

Alexander verò Nexamus Natione Anglus, Parisiensis quoque Vniuersitatis alumnus & Magister ac Professor circa an. 1180. quique reuersus in Angliam & factus Episcopus obiit an. 1227. in libro de Naturis rerum tria commemorat loca vetustissima, in quibus olim studia magno concursu & frequentia floruerunt, in Græcia Athenas, in Italia Romam, & in Gallia Lutetiam. O felicia, inquit, Antiquorum tempora, in quibus ipsi Imperatores mundum suberrantes seipos Philosophiæ dederunt; ut patuit de Alexandro, de Iulio Cesare, de Ptolomeo Rege Ægypti, qui fuerunt sapientiæ studiosi... Cuiuslibet Regni gloria creuit in immensum, & quandiu Artium ingenuarum in ipso floruerunt studia, hostibus Regni restiterunt: ut patet de Græcia, quando floruerunt studia Athenis, de Roma, de Regno Francorum, ex quo floruerunt studia in illo. Victoria enim militia & gloria Philosophiæ quasi simul concurrerunt: & hoc merito, quia Philosophia vera docet iuste & rectè regulare.

Tum fusè illa persequitur: quæ sic in compendium contrahit author Anonymus apud Brianū Thuynum. Viguerunt studia in Ægypto, ut probat Alexander Nexam in libris de naturis rerum. Abraham docuit Quadriniū, id est 4. Artes, scilicet Arithmeti- cam, Geometriam, Musicam & Astronomiam. Demum cæpit Græcia nobilitari Philosophorum frequentia & consecrata sunt Athenæ Dea sapientiæ Mineræ, ut dicit Augustinus 18. de Ciuit. c. 9. Demum Carolo M. regnante cæpit studium florere Parisius; cuius fundatores fuerunt Rabanus, Alcuinus, Claudius & Ioannes Scotus. Postea Oxonia in Anglia studia floruerunt: & sicut dicit Alexander Nexam iuxta Vaticanum Merlini, Ad vada Boun vigent studia, ad partes Hiberniæ suo tempore transitura.

Idem Alexander l. 2. comparans Academiam Parisiensem cum Bononiensi & aliis Italicis, ait eam Theologiæ & Artium Liberalium doctrinâ longè esse præferendam. Iuris Ciuilis peritiam sibi vindicat Italia; sed cælestis Scriptura & liberales Artes Ciuitatem Parisiensem cæteris præferendam esse conuincunt. Hæc verba in manuscripto Bibliothecæ Magdalenensis apud Oxoniam se legisse ait Brianus Thuynns.

IDEM PROBATUR AVTHORITATE
Scriptorum Mediae aetatis.

Mediae aetatis initium ducimus ab an. 1200. & producimus ad an. 1400. referimusque ad veritatis eiusdem confirmationem, non omnium quidem, sed celebriorum tantum Authorum testimonia, qui ducentorum annorum spatio ea de re scripserunt. Agmen vero ducet Vincentius Bellouacus, natione ut multi volunt, Burgundus, professione Dominicanus, qui antequam ad illum Ordinem se conferreret, in Academia Parisiensi studuerat regnante adhuc Philippo Augusto, cuius proinde historiam compertissimam habuit. A Ludouico IX. Philippi nepote assumptus in Praeceptorem filiorum, eiusque iussu & sumptibus Specula 4. composuit, Doctrinale, Historiale, Naturale & Morale; quorum Historiale perduxit ad an. vsque 1244. ipse vero obiisse dicitur an. 1256. Ille ergo postquam Helinandi auctoritatem & verba ex Chronicis retulit lib. 23. Speculi Historial. c. 173. subiungit ex Chronico Arelatensis Metropolis eandem plane historiam, immo eadem omnino verba, exceptis paucis, quae ex Monacho San-Gallensi supra retulimus. Sic ergo ille.

Authoris
Seculi.
1240.

In Chronicis Metropolis Arelatensis legitur, Omnipotens rerum dispositor ordinatorque Regnorum & temporum, cum illius admiranda statuae, & caetera, ut in Chronico San-Gallensi: & paulo post de Carolo verba faciens subiungit. Qui cum in Occidentis partibus regere solus coepisset, & studia litterarum ubique essent in obliuione, adeoque verae Deditatis cultura teperet, contigit duos Scotos Monachos de Hibernia cum mercatoribus Britannis littus Galliae aduenire, viros & in sacris & in secularibus scripturis eruditos. Qui quotidie cum nihil ostenderent venale, ad conuenientes emendi gratia turbas clamare coeperunt. SI QVIS SAPIENTIAE CUPIDVS EST, VENIAT AD NOS ET ACCIPIAT. NAM VENALIS EST APVD NOS. Tandiu conclamata sunt ista, donec ab admirantibus, licet insanos putantibus ad aures Regis Caroli semper amatoris sapientia sunt perlata: qui celesiter illos ad praesentiam suam euocatos interrogauit, si vere scientiam haberent ut ipse compararet. Sapientiam, inquiunt, habemus, & in nomine Domini eam quarentibus dare parati sumus. Qui cum quaesisset ab his, quid pro ipsa peterent, responderunt. Loca tantum opportuna, & animas ingeniosas, & sine quibus ista peregrinatio transferri non potest, alimenta & quibus regamur. Quo ille accepto, ingenti gaudio repletus primum quidem apud se paruo tempore tenuit: postea vero cum ad expeditiones bellicas vrgeretur, vnum eorum nomine Clementem in Gallia, Parisius scilicet, residere fecit, cui & pueros nobilissimos, mediocres & infimos satis multos commendauit, & eis prout necessarium habuerunt, victualia ministrari praecipit, habitaculis opportunis ad metandum deputatis. Alterum vero in Italiam direxit, cui & Monasterium S. Augustini iuxta Ticinensem urbem delegauit, ut illic si voluissent, ad discendum congregari possent. Audito autem Albinus de natione Anglorum, quia gratanter sapientes ac Religiosos viros susciperet Carolus, conscensa nauis venit ad eum cum Sociis in omnibus scripturis exercitatus, ut pote Doctissimi Bedae Discipulus. Quem vsque ad finem regni ingiter secum retinuit, nisi cum ad ingruentia bella processisset: deditque & illi Abbatiam S. Martini, ut quando ipse absens esset, illic resideret, & ad se confluentes doceret. Cuius in tantum doctrina fructificauit, ut Franci antiquis Romanis & Atheniensibus equiparentur. Haec Vincentius.

Eadem historia legitur in Chronico Lemouicensi, & in Memoriali Historiarum, ut refert Duchesnius inter testimonia de B. Alcuino Abbate. Et quia deinceps Doctorum manibus teri coepit Vincentius, propter multiplicem quae continetur in 4. speculis doctrinam, quotquot fere post eum de illa Academia Parisiensis institutione scripserunt, omnes Chronicon Arelatense, vel Vincentium citare contenti fuerunt ad sententiae suae confirmationem, nec vltra scrutari curarunt. Ita Chronicon San-Gallense & alia multa iacuerunt in pulue-

1270.

re Bibliothecarum, donec ea viri docti & curiosi excusserunt: spesque iam affulget maxima, longe plura quæ nondum in lucem prodierunt opera, posterorū, & eorum, qui nunc viuunt, diligenti & indefesso labore proditura.

Eandem veritatem confirmat Martinus nomine & natione Polonus ad an. 787. sic scribens in Adriano Papa. *Hoc tempore floret Albinus, qui & Alcuinus Caroli eruditōr. Hic genere Anglitus fuit, ingenio clarus & philosophia excellentissimus non tantum scientia, sed etiam morum honestate præclarus. Ab eo Carolus didicit omnes artes liberales, qui etiam studium de vrbe Roma Parisius transtulit, quod de Grecia illuc translatum fuerat a Romanis.* Hæc Martinus: at hic lacunam esse putat Suffridus Petrus Leouardienfis Frisius, qui Martinum an. 1574. edidit Antuerpiæ cum annotationibus, eumque supplet inferrâ historiâ aduentus Scotorum in Galliam hō modo. *Fueruntque Parisiensis studij fundatores 4. Monachi Bede Discipuli, Rabanus, Alcuinus, Claudius & Ioannes Scotus.* Tum subiungit seriem verborum Poloni de Monasterio S. Martini Turōnensis, quod Carolus Alcuino dedit regendum. Porro totam historiam & ipsissima verba Helinandi Polonus vsurpat, prout leguntur apud Vincentium loco citato.

Atque vt obiter moneam, errant qui Martinum Polonum Innocentij IV. Pœnitentiarium fuisse dicunt, propterea quod initio præfationis sic ait *Ego F. Martinus D. Pape Pœnitentiarius & Capellanus*: quem aliqui Cisterciensem Monachum, alij Benedictinum, Scorum aut Italum faciunt. Fuit ille natione Polonus, patriâ Corsulanus, professione Dominicanus, Officio Pœnitentiarius & Capellanus Nicolai III. qui Ioanni XXI. an. 1277. successit, suumque Chronicon ad Ioannem vsque perduxit, vt ait ipse in præfatione. A Nicōlao promotus Viterbij an. 1278. die 10. Kal. Iulij ad Archiepiscopatum Gnesnensem in Polonia: sed eō anno obiit.

Iisdem temporibus florebat M. Iordanus natione Germanus & Germanis impensè addictus, scripsitque libellum de translatione Imperij Romani: in quo probat inter cætera Ecclesiam seu Religionem Catholicam tribus fultam columnis subsistere: Rom. Pontifice, Imperatore & Academia Parisiensis: atque idcirco summum Pontificem imprimis curare debere, vt tres istæ columnæ firmæ stablesque permaneant. Præterea ait Carolum M. Statuto perpetuo sanxisse, vt futuri Romanorum Imperatores ab Electoribus Germanicis eligerentur, relicto Regibus Francorum iure successionis. Quia vero videbatur iisdem Regibus suâ lege Imperium adimere, quandoquidem Imperatoris Electio ab Electoribus pendebat, Regnumque Francicum quod ipse tenuerat & tenebat, magna sui parte priuare compensationis cuiusdam loco adieccisse illi studium Liberalium artium, & Luteciæ in sede Regni primariâ collocasse; prætereaque omni obsequio, & vt vulgo dicitur, homagio erga Imperatorem exemisse. Sic igitur habet:

Porro quod ipse Carolus Rex Francorum extiterit, & ab illis Regnum ex successione ad eum fuerit deuolutum deinde Imperium, fuisse indecens, quod ipse filios & eorum heredes dignitate Regia penitus denudasset: statuit igitur, vt Francigena cum quadam Regni portione Francorum Regem haberent de Regali semine iure hereditario successurum, qui in temporalibus superiorem non recognosceret, cui videlicet tanquam Imperatoris posteritas ad homagium vel aliud obsequium non teneretur. Sequitur deinde iste titulus.

Quomodo studium sit Parisius translatum? pergit. Hinc Regi & suo heredi in recompensationem Regni defalcati adiecit studium Philosophie & Liberalium Artium, quod ipse de vrbe Romana in ciuitatem Parisiensem transplantauit. Et est notatu dignum, quod debitus & necessarius ordo requirebat, vt sicut Romani tanquam seniores, Sacerdotio; sic Germani, vel Franci tanquam iuniores Imperio: & ita Francigena & Gallici tanquam perspicaciores scientiarum studio ditarentur. Et vt fidem Catholicam, quam Romanorum constantia firmiter tenet, virtus & Germanorum magnanimitas imperialiter tenere præciperet: & fidem eandem Gallicorum argutia & facundia ab omnibus esse tenendam firmissimis approbaret rationibus & demonstraret. Multa alia habet præclara ad laudem Vniuersitatis, quæ suo loco referentur.

1280.

Facit & ad rem nostram quod scribit Nangius ad an. 1281. tantam scilicet in Vniuersitate fuisse discordiam inter Scholares Anglicanæ & Picardicæ Nationis, vt totum Parisiense studium pœne conuulsus fuerit. De causâ Seditiois nihil

Nangius

Nangius: at quidam Historicus Anglus hanc affert, quod vtraque Natio de primatu contenderet: Picardica quidem, quod esset Regi Francorum subdita, deque Regno Gallicano: Anglica vero, quod in Vniuersitate Parisiensi origine prior fuisset & à Beda primum collocata. Ad hanc autem discordiam sedandam Martini V. Legatum accessisse & re discussa pro Anglicana pronunciaffe. *Veniens autem Legatus controuersiam audiens pro lege promulgauit esse Anglos primariam illius studij Nationem. Nam Beda, ait, Romam petens primus omnium Scholas Parisius tenuit. De hocce dissidio alibi plura, interim intelligimus constantem hanc fuisse semper opinionem de Anglis, tanquam de primis Academia Parisiensis Professoribus.*

Transeamus iam ad sextum Vniuersitatis nostræ seculum; in quo plurimos quoque eidem veritati suffragantes habemus. Imprimis igitur Eduardus II. Angliæ Rex Ep. ad Ioannem XXII. pro mutuâ Parisiensem inter & Oxoniensem Vniuersitatem Societate idem contestatur. Cum enim Bonifacius VIII. Priuilegium hoc singulare Parisiensi concessisset, ut quicumque Magistri in ea Gradum accepissent, vbiuis terrarum nullo præuio examine docere possent; Eduardus existimans huiusmodi Priuilegium Oxoniensi suæ iniuriosum esse, petiit à Ioanne, qui sedere cœpit an. 1315. ut idem illi concederet pro mutuâ vtriusque studij Societate: hancque inter cæteras rationem affert, quod Parisiensis ab Anglicanis duxisset originem. *Verum quia dubium non est secundum veterum testimonia scripturarum GALLICANVM STVDIVM AB ANGLICANIS NOSTRIS ORIGINALE TRAXISSE PRINCIPIVM, constatque talem Apostolicæ dispensationis gratiam in Anglicani studij redundare dispendium, si Vniuersitas nostra Oxoniensis cum predictis Vniuersitatibus Regni Franciæ in Libertatibus & Scholasticis Actibus non concurrat, Sanctitati vestre affectuosâ instantiâ supplicamus, quatenus ad pacem mutuam inter Scholasticos nutriendam, Vniuersitatem predictam consimili velitis priuilegio decorare.*

Conqueritur quoque ipsa Vniuersitas apud eundem Pontificem, quod se spretâ suisque neglectis Magistris beneficia Ecclesiastica Parisiensibus concederet. *Intelligimus quod nuper ad studium Parisiense misericordes oculos conuertistis. Nos autem P. S. diuina institutione formati audemus dicere, quod nostrum STVDIVM Oxoniense illo Parisiensi studio, quamuis excellenter nobili, est quidem antiquius tempore, prius origine, & prout credimus non posterius dignitate. Constat namque Albinum Philosophum & Doctorem Catholicum Natione Anglum, famosissimi Principis Caroli M. Magistrum, & per eundem Carolum de Anglia accersitum fuisse Parisius STVDII FVNDATOREM: quod non Anglice modo, imò Gallica atque Romana Historiæ contestantur.*

Ioannes Brompton Abbas Iornalensis Scriptor Anglus, qui sub Eduardo III. florebat circa an. 1340. quique Chronicon scripsit ab an. 588. quo Augustinus iuit in Angliam ad mortem Richardi, scilicet ad an. 1199. Postquam de Academia Oxoniensis per Alfredum institutione verba fecit, & Alexandri Nekami locum de tribus famosissimis STVDIIS Generalibus retulit, de Parisiensi idem profus scribit, quod authores præallari. *Deinde, inquit, regnante Carolo M. cepit florere STVDIVM PARISIENSIS. Ut enim dicitur in Tractatu, quod Speculum vocatur, Alcuinus de Roma STVDIVM PARISIENSIS transtulit, quod illuc de Græcia à Romanis fuit translatum: fuerunt autem 4. fundatores huius studij Rabanus, Alcuinus, Claudius & Ioannes. Et ubi recitatur in Chronicis Metropolitæ Arelatensis, dicitur quod caput aureum statua, de qua Daniel. 1. per Carolum M. erexit Deus in Francis. Qui cum regnaret, & studia litterarum deessent, & essent in obliuione, & cultus Diuinitatis reperet, contigit duos Scotos, &c.*

Cum anno 1366. Urbanus V. Pontifex Max. relicta Auenione sedem Pontificiam Romam referre cogitaret, Rex Carolus V. celebres Legatos ad eum misit, qui reditum dissuaderent. Extat in M. S. Bibliothecæ Victorinæ notato P. 10. & hisce Characteribus 686. quædam, ut ibi legitur PROROSITIO NOTABILIS ex parte Regis Franciæ: Inter rationes autem plurimas quæ ibi inseruntur, vna petitur ex Vniuersitate Parisiensi eiusque antiquitate, his verbis. *Item dicebatur quod iste locus (nim. Francia) est in omnibus præeligibilior pluribus rationibus. 1. Siquidem floret locus iste pluribus studiis Ecclesiasticis, &*

aliis scientijs & disciplinis ; per quas præ cæteris aliis Regnis Orbis fides nostra & vera Iustitia informantur , prout cuiuscunque patet , quod STUDIVM TRANSLATVM FVIT A ROMA PARISIVS PER B. CAROLVM MAGNYM , & hæc Gloria Romanorum Parisius in Gallos est translata : quod etiam diutius ante fidem susceptam erat præfiguratum.

1380

Præallatis authoribus accensere possumus Goblinum Personam. Hic author Decanus erat in Bilenvede in Bœdexen, natus an. 1358. factus presbyter an. 1386. historiam composuit, quam Cosmodromium, id est mundi cursum inscripsit: in qua componenda 40. annos insumpsit. Ait vero ad an. 1340. se quidquid ante prædictum annum scripsit, totum fere ex libris famosis conscripsisse, pauca de scripturis priuatis, pauciora ex relatu, paucissima propriâ imaginatione. Ille ergo qui tot annos in componenda historia sua impendit, potuit maturè & cum otio in rei nostræ veritatem inquirere: sic autem de ea scribit.

Carolus eruditus in Liberalibus artibus studium transtulit de vrbe Roma ad Parisios , quod de Græcia Romam translatum fuerat à Romanis : non tamen sic transtulit , vt ipsum studium vrbi Romæ auferret , sed modum & solemnitatem que in vrbe seruabatur , translatis inde Parisios Doctõribus & Magistris instaurauit & priuilegiis confirmauit. Pro quo sciendum, quod quinque sunt studia generalia singulariter priuilegiata , videlicet Romanum , vbi Papa cum curia sua residet : Parisiense in Francia : Bononiense in Italia : Oxoniense in Anglia : Salmaticense in Hispania. Cætera vero studia aliter quàm per sedem Apostolicam priuilegiata , particularia reputantur. Hæc Goblinus, qui Chronicon suum perduxit ad an. 1417. obiit vero an. 1418.

1390.

Iisdem temporibus florebat Iacobus Magnus patria Toletanus, vir in Diuinis scripturis eruditissimus Philosophiæ naturalis cognitione insignis, ac veterum lectione copiosus, vt ait Trithemius. Ille autem l. 1. Sophologij c. 15. de studiis atque sectis Philosophorum agens, circa finem de tribus celeberrimis studiis Atheniensi, Romano & Parisiensi fusè disserit: quæ omnia ex Alexandro Nekkamo transcripsisse videtur. Ex quo, inquit, Græci Romanique studia perdidērunt, ex tunc semper deciderunt. Vnde regnantibus Atheniensibus Minerua id. Sapiencia colebatur, vt refert Augustinus l. 18. de Ciuit. Dei. Numeremus ergo quæ Philosophorum famosa studia fuerunt: & cum Historiographis tria dicamus fuisse cæteris solemniora. Quorum primum Atheniense: secundum, Romanum: tertium, Parisiense. De studio autem Atheniensi refertur, quod solemnissimum extitit. Vnde ciuitas Athenarum nutritrix fuit Liberalium Artium atque Philosophorum... Aliud studium solenne fuit dictum Romanum, in quo floruit Italicum genus Philosophorum, ibique refulsērunt Iulius Cæsar, Cato, Virgilius, Tullius. Nam de Iulio patet in vita Cæsar. De Catone narrat Solinus l. 1. De Virgilio & Tullio, nulli est dubium. Ibique docuit Rhetoricam Aurelius Augustinus, vt ipsemet fatetur l. 5. Conf. Cæterum aliud studium & tertium dictum Parisiense, quod florere cœpit tempore Caroli M. quod quidem Alcuinus de vrbe Roma perduxit. Huiusque quatuor fuerunt Fundatores, scilicet Rabanus, Alcuinus, Claudius & Ioannes Scorus. Et prout narratur in Chronicis, tempore Caroli Magni duo Monachi Scoti cum mercatoribus ad Franciam accesserunt, & interrogabant siquis sapientiam emere vellet. Ob hoc pluri mi stultos illos putabant. Nihilominus tamen hæc verba ad Regem peruenerunt. quibus adductis interrogauit, an sapientiam haberent, quam vendere velent: qui responderunt, quod sic. Quibus Rex, quid pro ea vultis? cui responderunt, tria petimus, locum opportunum, Discipulos ingeniosos & vestitum cum vestitu. Quibus concessis studium Parisiense inceptum & ex tunc dilatarum est.

*IDEM PROBATUR AVTHORITATE SCRIPTO-
rum postrema atatis.*

Restat vt Vniuersitatis nostræ foundationem & institutionem autoritate Scri-
ptorum postremæ ætatis confirmemus, eorum scilicet qui ab an. 1400. ad ^{Authores}
hæc nostra tempora ea de re scripserunt: quorum quidem tantus est numerus, ^{7 seculi.}
vt nemo quantumuis curiosus & diligens omnes dicendo percensere possit. ^{1400.}
Præcipuos igitur tantum commemorabimus, & eo ordine quo vixerunt, aut
scripserunt quàm poterimus diligentissimè, vt omnes intelligant nihil vnquam
fuisse tam concorditer tamque vnanimè creditum & stabilitum.

Initium ducamus à M. Ioanne Gersonio Ecclesiæ & Vniuersitatis Parisiensis
Cancellario, qui ab an. circiter 1380. vsque ad an. 1429. quo obiit, ingentis
nominis & famæ fuit. Ille autem in quadam oratione quam Gallicè habuit ad
Senatum Parisiensem an. 1404. Vniuersitatis nomine conquerentis de cæde suo-
rum Scholarium à Sauoisianis perpetrata, ipsam sic inducit loquentem. *Helas ie
suis celle, qui premierement en Adam feus inspirée en sa nouvelle creation. Je suis celle,
qui depuis par succession feus fondée & renouucllée en Egypte par Abraham & autres
fils de Noë. Puis feus transposée à Athenées & nommée Pallas ou Minerue: puis vins
à Rome, quand Cheualerie y seignorissoit: puis par Charlemagne le Grand feus plan-
tée à grands labours en France en la Cité de Paris.*

Franciscus Zabarella Patavinus Ecclesiæ Rom. Presbyter Cardinalis, qui eodem
quoque tempore florebat & vixit vsque ad an. 1417. vir in Iure Canonico verfa-
tissimus, & tam in Diuinis scripturis, quàm in secularibus insigniter doctus, in
Clementina de Magistris quæst. 5. de Studio Parisiensi, eadem prorsus scribit,
quæ supra ex Alexandro Nekamo, Ioanne Bromptone & Iacobo Magno Tole-
tano reculimus; nimirum quod studium Parisiense florere incepit regnante Ca-
rolo M. & quod huius studij fundatores fuerunt 4. Monachi. *Nam legitur, in-
quit, quod Caput aureum statue, de qua Daniel. 2. per Carolum M. exercuit Deus in Sco-
tis. Quia cum Franci regnarent & studia litterarum non haberent & essent in obliuione
& cultus Dei deperiret, contigit duos Scotos Monachos de Hibernia cum mercatoribus
Britannis venire ad littus Gallicum, in sacris & secularibus litteris eruditos; qui cum ni-
hil vanale ostenderent, ad turbas venientes causâ emendi clamabant, Si quis sit audis
sapientia veniat ad nos, & accipiat eam. Nam apud nos est Vanalis. Et aliis putantibus
illos insanos esse, venit ad aures Regis, vocatique sunt ad eum: & cum interrogarentur, an
haberent Sapientiam, dixerunt quod sic: & se paratos eam dare petentibus in nomine Do-
mini. Quo quærente quid pro ea vellent, responderunt tria, scilicet bona loca, animas in-
geniosas & alimenta... Et sic Franci æquati sunt Romanis & Atheniensibus quo ad gloriam
studiorum in liberalibus Artibus.*

Antoninus Dominicani Ordinis Archiepiscopus Florentinus in 2. par. Hist. tit.
14. c. 4. §. 12. de studio Parisiensi quomodo institutum sit Parisius, sic habet. ^{1450.}
*Narrat Iacobus de Colonia in historia sua, quod tempore Caroli M. Alcuinus natione Anglus à
Regibus Angliæ pro pace missus ad Carolum Francorum Regem, apud illum benignè
exceptus est & in Gallia apud eum remansit, vir undecumque doctissimus: cuius præcipuè
Magisterio Rex omnes artes liberales, maximè Astronomiam didicit, in qua valde delicta-
batur. Hic igitur Alcuinus scientia vitæque præclarus & sapientia litterarum studium de
Roma Parisios transtulit, quod illuc de Grecia translatum fuerat à Romanis. Fuerunt au-
tem Parisios fundatores huius studij 4. Monachi Bedæ Discipuli, scilicet Rabanus &
Alcuinus, Claudius & Ioannes Scotus. In Chronicis autem Metropolis Arelatensis sic
legitur. Omnipotens rerum dispositor & ordinator Regnorum & temporum, &c.*

Idem paulo post c. 5. vbi speciatim de Alcuino. *De hoc etiam Alcuino dicitur in
Martini Poloni, Quod origine fuit Anglus, Philosophia
excellentiissimus, qui studium ab Vrbe transtulit Parisios: quod studium à Grecia ad vr-
bcm ipsam Romanam translatum fuerat à Romanis. Huic Alcuino Carolus M. monaste-*

rium S. Martini, quod est Turonis, commisit regendum.

1470. Author Chronici Belgici Magni, qui scripsit vsque ad an. 1474. nihil de suo promit, sed Martini Poloni & Goblini Personæ testimoniis & autoritate vitur. Isto tempore floruit Albinus, qui & Alcuinus Caroli eruditor, genere Anglicus: clarus ingenio, in Philosophia excellentissimus, non tantum in scientiâ, sed & morum honestate præclarus, à quo Carolus didicit omnes artes Liberales, qui & studium de vrbe Roma transtulit Lutetiam: quod de Græcia illuc translatum fuerat à Romanis. Hæc Martinus. Non tamen sic transtulit, vt ipsum studium vrbi Romæ auferret, sed modum & sollemnitate, qua in vrbe seruabatur, translatis inde Parisiis Doctõribus & Magistris instaurauit & priuilegiis confirmauit. Hæc Goblinus.

Anno 1473. promulgatum est à Ludouico IX. Edictum aduersus Nominales, in quo Rex iuxta comunem sententiam & monimentorum fidem, quæ sibi ab Vniuersitate tradita fuerant, sic habet. *Predecessores nostri qui Christiane Religionis & Catholice veritatis fuerunt feruentissimi Zelatores, merito Christianissimi vocati sunt. Sic Carolus M. Rex & Imperator gloriosissimus studiosos quidem viros, Bedam scilicet, Rabanum, Strabum, Alcuinum aliosque complures famosissimos atque eruditissimos ex vrbe Roma ad inclytam urbem Parisiensem idcirco transtulit, quò ille generale ex omni nationum lingua studium institueret. Qui profectò Doctores præclaris moribus, doctrina & Disciplinis ibidem studium ita refertum reliquerunt, vt eorundem predecessores Francorum Regum ope atque auxilio in hunc vsque diem non modo celeberrimum, verum etiam fructuosissimum vbique terrarum habitum sit, ab omni superstitutionis & hæresis macula alienum.*

1480. Robertus Gaguinus Franciæ Historiographus, scholæ Iuris Canonici olim Decanus, qui ab an. 1470. vsque ad an. 1501. quo obiit, ingenti nominis fama clauit, in vitâ Caroli M. sic scribit. *Eo authore Parisiensis schola, quam Vniuersitatem vocant, hac occasione cæpit. Delati naue ex Scotia Claudius & Ioannes, Rabanus quoque & Alcuinus ex venerabilis Bedæ Discipulis in Galliam cum venissent, nec quicquam præter bonas disciplinas patriæ exportassent, se sapientiam profiteri eamque venalem habere conclamant: quâ re ad Carolum perlatâ illos ad se vocat: vocati libere profitentur sapientiam illis esse, quam adipisci cupientes gratis edocerent, si vita locusque tantum eis præberetur. Intellexit Imperator ingenuam hominum mentem, eosque cum aliquot dies apud se tenuisset, Claudium, cui nomen erat Clemens, Parisij conuersari & generosos adolescentes bonis disciplinis instituere iubet: Ioannem vero Papiam misit. Hoc initium habuit Parisiensis schola, celebre mox Philosophis atque Theologis Gymnasium, vnde prodire insignes doctrina & eruditione viri, qui non secus atque illuminatissime faces mirum Christianæ Religionis fulgorem diffuderunt. Itaut non abs re honorum studiorum parens, non quidem annis, sed liberalibus religiosisque disciplinis, antiqua à plerisque nominetur.*

Et in gratiarum actione ad Guillelmum de Rupeforti Franciæ Cancellarium, cum Parisios primum adiret an. 1483. pro remissâ Vniuersitatis causa ad Senatum Parisiensem, Enimvero, inquit, quicumque Scholasticorum Conuentus, seu apud Chaldeos, vel apud Ægyptios, vel inde apud Græcos, addam & Druidas fuit olim constitutus, ex eo velut ex confertissimo promptuario grana, viri sapientes prodierunt, qui Reipub. gubernacula capefcerent. Cuius rei scientissimus Diuinus ille Rex atque Imperator Carolus cognomento Magnus hoc potissimum supra 700. annos curauit in hac Parisiorum vrbe toto orbe terrarum celebri alteram post Athenas litterarum Academiam collocare, facereque prudentissimorum virorum late diffusam sementem. Vnde in omnes mundi Prouincias doctrina prodiret, & sapientia: atque ita plus fama atque gloriæ in condendo vno erudiendorum hominum contubernio, quàm in dilatandis Imperij sinibus sibi paratum iri putauit.

Authores
8. seculi
1500. Ioannes Trithemius vir multitudine scriptorum factis notus, qui obiit 3. dec. an. 1516. multis in locis meminit eiusdem foundationis. lib. autem de viris Illustribus Ordinis S. Benedicti c. 26. de Alcuino sic loquitur. Hic iussu Caroli studium Parisiense à Roma translatum Parisiis primus instituit. Vbi multos etiam ex Monachis Discipulos insignes educauit.

Baptista Mantuanus Carmelitarum Generalis, insignis Poëta, qui eodem quoque anno id. 1516. obiit, lib. 2. Dionysios eandem historiam refert; atque vt eam pigmentis Poëseos exornet, fingit Dionysio apparuisse D. Paulum futuraque prædixisse, & sic de Carolo nostro deque Alcuino vaticinatum.

Maximus hic igitur Terra Pater & Pater unde
 Ante graescentes aetas quam uirgat in annos,
 Ante virum, primis fruticat dum frondibus auum
 Per senis Albini gradiens vestigia Montes
 Aonas intrabit, nec non Parnassida Cyrrham
 Et fontes Libetra tuos, ac Phocida totum,
 Romanumque loqui Cicerone disertius ipso
 Discet & anteibit Reges facundia & armis.
 Vertet ad Annales animum veteresque nouosque
 Dulcibus emungens studiis, ceu lactea quaedam
 Vbera nectareo conferta volumina succo.
 Hauriet hinc rerum causas, hinc hauriet omnem
 Vim nature hominum & regnandi intelliget Artem:
 Hac dape nutritam mentem supponet agendis
 Imperij rebus, non conficienda labore,
 Non hebetanda metu, non vi superanda, nec astu
 Supplantanda, ferens fortij sub pectore corda.
 Neu desit Gallis ullum decus, illa per orbem
 Clara, per Æthiopes nigros audita, per Indos,
 Illa tuae quibus in cælum tolluntur Athene,
 Tot Sophie fecunda bonis, tot lucida claris
 Scriptorum ingenijs, que tanquam sidera lumen
 Eterno splendore ferunt, Gymnasiata primus
 Transferet ad Gallos, sicut Tirynthius hortis
 Vester ab Hesperijs tulit auricoloriamala;
 Sicut & à Colchis olim Pegasus Iason
 Vexit ad Argolicos pecudis velamina fulue.
 Et tua de Graiis migrans Academia campis
 Ibit ad occasum, vacuasque relinquet Atheas.

Ioannes Auentinus, qui se litteris olim & Philosophiæ operam dedisse ait
 in Academia Parisiensi lib. 4. Annal. Boiorum de Carolo M. post multa sic
 habet. *Vtraque linguâ Romanâ & Germanicâ facundus ac promptus; nam linguam
 Latinam iuxta patriam, hoc est Teutonicam calluit: Græcas quoque litteras attigit,
 quas tamen melius intelligeret, quàm pronuntiaret. Artes liberales studiosissime cu-
 luit. Audiuit in eis Albinum Saxonem Anglicumque virum optimum eius tempestatis
 undecumque doctissimum, quem fere secum, ubi à bellis ferie erant, in Aula magno
 honore detinuit.... Artium Liberalium Doctores præter ceteros egregiè veneratus est,
 magnis illos afficiebat honoribus, plurima in illos beneficia conferens. Constat quosdam
 celebres e Ludo litterario in Aulam receptos Sacerdotia locupletissima & Pontificatus
 obsecutos fuisse.... Liberalia litterarum studia pene iam ut ipse ait, incuriâ Maiorum
 oblitterata instaurare summo opere conatus est; & ut sui exemplo ad ea amplectenda ceteros
 inuitaret, ex Hibernia duos Scotos Clementem & Albinum acciuit, ut tum erant tempora,
 eruditissimos. Item ex Anglia alterum Albinum euocauit. Albinum Scotum Ticinum misit,
 ibique Ludum litterarium aperire iussit. Cum milite Clemens mandato Caroli in Lutetia
 Parisiorum confedit, eique Magnus annonam & stipendia e fisco tradit. Procerum paupe-
 rumque pueros ingenuos modo erudiendi causâ tradidit, commisit. Albinum Anglicum
 secum detinuit. Idem D. Martini Cænabio in agro Turonum siti, ubi doceret cum in Aula
 non esset, condonauit, Waldonemque Augiæ maioris Magistrum ad D. Dionysij Tem-
 plum in agrum Parisiorum e Suenia docendi ergo transfudit, &c.*

Prætereo quæ habet Ioannes Maior Doctor Theologus Facultatis Parisiensis
 l. 2. de Gestis Scotorum c. 13. Iacobus Almainus in Tractatu de suprema pote-
 state Eccles. & Temporal. q. 2. c. 5. Mathæus Makerellus sacræ Theologiæ &
 Præmonstratensis ordinis Professor in Epistola Præliminari ad Ioannem Fis-
 cherum Episcopum Roffensem Cantabrigiensis Academiæ Cancellarium: Ba-
 prista Egnatius & alij eiusdem ætatis scriptores.

Polydorus Vergilius lib. 5. Histor. Anglic. ea de re sic quoque habet. *Alcui-
 nus Lutetiæ Parisiorum bonas litteras profiteri cepit, eoque authore non multo post
 ipse Carolus in ea vrbe primus Gymnasium collocauit, & in Italia Ticini, que nunc*

1530.

Papia nuncupatur, alterum. Fuit is annus salutis nostræ circiter 792. cum duos ferunt Monachos ex Hibernia, siue ex Scotia, ut quibusdam placet, in Galliam delatos se sapientiam uenalem habere magnâ uoce icstantes mercedis loco cibaria & uestiaria duntaxat petiisse: & istorum alterum, qui Clemens nominabatur, à Carolo Lutetia retentum, eique ex omni Ordine Cimitatis traditos Iuuenes in disciplinam: alterum uerò in Italiam transfisse & Ticini docuisse.

Idem lib. 4. eiusdem Historiæ in fine de Achaio Scotiæ Rege Ethini filio uerba faciens, cum quo Carolus M. frædus & amicitiam inierat, *Non sine Dei numine, inquit, id factum prædicant, quod etiam nunc amicitia inter Scotum & Gallum inuiolata manet, itaut alter cum altero in perpetuum consentiat: id quod etiam ferunt assignandum odio inter uicinos suis semper finibus timentes orto: & idcirco illud utrisque in Anglum, & Anglo uicissim in utrosque commune esse. Ille item ad Carolum, qui nouas conditurus Academiæ ad se ab extremis usque orbis partibus eruditos uiros aduocabat, Clementem & Ioannem homines doctissimos misit, per quos Carolus postea & Lutetia & Ticini bonas artes cunctos morales docendos curauit.*

1537. Anno 1537. die 29. Decemb. in Comitii Mathurinensibus frequentissimis M. Petrus Duval Academiæ Parisiensis Rector præsentibus egregiis Senatoribus DD. Iacobo de la Barde & Nicolao Sanguin à Curia Parisiensi ad dirimendam litem, quæ Vniuersitati cum Facultate Decretorum intercedebat, missis uerba fecit in hunc modum. *Liberales Disciplinas, quas Artes uocant, ex Græcia primum, imo ex ipsis Athenis fuisse in Gallias Caroli M. quondam huius Francorum Regni inclyti Regis tempore adscitas Parisiisque collocatas: quo in loco hacque florenti Academia quantum auctoritate, gloria, Disciplina pariter & diligentia ac honore floruerint, quantoque fortius aluerint, fouerintque, nemo est qui ignoret, ut pote quæ Artium Facultas omnium Disciplinarum parens non immerito dicta fuerit.*

1540. Ioannes Balæus Scriptor Anglus lib. de scriptoribus Anglicis. *Alcuinus Bedæ primum, Egberti Archiepiscopi postea obsequentiissimus olim discipulus, Theologorum suæ ætatis, imo omnium Anglorum ab initio post Bedam & Adhelmum longè eruditissimus credebatur: itaut esset Caroli M. præceptor & Parisiorum Academiæ institutor primus. Gymnasi Cantabrigiensis Annales habent, quod omnes illic artes liberales publice post Bedam docuerit Latine, Græcè & Hebraicè peritus: & quod tandem Eboraci sub Egberto prælegerit Philosophorum sui temporis antesignanus... Gymnasium ex Roma circiter annum Salutis 791. Lutetiam Parisiorum transfudit, quod & illuc Athenis per simili prius cura uenerat, & coniectis primum studii fundamentis per Ioannem & Claudium mirificè illud Lectoris collustrabat Publicis.*

Anno 1543. edita est à M. Eustathio Knobelsdorfio Pruteno apud Christianum Wechelum Parisiis descriptio Lutetiæ, in qua postquam de Antiquitate Oppidi egit, deque Carolo M. ante cuius tempora nullum ait honorem fuisse Musis, & de Alcuini in Galliam aduentu, sic tandem subdit.

Fama uiri Regis uenerandas perculit aures:

Cæsaris ascitus constitit ante pedes.

Voce Senis multum captus Pipinius Heros

Grandia Doctrina premia constituit.

Gentibus ignaris studij insinabas amorem,

Dum doctos coleret non sine fruge uiros.

Incerto sed adhuc errabant limite Musæ,

Quas tulit huc docti candida cura senis.

Nec dum fixa piis sedes concessa Camænis,

Exily species Gallica terra fuit.

Inclytus exulibus prospexit Magnus, eisque

Isto constituit digna Lycæa loco.

In patriam sacras recipis dum Carole Nymphas,

Imperio scisti consuluisse tuo.

Mitibus errantem pacasti legibus orbem:

Nulla tuam temere terra proposcit opem.

Acribus inuictos strauisti uiribus Hunnos,

Tutaque te saltem vindice Roma fuit.

*Grandia quis neget hac? superat tamen, auspice quod te
Gallam Barbaries fœdare reliquit humum.*

Ioannes Bodinus in Oratione de instituenda Iuuentute, quam habuit ad Senatum populūque Tolosanum, quæque impressa est Tolosæ an. 1559. in Officina Petri Putei sub signo Pontis, probat vrbes quæ litteris floruerunt, etiam frequentia, imperio, potentia, rerum omnium vbertate & copia floruisse, profertque exempla Athenarum, Alexandriæ Ægyptiacæ, Romæ, Lutetiæ, Tolosæ; sic igitur præsertim de Academia Parisiensi. Testis est Lutetia in qua Carolus Magnus cum litterarum Officinam, ut illa tempora ferebant, instituisset, sedem Imperij Gallorum esse voluit, ac eius Imperij, cui Germania quæ nunc Imperij speciem præ se fert; Italia, quæ quondam Orbi terrarum præfuit; Hispania, quæ ab Afris turpissimâ seruitute premebatur, obediit. Quis tantum Imperium vnâ cum litteris ad nos delatum non videret? Vrbs autem illa, quæ non multò ante exiguâ insulâ continebatur, postea ad tantum fastigium excreuit, ut hoc tempore, quo studia bonarum litterarum ardentius amplexatur, magnitudine quidem Romam, numero Ciuium Constantinopolim, mercaturâ Alexandriam, opibus Venetiam, magnificentiâ Babylonem, artium varietate veteres Athenas, ingeniorum multitudine cæteras vrbes superasse videatur.

Rodolphus Hospinianus in Tractatu de Academiarū Origine sic eadem de re scribit. Carolus M. quoque Studia Publica Liberalium Artium ac disciplinarum, quæ propter diuturna & graua bella diu in Galliâ oppressa iacuerant, resuscitare volens, ut erat Princeps litteratus, nec non propagandæ Religionis Christianæ pro virili sua studiosus Parisiensem Academiam instituisse an. 791. hac occasione dicitur. Ex Scotia in Galliam venerant Claudius, Ioannes, Rabanus & Alcuinus &c. Hanc Scholam à se sic institutam tantâ prouentuum & possessionum amplitudine ipsum locupletasse etiam quantum vix omnes Galliæ & Germaniæ, quæ inde postea natæ sunt Academiæ possent æquare, Curio l. 2. testatur.

Possimus longè plurium authorum huius seculi authoritates & testimonia referre, Hectoris Boethii, Petri Gallandij, Petri Rami, Henrici Pantaleonis, Genebrardi, Iacobi Vsseri, Donati Accioli, Sethi Caluissij. Sed ad vltimum seculum transeamus. Autonius Possseuinus Iestica, qui scribebat adhuc an. 1608. in suo Apparatu de Beda, Alcuino & aliis sic loquitur. Nunquam Beda ex Anglia pedem extulit, quidquid fecus aliquis dixit: erat enim natione Anglo-Saxo, quamuis à Gregorio II. Pontifice Max. ut Romam iret, inuitatus fuisset. Fratres enim duo fuere Strabo & Haimo viri docti pique, quorum hic sacras Homilias, ille commentarios in Genesim scripsit. Discipulos reliquit eruditissimos, Rabanum, Albinum siue Alcuinum, Claudium & Ioannem Scotum, qui primi Lutetiæ Parisiorum docuerunt: vnde postea in reliquum Christianum Orbem doctrina fluxit vberissima. Et alio loco. Quod autem in Chronicorum Regularium Alcuinus dicitur Gallus & præceptor Caroli M. inde fieri potuit, quod in Gallia diu vixerit, quod eum de multis docuerit, quodque Parisiensis Academiæ fuerit Author siue Director.

Rodolphus Boterzrus in magno Franciæ Consilio Aduocatus, in suo de Lutetia poemate egregiis versibus Academiæ nostræ laudes amplificat, eamque omnibus Academiis veteribus longè anteponit.

*Proxima debetur tibi gloria FILIA REGVM
(Nam tu liligero soboles de sanguine Regum)
Docta Parens studiorum, Altrix Diua ingeniorum,
Non fictus Musarum Helicon, Cyrrha altera Phœbi,
Palladis hospitium, vel quod præponat Athenis,
Artium amica domus, Sophiaque scientia & omnis
Attici, Idumæi, Latiique magistra leporis
Lugdunensem aram formidatumque Tribunal
Rhetoribus Priscis lustris amne præpinquo
Probra schola, assiduas nec otentia scripta lucernas;
Massiliam & superas, quam visere Romula plebes
Suenis, ut ingenuas à Gallis disceret Artes,*

1580.
Authores 9°
seculi.

1600.

1610.

*Bardorum ut numeros, quoque exequiale canebant
Carmen in Heroas Patria pro vindice functos,
Et Druidum solis commissa oracula siluis,
Quercubus in sacris, qua viscum falce putabant,
Quo ritu & quantos viscus legeretur in usus
Per Carnutum agros, Sophia loca amica latent
Tunc siluosa, ut nunc glabra & populata securi.
Tu studiorum incus, quam tundere saepe solebas
Ante faber solers. Tu Cds, qua reddis acuta
Ingenia, attrituque tuo facis apta secundis
Sarmata, Teuto, Italus, fuscique coloris Iberus,
Anglus, & aeterno sociatus fœdere nobis
Scotus, (& à Scotis tua prima putatur origo)
Te causa studiorum adeunt & amore sciendi,
Tu decus Europa, tu Gallia & Urbis ocellus,
Tu facis omne genus sapientum, in iure peritos,
In fidei arcanis, sophiaque, & in arte medendi
Inque poli motu noscendo Astrisque notandis.*

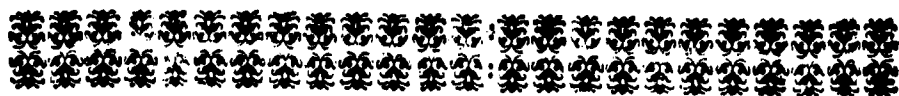
*Non tibi CARLE, minor laus MAGNE dicasse Camænis
Partem urbis longæque viros quasisse, docerent
Qui Sophiam & triplicis tunc dona incognita lingua,
Gloria non minor est, quam armis & Marte potenti
Sæpe rebellantes populos domuisse, tuasque
Victorem leges orbi imposuisse subactæ.
At tandem Arctois Scotorum emergit aboris
Alcuinus, qui Palladias formator ad Artes
Maximus, & solers cultor fuit Ingeniorum:
Fundamenta operis tanti Carlo auspice primus
Iecit, & Aonias neglecto Helicone Sorores,
Pindo & laurigeris Eurota ac Phocidos undis
Primus Sequaniis insit considerare ripis.
Iure Caledonios in fœdus traximus, Artes
Per quos Palladias, nullique Heliconæ reclusum
Ante datum, & Sophia nouisse arcana latentis.*

1637. Quid cæteros commemorem, qui hoc seculo floruerunt & scripserunt? quos Paschali & quorundam aliorum de Parisiensis Vniuersitatis institutione & origine aliter sentientium autoritas non deterruit, quo minus communi & receptæ sententiæ subscriberent? Inter cæteros vero Claudius Hemeræus Doctor Sorbonicus & Regalis Ecclesiæ S. Quintini Canonicus, in suo de Academia Parisiensi libello, postquam in Ep. ad Lectorem dixit difficile esse internoscere Classes Artiû atque scientiarum primis Academix temporibus, & colores linearumque ductus disciplinarum & legum ornatum, qui posterioribus annis augusta quadam venerabilique Maiestate plenus illuxit, subiungit. Non ideo tamen ambigimus antiquissima esse initia, & natales annos Academix Parisiensis, & erectæ ac fundatæ illius laudem ad Carolum Imperatorem esse referendam: hoc affirmamus i. cap. Commentarij nostri. Et in maximo potentissimoque Rege infinita discendi cupiditas, beneuolentia & munificentia Regalis, qua coluit ille optimas quasque Disciplinas, earumque Professores amplexatus est, sanctionesque quas de litteris ab obliuione & situ reuocandis frequentissimas tulit: à maioribus denique tradita per manus fides fuere argumenta nobis totidem, quibus suaderemur à communi & iamdiu recepta opinione non esse recedendum.

Et cap. I. eiusdem commentarij sic scribit. Fuit autem ista, ut ego iudico, prima configuratio atque institutio Academix Parisiensis, quæ à D. Dionysio initia, exigua illa quidem ac perobscura: à Germano Præsule succum paulò plenior: ab erudito denique Imperatore statum illum accepit, quo & litterarum VNIVERSITAS dici, & QUIDAM GENERALIS STVDIORVM MERCATVS uideri posset. Quam ob causam eidem Restauratori Litterarum, nobilissimoque Gymnasij Fundatori, ubi fuisset ille authenticatus & in Cœlitum numerum

an. 1166. relatus. erectæ in eodem Lycæo aræ sunt, eique in publicum Acade-
miæ Calendarium adscripto solennes preces Christiano ritu, veluti Patrono ac
Numini Litteraturæ Parisiensis statis diebus decantari consuetæ sunt.

Eidem sententiæ suffragatur Petrus Berthaldus Presbyter Oratorij Archi-
diaconus & Canonicus Ecclesiæ Carnotensis lib. 2. Flori Francici c. 11. sub 1660.
finem ad an. 791. *Cæterum*, inquit, *hoc anno Carolus M. Parisiorum scholam, stu-*
diorum altricem & cuiuscumque eruditionis parentem Alcuini præceptoris
opera consilioque vsus instituisse fertur. Erat enim tam elegans Liberalium stu-
diorum omnisque Doctrinæ & author & admirator, vt quod de Scipione Afri-
cano dicitur, præcellentes ingenio viros domi militiæque secum haberet. Eo
facto prouidit Carolus in posterum, vt qui cæteris orbis gentibus bello supe-
riores euaserant, ingenio non vincerentur: vtrobique verè Magnus, firmato
Francicæ Gentis Imperio non armis modo aduersus hostes, sed quod maius est
& augustius bonis pacis & Artibus.

RESPONDETUR QUORVNDAM RATIONIBVS contra Carolinam foundationem.

ANte Stephanum Paschasium, Andream Duchesnium & Antonium Loise-
lium neminem video, qui Parisiensis Academia institutionem Carolo M.
non adscribat. Octingentorum annorum constans ea fides fuit, quam illi hoc
nono seculo leuibus coniecturis argumentisque conuellere conati sunt, negan-
tes Carolum aut vllius Vniuersitatis esse parentem, aut si alicuius fuit, non certè
Parisienfis, atque ita posteris non satis in Antiquitate versatis dubitandi, non
nullis etiam veritatem non vltra scrutantibus idem scribendi & sentiendi occa-
sionem dederunt. Ne quem ergo scrupulum in animis relinquamus, operæ pre-
mium est triplici hominum generi respondere, quorum aliqui negant legi vs-
piam Carolum Magnum habitasse Parisiis, multoque minus ibi Vniuersitatem
instituisse contendunt. Alij fatentur quidem à Carolo fuisse institutam Athe-
nem aliquam & publicam litterarum officinam seu Vniuersitatem, At Turonis
non Lutetiæ. Alii denique cum Paschasio fabulosum esse putant, quod de
Anglorum & Scotorum aduentu in Galliam vulgo refertur: propterea quod
nullus veterum Scriptorum ante Vincentium Bellouacum qui 400. post Ca-
rolum annis natus est, eius rei meminit.

Contra eos qui negant Carolum habitasse vnquam Parisiis, sufficiunt ea
quæ ante retulimus de loco Vniuersitatis: ex quibus patet Carolum habuisse
Lutetiæ Palatium more maiorum sedemque Regni, antequam Saxonas debel-
laret, & Imperium Occidentale sibi vindicaret. Tunc autem Lutetiæ dege-
bat, cum visendæ Romæ desiderium animo concepit, vt testatur ille scrip-
tor Anonymus qui ab ~~Ademaro~~ **Caroli & Ludouici Historiam se audisse** af-
firmat. Sic enim ille scribit ad annum 779. *Quibus rite peractis Ligerim cum re-*
liquis transmeauit copiis, & Lutetias qua alio nomine Parisius vocatur, se se recepit.
Post non multum sano tempus incidit ei desiderium Dominam quondam orbis videre Ro-
mam. Idem habet Aimoinus l. 5. c. 1. *Quibus rite peractis Ligerim cum reliquis trans-*
meauit copiis & Lutetias qua alio nomine Parisius vocatur, se se recepit. Tunc eius adiit
presentiam venerabilis Robertus Abbas S. Vincentij sanctique Germani, petens quatenus
præceptum immunitatis ipsius Ecclesiæ, quod olim D. Pipinus Genitor eius fecerat, ipse
sua benignitate confirmaret. sequitur Priuilegium eodem anno datum.

Carolus D. G. Francorum Rex & Longobardorum atque Patricius Roma-
norum omnibus Episcopis, Abbatibus, Comitibus, siue Iunioribus nostris. Et in fine
Data 6. Kal. April. an. vndecimo Regni nostri, & 5. Patriciatus nostri. Actum Ha-
ristallo in Palatio, reintegratum vero Parisius. Ex quibus verbis manifestum est
sedem & Palatium habuisse Parisiis, ibique solitum inhabitare, cum à bellis
cessaret. Adde Gisliæ & Reëthrudis filiarum eiusdem Caroli in Palatio Pa-

frensi ab Alcuino institutum , vt supra retulimus , & infra adhuc referemus.

Rationes
Andreas
Duchefnii.

Verum Andreas Duchefnius in præfatione ad B. Alcuini opera , postquam locum illam Epistolæ primæ Alcuini ad Carolum retulit , ubi mentionem facit Athenes nouæ à Carolo institutæ , non fatetur propterea , imo disertè & expressè negat fuisse Parisi institutam. Sic enim ille. Sed in quibus Franciæ Pro-
uincijs eiusmodi litterarum semina iecit? aut vbinam Urbis vel Ciuitatù Galli-
carum hæc Athene perfecta sunt? Forte in facundissima Parisiorum Lutetia , ad
quam Carolus Rex studium de vrbe Roma transtulisse , quod de Græcia illuc
translatum fuerat à Romanis , in Magno Chronico Belgico legitur. Plurima
sunt , quæ vetant credere. 1. quod Alcuinus vel Parisiorum , vel Lutetiæ nul-
libi meminit. 2. quod cum in pluribus Galliæ locis fuerit , aut cum Carolo
Rege , vt Aquisgrani apud auctorem vitæ S. Ludgeri l. 1. c. 34. aut sine Re-
ge Carolo , vt in Belgica latitudine ep. 11. Turonis ep. 1. 13. 15. 17. in Centu-
lo apud S. Amandum & alibi , nunquam tamen docuisse se verbis apertis in-
dicat , nisi vel in Palatio Regis , vel Cæsaroduni Turonum. In palatio enim scho-
lam fuisse demonstrant hæc eius ad Carolum verba Ep. 11. Ego ignarus nes-
ciens Ægyptiacam scholam in Palatio Dauitica versari gloriæ. Ego abiens
Latinos ibi dimisi , nescio quis subintroduxit Ægyptios.

Antequam quid ille de sua Turonica Ciuitate dicat , examinemus , operæ
pretium est , quid de Parisiensi asserat , discutere. Primum igitur negat Al-
cuinum vllibi Lutetiæ seu urbis Parisiensis meminisse. At mirum non memi-
nisse ipsum qui Alcuini opera edidit , se legisse in Homilia de natali S. Willibro-
di Archiepiscopi , inter vrbes quæ Cœlitum quorundam corporibus celebres
habentur , Parisiensem referri. Sic enim ibi habetur , *Roma vrbs orbis caput Bea-
torum Apostolorum Petri & Pauli specialius quodammodo gloriosissimis letatur triam-
phis : vnde ad eandem & gentes & populi cum deuoto pectoris officio quotidie con-
currunt , vt maiori quique apud beatos Apostolos fidei compunctione vel sua desceant
crimina , vel cælestis vita abundantiori spe sibi aditum aperiri deposcant. Mediolana
olim ciuitas Imperialis S. Ambrosio gaudet defensore. Alpes Agauina SS. Theba-
rum felicius sanguine quam in proceritate exaltantur. Beatius facunda Pictauia B. Hi-
lary Pontificis Reliquis exultat , quam venditionum & emptionum alteratione in qui-
bus sæpe versatur iniquitas. Quid te Turonica ciuitas loquar? muris quidem parua &
despectibilis , sed S. Martini patrocinis magna & laudabilis? quis propter te adierit te?
nonne propter illius certissima suffragia turba ad te conflunt Christianorum? Omnia
Parisiacæ ciuitatis suburbana S. Dionysii vel S. Germani magnificis incundantur au-
xiliis & festiuos illorum dies maiori populorum celebrant frequentia.* In vita S. Mar-
tini apud eundem Alcuinum hæc habentur verba *Leprosus in porta Parisiaca ci-
uitatis à deformitate sui corporis solo saluauit osculo.* Item in Ep. filiarum Caroli ad
Alcuinum Parisiacæ ciuitatis mentio fit. Itaque non satis cogitantè dixit
Duchefnius apud Alcuinum nullibi Parisiensis ciuitatis verbum inueniri.

Hæc de nomine. Ad rem veniamus. Fatetur Duchefnius Alcuinum ex scri-
ptis proprijs conuinci docuisse in Palatio Regio & Cæsaroduni Turonum , tan-
quam in duobus locis distinctis & distitis , vt reuera distincta fuisse constar,
tum ex Ep. 9. in qua ait Alcuinus se abeuntem è Palatio reliquisse inibi La-
tinos professores : tum ex Ep. 15. vbi vtriusque loci meminit sic aiens ad eun-
dem Carolum. *Ego itaque licet parum proficiens cum Turonica quotidie pugno rusti-
citate , vestra vero authoritas Palatinos erudiat pueros vt elegantissimè proferant
quidquid vestri sensus lucidissima dictauerit eloquentia.* Item Turonis multa opera
composuit , commentaria super Ecclesiasten , interpretationes in lib. Genes.
Commentaria in Euangelium Ioannis ; Psalterium Dauidicum per hebdoma-
dæ dies disposuit ; & alia quædam edidit. Antea vero in Palatio Gramma-
ticas , Rhetoricas , Dialecticasque præceptiones elaborarat : vt fatetur ipse
Duchefnius.

Restat igitur inquirendum vbi & qua in ciuitate Palatium illud Regis es-
set. Certè non Turonis , vt ex supra dictis patet : ipse enim Alcuinus cum
Turonicâ rusticitate pugnabat , dum Rex in Palatio curabat institui nobiles

adolentes, suoque illos exemplo inuitabat. Non Aquisgrani, quia Athene noua de qua ante dictum est, in Francia fuit à Carolo collocata. Et quamquam propter bella Germanica & Saxonica frequenter habitaret Aquisgrani, nusquam tamen legitur ibi litterarum exercitium posuisse, quod inter hostilium armorum strepitus florere facile non potuisset: quod si ibi positum fuisset, extaret certe aut extitisset saltem eius rei vestigium aliquod post Carolum, nec omisissent Germanici Scriptores hanc illi loco laudem arrogare, quam tamen ei nemo tribuit. Superest igitur ut cum omnibus Historicis Musas Lutetiz collocatas fuisse concludamus.

Nec mouet Duchesnij argumentum à commoditate loci petitum, sic alienis. *Et si ascititiis etiam uti testimoniis licet, ubi Athene illa noua, de qua nunc dixi, melius collocari potest, quam in eiusmodi schola Turonensi? Nam San-Galensis Monachus sic ea de re. Dedit autem Albino Carolus Rex Abbatiam S. Martini iuxta Turonicam Ciuitatem, ut quando ipse absens esset, illic requiescere & ad se confluentes docere deberet. Cuius in tantum Doctrina fructificauit, ut moderni Galli sive Franci antiquis Romanis vel Atheniensibus aequarentur.* Non inquam, mouet istud argumentum: neque enim negamus Alcuinum docuisse Turonis, sed negamus Athenem Palatinam, & Academicos Magistros & Iuuenes fuisse Turonis: ut patet tum ex his quæ hætenus dicta sunt, tum ex hisce verbis Ep. 106. qua respondet Carolo, a quo rogatus fuerat Academicorum nomine quandam enodare quæstionem de Hymno post cœnam Domini, eumque laudat, quod præter Imperij curas Musis etiam intenderet, Academicosque suos in assiduo studiorum exercitio detineret.

Mirabiles sapientia vestra litterarum series perlectas inuenimus eas eloquentia nitore splendidas & profunditate sensuum subtilissimas, & inquisitionis gratia iocundissimas. Vnde patenter agnosci poterit non tantum Imperatoriam vestra prudentie potestatem à Deo ad solum mundi regimen, sed maximè ad Ecclesie presidium & sapientia decorem collocatam & Inueniam mentes quadam inertia rubigine obductas ad acumen ingenij per vestram sanctissimam solertiam eliminandas. Siquidem præter Imperiales & publicas curas, Euangelicas Quæstiones Academicis vestris à nobis enucleandas inquiritis. Non dicit Academicis nostris sed vestris, nempe iis, qui in Palatio, non Turonis versabantur, de quo etiam intelligendi sunt hi versus eiusdem Alcuini, ex Poemate 257. quo videtur alloqui Academicæ Palatinæ Discipulos & Professores.

*Tu qui pergis iter per sacra Palatia lector,
Dic duo, quæ moueant totas Monosyllaba lites:
Dic duo, quæ sanctam rumpant pronomina pacem:
Dic duo, quæ faciant pronomina nomina cunctis.*

Huc reuoca Epistolam Gisli & Rechtrudis Caroli filiarum ad Alcuinum, quam supra reculimus. Certo enim certius est eas ab eo in Palatio Parisino, ubi tum erant, institutas fuisse. Multo facilius Chartarum Portator tuarum de Turonis Parisiacam ciuitatem, quam illius (Hieronymi) de Bethleem, peruenire poterit. Ipse quoque Alcuinus in Epigrammate ad Libellum quem Palatinis mittebat, sic ait,

*Perge Libelle Sacer, cunctis præclarior Odis,
Propter pacem nunc miserante Deo,
Et pete Præclari præclara Palatia Regis,
Ut maneat Christi semper in ade sacra.
Atque Dei famulis pacis fer muneris cunctis,
Dextera quos Domini protegat atque regat,
Quos colo, corde, fide, sancto quoque semper amore,
Cum lachrymis optans, ut vigeant, valeant.*

Veniamus ad Paschasij aliorumque qui Paschasium sequuntur rationes, negantium scilicet vllam à Carolo M. institutam fuisse Vniuersitatem, Historiamque Anglorum cum scientia vernali in Galliam appulsorum fabulosam esse contendentium.

Prima eorum ratio hæc est, quod nec Aimoinus, nec Rhegino, nec Ado, nec Sigebertus illius institutionis, meminerint: imo nec Eginhartus Caroli Consiliarius & ab intimis secretis, cuius certè mentionem facere non omisissent,

si vera fuisset, atque ad eius gloriam illustrandam conferre putauissent. Achillicum hoc argumentum sæpe nullius est roboris; quam multa enim quotidie contingunt, quorum apud Historicos nulla vnquam mentio futura est; inde accidere solet: prout scilicet quisque affectus est, ita scribit: alij alia posteritate digna putant. Aimoinus ne quidem de studiis Caroli verbum vllum facit, nec de vllis scholis ab eo aut eius iussu institutis. At cæteri scriptores ob id eum mirificè extollunt: & quam multa de iis Alcuinus? Reuera Eginhartus nihil expressè & disertè de aduentu Anglorum seu Scotorum Doctorum scribit, præterquam vnus Alcuini: at videtur tamen id satis innuere, cum ait Carolum amauisse Peregrinos, eorum suscipiendorum magnam habuisse curam, eorumque ingentia incommoda laude liberalitatis ac bonæ famæ mercede compensasse, vt supra retulimus.

Præterea potuit existimare Eginhartus historiam illam si scriberet, nocituram famæ tam Illustrum Magistrorum, cum multi è ciuibus, multo verò magis ex Aulicis conclamationem illam scientiæ vernalis fatuorum hominum, non prudentum virorum factum esse putarent. Alij verò, qui post eorum obitum scripserunt, non indignam relatu arbitrati sunt, nempe San-Gallensis & Erricus Antissiodorensis, quorum testimonia inter Scriptores primi seculi supra retulimus.

Hinc ergo 2. ratio Paschasii exploditur, scribentis nempe, quod Vincentius Bellouacus ordinis Dominicani, qui post quadringentos & amplius à Caroli temporibus annos scripsit, primus sit author Carolinæ illius institutionis, nec aliud habeat sententiæ suæ fundamentum, quàm Chronicon quoddam Arelatense auctoris Anonymi, quod lapsu temporis perijt. Ratio inquam ista facile exploditur, quippe supra ostendimus auctoritate 4. seculorum talem semper fuisse de Parisiensis Vniuersitatis foundatione opinionem: atque regressu factò à Vincentio Bellouaco ad Carolum, ita sensisse Helinandum, Alexandrum Neckamum, Chronologum Malleacensem, Ademarum Engolismensem, Erricum Antissiodorensis & Monachum San-Gallensem, qui primos Academiæ Parisiensis Professores aut viderunt, aut iis certè suppare fuerunt. Quæ vero fuisset San-gallensis impudentia non modò affingere Carolo quod falsum fuisset, sed ad id quoque asserendum eorum hominum auctoritate vt, qui Carolo familiares fuissent: neque credendum est vni San-Gallensi commissum hoc fuisse secretum ab Adalberto & Werenberto; at eum, quæ nota erant pluribus, & ab iisdem auctoribus prolata, ne perirent & obliuione vanescerent, omnibus patefecisse.

3. Ratio est, quod neque in Concilijs quinque Ecclesiæ Gallicanæ quæ habuit Carolus, neque in iis quæ Ludouicus Pius & Carolus Caluus, vlla mentio sit vllius Vniuersitatis seu scholæ publicæ Parisiensi institutæ. Reuera in iis Concilijs non fit expressa mentio scholarum Parisiensium, sed Episcoporum tantum & Cœnobialem, quarum curam, regimen & administrationem ad Episcopos & Monachos remisertunt Imperatores: & de iis agit fusè Ioannes Filescacus in lib. de sacra Episcoporum auctoritate c. 15. §. 2. At alia ratio est de Scholis Palatinis, quarum ipse Carolus fundator, & consecuti Imperatores curam susceperunt, imo vt susciperent, ab Alcuino & ab Episcopis deinde rogati sunt. Alcuinus certè multis in locis Imperatorem laudat ob curam & diligentiam, quam circa Athenam suam nouam impendebat: eumque passim hortatur, vt Iuuenes Academicos ad amorem impellat Sapientiæ. Ad hanc, inquit epist. 1. *omni studio discendam & quotidiano exercitio possidendam exhortare Domne Rex iuuenes quosque in Palatio excellentia vestra, quatenus in ea proficiant ætate florida, vt ad honorem canticem suam perducere digni habeantur, & per eam ad perpetuam valeant peruenire beatitudinem.*

In Synodo Parisiensi habita an. 829. Episcopi Ludouicum rogant, vt tres Scholas Publicas auctoritate sua perficiat in tribus congruentissimis Imperij sui locis. Et in Synodo Carisiaca an. 848. exhortantur Caluum ad fouendas in Palatio virtutes & Disciplinas, à quarum exercitio *Domus Regis Schola dicitur & Disciplina.* Vnde etiam Erricus Antissiodorensis eundem Imperatorem laudat, quod multiplici gratia & priuilegio complures doctos viros ex omnibus

mundi etiam partibus allexisset ad Scholas Palatinas, quæ non minus scho- laribus quam militaribus consueſcebant quotidie disciplinis. Talis ergo fuit Schola Regia primo illo ſeculo, Regis ſcilicet curis adminiſtrata: cum interim ſuam Episcopos Parisienſis in Artio, ſuas forte Canonici San-Genoueſiani & ſuas Cœnobitæ exerceant.

Prætereò quod aliqui dicunt Vniuerſitatis nomen ante Philippi Auguſti tem- pora ignotum fuiſſe. Quid enim reſert quo nomine Studium Generale appel- letur. Alcuinus vocat *Athenam nouam*, Academiam, Scholam Palatinam. Ca- rolus Mag. *Litterarum Officinam*. Partes Synodi VI. Parisienſis *Scholam Pu- blicam*. Patres Synodi Cariſiacæ antonomatiçè *Scholam*. Aimoinus Floria- cenſis, *Maiorem Artium Officinam*. Philippus Abbas Bonæ ſpei, qui florere cœ- pit circa an. 1150. Lutetiam appellat *Ciuitatem Litterarum*. Ne ſit ergo quæ- ſtio de nomine, ſed de re. Vniuerſitatem facit non nomen, ſed numerus stu- dentiũ & multiplex Artium variarum profeſſio, Principis inſtituentis au- thoritas, priuilegia, forma, loci celebritas. At quis neſcit ad Scholam Parisien- ſem primo etiam ſeculo Vniuerſa optimarum artium Studia confluxiſſe?

4. Ratio eſt, quod Paulus Emylius, Ioannes Tillius Claudius Falceſtus quorum authoritates plurimi faciunt Paſchaſius, nihil de illâ Caroli inſtitutione ſcripſerunt. Quid tum? plus ne adhibendum erit fidei quibuſdam authoribus rem ſubicentibus, aut etiam negantibus, quam conſtanti nouem pro- pe ſeculorum authoritati? præfertim cum non ſatis firma ratione nitantur. Nonnullos quoque emouit Paſchaſii authoritas, & Antonij Loifelij ſenten- tia, atque inter alios Gabrielem Naudæum: at non impediit, quominus im- numeri, qui poſt eos ſcripſerunt, ut è noſtris ſunt Gujjonius, Boteræus, Bro- lius, Hemeræus, Grangæus, Bertaldus, ex Anglis Brianus Thwynus, è Germanis Hortingerus communi & receptæ ſcriberent.

At iſti unde habent non Carolo, ſed Philippo Auguſto aut Ludouico patri adſcribendam eſſe Vniuerſitatis huiusce foundationem? eſto enim cum maiori ſplendore reſloruerit, nullus tamen Scriptor coætaneus (plurimi autem fuerunt & magnæ famæ) nullus ſuppar hanc illis laudem attribuit, ſed omnes Caro- lo, ut ſupra tetulimus. Quamobrem cum Antonius Loifelius in quadam Li- tre de Collatione Parochiæ SS. Coſmæ & Damiani apud Senatum Parisien- ſem dicens communem opinionem impugnauit & Innocentio III. Pontifici Max. Philippi Auguſti temporibus hanc foundationem attribuiſſet, à Ludo- uico Seruino, qui pro M. Ioanne Hamiltone, quem ad Curiam illam nomi- nauerat ſeu præſentauerat Vniuerſitas, orauit, confutatus eſt toto Senatu ap- plaudente. Extant ipſius Seruini orationes, quarum quæ de Hamiltone eſt, an. 1586. 12. Auguſt. ab eo habita eſt. Ex qua quæ ſequuntur, ad præſentem materiam omnino faciunt.

Contendebat ergo Loifelius Vniuerſitatem Parisienſem purè dici debere Corpus Eccleſiaſticum, ſummo Pontifici præcipuè ſubditum eſſe, Papam Scholarum & Scholarium curam habere præcipuam, Scholas Parisienſes ab Innocentio III. inſtitutas fuiſſe, eaque de re ad Philippum Auguſtum ſcrip- ſiſſe, & licet iam à temporibus S. Dionyſij nonnulli fuiſſent, qui pietate & bonis moribus Clerum informarunt, nullum tamen fuiſſe Collegium, nullam Domum exercitio litterarum uſque ad Innocentij tempora, fuiſſe deſtinatam. Hæc & alia plura Loifelius: contra quæ ſic Seruinus.

Je me veux arreſter au point principal de ma cauſe, qui eſt que le Roy Charlemagne & ſes Succèſſeurs eſtans Fondateurs de l'Vniuerſité, on ne la peut appeller autre que Laye: & ſi nous diſions autrement & reconnoiſſions d'autres Fondateurs que les Roys, nous ſerions ingrats, non ſeulement enuers le Roy Charlemagne, qui eſt canonizé pour ſa ſainte vie, & auquel nous ſolemnifions le iour en ce Palais; mais nous offenſe- rions tous les autres Roys. Et que diroit Louys le Begue, s'il ſe reueilloit, afin de nous demander ce que nous deuons à ſon nom? l'entends ce grand Hincmarus Archeueſque de Rheims, qui eſt à ſon coſté, lequel ſe plaint de ce que l'on a décrié l'Vniuerſité, en la nommant Fille d'autre que du Roy. Liſons ce qu'a eſcrit ce ſaint Perſonnage, nous verrons qu'il a en ſein de faire inſtruire le Roy; & entre ſes Epiſtres il y en a vne à Charles le Gros, des Pedagogues du Roy. Mais où prenoit-on les Pedagogues? il n'a

pas dit, qu'il en falloit chercher hors du Royaume pour en recouurer de propres, il a prié celui auquel il escriit de donner aux enfans de France des Maistres iustes & prudens, qui leur monstrassent à seruir Dieu, à obeir à ses Commandemens, & honorer ceux qui le seruoient. Où en pouuoit-on trouuer, s'il n'y en auoit à Paris? Venons au temps de Hugues Capet, voyons quel a esté Robert son Successeur, le plus sçauant de tous les Roys. Qui l'auoit rendu tel? l'Vniuersité Fille de son Pere. Vray est que cettuy-cy a fait florir l'Eschole de Rheims à cause de l'authorité de Gerbert, mais cela n'a diminué la grandeur de l'Vniuersité de Paris. Elle s'est toujours maintenüe en toutes sortes. Et non seulement nos Chrestiens s'y sont exercez & monstrez excellens en la connoissance des sciences, lesquelles peuent confirmer nostre foy: mais aussi les Iuifs estant à Paris lors qu'il estoit permis à leur nation d'habiter en France.

Et post multa. Si donc les Roys sont Fondateurs de l'Vniuersité & Conseruateurs des droitz qui luy appartiennent; & vous Messieurs, par l'authorité des Roys, le Pape ne peut oster aux Escholiers ce qu'il ne leur a pas donné. Et s'il pouuoit déroger au droit de Patronage de l'Vniuersité, il entreprendroit connoissance de cause contre la Pragmatique & Concordats. Que si le Pape Alexandre III. a fait vne Decretale De Magistris, elle n'a lien sinon es Escholes des Eglises Cathedrales pour le reglement des Scholastiques, comme il appert par la lecture d'icelle. Mais elle ne s'estend aux Escholes publiques de cette Vniuersité, qui n'est tant Ecclesiastique comme Royale. Car bien qu'elle soit en l'Eglise, Non habet Ecclesiam, & non est in Cleto, sed Clerus in ea. La protection de l'Vniuersité n'appartient à autre qu'au Roy. Et c'est la vraye marque de bonté & Puissance Royale, plus grande & plus signalée que celle que le mesme Pape Alexandre III. dont on a allegué la Decretale, a reconnu à un Roy d'Angleterre par le Chap. Ex diligenti de Iure Patron. qui n'est imprimé en nos Decretales communes, & se trouue es anciennes Collectes commentées par Antoine Augustin docte Euesque d'Iserde, auquel Chap. adressant Decano, Præceptoris & Capitulo Vellen. le Pape confesse qu'apres le deceds d'un Euesque Reditus Episcopatus ad fiscum Principis deuoluti fuerant. Car les Roys de France ont ce mesme droit dont vsent les Roys d'Angleterre, & donnent les Eueschez à ceux qu'ils en estiment capables: mais ils ont encore cet auantage par dessus tous autres Rois, qu'ils sont les premiers Peres & deffenseurs de l'Vniuersité de Paris, qui est plus grande que toutes celles des autres Royaumes, & qu'ils la maintiennent comme leur Fille tres-aymée, voulans que les droitz de nomination & presentation à elle appartenans, ayent autant de force que le droit qu'ils ont à cause de la Couronne, que nous appellons le droit de Regale.

Ce n'a donc pas esté ce Pape Alexandre lequel a fondé les Escholes de France: Aussi ne suiuous nous le chap. quanto de Iudic. ne autres Decretales qu'il a fait, par lesquelles il s'est attribué la connoissance de toutes causes, & mesmement du droit de Patronage Laic. Ceux qui se sont soumis à luy ont esté suiets à ses loix, comme le Roy d'Angleterre, auquel est écrit ce C. quanto. mais nous n'auons iamais fuy les armes de Rome, aussi ne sommes nous astreints à suivre ses loix en ce qui regarde le temporel, comme le droit de Patronage. l'excepte l'obeissance spirituelle deuë par le C. Mos antiquus dist. 65. & que nous auons rendu & rendons encore à present. Mais ie ne puis accorder que le Pape Alexandre III. ait esté Fondateur des Escholes de Paris, & moins Innocent III. auquel M. Antoine Loysel a donné le titre de Fondateur de l'Vniuersité de Paris. Car lors que ce Pape presidoit en l'Eglise Romaine, Philippe Auguste regnoit en France. En ce temps, comme Vincent Historien témoigne en son 30. l. Les Estudes florissoient tellement à Paris, que de toute l'Europe y arriuoit grand nombre d'Auditeurs, non seulement pour le bon air du lieu, & pour l'abondance de toutes choses, mais pour l'honneur que leur portoit ce Roy Philippe, à l'exemple de Louis son pere.

Ex his & pluribus aliis, quæ habet idem Seruinus, intelligimus sententiam illam cuius se Paschasius Authorem profiteretur, in ipso ortu fuisse oppugnatam, & ita oppugnatam, vt in maximo Scriptorum, qui post Paschasium ad hæc vsque tempora floruerunt numero, vix quatuor reperias, qui eidem subscripserint, nescio quo spiritu ducti derogandæ Alcuino & extraneis quibusdam laudis istius nobilissimæ, quod Carolo nostro in Academia Parisiensi formanda opem & operam præstiterint. Quisquis Historiam scribit, veritati litare de-

ber expertus omnis affectus: haud enim animus verum prouidet, qui odio aut amicitia, ira aut misericordia ducitur. Carolus noster vnde quaque viros Doctos acciuit, & præmiis inuicauit, quid mali si quosdam quoque Anglos & Scotos, vt & Græcos atque Italos præsertim illis temporibus, quibus incertâ Decefforum Regum in Francia res litteraria pœne contabuerat. Reddiderunt Angli, Scoti & Hiberni par pari: & quas ab omni æuo folebant e Gallia haurire disciplinas, eidem quodammodo restituerunt accepti beneficij memores. Nec video quale aut quantum inde redundet in Galliam nostram dedecus. Talis est litterarum natura, vt ament communicari, vtque qui eas possident, sibi solis possidere non possint. Academias olim Gallicanas sub Imperio Romanorum magno concursu frequentabant Græci, Itali, Romani, vt supra confirmauimus: de Anglis verò, Scotis & Hibernis facile quoque est confirmare. Id enim imprimis fatentur eorum Scriptores, Beda, Lelandus, Balæus, Pitæus & omnes fere Historici: patetque insuper exemplis.

Mellanius Probus, qui circa an. Christi 260, floruit, cum maturos ætatis annos attigisset, non contentus illis Artibus & Disciplinis, quas in patriâ didicerat, studiorum causa Galliam peragravit & Italiam; & tandem Romæ ad exquisitissimam in sacris litteris cognitionem ascendit, vt scribit Pitæus, ac proinde à Stephano I. Pontifice factus est Rothomagensis Episcopus.

Kibinus Korinnius natione quoque Britannus in Galliam Iuuenis secessit & S. Hilarij Pictauiensis Episcopi Discipulus fuit. Floruit circa an. 380. Et cum illis temporibus Hæresis Pelagiana Britanniam infestaret, nec Angli eam per se satis confutare possent, à Gallis opem & arma validiora, quàm quæ habebant, per legatos petierunt. Sic enim ea de re venerabilis Beda veritatis amator scribit l. 1. Histor. Angl. c. 17. *Hæresis Pelagiana per Agricola illata Seueriani Episcopi Pelagiani filium, fidem Britannorum fædâ peste commaculauerat. Verum Britanni cum neque suscipere dogma peruersum gratiam Christi blasphemando vlatenus velent, neque versutiam nefaria persuasionis refusare verbis certando sufficerent, inueniunt salubre consilium, vt à Gallicanis Antistitibus auxilium belli spiritualis inquirant.* Et reuera obtinuerunt: nam Galli celebrato Concilio duos è suis elegerunt, Germanum Antiffiodorensem & Lupum Trecentem, vt præclare describit Ericus l. 3. vitæ S. Germani.

*Hinc Synodus numerosa coit: communibus illic
Causa subest lachrymis: contundunt pectora quisque
Quodque negat sermo, peragunt suspiria voto.
Flent pestem cuncti, nequeunt succurrere cuncti.
Queritur è cunctis, releuet qui vulnere cunctos,
Et sanctum meritis & acuto dogmate cautum
Et signis facilem poscit lis tanta Patronum.
Te, Pater expectant; Tu rebus natus agendis
His quoque succedas repetitâ sorte periclis.*

At Robertus Antiffiodorensis ad an. 440. ait B. Germano prima vice Lupum Trecentem, alterâ Seuerum Treurensem Episcopum adiunctos fuisse comites. *Hoc tempore, inquit, ex Britannia directâ legatio Gallicanis Episcopis rennclantit Pelagianam peruersitatem in locis suis latè populos occupasse, & quamprimum Catholica fidei debere succurri. Ob quam causam Synodus numerosa collecta est, omniumque iudicio duo præclara Religionis lumina vniuersorum precibus ambiuntur, Germanus ac Lupus Apostolici Sacerdotes terram corporibus, cælum meritis possidentes. Hi itaque Oceanum mare Christo duce conscendentes Britanniam peruenierunt, eamque suis prædicationibus atque virtutibus impleuerunt. Tandem peracto conflictu cum Pelagianis confirmant fidem verbo veritatis simul & miraculorum signis. Sed & bellum Saxonum Pictonumque aduersus Britones eo tempore iunctis viribus susceptum Diuinâ virtute retundunt, cum Germanus ipse Dux belli factus non tubæ clangore, sed clangore Alleluja totius exercitus voce ad sidera leuatâ hostes in fugam vertit immanes. Compresâ itaque peruersitate dogmatis beatissimi sacerdotes reuersi sunt. B. Germanus cum Severo Treurense Episcopo iteram missus in Britanniam transfretat, ibique renascentem Hæresim Pelagianam extirpat.*

S. Patricius cognomento Succerus Discipulus primus fuit S. Martini Turo-

nensis, deinde S. Germani Antissiodorensis, sub cuius Magisterio cum sacris litteris impendisset operam, ad Glasconiese Monasterium secessit, ibique obiit an. 490. Eiusdem Discipulus fuit S. Gildas Albanus, qui cum in patria humaniores litteras ad vnguem didicisset, & Artes Liberales delibare cœpisset, adhuc adolescens sc̄diorum causâ transfretauit in Galliam, vt loquitur Pitæus, ibi autem & linguam & Philosophiam omnesque scientias tum sacras, cum profanas accurate didicit, & rediens in patriam vnâ cum multiplici Doctrinâ copiosam retulit librorum supellectilem. Eiusdem quoque Discipulus fuit S. Olcanus, de quo sic Iosselinus Barclandus in Chronico. *Grandiusculus factus discendi auaritate Gallos adiit, ibique diutius legens, multâ litteraturæ scientiam adeptus repatriauit, repatriatus Scholas erexit, innumeros Discipulos, quorum plures Episcopi sancti fuerunt, erudiendos in litteraturæ copiam prouexit.*

Ileutus seu Elcutus Discipulus quoque dicitur fuisse B. Germani, & ab eo sacerdos ordinatus. Merlinus Caledonius in Scotiæ finibus natus Galliam discendi causâ de more peragravit, euasitque vir pietate & doctrinâ clarus, Philosophus insignis & Mathematicorum sui æui, scilicet circa an. 570. facile princeps: quo tempore Fortunatus ex Italia in Galliam veniens, Turonis docere cœpit, ibique Actus B. Martini 4. libris Heroïco metro contextuit, quôque tempore B. Maurus obiit. Alius autem est Merlinus ille Caledonius ab Ambrosio Merlino, qui sub Vortiguo seu Vorciguo Rege Britannorum circa an. 440. Spiritu Prophetico afflatus multa cecinit de Regibus Angliæ, more Sibyllarum. In cuius Prophetias plurimi viri Docti Commentaria ediderunt, & inter alios Alanus Magnus de Insulis, qui in Academia Parisiensis florebat circa an. 1170. multa quoque earundem loca explicat Willielmus Brito in sua Philippide.

Siebertus Pius Orientalium Anglorum Rex, à quo Cantabrigiensium Academiam institutam ferunt an. circiter 630. à Patre eiectus, exilium sibi delegit in Gallia, vbi litteras apprime didicit: deinde in patriam reuersus ac Rex creatus, in Anglia more Gallorum Scholas instituit ope S. Felicis, vt notat Henricus Huntidonenſis l. 3. Chron. Felix autem iste Burgundus erat Natione in Luxouienſi S. Columbani Monasterio educatus & litterarum peritia conspicuus. In illo quippe Monasterio, quod à S. Columbano extructum fuerat, Eustasius Columbani Discipulus celebres Scholas habuit: vnde plurimi Episcopi & alij Ecclesiæ præſules prodierunt.

Porro de Cantabrigientis Academiæ institutione S. Felicis consilio facta sic loquitur Polydorus Vergilius l. 4. Histor. vbi de Sieberto verba facit. *Item Princeps Sapientissimus sciens nihil esse aq̄ue hominibus ornamento ac litteras, & eas quidem per id tempus in insula admodum raras, hortante Felice Episcopo Burgundione viro doctissimo Scholas passim in suo Regno posuit: & imprimis Cantabrigiæ: vt pueri ab ineunte statim ætate erudirentur. Quare breui multi mortales doctissimi euaserunt, floruitque deinde Cantabrigiæ Gymnasium bonarum omnium Disciplinarum perpetuò. Quamobrem Anglia, quod postea claros semper doctrinæ viros rulavit, haud dubie Sieberto imprimis acceptum referre debet; vt pote qui in ea litterarum fundamentum primus iecerit.*

Quid amplius quærimus? & quid opus est alios innumeros recensere, qui suam omnem in Artibus peritiam Galliæ nostræ debent? S. Adhelmus vel Adelinus Anglus Inæ Occidentalium Saxonum Regis ex fratre Kenteno nepos ab ipsa puetitia Litterarum studijs addictus, adolescens missus est primum in Galliam, deinde in Italiam vt artes liberales disceret, teste Pitæo ad an. 709. Benedictus Biscopius Anglo-Saxo vir litteratus & bonarum litterarum, Litteratorumque fautor maximus ingentem optimorum librorum copiam & selectissimos quoſque authores, tum Græcos tum Latinos ex Gallia & Italia comportauit in Angliam, vt docet idem Pitæus ad an. 703. Ex quibus omnibus liquidò constat non Gallos Anglis, sed contra Anglos Gallos debere, quidquid olim habuerunt doctrinæ & eruditionis: Alcuinumque & socios refudisse tantummodo in Galliam, quod ab ea Angligenæ, Scoti & Hiberni per tot secula acceperunt.

Verum

Verum in Historiam illam foundationis nostræ lapsu temporis irrepsit suppositum nescio quid: cum Alcuinus & alij Magistri, qui seu cum ipso, seu post ipsum in Franciam venerunt, fuisse dicuntur Monachi: quod tamen ante annum circiter 1200. scriptum non inuenimus. Nam quod Alcuinus nunquam fuerit Monachus, luce meridiana clarius patet: 1. enim nullibi se in scriptis Monachum dicit, nec ullus auctorum cœuorum, aut supparium talem eum prædicat: vt ante nos notarunt Duchesnius in eius vita, & Petauus in Chronico. Imprimis ergo ipse quo loco pueritiam & adolescentiam suam transegerit ad virilem vsque ætatem commemorat Ep. 93. nimirum in Eboracensis Ecclesiæ Schola: sic enim scribit ad Fratres seu Canonicos Eboracenses. *Vos fragilis infantia mea annos materno fouistis affectu, & lasciuum pueritiæ tempus piâ sustinuitis patientiâ & paterna castigationis disciplinis ad perfectam viri edoculistis ætatem, & sacrarum eruditione disciplinarum roborastis.* Ibi Egbertum Archiepiscopum Magistrum habuit, cui deinde in scholarum exercitio successit, vt scribit ad Eambaldum discipulum suum Elcberti in Cathedra Eboracensi successorem, apud Willelmum Malmesburiensem. *Laus & gloria Deo, qui dies meos in prosperitate bona conseruauit, vt in exaltatione filij mei charissimi gauderem, qui laboraret vice mea in Ecclesia, ubi ego nutritus & eruditus fuerim, & precesset thesauris sapientie, in quibus me Magister meus dilectus Egbertus Archiepiscopus heredem reliquit.* Ep. 1. ad Carolum vocat eundem Egbertum Magistrum suum; qui quidem Egbertus fuerat Bedæ Discipulus; & hinc factum, vt Alcuinus Bedæ quoque discipulus fuisse dicatur, cum reuera fuerit tantum Discipuli Discipulus. Eboracensis igitur Scholæ factus Rector sub Elcberto Egberti successore multos habuit ipse Discipulos, & inter alios, Eambaldum, qui deinde fuit Archiepiscopus, Ludgerum, qui fuit primus Monasteriensium Episcopus, & Iosephum quendam, qui versibus aliquot eundem Ludgerum laudauit. Ibidem factus Diaconus, postea in Franciam venit & Carolo innotuit; ab eoque licet quibusdam Abbatibus præpositus fuerit, nunquam tamen Monachum induit, vt testatur Anonymus in eius vita paulo post decessum scriptâ: sic enim habet. *Cum senectute vnaque infirmitate plus solito se sentiret affectum, diu vt secum tractauerat, velle se significauit Regi Carolo seculum relinquere, postulans licentiam apud S. Bonifacium Monasticam vitam secundum regulam S. Benedicti ducere, Monasteriaque sibi commissa suos vt inter Discipulos diuideret, si fieri posset. Sed Rex terribilis & pius vnum cum omni postulationis affectu denegauit: alterum libenter audiuit flagitans, quietissimus Turonis æquè honorificentissimè vt resideret, sibi que & omni sanctæ Ecclesiæ commissa non detrectaret. Onera verò seculi quæ ipse habuerat, discipulis, vt petierat, libentissime dispersiuit. Fecit ergo & ipse Albinus, vt Rex sapientissimus rogauerat, non querens quod sibi foret vtile, sed quod multis: ac Turonis diem nouissimum preestolatus fuit. Vita denique eius non Monastica inferior fuit.*

Hic scriptor, quem Andræas Duchesnius ex vetusto codice S. Mariæ Remensis notum fecit, ait in Epistola dedicatoria se quæcunque de Alcuino scripsit, accepisse à Sigulfo Magistro suo, eiusdem Alcuini discipulo: ibidemque S. Benedictum Monachis, Canonicis Alcuinum ad imitandum proponit: & cum obiit Alcuinus, ait eius animam ad Christum Leuitarum cœlestium protomartyris quoque Stephani & Laurentij Archidiaconi ministerio perductam, eademque hora qua obiit, visum fuisse cuidam solitario in Italia Leuitarum Cœlestium exercitum. Adeo verum est Alcuinum nunquam fuisse Monachum. Prætermittimus itaque plura testimonia, quæ videre est à Duchesnio Alcuini operibus præfixa; quorum aliqua Diaconum, nonnulla Abbatem, nulla Monachum ante Helinandum vocant. Reuera fuit Abbas: at tunc non omnes Abbates erant Monachi, sed plurimæ Abbatia à secularibus Clericis, quædam etiam à Comitibus laicis possidebantur, vt ante dictum est.

Verum neque ceteri Doctores seu Angli seu Scoti, qui vanalem scientiam clamitasse dicuntur, Monachi fuisse videntur, licet forsan in Monasteriis olim instituti. Nam San-Gallensis, qui primus Historiam illam edidit, hoc ait tantum *Duos Scotos de Hibernia cum Mercatoribus Britannis ad littus Gallie deuenisse, eorumque alterum nempe Clementem in Gallia reledisse, alterum Papiam à Carolo missum: credibile autem non est eum qui Monachus erat, præteriturum*

fuisse hoc de Scotis illis commemorare, si reuera Monachi fuissent, præfertim cum Cœnobitæ omnem sibi vulgò litterarum laudem arrogare soleant, interque suos numerare omnes fere illorum temporum, qui illa prædicatione claruerunt. Posteriores igitur Scriptores, Chronicon Arclatense, Helinandus & Vincentius Scotis illis Monachismum affixerunt de suo, non aliâ vt credibile est, auctoritate fulti: quibus proinde fides est adhibenda eò minus, quod non aliunde quàm ex fonte San-gallensi historiam illam haulisse videantur, cui paucula de suo addiderunt, non tam forte malâ mente, quàm probabili coniecturâ ducti, quod illos nempe Abbates fuisse legerent, hinc suspicari fuisse Monachos.

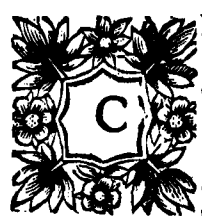
His addere liceat tam parum maioribus nostris persuasum fuisse, quod Monachi hanc Vniuersitatem instituissent, vt cum lis inter eos & Dominicanos ardebat de societate instituenda, constantissimè semper asseruerint nullum secularibus magistris esse posse cum Regularibus consortium & commercium: imò nec D. Thomas Dominicanorum Athleta fortissimus eo argumento vsus sit vsquam, quod tamen in materia de qua agebatur, peremptorium fuisset. Quanquam enim temporibus illis suam iam edidisset Historiam de Monachis Scotis Vincentius Bellouacus, maluit tamen Thomas antiquiora & certiora, quàm incerta & dubia fundamenta proferre. Itaque in Opusculo contra Impugnantes Religionem, vbi ex professo refellit rationes Academicorum aientium Publicum litterarum exercitium non esse Monachicæ professionis, sic ait. *Ex quibus accipi potest, quod Monachi possint suscipere docendi Officium. Hoc idem ostenditur exemplis sanctorum, qui in Religione viuentes docuerunt: sicut patet de Gregorio Nazianzeno, qui cum Monachus esset, Constantinopolim est adductus, vt sacram scripturam ibi doceret, vt Eccl. narrat Historia. Hoc etiam patet de Damasceno, qui cum Monachus esset, Scholares docuit, non solum in sacra Scriptura, sed etiam in Liberalibus Artibus, vt patet in lib. de miraculis B. Virginis. S. Iero. etiam in prologo Bibl. licet Monachus esset, doctrinam sacra Scriptura promittit Paulino Monacho, scilicet quod eum docebit, quem etiam ad studium sacra Scriptura hortatur. De Augustino etiam legitur, quod postquam Monasterium instituit, in quo cœpit viuere secundum regulam sub sanctis Apostolis institutam, scribebat libros & docebat indoctos. Hoc etiam patet de aliis Ecclesie Doctores scilicet Gregorio, Basilio, Chrysostomo & aliis multis qui Religiosi fuerunt, & præcipui Ecclesie Doctores. Quàm facile illi fuisset addere Alcuinum & Scotos primos studij Parisiensis Magistros, si Monachos fuisset credidisset?*

Itaque ex his duobus alterum necessarium est, vt aut post mortem Vincentij inferta fuerint Arclatensi & Helinandi Chronico hæc verba de Scotis Monachis, aut pro falsis & supposititiis credita: quandoquidem Academici tam constanter negabant esse posse cum Monachis societatem, nec Dominicani Scotorum exemplum proferebant in illo dissidio, quod accidit circa an. 1250.

PRIMUM SECVLVM VNIVERSITATIS PARISIENSIS.

CHRONOLOGIAM instituiamus Vniuersitatis Parisiensis, quam speramus non iniucundam fore lectoribus ob rerum quas continet varietatem & multiplicem complurium virorum doctorum, qui ad eam undique confluxerunt, eruditionem & celebritatem. Licet autem eius ætatem commodius sit ab anno octingentesimo computare, quia tum cœpit esse cumulatior & frequentior, altius tamen eius incunabula repetenda sunt, & institutionis seu foundationis occasio retexenda. Imprimis igitur hoc notare conuenit, quod iam ante monuimus, Carolum M. ad reprimendam Desiderij Longobardorum Regis tyrannidem ab Adriano Pontifice Max. in Italiam aduocatum circa an. 774. Romæ, vbi omnia celeberrima loca lustrauit & scholas liberalium Artium inuisit, videri concepisse desiderium aliquod Academix quoque in Gallia instituendæ. Nam primum cum quibusdam aliis præceptoribus secum adduxit in Franciam M. Petrum Pitænum iam aliunde famâ sibi notum, & quem Papiæ publicè docentem inuenit: a quo ipse Grammaticam didicit. Deinde post aliquot annos Romam reuersus inuisendi Adriani causâ, cum quo necessitudinem contraxerat arctissimam, Cantores inde & Grammaticos plurimos adduxit, vt testatur scriptor S. Eparchij Engolismensis ad an. 787. *Et Dominus Rex Carolus iterum à Roma artis Grammaticæ & Computatorie Magistros secum adduxit in Franciam, & ubique Studium litterarum expandere iussit. Ante ipsum enim Dominum Regem Carolum in Gallia nullum studium fuerat Liberalium Artium.*

Tunc ergo formari cœpit Academia: postrema enim ista verba, quod ante Carolum in Gallia nullum fuerit Liberalium Artium exercitium, de publico studio, seu de Vniuersitate intelligenda esse scribit Claudius Falcetus in **Catolo M.** & rectè: nam ante ipsum suas saltem habebant scholas Monachi in Monasteriis, & Episcopi in Episcopis, ad instructionem iuuentutis in dogmatis fidei & in sacrarum intelligentiâ scripturarum. Carolus vero publicum & patens omnibus voluit esse Liberalium Artium studium.

Addit prædictus author. *Tunc in inuicem Dominus Apostolicus & Dominus Rex gloriosus Carolus valedicentes benedictione assumptâ & oratione peractâ in Franciam cum gloria reuersus est, adducens secum Cantores Romanorum & Grammaticos peritissimos & Calculatores. Consentit Enkecardus Iunior Monachus San-Gallensis in lib. de Casibus S. Galli c. 4. sic scribens de Carolo M. Carolus Imperator cognomine Magnus cum esset Roma Ecclesias Cisalpinas videns Romana Ecclesie multimodis in Cantu, vt & Ioannes scribit, dissonare; rogat Papam tunc secundum quidem Adrianum, cum defuncti essent, quos antea Gregorius miserat, vt iterum mittat Romanos Cantuum gnaros in Franciam. Mittuntur secundum Regis petitionem Petrus & Romanus, & Cantuum & septem Liberalium Artium paginis admodum imbuti.*

Verum isti Cantores , vt hoc obiter moneam , licet à Carolo magnis fuissent muneribus locupletati & stipendiis, nihilominus perperam Gallos præ inuidia quadam cantare docebant : itavt Meris & apud Treuiros aliter quam Parisiis & Turonis cantaretur , vt ipse Carolus longo post temporeprehendit. Nam cum vno anno festiuitatem celebrasset Meris & Treuiribus, *sequenti anno inquit San-Gallentis, easdem festiuitates Parisiis vel Turonis ageret, & nihil illius soni audiuisset, quem priori anno in supradictis locis expertus fuerat* ; conquestus est apud Stephanum Papam Leonis successorem, & Cantores istos partim exilio, partim erga stulis damnauit.

Hinc intelligimus Carolum impensè curauisse, vt cantus Ecclesiasticus apprime disceretur. Itaque in singulis Episcopis & Monasteriis voluit esse scholas eiusmodi , atque etiam Grammatices : vt legitur l. 1. Capitularij c. 72. vbi præcipit vt *Scholæ legentium puerorum fiant, Psalmos, Horas, Cantus Computum, Grammaticam per singula Monasteria vel Episcopia discant.* Habere & ipse voluit scholam eiusmodi in Palatio , vbi non tantum Cantus Romanus, sed & Musica quæ vna est ex septem Artibus liberalibus, doceretur , vt ante retulimus. Leidradus Archiepiscopus Lugdunensis similiter vnam Lugduni ad instar Palatinæ instituit, vt testatur in Ep. ad Carolum. *In Lugdunensi Ecclesia est ordo psallendi institutus, vt iuxta vires nostras secundum Sacri Palatii ritum omni ex parte agi videatur quicquid ad Diuinum persoluendum Officium ordo exposcit. Nam habeo scholas Cantorum, ex quibus plerique ita sunt eruditi, vt alios etiam erudire possint.* Sed hæc de scholis cantus sufficiant.

Cum sic ergo Carolus erga litteras affectus esset , commodè & opportunè factum est , vt quidam Aduenæ scientiarum propolæ cum mercatoribus Anglis in Galliam aduenerint , & Principi in condenda Academia Adiutores se præbuerint : quo vero anno illi venerint , non est facile dictu; veruntamen quia omnes scriptores Mercatorum Anglorum mentionem faciunt , cum quibus Doctores illi aduenisse dicuntur , tempus notare non est difficile. Quo enim tempore Carolus Saxonas , Desiderium Longobardorum Regem & Italos debellabat : eodem Offa II. Merciorum Rex Angliam totam expulsis quinque Regulis sibi subiecit , vir magni quoque animi , Ecclesiasticæ pariter disciplinæ reparator & litterarum studiosus. Vnde ex morum similitudine inter vtrumque Regem magna intercessit necessitudo , & tanta, vt postquam Carolus Desiderium debellauit, Saxonumque Duces ad fidem conuertit, ea de re Offam per legatos & litteras certiore fecerit , vt testatur Mathæus Parisiensis in vita Offæ.

Contigit tamen inter Anglicani belli moras , vt Reguli quos Offa hostiliter vrgebat, ad Carolum confugerent opemque peterent : sed quia ille bellis suis detinebatur , scripsit ad Offam tantummodo , postulans mitius vt cum vicinis ageret , interminatus nihilominus se si ab illis persequendis non desisteret , in eum arma conuersurum. Verum nec minæ istæ Offam ab inceptis deterruerunt : & Carolus omni cum mercatoribus Anglis comœatu & negotiatione Gallis interdixit. At postquam victoriâ opimâ potitus Offa successus pariter incredibiles intellexit Caroli , veritus ne sibi iratum fecisset & cupiens deinceps pacatius tranquilliusque viuere & regnare, Legatos de pace & amicitia ad Carolum misit , inter quos Alcuinus noster fuisse perhibetur.

Extat apud Mathæum Parisiensem in vita Offæ II. Epistola Regis ad Carolum quâ crimen expulforum Regum à se amouens fœdus & pacem postulat. Est autem eiusmodi.

Regi Francorum maximo, inuictissimo, Triumphatori Carolo Rex Merciorum Offanus salutem & honorem. Cum omnium Regum terrævorum potentissimus & iustissimus fama testificante prædiceris, indignum est & prorsus execrabile aliquibus proditoribus vel profugis à debito seruitio colla excutere volentibus sinum aperire protectionis. Tu vero hostium meorum sermocinationibus nimis credulus & super hoc ignarus veritatis pro ipsis mihi scripsit tua Serenitas, vt eisdem parcerem mihi superbe & insolenter resistentibus. Cum igitur iniustum sit, vt alicui sua fraus suffragetur, noueris eorum falsis persuasionibus tuam mansuetudinem circumueniri & decipi fraudulenter. Oro igitur & sitienter desidero sinceritatem amicitia & fœderis soliditatem inter nos re-

Littera Offæ ad Carolum M.

formare, ut communis utilitas & Respublica felix suscipiat incrementum: Ipsos enim Reges cum suis fere omnibus complicibus potenter contriui mihi rebellantes, eos iterum respirare non permissurus. Hæc omnia Domino nostro Iesu-Christo sic volente & disponente qui vincit, regnat & imperat, Regna & Imperia commutat, & cui vult tribuit sapienter, cui etiam contraire te velle nullatenus arbitramur. Vale.

Plura Legati habebant exponenda, per quos, vt in vita Offæ legitur, munera concupiscibilia transmisit. Supplicans vt conceptam iram & indignationem deponeret. Motus est Carolus & precibus & muneribus: maximè vero quia Offam intellexit esse Christianissimum, & iura libertatesque Ecclesiæ, quas Reguli illi subuertebant, sustinere. Itaque cum eo fœdus iniit, & deinceps ad mortem vsque seruasse videtur. Legimus tamen in Chronico Fontanellensi Carolum Offæ subiratum fuisse, propter denegatam Carolo Iuniori filiam quam petebat in vxorem: atque idcirco omnem voluisse edicto commeatum prohibere: at à Geruoldo Comite, Fontanellensi Abbate disuasum tandem non prohibuisse. Hac de re sic habetur cap. 15. *Novissimè propter filiam eiusdem Regis quam in coniugium expostulabat Carolus iunior, sed illo hoc non acquiescente, nisi Bertha filia Caroli M. eius filio nuptus traderetur, aliquantulum Rex potentissimus commotus præcepit, vt nemo de Britannia insula ac Gente Anglorum mercimonij causa litus Oceani maris attingeret in Gallia: sed hoc ne fieret, admonitione ac supplicatione venerandi prædicti patris Geruoldi inhibutum est.*

Verum vt vt sit de fœdere isto Connubiali, de quo nihil legitur in vita Offæ, certum est inter eos intercessisse magnum litterarum commercium, munerumque communicationem, peregrinorum susceptionem & amicitiam valde sinceram. Extat apud Malmesburiensem Epistola Caroli ad Offam in hæc verba.

Carolus D.G. Rex Francorum & Longobardorum & Patricius Romanorum, Viro reuerendo & Fratri Charissimo Offæ Regi Merciorum salutem. Primo gratias agimus omnipotenti Deo de Catholice fidei sinceritate, quam in vestris laudabiliter paginis reperimus exaratam. De peregrinis vero qui pro amore Dei & salute animarum suarum BB. Apostolorum limina desiderant adire, cum pace sine omni perturbatione vadant. Sed si aliqui non Religioni seruientes, sed lucra sectantes inueniantur inter eos, locis opportunis statuta soluant. Negotiatores quoque volumus vt ex mandato nostro Patrocinium habeant in Regno nostro legitimè. Et si in aliquo loco iniusta affligantur oppressione, reclamant se ad nos & nostros iudices, & plenam iubebimus inde iustitiam fieri. Cognoscat quoque Dilectio vestra, quod aliquam benignitatem de Dalmaticis nostris vel palliis ad singulas sedes Episcopales Regni vestri vel Etheldredi direximus in Eleemosynam Domini Apostolici Adriani, deprecantes vt pro eo intercedi iubeatis: nullam habentes dubitationem beatam illius animam in requie esse: sed vt fidem & dilectionem in amicum nobis charissimum præstemus: sed & de Thesauro humanarum rerum, quas Deus Iesus gratuita pietate concessit, aliquid per Metropolitanas ciuitates direximus. Vestre quoque Dilectioni vnum Baltheum & vnum gladium Hunniscum & duo Pallia sericæ duximus destinanda.

Ex iis igitur quæ retulimus, manifeste intelligitur inter Carolum ac Offam diuturnam intercessisse necessitudinem ab anno circiter 780. Ac proinde non esse mirum, si docti quidam Angli & Scoti cum Mercatoribus in Galliam aduenerint: præsertim cum intercedente tam sincero inter Reges commercio facile potuissent accipere Carolum impensè viros amare litteratos. Is igitur & aliis quos ex Italia & aliunde passim euocarar, Adiutoribus Academiam suam Parisiensem iam dudum inchoatam formare & perficere cœpit circa an. 790. vt communis fert opinio Scriptorum: atque in eam rem litteras dedit ad Vniuersos subditos, vt si qui vellent liberos suos in litteris humanioribus institui, eos ad publicam Artium officinam, quam se reparare dicebat, mitterent, quos quidem ad pernoscenda liberalium artium studia proprio etiam ipse inuitare voluit exemplo, vt habetur in eius Diplomate, quod supra retulimus, vbi de Parisiensis Vniuersitatis institutione fusè egimus.

Et quia toto vitæ suæ tempore nihil duxit antiquius, vt ait Eginhartus, quam vt vrbs Roma suo labore suaque operâ veteri polleret autoritate, & Christiana Religio latè spargeretur & floreret; Athenem suam vt esse voluit publi-

cam Emporium Liberalium simul & sacrarum scripturarum, sic Ecclesie & fidei tutissimum propugnaculum firmissimamque columnam efficere destinavit, adeo ut vel vna etiam nascens suffecerit tuendæ fidei & peruersis dogmatibus confutandis hæresibusque extirpandis: quod ut omnibus euidenter pateat, mihi propositum est ortas singulis seculis hæreses & ab Academicis nostris confutatas loco & tempore opportunis referre.

Igitur ut ab initio Scholæ nostræ exordiamur, regnante Carolo in Hispania Felix quidam Vrgelitanus Episcopus contra communem Catholicam & veram de Christi diuinitate fidem insurrexit. Quod ut ad aures Caroli peruenit, ut erat Catholicæ veritatis propugnator acerrimus, nec minus litterarum ornamentis, quàm armorum gloriâ conspicuus, existimauit sibi hydram illam nascentem esse debellandam & præfocandam. Eamque in rem Alcuinum Academicæ suæ moderatorem sibi adiunxit, quem iussit primum experiri per litteras, num ad sanius consilium posset Felicem reuocare. Paruit Alcuinus: at Felix non Epistolam, sed librum sermonum serie prolixum ad Alcuinum direxit, quo peruersa sua dogmata conabarur adstruere. Inter cætera autem negabat Christum de sacra Virgine natum proprium esse Dei filium, nec consentiebat verum esse Deum, sed nouo & inaudito sanctæ Dei Ecclesie nomine, inquit Alcuinus l. 1. contra Felicem, *Nuncupatiuum Deum* appellabat: sicque Christum in duos Dei filios diuidens, vnum vocabat proprium, alterum adoptiuum nuncupabat, & in duos pariter Deos, vnum verum, alterum nuncupatiuum: atque ad confirmationem erroris sui multa proferebat prauo sensu collecta Doctorum noui & veteris Testamenti dogmata & pronunciata: eamque Hispanorum Doctorum de Christo opinionem esse contendebat. Sed tamen præter vnum Elipantum Episcopum Tolctanum neminem legimus huic errori subscripsisse.

His auditis Carolus rectè iudicauit non posse monstrum hoc aliter collidi, quàm Ecclesie autoritate: itaque Synodum Episcoporum, Abbatum, Legatorum Apostolicorum aliorumque Ecclesie Doctorum conuocauit, in qua post longam Alcuini cum Felice disputationem damnata est Hæresis prædicta, coactusque Felix errorem abiurare. Non consentiunt authores de anno deque loco Synodi per Carolum conuocata; at scire necesse est non vnam sed tres eam ob rem synodos fuisse conuocatas. Primam quidem Aquisgranam: seu ut Eginhartus scribit Rhegini an. 792. Secundam Ratisbonæ, vel ut aliqui volunt, Romæ eodem anno. Tertiam Francofurti an. 794. de prima sic loquitur Sigulfus Alcuini Discipulus.

Interea Hæresis inimica Deo, partibus que pullulabat Hispania, asserens adoptiuum filium Dei esse secundum carnem, ad aures perducitur Caroli: quod ut experimento nouit Rex Magnus & per omnia Catholicus totis nisibus decertauit, ut destrueretur semen Diaboli, Zizaniaque de frumento Dei funditus eradicarentur. Aduocans namque Alcuinum institutorem suum Turonis, & miserum Felicem hæresis huius adstructorem de Hispania partibus, congregauit Synodum magnam Episcoporum in Aquisgranam Imperiali Palatio, in quorum ipse sedens medio Felicem licet valde repugnantem de natura filij Dei secundum carnem cum Albino doctissimo disputando rationabiliter confligere iussit. Tum quantum Episcoporum extitit tunc silentium! O quam clara & inexpugnabilis Caroli cum auctoritate Magistri sui fidei conf. sio, atque d. ser. sio! Per plura autem Felix fugiens latibula plurioribus ab Albino confossus est speculis in tantum, ut omnes pæne ciuitates Israel consummaret, quo usque filius hominis ueniret. Nam à 2. usque ad 7. Sabbati parum aliud gestum est. Omnibus denique eius patefacta socordia atque ab Vniuersis Apostolica auctoritate hæresi confutata soli sibi latuit deformiter, usque dum dicta Cyrilli Martyris ab Albino sibi directæ legit lamentabiliter, Ea natura quæ per Diabolum viciata est, super Angelos exaltata est propter triumphum Christi atque ad dexteram Patris collocata. Hanc ergo legens sententiam tandem se recognouisse & impiè egisse voce & nimio fletu testatus est.

II. Sinodus aduersus eundem errorem congregata Ratisbonæ anno eodem 792. ut testantur Annales Metenses, & in eandem rem Romæ an. 793. quò Felicem Carolus per Angilbertum misit ad Papam Adrianum. Ibi Felix commu-

nem fidem confessus est, & conceptam hæresim factâ confessione damnauit. hac de re sic habet Poëta Saxonicus l. 3. de Gestis Caroli M.

*Celsa Pyrenæi supra iuga confixa Montis
Vrbs est Orgellis, præsul cui nomine Felix
Præfuit. Hic heresim molitus condere prauam,
Dogmata tradebat fidei contraria sanctæ,
Affirmans Christus Dominus quia corpore sumpto
Est homo dignatus fieri, non proprius ex hoc
Sed quod adoptiuus sit filius Omnipotentis.
Responsumque Toletano dedit hoc Elipando
Pontifici, de re tanta consultus ab ipso.
Atque sum scriptis defendere dogma libellis
Omni quo potuit studio certauit & arte.
Hinc ad Catholici deductus Principis aulam
(Idem Rhegino nam tunc hiemanit in vrbe)
Et multis ibi præsulibus Synodoque frequenti
Est auditus, & errorem docuisse nefandum
Conuictus. post hæc Adriano mittitur almo,
Sedis Apostolica fuit hoc qui tempore præsul,
Quo præsentè Petri correctus in ade beati
Pontificum coram sancto celebrique senatu
Damnauit Felix prius infeliciter à se
Ortam perfidia scētam, meruitque reuerti
Ad propria rursus retinendum sedis honorem.*

Roma reuersus Felix, nihiloque melior factus in errorem recidit. Itaque 794.
Carolus an. 794. collectâ Francofurti Episcoporum & doctorum virorum magna frequentia, eum pro tertia vice condemnari curauit. Cui Synodo missi ab Adriano Papa interfuerunt Theophilactus & Stephanus Episcopi Legati.

In ea quoque Synodo reiecta est nona Græcorum, quam de adorandis imaginibus Constantinopoli habuerant: & in qua durius & audacius quàm decessisset statuerant, ut qui imaginibus Sanctorum, ita ut deificæ Trinitati seruitium aut adorationem non impenderent, anathema iudicarentur.

In eadem Synodo duo videmus Carolum postulasse ab Episcoporum confessu: vnum, ut secum in Palatio retinere liceret Angilramnum Archiepiscopum & Hildeboldum Coloniensem Episcopum propter utilitates, inquietas, Ecclesiasticas, idque suffragiis suis comprobarent: alium, ut M. Alcuinum in suum confortium admitterent, eo quod esset vir in Ecclesiasticis doctrinis eruditus: & vtrumque obtinuit. Extant Capitula huiusce Synodi ad calcem operum Alcuini.

Porro Alcuinus Hæreticos prædictos non voce tantum & verbo, sed scriptis quoque confutauit; quippe varia sacræ scripturæ sanctorumque patrum testimonia collegit, & septem libros aduersus Felicem composuit, aduersus Elipantum Toletanum, quatuor, qui hodie etiamnum extant in Confessione fidei quam Felix tandem conuersus ad eos quos deceperat, direxit. At Elipantus in hæresi contumax obisse videtur, ut patet ex ea Epistola quam 82. annos natus ad Felicem scripsit iam conuersum.

In confutanda autem hac hæresi non parum quoque laboris impendit Alcuini suasu & Caroli iussu Paulinus quondam Patriarcha Aquileiensis, quem occupata Italia Carolus secum in Franciam adduxerat: Theodulfus Episcopus Aurelianensis & Richbonus, quos Alcuinus vocat Doctores & Magistros Ep. 4. ad Carolum. Ecclesia Lugdunensis magnæ tunc temporis famæ propter ingentem eruditionem, sed quia in diuersas interpretationes vanâ quadam ingenij & doctrinæ præsumptione abire videbatur, admonita est suauiter & fortiter ab Alcuino per Epistolam, ne altum saperet, sed tritam ab Ecclesia viam sequeretur. Sic ergo ille ad fratres Lugdunenses.

Religiose in Christo conuersationis vestra per Lasaradum electam Pontificem laudabilem audiens sollicitudinem, magno esse me gaudio delibutum fateor. & paulo post

Novas vero Frates Charissimi, Hispanici erroris sectas totâ vobis caute intensione. SS. Patrum in fine sequimini vestigia, in Vniuersali Ecclesia sanctissima vos adiungite vnanimitate. Scriptum est, Terminos patrum tuorum ne transgrediaris. Et symbolo Catholica fidei noua nolite inferere, & in Ecclesiasticis Officiis inauditas priscis temporibus traditiones nolite diligere. Per Apostolica Doctrina publicam pergite stratam, nec per diuerticula cuiuslibet nouitatis in dextram vel in sinistram à via Regia declinate. De adoptione verò quam quidam iniuriosè Deo ingerere contendunt, ex autoritate Synodali habetis responsum. En igitur primum Academiæ Parisiensis beneficium erga Religionem Christianam, debellata hæresis.

795.
De schola
Anglorum
in Aca-
demia Rom.

Anno 795. Offa Rex Merciorum, de quo supra, Carolum nostrum, vt magnitudine animi & præclare factorum gloriâ imitari conabatur, ita sanctitate, pietatis officiis & amore litterarum imitari contendens Romam ad Adrianum Pontificem profectus impetrauit, vt Albanus Anglorum Protomartyr inter cœlites referretur: Monasterium in eiusdem Sancti honorem extructurum se promisit, eique priuilegium hoc obtinuit, ne vlli Prælato subiiceretur, nisi Romano Pontifici. Arque vt se beneficij memorem gratumque præstaret, quia videbat Adrianum Academiam Romanam diligere virosque doctos & pios ad Ecclesiæ regimina promouere, Scholam Anglorum instituit, seu vt aliqui scribunt iam ante institutam dotauit, dotationemque suam Denarium S. Petri appellauit, & Anglicè ROMSCOT: quem quidem denarium ad sustentationem Scholarium & peregrinorum Anglicanæ nationis à Regni sui familiis quottannis pendi voluit, & edicto sanciuit. Ea de re sic legitur in vita Offæ II. post titulum de Denario S. Petri.

His auditis Rex quid dignè tanta benignitati compenset, secum studiosè pertractat. Tandem Diuina inspirante gratiâ consilium inuenit salubre, & in die crastina Scholam Anglorum, que tunc Rome floruit, ingressus dedit ibi ex Regali munificentia ad sustentationem Gentis Regni sui illuc venientis singulos argenteos de familiis singulis omnibus in posterum diebus, singulis annis. Quibus videlicet fors tantum contulit extra Domos in pascuis, vt 30. argenteorum pretium excederet. Hoc autem per totam suam ditionem teneri in perpetuum constituit. Excepta tota terra S. Albani iuo Monasterio conferenda, prout postea collata priuilegia protestantur: Vtillo Denario à Generali contributione sic excepto & dicto Monasterio sic collato, memoria donatoris indelebiter perpetuetur. Et hoc tali largitate obtinuit, & conditione, vt de Regno Anglia nullus publicè pœnitens pro executione sibi iniunctæ pœnitentiæ subiret exilium.

Reuersus in patriam Offa, & Cœnobio S. Albani extructo ex 23. Prouinciis, quas Angli Shiras appellant, Denarium prædictum percipi imperauit: qui Denarius ideo dictus S. Petri, quia die S. Petri ad vincula sanctum Albanum Offa inuenerat, & ea die annum illum redditum in sustentationem Scholarium edicto instituit. Sic enim legitur ibidem. Idcirco B. Petri Denarius appellatur, quia saepe dictus Rex Offa die S. Petri qui dicitur ad vincula, ipsum martyrem ipso die meruit cœlitis inuenire, & ipsum annum redditum ipso die Romana Ecclesie pro redemptione anime suæ contulit ad sustentationem videlicet scholæ memoratæ, propter Anglorum rudium & illuc peregrinantium eruditionem.

Idem auctor qui hæc scribit, ait paulo post, Denarium istum vocari Anglicè ROMSCOT, quasi tributum Romanum: à quo pensitando Ecclesiam Sancti Albanensem immunem esse voluit Offanus. Et in Glossario vocum Semi-barbararum ad verbum Romscot. Denarius erat ex iussu Regis Offæ à singulis Regni sui domibus exactus, & Romam in sustentationem scholæ Anglorum ibi fundatæ annuatim missus: vnde Romscot dicebatur. Scot enim Saxonibus nostratibus erat impositio, vectigal, Symbolum. Vnde nostrum scot & shot pro symbolo. Escot. Gallicum est.

Hæc schola processu tandem temporis in Zenodochium mutata est, vt docet Mathæus Parisiensis in vita Willegodi primi Abbatis Sancti Albanensis. *Quæ schola, inquit propter peregrinorum confluum ibidem solatia suscipientium versa est in Xenodochium, quod S. Spiritus dicitur: ad quod exhibendum Rex Offa ex regali magnificentiâ & pietatis affectu Denarium, qui dicitur S. Petri de maxima parte regni sui concessit.*

Eodem anno 26. Decemb. obiit Adrianus Papa, cuius mortem defleuit Carolus

rolus acerbissime: erant enim animis & moribus coniunctissimi, & vterque ad promouenda bonarum artium studia Religionemque Christianam amplificandam propensissimus. De hoc obitu sic Eginhardus. *Nunciato sibi Adriani Pontificis obitu quem amicum precipuum habebat Carolus, sic fleuit ac si fratrem aut charissimum filium amisisset.* Quinimo hos ipse versus ei voluit esse Epitaphij loco.

*Hic Pater Ecclesia Roma decus, inclytus auctor
Hadrianus requiem Papa beatus habet.
Vir, cui vita Deus, pietas lex, gloria Christus,
Pastor Apostolicus, promptus ad omne bonum.
Nobilis ex magnâ genitus iam gente parentum,
Sed sacris longè nobilior meritis.
Exornare studens deuoto pectore pastor
Semper ubique suo Templa sacrata Deo.
Ecclesias donis, populos & dogmate sancto
Imbuit, & cunctis pandit ad astra viam.
Pauperibus largus, nulli pietate secundus,
Et pro plebe sacris peruigil in precibus.
Doctrinis, opibus, muris erexerat arces
Vrbs caput, Orbis honos, inclyta Roma, tuas.
Mors cui nil nocuit, Christi qua morte perempta est:
Ianua sed vita que melioris erat.
Post Patrem Karolus lachrymis hæc carmina scripsi.
Tu mihi dulcis amor, Te modo, plango Pater.
Tu memor esto mei, sequitur Te mens mea semper.
Cum Christo teneas Regna beata Poli.
Te Clerus, Populus magno dilexit amore
Omniibus vnus amor, Optime Præsul eras.
Nomina iungo simul titulis, Clarissime, nostra
Hadrianus Karolus, Rex Ego, Tuque Pater.*

Anno 796. Adriano successit Leo III. qui statim Legatos misit de promotione sua ad Carolum cum muneribus, nempe Claues Confessionis S. Petri & Vexillum vrbis Romæ. Suos vicissim Carolus ad Leonem item cum muneribus. Cuius legationis princeps fuit Angilbertus, vir generis nobilitate illustri animique industria ac probitate conspicuus, à puero cum Carolo enutritus: Apocripharius & Archicapellanus sacri Palatii Carolo dilectissimus, omnibus fere ad Pontifices legationibus functus. Alcuino quoque charissimus, quippe quem Filium suum appellabat & Homerum sæpe vt Ep. 92. & 93. quo eum quoque nomine Carolus ipse compellat. Ad quem extat hæc eius ad eum Epistola de legatione quam ad Leonem obibat.

CAROLVS Gratia Dei Rex & defensor Sanctæ Ecclesiæ Homero Auriculario salutem. Diuina regente misericordia iter tuum & prosperè te adducente ad Dominum Apostolicum Patrem nostrum ammoneas eum diligenter de omni honestate vite sue, & precipue de Sanctorum obseruatione Canonum. De pia sanctæ Dei Ecclesiæ gubernatione secundum opportunitatem consolationis inter vos, & animi illius conuenientiam. Ingerasque ei sæpius quàm paucorum honor ille quem presentialiter habet, annorum, quam multorum est perpetualiter merces, que datur bene laboranti in eo. Et de Simoniaca subuertenda hæresi diligentissimè suadeas illi, qua sanctum Ecclesiæ corpus multis male maculat in locis, & quidquid mente teneas sæpius querelis agitasse inter nos. Sed qualis mihi esset conlatio cum B. Adriano Papa prædecessore illius, de construendo Monasterio ad B. Paulum nullatenus dimittas suggerere illi, vi volente Deo reuertens certum mihi responsum habeas referre. Dominus Deus ducate & deducat cum omni prosperitate. Dominus Deus regat & dirigat in omni bonitate cor illius, vt faciens faciat, quod sanctæ sue proficiat Ecclesiæ. Vt sit nobis pius pater, & pro nobis precipuus intercessor, vt idem Deus & Dominus noster I. C. nos in sua florere faciat voluntate, & cursum qui superest nobis vite nostræ ad perpetuæ stabilitatis quietem perducere dignetur. Vade cum prosperitate, proficiens in ueritate, reuersurus cum gaudio Homeriane Puer.

Extant quoque eiusdem Caroli litteræ ad Leonem congratulatoriæ de promou-

tione ad Pontificatum. Extant & Alcuini ad Angilbertum, quem vocat *dulcissimū filium Homerum* de discessu & profectioe ad Pontificē, quas absoluit hoc disticho.

*Prospera cuncta precor faciat tibi Christus, Homere,
Qui te conseruet semper ubique. Vale.*

Quamobrem autem Homeri nomen inditum fuerit Angilberto, non satis liquet. Peyratus in Antiquitatibus Capellæ Regiæ l. i. existimat ob id impositum fuisse, quod in arte Poetica excelleret eique summopere additus esset. Sed quare non Virgilius potius vocatus est? crediderim hoc nomen à schola habuisse, quod Homerica lectione delectaretur, & Græcam eloquentiam assecutus fuisset, ob idque alterum Homerū dictum. Ille autem primum duxerat Bertham Caroli filiam, ex qua Nitardum genuit & Harnidum. Postea vero graui morbo affectus vouit se, si sibi sanitas restitueretur, Monasticam vitam amplexurum. Exsoluit votum & volentem Bertham Deo consecrauit loco congruenti intra cœnobium Centulense, & ipse ibi vestem Monachicam à Symphoriano Abbate suscepit, quo defuncto tam fratrum precatu, quam Regis iussu, vt legitur in Chronico Centulensi, Abbatia Centulensis, seu S. Richarij regimen suscepit, & statim destructo vetere Monasterio nouum commodius & amplius reedificauit. Alcuinus verò ab eo Centulam accersitus Vitam S. Richarij antiqua simplicitate negligentius digestam venusto sermone composuit, vt legitur in eodem Chronico l. 2. præmissa operis præfatione ad Carolum.

Geruoldus quoque Abbas Fontanellensis Principis sui studium erga litteras imitatus iisdem temporibus scholam in Cœnobio instituit, vt legitur in Chronico his verbis. *Quoniam omnes pæne ignaros litterarum inuenit, ac de diuersis locis plurimum Christi gregem aggregauit, optimisque Cantilena sonis, quantum temporis ordo sinebat, edocuit. Erat enim præfatus Geruoldus quanquam aliarum litterarum non nimium gnarus, Cantilena tamen artis peritus vocisque suauitate ac excellentia non egenus.* Obiit ille an. 806. vt in eodem Chronico habetur.

799.

Anno 799. Carolus Leonem à Romanis excœcatum & elinguem benignissimè excipit: cuius honorificentissimam receptionem describit Alcuinus in Pœmate *De Carolo M. & Leonis Pape ad eundem aduentu*. Extat & in hanc rem aliud Poëma à quodam Poëta illius temporis scriptum: quod primus ex Bibliotheca San-Gallensi vulgauit Canisius, quodque Alcuino adscribit propter multas rationes quas profert: sed profecto author ille quisquis est, fecundiorrem & politiorrem Alcuino venam habet, vt patet ex hisce versibus, quibus fingit Carolo fuisse visum Leonem in somnio, eamque ob rem legatos Romam misisse, qui eum e manibus Impiorum eriperent.

*Portentum Rex triste videt monstrumque nefandum
In somnis. Summum Romano adstare Leonem
Vrbis Pontificem, mæstosque effundere stetus,
Squallentes oculos, maculatum sanguine vultum,
Truncatam linguam, horrendaque multa gementem
Vulnera.*

His subiungit quomodo Legati Principis Leonem adierint, miraculumque restituta linguæ & visus describit, aduentum eius ad Carolum & ab eodem recessum. Cuius etiam rei meminit Poeta Saxonicus.

*Venit Apostolicus terrarum pæne supremas
Iam penetrans oras. Illi via tanta peracta
Visa breuis fuerat, quia compensauerat omnes
Intuitu Caroli quos pertulit ante labores.
A quo cunctorum solamina digna malorum
Danda sibi merito spe certâ credidit olim....
Cumque dies aliquot letos ibi duceret, idem
Insinuans Præsul sua quæque negotia Regi,
Illius facilem cognouit ad omnia mentem
Concedenda piè voluit quæcunque precari.
Inde reducendum dignè Primoribus illum
Francorum commendauit, qui iussa replentes
Ingressi pariter Romam sua restituerunt
Omnia Pontifici rursus.*

Anno 800. profectus est Romam Carolus ad sedandum tumultum inter Pam & ciues Ro. ortum: quod consilium cum mente concepit, voluit in re difficili & ardua comitem & adiutorem habere Magistrum suum Alcuinum, tum adhuc in extrema senectute docentem in scholis S. Martini Turonensis. At ille senium corpusque variis laboribus fatigatum & fractum excusat Epistola 12. sequente vero, nempe 13. sic cum alloquitur. *Sed & de hoc quod mihi improperare voluistis, me fumo sordentia Turonorum testis auratis Romanorum arcibus proponere, scio vestram legisse, prudentiam Salomonicum illud Elogium, Melius, inquit, sedere in Angulo domatis, quam cum muliere litigiosa, in domo communi. Et ut cum pace dicam, magis ferrum nocet oculis quam fumus: Turonis enim fumosis testis contenta Deo donante per vestre bonitatis providentiam in pace permanet. Roma vero qua fraternam discordiam initiata est, insitum dissensionis venenum huc usque tenere non cessat, vestraque veneranda dignitatis potentiam ad huius pestis compescendam perniciem à dalcibus Germania sedibus festinare compellit.*

Antequam autem Carolus Romam proficisceretur, celebrato apud S. Richarium Centulensem cum Abbate Angilberro Paschate, iustratis oris maritimis Rothomagum venit: inde Turonas ad S. Martinum orationis gratia profectus, vbi Magistrum suum Alcuinum inuisit, eiusque suauis confortio per aliquot dies vsus fuit, donec Luitgardam coniugem ibi defunctam humauit. Qui per solutis Iustis Aureliam, deinde Lutetiam venit, vbi aliquandiu demoratus est, vt filias quæ in Palatio Parisiensi habitabant, Academicos suos & Ciues amabili sua præsentia exhilararet: tum Aquisgranum rediit, & mense Augusto Moguntiam profectus, conuentuque celebrato Romam tetendit, quod cum eo profectus est Aaron Episcopus Antissiodorensis vir illis temporibus spectatissimæ virtutis & doctrinæ, & Iesse è scholis Palatinis ad Episcopatum Ambianensem eductus, vir quoque eloquentissimus & facundissimus, de quo alibi recurret dicendi occasio.

Pridie vero quam adueniret Romam Carolus, Leo Papa apud Nomentum ei occurrit. Postero die idem Põtifex in gradibus Basilicæ S. Petri Apostoli, inquit Eginhartus, cum Episcopis & Vniuerso Clero consistens aduenientem Regem eoque descendentem Deo laudes dicendo & gratias agendo suscepit. Hæc breuiter Eginhartus: at Anastasius Bibliothecarius in vita Leonis III. inter cæteros, quos huic pompæ receptiæ affuisse dicit, commemorat 4. scholas peregrinorum, seu vt omnino probabile est 4. nationes Scholasticorum, qui in Academia Romana litteris operam dabant. Sic enim ille. *Tunc Romani præ nimio gaudio suum recipientes pastorem omnes generaliter in vigilia B. Andreæ Apostoli tam proceres Clericorum cum omnibus Clericis, quamque Optimates & Senatus, cunctaque militia & vniuersus populus Romanus cum sanctimonialibus & Diaconissis & nobilissimis matronis seu vniuersis fæminis. Simul etiam & cuncta schola Peregrinorum, videlicet Francorum, Frisonum, Saxonum atque Longobardorum, simul omnes connexi ad Pontem Miluium cum signis & bandis & canticis spiritualibus susceperunt, & in Ecclesiam B. Petri Apostoli eum deduxerunt, vbi & Missarum solemnia celebravit.*

Ex hoc loco intelligimus sine dubio Academiam Romanam fuisse primitus diuisam in Nationes seu in scholas diuersarum Nationum: atque inde Carolum M. exemplum accepisse diuidendi pariter suam in Nationes: vt suo loco fusius exponetur. Nam quod hic scholarum nomine intelligendæ sint scholasticorum nationes, patet ex alio loco eiusdem Authoris in vita Adriani I. vbi de alio aduentu Caroli & receptione verba faciens direxit inquit, *Adrianus vniuersas scholas militia una cum Patronis simulque & pueris qui ad discendas litteras pergebant, deportantes omnes ramos palmarum atque oliuarum laudesque omnes canentes cum acclamationum earundem laudum vocibus ipsum Francorum susceperunt Regem. Militiæ inquit, certè non Castrensium, sed Palladiæ & Musarum: quis enim dixerit his verbis significari Castrensem seu scholas militum Castrensiū? quorum est arma gestare, non ramos palmarum, ludos militares agere; non laudes canere & acclamare cum melodia. Nec enim insolens est Iureconsultis in re litteraria nomen militiæ, vt notat Wolfangus Lazius, l. 4. Commentar. Reipubl. Rom. c. 1. Ad hæc, inquit, commemoratur Iurisconsultus*

is & militia litteraria, quam modo ludum & Scholam dicimus. Meminit Servius Sulpicius ff. de Orig. Iur.

Scio quidem Scholæ quoque nomen conuenire & commune esse Militiæ Castrensi & litterarum exercitio; item quibusuis Officiis & Corporibus. Vnde Scholares milites Vegetio dicuntur tirones, qui in campo seu in castris, veluti in ludo litterario scholastici exercentur. Hinc dicta Schola Martia Tironum, qualem adhuc Turcarum Tyrannus habet: optimum ac robustissimum quemque ex captiuis curans ad militiæ difficultatem exerceri, inquit Lazius. Schola quoque multiplex erat Scutariorum, Sagittariorum, Speculatorum, Agentium in rebus, Domesticorum, Notariorum &c. Erat quoque Schola Palatina variorum Officiariorum, qui scilicet munere & officio aliquo quod ad Principis & Aulæ ministerium pertineret, fungebantur, vt tradunt Iureconsulti. Verum si rectè perpendatur locus præallatus Anastasij, & alij, vbi mentionem facit Scholarium occurrentium Principi Francorum, sine dubio non possunt intelligi nisi de Scholis Palladiis seu litterariis, cantica vt vocant spiritualia concinentibus: qui mos non solet esse militum. Hæc de Scholis Romanis.

Potro quia Leo ab aduersariis Paschale & Campulo accusatus fuerat, Carolus conuocato Episcoporum aliorumque Procerum Ecclesiasticorum Concilio iussit crimina illa examinari. At illi vnanimi voce ita responderunt, vt Anastasius refert, NOS SEDEM APOSTOLICAM QUÆ EST CAPVT OMNIVM DEI ECCLESIA RV M IVDICARE NON AVDEMVS. Nam ab ipsa nos omnes & Vicario suo iudicamur: ipsa autem à nemine iudicatur. Quemadmodum & antiquitus mos fuit, sed sicut ipse summus Pontifex censuerit, Canonicè obediemus. Tum Pontifex. Prædecessorum meorum Pontificum vestigia sequor, & de talibus falsis criminationibus, quæ super me nequiter exarserunt, me purificare paratus sum. Alia die in eodem conuentu idem Pontifex accepto Euangeliorum libro in ambonem ascendens sub iureiurando hæc dixit. *Quia de istis falsis criminibus quæ super me imposuerunt Romani, qui iniquè me persecuti sunt, scientiam non habeo, nec talia egisse me cognosco.*

Eodem anno ipsa die Natalis Domini idem Pontifex adstantibus omnibus proceribus tam Ecclesiasticis quàm Laicis in æde B. Petri reluctāntem & renitentem Carolum diademate Imperatorio insigniuit. Eginhartus hoc factum fuisse scribit an. 801. his verbis. *Anno à Christo nato 801. cum ipse Rex Carolus in die sacratissima Natalis Domini ad Missarum solemnia celebranda Basilicam B. Petri Apostoli fuisset ingressus, & coram altari, vbi ad orationem se inclinauerat, adstiteret, Leo Papa capiti eius coronam imposuit cuncto Romanorum Populo acclamante Carolo Augusto à Deo coronato Magno & Pacifico Imperatori vita & Victoria. Post quas laudes ab eodem Pontifice, more antiquorum principum adoratus est. Hæc ille. Illico vt alij addunt, cum oleo inunxit, & filium eius in Regem coronauit. Rem sic describit Poëta Saxonicus Arnulpho Imperatori æqualis, qui Eginharti historiam versibus complexus est.*

*Festa dies cælis, eadem celeberrima terris
Virginei partus Christi que refulserat ortus,
Post octingentos ex quo processerat annas
Tectus seruilis Dominus velamine forma.
Et iam Natalis tanti compleuerat omnem
Latitiam Roma Caroli presentia Regis.
Hic cum Missarum sacro solemnia ritu
Incipienda forent, magnam processit in Aulam,
Quæ corpus mundo venerandum continet omni
Petri, cui clauis Christus dedit ipse Polorum.
Eius & ante sacros artus cum mente fideli
Effusis precibus se se Rex inde leuaret,
Ipsius imposuit capiti Leo Papa coronam.
Conclamat pariter populus, sacra personat ades
Ingenti iubilo. Vox ferrur ad æthera plebis
Romana, sic concordi simul ore canentis.
Augusto Carolo Magno Pacemque ferenti*

Imperij meritò Romani scepra tenenti
 Gloria, prosperitas, Regnum, pax, vita, triumphus.
*Post laudes igitur dictas, & summus eundem
 Praesul adorauit, sicut mos debitus olim
 Principibus fuit antiquis, ac nomine dempro
 Patricij, quo dictus erat prius, inde vocari
 Augustus meruit pius, Imperij quoque Princeps.*

Ex eo tempore tantus fuit omnium Populorum erga Carolum amor, tantus quoque Barbaris de eo conceptus terror, vt remotissimæ Gentes Legatos ad eum miserint: Saxones verò deposito tandem belligerandi & rebellandi animo vltro se se illi submiserint, & fidem Catholicam amplexati fuerint. Hinc ergo Princeps ad studia Pacis animum deinde conuertit: Capitularia legum 23. condidit: ad omnes Regni Gallicani & Imperij partes Legatos mittit, qui ius petentibus redderent: per vniuersum quoque Orbem viros mittit peritos ad indagandum nomina, actus & obitus Sanctorum, quos in vnum volumen redigi iussit, idque præstitisse dicitur anno Imperij sui primo. Item Officiū Ecclesiasticum in meliorem ordinem redegit. Ex fortuito locorum sacræ Scripturæ in apertione Missalis occurso diuinationem sustulit. Diem omnium Sanctorum Calendis Nouembribus festum esse voluit, prout institutum fuerat à Bonifacio Papa, vt scribit Alcuinus lib. de Diuinis Officiis. *Constitutum est, inquit, v. plebs Vniuersa per totum Orbem in Calendis Nouembribus, sicut in die Natalis Domini ad Ecclesiam in honorem omnium Sanctorum ad Missarum solemniam conuenire studeat, vt quidquid fragilitas humana per ignorantiam aut negligentiam in Solemnitatibus Sanctorum minus plenè peregerit, in hac sancta obseruatione solueretur.*

Scribunt etiam nonnulli eum Gallicanam Missam sustulisse & Romanam introduxisse. Verum non ille, sed Pipinus pater morem Gallicanum primus mutauit, vt scribit Carolus Caluus Ep. ad Ecclesiam Rauennatem. *Vsq̄ue ad tempora, inquit, ab aui nostri Pipini Gallicane Ecclesie aliter quam Romana vel Mediolanensis Ecclesia diuina celebrabant Officia: sicut vidimus & audiimus ab eis qui ex partibus Toletane Ecclesie ad nos venientes secundum morem ipsius Ecclesie coram nobis sacra Missarum celebrarunt Officia more Hierosolymitano auctore Iacobo Apostolo, & more Constantinopolitano auctore Basilio: sed nos sequendam ducimus Romanam Ecclesiam in Missarum celebratione. Ipsemet quoque Carolus M. Capitularij. c. 80. præcipit, vt Monachi cantum Romanum pleniter & ordinabiliter per Nocturnale vel Gradale Officiū peragant, secundum quod B. memoria Genitor noster Pipinus Rex decretauit vt fieret, quando Gallicanum Cantum tulit, id. abstulit, ob vnanimitatem Apostolicæ sedis & sanctæ Dei Ecclesie pacificam concordiam Hilduinus Abbas San-Dionysianus ait in Areopagiticis se vidisse vetustos Missales Missæ Gallicanæ ordinem continentes, sed carie exesos. Antiquissimi & nimia pæne vetustate consumpti Missales libri continentes Missæ Ordinem more Gallico, qui ab initio recepta fidei vsu in hac Occidentali plaga est habitus, vsquequo tenorem, quo nunc vtimur, Romanum suscepit.*

Porro Gallicanæ Ecclesie Missa non idiomate differebat à Romana; vtraque enim Latino utebatur, sed ordine, ceremoniis, numero psalmorum, qui dicebantur & cantabantur integri ad præparationem Missæ & in ipsa quoque Missa. Diuque Galli & Hispani morem retinuerunt omnino diuersum à Romanis, teste Bernone Abbate Augiensi in libello de quibusdam rebus ad Missæ officium pertinentibus. Rationem verò huiusce diuersitatis inquit Augustinus ille dictus Anglorum Apostolus à Gregorio I. Pontifice apud Bedam l. 1. Histor. Angl. c. 27. sicque respondet Papa. *Novit fraternitas tua Rom. Ecclesie consuetudinem in qua se meminit enutritam: sed mihi placet, vt siue in Romana, siue in Galliarum, siue in qualibet Ecclesia aliquid inuenisti, quod plus omnipotenti Deo possit placere, sollicitè eligas in Anglorum Ecclesia, qua in fide noua est, institutione præcipua, qua de multis Ecclesijs colligere potuisti, infundas: non enim pro locis res, sed pro hominibus rebus loca nobis amanda sunt. Ex singulis ergo quibusque Ecclesijs, qua pia, qua religiosa, qua recta sunt, elige & quasi in fasciculum collecta apud Anglorum mentes in consuetudinem deponere.*

Non fuit autem semper idem Ordo Missæ, vt notat Author Chronici Bel-

gici Magni sic aiens. Inceptio Missæ tres varietates habuit. Olim enim à Lectione inchoabatur, sicut adhuc in die Parasceus: postmodum Celestinus Papa Psalmos integros ad introitum Missæ cum cantu ordinavit, & unum versum de illo psalmo, qui prius totus cantabatur, retinuit. Item psalmi olim circum aram in modum coronæ à circumstantibus canebantur. Unde & chorus est. Sed Flavianus & Theodorus, quod alternatim canerentur, instituerunt, ab Ignatio hoc habentes, qui super hoc fuerat diuinitus edoctus. Item Hieronymus psalmos, Epistolas, Evangelia, & ex magna parte Officia diurna & nocturna præter Cantum ordinavit. Gelasius & Gregorius orationes & Cantus adiunxerunt, Lectionibus & Evangelijs cooptauerunt Gradualia, SANCTVS ET ALLELVYA ad Missam cantari instituerunt. Hilarius addit AD GLORIA IN EXCELSIS, LAUDAMVS TE, & alia quæ sequuntur. Norgerus Abbas S. Galli sequentias pro Neumis ipsius Alleluya ultimò incæpti, prætermittitur. Et Nicolaus Papa ipsas sequentias ad Missas cantari instituit.

Neque hoc omittendum, Missalia & libros Euangeliorum multis olim ornamentis auri, gemmarum, minij exornari solita cum vncialibus & digitalibus litteris. Extant adhuc apud Bibliothecam San-GermanoPratensem Evangelia SS. Marci & Matthæi aureis litteris exarata in purpurea membrana, quæ à Childeberto Rege ex Hispania allata fuisse dicuntur. Lupus Ferrariensis petit ab Eginharto Ep. 1. vt ad mensuram eiusmodi litterarum vncialium cum picturis & ornamentis mitti curet, in quibus exarandis Bertcaudus quidam Scriptor tum excellebat. Scriptor Regius Bertcaudus inquit, dicitur aliquarum litterarum duntaxat earum, quæ Maxima sunt & Vnciales à quibusdam vocari existimantur, habere mensuram descriptam: itaque si pænes vos est, mitte mihi eam per hunc quæso, pictorem cum redierit, scedula tamen diligentissime sigillo munita.

Ex hoc loco intelligimus Reges olim habuisse in Palatinis scholis Scriptores eiusmodi, qui veterum libros ad necessitatem docentium & discipulorum transcriberent. Idque clarius in Gestis Caroli Magni notat San-Gallensis, Imperatorem scilicet assumpsisse vnum è pauperibus Scholasticis, quos Clementi Academiæ Palatinæ Principi Magistro erudiendos commiserat, in Scriptorum & Dictatorum. De pauperibus inquit supra dictis quendam optimum Dictatorem & Scriptorum assumpsit in Capellam suam.

Extant inter Poemata Alcuini versus de Scriptoribus sacrorum librorum, & de loco vbi sedere debebant.

*Hic sedeant sacre scribentes famina legis,
Nec non sanctorum dicta sacrata patrum.
His interserere caueant sua friuola verbis,
Friuola nec propter erret & ipsa manus.
Correctosque sibi querant studiose libellos,
Tramite quo recto penna volantis eat.
Per loca distinguant proprios & conuata sensus,
Et punctos ponant ordine quisque suo.
Ne vel falsa legat, taceat vel forte repente
Ante pios Fratres Lectorem in Ecclesia.
Est opus egregium sacros iam scribere libros,
Nec mercede sua scriptor & ipse caret.
Fodere quam vites melius est scribere libros.
Ille suo ventri seruiet, iste anima.
Vel noua vel vetera poteris proferre Magister
Plurima, quisque legit dicta sacra Patrum*

Et hinc forte Vniuersitas Parisiensis Scriptores & Scriptorum officium retinuit: item Librariorum & Miniatorum, seu vt vulgo dicimus Illuminatorum: quorum operâ à primis foundationis suæ temporibus vsa est, & inter Officiarios eos habet etiamnum hodie: quanquam post inuentam artem Typographicam minus vtilis esse cæperunt.

804. Ad annum 804. referunt Historici ingentem omnium Septentrionalium populorum aduersus Carolum coniurationem, propterea quod eum Imperatorem Occidentis creatum & confirmatum credebant veterum Imperatorum Romanorum ambitioni & felicitati successurum. Verum victis ab eo Saxo-

nibus, partimque vi, partim salubribus monitis ad fidem conuersis, scholis ad eos instituendos Osnaburgi erectis, iudicibus in tota Saxonia constitutis, qui rebelles & in fide vacillantes pœnis afficerent, omnis ista tandem coniuratio dissipata est.

Eodem anno 14. Kal. Iunij obiit Alcuinus Turonis in Abbatia S. Martini ibique sepultus est cum ingenti omnium honorum luctu à Sigulfo vetere & Eangisto Discipulis, qui ambo ipsius meritis intolerabili capitis & dentium dolore leuati sunt, vt legitur in eius vita per Anonymum scriptorem Remensem conscripta, his verbis. *Pater Sigulfus corpus Patris cum quibusdam aqua honorifice lauans posuit super feretrum. Habebat nempe & ipse tunc magnum dolorem capitis, sed fide animo sanus vitam reperit sanitatem capitis. Oculos namque super Magistri lectulum eleuans cernit pectē quo ipse suum solebat pectinare caput. Istum ergo manibus sumens, ait, credo Domine Iesu quia si isto Magistri mei pectine meum pectinauero caput, meritis illius statim sanabitur. ubi igitur prima vice pectē duxit per caput quantum de eo tetigit, totum sanum habuit, sicque totum pectinando gyrans omnem dolorem amisit. Alter Discipulorum eius Eangist nomine Dentium immenso grauiter afflictus dolore, hortatu Patris Sigulfi eodem pectine dentes tetigit: & continuo quoniam cum fide fecit, sanitatem meritis Alcuini recepit.*

Anno 806. Idem Imperator etsi bellorum varietate distractus animum tamen intendebat Ecclesiæ rebus & litterarum amplificationi: itaque Pauli Diaconi Aquileiensis natione Longobardi, quem secum in Franciam adduxerat, opera vsus, lectiones ex scriptis SS. Patrum decerptas & vnicuique festiuitati conuenientes in Ecclesia legendas proposuit. Paulus iste suæ gentis historiam scripsit, qui postquam Lombardia Carolo se submitit, in Galliam raptus non parum contulit ad decus & ornamentum litterarum: eique debet Ecclesia hymnum Ioannis Baptistæ *Vt queant laxis*, & alios plurimos quos in Gallia composuit. Verum cum Regem suum Desiderium, cui fuerat à secretis, è custodia tantasset eripere, accusatus & conuictus indulgentia tamen Caroli capitis pœnas euasit, aiente principe ad eos qui plecti suadebant *Et quis historiam scribet quam incepit si morte afficiatur?* Et cum illi nihilominus amputari vellent dextram manum, subiunxit Carolus, *Cuius ergo manu utemur, si amittat suam?* nec tamen omnino crimen esset impunitum, ablegauit eum in insulam quandam, vt legitur in Historia virorum illustrium Ordinis S. Benedicti, quem Ordinem Paulus sub extrema vitæ suæ tempora amplexus apud montem Cassinum, amorem Caroli sensit vt prius in se reuersum, adeo vt sepe ab eo litteras propria manu scriptas reciperet. Extant inter Alcuini Poemata duo Caroli ad ipsum Carmina Elegiaca, quorum prius istud est.

Paruula Rex Carolus seniori Carmina Paulo

Dilecto Fratri mittit honore pio.

Quæ rapuit calamus subito dictantis amore,

Demandans castæ fer mea verba cito.

Ad faciem Pauli venerandam perge per vrbes,

Per montes, siluas, flumina, lustra pete.

Casinum montem Benedicti nomine clarum

Pastoris magni precipuique Patris.

Illic quære meum mox per sacra culmina Paulum:

Ille habitat medio sub grege credo Dei.

Inuentumque senem deuota voce saluta

Et dic Rex Carolus mandat Aucto tibi.

Talis erat amor Caroli erga viros litteratos. Paulinum quoque Patriarcham Aquileiensem valde dilexit. Ferraguthum & Buhahyliham Bingeslam Iudæos Medicos suos viros etiam Doctos ad scribendum Tacuinorum librum, seu fanitatis tabulas, quarum vsus etiamnum est hodie in Medicina, compulit.

Bibliothecam refertissimam in Abbatia S. Barbaræ non longe à Lugduno dicitur erexisse, cuius curam Leidrado primum, deinde Agobardo commisit. Idem post Bellum Hispanicum omnino intendens animum litteris, septem

Artes liberales in Aula Palatij Aquensis depictas senex relegebat & in memoriam reuocabat.

*Haud procul ipse Domum Regalem struxit : in ipsa
Hispanum bellum quod tandem vicit , & Artes
Septem precipuas depingi fecit , easdem
Nominibus propriis distinxit & ordine certo.*

Ita scripsit vetus author , qui Turpini seu Tilpini Archiepiscopi historiam versibus complexus est.

Refert præterea Eginhartus illum iam senescentem pacisque negociis plene intentum Barbara & antiquissima carmina , quibus veterum Regum actus & bella canebantur , scripsisse memorizque mandasse : item inchoauisse Grammaticam patrio sermone. Mensibus quoque iuxta patriam , id. Teutonicam linguam , qua Reges Franci vsque ad ea tempora & aliquanto etiam post vsunt , nomina imposuisse , cum ante id tempus apud Francos partim Latinis , partim barbaris nominibus appellarentur. Ianuarium quidem vocauit *Wintermanoth* ab hieme , Februarium à cessando *Ormingh* vel *Hormung* : Martium à tempore *Lanzimanoth* : Aprilem à Paschalibus *Ofermanoth* ; Maium à gaudio *Winnemanoth* : Iunium ab arando *Brahmanoth* : Iulium à fenificio *Heu- uimanoth* vel *Heumanoth* : Augustum à messe *Arnmanoth* : Septembrem à satione *Wintbumanoth* : Octobrem à vindemia *Windummanoth* : Nouembrem *Herbistmanoth* : Decembrem *Helmanoth* , seu *Heiligmanoth* à Christi natalibus. Hæc Eginhartus , & post eum Auentinus.

Dum autem ita serres haberent in Germania & in Gallia , Musæque in Palatinis scholis & in Monasteriis & Episcopiis flourerent , non minori curâ Ludouicus Pius in Aquitania quam regebat , Dei cultum promouebat , tum à vitiis retrahendo Sacerdotes , & à rebus seculi ad res Ecclesiæ traducendo , tum antiqua Monasteria instaurando , tum denique studiorum exercitium vbi- que instituendo , vt testatur author anonymus in vita Ludouici Pij , & quæ de eo scribit ea se ab Adhemaro nobilissimo & deuotissimo Monacho , qui cum Ludouico Pio nutritus fuerat , testatur audiuisse. Sic igitur ille ad an. 811. *Et Regis quidem ab ineunte etate , sed tunc quàm maximè circa diuinum cultum & S. Ecclesie exaltationem piiissimus incitabatur animus : itaut non modo regem sed ipsius opera potius eum vociferarentur sacerdotem. Nam totius Aquitania videbatur clerus , antequam ei crederetur , vt pote sub tyrannis agens , magis equitationi , bellica exercitationi , missilium librationi , quàm diuino cultui operam nauare notabat. Regis autem studio vndecunque adductis Magistris tam legendi quàm cantandi studium , nec non diuinarum & mundanarum intelligentia litterarum citius quam credi poterat , coaluit. Præcipue tamen affectu illorum ducebatur , qui cuncta sua amore Domini relinquentes speculatiue vite curabant fieri participes. Eadem de verbo verbum habet Pseudo-Aimoïnus l. 5. c. 8.*

Ad annum 813. refert Baronius floruisse M. Florum , cuius mentionem facit Vfsuardus in præfatione ad Martyrologium , & Vvalafridus Strabo in Carmine ad Agobardum Lugdunensem Archiepiscopum. Verum viri docti huius nostri seculi Launoyius , Valesius & alij huic sententiæ refragantur , aientes Vfsuardum & Florum non Caroli M. sed Calui tantum ætate floruisse. Qua de re nos alibi.

Eodem anno celebrata est Synodus Cabillonensis in Prouincia Lugdunensi , continens Canones 67. in quorum tertio præcepti Carolini mentio fit circa litterarum tam humanarum quam diuinarum exercitium , sicque legitur. *Oportet vt sicut Dominus Imperator Carolus præcepit scholas constituent , in quibus & litteraria solertia discipline & sacre scriptura documenta discantur , & tales ibi erudiantur , quibus merito dicatur à Domino Mathai 5. Vos estis sal terre & qui condimentum plebibus esse valeant , & quorum doctrina non solum diuersis hæresibus , verum etiam Antichristi monitiis , & ipsi Antichristo resistatur : vt merito de illis in laude Ecclesie dicitur Cantic. 4. mille Clypei pendent ex ea , omnis armatura fortium. Eodem anno habita alia 4. Concilia Prouincialia , Moguntinum , Remense , Turo-nense & Arelatense : tunc erat Archiepiscopus Moguntinus Riculphus , cuius meminit Alcuinus Ep. 41. Archipellanus sacri Palatij magnæque authoritatis*

& Doctrinæ, qui ex Hispania in Gallias nouum Iuris Canonici corpus adduxit. Remensis Vulfarius post Tilpinum in Campania Missus olim Dominicus, seu Legatus Regis. Turonensis Ioseph, cuius mentio fit in vita Alcuini: eum enim anno, vt diximus, 804. defunctum tumulo mandauit.

Anno tandem 814. 5. Kal. Feb. hora diei tertia obiit Aquisgrani summo bonorum omnium luctu inuictus Princeps Carolus anno Regni Francici 47. Imperij 14. ætatis 70. cuius corpus more solempni lotum & curatum, inquit Eginhartus maximoque totius populi luctu & planctu elatum & humatum est atque in Basilica quam ipse construxerat, tumulatum: supra cuius tumulum extructus est arcus deauratus cum imagine & titulo eiusmodi.

SVB HOC CONDITORIO SITVM, EST CORPVS CAROLI M. ATQVE ORTHODOXI IMPERATORIS QVI REGNVM FRANCORVM NOBILITER AMPLIAVIT, ET PER ANNOS XLVII. FIDELITER REXIT. DECESSIT SEPTVAGENARIVS ANNO AB INCARNATIONE DOM. 814. INDICT. VII. V. KAL. FEB.

Quid modestius hoc Epitaphio? aliud legitur in calce Operum Agobardi Lugdunensis Archiepiscopi, & in 2. tom. Historiæ Franc. scriptorum non minus modestum. Luxit quoque eius mortem Poëta Saxonicus Elegia pro illis temporibus satis eleganti, quæ sic incipit.

*Plangite iam lacera carmen lugubre Camæna,
Dignus enim multis annus hic est lachrymis.*

Dici non potest quam multi alij viri litterati præclaris versibus mortem sui Mecenatis luxerint, quot Cœnobia, quot Gentes: quas inter Saxones singulari eius studio fidem Christianam edocti tanti Principis obitum omni quo potuerunt, honore prosecuti sunt. Testanti & morienti affuit Angilbertus Abbas S. Richarij; nec diu superuixit: tanto enim dolore & desiderio sui Principis & foceri quondam sui desiderio correptus est, vt 12. Kal. Martias eodem anno obierit. Affuisse quoque dicitur eius exequiis Leo Papa cum proceribus Romanis, Archiepiscopi & Episcopi multi, Duces & Comites plurimi.

Ad defuncti tumulum concurrerunt complures spe recuperandæ valetudinis, aut fauoris eius apud Deum obtinendi. Ludouicus eius filius & successor *Ad Patris monumentum Deo preces ritu Christiano supplex habuit*, inquit Gaguinus. *Carolus enim ob vita merita in numerum Sanctorum relatus esse à plerisque creditur. Cui etiam loci incola diem festum agunt: idque ab Ecclesia Rom. permitti Hostiensis Iureconsultus tradit. Quo exemplo Ludouicus XI. Carolum à Parisiensibus coli nostræ atate (nempe an. 1480.) imperauit, missis vicatim Nunciis, qui diem festum celebrari populo indicerent pœnâ capitis repugnantibus indictâ.*

Otho III. eius corpus è veteri tumulo eduxit, & honorificentiori collocauit, vt suo loco dicemus, eumque pro Sancto habuit. At an. 1166. à Paschale publicè inter Cœlites relatus est, & festum probauit Ecclesia, quam à Pseudo-Pontifice institutum. Ecclesia S. Quintini Viromanduenfis Officium eius duplex habet & celebrat, quod recognitum & emendatum legitur in Breuiario eiusdem Ecclesiæ an. 1642. edito: tres lectiones 2. nocturni proprias habet & orationem, cætera de communi. De huiusce festi institutione amplius alibi. Non possum tamen præterire lectiones eiusdem Breuiarij, quia ad historiam Scholarum Palatarum plurimum faciunt, præsertim vero tertiam quæ talis est.

Inclinata in senium atate rediit ad Disciplinas eo contentius, quò maiori voluptate ab illis animum impleri ipse experiebacur, & reuocauit earum lumen, quod secula præterita turpiter extinxerant & in Clerum nobilitatemque Francicam induxit. HINC SCHOLÆ PALATINÆ Lutetia Parisiorum Nobilibus erudiendis, & Episcopales Clericis; quæ postea in florentissimam Academiam excreuerunt. Restaurauit sacram Discipli-

nam temporum iniquitate collapsam ; & eo in opere laborantem Chrodegangus Cancellarius Galliarum feliciter adiunxit. Ecclesiasticas societates pristino splendori reddidit & nouas adificauit ac prouentu liberali dotauit. Super eo Principe resurrexit Basilica S. Quintini Martyris , qua est Augusta Veromanduorum noua molitione , Fulrado Abbate eius , quam idem Imperator pretiosa supellectile beneficiisque plurimis ditauit. Vnde Maiores eum Fundatorem illius alterum appellarunt.

815. Anno 815. Claudius Clemens , qui à Carolo M. Parisiis collocatus fuerat ad docendum & Scholis Palatinis præfectus , commentationem edidisse dicitur in Mathæi Euangelia , quod opus Iusto Abbati dedicauit , seruarique aiunt in Bibliotheca Vallicellana in præfatione autem sic habet. Anno 815. Incarnationis Saluatoris I. C. postquam Pius ac mitissimus Princeps S. Ecclesia Catholica filius Ludouicus anno 2. Imperij sui caelesti fultus auxilio aduersus Barbaras nationes , nempe Normanos , monisset exercitum , atque abeunte & descendente tua paternitate ex Palatio iam dicti Principis ad charum dilectumque tibi semper tui Monasterij portum , iniunxisti mihi ut aliquod dignum memoria opusculum in expositione Euangelij ad legendum dirigerem fratribus Monasterij vestri. Quod si verum est illud opus Clementis Angli , liquido constat non eum esse , qui fuit Antissiodorensis Episcopus post Gillianum circa an. Christi 700. vt legitur in Chronico Antissiodor. vbi legitur ad eum circiter annum Clementem passum fuisse cæcitatem corpoream , & iuxta Basilicam SS. Apostolorum Petri & Iacobi diuersorium habuisse : Et paulo post ei in Episcopatu successisse Adulfum ex Cantore Episcopum.

816. Anno 816. Ludouicus celebrato apud Aquisgranum Conuentu frequentissimo statuit teste Auentino , vt Pontifices , Monachi , sacerdotes vitam Christi æmularentur , spretisque mundi negotiis operam litteris darent , sacra Philosphiæ incumberent , pueros edocerent , omnium professionum libros conscriberent. Nec Vestales quidem Deo consecratos ab hoc labore immunes esse voluit : extantque passim in Bibliothecis , inquit Auentinus , cuiusuis generis libri in membranis , quos Virgines sanctæ scripserunt. Præterea quia solis litteratis viris Diuinæ scripturæ notæ erant , vetus & nouum Testamentum in vulgarem linguam conuerti curauit in gratiam Germanorum : qua de re sic legitur in quodam fragmento. Cum diuinorum librorum solummodo litterari atque erudiri prius notitiam haberent , eius studio atque Imperij tempore , sed Dei omnipotentia atque inchoantia mirabiliter actum est nuper , vt cunctus populus sua ditioni subditus Theudiscâ loquens linguâ eiusdem Diuinæ lectiois nihilominus notionem acceperit. Præcepit namque cuidam viro de Gente Saxonum , qui apud suos non ignobilis vates habebatur , vt vetus ac nouum Testamentum in Germanicam linguam Poeticè transferre studeret : quatenus non solum litteratis , verum etiam illiteratis sacra Diuinorum præceptorum lectio panderetur.

Neque hoc in gratiam vnus tantum Gentis fecit , sed & in Sueciam ad Biorum Regem Doctores Christianæ fidei deposcentem , Anscarium virum tunc temporis doctissimum misit : & in Saxonia Adhaldardum senem & Walonem Monachos è Corbeia nostra Picardica educens constituit , qui ibi Corbeiam alteram condiderunt ad fidei propagationem. Vnde non immeritò sic eum compellat Theodulphus Aurelianensis Episcopus.

Ecclesia sancta dilectus filius extas ,

Quam tibi commisit vnicus ipse Patri.

Hanc tu constanter doctrinis imbuis almis ,

Incolis , augmentas , instruis , adificas.

Nemo fide Christi nam te præstantior extat ,

Plus orthodoxus est tibi nemo super.

Est tibi nemo super similis pietate vel actu.

De te vera loqui me tua facta probant.

Diuitias mundi cauto sectaris amore

Quis tibi constanter Regna beata paras , &c.

817. Anno 817. obiit Leo III. Romanorum Pontifex : eique succedit Stephanus IV. & post sex menses , dies 24. Paschalis I. professione Monachus , vir teste Sigeberto , sanctitate conspicuus , liberalis erga peregrinos , litterarum studiosus , captiuorum redemptor , templorum instaurator. Ille incendium quo Anglorum

Schola, seu Burgus absumi cœperat, signaculo crucis compressit; Græcos Monachos cœnobio donauit, & alia multa quæ Pontificem verè maximum decent, præstitit. Statim verò post promotionem legatos de more ad Ludouicum mittit cum muneribus & Epistola Apologetica, quâ insinuat se non ambitione, nec propriâ voluntate, sed electione cleri & populi acclamatione Pontificali potius succubuisse, quàm insiluisse dignitati. Cuius quidem legationis Princeps erat Theodorus Nomenclator.

In huiusce quoque Pontificis gratiam multa concessit Imperator Ecclesiæ Romanæ, & futuris summis Pontificibus, quæ habentur dist. 63. Ego Ludouicus, legunturque passim apud Iurisperitos: quam in rem extat eiusmodi Diploma apud Antoninum.

EGO LVDOVICVS Romanus Imperator Augustus statuo & concedo per hoc pactum confirmationis nostra Tibi B. Petro Principi Apostolorum & pro te Vicario tuo D. Paschali summo Pontifici & successoribus eius in perpetuum, sicut à prædecessoribus vestris usque nunc in vestra potestate & disione tenuistis & deposuistis, Ciuitatem Rom. cum Ducatu suo & suburbanis atque viculis omnibus & territoriis eius, montanis atque maritimis littoribus & portubus, seu cunctis Ciuitatibus, Oppidis, Castellis & Villis in Tusciae partibus..... Quando Diuina vocatione huius sacratissime sedis Pontifex de hoc mundo migrauerit, nullus ex Regno nostro aut Francus, aut Longobardus, aut de qualibet gente homo sub nostra potestate constitutus licentiam habeat contra Romanos aut publicè aut priuatiuè conueniendi, vel electionem faciendi, nullusque in Ciuitatibus aut territoriis ad Ecclesiæ B. Petri Apostoli potestatem pertinentibus aliquod malum facere propterea presumat; sed liceat Romanis cum omni veneratione & sine aliqua perturbatione honorificam suo Pontifici exhibere sepulturam, & eum quem Diuina inspiratione & B. Petri intercessione omnes Romani consilio vno atque concordia sine aliqua permissione ad Pontificatus ordinem elegerint, sine qualibet ambiguitate & contradictione more Canonico consecrare, & dum consecratus fuerit, Legati ad nos, vel ad successores nostros Reges Francorum dirigantur, qui inter nos & illum amicitiam & charitatem & pacem consocient.

Eodem anno Imperator in Conuentu Magno Procerum apud Aquisgranum habito liberis suis Imperij partes administrandas dedit, Lotharium primogenitum Imperatorem designauit, Pipinum in Aquitaniam misit, Ludouicum in Bauariam, vt sciret populus cui parere deberet. Insuper quanto feruore & animi affectu res Ecclesiæ promoueri cuperet, in eodem Conuentu declarauit. Nam vt ex Ademaro refert Anonymus Author ad hunc annum *Congregatis Episcopis nobilissimoque Ecclesiæ Clero fecit componi ordinarique librum Canonica vite normam gestantem, in quo totius illius Ordinis Benedictini ab omnibus tam viris, quàm sanctimonialibus ubique obseruari voluit. Et paulo post volens etiam vnamquamque Ecclesiam habere proprios sumptus, ne per eiusmodi inopiam cultus Diuini negligenterentur, inseruit prædicto Edicto, vt super singulas Ecclesias mansus tribueretur vnus cum pensatione legitima & seruo atque ancilla.... denique tunc cœperunt deponi ab Episcopis & Clericis cingula baltheis aureis & gemmeis cultris onerata, exquisitæque vestes, scilicet & calcæria talis onerantia relinquio.*

Eiusdem Constitutionis meminit Author Chronici S. Maxentij, vulgò Mal-leacensis, qui circa an. 1120. florebat, sed eam reponit ad an. 816. anno, inquit, ab Incarnatione Domini 816. Dominus Ludauicus Imperator Indiçt. 4. anno Imperij sui 3. Aquisgrani habito Concilio iussit fieri Regulam Canonicis: vt sicut Monachi respiciunt ad librum Regula S. Benedicti, sic perlegant Canonici inter se librum vite Clericorum: quem librum Amalarius Diaconus ab Imperatore iussus collegit ex diuersis Doctorum sententiis, dedit ei Imperator copiam librorum de palatio suo, vt ex ipsis ea qua viderentur congrua, exciperet; & ita cum Episcoporum Decretis qui ibi fuerant, vita Clericorum roborata est. Scripsit eidem Imperatori Amalarius librum de Diuinis Officijs, & de varietate eorum, & de ordine Psalmorum ad Clericorum usum antiquum.

Verum cum hæc ita constitueret in bonum Ecclesiæ piissimus Imperator, nunciatur ei defectio Bernardi Nepotis Italix Regis aduersus quem collecto statim exercitu profectus apud Cabillonem Æduorum urbem coegit ad pedes supplicem accedere patruo, se dedere, & coniurationis authotes & populares declarare; quorum è proceribus hi erant præcipui Egiddeus inter

amicos Regis primus, Reginhartus cubiculi præfectus, Reginharius Meginharii Comitis filius, cuius auus maternus Hadradius olim in Germania cum multis aliis contra Carolum M. coniurarat. Ex Episcopis Anshelmus Mediolanensis, Wolfodus Cremonensis, Theodulphus Aurelianensis, Bernardi olim ut ferunt, Magister & Praceptor. Quibus in potestatem redactis, eos Aquisgrani habitis Imperii comitiis & procerum sententia iuxta leges Romanas & Salicas affectatæ tyrannidis & læsæ Maiestatis reos peragit & Capitali iudicio condemnat.

Bernardum tamen vita donat: at luminibus priuatum & consum Monasterio includit, qui paucis post diebus obiit relictis tribus liberis, Bernardo, Pipino, Heriberto. Episcopos Cœnobiorum claustris vel carceribus mancipat, postquam sententia synodali fuerunt condemnati. Theodulphus in custodia Andegauensi seruatus, vnde paulo post indulgentia principis liber egressus est hæc an. 818. accidisse dicuntur.

819. Anno sequente Conuentum Episcoporum habuit Cæsar Aquisgrani, in quo multa de statu Ecclesiarum & Monasteriorum constituit: & Capitula quæ prioribus legibus deerant, addidit. Post mortem prioris coniugis quæ Andegauis obierat, Iuditham Vvelphonis Comitis filiam duxit: ex qua Carolus cognomento Caluus suo tempore fururus Imperator natus est.

De Rabano. Eodem anno Rabanus Magnentius Alcuini Discipulus Imperatori librum obtulit de Theologia Crucis, teste Ademaro Engolismensi. At Annales Fuldenses ad an. 844. referunt illudque aiunt ipsum Sergio IV. misisse, quod Gregorio IV. auctore scripserat. Huius porro libri & aliorum Rabani operum meminit Vincentius; Antoninus vero hæc quæ sequuntur, ex illo refert.

*O Crux quæ summi es voto dedicata trophæo!
O Crux quæ Christi es claro benedicta triumpho!
O Crux quæ excelsa toti dominaris olympo,
O Crux dux misero, latoque redemptio mundo,
Te Patriarcharum laudabilis actio signat,
Plebsque Prophetarum diuino fame iussa
Agmen Apostolicum pandit tua rite trophæa
Martyrum & ipse Chorus effuso iure cruore.
En arx alma Crucis en fabrica facta salutis,
En thorus hic Regis, hæc conciliatio mundi.
Signa crucis Christi Seraphim cœlestia monstrant,
Distentisque alis brachia tensa notant.
Forma sacrata crucis venerando fulget amictu
Magnus vestit honor letus loquor hoc Nationi
Crux sacra tu æterni es Regis victoria Christi.
Est Orbi toti Domini quoque passio vita.
In Cruce lex Domini decoratur luce corusca,
Gentes & lingua sociantur laude sacrata.
Crux æterna Dei laus, viuus in arce polorum.
Crux superis placita es. Crux hinc es nauita mundo,
Rabanum memet clemens rogo Christe tuere
O pie Iudicio.*

" Idem soluta oratione sic persequitur. Passio Christi cælum sustentat, mundum regit, tartarum perfodit. In ea confirmantur Angeli, redimuntur populi, conteruntur inimici. Inde timor ductus fideles à pœna liberat. Tristitia salubris pœnitentes à peccato mundat. Concupiscentia boni fructus virtutem germinat. Gaudium vitæ spe confidentes lætificat. Hanc auctor omnium sibi machinam prouidit & construi voluit, ut in ipsa omnino restauraret omnia & coadunaret omnia per Iesum Christum Dominum nostrum O verè bona & sancta Crux Christi! quis te rite totam enarrare potest aut condignè laudare? quæ cœlestium arcanorum pia es reuelatrix, mysteriorum Dei sacra conseruatricis sacramentorum Christi idonea dispensatrix. In te Angeli gaudia sua accumulata conspiciunt. In te homines iura salutis suæ cognoscunt. In te inferi iustam retributionem fraudis suæ percipiunt. Præterita renouas, præsentia illu-

stras , futura præmonstras , perdita requiris , inuenta custodis , lapsa restituis
 & in viam pacis dirigis. Tu æterni Regis es victoria , cœlestis militiæ lætitia ,
 terrigenarumque potentia. Tu peccatorum remissio , pietatis exhibitio , me-
 ritorum augmentatio. Tu infirmorum remedium , laborantium auxilium , las-
 sorum refrigerium. Tu cura ægrotos medicans , tu gaudium inæstos consolans ,
 tu sanitas dolentes lætificans. Tu status rectè credentium. Tu firmitas bene ope-
 rantium. Tu habitudo rite perseuerantium. Et quidquid digne de redemptio-
 ne mundi potest cogitari , quidquid lingua rite loqui , ad laudem tuam de-
 centissimè potest adaptari , quia quidquid in te laudatur , crucifixo in te Chri-
 sto Regi deputatur. Tibi Domine I. C. humiles preces offero & oris vota
 persoluo , quod mihi peccatori inspirare dignatus es honorem S. Crucis tuæ
 quantumcunque decantare , & communem omnium nostrum salutem Con-
 seruis meis prædicare. Nec me ab incepto retardauit priorum conscientia
 delictorum , sed magis mei fiduciam tribuit , quod hoc carmine celebrarem , in
 quo peccati regum destruxisti , & toti mundo veniam omnium delictorum de-
 disti. Salue Crux Dei veneranda , quæ sapientia , lumen & doctrix es orbis
 terrarum : quæ & vera laus & amica virtutum & clara Philosophia apud Cœ-
 licolas terrigenasque indefinenter viges , quam magis decet Imperialem vo-
 cari thronum , quam seruire tormentum , quia Imperator & Rex noster Chri-
 stus Regnum sibi in te & potestatem in cœlo & in terra acquisiuit , hostes su-
 perauit & mundum Deo reconciliauit. O Christiani populi vexillum , framea ,
 quæ cum hoste sortimur bellum , te obsecro vt tua virtute meum pectus
 infirmum benedicas , vt dignis laudibus æterni Regis in te triumphum valeamus
 decantare , quæ cœlestia scilicet simul & terrena vno fœdere coniungas , pa-
 ctum confirmes & vincula mortis dissipet. Quadriga virtutum Cardinalium
 4. cornibus S. Crucis decenter aptata ostendit sacram seriem specierum ex
 ipsa procedentem in triumpho victoriæ Regis Christi consecratam , & pro
 eius passione proficuum esse toti orbi ad impetrandum fructum pietatis &
 adipiscendam æternam beatitudinem. Virtus enim est animi habitus , naturæ
 decus , vitæ ratio , morum nobilitas & vitæ moderatio. Quæ cuncta ô sancta
 Crux Religiosis hominibus tradis , & cuncta simul beneplacita Deo & salubria
 depromis , arbor odoris suauissimi , & expansione pulchrarum frondium læ-
 tissima. Hortus deliciarum incomparabilis , affluens vbertate largissima , flori-
 bus virtutum & foliis verborum iucundissima. Grandis consolatio est fidelibus
 species sanctæ Crucis & materiam tribuit laudis quæ bonitatem nos facit
 scire Creatoris. Crux Christi via est iustorum , adscensus ad Cœlum , rota de
 infimis ad superiora nos trahens. Dux & Ianua Regni , huius pars erecta di-
 uinum , transversa fraternum commendat amorem. Cuius amoris integrita-
 tem Christus nobis ostendit , ac suo Exemplo nos instruxit , qui dilectam ani-
 mam suam in Cruce moriens pro amicis & inimicis suis posuit , & nos idem
 facere docuit.

De hoc viro sæpe recurret dicendi locus , quem alij Scotum , alij Franco-
 nem , Quidam Germanum faciunt , natumque an. 788. Magentiæ seu Mo-
 guntia , vnde Rabanus Maurus Magnentius seu Magentius vocabatur. Hal-
 lucinantur certè qui Scotum eum prædicant , & cum Magistris illis Scotis Lu-
 tetiam venisse , cum in Epitaphio , quod ipse Moguntia tum Archiepiscopus
 composuit , se in ea vrbe natum dicat & in Fuldensi Monasterio enutritum :
 vt ad an. 856. referemus. Errant quoque qui aiunt eum impetratâ ab Abba-
 te suo Ratgario licentiâ Romam profectum , vt Alcuinum tunc Ministrum &
 Custodem Lateranensis Ecclesiæ ac publicum Bonarum Artium Doctorem
 audiret. Nam i. Ratgarius Fuldensî Monasterio præfectus est anno tantum
 802. quo tempore Alcuinus effæctis viribus & tumulo proximus Turonis
 degebat in Cœnobio S. Martini , vbi biennio post obiit. Deinde nus-
 quam legitur Alcuinus docuisse Romæ , aut si docuit , ante natum Ra-
 banum docuisse necesse est , siquidem ab an. circiter 790. Turonis resedit ,
 nec inde migrasse fertur , non ipsas etiam scholas Palatinas Parisiis reuississe.
 Vnde neque etiam apud Fuldam eundem Rabanum habere potuit Discipu-
 lum. Cum itaque ex Flodoardo l. 3. constet , auditorem fuisse Alcuini & vl-

timum de eius discipulatu, vt ait, relictum : necesse est ipsum audiuisse Turonis, vnde post eius mortem quæ accidit an. 804. ad Palatinas scholas profectus sit, vbi forte, teste Mathia Flacco Illyricol. 9. Catalogi testium veritatis, *aliquandiu professorem egit & magno ornamento fuit Doctoribus Scholasticis.*

Reuerfus ad Fuldense Cœnobium, vbi pueritiam deposuerat & primordiis Disciplinis imbutus fuerat, scholam publicam habuit, quam etiam Abbas deinde factus continuauit, teste Trithemio : in eaque Monachos non solum in sacris scripturis, sed in secularibus etiam litteris erudiuit sub Ratgario & Egile Abbatibus. Nec Monachos solum, sed etiam ex diuersis locis aliis ad se transmissos multos in omni genere doctrinæ discipulos instituit: nam præter Abbates, qui suos illuc ad eum Monachos mittebant, Principes quoque & nobiles terræ filios suos illius Magisterio subdiderunt, vt refert ex Meginfredo Trithemius.

Author Neotericus in Lycæo Benidictino c. 6. refert ex eodem Trithemio tum in eo cœnobio 150. Monachos fuisse: doctissimos eorum, numero 12. vocatos *seniores* ex quibus cum quis siue ad aliud Cœnobium mittebatur, siue morte auferebatur, continuo ex Doctoribus & sanctioribus alius in eius locum Rectoris & seniorum illorum 12. electione constituebatur. Decimus ergo tertius vt tum erat Rabanus *Principalis magister seu Rector appellabatur, eratque omnium lectionum Deputator.*

In iis scholis inter alios discipulos habuit Strabum, qui post eum scholis Fuldensibus præfuit. Freculphum postea Lexouensem Episcopum, qui Eliza-chari quoque discipulus fuit: Lintbertum, qui primus Abbas Hirsfaugiensis fuit. Huldolphum, primum in scholis Hirsfaugiensibus Magistrum, Richardum post Huldolphum, secundum Scholasticum. Bernardum deinde Abbatem Hirsfeldensem. Ioannem, qui primus apud Germanos Cantum Ecclesiasticum, varia vt ait Trithemius, modulatione composuit. Alfridum, deinde Corbeix nouæ in Saxonia Scholasticum, postea Hydelymensem Episcopum, Rodolphum, qui eius vitam scripsit: & isti omnes Monachi fuerunt Fuldenses. Ad eundem insignem Magistrum missus est ab Aldrico Archiepiscopo Senonensi Lupus dictus postea Ferrariensis Abbas, vt Theologiam addisceret, vt alibi dicemus.

822. Anno 822. idem Rabanus ab Imperatore Fuldensis Cœnobii fit Abbas, post mortem Egilis, cui Abbatix præfuit annos 20. nec à docendo destitit. Scripsit ad Cæsarem de Cœlesti immortalis Imperatoris nota carmen insigne, æmulatus Porphyriorem, qui ad Constantinum M. idem factitauit. Quod opus ait Auentinus suo tempore inuentum in Austria à Ioanne Stabio Cæsareo Historiographo præceptore suo, seque Viennæ vidisse: carminum autem litteras singulas ita compositas separatim, vt calces, media capita, versum, sursum deorsum in orbem quoque lecta quoque versum metra referrent. idem quoque commentaria, quæ in librum Iudith scripserat, Iudithæ Augustæ dedicauit.

Eodem anno Ludouicus Imperator habitâ apud Attiniacum frequenti synodo Episcoporum & Abbatum fratribus suis & Bernardo Nepoti reconciliari cupiens, pœnitentiam spontaneam Theodosij senioris exemplum imitatus suscepit. Ibi autem statuit, vt scholæ passim ad vtilitatem Ecclesiæ maioremque omnium subditorum commoditatem erigerentur, cum non possent omnes ad Publicam Academiam proficisci. Hac de re sic legitur l. 2. Constitut. Imperial. *Schole, inquit, sanè ad filios instruendos, vel edocendos, sicut nobis præterito tempore ad Attiniacum promisistis & vobis iniunximus, in congruis locis ad multorum vtilitatem & profectum vobis ordinari non negligantur.*

Eodem anno idem Princeps Ebbonem collactaneum & in scholis condiscipulum suum Remensi cathedræ præficit: Ludouicus enim à pueritia Magistris in Disciplinam traditus fuerat: quippe Carolus Pater, vt testatur Eginhartus, *liberos suos, ita censuit instituendos, vt tam filij quam nepotes primò liberalibus studiis, quibus & ipse operam dabat, erudirentur.* Illi autem Ebbo natione Germanus Trans-Rhenensis Himilrudis filius ex humili quidem seruorum stirpe procrea-

tus, sed ingenij acris & acuti in puerili ætate ad æmulationem datus fuerat condiscipulus. Et hunc Ludouicus Imperator factus ad Ecclesiasticas dignitates promouit, palatinis negotiis applicauit & ad varias legationes misit, præsertim ad Danos cum Theotario & Rotmundo, vt pacem cum Regibus Normanis componeret: quorum multos ad fidem Christianam suscipiendam induxit. Sed ille tot beneficiorum immemor, aduersus principem suum coniurauit, vt infra diceretur.

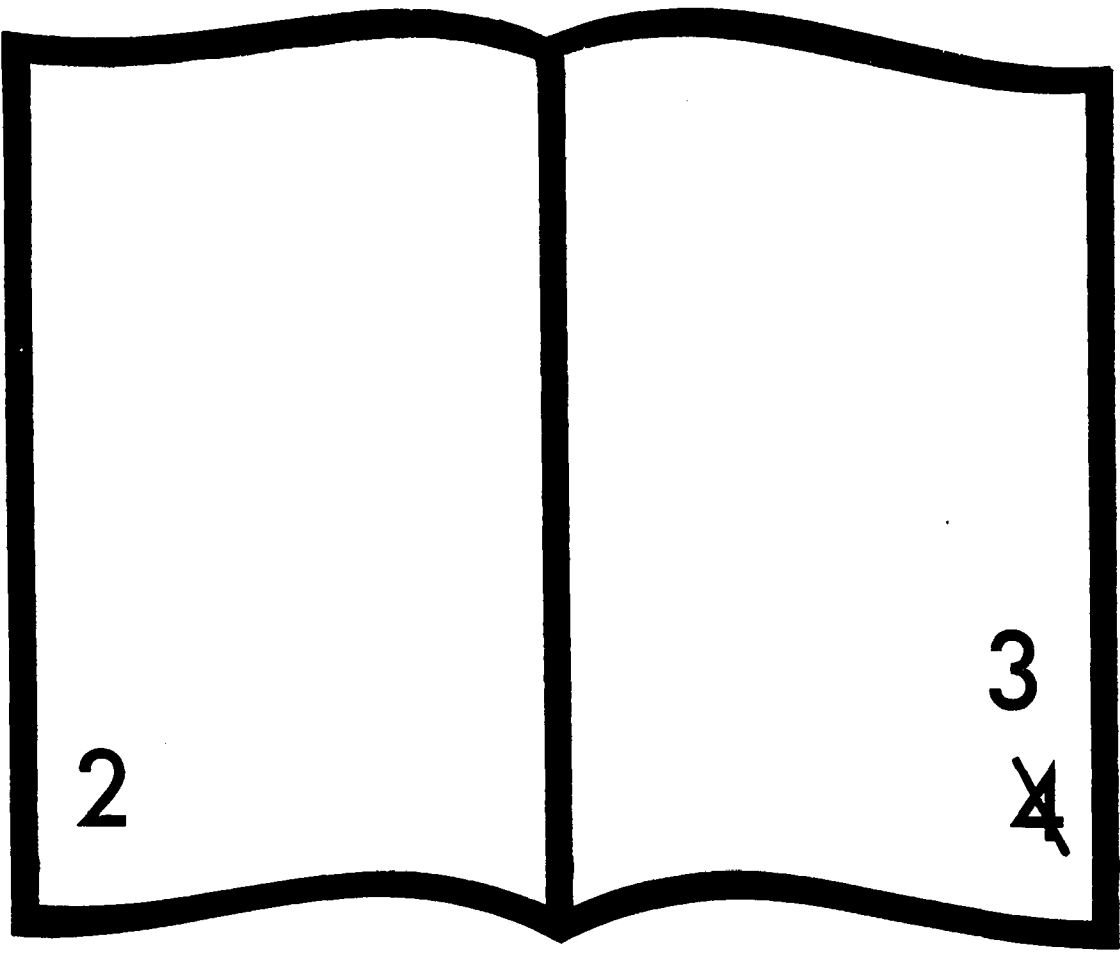
Anno 823. Lotharius Imperatoris Primogenitus litterarum quoque studiosis-
823.
simus, & litterarum Mecenas liberalissimus volente patre Romam profectus à Paschale Pontifice consors Imperij declaratus diadema cum Augusti nomine accepit. Drogo Ludouici frater nothus Metensi Ecclesiæ præficitur, & Carolus Caluus ex Iuditha nascitur, futurus quoque litterarum omnium benignissimus munerator, cui non minus debent litteræ, quam Carolo M. earum reparatori.

Anno 824. Eugenius II. Patria Romanus cognomento Pater pauperum ad
824.
sedem Pontificiam promouetur, vir non minus eruditione & facundia, quam sanctitate clarus, sed mirum in modum erga pauperes liberalis: curauit etiam vt in singulis vrbibus & locis congruis Scholæ Priuatæ instituerentur, vbi scilicet non fuissent prius institutæ. Quam in rem extat decretum in 1. Parte Decretal. distinct. 37. c. 12. *De quibusdam locis ad nos refertur neque Magistros neque curam inueniri pro studio litterarum: idcirco in Vniuersis Episcopis subiectisque plebibus & aliis locis, in quibus necessitas occurrerit, omnino cura & diligentia adhibeatur, vt Magistri & Doctores constituantur, qui studia litterarum liberaliumque artium dogmata assidue doceant: quia in his maximè diuina manifestantur atque declarantur mandata.*

Loquitur Eugenius de scholis vicaniis & Claustralibus seu Episcopalibus: & de vtrisque etiam Theodulphus Aurelianensis Episcopus in Epistol. ad Clerum Aurelianensem, qua concedit suæ Diceceseos presbyteris, vt nepotes affinesque suos educandos instituendosque tradant Collegio S. Crucis, quæ matrix erat Ecclesia & sedes Ediscopalis, vel Monasterio S. Aniani, aut S. Benedicti, aut S. Liphardi: mandatque insuper Rectoribus parœciarum, seu Curtonibus & presbyteris, vt in villis & vicis suis scholas similiter instituant, in quibus paruulos edoceant. *Si quis, inquit, ex Presbyteris voluerit nepotem suum aut aliquem consanguineum ad Scholam mittere, in Ecclesia S. Crucis aut in Monasterio S. Agnani aut S. Benedicti, aut S. Liphardi, aut in ceteris de his cœnobiis quæ nobis ad regendum concessa sunt, ei licentiam id faciendi concedimus. 2. Presbyteri per villas & vicos scholas habeant... Cum ergo eos docent, nihil ab eis pretij pro hac re exigant, nec aliquid ab eis accipiant, excepto quod eis parentes Charitatis studio sua voluntate obtulerint.*

Porro Episcopalium scholarum alix pueris erant destinata, alix presbyteris & clericis, vt ante ex Filefaco retulimus. Scholam autem Presbyterorum iure Theologicam posse appellari probat idem Filefacus ex concilio Cabillon. sub Carolo M. habito c. 3. Oportet vt sicut Dominus Carolus Imperator præcepit, scholas constituant in quibus litteraria solertia disciplinæ & sacræ scripturæ documenta discantur, & tales ibi erudiantur quibus merito dicatur à Domino Math. 5. vos estis Sal terræ. Et ex Valentino c. 18. sub Lothario Imperatore habito, vbi scholæ duplices memorantur & diuinæ & humanæ litteraturæ. Item ex Confil. Meldensi 1. 35. sub Carolo Caluo, in quo clare fit mentio Theologici Doctoris. Vt quisque Episcopus talem iuxta se pro viribus habeat, qui iuxta sincerissimum & purissimum sensum Catholicorum Patrum de fide & obseruatione mandatorum Dei, seu de prædicationis Doctrina Presbyteros plebium assidue instruat & informet. Itaque Parochos & presbyteros Theologum istum docentem audire præcipit Synodus vt commissam suæ curæ plebem ipsi docere possint.

Item Capitularij l. 7. c. 163. statuitur, vt omnes Presbyteri Parochiæ id. Diceceseos ad Ciuitatem per turmas & per hebdomadas ab Episcopo sibi constitutas conueniant discendi gratia, ita tamen vt aliqua pars in Parochiis Presbyte-

2

3

4

rorum remaneat, ne populi & Ecclesiæ Dei absque Officio sint, & aliqua pars vtilia in Ciuitate discant: ibi ab Episcopo in ciuitate, siue à suis bene doctis ministris bono animo instituantur de sacris lectionibus & diuinis cultibus & sanctis Canonibus, siue de Baptismatis sacramento, atque Missarum solemnibus & precibus & de reliquis omnibus officiis. Attamen vetat Imperator l. 1. Capitularij c. 99. ne Presbyteri discendi gratia Quadragesimæ tempore ad ciuitates conuocentur.

Neque verò soli presbyteri ad Scholas illas conueniebant, inquit Filesfacus, sed etiam alij Clerici & Canonici: vt apparet ex Capitularij l. 5. c. 105. quo iubentur hi singulis diebus mane primò ad lectionem venire & audire quid eis imperetur. Denique tales olim fuisse in Ecclesia scholas Theologicas probat ex Alexandrina, in qua Pantænus vsus fuit iis magistris, qui Apostolos vidissent, & successorem habuit in schola Clementem Stromatæum; hic Origenem; iste alios.

Atque vt hæc schola facilius exerceretur, constituit Stephanus III. vt Canonici conuescerentur, mensamque communem haberent: vt ante docuimus. In Concilio quoque Moguntino sub Leone III. & Carolo M. habito sic legitur cap. 9. *decreuimus vt Canonici Clerici canonicè viuant, & nihil sine licentia Episcopi, aut Magistri agere presumant in vnoquoque Episcopatu: & vt simul manducent & dormiant, & in vno Claustro maneant, & singulis diebus mane primo ad lectionem veniant, & audiant quid eis imperetur. Ad mensam verò similiter lectionem audiant & obedientiam secundum Canones magistris suis exhibeant.* Et cap. 20. *provideat Episcopus, si claustrum firmum habeant, in quo possint saluari anime ibidem commorantium sub disciplina Canonica vel regulari. Item obseruent Canonici ne quas habent domos de Capitulis, laicis locent lucri gratia. Item. Canonicis non liceat in domibus extraneos etiam cognatos recipere, præsertim mulieres, aut iis domos, quas in claustris habent, locare, neque etiam extra claustrum præsertim in domibus laicorum habitare.* Hæc de Scholis Episcopalibus, & plus forsàn quàm necesse fuisset. Verum id eâ mente fecimus, vt pateat omnibus euidenter, quem in vsum illæ fuerint institutæ, quidque differant à Scholis Publicis, quas instituit & crexit Carolus in tribus celeberrimis Imperij sui locis: vt ad annum 829. referemus.

Eodem anno legati Michaëlis Balbi Imperatoris Græcorum, cognomento Iconomachi, qui Leonte Armenio Pardi filio cæso Orientale Imperium arripuerat, pacem & fœdus veteri more petierunt: S. Dionysij libros de cœlesti Hierarchia Ludouico obtulerunt, quos Hilduinus Abbas San-Dionysianus iussus est de Græco in Latinum conuertere. Præterea de simulachris sanctorum destruendis egerunt. Quibus pollicetur Augustus se super ea re viros Doctos Regni sui consulturum: cæterum ad Eugenium Pontificem remittit.

825. Anno verò sequente nimirum 825. Imperatoris iussu conuenerunt ex variis locis plurimi Episcopi & viri Docti Parisiis, de cultu imaginum disputaturi: an scilicet, & quis eis cultus deberetur. Nam Græci nimio supersticiosiores paulo ante etiam latræ cultum iis impendi voluerant, nunc verò Balbus omnino tolli iubebat. Claudius quoque Taurinensis & nonnulli alij omnem illis cultum derogabant. Alij veneratione dignas reputabant. Hanc in rem disputatio instituta: quæ vulgò Synodus Parisiensis vocatur, sed malè inquit Baronius ad hunc annum, sic aiens. *Sequitur annus Redemptoris 825. Indictione 3. inchoatus quo Kalendis Nouembribus prope Parisios Complures qui doctrinâ excellere videbantur, iussu Ludouici Imperatoris in vnum collecti secundum petitam & acceptam licentiam à Romano Pontifice de Imaginum veneratione disseruerunt.*

Illi autem re in vtramque partem agitâtâ & examinâtâ quantum licuit, mediam quandam viam delegerunt, scilicet nec reprobendam esse imaginum venerationem, nec etiam ad eam exhibendam vllum cogi oportere. Sic autem Imperatori Consulta sua direxerunt. *EXCELLENTISSIMIS AC VICTORISSIMIS DEOQUE AMABILIBVS AVGVSTIS DD. HLVDVVICO ET HLVTARIO SERENISSIMIS IMPERATORIBVS NOS SERVI ET FIDELISSIMI ORATORES VESTRI qualiter proximis Kalendis Nouemb. apud Parisiorum urbem iuxta præceptum vestre Magnitudinis in vnum conuenimus, qualiterque de negotio à vestra pietate nobis iniuncto de causa videlicet imaginum egerimus, ad memoriam vestre celsitudinis reducimus.*

Suam

Suam vero deliberationem his verbis concludunt. Nos denique serui vestri in vnum conuenientes & de nobis iniunctis pro captu intelligentia nostra familiariter conferentes, testimonia ex autoritate diuina & sententias SS. Patrum quas prout temporis angustia permisit, collegimus & coram nobis legi fecimus, vestra Imperiali potentia per venerabiles viros Haliogarium & Amalarium dirigere presumpsimus. excusant vero se, quod præ angustia temporis non omnia satis accuratè collegissent. Deinde subiungunt. Nam quidam nostrorum de longè venientes non habuerunt spatium temporis quarendi. Quidam vero nec causam, pro qua ad hunc Conuentum venire iussi sunt, donec peruenerunt, veraciter nosse potuerunt. Moduinus namque infirmitate in qua diutissime laborat, detentus venire nequiuit.

Acceptis igitur Doctorum consultis & Responsis Ludouicus ea per legatos ad Pontificem dat pro ineunda concordia Ecclesiarum. Græci enim omnino negabant deberi cultum imaginibus, Romani deberi plurimum propugnabant: isti vero nostri examinatores mediam quandam viam eligentes, quanquam non satis vt ipsi dicebant accuratè discussâ materiâ, dicebant habendas quidem ad memoriam imagines, neutiquam vero adorandas: ceterum relinquendum vnicuique prout affectus esset, plus minusue illis reuerentiæ cultusque exhibere. Et in hanc rem ipsi Eugenio mittunt Epistolam, quam vocant Consiliatricem.

Non placuit Pontifici sententia eiusmodi. Imo nec ipsismet etiam Francis Doctoribus Palatinisque Magistris: postquam enim maturius rem illam examinare cœperunt, priorem suam illam sententiam festinatam nimis & propter angustias temporis non satis perpensam castigantes & damnantes, vltro se decreto Ecclesiæ submiserunt, & contra contumaces fortiter & generosè scripserunt. Nam Ionas Episcopus Aurelianensis Theodulphi successor, qui ab Imperatore missus fuerat ad Eugenium cum litteris, audito Pontificis decreto scripsit libros tres aduersus Claudium Taurinensem Agiomachum seu Impugnatorem imaginum, virum audacem & Collationis ac deliberationis istius Parisiensis promotorem. Ipse quoque Imperator consultis Palatinis Magistris Claudium confixit, vt scribit ipse Ionas ad Caluum, vbi de libello Claudij deque Ludouico loquens subiungit: *Qui libellus ab eo sui que Palatii prudentissimis viris examinatus iusto iudicio est repudiatus.* Imo in Ep. ad Papam satis indicat Ludouicus se non synodum collegisse, aut synodi consulta misisse; sed conuocasse tantummodo viros nonnullos doctos, atque ex eis quæsisse quid credi oporteret: vno verbo se ab ipso Pontifice petiisse licentiam consulendi *Sacerdotes suos non synodum conuocando, sed quarendo ex iis quid ex scripturis sacris in rem imaginum dicendum haberent.*

Ad annum 826. narrant aliqui tum primum organorum Musicorum vsum in Gallia inualefcere cœpisse, opera cuiusdam Georgij Veneti sacerdotis & sumptibus Ludouici Imperatoris, qua de re sic author Anonymus ex Adhemaro, in vita Ludouici Imp. *Adduxit Baldricus Imperator presbyterum quendam nomine Georgium bonæ vite hominem, qui diceret Organum more Græcorum posse componere. Quem Imperator grateranter suscepit, & quia Deus illi qua ante se inusitata erant in Regno Francorum attribuebat, gratiarum actiones reddidit, ac Tanculfo Sacrorum Scriptorum prelato commendauit, publicisque stipendiis curare iussit, & ea qua huic operi necessaria forent, preparare mandauit.*

Verum longè ante Constantius Orientis Imperator Pipino inter cætera munera Organum per legatos miserat, vt scribit Aimoinus l. 4. c. 64. & Sanguinensis ait iam tempore Caroli Magni fuisse composita & fabrefacta. Sic enim ille l. 2. c. 9. *Adduxerunt etiam iidem Missi (Constantinopolitani) omne genus Organorum, sed & variarum rerum secum, qua cuncta ab Opificibus sagacissimi Caroli quasi dissimulanter aspecta accuratissimè sunt in opus conuersa; & præcipuè illud Musicorum Organum præstantissimum, quo Delus ex are constatis follibus taurinis per fistulas areas mirè perflantibus rugitum quidem tonitruui boatu, garrulitatem verò lyra vel cymbali dulcedinem coaquabat.* Georgius autem ille Sacerdos Hydraulicum Musicæ instrumentum Aquisgrani conflauit.

Eodem anno Herioldus Nortmanorum Dynasta cum coniuge & liberis veniens in Galliam, Danorumque non parua manu, qui ab Ebbone aliisque Palatinis Magistris prioribus annis ad fidem conuersi fuerant, Moguntia apud S. Albanum cum omnibus suis sacrâ baptismatis vndâ perfusus est, atque ab Im-

peratore magnis muneribus donatus: qui veritus ne in Daniam reuersus à suis expelleretur propter eiuratos ritus paganismi, obtinuit ab Imperatore Comitatum in Frisia nomine Riustri: quò se suosque, si necessitas exigeret, recipere posset.

Obiter autem notandum quantos fructus afferret Ecclesiæ nascens Academia Parisiensis, quæ non modo domi Hæreticos confutabat, in synodis peruicaces confundebat, & de difficillimis quæstionibus consulta respondebat: verum etiam ad lucrandas cælo animas peregrè suos mittebat, totique terræ sacros verbi diuini præcones subministrabat. Vnde apud Barbaras etiam gentes scholæ Parisiensis autoritas & doctrina ab incunabulis inualuit. Tum vero inter cæteros excellabant qui ex ea prodierunt, Amalarius Fortunatus Treuirensis Archiepiscopus Alcuini quondam auditor, Iesse Ambianensis Episcopus Theologiæ olim professor & concionator egregius, Hilduinus sacri Palatii Archicapellanus Abbas, San-Dionysianus, Ebbo Remensis de quo supra, Halitgarius Episcopus Cameracensis inter doctissimos habitus, ad quem extat Ebonis Epistola apud Flodoardum lib. 2. qua eum rogat vt librum Pœnitentialem de casibus conscientiæ ad instructionem sacerdotum componat, sic autem eum compellat.

Qua propter charissime frater, noli te ipsum nobis negare, qui semper in diuinis ardenti animo disciplinis, ac solerti cura scripturarum meditationibus perfectissimo otio floristi. Arripe quæso, sine excusationis verbo huius sarcinæ pondus à me quidem tibi impositum, sed à Domino cuius onus leue est, leuigandum... Noli tua deuotionis nobis subtrahere scientiam: noli accensam in te sub modio ponere lucernam, sed præcelso eam superpone candelabro, vt luceat omnibus, qui in Domo Dei sunt fratribus tuis: & profer nobis veluti scriba doctus, quod accepisti à Domino. Extat apud eundem Flodoardum Halitgarij ad Ebonem Responso: ex qua quam eloquens vir fuerit, intelligitur.

Postquam venerande Pater, directas beatitudinis vestrae accepi litteras, quibus me hortari dignati estis, ne mentis acumen inerti torpentique otio submitterem, sed cognitioni ac meditationi quotidie sacrae scripturae me vigilanter traderem, & insuper ex SS. Patrum Canonumque sententiis Pœnitentialem in vno volumine aggregarem, durum quidem & mihi valde difficile tremendumque hoc fuit imperium, vt hanc suscipere sarcinam, quam à prudentibus cognosco relictam multumque renisus sum voluntati vestrae, non velut procaciter durus, sed propria infirmitatis admonitus. Hac etenim cura sollicitus necessarium duxi aliquandiu me à scribendi temeritate suspendere, quia sicut perpendi iniuncti operis difficultatem, ita & iniungentis auctoritati nec volui nec debui resquequaque resistere, certus quia imbecillitatem meam multo amplius vestra adinuaret precipientis dignitas, quam grauaret mea ignorantia difficultas.

827.

Quod ad Hilduinum attinet, vir quoque fuit eximie litteraturæ & facundia & tam græcè quam latinè eruditus: quem Anno 827. vulgasse ferunt Historiam Areopagiticam è Græcis codicibus Latinitate donatam, prout ei iniunxerat Imperator, qua Dionysium Areopagitam missum à B. Clemente in Gallias verbi Diuini præconem fuisse asserit & Lutetiæ Parisiorum sedem fidei & Religionis Christianæ posuisse. Vnde librum suum Areopagitica inscripsit: quem multis vt dicebat veterum scriptorum auctoritatibus, Aristarchi, Visbij, Syncelli, coæuorum vero nonnullorum nec non & Chartarum quarundam vetustissimarum munimine roborauit. Hincque magnus ei honor accessit & gratia multiplex. Verumtamen, vt vulgo accidit, dum aliquid noui profertur, præfertim apud nos, qui nouarum rerum auidi sumus, cœperunt paulo post docti rem istam accuratius examinare: & sub Carolo Caluo de ea à multis dubitatum est. Vt suo loco referemus.

Inas Aurelianensis vir fuit quoque facundus, plurimæ doctrinæ, & in rebus præsertim Theologicis versatissimus. Ille an. 827. librum edidit de institutione Regia, quem Pipino Ludouici Pij filio & Aquitanix Regi dedicauit. In Epistola autem dedicatoria se ipsum incusat, quod ei nihildum exhibuerit officij, cui tamen, si vlli, maxime exhibere tenetur. *Nec immerito, inquit, quippe cum vestra potestate in cuius Regno ortus & altus litterisque admodum imbutus comaque capitis deposita Christi militiæ sum mansipatus, iure fideliterque debui obsecun-*

dare ei quoquomodo, ut pote verendo & delitescendo potiusque subterfugiendo propter blasphemias & opprobria atque mendacia quorundam prauorum hominum, qui meam extremitatem apud serenitatem vestram astu Diabolico, odio & inuidiâ pleno persape diffamauerunt, me corpore non animo substraxerim. Hoc opusculum integrum præter præfationem & duo postrema capita, quæ edidit Lucas Dacherius, habetur in actis Concilij Parisiensis quod ad an. 829. celebratum est. Initio autem operis post præfationem hoc Epigramma præfigit ad Pipinum:

*Rex pie, sume percor munus quod defero paruum,
Ut tibi sæpe libens munera grata feram:*

Verum si vestris fuerit conspectibus aptum,

Aptius & properè nostra Thalia dabit.

Nam potiora ferunt docti satis arte Maronis,

His quia cura manet, Ars quibus ampla cluit:

Qui quondam metricis ludebam promptus in odis,

Corpore nunc quasso nil nisi flere lubet.

Sit Deus ipse tibi tutor, fantorque per auum:

Per quem regnare te tuus omnis amat.

Culmina regnandi teneas sic cantus in aruis,

Ut sis post mortem mansor in arce poli.

Anno 828. Eugenius pontifex obiit: cui successit Valentinus patria Romanus patre Leontio, tantæ vir virtutis, ut tum adhuc tantum Diaconus ad supremum Pontificatum concinentibus omnium votis prouectus fuerit: sed quadragesimo post electionem die obiit. sepultusque est in Basilica S. Petri. Ei successit Gregorius IV. sedemque tenuit per annos 16. consecrationem aliquandiu distulit, donec intelligeret, quæ voluntas esset Imperatoris: at ille lubens electioni subscripsit. Hic de voluntate Imperatoris & omnium Galliarum atque Germaniarum Episcoporum consensu dicitur festum omnium Sanctorum, quod 4. id. Maij celebrari consueuerat, ut notat Laziardus, ad kalendas Nouembris transtulisse, qua de re etiam sic Platina in Gregorio. *Sunt qui scribant rogatu Ludouici Pij Gregorium IV. Sanctorum omnium celebritatem Kalendis Nouembris instituisse: eamque rem magnopere à Rabano Mauro Monacho insigni Theologo carminibus & prosa fuisse laudatam. Habuit etiam Rabanus sermones satis elegantes ad populum: sed is potissimum laudatur, quem habuit in celebritate omnium Sanctorum.* Verum supra docuimus id iam ante à Bonifacio Papa institutum & temporibus Caroli M. vitratum: idque disertè asserit Alcuinus lib. de Diuinis Offic. c. 32. *Scriptum est in gestis Pontificalibus quod S. Bonifacius Papa quandam domum Romæ Pantheon nomine, quæ erat consecrata in honore omnium Demoniorum, eliminatis omnibus spurcitiis sacrauerit Ecclesiam in honore S. Dei Genitricis omniumque Sanctorum. Unde constitutum est, ut plebs vniuersa per totum orbem in Kalendis Nouembribus sicut in die Natalis Domini ad Ecclesiam in honore omnium Sanctorum ad Missarum solemniam conuenire studeat, illud attendentes, ut quidquid fragilitas humana per ignorantiam aut negligentiam in solemnitatibus Sanctorum minus plenè peregisset, in hac sancta obseruatione solueretur.*

828.

Anno 829. habita est Lutetiæ Synodus VI. Ecclesiæ Gallicanæ iussu Imperatoris, cuius acta plurima leguntur, 3. libris distincta in 3. Tomo Conciliorum. vnum autem est quod pertinet ad Academiam Parisiensem: postularunt enim Patres à Cæsare, vt tres Academies, seu scholas publicas, quas Carolus Pater instituerat quidem, sed nondum forte abfoluerat, autoritate suâ firmaret, perfici & abfolui curaret, ordinari & dirigi. *Similiter etiam, inquit, obnixè ac suppliciter vestra Celsitudini suggerimus, vt morem paternum sequentes saltem in tribus congruentissimis Imperij vestri locis SCHOLÆ PVBLICÆ ex vestra autoritate fiant, vt labor patris vestri ac vester per iniuriam (forte incuriam) quod absit labefactando non deperat: quoniam ex hoc factò & magna utilitas, & honor S. Dei Ecclesiæ & vobis magnam mercedis emolumentum & memoria sempiterna accrescet.*

829.

Schola Publica seu Vniuersitates.

Neminem hæcenus legi, qui locum hunc de Academiis, seu vt hodie loquimur, de Vniuersitatibus non interpretetur, deque tribus istis fere, Parisiensi, Bononiensi & Ticinensi seu Papiensi. Paucos referam. Iacobus Middendorpius, qui florabat ante centum ab hinc annos in Epistola dedicatoria libri de Offic.

Schol. ait Carolum M. concepto Ecclesie à Barbaris perturbatae & veræ Religionis instaurandæ, propagandæ & conseruandæ desiderio, à Bonis Artibus, Academiis & Scholis initium sumpsisse, quoniam idcirco Religionem & Rempub. in Gallia perturbatam fuisse agnouerat, quod hæc superioribus temporibus interciderent, nec tantis laboribus constitutum in Germania & Gallia Imperium cum splendorem eamque felicitatem recitaturum perspiciebat, nisi sapientia fulciretur, tum subdit *Ideoque Episcopi in Concilio Parisiensi à Ludouico & Lothario Imp. petierunt ut Maiorum suorum exemplo bonarum litterarum curam susciperent, & vel Tribus saltem in Locis accommodatissimis maximèque necessariis PVBlicas SCHOLAS fieri procurarent. Hinc enim futurum aiebant, ut nec à maioribus, nec ab ipsis susceptus pro Ecclesia labor unquam interiret, sed Respublica in perpetuum esset floritura, ipsi vero sempiternam memoriam & immortale premium essent inde reportaturi. Quod cum per Gallias feliciter eueniret, tam varia de instituendis Scholis, de alendis Magistris atque instauranda educatione puerili Optimorum Principum mandata, sacrorumque Conciliorum Decreta promulgata fuerunt.*

Renatus Chopinus l. 1. Monast. tit. 2. Carolus M. inquit, *Puerilis Schola præfaturam tribuit Sacerdotali & Monastico Ordini Francica lege l. 1. c. 68. de Ministris altaris Dei & Schola. Paterna debinc anitæque Politicæ amuli Ludouicus Pius, & Lotharius Imp. promouerunt PVBlica LIBERALIORIS DOCTRINÆ GYMNASIA: in eaque Principatum seu Magistrum Episcopis addixerunt, Cleroque ipsis militanti. l. 1. legis Francicæ c. 5. Vers. Schola sanè ad filios & ministros Ecclesie instituendos, &c.* Errat Chopinus, cum ait præfecturam Scholarum Publicarum ab Imperatoribus prænominatis demandatam fuisse Episcopis. Imò cum de iis ipsi loquuntur Episcopi, earum curam ad Imperatores remittunt: at Episcopatum scholarum certum est eos regimini præfuisse, in quibus instituebantur illi fere duntaxat, qui sacre militiæ destinabantur, ut patet vel ex ipsa lege Francica, quam profert Chopinus. *Schola ad filios & Ministros Ecclesie instituendos, &c.*

Papyrius Massonius eodem modo Publicas Scholas interpretatur; postquam enim locum præallatum ex Actis Synodi VI. Parisiensis retulit, subiungit. *Ex his verbis apparet TRES PVBlicas SCHOLAS à Carolo M. institutas, quæ Academia dicuntur, post ipsius mortem perituras fuisse, si Ludouicus Paternum amorem secutus non fuisset, cui non minor litterarum cura fuit, quam Patri: sed utramque Carolus Caluus hoc erga litteras studio longe superauit. Addit. Parisiensis, Patavinæ & Ticinensis Academiae Carolum M. parentem suum appellant. Prima cis Alpes in Regno Francorum, posteriores in Italia.*

Ioannes Filescacus multoties à nobis laudatus lib. de sacra Episcoporum auctoritate c. 15. §. 2. Postquam fusè de Scholis Cœnobialibus & Episcopalibus egit, ut ad an. 825. retulimus, paragraphum sic claudit. *Præter has Scholas, Cœnobiales scilicet & Episcopales, Episcopi Gallicani Concilij Parisiensis l. 3. cap. 12. postulant à Ludouico Pio Imperatore, ut exemplo Patris sui Caroli M. in 3. congruentissimis Imperij locis Scholas Publicas constituat.*

Eundem locum pari modo interpretatur Innocentius Cironius Academiz Tolosanæ Cancellarius in lib. 5. Decretal. tit. 5. de Magistris. *Hoc summe, inquit, cura fuit Carolo M. qui non solum Scholas priuatas haberi tam in Episcopis, quam Monasteriis voluit cap. 3. Concilij Cabillon. Sed etiam Publicas & Solemnes in tribus Imperij sui locis, ut refert Eginhartus in eius vita. Cuius vestigia secuti sunt filij eius Ludouicus & Lotharius in Concilio Parisiensi l. 3. c. 12. PER PVBlicas ILLAS SCHOLAS intelligi debent SCHOLÆ VNIVERSITATVM, quas certis tantum locis stabilitas fuisse constat, veluti Lutetia in Gallia, Roma & Bononia in Italia à Carolo M. Oxonia in Anglia, Salmatica in Hispania: quibus exhibendorum Doctorum gratia honesta stipendiâ ab omnibus Ecclesiis, Monasteriis, Capitulis & Collegiis exigi tandem voluit Clemens V. in Concilio Viennensi. Clement. 1.*

Ioannes Grangierius Eloquentiæ Professor Regius eundem locum profert in oratione pro restaurandis Scholis habita 14. Kal. Decemb. an. 1619. *Qui Francorum emollierit ferociam Carolus ille M. nunquam celo deiciendus saxa & lapides Academiae concinunt. Ceterum Patres Concilij Parisini, quod imperante Ludouico Pio habitum est, SCHOLAS PVBlicas auctoritate Regia constitui, & quæ iam constitutæ fuerant, refici petierunt, ut labor Patris vestri (celeberrimi Commentus interpolare verba*

mihî religio est) & vester per incuriam quod absit , labefactando non depereat : quoniam ex hoc facto & magna vilitas & honor Dei Ecclesiæ & vobis magnum mercedis emolumentum & memoria sempiterna accrescet. Hæc : nus Concilium.

Ex his ergo manifestum est i. mentionem hic fieri de Scholis maioribus seu Academiis & Vniuersitatibus ; deque his tribus , Parisiensi , Ticinensi & Bononiensi , quas diximus fuisse à Carolo M. aut institutas aut instauratas ; de his , inquam tribus , in tribus congruentissimis Imperij locis collocatis : nisi forte Osnabrugensem loco Bononiensis , de qua minus certum est , accenseamus. Quod autem de Cœnobialibus aut Episcopalibus hic sermo non sit , patet manifestissime ; quia illas Carolus non in tribus Imperij locis , sed vbiq; passim collocari voluit ad commoditatem & vtilitatem publicam Ecclesiæ , è quibus deinde ad Maiores & Publicas conuolari posset. Ideo enim videntur priuata illæ erectæ vbiq; , non tantum vt plures in litteris instruerentur , sed vt ibi rudimenta ponentes , accederent postea ad publicas iam informati : in quibus demum cumulatissimam omnigenarum scientiarum perfectionem reperirent & compararent : quemadmodum supra de minoribus & maioribus Monasteriis retulimus. Itaque in toto Imperio tres publicæ sufficiebant : at priuata longè plures requirebantur.

2. Patet quoque Carolum instituisse quidem 3. Scholas Publicas seu Vniuersitates ; non tamen numeris omnibus , quia morte præuentus est , absoluere potuisse. Parisiensem forte voluit extra Palatium collocare , eique exercendæ Aulas quasdam seu Auditoria publica designauit , quemadmodum Oxoniæ ab Alfredo Anglorum Rege factum legimus sub finem huius seculi. Itaque verba ista *Schola Publicæ , sicut* videntur posse intelligi tam de aediis commodis extra palatium litterarum exercitio deputandis , quam de ipsomet Emporio publico litterarum. Item esto Parisiensis , quia in sede Regni primaria constituta suis omnibus partibus , scholarum seu Cellularum diuisione , professionum varietate , Nationum distinctione & forma regiminis absoluta fuerit ; non sic tamen forte cæteræ , Ticinensis , Bononiensis aut Osnabrugensis , quibus præsens adesse non poterat , omni parte completæ fuerunt.

3. Liqueat etiam ad scholas publicas erigendas opus esse auctoritate Regiæ , ex his verbis scholæ publicæ *vestra auctoritate sicut* : ad quam scilicet pertinet concedere immunitates & Priuilegia , & concessa confirmare atque conseruare , vt pote sine quibus non potest stare Vniuersitas : secus vero est de minoribus scholis seu priuatis , quarum curam & præfecturam habebant Episcopi & Monachi vt ante docuimus. Et hinc procul dubio factum est , vt Academiæ Parisiensis Rector summus sit scholarum pro Rege Præfectus : hincque Vicarium Regis Seruinus appellat : alij Musarum & Lycei publici Regem vocant ; qui ab Episcopo Parisiensi nullatenus in sua creatione , electione , administratione dependeat : immo quoscumque Principes & Prælatos in fundo suo præcedat , vt alibi fusius exponemus.

4. Denique necesse est tres illas scholas publicas fuisse à priuatis distinctas : alioquin quid opus fuisset illas instituere , cum in omnibus locis iam fuissent erectæ , earumque præfectura & cura Episcopis demandata ? Quid vero discriminis inter publicas illas & priuatas intercesserit , quanquam supra docuimus , notat Claudius Falsetus in Carolo M. ad an. 784. aiens publicas ideo dictas , aut quia omnes artes & Disciplinas complecterentur , aut quia omnibus indiscriminatim paterent discere volentibus : quod quidem de Episcopalibus & Cœnobialibus aliisve priuatis dici nequit , ad quas soli fere Clerici admittebantur : aut quæ certe non omnium Artium professionem continebant. Placet huius viri verba referre : qui postquam de cantu Ecclesiastico per Carolum reformato , deque Professoribus egit , quos Româ & ex Italia secum in Franciam adduxerat ad docendum vbiq; in Gallia litteras humaniores , subdit.

Car deuant luy plusieurs euident qu'il n'y auoit aucune estude en France. (Je croy que par le mot *STVDIVM* ils entendoient *VNIERSITE* ou *COLLEGE PUBLIC D'ARTS LIBERAVX*) & que les Monasteres , ou Eglises se contentoient d'auoir des hommes de sçauoir , qui instruisoient la Jeunesse , possible de leur Clergé , & lisoient aux plus auancez. Les Dignités de *SCHOLASTIC* , d'Es-

» CHOLASTRE , ou MAISTRE D'ESCHOLE , & en Languedoc & Prouence se nomme CAPISCHOL (c'est Chef d'Eschole, qui est demeuré en aucunes Eglises Cathedrales) m'en donnent le soupçon ; d'autant qu'ils en ont encore l'intendance sur les Maistres des petites Escholes de l'ABC , & le Chancelier de l'Eglise de Paris est celuy qui doctorize les Maistres de tous les Arts. Car ie n'ose pas assurer , qu'il n'y eust point d'ESCHOLES PVBLIQUES , ou pour parler plus proprement , SECVLIBRES , d'autant qu'il est certain , que durant l'Empire Romain , aux principales Villes des Gaules il y auoit des Lecteurs Publics en langue Grecque & Latine. Mais il est croyable que depuis le rauage de tant de Nations Barbares , & l'occupation que les François en firent , la connoissance desdites lettres & sciences demeura aux Gaulois Romains : lesquels moins employez aux armes & affaires d'Estat , pour le soupçon que les victorieux auoient d'eux , se rendoient au Clergé , ainsi que i'ay dit, où ils auoient plus de moyen de s'aider des lettres & sciences , pour enseigner le Christianisme aux Nations Idolatres , qui leur auoient osté le gouuernement de la chose Publique. De maniere que les gens d'Eglise , que lors on appelloit CLERCS , estant presque les seuls , qui entendoient les lettres & sciences , furent cause de les faire appeller CLERGIE & CLERCS , non seulement ceux qui s'en aydoient , & les pouuoient montrer aux autres , mais encore ceux qui scauoient seulement lire & peindre les lettres. Mesmes le mot d'VNIVERSITE , qui est donné au Corps des Docteurs ou Maistres qui enseignent la Theologie , la Jurisprudence , Medecine , Astronomie , Logique & Gramaire , montre la difference qu'il y auoit entre les ESCHOLES PVBLIQUES ET VNIVERSELLES pour tous , & les PARTICVLIERES DES ABBAYES. Soit que ces PVBLIQUES eussent pris leur nom pour estre vniuersellement ouuertes à tous ; ou pource que toutes les Lettres & Sciences y fussent indifferement & vniuersellement montrées & enseignées. Ce qui n'estoit pas aux ESCHOLES PRIVEES OV ECCLESIASQUES establies , comme i'ay dit , pour les Clercs & gens destinez au seruice de l'Eglise.

Præclarè certè hic Falcerus causam vanescentium in Gallia litterarum reicit in Barbarorum inundantium feritatem & belluinos mores , qui ex Imperio Gallicano tam florenti alias , tamque omni scientiarum genere abundanti litteras hac ratione sustulerunt , quod litteratos non amplius ad Dignitates Magistratusque , ad quos solis illis sub Ditione Romanorum patebant , promouerint. Qua de re etiam queritur Sidonius Apollinaris l. 8. ep. ad Ioannem iam remotis gradibus Dignitatum , per quas solebat ultimo à quoque summus quisque discerni , solum erit posthac nobilitatis indicium litteras nosse. Et l. 4. Ep. 22. ad Leonem Tolosatum professorem. Certè iam super studiis nulla laus curæ , sed ne posthuma quidem : præcipuè gloriam nobis parnam ab Historia petere fixum , quia per homines Clericis Officij temerario nostra , instanter aliena , præterita infructuose , præsentia semiplene , turpiter falsa , periculose vera dicuntur. Est enim huiusmodi thema vel opus , in quo bonorum si facias mentionem , modica gratia paratur : si notabilium , maxima offensa. Sic se illi proinus dictioni color ordoque satyricus admiscet. Ilicet scriptio historica videtur Ordine à nostro multum abhorre , cuius inchoatio inuidia , continuatio labor , finis est odium. Sed tunc ista proueniunt Clericis si aliquid dicatur authoribus , qui colubrinis oblatuorum molaribus fixi , si quid simpliciter edamus , insani , si quid exactè , presumptuosi vocamur. Sed de his fati.

Cæterum non est dubium , quin Ludouicus exemplum Patris sequutus viros Doctos , eosque præfertim qui in Scholis Publicis docebant , singulari fauore prosequeretur : quia & ipse litteris à pueritia fuerat diligenter & optimè imbutus , vt testatur Theganus Chorepiscopus Treuerensis. Ludouicus Pius , inquit cap. 14. Linguâ Gracâ & Latinâ valde eruditus , sed Gracam magis intelligere poterat , quam loqui : latinam verò sicut naturalem loqui poterat. Sensum verò in omnibus scripturis spiritalem & moralem , nec non & anagogen optime verò nouerat. Poëtica Carmina Gentilia quæ in iuuentute didicerat , respuit , nec legere , nec audire , nec docere voluit. Quæ carmina illa forte sunt quæ Carolus pater emendarat. Quippe ille , vt legitur in Historia , ne vllum

popularitatis genus omitteret, barbara & antiquissima quædam poemata emendauit, quibus priscorum Regum Ducumque clarissimorum res gestæ celebrabantur, ac ediscenda proposuit, ut refert Paulus Æmylius. Quænam autem erant uerusta illa carmina & barbara? forte Bardorum veterum, qui teste Lucano, fortes animas belloque peremptas uersibus præclaris commendabant, quæ Carolus emendauit, & iam non inrellecta posterioribus commentatione illustrauit, suisque Academicis ediscenda proposuit.

Verum ab hocce tempore usque ad Calui quietiora tempora magnam passæ sunt litteræ iacturam clademque propter intestina bella coniurationesque filiorum in patrem, & totius fere Nobilitatis Gallicanæ ab Imperatore suo defectionem. Causa coniurationis occulta hæc fuit, quod in Conuentu Wormatiensi Pius partiendo Imperium, Germaniam, Rhetiam & Burgundiam partem Carolo Iuniori ex Iuditha suscepto assignasset, quodque Bernardum Barcinonensem Comitem, Septimaniam Ducem, Oræ Hispanicæ Præfectum, Iudithæ Imperatrici addictissimum, spretam Regni Nobilitate, suis omnibus rebus tanquam supremum Ministrum præfecisset. Altera causa publicæ & infamæ ad concitandam Imperatori inuidiam hæc erat, quod Iuditha cum Bernardo secretos amores exerceret, omniaque ad nutum moderarentur ambo, somniantem interim aut conniuentem Imperatore, quasi malis artibus fascinato, ut qui solus tantum malum tamque publicam infamiam non uideret.

Defectioni, quæ anno tandem 830. publicè erupit, magnum pondus attulerunt Hilduinus Abbas S. Dionysij, Archicapellanus, summus ante Regni Moderator, nunc indignatus sibi Bernardum anteponi: Iesse Ambianensis Episcopus, qui regnante Carolo litterarum exercitium obierat in Scholis Palatinis, ab eoque ad Episcopatum promotus fuerat; Vuala Corbeiensis Abbas, Ebbo Archimytha Remensis, Bernardus Viennensis, Helias Tricassinus Pontifex: è Dynastis Hugo, Matfridus, Landbertus, Godofridi Pater & Filius, Richardus, Hugbertus, Bergaretus Venatorum Augustalium Præfectus & alij maioris in Regno autoritatis, qui Pipinum adolescentem adeuntes ad suas partes facile pertraxerunt iam satis ad defectionem inclinatum, demonstrando abiectioem sui, Bernardi insolentiam, Nobilitatis Gallicanæ depressionem & despectionem: quodque durius erat & indignius, paterni thori dehonestationem.

Prius uidit Imperator arma, quam sensit aduersum se parari. Intellecta tamen defectione, Francicæ Nobilitatis Proceres, Germanos, Saxonas, & Bauaros in auxilium aduocat, inter cæteros uerò Robertum Witikindi Saxonie olim Ducis filium (qui deinde pater fuit Roberti & Odonis Regum aut saltem Proregum Franciæ & Origo Gentis Capetianæ, à qua tandem Pipina è Francico throno deiecta est) uirum fortem & ad arma promptum. Hinc uulnus recrudescit: hinc pertinacior, quam ante Nobilium coniuratio, perfidiam sibi exprobrari molestè ferentium, exterosque in Bellicæ rei administratione præferri. Imprimis uerò Imperator Defectionis prætextum amouere cupiens, Bernardum fugam capeffere finit; Iuditham uxorem Lauduni in Monasterio S. Marie consistere & morari iubet, ipse uero Compendium petit. At Pipinus inceptum uigens missis Landberto, Guarino & quibusdam aliis Ducibus cum forti Armatorum manu Imperatricem ad se adduci curat, quam intentatâ mortis pœnâ adigit polliceri se uelum sanctimoniale assumpturam, Imperatorique persuasuram, ut ipse quoque Monachum indueret. Quo facto ad Imperatorem remittit. Imperator tempore feruendum ratus, de uelo nihil cunctatur: at tonderi non patitur, donec ea de re maturius deliberasset. Pipinus moræ impatiens Imperatricem reportari, & in Monasterium S. Radegundis retrudi iubet: Patrem uerò in S. Medardi Sueffionensis cœnobio recludit appositis custodibus.

Biennium & amplius in hacce rerum confusione elabitur. Imperator cunctando cuncta restituere conatur: Coniuratis interim omnia possidentibus. Lotharius Imperij confors partim Patri fauet, partim etiam probat, quæ contra Imperatricem facta fuerant. Plurimum tamen momentum affert ad pacem quouis modo paciscendam. Verentur enim Coniurati, ne si cum Pio uiræ con-

830.

831.

iungat, sustinendo utriusque non sint pares. Præterea miserabilis quæ tum erat Franciæ facies, multorum impatiencia, bonorum commiseratio, Regis afflictæ fortuna plebem mouens timorem auget, ne fortunæ vices aduersæ recurrant.

832. Igitur an. 832. pax qualitercunque componitur. Imperator Iuditham è cœnobio in Aulam reuocat: Reis vitam indulget. Exilio tamen aliquos, alios bonorum iactura multat: sed ut erat bonus & facilis, paulo post in integrum restituit. Verum Pipinus Aquitaniæ Rex leuis & inconstantis indolis rursus noua moliri cœpit. Nec à patre captus & sub custodiam datus resipiscit: quippe dum minus arctè custoditur, fuga libertati consultit, regnoque Francico & Imperio cladem parat, fratres in coniurationem adducit incentore malorum Gombaldo quodam Monacho, qui Bernardum ab Imperatore restitutum & ab exilio reuocatum ægre ferens, propterea quod primas in Regni administratione partes affectabat, omnes communi concordia & conspirationis vinculo colligat. Causa belli visâ legitima: prona nempe nimis Ludouici in Carolum, quem Caluum vocabimus, voluntas: & Regimen Francicum, auitum & hæreditarium ferre totum cum Aquitania, vnde Pipinum propter periuria expulerat, pro parte paternæ successionis assignatum.

833. Igitur annotandem 833. eruperunt filij omnes in apertum bellum. Hinc & inde ingentes exercitus collecti. Denique in Wormatiæ campos ventum est. Vbi Gregorius Papa, qui ab vtraque parte rogatus illuc venerat, dum vltro citroque comeat, animorum ardorem paulum demittit: at dum dies die truditur & in negotiationibus tempus teritur, illi qui Pio fidem iurauerant, spe illecti & muneribus corrupti ad Filiorum partes transfugiunt, desertumque, patrem illorum potestati & arbitrio permittunt. Vnde hic campus ad perpetuam infamiam **CAMPVS SCCELERATVS** seu **CAMPVS MENDACII** vocatus est. Pater ergo deditur filiis, Imperator, subditis. Iuditha vxor in Castra Ludouici Baioariæ Regis ducitur, & inde in Italiam relegatur. Augustus cum Carolo Iuniore ad Lotharium. Hic patrem Sueffione in Cœnobio Sam-medardensi sub arctissima custodia recondit. Carolum Prumiensî apud Treueros commendat, nec tamen tonderi iubet.

Calendis deinde octobris Comitia habet Compendij, ibique patrem pullâ indutum veste, depositis armis & insignibus Imperatoriis, ut reum Episcopali sententia per Ebbonem Archiepiscopum Remensem damnat, Imperio inhabilem declarat, atque ita exutum in cœnobium retrudit. Hiematurus deinde Aquigrani secum ducit. At facinus tam indignum tamque immite displicere cœpit Ludouico Baioariæ, & ipsi etiam Pipino Aquitaniæ Regibus, Lotharii fratribus, gliscente in animos eorum inuidia, quod Lotharius interim opes augeter solus, seque omnibus metuendum formidabilemque præstaret. Mouet quoque ad commiserationem plurimos Franciæ proceres afflictæ Pij fortuna statusque calamitosus. Hincque arma parantur.

834. Veritus ergo Lotharius vicinas Ludouici Bauari copias, patrem reducit in Franciam & Parisiis cunctos Fideles sibi obuios esse præcipit an. 834. recluso interim apud San-Dionysianum Cœnobium Augusto. Verum plurimi Proceres ducibus Egrardo seu Eggebardo aut Agobardo Comite & Vvilielmo Comite stabuli, Guarino & Bernardo: item ex alia parte Ludouicus ex Bauaria, Pipinus ex Aquitania aduenientes, pugnaturo pro libertate patris venissent ad manus, nisi bonus Imperator eos à certamine retardasset. Lotharius imparem se tot viribus copiisque coniunctis sentiens, relicta Luteciâ & quibusdam commissa Ducibus in Burgundiam se recipit. At breui post eius recessum Augustus è Cœnobio San-Dionysiano retrahitur, restituitur in integrum, Imperatoria Paludamenta resumit, Imperii clauum retractat. Iuditha & Carolus liberantur, & à Rothaldo Episcopo Sueffionensi & Bonifacio Comite reducuntur. Non ante tamen sacras Infulas resumere voluit Pius Imperator, quàm Episcopali ministerio fuit reconciliatus, armisque recinctus, baltheo & cingulo militari, quibus per ipsos Episcopos exutus fuerat. *In quare, inquit Anonymus ex Ademaro, tanta exultatio populi excreuit, ut etiam ipsa elementa viderentur iniuriam patienti compati, & releuato congratulari.*

Huiusce detestandæ coniurationis præcipuus incentor authorque fuit Ebbo Remensis

Remensis Archipræful, quem ex Originalium feruorum fœce Germanica ad summam regni Dignitates, vt Conscholarem & Collataneum suum prouexerat Pius Imperator. Rem verò cum indignatione sic describit Theganus Chorepiscopus Treuirensis, miserabilis illius tragediæ spectator. Postquam enim dixit omnes Episcopos, eos verò maximè qui ex feruili conditione eduçti fuerant, molestos fuisse suo Imperatori, subiungit. *Elegerunt tunc unum impudicum & crudelissimum, qui dicebatur Ebbo Remensis Episcopus, qui erat ex Originalium feruorum stirpe, ut eum immaniter afflixisset cum consensionibus ceterorum inaudita locuti sunt, inaudita fecerunt quotidie impropere ei, abstulerunt ei gladium de femore suo, iudicio feruorum suorum induentes eum cilicio. Tunc impletum est eloquium Ieremia Propheta dicentis, SERVI DOMINATI SVNT NOSTRI: O qualem remunerationem reddidisti tibi! fecit te liberum, non nobilem, quod impossibile est, post libertatem. Vestiuit te purpura & pallio, & tu eum induisti cilicio. Ille pertraxit te immeritum ad culmen Pontificale. Tu eum falso iudicio voluisti expellere à folio patrum suorum. Crudelis! cur non intellexisti præcepta Domini, NON EST SERVVS SVpra DOMINVM SVVM... O Domine Iesu, ubi erat Angelus tuus, qui omnia primogenita Ægypti unâ nocte deleuit? & ille qui in castris Assyriorum sub Sennacherib Rege iniquo centum octoginta quinque milia perfidorum extinxit testante Esaiâ Propheta? aut ille qui Herodem iuuenem concionantem percussit, & statim scaterere coepit vermibus? Et tu terra quæ eum sustinuit illò tempore, quare non aperuisti os tuum ut deuorares eum, sicut iam olim fecisti Dathan & Abiron? Hæc & plura eodem spiritu Theganus. Eandem quoque Principis calamitatem & facti indignitatem exaggerarunt plures viri Doçti, tum Parisienses & Galli, tum Germani.*

Atque vt Ebbo fuit Imperatori suo insigniter periurus, contra Rodbernus ob eximiam fidem quam illi & Iudithæ Imperatrici seruauit, vehementer prædicari meruit: dici enim non potest, quantis ille se laboribus & periculis exposuerit, vt illis opem afferre posset, quoties ab Imperatore ad Iuditham, & à Iuditha ad Imperatorem per inuia, perque vastas solitudines redierit. Placet ea referre quæ de eo præclaris versibus commendauit Walafrius Strabo Rabani Discipulus insignis Poëta illorum temporum.

*Quis numerabit enim quantos per sæpe labores
Sustuleris? quantisque tuam, Rodberne, periculis
Credideris vitam, Dominorum damna gemendo?
Dum fraus seua Pium premeret sibi noxia Regem
Reginamque humilem Ligrum clausisset in urbem;
In manibus posuisti animam, nec grande putabas
Exitium, casusque tui discrimina, si quem
Moliri posses iuris pro parte vigorem.
Quando horum cautâ mecum sub mente recordor,
Miror, & in lachrymas commoto pectore soluor:
Et quantum accipio, Domini solatia vires
Has tribuisse tibi certo pro munere credo.
Hæc quibus insidiis arctissima septa viarum
Alpibus in mediis solers custodia cinxit?
Quanta per ingentes fluitant angustia cursus
Terruit, & quoties trepidum tenuere latebræ?
Pauperies pressit, præfens metus, omnia dura.
Nullum tempus erat securo munere plenum.
Nox obscura diem, noctem lux ipsa tenebat.
Nulla domo campone quies, timor undique pulsans;
Sola fides rectique sibi mens conscia tantum
Suasit opus, docuitque aliquam sperare salutem.
Cætera sed nimio errore pericla furenti
Sæuitia cessere hominum, qua sæpe coactus
Commutasti habitum, famulique vice apta per artem
Seruitia explesti supplex & mille gerebas
Ingeniis, quod præcipuâ virtute nequies.
Sed mens plena fide, nullo defessa labore*

Non ante assumptum, quia vim formidinis vnus
 Deseruit, requiemque habuit quam prima potentum
 Corda per Hesperiam scriptis verboque coegit
 Sacrilegum genuisse nefas. His deinde peractum est
 Consiliis, ut fessa diu & compressa malorum
 Ponderibus Regina, feris deducta tenebris
 Non sine honore foret, tandemque occultus & arte
 Vtus adumbrata venisti, & dulcia coram
 Suscipiens mandata, pio celer ipse libensque
 Casari, & adiunctis portasti primus amicis.
 Nec minus illud iter reciduo horrore molestum
 Insidiisque dolisque tibi fuit undique plenum,
 Cumanum quando arte lacum Custodia nisa est
 Praclusisse tibi. Domini sed dextra secundos
 Immittens ventos inimico à littore vexit.
 Rursus in aëriis nimium vis Alpibus altas
 Fecit habere moras requies inamabile tempus.
 Has quoque decutiens studiis iniuncta benignis
 Nuncia sollicito retulisti ex ordine Regi.
 His tibi pro causis & tam felicibus, inquam,
 Ausibus ille redux Rex & Regina soluta,
 Et cuncti pariter plena pietate fideles
 Altius adscribent laudes & nomen honestum....
 Ergo age fer Domino grates & munera laudum
 Iustitiamque simul Dominorum attende merentum
 Tristia deserere & rursus in Lata redire.
 Nam quid erat maesto tam desperabile Regno,
 Quam sua depositis iterato posse venire
 Sceptra, statumque illos adipisci posse priorem?

Hæc vir Principi suo fidelis præstitit. Perfidi verò & periuri alij alio fugerunt:
 & vno fere anno omnes Episcopi tanti sceleris aut Authores, aut Participes pe-
 rierunt: imò qui sequuntur à Kalendis Septembribus ad Martinalia è vita ex-
 cesserunt, Iesse Ambianensis Episcopus, Helias Tricassinus, Vvala Corbeien-
 sis Abbas, Matfridus, Hugo, Landbertus, Gotofridus vterque pater & filius,
 Albertus Comes Pertensis, Burgarethus. Ebbo è fuga & latebris retractus vi-
 tam duxit longiorem, sed miseriorem.

835. Anno enim 835. apud Theodonis-Villam Synodo 43. Episcoporum sistitur pro-
 ximis ante Quadragesimam diebus, vbi accusatus & conuictus vltro in abdi-
 cationem Archiepiscopatus consentit his verbis apud Flodoardum l. 2. Histor.
 EGO EBBO indignus Episcopus recognoscens fragilitatem meam & pondera peccato-
 rum meorum, testes Confessores meos, Ainslphum videlicet Archiepiscopum & Badara-
 dum Episcopum, nec non & Modoinum Episcopum constitui mihi Iudices delictorum meo-
 rum, & puram ipsis Confessionem dedi, quarens remedium penitendi & salutem anima
 meæ, ut recederem ab Officio & Ministerio Pontificali, quo me recognosco esse indignum,
 alienum me reddens pro reatibus meis, in quibus peccasse secreto ipsis confessus sum. Eo
 scilicet modo ut ipsi sint testes alium succedendi & consecrandi subrogandique in loco
 meo, qui dignè præesse & prodesse possit Ecclesiæ, cui hætenus indignus præfui. Et ut
 inde ultra nullam repetitionem aut interpellationem autoritate Canonica facere valeam,
 manu propria mea subscribens firmaui. EBBO QVONDAM EPISCOPVS SVBSCRIPSI.

Idem instrumentum subfignarunt sex Episcopi, quod à Iona Aurelianensi
 traditum Helix Notario, qui libellum Ebbonis scripserat: atque ille annum
 apposuit nempe 835. & 21. Imperij Ludouici. His ita factis Ebbo spontaneum sibi
 exilium indicit vltra montes. At mortuo Imperatore an. 840. Vormaciam ad
 Lotharium se contulit; à quo pristinae sedi restitutus est: ut ad eum annum di-
 cetur. Interim Ecclesiæ Remensis regimen à Synodo commissum est Fulconi
 Presbytero, eidemque libellus Ebbonis traditus ad reponendum in scrinio eius-
 dem Ecclesiæ.

Anno 838. Ludouicus Augustus morti se propinquum auguratus, Iudithæ coniugis precibus inductus Imperij Regniq̄ue Gallicani partes filiis suis assignauit: ne se defuncto in noua dissidia ab adulatoribus mergerentur: Lothario iam Imperatori consecrato Partem Imperij cum Italia: Ludouico Bauariam, vt ante obtinebat: Pipino Aquitaniam: Carolo Caluo Juniori Franciam sub tutela Lotharij. Quæ partium Imperij diuisio non placuit maioribus natu filiis: quippe iniquum reputantibus, vt Francia quæ pars opimior erat & honorificentior, iuniori daretur. Composuit tamen animos ad pacem vt potuit parens, & Francorum Proceres Carolo fidem præstare iussit: quam nomine Parisiensis ciuitatis præstiterunt Hilduinus & Gerardus Comes præsentē Pipino Aquitaniz Rege foecordis tardique ingenij viro. Quo paulo post reditum in Aquitaniam defuncto relicti duobus filiis Pipino & Carolo, Augustus Caluo adiecit Aquitaniam, vnde noua est exorta materia belli. Aquitani enim respuentes Regem non apud se natum, Pipinum Pipini filium Rebus suis præficiunt. Non patitur Augustus, arma contra eos mouet, & nepotem in Germaniam mittit, ac Drogoni Mediomatricum Pontifici viro docto educandum commendat.

838.

Anno 840. obiit Imperator Ludouicus 12. Kal. Iulij ætatis an 64. sepultusque est Metis in Basilica S. Arnulfi: & funus eius exequialemque pompam curauit solemniter celebrari Drogo Archiepiscopus Metensis, Caroli M. ex pellice filius, eiusque tumulo hoc epitaphium insculptum.

840.

*Imperij fulmen, Francorum nobile culmen,
Erutus à saclo clauditur hoc tumulo.*

*Rex Ludouicus pietatis tantus amicus,
Quod Pius à populo dicitur & titulo.
Hildegard soboles, Karoli Magni pia proles,
In pacis metas colligit hunc pietas.*

*Rumelicum villam quidquidve refertur ad illam,
Arnulfo sancto contulit, huicque loco.*

*Stirps à quo Procerum Regumque vel Imperatorum,
Quorum muneribus sistitur iste locus.*

Post mortem Patris fraterna bella rursus exardent. Lotharius ex Italia cum ingenti exercitu in Franciam properat, & vulpinum animum gerens dum aliud simulat, Carolum fratrem ex auito & à patre sibi relicto Regno deturbare tentat. Verum ille adiuncto sibi Ludouico Baioario altero è fratribus Lotharium expellit. Necessitas tandem ad pacem compellit. Quippe irruentes Normani & omnia ferro flammisque vastantes omnibus terris exitium minitabantur. Furoris Normani sicpe & diu Francia theatrum fuit, quæ nisi optimum & generosum Principem tum nacta fuisset, de ea actum erat. Et quia Lutetia sedes erat Regni primaria, cuius possessio Regnum polliceri videbatur, eam pertinaciter occupare contenderunt, sed semper incassum. Defauit tantummodo eorum rabies in suburbia agrosque vicinos atque in alias Regni vrbes. Omnia tamen bella feliciter confecit Carolus, nec illi quandiu regnauit, in Francia sedem ponere potuerunt.

Hæc autem inter, quis locus esse potuit Musarum exercitio? & vnde Iuuenes Lutetiam confluere potuerunt aut esse securi tot inter procellas animorum & armorum fragores! Itaque mirum non est, si deseruit aliquantum ardor litterarum, visæque aliquandiu Musæ obmutescere dum bella fremuerunt. Quanquam & alia fuit ignauiz causa in contentione studiorum: nempe superbia, vanitas, libidines, insolentia nonnullorum, qui quod litteratiores essent, & ab Imperatore e force & fordibus ad summas dignitates promoti fuissent, cæteros contemptui habebant, à cæteris etiam odio habiti. Tales plerique eorum fuerunt, quos diximus causas fuisse bellorum ciuiliū incontentoresque seditionum. Hinc Theganus Ludouicum quidem laudat, quod omnia prudenter & cautè, nihil indiscretè egerit: in hoc vero damnat, quod Consiliariis eiusmodi nimis erederet, quos è vilissimâ seruitute eduxerat. Quia iam dudum, inquit, pessima illa consuetudo erat, vt ex vilissimis seruis summi Pontifices sumerentur, & hoc non prohibuit: quod tamen maximum est malum in populo Christiano, sicut testatur Regū Historia de Ieroboam filio Nabath, qui erat seruus Regis Salomonis, & post eum principatum habebat super decem tribus filiorum Israel. Refert enim scriptura.

Clades litterarum.

" ra de eo in hæc verba. Non est reuersus Ieroboam de via sua pessima, sed è
 " contrario fecit de nouissimis populi sacerdotes excelsorum. Et propter hanc
 " causam peccauit Domus Ieroboam & euersa est & delata est de superficie ter-
 " ræ. Postquam tales culmen accipiunt, nunquam sunt sicut antea mansueti &
 " sic domestici, vt non incipiant esse iracundi, rixosi, maliloqui, obstinati, insu-
 " riosi, & minas omnibus subiectis promittentes, & per huiusmodi negotia cu-
 " piunt ab hominibus timeri & laudari. Turpissimam cognationem eorum à iu-
 " go debitæ seruitutis nituntur eripere & libertatem imponere. TUNC ALI-
 " QVOS EORVM LIBERALIBVS STVDIIS instituunt, alios nobilibus
 " feminis coniungunt, & propinquas eorum filios Nobilium cogunt accipere.
 " Nullus cum eis æquanimiter venire potest, nisi hi soli qui talem coniu-
 " ctionem habent: cæteri vero cum maxima tristitia gemendo, flendo ducunt
 " dies suos: propinqui autem supradictorum postquam aliud intelligunt, senes
 " nobiles derident atque despiciunt: sunt elati instabiles, inuerecundi... Propin-
 " qui eorum postquam aliud intelligunt, quod maximum est periculum dan-
 " tibus & accipientibus, ad sacrum Ordinem pertrahuntur. Et licet aliqui sint
 " periti, tamen superat eorum Doctrinam criminum multitudo.

Hinc igitur irrepsit quædam indignatio vulgi nobiliumque etiam ipsorum ad-
 uersus eiusmodi litteratos, maximè propter Ebbonem illum Remensem tot
 malorum authorem, qui quia plurimum in litteris profecerat earumque ope
 ad summas dignitates emerferat, superbiâ elatus & scientiarum tumore infla-
 tus nobiles despiciat, plebem calcabat, nouis rebus studebat, denique indi-
 gnabatur & fremebat si quem sibi præferri videbat.

Accedebat alia causa odij communis in litteratos, quod eorum aliqui vitiis
 indulgerent, nihiloque meliores, imo sæpe peiores essent indoctis & illiteratis
 hominibus: vnde factum, vt plerique à colendis musis absterent. Qua de re sic
 Lupus Ferrariensis apud Eginhartum Ep. 1. *Amor litterarum*, inquit, *ab ipso fe-*
re initio pueritiæ mihi est innatus, nec earum ut nunc à plerisque vocantur, superstitiosa
otia fastidio sunt. Et nisi intercessisset inopia Præceptorum & longo situ collapsa priorum
studia pæne interissent, largiente Domino mea auaritati satisfacere forsitan potuissem. Si
quidem vestra memoria perfamosissimum Imperatorem Carolum cui littera eo vsque deferre
debent, ut aeternam ei parent memoriam, cæpta reuocari aliquantum quidem extulere caput,
satisque constitit veritate subnixum præclarum Ciceronis dictum HONOS ALIT ARTES
ET ACCENDUNTUR OMNES AD SVDIA GLORIA. Nunc oneri sunt, qui aliquid dicere
affectant, & velut in edito sitos loco studiosos quosque imperiti vulgo aspectantes, siquid
in eis culpe deprehenderint, id non humano vitio, sed qualitati Disciplinarum assignant.
Ita dum alij dignam sapientiæ palmam non capiunt, alij famam verentur indignam,
à tam præclaro opere destiterunt.

Itaque plurimi discendi amore ducti relicta Franciâ, quæ longo tempore
 theatrum fuit furoris bellici, proficiscebantur in Germaniam, vt ibi quietius
 litteris vacarent, præsertim vero ad Fuldense Cœnobium, vbi cum Rabanus
 etiam Abbas factus docebat & doceri curabat. Id innuit Lupus Ep. 20. ad
 Althuinum. *Reuersus à trans-Rhenanis partibus, vbi statum loci nostri deprehendi, iam*
pæne stomachor quoniam non scripsisti, quid Probus noster exerceat: scilicet utrum in
salu Germaniæ Disciplinas Liberales, vt serio dicere solitus erat, ordine currat: an
certe inchoatam Satyræ, quod magis existimo, Aruens, Ciceronem, Virgilium ceteros-
que opinione eius probatissimos viros in electorum collegium admittat.

Ep. vero 34. ad eundem Althuinum queritur, quod pæne obsoleta essent in
 Francia studia ob Magistrorum imperitiâ, librorum inopiam & tumultus bel-
 licos, adeo vt Musæ quietem & otia necessaria non haberent. *Si tanta facilita-*
te, inquit, discuti possent à quoquam, quantâ mouentur quæstiones, olim ad consum-
matam studiosi quique sapientiâ euasissent. Nunc litterarum studiis pæne obsoletis,
quotus quisque inueniri possit, qui de Magistrorum imperitiâ, librorum penuria, otij deni-
que inopia merito non queratur.

Quanquam autem Lupus hæc oratorio more paulo magis quàm veritas
 patiat, exaggeret, certumque sit ex iis quæ supra relata sunt Ludoui-
 cum Augustum non minorem erga litteras amorem quàm Carolum ipsum
 Academiæ institutorem præsetulisse, valde tamen credibile est propter

bella Ciuilia & propter alias causas quas retulimus, plurimum decreuisse & defloruisse splendorem litterarum; ad quem reducendum Ionas Aurelianensis Carolum Caluum hortatur, proposito Paris exemplo, qui in id quantum potuerat, initio incubuerat, suadetque hac via incedendum esse, si velit nominis immortalitatem comparare. Sic autem ille in præfatione lib. 1. de Cultu Imag. *Quantum Dominus noster gloriosissimus Genitor uester Deo dilectus Ludouicus Cæsar Religiosissimus in fidei sinceritate, totius bonitatis virtute, proborum morum claritudine, sapientia ac sanctitatis dote, diuiniq; amoris ac timoris seruore existerit; quantumque Ecclesiam Christi pretioso sanguine redemptam suoque regimini Diuinitus commissam morem Patris sui, uidelicet Pij & Omonymi Aui tui Caroli nobilissimi Angusti imitans, imò supergrediens DISCIPLINIS LIBERALIUM ARTIUM educauerit, & utriusque testamenti sancti paginis, atque eximiorum Patrum dictis ad propellenda Hereticorum dogmata uenenata & instruxerit & instruissecerit, cunctis Apostolica fidei filiis perspicuum esse non ambigitur.*

Hiscæ temporibus agitabatur Quæstio de Partu B. Virginis, an scilicet Christi De Partu
B. Virginis. utum more modoque cæterarum matrum enixa esset per uuluaam, an diuino & extraordinario, inapertâ uulua. Quæ quidem Quæstio in Scholis Germanicis primùm agitari cœpit, deinde in Franciam transit, nec sine æstu animorum & calore de ea disputatum est. Extat in hanc rem Rattrami Corbeiensis Monachi liber de Natiuitate Christi, in quo probat eum ut cæteros natum fuisse & nasci debuisse. In cap. autem 1. sic scribit. *Fama est & quorundam non contemnendâ cognouimus relatione, quod per Germania partes serpens antiquus perfidie nouæ uenena diffundat, & Catholicam super Natiuitate Saluatoris fidem nescio qua fraudis subtilitate subuertere molitur, dogmatizans Christi infantiam per Virginalis ianuam uulua, humana Natiuitatis uerum non habuisse ortum, sed monstruosè de secreto uentris, incerto tramite luminis in auras exisse. Quod non est nasci, sed erumpi. Quod enim uias uteri nascendo non est secutum, sed quacumque uersum, tanquam per parietem domus erupit, non iure natum esse, sed uolenter egressum. Iam ergo nec uerè natus Christus, nec uerè genuit Maria.*

Et cap. 2. *Sed quaso cur refugio adscribere Christo Naturalem Virginalis porta progressum? propterea, inquit, quoniam si uteri portam exiuit, non est Virginitas intemerata. Equidem per quemcumque locum fuerit egressus, consequenter secundum tuam sententiam integritas est uiolata: si enim Saluatoris ortus uiam natura necessario fuerat corrupturus, necessario quoque quacumque exiuit, siue per latus, siue per uentrem, siue per renes, siue per superiores inferioresue corporis partes non absque integritatis damno processit. Absit uero Catholicis sensibus, ut Natiuitas, per quam restaurata fuit corrupta, quod corrupit, integra credatur.*

Contrariam sententiam tenuit Paschasius Ratbertus Corbeiensis Abbas, vir istis temporibus inter doctissimos habitus, tomofque duos edidit de partu B. Mariæ Virginis, quos Abatissæ & Sanctimonialibus Sueffionensibus dedicauit, his uerbis eas compellans, *Quæstionem, Charissimæ, de partu B. Mariæ Virginis mihi nuper allatam uobis persoluere decreui, quoniam uos eam plurimum amare non ambigo: ut ex hoc sciatis, quantum uos diligam, longe diu à puero uester alumnus, multo iam senio confectus.*

Vehementer uerò inuehitur in quosdam cœnobij sui fratres, qui naturalem nascendi modum Christo affingebant. *Nunc, inquit, quia quorundam fratrum rursus impudica quasi percunctando laborat temeritas, decreui ad uos, Matrona Christi de his scribere, quæ ipsi curiosius contra eius pudicitiam conantur explorare. Dicunt enim non aliter B. Virginem Mariam parere potuisse, neque aliter debuisse, quàm communi lege nature: & sicut mos est omnium fœminarum, ut uera Natiuitas Christi dici possit: aliàs autem inquit, si non ita natus est, ut ceteri nascuntur infantes, uera natiuitas non est, & ideo ne phantasma putetur, aut ne sicut aqua per aluum transisse, ita per uterum Virginis absque nascentis ordine credatur natus, pium est sentire sic cum lege nature natum fuisse, quomodo nascuntur ceteri infantes: & eam sic peperisse sicut reliqua pariunt Mulieres. O cæca pietas qua tam impiè sentit de Maria Virgine!*

Hæc tandem Quæstio in cœnobiis orta ita omnium Catholicorum animos offendit, ut non ultra progressa fuisse uideatur, constansque semper in Ecclesia hæc sententia est, B. Virginem modo supernaturali concepisse & peperisse.

841. Anno 841. Carolus Caluus à Lothario prope è Francico Regno deturbatur: ab eodemque Lothario Ebbo Remensem sedem Imperiali Edicto recuperat, quod legitur apud Flodoardum l. 1. c. ultimo. Huicce restitutioni subscripserunt 20. Episcopi, plures Presbyteri & Diaconi. Et hoc Edicto munitus Ebbo sedem pristinam repetit post sex annos suæ depositionis, tenerque per annum aut circiter, Ordinationes celebrat, Clericos ordinat, & cætera munia Episcopalia obit. Quæ res deinde occasionem dedit Theologis disputandi, an ordinationes illæ legitimæ essent, & an Clerici per Ebbonem ordinati iterum ordinari deberent. Certè tum Episcopi Gallicani restitutioni eiusmodi obstiterunt, aientes Ebbonem à se ipso atque à 43. Episcopis in Synodo apud Theodonis-uillam habitâ damnatum, non posse à minori numero restitui, ac poinde irrita esse, quæcumque faceret non legitime restitutus. Quæ de re sic Flodoardus. *Cui restitutioni prefata, quæ Suesionis habitæ est, contradixit Synodus, asserens quod damnatus à se, atque à 43. Episcopis, à minori numero non prauuluit.*

842. Verum anno sequente qui fuit 842. victo Lothario in agro Antiffiodorensi ad villam quæ dicebatur Fontanedum, Ebbo Calui iustam iram veritus iterum sedem quam malè recuperauerat, deseruit; nec à Caluo deinceps, nec à Papa restitutionem obtinere potuit. Eo igitur anno in conflictu Ciuili & fraterno opes Franciæ omnino conciderunt: quippe Carolus aduocato Ludouico à Ba-uaria absentis Lotharij copias superauit quidem, sed tam cruento prælio tamque funestâ victoriâ, vt centena virorum millia cecidisse perhibeantur. Parumque tum abfuit, quin Francia Lothario omnino cederet fatiscens Francis & prope animum & arma abiicientibus, cum auditum est Carolum quoque interfectum: sed præter spem è medijs hostium globis erumpens animos suis reddidit & victoriam. Is quoque rumor Regis interfecti statim vrbes vicinas occupauit, & timore corripuit: contrarius deinde omnium plausus excitauit. Hac de re Lupus Ferrariensis Ep. 33. *Præcellentissime Domine, & si dicere audeam, amantissime, auditâ nuper status vestri aduersitate ineffabili dolore distabui. Namque mecum reputabam vestra nobilitatis indolem, quam cupio ætatis maturitate ac sapientia granitate consummarî, nimis immaturè nobis ablatam. Id quia irrecuperabile videbatur, quoniam id constanter fallax fama iactaret, totum me cum fratribus qui mecum Deo seruire satagunt, id impetrandam salutem anime vestra contuleram. Cui vehementer timebam quorundam non satis Deum timentium persuasionem obesse. Verum quoniam sospitate vestra donati sumus, incredibili gaudio repleti sincerâ fide Maiestatem vestra Celsitudinis admonemus, vt omnipotenti Deo nobiscum gratias habeatis.*

Ad hunc annum referunt aliqui historiam seu potius fabulam Ianæ Anglicæ Papisæ, quam aiunt sedem Pontificiam tenuisse per biennium cum quinque mensibus & diebus tribus, nomenque Ioannis VIII. assumpsisse. Commemorant verò illam cum sacerdote quodam Anglicano versatam Moguntia & è Cœnobio Fuldensi, vbi aliquandiu bonis Artibus instructa fuerat, ductam Athenas ea demum litterarum laude floruisse, vt Romam regressa Pontificatum obtinuerit; sed tandem conceptum ex scortatione scortum enixam publicè, partusque doloribus in solempni processione extinctam occubuisse, cum biennium & ultra orbi Christiano turpiter illulisset. Huius fabulæ authores primi vulgè feruntur fuisse Radulphus, Marianus Scotus, Sigebertus Gemblacensis, Gotfridus Viterbiensis, Martinus Polonus, Platina & alij. Verum hæc omnia mera esse figmenta euincit constans Pontificum series, quæ iis temporibus nunquam interrupta fuisse legitur plus quam 15. diebus. Adde quod alij Sergio II. alij Leoni IV. eam successisse scribunt an. 855. Quidam anno 840. ad Pontificatum promotam, quo tempore sedebat adhuc Gregorius. Præterea nullus authorum veterum huius historię meminit; non Franci nostri, qui cum Romanis frequens commercium tunc temporis exercebant: non Rabanus, non alij scriptores Fuldenses: non Anastasius Bibliothecarius: non veteres Græci Pontificæ sedis Rom. inimici. Postremo etiam ipsi hodierni Hæretici, iique qui pro doctissimis habentur, fabulosa esse fatentur, quæ de Iana illa referuntur.

843. Anno 843. Pacem tandem ineunt fratres. Carolo relinquitur Francia: Ludouico cedit Germania, Lothario tota Italia & media inter Germaniam & Fran-

ciam Prouincia, quæ ab eo Lotharingæ nomen habuit & adhuc retinet. Pipino Pipini filio Aquitania, quæ tamen Carolus eum paulo post spoliavit. Ille eodem anno Hirmenrudem Wodonis & Ingeltrudis filiam, illiusque Adhelardi neptem, cuius sapientibus consiliis Ludouicus Pius Rempub. pacificè gubernarat, Coniugem accepit. Quamobrem à Populo qui Adhelardum amabat mirifice dilectus est: à Politicis non satis sanè utilitati publicæ consulere putabatur, cuius nempe intererat cum exteris Regibus fœdus contrahere ad auxilium contra fratres si opus esset, comparandum. Verum amorem populi, quem hisce nuptiis demeriturum pro certo habebat, præfert, & nuptias explet 18. Kal. an. atque apud S. Quirinum Veromanduorum Natalem Domini celebrat.

Eodem anno Normani, gens fetox e Daniz finibus orta, numerosa classe aduecti Nanneticam ciuitatem capiunt, vastant & diripiunt à Lamberto quodam ciuitatis illius Comitatum affectante aduocati: dici non potest quantam ibi stragem ediderint Laicorum atque Clericorum & Sacerdotum. Episcopum ipsum nomine Guihardum, seu ut aliqui scribunt, Guntbodum variis tormentis enecant. Carolus eorum furorem reformidans largitionibus potius allicit, quam auertit: ut ex sequentibus patebit.

Scribit quoque ad hunc annum Sigebertus Theodulphum Aurelianensem profas & versus qui in Ecclesia cantari cœperunt, composuisse & edidisse. Verum ille & cum illo Trichemius & Baronius hallucinantur, qui vitam Theodulphi ad hæc vsque tempora protrahunt: certum est enim Ionam qui illi in Episcopatu successit, interfuisse Collationi Parisiensi de cultu Imaginum an. 825. Sirmondus vero conicit Theodulphum obiisse circa an. 821. At hoc anno obiit Ardo Smaragdus Theodulphi Discipulus, vir Doctrina & sanctitate præclarus, quem aiunt fuisse Monachum Aniani Cœnobij in Diocesi Monpessulensi. Alij distinguunt tres Smaragdos, vnum Abbatem S. Michaelis vulgo S. Miel, cuius meminit Frotharius Episcopus Tullensis in Ep. 1. ad Hilduinum, quem D. Lucas Dacherius ait interfuisse Synodo cuidam Romanæ sub Leone IV. simul cum Iesse Ambianensi & Adhelardo Corbeiensi Abbate à Carolo M. missis: huncque ait dedicasse Ludouico Pio, opus Aureum, inscriptum, Via Regia: obiit autem circa an. 823. Alterum Anianæ Monachum hoc anno 843. defunctum: 3. Luneburgensis Monasterij in Saxonia Abbatem circa an. 972. de iis Surius in Catalogo virorum Illustrium.

Eodem anno aut certè superiore obiit Ionas Episcopus Aurelianensis Theodulphi successor, vir inter doctissimos Theologos numeratus, nec minus in rebus agendis peritus: quem Adreualdus Floriacensis lib. 1. de miraculis S. Benedicti c. 25. in litem, quæ Floriacensibus intercedebat cum San-Dionysians, Iudicem aduocatum fuisse scribit simul cum Donato Melidunensi Comite, quos *Iudices legis Salicæ* appellat. Ei in Episcopatu successit Agius Presbyter Palatii Caroli Calui, & à Wenilone Metropolitano Senonensi est consecratus.

Anno 844. Sergius II. ad Regimen Vniuersalis Ecclesiæ Gregorio successit. 844. Illi ante promotionem *os porci* cognomen erat, quod quia turpe & ridiculum videbatur, deposuit, & Sergius vocari voluit, ut scribit Martinus Polonus & alij. Atque inde factum putant; ut summi Pontifices nomen Gentilitium & proprium mutare soleant in sua creatione. Quanquam alij huiusce mutationis rationem afferunt sanctiorem, quod nimirum Christus instituens Simonem in Pontificem, Petrum vocarit; & ut admoneantur hoc facto Pontifices sibi cum nomine mutandos esse mores & affectus humanos, induendumque nouum hominem. Hic Pontifex dicitur fuisse origine insignis, fide purus, prædicatione liberior, Deo humilis, hominibus valde amabilis, pauperum & indigentium consolator. Ad confirmandam autem eius electionem Lotharius Imperator Ludouicum primogenitum Romam misit cum amplissimo comitatu prælatorum & principum: & ille ab eo in regem Longobardorum inunctus & inauguratus est. Huic solemnitati affuit inter cæteros Ebbo ille Remensis, qui à Sergio postulans in integrum restitui, hoc tantum obtinere potuit, ut inter Laicos communicaret.

845. Huic Pontifici an. 845. Rabanus librum misit de S. Cruce per Aschoricum & Rupertum Monachos. Quod opus laboriosum, ait Auentinus suo xuo opera Ioannis Rheuclini Hebræarum litterarum Instauratoris ab Thoma Anshelmo fuisse diligentissimè excusum.

Eodem anno Normani ducibus Ragenario seu Regnero & Rorico capta Burdigalâ, Petragorio, Xantone, Lemouico, Turonibus, Aurelia & aliis plurimis ciuitatibus Lutetiam inuadunt & suburbana diripiunt 15. kal. April. quæ erat uigilia paschæ, dum populus sacris intentus erat, occasionem nacti rei malè gestæ cum Britonibus, quibus Carolus succubuerat: quem proinde cogunt à se pacem mercari & ingenti pretio redimere. Scribit Aimoinus l. 5. c. 20. Ragenarium uictoriâ elatum & insolescentem triduo post direptum San-Germano-Pratensè cœnobium subito concidisse.

Eodem anno in Synodo Bellouacensi, cui præfedit Wenilo Archiepiscopus Senonensis & affuit Ercanradus Episcopus Parisiensis, vnanimi omnium conspirante consensu diligitur in Archimystam Remensem Hincmarus Monachus San-Dionysianus: quæ Ecclesia per decem annos à Fulcone Presbytero, deinde à Nothone ut cunque administrata fuerat. Hunc virum Academia Parisiensis alumnum vocat Ludouicus Seruinus: at Flodoardus l. 3. ait eum à puericia in Monasterio S. Dionysii sub Hilduino Abbate *Monasteriali Religione nutritum & studiis litterarum imbutum*, indeque pro sui tam generis, quàm sensus nobilitate in Palatium Lodouici Imperatoris deductum familiaremque ipsius notitiam adeptum fuisse, fidelitatem quam Abbati suo Hilduino bonis spoliato & in exilium amandato præstitit, mirificè prædicat: quippe eum exulantem secutus est, eidemque postliminium ab Imperatore obtinuit & restitutionem in integrum; & licet eum Abbas restitutus in obsequium suum contra fidelitatem Imperatori debitam pertrahere tentasset, nec potuisset, nihilominus ei prodesse studuit apud ipsum Imperatorem Abbati offensum ob recidiuam conspirationem.

846. Anno 846. Lotharius Imperator audita Hincmari promotione ad sedem Remensem & eiusdem fidelitate erga Carolum Regem, exigit à Sergio litteras ad retractandam Ebbonis Depositionem Treueris. Guntboldus Archiepiscopus Rothomagensis iubetur conuocare Concilium, Hincmarumque citare. At legatis Papæ iuxta conditum non uenientibus, Guntboldus annuente Carolo ex litteris Pontificiis synodum condicit Parisiis, ad quam Ebbonem per Litteras & Legatos vocat: at Ebbo nec venit, nec Vicarium pro se, nec litteras mittit. Itaque habita est an. 847. Synodus Parisiis, cui adfuerunt ipse Guntboldus, Wenilo Senonensis Archiepiscopus cum Suffraganeis suis, Landrannus Turonensis cum suis: Hincmarus etiam cum suis, & ex Concilij sententia Ebboni per litteras omni deinceps administratione Remensis Ecclesiæ interdixerunt, donec iuxta mandatum Papæ se sisteret, atque in Generali Conuentu definitionis sententiam acciperet. Sed ille, inquit Flodoardus, *ad nullam synodum uel ad sedem Apostolicam uocem postea reclamationis, uel repetitionis de sede Remensi aut de ordine suo emisit.*

847. Ad eundem annum refert Auentinus in Germania floruisse Poëtas plurimos Historicos & Diuinæ Philosophiæ Doctores clarissimos: in Sueuia Strabonem Monasterij San-Gallensis Antistitem, Rabanum eodem die Dominica 26. Iunij Archiflaminem Moguntinum, Germaniæ Primum Pontificem factum: In Francia Orientali apud Fuldam Rudolphum Rabani Discipulum eiusque uitæ scriptorem: qui commentarios in omnes sacre historię libros ediderunt; quos GLOSSAM ORDINARIAM uulgo nuncupant. In Francia nostra Hincmarus, Æneas postea futurus Episcopus Parisiensis, Lupus Ferrariensis, Helias Scorigena, Heriboldus Antiffiodorensis, wenilo Archiepiscopus Senonensis præ cæteris flore-

Eodem anno Leo IV. post Sergium in Cathedra S. Petri sedit, eamque tenuit annis 8. mensibus 3. diebus 6. fuit multæ patientiæ & humilitatis, largus pius atque benignus, amator Iustitiæ, in diuinis scripturis uersatissimus, omni denique laudum genere cumularus, ab infantia ob litterarum studia inter Monachos enutritus; quam didicerat morum integritatem in Pontificatu retinuit. Is autem inter cætera statuit, prædecessorum suorum Stephani & Eugenij

Eugenij exempla imitatus, vt iuxta Basilicas claustra & scholæ constituerentur, in quibus clerici Ecclesiasticis imbuerentur disciplinis. Statuit quoque vt Assumptionis B. Mariæ octauæ celebrarentur in Ecclesia Rom: quod ante ipsum non fiebat.

Eo sedente & Lothario imperante Sarraceni nauibus adducti ad littora Heretruræ, plurimis ciuitatibus damna innumera inferunt: deinde Romam properantes omnia suburbana fiebiliter de populantur, Basilicam S. Petri quæ tunc erat extra septa, diripiunt, altare sacrum profanant, spoliant & onusti præda ad naues redeunt. Veriti autem Romani ne deinde locus ille direptionibus pateret, Pontificem rogant, vt quod Leo III. inceperat, perficiat, validisque propugnaculis muniat. spondentes in eam rem omnia sua collaturos. Contribuunt quoque in opus tantum Lotharius, Ludouicus & Carolus, quod anno 848. anno 6. Pontificatus absolutum est.

Anno 848. Rabanus Maurus Magnentius tunc Moguntinus Archiepiscopus Synodum celebrat Moguntinensem aduersus Gothescalcum Theologum, natione Belgam, professione sacerdotem, & vt aliqui scribunt, Monachum, de prædestinatione & redemptione hominum dogmata quædam scriptis & voce spargentem Catholicis auribus malè sonantia: nempe homines inuitabili lege & necessitate prouidentia diuinæ siue inferis siue superis destinatos esse. Ex sententia autem Synodi ad Archiepiscopum suum Hincmarum Belgicæ Primatem remissus est. Sacramento prius dicto nunquam se in Germaniam rediturum. De eo amplius dicitur infra. Huic Synodo dicitur inter cæteros Eginhartus interfuisse tunc Abbas Selingenstadiensis vnâ cum cæteris eiusdem Prouinciæ Abbatibus: cui paulo post defuncto & in Basilica sua Selingenstadiensi tumulato, quam ipse proprijs sumptibus & impensis construxerat, Rabanus ipse vt amico charissimo & Caroli M. quondam Secretario hoc Epitaphium posuit.

Te peto, qui templum hoc ingrederis, ne noscere spernas,

Quid locus hic habeat, quidue tenens moneat.

Conditus ecce iacet tumulo vir nobilis isto,

Einhartus nomen cui Genitor dederat.

Ingenio hic prudens, probus actu atque ore facundus

Exstitit, at multis utilis arte fuit.

Quem Carolus princeps propria nutrit in aula:

Per quem & confecit multa satis opera.

Nam horum sanctorum condigno functus honore

Exquirens Romæ corpora duxit & huc.

Vt multis prosint precibus curaque medela

Ipsusque animæ Regna poli tribuant,

Christe Deus hominum saluator, Reſtor & Author,

Æternam huic requiem da super astra pius.

Nempe Eginhartus reiectis Palatij & Regni negotiis post obitum Caroli in prædio suo de Mullenheim Basilicam extruxerat, diuinisque officiis addixerat, & in honorem SS. Marcellini & Petri dedicarat, quorum corpora ex vrbe Roma sumptibus proprijs in Franciam transferri curauerat. Hic obiter corrigendus error nonnullorum aientium Eginhartum anno 843. obiisse. Certius enim est quod scribit Trithemius, qui omnia Abbatæ Selingenstadiensis scrinia lustrauit, eum huicce Synodo Moguntinæ interfuisse.

Anno 849. Adelolfus, seu Atulphus Rex Anglorum Romam profectus ad Leonem IV. eidem Insulam suam vectigalem facere pergat ex denario S. Petri in gratiam Scholarium Anglicanæ nationis. 849.

Malè Trithemius hocce vectigal ab hoc Principe institutum scribit. Nam vt supra docuimus ex Annalibus Anglicanis Offa II. Adriano tum sedente in Cathedra S. Petri Denarium illum quem vocarunt Romscot in eam rem uouerat. Imo contendunt nonnulli non Offam, sed Inam Occiduorum Saxonum Regem genus illud tribui primum instituisse: at Atulphum auxisse: idque ex Polydoro & Sabellico scribit Genebrardus. Ioannes Laziardus in Epitome Historiæ Vniuersalis sic breuiter hac de re. *Hoc tempore Adulphus Rex qui primus ton*

ius Anglia obtinuit Monarchiam, Romam veniens cum Leone Papa minimum argentum de vnaquaque domo obtulit S. Petro in anno, qui usque hodie soluitur & sterlingus vocatur. Forte Denarius ille, qui in usum & sustentationem pauperum scholarium Anglicanæ Nationis institutus fuerat, conuersus est ab Atulpho ad constructionem arcis S. Petri ad quam omnes Reges Christiani de Regnis suis aliquid contulerunt. Cluuius maliciôsè ait Cantiam & Northumbriam ad redimendum Popularibus suis penitentia onera, id vefligal obstrinxisse Pontifici.

*Hicce temporibus Hincmarus Archipræful Remensis res raptas & Laicis hominibus aut Clericis à Regibus attributas ipsi Ecclesiæ restituere conabatur: & in eam rem à Carolo multiplices litteras impetrauit: quas legere est apud Flodoardum lib. 3. Hist. Rom. in quarum vna sic habet Carolus. *Nonerit omnium Dei fidelium ac nostrorum solertia, quia Res ex Episcopatu Remensi, quas magna necessitate & per omnia inuisti, dum à Pastore sedes illa sancta vacaret, fidelibus nostris ad tempus, unde quoddam temporale solatium in nostro haberent seruitio, commendauimus, electo & ordinato munere S. Spiritus per Dei & nostram dispositionem in eadem S. Sede Hincmaro Archiepiscopo, hoc nostra auctoritatis præcepto cum integritate quidquid exinde nos fidelibus nostris beneficiauimus, præsentialiter restituimus.**

Erat enim iste mos in Regno Gallicano, vt quando sedes aliqua Episcopalis vacabat, Reges sacra ministeria per Chorepiscopos peragi curarent, res vero ac facultates sibi suisque attribuerent: quem peruersum morem petiit Hincmarus à Leone reformari: eumque consuluit per litteras, an ij quos, vt scribit Flodoardus, temeritas Chorepiscopalis ordinasset, & quibus spiritum S. consignando tradere præsumpsisset, iterum ordinandi essent & confirmandi: item an ij, quos Ebbo reuersus postliminio & à Lothario ex Synodali quadam sententia restitutus ordinauerat, rectè essent ordinati.

Legimus quoque apud Flodoardum voluisse Hincmarum Romam proficisci ad obtinendam quorundam Priuilegiorum confirmationem, sed à Carolo retentum scripsisse tantummodo ad Leonem petiisseque suæ sedi confirmari ius antiquum consecrandorum Franciæ Regum: Stephanum enim II. Pipino, Leonem III. Carolo M. Apostolica munia: Alium quoque Stephanum Ludouico Augusto Imperiale Diadema in eadem sede contulisse. Et ad hoc impetrandum ope & auxilio Lothari Imperatoris usum fuisse, quem idem Flodoardus scribit in hanc rem ad Papam destinasse & legasse Petrum Spoletinum & alium Petrum Aretinum Episcopos.

850. Anno 850. Freculphus Monachus olim Fuldensis, deinde Lexouiensis Episcopus Rabani Auditor & Helisachari obit: vir inter doctissimos habitus: scripsit Chronicon cuius primam partem dedicauit Helisacharo præceptori quondam suo, ab initio mundi ad Christi Natiuitatem.

851. Anno 851. 26. April. die S. Richarij obit quoque Paschasius Rabbertus Abbas S. Petri Corbeiensis ad Somonam in Diocesi Ambianensi, vir & ipse doctissimus, ad cuius vitam pertinent multa quæ habet Cellotius Iesuita in Historia Gothescalci. De eo fusius dicitur alibi.

*Eodem tempore Hincmarus auget numerum Canonicorum Ecclesiæ Remensis, fundatque Zenodochium seu hospitale, quod postea in scholam conuersum est: de hac fundatione Flodoardus l. 3. c. 18. *Canonicis huius Remensis Ecclesiæ Hospitale constituit ad susceptionem peregrinorum vel pauperum congruis ad id rebus deputatis cum consensu Coepiscoporum Remensis Diocesis atque subscriptianibus eorundem: ea conditione vt nullo vnquam tempore quilibet Episcopus, vel qualibet persona easdem res cuiquam in beneficium dare, vel in alios usus quocunque modo abstrahere præsumat: neque aliquem censam vel redhibitionem exinde accipiat, sed totum quidquid ex ipsis rebus iuste acquiri poterit, in usus pauperum atque Canonicorum secundum modum descriptum in Priuilegio à se & ceteris Episcopis confirmato expendatur.**

853. Anno 853 habita est 6. Kal. Maias frequens Synodus Sueffione in Sam-Medardenfi Cœnobio ad retractandam Hincmari & Ebbonis causam. Cui inter ceteros affuerunt Rex ipse Carolus, Wenilo Senonensis Archiepiscopus, Amalricus Turonensis, Theodericus Cameracensis Episcopus, Rothaldus Sueffio-

ensis, Agius Aurelianensis Iona successor, Prudentius Trecentis, Lupus Ferrariensis Abbas, Bernardus Floriacensis, Odo Corbeienfis Paschali Rarberti successor. Ercanradus Episcopus Parisiensis non affluit, sed eius litteræ Canonice lectæ sunt, sua & Archiepiscopi Crepiscoporumque suorum manibus confirmata, quas ad petitionem Remensis Ecclesiæ Cleri ac plebis Hinemaro tribuerat.

In hac Synodo pronunciatum est Hinematum rite & Canonicè ordinatum quicquid verò in ordinationibus Ecclesiasticis post depositionem egerat Eubo, secundum traditionem Apostolicæ sedis præter Baptismum, irritum esse, & ordinatos ab eo Gradibus Ecclesiasticis priuatos esse censendos. Quod Decretum Benedictus III. Leonis successor approbavit.

Eodem anno Ercanradus Episcopus Parisiensis obit, cui à Clero substituitur Aneas à Palatinis scholis ad Cancellariatum euectus: de cuius electione fuscè agit Lupus Ferrariensis Ep. 98. nomine Ecclesiæ Parisiensis ad Wenilonem Metropolitanum Senonensem & Suffraganeos, his verbis.

Religiosissimis Patribus & Fratribus Weniloni Metropolitanò Senonicæ sedis Antistiti & Vniuerso Clero eius & cæterarum Ecclesiarum Præsidentibus, quæ in Diocesi memoratæ sedis censentur, cunctis in eis Domino famulantibus Cleris matris Ecclesiæ Parisiorum & fratres Cœnobij S. Dionysij, & S. Germani & B. Genouefæ ac Fossatensis, diuersorumque Monasteriorum vnanimitas præsentem & futuram salutem. Venerabilem pastorem nostrum Ercanradum nuper decessisse, cum longè lateque diuulgatum sit, tum sanctitatem vestram latere non potuit, nosque affici mœstitia de uocatione Patris defuncti, ac sollicitudine permoueri de electione successuri prudentia vestra intelligit. Cum enim principaliter se futurum Dominus Iesus polliceatur cum eis qui Principes Religionis existunt, non patimur diu carere Antistite, cuius doctrinâ ad salutem nostram instituamur, exemplo informemur, benedictionibus in Nomine Domini muniamur. Eius ut pote bonorum omnium auctoris nequaquam nos cura destitutos sursum credimus, dum ipse curas nostras sua clementia suscipit & vota vtrouersâ benignitate præuenit. Namque ipse in cuius manu cor Regis est, gloriosi D. nostri Caroli, quemadmodum plenè confidimus, menti insudit, ut eius nos regimini committeret, quem in diuinis & humanis rebus sibi fidissimum multis argumentis probasset. Igitur Dei pronam in nos amplectentes misericordiam & Regis nostri piam suscipientes providentiam, Aneam cuius præconia præsumimus, concorditer omnes eligimus. Aneam Patrem & Aneam Pontificem habere optamus. Quamuis enim tanta providentia ac probitate præcellentissimus Rex noster polleat, ut solum eius Iudicium de viro memorato posset sufficere, tamen conditionis humanæ non nescij futurarumque curiosi rerum nos ipsi propositum ac motes longè prius inspeximus & inter graues probatasque personas & sanctitate feruentes, hunc quem Antistitem habere cupimus, ut nunc palam est absque errore annumerauimus. Proinde sancti patres, ne dilatione Diuini & Regij Beneficii torqueamur, sed nobis suspensis, nobis desiderantibus, nobis flagitantibus ponatur celeriter lucerna super candelabrum, ut lumen veritatis populus Dei videat, & amula deuotione præfulis vestigia tenens sempiternæ beatitudini præparetur. Professionem vero nostri consensus in Aneam Deo annuente per vestrum ministerium nobis futuram Antistitem subscriptionibus nostris certatim roborauimus, ut nostra vnanimitate comperta votum summa præparantia compleatis.

Ad hæc rescribunt Wenilo & Suffraganei apud eundem Lupum Ep. 94. vehementer se probare electionem huiusmodi summæ Canonicam propter tanti viri sibi & omnibus cogniti excellentiam & merita. *Quis enim, inquit, uelleuiter tetigit Palatium, cui labor Aneæ non innotuit, & feruor in Diuinis rebus non apparuit? quamobrem Electionem vestram in eo factam Deo propitio libenter sequimur, ut eum profuturum populo eius ad dignitatem Pontificatus promouendam concorditer decernamus.*

Nec mirum si Aneas manu & calamo Lupi vutur: erant enim amicissimi. Vnde Lupus eum rogat Ep. 119. ut Neptis suæ filio Beneficium aliquod Ec-

clerasticum conferat eidemque Tutorem constituat. Et Ep. rrs. eundem rogat, ut data occasione Carolum interroget, num sibi velit etiam præmij seu stipendij partem facere, quod professoribus Palatinis promiserat, sibi que etiam nuper pollicitus fuerat, se verò libenter & vitro ad docendum rediturum. Sic ergo ille ad *Aneam*.

Garissimo suo Ænea Lupus Æternam salutem. Doctrina studiosissimo Regi nostro, quemadmodum vobis post alia, intentionem meam aperui, quod LIBERALIVM DISCIPLINARVM laborem recolendo & alios instituendo fauente totius boni authore Deo vellem repetere, si etiam ipse habiturus Præmij communionem sua indulgentia concessisset. Quod votum meum sereno vultu sermonibusque blandis amplexus, ut ad effectum valerem perducere, se curaturum promisit, id vobis continuo significandum credidi, ne oblata occasione nesciretis ad tanta rei admissum quibus esset inuitandus alloquis.

Idem fere rescribit ad Ludouicum Abbatem San-Dionysianum Caroli Regis consanguineum, sibi scilicet in animo esse, cum omnia bona sua in expeditione Aquitanica & Burgundica amisisset, professionem litterarum resumere. *Curio etiam si Deo placet, quod didici & semper disco, docere: quas res, præter ultimam, ea enim velut Reipubl. inutilis iudicaretur, qua meo iudicio caterarum est gravissima, si me euocare voluerit ad Comitatum Regium, quæso suggerite. Et quanquam ille Ep. 1. ad Eginhartum conqueritur de inopia Magistrorum & litterarum depressione, fateretur tamen Ep. 35. liberales artes præsertim eloquentiam, reuiuiscere cæpisse. Reuiuiscetem, inquit, in his nostris Regionibus sapientiam quosdam studiosissime colere pergratum habeo. Qua vero in re sapientia illa consistat, indicat postea. Etenim plerique ex eo cultum Sermonis quarimus, & paucos admodum reperias, qui ex ea morum probitatem, quod longe conducibilis est, proponant addiscere, & lingua vitia reformidamus & purgare contendimus, vitia vero delicta parui pendimus & augemus.*

855 Anno 855. Leone Pontifice defuncto sedes vacat 15. diebus: & tandem illi successus est Benedictus III. natione Romanus, Patre Patrodo, vir sanctissimus, qui cum à populo & Clero nec non nobilibus Romanis vrgeretur, ut electioni de se factæ præberet assensum, multis cum lachrymis genua flectens flebili voce dixisse fertur Rogo vos Fratres ne me in eam deducatis Ecclesiam, quia tanti culminis non sufficio ferre grauamen. At illi nihilominus renitentem ad Lateranensem Ecclesiam deducentes in Solio Pontificio collocarunt.

Eodem Anno Lotharius Imperator Reipub. curâ se abdicat, conuocatisque Proceribus tres Imperij partes tribus filiis assignat Ludouico maiori natu Imperium, Romam & Italiam: Lothario Lotharingiam. Carolo minori Galliam Narbonensem & Burgundiam. Ipse apud Cœnobium Prumiense, quod in agro Treuirensi situm est, Monachum induit, vbi paulo post obiit.

856 Anno 856. die 4. Febr. obiit Vltimus Discipulorum Alcuini Rabanus Magnentius in Fuldensi Cœnobio à pueritia litteris imbutus: deinde Monachus, postea Abbas, postremo Archiepiscopus Moguntinus. Ipse adhuc viuens hoc sibi Moguntia composuit Epitaphum.

*Lector honeste, meam si vis cognoscere vitam
Tempore mortali, discere sic poteris.
Urbe quidem hac genitus sum, ac sacro fonte renatus:
In Fulda posthac dogma sacrum didici.
Quod Monachus factus Seniorum iussa sequebar,
Norma mihi vita Regula sancta fuit.
Sed licet incaute hanc nec fide semper haberem,
Cella tamen mihi met mansio grata fuit.
Ast vbi iam plures transissent temporis anni,
Conuenere viri vertere facta loci.
Me abstraxere domo inualidum Regique tulere,
Poscentes fungi Præsulis officio.
In quo nec meritum vita, nec dogma repertum est,
Nec Pastoris opus iure beneplacitum.
Promptus erat animus, sed tardans debile corpus,
Feci quod poteram, quodque Deus dederat.*

*Nunc rogo te ex tumulo, frater dilecte, iuuando,
Commiendes Christo me vs precibus Domino.
Iudicis aeterni me ut gratia saluet in auum,
Non meritum aspiciens sed pietatis opus.
Raban nempe mihi nomen, & lectio dulcis
Diuina legis semper ubique fuit.
Cui Deus omnipotens, tribuas caelestia Regna,
Et veram requiem semper in arce Poli.*

Anno 857. Normani iterum Lutetia Suburbana diripiunt, depopulantur & incendunt, praesertim vero Basilicam S. Petri in monte Leucotitio Aedemque Sagenouefianam: vt legitur in Annalibus Bertinianis ad hunc annum. Dani Sequana insistentes, cuncta liberè vastant, Lutetiamque Parisiorum aggressi Basilicam B. Petri & S. Genouefa incendunt. Idem legitur in Chronico de Gestis Normanorum in Francia. De hac flebili Aedis San-Genouefianæ per Normanos combustione sic habet Stephanus Tornacensis ep. 164. ad Episcopum Londinensem. *Patres vestri secundum carnem Gentili adhuc ritu ac superstitione desenti Gallias inuadentes in fortitudine brachij sui & in robore virium suarum, vrbes, castella, ceterasque munitiones ceperunt, vicos, villas & agros vastarunt, homines alios in pradam & captiuitatem abduxerunt, alios in ore gladij percusserunt, loca sancta incendio ac ruina ad solum vsque deicerunt. Inter alias, quod sine suspirio ac singultu referre non possumus, aut debemus, Ecclesiam Apostolorum Petri & Pauli, in qua B. Virgo Genouefa requiescit in corpore, regali ope & opere constructam Musiuo intus & extra, sicut Reliquia adhuc restantur, ornatam & depictam miserabili concremarunt incendio, nec Sacro loco parcentes, nec B. Virgini, aliisque sanctis, qui ibi requiescunt, venerationem exhibentes. Tandem per Dei gratiam Barbaries illa antiqua Christiana mansuetudine mitigata est & mutata; & Septentrionale frigus calore fidei liquefactum reiectis idolis Creatorem suum recognouit.*

Anno 858. defuncto Benedicto assumitur ad Pontificatum Nicolaus I. natione Romanus, Patre Theodoro, sedetque annis 9. mensibus 2. diebus 20. vir sanctissimus, & cui post Gregorium Magnum vix vllus in Romana sede comparandus extitit, cuius consecrationi interfuit Anastasius Bibliothecarius, quamque Ludouicus Augustus Lotharij filius suâ praesentiâ cohonestauit & confirmauit. Erat autem ille aspectu pulcher, eloquio facundus, zelo feruentissimus, sermone blandus & humilis, consilio fortis, Regum ac Tyrannorum prope Dominus: dici enim non potest, quantâ ille authoritate orbi terrarum praesuerit, quàm fuerit Impiis terribilis, quantâ vi & constantia Imperatores, & Reges legibus Ecclesiasticis subdiderit, vno verbo quam sublimem Pontificatum reddiderit. Lotharium Ludouici Augusti fratrem, qui Thietbergam seu Riebergam vxorem legitimam ducta Gualdradâ pellice repudiauera, exortem esse voluit Christianæ communionis. Theugaldum Treuirensis & Guntarium Coloniensem Archiepiscopos, qui fautores & adiutores criminis fuerant, de sedibus deiecit. Sic malè tractati Imperatorem ad eunt, Papæ tyrannidem obtendentes citra Principum & Synodorum suffragia sententiasque Episcopos exauthorantis: sed frustra: non est ausus Imperator mutire. Hinc Teugaldus sibi melius consulens parat Nicolao: Guntarius sententiam excommunicationis & depositionis in se latam nihili faciens sedem repetit, sed malo suo: turpius enim eiectus est vt infra videbitur.

Extant multa huiusce Pontificis Decreta, & praesertim ea quæ ad authoritatem supremæ sedis supra Reges & Imperatores pertinent: ad quos scribens, *Vbinam legistis*, inquit, *Imperatores Antecessores vestros Synodalibus conuentibus interfuisse nisi forsitan in quibusdam, vbi de fide tractatum est, qua vniuersalis est, qua omnium communis est; qua non solum ad Clericos, verum etiam ad Laicos & ad omnes omnino pertinet Christianos.* Hæc habet dist. 96. & addit. *Satis euidenter ostenditur à seculari potestate nec solui posse prorsus nec ligari Pontificem, quem constat à Principe Pio Constantino Deum appellatum, cum nec posse Deum ab hominibus iudicari manifestum sit. Sed & Theodosius minor sanctæ synodo scribens Ephesina prime dixit, Deputatus est ergo Candidianus magnificentissimus Comes strenuorum Domefti-*

corum transire usque ad sacratissimam Synodum nostram, & in nullo quidem qua faciendae sunt de piis dogmatibus quaestiones seu expositiones; communicare: illicitam namque est eum qui non sit in ordine sanctissimorum Episcoporum, Ecclesiasticis intermisceri tractatibus.

De Scholis
Publicis in-
stituendis.

Eodem anno Episcopi Gallicani in Concilio Carisiaco de Cressy sur l'Oise, articulos quosdam condiderunt de Regimine Regni: vnum verò de Palatinis Scholis inseruerunt: sic enim compellant Carolum. *Domum vestram domesticam sic nutrite, regite & disponite, ut quando Regni populus ad vos conuenierit, in vobis & Domesticis vestris videant qualiter se atque domum, quanta humilitate atque castitate, quam sobrietate, quam iustitiam, quam pietate nutrire & disponere debeant & gubernare. Quidam sicut Quidam sapiens dixit, secundum mores Domini erit familia custodita. Et ideo DOMVS REGIS SCHOLA DICITVR ET DISCIPLINA, quia non solum Scholastici, id est disciplinati & bene correcti sunt, sicut alij, sed potius ipsa SCHOLA, qua interpretatur DISCIPLINA, id est CORRECTIO dicitur.*

859.

Cum autem nonnulli hisce temporibus, qui sibi videbantur supra ceteros sapere, plurimos errores spargerent circa praescientiam diuinam, praedestinationem, liberum arbitrium, item circa corpus & sanguinem Christi, adeo ut synodi synodis, Episcopi Episcopis aduersarentur & in contrarias sententias abirent; cuius dissidii author fuerat Gothescalcus, Episcopi Gallicani apud Saponarias in Tullensi Diocesi an. 859. congregati concilium inierunt plurium Scholarum Publicarum erigendarum, in quibus tam humaniores litterae, quam sacrae disciplinae docerentur, quasi non sufficiente toti Galliae vna Palatina: atque eam ob rem Principes deprecari constituerunt, ut eas sua autoritate instituerent. *VT SCHOLAE Sanctarum Scripturarum & humanae quoque litteraturae, unde annis praecedentibus per Religiosorum Imperatorum studium magna illuminatio Ecclesiae & eruditionis utilitas processit, deprecandi sunt Pij Principes nostri, & omnes fratres & Coepiscopi nostri instantissime commonendi, ut ubicumque omnipotens Deus idoneos ad docendum, id est fideliter & veraciter intelligentes donare dignetur, constituentur ubique SCHOLAE PVBLICAE, scilicet ut utriusque eruditionis & diuinae scilicet & humanae in Ecclesia Dei fructus valeat accrescere. Quia quod nimis absurdum est & peruersum maxime, diuinae scripturae verax & fidelis intelligentia ita iam dilabitur, ut vix iam eius extrema vestigia reperiantur: & idcirco ingenti cura & summo studio remedium procurandum est. Huic Synodo subscripsit Aeneas Episcopus Parisiensis.*

Hinc patet iam ante fuisse quidem à Carolo M. & Ludouico Pio institutas SCHOLAS PVBLICAS, sed iniuriâ temporum magnâ ex parte tum pœne contabuisse: ac proinde admonendos fuisse Principes, ut ei rei incumbere, & Episcopos, ut si quos inuenire possent viros doctos, eos ad docendum propellerent. Hinc quoque patet SCHOLARVM PVBLICARVM necessitas, nempe ad coercendas hæreses, quæ tum præualebant, propterea quod minus studiosè sacrae scripturae docerentur & humaniores litterae negligenter. PALATINAS certe Scholas ut repararet noster Carolus, nulli labori, nullis impensis pepercit: unde quaque enim viros doctissimos euocauit, & liberalitate sua atque præmii ad docendum inuitauit: licet enim bellis externis & domesticis frequenter distineretur, si quid tamen habebat otij, cum viris doctis piisque illud ad Ecclesiae decus & ornamentum pacemque conferebat. Qua de re eum vehementer laudat Nicolaus Pontifex Ep. pro Rothado Episcopo Sueffionensis. *Laudanda est, inquit, frequens conuersatio & assidua cum Ecclesiasticis viris & cum Sapienibus vestra sedulitas, quam circa utilitatem Ecclesiarum Dei vos habere auditu gratulabundo concipimus.* Sed de hoc Caroli studio dicitur infra pluribus. Vnum est quod hic omittere non licet, frequentibus synodis eum praesentem affuisse, & Patris Auique exemplo plurimas sanctiones Regno & Ecclesiae viles edidisse.

860.

Anno 860. habita est synodus Tullensis 14. Prouinciarum de Quaestione praesertim praedestinationis & cæteris Gothescalcianis, quæ Ecclesiam Gallicanam à duodecim aut quatuordecim circiter annis turbauerant & distraxerant. Rem prout gesta est, quantum ad historiam attinet, hisce Annalibus inferere non erit inutile, quoniam & Academici nostri in ea partem habent. Igitur ut rem ab ipso

initio areffamus, Gothescalcus natione Belgæ, Presbyter, vt aliqui scribunt, vel vt alij, Monachus, vt vt sit, enutritus in cœnobio Orbacensi Diœcesis Sueffionensis, vir tam sacris, quàm humanioribus litteris imbutus, præsertim verò in D. Augustini lectione versatissimus fuit, vt docet Walafridus Strabo in Carmine ad Gothescalcum: at in multis certè nimis curiosus: quamobrem reprehenditur à Lupo Ferrariensi, quem per litteras consulerat de visione Beatifica, an scilicet Beati Deum visuri essent oculo corporeo, an oculo mentis & spiritualiter. Ille vero Ep. 30, quia nouerat ingenium viri, admonet ne nimis alta scrutetur, & quæ supra se, ne inuestiget curiosius. Proinde, inquit, *semper soluendo & nunquam persoluendo Charitatis debito, te, suspiciende Frater exhortor, vt nequaquam ultra in talibus tuum ingenium conteras, ne his ultra quam oporteat, occupatus, ad utiliora vestiganda siue docenda minus sufficias. Quid tantopere queramus, quod nobis nosse nec dum forsitan expedit? certè diuinitus illustrata mens Deo loquitur. Uocatus non uidis Dominum absque te, quæ preparasti expectantibus te. Et nos ineffabilis illius visionis plenissimam rationem complecti animo, concretis uitiorum sordibus adhuc granato desideramus?*

Ille circa an. 847. Presbyter consecratus à Rigboldo Chorepiscopo Remensi peregrinationem suscepit ad limina Apostolorum, prout id pluribus moris erat illis temporibus. Inde rediens inuisit Eberaldum Comitem in Gallia Cisalpina; apud quem aliquandiu commoratus cum Nottingo Episcopo Quæstionem forte mouit de gemina prædestinatione secundum mentem Augustini: at iste non satis fidens viribus Rabanum consulit, rogatque vt contra Gothescalcum scribat; quod facit Ep. ad Nottingum, simulque Eberaldum Comitem monet, vt prauæ Doctrinæ sparsorem domo expellat, aut ab errore deducat.

Gothescalcus nolens pro hæretico haberi, prædictæ Rabani Epistolæ respondet per Libellum, in quo de duplici prædestinatione differit, de voluntate Dei, de Christi morte pro omnibus hominibus, ac denique de libero arbitrio iuxta mentem Augustini. Rabanus Concilium in eam rem habet Moguntia an. 848. ei se sistit Gothescalcus & libellum fidei tradit. Quo lecto, seu intellecto seu non intellecto interea condemnatur, & remittitur ad Hincmarum Archiepiscopum Remensem, vt sub custodia habeatur & recludatur.

Anno 849. Habetur Synodus Caristaca de mandato Regis Caroli, cui inter-sunt 12. Episcopi & nonnulli alij viri Ecclesiastici, eidemque iubetur se sistere Gothescalcus. Comparet, interrogatur, auditur & damnatur triplici de causa 1. quia fuerat ordinatus à presbytero Chorepiscopo Remensi non habente potestatem ordinandi. 2. quia sacerdotio abusus fuerat prauè agendo & prauè docendo. 3. quia contra propositum Monachi Ecclesiastica & ciuilia negotia & iura conturbabat.

Et ob id triplici pœna afficitur, depositione seu interdicto, verberibus, carcere. Prima visa est nonnullis iniqua, quia illis temporibus solebant fieri ordinationes per Chorepiscopos. Altera crudelis & barbara. Tertia dura & inhumana propter diuturnitatem.

Tam malè ergo affecti viri docti status multos mouit ad miserationem & ad inquirendum in causam. Imprimis verò Amulo præsul Lugdunensis & tota eius Ecclesia inter omnes Gallicanas doctissima de pœnis questi sunt. Hincmarus præcipuus Gothescalci aduersarius rescripsit ad præfulem verbera non fuisse Gothescalco inflicta ex sententia Synodali, sed eum ab Abbatibus & Monachis sui ordinis, nempe Benedictini iuxta regulam S. Benedicti fuisse flagellis ad iudicatum propter insolentiam. In Ep. verò ad Nicolaum Papam, quæ legitur apud Flodoardum nec depositionis, nec verberum, sed solius carceris mentionem facit, quasi ea sola pœna legitima fuerit & Synodalis. Ecclesia autem Lugdunensis lib. de 3. Epistolis, *Illud proorsus, inquit, omnes non solum dolent, sed etiam horrent, quia inaudito irreligiositatis & crudelitatis exemplo tandem ille miser flagellis trucidatus est, donec sicut narrauerunt nobis qui presentes aderant, accensum coram se igne libellum in quo sententias scripturarum siue SS. Patrum sibi collegerat, quas in Concilio afferret, coactus est iam pœne emoriens suis manibus in flammam projicere, incendio concremare.*

Contra 3. verò pœnam, quæ scilicet Monasteriali custodiæ mancipatus est;

scilicet in Altum villari Cœnobio Diœcesis Remensis, præterquam quod in eo quoque reprehensus est Hincmarus, quod eum non ad Orbacense Sueffionensis diœcesis, vbi ille enutritus fuerat, remississet, sed sub sua potestate in sua Diœcesi retinuisset, sic eadem Ecclesia scribit. *illa eiusmodi hominis miserandi tam longa & inhumana in Ergastulum per tot annos damnatio, aliqua vt credimus compassionis benignitate & consolatione fuerat temperanda, vel etiam remouenda.* Neque tamen diuturnitas carceris eum à concepta sententia dimouet, in defensione doctrinæ suæ semper seu constans, seu obstinatus manet: duasque edit fidei confessiones; vnã breuiorem, alterã longiorem. Postquam dimissa est Synodus prædicta, Hincmarus suspicatus Prudentium Tricassinum ei non subscripturnum, dat ad eum litteras, quibus queritur suam sibi præsentiam substrahi, significatque se ab eo consilium querere velle de statu & compressione Gothescalci, intimans quid de ipso actum iudicatumque fuerat in Synodo, quo eum reclusum tenebat iudicio, quod multis modis eum conuerti tentauerit: an in Cœna Domini vel in Pascha debeat eum admittere ad audiendum sacrum officium, vel accipiendam communionem. Hæc & alia Flodoardus l. 3. c. 21.

Dum autem ab Hincmaro & fautoribus oppugnatur, alij eiusdem defensores se profitentur, vt testatur ipse Hincmarus c. 2. lib. de prædestin. Rattramnus Corbeiensis Monachus in Ep. ad Amicum, qua refutat Hincmari Ep. ad Reclusos. Prudentius Episcopus Tricassinus vir eximie sanctitatis Opusculum edit, quod Synodi Parisiensis ordinatione mittit ad Hincmarum & Pardulum Laudunensem Episc. cuius restat sola præfatio: Lupus Ferrariensis in Ep. ad Carolum auctoritatibus SS. Patrum Prudentij sententiam confirmat. Lupus Seruatus Moguntinus presbyter libellum edit de 3. Quæstionibus, scilicet de Libero Arbitrio, gemina prædestinatione & Morte Christi. Rattramnus quoque iussu Caroli duplici libello aperit, quid de prædestinatione sentiat. Easdem partes tuetur Ecclesia Lugdunensis.

Rex Lupi Ferrariensis & Rattramni opera sibi oblata tradit Hincmaro an. 851. Hincmarus Amalario & Ioanni Scoto Erigenæ Magistris Palatinis eadem tradit examinanda. Isti contra Gothescalcum scribunt, sed perierunt Amalarij scripta. Scoti librum, seu potius selecta quædam illius Capitula Vvenilo Archiepiscopus Senonensis mittit ad Prudentium Tricassinum, contra quæ iste librum edidit, cui erat pro titulo. LIBER IOANNIS SCOTI CORRECTVS A PRUDENTIO.

Mittuntur eadem opera ad Ecclesiam Lugdunensem, quæ per M. Florum Diaconum respondet libro, qui inscribitur aduersus Scotum; & per Remigium Archiepiscopum Amulonis successorem respondet tribus Epistolis, Hincmari ad Amulonem, Parduli ad eundem, Rabani ad Nottingum: quo libro Gothescalci doctrinam probat esse Orthodoxam & tenendam. Præterea idem Remigius alium librum edit sub hoc titulo, ABSOLVTIO QVÆSTIONIS DE GENERALI PER ADAM DAMNATIONE ET SPECIALI PER CHRISTVM EX EADEM EREPTIONE ELECTORVM.

Ita incalcescentibus animis Carolus Carisiacam iubet haberi Synodum eique se præsentem exhibet. Ibi Hincmarus & alij tum Episcopi, tum Abbates & viri Docti 4 edunt Capitula contra doctrinam Gothescalci, iisdemque tam Rex quam ipsi subscribunt, præter Prudentium Tricassinum, qui paulo post vocatus à Wenilone ad Synodum Senonensem de consecratione Æneæ Episcopi Parisiensis Electi, infirmitate detentus per Vicarium scripsit se illi consecrationi consentire, si modo Æneas his 4. Capitulis subscribat. 1. liberum arbitrium semper ad omne opus bonum Dei gratia indigere. 2. quosdam impenetrabili iudicio prædestinatos esse ad pœnam. 3. Christi sanguinem pro solis credentibus fufum. 4. omnes quoscunque vult saluare, & quicunque non saluantur, penitus non esse illius voluntatem vt saluentur. Similiter Ecclesia Lugdunensis contra 4. Capitula Carisiaca librum euulgar, de tenenda veritate scripturæ. Quatuor autem Capitula Carisiaca hæc fuerunt. 1. Vnam esse tantum Dei prædestinationem. 2. de libero arbitrio per gratiam seruato, 3. de voluntate quam habet Deus saluandi homines. 4. de morte Christi pro omnibus.

855. Anno 855. habetur Synodus Valentina. Trium Prouinciarum, Lugdunensis Vicennensis

Vienncnsis & Arelatensis , cui præest Remigius Antistes Lugdunensis , & in ea eduntur 4. Capitula , 4. Carisiacis opposita , condemnanturque 19. Ioannis Scoti capitula.

859.

Anno 859. Synodus Lingonensis ex iisdem Prouinciis habetur præsentate Carolo Caluo : in qua Valentinae definitiones comprobantur & confirmantur. Paulo post Tullensis ex 12. Prouinciis congregatur per Remigium , ibique nihil planè videtur definitum , sed propter commotionem Hincmari & aliorum , ad futuram primam Synodum remittitur. Interim mittuntur Romam ad Nicolaum Canones Lingonenses & Valentini , & ab eo approbantur teste Prudentio in Analibus vt facetur Hincmarus Ep. 24. ad Egilonem , & Chronico Bertiniano ad hunc annum , vbi sic legitur. *Nicolaus Pontifex Rom. de gratia Dei & libero arbitrio , de veritate gemina predestinationis , & sanguine Christi , vt pro credentibus omnibus fusus sit , fideliter confirmat & Catholicè decernit.*

Anno 860. habetur Synodus Tullensis 2. ad quam conueniunt 14. Prouinciarum Prælati : in qua Capitula supradicta confirmantur tacente Hincmaro. 862. Hincmarus de Gothescalco ad Nicolaum Papam scribit , sed sibi subratum inuenit , vt testatur ipse Ep. 24. ad Egilonem. Iubet autem Nicolaus per Legatos suos Synodum haberi Metis , ibique de negotio Gothescalci agi : habitaque est an 863. Mense Iunio , queritur vero Hincmarus tardiusse ad eam vocatam , quàm vt conuenire posset. Et in eam rem extat apud Flodoardum eius ad Nicolaum Ep. an. 864. missa , in qua de toto negotio Gothescalci fusè differit. Nihil autem ad id Pontifex , sed solum hoc , vt res absoluat. Interim moritur Gothescalcus , & diffidium quiescit.

860:

Porro hanc fuisse doctrinam Gothescalci scribit Hincmarus ad Nicolaum I. *dicebat quod veteres Prædestinatiani dixerunt , quoniam sicut Deus quosdam ad vitam æternam , ita quosdam prædestinauit ad mortem æternam.*

2. *quod Deus non vult omnes homines saluos fieri , sed tantum eos qui saluantur.*

3. *Quod non pro totius mundi redemptione , id est pro omnium salute & redemptione D. & saluator noster I. C. sit Crucifixus & mortuus , sed tantum pro his qui saluantur.*

4. *Quod exponens Petri sententiam , Eum qui emit eos , Dominum negantes , sic dicebat. Baptismi sacramento eos emit , non tamen pro eis crucem subiit , neque mortem pertulit , neque sanguinem fudit.*

5. *Quod audacior Prædestinatianis , dicebat Deitatem S. Trinitatis trinam esse. Deinde subdit esse alia plura , quæ ipse Gothescalcus & alij plures in Gallia diceant sanæ fidei aduersantia , plura quæ mente recundant , ea tamen eloqui non præsumere orthodoxi Regis Caroli tempore.*

6. *Quod postquam primus homo cecidit , nemo ad bene agendum libero possit vti arbitrio. Hæc habet in Ep. ad Amulonem.*

Postremo subiungit. *Præfatum autem Gothescalcum , si vestra autoritas mihi scripserit , vt eum a custodia soluam , & aut vt ad vos eundi , vt per vos eius doctrinam experiamini , aut ad quemcumque ex nomine designatum pergendi licentiam donem (quia vt melius ipsi scitis , sicut absolutè quisque regulariter ordinari non valet ; ita nisi ex ipsius consensu , cuius esse dimoscitur , certa persona commendandus , & ad certum locum Monachus , vel quisque sub regula constitutus à loco suo absolui iuxta regulas sacras non valet) vestris inssionibus non resultabo. Tantum vt autoritatem vestram habeam ; ne tantorum Episcoporum iudicium mea presumptione parui pendere videar.*

Fautores & defensores Gothescalci multa male illi ab Hincmaro imposita esse contendebant. 1. *Quod vellet Gothescalcus Deum prædestinare homines non tantum ad pœnam , sed etiam ad culpam , ita vt non possent aliud esse , quam iuxta id quod erant à Deo prædestinati : id falsò aiebant affingi , vt patet ex eius duplici confessione , & ex verbis Ecclesiæ Lugdunensis in lib. de 3. Epistol. vbi sic habetur.*

Queritur in presenti disputatione , non illud , utrum impios Deus & iniquos prædestinauerit ad ipsam impietatem , & iniquitatem , id est , vt impij & iniqui non esse non possent. Quod nullus omnino moderno tempore dicere vel dixisse inueni-

ur : quod est utique immanis & detestabilis blasphemia : sed illud potius quaritur, utrum eos quos veraciter omnino præsciuit proprio vitio impios & iniquos futuros & in suis impietatibus atque iniquitatibus usque ad mortem perseveraturos, iusto iudicio suo prædestinaverit, æterno supplicio puniendos. Præterea ipsūmet Hincmarum falsum fuisse in lib. de prædest. c. 15. dicere Gothescalcum & eius affines, Deum prædestinasse Reprobos ad interitum, non ad peccatum. De cæteris Capitibus idem confirmabant, de quibus consulendi, qui fusius ea de re scripserunt. Nobis id meminisse satis sit ad historię illustrationem.

Quod autem ad Amalarium & Ioannem Scotum attinet, malè omnino ab Ecclesia Lugdunensī habiti sunt, quasi indigni, quorum scripta refellerentur. Quod autem inquit lib. 1. de 3. Epist. inter cæteros qui de tanta questione, diuina scilicet præscientiæ & prædestinationis apud eos scilicet Hincmarum & Hincmarianos, scripsisse memorantur, etiam Amalarius ponitur & Ioannes Scotus ab eis ad scribendum compulsus esse refertur : multum sanè & dolenter accepimus, ut Ecclesiasticè & prudentes viri tantam iniuriam sibi ipsi fecerint, ut Amalarium de fidei ratione consulerent, qui & verbis & libris suis, mendaciis & erroribus & fantasticiis atque hereticis disputationibus plenis omnes pæne apud Franciam Ecclesias, & nonnullas etiam aliarum regionum quantum in se fuit, infecit atque corruptit, ut non tam ipse de fide interrogari, quàm omnia scripta eius saltem post mortem ipsius debuerint igne consumi, ne simpliciores quique, qui eos multum diligere & legendo frequentare dicuntur, eorum lectiōe & inaniter occuparentur & perniciosè fallerentur & deciperentur. Hæc de Amalario Ecclesia Lugdunensī.

Quis vero fuerit ille Amalarius ambigitur. Nam hocce seculo duos Amalarios viros doctos fuisse comperimus, Fortunatum scilicet Archiepiscopum Treuirensē, quem obiisse ferunt an. 814. aut saltem an. 817. quo Hetris Treueris sedisse legitur ; & Amalarium Metensī Ecclesiæ Diaconum, quem in Concilio Aquisgranensī Regulam Canonicorum scripsisse commemorant, & an. 827. libros 4. Officiales dictos edidisse, missumque Romam ad Gregorium IV. à Ludouico Pio antequam Antiphonarium componeret : illum denique vixisse ad annum vsque 836. Itaque necesse est, ut tertius fuerit Amalarius, qui hisce temporibus aduersus Gothescalcum scripsit, quæ quidem disputatio ab anno circiter 847. ad an. vque 864. perducta est. Porro nullum extat huiusce Amalarij opus, quod hætenus in vulgus prodierit.

De Ioanne vero Scoto Erigena sic habet eadem Ecclesia Lugdunensī post ea verba quæ de Amalario retulimus. *Et quod maioris est ignominia ac opprobrii Scotum illum ad scribendum compulerunt, qui sicut ex eius scriptis verissimè comperimus, nec ipsa verba scripturarum adhuc habet cognita. Et ita quibusdam fantasticiis adiuuentionibus & erroribus plenus est, ut non solum de fidei veritate nullatenus consulendus, sed etiam cum ipsis omni irrisione & despectiōe dignus scriptis suis, nisi corrigere & emendare festinet, vel sicut demens sit miserandus, vel sicut hereticus anathematizandus.*

Hunc hominem tunc adhuc iuuenem & Dialecticis ratiocinationibus plenum valde alibi eadem Ecclesia insectatur, quod dicere auderet se quæcumque aduersus fidem proponerentur, posse Philosophiæ præceptis & sophismatis soluere : hanc enim definitionem seu Thesim ab eo propositam fuisse aiebat. **QUADRIVIO REGVLARVM TOTIVS PHILOSOPHIÆ. Omnem Quaestionem solui, duasque prædestinationes non esse.** Et contra eum Librum edidit & incepit his verbis.

In nomine D. I. C. incipit libellus aduersus cuiusdam Vaniloqui homini s, qui cognominatur Ioannes, ineptias & errores de prædestinatione & præscientia Diuina & de vera humani arbitrii libertate. Venerunt ad nos cuiusdam Vaniloqui & garruli hominis scripta, qui velut de præscientia & prædestinatione Diuina, humanis, & ut ipse gloriatur Philosophicis argumentationibus disputans nulla ratione reddita, nulla scripturarum siue SS. Patrum auctoritate prolata velut tuenda & sequenda sola sua præsumptione definire ausus est. Et paulo post. Sed quia à multis, ut audimus, idem homo quasi scholasticus & eruditus admirationi habetur, & talia garriens siue scribens alios ad hæsitatiōem deducit, alios quasi magnum aliquid dicat, erroris sui sequaces efficit, omnes tamen auditores & admiratores suos inani verbositate & ventosa loquacitate pernicio-

simè occupet, ut non Diuinis Scripturis, non auctoritatibus paternis se humiliter submittant, sed eius potius deliramenta sequantur, necessarium omnino duximus, ut studio Charitatis & debito nostri loci atque ordinis eius insolentia auctore Domino responderemus.

Quis autem & vnde fuerit ille Ioannes, intelligimus ex Rogerio Houedensi sic de illo scribente in priori parte Annalium. *Tempore Elfredi Regis, inquit, venit in Angliam Ioannes Scotus vir perspicacis ingenij & multa facundia, qui dudum relicta patria Franciam ad Carolum Caluum transferat, à quo magna dignatione susceptus familiarium partium habebatur, transigebarque cum eo tam seria quam ioca indiuiduisque comes & mensa & cubili erat, multaque facetia ingenique leporis, quorum exempla hodieque constant, ut sunt ista. Assederat ad mensam contra Regem ad aliam mensa partem. Proecedentibus poculis consumptisque ferculis Carolus fronte hilarior post quadam alia, cum vidisset Ioannem quiddam fecisse, quod Gallicanam comitatem offenderet, urbane increpauit & dixit. Quid distat inter Scotum & Sotum? retulit ille solemne conuicium in auctorem, & respondit, Mensa tantum. Quid hoc dicto facetius? (imò quid impudentius?) interrogauerat Rex de morum differenti studio; respondit Ioannes de loci distante spatio. Nec verò Rex commotus est, quod miraculo scientia ipsius captus aduersus Magistrum nec dicto insurgere vellet, sic enim eum vsitate vocabat. Item cum Regi conuiuanti Minister patinam obtulisset, qua duos pisces prægrandes adiecto vno minusculo contineret, dedit ille Magistro accumbentibus duobus iuxta se Clericis departiretur: erant illi gigantea molis, ipse perexilis corporis. Tum qui semper aliquid honesti comminisceretur, ut Latitiam conuiuantium excitaret, retentis sibi duobus maioribus, vnum minorem duobus distribuit. Arguenti iniquitatem partitionis Regi, imò inquit, bene feci & aequè. Nam hic est vnus parvus de se dicens, & duo grandes, pisces tangens. Itemque ad eos conuersus. Hic sunt duo magni, Clericos innuens, & vnus exiguus, piscem nihilominus tangens. Caroli ergo rogatu Hierarchiam Dionysij Arcopagita in Latinum de Græco verbum e verbo transtulit. Quò fit ut vix intelligatur Latina littera, qua volubilitate magis Græcâ quàm positione constructur nostrâ: composuit etiam librum *Ἐπιφάνεια* id est de Nature diuisione intitulauit. Propter perplexitatem quarundam questionum soluendam bene utilem, si tamen ignoscatur in quibusdam, in quibus certè à Latinorum tramite deuiavit, dum in Græcos acriter oculos intendit. Quare & Hæreticus putatus est, scripsitque contra eum Quidam Florus. Sunt enim reuera in libro *Ἐπιφάνεια* per plurima, qua nisi diligenter discutiantur, à fide Catholicorum abhorrentia videantur. Huius opinionis particeps fuisse dignoscitur Nicolaus Papa, qui ait Ep. ad Carolum.*

Relatum est Apostolatui nostro, quod opus B. Dionysij Arcopagita, quod de Diuinis vel cælestibus Ordinibus Græco descripsit eloquio Quidam vir Ioannes Scotus genere nuper in Latinum transtulerit, quod iuxta morem nobis mitti & nostro Iudicio debuit approbati, præsertim cum idem Ioannes, licet multa scientia esse predicetur olim, non sanè sapere in quibusdam frequenti rumore dicatur. Propter hanc ergo infamiam tædunt eum Francie, venitque ad Regem Elfredum cuius munificentia illectus & Magisterio eius, ut ex scriptis Regis intelligitur, Melduni resedit, ubi post aliquot annos à pueris quos docebat, graphiis foratus animum exiit tormento graui & acerbo.

Eandem historiam iisdem plane verbis refert Mathæus Westmonasteriensis, nisi quod videtur Epistolam prædictam Marino I. tribuere, quem paulò ante ait sedisse in Cathedra D. Petri an. 883. sedisse verò tantum anno vno & 5. mensibus, deinde historiam Ioannis refert & subdit huius opinionis particeps esse dignoscitur Pontifex Romanus, qui in Ep. ad Carolum missa dixit RELATVM EST APOSTOLATVI NOSTRO, &c. & in fine. Eodem anno Marino Papa successit Adrianus anno vno & mensibus 3. sic enim videtur coniungere Epistolam Pontificis cum morte Marini & successione Adriani: ita vt eodem anno ista omnia acciderint. Verum cum historiam illam non aliunde desumpsisse videatur, quàm ex Annalibus Rogerij, cuius ipsamet verba refert, nihil quoque causæ est, cur Epistolam illam Marino potius quàm Nicolao tribuamus. Adde quod illam integram habemus ex Collectaneis vltimis Naudæi, quam hausisse videtur ex Bibliotheca Oxoniensi, vel Oxomeni: quippe hunc titulum præmittit. Collect. ex Bibliotheca Oxom. Est autem eiusmodi.

NICOLAUS S. S. D. Dilecto filio Carolo Glorioso Francorum Regi. Sanè plurimum Nos latificat, quodin Imperio & Regno vestro & specialiter Parisius Bonarum Artium studia prædecessorum vestrorum curâ stabilita repullulent, quarum seminibus Ecclesia Dei fructificat, & animi vegetantur ad illius defensionem. Sed nuper doluimus, vt relatum est Apostolatui nostro, quod opus Dionysij Areopagite, quod de Diuinis nominibus & cælestibus ordinibus Græco descripsit eloquio, Quidam vir Ioannes natione Scoticus nuper transtulit in Latinum, quod iuxta morem Ecclesia nobis mitti & nostro Iudicio debuit approbari. Præsertim cum idem Ioannes multa scientia esse prædicetur olim, sed non sanè sapere in quibusdam frequenti rumore dicatur. Hinc est quod dilectioni vestre vehementer rogantes mandamus, quatenus Apostolatui nostro prædictum Ioannem representari faciatis, aut certè Parisius in Studio cuius Capital iam olim fuisse perhibetur morari non sinatis, ne cum irriso sacri Eloquij grana zizania & lolij miscere dignoscatur, & panem querentibus venenum porrigat. Datum an. 3.

Ex hacce Bulla patet manifestissimè *STVDIVM PARISIENSE* cum reforescere cœpisse, & præterea Ioannem illum eiusdem fuisse Rectorem. Quid enim aliud per Capital intelligi possit, non video. Præsertim cum Rector de more Caput Academix vocitetur, cumque Philippus Augustus in Priuilegio anni 1200. appellet Capital, & veteri incarcerationi. Item Glaber Rodulfus l. 3. c. 8. ait M. Heribertum Aurelian. S. Petri Ecclesiæ cognomento Puellaris Capitale Scholæ tenuisse Dominium.

Quod autem ait Pontifex Ioannem non sanè sapere in quibusdam, certum est illum à partibus steruisse Hincmari in disputatione de Prædestinatione, vt ex libro de 3. Epistolis Ecclesiæ Lugdun. supra retulimus: quam opinionem videtur improbasse Nicolaus: idque satis innuit Hincmarus in ep. 24. ad Egilonem Senonensem Romæ apud Papam legationismunere fungentem, cuius hæc sunt verba. *Gothescalus dicitur multos habere fautores, sicut habuit D. Prudentium, sicut Scripta ipsius testantur quæ à pluribus qui illa habent, possunt proferri. Qui videlicet D. Prudentius in Annali Gestorum nostrorum Regum, quæ composuit ad confirmandam suam sententiam Gestis Dominicæ Incarnationis 839. indidit dicens, Nicolaus Pontifex Rom. de Gratia Dei & Libero arbitrio, de veritate gemine Prædestinationis & de Sanguine Christi, vt pro credentibus omnibus fusus sit, fideliter confirmat & Catholicè decernit.... Rursum necesse est, vt hoc taliter de hoc, D. Apostolico suggeratis, ne scandalum in Ecclesiam inde veniat, quasi ipse, quod absit, talia sicut Gothescalus, sentiat. Et precor vt de mea parte nihil ei dicatur, quia commotum dicitur habere suum animum erga me.*

Sed si in materia ista errauit Scorus, longè magis lapsus est circa mysterium Eucharistiæ: ausus enim est asserere panem & vinum non conuerti substantialiter in Corpus & Sanguinem Christi, sed vtriusque tantum esse figuram: quam sententiam ducentis post annis propugnauit Berengarius, vt suo loco dicitur. Ait Genebrardus fuisse eodem tempore quendam Giselbertum authorem libri, qui inscribitur *ALTERCATIO SYNAGOGÆ ET ECCLESIAE*, in quo declarat vnam tantum Euchraristiæ speciem populo exhiberi solitam, & in eodem Ioannem Scorum vt coartaneum allegat.

Hic autem obiter corrigendus error, qui diu inualuit, Paschasium Rathbertum Abbatem Corbeientem Latine & Græcè doctissimum de Sacramento Corporis & Sanguinis Domini contra Ioannem Scorum ad Carolum Grossum scripsisse circa an. 880. Nam Paschasius ante an. 815. sub Adalardo Abbate Cenobij Corbeientis ad Somonam factus Monachus, postea Abbas, obiit die S. Richarij 26. April. an. 851. quo tempore vix Ioannes de Eucharistia librum suum ediderat. Sed & longè ante Paschasius de materia ista scripserat, vt patet ex Epistola Dedicatoria ad Placidum: quippe in eameminit Adalardi Abbatis sui tunc pro fide exulantis: Adalardus autem ab an. 815. ad an. 822. quo reuocatus est, exulasse comperitur. Præterea meminit turbarum Regni inter fratres de successione patris sui Caroli M. quæ an. 818. contigerunt, quo Bernardus Rex Italiae, Reginerus Comes Palatij & Reginaldus Præpositus Cameræ Regalis coniurati luminibus priuati sunt; Anselmus Mediolanensis, Wotfoldus Cremonensis & Theodolphus Aurelianensis coniurationis eiusdem participes depositi & relegati.

Non est tamen dubitandum, quin Paschasius eandem Quæstionem longè post retractarit: vt patet ex Ep. ad Frudegardum seu Fredeuardum Equitem, quam scripsit iam senex & cui subdit Expositionem in illud COENANTIBVS autem &c. ex Commentariis in Mathæum. Atque ita verum esse potest, quod scribit Genebrardus, motam fuisse Quæstionem eo tempore à Fredeuardo Equite de manducatione Corporis Domini, esset ne vera an Tropica, sensibilis an insensibilis, modo corporeo an spiritali, ad eaque Paschasium doctissimè respondisse, nonnulla tacitè corrigendo, quæ de ea quæstione Bertrahamus Presbyter paulo ante minus scitè & commodè ad Carolum Caluum rescripserat, hincque librum à Ioanne Scoto de Eucharistia compositum.

Atque vt ea quæ de Ioanne Scoto dicere instituimus, tandem absoluamus, eumne Rex post acceptas Pontificis litteras à Palatinis Scholis dimiserit, vt volebat Pontifex, incertum est. Vnum quidem ex alia eiusdem Pontificis ad Carolum Epistola intelligimus, Episcopos quos sibi quoque transmitti postulauerat ad causam fidei, à Carolo fuisse retentos prætextu frequentium incurvationum Gentis Normanicæ. At nec responsum nec prætextus iste placuit Pontifici: ob idque sic rescripsit.

Reprehensibile valde esse constat, quod subintulisti dicendo maiorem partem omnium Episcoporum die noctuque cum aliis fidelibus tuis contra Piratas maritimos inuigilare, ob id Episcopi impediabantur venire cum militum Christi sit Christo seruire. Militum vero seculi seruire seculo, sicut scriptum est, nemo militans Deo implicat se secularibus. Quod si milites seculi militiæ student, quid ad Episcopos & milites Christi, nisi vt vacent orationibus?

Hinc quoque conicitur neque missum Ioannem ad Pontificem, cum ipsum, vt ex Houedensi retulimus, inter familiarissimos haberet. Non negauimus tamen è scholis dimissum Palatinis: quippe eum legimus alibi in Francia docuisse, eique Humbaldum qui fuit deinde Antiffiodorensis Episcopus, quocumque se conferret, adhæsisse. Vt legitur in Historia Episcoporum Antiffiodorens. c. 40. *Hic a primo ætatis tyrocinio spiritualibus imbuitur Disciplinis, Liberalium artium studiis apprime instructus. Ioannis Scoti, qui ea tempestate per Gallias sapientiæ diffundebat radios, factus pedisequus.*

At post mortem Nicolai rediit Parisios, vnde postea ab Alfredo Anglorum Rege ad Oxonienses scholas instituendas est euocatus: vt suo loco dicitur.

Anno 862. initium cœpit Comitatus Flandrensis, nam vt scribit Antoninus, Flandria tunc non erat tanti nominis & opulentix, sicut nunc cernitur, sed à Regis Francorum Forestariis regebatur. Atque sub Pipino, Carolo Magno & Ludouico Lidericus, Ingelramnus & Audacrus Flandriæ Rectores fuisse leguntur, nec tunc adhuc Comites vocabantur. Balduinus autem Audacri filius Iuditham Caroli filiam rapuit: quamobrem Episcopi iussu Caroli congregati eum vnanimi consensu à Communione Christiana alienum declararunt. Postea tamen Nicolai Papæ precibus, Optimatum & Procerum Regni consilio pacatus & permotus Carolus & Balduinum & Iuditham in gratiam amicitiamque suam recepit, eisque Flandriam dedit & hæredibus eorum Comitatus titulo possidendam. Porro Iuditha vidua erat Edinulfi seu Edibodi Anglorum Regis, cuius post obitum, relictis quas apud Angliam obtinuerat, possessionibus ad patrem reuerfa & sub eius tutela manens aliquanto post consentiente fratre Ludouico Balduinum Comitem secuta est, inquit Flodoardus, apud quem extat l. 3. c. 12. Epistola Hincmari ad Nicolaum Papam, quâ significat se pro posse Iuditham Patri reconciliasse. Et in fine hæc habet. *Domnus noster Rex filius vester huic desponsationi & coniunctioni interesse non voluit, sed missis publicæ rei Ministris, sicut vobis promisit, secundum leges seculi eos uxoria coniunctione ad inuicem copulari permisit, & honores Balduino pro vestra solummodo petitione donauit.*

Anno 863. moritur Galindo cognomento Prudentius Episcopus Tricassinus, Author Chronici Francici, item & libri de Origenianis & Pelagianis erroribus aduersus Ioannem Scotum. Annales Bertiniani commemorant eum obiisse an. 861. & de prædestinatione varia sensisse. *Galindo cognomento Prudentius Tri-*

castina Civitatis Episcopus, natione Hispanus, apprime litteris eruditus, qui ante aliquot annos Gotho calco Prædestinariano resisterat, post felle commotus contra quosdam Episcopos secum hæretico resistentes, ipsius hæresis defensor acerrimus, indeque non modica inter se diuersa & fidei aduersa scriptitans moritur. Sicque licet diuino languore fatigaretur, ut viuendi, ita & scribendi finem fecit.

Acerbè nimis author iste in Prudentium inuehitur, virum eximie sanctitatis, & inter Cœlites relatum, cuius festum 9. lectionibus celebratur 6. April. Ei in Episcopatu successit Fulricus Ecclesiæ Remensis alumnus, vir quoque eximie doctus.

864.
Academia
Constantinopolitana
instauratio

Circa annum 864. Bardas Theodoræ Imperatricis frater, Michaelis III. Constantinopolitani Imp. auunculus sub eo primum Imperij habenas moderatus, deinde ipse Cæsar creatus Philosophiam & Liberalia studia, quorum vix scintillæ supererant Constantinopoli, aggressus instaurare, vnicuique Disciplinæ scholas instituit & Professoribus de publico stipendia ordinauit, inquit Cluuerius, Leonis Philosophi præcipua vsus opera, qui tunc eruditorum hominum apex habebatur. Videns enim Bardas iam dudum, si qui essent in Græcia viri amantes bonarum Artium, aliò commigrare solitos, & maximè in Ægyptum & in Franciam Caroli M. Ludouici Pij, & istis etiam temporibus, Caroli Calui muneribus & priuilegiis allectos, sicque Græciam olim omnium bonarum disciplinarum nutricem contabescere, instaurandæ Academiæ Constantinopolitanæ animum adiecit: qua de re sic habet Ioannes Curopalates.

” Externæ quoque sapientiæ rationem habuit Bardas, quæ iam pridem effluerat & ad nihilum prorsus reciderat Imperatorum Principum rusticitate ac ruditate, definitis vnicuique sectæ Doctrinæ scholis, aliis quidem vbiicumque contingeret; Supernæ vero Philosophiæ, in ipsa Regia in Magnaura. Atque ita ex eo tempore Doctrinæ reflorescere cœperunt. Hoc opus pulcherrimum & celeberrimum haud potuit alias maculas, quibus infectus erat Bardas, abstergere. Philosophiæ igitur dux & Magister erat Leo ille magnus Philosophus ex Fratre nepos Ioannis Patriarchæ, qui etiam Thessaloniciæ Thronum consecutus est. Hæc breuiter Curopalates: at Zonaras tom. 3. fusius rem exponit vbi de Michaele Theophili filio Principe ignauo, quem sic Wolfius Latinè eloquentem inducit.

” Nihil Bardas fecit boni, nisi quod eruditionis prouehendæ magnum studium habuit. Nam Philosophia neglecta iacebat, ac prope iam omnino extincta erat, ut ne scintilla quidem eius superesset: in causa fuerat Imperatorum incertitia. Sed hic vnicuique Disciplinæ scholas constituit & Doctores designauit & singulis publica stipendia decreuit, & omnibus MAGNUM ET COMMUNE DOCTOREM PRÆFECIT LEONEM PHILOSOPHVM, cuius Doctrinæ inclita fama erat, etiam ab Imperatore Theophilo honoratum hac occasione. Cum multos haberet Discipulos, accidit ut quidam accuratè in Geometria eruditus, dum in Oriente peregrinatur, à Sarracenis captus, cuidam inter Barbaros illustri in seruitutem traderetur. Agarenorum porro Princeps Theoremata & Philosophica studiosè audiebat, tamen Geometricis methodis erat deditus. Cum autem captiuus herus Auditorium frequentaret aliquando, & ipse eum comitatus, auditis Doctoribus, qui figuras geometricas delineabant, & triangulum omnis figuræ principium esse docebant omnesque figuras ex eo & oriri & in eundem solui, & circulum omnium figurarum, quæ ambitu æquali contineantur, esse capacissimum, & eius generis alia, rogauit Dominum an liceret Magistris de iis quæ docerent, percontari.

” Quod cum illi permisisset, petiit rationes eorum quæ docuissent, sibi declarari. Verum illis quod responderent, non habentibus, Agarenorum Princeps Captiuo accersito, num ipse id posset, interrogauit. Eum se scire affirmantem afferre in medium iussit. Captiuus igitur ab initio declarat singula rationibus adductis & causis expositis. Auditores verbis eius intellectis Theoremata acutius perspexerunt, quasi dilatatis ingeniis, virumque admirati rogarunt, an Constantinopolis alios similes haberet. Multos, inquit, me præstantiores habet, sed vnum Magistrum omnium, virum in Philosophicis rationibus incomparabilem. Hs auditis Agarenorum Princeps amore illius Magistri captus

eum & audire & videre deliberauit, ac litteras quibus hortabatur, vt ad se veniret, suamque sapientiam sibi communicaret, captiuo liberaliter & benignè tractato ad illum preferendas tradit. At Leo veritus, ne in crimen veniret ob missas ab honeste litteras, Epistolana Domi Logothetæ tradit, captiuo etiam adducto, qui argumentum eius exponeret. Ex hoc Theophilo innotuit, & beneficiis affectus publicè docere iussus est. Post etiam Thessalonicæ Pontifex designatus. Verum Theophilo mortuo inter cæteros Iconomachos Pontifices & ipse ob honorem sacris imaginibus non delatum, est ea dignitate priuatus. Hunc igitur Bardas cum otium agentem inuenisset, MAGISTRIS præposuit, itaque effecit vt litteræ reflorescerent, exiguoque tempore incrementa caperent. Sic pro Episcopatu SCHOLASTICVM orbis tradidit IMPERIVM Leoni Bardas, inquit Cluuerius ex Cedreno.

Ex his autem tria colligimus, quæ maximè nostram illustrant Vniuersitatem. 1. Quod Bardas exemplo Caroli M. PVBLICAM SCHOLAM seu VNIVERSITATEM instituerit, & vnicuique Disciplinæ exercendæ singulos Magistros seu Professores addixerit, vt ante de Carolo demonstrauius. 2. quod in ipsa Regia, seu in Palatio Imperiali supremæ saltem Philosophiæ scholam collocarit. 3. quod toti isti Academiz, seu quod idem est, omnibus Magistris supremum aliquem Moderatorem, quem Nos RECTOREM appellamus, præfecerit, cum Academia sine Capite stare non possit.

Idem Bardas ob repudiatam vxorem sacris prohibitus, Ignatium Patriarcham de sede Bizuntina deiecit, & Photium insignem doctrina virum, cuius Bibliotheca, inquit Cluuerius, thesaurum præbet adhuc prisca eruditionis, euexit. At Nicolaus Papa Ignatij Patriarchæ depositionem & Photij illegitimam consecrationem esse pronunciauit. Ille est Phorius, qui contra Nicolaum Concilium Episcoporum conuocauit, & processionem Spiritus S. à solo Patre acriter defendens ab Ecclesia Rom. palam discessit.

Anno 865. Nicolaus habet Romæ Concilium Episcoporum 113. contra duo Concilia Prouincialia Metense & Aquisgranense, quæ Thietbergam non esse legitimam Lotharii Regis vxorem declarauerant facta alterius ducendæ potestate. Hæc Genebrardus. Waldradam autem pellicem sacris arcet per Legatum, admonetque Lotharium vt ea abstineat sub eiusdem pœnæ interminatione. *Præcipue Gualdrade pellicis tua & dudum à te repudiatae communionem declina. Excommunicata est enim, & vsque ad præsentiam nostram ab omni contubernio Christianorum sequestrata: quamobrem cauendum, ne cum ea pari mucrone percellaris sententia, & pro vnus muliercule passione vincetus & obligatus ad perenne traharis exitium. Deterius quippe in populis Prælati delinquunt, ac per hoc ipsi crudelius quàm ceteri puniuntur, vt Gregorius ait.*

865.

Idem scripsit ad Episcopos Galliæ, Germaniæ & Italiæ de illis nuptiis. Adeo exactè & seuerè leges Ecclesiasticas exercebat. Legati quos ad Lotharium miserat, renunciarunt se in toto eius Regno nullum sapientem Episcopum inuenisse, qui canonicis institutus esset Disciplinis, vt testatur Rhegino l. 2. Guntharium autem Archiepiscopum Coloniensem, licet ab aliis Prælatibus vt eum restitueret, rogatus perpetuo decreto ab Archiepiscopatu arcuit, aliumque ei substitui voluit.

Eodem anno Normanj spoliata & incensa Abbatia S. Benedicti ad Ligerim, Aureliam oppugnant & flammis mandant excepta Basilica S. Crucis, quam ignis absumere non potuit. Idque Adreualdus Floriacensis refert inter miracula S. Benedicti. *Aurelianis ciuitatem & Ecclesias cremauerunt præter Ecclesiam S. Crucis, quam flamma cum inibi multum laboratum à Normanis fuerat, vorare non potuit.*

Eodem anno Notgerus Abbas S. Galli moritur, author Sequentiarum seu Profarum quas Nicolaus in templis Christianorum cantari permisit. Item Rodulfus Fuldenis Rabani Discipulus, de quo sic habent Annales Fuldenses. *Ruodolfus Fuldenis Cænobij presbyter & Monachus, qui apud totius pæne Germaniæ partes Doctor egregius & insignis floruit Historiographus & Poëta, atque omnium artium nobilissimus Author habebatur, 8. id. Martias diem vltimum feliciter clausit.*

Anno 867. die 13. Nouemb. obit Nicolaus Pontifex, Ecclesiasticæ Disciplinæ assertor & propugnator acerrimus. Ei succedit Adrianus natione Romanus ex patre Talaro, tenuitque Cathedram S. Petri annis 5. & mensibus vnde-

867.

cim : à populo & clero electus absque Imperatoris consensu, aut certè non expectato, licet ipsius Legati Romæ tum essent: quod cum molestè tulisset, responsum est à Clero teste Antonino, non id a se factum contemptu Principis, sed futuri temporis prospectu, ne scilicet ad Electionem Rom. Pontificum Legatos Principum aut Principes ipsos expectandi mos inualesceret. Cæterum Adrianus vir erat apprime doctus, optimus & liberalissimus, virorumque Doctorum amantissimus. Alfredum Anglorum Regem coronâ Regia insigniuit teste Polydoro l. 5. Histor. Angl.

868. Anno 868. Æneas Episcopus Parisiensis iussu Caroli Regis Corpus B. Mauri Abbatis è Glannafolio in Fossatensem locum transtulit: & in ea translatione humeros deuotè sancto Feretro supposuit: in cuius rei memoriam Fossatensi Ecclesiæ Præbendam integram in Cathedrali concessit perpetuis temporibus possidendam, annuamque supplicationem, seu vt vulgo loquimur, Processionem instituit his verbis.

„ IN NOMINE PATRIS ET FILII ET SPIRITVS S. Ego Æneas Parisiorum Episcopus notum facio cunctis Dei Ecclesiæ, filiis præsentibus scilicet & futuris, quod anno 868 Indiæ. 1. Iussu serenissimi Caroli Regis ad Fossatensem ob recipiendum Corpus B. Leuitæ Mauri accedens Abbatiam, dum à propriis sacram præfati Sancti deposui humeris super BB. Apostolorum altare Glebam, concessi eidem Ecclesiæ annuentibus cunctis Archidiaconibus & Clericis nostris, qui vna mecum illic aderant, in sede nostri Episcopatus, in Ecclesia videlicet B. Dei Genitricis Mariæ perpetuo Præbendam integram. Ita vt ab hac hora vsque in nouissimam huius seculi horam tam venerabilis Odo, qui nunc illi Cœnobio præest, quam sui successores eam libere & absque vlla molestia vel inquietudine, vel aliquo seruitio habeant & securè possideant. Processionem denique annuatim in quadagesima, 4. scilicet feria post Dominicam, quæ passionis Christi prætitulatur, nostris sequacibus in monumentum Processionis quam Christi Dilecto Confessori Mauro exhibuimus, die quâ primum receptus est à Fossatensibus, indicimus, vt cuius semel in anno membra reuisimus, eius precibus & meritis assiduè muniamur. Quicumque ergo nostrum ad hanc venerit processionem, nullam ibi sumat refectioem, sed sola Charitate quæ multitudine peccatorum operit, illuc adeant, atque sibi mutuo data benedictione ad propria ieiuni redeant. Abbas vero præscripti Cœnobii sibi que fratres subditi nullam huius rei gratia persoluant Parisiensi Ecclesiæ consuetudinem, neque nobis aut successoribus nostris aliquam redhibitionem.

„ Quod si aliquis successorum nostrorum huius concessionis calumniator aut retractor extiterit & Præbendam resciderit vel imminuerit, Processionem quoque Fossatensis Ecclesiæ à Nobis ob amorem B. Mauri traditam, fieri nisi occasione rationabili aliquoties prohibuerit, excommunicatus nisi penitus resipuerit, pereat in æternum. Amen. Vt ergo hoc donum firmum & stabile maneat per successura tempora, coram omnibus in Capitulo B. Mariæ illud manu propria ac nostris Archidiaconibus cunctisque Clericis ad roborandum tradidi nostroque sigillo muniui.

Huius Chartæ fidem eleuat doctissimus Launoyius in duobus præsertim, scilicet quod tunc non esset Præbendæ Ecclesiasticæ nomen in vsu: nec dum essent Præbendæ singulares Canonicorum, sed vna omnium mensa communis iuxta institutum Stephani, Eugenii & Caroli M. deinde quia tum nondum erant in Ecclesia Parisiensi plures Archidiaconi, quales fuisse hæc Charta indicat. Sed in rei veritatem inquirere non est præsentis materiæ.

869. Anno 869. Lotharius expulsis Saracenorum copiis ex Italia Romam victor ingreditur & ab Adriano honorificè excipitur: paulo post grassante peste pœne totus eius exercitus interiit, & ipse amissis fere omnibus suis Placentiæ 8. id. Augusti subita lue correptus occubuit. Quare intellecta Carolus noster Lotharianum Regnum inuadere conatur & Mediomatricibus Tungrensibus & Tullensibus in fidem acceptis, Metis ab Hincmaro Regio Austrasiæ seu Lotharingiæ diademate coronatur: ita paulatim fata viam sternerant ad Imperium Occidentis, quod post aliquos annos obtinuit.

870. Sub hæc tempora Erricus Antissiodorensis Helix Scotigenæ olim Discipulus Carolo

Carolo vitam S. Germani versibus conscriptam dedit: à quo quis fuerit tunc Academiæ Parisiensis status accipimus. Certè vix credi posset tam florentem fuisse tot inter bellorum Ciuilium & Exterorum procillas fortunæque varios euentus, nisi authorem haberemus illorum temporum, qui quanto studio Carolus viros doctos & peritos vndequaque accerferet & præmiis alliceret non ex Gallicanis modo partibus, sed ex omni pæne terrarum orbe, certissimè & vt oculus testis describeret. Ab eo discimus Græciam, ad quam olim veluti ad vnam Artium omnium Matrem & alicem ex omni Regno & Natione concurrebatur, Magistris se orbatam doluisse, seque pæne barbaram sensisse, cum si qui scientiarum discendarum aut docendarum desiderio tenebantur, in Galliam contempto pelagi discrimine, Principum nostrorum liberalitate allecti confluerent. Ab eodem intelligimus Anglos, Scotos, Hibernos ad PVBLCAS FRANCIAE SCHOLAS hisce Caroli temporibus cateruatim conuenisse. Ac ne quis à nobis gratis id dictum putet, subiungimus Epistolam dedicatorem S. Germani vitæ præfixam, in qua sic Carolum compellat.

Immortalibus sceptra Prædestinato Regumque omnium præcellentissimo Carolo perpetuo Triumphatori ac semper Augusto Erricus Cœnobitarum exitimus instantem ac perpetuam in Domino felicitatem. Quoties memoria replico Altitudinem tuam sceptra paterna non modo virtute, consilio prudentiaque regere, verum etiam non minore studio ex intimis Sapientiæ speculis veræ pulchritudinis colores ducere, hisque tempora perditis fœdata moribus informare, subinde in spes optimas erigor, eiusque sæpenumero quæ antea dicta est sententiæ veritate repungor, felicem fore Rempub. si vel Philosopharentur Reges, vel Philosophi regnarent. Quanquam non insciens sim eam quæ nunc Respub. dicitur, vsque adeo vitiorum omnium proluuie obfoluisse, vt de eius salute meritò desperetur à pluribus, quod nec virtute subigi, nec sapientiâ patitur moderari.

Multa sunt Tuæ monumenta clementiæ, multa symbola pietatis: illud vel maximè tibi æternam parat memoriam, quod famatissimi aui tui Caroli studium erga immortales disciplinas, non modo ex æquo representas, verum etiam incomparabili feruore transcendis: dum quod ille sopitis eduxit cineribus, tu fomento multiplici tum beneficiorum, tum authoritatis vsquequaque prouehis, imò vt sublimibus sublimia conferam, ad sidera perurges. Ita tuâ tempestate ingenia hominum duplici nituntur adminiculo; dum ad sapientiæ abdita persequenda omnes quidem exemplo allicis, quosdam verò etiam præmiis inuitas. Huc accedit illud veritatis inexpugnabile argumentum, quo se tua singularis prudentia contra emergentes forte querimonias circumspecta satis ratione tuctur. Ne enim nostra inertia, quæ suam sponte amplectitur cœcitatem, velum sibi excusationis de ignorantia obducat, neue de Præceptorum inopia merito causaretur, id tibi singulare studium effecisti, vt sicubi terrarum Magistri florent Artium, quarum principalem operam Philosophia pollicetur, hos ad PVBLCAM ERVDITIONEM vndeunque tua celsitudo conduceret, comitas attraheret, daptilitas prouocaret. Luget hoc Græcia nouis inuidiæ aculeis lacessita; quam sui quondam incolæ iam dudum cum Asianis opibus aspernantur, tua potius magnanimitate delectati, studiis allecti, liberalitate confisi. Dolet inquam se olim singulariter mirabilem & mirabiliter singularem à suis destitui. Dolet certè sua illa priuilegia, quod nunquam hæcenus verita est, ad Clima nostra transferri. Quid Hiberniam memorem contempto Pelagi discrimine pæne totam cum grege Philosophorum ad littora nostra migrantem? quorum quisquis peritior est, vltro sibi indicit exilium, vt Salomoni sapientissimo famuletur ad votum. Itaque Cæsar inuiditissime, pæne est, vt vniuersus orbis no uas in te struat controuersias, nouis aduersum te declamationibus inuehatur, qui dum te tuosque ornamentis sapientiæ illustrare contendis, cunctarum fere Gentium Scholas & Studia sustulisti. Sublatis enim Præceptoribus confine & consequens est facile omnium ingenia otio congelasse. Ita namque spretis cæteris in eam mundi Partem quam vestra potestas complectitur, VNIVERSA OPTIMARVM ARTIVM STVDIA confluerunt: vt verisimile habeam iam dudum eas hu-

manæ perofas inertæ terris penitus excessisse, nisi tuæ integritatis amplitudine tenerentur, in qua etiam vnicum suæ professionis culmen ac fastigium, vt palam eminet, mirabiliter collocarunt. Hinc est quod cum sit perantiqua sententia, *Silent leges inter arma*, Hæc tamen tam belli quàm pacis tempore apud Te plurimum semper obtinent dignitatis. Itaque merito vocitetur SCHOLA PALATIVM, cuius apex non minus scholaribus, quàm militaribus consuecit quotidie disciplinis. Quidquid igitur litteræ possunt, quidquid assequuntur ingenia, tibi debent. Tibi inquam, qui natus ad agendum semper aliquid dignum viro cum virtute præcellis, tum etiam sapientiâ refulges. Hæc Erricus S. Germani Antissiodorensis Monachus, qui à Lothario Abbate suo Caroli filio e Scholis Parisiensibus euocatus circa an. 865. eiusdem iussu vitam S. Germani versibus complecti aggressus fuerat: at vix opus illud inceperat, cum obit Lotharius nimirum an. 866. vt ipse in ead. Ep. indicat, *tandemque me qui tum recens scholis emerisram, conuocato dolore aperit intestinum Lotharius*. Ab incepto verò nolens desistere perfectum & absolutum opus Carolo dedicauit annos tum natus 32. vt ait ipse in fine lib. 6.

Quis autem cum hanc Epistolam legit, non repræsentat animo Academiam omnium Artium professione celeberrimam? ad quam ex omnibus mundi Regionibus Professores confluunt. Quis vnquam plura dixit ad commendationem & famam Alexandrinæ scholæ, Atheniensis, Romanæ, Constantinopolitanæ, Berytensis, quoad maxime floruerunt & viguerunt? Quis vnquam Rex aut Imperator tam munificus fuit & liberalis erga professores litterarum? Nam esto Principis factum Erricus paulum exaggeret, certè nemo putabit tam impudentem fuisse aut tam insigniter mendacem, vt Regi suo tam multa quæ ad laudem eius immortalem faciebant, affingere auderet, si falsa erant quæ scribebat. Quæ porro fides homini S. Germani vitam & miracula describenti, si fronti operis mendacia tam insignia præfixisset?

Dubium igitur non est, quin Carolus Caluus studia bonarum Artium plurimum promouerit. Nec dubium quoque, quin Erricus de Parisiensi Academia loquatur. Quo enim pertinent hæc verba, AD LITTORA NOSTRA. AD CLIMATA NOSTRA, cum Antissiodori scribat Erricus? Et quem alium locum indicat nisi Lutetiam Caroli sedem primariam? nullum certè alium. Vnde Andreas Duchesnius qui in præfatione ad opera Alcuini negat Carolum M. Athenen suam nouam collocasse Parisiis, in notis marginalibus non impressis ad hanc Epistolam manu propria scripsit STUDIA ET VNIVERSITAS PARIENSIS SVB CAROLO CALVO. Quem locum & verba mihi pro sua humanitate ostendit filius eius clarissimus Historiographus Regius: adeo non dubitauit Andreas, quin tum esset Parisiensis Vniuersitas.

Sed placet insuper aliunde hanc Epistolam illustrare. Ex historia Monachi San-Gallensis patet Caroli M. tempore Anglos & Scotos Philosophos ad eadem littora cum mercatoribus Anglis appulisse, Et quid aliud Erricus, cum ait *Hiberniam pæne totam contempto Pelagi discrimine ad littora nostra migrasse?* De Francia verò, & de Lutetia quis non interpretetur ea verba, quæ idem habet ad Carolum cum ait VNIVERSA OPTIMARVM ARTIVM STUDIA ad eam partem quam eius potestas complectebatur, confluisse? certum est enim Regnum Franciæ Carolo cecidisse in partem paternæ hereditatis, vt ante docuimus, & Lutetiam fuisse sedem Regni præcipuam & primariam.

Postremo nemo negauerit, quin Carolus loquatur de Schola Publica Palatina, cum ait professores à Carolo allectos ad PVBLCAM ERVDITIONEM efficere, vt merito vocitetur SCHOLA PALATIVM, quia ibi scholares seu scholasticæ artes & Disciplinæ exercebantur. Nam vt ante docuimus, Carolus M. Musas in Palatio suo collocauit, & hodie etiamnum locus in quo vetus ipsius Palatium fuisse credibile est SCHOLA vocatur, Gallice l'ESCHOLE & SCHOLÆ quoque portus appellatur.

Accedunt plurima exempla virorum illustrium, qui hisce temporibus Scholam Palatinam frequentabant: quorum nonnulla suppeditat Historia Episcoporum Antissiodorensium, quam author quidam Anonymus ex veteribus

monumentis & Annalibus perducit ad an. 1277. ille igitur de Herifrido successore Humbaldi verba faciens cap. 41. seu potius verbis utens authoris Herifrido supparis sic ait, *Eo tempore Carolus nulli virtute secundus totius orbis gubernabat Imperium: quo hospite (forte sospite) felices extitere res mundi, quia & Rex philosophabatur & Philosophus Regni moderabatur habenas. Nam licet in diuersa ut pote Regum omnium potentissimus extenderetur animus, Liberalium Artium feras à palatio nunquam videres deesse, sed Regia Dignitatis Aulam totius Sapientia Gymnasium mirareis existere. Ad hunc locum quique Nobiles & Regni Optimares discendi gratia humani & Ecclesiastici generis soboles destinabant, certi utriusque disciplina dogma oppido resurgere. Inter alios denique superbi sanguinis Iuvenes inibi exultantibus animis confluentes aderat presatus vir ex nobilissima Armorici Tractus prosapia deriuatus Herifridus. Et paulo post. Ad supradicti Imperatoris famulatum seruiturus dirigitur. Illic planè Scripturarum perscrutans paginas, Senioris sui inhaesit seruitio, ut nunquam ab eius vellet presentia discedere, nunquam ab Ecclesiasticis negotiis separari... Vbi qualiter vixerit, & quam nobilem se normamque virtutum omnibus praebuerit, plures supersunt, qui haec luce clarius norunt. Ex his verbis patet authorem vitæ Herifridi paulum ab eius & Caroli ætate abfuisse, cum multos suo tempore superesse dicat, Herifridum qui nouerant.*

Neque omittendum, quod idem author scribit paulo ante hæc vltima verba. Herifridum scilicet in vrbe Carnotensi vnde oriundus erat, primum liberalibus institutum fuisse studiis aliquantisper, deinde vero *ut in eum litteralis scientia concurreret*, D. Gauterio seu Waltero Episcopo Aurelianensi procurante ad Palatinas scholas, quasi è priuatis & minoribus ad publicas & Maiores missum fuisse. Porro vir erat magni nominis & authoritatis apud Carolum Gauterius, qui Anselmo successit an. 876. quem Rex secum in Italiam duxit ad Imperium capeffendum, cuiusque sapientibus consiliis in omnibus negotiis utebatur, & post eum vsi Ludouicus Balbus & Carlomanus. Herifridus autem Humbaldo Ioannis Scoti Erigenæ Discipulo successit in Cathedra Antisiodorensi.

Idem patet ex Historia Abbatum Lobiensium c. 15. de Francone successore Carlomanni filij Caroli Calui. *Cui in Regimine successit Dominus Franco tempore Hludouici iam dicti Caroli Imperatoris (Calui) filij, qui Franco multa nobilitatis & Palatinis studiis instructus extitit, vnde & plura Monasteria nostro acquisiuit.*

Idem quoque refertur de Ratbodo Teutonico Guntheri Archiepiscopi Colonienfis nepote, qui cum apud auunculum Colonie aliquandiu litteris operam dedisset, eo de sede ob contumaciam deiecto à Nicolao Pontifice, ad Palatinas scholas se contulit, ut legitur apud Surium ex veteri M. S. incerti authoris ad diem 29. Nouemb. *Primo ætatis tempus exegit apud Guntherum Coloniensem Archiepiscopum auunculum suum litteris operam nauans: sed cum illi Episcopo res aduersæ accidissent, puer egregie indolis hortantibus suis, plerisque etiam adiuantibus: quippe quem Dei gratia quæpraditus erat, omnibus charum efficeret, primo ad Caroli Regis Francorum, inde ad Ludouici eius filij Aulam se contulit, non quod Palatinos ambiret honores, sed quod INTRA REGIS PALATIVM LIBERALIVM DISCIPLINARVM STVDIA præclare colerentur. Præerat autem Collegio illi Manno Philosophus, cui sanctus puer feruens discendi studio sedulus adharebat.*

Atque ut hanc de Caroli Calui erga immortales Disciplinas studio & affectu historiam absoluamus, Errici authoritatem tanti facit Papyrius Massonius & quæ de Carolo dicit, tam efficacia & clara reputat, ut asserere non vereatur Parisiensem Scholam suam potius debere ad Caluum referre foundationem & originem, quam ad parentem Ludouicum Augustum, aut ad Auum Carolum M. non tantum quia Disciplinas Artium Liberalium adamauit, sed quia Professores earum vndequaue in Galliam adsciuit, eorumque conuersatione & familiaritate adeo delectabatur, ut ab aliquibus per iocum PHILOSOPHVS LITTERARVM appellaretur. Intercætera, inquit, *Liberalium Artium studia & Disciplinas vnicè amauit, Professoresque earum vndequaue in Galliam exciuit, ut mihi videatur Parisiensis schola originem suam huic potius debere, quam Parenti aut Auo. Henricus apud Antisiodorum Gallia Monachus Latinè Græcèque doctus præfatione ad libros suos de vita Germani, Carolo post adeptum Imperium scriptos (imo ante) testis*

est quanti litteras fecerit... Tantis vero iam clarissimi Regis amor erga litteras & professores earum multum Gallie profuit. Floruere amantissimi litterarum Ionas Aurelia, Freulfus apud Lexouios, in 2. Lugdunensi, Hincmarus Remis, Hilduinus Parisiis, Herricus Altiſſioduri, Lupus in agro Senonum Rabani in Theologia auditor ut ipse narrat.

Itaque licet bella modò Ciuilia, modò externa Carolum sæpe distinerent, & huc illucque distraherent, tam prudenter tamen omnia componebat tempori consulendo, vt parum inde damni caperent litteræ, quibus eum additissimum fuisse patet, tum ex iis quæ retulimus, tum ex Ep. Nicolai I. de qua supra, patebitque adhuc clarius infra autoritate Ioannis Papæ, cum Imperiali eum diademate insigniuit.

871. Circa an. 871. Carolus externo bello occupatus, domesticum sensit. Nam cum Viennam aduersus Gerardum Comitem, qui descuerat, profectus fuisset, Karlomannus filius eius Clericus, imò Diaconus multarum Abbatiarum Abbas Commendatarius vltro patri bellum intulit, innumeraque mala Regno importauit. Quamobrem Hincmarus à Rege sæperogatus vt filium contumacem ad officium salubribus monitis reducere conaretur, secus Episcoporum Synodum aduersus eius perfidiam conuocaret, respondit vt legitur apud Flodoardum l. 3. c. 26. Karlomannum non esse suæ prouincie, vt pote qui fuisset ordinatus ab Hildegario Episcopo Meldensi, nec posse quoque Episcopos de aliena prouincia conuocare, imò nec Suffraganeos suos, cum natalis Domini instaret. Licet autem id commodè fieri posset, & Episcopi statuerent contra ipsum, suarumque Diceceson ingressu interdicerent, non tamen illum destitutum ab inceptis, si non aliunde coerceatur. Eum tandem comprehendi curauit pater, & in carcerem compingi. Verum inde nonnullorum Procerum ope liberatus ad Germaniæ Regem Ludouicum confugit, eumque aduersus patrem capere arma compulit. Postremo tandem postquam multa Regno mala intulit, nec monitis nec precibus vllis flecti potuit, Pater eum comprehensum oculis priuari iussit, & in Abbatia Corbeienſi ad mortem vsque recludi.

872. Circa hoc quoque tempus celebratum est Constantinopoli octauum Concilium Oecumenicum & vniuersale, 300. vel vt aliqui scribunt 383. Episcoporum contra Photium sedis Constantinopolitanæ Inuasorem. Præfuerunt autem illi ab Adriano missi Legati Donatus Ostiensis, Stephanus Nephelinus Episcopi & Marinus Ecclesiæ Rom. Diaconus postea Papa, cum quibus Anastasius quoque Bibliothecarius profectus est. Inter cætera autem Concilii statuta anathematizatus est Photius & Ignatius restitutus. Sicque circa eiusmodi promotiones & depositiones à Principibus laicis factas sacra Synodus definiuit. *Conſcriptiones & promotiones Episcoporum concordans prioribus Conciliis Clericorum electione ac decreto Episcoporum Collegio fieri hæc sancta & vniuersalis Synodus definiuit & statuit, ac iure promulgauit neminem Laicorum Principum vel Potentium semet infre electioni vel promotioni cuiuslibet Patriarchæ Archiepiscopi vel Metropolitanæ, aut Episcopi cuiuslibet, ne videlicet inordinata & incongrua hinc fiat contentio vel confusio: præsertim cum nullam in talibus potestatem quemquam Potestatiuorum vel Laicorum ceterorum habere conueniat; sed silere & attendere sibi vsquequo regulariter à Collegio Ecclesiæ accipiat finem Electio futuri Pontificis.* Ita refert Antoninus in Adriano II.

874. Anno 874. Adrianus obit, eique succedit Ioannes VIII. natione quoque Romanus, patre Gundo, non minori doctrinâ clarus, qui B. Gregorij vitam 4. libris conscripſisse dicitur. Sub eo claruit adhuc Anastasius Cancellarius vulgò Bibliothecarius, Græcâ & Latinâ linguâ valde doctus, eloquio facundus & omni scientiarum genere cumulatus: qui octauam Synodum Oecumenicam de qua supra, iubente Pontifice de Græco in Latinum transtulit; vt & antea Hierarchiam D. Dionysij Areopagitæ transtulerat. Item passionem Petri Alexandrini, Achacij & sociorum eius, & S. Ioannis Eleemosynarij. Porro Ioanni contigit quod nulli vnquam Pontificum Romanorum; tres enim Imperatores intra 4. annos diademate insigniuit, Carolum Caluum, Ludouicum Balbum, & Carolum Crassum. Romæ quidem Carolum inaugurauit. In Gallia Ludouicum coronauit, & Romam reuersus Crassum Imperij insignibus adornauit.

Cum autem illis temporibus grassarentur Normani & alij Barbari, Monasteria & Ecclesias aliasque ædes Deo consecratas spoliarent & depopularentur; & qui iis conferuandis à Regibus præpositi fuerant, nihilò mitius & humanius se gererent, imò ipsi quod Barbari reliquissent, auferrent, seuerè eos puniri voluit Pontifex, cuiusque in hanc rem extant plurimæ constitutiones inter Decretales Pontificum: vt dist. 23. q. 5. *Administratores planè secularium dignitatum, qui ad Ecclesiarum tuitionem, pupillarum ac viduarum defensionem, Rapaciumque refrenationem constituti esse procul dubio debent, quoties ab Episcopis & Ecclesiasticis viris conuenti fuerint, eorum querimonias attentius audiant, & secundum quod necessitas expetierit, absque negligentia examinent & diligenti studio corrigant. Quod si Dei timorem pra oculis non habentes negligere post secundam & tertiam admonitionem inueni fuerint, omni se nouerint communionem priuatos.* Idem q. 8. Demago Duci scribens, *Præterea, inquit, Deuotionis tua studium exhortamur, vt contra marinos larrunculos, qui sub prætextu tui nominis in Christicolos debacchantur, tanto uehementius accendaris, quanto illorum prauitate famam tui nominis fuisse obfuscatam recognoscis. Quoniam licet credi possit, quod te nolente illi nauigantibus insidiantur, tamen quia à te comprimi posse dicuntur, nisi eos compescueris, innoxius non habebis. Scriptum est enim, Qui crimina quæ potest emendare non corrigit, ipse committit.*

Anno 875. Normani post vastatam Aquitaniam magnam partem, Andegauum capiunt, in eaque vrbe quasi perpetuò mansuri & habitaturi conuectas omnes prædas & spolia deponunt. At Carolus adscito Salomone Britonum Rege multis diebus eam obsidet, Normanos ad desperationem adducit: & facile omnes vno pralio concidisset, si pecuniâ ab eis acceptâ, egressum liberum non concessisset. Quæ res ab eo militum mentes omnino abalienauit; & Normanis plus audendi animos dedit. Nihilominus id prudenter à Principe factum scribunt nonnulli: quippe ita pactus erat cum illis, vt liceret quidem naues repetere si vellent, aut si qui vellent in Regno remanere & fidem Christianam amplecti atque profiteri, securè quoque possent, seque illis promisit locum daturum ad habitandum. Quo tempore obiit Aeneas Ep. Parisiensis, cui succedit Ingelwinus.

Eodem anno Ludouicus Imperator mense Augusto mortem Mediolani oppetit, sepeliturque in Basilica D. Ambrosij, vbi extat adhuc vetus eius elogium. Vir fuit, pietate, iustitia & religione insignis. Verùm studium in eo gloriæ & dignitatis Italicæ conferuandæ multò maius aut fortunâ, aut opibus fuit, nec tantum virtute quantum voluntate complexus est, vt scribit Sigonius. Et quia sine prole mascula obierat, certatim ad Imperium concurrerunt Carolus Rex Franciæ & Ludouicus Rex Germaniæ; quique sine contentione Lotharingiam post Lotharij mortem diuiserant, non sic æquis animis ad Imperium profecti sunt. Carolus in expeditione celerior fuit, & ad Pontificem Ioannem sine mora contendit, magnum ratus in celeritate momentum positum ad executionem propositi: nec sua eum opinio fefellit, quippe cum 16. Kal. Ian. Romam peruenisset, ipso die Natali Domini à Ioanne consecratus est, & Augustus proclamatus in Basilica Vaticana; hincque nonis Ianuarij cgressus Papiam venit, & coronâ Regiâ Lombardiæ ab Ansperto Archiepiscopo sumptâ forum egit, legesque Regio more populis dedit, ac Ciuitatum & Ecclesiarum iura renouare instituit, vt scribit Sigonius. Extat Ioannis Papæ ad Confessum Prælatorum oratio de Electione Caroli deque eius meritis & laudibus, quam hinc Annalibus non erit abs re inferere.

Omnibus Generationibus, immò cunctis mortalibus liquet, qualiter omnipotens & Creator Vniuersorum Deus in Ecclesia sua parte, qua gemebunda peregrinatur in terris, per generationes & generationes Electos suos velut in Calorum ambitu sidera nona produxerit, vt quodammodo in eiusdem Ecclesia cælo fixa, Diuino lumine radiantiæ mentium animos illustrarent, depulsi tæneæ tenebris & diuersarum angustiarum dissipata caligine. Inter quas tanquam clarissimum sidus diebus nostris Ecce nobis Carolum Christianissimum Principem superna prouidentia præscitum à se & prælectum ante mundi constitutionem & prædestinatum non nisi copiosissima miseratione circa nostram salutem mota, secundum placitum suum, iuxta quod congruum erat in isto peri-

Caroli Cõs
secratio in
Imperato-
rem.

culoſo tempore tribuit, nepotem videlicet illius quondam Magni Caroli, qui Rempub. praliis auxit, victoriis dilatauit, ſapientia decorauit. Qui cum omnes Eccleſias ſublimafſet, ſemper hoc ei erat in voto, ſemper in deſiderio, ſicut in Geſtũ qua de eo ſcripta ſunt, legitur, vt ſanctam Rom. Eccleſiam in antiquum ſtatum & ordinem reformaret. Vnde & hanc multis honoribus extulit, multis munificentiis & liberalitatibus ampliauit, adeo vt amiſſas olim vrbes ei reſtituiſſet, & ex Regni quoque ſui parte alias non modicas contuliſſet. Sed pauca dicta ſunt, niſi qua circa Religionis incrementum geſſit, magna & ſublimia memorentur. Religionis quippe ſtatum inter diuerſorum errorum & prauitatum vepres incultum inuentum ſacris litteris erudiuit, Diuina pariter & humana ſcientia perornauit, erroribus expurgauit, raris dogmatibus ſaginauit, atque intrabreuſſimum tempus ita induſtrio pietatis medio egit, vt nouus quodammodo videretur mundus, magnis luminaribus venuſtatus & variis vernantibus floribus adornatus. Cuius filius Diua ſcilicet recordationis Hludovicus Maximus Imperator, Pater huius à Deo Electi Principis Caroli ſemper Auguſti, patrium ſolium adeo religione imitatus, pietate laudabiliter amulatus eſt, vt & paterna Diuini cultus vota & erga pralatam principalem Eccleſiam liberalitatis inſignia Pius Natus equipararet & roboraret: ſed & vberioribus beneficiis & dapſilibus munificentis vt haeres gratiſſimus ampliaret. Verum iſte huius prafulgidus filius, Carolus videlicet, de quo nobis ſermo eſt, ſereniſſimus & tranquilliſſimus Imperator, qui nobis vt pretulimus, in quos fines ſeculorum deuenerunt, quique caliginoſi temporis ex quadam parte terras arumnas & miſerias ſuſtinebamus, tanquam ſplendidiſſimum Aſtrum ab arce polorum illuxit, non ſolum monumenta progenitorum, bonitatem electa radice ferens in ramo alacriter equiparauit, verum etiam omne proſus auitum ſtudium vicit, & vniuerſum paternum certamen in cauſa Religionis atque Iuſtitiae ſuperauit; Eccleſias videlicet Domini diuerſis operibus ditans, ſacerdotes eius honorans; hos ad vtramque Philoſophiam informans, illos ad virtutes ſectandas adhortans, viros peritos amplectens, religioſos venerans, inopes recreans, & ad omne bonum penitus ſubſecutus, & omne malum medullitus deſtutus. Quapropter & Nos, cariſſimi fratres, tot ac tantarum dilectionum eius atque virtutum audientes inſignia & laudabilium longe latique diuſa morum eius intuentes indicia, pietatis illius affectus experti frequentiſſime ac multifarie viſcera, non immerito intelleximus iſtum eſſe proculdubio qui à Deo conſtitutus eſſet ſaluator mundi: multo proſecto praſtantius ac decentius ita vocatus, quam Ioseph qui pæne ſolam terram ſaluauit Ægypti. Vnde ab vniuerſa Romana plebe voce illius Anna ſanctæ perſonarum geſtantis Eccleſiae ſterilis & ſecunda prophetiae quodammodo ſpiritu temulente quotidie clamabatur: Dominus dabit Imperium Regi ſuo & ſublimabit cornu Chriſti ſui. Et iterum cum Dauid erat Rege pariter ac propheta, da inquiring poſtatem ſiue imperium puero tuo & ſaluum fac filium ancillæ tuæ, ſanctæ videlicet Catholice & Apoſtolice Eccleſiae. Vnde nos tantis indiciis diuinitus incumbentibus luce clarius agentis ſuperni ſecreti Conſilium manifeſtè cognouimus. Et quia pridem Apoſtolice memoriæ deceſſori noſtro Papa Nicolao idipſum iam inſpiratione cæleſti reuelatum fuiſſe comperimus, elegimus hunc merito & approbauimus vna cum annuſu & voto omnium fratrum & Coepiſcoporum noſtrorum atque aliorum S. Rom. Eccleſiae Miniſtrorum, amplique Senatus totiuſque Rom. populi Gentisſque rogatu, & ſecundum priſcam conſuetudinem ſolemniter ad Imperij Rom. ſceptra proueximus & Auguſtali nomine decorauimus ungentes eum oleo extrinſecus, vt interioris quoque Spiritus S. vnctionis monſtraremus virtutem, quã vnxit eum Dominus Deus ſuus pra confortibus ſuis, Chriſtum hunc oleo Latitiae delibutum extrinſecus faciens & Principem Populi ſui conſtituens, ad imitationem ſcilicet veri Regis Chriſti filij ſui D. noſtri, itaut quod ipſe poſſidet per naturam, iſte conſequeretur per gratiam. Deinde non hic perpetuus Auguſtus ad tanta ſtaſtigia ſe velut improbus intulit, non tanquam importunus fraude aliqua vel praua machinatione aut inſtanti ambitione ad Imperialem Apicem aſpirauit. Abſit, neque enim ſibi honorem praſumptuoſè adſumpſit, vt Imperator fieret, ſed tanquam deſideratus, optatus, poſtulatſus à nobis, & à Deo vocatus & honorificatus ad defendendam Religionem & Chriſti utique ſeruos tuendos humiliter atque obedienter acceſſit, operaturus & roboraturus in Imperio ſummam pacem & tranquillitatem, & in Eccleſia Dei Iuſtitiam & exaltationem. Niſi enim nos talem eius agnouiſſemus intentionem, nunquam animus noſter fieret tam promptus ad ipſius promotionem. Et hoc per ſacerdotum Dei manus & Miniſtrorum eius officium, ſicut Dauid & Salomon & non-

nulli alij Christi Domini, quos nimirum non esse tangendos Spiritus S. per Psalmorum Cantica protestatur. Quapropter fratres Charissimi, unanimes id ipsum sentientes benedicamus Domino & totis cordis ac corporis viribus collaudemus, qui secundum quod pollicitus est, spernentes spreuit & glorificantem se glorificauit, qui que hunc tantum nobis talemque consulit, per quem mærensium consolatio & paganorum contritio & Christianorum proculdubio speretur cita redemptio. Summamque Maiestatem eius & pietatem votis continuis obsecremus ut confirmet hoc in eo, imo & in nobis per eum, quod operatus est in eo, in templo sancto suo quod est in superna Hierusalem. Nosque quod iam in Rom. Ecclesia, qua est Magistra, Mater & Caput Ecclesiarum authore Deo famulatus nostri Ministerio gestimus, preces benedictionis fundentes & coronam imponentes sceptri & diadema Imperij, etiam hic in sancta & generali fraternitatis nostre Synodo ad quam Deo duce pro innumeris necessitatibus & utilitatibus sancta Dei Ecclesie conuenisse dignoscimur, iterato cordis affectibus & oris vocibus & manus subscriptionibus roboremus. Nec sint, quod absit, in nobis schismata, qua Apostolus medullitus execratur, nec animorum alicuius diuisionis & diuersitatis dissensio.

Responderunt Episcopi sibi vehementer placere electionem Caroli in Imperatorem, factam à Deo, ab hominibus consummatam, seque paratos esse eiusdem inunctioni & inaugurationi subscribere, neminem dissentire, omnes unanimi voce dicere id sibi vehementer placere. Tum surgens Pontifex sententiam protulit hoc modo.

Piissimi & Serenissimi Spiritalis filij nostri Caroli Magni & Pacifici Imperatoris ad Imperialia scepra electionem & promotionem ante mundi quidem Ordinem diuinitus ordinatam, nuper autem id. præterita nona Indictione per Ministerium nostræ mediocritatis exhibitam annuente Deo ex tunc & nunc & in perpetuum firmam & stabilem decernimus permanuram. Responderunt omnes *Placet Placet.*

Item si quis tantæ rei Diuinitus actæ proculdubio institutionem superbiâ aut auaritia vel certè aliquo pessimæ ambitionis instinctu perturbare aut violare tentauerit, cuiuscumque sit ordinis, dignitatis aut professionis, tanquam Dei inimicus & ordinationi eius tyrannide sæua resistens, & Ecclesie Dei hostis totiusque pacis & Christianitatis dissipator, anathemate vsque ad satisfactionem teneatur omni tempore annexus. Responderunt. *Fiat Fiat.* Tum ille.

Patratores & incitatores pessimi huius consilij, qui profecto cum Ministri sint Diaboli sua quarunt, non quæ Iesu-Christi, & in Imperium subintrodere simultates & discordiam moliantur ac fraudulentum immittere schisma ad confundendam Ecclesie vnitatem Regnique congruum statum & ordinem Reique publicæ vtilitatem & tranquillitatem conantur, si deinceps in talibus inuenti fuerint, siquidem Ecclesiastici viri extiterint, tanquam viri schismatici & à capite dissidentes omnimodis deponantur. Laici vero & Monachi perpetuo anathemate feriantur. *Et Responderunt omnes tertio. Fiat Fiat Fiat.* Tum subscripsit D. Papa & omnes Episcopi qui affuerunt.

Eadem Electio ab Italici Regni Episcopis & cæteris optimatibus apud Ticinum in Synodo Pontigonensi confirmata fuit eodem anno mense Feb. Eademque subscripserunt Gallicani Episcopi, qui cum Carolo in Italiam profecti fuerant, Ansegisus Senon. Hincmarus Remensis, Aurelianus Lugdun. Archiepiscopi. Ingelwinus Parisiensis, Wala Antisiodorensis, vir scientia clarus & moribus adornatus, cuius studium fuit Magistros litterarum charitatiuè complecti eorumque alloquiis & consiliis uti, suoque conuiuio participari ut legitur in Chronico Antiff. Hilduinus Abbas & Bibliothecarius, Gauzlenus Abbas & Archicancellarius & alij complures.

Anno 876. Carolus Nundinas Indictales vulgo *la Foire du Lendy* ab Aquigranensi ciuitate, vbi à Carolo M. institutæ fuerant, transtulit ad villam Sandionysianam in Parisiensi agro sitam: atque ut frequentiores celebrioresque essent, impetrauit à Ioanne Pontifice, ut Mercatores Negociatoresque illuc confluentes verè confessi plenissimam peccatorum suorum veniam consequerentur. In Manuscripto quodam codice qui in Abbatis seruat, hæc verba leguntur. *Nundinas etiam Indicti in Platea, qua Indictum*

876.

De Nundinis Indictibus.

dicitur, more quo Carolus M. Aquisgrani olim indixerat, quolibet anno in 2. & 3. Feria mensis Iunii ob amorem B. Dionysij peculiari sui Patroni fieri stabilivit. Tunc etiam à SS. Archiepiscopis, Episcopis & Abbatibus & à quam plurimis sacerdotibus dignis communi Populo facta est benedictio. De venia autem pœnitentiæ sicut in priori Edicto Aquisgrani à Carolo M. statuto à Leone Papa III. & ab Archiepiscopis, Episcopis & Abbatibus indultum est, ut si quis purè sua peccata confessus fuerit & causa Indulgentiæ ad hoc Indictum vere pœnitentiæ fructum fecerit, delictorum suorum omnium veniam obtineat ac remedium & SS. Reliquiarum visitationem & benedictionem exhiberetur cum pace & incunditate domum suam redeat.

Eiusdem translationis meminit Nangius Monachus San-Dionysianus, qui scribebat circa an. 1280. Carolus Caluus, inquit, Nundinas Indicti in platea S. Dionysij, quæ Indictum dicitur, quolibet anno instituit. Author Rosarij Ludouici XI. idem refert ad an. 876. similiter Forcatulus l. 6. ait Carolum Caluum Nundinas Germanicas Aquisgrani à Carolo M. aucto institutas Parisios transtulisse mense Iunio inchoandas ad fanum Dionysij. Ibidem ex Tuditano vetere Authore commemorat originem Nundinarum minimè fuisse Religionis expertem, deductam à Romulo, qui communicato Regno cum T. Tatiano sacrificiis & sodalibus institutis nundinas adiecit. Licinianus quoque Nundinas Iouis Ferias appellavit. Idem suspicatur Panegyrim illam celeberrimam ad Aram Lugdunensem, de qua ante diximus, nihil aliud fuisse, quàm Nundinas: exemplum quoque affert M. Antonini Gniphonis in Gallia noti, Græcè Latinèque docti & Rhetoricis apprime exculti, qui Romæ non nisi Nundinis declamabat. Hinc ait fluxisse morem Xenia Liberalium Artium Doctoribus impertiendi Lutiæ, & sacra quædam ritè peragendi solemnibus Nundinis.

Solus Gaguinus videtur harumce Nundinarum Institutionem ad Dagobertum, non ad Caluum referre; sic enim scribit. Non ignoro quosdam scribere Nundinas quæ in Campo Dionysiano ante Kalendas Iunias sunt, ab hoc Rege esse institutas, de qua re quid sentiam in Dagoberti Gestis annotavi. At ibi institutum eiusmodi tribuit Dagoberto post natum ipsi Clodoveum seu Ludouicum filium & assignatas singulis Liberis Regni sui partes. Dehinc, inquit, ad DD. Martyres conuersus inter multas quas illis donationes largitionesque attribuit, Emporium annuum mense Iunio in Campo non procul à Basilica Sanctorum instituit, translata ad Ministros Ecclesiæ omni ditione. Id Lenditum vulgus appellat, corrupto, ut ipse iudico, vocabulo. Nam Edictum dici crediderim: propterea quod ad eas Nundinas Mercatores suas undique merces Edicto Regio, tanquam ad communem mundi mercatum conferre deberent.

Verum cum Gaguinus nullum pro se antiquiorem Authorem proferat, non est cur à trita & recepta sententia discedamus, præsertim cum Nangius eam ex veteri M. S. Abbatæ confirmare videatur, cuius quidem Manuscripti mentio fit in Histor. San-Dionys. l. 4. c. 18. ubi refertur quo pacto Carolus Romæ inauguratus Imperator consilium cœperit transferendarum eiusmodi Nundinarum, & nonnullas quoque Reliquias ad Basilicam SS. Martyrum Aquisgrano attulerit: sic ergo habetur. Carolus Imperator coronatus mense Ian. Ioanni summo Pontifici & Romanis vale dicto per montem Iouis & Monasterium S. Mauricij rediens in Franciam, Patronum Franciæ peculiarem B. Dionysium, cuius meritis ut publicè confessus est, ad Gradum Imperialem ascenderat, deuotissimè visitauit: & quamuis hanc Ecclesiam terris, redditibus & incomparabilibus ornamentis iam ditasset in recompensationem Diuitiarum tam in auro quam in argento quas idem abstulerat, ut guerram continueret contra fratres, de nouo adhuc statuit bona Ecclesiæ amplius augmentare. Sane Imperator munificus ne ingratitude vitio culparetur, proficiscitur Aquisgrani, quod tunc suæ ditioni subdebatur, & è Palatio suo ad præfatam Ecclesiam attulit quod terrenis diuitiis supereminet vniuersis, scilicet sacrosanctum vnum clauum, quo pro nobis sanctissimum Corpus Dominicum patibulo fuit affixum, partemque spinæ coronæ Dominicæ & partem viuificæ Crucis, brachiumque S. Simeonis cum aliis multis localibus pretiosis, quæ Carolus M. auus suus Aquisgrani de Terra sancta asportauerat, & in Ecclesia ibidem ab eo fundata repositauerat.

Cæterum

Cæterum locus in quo hæc Nundinæ exercebantur, erat olim extra villam San-Dionysianam, vocabaturque *Campus Indicti* seu *Indictum*, in quo Palatium Abbatiz, & Tribunal Forense ad dicendum ius mercatoribus. Qui locus videtur fuisse Abbatiz datus à Ludouico Grosso: sic enim Sugerius in lib. de Rebus in administratione sua gestis. *De Indicto verò quod D. Ludovicus Pater B. Dionysio dedit, 300. solidos quietè & pacificè, 35. de censu stallorum Pistorum in Panera, quos in festo BB. Apostolorum Petri & Pauli refectio fratrū apposuimus, &c.* Item in Constitutionibus c. 5. *Notum fieri volumus tam presentibus, quam posteris, quod Ego Sugerius Dei patientia B. Dionysij humilis Minister communi fauore capituli nostri culturam qua iuxta Indictum est, quam gloriosus Rex Francorum Ludovicus B. Dionysio dedit, &c.*

In memoriam autem illius primæ benedictionis quæ ab Archiepiscopis & Episcopis facta est cum primum allatæ sunt Reliquiæ & celebrari cœptæ Nundinæ, Episcopus Parisiensis quotannis illuc se conferebat & Mercatoribus benedictionem impertiebatur, eamque ob rem illi debebantur annuæ decem libræ Parisiensis. Quod aliqui etiam tribuunt Rectori Vniuersitatis Parisiensis. Vt Paschasius: Verum nullibi quod sciam in Actis publicis legitur, quod Rector id muneris obierit, & disertè negauit olim Ludouicus Seruinus cum an. 1586. in causa Hamiltonis id sibi ab Antonio Loyselio obiiceretur. *On nous dit que le Recteur benit le Lendit; voyons si cela est vray. L'Histoire nous apprend que le Lendit est une Foire, qui se fait entre Paris & S. Denys, instituée par Charles le Chauue, fils de Charlemagne, & second Fondateur des Escholes, en reuerence des Clous & Couronne de N. Seigneur, qu'à tel iour il apporta à Ais la Chapelle où ils auoient esté mis par Charlemagne, & les remit en l'Abbaye de Saint Denys. Le premier iour de cette Foire le Portier Moine de l'Abbaye auoit droit de venir avec ses gens à la Procession de la benisson du Lendit, droit déclaré par Arrest de la Cour du 5. Auiril 1534. Je reconnois bien que le Recteur s'y est trouuè quelquefois: mais non pour donner la benediction: ains tous les ans le Procureur Fiscal de l'Vniuersité a accoustumé de s'y transporter pour remonstrer que la cause qui l'y mene, est afin de continuer la possession en laquelle sont les Recteurs de l'Vniuersité de tous temps de visiter tout le parchemin qui vient dans la ville & banlieue de Paris, & dans la ville Saint Denis en France, mesmement durant la Foire, suivant un ancien Arrest de la Cour donné au profit de l'Vniuersité. Et de cét exploit de continuation de possession, il proteste de iouir & en demande acte du Scribe du Recteur.* Verum ex quo intra villam San-Dionysianam Nundinæ translatae sunt, id muneris ad Abbatem seu Priorem Abbatiz deuolutum est, vt legitur in Antiquitatibus San-Dionysianis.

De iura
Refforio in
Nundinis.

De numero dierum Nundinalium fuit olim lis inter Episcopum & Monachos: ille enim terno concludi volebat; isti vero ampliori, sed tandem circa an. 1216. in Arbitrum litis delegerunt Philippum Augustum tunc regnantem, & Honorius Pontifex approbauit: vt suo loco referemus. Interim non est prætereundum, quod hinc videtur Rector ius habere lustrandi & probandi Pergameni Indictalis. Nam cum ex supra dictis pateat olim à Carolo M. institutos fuisse Scriptores & Miniatores ad vsum Scholarum Palatarum & Bibliothecæ Regiæ, necesse est quoque fateri fuisse pariter Librarios, Pergamenarios & Papyropolas, opusque proinde fuisse lustrare & probare tam membranam seu pergamenum, quàm papyrum, ne illi in vsum scholasticum adulterinam materiam exponerent. Hinc ergo est, quod Rector cum Procuratoribus Nationum Scriba & Apparitoribus proficiscebatur olim ad Campum Indictalem, nec prius vlli licebat pergamenum vñale exponere, quàm ille fasciculos elegisset ad vsum scholarum Parisiensium necessarios. Qua de re varia statuta leguntur in Commentariis Vniuersitatis.

Et ne gratis id asserere videamur, Riantius Vniuersitatis Patronus in causa contra Pergamenarios apud Senatam Parisiensem agitata dic 2. Aug. an. 1548. ius Rectoris tale asseruit, vt legitur in Actis Curie. *Riant trouue que par l'institution de l'Vniuersité de Paris, le premier Roy fondateur d'icelle qui fut Charlemagne, erigea la Dignité Refforiale, qu'il voulut douer fascibus & stipendiis. Fascibus en ce qu'il voulut & ordonna que le Recteur de l'Vniuersité auroit la Iurisdiction sur tout le parchemin apporté en cette ville de Paris, & non seulement en cette ville, mais en*

la banlieuë. Stipendiis, en ce qu'il voulut & ordonna que de chacune botte de parchemin que ledit Recteur feroit visiter par les quatre Iurez Parcheminiers de l'Vniuersité, il auroit seize deniers Parisis, tellement que voila que par Priuilege Royal il appartient au Recteur de l'Vniuersité de Paris, contraindre tous marchands Parcheminiers Forains venans en cette ville de Paris ou en la banlieuë emmenant parchemin pour vendre, de l'apporter en un lieu de l'Vniuersité destiné, appellé la Halle des Marchurins, pour estre veu, visité & estimé par les quatre Parcheminiers Iurez de ladite Vniuersité, & hoc nomine pour chacune botte venü, visitée & estimée, le Recteur aura seize deniers Parisis.

Die Martis ante festum omnium Sanctorum an. 1291. interdictum est Pergamenariis emere Pergamenum priusquam Rex, Episcopus Parisiensis & Vniuersitas abstulisset, quantum opus videretur. Item quod primâ die Nundinarum Lenditi vel S. Lazari non emant Pergamenum antequam Mercatores D. Regis, Parisiensis Episcopi & Magistri & Scholares emerint. In hanc rem notare conuenit Abbatem & Monachos San-Dionysianos olim intendisse, aut saltem intentare voluisse litem Vniuersitati, si alia die quàm prima Indictali pergamenum caperet: non enim negabant ius illi antiquum esse prima die eligere & capere, sed eâ præteritâ ius eo anno peremptum esse contendebant. Contra Vniuersitas, ius suum generale esse, neque adstrictum diei, sed toto tempore Nundinarum exerceri posse. Qua de re sic Scribit M. Quarretus Procurator Nationis Gall. ad diem 19. Junij an. 1454. Fuit propositum qualiter D. Abbas S. Dionysij volebat facere processum contra Vniuersitatem casu quo vellet Vniuersitas capere pergamenum in Indito aliâ die quam primâ die Inditi. Et extitit conclusum quod priuilegium Vniuersitatis erat generale, & quod semper poteramus & debebamus capere pergamenum per totum Inditum: & ideo volebat, quod aliqui adirent personam suam ad communicandum verbaliter de priuilegiis nostris: & casu quo non vellet parere, volebat viriliter Vniuersitas procedere contra eum.

Mineral
Indictale.

Ex hacce Carolina Institutione videtur insuper alia profluxisse consuetudo Academica, pensitandi scilicet eo tempore Mineralis Professoribus Artium, quod proinde Indictum appellatum est. Nam cætera munera quæ iis dabantur, puta pro emptione velorum seu telarum & candelarum tempore hiberno, non Mineralis neque mercedis honorariæ loco reputabantur. Solennis autem erat ista Pensitatio: nam Scholastici malum Citrinum in Poculo Chrystallino Magistris offerebant insertis nummis aureis; & qui ditiores erant, cum festiuitate, tympanis & lyricis instrumentis offerebant: atque idcirco certâ die quæ à Rectore indicebatur, vacabant. Vnde quærit Rebuffus, an eiusmodi ferias Indictales concedere esset Simoniacum, & sic quæstionem resoluit. Quod bene cauere debeant Artium Magistri in hac Vniuersitate degentes & Regentes, ne pro Nundinis quas LINDICTVM Gaguinus appellat, quicquam accipiant, vt ferias suis Auditoribus concedant; quod permulti solent facere, non citra Simoniam labem: secus si pro labore docendi HONORARIVM capiant, quod eis optimo iure debetur.

Ioannes de Bosco Cœlestinus Cœnobij Lugdunensis in sua Bibliotheca Floriacensi, ait scholam Floriacensem olim abundasse plus quinque millibus scholarium, qui pro Candelis & Edicto Parisiensium Minerali, Magistris suis offerebant & dabant bina Manuscripta volumina. Didascalis suis, inquit, muneris honorarij gratia pro candelis Edictisue in Parisiensi Academia nostra etate Classium Moderatoribus exhiberi consuctis, bina manuscripta, eo quod nedum Typographica ars emerferat, offerebant volumina. Verum hæc tandem consuetudo vltimæ Reformationis quæ an. 1600. promulgata est, legibus & statutis est abrogata.

Eodem anno obiit M. Helias Scorigena Episcopus Engolismensis teste Ademaro Monacho S. Eparchi Engolism. at in Chronico Engolismensi legitur obiisse an. 860. hoc modo. an. 860. obiit Helias Scorus Episcopus 10. Kal. Octob. qui detulit corpus S. Benigni Martyris Engolisma Civitati &c. verum interfuisse legitur Synodo Sueffionensi III. quæ habita est an. 866. verius ergo Ademarus, cum quo consentit Author Chronici Malleacensis aiens obiisse tum cum Normani grassabantur in Aquitania & Andegauum cœperunt, vt ad an. 875. retulimus.

Dionysij
Areopagita
Historia.

Anno 877. videtur Hincmarus Remensis Hilduini vestigiis insistens historiam S. Dionysij Areopagitæ in lucem edidisse iam ex omni parte absolutam &

Carolo Imperatori dedicasse. Ante quidem Hilduinus tempore Ludouici Pij in eam incubuerat ; verum exortis bellis ciuilibus non potuerat absoluere. Hinemarus nouis eam circumstantiis muniit , vt obrectatoribus os clauderet linguamque reprimeret, aientibus rem esse nouam, fictitiã & non antea auditã ; ipsumque Vsuardum San-germanopratensem tacitè saltem refelleret, qui in Martyrologio scripserat Dionysium Parisiensem sub Maximiano passum fuisse longè ab ætate Areopagitæ. Hanc porro Historiam, quæ Academicis nostris sæpe disputandi occasionem dedit, non erit extra rem his Annalibus inferere.

DOMINO GLORIOSO CAROLO IMPERATORI AVEVSTO Hinemarus nomine non merito Remorum Episcopus ac plebis Dei famulus. Lecta Dionysij passionè à Methodio Constantinopolim Romã directo , Græce dictata, & ab Anastasio vtriusque linguæ perito & vndecunque doctissimo S. Sedis Apostolicæ Bibliothecario latinè conscripta, sicut in præfatione sua narrat, recognoui his quæ ibi scripta sunt, ea quæ in adolescentia legeram consonare, videlicet per quos ac qualiter gesta martyris B. Dionysij sociorumque eius ad Romanorum cognitionem, indeque ad notitiam Græcorum peruenerint. Nam quando Deo disponente in Francono - Furti Palatio natus estis Hucberto Præcentori Palatij Episcoporum Meldensis ciuitatis commissum est, vbi propter Hilderici Episcopi ætatis prolixitatem & diutinam ægritudinem quædam ad scientiam & religionem pertinentia, nec non & ædificia ac cætera quoque necessaria neglecta inuenit. Quapropter à familiari suo Bodone Clerico Domini & Nutritoris mei Hilduini Abbatis sacri Palatij Clericorum summi quendam Clericum ipsius Bodonis propinquum nomine Wandelmarum qui Cantilenam optime à Teurgatio Magistro in S. Dionysij Monasterio didicit, ad erudiendos Clericos suos obtinuit.

Cui Abbatiam B. Sanctini in beneficium dedit. Isdem autem Wandelmarus in loco sibi commisso quaterniunculos valde contritos, & quæ in eis scripta fuerant, pene deleta, de vita & actibus B. Sanctini reperit quos propter notitiam familiaritatis, & quia mesciolum putabat, ad exhaurienda ea quæ in iisdem quaterniunculis contineri videbantur, & ad transcribendum apertè in noua pergamena mihi commisit. Quod & studiosè peregi & mihi commendata commendanti restitui. Sed quia diu est, quod Wandelmarus etiam ante obitum Hucberti defunctus fuit, & sicut audiui, idem locus neglectus extitit, ac demum in eadem Vrbe Normanni fuerunt, & quædam incendio ibi concremauerunt, quædam vero prædantes diriperunt, nescio si ipsi Quaterniunculi vel eorum exemplaria in eadem vrbe valeant reperiri. Propterea exemplar eorum quod mihi tetinui vestro Deuoto & bono studio offerendum putaui, vt si quæ sunt illorum reliquæ qui negabant Dominum & patrem nostrum, patronum vestrum Dionysium esse Areopagitem à B. Paulo baptizatum & Atheniensium ordinatum Episcopum, & in Gallia à B. Clemente directum, ex his quæ Græca & S. sedis Romanæ attestatio & Gallicana intimat contestatio, ratum & in hac causa, quod longè ante nos dictum est, recognoscant, quia veritas sæpius exagitata magis splendescit in lucem.

S. Areopagites Dionysius egregia Pauli Apostoli prædicatione fidei veritate illuminatus & in nomine S. & Indiuiduæ Trinitatis baptizatus, demumque cælestium mysteriorum arcanis sufficienter instructus Atheniensium est ordinatus Episcopus. Procedente autem tempore Magistri desiderio de B. Petri amore quem vna cum præceptore suo Paulo apud sepulchrum vite Principis viderat, & docentem audierat, per reuelationem ordinato sibi commissa Ecclesia Romam venit quos nequissimi Neronis crudelitate iam Martyrio coronatos inuenit & à B. Clemente Petri Apostoli successore amabiliter ac honorabiliter susceptus, post aliquod spatium temporis cum aliis ad eroganda Diuini verbi semina in Gallias est directus. Qui prædicando & sermonem confirmando sequentibus signis Parisios ducente Domino peruenit. Destinatis quoque sociis per diuersas ciuitates ad dolos Diaboli destruendos & populos Domino acquirendos, Sanctinum ordinauit Episcopum & Carnotum eos illuminare qui in tenebris & in vmbra mortis erant, inspirante Domino misit,

„ vbi eum per aliquod temporis spatium immorari disposuit. Postea vero Mel-
 „ densium ciuitati Pastorem & Episcopum esse constituit. Eiusque suffragio An-
 „ toninum qui Iunior ad distinctionem Senioris Antonini prænominabatur, ad-
 „ hibuit. Domitianus denique impiissimus Cæsar post Neronem sæuissima perse-
 „ cutione in Christianos exæstuans, lictores ad perquirendum & comprehendend-
 „ dum Dionysium, cuius famam in destruendis idolis & conuertendis ad Chri-
 „ stum populis per multos audierat, in Gallias misit, vt eum diligenter perqui-
 „ rerent, & inuentum ac comprehensum aut Idolis sacrificare cogerent aut di-
 „ uersis suppliciis affectum occiderent. Quos cum B. Dionysius ad fines Parisio-
 „ rum propinquare comperit, Sanctinum & Antoninum ad se accersiuit, quibus
 „ præcepit vt sermones & agones ipsius solerter intenderent & memoriæ commen-
 „ darent, ac quibus tormentorum generibus per passionum supplicia corporis
 „ vitam finiret, conspicientes Romanæ sedis Pontifici & fidelibus quos tunc ibi-
 „ deminuenerint (quia vnde in orbem Christianorum persecutio procedebat, illic
 „ ardentius conflagrabat) per ordinem nunciari quantocius studerent, eosque ob-
 „ nixe deposcerent vt Atheniensium ciuibus ea nota facerent, quatenus & ipsi
 „ Domino pro cursu laborum eius impleto gratias agerent & erga cultum eius bo-
 „ no animo fierent. Consummato siquidem B. Dionysio per Martyrii palmam
 „ Sanctinus & Antoninus, sicut eis præceptum fuerat, Romam iter maturauerunt,
 „ & venientes in Italiam, Antoninus valida febre correptus est. In cuius obsequiis
 „ per aliquot dies Sanctinus immoratus consilio & consensu eiusdem Antonini,
 „ ne præceptio B. Dionysii quacunque occasione impediretur, peragere cœptum
 „ iter disposuit, & sufficienter Xenii ac honestis linteis Principi domus in qua
 „ iacebat Antoninus, commissis petiit & per Dominum contestatus est eum vt si
 „ Antoninus conualesceret, exinde illi abundantissimè ministraret, si etiam è
 „ vita discederet, honestissimè sepeliret, & sic iter quod cœperat, peragendum
 „ arripuit. Et cum Sanctinus fines Romanorum iam contigit, Antoninus vita de-
 „ cessit. Quem Princeps Domus retentis omnibus quæ sibi in obsequiis eius com-
 „ mendata fuerant, Catabuli sui in quo animalia eius manebant, axes leuauit, &
 „ in fossam vbi stercore & vrina animalium defluebant, proiecit & desuper axes re-
 „ misit. Quæ mox omnia Sanctinus per Spiritum S. cognouit & cum magna festina-
 „ tione reuersus ad domum, in qua Antoninū iacentē dimiserat flens ac dolens per-
 „ uenit, & principem Domus interrogauit. Vbi est inquit Antoninus frater meus
 „ charissimus? is autem fictis gemitibus ac suspiriis, simulata mœstitia, mortuus
 „ est, inquit, quem de mihi à te commissis honestissimè sepeliui. Cui Sanctinus,
 „ mentiris, inquit fili Diaboli, in sterquilinum proiecisti eum virum sanctum
 „ & iustum, & nunc veni mecum ad Catabuli locum in quem proiecisti eum. Is
 „ autem timore percussus non est ausus reniti, quin cum eo veniret ad locum,
 „ vbi eum proiecerat: & leuantes inde axes, Sanctinus cum lachrymis clamauit
 „ voce magna dicens: Antonine frater in nomine Domini nostri Iesu-Christi pro
 „ cuius nomine & amore passus est gloriosissimus Martyr Dionysius, surge & perfi-
 „ ciamus simul obedientiam, quam idem Pater & Magister noster communiter
 „ nobis præcepit. Et statim Antoninus stercore obuolutus surrexit, quem Sanctinus
 „ de Catabuli fossa extraxit & diligentissimè lauit & mundis ac honestissimis
 „ **vestibus induit, sicque offerentes Domino sacrificium Laudis, Eucharistiæ,**
 „ Corporis & sanguinis Christi participati sunt, & accipientes cibum confor-
 „ tati sunt, & iter cœptum aggredientes Romam auxiliante Domino peruene-
 „ runt, & iam B. Clemente Martyre coronato in eadem sede S. Anacletum na-
 „ tione Græcum de Athenis qui fuerat à B. Petro Apostolo presbyter ordinatus,
 „ consecratum Pontificem inuenerunt. Cui per omnia, sicut eis B. Dionysius iuf-
 „ serat, actus & Martyrii eius ordinem narrauerunt, perfectoque negotio ad ciui-
 „ tatem Meldensium reuersi fuerunt. Vbi sanctæ prædicationi ac piis operibus
 „ insistentes Sanctinus plenus fide, virtutibus ac bonis operibus ad cœlestia Re-
 „ gna transiit. Cui Antoninus in Episcopatu successit, & per plures annos in
 „ sancto Officio degens cum multiplici bonorum operum fructu & animarum
 „ lucro migravit ad Dominum. Cui est honor & gloria per omnia secula secu-
 „ lorum Amen.

Huius Historiæ fidem eleuat M. Ioannes Launoyius celeberrimus Doctor

Theologus Parisiensis, vir in Antiquitate versatissimus, & in multis falsitatis arguit atque affectatae cautionis, in suo de Areopagiticis Iudicio. Cum enim eodem fere tempore floruerint Methodius, Anastasius & Hilduinus, contendit istud omne negotium per Hilduinum iachatum & conductum, per Hincmarum perfectum & absolutum ea mente, ut Monasterio suo San-Dionysiano plus famæ apud omnes conciliarent. 2. Hilduinum & Hincmarum opinionem nouam excogitasse contra veterem & receptam: quam ut firmarent, Constantinopoli & Roma aduexisse machinas, aut aduectas finxisse, quas Parisiis fabricauerant, hoc est ad id commentum fingendum Methodij & Anastasij opera usos fuisse, ut plus fidei alienigenis hominibus haberetur. 3. Neminem ante Hincmarum meminisse Sanctini & Antonini Episcoporum Meldensium, non Bedam, non Rabanum, non Usuardum, non Florum, non Wandalbertum, non Notkerum, non denique ipsum Martyrologium Romanum verus, quod anno 1569. Venetiis in lucem publicam editum est.

4. Anastasij Epistolam ad Carolum Imperatorem an. 876. datam examinans omnino explodit. Ait Anastasius se passionem B. Dionysii Romæ olim legisse cum puer esset, à Constantinopolitanis legatis auditam, diu illam à Carolo Imperatore quaesitam tandem in Maximo cœnobiorum Rom. repentam seque inter diuersos languores positum accepto interpretandi certamine, Latino eloquio tradidisse, non verbum quidem e verbo, sed sensum assumendo. Tum subdit. *Cesset igitur iam quorundam opinio perhibentium non esse Areopagitam Dionysium eum, qui prope Parisum corpore ac virtutibus redolet, cum hoc & Græcorum quoque stylus cum lingua Latina concordans testetur & prædicet, in qua profecto natus est & præcelsa scripta sua consenuisse probatur.* Singula prope verba expungit Launoyius quæ qui videre uolet consulat ipsius librum cui pro titulo est, de Areopagiticis Iudicium. Et similiter quæ contra Hilduini narrationem profert. Imprimis quod Hilduinus aut Authores pro se citet, qui nunquam fuerunt, quales sunt Visibius & Aristarchus, aut veris authoribus affingat verba quæ nunquam protulerunt, qualis est Eusebius Cæsariensis: qui in duobus tantum locis meminit quidem Dionysij Areopagitæ eiusdemque Atheniensis Episcopi, non vero Parisiensis.

Sed & commentitium est, & prope ineptum quod scribit Hilduinus, eo scilicet tempore quo Dionysius à Clemente missus est in Gallias, nempe sub Domitiano, Lutetiam fuisse sedem Regiam & conuentu Gallorum ac Germanorum celebrem. Sic enim habet. *Tunc memorata Parisiorum Ciuitas ut sedes Regia & Conuentu Gallorum ac Germanorum & nobilitate pollebat, quia erat salubris aere, iucunda flumine, secunda terris, arboribus nemorosa & vineis uberrima, constipata populis, referta commerciis ac variis com meatibus, unda fluminis circumferente. Quæ siquidem inter multimoda commoditatum generatiua aluco suo magnam piscium copiam ciuibus ministrabat. Hunc ergo locum Dei famulus elegit expetendum.* Nempe Dionysius. Certè tunc non erat tanti nominis Lutetia, nec sedes Regia nec com meatibus nec concursu tanto Gallorum & Exterorum celebris, nec ullus est author qui talem eam fuisse prædicet. Sed saltem ex hoc loco euincimus talem fuisse temporibus Caroli M. & Ludouici Pij, quibus Imperantibus Hilduinus vixit & floruit: & eundem locum præ oculis habuisse videtur Ioannes Hauuillensis seu Architremius in descriptione Lutetiæ, cuius versus supra retulimus.

Porro hanc de Dionysio Areopagita opinionem licet palam non oppugnata eo tempore, non tamen uiris doctis placuisse constat ex verbis Ioannis Scoti Erigenæ, qui postquam de Dionysio verba fecit, testimoniumque protulit Dionysij Corinthij, Polycarpi & Gregorij aientium eum fuisse B. Pauli Discipulum & constitutum Episcopum Athenarum, subiungit secundum vulgatam editionem, *Hunc eundem non præfati uiri, sed alij moderni temporis homines asserunt, quantum uita à fidelibus uiris tradita testatur, temporibus Papæ Clementis Romam uenisse, & ab eodem prædicandi gratia in partes Galliarum directum.* Ex his enim uerbis quantum à fidelibus quæ Ironice prolata contestatur Launoyius, satis inuitur aut noluisse Erigenam, aut non ausum fuisse refragari & palam contradicere Hincmaro, qui tunc maxima pollebat apud Cæsum auctoritate.

Verum ut ad Imperatorem redeamus & ad ea quæ illi post adeptum Impe-

rium acciderunt , cum intellexisset Ludouicus Germanorum Rex eum se inconsulto Patruelles Imperium vsurpasse, ingentem conflauit aduersus illum exercitum : at eo statim morte præuento , Carolus cum quinquaginta hominum millibus filios tres superstites Ludouicum , Carolum & Carlomanum aggreditur frustra pacem deprecantibus eorum Legatis. Afflictis Deus affuit. Quippe vt ventum est in conspectum , dolo detecto quo eos inuoluere meditataur , tanta vi excipitur , vt nusquam olim vllibi tanta strages edita fuerit , nunquam turpior fuga , cladesque nunquam visa tam miserabilis. Fugientibus ergo Francis & ipse Rex fugit , sarcinæ Regiæ interceptæ , vasa omnia capta , captiui & e fuga retracti , spoliati & nudi dimissi , atque eo tandem redacti miseriarum & dedecoris , vt ex arenis sœni manipulis herbarumque torulis sibi vestes aptare coacti fuerint.

Accidit & alia clades à Normanis eodem tempore Sequanæ ostium irrumperere tentantibus. Accidit & tertia à Sarracenis Imperium Italicum modò partum deprædantibus & in Campania Italiæ grassantibus : quorum aduentu & furore tectus Ioannes Pontifex statim per legatos Carolum monet & rogat , vt sibi Ecclesiæque opem ferat. Illuc conuolat Carolus nondum depositis animis , quia de summa rerum agebatur , postquam in Conuentu Carisiaco de Ludouico filio ordinauit fieri quæ vellet , si quid sibi humanitus accideret.

Absolutis autem in Italia , propter quas venerat , rebus , dum in Franciam regreditur & iam Alpes attingit , repentina febre corripitur , & obit non sine suspitione veneni à Sedechia Archiatro sibi propinati. De quo sic habet Gaguius in Caluo. *Erat Iudæus Medicus Sedechias nomine Imperatori propter eius peritiam perfamiliaris : qui vel Religionis Christianæ odio , cui maxime inuensi Iudæi sunt , motus , vel corruptus forte pecunia potionem Carolo propinandam miscet. Qua epotâ Carolus omnibus membris ita defectus est , vt Aulicorum ministerio in Cubiculum delatus duodecimo post die interierit. Cuius dum corpus exenteratum & multis aromatibus conditum sui in Franciam efferre cupiunt , cadaveris putredinem ferre non valentes , Vercellis inhumauerunt in B. Eusebii Martyris ad an. 878. vnde post annum septimum exemptum in B. Dionysij Templum delatum est. Vbi in medio primi Chori hoc habet Epitaphium.*

*Imperio Carolus Caluus Regnoque potitus
Gallorum iacet hac sub breuitate situs.
Plurima cum villis , cum clauo , cumque Corona
Ecclesiæ viuus huic dedit ille bona.
Multis ablatis Nobis fuit hic reparator
Sequanij Fluuij Ruelyque dator.*

878. Anno igitur 878. acceptis certis de Caroli obitu Nuncijs Ludouicus eius filius cognomento Balbus Remis ab Hincmaro in Regem Franciæ inungitur. Tum Carolus iunior vnus e tribus Ludouici Germanorum Regis filiis Imperium Italicum & Romanorum occupat annitentibus quibusdam Romanis Proceribus , Lamberto & Helbaldo , seu Alberto , frustra que renitente & reclamante Pontifice violari fidem nuper Carolo Caluo præstitam. Imo ipse ab iis , quos olim Christianorum communione arcuerat , fugatus venit in Franciam , Lugdunique paulum moratus postea Treas peruenit , vbi Synodum habuit frequentem Episcoporum contra persecutores prædictos , eosque de sententia Synodi anathemate percellit. Ludouicum Imperij diademate coronat , Augustumque appellat 8. Decemb. Præterea Hincmarum Laudunensem teste Baronio restituit in integrum , idque probat ex Adonis Chronico in fine , seu potius ex authore supplementi : nam Ado obierat 16. Decembr. an. 874 Continuator vero Aimoini scribit l. 5. c. 24. Ioannem Papam sanxisse , vt Hedenulfus sua autoritate ordinatus Laudunensis Episcopus sedem teneret , & Episcopale munus obiret , Hincmarus verò Missam si vellet , cantaret , partemque de rebus Episcopii haberet. Sed hæc historia paulo altius repetenda.

Cum esset Romæ Carolus Caluus an. 875. Hincmari Remensis suafu egit cum Ioanne Pontifice , vt Laudunensis Hincmarus Episcopatu suo priuaretur , eique sedi alius substitueretur. Iam enim à multis annis Remensis eius auunculus nihil non molitus fuerat , vt nepotem opprimeret. Duas tresue Synodos contra ipsum conuocari curarat , in quarum vna quæ habita est apud Attiniacum an.

870 decreto Episcoporum deiectus de sede fuerat: sed cum ille Papam appellasset, diu res in suspenso fuit. Quæ vero tanti odij causa fuerit, vix vna satis legitima reperitur. Sunt qui putent Hincmarum Laudunensem errasse circa baptismum paruulorum; sed quanquam ei multa passim obiicit auunculus, vt quod superbus esset, quod nouitatis amans, quod contumax & perfidus; non vllius tamen hæreseos eum insimulat. Vnum est, quod euidenter patet nimirum grauiter tulisse Remensem, quod statim atque nepotem fecit Episcopum Laudunensem, se spretum ab eo viderit, quod omnia se inconsulto gereret, abiret, rediret, imo contra interdicta sua quosdam sibi subiectos absolueret aut sacris arceret.

Statim, inquit apud Flodoardum l. 3. c. 22. vt à paterna nido educationis factus Episcopus euolasti, & me & eos qui te nutriuerunt, deseruisti, & seculares amicitias atque familiaritates quesisti & acquisisti. & sic subinde alios & alios deserens & acquirens non solum de comparibus, sed etiam & de tibi commissis ad hoc emeristi, vt contra sacras Antiochenas regulas precipientes vt præter me nihil agere debeas secundum antiquam patribus nostris regulam constitutam, nisi ea tantum quæ ad tuam Parochiam pertinent professioneque subiectas, sine mea vel Cœpiscoporum nostrorum conscientia administrationem in Palatio Domni Regis obtinueris, quam administrationem sibi coram eodem D. Rege & aliis qui affuerunt, sacris Regulis interdixi & aliquandiu ab eadem administratione cessasti: postea autem per exteris id. Seculares potestates contra Sardicenses Canones eandem administrationem cum Abbatia in tertia Prouincia ultra Remensem Prouinciam sine mea conscientia obtinuisti. Ad quam Abbatiam sine mea licentia, quotiens tibi placuit perrexisti, & quamdiu tibi placuit, ibidem fuisi immoratus contra Hilarij Papa decreta dicentis illud: non potuimus præterire quod sollicitudine diligentiore curandum est, ne præter Metropolitanorum suorum litteras aliqui Episcopi ad quamlibet Prouinciam audeant proficisci: post hac move tua instabilitatis ac inconstantia contra Dominum Regem in tantum te sine ratione contumaciter exexisti, vt & administrationem Palatinam & ipsam Abbatiam tibi auferret, & à te exaggeratus duriora ingerenda tibi proponeret.

Ex his ergo paruis initiis orta primum est simulcas, ex similtate apertum odium, ex odio Laudunensis opressio, depositio & exccæcatio. In omnibus Tribunalibus causa ista agitata est, secularibus & Ecclesiasticis, Gallicis & Romanis sub 3. Pontificibus, Nicolao, Adriano & Ioanne. Nicolaus auunculum vt nimis acrem & vehementem reprehendit, vt patet ex eius litteris quæ leguntur in 3. Tomo Conciliorum. Extant quoque pro Hincmaro Laudunensi plures Epistolæ Adriani. Eiusdem Episcopi appellatio ad sedem Apostolicam legitur eodem 3. Tomo Concil. post Epist. 3. Ioannis VIII. Eiusdem partes tuetur Baronius ad an. 870. & 871. Ibi enim Concilium Gallicanum 20. Episcoporum apud Vermeriam habitum & alterum in Palatio Attiniaco vocat illegitimum & latrocinale, in eoque Laudunensem iniuste depositum esse contendit.

Veruntamen quia Rex ipsi aduerfabatur, obtinuit à Ioanne Papa, vt alius in eius locum subrogaretur, in eamque rem extant Ioannis litteræ ad Hincmarum Remensem datæ Romæ per manum Anastasij Bibliothecarij an. 877. quas Sirmondus edidit ex Bibliotheca B. Remigij. At sequente an. nimirum 878. in Consilio Trecensi in gradum & statum pristinum fuit restitutus ab ipso Ioanne vt supradictum est, postquam ipse auditus est, & vt erat orbatu oculis, miserabiliter defleuit & descripsit calamitates, quas ab auunculo passus fuerat, omniumque mouit animos ad commiserationem. Sic autem inter cætera habuit. *Transmissus sum in exilium, in quo per duos annos sumus, sed aliquanto tempore ferro vincitus custoditus sum. Duobus annis ferme peractis insuper cæcatus sum & vsque modo retentus ad vos & ad vestra pijsima serenitatis presentiam, mox vt venire dimissus potui, protinus accessi. Nunc autem vestram clementiam suppliciter exoro, & à vestra summa paternitate parari de me aequitatis Iudicium, quod apud vestra Paternitatis pietatem obtinere esflagito, tum pro multitudine miseria mea, tum pro magnitudine pietatis vestre.*

Cæterum deploratione dignum fuit, quod ex tam leuibus initiis eo deuenirent auunculus & nepostam egregij ambo viri, doctissimi, & pro illis temporibus, disertissimi. Et certè nemo erat vir bonus & pacis amans, qui vtrumque non reputaret reprehensione dignissimum, vt intelligimus ex scriptis Hinc-

mari Remensis apud Flodoardum l. 3. c. 22. in fine. *De hoc quod dicit, quia dicunt de me homines qualis est ille auunculus qui talia suo nepoti scribis? dicant & de te ipsi homines. Qualis est ille nepos qui ab auunculo suo talis, ut tunc erat, assumptus, & talis sicut nunc est in spiritali ac temporalis honore effectus, qui talia sibi exigit ab inuito auunculo, ne talis ab aliis sicut à Nepote suo depingitur, astimatus, per eum blasphemetur nomen Domini & visuperetur ministerium eius secutus Apostolum scribentem ad Corinthios contra se blasphemantes & vilipendi ab aliis laborantes. Egit quippe Doctor egregius, ut dum ipse qualis esset agnosceretur, & vita & lingua malè predicantium eius predicatione vilesceret. Illos videlicet commendaret si se absconderet. Cumque se non ostenderet, errori locum dedisset. Dicunt & ipsi homines de te, qualis est ille nepos qui talia contra suam auunculum & nutritorem atque ordinatorem machinatur, & quantum potest mali agit, & plusquam potest agere cupit?*

In omnibus fere locis exprobrat ingratum animum. Sed & aliud vehementer offendit Remensem, quod qui sibi videbatur doctissimus, à nepote atque reteretur ignorantia: & qui disertissimus ac Latinitissimus, parum intellecta Latinitatis, non emendata, non correcta. Vnde liquet nepotem fuisse quoque virum doctissimum & facundissimum: ut eod. Cap. intelligitur, in quo sic scribit ad nepotem auunculus. *Scribis te à me reprehensum & esse reprehensibilem: sed & ego sprete reprehensione tua, qua me quasi sub quodam excusationis velamine de scriptoris vitio more tuo euidenter reprehendere satagis, qui aut differentiam verbi detrectem, quod in meis scriptis tibi datis posui nesciam, aut scriptoris vitium in eis corrigere non sapuerim, vel emendare neglexerim, & ex mea reprehensione tuam ostentare scientiam Cham Noè filius voluisti, non solum in verbi illius differentia, sed & in alio verbo quod ad ostentationem tui in tuis adinventionibus iteratum inueni. Et cum hinc meam insipientiam voluisti ostendere, tuam studuisti apud Scholasticos stultitiam propalare: pro me nihil curo dicere, mihi enim pro minimo est, ut à te iudicer, aut sine dilectione à tua scientia reprehendar. Sed ne apud illos qui tecum rumusculos captant glorieris quasi me mutum effeceris & elinguem qui solus nostris temporibus thesauros sapientia & scientia penetrans introisti, hic causa compendij pretermittens, cum mihi vacauerit, ostendam quid Regularum Grammatica auctores, quid S. scriptura Tractatores inde sentiant atque dicant. Hæc de utroque Hincmaro.*

879. Anno sequente qui fuit 879. idem Pontifex Ioannes annum amplius in Gallia moratus, Ecclesie Senonensi Galliarum Primatiam attribuit, ingratiam Ansegisi Archiepiscopi, molestè & grauiter id ferente Hincmaro Remensi. Qua de re sic habet Robertus Monachus Antiffiodorensis. *Senonensi Ecclesia post Egilem presuit Ansegisus Monachus, vir in cunctis optimè agens, cuius tempore Senonensis Ecclesia magno & pacifico viguit honore. Siquidem Ioannes Papa totius ei Gallie & Germania primatum contulit, ut esset primus post Papam Synodumque presulum euocaret, & de fortioribus quibusque ac grauioribus iudicaret: cui resistere voluit Hincmarus Remorum Archiepiscopus, sed Apostolica autoritate compressus est. Huic etiam Ansegiso venerabili presuli presatus Papa dedit caput B. Primi Papæ Gregorij, & brachium S. Leonis Papæ Doctoris, Quas ille venerandas Reliquias Senones detulit, & in Ecclesia S. Petri vini cum debita veneratione reposuit. Tandem Pontifex comitante Bosone Prouinciæ Rege Romam reuertitur.*

Eodem anno Ludouicus Balbus Compendij 10. April. moritur non sine veneni suscipione, qui vbi morbum sœuire sensit, per fidos homines Odonem Episcopum & Albuinum Comitem, Coronam, enses & cætera Regia insignia ad Ludouicum filium mittit, eumque Regem Franciæ coronari iubet. Contradixerunt nonnulli aientes Ludouicum & Carlomanum filios Balbi impuberes, spurios esse non legitimos. Itaque Bos instigante vxore Hirmingarde Regem se Burgundiæ coronari curat, iis despectis. Hisce temporibus florebat Milo Monachus qui vitam S. Amandi metricè composuerat, & librum de Sobrietate ad Caluum miserat, teste Antonino. Sub quo adolefcebat Hubaldus nepos, qui septem artium Liberalium peritia clarus egregiè præter cætera in Musica clauit, & de multis sanctis cantus dulci & regulari modulatione composuit. Hæc Antoninus.

880. Anno 880. Dum Franciæ Proceres inter se de Tutore Regis Regni que eligendo

gendo Reſtore certant Ludouicus Germaniæ Rex in Galliam irrupit & ex altera parte Normani duce Haſtingo. Emitur pax, quia bellum ſuſtineri non poteſt. Lotharingiæ pars quæ Caluo obtigerat, Germanico conceditur. Normani quoque *Conieſtum* ſeu annona & Pecuniæ ſumma, prætereaque Neuftria habitanda & incolenda, dum quietè & pacificè ibi conſiſtant. Sed aſſueti prædis renouant bellum, malo tamen ſuo, amiſſis nempe quinque ſuorum millibus, cæteris ſiſis & fugatis. Miſerrimus autem Franciæ ſtutus compellit Hugonem Impuberum Regum Tutorem, & Hinemarum mittere Legatos ad Ludouicum Trans-Rhenenſem, vt quandoquidem ipſe filium non habet, alterum è duobus Ludouicum aut Carlomannum adoptet. Interim Carlomannus Bauariæ Rex atque Italiæ moritur ſine liberis legitimis relicto Arnulfo ex concubina filio. Laudatur iſte Carlomannus à pericia litterarum, pietate, abſtinentia, fortitudine armorumque gloria & felicitate, nunquam enim ſine victoria cum hoſte conſiſſe dicitur.

Anno 881. Ludouicus & Carlomannus fratres partiuntur Regnum. Ludouico cedit Francia & Neuftria; Carlomanno Burgundia & Aquitania, qui coniunctis cum Germano viribus Bozonem Burgundiæ inuaſorem fugant. Rurſus bellum cum Normanis recrudescit, quos Ludouicus debellat multis occiſis: at illi retracto ex fuga milite redeunt ad manus in Campis Turonicis, & rurſus debellantur. Verum Rex victor paulò poſt moritur. Carlomannus qui Vienneſem obſidebat, relicta obſidione aduolat, habitoque Procerum Conuentu in Regem Franciæ coronatur. Cum Normanis conſigit, cum quibus tandem hiſce legibus pacem init, vt fidem Chriſtianam amplectantur. Baptizatur Godefridus Dux eorum, multique cum eo: ſed pari leuitate fidem eiurantes quadraginta armatorum millibus Luteciam obſident, cepiſſentque ſi non habuiſſet Gozlenum Episcopum & Odonem Comitem fortiffimos repugnatores. Godefridum tandem ſuperbè inſultantem Carlomannus egregio nixu fugat, & ſternit. Sed & paulo poſt ipſe moritur filiumque relinquit puerulum nomine Ludouicum, cognomento *Ignauum* ſeu *Inertem*.

Anno 882. die 21. Decemb. obit Hincmarus Remenſis Archipræſul omnium Franciæ Metropolitanorum Decanus, apud Sparnacum trans Matronam, quò ſe metu Normanorum omnia depopulantium & ferro flammisque mandantium contulerat. Corpus ad Monafterium S. Remigij Remenſis relatum, & in ſepulchro quod ſibi præparauerat, repositum, cum hoc epitaphio, quod item ipſe viuens dictauerat.

Nomine non merito Præſul Hincmarus, ab antro

Te leſt Fortituli quaſo mementomei.

Quem grege paſtorem proprio Dionyſius olim

Remorum populis vt petiere dedit.

Quique humilis magna Remenſis regmina plebis

Rexi pro modulo, hic modo verme voror.

Ergo anime requiem nunc & cum carne reſumpta,

Gaudia plena mihi hæc quoque poſce ſimul.

Chriſte tui clemens famuli miſerere ſictu,

Sis pia cultori ſancta Maria tuo.

Dulcis Remigij ſibimet deuotio proſit.

Qua te dilexit peſtore & ore, manu.

Quare hic ſuppetiit ſupplex ſua membra locari,

Vt bene complacuit denique ſic obiit.

Anno Dom. incarnat. 882. Episcopatus autem ſui 37. menſ. 7. & die quarta. Sic legitur apud Flodoardum. Ei ſtatim ſubſtituitur Fulco vir primariæ nobilitatis, Abbas S. Vedasti & S. Bertini apud Atrebatum, in ſcholis Palatinis enutritus, & Regni ſub Carolo Simplice futurus moderator.

Igitur Francia in Regem inertem & impuberem inclinata, dum hinc variis Procerum partibus, inde à Normanis & Germanis concutitur, prope corruit: nec aliud malo remedium inuenit, niſi quod Inerte recluso & apud Sandionyſium tonſo Carolus cognomento Craſſus Ludouici Germaniæ Regis filius Caroli Calui nepos, Magni pronepos, tunc Imperator aduocetur, vt Regnum

Francicum, qualia fuerant sub Magno & Ludouico Pio, sub vnum Caput Rectoremque redeant, dum interim Carolus puerulus, Simplex dicendus, Balbi filius sub tutela Eudonis Comitis educatur. Id fit circa an. 883.

883. Hæc Regum tam frequens mutatio & Regni confusio: mutatio quoque crebra Pontificum Romanorum prope annua in litterarum professionem & in omnes Orbis Christiani ordines confusionem quoque intulit maximam. Ioanne defuncto 18. Kal. Ian. an. 882. Marinus Galleſianus, seu natione Gallus patre Palumbo substituitur. sedetque annotantum vno & mensibus duobus. Huic Adrianus III. vel vt alii scribunt Agapitus an. 884. sedetque an. 1. & mens. 3. Huic Stephanus V. Natione Romanus Patre Adriano an. 885. iste sedit annis sex diebus octo. Sub quibus & à quibus nihil legitur actum dignum memoria: nisi quod Marinus an. 883. Scholam Anglorum, cuius alibi mentionem fecimus, in gratiam Alfredi Anglorum Regis, qui Romam peregrinationis causa profectus fuerat, ab omni tributo liberam esse voluit: qua de re sic scribit Flodoardus ad an. 883. *Eodem anno Marinus Papa Scholam Anglorum Rome existentem Alfredo Rege deprecante, à tributo liberam fecit, qui etiam Regi prefato dona transmittens plurima dedit ei inter cætera portionem non modicam illius Crucis salutifera, in qua Dei filius pro salute mundi pependit.*

884. Circa an. 884. San-Gallensis Monachus, de quo inter authores 1. ætatis dictum est, libros duos de Gestis Caroli M. Crasso dedicauit, quorum priorem de Religiositate & Ecclesiastica Domni Caroli cura, alterum de Rebus Bellicis inscripsit, tunc vt ipse dicit senio grauis & edentulus: & in iis libris fusè agit de aduentu Scotorum Magistrorum, vt ante docuimus. Hisce temporibus in scholis Palatinis docebat adhuc Manno, cuius inter alios Discipulos referuntur Ratbodus Mancio factus Episcopus Cabillonensis apud Surium & Stephanus Tungrensis; & alter, vt videtur Stephanus Salinensis Comitis filius Canonicus Metensis, Abbas deinde Lobiensis, postea Episcopus Leodiensis circa an. 903. is fuit vir litteratus, qui vt legitur apud Fulcuinum lib. de Gestis Abbatum Lobienſium, passionem B. Lamberti impolito digestam stylo vrbanius elucidauit.

Eodem anno Crassus Normanos cædit fugatque: at non satis prudenter vsus victoria vicissim ipse fugatur, pacemque pretio emit & fœdere, datâ scilicet Gothofredo in Coniugem Ægidia seu Gisla Lotharij filia. Quo paulo post occiso, indignati Normani Lutetiam iterum obsident, vt ad an. 886. referemus.

885. Anno 885. Stephanus V. factus est Pontifex Rom. cum quo magnam videtur Fulco Remensis habuisse familiaritatem & necessitudinem, vt pote qui ab eo & frater & amicus appellatur. Datis verò ad eum litteris significat se Romam ad eum profecturum fuisse, nisi à Normanis vnde quaque circumuallaretur, qui decem tantum millibus à sua Ciuitate aberant, tumque Ciuitatem Parisiorum ab iis obsideri. Significat quoque eidem durum sibi omnino esse, quod Ecclesia Remensis, quæ semper omnibus Gallicanis præfuerat, subdita fuisset Senonensi à Ioanne Papa VIII. qui in gratiam Ansegisi illam Primatiæ sedem esse voluerat. Sic ergo ille apud Flodoardum l. 4. c. 1. *Sedem verò Remensem notum habeat ab Antecessoribus suis potius Gallicanis omnibus Ecclesiis fuisse honoratam: vt pote cum primus Apostolorum B. Petrus primum destinauerit huic vrbis S. Sixtum Episcopum, & totius Gallicane Regionis dederit ei Primatum. Hormisdæ quoque Papa S. Remigio vices suas in Galliarum partibus commiserit. Hoc ideo se commemorare, ne sedes Remensis suis in diebus sineretur dehonestari; annectens etiam de priuilegiis sibi ab huius prædecessoribus Marino & Adriano concessis.*

Quantas autem in Regni Gallicani administratione partes tum haberet Fulco, patet ex Flodoardo l. 4. c. 5. Vnde discimus quoque historiam illius temporis, aliunde satis confusam. Nam statim initio Carolum Crassum Ludouici Trans-Rhenensis filium Imperatorem & Regem Francorum admonet, quo in statu res sint Gallicanæ, quàm afflictæ à Normanis, quàm illi futurum sit turpe & ignominiosum, si quod Regnū Patruus & eius filij conseruarunt, tueri ipse & conseruare non possit. Inter cætera verò memorat. *Ciuitatem Parisiorum quam Caput asserit & introitum Regnorum Neustria atque Burgundia, Barbarica cingi obsidione, eiusque capiendam, nisi Dei subuentum fuerit clementia. Qua si capta fuerit, totius dis-*

pendium Regni se perpeffuros, (vide quantum momentum in hac vrbe capta auferuata.) tamque periculosè hac iam mala grassari, vt à prædicta vrbe Remos vsque nil tutum remanserit: nulla nisi peruerforum Christianorum Barbarisque consensientium secura sit habitatio, quorum multi Christianorum deserentes Religionem, Paganorum se societate coniunxerant ac tuitioni subdiderant.

Circa ergo an. 886. Imperante Carolo Crasso, Carolo Simplicem interim sub tutela Odonis seu Eudonis Comitis Parisiensis relicto, vastata, direpta & depopulata est à Normanis Lutetia, qui cum ægrè & magno tandè labore repulsi fuissent à Gozolino, seu Gauzleno Episcopo, Ebolo eius Nepote, Odone Comite Parisiensi, & aliis quibusdam fortissimis Bellatoribus & Ducibus, Basilicam S. Germani Teretis (hodie Antissiodorensis) & alias quasdam incenderunt, præsertim in iis locis Suburbanis Luparæo Palatio vicinis, vbi tû Musæ Parisienses adhuc morabantur. Iam ab an. 857. à Barbaris illis Septentrionalibus infestari cæperat Lutetia. Piratæ Danorum eam 5. Kal. Ian. an. 857. diripuerant, Basilicam S. Genouefæ Montensis incenderant & cæteras Suburbanas, præter S. Stephani, S. Vincentij seu Germani Pratenfis Diuique Dionysij Ecclesias, vt legimus in Annalibus Bertinianis. Iidem an. 861. mense Ian. eandem urbem aggressi Ecclesiam S. Germani igni tradiderant: at sub Crasso tum absente omnia hoc anno ferro flammisque mandarunt, adeo vt omnia suburbana pœne destructa sint. Quam miserabilem calamitatem deplorans Adreualdus Floriacensis Monachus in lib. de Miraculis S. Benedicti, de Lutetia à Normanis afflictæ & vastatæ sic loquitur. *Quid Lutetia Parisiorum nobile caput, resplendens quondam gloria, opibus, fertilitate soli, incolarum quietissima pace, quam non immerito Regum diuitias, Emporium dixero populorum, num magis ambustos cineres, quam urbem nobilium potis est cernere?*

Hancce Parisiæ Ciuitatis obsidionem describit 2. libris Abbo Monachus San-Germano-Pratenfis cruentæ tragædiæ spectator è mœnibus Abbatiz, quam Normani quoque obsidebant: quâ quidem in descriptione pluribus in locis meminit PRATI, quod vulgò CLERICORVM appellatur: in quo ciues Parisienses S. Germani precibus & auxilio adiuti multas cædes stragesque Normanorum ediderunt.

*Ipse Danos, quicumque dabant vestigia Prato,
Militibus speculum cernentibus urbem in eius
Rure situm, fugiente morâ tradit capiendos.....
Quæ voces, quæ lingua, quod os edicere possunt
Bella tot his Prato egregij commissa relati,
Quotque necauerunt Normanos hic, quot & Vrbi
Duxerunt secum viuos? iam nullus eorum
Tunc audebat agrum Sancti conscendere latum.*

Idem Author meminit solennis supplicationis seu Processionis Parisiensium ad Basilicam B. Virginis, delatæque summo cultu & humilitate Thecæ seu Thecæ San-Genouefianæ: cuius Virginis meritis obsessi de obsidentibus insignem victoriam statim reportarunt.

*Virgo Dei Genouefa Caput defertur ad Urbis
Quo statim meritis eius Nostris superarunt.*

Hinc intelligimus 1. non esse nouum in vrgenti calamitate recurrere ad S. Genouefam, eiusque Thecam solenniter deferre. 2. Ex ea parte vbi sita est Basilica Sangenouefiana, non fuisse urbem obsessam: neque enim potuissent Obsessi ab ea Æde ad Basilicam D. Virginis procedere. 3. Prædictam Basilicam D. Virgini consecratam fuisse tunc, vt nunc est, principem & Cathedralam quam proinde vocat CAPVT VRBIS.

Rursum verò, cum recruduisset pugna, infeliciterque pugnassent Obsessi, ad opem B. Germani confugerunt, vt scribit idem Author, indictæque solenni supplicatione sanctissima Christi Cruce, & Ossibus B. Germani ad eandem B. Stephani delatis Diuinam manum adiutricem experti sunt.

*Hac virtute Crucis sancta victoria nostris
Ceditur, & meritis Germani Antistitis almi
Quam reuehunt ad Basilicam Stephani quoque restit,*

886.

*Gaudentes Populi præcelsâ voce boantes
VOCE DEVM TE LAVDAMVS Dominumque fatemur.*

Intelligit proculdubio Basilicam S. Stephani de Gressibus, non S. Stephani de Monte, quæ longè recentior est, & post tempora Normanorum condita, vt alio loco docebimus. Interim vel ex vna Annalium Bertinianorum autoritate satis conicitur, in quibus sic habetur ad an. 857. *Dani Sequana insistentes cuncta liberè vastant, Lutetiamque Parisiorum aggressi Basilicam B. Petri & S. Genouefa incendunt, & cæteras omnes præter Domum S. Stephani & Ecclesiam S. Vincentij, præterque Ecclesiam S. Dionysij, pro quibus tantummodo ne incenderentur, multa solidorum summa soluta est. At quis credat parcituros illos fuisse Basilicæ S. Stephani de Monte Genouefianæ contigæ ?*

Neque videtur omittendum Normanos tum in Luparæa regione primum castra posuisse iuxta Basilicam S. Germani Antissiodorensis, qui tunc à structuræ forma Teres dicebatur. Meminit Abbo duobus in locis. Semel quidem lib. 1.

*Sole suos fuluo radios fundente sub æthre
Sorte Dionysij lustrant equidem recubantes
Macharij, Sequana ripas & Castra beatum
Germanum circa Teretem componere vallis
Commixto lapidum cumulo glebisque laborant.*

Iterum verò lib. 2. vbi describit quomodo ea statione vastatâ & relictâ post discessum Henrici ab Imperatore missi in auxilium Oppidanis transierint ad partem aduersam S. Germano propinquam, ipsumque Monasterium vallo circumdederint Duce Sigemfredo.

*Conspiciens Sigemfredus Nostros in Agone
Esse feros, inquit Sociis, hanc linguite sedem,
Hic non stare diu Nostrum manet. Hinc sed abire.
Ergo suas vt Ainricus secessit ad Aulas,
Germani Teretis contemnunt littora sancti,
Æquiuocique legunt, cuius factis bene vescor.
Circumeunt castris æquor, sed & undique vallo
Clauditur: en Dominusque meus, quasi carcere latro,
Ipse nihil peccans. Murus circumdedit eius
Ecclesiam nostro Celsam cogente reatu.*

Quamobrem verò Normani ad partem illam transierint, hæc videtur causa inter cæteras fuisse, quia ex ore Ciuium frequenter audiebant has voces deprecatorias, O GERMANE VRBIS PRÆSVL ! GERMANE BEATE AUXILIARE TVIS, & similes, volebantque propius experiri, quas ille vires haberet; & quas magno tandem suo malo experti sunt. Nam Odo Parisiorum Comes, qui & postea fuit Rex appellatus, eorum nouemdecim millia prostrauisse fertur. Inter alios verò in vrbe defendenda fortissimè se gesserunt Gauzlinus Episcopus, deinde Anſchericus eius successor, Hugo Comes & Abbas S. Germani, Ebolus & ipse Abba-Comes. Qui Abbates non infulati, sed armati cœnobita tuebantur contra Danos. Meminit Abbo Hugonis Abbatis, qui in illa obsidione Parisiensis fortissimè diuincans obiit.

Tempestate sub hac Hugo Princeps obit Abba.

De eodem sic habetur in fragmento Historiæ in membrana Floriacensi, vbi de Normanis, *Peregissentque inchoata, nisi Hugo per Gallias Abbatis honore præditus strenuè Rempub. gubernans eorum temerarios compescuisset ausus.* Ab hoc autem Hugone, aut à filio, aut à Nepote suspicantur Monachi San-Germano-Pratenses concessum & datum fuisse Vniuersitati Parisiensi Pratum, quod vulgò Clericorum appellatur. Qua de re alio loco dicemus.

Item Ebolus eidem Abboni dicitur *Fortissimus Abba*, & alio loco, vbi Odonem existit scribit ex vrbe ad accersendum Carolum Crassum, vt oppressæ succurreret, neminem è Ducibus in ea remansisse ait præter Ebolum, quem Martium Abbatem vocat.

Post nullus procerum remanet nisi Martius Abba.

Atque vt hanc tandem Obsidionis Parisiæ historiam absoluamus, licet Crassus post victum Henricum, quem ante miserat in auxilium veniens instru-

atissimo, quem habebat exercitu Normanos facile debellare potuisset, eorumque Regulos captos in vinculis retinere, nescio quo tamen malo genio ductus incolumes dimisit in magnam Reipub. Gallicanæ & Germanicæ perniciem, largisque etiam muneribus ut abscederent, oneravit. Quæ res tam indigna Nobilitati visa est, ut ab omnibus desertus fuerit & Francis & Germanis. A Francis Odo Comes Parisiensis propter egregiè nauatam in repugnatione operam Rex appellatur, licet tutor esset solummodo veri Regis Caroli Simplicis: sed id propterea factum aiunt, quia nomine Regio vel in auspiciis opus erat ad expellendos hostes. A Germanis Arnulfus Carlomanni Nothus Imperator eligitur & à Formoso Papa coronatur. Id factum an. 887. ut scribit Sigonius. Crassius autem tantum animo concepit dolorem, ut mox pridie idus Ian. migrarit è vita. Quod ut intellectum est, Berengarius Veronenli & Foro-Iuliensi ditioni præfectus Italiam occupat. Guido seu Vido Spoletanæ Dux hortante Pontifice Ro. Regnum Franciæ occupare nititur. Sed nihil proficit Odonis studio exclusus. Regreditur ergo in Italiam & aduersus Berengarium arma mouet, ad Trebiam vincit, & à Stephano Pontifice Romam accersitus an. 891. 9. Kal. Martias Imperator consecratur.

887.

In Francia res sic se habent. Normani præda onusti, superbi & insolentes contra fidem & promissa Parisiensem iterum agrum depopulantur, iterumque Ciuitatem expugnare tentant, nec possunt. Odo Roberti Andegauensium Comitis à Normanis occisi filius ex Gente Saxonica Witikindi, Regis nomen accipit, reluctans tamen multis, cum Fulcone Remensi Arnulfum iam à Germanis Imperatorem creatum aut in Regem Franciæ postulantis, aut in Tutorem Caroli Pupilli contra Odonem Regiæ stirpis inimicum ut dicebant. Hinc Poëta Saxonicus l. 5. de Gestis Caroli M. deplorata Franciæ clade Arnulfum inuitat ad eam defensore carentem auxiliariis copiis & autoritate sua subleuandam, cum solus id possit.

888.

Va tibi, vix tali (id. Carolo M.) modo defensore carenti

Francia, quàm variis cladibus opprimeris?

Gentibus ecce pates populantibus undique seuis

Et quondam felix nunc nimis es misera!

Quippe tuis hilares exultant stertibus hostes,

Distanturque tuis assidue spoliis.

Millia caesorum captiuæque turba tuorum

Amplior est numero, quàm sit arena maris.

Nam Carolo moriente tuum decus ac honor omnis

Ex illo sensim fugit & interiit.

Nunc tamen Arnulpho merito sub Principe gaudes,

Qui similis tanto moribus est Abauo.

Denique magnanimus, clemens, promptusque labore

Peruigili lapsum corrigit Imperium.

Francorumque mouet veteri virtute lacertos,

Atque vocat resides rursus in arma viros.

Sed moles immensa, diu qua corruit ante

Non restaurari se subito patitur.

Similiter Fulco Remensis suam Arnulfo opem operamque in id offert. imò ad eum proficiscitur, sed sine vlla grati animi testificatione remissus Odoni parere cogitur, quem oderat. Ait enim Ep. ad Arnulfum apud Flodoardum l. 4. c. 5. cum in eo sibi nulla spes remansisset, coactum se eius hominis, videlicet Odonis dominatum suscipere, qui ab stirpe Regia existens alienus, Regali tyrannicè abusus fuerit potestate, cuius & inuitus hæcenus dominium sustinuerit.

889.

Scribunt tamen alij Odonem fuisse virum valde bonum & strenuum, Francicæque salutis studiosissimum. At cum aduersariorum aliqui, quorum ope & fauore ad Regiam dignitatem euectus fuerat, contra quam sperabant, ab eo accepti fuissent, nec consecuti quod optabant, ab eo defecisse, & cum Fulcone conspirantes aut Carolum pupillum coronandum suasisse, aut Guidonem Spoletanorum Ducem, qui Imperium inuaserat & Arnulfo bellum indixerat, aduocandum. Certè Fulco ob id Odoni videtur infestus fuisse, quod non ut prius

890. sibi, sed Anscherico Parisiensi Episcopo Regni præcipua negotia concrederet. Cæterum quàm malè & infelicitè cum Musis Parisiensibus actum sit illis temporibus, facile est suspicari: locis enim quæ in Suburbano Luparæo inhabitabant, vastatis, direptis & incensis necesse est partem cladis quoque tulisse longè miserabilem: vnde non malè forsan tam de Scholaribus quàm de aliis Clericis hi versus Abbonis possunt intelligi.

*Plorabant Monachi, lacrimatur Clericus omnis
Aëra voce tonant, luctus sed & ashra successit.*

Hinc procul dubio factum, vt Magistri alij aliò migrarent, vt securius aut docere, aut viuere possent. Alij intra urbem se receperunt, alij in monte Sanguenouesiano castra posuerunt, donec cladem repararent, & redeunte meliori fidere antiqua hospitia repeterent. Commodè quoque aduenit multis, vt Fulco olim Comes Palatinus, tunc Archiepiscopus Remensis miserabili & deplorandâ urbis Parisiensis facie tactus aylum in sua ciuitate exhiberet: vt testatur Flodoardus l. 4. c. 8. *Et tempore, inquit, Normanis Francorum terras infestantibus & diuersa loca depopulantibus, hic Pontifex plures tam Sacerdotes, quàm ceteros Clericos & Monachos ad se undecunque confluentes benignè suscepit, & paternè fouit. Inter quos etiam Monachos S. Dionysij cum ipsius martyris pretioso corpore aliorumque Sanctorum pignoribus recepit & aluit.*

Schola Remensis.

Hac tanti viri benignitate multi Magistri & Scholastici inuitati illuc se conferunt: quâ occasione vsus Remenses Scholas instituit accersitis & euocatis ex vrbe Parisiensi Remigio Antissiodorensi & Hucbaldo Caluo celeberrimis Philosophiæ Professoribus. Quâ de re sic habet idem Flodoardus cap. 9. *Præfatus denique præsul honorabilis Fulco sollicitus circa Dei cultum & Ordinem Ecclesiasticum, amore quoque sapientiæ feruens duas Scholas Remis, Canonicorum scilicet loci, atque Ruralium Clericorum iam pæne delapsas restituit, & euocato Remigio Antissiodorensi Magistro liberalium Artium studiis adolescentes Clericos exerceri fecit, ipseque cum eis lectioni ac meditationi sapientiæ operam dedit. Sed & Hucbaldum S. Amandi Monachum, virum quoque Disciplinis Sophicis nobiliter eruditum accersuit, & Ecclesiam Remensem præclaris illustrauit disciplinis.*

Non aliundè, inquam euocauit, quàm ex Parisiensibus Scholis, vbi ab Errico Antissiodorensi relictis fuerant hæredes Philosophiæ, vt supra inter Authores primæ ætatis ex Ademaro Engolismensi retulimus, qui Palatinos Magistros secundum Ordinem successionis enumerans, postremo loco Remigium & Hucbaldum Errici successores accenset: quam seriem ab illo malè contextam Nos verisimilius ita reponimus, vt Beda docuerit Simplicium, Simplicius Alcuinum in Anglia; Alcuinus Theodulphum Parisiis, Rabanum Turonis, Theodulphus Smaragdum ante an. 800. Smaragdus, qui obiit an. 843. Heliam Scotigenam: Helias qui an. circiter 860. factus est Episcopus Engolismensis, & obiit vt vult Ademarus an. 876. vel vt alij an. 886. Erricum Antissiodorensis; Erricus circa annum 865. Remigium & Hucbaldum Caluum, hæredes Philosophiæ reliquerit, in eadem scilicet Schola discipulos semper Magistris succedentes, vt olim in Academia Alexandrina fieri consueuerat: neque enim existimandum est illos solos scholas tenuisse toto hoc seculo, cum multi alij celeberrimi quoque Professores eodem tempore docuisse legantur.

Nec dubitandum, quin Hucbaldus imperante Carolo Caluo docuerit: in cuius laudem libellum vnum composuit de laude Caluorum, opus mirabile 136. versuum, quorum singula verba à littera C. incipiunt. Primus iste sit in exemplum.

Carmina Clarisonæ Caluæ cantate Camæna.

Quod opus se vidisse testatur Trithemius, & alia quædam eiusdem authoris opera: postea induit ille Monachum in cœnobio Elnonensi.

Remigius autem Remis non minori quàm Parisiis celebritate docuit: ibique inter alios Discipulos habuisse videtur Seulfum & Hildeboldum. Seulfus quidem ex Archidiacono Remensi factus est postea Archiepiscopus, vt legitur apud Flodoardum l. 4. c. 18. *Successit (Heriuoxo) Seulfus qui tunc urbis huius ministerio fungebatur Archidiaconatus; vir tam Ecclesiasticis, quàm secularibus disciplinis sufficienter instructus, qui que apud Remigium Antissiodorensis Magistrum in*

Liberalibus studium dederat Artibus. Hildeboldus verò in Monasterio S. Michaëlis super Mosam Grammaticæ Scholam aperuit, docuitque Ioannem Gorziam postea eiusdem loci Abbatem, vt in eius vita legitur, vbi sic de Hildeboldo. *Hildeboldus Quidam Grammaticam professus è Discipulis Domni Remigy doctissimi eeatate Magistri Scholæ habebat.* Sed tandem Remigius post mortem Fuleonis Parisios rediit, vt ad sequens seculum docebimus.

Ex prædicta quoque clade Gallicana per Normanos illata studiiique Parisiensis dissipatione amplificauit Alfredus seu Aluredus, Flodoardo Albradus Angliæ Rex, suam Academiam Oxoniensem, cuius instituendæ & fundandæ consilium ceperat circa an. 884. quam quidem historiarum parrem hoc loco præterire nefas esse ducimus, quia ex hac nostra Vniuersitate Magistros euocauit ad eam componendam simul & regendam. Igitur Rex ille qui ab Historicis Anglis merito magnus cognominatur, laudabile & insigne Regum nostrorum æmulatus institutum, doctrinamque & amorem erga litteratos, Neothi Monachi Benedictini consilio Academiam prædictam hostili ciuilique rabie plurimum imminutam & prope collapsam (eam enim antiquitus institutam faciunt *Quidam* Scriptores Angli) instaurauit hoc modo.

*Academia
Oxonienfis
instituta.*

1. Ex Gallia & aliunde quoque, vbi sciuit viros esse litterarum professione præcellentes, euocat: ex vltimis quidem Britanniarum finibus Afferum: ex Mercia Pleigmundum, Æthelstanum & Werulfum, seu Warefridum: ex Gallia inter alios Grimwaldum & Ioannem Seotum Erigenam, quorum fama tum erat percelebris supra cæteros. Grimwaldum quidem olim in Gallia viderat in Cœnobio Bertiniensi, cum Romam adhuc iuuenis proficisceretur. Atque in eam rem scribit ad Fulconem Archiepiscopum Remensem tunc primas in Regno Francorum partes tenentem. Ioannem quoque Erigenam Academiarum Parisiensis olim & diu Rectorem, atque disciplinæ quæ in ea obseruabatur, gnarum accersit. Testis Afferus seu Afferio in vita Alfredi, qui in eam quoque rem ex vltimis Britanniarum finibus euocatus fuerat. Sic enim ille de Æthelwardo Alfredi filio loquens. *Æthelwardus, inquit, omnibus Iuniorum ludi litteraria Disciplina Diuino Consilio & admirabili Regis prouidentia cum omnibus pæne totius Regionis nobilibus Imperantibus, & etiam multis ignobilibus sub diligenti magistrorum cura traditus est. In qua Schola vtriusque lingue libri, Latine scilicet & Saxonice assidue legabantur, scriptioni quoque vacabant: itaut antequam aptas humanis artibus vires haberent, venatoria scilicet & cæteris Artibus, qua Nobilibus conueniunt, in Liberalibus Artibus studiosi & ingeniosi viderentur..... Legatos ultra mare ad Galliam Magistros acquirere direxit; indeque aduocauit Grimwaldum Sacerdotem & Monachum, Venerabilem videlicet virum, Cantorem optimum, & omnimodo Ecclesiasticis Disciplinis & in Diuina scriptura eruditissimum, & omnibus bonis moribus ornatum. Ioannem quoque aequè Presbyterum & Monachum, acerrimi ingenij virum & in omnibus Disciplinis litterariae artis eruditissimum, & in multis alijs Artibus artificiatum. Quorum doctrinam Regis ingenium multum dilatatum est, & eos magnam potestate ditauit & honorauit. His temporibus Ego quoque à Rege aduocatus ex occiduis & vltimis Britanniarum finibus ad Saxoniam adueni. Hæc Afferus qui obiit an. 909.*

Ingulfus Croelandiæ Abbas, qui ab anno circiter 1050. florere cœpit & vixit vsque ad an. 1109. Alfredi & Doctorum Gallicanorum meminit his verbis. *Manus Saxonica ab omnibus Saxonibus & Mercis vsque ad tempora Regis Alfredi, qui per Gallicanos Doctores omnibus litteris opprimè instructus erat, in omnibus Chirographis vsitata à tempore D. dicti Regis desuetudine viluerat: & manus Gallicana, quia magis legibilis & aspectui perdelectabilis præcallebat, frequentius in dies apud omnes Anglos complacebat.* Nimirum antequam Galli Nostrates in Angliam transfretarent, Angli Characteribus quodam Saxonico utebantur intermixtis Characteribus Romanis, quales videntur in vita Alfredi per Afferum conscripta, quam Thomas Vvalsinghamus Historiarum suarum præmisit. Nostri verò Galli commodiorem scribendi usum, qualis in Gallia erat, illis communicarunt.

Florentius Wigorniensis Monachus qui obiit an. 1118. de liberis Alfredi, deque huiusce Academiae institutione verba faciens sic ait, *Æthelwardus omnibus Iuniorum litterarum disciplinæ Diuino consilio admirabilique Regis Prouidentia &*

„ omnes pœne totius Regionis nobiles & etiam ignobiles sub diligenti Magistro-
 „ rum cura traditi sunt, vt antequam aptas humanis artibus vires haberent libera-
 „ libus instruerentur Artibus. Edvvardus & Alfricha semper in curia Regia nutriti
 „ non sine liberali Disciplina. Inter cœtera præsens vitæ studia Psalms & Saxo-
 „ nica carmina studiosè didicere. At Rex.....defuncto Wictiorum Episcopo Alhu-
 „ na, S. Wigorniensis Ecclesiæ nutritus & vir in Diuinis scripturis doctissimus
 „ Wercfrithus 7. id. Iunij die Pentecostes ab Athelredo Doroberniæ Archiepisco-
 „ po antistes est ordinatus, qui Imperio Regis Alfredi libros Dialogorum B. Pa-
 „ pæ Gregorij de latinitate primum in Saxoniam linguam elucubratim & ele-
 „ gantissimè transtulit. Huic eidem & processu temporis Pleigmundum genere
 „ Mercium Doroberniensis Ecclesiæ Archiepiscopum, venerabilem scilicet virum
 „ sapientia præditum, sacerdotes quoque genere Mercios Æthelstanum & Ve-
 „ rulfum quam optimè litteris instructos idem Rex ad se de Mercia vocauit. Mul-
 „ tisque honoribus & potestatibus extulit, quò cum in desiderata, imò in discenda
 „ litterarum scientia adiuuarent: Legatos etiam vltra mare ad Galliam direxit. Inde
 „ S. Grimbaldum sacerdotem & Monachum, virum venerabilem, Cantorem op-
 „ timum Ecclesiasticis Disciplinis & in diuina Scriptura eruditissimum, omnibus-
 „ que bonis moribus ornatum. Ioannem quoque & que Presbyterum atque Mona-
 „ chum acerrimi ingenij virum. Afferum etiam de occiduis & vltimis Britannia fi-
 „ nibus è Monasterio S. Devvij aduocauit. Quorum omnium doctrina & sapien-
 „ tia Regis desiderium ita in dies crescebat & implebatur, vt in breui librorum
 „ omnium notitiam haberet.

Vvillielmus Malmesburiensis, qui scripsit vsque ad an. 1142. de eadem re fu-
 „ sissimè differit his verbis. Monasteria, vbi oppòrtunum videbatur, construxit
 „ Alfredus, vnum in Adelingia, vbi eum latuisse superior relatio meminit, ibi-
 „ que Abbatem Ioannem constituit ex antiqua Saxonia oriundum, alterum
 „ vero in Vvintonia quod dicitur nouum Monasterium, vbi Grimbaldum Abba-
 „ tem constituit, qui se euocante & Archiepiscopo Remensi Fulcone mittente in
 „ Angliam venerat; cognitus quod se puerum olim vt ferunt, Romam euntem
 „ benigno hospitio confouerat. Causa euocationis, vt litteraturæ studium in An-
 „ glia sopitum & pœne emortuum sua suscitaret industria. Habebat ex sancto
 „ Devvi Afferionem quendam scientia non ignobili instructum quem Schirebur-
 „ niæ fecit Episcopum. Hic sensum librorum Boëtij de consolatione Philosophiæ
 „ planioribus verbis enodauit: quos ipse Rex in Anglicam linguam conuertit. Hoc
 „ tempore creditur fuisse Ioannes Scotus vir perspicacis ingenij & multæ facundiæ,
 „ qui dudum concrepantibus vndique bellorum fragoribus in Franciam ad Caro-
 „ lum Caluum transierat, cuius rogatu Hierarchiam Dionysij Areopagitæ in Lati-
 „ num de Græco verbum e verbo transtulit. Composuit etiam librum quem *ἑτα*
 „ *φύσεων μετρίων* id. de Naturæ diuisione intulauit propter perplexitatem neces-
 „ sariarum Quæstionum soluendam bene vtilem, si tamen ignoscatur ei in aliquibus
 „ in quibus à Latinorum tramite deuiavit, dum in Græcos acriter oculos intendit.
 „ Succedentibus annis magnificentia Alfredi allectus venit in Angliam & apud
 „ Monasterium nostrum pueris quos docebat, graphiis vt fertur perforatus, etiam
 „ Martyr æstimatus, quod sub ambiguo ad iniuriam S. animæ non dixerim, cum
 „ celebrem eius memoriam sepulchrum in sinistro latere altaris & Epitaphij pro-
 „ dant versus, scabri quidem & moderni temporis limâ carentes, sed ab antiquo
 „ non adeo deformes.

Clauditur hæc tumulo sanctus Sophista Ioannes,

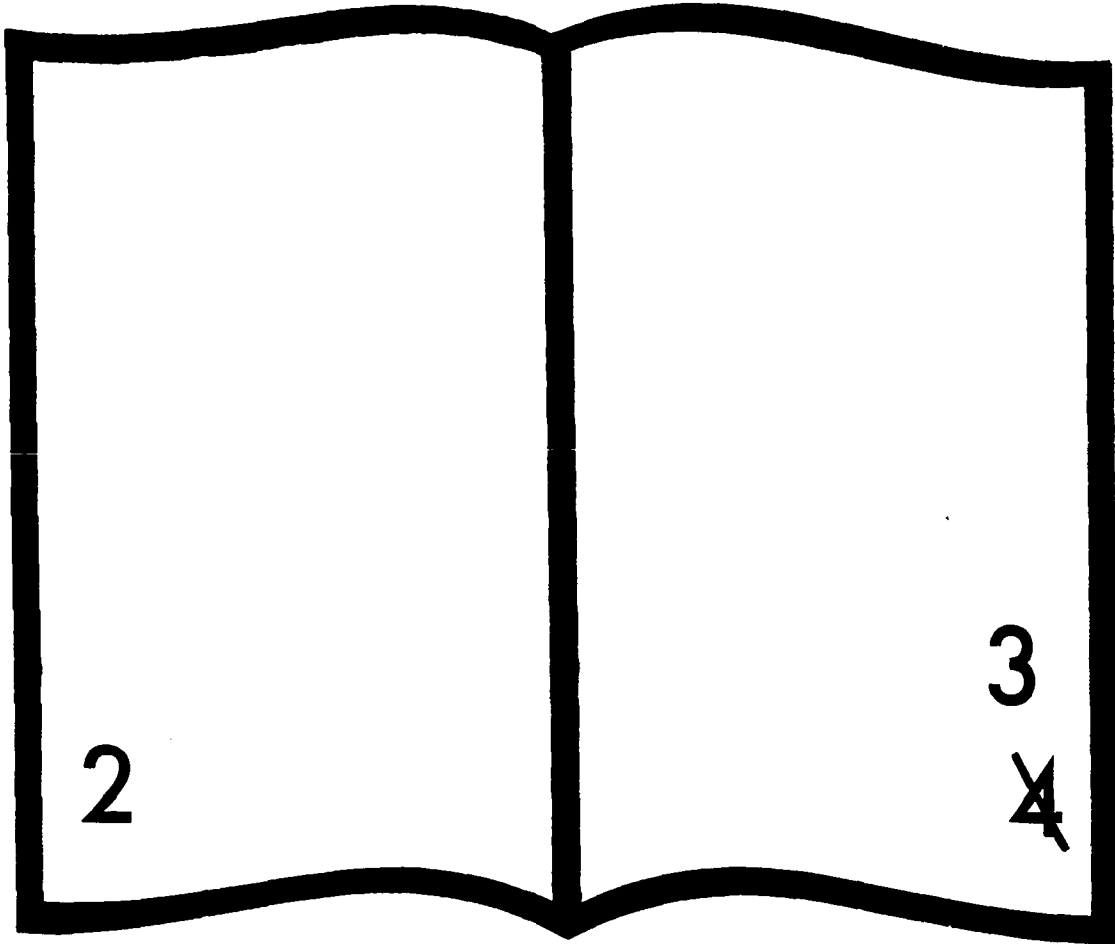
Qui dotat etiam viuens dogmate miro;

Martyrio tamen Christi conscendere Regnum

Qui meruit, sancti regnant per secula cuncti.

„ His Collateralibus Rex fretus liberales totis medullis indidit in tantum, vt
 „ nullus Anglorum fuerit, vel intelligendo acutior, vel interpretando elegan-
 „ tior.

Idem confirmat de Ioanne Scoto Rogerius Houedensis in priori parte Anna-
 lium. Et Mathæus Vestmonasteriensis, quorum loca supra retulimus, vbi de Ioan-
 ne fufius egimus. Ioannes Brompton Abbas Iornalensis, qui sub Eduardo III.
 florebat circa an. 1340. eiusdem historiæ meminit in Chronico. *Grimoaldum Mo-
 nachum,*

nachum, inquit, *litteratura & cantu peritum de partibus Gallia, & Ioannem Monachum de Monasterio S. David Menenia in ultimis finibus posito ad se vocauit, ut litteraturam ab eis addiceret. Optimates quoque suos ad litteraturam addiscendam in tantum promouit, ut ipsi filios suos, vel saltem filios si non haberent, seruos suos litteris commendarent.*

Duplicem aliqui Ioannem faciunt: vnum Saxonem, Ethelingiani Cœnobij Monachum, eumque aiunt cum Grimbaldo adscitum ab Alfredo: alterum Eri- genam, Meneuiensem Monachum ex Professore Parisiensi, eoque etiam usum in Academiz suæ institutione.

Quod autem Alfredus SCHOLAS PVBLICAS Oxoniæ instituerit, & varias variis artibus classes, vt vulgo loquimur, assignarit, testis est Vvillhelmus Malmesburienſis in suo de Glastonicæ Cœnobij antiquitate libello ad Henricum Bleſensem Vvintoniæ Episcopum, cuius hoc est initium. *Post Dominica Resurrectionis gloriam. De Alfredo igitur, institutisque ab eo scholis sic habet. Rex Aluredus Dei seruus Neothum sæpius adit, suisque nonnunquam utebatur consiliis. Consilio namque Neothi Abbatis SCHOLAS PVBLICAS variarum Artium apud Oxoniam primus instituit Aluredus, Romamque Legatos misit obsecrans D. Martinum II. ut Anglorum Scholis eandem libertatem, quam Roma habent dignitatem concederet: & quod à sanctissimo Patre petiit, absque vlla cunctatione impetravit, & in multis articulis privilegiari procurauit. Eademque verba vsurpat Higdenus l. 6. Aluredus Scholas variarum Artium apud Oxoniam primus instituit: quam urbem etiam in multis priuilegia concessisse.*

At de Compositione, regimine, Artium ac Scholarum distinctione, deque Fulconis Remensis ad Regem Alfredum super ea re litteris, loquuntur recentiores. Nicolaus Harpheldius Archidiaconus Cantuariensis ad 9. seculum c. 10. de Grimbaldo & Fulcone sic differit. *Aluredus Rex inquit, cum Rempub. à Danorum depopulationibus virtute sua aliquantulum recreasset, cœpit & Ecclesiasticæ quoque Disciplinæ emendandæ manum admouere. ad quod præclarum opus feliciter conficiendum cum vidisset illam partem frequenti Danorum incurſione sæuaque debacchatione, totque Monachorum, sacerdotum, sacrarumque virginum cæde, partim negligentia prælatorum subditorumque ignorantia aliisque temporum iniuriis cum litterarum pœne omnium deplorando interitu grauiter collapsam atque debilitatam, non solum domestica ad illam rursus erigendam instaurandamque, vt Plegmundi, Vverifridi, Afferij & aliorum, sed & externa Ioannis presbyteri, atque Grimbaldi subsidia conquisiuit. Amandauit itaque Nuncios ad Fulconem Remensem in Gallia Episcopum vt Grimbaldum sacerdotem, & vt Afferius scribit; venerabilem Monachum, nec canendi modo, sed omnium Ecclesiasticarum disciplinarum & sacræ scripturæ peritia insignem virum, omnibus bonis ornatū e Monasterio D. Bertini ad se transmitteret. Cuius aliquam Aluredus notitiam habuisse traditur, cum Romam adhuc puer adierat. In quo itinere diuertit ad Cœnobium D. Bertini, multa que salutis præcepta à Grimbaldo audiuit, neque ab eo tempore vnquam gratam illius memoriam ex animo deposuit. Re igitur cum Ethelredo Cantuariensi communicatamque eius voluntate illustres Legati missi sunt ad Fulconem. Qui etsi agrè tantum Galliæ ornamentum à se Galliaque diuerſi pateretur, noluit tamen tam honestæ petitioni Regis atque Archiepiscopi, & ipsi temporis necessitati deesse. Cū summo igitur ipsius & præfati Cœnobij Bertiniensis cōsensu trāsmittitur in Angliā Grimbalduſ vna cum Fulconis litteris, in quibus amplissimis verbis mirificè cōmendat singulare Regis in vtraque tam politica quam Christiana Repub. reparanda studium; gratiaque simul pro muneribus transmissis magnas agit; quæ hodie litteræ extant satis prolixa, sed piè & sapienter conscriptæ. At Aluredus & Ethelredus vbi Grimbalduſ in Angliam appulisse cognouerunt, obuiam cum magno Procerum comitatu illi eunt, Londinumque honorificè deducunt, vbi illam quam supra commemorauimus in Synodo concionem habuit. Ab eo deinde tempore intimus fuit Aluredo, arcanorumque consiliorum particeps, eiusque inter alios opera, in constituenda Oxoniensi Academia vsus est.*

Ethelredus ille Cantuariensis Archiepiscopus obiit an. 899. eique successus est

Plegmundus de quo supra: ob idque Fulco Remensis Regem per litteras laudauit ob eiusmodi viri docti promotionem. Extat apud Flodoardum l. 4. c. 5. exemplar Epistolæ ad Albradum Regem Transmarinortim: item ad ipsum Plegmundum, quem Pleonicum vocat, in eandem rem. Hactenus de iis, quos Alfredus ad condendam Academiam suam ex diuersis locis euocauit: nunc quomodo eam composuerit & rexit, inquirendum.

Collegia 3.
instituta.

2. Igitur virorum istorum consilio tria collegia erudiendæ iuuentuti primum constituit, Grammaticis vnum, Philosophis alterum, tertium Theologis; præterea vnum vastissimum & amplissimum quod VNIVERSITATIS COLLEGIVM, SEV AVLA MAGNA VNIVERSITATIS vocatum est: Addidit, vt aliqui scribunt, San-Magdalenense, quod longo post tempore Vvilielmus Archidiaconus Dunelmensis instaurauit. In eo autem consentiunt omnes fere scriptores Anglitesse Isaaco Vvaxe Oratore eiusdem Academiz in suo Rege Platonico. Idem quoque affirmat & clarius explicat Ioannes Rossus ex Hidenfis Monasterij Archiuis apud Thvyvnum lib. 2. Apol. In prima, inquit, dicta Vniuersitatis fundatione ipse nobilis Rex Aluredus infra urbis Oxoniensis mœnia Doctores in Grammatica, Artibus & Theologia tribus locis in nomine S. Trinitatis ex suis sumptibus instituit: in quarum vna in alto vico versus portam Orientalem sita 26. Grammaticorum omnibus necessariis ipsam Aulam dotauit, & eam propter scientiæ inferioritatem PARVAM AVLAM VNIVERSITATIS appellari decreuit: & sic in diebus meis appellata est. Aliam Aulam versus muros urbis Boreales, vbi iam dicitur Vicus Scholarum, sumptibus necessariis pro Dialecticis seu Philosophis 26: abundanter construxit, & hanc AVLAM MINOREM VNIVERSITATIS appellari præcepit. 3. in alio vico versus portam Orientalem fundatam primæ Aula occidentaliter contiguam AVLAM MAGNAM pro 26. Theologis appellatam sacre scripture studium daturis ordinauit, quibus & expensas sufficientes abundanter exhibuit.

3. His omnibus Magistris & toti Academiz Grimaldum nostratem præfecit: Ioannem Erigenam virum facundissimum Scholas aperire iussit: quod ille tanta cum laude præstitit, vt intra breue tēpus innumeri scholares illuc confluerint. Dein professores singulis artibus addidit quasi primarios, Grimaldū & Neothū Theologicis, Afferum Grammaticis & Rhetoricis: Ioannem Erigenam Dialecticis, vt legitur in vetere quodam Chronico de institutione huius Vniuersitatis: quod in c. 5. Seculi 9. historiz Anglicanæ refertur à Nicolao Harspeldio. Postquam enim ille descripsit quanto studio & affectu Rex ille verè magnus litteras quasi postliminio reuocare studuisset, subiungit. Doctos igitur ex iis qui in Anglia superfuerant, alios præterea à veteribus in Wallia Britannis, atque etiam ex Francia ingentibus promissis ad se euocat: à quibus & ipse, & etiam alij, qui ipsius parebant Imperio, bonis litteris informarentur. Omnium igitur bonarum Disciplinarum quasi Officinam quandam apud Vadum Isis, id est Oxoniense oppidum constituit, qua de re quid vetusti quidam apud Vintoniam Cænobij annales prodiderint, ipsius auctoris verbis iam referam. Primus huiusce Cænobii Abbas fuit Grimaldus ante an. 900. vt hoc obiter moneam: sequitur ergo Chronicum.

Igitur anno Incarnationis 886. anno 2. aduentus S. Grimaldi in Angliam incepta est Vniuersitas Oxonia primitus in ea regentibus ac in sacra Theologia legentibus S. Neotho Abbate, nec non in Theologia Doctore egregio: & S. Grimbaldo sacra pagina suauissima dulcedinis excellentissimo professore. In Grammatica verò & Rhetorica regente Affero Monacho & in arte litteratoria viro eruditissimo. In Dialectica vero, Musica & Arithmetica legente Ioanne Monacho & Collega S. Grimaldi, viro acutissimi ingenij & vndecumque doctissimo, presente gloriosissimo & inuictissimo Rege Alfredo, cuius in omni ore nomen quasi mel indulcabitur memoria: & totius Regni sui Clero ac populo, vbi idem prudentissimus Alfredus tale Decretum, edidit videlicet, vt OPTIMATES SVI FILIOS, VEL SI FILIOS NON HABERENT, SALTEM SERVOS SVOS, SI INGENIO POLLERENT, CONCESSA LIBERTATE LITTERIS COMMODARENT. Hoc Annales illi, seu Chronicon Vintoniense quod incipit à Rege Egberto & definit ad annum 1030. in eoque multa Saxonice conscripta leguntur, & inter alia duo Alfredi testamenta. Ex eo autem patet iam tum Vniuersitatis nomen in vsu fuisse, & eo sensu quo vulgo accipimus, vsurpatum.

Quod autem Alfredus Grimaldum toti suæ Academiz præfecerit sub Cancellarij nomine, qui apud Oxonienses Rectoris munus obit, testatur in-

ter ceteros Ioannes Rossus. citato his verbis. Et ad suorum Rex Magnificus sustentationem secundum Marianum in Chronico suo, assignauit octauam partem prouentuum suorum annuatim, & ut scribit Thomas Rodban in maiore Chronico suo, S: Grimbaldu Flandrensis & Prior Cantor optimus Studij Parisiensis in Theologia Doctor, vir liberalibus scientiis ad plenum eruditus persæpe ad dictum Regem Anglorum Alfredum vocatus, egrediensque de terra sua & cognatione studium Oxoniense adiit, & ibi Lecturam suam recepit, creuitque per filios scholasticos in gentem magnam, cuius matris in gremio cum Pralatis & Magnatibus Regni, ut tunc primus Cancellarius & Doctor ordinarius primitus lectionem scholasticam exposuit & declarauit. Et hic considerandum est quod studium Parisense per Anglicos traxit ortum, & iterum ab eisdem rediit & refluxit omnibus scientiis Diuina & humana per S. Grimbaldu antedictum. Deinde in sua senilitate studio relicto adiit Vintoniam, ubi nouo constructo Monasterio primus fuit illius loci Abbas, & obiit 8. id. Iulij an. D. 903. anno atatis 88. Similiter Author quidam in Ranulfum. Iste Grimbaldu ut primò Cancellarius & Doctor Ordinarius presente Rege Victoriosissimo, ceterisque Regni Magnatibus in Vniuersitate Oxoniensi legit primò lectionem Scholasticam, qui paulo ante fuit Cancellarius Parisiensis.

Verum cum processu temporis, Magistrorum & scholarium crescente in dies multitudine necesse esset Statuta condere, in disponendo scholarum regimine, & studij componenda administratione, orta est quædam inter veteres professores Oxonienses quos Rex retinuerat, & novos, contentio. Grimbaldu & alij recen-ter euocati omnia vetera illius Scholæ instituta mutare, noua vero ad instar Academix Gallicanæ inducere conabantur, aliis reluctantibus: quippe existimant Angli apud Oxoniam ab omni æuo fuisse litterarum exercitium, Alfredum verò amplificasse & priuilegiis decorasse. Tandem contentio ista autoritate Regis sedata est, qui ex veteribus Scholæ Oxoniensis Annalibus didicit iam inde à temporibus Pelagij pristinam disciplinam comprobata fuisse à D. Germano Antissiodorensi, qui in Angliam ut Hæresim profligaret, se contulerat, à Kentigerno & Nennio, qui litteris illic olim operam dederant: atque idcirco retinendam esse censuit. Quæ res cum non satis Grimbaldo ex animo successisset, ille relicto Scholarum & Vniuersitatis regimine ad Monasterium propinquum se contulit.

Quod autem contentio ista orta sit occasione Statutorum, apertè indicat Afferus testis oculatus. Caput, inquit, huius contentioni in hoc erat positum. Veteres illi Scholastici contendebant antequam Grimbaldu Oxoniam deuenisset, litteras illic passim floruisse: etiamsi Scholares tunc temporis numero erant pauciores quàm prius temporibus, plerisque nimirum senitiâ ac tyrannide Paganorum expulsis. Quinetiam probabant & ostendebant eoque indubitato veterum Annalium testimonio illius loci Ordines ac instituta à nonnullis piis & cruditis hominibus fuisse sancita, ut à D. Gilda, Melxino, Nennio, Kentigerno & aliis, qui omnes litteris illic consenuerant, omnia ibidem felici pace & concordia administrantes, ac D. quoque Germanum Oxoniam aduenisse, annique diuini illuc esse moratum: quo tempore per Britanniam iter fecit aduersus Pelagianorum hæreses concionaturus, Ordines & instituta supradicta mirum ni modum comprobauit.

Id quoque clarè docet Brianus Thwynus lib. 2. Apol. Oxoniensis. *Quæstionem hic inter veteres Oxonia Scholares ac nouos Aluredianos de ratione Scholastica Iurisdictionis intercessisse video. Inter Aluredianos Afferius ipse vnus ex Professoribus nouis fuerat: ad quem huiusce Quæstionis cognitio magnopere pertinebat. NOVI SCHOLARES Alurediani atque recentes SCHOLASTICAM suam in veteres & seniores auctoritatem exercent: Aluredus ipse fit Iudex. Veteres Scholares se Antiquitatis sua præsidio defendunt. Maiores suos produciunt: quorum felicissimis auspiciis res Oxoniensis retroactis temporibus steterit, idque non suo sed veterum Annalium testimonio ostendebant aduersus Grimbaldu, & probabant.*

Quantum autem Ego ex Scriptorum Anglicorum Annalibus colligere possum, præcipuum contentioni caput mihi videtur fuisse de Rectore Scholæ deque eius Iurisdictione. Molestè ferebant Angligenæ aduenas & Extraneos homines Academix suæ præfici. Fatentur enim omnes Grimbaldu ab Alfredo eiusdem regimini præpositum fuisse. Estque omnino credibile voluisse illum leges & instituta Scholæ Parisiensis, cuius quoque Rector fuisse dicitur,

illic obseruari: Angligenas verò repugnasse; vel quia habebant aliam antea administrationis formam, quam nolebant violari; vel quia non facile patiebantur ab Extraneo sibi leges imponi. Vt vt sit, constat de forma regiminis, deque ratione obseruandæ disciplinæ diu fuisse disputatum. Testatur Iacobus Vvachius in suo Rege Platonico, de Alfredo sic aiens. *Eum primarium fuisse hîc litterarum Institutorem nescio an dicere, an credere sit insanius: cum indubitatiſimâ Aſſeriana Hiſtoria veritate conſtet Grimoaldo, quem Academia Cancellarium præfecit Aluredus, grauiſſimas fuiſſe cum Antiquioribus Studioſis de Diſciplinæ ratione contentiones; nec ſopiri potuiſſe, niſi Aluredi ipſius præſentiâ, qui cum huc accederet, aſſeritur ab Aſſerio antiquos Academiæ Annales euoluſſe, maniſeſtiſſimiſque teſtimoniis deprehendiſſe priſtinam illam Diſciplinæ rationem olim temporibus Pelagianis à S. Germano, Kentigernio, Nennio litteris hîc operam dantibus comprobata fuiſſe.*

4. Igitur Rex vt pacem inter Academicos componeret, aliis alium Rectorem volentibus, e neutro magistrorum ordine, neque veterum scilicet neque nouorum præfici voluit; sed ita statuit, vt quemadmodum ipse secundum à se Regni Cancellarium sibi deligebat, ita professores, quem vellent, è Regni Proceribus, Academiae Principem Patronum deligerent. Et hinc factum est, vt ab instituta illa Academia ad hæc vsque tempora Princeps aliquis è Regni Primoribus, aut è Regio Senatu, aut saltem ex præcipua nobilitate, teste Pitæo, ad Cancellarium seu Præfecturam eiusmodi semper fere assumptus fuerit. Hunc autem Magistratum perpetuum esse voluit, Aulamque comitari. Quia verò sic in Aula degens & aliis Regni muneribus & negotiis impeditus, rei Academicæ inuigilare non potuisset, ei substituit Procancellarium e numero Professorum eligendum, cuiusque Electionem pendere voluit à Cœtu Academico per duos Procuratores legitime conuocato, ex mandato tamen supremi illius Magistratus, qui semel electus non mutatur, nisi grauem ob causam: aut Procancellarii e Magistratu qui annuus est, abeuntis, qui ibi verò Rectoris vices obit.

Huiusce potro Procancellarii, seu vt illi vocant, Commissarii electio pendebat quidem olim à Cœtu Academico, confirmatio verò ab Ordinario loci, nimirum Episcopo Lincolnensi. At circa an 1350. Clemens VI. Abrogato hoc Episcopi Priuilegio, Academiae soli electionem, confirmationem & omnimodam approbationem tam Cancellarij, quàm Procancellarij concessit, vt docet Pitæus. Ideo autem Oxonienses supremum illum Academiae Magistratum e primis Regni Proceribus deligi voluerunt, vt propter eminentem apud omnes auctoritatem & apud ipsum Regem gratiam, facilius Academiam tueri, & protegere posset, cuiusque honores, priuilegia, maiestatemque conseruare. Quod munus apud nos obeunt Conseruatores Regij & Apostolici: & obiit initio Apocrisarius sacri Palatii, idem Iudex, Tutor Conseruatorque Priuilegiorum Scholasticorum, quandiu Musæ in Palatio habitauerunt.

5. Procuratores quoque duo institutionis Regiæ & Aluredianæ esse putantur, proximumque dignitatis locum inter publicos Magistratus obtinent, qui ad hoc munus è *Magistris Artium*, inquit Pitæus, assumuntur, suntque pariter inter se potestatis. Annuus est iste Magistratus, Procancellario dignitate proximus. Illi tanquam **Tribuni seu Consiliarij publici assidere & in consilijs adesse debent.** Eorum munus describunt Pitæus & Iacobus Vvachius publicus eiusdem Academiae Orator. Prior sic habet. *Horum etiam munus erat, Principes viros, vel Principum legatos hospitio suscipere, & communi Senatus Academici nomine publicoque sumptu honorifice tractare. Item Academiae negotia in aula Regia sollicitare, dirigere, perficere.*

6. Ordine & dignitate sequebatur Orator publicus, cuius munus erat Legatos Pontificis & alios illustres viros illuc aduentantes excipere publica oratione totius Academiae nomine: quemadmodum solebat olim fieri in Academia Parisiensi. Deligebatur enim in Comitibus Centuriatis Orator publicus, seu vt Maiores nostri illum appellabant, Proponens, qui Academiae nomine ad Regem, Legatos Pontificios & Regni Proceres aliosque illustres viros orationem haberet, vt suo loco docebimus.

7. Ad Magistratus illius supremi commendandam dignitatem sex Pedellos, seu vt vulgo dicimus, Bedellos ab eodem Rege institutos ferunt, qui Fasces seu

clauas & massas illi præferret, tres quidē primos seu Maiores, qui aureas, tres vero Minores, qui argenteas. Et hoc quoque notandū Maiores Bedellos singulari Regum beneficio in Nobilium ordinem cooptari solitos titulisque & priuilegiis gaudere, quibus alij Nobiles vulgares gaudent. Vnde & Torquatos vocat Vaccius. Minores vero quos inferioris ordinis esse voluerunt, minoribus quoque & paucioribus priuilegiis gaudere peroptarunt. His septimus aliquis statis temporibus adiungitur Viator seu Anteambulo, quem quia virgam argenteam gestat, *VIRGIFERVM* appellant, Anglicè *VERGER*. Cæterum omnes honestis viuunt stipendiis: & ab iis qui ad Gradus promouentur, non contemnenda accipiunt iura. *PRO-CANCELLARIO* iidem sex illi apparent eademque munia obeunt, quæ nostri vulgo obire solent.

8. Ad eundem Regem referunt institutionem habitus Academici, vt scilicet Magistratus purpura vterentur, pileo rubro more Cardinalium, anulo, ocreis. Item insignium Academicorum, seu Tessellarum Symbolicarum, quæ sunt tres coronæ & in medio illarum liber patens 7. fibularum, quasi 7. artium liberalium ornamento decorus. Cui libro hæc sententia inscripta est, *Deus illuminatio mea*. Quæ insignia eos à nobis sumpsisse, nemo est qui non videat. Rectoris enim nostri Tessella Symbolaris est Liber tribus liliis sparsus, qui manu tenetur. Illi vero 3. Coronas depinxerunt, ad denotanda tria Regna Anglicanum, Scoticum & Hibernum. Et certè quidni fateantur Angli id à nobis se mutuatos esse, cum fateantur suam Academiam à Parisiensi secundam esse? Et quanquam initio historię Oxoniensis hæc verba legantur in libro Procuratorum Vniuersitatis teste Camdeno. *Constantibus plerisque Chronicis multa per orbis climata variis temporibus variarum scientiarum studia floruisse leguntur, cuius autem inter Latinos extantibus studiis Vniuersitas Oxoniensis fundatione prior quadam scientiarum pluralitate generalior, in Veritatis Catholica professione firmior & priuilegiorum multiplicitate præstantior inuenitur*; Semper tamen Parisiensem excipiunt, quæ sine dubio antiquior est, vt ex historiis etiam Anglicanis patet.

Peculiare autem est eidem Academix Ocrearum symbolum, cuius institutionem Vaccius acceptam refert S. Benedicti seculo, cuius discipuli, inquit, cum Augustino Monacho Angliam ingressi an. 596. hoc institutum à primo institutore habuerunt, vt ocreati incederent, & hoc sui ad nos accessus testimonium reliquerunt, tantumque olim Benedicti familia, Neotho præsertim Aluredi Adiutori atque Alcuino Academia nostra tribuit, vt S. Scholastica qua S. Benedicti soror erat, celebritatem religiosè imprimis coluerit, & antiqua Benedictinorum apud nos merita litteris antiquitus consignarit.

De eiusdem etiam Academix celebritate, regimine, collegiorum multitudine præclare quoque Polydorus Virgilius Hist. Anglic. l. 4. ad Henricum VIII. an. 1533. Aluredus Neothum imprimis Monastica professionis virum sanctissimum ob eximiam eruditionem miro amore complexus est, quo hortante Oxonij Gymnasium instituit proposita mercede omnibus qui publicè bonas Artes profiterentur, quo multi doctrina clari confluerunt docendi gratia. Etenim ab eo tempore quo Sigebertus Orientalium Anglorum Rex scholas in suo Regno extruxerat, deinceps fuere viri semper in insula eruditissimi. & paulo post. Academia Oxoniensis statim à principio tum Diuinarum humanarumque litterarum studiis, tum mira hominum Doctrinæ inuidentium frequentia multo celeberrima esse cepit deincepsque vsque eo floruit, vt iam facile cum quouis alio totius orbis Gymnasio de nominis gloria certare posset: in qua Scholastici ipsi vt cuiusdam religionis obseruatione à primo imbuti ne utiquam minus animos bonis moribus quam litteris excolunt. Habent enim Cænobia magnifico apparatu constructa, multorum cum Episcoporum tum Regum hominumque nobilium ac seminarum probatissimarum muneribus opulentissima, quæ Collegia vocant, quodeorum Collegia eo loci collocata sint quorum Magistri sunt viri Doctrina imprimis probati & honesti. Igitur ibi cum abunde suppeditentur Facultates, communiter viuunt, ac quotidie bene mane sacris prius aut operam dant, aut intersunt, quam ad rem litterariam aggrediantur: atque ita Deum cum primis venerantes se se castissimo simul viuendi genere & Doctrinarum omnium studiis exercent. Vnde iugiter singulari pietate & eruditione viri velut ex quodam amplissimo Disciplinarum Theatro existunt, qui tam piè quam utiliter nunc docendo, nunc scribendo mirum in modum rem Christianam iuuant, celebrant, tuentur.

Sed quorsum tam multa de Academia Oxoniensi? ut pateat qualis fuit primus eius status, atque inde cōiiciatur qualis erat tunc temporis status nostræ, quæ eius administratio & penes quos esset. Nam cū in instauranda seu erigenda Oxoniensi vsus sit Alfredus Academicorum nostrorum opera, Grimbaldi & Ioannis Eriogenæ, statimque priuilegijs eam decorarit, stipendijs dotauerit, statutis munierit, ei verò regendæ & administrandæ certos Magistratus præfecerit, quis diffiteatur, quin eandem quæ nostræ erat, aut certè non ab similem rationē instituerit? Itaque renatis hoc seculo & reparatis per Adrianum Papā, Carolum M. & Offam litteris, generosa deinde surrexit studiorum æmulatio inter Bardam Constantinopolitanum Imperatorem, Carolum Caluum & Alfredum Reges. Cuius rei ratio proculdubio hæc est, quia molestè & grauitè ferebant Græci Anglique suos subditos cogi peregre proficisci ad scientias acquirendas; veritiquè sunt ne Franci tam literarum Principatum sibi arrogarent, quàm terrarum Imperij virtute sua sibi vindicauerant. Sed ex orbita in viam.

894. Anno 894. Secundum Reginonem dum Odo in Aquitania occupatur, Carolus Simplex à Fulcone Remis in Regem inungitur. Ægre fert id se inconsulto factum Arnulfus, factique culpam in Fulconem conicit. Hanc ille à se amolitur per litteras, rescribitque Francos post mortem Crassi, cum ipse nolisset Regni regimen suscipere, in tante imò perseuerante immanissima Normanorum persecutione coactos fuisse Odonem rebus præficere, donec puer Regni gubernaculis foret idoneus: nunc autem eam ætatem artigisse, ut possit salubre sibi consilium dantibus præbere consensum. Quod autem id sine ipsius Arnulfi consilio præsumpissent, talem esse Francorum morem, ut Rege decedente alium de stirpe regia vel successione sine respectu vel interrogatione cuiusquam maioris aut potentioris Regis eligerent, ut legitur apud Flodoardum.

Odo Arnulfum sibi conciliat, & ambo Fulconi offensi agrum Remensem depopulantur. Itaque Fulco qui à Formoso inuitabatur ad Concilium Romanum, hanc prætexit causam detractionis, simulque rogat ut Arnulfo & Odoni fulmina Apostolica intermineretur, nisi à bello desistant, ut videre est apud Flodoardum l. 4. c. 3. *Arnulpho Trans-Rhenensi autoritate Apostolica præciperet, ne Caroli Regnum inquietaret, quin potius ei auxilio esset, ut propinquum propinquo deceret. Odoni verò mandaret, ne Regnum istud inuadere aut depraedari præsumeret; quod si auderet, Apostolica sedis sententiam reformidaret. Item quia post admonitionem ipsius Papæ nec Arnulphus Orbitati Caroli subuenire voluit, nec Odo à peruatione Regni, rapinis ac depopulatione cessauit: sed & Arnulphus res Ecclesie Remensis, tam eas quas aliquandiu iniuste sublatas ipse restituerat, quàm eas etiam, quæ nunquam prius subtractæ fuerant, abstulit ob id tantummodo, quia temerariam eius inuasionem hic Præsul recipere noluerit. Et quod Odo Ciuitatem Remensem obsederit, innumeras etiam cedes & depraedationes exercuerit, & Res Ecclesie Remensis suis satellitibus dedit, huius Ecclesie insistens rapinis, donec Carolus cum valido exercitus apparatu adueniens eum ab obsessa Ciuitate depelleret.*

895. His autem temporibus, cum Arnulfus & Odo fœdus & amicitiam pacti Carolum infestis armis persequerentur, aiunt Germanici quidam Scriptorum Gisbertum quendam iussu Odonis furto sustulisse sacras D. Dionysij Reliquias, easque ad Arnulfum misisse, veluti Palladium quo sibi eius amicitiam demeteretur, deque Francorum leuitate vindictam sumeret, à quibus in Regem electus, postea delertus fuerat. Rem sic describit Auentinus l. 4. Histor. Bohem.

895.
Reliquia
San Dionysij
sacra furto
sublata.

Otho quo vicissim Arnulpho gratis careretur sacra Gallia peculiaria surripit, Arnulpho tradit. Nempe Dionysium illum Gallorum tutelarem Cælitum: & quem tanti æstimant, librum auratum atque gemmatum, ob honorem tanti Herois iussu Imperatoris Caroli Calui Rectoris Occidentalium Francorum, aureis litteris scriptum & ad eiusdem Dni amplissima in agro Parisiorum sita donatum. Arnulphus hæc pietatis monumenta Reginoburgij in D. Haimerani Tutelaris Boiorum Numinis condidit, ubi adhuc monstrantur, religiose coluntur, passim coit frequens populus, vota reddit. Nosque hos dies quibus illa Religionis pignora ex Gallia furto sublata & in Boiariam translata sunt, in fastos & acta retulimus & festos habemus. Atque is de quo dixi, Codex Vitæ & Diuinam Philosophiam Christi Domini nostri Iesu Christi, quos 4. Euangelistas vulgus nuncupat, continet. In liminari pagina Imperator Caluus Rex Francia

Occidentalis depictus cultus Regio, solio residet in alto: dextra lauaque adoranda ac supplices Cornucopia exhibent, cum hisce Carminibus.

*Francia Grata Tibi Rex inelyte munera defert;
Gothia te pariter cum Regnis inchoat altis.*

Circum Regem hæc Pentametra Hexametraque Elegiaca scripta leguntur.

Hic residet Carolus Diuino munere fultus

Ornat quem pietas & bonitatis amor.

Hludonic infus erat; quo Rex non infrior altor

Qui genuit prolem hanc tribuente Deo.

Alma viro peperit Iudith de sanguine claro

Cum Genitor Regnis iura dabat propriis:

Hic nomen Magni Carali de nomine sumpsit,

Nomen & indicium sceptrum tenendo sua.

Istius Imperio Codex resplendet & auro

Qui bona construxit multa fauente Deo.

Ad umbilicum hi sunt versiculi.

Bis quadringenti volitant & septuaginta

Anni, quo Deus est virgine natus homo.

Terdenis annis Carolus regnabat & vno

Cum Codex ætus illius Imperio.

Hactenus undosum calamo descripsimus æquor,

Littoris ad finem nostra Carina venit.

Sanguine nos vno patris matrisque creati,

Atque Sacerdotis seruat uterque gradum.

En Beringarius, Lenthardus nomine dicti

Queis fuerat sudor difficilisque nimis.

Hic tibimet lector succedant verba precantis

Vt dicas, capiant regna beata poli.

Seruantur insuper in Contubernio D. Haimmerani saxa quadrata, in quibus hoc Epigramma, litteris Romanis Maiusculis insculptum est.

**DIONYSIVS AREOPAGITA HIC REQVIESCIT SVB AR-
NVLPHO IMPERATORE ET OTHONE REGE. SVB EVBV-
LONE ABBATE MONASTERII S. DIONYSII GISALBER-
TVS FVRATVS EST V. NON. IVLII. FVRTO SVBLATVS
HVC VENIT PRIDIE NON. DECEMB. TEMPORE TVTO-
NIS EPISCOPI.**

Is Gisalbertus procerum locupletissimus fuit, ex composito sacrilegij condemnatus, de industria monasterium D. Dionysij deportatus libenter à Monachis recipitur: cum quibus frequenter bene victitans, nam & habebat quod dabat, & dabat nemo largius, longè gravior factus est. Hactenus Auentinus.

Anno 896. Arnulfus à Formoso Pontifice in auxilium aduocatus Romam post Gothos primus per vim capit, Sergianosque omnes qui Formoso & sibi aduersabantur interimit, nec pueris pareit, aut mulieribus, aut sacerdotibus sacratisue virginibus, adigitque omnes quibus parcat, in sua verba iurare, ac demum Imperatorem se & Augustum consecrari iubet. Formosus paulo post fato communi fungitur, & post biduum ei substituitur Bonifacius: eo vero post quindecim dies è viuis sublato, Stephanus VIII. Anagninus Episcopus Sergianæ factionis; qui statim in frequenti Episcoporum Conuentu Formosi cadauer è tumulo extractum, Pontificalibus exutum vestibus, & laicalibus indutum Simonie damnat, damnatum iubet proiici in Tiberim; omnia eius acta rescindit; Arnulfum Imperatorem vitio creatum pronunciat, & Lambertum Augustum inungit.

Ad hunc Conuentum iussus est ire Fulco Remensis, & ni iret, iniuratus est Stephanus se canonicam in eum sententiam laturum. Tam graue tamque vehemens edictum Fulconem à profectioe deterret; rescribit tantum mirari se vnde tanta sit necessitas proficiscendi: vnde tam acerbus in se Pontificis animus,

cum à sede Romana nihil nisi dulce & mellitum scribi solet?

897. Verum Stephano Kalendis Aprilis an. 897. sublato minæ istæ quieuerunt. Eï successit Romanus Constantini filius, & Marini quondam Pontificis nepos, qui Formosi causam retractans, habito nouo Episcoporum conuentu Stephanum quod impotentis animo desæuerit in mortui Corpus, damnat. Et eo intra quinque mensium spatium sublato Theodorus II. ei substitutus omnes à Formoso initiatos & à Stephano abdicatos ordinibus suis restituit. Quo post 20. dies defuncto Albertus Sergianæ factionis subrogatur: at victus & repulsus locum cæssit Ioanni IX. contrariæ factionis Pontifici. Hæc an. 897. contigisse refert Sigonius.

898. Circa eadem tempora Fulco Pacem inter Carolum & Odonem Franciæ Reges composuit, veritus ne Carolus absolueret fœdus cum Normanis, quod pactus fuerat ea lege, vt in recuperando Regno auxilium sibi præstarent. Cuius rei indignitas impulit Fulconem ad scribendum acriter Carolo in hæc verba, quæ leguntur apud Flodoardum l. 4. c. 5.

Quis, qui vobis sicut oportet, fidelis non expauescat vos inimicorum Dei
 „ amicitiam velle, & in cladem ac ruinam nominis Christiani Pagana arma &
 „ fœdera detestanda suscipere? Nihil enim distat verum quis se Paganis societ,
 „ an abnegato Deo Idola adoret. Nam si, vt ait Apostolus, bonos mores Collo-
 „ quia praua corrumpunt, quantò magis corrumpitur castitas animæ Christia-
 „ næ Ethnicorum Consiliis & societate? Neque enim poterit non imitari quod
 „ assidue viderit: quin potius assuecet paulatim, & quasi vinculo malæ consue-
 „ tudinis trahetur ad facinus. Certè Progenitores vestri Reges deposito Gentili-
 „ tio errore Diuino cultui se sublimiter subdiderunt, & à Deo semper auxilium
 „ expetierunt, propter quod & feliciter regnauerunt, & Regni hereditatem ad
 „ suos Posteror transmiserunt. Vos è contra nunc Deum relinquitis. Dicam
 „ certè, licet nolens, quia Deum relinquitis, cum vos eius hostibus sociatis. Vn-
 „ de & meritò prophetica illa vox ad vos dirigitur, quæ quondam ad Regem
 „ Israël similia facientem directæ est. IMPIO PRÆBES AUXILIUM, ET HIS QUI
 „ ODERUNT DEVM AMICITIA IVNGERIS. Et certè cum deberetis malis præteritis
 „ terminum ponere, & rapinis & deprædationibus pauperum renunciare, ac pro
 „ his omnibus pœnitentiam agere, nunc ad maiorem iram Dei prouocandam,
 „ his qui Deum ignorant & in sua feritate confidunt, vos coniungitis. Credite
 „ mihi, quia nunquam sic agendo ad Regnum peruenietis, imò velociter disper-
 „ det vos Deus quem irritatis. Hastenus quidem de vobis meliora sperabam:
 „ nunc video vos cum omnibus Consanguineis vestris perituros, si tamen hoc
 „ verè vultis agere, & talibus consiliis acquiescere. Re vera qui tale vobis dant
 „ consilium non fideles, sed per omnia infideles esse comprobantur: quos si au-
 „ dire volueritis, terrenum simul & celeste Regnum amittetis. Deprecor itaque
 „ vos per Deum vt tale deseratis consilium, neque velitis vos in æternum præci-
 „ pitare interitum, & mihi cæterisque, qui secundum Deum vobis fideles sunt,
 „ æterni doloris afferre dispendium. Melius enim fuerat vos non nasci quàm Dia-
 „ boli patrocinio velle regnare, & illos iuuare, quos deberetis per omnia impu-
 „ gnare. Sciatis enim quia si hoc feceritis & talibus consiliis acquieueritis, nun-
 „ quam me fidelem habebitis, sed & quoscumque potuerò, à vestra fidelitate
 „ reuocabo, & cum omnibus Coëpiscopis meis vos & omnes vestros Excom-
 „ municans æterno anathemate condemnabo. Pro fidelitate quam vobis seruo,
 „ hæc gemebundus vobis scribo, quoniam cupio vos secundum Deum & secu-
 „ lum semper esse honoratum, & non Sathanæ sed Christi adiutorio ad debitum
 „ vobis conscendere Regni fastigium. Regnum enim quod Deus dat, firmum
 „ habet fundamentum: quod verò per iniustitiam & rapinas acquiritur, cadu-
 „ cum est, & citò deciduum, nec poterit diu permanere.

Hisce tamen temporibus magnam cladem acceperunt Normani ab Arnulfo Imp. qui cum per annos 70. Christianos afflixissent, ab eo cæsi sunt ad centum millia vix vno aut altero è Christianis amisso, si vera scribunt Helmold. c. 8 & Sigebertus. Fames verò tum erat tanta, vt multi cogerentur vesci humanis carnibus. Verùm paulò post Gens illa detestanda crudelius quàm an-
 tea

tea Galliam vastauit, donec Rollo fidem Christianam amplexusset, ut ad 1. seculum dicemus.

Anno igitur 899. obiit Eudo seu Odo ex filio Roberti Comitis Andium Rex Franciæ inauguratus per Gualterium Senonensem Archiepiscopum scientiâ & nobilitate clarissimum, inquit Monachus Antissiodorensis, reluctantibus Balduino Comite Flandriæ & Fulcone Remensi, eo quod ad Caroli M. Gentem nihil assineret. Obiit autem Feræ in Picardia diei. Ian. & in æde San-Dionysiana sepultus est inter Reges. Scribunt aliqui ab eo primum usurpata fuisse Triâ Lilia pro Tessella symbolica Franciæ: at alij communiter è cælo delapsa cum phialâ chrismatis aurumant ad inunctionem Clodouzi primi Regis Christiani. Filius erat Roberti Comitis cognomento Fortis e Principibus Saxonis orti, qui in prælio contra Normanos commisso fortiter dimicans occubuit. Fratrem habuit Robertum, quem Rex factus Palatij Præfectum fecit: at iste occupato Regno in Prælio Sueffionensi occidit. an. 922. Filium verò reliquit Hugonem Magnum Comitem Parisiorum, ex quo ortus Hugo Capetus Regnum recuperavit, quod Gens sua Odonis & Roberti morte amiserat. Hinc pater quamobrem Fulco ad Arnulfum scribens dicat *Eudonem à stirpe Regiâ alienum esse*; quippe qui è Saxonica Gente, non ex Francica & Gallicana originem ducebat.

SYNOPSIS
PRIMI SECVLI
DE FORTVNA ET STATV
VNIVERSITATIS
PARISIENSIS,
ET I. DE FORTVNA.

D huiusce Vniuersitatis splendorem illustrandum, nobis propositum est quæ fuerit eius fortuna & quis status in singulis seculis, demonstrare. Fortunam in duobus ponimus, in eiusdem utilitate atque necessitate circa Religionem & Regnum, & in fauore seu Patrocinio summorum Pontificum & Regum Francorum. Statum similiter in duobus, in ordine seu regimine, & in professione Disciplinarum.

Primum igitur hoc statuimus, Academiam nostram ab initio institutionis suæ ad hæc usque tempora quibus scribimus firmissimū fuisse fidei propugnaculum, Ecclesiæ Columnam Clypeumque veritatis: hæreseon vero frænū scopulumque hæreticorum. Adeo ut vel vna hæc schola suffecerit ad tutelam fidei peruersorumque dogmatum repulsionem aut extirpationem. Vix bene nata erat, cum Carolus M. Alcuini & quorundam aliorum Academicorum vitur opera ad confutandam hæresim Felicis Episcopi Vrgelitani, qui prauè sentiens de Christi diuinitate negabat verum esse Deum, & Christum in duos filios diuidens vnum vocabat *proprium*, alterum *Adoptiuum*: & in duos similiter Deos, vnum *verum*: alterum *Nuncupatiuum*. Illudque virus suum iam latè per Hispaniam sparserat ante an. 790.

1. *Hæresis*. Contra hanc Hæresim plurimas habuit Synodos Carolus: alij tres, alij quatuor, nonnulli quinque in hanc rem habitas scribunt. Primam Reginoburgi. 2. Aquisgrani. 3. Ratisbonæ: 4. Francofurti. 5. in Aquensi Palatio. Primæ non interfuit Alcuinus ut scripsit ipse lib. 1. aduersus Elipantum. *Antequam ego, inquit, eodem sapientissimo Rege Carolo iubente venissem in Franciam, hac eadem vestri erroris secta eodem glorioso Principe presidente, presente Felice, quem multum laudare soles, vestre partis tunc temporis defensore ventilata est in celeberrimo loco qui dicitur Raiginis Burgum, & synodali auctoritate sacerdotum Christi qui ex diuersis Christiani Imperij partibus conuenerant, aeterno anathemate damnata: imo & à B. memoria Adriano, Papa, qui tum temporis S. Romane Ecclesiæ Apostolica auctoritate rexerat sedem, funditus exterminata, donec idem Felix infeliciter ad vestras refugiens partes, sopitos infidelitatis cineres vobis exorantibus suscitare intendit.*

2. Synodus Aquisgrani habita est, in qua Alcuinus contra Relapsum acerrimè diuque disputauit, tandemque fateri coegit errorem & abiurare: ut supra retulimus. Prius tamen quam congregaretur, imo quàm Synodus conuocaretur, hoc

obtinuit à Carolo vt nonnullis Magistris & Doctoribus Theologis exemplaria traderentur libri Feliciani examinanda priuacim, quibus adiutoribus posset ipse in arenam descendere. Hac de re sic habet in Ep. 4. à Carolum. *De Libello uero Infelicis non Magistri, sed subuersoris placet mihi valde, quod uestra sanctissima uoluntas & deuotio habet curam respondendi ad defensionem fidei Catholica: sed obsecro si uestra placeat pietati, ut Exemplarium illius libelli Domino dirigatur Apostolico: aliud quoque Paulino Patriarcha, similiter Richbodo & Theodulfo Episcopi Doctoribus & Magistris: ut singuli pro se respondeant. Flaccus uero tuus tecum laborat in reddenda ratione Catholica fidei.* Et Ep. 8. ad eundem. *Huius uero libri uel magis erroris responsio multa diligentia & plurimis adiutoribus est consideranda. Ego solus non sufficio ad responsonem. Prouideat uero tua sancta pietas huic operi tam arduo & necessario adiutores idoneos, quatenus hac impia hæresis omnimodis extinguatur.*

De Synodo Ratibonensi & Francofurtensi quibus ipse quoque Alcuinus interfuit, dictum est in Historia. Vltimò tandem an. 796. ad Aquense Palatium Felix à Lairado Archiepiscopo Lugdunensi perductus collatis amicè rationibus præfente Leone Papa, qui eo anno Adriano successerat, & Episcopis numero 57. errorum suorum manifestè conuictus rediit in sinum Ecclesiæ, & citra omnem simulationem se verè Catholicum tandem professus est. Cui synodo adfuisse quoque Alcuinum scribunt, cum ipse dicat lib. ad Elipantum, *Ego cum Ruffino B. Felicem Martyrem non feci, sed Felicem olim uestri erroris complicem Deo miserante Catholicum effeci.*

Extant Alcuini & Paulini scripta quædam aduersus Felicem & Elipantum Hæresiarchas, quæ quanti fuerint momenti, ponderis & autoritatis apud Pontificem & Ecclesiam, docet Hincmarus hist. Remensis l. 3. c. 15. apud Flodoardum *Eorum*, inquit, *Sententias qui diuinâ dignatione, postquam ipse Canon à B. Gelasio conscriptus est sensu & doctrina Catholica & sanctitate conuersationis in Ecclesia floruerunt, & ab ipsorum Orthodoxorum Patrum, qui in eodem Canone adnotati sunt, fidei, qui à Catholica doctrina nihil dissonum scripserunt uel docuerunt, reuerentia parè amplectimur, ueluti venerabilis Beda Presbyteri à Discipulis S. Papa Gregorij Catholica fide imbuti & à S. Theodoro Archiepiscopo utriusque lingue, Græca uidelicet & Latina perito, & à S. Romana Ecclesia ad Anglos, post discipulos B. Gregorij ad eruditionem transmissis non mediocriter instructi, ac ueneranda memoria Paulini Patriarcha Aquilejensis Parochia, atque Alcuini uiri religiosi & docti: quorum fidem & doctrinam Apostolica sedes Romana non solum benignissimè acceptauit, uerum & multis laudibus extulit: sicut in scriptis ipsius S. Sedis inuenimus, quæ Ecclesia nostra ab eadem Ecclesiarum matre acceperunt tempore Diuina memoria Karoli Imperatoris, quando synodus pro cognita infidelitate Felicis est habita, & ad Rom. Ecclesiam uelut ad apicem Ecclesiarum transmissa, sed & eorum scripta qui legit, quàm sint laudanda & recipienda, intelligit.*

2. Huiusce seculi hæresis fuit circa cultum Imaginum. Claudius enim Taurinensis Felicis Vrgelitani, ut aiunt, Discipulus ex Hispania à Ludouico Pio euocatus & in Palatio aliquandiu retentus, dubium an ad docendum, postmodum ab eo Taurinensi Ecclesiæ sedique præpositus omnes Sanctorum imagines atque simulachra de templis deijci iussit, vetans ullum iis cultum exhiberi, libellumque in eam rem emisit aduersus Theodemjrum Abbatem pro earundem cultu decertantem. Quæstio hæc in synodo Constantinopolitana paulo ante agitata fuerat, in eaque bellum imaginibus indictum. Agitata quoque est Parisiis iussu Pij in confessu seu Collatione virorum quorundam Doctorum: & quod ibi deliberatum est, ad Eugenium Pontificem perscriptum, ut ad an. 825. retulimus. Sed nec Eugenio, nec ipsis etiam Doctoribus Gallicanis postea placuit: qui re accuratius examinatâ Claudium Taurinensem pro hæreico habuerunt. Dungalus insignis tunc temporis Theologus & magnæ uir eruditionis contra eum scripsit: opusque suum Ludouico & Lothario Augustis dedicauit. Ionas quoque Aurelianensis Doctrinam illam tribus libris confutauit, quam nonnulli Claudij & Aogbardi Lugdunensis cum Iconomachis aliquo modo consentientis Sectatores adstruere conabantur. Sed tandem autoritate Apostolica compressi sunt.

3. Hæresis, aut talis saltem vulgo credita, de prædestinatione fuit & præscientia diuina atque humani arbitrij libertate: cuius author Gothescalcus Presbyter

Belga, seu Orbacensis Cœnobij Monachus, vir multæ quidem litteraturæ, sed mysteriorum Diuinorum nimis forte curiosus percrutator. Ille multos Sectatores habuit & Doctrinæ suæ assertores, Prudentium Tricassinum eximie doctrinæ & sanctitatis virum. M. Florum Ecclesiæ Lugdunensis Diaconum, ipsam Ecclesiam Lugdunensem, plurimos Episcopos, Synodos complures. Hincmarus insignis quoque Theologus Archimysta Remensis, Amalarius & Ioannes Eri-gena contra Gothescalcum scripserunt: sed tandem tota hæc disputatio quæ magno animorum æstu per quindecim circiter annos habita est, cum Gothescalco sepulta fuisse videretur. Hæc de re satis fusè in Historia ad an. 860.

4. *Marfil.*

4. Hæresis ad Mysterium Eucharistiæ pertiuit, hocque modo emerfit, vt scribit Petrus de Marca Archiepiscopus olim Tolosanus, postea Parisiensis, in Ep. ad Lucam Dacherium Bibliothecarium S. Germani Prætenfis in 2. Tomo Spicil. Paschasius Abbas Corbeiensis an. 818. adhuc iuuenis librum edidit de mysterio Eucharistiæ, in quo paulò nimis græcis locutionibus adhærens docuit Symbola panis & vini absque vilo quantitatæ & substantiæ discrimine per sanctificationem tota & integra in corpus & sanguinem Christi *mutari*. Contra Heribaldus seu Heriboldus Antissiodorensis Episcopus & Rabanus duo distinguebant, formam ex quantitate & cæteris accidentibus compactam, & carnem & sanguinem inuisibilem & spiritualementem Domini ex Virgine natam, quæ per consecrationem conficitur, quamque speciebus externis coniunctam Sacramentum esse dicebant carnis crucifixæ, & verti in alimentum corporis Christi imò secessui obnoxium. Quod Paschasiani dicere abhorrebant, putantes quantitatem etiã mutari in Corpus Christi: imò post 300. adhuc annos scilicet Berengarianis temporibus non potuerant assuescere huic sententiæ Rabani homines Pii & Religiosiores. Præterea Rabanus assererat aliud esse Corpus Christi passum, ab eo quod est in sacramento, vtpote illud visibile, hoc inuisibile & spirituale.

Ex hac Paschasianorum & Rabanistarum altercatione nata est opinio tertia Bertrami Presbyteri, seu Ioannis Scoti asserentis in sacramento mysticam esse tantummodo Christi carnem aliamque à corpore Crucifixo: quod erat corruptibile, itaque nudam esse in Sacramento figuram & speciem, non veritatem corporis, quod sola fide perspicietur: eamque opinionem dicebat esse suam & veterum Patrum, non tamen Ecclesiæ quæ tunc erat. Paschasius tum senex morti propinquus contra hanc nouam opinionem scripsit, *Audiant, inquit, qui volunt extenuare hoc verbum corporis quod non sit vera Caro Christi, quæ nunc in sacramento celebratur in Ecclesia Christi, neque verus sanguis eius, nescio quid volentes plaudere aut fingere, quasi quædam virtus sit Carnis aut Sanguinis in eo tantummodo sacramento, vt Dominus mentiatur, & non sit vera Caro eius neque verus Sanguis, in quibus vera mors Christi annuncietur, cum ipsa veritas dicat. HOC EST CORPVS MEVM... Nec itaque dixit, cum fregit & dedit eis panem, HÆC EST, vel in hoc mysterio est quædam virtus vel figura corporis mei, sed ait non fictè, HOC EST CORPVS MEVM: & ideo hoc est quod dixit, non quod quisque fingit.*

Existimat autem Marcanus Ioannem Scotum Bertrami Presbyteri nomen supposuisse loco sui: quia Hincmarus lib. de Prædestinat. c. 31. non Bertramum nominat, sed Ioannem Scotum huius sententiæ authorem.

Alii Bertramum à Ioanne Scoto distinguunt, & Bertramum putant tempore Paschasii huius fuisse hæreseos authorem; Ioannem verò etiam sine, pluriusque nominis in ea tuenda comparasse. Vnde à Nicolao Papa dicitur *non sapere in quibusdam*, licet multæ scientiæ uir esse prædicaretur. Conueniunt autem Docti Bertramum à Ratramno distinguendum. Bertramum nempe fuisse Presbyterum prauæ illius opinionis authorem: Ratramnum verò fuisse Monachum Corbeiensis, veramque & Orthodoxam Paschasij Abbatis sui sententiam propugnasse. Exiit nuper in lucem Dacherij operâ Ratramni Opus 4. Libris distinctum contra Græcorum opposita. Hæresis vero prædicta e tenebris & obliuione excitata à Berengario, in Concilio tandem Vercellensi, Parisiensi & Romano damnata est, vt referemus ad an. 1050.

Eodem seculo Religio Christiana mirum in modum per nostros amplificata est in Hispania, Aquitania, Saxonia & aliis Germaniæ regionibus, vbi teste Krantzio Carolus M. nouas erexit Cathedrales Ecclesias. Bohemorum Duces

14. baptizari curauit Ludouicus Pius Bathurico Regino Burgensi in Episcopum constituto sub. an. 816. eodem anno Ansgarium ad Boiorum Regem Sueciæ Doctores fidei postulantem misit. Sub eodem Rex Bulgarorum baptizatus est. Item Harioldus Danorum Rex à Rabano Moguntia. Ebbo quoque missus in Daniam multos ad fidem conuertit. Alij alios similiter : resflorescentibus enim opera piorum Imperatorum litteris resflorescere quoque coepit Religio Christiana : & haud scio an fuerit vllum seculum viris doctis & in omni litteraturæ genere versatis abundantius.

Hinc quoque satis intelligitur quàm fuerit utilis Regno Academia Parisiensis, quamque insignes viros tulerit Reipub. gubernandæ habiles & idoneos, quorum passim in historia meminimus. Sed duos hic præterire non possumus, Hincmarum & Fulconem, quorum ille sapientibus suis consiliis Carolo Caluo Franciæ Regnum, deinde Imperium comparauit, domum vero Regiam ita rexit, vt schola virtutis esse videretur. Alter verò Carolo Simplici thronum restituit : vt in historia retulimus.

Quod ad fauorem & gratiam Principum attinet, dubium non est imprimis, quin ipsa Vniuersitas summopere cordi fuerit Carolo M. Fundatori & Institutori, Ludouico Pio & Carolo Caluo vt ex historia patet. Et quod insignis esse potest amoris argumentum, quàm in ipsa Regia Scholâ Publicam collocare & eius professores, gratia, præmiis, beneficiis, officiis cumulare : Alcinus apud Carolum Discipulum non modo gratia & autoritate valuit, sed etiam Regiæ Domus administrationi præfectus est: in omnibus consiliis Regiis partem habuit præcipuam & potiore. Idem Princeps Paulinum Aquileiensem Patriarcham in Francia exulem, Paulum Diaconum Desiderij quondam Lombardiæ Regis Secretarium, Petrum Pisanum suum in Grammatica Magistrum, Angilbertum cognomento Homerum, Amalarium Fortunatum Treuirensis Archiepiscopum, Laidradum Lugdunensem, Agobardum, Iesse, Theodulphum & alios plurimos scientiarum professione & peritia insignes mirificè fouit & coluit. Ebbo Remensis apud Ludouicum Pium tanta gratia valuit, vt maior esse non posset, quando Principi suo cuius Collactaneus & Conscholaris fuerat, fidelis fuit. Hilduinus, Theodulfus, quando fidem seruauerunt, Rabanus Moguntinus, Ionas Aurelianensis, & alij docti viri pique eidem Principi inter præcipuos consiliarios fuerunt, imò nimio plus etiam litteras & litteratos, vt multis videbatur, colebat. Carolo Caluo præter ceteros gratissimi acceptissimique fuerunt Ionas Aurelianensis, Hincmarus Remensis, Lupus Ferrariensis, Æneas Parisiensis, Erricus Antissiodorensis, Ioannes Erigena, & Fulco Hincmari successor.

Quàm verò grati quoque & accepti fuerint Academici Nostri summis Pontificibus, Adriano, Leoni III. Stephano, Eugenio, Sergio, Nicolao, Formoso & aliis qui sedem hoc seculo tenuerunt, patet tum ex legationibus quas ad eos obierunt, tum ex hæresibus quas confutarunt, tum ex litteris quas ad eos dederunt, seu potius ex mutuo inter eos litterarum commercio.

Ex fauore & gratia Principum sequuntur & promanant Priuilegia, sine quibus nec cõponi, nec conseruari potest Academia. Est enim Priuilegium veluti anima Corporis Litteratorum. Et in hoc conueniunt omnes Iureconsulti. Idque facile est omnium Academicarum tam veterum, quàm à Principibus Christianis institutarum & erectarum exemplis confirmare. Omnia autem Priuilegia ad duo præcipua capita possunt reuocari, scilicet ad Patrocinium seu Protectionem Principum, & Præmium. Ex Patrocinio proueniunt securitas in cundo, redeundo, morando : & quies in studio, vnde oriuntur exemptio à tributis, & à litigatione extra urbem, in qua posita est Academia : quod priuilegium maiores nostri vocabant *De non trahi extra*. Hinc, quia contra vexatores non possunt commodè quacunque occasione adiri Principes, concedi solent Academicis seu Scholis Publicis Priuilegiorum Conseruatores.

Præmium duplex, lucrosum, & gloriosum seu honorificum. Lucrosum ad necessitatis remedium & præcipue pertinet ad docentes : idque duplex, publicum & priuatum. Publicum ex stipendio publico pendet, seu vt vulgo dicimus ex fundatione : priuatum ex liberalitate discipulorum. Gloriosum verò seu Honorificum

cum ad docentes & discentes pertinet, consistitque in honore publico, qui illis ob studia defertur & prerogatiua quadam, quâ discernuntur litterati ab illiteratis: unde oriuntur promotiones ad Magistratus & Beneficia Ecclesiastica.

Iam quaeritur an Carolus M. Vniuersitati priuilegia concesserit, & quænam illa sint? Nemo certe dubitauerit, si quàm ipse studiosus esset omnium bonarum artium, attenderit. Imprimis igitur hoc statuendum, inuictum illum Imperatorem, cum erga omnes maximè liberalis esset, erga litteratos fuisse liberalissimum, eosque singulari patrociniò fuisse tutatum, non populares modò & subditos, sed & aduenas quoscunque & peregrè venientes teste Eginharto. *Amabat peregrinos & eorum suscipiendorum magnam habebat curam; adeo ut eorum multitudo non solum Palatio, verum etiam Regno non immeritò videretur, onerosa. Ipse tamen præ magnitudine animi huiusmodi pondere minimè grauabatur cum etiam ingentia incommoda laude liberalitatis ac bonæ famæ mercede compensaret.* Et alio loco. *Artes liberales studiosissimè coluit, earumque Doctores plurimum veneratus magnis afficiebat honoribus.*

Hisce verbis multa comprehendit Eginhartus. Hinc enim discimus Carolum ipsummet se Academicorum hominum præstitisse Patronum & Defensorè, eorumque suscipiendorum curam habuisse maximam. Ac nequis eos vexare auderet, dum variis bellis distractus abesset, Conseruatorem dedisse videtur. Duos enim Magistratus Palatinos instituit, qui de omnibus negotiis prius cognoscerent, quàm ad Regem deferrentur, ne plurimis & importunis conuersionibus audiendis fatigaretur, Apocriarium scilicet & Comitem Palatii; hunc quidem, qui de secularibus & politicis, seu ad Regni administrationem pertinentibus; illum qui de Ecclesiasticis & ad Ecclesiam spectantibus, Ordinibus, Dignitatibus, Priuilegiis & aliis eiusmodi iudicium interponeret, ut infra fufius docebitur. Ab his vero si ius non redderetur, aut si grauiora negotia essent, adiri se voluit. Idque ex vereri & primæuo more retinuit Vniuersitas, ut Regem adeat ipsum, si quid velit, aut si vlla in re sua putet imminui priuilegia, seque semper autoritate Regis tueatur: quia Reges primi institutores, seu fundatores sub vmbra quodammodo alarum suarum eam tectam esse voluerunt. Hinc Erricus Antissiodorensis Caluum laudat, quod autoritatis suæ fomento multiplici studia bonarum artium proucheret. *Tu fomento multiplici tum Beneficiorum, tum autoritatis vsquequaque prouehis.* Eodem videtur respicere Eginhartus supra, cum ait Carolum M. ingentia Doctorum peregrè venientium incommoda laude liberalitatis & bonæ famæ mercede compensasse. Et Monachus San-Gallensis, audito Albinus de Natione Anglorum, quod gratanter sapientes viros Religiosissimus Carolus susciperet.

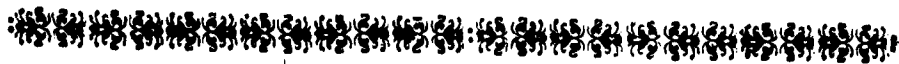
Ad Patrociniũ pertinet securitas viarum & portuũ, cundo, redeũdo, morando, portando, reportando: item exemptio ab omni iure portorii, nauli, transuentionis rerum ad Magistros & Scholares pertinentium, per se, per Nuncios suos vectarum aut reuectarum. Atque ob eam rem certè Scholastici qui vrbis Romanæ & Constantinopolitanæ Studia adibant, à Præfecto Prouinciæ aut Oppidi unde digrediebantur, accipiebant litteras ad Præfectum vrbis ut legitur in Cod. Theod. Titul. de studiis liberalibus vrbis Romæ & Constantinop. tum ut postquam ad urbem aduenissent, Magistros fortirentur idoneos & domos ad habitandum; tum ut in via securi essent resque suas securè deferrent. Quod priuilegium concessit quoque Academiæ Bononiensi Fridericus I. an. 1158. ut habetur in Authentica Habita. Sic enim legitur. *Omnibus qui causa studiorum peregrinantur, scholaribus & maximè diuinarum atque sacrarum legum professoribus hoc nostra pietatis beneficium indulgemus: ut ad loca, in quibus exercentur litterarum studia, tam ipsi, quàm eorum Nuncij veniant & habitent in eis securè. Dignum namque existimamus, ut cum bona facientes nostram laudem & protectionem omnes mereantur, eos quorum scientia mundus illuminatur, & ad obediendum Deo & nobis eius ministris vita subiectorum informatur, quadam speciali dilectione ab omni iniuria defendamus. Quis enim eorum non misereatur, qui amore scientiæ facti exules, de diuitibus pauperes semetipfos exinanunt, vitam suam multis periculis exponunt & à vilissimis sæpe hominibus, quod grauiter ferendum est, corporales iniurias sine causa perferunt?*

Quas rationes hic affert Fridericus, eadem omnibus sunt & esse debent SCHOLARVM PVBLICARVM INSTITVTORIBVS: nisi enim omnibus eas frequen-

tantibus, Magistris, Scholaribus, eorumque Nunciis & Famulis securum liberumque curent præstari comitatum, frustra illas patere volunt, ad quas nempe nemo nisi securus personæ suæ suarumque rerum accedere velit. Rerum dico, quia securitas ista quam pollicetur Imperator, non est propriè priuilegium quoad personas, quibus de iure communi competit securè ire & redire. Hinc ad officiū Præsidis prouinciæ spectabat curare, ut malis hominibus careret, pacata esset & quieta, in eaque homines securè uiuerent: unde respondent hic Iureconsulti quoad hoc, non esse priuilegium; at in eo esse, quod, ut aiunt Bartolus & Baldus, Scholastici non teneantur soluere uestigialia & sint ab aliis oneribus exempti. Aliis ergo etiam de iure communi datur securitas ueniendi & habitandi, sed non sunt ob id exempti ab onerum solutione. Tandem Rebuffus in hunc locum sic concludit. *Textus permittit securè ire non solum propter uestigialia, sed etiam propter represalias contra Studentes non concedendas & alia onera, qua aliis imponuntur, quæ à studiosis debent esse aliena.* Similiter Gregorius IX. approbans & confirmans ea quæ à Legato suo Portuensi acta fuerant in Institutione Vniuersitatis Tolosanæ, Bulla sua data an. 1233. sic cauet de Magistris & Nunciis eorum. *Et si quid eos, vel eorum Nuncios in bonis ipsorum pecuniâ vel rebus aliis spoliauerint, ipsi (nempe Comes Tolosanus, Balliui & alij Iudices vel emendare faciant, vel emendent.)*

Hunc quoque Authenticæ prædictæ locum præ oculis habuisse uidetur Philippus Pulcher in priuilegio quod an. 1312. Vniuersitati concessit ad exemptionem uestigialis de Weissant, *Nos attendentes, inquit, labore, uigiliis, & sudores, penurias, tribulationes & arumnas, quas præfati studiosi subeunt pro scientiæ margarita querenda, qualiter etiam, amicos, parentes dimittant & patrias, fortunas suas atque substantias suas contemnunt de longinquis partibus uenientes, sitiennes ad aquas ueniunt uiui fontis fluentia sumentes ubique riuos deriuant; ex quibus mundus sui diuersis partibus irrigatur, lumen fidei, Patrum traditiones, & doctrinam S. Matris Ecclesiæ recipiunt, suscepti luminis radios emittentes ex quibus Orbis terrarum clarè lucefcit, mouemur & merito pro libertate dicti passagij Nos præfatis personis ad Studium Parisiense uenientibus, vel inde redeuntibus, dicti passagij quatenus per dictum Comitum (Boloniam) vel eius nomine leuabatur, libertatem & immunitatem concedimus perpetuò per præsentis. Prohibemus deinceps quidquam ab eis exigi, vel leuari pro personis, libris, equis, seu rebus eorum quibuslibet, quas secum deferent vel habebunt pro sui necessitate vel studij supradicti, saluo præfato Comiti successoribusque suis in personis aliis cuiuscumque status aut conditionis existant ac rebus eorum, iure suo dicti passagij, prout hæcenus extitit consuetum.*

Similiter Ludouicus Hutinus an. 1315. confirmans omnia, quæ à prædecessoribus suis Vniuersitati fuerant indulta Priuilegia, sic habet. *Notum facimus quod Nos Progenitores nostrorum Regum Franciæ uestigiis inherendo, Vniuersitatem ipsam & singulos eiusdem benignis prosequi desiderantes affectibus, nec non fauore placido omnia qua eiusdem firmitatem ac prosperitatem respicient, nutrire & augere sincerius intendentes, concedimus & volumus quod omnes & singuli de quacumque regione vel natione oriundi de huiusmodi corpore Vniuersitatis existentes & esse uolentes, ad eam accedere, morari, redire, & se, Nuncios resque suas ubilibet transferre pacificè & libere, absque aliqua inquietatione, possint, sicut eisdem melius uidebitur expedire.*

DISSERTATIO PRIMA.

DE NUNCIIS VNIVERSITATIS.

Admonet Nos iste locus, ut de Nunciis Vniuersitatis Parisiæ agamus, quorum Institutio ad hoc primum seculum necessariò referenda est. Cum enim, ut ex annalibus nostris patet, certum sit regnantibus Magno, Pio & Caluo confluisse ad Scholas Palatinas ex omnibus Orbis Christiani regionibus Magistros & Scholares, Græcos, Danos, Germanos, Italos, Hispanos, An-

glos, Scotos, Hibernos, & longè plures ex omni Galliarum parte, necesse fuit proculdubio ordinem inter illos constituere, legesque promulgare, ad quas se componerent. Hinc institutum Corpus Scholarium, cui Rector præfectus, veluti caput, adiunctique Procuratores Nationum, vt Consiliarij & Adiutores. Et vt nemo potest stare sine aliqua familia, quemadmodum tradunt Iureconsulti l. non alias §. 1. ff. de Iud. Sic nec Corpus eiusmodi sine Accessoriis personis, id. sine famulis, seu vt veteres loquebantur, siue seruatoribus. Hinc Priuilegia quæ conceduntur & competunt Scholaribus, competunt etiam eorum famulis, extendunturque ad personas accessorias, sine quibus priuilegium inutile remaneret: vt late probat Rebuffus in Priuil. 166. de Scriptoribus, Librariis & Nunciis. Cuius rei ratio primaria hæc est, quia nisi munera & officia ista exequantur famuli, magistri & scholares iis incumbant necesse est, quod esset illos à studio distrahere. Itaque inquit Rebuffus, *Sicut non potest Scholaris capi vel eius valisa seu bogetta, ita nec Nuntius, quia personalia quidem priuilegia non egrediuntur personam non accessoriam: at secus est in Accessoriis, vt tenet Decius in l. in omnibus causis id obseruatur ff. de Reg. Iur.* Hæc de famulis generalim.

Quod ad Nuncios verò attinet, cum, vt dictum est, Schola Parisiensis Magistrorum & Scholarium multitudine abundaret, nec vlli essent Nuncij Ordinarij, non veredarij, non postæ, vt vocant, non mercatores, qui statis & certis diebus irent & redirent, non commercium quale est hodie inter hanc urbem & cæteras, imo inter eam & cæteras Gallicanas, operæ pretium fuit homines mittere quoquo versus & ad parentes delegare, vt pecuniam & cætera quæ ad victum vestitumque necessaria erant, Lutetiam afferrent, aliaque eiusmodi obirent munera ad commoditatem Studentium. Et isti ab hoc officio dicti sunt *Missi*, Gall. *Messagers*. Quales sunt etiam, quos in prouincias mittebat suprema Regiarum Rationum Curia ad Seneschallos, Præfidesque vt mandata exequerentur; quosque vocabat *Missos pedites*, *Messagers à pied*: quales etiam, qui in Historia Caroli M. & consequentium Regum, *MISSI REGII* dicuntur; quos nempe Rex non statis quidem diebus, sed prout res exigebat, ad quædam negotia obeunda destinabat.

Tales ergo Missi Academici, ne Scholares & Magistri ab exercitio studiorum auocarentur, eundo ad parentes & ad scholas redeundo, à Procuratoribus Nationum ad certa loca destinabantur, prout illis opus erat ad ea quæ necessaria erant subministranda; sicque paulatim per eiusmodi Missos non modò Scholarium parentes, sed & Vicini Ciuesque quilibet vnus Urbis & Oppidi literas aut quiduis aliud ad amicos Parisiis commorantes, & vicissim Parisienses ad illos mittere assueverunt, commoditatem & occasionem nacti opportunam, hebdomadarum, quindenorum dierum, aut mensium, quibus illi ibant aut redibant. Ita sensim institutum commercium, quod ante rarum erat admodum etiam inter Gallos. Longè verò magis postquam Senatus Lutetix residere iussus, factumque vt vocant *Parlamentum Sedentarium*: tunc enim & ex eo tempore Nuncij Academici Iurati idonei reperti & admissi ad ferendos referendosque litium processus, pecunias & alia eiusmodi, in usum & commodum tam litigatorum, quam negotiatorum.

Illis autem concesserunt Reges nostri securitatem & immunitatem à vestigalibus & tributis, vt ante dictum est. Et quia quauis data occasione & necessitate non erat promptum & facile saltem ad longinquas vrbes Nuncios expedire, instituti sunt alij Officiarij, nempe quidam Ciues Parisienses, qui pro interuenientibus necessitatibus pecuniam, & quæ ad victum vestitumque necessaria forent præstita cautione scholaribus subministrarent, eisque loco parentum essent. Et isti dicti sunt *Archinuncij* seu *Nuncij Maiores*; tum quia debebant esse Ciues Parisienses & Parisiis residere, tum quia ditiores & locupletiores, quam Minores seu Viatores, vt pote qui se sacramento obstringebant ad subministrandam pecuniam, vt Mensarij, quoties postularentur & opus esset: Viatores verò ire tantum & redire, ferre & referre ea quæ sibi committebantur, tenebantur; tum etiam quia Maiores ad certa Comitua Vniuersitatis cum Magistris vocabantur, ad quæ Viatores non reperiuntur fuisse vocati: postremo denique quia Maiores soli Magistrorum

Magistrorum & scholarium ministerio adstringuntur. Viatores vero mixtam operam ab omni æuo Vniuersitati & omnibus Regis subditis præstiterunt. Porro Maiores processu temporis Sodalitatem instituerunt apud Mathurinenses in honorem B. Virg. & Caroli M. fundatoris, quæ etiamnum hodie perseverat. Et illis similiter Reges nostri priuilegia eadem concesserunt, quæ Vniuersitati, immunitatem scilicet à vectigalibus subsidiarijs, excubijs aliisque seruitutibus vrbanis. Quæ quidē priuilegia diuersa esse constat ab iis quæ Viatoribus indulserunt. Nam illa vrbana sunt, ista viatoria & ad vias, portusque pertinentia: diuersa inquam pro diuersitate scilicet vtriusque muneris & ministerij. Quippe Maiores suis gaudent, vt in vrbe scholaribus operam præstent: Viatores suis, vt peregrè proficiscantur, vtque vehant & reuehant, quæcumque illis tam ad scholares quam ad alios quoscumque vehenda & reuehenda committuntur.

Iam de numero Nunciorum si quis quærat, sic videtur respondendum. Viatores, quos paruos & ordinarios vulgo nuncupamus, nullo fuisse olim numero definitos & circumscriptos. Quia cum illi pro numero studentium instituti sint, prout crescebat istorum numerus, aut prout ex locis vnde non solebant esse, confluebant scholares, Nunciorum quoque numerum augere necesse fuit. Hinc ad supplicationem Magistrorum & Scholarium, nonnunquam etiam vrbium & oppidorum noui Nuncij creabantur. Inter acta Nationis Gallicanæ ad diem 7. Sept. an. 1408. legitur supplicasse scholares Lucionenses pro nouo Nuncio, eorumque supplicationi Nationem annuisse in Comitibus Mathurinensibus. *Fuit etiam concessa supplicatio Scholarium Lucionensium, qui supplicauerunt pro quodam Nuncio in Natione: & commissa potestas Procuratori & Deputatis recipiendi iuramenta dicti Nuncij* Scæpe etiam vrbes & oppida Nuncios ab Vniuersitate postularunt, aut eorum aliquando postulatio & Nuncij alicuius nominatio à senatu Parisiensi admissa ea lege vt Vniuersitati nomen daret & à Rectore protectorias litteras impetraret. Hinc factum, vt in plurimis huius Regni Dioccesibus & Prouincijs sint Nuncij Vniuersitatis numero inæquales, in alijs plures, in alijs pauciores, pro maiori vel minori numero scholarium, maiorive vel minori Oppidanorum illorum cum Parisiensibus commercio.

Hinc quoque factum vt Vniuersitas nonnunquam ad postulationem & conquestionem vrbium Nuncios muneribus suis priuaret, si eos contra præstitum iuramentum iis abuti agnosceret, vt patet ex Actis Nationis Gallicanæ ad diem 17. Sept. an. 1441. M. Ioanne de Oliua tunc Procuratore. *Ad requestam D. Lugdunensis (Archiepiscopi) Renouauit Natio Mater mea quinque Nuncios de Diocesi Lugdunensi qui erant abusores priuilegiorum, scilicet Io. Mussyen, Lud. Foyol, Iacob. Guimeux, & Philip. Pillet: & voluit Natio quod Petrus de Villa viciosa solus remaneret Nuncius, eo quod erat bonus & fidelis dictæ Vniuersitati. Alios autem declarauit priuatos & periueros.*

Maiores Nunciorum numerus fuit certus pro numero scilicet Dioceseon tam in Regno quàm extra Regnum. Vnus enim sufficere creditus est subministranda pecuniæ vniuscuiusque Diocesis Scholaribus. Itaque cum regnante Carolo VI. plures ciues vt se subsidiarijs vectigalibus, & seruitutibus vrbis liberarent, litteras subreptitias ab Vniuersitate impetrassent, auctusque fuisset extra ordinem præfertim in Natione Gallicana istorum numerus, quamobrem conquerebantur Generales Subsidiarij & Redemptores Publici, quod plures e ciuibz nuncios se dicerent eiusdem dioceseos, ob idque ab oneribus exceptos, ipsa volens lubensque numerum correxit & ad priorem legitimumque redegit: qua de re sic legitur in Commentarijs Nationis Gall. ad diem 16. Sept. an. 1445. M. Ioanne de Martigniacum Procuratore. *Placuit Nationi remediare & obuiare abusibus commissis vel committendis per Nuncios Nationis. Vult specialiter quod fiat vna distincta tabula omnium Dioceseon & soli veri Nuncij ibi distinctè ponantur & approbentur cum institutione & destitutione.* Et ad diem 20. Martij an. 1468. *Voluit Natio quod Procurator cum cæteris deputatis haberet à Registris Rectoralibus redigere seu retrahere nomina Nunciorum dictæ Nationis ad partem & vocare Magistros & Scholares Dioceseon pro quibus est pluralitas Nunciorum & non diuersitas linguarum, eosdem Magistros & Scholares interrogare quis sit eorum Nuncius vt responsione habita maneat ipse quem nominabunt, & expellantur alij illius Diocesis.*

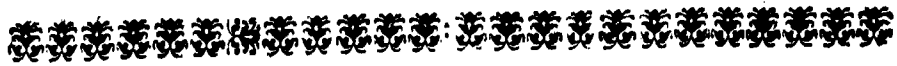
Denique correctus fuit illorum numerus, descriptusque Catalogus & Curia Subsidiaria traditus, atque ab ipsa acceptus; qua de re sic legitur in Actis eiusdem Nationis ad 10. Mensis Oct. an 1476. *Responsum hoc dederunt quod ipsi erant contenti acceptare & approbare Rotulum sicut datus erat eis à matre Vniuersitate: & quod ipsi erant parati seruire Vniuersitati & manutenere priuilegia ipsius quantum possent, & etiam releuare illos, qui erant in processibus & ipsos defendere, dum tamen essent in Rotulo: & quod exinde ipsi reuerent se in ista materia Nunciorum secundum Rotulum eis datum ab Vniuersitate.*

Sodalitas
Maiores
Nunciorum.

Nuncij autem ita descripti in catalogo, vt omnem amouerent ab Ordine suo confusionem, Sodalitium, seu vt vocant Confratriam instituerunt an. 1478. in honorem B. Virginis & Caroli Magni Academiae fundatoris, si tamen Vniuersitati ita placeret. Atque in eam rem tres eorum nomine Procuratorio Nationi Gallicanae, quae longè pluribus quàm ceterae Nationes abundabat, supplicarunt, & illa demum supplicationi annuit, dummodo Regis & D. Episcopi Parisiensis consensum obtinerent; vt patet ex hoc publico instrumento sigillo eiusdem Nationis munito, quod est eiusmodi.

VNIERSIS praesentes litteras inspecturis Procurator & Natio Gallicana in alma Vniuersitate Studij Parisiensis salutem in Domino. Nouerint Vniuersi, quod an. Dom. 1478. die 21. mensis Martij Nos omnes & singuli Magistri Nationis Gallicanae apud S. Mathurinum per M. Antonium Cistelli dictae Nationis Procuratorem specialiter conuocati ad audiendum supplicationem Vienneti Pingoti Nuncij Lingonensis Diocesis, Guill. Drouet Burdigalensis Diocesis & Guill. Mallart Lodenensis Diocesis Nunciorum Procuratores & Procuratorio nomine ceterorum Nunciorum praefatae Nationis, de quo Procuratorio promptam fidem fecerunt. Quorum supplicatio continebat in effectu quod ipsi Nuncij recognoscens gratiam eis à Natione factam, considerantes excellentiam & dignitatem Vniuersitatis Parisiensis, cuius primum & firmitus membrum est ipsa Natio, quae quidem Vniuersitas originem creditur traxisse ab Athenis, tandem per S. Karolum Magnum ab urbe Roma in hanc Parisiorum Urbem adducta & fructuose collocata innumerabiles fructus continuo producat, proponebant ex praesenti voto si Natio laudaret fundare unam Confratriam ad honorem Dei Omnipotentis, B. Mariae & S. Karoli Magni ad diuini cultus augmentum, ad exorandum Altissimum pro felici successu Regis & suorum, etiam ad recommendationem tam Vniuersitatis quàm Nationis praedictarum. Attendentes itaque quod plures inde tollentur abusus in Institutione primaria dictorum Nunciorum, promittentes nihilominus & ad hoc per dictum eorundem Procuratorium se obligantes dictam Confratriam honorabiliter manutenere per se singulos quamdiu eorum officia exercebunt & in eorundem Officiis intertenebuntur, & post eos, eorum successores qui singuli in eorum prima Institutione dictae Confratriae soluent 16. solidos Parisienses cum annuali onere statuendo per dictas Gubernatores statueretur ad celebrandam dictam Confratriam Parisius comparebunt. Quorum deuota petitioni fauorabiliter annuentes concessimus auxilium & fauorem concedimus per praesentes habito consensu supremi D. nostri Regis, ac Reuerendi in Christo Patris & D. D. Parisiensis Episcopi. Datum Parisius sub Magno Sigillo anno mense & die supradictis. sig. Y. Meynard cum syngrapha. de praepcepto D. Procuratoris praefatae Nationis Franciae.

Iuxta praedictam ergo correctionem & Catalogum, seu Rotulum Curiae Subsidiariae porrectum secundum Dioceses Carolus VIII. Litteris suis, vt vocant, Declaratorijs tales Nuncios, vnum scilicet pro qualibet Diocesi Regni Gallicani & Ditionum Regi subditarum, item pro qualibet extra Regnum, dum ex ea Scholares essent in Academia aliqui, priuilegijs Vrbanis gaudere voluit. Qua de re sic breuiter Gouletus, circa an. 1516. sic scribens. *Nuncij Vniuersitatis, vnus de qualibet Diocesi Regni Franciae & Dominiorum Regni subditarum: & vnus similiter ex qualibet Diocesi extra Regnum, si de illa aliquis fuerit Scholasticus in ipsa Vniuersitate studens. Item concessum est ipsi Vniuersitati, quod de Diocesi, in qua est varietas linguarum, sit etiam pluralitas Nunciorum, scilicet pro qualibet lingua vnus. Haec de Nuncijs dixisse sufficiat, deque Patrocinio Regio, iam ad stipendia transeamus.*

DISSERTATIO II.

DE STIPENDIIS ET NOMINATIONIBVS AD BENEFICIA.

Stipendium duplex, vt dictum est supra, Publicum & Priuatum. Dubium ^{Stipendia.} non est, quin primi huiusce Academiæ Institutores maximè libetales fuerint erga viros litteratos, eamque ob rem statim ad Scholas Regias vnde quaque confluxerint plurimi, vt præmij, quod pollicebantur & concedebant, communionem acciperent: vnde factum est vt tam multi primo hoc seculo floruerint viri in omni Doctrinarum genere præcellentes; nam vt rectè Martialis,

Sint Mecenate, non deerunt, Flacce, Marones,

Nam tibi Virgilium vel tua rura dabunt.

De Caroli liberalitate supra egimus. Patrem æmulatus est Pius filius, vtumque Caluus: quâ de re laudatur ab Errico Antissiodorensi. *Ad sapientia abdita persequenda, omnes quidem exemplo allicitis, quosdam etiam præmiis inuitatis.* Et paulo post. *Luget hoc Grecia nouis inuidia aculeis laceffita: quam sui quondam Incola iam dudum cum Asiaticis opibus aspernantur, tua potius magnanimitate delectari, studiis allekti, liberalitate confisi.* Et Lupus Ferrariensis Ep. ad Æneam Parisiensem testatur se Scholas libenter repetiturum, si Rex sibi communionem faceret præmij, quod promiserat, & aliis Professoribus impertiebatur. Hæc fortassis attendens Cario lib. 2. Chronol. & post eum Hospinianus ait Carolum M. Scholam suam tanta prouentuum & possessionum amplitudine locupletasse, *quantam vix omnes Gallie & Germanie, quæ inde nata sunt Academiæ possent æquare.*

Ex hisce autoritatibus, quæ primariæ sunt notæ conicere licet, imò affirmare Fundatores nostros stipendia quædam de Fisco Professoribus assignasse, saltem ad vitæ sustentationem, cultum & habitum: nec minus hac parte Carolum, quàm Scholæ suæ Publicæ institutione Romanos Imperatores & Protonomum Alexandrinorum Regem æmulatum fuisse, qui Doctores Artium honoribus & præmiis stipendiisque publicis ad docendum inuitasse leguntur. Nec ignorabat Athalaricum Italiæ Regem semestres annonas professoribus pensitari voluisse, ne cogentur de alieno pendere arbitrio. Sic enim ille apud Cassiodorum l. 9. Ep. ad Senatum Rom. *Et ne aliquid pro voluntate præbentium relinquatur incertum, mox ut sex menses exempti fuerint, statuta summe consequantur prædicti Magistri mediam portionem: residua verò anni tempora cum annorum debita retributione claudantur; ne cogantur de alieno pendere fastidio, cui piaculum est vel horarum aliquot vacasse momento.* Cum ergo ex Historia constet quærenti & interroganti Carolo, quid Aduenæ Magistri pro litterarum professione peterent, respondisse tria tantum se petere, loca opportuna, adolescentes ingenio præditos, & alimenta ad vitæ sustentationem, nemo iure dubitare potest, quin illa quæ petebant concesserit, & ultra quam optabant, liberaliter elargitus fuerit.

Ab eodem Primo nostro Fundatore ius & consuetudo procul dubio profluxit <sup>Nominatio-
tiones ad
Beneficia.</sup> Nominationum ad Beneficia Ecclesiastica. Nam certum est eos qui in Scholis Parisiis studuissent & studendo profecissent ab eo aut amplissimis Regni Aulæque honoribus, aut Beneficiis Ecclesiasticis affici & compensari solitos fuisse. Sic enim ille teste Monacho San-Gallensi ad strenuos adolescentes Clementi sDiscipulos. *Nunc ergo ad perfectum attingere studete, & dabo vobis Episcopata & Monasteria permagnifica, & semper honorabiles eritis in oculis meis.* Et statim subiungit idem Author eius rei exemplum in quodam Clerico seu Scholastico paupere, quem primùm, quia optimus dictator & scriptor erat, in capellam suam assumpserat, deinde pingui Episcopatu donauit repudiatis precibus & postulatis Aulicorum ac Procerum; imò ipsiusmet Regiæ Hildegardis feruentissimis petitionibus & blanditiis, quæ idem Beneficium Capellano suo postulabat.

Vno verbo neminem Princeps ille agnouit, qui se strenuè gessisset in castris Mineruæ quem debitâ mercede non affecerit, vt narrat idem Author l. i. c. 8. *Ne vero*, inquit, *obliuisci videar vel negligere, hoc verè de industria & meritis eius agnoui; quia de Discipulis eius, Clementis, nullus remansit, qui non vel Abbas sanctissimus vel Antistes extiterit clarissimus.* Subdit exèpla. *Apud quem & Dominus meus Gallus, Abbas S. Galli primum in Gallia, mox vero in Italia Liberalibus est Discipulis imbutus. Sed ne a scientibus rerum illarum arguar mendacij, qui nullum exceperim, fuerunt in eius Schola duo Molinariorum filij de familia S. Columbani, quos quia non congruit ad Episcoporum vel Cœnobiorum regimen subleuari, tamen per merita, vt creditur, Magistri sui Alcuini, Præposituram Bobiensis Monasterij vnus post alterum strenuissimè gubernauerunt.*

Sic ergo affectus erat erga eos Carolus qui profecerant in litteris. At ex aduerso ignauos oderat & in fæce ac sordibus relinquebat vt indignos promoueri. Ecce quomodo ad adolentes nobilitate quidem generis conspicuos sed inertes & negligentes apud eundem Authorem loquitur. *Vos nobiles, vos primorum filij, vos delicati & formosuli in natales vestros & possessiones confisi mandatum meum & glorificationem vestram postponentes litterarum studiis neglectis, luxuria, ludo & inertie vel inanibus exercitiis indulstis.... Per Regem Cælorum non ego magnipendo nobilitatem vestram, licet vos alij admirentur. Et hoc proculdubio scitote, quia nisi cito priorem negligentiam vigilantissimo studio recuperaueritis, apud Carolum nihil vnquam boni acquiratis.*

Ex hocce Caroli instituto quod postea vim legis habuit & sacræ constitutionis duo profluxisse videntur, quæ ab omni æuo in hacce Vniuersitate legimus obseruata, ius nempe nominandi ad Beneficia & examen Nominandorum. Nam cum ad ea Carolus dignos & bene meritos promoueret, indignos vero & inertes repelleret, necesse fuit examen instituere vt digni ab indignis secernerentur. De quo nos opportunius alio loco dicemus. Nunc vero quia ius illud ad Beneficia authenticum est, & ab ipso Fundatore nostro citra omnem dubitationem Academia concessum, operæ pretium esse videtur generatim hic exponere, quid in hanc rem actum fuerit, & veluti in tabella totam hanc historiam oculis subiicere.

Primo itaque sciendum est Reges nostros per plura secula, aut autoritate sua viros Academicos ad Beneficia promouisse, aut apud Clerum effecisse, vt promouerentur. Non disputo hic de iure Regum & Imperatorum: quod factum reperio, hic duntaxat commemorabo. Imprimis igitur Carolus Alcuinum, Magistrum suum & Academiae suæ quondam Præfectum seu Rectorem donatum aliis Beneficiis, tum maxime Abbatia S. Marini Turonensis, Theodulfum Episcopatu Aurelianensi, Angolramnum Metensi, Amalarium Fortunarum Treuirensi, Iesse Ambianensi, Agobardum Lugdunensi: præterea reli-

Ludouicum Ebbonem Collactaneum & Condiscipulum suum Archiepiscopatu Remensi, Rabanum Abbatia Fuldensi, Claudium Taurinensi, Drogonem Metensi, Landrannum Turonensi. Caluus Ionam Episcopatu Aurelianensi, Æneam Episcopatu Parisiensi, Heliam Scotigenam Engolismensi, Hincmarum Remensi, Rabanum Moguntinensi, Wenilonem Senonensi, Lupum Abbatia Ferrariensi. Quid opus est cæteros commemorare? ex iisdem scholis prodierunt Abbo Antissiodorensis Heriboldi successor, Ansegisus Senonensis, Wala frater Ansegisi Antissiodorensis cui successit Humbaldus Ioannis Scoti auditor, Ratbodus Traiectensis, Mancio Catalaunensis, Fulco Remensis & alij innumeri.

In 2. seculo tanta fuit rerum omnium confusio, tantaque omnium scriptorum desidia, vt pauci admodum quæ gesta sunt, litteris mandare voluerint. At postquam Hugo Capetus sceptrum Regale tractauit, cœperunt reflorescere litteræ & earum professoribus honor exhiberi. Ab eo autem Gerbertus Aquitanicus insignis Galliarum Magister Roberti filij præceptor ad Archiepiscopatum Remensem promouetur.

In 3. Leothericus ex Archidiacono Senonensi fit Archiepiscopus, Gerberti quondam Discipulus, Fulbertus à Roberto Rege fit Carnotensis Episcopus;

Ingo Abbas San-Germano - pratensis , qui cum Roberto in iisdem scholis sub iisdem præceptoribus fuerat.

In 4. dici non potest , quàm multos Ludouicus Crassus , Ludouicus VII. & Philippus Augustus ad dignitates Ecclesiasticas aut promouerint, aut promoueri curarint. de quibus passim suo loco dicitur.

Sub hisce Regibus cœperunt Pontifices Romani excussâ seruitute Romanorum Imperatorum Franciæ studiosius incumbere , & Academiæ nostræ curam suscipere: vnde nonnulli ex Academicis ad Cardinalatum & Pontificatum maximum elati sunt. Præcipue vero Alexander III. Petro S. Chryfogoni Cardinali Legato mandauit vt sibi nomina perscriberet virorum doctotum , quos ad Cardinalatum aliasque dignitates Ecclesiasticas prouehere posset. Innocentius III. omnibus prædecessoribus suis in ea re palmam præripuit , qui quod in hac Academia studisset & Magisterium consecutus fuisset, omnes quos potuit ex Academicis, promouit. Testes sunt inter cæteros Petrus Corboliensis, quæ ad Archiepiscopatum Senonensem: Stephanus de Langetona , quem ad Cantuariensem, Robertus Curtonius quem ad Cardinalatum prouexit. Vno verbo ab anno circiter 1100. Pontifices Rom. cum Regibus nostris ad amplificandam hanc Academiam , priuilegiis ornandam & decorandam certatim concurrisse videntur.

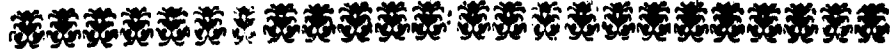
In 5. Similiter Academici tanto numero ad omnis generis Beneficia promoti sunt , vt nulla quantumuis accurata diligentia perscribi possint. Vnde cum an. circiter 1283. confugerunt Franciæ Prælati ad communem hanc matrem contra Mendicantium Priuilegia, hæc aurea verba æreis & marmoreis tabulis insculpenda per Ægidium Romanum tunc ex Academico professore Bituricensis Archiepiscopum ad eam habuerunt. *Venimus ad vos qui presentes sumus & habemus litteras de Ratihabitione omnium Episcoporum Regni Francia ad conqnerendum vobis de tanta fratrum insolentia. QVIA QVOD NOS SVMVS, VOS ERITIS. CREDO ENIM QVOD HODIE NON SIT PRÆLATVS INTER NOS QVI DE HAC VNIVERSITATE NON SIT ASSVMPTVS.*

In 6. seculo & deinceps inualuit usus Reseruatiõis Beneficiorum , quam Bonifacius VIII. primus induxit. Hinc cœperunt Academici nostri ad summum Pontificem Magistrorum Catalogum seu vt olim dicebant, Rotulum Nominandorum mittere. Quo pacto Pontifices Romani magnam sibi potestatem & auctoritatem non modo in Episcopos , sed in Vniuersitatem nostram sibi vindicarunt, vt in historia fusius exponemus: donec tandem sub Carolo VI. de Gratias eiusmodi Expectatiuis, Mandatis de prouidendo, Reseruatiõibus aliisque iuribus conquesta Vniuersitas in Synodis Gallicanis, deinde in concilio Constantiensi & Basiliensi, postremo tandem in Synodo Bituricensi sub Carolo VII. anno 1439. habita effecit , vt omnino abrogarentur. Tumque facta & condita Pragmatica Sanctio , & Nominationum alia ratio inuenta : quæ denique an. 1516. summo omnium litteratorum dolore & questu abolita est per Leonem X. & Franciscum I. Hincque Concordata, vt vocant, introducta : iuxta quæ deinceps ius dictum est in materia Beneficiorum.

Cum autem Carolus maximè liberalis fuerit erga pauperes cuiuscunque generis , iure suspicari possumus eum pauperes scholasticos liberalibus impensis in studio sustentasse, exemplumque dedisse posteris instituendi Collegia Pauperum Clericorum , certosque iis redditus ministrandi. Et haud scio an aliis quam primis nostris fundatoribus adscribenda sit Collegiorum in Luparæa regione sitorum SS. Thomæ & Nicolai de Lupara , quæ omnium antiquissima esse legimus passim in monumentis Vniuersitatis , institutio & fundatio , si non ex perpetuis redditibus , saltem ex temporaneis , & quandiu vixerunt. Et certè quis credat , postquam à Normanis tota illa regio deuastata est , coactæque sunt inde migrare Musæ in urbem & ad hæc Vniuersitatis loca , redituras illuc fuisse vnde migrauerant , & rursus loca illa tam longè diffita & à cæteris scholis remota occupaturas, nisi domum ibi fundumque aliquem ante depopulationem eiusmodi habuissent?

Quod ergo Carolus M. id genus liberalitatis exercuerit , paucis docet Eginhartus. *Circa pauperes , inquit , sustentandos & gratuitam liberalitatem , quam Græci Eleemosynam vocant , deuotissimus : vt qui non in patria sua solum & in suo Regno eam*

facere curauerit: verum trans maria in Syriam & Ægyptum atque Africam, Hierosolymis, Alexandria atque Carthagini: ubi Christianos in paupertate viuere compererat, penuria illorum compatiens pecuniam mittere solebat.

DISSERTATIO III.

DE PRATO CLERICORVM.

Idem quoque Princeps PRATVM, quod vulgo CLERICORVM dicitur, iuuentutis Academicæ recreationi addixit, æmulatus certè veteres Romanos, qui Campum Martium Romæ Campestribus exercitationibus ludisque Iuuenilibus & ambulationi reliquerant. Itaq; duplex erat locus prope urbē Lutetiā exercitationibus Corporeis addictus. Vnus quidem ad radicem Montis-Martis, qui vulgo Mons-Martyrum appellatur; ubi ciues Parisini & Nobiles Equestribus certaminibus se exercebant sub Imperio Romanorum, hoc est quandiu illi Gallias tenuerunt. Ibidem quoque habebantur sub primis Regibus Francis Comitia Generalia, seu vt olim dicebant, Placita. Ideo autem locus ille à veteribus dictus est MONS MARTIS, quod in vertice Templum fuisse à Romanis Marti dedicatum, cuius etiamnum hodie dicuntur extare vestigia. In campo verò seu valle supposita Ludi exercebantur Equestris & alia ludicra certamina. ABBO SAN-GERMANO-PRATENSIS meminit huiusce montis lib. 2. de bello Parisiensi.

Armipotens Montis super Odo cacumina Martis

Emicuit.... &

Sic ternis Sequanam Martisque cacumina stratis

Sexcenti copulant ex millibus. Hinc remeantque... &

Sub Martis pedibus Montis speculamque secundum.

At Flodoardus ad an. 944. MONTEM MARTYRVM appellat à Passione scilicet Dionysij & Sociorum, vt vulgo creditur.

Alter locus trans Sequanam in Luparæa regione habitantibus fuit Scholasticæ recreationi destinatus. Cuius rei fidem facit antiquissima, quæ ibi fuit olim S. Martini de Ordeis Capella, in qua Scholastici mane die non legibili sacrum audiebant, antequam luderent. Quamobrem verò vocatus sit ille locus Pratum, præterquam quod locus ipse ad Sequanam situs euincere videtur, alia ratio afferri potest, quod scilicet Scholastici irent in pratum ad certamina ludicra cursus præsertim, follis, saltus & luctæ exercenda; nonnunquam etiam & seria pugnorum. Et hinc forte Phrasis Gallica profluxit, *Aller sur le Pré* cum loquimur de singularibus certaminibus seu Duellis: sicut & ista, *habere Campos* cum vacant Scholastici, sitque ludendi & spatiandi per campos copia. Meminit huiusce Prati Abbo in Carmine de Obsidione Urbis Parisiensis, vt ad an. 886. retulimus. Exercitia verò Iuuenum præclaris versibus describit Boteræus in sua Lutetia.

Martius vt Campus disco, luctante Palastra

Sphæra, Circo, armis & equorum præpete cursu

Romuleam pubem quondam exercebat, & isto

Pubem auro exagitant nostram, qua Prata virescunt

Littore Sequanio, possessa Scholaribus olim

Arua, Minervæ ludis concessa Iuuentæ.

Vomere & incuruo qua non sulcanda ligone

Decreuit toties inarata manere Senatus.

Ludorum varia species, spectacula mille.

Hic volucer pedibus præuertere nititur Euros,

Ille admirando saltu superare sodalem....

Ille lacertorum confusus robore saxum

Àère suspensum vacuo contorquet, & ultra

Limitem agit: pars multa globum, seu flatibus utrem

*Dissentum toties repetito percussit ictu:
 Illa granis vento, tereti illa volubilis orbe
 Nescia stare loco, nunc hinc nunc motibus illinc
 Errabunda salit tremulis: agitataque pugno
 Nunc rursus alta patis, nunc & peris ima deorsum.*

In regione autem Luparæa tum habitantes Scholastici transibant in Pratum pontem, de quo certè mentio fit in Priuilegio Ludouici Pij an. 829. Monachis San Germano-pratensibus concessio, pro conseruatione, exemptione & augmento Monasterij. *Sed neque seruitia ex eis exactet, inquit, neque paraueredos aut expensas ad hospitum susceptiones recipiat, neque ullas ex aliqua re exactiones inde exigat absque inenitabili necessitate, præter mensuras in Principali Ecclesia B. Germani & in Ponte Parisius longo à tempore dispositas.* Tunc erat Hilduinus S. Germani Abbas & sacri Palatij Archicapellanus, vt in eodem priuilegio habetur, quod extat apud Aimoinum l. 5. c. 10. sub finem.

Ibidem Alcuinus Scholam suam habuit quam describit Poëm. 222. ibi enim Carolo & liberis cæterisque qui in Palatio degebant: item Cellæ in qua solebat docere, æternum vale dicit, ægrè ferens alium in vsum fuisse conuersam. Videtur quoque indicare Pratum Clericorum, quod dum ibi doceret, habebat in conspectu: & vnus hic locus satis innuit Scholas Palatinas extra vrbem fuisse positas.

*O mea Cella, mihi habitatio dulcis, amata,
 Semper in æternum ò mea Cella vale.
 Vndique te cingit ramis resonantibus arbos,
 Siluula florifera semper onusta comis.
 PRATA salutiferis florebant omnia & herbis
 Quas medici quarit dextra salutis * ore
 Flumina te cingunt florentibus vndique ripis,
 Retia piscator qua sua tendit onans.
 Pomiferis redolent ramis tua claustra per hortos,
 Lilia cum rosulis candida mixta rubris.
 Omne genus volucrum matutinas personat odas,
 Atque Creatorem laudat in ore Deum.
 In te personuit quondam vox alma Magistri,
 Qua sacros sœphie tradidit ore libros.
 In te temporibus certis laus sancta Tonantis
 Pacificis sonuit vocibus atque animis.
 Te mea Cella modo lachrymosis plango Canænis,
 Atque gemens casus pectore plango tuos.
 Tu subito quoniam fugisti carmina vatum,
 Atque ignota manus te modo tota tenet.
 Te modo nec Flaccus, nec fatis * Homerus habebit,
 Nec pueri Musas per tua tecta canent.
 Vertitur omne decus sacri: sic namque repente
 Omnia mutantur Ordinibus variis.*

At vero Monachi San-Germano-Pratenses negant Prati donationem esse Carolo M. adscribendam: sed alicui è tribus Abbatibus cõmendatariis & secularibus, Roberto Comiti Parisiensis, Hugoni Magno, aut Hugoni Capeto, qui Abbatiam subsequenter & continuata serie tenuerunt: illudque tandè à Vvalone seu Gualone Abbate Regulari restitutum fuisse contendunt fulti auctoritate Aimoini l. 5. c. 45. de illo sic scribentis. *Qui inter cætera qua nostra Ecclesia contulit bona, Pratum sub ipso Monasterio situm à Dominatione S. Germani alienatum cupiditate prædictorum Ducum & Abbatum præfate Ecclesie restituit, & ab omni inquietudine tam Regum, quam omnium mortalium immune reddidit.* Additque Brolius in antiquitatibus Paris. l. 2. vbi de Monasterio S. Germani, Vniuersitatem non habita ratione redemptionis à Vvalone factæ & vindicari seu restituti Monasterio Prati, nihilominus possessionem eius contra fas iusquepetiisse. Sic ergo ille hanc historiam contexit

Robert Comte de Paris, Hugues le Grand & Hugues Capet, ayeul, pere & fils ont esté successiuellement Abbez de Saint Germain pour le defendre contre les ennemis du Royaume, & non pas pour le destruire & alierer les terres, comme ils ont fait *Tanquam ex Prosectoribus Pradatores facti, & quasi Canes in lupos conuersi*. Et l'un des trois susdits Robert Comte de Paris, Hugues le Grand & Hugues Capet, qui ont esté plus de cent ans apres Charlemagne fit la premiere alienation du Pré contigu à l'Abbaye, qui s'appelloit le Pré de Saint Germain. Aymon ou le Continuateur de son Histoire l. 5. c. 45. apres auoir dit que cette Abbaye estoit deuenue si pauvre par le mauuais Gouuernement des susdits hommes militaires, qu'il ne se trouuoit qui en voulust, & qu'aux instantes prieres du Roy Lothaire & Hugues Capet Duc de France Vualo, Waldo ou Gualo auoit acquiescé à la prendre, il adiouste, *Qui inter cetera qua nostra Ecclesia consulit bona Pratum sub ipso Monasterio situm à Dominatione S. Germani alienatum, &c. ut supra*. Et en la Charte de la Dedicace de l'Eglise dudit Saint Germain faite par le Pape Alexandre III. en l'an 1163. il est dit qu'il alla en procession solempnelle au Pré qui est ioignant les murs de l'Abbaye & qu'il y prescha. *D. Papa Alexander ad Pratum, quod est iuxta Monasterij muros cum solempni processione procedens ad populum sermonem fecit*. Mais il n'est pas nommé Pré aux Clercs, ce qu'il n'eust obmis, s'il eust esté de leurs appartenances. Le plus ancien titre que l'aye veu appellant ce pré le Pré aux Clercs, est de l'an 1267. duquel la premiere possession ne leur peut prouenir que de l'alienation faite par ledits Abbez seculiers. Laquelle depuis ils ont repetée sans auoir égard au rachapt qu'en auoit fait ledit Waldo ou Walo Abbé Regulier, qui est vne grande iniustice.

Idem Brolius in Scholiis ad lib. 5. Aimoini c. 45. vbi de Vvaldone, sic scribit. Hinc videre est quàm insulsè Scholastici Academia Parisiensis hoc Pratum sibi à Carolo M. donatum iactitant, cum prima eius alienatio ab aliquo trium Secularium Abbatum (neque enim plures antea habueramus) Roberto inquam Comite, Hugone Magno, vel Hugone Capeto processerit. Denique illud Gualo siue Vualo aut Vualdo Abbas, qui sub Lothario generis Caroli M. penultimo Rege fuit, sic ut dictum est, alienatum Monasterio restituerit. Non absurdum tamen est opinari Vniuersitatem predictam ab hac prima alienatione Ius aliquod in ipso Prato usurpasse, quod decursis multis annis non obstante Vvaldonis iustà recuperatione tandem repetere voluit. Hæc Brolius.

Ad huiusce autem Historiæ illustrationem imprimis notandum est quinque libros Historiæ Gallicanæ, qui vulgò sub Aimoini nomine eduntur, nullatenus adscribendos esse Aimoino San-Germano-Pratensi Monacho, qui viuebat adhuc an. 892. & cui Abbo eiusdem Monasterij Monachus libros suos de obsidione Vrbs Parisiæ dedicauit: sed eorum quatuor Aimoino Floriacensi Abbonis Abbatis Discipulo: qui ambo sub Roberto Rege floruerunt, vt ex eius Epistola nuncupatoria patet, quæ est ad Abbonem Abbatem. Nullum autem temporibus Aimoini San-germano-Pratensis fuisse apud Pratense Cœnobium eius nominis Abbatem, ex Historia clarum est. Præterea Sigebertus Gemblacensis Monachus, qui obiit an 1113. c. 101. de Scriptoribus Ecclesiasticis disertè scribit Aimoinum Floriacensem Authorem esse Historiæ Franciæ. Sic enim ille. *Aumontus, seu vt Miræus corrigit Aimoinus, Monachus Floriacensis historiam miraculorum S. Benedicti ab Adrenaldo initiatam perfecit, perducens eam à tempore Odonis Regis vsque ad tempus Roberti Regis Francorum. Scripsit etiam Historiam Francorum & situm Galliarum distinxit.*

In illa verò Historia plurima ad Cœnobium Pratense pertinentia, celeberrimorum huiusce ætatis nostræ Scriptorum iudicio, interpolata sunt à quodam Monacho Pratenfi Anonymo. Item & multa in libro 5. qui cuiusdam est Continuatoris vsque ad an. 1165. vt sunt ea quæ Capitibus 43. 44. & 45. de Alberico, Morardo & Gualone leguntur. Quod si ita est, concidit fides Continuatoris aut Interpolatoris, qui fortè verba illa de Gualone Abbate inseruit post litem Academiæ à Monachis intentatam, vt fidem possessioni nostræ & Carolinæ donationi derogaret, Pratumque sibi Monachi data occasione si possent, repererent.

Dicet

Dicit aliquis prædictâ istâ auctoritate W alonis vsos fuisse Monachos in Concilio Turonensi an. 1163. ab Alexandro III. habito contra Scholares Parisienses & obtinuisse quod petebant, de qua controuersia videtur loqui Hugo Pictaui-nus Monachus Vezeliacensis l. 4. hist. ad an. 1163. vbi de Concilio Turonensi. *Cum plurima huiusmodi Controuersia, inquit, hinc & inde in eodem Concilio proponerentur, sicut fuit CAUSA PARISIENSIVM CLERICORVM & Monachorum Cœnobij S. Germani de Pratis, qua plenius ventilata iniustis Clericorum votibus æternum silentium imposuit.*

Verum an hinc euincitur Academicos causâ cecidisse & Prati possessionem amisisse? nullatenus; sed id ad summum, apud Alexandrum iniuste de Monachis conquestos (forte quod sibi vim inferti viderent & paterentur in prato, aut ludos suos turbari & impediri) nec satis probasse: ac proinde à Pontifice fuisse illis silentium impositum. Certe, si causâ eiusmodi agitata est in Concilio, eius tanquam rei nullius aut leuis momenti nulla ratio habita est, secus vero fuisset, si possessio in disceptationem venisset. Ad quod ita statuendum pluribus adducor argumentis.

1. Quia nihil eius rei legitur vsquam in actis Concilij, nec vllus Author eorum meminit præter Hugonem: non ipse Continuator, qui cum ad an. vsque 1165. scripserit, non omisisset proculdubio rem istam historix suæ inserere, præsertim cum de cœnobio suo ageretur.

2. Quia si Alexander peremptorio decreto de possessione litem decidisset, censuræ Ecclesiasticæ pœnam proculdubio interminatus fuisset, interdixissetque scholasticis omni ambulatione & ludô in Prato: at neutrum horum factum legimus. Quinimo contrarium extat in Ep. 208. Stephani Tornacensis ad Octavianum Episcopum Ostiensem. Nam cum an. 1192. Scholastici de more luderent in Prato, quidam serui & clientes Abbatix in eos impetum fecerunt: quosdam eorum vulnerarunt, quosdam occiderunt: timuit Fulco tunc Pratenfis Abbas, ne conquereretur Vniuersitas apud Cœlestinum Pontificem, illudque facinus iussu suo perpetratum fuisse putaretur. Itaque apud eundem Pontificem amicorum auxilium implorat, & præcipue Stephani tunc ex Abbate San-Genouechano Tornacensis facti Episcopi. Et ille in timore & tremore commendaticias preces Octauiano porrigit pro Abbate, *ut sicut immunis erat à culpa, ita & alienus iudicaretur ab insania siue pœna.* Hæc insuper addit. *Innocentiam suam parauit coram D. Remensi & multitudine Clericorum. Et fugientibus illis qui eadem perpetrauerant, accensus in vindictam, domos illorum diruit & vastauit. Occurrite & succurrite, si opus fuerit, Viro Innocenti, ne veritatem falsitas absorbeat, mendacium negotietur sibi fidem, amor inuidia Religionem corrumpat.*

Quid vero causæ erat, cur tantopere sibi Fulco timeret, si secundum Monachos in Concilio Turonensi ab Alexandro pronunciatum fuerat & iudicatum? Quamobrè si prædictum istud Clericorum non erat, illuc se illi conferebant? præsertim cum tunc iam montem San-Genouechanum occupassent à Prato longe distantem. Quidni inter alias rationes hanc, quæ peremptoria fuisset, non producebat Fulco Abbas? quod Scholares contra interdictum Alexandri & sæpe alias moniti, nihilominus in Prato ludere non destitissent, & que insolentia & temeritate atque proteruia clericorum exacerbati fuissent suorum hominum animi.

Quod nam autem secutum fuerit inde Iudicium, & an res illa in Foro Romano agitata & disceptata fuerit, nondum mihi innotuit. Certum vero est aut illic aut Parisiis de dominio Prati litem fuisse intentatam, illudque ex decreto Vniuersitati cessisse. Nam in reformatione an. 1215. iussu Innocentij III. qui Cœlestino successit, per Robertum Curthonium Cardinalem facta hæc verba leguntur. PRATVM S. GERMANI IN EO STATV, IN QVO EIS FVIT ADIVDICATVM, EIS PLANE CONFIRMAMVS. Hinc videtur posse colligi prædictum istud certis limitibus fuisse descriptum & definitum, vt occasio rixandi omnis deinceps tolleretur.

3. Ergo cum pateat secundum Vniuersitatem fuisse iudicatum, non est credibile Monachos in contestatione litis vsos fuisse exceptione alienationis per prædictos Abbates factæ, & redemptionis atque restitutionis per Gualonem: aut si vsi sunt, clarum est non potuisse probare quod asserabant. Nam si paruisset Abbates illos alienasse fundum prædictum, alienationis vero illius quæ legitima

esse non poterat, pretium à Gualone fuisse Emptoribus seu possessoribus 'perfolurum, quid iniquius, quàm illum addicere Vniuersitati possidenti quidem, sed vi aut precario possidenti?

Denique si donatio ista prati Carolo M. aut saltem Caluo derogetur, non video cuiquam Regum aut Principum Francorum attribuenda sit : nam cum ex dictis constet possessionem quam sibi illius vindicat Vniuersitas, longæuam esse, & ante quingentos annos certissima illius argumenta extare; si replicemus Annales nostros ab an. circiter 1160. vsque ad incunabula & primæuæ originis tempora, situmque & habitationem locorum in quibus constitit, vix reperiemus quibusnam, si non illis prædictam donationem tribuere possimus.

Etenim à quocumque tandem facta sit, facta est proculdubio propter commoditatem scholæ pratique vicinitatem. At initio collocata est Schola in Palatio, & locis Luparæ regioni circumuicinis, ibique constitit centum circiter annos. Ac proinde à Prato, interlabente Sequana & ponte tantum intermedio distabat: postquam vero loca illa vastata & destructa sunt à Normanis, sedem mutare coacta est & ad interiores vrbs partes, præsertim vero ad Atrium Basilicæ Cathedralis & Montem San. Genouesianum vallemque subiectam se transferre, ad loca inquam iam procul à Prato distantia. Si quæ autem processu temporis in eadem regione Luparæ reparatæ sunt scholæ, certè paucæ admodum fuerunt, & minus celebres: vnde colligitur euidentissimè illis temporibus potius concessum fuisse pratum Vniuersitati, cum frequentissimæ erant scholæ in Luparæ regione, quàm cum raræ fuerunt: tum inquam concessum, cum Prato vicinæ erant, quàm cum remotiores fuerunt, ac proinde à Carolo M. aut Caluo, quibus imperantibus magis floruerunt, quàm à consecutis Regibus sub quibus plurimum defloruerunt.

Neque hoc omittendum olim propter rixas quæ frequentes accidebant Inter Monachos & Vniuersitatem, Rectorem 4. Procuratoribus Nationum, 4. ipsarum Intranctibus, octo Apparitoribus seu Bedellis fasces præferentibus, & Scriba comitatum quotannis die ipso Paschæ, à quo Maiores nostri annum auspicabantur, vel postridie in Pratum se conferre solitum ad denotandum dominium possessionemque continuandam, eiusque rei Scribam confecisse instrumentum. Plurima passim occurrunt in Actis Vniuersitatis huiusce consuetudinis exempla. Vnum profero an. 1538. *Hodie luna in crastino festi Resurrectionis Domini nostri I. Christi Dominus Rector scilicet M. Claudius Berthot cum 4. Procuratoribus & 4. magnis Intranctibus Nationum Facultatis Artium & Bedellis eiusdem Facultatis cænobium D. Germani de Pratis adiuerunt, Missamque ibidem more solito audierunt. Quæ audita ad Pratum Clericorum accesserunt & illud pro more visitauerunt me Notario & Scriba dictæ Vniuersitatis in premissis adstante.*

Quæ lustrandi Prati consuetudo ad nostra fere tempora perducta est: sic enim legitur in commentariis Germanicæ Nationis ad an. 1614: scribente M. Petro Valens Procuratore. *Die 31. Martij pridie Kal. April. Ampliff. D. Rector una cum Scriba & Procuratoribus Academia Pratum Clericorum rite recteque more institutoque maiorum sibi vindicauit. Et nos postea ientaculo lautè excepit. Et ad an. 1623. die 23. April. solemniter per Rectorem ampl. & Procuratores firmata est Possessio Praticlericorum itione & profectio in rem presentem.*

Tandem ab an. circiter 1630. mutata est natura Prati & in ædificia conuersa: quanquam ægre id tulit Vniuersitas & nonnihil à Publicanis coacta mancipari & proscribi passa est, vt legitur in iisdem Commentariis. Nam cum eam in rem conuentum fuisset apud Rectorem 3. Non. Sextil. an. 1636. varii que varias sententias ferrent, Procurator eiusdem Nationis dixit. *Ego miserum mihi videri dixi prædium istud antiquum quod Musis aberrantibus in secessum & voluptatem pateret, venire. Quo nunc ituram iuuentutem, quid porro fore incundum oculis profunda lectione fessis erepta fluminis amoenitate? vicit tamen omnium dolorem auaritia Publicanorum, quorum opes & consiliae nostris amplius cunctationibus inualeferent, Pratum maturè locandum censuimus.* Ab eo igitur tempore fundus ille censu & reditu annuo atque perpetuo oppigneratus est, qui ab omni æuo iuuenilibus oblectamentis addictus fuerat.

II. DE STATV VNIVERSITATIS.

Diximus de fortuna Vniuersitatis, qualis fuerit primo eiuſdem ſeculo. De ſtatu nunc dicendum qui in duobus conſiſtit, loco & regimine. De loco ſuſe ſupra fol. 104. & ſequentibus: nimirum toto fere primo ſeculo Muſas in Luparæo ſuburbano lociſque circumuicinis habitaffe. Poſtquã vero inde migrare coacti ſunt, cum Episcopaliſ & San-Genouefianis ſocietatem iniiffe & loca proxima occupaffe, atque ita mutatã tantum ſede Academiam Pariſienſem ex tribus ſcholis coaluiſſe; neque enim dubitandum, quin regnante Carolo M. & eius ſucceſſoribus ſcholas ſuas etiam habuerit Episcopuſ ad inſtruendos in primoriſ litteris minores clericos: ſuas quoque Canonici San-Genouefiani in ſuo monte & clauſtro: quippe cum Caroluſ publicã in palatio inſtituit, non modo non deſtruxit ceteras, quinimo in omnibus paſſim locis erigi & inſtitui voluit, vt ex illis tanquam è ſeminariis ad publicam frequentiores accederent, Grammatices rudimentis iam imbuti.

Neque vero cum dicimus e Luparæo ſuburbano migraffe Muſas; ita ea loca deſeruiſſe credendum eſt, vt poſtquam paulò pacatior fuit Reipub. Gallicanæ ſtatus, non repararint ibi ſcholas ſuas aliquæ: quinimo S. Thomæ, & S. Nicolai de Lupara Bonorumque Puerorum Collegia certiffima ſunt veteris illius inhabitationis, ſeruatæque & reparatæ ſedis argumenta. Quis enim ſibi perſuadeat, poſt illam migrationem, hoc eſt poſtquam ſcholæ multiplices in atrio Baſilicæ Pariſienſis & in monte San-Genouefiano lociſque interiectis erectæ & inſtitutæ fuerunt, alias in Luparæa regione tam longè diſtanti collocatas aut collocandas fuiſſe, ſi non ante iam collocatæ fuerant? vnde profectò non leue ducitur coniecturæ argumentum, fuiſſe primis etiam illis temporibus fundum aliquem ſcholis illis tribus assignatum & attributum in gratiam Pauperum Scholarium: alioquin non videretur, quamobrem Magiſtri qui in illis docuerunt, loca tam longè à ceteris poſita occuparint, aut occupare voluerint. Sed quacumque tandem de cauſa id acciderit, certum eſt Collegia illa, pro antiquiffimis fuiſſe ſemper exiſtimata. Hæc de loco ſufficiant: nunc de regimine.

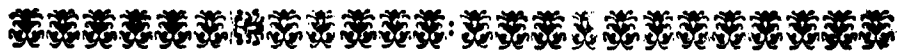
Circa Regimen verò duo nobis inueſtiganda. 1. Quis fuerit Ordo primitus inſtitutus inter Magiſtros, qualeſque Leges & Legiſtatores, qualiaque Comitia habuerint. 2. Quis ordo inter diſciplinæ, & quatuſ Artium initio publicum fuerit exercitium. Nam cum hodie 4. præcipuæ facultates exercentur, nimirum Artes quæ vulgo dicuntur Liberales, Medicina, Iuſ Canonicum, Theologia, meritò dubitari poteſt, an omnes illæ ab initio, an aliquæ tantum earum exercitæ fuerint.

In Magiſtris tria conſideranda, numeruſ, ordo, adminiſtratio. Numeruſ ordinem poſcit: Ordo ex adminiſtratione pendet: Adminiſtratio ex legibus: ac proinde ex Legiſlatoribus & Præſectis. Certum eſt ex Annalibus noſtris regnante Carolo M. regnantibus quoque ſucceſſoribus plurimos Magiſtros & Diſcipuloſ diuerſarum Nationum & Gentium ad Scholas Palatinas vndequaue confluiſſe, Galloſ, Aquitanoſ, Briannoſ, Belgæ, Germanoſ, Saxonoſ, Danos, Italoſ, Romanoſ, Hiſpanoſ, Græcoſ, Angloſ, Scotoſ & Hibernoſ: ac proinde inter tam multoſ homineſ diuerſorum morum, variarum linguarum, variarumque profeſſionum ſimul habitanteſ neceſſe fuiſſe ordinem aliquem conſtituere, leges condere, & legum obſeruationi electoſ viroſ præficere; cum nulla ſit Ciuitaſ, nulla hominum ſocietaſ, nulla Mercatorum, Artificum & Opificum: imò nulla tam vilis Sartorum & Cordonum ſodalitaſ, quæ ſine ordine aliquo & adminiſtratione politica Syndicorum, ſeu vt vocant, Iuratorum coaleſcere & conſiſtere poſſit.

Præclare in hanc rem Petruſ Abailarduſ reſpondens ad Quæſita Heloiſſæ ſuæ de Monafterio Sanctimonialium inſtituendo & gubernando Fp. 8. quæ eſt

de Regula Sanctimonialium sicut in Castris seculi, ita & in Castris domini, id est congregationibus Monasticis constituendi sunt, qui praesint ceteris. Ibi quippe Imperator unus, ad cuius nutum omnia gerantur, praest omnibus. Qui etiam pro multitudine exercitus, vel diuersitate Officiorum sua nonnullis impertiens onera, quosdam sub se adhibet Magistratus, qui diuersis hominum Ceteris aut Officiis prouideant. Sic & in Monasteriis fieri necesse est, ut ibi una omnibus praesit Matriona; ad cuius considerationem atque arbitrium omnes reliqua omnia operentur, nec ullae in aliquo praesumat obistere, vel etiam ad aliquod eius praeceptum murmurare. Nulla quippe hominum Congregatio, vel quantulumcumque Domus unius familia consistere potest incolumis, nisi unitas in ea conseruetur; ut videlicet totum eius regimen in unius persona Magisterio consistat. Refert deinde verba S. Hieronymi ad Rusticum Monachum de Institutione vitae scribentis. Nulla, inquit, Ars absque Magistro discitur. Etiam muta animalia & ferarum greges Ductores sequuntur suos. In Apibus unam praecedentem reliqua subsequuntur. Grues unum sequuntur ordine litterato. Imperator unus, Iudex unus prouincia. Roma ut condita est, duos fratres simul habere reges non potuit & parricidio dedicatur. In Rebecca utero Esau & Iacob bella gesserunt. Singuli Ecclesiarum Episcopi, singuli Archipresbyteri, singuli Archidiaconi & omnis Ordo Ecclesiasticus suis Rectoribus nititur. In naue unus Gubernator. In Domo unus Dominus. In quamuis grandi exercitu unius signum spectatur.

Hinc igitur liquet tam multos Magistros non potuisse simul habitare sine aliquo ordine, legibus & praefectis. Et quis credat Carolum M. tam prudentem, tam litteratum, tamque in Romanis Graecisque consuetudinibus versatum, administrationis politicæ & Ecclesiasticæ tam studiosum, Academiam instituisse sine ordine, sine legibus, sine Magistratibus seu Praepositis atque Rectoribus. Hæc ergo sufficiant ad obstruendum os iis qui existimant fuisse quidem Parisiis multos professores, quorum alij alias disciplinas, alij alio in loco docerent, sed sine vlllo certo ordine, nullis certis legibus, singuli pro arbitrio suo, quid, quandiu & quantum vellent. Hæc inquam sufficiant ad obstruendum os ita sentientibus; qui non modò litteratorum hominum numero derogant, quod nulli hominum corpori derogari potest, sed ea dicunt quæ sensui communi repugnant.

DISSERTATIO I.

DE NATIONIBVS ET FACVLTATIBVS.

IAm verò si fuit ab initio in Vniuersitate constitutus aliquis Ordo, inuestigandum qualis ille fuerit. Neque id factu facile est. Nihil enim de eo scriptum extat quadringentorum annorum spatio. Si tamen accuratè rem examinare placet, ex ea quæ nunc est administratione, licebit coniecere quæ & qualis initio fuerit. Duo sunt hodie regiminis nostri politici genera: nempe per Nationes Nationumque Procuratores & Rectorem seorsim: & per easdem eisdemque Praefectos cum tribus Facultatibus earumque Decanis. Neque extat vllum aliud aliùs regiminis vestigium. Itaque difficultatis cardo in eo solo verti videtur, an Vniuersitas prius administrata fuerit per Nationes earumque Praefectos, quàm per Facultates simul & Nationes.

Et quia non Academicis tantùm scribimus, sed omnibus rei nostræ etiam ignatis, operæ pretium est exponere quid per Nationes, quid per Facultates intelligi solear. Igitur Nationis nomine intelligimus Corpus seu Sodalitium aliquod Magistrorum omnes Artes indiscriminatim profitentium, in eadem matricula conscriptorum & sub iisdem legibus, institutis Praefectisque viuentium. Et quemadmodum olim Tribus Romanæ non modò ex Ciuibus Rom. & Romæ degentibus, sed etiam ex iis qui ruri degebant, qui in Municipiis Italicis, imò qui in Regnis Exteris, puta Gallis, Hispanis, Germanis, Graecis aliisque qui Ciuitate Romanâ donabantur, constabant: ita & Nationes Academicæ non

ex solis sæpe Magistris vnius Gentis constant, puta Gallicana ex solis Gallis, sed etiam ex multis aliis diuersarum Gentium & Regnorum, qui omnes vni Procuratoriparent, eademque & communes leges habent. Nam Gallicana non solos Gallos comprehendit, sed & Italos, Hispanos, Græcos, & totum Orientem: Similiter Anglicana seu Germanica, non solos Anglos & Germanos complectitur, sed & Scotos, Hibernos, Saxonas, Polonos, Danos, Suecos, Noruegos, denique totum Septentrionem.

Facultatis verò nomine, quod ad regimen & administrationem attinet, intelligimus Corpus & sodalitiū plurimorum Magistrorum certæ alicui disciplinæ addictorum sine vlla distinctione Nationis. Puta Facultas Theologica comprehendit omnes & solos Magistros, qui Theologiam profitentur, aut qui in ea gradum Magisterij consecuti sunt, etiam si diuersarum Nationum sint: nam Galli, Angli, Normani & Picardi, qui quatuor Nationes in hac Vniuersitate componunt, vnius esse possunt Facultatis, hoc est eandem Disciplinam, puta Theologiam, Ius Canonicum aut Medicinam exercere.

His ista positis restat inquirendum, an in Vniuersitate prius facta fuerit Nationum, quàm Facultatum distinctio. Nec difficile erit iudicium ferre, si attendamus Naturam à facilioribus ad difficiliora semper progredi, intellectum quoque à magis notis magisque generalibus ad minus nota & singularia, quorum cognitio difficilior est. At longè facilius est homines diuidere per Nationes, quàm per Facultates: nam Nationum diuisio quæ numerum seu multitudinem supponit, pendet ex arbitrio & iudicio diuidentis, attendentisque Quinam ex variis Gentibus sub iisdem legibus melius viuere possint. Facultatum verò diuisio pendet ex peritia & perfectione, seu potius vtramque supponit. Prius autem est esse, quàm melius esse: & in re litteraria prius est discere, quàm peritum esse. Item Magistri de nouo venientes prius adscribi debent in matriculam Vniuersitatis, quàm ad docendum admittantur, sicut qui Romana Ciuitate donabantur, prius Tribu donari debebant, quàm munera capefferent. Et qui ad examen accedunt, prius nomen & patriam profitentur, quàm examen subeant. Vno verbo sine Nationum diuisione non potest commodè stare Vniuersitas, potest commodè sine Facultatum accessione: illæ enim ad faciliorem & commodiorem regiminis rationem ita diuiduntur; istæ ad ornamentum & pompam accedunt, non ad necessitatem administrationis. vnde plurimæ Vniuersitates sine vlla Facultatum diuisione per 4. Nationes, quæ nihilominus ex omnium Artium disciplinarumque Professoribus constant, administrantur.

Hincigitur colligitur euidentissimè, si quod fuit Vniuersitatis Parisiensis regimen antiquitus, illud penes solas Nationes fuisse Rectoremque & earum Procuratores, & tandiu fuisse, donec Facultates accessorix competentem Magistrorum numerum habuerunt & ad regiminis partem veluti sociæ à Nationibus admixtæ sunt.

Ac ne quis putet Nationum distinctionem diuisionemque in re scholastica nouam esse, certum est ex Eunapio in Proæresio Atheniensem Academiam, vt vatiis Scholarium & Magistrorum atque ipsorum etiam ciuium factionibus medeteretur, omnes scholares à toto Imperio Romano aduenientes in 4. has Nationes diuisisse Atticam, Orientalem, Arabicam & Ponticam: singulisque suos Procuratores veluti Magistratus præposuisse; itaut omnes qui de nouo Athenas aduenirent, non ante possent ad scholas admitti, quàm Præfectum Nationis suæ adissent; & Professore idoneum accepissent. Quæ de re fusè egimus tit. de Regimine veterum Academiæ fol. 74. & 75.

Nec dubium quin ad id agendum inducta sit exemplo & instituto Constantini Magni, qui totum Imperium Rom. in 4. Præfecturas seu Prætoria diuiserat, singulisque suum Præfectum præposuerat, itaut sub Imperatore quatuor essent Præfecti Prætorio, qui suum singuli regerent & administrarent. Et quemadmodum singula Prætoria multas complectebantur Prouincias & Gentes, puta Prætorium Galliarum non modo Gallias, sed & Germanias, Hispanias & Angliam, Scotiam & Hiberniam; & similiter de Italico, Illyrico & Orientali: ita singulæ Nationes Academiæ Atheniensis multas complexæ sunt Gentes & Prouincias,

puta Pontica Pontum, Bithyniam, Hellespontum, Lyciam, Pamphiliam & Egyptum: idque videtur innuere Eunapius his verbis. *Mox in præstantiores sophistas diuisa ciuitas, nec ea modo, quin & cuncta nationes Romano nomini subditæ.*

Hanc quoque Nationum diuisionem Vniuersitas Romana sine dubio ab Atheniensi mutuata est. Anastasius Bibliothecarius, qui sub Ludouico Pio & Carolo Caluo floruit, Nationum illarum multis in locis meminisse videtur sub nomine Scholarum: in Adriani quidem vita, cum describit quanto honore & pompa Carolus M. Romæ exceptus fuisset. In Leone III. ad an. 795. cum exul à Carolo Romam reductus est. In Sergio II. ad an. 844. cum Ludouicus II. Romæ inauguratus est. *Et dum urbi, inquit, pæne unius milliarij spatio appropinquasset, vniuersas militiae scholas cum Patronis direxit: dignas nobilissimo Regi laudes omnes canentes alioque militiae doctissimos Græcos imperatorias laudes decantantes cum dulcissimis eorum laudum vocibus ipsum Regem gloriose susceperunt.* Et paulo post. *tunc suo Vniuerso cum populo omnibus Romanis iudicibus & scholis antecedentibus ad B. Petrum studuit properare.* Et in Leone III. 4. Scholas peregrinorum numerat. *Cuncta schola peregrinorum, videlicet Francorum, Frisonum, Saxonum atque Longobardorum simul omnes connexæ susceperunt.*

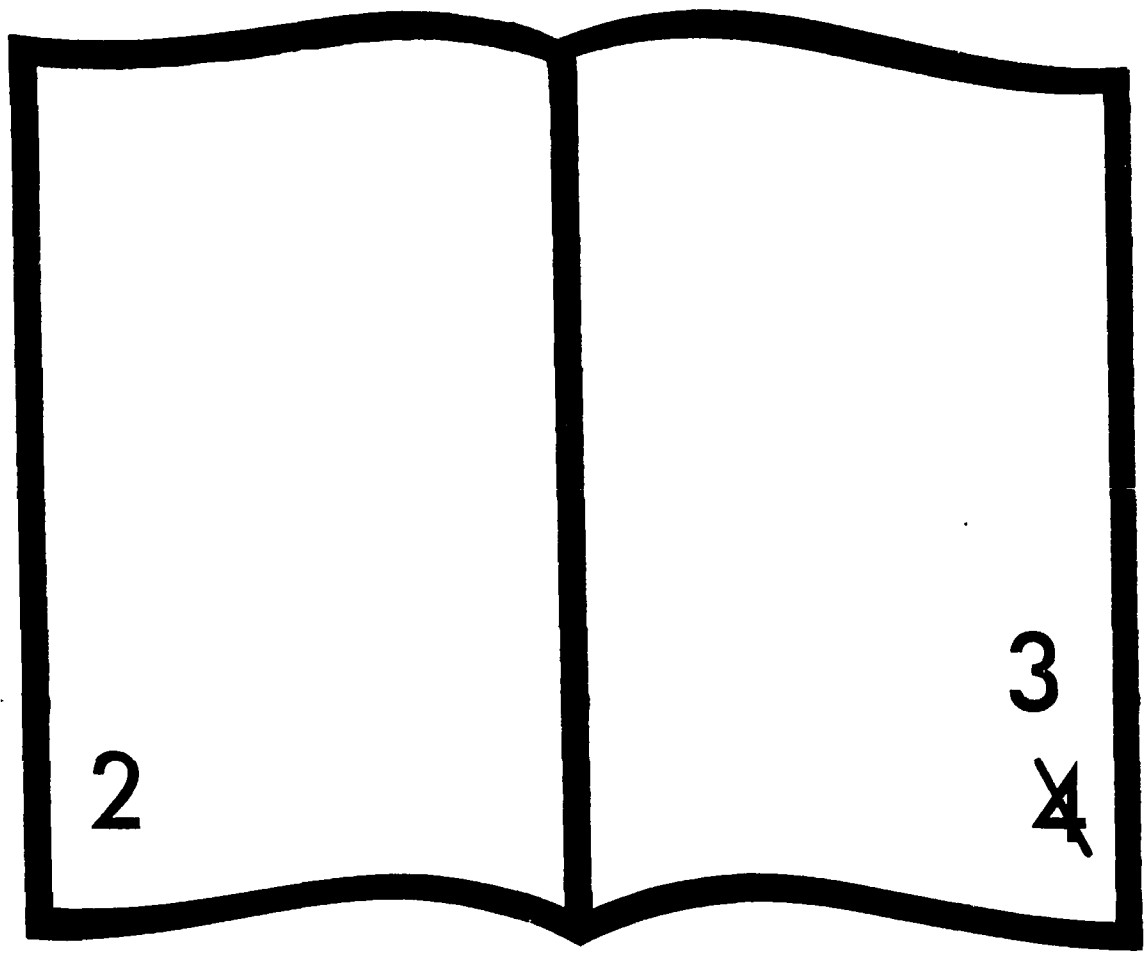
Hinc patet quod exemplum habuerit præ oculis Carolus ad imitandum. Cum enim Romæ Adrianum inuisit, quocum arctissimam contraxerat amicitiam: item cum Leonem Romam reduxit, indeque Magistros in Franciam euocauit, eum certè ordinem per eos instituit, qui Romæ obseruari consueuerat. Quod quidem ante nos animaduertit & speciatim obseruauit Goblinus Persona vir cui hac in re fides, si cui vnquam adhiberi debet, vt pote qui non cursim vt plures, sed 40. annis historiam conscripserit. Sic vero habet. *Carolus eruditus in Liberalibus Artibus studium transtulit de urbe Roma ad Parisius, quod de Græcia Romam translatus fuerat à Romanis: non tamen sic transtulit vt ipsum studium urbi Romæ auferret: sed & modum & solemnitatem quæ in urbe seruabatur, translatis Parisiis Doctoribus & Magistris instaurauit & Priuilegiis confirmauit.*

Præcuratores Nationum.

Quemadmodum verò singula Imperij Prætoria multiplices complectebantur Prouincias ut dictum est, & singulæ Nationes tam Romæ quàm Athenis multas; ita & Parisiis singulæ Nationes varias Gentes continuerunt: puta Gallicana totam Galliam, Italianam, Hispaniam, Graeciam & totum Orientem: Anglicana Angliam, Scotiam, Hiberniam, Germaniam, Poloniam & totum Septentrionem: quæ duæ Nationes, vt amplius dicitur alibi, primæ sunt institutionis. Atque vt singulis Prætoriis suis præerat Præfectus: Athenis, singulis Nationibus suis Epistates seu præpositus; Romæ, singulis suis Patronus: ita Parisiis, singulis suis Procurator præpositus est. Quod munus, veluti Magistratus aliquis, καὶ ἄλλο τι γέρας vt ait Eunapius, & veluti præmium dabatur iis, qui de re litteraria deque Academia bene meriti fuissent.

Illi autem Magistratus Nationalium suorum Iudices erant: satiusque visum est eis tribuere Iurisdictionem eiusmodi, quàm in materia litis ad extraneos Iudices recurrere, vt notauit Hermannus Coringius Dissertat 5. de Antiq. Acad. *illis moribus atque illo studiosorum numero, inquit, vt necessum fuit firmare certam Iurisdictionem, & momentaneam illam ex voto Reorum abolere: ita neque Doctores neque Episcopi iuri dicendo pares visi sunt. Habitum utilissimum fuit ex ipso Studiosorum numero Iudices capere: ne quis haberet, quod de Iudice minus fauente posset conquiri. Hinc in certas tum Nationes, quas dixerunt, diuisa studiosorum multitudo: quarum singulis præesset vnus: qui porro communem aliquem Rectorem eligerent. Ex quo cum omnis Iurisdictione penes Præsides hos ac Rectorem esset, noua planè Iurisdictionis facies emerfit.*

Nec malè etiam Patroni dicti sunt, teste Anastasio supra, & in vita Adriani, *Direxit Vniuersas Scholas militia vna cum Patronis, simulque & pueris, qui ad discendas litteras pergebant.* Quia Scholarium & Magistrorum Nationalium defensionem & patrocinium suscipere debent. Vnde & apud Nos Procuratores dicti, eorumque Munus, Procuratorium, quia Nationum suarum bonum, commodum, honorem, resque procurare debent. Et tales Magistratus initio nascentis Academix constituere maximè necessarium fuit, qui Nouicios peregre venientes susciperent & tuerentur, scholasque & Magistros assignarent

2

3

4

suæ Gentis, à quibus commodè doceri & quos facile intelligere possent. *Ve* & apud Athenas quoque videtur fuisse vsurparum, sic enim Gell. l. 18. c. 2. *conueniebamus ad eandem cœnam complusculi qui Romani in Græciam veneramus, quique easdem auditiones eosdemque doctores colebamus.* Vnde quicumque litteris operam daturi veniebant Parisios, illos primum adibant, nomen & patriam edebant, inter Academicos recipi postulabant. Procuratores vicissim receptos tuebantur, si quid iniuriæ illis fieret, causam suscipiebant: Nuncios ad parentes expediebant: pecuniam & cætera quæ ad victum & habitum erant necessaria, dari & subministrari curabant.

Hæc omnia si quis attenderit, nullo negotio fatebitur tam Nationum in Academia Parisiensi diuisionem, quàm Procuratorum institutionem Carolo Magno adscribere oportere. Quod nisi facimus, haud scio cuienam Regum nostrorum id adscribere, aut quo tempore, si non hoc seculo, factum fuisse dicere possimus. Itaque non satis circumspectè Ioannes Filescacus in suo de veteribus Theologiæ statutus libello ait distinctionem illam Nationum factam fuisse 12. seculo propter multitudinem scholarium ad scholàs Parisienses vnde quaque confluentium, rixasque quæ inter eos de Nationum suarum dignitate oriebantur: quod probat testimonio Ioannis Vitriaci Cardinalis, Academici olim alumni sic aientis. *Non solum autem ratione diuersarum sectarum vel occasione disputationum sibi adinuicem aduersantes contradicebant, sed pro diuersitate Regionum mutuo dissidentes, inuidentes ac detrahentes multas contra se contumelias & opprobria impudenter proferebant...* Quibus subdit Filescacus. *Huic malo non aliter postea prospectum esse voluerunt, qui Academiæ Parisiensis curam gessere, quàm ut illas omnes & idiomate & imperio longè dissimiles & discrepantes Gentes in 4. Nationes distribuere, Gallicanam, Picardicam, Normanicam & Germanicam, cuique harum assignatis scholis publicis, ad quas discendi gratia conueniebant, quibus peculiare Magistrum præfecti erant. Iis interim 4. Nationibus adnumeratae erant ceteræ omnes, quas Cardinalis ipse Vitriacus memorat. Sic enim Natio Gallicana Hispanos atque Italos complectebatur, ut de cæteris sileam.*

Non satis inquam circumspectè, meo quidem iudicio, Filescacus: nam si ob rixas quæ tum erant inter scholares, facta est illa Nationum diuisio singulisque Nationibus sui præpositi sunt Procuratores, qui illas in officio continerent, minor ne futura erat inter ipsas Nationes sic diuisas, imo in ipsis Nationibus inter varias gentes rixa & contentio: potuissent ne Procuratores singuli tot gentes suis Nationibus inscriptas, moribus linguisque discrepantes, puta Gallos ab Hispanis, Italos à Græcis, Siculos ab Africanis semper dissidentes in officio continere?

Sed demus potuisse: iam inter Nationem Gallicanam & Germanicam seu Anglicanam æque latè patentem orta dissidia non facilius fuisset compescere, imo longè difficilior, vtraque enim iure de dignitate potuisset contendere dum Gallicana Regni nobilitatem, Anglicana Imperij sublimitatem, vnde Franci exciderant, ostentaret.

Deinde vnde tam iniqua facta est 4. Nationum diuisio, si tum facta est? Gallicana enim innumeras prope gentes continet: Anglicana seu Germanica totidem. At Normantica solos Normanos. Picardica Picardos & Flandros atque Batauos solummodo complectitur. Quod si quis dicat, tum Normanicam fuisse subditam Regi Angliæ, ac proinde non debuisse tam latè patere quàm Gallicanam; iam ista ratio non valebit pro Picardica, quæ quia subdita erat Regi Francorum, sub Gallicana comprehendenda debebat, nec tam iniquam partem fortiri. Adde quod non modò Normania, sed Pictauia, Aquitania, Vasconia, & aliæ eius plagæ Prouinciæ tunc similiter Angliæ parebant: quid ni ergo illæ omnes sub Normantica Natione comprehensæ fuerunt?

Præterea non est credibile Ludouicum VII. aut Philippum Augustum illis temporibus passuros fuisse diuisionem istam fieri, quibus scilicet bellum erat internecinum cum Regibus Angliis: aut si quæ pax fiebat, tam parum stabilis erat, vt à perpetuo bello nihil fere differret. Et cum tunc tanta esset in Academia Parisiensi Scholarium multitudo, vt ciuium Parisiensium numerum excederet, aut certè æquareret, vt docebimus cum ad illa tempora peruenerimus, quis sibi persuadeat passuros fuisse Reges istos, vt Rex Angliæ in Academia Parisiensi duas Nationes

sibi vindicaret, quæ omnia flagrante inter Principes, imò inter ipsas bello miscere potuissent: Adde quod circa an. 1280. Nationes istæ duæ Picardica & Anglicana totum prope studium Paris. conuulserunt, quod vtraque sibi primatum arrogaret. Anglicana quidem se primam in Vniuersitate fuisse dicebat. Adeo ne verò exciderat omnis memoria diuisionis illius si ante annos circiter centum facta fuerat? & quomodo sibi primum locum arrogare ausa fuit, si se vltimo loco tam paucis ab hinc annis positam fuisse meminerat?

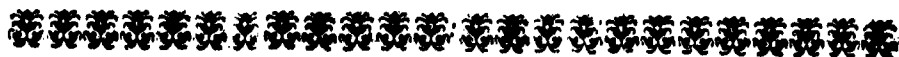
Postremo si tum facta fuisset famosa illa diuisio, non est profectò credibile neminem id scriptis consignaturum fuisse, præsertim cum tam multi extiterint illo seculo Scriptores Academici, Historici, Poëtæ, Oratores, Commentatores, Medici, Theologi. Institutio enim Rectoris, Nationum, Procuratorum, res erat memoratu digna & posteritati tradenda ad laudem & gloriam Regum sempiternam; quibus regnantibus, annuentibus, aut iubentibus facta fuisset: maximè cum Rigordus & alij Diuinis eos laudibus afficiant ob singularem eorum erga litteras & litteratos amorem.

Itaque vt huic disertationi finem tandem imponamus, sic videtur existimandum, bimembrem primum factam fuisse Vniuersitatem atque in duas Nationes à Carolo Magno diuisam, Gallicanam scilicet & Anglicanam. Vnde non absque fundamento forsan suspicari possumus duas illas Nationes denotari dialogo de Grammatica, quem instituit Alcuinus inter duos discipulos suos, quorum vnus erat Franco, alter Saxo, per hunc scilicet, Anglicanam; per alterum, Gallicanam. Dialogû autem sic incipit. *Fuerunt in Schola Albini Magistri duo pueri vnus Franco, alter Saxo qui nuperrime spineta Grammatica densitatis irruerunt.* Quandonam verò additæ fuerint cæteræ duæ Nationes, Normantica & Picardica, ad secundum seculum dicemus. Ipsa enim diuisionis inæqualitas & limitum Nationalium definitio & circumscriptio satis indicat non fuisse omnium quatuor eodem tempore factam. Cæterum ista Studioforum in Nationes diuisio ita visa est commoda, vt eam omnes fere Vniuersitates acceperint & vsurparint teste Coringio dissert. 5. de Antiq. Acad. *Hodie in omnibus fere Gallia Italiaque Scholis antiquioribus manet illa Studioforum in Varias Nationes Nationumque Præsides seu Consiliarios, vt vocant distinctio, qui ipsi Rectorem quem ei rei idoneum credunt præficiunt.* Hinc Alfredus in sua Oxoniensi Academia duas Nationes instituit, suamque vtrique præfecit Procuratorem, vt ante dictum est. Viennensis Austriaca teste Latio ex 4. Nationibus composita est: ex totidem Pragensis à Carolo IV. Imperatore adiuncta Parisiensis instituta. Simili modo omnes Gallicanæ.

Neque in re Scholastica tantùm ea res visa est percommoda, sed in Conciliis quoque Generalibus vsurpata. Sic enim Constantiense diuisum est in has 4. Nationes, Germanicam, Italicam, Gallicanam & Anglicanam: quarum singulæ ex multis membris & suppositis constabant, aliæ ex pluribus, aliæ ex paucioribus; ita tamen vt singulæ non nisi vnum suffragium haberent: vt fatetur Ioannes Pontifex in Ep. ad Ducem Biturigum, *facta ordinatione quod non essent nisi 4. Nationes & illæ haberent 4. voces, vnaque alteri equipararetur, nulla habita ratione meriti ad meritum & numeri ad numerum procurata extitit vnio duarum Nationum, videlicet Germanica & Anglicana, quas suæ voluntati addixit Rex Rom. ideo autem hanc factam fuisse diuisionem agnoscimus, vt plus ordinis & compendij, quanto minor esset multitudinis confusio, seruarietur: vt legitur in Respon- sione ad articulos Papæ. Nimirum prospexerant Proceres Constantienses fore vt Pontifex quàm plures posset Italos ad Concilium euocaret, qui si omnes singulariter deliberarent, cæteros peregre venientes numero & multitudine obruerent; diuiso verò toto Concilio in 4. Nationes, non plus suffragij habituram illam, quæ ex 200. suppositis constaret, quam quæ ex 20. Dolet Papa, inquit, *non præualuisse multitudinem quorundam titulatorum euocatorum sedulo & certatim concurrentium, qui quod multi essent numero & pauci gravitate vel merito, Nos ipsi prospeximus, & euauerunt subito tanquam nebula matutina.**

Talem profectò credibile est fuisse Carolo rationem, cur præter exempla quæ præ oculis habuit veterum Academiarum, Scholam suam in 2. Nationes diuideret: quippe providebat fore confusionem in ea maximam si in delibe-
rando

rando singuli numero non ordine suffragium ferrent. Et fortassis accidit initio, cum propter frequentes rixas quæ inter Magistros contingebant, Alcuinum reuocare voluit in Aulam, vt eorum animos placaret.

DISSERTATIO II.

DE RECTORE VNIVERSITATIS.

IAm inquirendum an præter Procuratores Nationum Vniuersitatis regimini præfuerit aliquis supremus Moderator, qui vulgò Rector appellatur, & quandonam fuerit institutus. Rector à regendo dicitur; estque in hac materia scholastica duplex, priuatus & publicus seu communis. Priuatus vocatur, quisquis docet Scholamque regit. Hinc Petrus Abailardus *celeberrimam Scholarum Rector* appellatur; & Mauricius Episcopus quondam Parisiensis SCHOLÆ THEOLOGICÆ RECTOR dicitur apud Henricum Gandauensem: quæ verba explicans Filescus. *Nequis, inquit, aliter quam par sit Rectoris nomen exponas apud Henricum, nec enim eo nomine nuda quadam & solo honoris titulo insignis administratio intelligenda, sed Mauricius non secus ac Petrum Lombardum publicè Parisiis Theologiam docuisse nimis quàm verum est. Eodem sensu apud illum ipsum Henricum Petrus Cantor Parisiensis, Ioannes Belet Scholæ Theologicæ Paris. dicitur PRÆSIDENS. Ita Stephanus Anglicus Parisiis LIBERALIUM ARTIUM SCHOLIS PRÆFUIT, inde THEOLOGICÆ SCHOLÆ PRÆSIDENS. Quamquam Rectores & Præsidentes nominatos idcirco dixerim, quandoquidem cæteris huius temporis Doctõribus Theologis longè præstantiores doctioresque habiti sunt.*

Rector publicus seu Communis est Caput Vniuersitatis, vt Princeps seu Magistratus Rector & Caput est Reipub. Abbas Cœnobij, Episcopus suæ Dioceseos. Itaque hic antonomasticè & per excellentiam RECTOR absolutè appellatur, vel RECTOR VNIVERSITATIS; cum alij priuati scholæ tantum suæ, puta Theologicæ, Philosophicæ, Rhetoricæ Rectores dici possint. De Publico hic quæstio est. Ac ne sit quæstio de nomine, quæritur an fuerit ab initio institutus SHOLÆ PALATINÆ Præfectus, seu is Rector, seu Moderator, Præpositus, aut Gymnasiarcha appellatus fuerit.

Certum est imprimis veteribus Scholis Publicis seu Academiis præfuisse aliquem supremum Rectorem, siue is de numero & ordine Professorum & Magistrorum esset, siue quis alius; pura Athenis Archontes: Romæ quondam *Censores*, postea *Præfectum Urbis*. Apud Hebræos verò Synagogæ præfectus de numero Doctõrum sumebatur, dicebaturque Archiereus vel *Archisynagogus*, de quo habetur in Euangelio S. Lucæ, quod murmurauerit ob claudum à Christo e terra eleuatum: Iudæi quoque Pumbedithanæ & Soranæ Academiæ temporibus ipsis Caroli M. suos præficiant Rectores quos Geonæos appellabant; & Hebraicè RAF, quod idem sonat ac ACADEMIÆ CAPVT seu RECTOR: vt notat Hottingerus in *Octauo Seculo*. Ptolomæus Alexandrino *Musico præfecit de Magistrorum genere Moderatorem*, de quo Strabo. *Ἰερεὺς ὁ ἄντι τῷ Μουσικῷ πρυτανεύει*. Exempla ex Reliquis Academiis petita non refero; de quibus fusè egimus fol. 69. sequentibus.

Certum est deinde Scholis Episcopalibus & Cœnobialibus præfuisse aliquem è Canonicis vel Monachis, qui earum sub Episcopo & Abbate Moderator esset. In Episcopalibus quidem vocabatur antiquitus Primicerius: deinde in quibusdam *Scholaster*, *Scholasticus*: in nonnullis *Magister Scholæ*, vt in Acrebatensi Ecclesia sub Lamberto Episcopo Achardus vocatur *Magister Scholarum*, qui cum eo ad Vrbanum II. profectus est an. 1093. in aliis *Capischola*, hoc est CAPVT SCHOLÆ à militia deducto vocabulo: in qua *Capita Scholarum* dicebantur Præfecti exercitationis militaris. In Cœnobialibus erant quoque Præfecti eiusmodi vulgò ab hoc officio dicti SCHOLASTICI; teste Trithemio in Chronico Hirsaug. ad an. 840. qui enumeratis quibusdam maioribus Cœnobiis in quibus publicum

ſiebat litterarum exercitium, ſubdit. *in his omnibus erant Monachi & multi valde Studioſi: ex quorum Collegio in ſingulis Canonici vnus cæteris in ſcientia Scripturarum excellentior SCHOLASTICVS ponebatur.* De his Scholis, earumque adminiſtratione fuſè egimus fol. 79. nec repetimus quæ ibi dicta ſunt, ne actum agere videamur.

De Quæſtione verò propoſita quintuplex eſt opinio. 1. Negantium fuiſſe vllam à Carolo Magno inſtitutam ſeu fundatam Vniuerſitatem; ac proinde fuiſſe vllum Academiae Rectorem ante Philippi Auguſti ætatem, quem Pariſienſis authorem faciunt. Verum iſtam opinionem argumento Chronologico ſupra fuſſimè refutauimus, ex authoritate ſcilicet petito Scriptorum, qui nouem ſeculorum ſpatio de ſtudio Pariſienſi verba fecerunt.

2. Eſt fatentium quidem fuiſſe Lutetia à temporibus Caroli M. exercitium continuum perpetuumque litterarum, at non aliter quàm in cæteris Franciae urbibus: ſingulareſque duntaxat Magiſtros in priuatis ſcholis docuiſſe abſque vlla ſocietate & Collegio; eo planè modo, quo qui hodie PARVAS vt aiunt SCHOLAS habent. Quia credibile non eſt Vniuerſitatem in iſtis incunabulis Magiſtratus eos habuiſſe, quos hodie cernimus, aut adminiſtrationem initio tam perfectam: ſed paulatim & proceſſu temporis adoleuiſſe, & tandem Rectores & Procuratores inſtituiſſe. Quæ ſententia videtur eſſe Belforeſtij, aut certè eius authoritate poſſe fulciri ſic aientis in *Cosmogr. Munſteri. Or les Lettres de la fondation de l'Vniuerſité n'eſtant tombées entre mes mains, ſi ſçais-je, que la premiere inſtitution vient de Charles le Grand, mais non pas avec cet ordre de Magiſtrats d'Eſchole qu'on y void à preſent. Car ie ne penſe pas que cecy ait eſté inſtitué que du temps ou de Capet, ou de ſes Succèſſeurs. Qu'il ſoit vray, PHILIPPES AVGVSTE ſurnommé DIEV-DONNE, fait aſſiZ euidente preuve de cecy, & que long-temps auant luy cette Vniuerſité avec ſes Ordres, Eſtats & Offices auoit eſté miſe en honneur, lors qu'il confirme les Priuileges que ſon Pere Louys auoit donné en faueur des Eſcholiens. Lequel Louys en eſta bliſſant cette loy favorable aux Eſcholiens, montre auſſi que la France ayant recouuert le repos des guerres avec les Allemans & des troubles auenus par les courſes Normandes, ce fut lors qu'elle recouura ſa gloire. Qui me fait croire que celui qui le premier mit les Dignitez de Recteur & de Procureur en auant, fut Robert fils de Capet, qui eſtoit homme Debonnaire, de grandes lettres & ſinguliere erudition. Et ne pourrais me perſuader qu'il n'y ait eu des Lettres, Priuileges & Ordonnances pour le fait de l'Eſchole de ce Roy cy auſſi bien que des autres, leſquelles ne ſont pas venues à noſtre connoiſſance, & que l'injure du temps a fait perdre, & le peu de ſoin des hommes en a égaré les Originaires.*

Verum cum certiffimum ſit etiam regnante & imperante Carolo multiplices diſciplinas multipliceſque profellores iis exercendis fuiſſe præpoſitos in Gymnaſio Palatino, neceſſè quoque eſt inter eos fuiſſe aliquam ſocietatem & ordinem, legeſque habuiſſe & ſtatura, ac proinde Magiſtratus, quibus Parerent. Credibile quippe non eſt Carolum, qui domum ſuam tam prudenter gubernabat, quique Palatinis Miniſtris pro diuerſis officiis diuerſos tribuerat præfectos, Scholæ Litterariæ rei que gymnæſticæ, nullum Præfectum Rectoremque præpoſuiſſe.

3. Opinio eorum eſt, qui fatentur fuiſſe Ordinem, legeſ, & ſtatura Scholæ Palatinæ ab initio fundationis, ſed eorum curam pertinuiſſe ad duos Procuratores Nationum Gallicanæ & Anglicanæ, qui veluti duo Præfecti Prætorio, aut duo Conſules Rempub. litterariam ſub Imperatore gubernarent communi ſtudio & opera; at cum proceſſu temporis Nationes à ſe inuicem nonnunquam diſſiderent, viſum eſſe opportunius, vt communis Rector crearetur, qui Comitiorum diem indiceret, de Procuratorum conſilio ad Nationes referret, atque ex earum deliberatione legeſ promulgaret. Quandonam verò mutatio iſta adueniret, & quandonam primum Rector creatus ſit, id eſſe incertum.

At cum nullum extet indicium aut veſtigium eiufmodi adminiſtrationis per Procuratores ſine Rectore; imò quoties eo contingit Academia carere, ſtatim ad Ex-Rectorem recurratur, qui Rectoris vices obeat, Comitia indicat, & referat, iſta opinio fidem facere non poteſt. Inter duos enim ſæpè diſſidium interuenit, & quod vnus probat, alter improbat. Vnde in exercitu vbi ſunt multi Præfecti, Tu-

buni, centuriones, necesse est vnum esse Ducem: quo efficiere sæpe dissipatur exercitus ob multitudinem Rectorum. Hincque probat Abailardus Cenobio Paracletensi necesse esse vnam Abbatissam præficere, eique adiutrices adiungere inæqualis potestatis: *Nulla hominum congregatio, inquit, vel quantulacunque Domus vnius familia consistere potest inolumis, nisi vnitas in ea conseruetur, ut videlicet, totum eius Regnum in vnius personâ Magisterio consistat. Vnde & arca typum Ecclesia gerens, cum multos tum in longo, quàm in lato cubitos haberet, in vno consummata est. Et in Prouerbiis scriptum est PROPTER PECCATA TERRÆ MVLTÏ PRINCIPES EIVS. Vnde etiam Alexandro mortuo multiplicatis Regibus mala quoque multiplicata sunt. Et Româ pluribus communicata Rectoribus concordiam tenere non potuit.... Vt igitur in omnibus Concordia seruari possit, Vnum omnibus præesse conuenit, cui per omnia omnes obediant.* Itâ n scripsisset Abailardus si suo tempore nullus fuisset Rector Vniuersitatis, aut si per Procuratores Nationum illa fuisset sine Rectore administrata: nequiquam certè, præsertim ad Heloissam, quæ legum Academicarum & Scholæ Parisiensis notitiam habebat maximam.

4. Opinio est Paschafij, Hemeræi & aliorum quorundam existimantium fuisse quidem à temporibus Caroli M. SCHOLAM PVBLICAM PARISIIS, ei quoque regendæ & gubernandæ præfectum fuisse Gymnasiarcham aliquem, nempe Cancellarium Ecclesiæ Parisiensis: nullum verò alium RECTORIS nomine ante tempora Ludouici Crassi, Ludouici Iunioris aut Philippi Augusti fuisse creatum. Quod quidem quomodo acciderit, explicare nititur Hemeræus pluribus in locis, maximè verò c. 9. Libelli de Academia Pariiensi, vbi sic habet. *AB VNIVS CANCELLARII sapientia olim, cum nulli adhuc in Academia Rectores essent, Scholæ moderatio atque ordinatio omnis pendebat. Nam ut Ego sentio, Cancellarij Rectoribus priores sunt, quod autè dictum est. Vbi verò Humanitatis Artium Professores Auditoresque numero in inmensum aucti ab Insula Parisorum in montem se Genouestanum receperunt, & in multiplicatas in eo Scholas molliores suas Disciplinas transferulerunt, imposueruntque sibi denique Rectorem ac vti Dictatorem, penes quem summum Imperium rei litterariæ resideret, tum & Cancellarij dignitas aliqua parte circumcisa, cum nempe duos Soles vna Schola, duos Principes vna Academia non sustineret. Cancellarij verò authoritatem à Clericis Cisfontanis minoris fieri inuenit 12. seculo cæptam esse, cum est Vniuersitas in monte muris & valo circumseptâ, & transfusis illuc Mercurialibus aliis à Cancellario Moderator impostum est, qui in Philippica an. 1200. CAPITALE PARISIENSIS SCHOLARIVM nominatur, collegimus e verbis Roberti Curtoniensis, quæ reponemus ad an. 1215. cum de Reformatione loquimur. Sic enim ille. Et cum legere disposuerit, examinetur quilibet secundum formam quæ continetur in Scripto D. Petri Parisiensis Episcopi, vbi continetur Pax confirmata inter Cancellarium & Scholares à Iudicibus delegatis à D. Papa.*

Agnoscit quidem Hemeræus Carolum Magnum fuisse Academiæ Parisiensis fundatorem & parentem: eoque imperante fatetur c. 1. illam statim illum accepisse, quo & litterarum Vniuersitas dici & *Quidam Generalis studiorum mercatus videri possit.* Fatetur quoque fuisse etiam primis illis temporibus Præfectum aliquem Academiæ, qui illam regeret & administraret: & vult id muneri obijisse Cancellarium, quod rectè ne affirmet an perperam, speciali dissertatione infra disquiretur.

5. Denique opinio illorum est, qui atant Rectorem qualis est hodie, rei Academicæ ab ipsis incunabulis Vniuersitatis præpositum fuisse. Quibus Nos quoque accedimus. Atque vt hoc clarum fiat, imprimis præmittendum quod in confesso est apud omnes, ex docentium & discipulorum multitudine constare Vniuersitatem: indeque nasci Præfectorum creandorum necessitatem; cum necesse sit Magistrorum Scholariumque multitudinem certis legibus & statutis in officio Moderatorum autoritate contineri. Quotum quidem multitudinem cum præfati authores videant maximam fuisse Ludouici Crassi, Ludouici VII. & Philippi Augusti temporibus, tum Scholæ Præfectos natos esse putant. Verum quandonam maior eorum copia fuit, quàm primo seculo Vniuersitatis, & præsertim regnantibus Magno & Caluo: liquet ex Historia. Alcuinus Ep. 13. ad Carolum indicat quantâ ille sollicitudine sapientiæ Magistros ex diuersis mundi partibus ad docendum euocarit. *Vestram optimam sollicitudinem, Dominè*

mi Dauid, semper amare & predicare sapientiam agnoscebam, omnesque ad eam discendam exhortari; mo & premiis honoribusque sollicitare, atque ex diuersis mundi partibus amatores illius, vestra bona voluntatis adiutores conuocare studuisse: inter quos me etiam infimum eiusdem sanctæ sapientia vernaculum de ultimis Britannia finibus adsciscere curastis.

Similiter Eginhartus de peregrinis illis ex diuersis mundi partibus euocatis verba faciens, ait eorum multitudinem non modo Palatio, sed toti etiam Regno fuisse onerosam, at Carolum omnes præmiis & honoribus affecisse. *Amabat peregrinos, & eorum suscipendorum ragnam habebat curam: adeo ut eorum multitudo non solum Palatio verum etiam Regno non immerito videretur onerosa. Ipse tamen pro magnitudine animi eiusmodi pondere miime grauabatur, cum etiam ingentia incommoda laude liberalitatis ac bonæ fame mercede compensaret.* Ex his ergo patet quanta esset regnante Carolo M. frequentia Magistrorum.

Regnante vero Caluo maior adhuc fuisse videtur. Nam ille scholas non nihil dispendij passas ob bella ciuilia iustaurauit & ad eas instaurandas plurimos viros doctos Aui sui exēplo vndique æcersiuit. Testatur Erricus Antissiodorensis præclara & eleganti illa Epistola dicatoria vitæ S. Germani, qua multiplex eiusdem Caroli erga quaslibet optimas artes & disciplinas studium curamque mirificè laudat & prædicat. *Ne nostra inertia de præceptorum inopia merito causaretur, id tibi singulare studium efecisti, ut sicubi terrarum Magistri florent Artium quarum principalem operam Philosophi apollicetur, Hos ad PVBLICAM ERVDITIONEM, vndecumque vestra Celsitudo cōduceret, Comitatus astaberet, Dapsilitas prouocaret. Luget hoc Græcia nouis inuidiæ aculeis Laccissa: quem sua quondam Incole iam dudū cū Asiaticis opibus aspernantur, vestra potius magnanimitate delectati, studiis allecti, liberalitate confisi... Quid Hiberniam memorem contempto Pelagi discrimine ad littora nostra migrantem? quorum quisquis peritior est, vltro sibi indicit exilium, ut Salomoni sapientissimo famuletur ad votum? Itaque Cesar inuictissimi, pæne est, ut Vniuersus orbis nouas in te struat controuersas, nouis aduersum te delationibus inuehat: qui dum te tuosque ornamentis sapientiæ illustrare contendis, unctarum fere gentium scholas & studia sustulisti. Sublatis enim præceptoribus confine & consequens est facile omnium ingenia otio congelasse.*

Quis hæc cum legit, non sibi persuadeat tantam ad publicas illas scholas tum confluisse Magistrorum & Scholarium multitudinem, quanta potest esse maxima? Et quis non inferat quoque tot viros & adolescentes ex diuersis Mundi partibus ad studium generale conuolantes non potuisse simul in eadem litterarum professione consistere sine certis legibus & statutis, aut regi sine aliquo primario duce & Rectore? alioquin Corpus composuissent sine capite, quod omnino monstruosum est, inquit Baldus Authentica Habita C. ne filius pro patre, Benius, Anchoranus in Proæmio l. 6. Decretal. & alij Doctores qui Vniuersitatem sine Rectore non plus subsistere posse contendunt, quàm Corpus sine Capite. Quibus accedit Rebuffus in Tractatu Nominationum q. 6. §. II. vbi quærit an Facultates possint Nominationes ad beneficia concedere, & respondet non posse sine Rectore, etiam si omnes essent congregatæ. *Quia, inquit, Non videtur Vniuersitas, etsi omnes Facultates essent congregatæ ac omnes Consiliary Vniuersitatis, nisi Rector adsit. Nectunc sine Rectore esset formosa, sed acephala, quia caput est principale membrum corporis.* Huius rei luculentum extat in Historia nostra exemplum. Cum enim an. 1535. die 12. Sept. omnes Facultates & Nationes ex Ediçto Rectoris apud Machurinenses conuenissent ad Supplicationem Rectoris, quæ singulis trimestribus fieri solet, nec interesset Rector quia apud Senatum de Lutherana hæresi improbè Reus factus fuerat, ob idque latebat, omnibus placuit non procedere, *quoniam vt legitur in Actis illius diei, absurdum videbatur & monstruosum, ut tot viri sine Capite per urbem progredierentur.*

2. Longè magis monstruosum est plures simul esse Rectores aut Præfectos: quod accidisset, si vt opinantur aliqui, Procuratores suarum singuli Nationum ac proinde Vniuersitatis Rectores fuissent. Nam cum dignitate sint pares, quis eorum alteri cedere voluisset? & cuius illorum fuisset Comiticia indicere? vndecum circa an. 1265. Nationes à se inuicem dissidentes duos Rectores elegerunt, Gallicana scilicet vnum, tres reliquæ alterum, Simon Cardinalis S. Cecilie diuisa ista membra coadunans, eis caput vnum vt antea constituit Re-

storibus, vt in Instrumento publico legitur in eam rem confecto an. 1266. quos sibi monstruose præfecerant sine omni dilatione dimissis. Et sub finem eligitur autem Rector vnicus à 4. Procuratoribus Nationum, vel aliis 4. earum Magistris Iuratis.

3. Quia non erat nouum illis temporibus rei literariæ Moderatorem aliquem præfici; vt supra veterum Scholarum Episcopaliũ & Cœnobialium, itemque Academiarum veterum exemplis demonstrauius. Deinde id factum eodem seculo à Barda Imperatore Constantinopolitano & ab Alfredo Anglorum Rege. Bardas quidem Scholas instaurans Constantinopoli, singulis Magistris stipendia publica decreuit, omnibus verò Magnum & communem Moderatorem præfecit LEONEM Philosophum circa an. Christi 858. Alfredus verò Oxoniensi Academiæ Grimaldum præposuit: vt fusè in historia probauius ad an. 890.

Neque certè dubitari etiam posse videtur, quin Alcuinus Parisiensi à Carolo præpositus fuerit: ad cuius regimen resumendum sæpe per litteras ab ipso inuitatus est, propterea quod Magistri Academici contrariis affectibus studiisque distraherentur, nec à quouis Rectore facile regi possent: quorum cum nosset Alcuinus ingenium, eiusdem Academiæ habenas resumere decretauit: sic enim ille Ep. 9. sub finem. *Supplex deprecor, vt liceat Flacco tuo ad hanc beatitudinem in terra pacis & lætitiæ peruenire, non in TERRA DISSENSIONIS ET BELLII. Quid valet infirmitas Flacci inter arma? quid inter Apros lepusculus? quid inter Leones agniculus? in pace nutritus, educatus, neque in prælijs versatus. Dum præcepta Domini Dei habetis, timidus domi remaneat, ne faciat alios timere.* Et Ep. 27. ad Angilbertum Discipulum quondam suum, quem Homerum vocabat. *Miror cum Flaccinæ pigricinæ scordiam septiplicis sapientiæ Decus dulcissimus meus David interrogare voluisset de Questionibus Palatinis, emeritaque nomen militiæ in Castra reuocare pugnantia, vt TVMVLTVOSAS MILITVM MENTES SEDARET.* Accedit authoritas Anonymi cuiusdam Scriptoris qui vitam S. Aldrici Senonensis Archiepiscopi & Ferrariensis quondam Abbatis, Alcuini discipuli edidit, de Alcuino verò sic scribit, *super quibus iocundatus Imperator Augustus eum Præceptorem Palatinum instituit, vt vita Imperialis Aula & maiora negotia sua discretionis arbitrio desinirentur.* Hinc Posseniinus eum vocat Academiæ Parisiensis AVTHOREM siue DIRECTOREM; & Trithemius SCHOLASTICVM. Ioannes quoque Wasselburgus Gymnasiarcha olim Collegij Marchiani in Antiquitatibus Belgicis probat authoritate Ioannis de Colonia Alcuinum erexisse & extruxisse Scholas aptas exercitio litterarum, obtinuisseque à Carolo stipendia, libertates immunitates, & priuilegia RECTORIBVS & MAGISTRIS.

Manno seu Nanno similiter sub Carolo Caluo & Ludouico Balbo eius filio Scholis Palatinis præfuisse dicitur. Sic enim de eo Surius ex veteribus manuscriptis in vita Ratbodi quem ait ad Aulam Caroli se contulisse, non quod Palatinos ambitet honores, sed quod intra Regis Palatium LIBERALIUM DISCIPLINARVM STVDIA præclarè colerentur. PRÆERAT autè COLLEGIO ILLI Manno Philosophus. Nicolaus Papa in Ep. ad Caluum de Ioanne Scoto Erigena scribens, eum vocat CAPITAL Parisiensis Studij. *Parisius in Studio cuius CAPITAL iam olim fuisse perhibetur, morari non sinatis.* Gerbertus Aquitanus qui Scholæ Remensi præerat circa an. 980. se in inscriptione Epistolarum non rarò Scholasticum vocat, & Scholarem Abbatem, id est Caput Scholæ, vt Hadrianus Valesius explicat in notis suis ad Carmen Adalberonis. Similiter Glaber Rodolphus de M. Heriberto Aurelianensi loquens l. 3. c. 8. *Ille, inquit, S. Petri Ecclesiæ cognomento puellaris CAPITALE SCHOLÆ tenebat DOMINIUM.* Et Philippus Augustus in priuilegio dato apud Bestiacum an. 1200. *Adhuc in CAPITALE PARIENSIS STVDII SCHOLARIUM pro nullo forefacto Iustitia nostra manum mittet. Quibus verbis nemo est, qui non videat Rectorem designari, qui sæpe CAPVT STVDII & Caput Vniuersitatis appellatur: quomodo Scholastici seu Magistri Scholarum Episcopaliũ CAPISCHOLÆ dicebantur.*

Videtur quoque San-Gallensis de Rectore loqui lib. 1. cap. 5. his verbis: *fuit consuetudo vt Magister scholæ designaret pridie singulis, quod Responsorium cantare deberent in nocte.* Nam illis temporibus & quandiu Musæ in Palatio habitauerunt, Rector non erat tantum moderator scholæ & liberalium artium, sed

etiam Chori Symphoniaci: idemque in palatio munus exercebat, quod in Episcopis & Ecclesiis Cathedralibus SCHOLASTRI seu Scholastici. Isti autem antiquitus non tantum regebant Scholas Clericorum in Choro modulantium, præscribendo quomodo, quo tempore, quo loco & ordine deberent recitare, sed etiam Grammatices Artiumque aliarum Magistris præerant, eosque ad regendum admitterebant. Itaque rectè Hospinianus de Collegiis Canoniorum verba faciens SCHOLASTICVM cum Rectore Academia componit hoc modo. *Erat SCHOLASTICVS SCHOLÆ Ecclesiasticæ inspector & moderator prima dignitatis, qualem in scholis publicis, quas Academijs iam nuncupant, dicere possumus RECTOREM.*

Sed dicit aliquis, nullibi nomen legitur Rectoris, neque in primo neque in sequentibus seculis. Vnde conicitur aut nullum fuisse, aut non multum illi honoris tributum. Quid refert quo nomine appellatus sit, an Præceptor Palatinus, an Magister scholæ, an Capital aut Capitale? Quanquam existimo nomen etiam cum re inualuisse ab illis temporibus, siquidem in similibus vsurpatum videmus. Eginhartus ad an. 821. sic scribit. *Adalardum quoque de Aquitania, ubi exulabat, euocatum Corbei. e. Monasterio, ubi prius fuerat, Abbatem ac Rectorem esse iussit.* In Chronico Centulensi l. 3. c. 10. *Verum si aliquis querat cur nostras Rector Abbas & Comes simul extiterit, reddimus. Et c. 22. Fulcherius Monachus qui post Gerbertum Clericum Clericorumque Abbatem Centulensis Monasterij Rector erat.* Ita & apud Alcuinum S. Dionysij Rector dicitur.

Imo ille hoc præsertim nomine Carolum M. affectat appellare, ut in Ep. dedicatoria de S. Trinitate *Non quod Imperator inuicte & sapientissime ac refulgens Rector aliquid scientiæ vestre Catholicæ fidei incognitum esse vel minus exploratum cogitarem.* Et in Epistola alterius epigraphæ. D. DAVID RECTORI OPTIMO, VICTORI MAXIMO. Et in Ep. 8. ait Deo agendas esse gratias, *quod talem perdonauit Dominum & RECTOREM.* similiter in Carmine de Carolo.

Ut quoties RECTOR præclara palatia lustrat.

Et in Epigrammate ad finem Commentarij in Ioannem.

Non ego parua tuis, RECTOR, Munuscula gazis

Infero, persona sit mea parua licet.

Munera sed Domini Cælestibus inclita Regnis

Porto tibi plenis optime Rex manibus.

Hic ergo non abs re suspicari possumus communicatum nomen *Rectoris* præfecto scholarum, qui etiam *Rex Musarum* & Vniuersitatis dicitur. *Vicarium Regis* Seruinus appellat. Author de Disciplina scholarium, quem credimus esse Ioannem Erigenam, Rectorem Scholarium vocat c. 6. *Pietatis verò ambitu SCHOLARIVM RECTOR delimitus discipulorum corda paupertate degentium studioseque discantium mulcere tenetur.*

Quemadmodum autem nomen REGIS & RECTORIS; ita & insignia Regia PURPURAM & LILIA credibile est Carolum M. aut Caluum voluisse Præfecto Scholæ suæ communicari: à quibus enim aliis Regibus id factum sit, si non ab istis, non est facile dictu: cum huiusce instituti nullum initium, sed vsu tantummodo videamus: vnde coniecturæ locus est à primis temporibus esse repetendum. Vestis quidem purpurea violacei coloris cum palliolo seu cappa pellibus villosis munita Regum propria fuit cum inaugurabantur, eaque solennis & pompa; quam sex Patricijs, seu Paribus Ecclesiasticis & Rectori Vniuersitatis Parisiensis communem esse voluerunt: ut ante nos notauit Andreas Fauius in lib. 3. de Officiariis Coronæ Francicæ c. 2. sic enim ille. *Quant aux Pairs d'Eglise se trouuans au Parlement, ils auoient par bien-seance & modestie leurs manteaux & chaperons d'escarlate violette fourrez aussi d'Ermines. Habillement donné par nos Roys aux Recteurs de l'Vniuersité de Paris.* Et hanc purpuram vocabant Græci *αλκυράδα* à marino colore & cœruleo: eamque Cornelius Nepos ait se iuene viguisse. Hieronymus verò ad Rusticum de viuendi forma, Regiam ostendit fuisse. *Ostendam tibi variorum pulchritudinem florum, quid in se lilia habeant puritatis, quid rosa verecundia possideat, quid VIOLÆ PURPVRA promittat in Regno.*

Alterum Purpuræ genus rubro colore splendens, quod veteres Tyrium & coccineum vocabant, quoque etiam utebantur in vestibus vulgaribus Reges antiquitus, Procuratoribus Nationum communicasse videntur; quemadmodum olim

Imperatores Romani Præfectis Prætorio & Senatoribus, qui in Magistratibus essent, vt legitur apud Suetonium in Iulio. Vnde quoque Commodus ab Albinum sic habet apud Capitolinum. *Vt tibi insigne aliquod Imperialis Maiestatis accedat, habebis utendi coccinei pallij facultatem me præsentem & ad me & cum mecum fueris habiturus & purpuram, sed sine auro.*

Cum ergo hi colores omnino Regij semper fuerint; quis credat Rectorem Vniuersitatis violaceam seu cæruleam purpuram, Procuratores coccineam & rubram assumpturos fuisse absque licentia & auctoritate Regia? Et cui ex Regibus id acceptum referendum est, nisi ipsimet institutori & fundatori? De forma nihil dico, quæ quanquam longæuam antiquitatem denotat, nonnihil tamen à primæua forte deflexit. Nam & Carolus Caluus Imperator creatus de Italia in Galliam rediens nouos & insolitos habitus assumpsisse perhibetur: diebusque festis talari Dalmatica indurus ad Ecclesiam procedebat, vt legitur in Antiquis Annalibus.

Quod ad Lilia spectat, quæ trina sunt in Sigillo Rectoris in triquetram sicut *Sigillum Rectorium.* & Regia in plano scuto disposita, clarum est ab ipso fundatore fuisse communicata. Et certè quis dubitabit, si attenderit, quin manus illa librum tenens è cælo delapsa, qua sigillum in suprema parte adaugetur & oneratur, indicet Carolum M. arrepta occasione aduenarum Magistrorum scientiam vanalem clamitantium quasi à Cælo data suam instituisse Academiam? vnde huic cælesti muneri vt & liliis rectè aptari potest dimidiatus hic versiculus *Cælo data munera Francis.*

Lilia veto antiquissima sunt procul dubio Regum Francorum insignia, seu fidei Christianæ puritatem indicent; vnde Reges nostri Christianissimi dicuntur, seu spicula liliata referant, quibus Galli veteres utebantur: at nemo dixerit Rectorem ausurum fuisse ea sigillo suo insculpere, nisi à Rege concessum id fuisset; à quo porro nisi à primo illo fundatore aut saltem à proximis successoribus?

Quod quidem sigillum loco symboli Academicæ seu Tessellæ Scutariæ deinde fuit in Cyaneo laterculo, seu vt vt vulgus loquitur, in campo azureo: & in hoc nobilius, quam cætera nobiliû sigilla & scuta liliis quoque micantia quia; implicitati & integritati Liliorum scuti Regij, veræque & Natiuæ nobilitati minus detrahit, quàm quæ aduentitio typo infractionem recipiunt. Cõstat enim scutariæ iconis eoauktionem non adeo minui primigeniam nobilitatem, quàm infractionem.

Nec mouet 1. quod symbola Gentilitia dicantur originem habuisse tantum sub Ludouico Craffo circa an. 1110. nam vt vt sit, certè sigillorum vsus est antiquissimus. Postquam vero Scutariarum Tesserarum vsus magis inualuit, non alias assumpsit Academia (quanquam & alia habet sigilla) quam quæ erant in Sigillo antiquo Rectoris: sicut nec alia est Franciæ Tessera à Regia, licet plura sint sigilla minora, maiora, formaque & figura nonnihil discrepantia.

Nec mouet 2. quod nonnulli dicunt Carolum VI. Tessera Franciæ lilia incerto prius numero ad tria redeigisse. Nam præter quam quod non satis id constat, verisimile est Rectoriam Tesseram accepisse eandem cum scuto Francico mutationem, quando vero id acciderit, incertum. Certè vetus Sigillum Rectorium multis Instrumentorum publicorum ceris impressum ante & circa an. 1300. tale omnino quale nunc habemus, ternis liliis aureis eodem modo dispositis distinctum, seruetur. Vnde conici potest Regium similiter scutum longe ante tempora Caroli VI. tribus liliis constituisse.

Nangius Monachus San-Dionysianus qui ante an. 1300. scribebat, de quadam Magistrorum Parisiensium secessione verba faciens quæ accidit an. 1229. ait Vniuersitatem vnum esse ex tribus floribus Lirinis qui Francicam tesseram componunt: qua discedente foret deformior. *Si de Regno Franciæ tolleretur, maneret vique Liliatum Signum Regis Franciæ quod TRINI FLORIS SOLIO depictum est, in vna parte sui mirabiliter deformatum.*

E tribus quippe illis floribus duos pari in statione positos contendit allegoricè significare Sapientiam seu Artes ac Vniuersitatem, & Militiam: tertium vero, Fidem. *Duplex, inquit, par Flos Lily Sapientiam & militiam significat: quæ duo sequentis de Grecia in Galliam Dionysium Areopagitam cum FIDE, quam ibidem Dei gratia seminavit, TERTIUM FLOREM Lily facientem custodiunt & defendunt.*

Nec refert quod idem auctor paulo ante dicat consueuiffe Reges in suis armis & vexillis Florem lily depictum tribus foliis comportare. Quasi videatur innuere fuisse in scuto Francico vnicum tantum florem tribus foliis constantem. Non enim ille hic de numero florum agit, sed de qualitate insignium seu armorum, vt si diceremus Gallice. *Le Roy de France porte en ses armes la Fleur de Lys à trois feuilles.* Quæ verba nullatenus numerum florum, sed qualitatem tantummodo definiunt.

Sed & alia ratio terni istius Liliij afferri posse videtur, quæ mihi venit in mentem legenti notas Hadriani Valesij in Carmen Adalberonis: vnde quoque tempus cõiicitur, quo Reges nostri ternio illo numero vsi videntur ad denotanda tria Regna Franciæ, Burgundiæ & Aquitaniæ quæ sub vnius principis dominium redierunt, quæ Merouingiorum temporibus à tribus Regibus possidebantur. Abbo San-Germano-Pratensis ait Odonem Regem tria Regna sibi subieccisse.

Sic uno TERNVM congaudet ouamine REGNUM.

Et in consecratione Ludouici Transmarini, qui filius fuit Caroli Simplicis hanc ait Valesius Collectam fuisse recitatam. *O. S. Deus super hunc famulum tuum quem suplici deuotione in Regnum pariter elegimus, benedictionum tuarum dona multiplica... Vt Regale solium videlicet Francorum, Burgundiorum, Aquitanorum sceptrum non deserat.* &c. Similiter apud Flodoardum ad an. 954. *Lotharius puer Ludouici filius Rex consecratur fauente Hugone Principe cæterisque præsulibus ac proceribus Franciæ Burgundiæ atque Aquitaniæ.* De iisdem Regnis intelligendus Adalberto in Carmine ad Robertum.

Plurima sub pedibus tibi fortia Regna iugauit.

Item in veteri Chronico an. 1059. Philippus Henrici filius consecratur *adstantibus Franciæ, Burgundiæ & Aquitania Archiepiscopis & Episcopis 22.* Sed de his plusquam satis.

Iam ergo si primo illo seculo, quo magistrorum & scholarum frequentia redundauit Vniuersitas, Præfecto seu Rectore carere non potuit, omnino credibile est secutis seculis eundem Magistratum ordinem conseruasse, eandemque rationem comitorum & regiminis, & ad nos vsque transmisisse. Neque existimandum est, & si nihil horum legatur in scriptis auctorum, aut in monumentis, quæ restant ipsius Vniuersitatis, tum primum ista omnia instituta fuisse, cum de iis in instrumentis publicis incipit mentio fieri: nam cum omnia vetera monumenta, seu vt vocant Registra perierint iniuria temporum aut incuria maiorum, nulla vero eorum quæ habemus, institutionem aut Rectoris aut Procuratorum, aut Nationum, aut Apparitorum seu Bedellorum, Nunciorum, Scriptorum Librariorum aliorumque eiusmodi Officiariorum, quibus Vniuersitas carere non potuit, à quoquã factam commemorent, sed factam ante supponant, necesse est ad ipsa incunabula recurrere. Philippus Augustus in priuilegio an. 1200. vetat Rectorem Vniuersitatis prehendi aut carceribus mancipari. An ne tum primum institutus est Rector? Nemo dixerit. Mathæus Parisiensis an. 1169. meminit *Scholarium diuersarum Provinciarum*, hoc est *Nationum*: an tum primum cœpit fieri Nationum diuisio? neutiquam. Itaque cum illis temporibus certum sit fuisse & Rectorem & Nationes nullusque scriptor, nulla monumenta publica institutionem illorum tum factam commemorent, necesse est proculdubio ad anteriora tempora remeare. Porro si singula secula reuoluimus non alio quàm hoc primo, ista omnia instituta fuisse facile euincemus.

Et certè vnde habet Rector, vt e Magistris 4. Nationum Facultatis Artium eligatur, nunquam vero e Facultatibus cæteris assumatur? nisi quia Nationes primigenia sunt Vniuersitatis Corpora & quodammodo homogenea; Facultates verò Theologiæ, Iuris Canonici & Medicinæ post constitutam Vniuersitatem, veluti Heterogenea corpora accesserunt: ad quarum tamen regimen, quia in societatem à Nationibus receptæ sunt, authoritatem curasque suasque extendit. Quod quidem ante nos multi obseruarunt, & præsertim Belforestius his verbis.

„ L'Vniuersité de Paris au commencement n'estoit que pour les Arts, & les autres sciences y sont suruenues comme accessoires: d'où est venu que du seul corps „ des Arts on choisit le Rector & les Procureurs des Nations. Et faut noter qu'en- „ core

core qu'à Paris il y ait 4. Facultez parfaissant le Corps de l'Vniuersité, à sçauoir de Theologie, Decret, Medecine & des Arts, si est-ce que la premiere institution de l'Eschole ayant esté dressée pour les Arts, il n'est aussi loisible d'élire le Recteur que du corps de la Faculté des Arts, & lequel neantmoins a puissance en ce qui est de la police de l'Eschole & sur les Theologiens & sur les Decretistes & sur les Medecins.

Idem legitur in Antiquitatibus Parisiensibus La premiere Faculté & la principale dont le Corps de l'Vniuersité de Paris est composé, est celle des Arts (4. Facultas 4. Nationes complectitur) pourue qu'elle a esté la premiere Instituteur de l'Eschole; en reconnoissance de quoy le chef de toute l'Vniuersité qui est appellé Recteur, est tousiours élu de son corps & iamais de ceux des autres Facultez; bien qu'il ne laisse pas d'auoir pouuoir & egard sur elles en ce qui est de la police de l'Eschole.

Ex hac quoque institutione primigenia pendet Nominatio Rectoris perfecta à Nationibus, nec postquam ipsa eius electionem probarunt, vltiori indigent confirmatione, eumque ceteræ Facultates Rectorem agnoscere & pro Rectore habere tenentur, vt notauit Rebuffus in Tractatu Nominat. quæst. 1. n. 18. & 19. Ait enim esse quasdam Nominaciones tribuentes quidem ius, sed non perfectum, si debent à Superiore confirmari, vt fit in electione Rectoris Montpessulani & Valentini: at Parisiis Nominacionem ius dare perfectum. *Nominatio alia est, inquit, que tribuit ius perfectum sine confirmatione, vt in Rectoris nominatione, que in hac Vniuersitate Parisiensi fit, & alibi in Francia: vbi non eget confirmatione. Tunc nominatio facta à Facultate facit electionem & confirmationem. Sicut in Decreto Decurionum Bartol. in l. 1. §. solent. ff. quando appellandum sit. Feli. in C. eam te Col. 3. vers. 4. extende de Rescriptis.*

Ex eadem denique Institutione primæua pendet Iurisdictione illa antiqua Rectoris & Procuratorum in omnia Vniuersitatis supposita: à quorum iudicio non appellabatur antiquitus impunè. Pendet quoque Nunciorum tam Magnorum, quàm Paruorum seu Viatorum nominatio. Item Monumentorum Publicorum seu Archiuu custodia sub quinque clauibus, quarum vnã habet Rector, reliquas quatuor singuli Procuratores. Item Dominium Prædiorum Clericorum, cuius possessionem quotannis Rector instaurabat 4. Procuratoribus comitatus, Quatuor-viris seu Electoribus, quos vulgo Intrantes vocamus, Apparitoribus seu Bedellis Nationum & Scriba Vniuersitatis. Ex eadem denique pendet Syndici, Scribæ, Quæstoris seu Receptoris de Facultate Artium, seu de 4. Nationibus assumptio: quippe nunquam è Facultatibus assumuntur; & nihilominus Officiarij sunt Generales totius Vniuersitatis, hoc est tam Facultatum quàm Nationum communi societatis vinculo coniunctarum.

DISSERTATIO III.

DE IUDICE ET CONSERVATORE PRIVILEGIORVM ACADEMICORVM.

PRÆter autem Magistratus prædictos, Rectorem scilicet & Procuratores qui rei Scholasticæ & Academicæ curam habebant, quique cauebant, vt leges quæ vel à Principe vel communi Nationum consensu latæ fuissent, obseruarentur, videtur constitutus fuisse à Carolo M. Iudex aliquis extra corpus studiorum, veluti Litium Cognitor & Conseruator Priuilegiorum, quem scilicet, si quæ lites orirentur, quas ipsi amicè componere non possent, adirent vice Principis, ne ille sæpe de rebus leuibis interpellaretur, neve illo absente delicta manerent impunita. Talis erat Apocrisarius, cuius officium sic describit Hincmarus ex Adhalardi Senis Caroli M. propinqui, & Corbeiensis olim Abbatis libello de Ordine Palatij: vbi ille très ordines Domus Palatinæ enumerat, & in secundo constituit Magistros & Discipulos his verbis. *Alter ordo per singula Ministeria Discipulis congruebat, qui Magistro suo singuli adherentes & honorificabant & honorificabantur: locisque singuli suis, prout oportunitas occurreret: vt à Domino videndo vel alloquendo consolarentur.*

Officium ergo Apocrisarij tale erat. *Apocrisarius, quem Nostrates Capellanum vel Palatij custodem appellant, omnem clerum Palatij sub cura & dispositione sua regebat: cui sociabatur summus Cancellarius, qui à secretis olim appellabatur: erantque illi subiecti prudentes & intelligentes ac fideles viri, qui praecepta Regia absque immoderata cupiditatis vanitate scriberent, & secreta illis fideliter custodirent.* En ergo forum seu tribunal Apocrisarij, quem latinè vocat Hinemarus RESPONSABLEM NEGOTIORVM ECCLESIASTICORVM: cognoscebat enim, de omni Ecclesiastica Religione vel ordine, nec non etiam Canonica vel Monastica altercatione.

Omnino autem Carolus duos toti Palatio & Regno constituerat iudices, Apocrisarium & Comitem Palatij *ut nec Ecclesiastici nec seculares prius Dominum Regem absque eorum consultu inquietare necesse haberent, quæ usque illi prouiderent, si necessitas esset ut causa ante Regem meritò venire deberet.* Et alio loco de Apocrisario specialius loquens, *Non solum, inquit, de his quæ ad eum specialiter de omni ornamento vel officio Ecclesiastico intra Palatium agendo pertinebat: verum quoque & omnem consolarionem spiritalem sive consilium totius Palatij quicunque quaereret, apud eum, ut necesse erat, fideliter inueniret.* Non est igitur dubium, quin eum adirent Academici, quos inter ordines Palatij secundum obtinuisse supra ostendimus.

Sed & ille, quandiu Musæ in Palatio Suburbano fuerunt, licentiam ibidem docendi imperiebatur, ne quis aut suspectæ fidei, aut non satis exquisita doctrinæ ad docendum temere profiliret, præclarumque turbaret Ordinem, quem Carolus instituerat. Atque in istis postea muneribus obeundis Apocrisario successerunt Episcopus Parisiensis & Abbas seu Decanus San-Genouefianus eorumque Cancellarij. Nam quod ad lites attinet, cum circa an. 1130. inter Gualonem Rectorem Scholaresque Academicos & Algrinum Cancellarium lis orta fuisset, Stephanus tunc Episcopus pro suo iure iudicium obtulit & ad suum Tribunal litigantes vocauit: ut legitur in eiusdem Epist. ad Henricum Senonensem Archiepiscopum; ad quem Academici confugerant, quia Episcopum Cancellario nimis addictum cognouerant. Et quia Episcopus Iurisdictioni suæ detrahi nolebat in hac parte, maluit summi Pontificis Innocentij II. Tribunal inuitatus adire, quam Metropolitanano litem ad se euocanti parere. Sic ergo ille ad Henricum. *Pro illius itaque (Gualonis) irrationabili & non Canonica inuitatione, quam nullius ponderis esse quando & ubi oportuerit, manifestissime monstrabimus, ante vestram quam valde diligere & honorare volumus, presentiam ad præsens ire visum fuit nobis non esse opus, cum per Nos tam sibi quam SCHOLARIBVS SVIS PLENARIAM IUSTITIAM OBTULERIMVS & ad vltimum in presentia D. Papa, ad quem huius causæ finis maxime spectat, inuitati fuerimus.*

Cælestinus III. circa an. 1194. voluit causas etiam pecuniarias Scholarium Parisiensium decidi iure Canonico apud Episcopum Parisiensem & Abbatem San-Genouefianum: cuius Rescriptum legitur in 2. veterum Collectionum Epistolarum Decretalium. *Hac igitur ratione inducti per Apostolicam sedem mandamus si quas causas pecuniarias CLERICI PARISIENSIS commorantes habuerint contra aliquos, vel aliqui contra eos, ipsas iure Canonico decidatis.*

Verum quia Academici de iudicijs Episcopalibus sæpe querebantur, præsertim cum agebatur de licentijs à Cancellario impetratis aut impetrandis; seu quia **Reges veriti sunt ne Pontifex maximus supremam sibi vindicaret in Academiam suam iurisdictionem & autoritatem, constituerunt ipsi suorum Priuilegiorum Conseruatores Laicum, nempe Præpositum Parisiensem:** quam in rem extat Philippi Augusti Diploma datum Bestifaci an. 1200. in quo ad multorum priuilegiorum quæ ibi continentur, conseruationem vult Præpositum initio suæ Præposituræ iuramento obstringi. *Vt autem hac cautius custodiantur, & stabili in perpetuum iure firmentur, statuimus ut Præpositus nunc noster & quicumque officium Præposituræ Parisiensis administrandum à nobis acceperit, inter ipsa Præpositura sua initia, Dominica scilicet 1. vel 2. in vna Ecclesiarum Parisiensium postquam exinde submonitus fuerit, coram Scholaribus prædicta omnia se bona fide seruatorum publicè iuramento confirmet.*

Similiter Pontifices suorum quoque Priuilegiorum Iudices, Conseruatores & Executores constituerunt ex ordine Ecclesiastico, initio quidem ad libitum nec certos aut certi ordinis, sed modo hos, modo illos, Decanos & Præpositos Ecclesiarum, Abbates, Episcopos, sæpe etiam illos quos Academia elegerat & petie-

rat, donec tres Episcopi Meldensis, Bellouacensis & Siluanectensis ad id muneris ex delectu eiusdem Academiæ destinati sunt. Et qui delectus fuerat, suum habebat in Comitio seu Capitulo Mathuriniensi tribunal, suosque Officiarios: ut suo loco docebimus. Hæc breuiter de Iudicibus litium Academicarum, deque Conservatoribus priuilegiorum: de Licenciatoribus vero seu Licentiarum docendi Impertitoribus, infra dicitur. Hactenus enim fere Vniuersitatem Parisiensem eiusque regimen & administrationem considerauimus, qualis esse potuit primis illis temporibus quandiu Luparæam Regionem inhabitauit. Alia deinceps ratio erit.

Porro cum dicimus ista omnia à Carolo fuisse instituta, non existimandum est fuisse statim vndeque perfecta statimque eo ordine aut statu disposita, quo postea fuerunt: nam rudibus inuentis facile est ornamentum addere. Non enim ea erat Comitiorum solemnitas quæ hodie est, non is ordo Supplicationum solemnium, quæ vulgo Processiones Rectoriæ appellantur, non ea pompa, non Officiariorum tanta distinctio: non ea Graduum Actuumque Academicorum tanta celebritas. Vnumque vel maximè splendori illi, quem extraneum vocamus, oberat crebra mutatio Rectorum & Procuratorum: nam cum nemo in Rectorem vel Procuratorem assumeretur, qui non actu regeret, plus laboris erat in illis muneribus quàm honoris & pompæ: itaque ut singuli participes essent oneris, neue diu pauci Academicis negotiis distinerentur & à studio distraherentur, singulis fere mensibus alios aliis substituebant.

Hinc factum existimo, ut multa quæ contingebant, scribere & posteritati mandare negligerent, quia parum erat diuturna prouincia, quam suscipiebant. Ita pariter, si quid negotij aut lis aliqua contingeret, aliquem ex suis Procuratorem seu Syndicum eligebant, qui finita lite nullus erat. Cum contribuendum in lites aut in alia negotia, Receptorem quoque temporaneum nominabant. At processu temporis crescente mole negotiorum Scribam, Syndicum, & Quæstorem seu Receptorem Ordinarios constituerunt.

DISSERTATIO IV.

DE EPISCOPO PARIENSI.

IN hacce dissertatione res est nobis cum Hemeræo & quibusdam aliis opinantibus Cancellarium Parisiensem origine priorem esse Rectore, diuque antequam crearetur vllus Rector, Academiæ præfuisse. Hoc autem nituntur fundamento, ut legitur apud Hemeræum initio cap. 1. Academiæ scilicet Parisiensem natam in frontisteriis Episcoporum paucisque suburbanis ad aliquod incrementum primò, adoleuisse: tum insula relicta commigrasse in montem Lecutitium & in eo ædificato robore vegetiorem & legibus ornatiorem in quouis optimarum artium genere eruditè solerterque tractando famam illustrem fuisse consecutam, parentemque factam & altricem aliarum quæ per orbem Christianum infinitæ postea emerferunt. Et postquam sex Capitibus longam probauit Hemeræus successionem Scholarum Episcopaliū, hinc tandem euincit Cap. 7. SCHOLASTICVM seu Cancellarium sub Episcopis illarum regimini præfuisse, Magistros idoneos ad docendum aduocasse, Cathedris præfecisse & tandem eos Laurea Magistrali donasse. De Cancellariis speciali dissertatione agemus infra: de Episcopo nunc agendum.

Non negamus, quin Schola Episcopalis in frontisterio Basilicæ aut in Claustro Canonicorum constiterit, quinque eius curam, & regimen Cancellarius, seu quis alius sub Episcopi autoritate habuerit. Certum est enim in Episcopio Parisiensi, quemadmodum & in cæteris iuxta constitutiones STEPHANI, EVGENII & CAROLI M. fuisse scholas constitutas iis præsertim instituendis, qui Clericali militiæ destinabantur, vel ei iam nomen dederant: sed negamus scholam illam fuisse Vniuersitatis Parisiensis scholam ab anno saltem circiter 790. ad an. 900. Nam

vt in Annalibus & alibi fusè demonstrauius, CAROLVS SCHOLAM PVBLICAM in Palatio Regio constituit, eamque omnibus docere & discere volentibus paterè voluit.

Hoc autem supposito negamus Episcopum aut Cancellarium Parisiensem illi scholæ præfuisse. Cuius rei ratio est, quia Domus Regia ab omni Iurisdictione Episcopali libera semper fuit & immunis: itaque neque Capellani, neque Clerici vlli Episcopo subditi erant: hincque vocabantur LIBERI CLERICI: cæteri enim Episcopis quidem parere tenebantur; at Regij minimè quia speciatim se sacramento Regij ministeriis obstringebant. Vnde Carolus Caluus in synodo Tullensi an. 859. aduersus Wenilonem quem ad Archiepiscopatum Senonensem promouerat, in libello proclamationis hæc habet. *Vacabat tunc Pastore Metropolis Senonum, quam iuxta consuetudinem prædecessorum meorum Regum Weniloni tunc Clerico meo in Capella mea meis seruienti, qui more LIBERI CLERICI se mihi commendauerat, & fidelitatem sacramento promiserat, ad gubernandum commisi.* Igitur Scholæ Palatinæ regimen ad alium pertinere non potuit, quoad licentias impertiendas & alia munia Ecclesiastica, quàm ad eum, qui in Palatinis erat ministeriis & Officiis. Qualis erat Apocrisiarius, cui in spiritualibus, hoc est in Sacramentorum administratione, Magistri & Scholares subditi erant. Vnde *Antistes sacri Palatii* dicebatur. Quomodo Hilduinus ab Agobardo appellatur; nonnunquam Magister Episcoporum totius Regni, Archiepiscopus, & *Summa sanctæ Palatinæ dignitatis Præsul*, vt fusè probat Guill. Peyrarius l. 1. Antiq. Capellæ Regiæ. c. 62. Eundemque Schola prædicta, vt & omnes Clerici in iudiciorum exercitio Iudicem & Præsidem agnoscebant; vt ante probauimus.

Et hinc factum est vt Vniuersitas Parisiensis Iudicem Conseruatore priuilegiorum à Rege habeat, Rector verò in rei litterariæ administratione neminem præter Regem superiorem agnoscat, Regemque agat in suo fundo, & omnes Prælatos in Actibus quibuscumque scholasticis præcedat. Regem quippe repræsentat, qui solus CAPVT est & fundator Vniuersitatis. Quam in rem præclare Ludouicus Scruinus lib. 1. Caufarum Forensium.

» Donc nos Rois sont Fondateurs & Patrons de l'Vniuersité, & comme tels
 » nous les deuons reconnoistre premiers Chefs. Quant à Monsieur l'Euêque de
 » Paris, il est bien nostre Pasteur en ce qui concerne le Spirituel, & le Pape qui
 » est par dessus luy est nostre S. Pere, Souuerain de ce Pasteur & de nous en ce
 » qui touche la spiritualité. Mais il n'est le Chef des Escholes, & le gouvernement
 » d'icelles ne depend pas de luy, mesmement au temporel, ains elles sont en la
 » protection du Roy. Quant au Chancelier de l'Vniuersité, il n'est aussi le Chef
 » d'icelle. La dignité du Chancelier est celle du Scholastique, qui est Chanoine
 » de l'Eglise Cathedrale, sa Charge est telle qu'en plusieurs autres villes, esquel-
 » les y auoit vn maistre d'Eschole entre les Chanoines de l'Eglise Cathedrale,
 » comme Berengarius en celle d'Angers: & celuy qui est Scholastique, retient
 » encore son premier nom, & d'auantage a cét honneur d'estre Chancelier de l'V-
 » niuersité.

» Quant au Chancelier qui est en l'Eglise de Paris, il garde bien les sceaux de
 » l'Vniuersité: mais pourtant il n'en est le Chef: ains le Recteur, qui est le pre-
 » mier & seul en qualité avec l'Vniuersité és causes qui touchent les Escholes ou
 » Estudes. Il est vray que le Recteur qui est Laïc, parce qu'il ne peut pas benir,
 » apres que les Escholiers sont passez Maistres & admis au giron de l'Vniuersité, il
 » les presente au Chancelier, qui est Ecclesiastique, à ce qu'il leur donne la bene-
 » diction. Mais pourtant le Chancelier n'a pas la direction & conduite des Col-
 » leges ny des Escholiers qui sont és Estudes publiques, ains elle appartient à l'Of-
 » fice du Recteur, *ad quem spectat prouiso Magistrorum qui debent dici Scholares,*
 » comme i'ay veu par vn Acte de l'an 1271. enregistré au liure de l'Vniuersité.
 » *Similiter Belforestius in Cosmog.* Mais qu'est-ce à dire que la Majeste du Recteur
 » soit si grande en l'Eschole, qu'és Actes publics de quelque Faculté que ce soit,
 » il precede Euêques & Cardinaux, & fussent-ils Pairs de France: & ne souffri-
 » roit-on que le Nonce du Pape ne Ambassadeur de Prince au monde eust cét
 » auantage de le preceder. Quem forte locum præ oculis habuit Hermannus Co-

ringius sic scribens differt. 5. de Antiq. Acad.

Quid ad Academia authoritatem conciliandam splendidius possit constitui, quam ut hoc uno exemplo utar, quod Parisiis Vniuersitas primogenita Regis filia audiat, & in solemnibus Conuentibus Rectori primus locus præ ipso Nuncio Apostolico concedatur? Vnde & ista pars Dignitatis Rectoris inter Iuramenta quæ tenebantur olim præstare quicumque incepturi erant in Artibus, continebatur his conceptis verbis. Item iurabitis quod statutum factum & ordinatum de PRÆPOSITIONE RECTORIS IN ACTIBVS COMMVNIBVS VNIVERSITATIS inuolabiliter obseruabitis ad quemcumque statum deueneritis. Extant huiusce rei exempla plurima. Pauca referam. Cum an. 1381. die 13. Martij Vniuersitas apud Carolum VI. Ciuibus gratiam deprecatura, Episcopus quoque cum Clero conuenisset, ortâ nter vtrumque corpus de præminetia & præcessione, discordia tandè à Rege & Ducibus tam Laïcis quàm Ecclesiasticis pro Vniuersitate iudicatum est, vt legitur in lib. Rectoris f. 144. verso his verbis. Non est sub silentio prætereundum quod anno Domini præmisso mensis Martij die 13. Vniuersitate vna cum Episcopo in præsentia D. Regis DD. Burgundia, de Valois, fratris Regis de Borbonio, de Conchy, Dalberet ac plurimorum aliorum Nobilium, & etiam sex de Archiepiscoporum vel Episcoporum existentibus & supplicante veniam & gratiam pro populo Parisiensis super tunc fore factis; non obstantibus quibusdam altercationibus præhabitis inter dictum Rectorem & Episcopum Parisiensem in Pontificalibus existentem super præminetia propositionis faciendæ coram D. Rege & de loco stationis, dictus Rector obtinuit locum dextrum & propositionem primam, quam fecit M. Ioannes Goyleyn Doctor in Theologia Ordinis B. Mariae de monte Carmeli. Et tam in Responsionibus Regis quàm in faciendo Edictum per villam de pace & gratia dicto populo facta ad Instantiam Vniuersitatis Episcopi & Cleri, semper prænominabatur Vniuersitas Episcopo & Clero. Sic quod in omnibus Mater nostra Vniuersitas in comparatione ad Episcopum, Decanum & Capitulum & Clerum Parisiensem tam coniunctim quam diuissim obtinuit principatum.

Anno 1448. M. Ioannes Normani Rector cum 4. Procuratoribus inuitatus est ad solenne Conuiuiû à Guillelmo Quadrigario Episcopo Parisiensi. Ad quod cû inuitati quoque fuissent Episcopi plurimi, noluit ire Rector priusquam certior factus fuisset de præfessione. Nemo quidem inficias ibat, quin Rectori deberetur in Actibus Scholasticis: at ibi videbatur Episcopis posse concedi cirra Rectoris dignitatis iniuriam. Re tamen in deliberationem adducta, Rectori præfessio adiudicata est. Qua de re sic scribit Ioannes Beguin Procurator Nationis Gallicanæ ad diem 5. Aug.

In hac præfenti Procuracione accidit vnum quod multum facit ad soluendum quardam obiectionem sæpe fieri solitam. Nulli squidem formidant, quin D. Rector Vniuersitatis debeat præferri Episcopis in Actibus Scholasticis: quia à tam longinquis temporibus ita solitum est fieri, quod non est memoria de contrario. Et etiam quia omnes fere Prælatis huius Regni sunt iurati de hac Vniuersitate, modo vnusquisque iurat quando incorporatur Vniuersitati, ferre honorem D. Rectori etiam ad quemcumque statum peruenerit. Sed multi dubitant in Actibus Hierarchicis. Et fuit mota ista Quæstio in Deputatis. Istam autem dubitationem penitus resoluit & annihilauit Reuerendus in Christo Pater & D. D. Guill. Chartier Episcopus Parisiensis, qui dum inuare deberet in habitu Pontificali Ciuitatem suam, licet à multis pulsaretur, vt non inuitaret Rectorem ad suum solenne Prandium, quia grane esset DD. Episcopis quod D. Rector eos debeat præcedere, præfatum tamen Rectorem cum Procuratoribus 4. Nationum licet proprio ore inuitasset in quadam visitatione per Rectorem facta, attamen de nouo fecit inuitari, & ordinauit vt intuitu antiquæ Vniuersitatis Parisiensis, & etiam Scholasticæ Professionis D. Rector Vniuersitatis omnibus Prælatis præponeretur: quod de facto executioni dedit eo modo quo prius ordinauerat.

In quibusdam Vniuersitatibus Extraneis idem obseruatur exemplo Nostratis quæ omnium Christianarum parens est & nutrix. Adrianus Barlandus Rector Academiz Louaniensis in suo de Insignioribus Germaniz Oppidis Libello, ait hanc esse dignitatem Rectoris, vt Consules, Magistratus & Clarissimi quique viri, denique omnium Dignitatum Gradus Academiz Principi assurgant & decedant de via. At Iustus Lipsius in descriptione Louanij l. 2. sic habet. Rector à Senatu Academico creatur, idque singulis semestribus, vt nunc res ha-

bet.....Dicam ne etiam, sed narrantium fide? Aiunt Carolum V. Imperatorem verè Augustum cum forte hic esset, loco cessisse. Magna humanitas, si non debuit: magna etiam, si debuit. Idem notat Vernulæus in descriptione eiusdem Academiæ, Rectoremque indicat M. Iudocum Rauesteinium, cui latus texisse dicitur Carolus an. 1545. Idem notat ad an. 1464. Carolum Bellicosum, vulgo Audacem Brabantæ Ducem conuocatis Antuerpiam suarum Prouinciarum Ordinibus præcepisse, vt Rector Academiæ Louaniensis coram se primum dicendi locum obtineret.

In Academia Coloniensi apud Vbios idem prope obseruari scribit Hermannus Coringius dissert. 5. de Antiq. Academ. Subditque de Rectore Louaniensi hæc verba. *Louanije Nuncio quidem cedit Rector, nisi is simul fuerit Legatus alatere, cui vulgo appellamus. Sed & vbiuis fere locus proximus Principibus aut Patronis Rectori Academico solet vltro tribui. Prudentissimus Senatus Venetus Patavinæ scholæ suæ Rectori non purpura tantum, sed & aurea stola induere se permittit, & Magistratu abeuntem cum Doctoris titulo exornat, tum torque aureo donatum Ordini Equitum S. Marci inserit.*

Similiter in Exequialibus Regum defunctorum Pompis RECTOR ET EPISCOPVS Parisiensis, seu quis alius, qui defuncti corpus efferat, e regione in vtroque latere oppositi procedunt iuxta Decretum senatus Parisiensis latum die 20. Nouemb. an. 1380. occasione funeris Caroli V. In funere Caroli VIII. an. 1497. dextrum latus tenuit Clericorum & Prælatorum Ordo, prostremique duo Cardinales: *Sinistrorsum*, inquit Gaguinus, *præter Scholasticos nemo incedebat. Eratque Rector e Regione Prælatorum suo ordine postremus.* Et quoniam in hanc materiam incidimus non erit omnino extra rem in hacce dissertatione referre ordinem, quem tenet Vniuersitas in eiusmodi Funeribus, prout legitur in ACTIS PRÆTORII VRBANI SEV CASTELLETI PARIENSIS sub hoc titulo. SEQUITVR ORDO QVEM TENET VNIERSITAS IN DELATIONE CORPORVM REGVM FRANCIE.

Ordo Vni-
uersitatis
in Exe-
quis.

Die celebrationis vigiliarum pro remedio animæ Christianissimi defuncti talis Regis Franciæ congregari debet Vniuersitas in sancto Mathurino aut alio loco citra Pontes: & ibi conuenire debent omnes Magistri, Doctores, Scholares, tam iurati quam non iurati vocati per scedulas Rectoris, valuis Ecclesiarū affixas, habituati Cappis Doctoralibus, houis & aliis indumētis scholasticis ituri processionaliter obuiam corpori defuncti Regis. Qui quidem Rex si Vicennis decesserit, & corpus allatum fuerit ad Ecclesiam S. Antonij de Campis leuandum per Ecclesiam Parisiensem & suos de Ecclesia Parisiensi, tunc Vniuersitas ibi obuiam corpori vsque ad vnam crucem, quæ est quasi media inter dictam Ecclesiam S. Antonij & Castrum quod Bastilia nuncupatur reuersura processionaliter in Ecclesia Parisiensi ad eandem Ecclesiam. Si autem Rex Parisius decesserit & in Sancto Paulo, tunc Vniuersitas cum suis de Vniuersitate expectat Defuncti corpus, quod cum intrauerit vicum S. Antonij, Rector & sui tenentes vnum latus, Episcopus Parisiensis, alij Prælati, Domini Ecclesiæ Parisiensis, & cæteri viri Religiosi per Episcopū vocati tenentes aliud latus progredi processionaliter incipient ad Ecclesiam Parisiensem ducentes corpus quod erit quasi medium inter Episcopū Parisiensem & Rectorē Vniuersitatis. Nec debent aliqui mediare inter Episcopū & ipsum Corpus in latere Episcopi & inter Rectorem & corpus ex alio latere, nisi Præpositus Parisiensis qui cum virga in manu est ante corpus in medio vici. Et debet Rector Vniuersitatis esse semper oppositus Episcopo Parisiensi in suo Rengo. Et similiter Episcopus Rectori. Et si contingeret multos Prælatos illic adesse Pontificalibus indutos, ij omnes tenere debent latus Episcopi & esse oppositi Doctoribus in Theologia & nunquam Rectori. Qui quidem Prælati si absent, habentes in Ecclesia Parisiensi dignitates locum absentium Prælatorum tenent oppositum Magistris in Theologia & nunquam Rectori. Episcopus autem Parisiensis, quia ibi Ecclesiam repræsentat & suum exercet pastorale Officium, Corpus defuncti leuat, & ipsius Ductor est principalis, latus dextrum habere præterdit.

Rector autem cum suis propter legitimas & rationabiles causas idem præterdentes ad cuitandum discordias, scandala & lites sæpe latere contentatur sinistro, honoris causa potius quam iuris rigore deferentes Pontifici. Domini de Curia Parlamenti dum Corpus per vicos deferretur, ipsum corpus stipant. Domini de sanguine Regis sequuntur Corpus: duo de Præsidentibus Parlamenti, Præpositus Mercatorum & vnus Scabinorum Villæ tenent Pallium dum Corpus quiescit

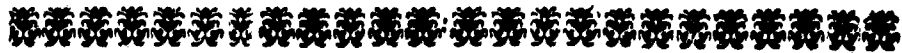
in Ecclesia Parisiensi Canonici Officium celebrantibus. Domini de sanguine Regis tenent sedes lateris dextri versus Nauiam Ecclesiæ. D. Cancellarius Franciæ, DD. Præsidentes & alij Domini Officiarij Regis tenent sedes sinistri lateris oppositas sedibus Dominorum de Sanguine Regis. Episcopus autem Parisiensis tenet Cathedram suam, quæ est prima in latere dextro versus altare Episcopi, & qui eum associauerunt tenent illud latus cõtrigud ad Ipsum.

Rektor autem tenet primam Cathedram suam quæ est prima in latere dextro versus altare, quæ est sedes Cancellarij Ecclesiæ Parisiensis. Alias sequentes Cathedras vsque ad numerum 12. tenent Magistri in Theologia, Doctores in Decretis, Magistri in Medicina & 4. Procuratores, 4. Nationum, Franciæ scilicet, Picardiæ, Normanix & Angliæ: Canonici Ecclesiæ Parisiensis habentes dignitates in eadem tenent sedes seu Cathedras medias in utroque latere.

Idem in ducendo corpus Regis per vicos & plateas faciunt in subleuamine Portitorum corporis Defuncti stationes plures. Quo sic stante Episcopus Parisiensis associatus quibusdam accedit ad Corpus, & ibi pias orationes & suffragia fundit ad Dominum pro remedio animæ Defuncti. Pendente horum Rektor stare debet: & dum Episcopus dictis orationibus redierit ad locum suum, progredi debent processionaliter vt prius. Corpore tandem extra portam S. Dionysij deuecto & vsque ad Leprosariam, potest Vniuersitas reuerti: si autem velit ultra progredi, scilicet vsque ad Capellam S. Dionysij aut ultra, potest & ad hoc est libera, neque ipsa arctatur, tenetur, seu obligatur conducere corpus vsque ad certam distantiam, vti Ecclesia Parisiensis, quæ ad hoc obligatur.

Ex his igitur manifestum est Episcopum Parisiensem SCHOLÆ PVBLCÆ PALATINÆ nunquam præfuisse. Credibile enim non est eum, si se aliquando supremum Academiæ Moderatorem fuisse meminisset, præcedi se passurum fuisse non modo in Actibus Scholasticis, sed & in Pompis publicis & solennibus aliisque eiusmodi spectaculis. Nec alia certè ratio afferri potest, quamobrem Rektori homini sæpe Laico Præcessionis Gradus attributus sit, nisi quia Vniuersitatis, quæ Filia Regum est primogenita, Caput est & Custos, Regemque Parentem & Fundatorem repræsental. Vnde à multis REX quoque STVDIORVM, & à Seruino REGIS VICARIVS appellatur.

Vnde enim habet hanc dignitatem, nisi ab institutione & ab INSTITVTORE? nam si processu temporis eam sibi arrogauit, aut vi, aut clam, aut precario arrogarit, necesse est. Clam? dici non potest, cum Rektoris autoritas latere non possit. Precario? nihilo magis. Quis enim credat Episcopum cedere iuri suo, seque hominem Ecclesiasticum & primariæ dignitatis in Ecclesia Rektori viro sæpe Laico submittere voluisse etiam precanti? Ergo restat vt vi sibi arrogarit. At vnde illa vis? à Regibus? nihil tale asseritur: equidem Regum est opus suum tueri, dignitatemque illibatam conseruare quam dederunt ipsi & attribuerunt. Vnde non minus læsa & imminuta Maiestatis Regiæ reus est, qui Rektori iniuriam facit, quàm qui Magistratui à Rege instituto, Principi Senatus, aut Comiti Palatino aliisque qui in sacram Palatij Regij militiam adscripti sunt. Vnde ergo? à Pontificibus? nullum est in hanc rem diploma Pontificum, nulla sanctio Ecclesiastica: fidemque excedit, quod Pontifices Episcopalem dignitatem suæ vicinam & proximam ira deprimere voluerint. A Scholario multitudine, qui Episcopi aut Cancellarij regimini parere detraçarint? id si ita est, mirum videri debet, cum tot olim lites inter Episcopum Cancellariumque & Rectorem intercesserint, totiesque disceptatæ & tandiu apud summos Pontifices, apud Reges & apud Senatum Parisiensem fuerint, nullum vnquam de ablata sibi per vim & extorta autoritate conquestum fuisse.

DISSERTATIO V.

DE CANCELLARIIS VNIVERSITATIS.

Certum est antiquitus Episcopos ipsos curam habuisse Scholarum & instituendæ inuenturis, atque adeo præficiendorum huic muneri obeundo Magistrorum. At cum fides Christiana latius propagata est, cœperuntque in Ecclesiis Cathedralibus componi Capitula & Corpora Canonicorum, in singulis præpositus est litteratus Gymnasiarcha, qui sub authoritate Episcopi Scholarum regimini intenderet, qui que licentiam docendi Magistris idoneis impertiretur. Id obseruatum procul dubio antequam vlla Vniuersitas institueretur, & necessarium: quippe si liberum fuisset vnicuique absque vilo examine aut non obtentâ potestate scholam aperire, Ecclesia Dei hæresibus & erroribus innumeris obnoxia fuisset.

Quod autem iste Præpositus qui Scholasticus, Capiscola, Magister Scholæ Episcopalis dicebatur, docendi licentiam impertiretur etiam vbi nulla esset Vniuersitas instituta, si authoritate confirmare opus est, Stephanus Tornacensis exemplum suppeditat Ep. 133. ad Fulconem Scholasticum & Magistrum Scholarum Aurelianensium, qua eum rogat & monet vt iuxta mandatum Pontificium cuidam Magistro G. licentiam docendi indulgeat, sin minus Parisios se conferat ostensurus non esse idoneum nec peritum. *Sicut primo vos commonueram, ita & secunda commonitione vobis consulo, vt Magistrum G. secundum mandatum D. Pape LICITE LEGERE PERMITTATIS. Quod si forte naueritis, peremptorio velim nolim vobis edicto denuncio, vt prima instantis aduentus Dominici Parisius eundem G. ad tale regimen scholarum minus idoneum ostendatis.*

Quare Parisius? nimirum vt ego arbitror, quod palam fieret Academiae malè illi M. G. concessum fuisse Magisterium, nec satis diligenter examinatum. Patet ergo Fulconem Scholasticum licentias docendi impertisse Aureliæ, vbi nondum erat Academia constituta.

In iis autem vrbibus vbi fuerunt erectæ Vniuersitates, eiusmodi Præpositi seu Scholastici & Magistri Scholarum Cancellarij nomen fere omnes assumpserunt munusque exercuerunt: vt scribit Innocentius Cironius Academiae Tolosanz Cancellarius in lib. 5. Decretal. tit. 5. de Magistris. *In aliis Ecclesiis, inquit, in locum Scholastici successit CANCELLARIUS Vniuersitatum sublato Scholastici nomine: vt in Ecclesia Tolosana, Bituricensi, Cadurcensi. In quibusdam Ecclesiis adhuc SCHOLASTICI nomen manet, vt in Ecclesia Aurelianensi, quo significatur Cancellarius.* Certè cum Paulus II. an. 1464. Vniuersitatem Bituricensem erigit, constituit, vt Scholasticus qui ab antiquo consuevit disponere Scholares dictæ Ciuitatis, sit Cancellarius Vniuersitatis, dignisque licentiam docendi impertitur. Similiter Papyrus Massonius de Berengario verba faciens qui obiit an. 1080. *Fuerat, inquit, Andegauensis Archidiaconus, Thesaurarius, Scholasticus: qui honores granibus duntaxat, doctisque viris deferebantur. Et in maximis Ecclesiis SCHOLASTICI munus erat Clerum docere: quò manere Bruno Remis, Berengarius Andegauis, Honorius Augustoduni Heduarum defuncti sunt.* Et SCHOLASTICI nomen in Ecclesia Andegauensi hodie retinetur, quem honorem quisquis habet, ACADEMIÆ CANCELLARIUS EST.

Dubium autem non est quin Episcopi ipsi per se licentiam dare possent: & reuera in multis Vniuersitatibus Episcopi Cancellariorum munere funguntur. In Patauina id ab ipsa institutione obseruatum legimus in Bulla Urbani IV. circa an. 1260. data ad Episcopum Patauinum. *LECTA coram nobis Fraternalitatis tue petitio continebat, quod Rectores Vniuersitatis Magistrorum & Scholarum Padua deliberatione prouida statuerunt, vt Scholares ipsius Vniuersitatis qui debent in Magistros assumi, coram Episcopo Paduano presentibus Doctoribus eiusdem Vniuersitatis examinari debeant diligenter, & idem Episcopus eis, si reperiantur idonei, debeat DOCENDI LICENTIAM concedere, & quod statutum eiusmodi est, vt affirmas inuolabiliter obseruatum.*

uatum. Nos igitur tuis supplicationibus inclinari statutum ipsum sicut est provide factum, ratum habentes & gratum auctoritate Apostolica confirmamus, & presentis scripti patrocinio communitus, decernentes ut qui secus ibidem sibi Magistri nomen assumpserit, pro Magistro nullatenus assumatur. Idem à Clemente VI. & ab Eugenio IV. confirmatum. Quorum Pontificum Bullæ extant apud Anton. Ricobonum lib. 1. Gymnasij Patauini. Idem fit Bononiæ, Basileæ, Lipsiæ, Monpessuli, Remis: ibi enim Archiepiscopus, seu eius Vicarius auctoritate Apostolica licentias impertitur.

In Academia Louaniensi Præpositus Ecclesiæ Collegiæ D. Petri perpetuus est Cancellarius, & in omnibus Comitibus & Conuentibus proximum à Rectore locum habet. Cuius Munus Martinus V. describit in Bulla erectionis illius Vniuersitatis. *Singuli*, inquit, *qui cursu feliciter consummato in ea Facultate in qua huiusmodi inhaesere studio brauium obtinere meruerint, sibi que etiam pro aliorum erudimento docendi licentiam ac Doctrinam siue Magisterij honorem petierint elargiri, per ipsorum inibi Doctores siue Magistros Præposito, quem Cancellarium studij in Oppido huiusmodi esse perpetuum volumus, si illic præfens fuerit: alioquin Decano dictæ Ecclesiæ pro tempore existentibus, siue aliis ab eis deputandis, presententur, ut ab illis, si seruatis consuetudine & modis super talibus in dictis studiis generalibus obseruari solitis, ad hoc exriterint idonei sufficientesque reperti, licentiam & honorem sortiantur & reportent ante dictos. Et quidem presentati quamprimum illos adepti fuerint, absque ulterioribus ab eis habendis examine & approbatione, in ipsa facultate in qua licentiam & honorem attingerint, in iisdem legere & docere liberè & licitè vbique possint & valeant.*

Ex his liquet quale sit præcipuum Cancellariorum munus. Liquet quoque tam Episcopos quàm Cancellarios potuisse licentias impertiri: quandonam verò in Vniuersitate Parisiensi impertiri cœperint, nunc inquirendum. Imprimis hoc esse videtur indubitatum, quoadi stetit Vniuersitas in Palatio, neminem admissum fuisse ad docendum, qui ab Apocriuario, quem diximus fuisse sacri Palatii Antistitem, docendi licentiam non obtinuisset. Quippe secundus Ordo Palatii qui *Magistrorum erat & Scholarium* in rebus Ecclesiasticis & Scholasticis ab eius arbitrio & iudicio pendebat. Postquam verò Vniuersitas è Luparæ Regione migrare coacta est, seque transtulit partim ad Atrium & loca Basilicæ Episcopalis vicina, partim ad montem San-Genouefianum vallemque subiectam, tum ditio- nis esse cœpit Episcopalis & San-Genouefianæ: ac proinde ab Episcopo & Abbate, seu Decano Genouefiano licentias accipere, aut ab iis qui eorum nominibus Scholastico muneri erant præpositi.

Nec alia profectò, si bene attenditur, quærenda est huius instituti origo, & qui aliam fingunt, omnino fingunt. Migrantibus enim è Palatio Musis iam cessabat Apocriuarij iurisdictio. Migrantibus verò ad ea loca quæ diximus, æquum erat ut Episcopus in atrio locisque aliis sibi subiectis & Decanus seu Abbas San-Genouefianus, qui in suo fundo Antistes erat, seu Vicarij ipsorum nominibus licentias impertirentur. Atque ita sicut Rector in Scholas Episcopales & San-Genouefianas quas institutas reperit, ius acquisiuit quoad regimen, sic vterque Antistes seu Cancellarius in Magistros & Scholares, qui in suum fundum migrauerant, licentiandi ius extendit quod habebant in suos vterque subditos: sicque è **tribus Scholis Palatina, Episcopali & San-Genouefiana vna Publica** coaluit Parisiensis Vniuersitas.

Porro licet vnicuique liberum fuerit vbi vellet, scholam habere & aperire, videtur tamen Theologi plus cæteris frequentasse scholas Episcopales: tum quia pauci erant longèque pauciores, quàm professores Artium: tum quia locus ille conuenientior erat Theologis ad docendum, cum schola Episcopalis propriè Theologica sit & esse debeat. Vnde fit, ut Schola quoque iuris Canonici, postquam eius professio inualefcere cœpit, ibidem habita sit diu, donec in vtraque Facultate aucto Professorum numero arctior locus visus est, adeo ut in montem quoque migrare coacti sint.

Ex hac autem statione Theologica tria iura quasi peculiaria Cancellario Parisiensi seu Episcopo in Theologos accidere visa sunt: quoad locum, quoad licentiam & quoad Conuentus. Quoad locum quidem, quia Theologiæ Professionem ita Basilicanis scholis addictam esse contenderunt, ut alibi non posset exer-

ceti. Vnde cum post Anselmum Laudunensem & Lombardum creuisset in immensum Theologorum numerus & in monte San-Genouefiano valleque subiecta Castra posuissent, eos ad docendum intra duos Pontes reuocare sub interminatione Censurarum inliciti sunt, neminique Theologo licentiam impertiebantur, quem huic legi iuramento non adstringerent. Qua de re San-Genouefianos, quorum plurimum intererat, apud Gregorium IX. conquestos fuisse legimus, ut patet ex Bullis quas ipse Gregorius dedit ad Cancellarium Parisiensem & ad Curatores seu Commissarios quosdam, quibus in rei veritatem inquirendi negotium demandabat; quarum Bullarum plurimi mentionem faciunt, apographum verò pro sua humanitate mihi præbuit cum archetypo collatum Reuerendus P. Molinerus Canonicus San-Genouefianus à quo Historiam Regiæ istius Domus expectamus. Prior quæ est ad Cancellarium talis est.

GREGORIUS EPISCOPUS SERVVS SERVORVM DEI DILECTO FILIO CANCELLARIO PARISIENSI SAL. ET APOSTOL. BENED. Dilecti filij Abbas & Conuentus S. Genouefiæ Parisiensis nobis insinuare curarunt, quod cum ad ius eorum pertineat vt Doctores Theologiæ & Decretorum ac liberalium Artium de ipsorum licentia liberè regere valeant in Parochia & terra eorum infra Parisiensem murorum ambitum constituta, tu Theologiæ Decretorumque Doctores ad regendum inter duos pontes adstringis vinculo iuramenti, propter quod & si Doctores Artium de licentia ipsorum regant in prædicta Parochia, Theologiæ tamen & Decretorum Doctores non audent regere in eadem. Vnde non solum honori sed etiam vtilitati Monasterij sui plurimum derogatur. Volentes igitur eiusdem Monasterij honores & iura illibata seruari discretioni tuæ per Apostolica scripta mandamus, quatenus si præmissis veritas suffragetur, illos qui prædictas scientias in parochia & terra ipsa docere voluerint, & ipsi ad id reputauerint esse idoneos, id facere sine contradictione permittas: alioquin dilectis filiis Abbati & Priori S. Ioannis in vineis & R. de Coudun Archidiacono Sueffionensi nostris damus litteris in mandatis, vt partibus conuocatis audiant hinc inde proposita, & causam huiusmodi, si partes consenserint, debito sine decident facientes quod decreuerint per Censuram Ecclesiasticam firmiter obseruari: alioquin eandem ad nos remittant sufficienter instructam præfigentes partibus terminum competentem, quo per procuratores idoneos propter hoc nostro se conspectui representent. Datum Laterani 10. kal. Decemb. Pontific. nostri an. 1. id. an. 1227.

Ex quibus verbis apparet hanc fuisse inter vtrumque Cancellarium materiam litis, quod Parisiensis Theologiæ Decretorumque professionem loco adstringeret, nimirum intra duos pontes, minorem scilicet & maiorem, itaut extra hos limites licitè non posse exerceri contenderet, non item Artium professionem. San-Genouefianus verò omnium artium tam diuinarum, quàm humanarum exercitationem liberè vbilibet posse fieri contestaretur. Experientia autem demonstrat vicisse San-Genouefianum, scholasque omnes cuiuscunque professionis successu temporum fuisse in montem translatas.

Quo ad licentiam verò impertiendâ, quæ erat altera pars litis, eadem experientia demonstrat vicisse Parisiensem, ipsumque vnum & solum Theologis, Decretistis & Medicis earum concedendarum sibi arrogasse potestatem: quoad Artistas verò, vtrique communè & æqualem fuisse attributam. Quando nam vero id acciderit, & quamobrem, non est facile dictu: Nam temporibus Gregorij an. 1227. & Alexandri IV. circa an. 1256. videtur San-Genouefianus adhuc habuisse generalè, tamque Theologis, Decretistis & Medicis, quàm Artistis licentiam impertisse.

Gregorij Bullam retulimus. Alexandri vero Bulla data Laterani 7. Kal. Decemb. an. 1. ad Cancellarium San-Genouefianum hæc habet. *Discretioni tuæ per Apostolica scripta firmiter præcipiendo mandamus, quatenus REGENDI PARISIENSIS IN ALIQUA FACULTATE NEMINI LICENTIAM tribuas, qui dictam ordinationem noluerit obseruare.* Et in altera data Anagniæ 14. Kal. Iulij an. 5. Præsentium tibi authoritate præcipiendo mandamus, quatenus nullum de cætero LICENTIES PARISIENSIS IN ALIQUA FACULTATE, nisi prius iuret *Ordinationes & statuta pro tranquillo statu Parisiensis studij dudum à nobis edita, & ea quæ continentur in ipsis se inuiolabiliter obseruatum.* Ex quibus verbis liquet San-Genouefianum generalem tum habuisse li-

centiandi potestatem. Quandonam verò & vnde arctata sit eiusmodi potestas, & Aristarum finibus coercita; item an id honori & primæuzæ fundationi, an iuris imminutioni tribuendum sit, controuersia est.

Aliqui existimant ob id dictum Cancellarium Facultatis Artium, quod cum Vniuersitas Parisiensis ob hanc Facultatem primùm instituta sit, eaque primæuzæ putetur esse originis, cum cæteræ sint aduentitiæ, ipsa quoque suum habuerit initio Cancellarium origine & tempore priorem Cancellario Parisiensis Ecclesiæ, qui cæteris Facultatibus accessoriis licentias impertitur. Et huius sententiæ sunt non contemnendi Authores Belforestius, Andreas Duchesnius & Brolius in Antiquit. Paris. Belforestius quidem sic habet. *On sçait qu'ennuiron l'an 1304. seant à Rome Benedit XI. du nom, ce Pape donna faculté au Chancelier de Nostre-Dame de Paris de licentier & faire Docteurs en Theologie & en Decret. Or est-il qu'auant ce temps il y auoit Docteurs Theologiens à Paris & qu'il falloit qu'ils receussent les licences de la main de quelque Ecclesiastique. Il ne pouuoit estre autre que celuy de Sainte Geneuiefue, veu son ancien establissement, si le Pape n'y auoit hommes exprés pour le fait de ces licences. Et de cecy fair foy vne Bulle du Pape Gregoire IX. en datte de 1227. laquelle montre apertement que le susdit Chancelier de Sainte Geneuiefue vsoit & iouïssoit du Priuilege de licentier les Docteurs en Theologie & en Decret. Et si on met en auant qu'il n'est sans grande occasion appellé Chancelier des Arts, & que pour cette Faculté il a esté institué, il est aisé à y respondre. Et la responce sera l'establissement plus grand de l'authorité de ce Chancelier. Veü que chacun sçait que l'Vniuersité de Paris au commencement n'estoit que pour les Arts, & que les autres sciences y sont suruenües comme Accessoires. D'oü est auenu que du seul Corps des Arts on choisit le Recteur & Procureurs des Nations, ainsi que nous auons dit cy-dessus. Par ainsi le Chancelier de Sainte Geneuiefue estant celuy des Arts, s'ensuiuroit que seul il estoit iadis en cette Charge. Et celuy de N. Dame ayant recen le Priuilege de licentier les Estudians en Theologie & Decret long-temps apres que celuy de Sainte Geneuiefue en auoit pleine iouïssance, il me semble aussi que mal à propos luy donne-t on le simple titre des Arts, puis que la generalité luy est deuë & octroyée. Si ce n'est que pour l'incapacité d'aucuns Chanceliers on y a pourueu: les Escoliers & les Nations presentant au Pape requête pour se pouruoir ailleurs; qui a esté cause que les Religieux perdans ce droit, se sont contentez de la seule puissance de licentier les Artistes. Ita Belforestius.*

Brolius verò lib. 2. Antiquit. Parisiens. plurima quoque affert in hanc rem non indigna memoratu. Sic ergo ille. *Le Chancelier de S. Geneuiefue a esté seul iadis en cette Charge. Car nous trouuons que les premiers Colleges & plus habitez furent fondez en cette Montagne, esquels il semble que les Chanoines de S. Geneuiefue y commettoient des Regens & Precepteurs comme on le peut coniecturer des paroles suiuanes, qui se lisent en vne Epitaphe, qui est en l'Eglise de S. Iean l'Euangeliste de Liege, honorant la memoire de Notger iadis Euesque de ladite ville, lequel viuoit pendant le Regne de Robert fils de Capet. Quid de Huboldo dicam? qui dum adolescentulus e Scholari disciplina aufugisset, Parisius veniens S. Genouefæ Canonicis adhæsit, in breui multarum Scholarum instructor fuit, vbi cum aliquandiu à D. Notgero ignoraretur, tandem Canonica Episcopalis sententiæ executione compulsus est redire, pluribus ibi relictis studiorum ac moralitatis insignibus. Et de ce que le seul Chancelier de l'Vniuersité auoit esté pris de cette maison plus tost que d'aucune autre; car ce ne fut qu'en l'an 1304. que le Pape Benoit XI. crea & donna la mesme puissance & faculté au Chancelier de N. Dame. Et par consequent le Chancelier de Sainte Geneuiefue estoit donc seul en cette Charge, puis qu'il appert qu'auant ce temps il y auoit des Theologiens & des Estudes en nostre ville, lesquels receuoient indubitablement les licences de la main de quelque Ecclesiastique, qui ne pouuoit estre autre que ce Chancelier de S. Geneuiefue, veü son ancien establissement. Que si on vouloit dire qu'il n'eust esté institué & estably que pour la seule Faculté des Arts, comme le nom qu'on luy attribüé de Chancelier des Arts le fait presumer, ie respondrois & iustificerois par ma responce la seule authorité de ce Chancelier. Car puis que chacun sçait que l'Vniuersité de Paris n'estoit au commencement que pour les Arts, les autres Sciences y estans depuis admises par Accessoire, comme encore, pour reconnoissance on n'élit le Recteur ny les Procureurs des Nations que du seul Corps de cette Faculté, ainsi que nous dirons cy-apres, Il s'ensuit donc que le Chancelier de Sainte Geneuiefue estant pour la*

Faculté des Arts, estoit tout seul en cette Charge. Outre que nous auons encore les Bulles des Papes Gregoire IX. & Alexandre IV. Qui montrent assez que non seulement le Chancelier de Sainte Geneuiefue auoit pouuoir de Licentier les Artistes de toute ancienneté, mais dauantage les Theologiens & Decretistes.

Et postquam Bullas illas retulit, quibus constat Cancellarium prædictum in quacumque facultate licentias impertiri solitum, subdit. *Ce qui rend preuue assez soluable de l'ancienne authorité de ce Chancelier S. Geneuiefue & de la connoissance d'icelle de nostre temps, puis que ce Chancelier est declaré tant pour les Arts que pour les autres Facultez.*

Andreas Duchesnius in Notis ad Abaelardum eandem sententiam iisdem rationibus confirmat. Postquam enim retulit locum præallatum de Huboldo Leodiensi, subdit. *Quare & in illius rei memoriam ac velut honorificum testimonium Cancellarius Vniuersitatis Parisiensis ex sola Canonorum S. Genouefa Congregatione longo postea tempore delectus est, & vsque ad Pontificatum Benedicti XI. Papa, qui primus auctoritatem ac Facultatem parem Cancellario Ecclesie B. Mariae Virginis concessit.*

Hæc Sententia, vt verè dicam multum habet probabilitatis, sed falso nititur fundamento. Probabile quidem est Musas post migrationem è Luparæ regione primùm inhabitasse montem San-Genouefianum, vt Huboldi exemplo rectè probatum est; quia hic locus commodior erat exercitio litterarum atque à strepitu vrbs remotior: Sicque suum ibi primitus habuisse Cancellarium, qui licentiam concederet: deinde verò nonnullas descendisse in Atrium, scholasque claustrales & alias vicinas occupasse: istas verò proprium quoque vt in alio fundo positas habuisse Cancellarium: atque ita vtrumque in sua quemque ditione licentias impertisse Magistris cuiuscunque Facultatis essent. Vt videntur significare Bullæ Gregorij & Alexandri. Quæstionem istam in medio positam relinquo, nec definio. Crediderim tamen Theologos prius inhabitasse atrium, quàm montem: & secutis temporibus exatrio in montem quoque migrasse.

Verum certum est Benedictum XI. an. 1304. non primùm dedisse Cancellario Parisiensi licentiandi potestatem in Theologia & in Decretis; sed ademptam tantummodo restituisse. Bonifacius enim VIII. ægrè ferens Doctores Theologos & Decretistas de controuersia quæ inter ipsum & Philippum Pulchrum intercedebat, consultos Philippo fauisse, non tantum Cancellario Parisiensi, sed aliis omnibus interdixerat omni potestate licentiandi in istis Facultatibus, vt patet ex eius Bulla data Anag. 18. Kal. Sept. an. 1303. Benedictus verò Bulla sua data Viterbij 14. Kal. Maij an. 1304. eandem restituit: vt ad illum an. referemus.

Quandonam verò Sangenouefiani potestas arctata sit & Facultatis Artium finibus coercita & quamobrem, non est facile dictu. Certe negari non potest quin communem & æqualem olim habuerit cum Parisiensi, vt constat ex Bullis Gregorij IX. & Alexandri IV. Itaque, aut incuriâ, aut lege & statuto aliquo eam amiserit necesse est: vt rectè scribit Brolius. *Il est aduenu soit que les Religieux de Sainte Geneuiefue ayent perdu ou égaré leurs vieilles Chartres, ou qu'il y ait eu quelque nouvelle Ordonnance en faueur du Chancelier de Nostre-Dame, que maintenant les Facultez de Theologie, Decret & Medecine vont seulement à l'Euêsché pour les Licences & le Bonnet, & pour les Arts sont départis à tous les deux Chanceliers.* Ita pleraque iura desuetudine pereunt, & amissa semel non facilè reuocantur, cum datus est vsurpationi locus: quemadmodum accidit in electione Cancellarij Parisiensis: nam cum nulli olim Facultati addictus esset, sed ex omnibus & singulis promiscuè & indiscriminatim sumi posset, quia tamen longo annorum decursu plurimi fuerant ex Ordine Theologorum assumpti, post mortem Dionysij Citharoedi contendentibus de Cancellariatu duobus circa an. 1482. quorum vnus erat M. Ioannes Huè Doctor Theologus, alter M. Ambrosius de Cameraco Decretorum Doctor, (cuius causæ accessit Vniuersitas) vix obtentum est, vt libertas antiqua remaneret. Ea de re Robertus Gaguinus ad Cardinalem Borbonium elegantem orationem habuit, ex qua pauca hæc decerpimus.

Cum due sint in schola nostra primaria dignitates, Rectoratus & Cancellaria, quidam sibi alteram ita ambiunt & vsurpant, quasi memini nisi Theologo debeat. Et isti quidem nostri turbatores id maxime nunc agunt, & per conuenticula & clandestinas conciones vt

totus ipse Theologorum cœtus id petere iure optimo videatur, cum reuera bona pars eius Facultatis ab hac ambitione longe dissentiat & istorum quidem non dicam temeritati sed audacia ut nostrum se opponeret studium, conuocatâ nudius tertius graui filiorum suorum Concione appellationis se clypeo contra communis honoris usurpatores protexit. Ad eoque fuit ad hanc rem vnus & concors omnium aduersum istam paucissimorum Theologorum nouitatem vanitatemque consensus, ut ad infringendos conatus eorum corpora sua imprimis & fortunas omnes impendere sint liberrimè polliciti. Et postquam multas rationes ad confirmationem rei propositæ retulit, sic tandem concludit.

Non desunt præterea ex Artium Liberalium studio graues Philosophi & variarum disciplinarum præceptores, qui hoc orant atque similiter comprecantur, ne præter sua appellationis spectatissimam rationem aliquid per ipsos præter se deuolutionis vestra sapientia de nostri Cancellarij causa commutet. Ne in quo iure septingentos fere annos FELIX SCHOLA PARISIORVM quietissimè mansit, in eo per paucos admodum Theologos dispendium accipiat, neque ab eo honore Cancellariatus VLLA STUDII NOSTRI FACULTAS segregetur, quam ipsis quoque aduersariis bono animo sustinemus per vices esse communem.

Lis ista anno circiter 1482. incepta, nondum erat an. 1489. decisa. Electus tamen à reliquis Facultatibus Ambrosius de Cameraco Cancellariatum gessit; ei que successit Stephanus Poncherius, postea Episcopus Parisiensis. Ante Ambrosium verò idem munus gesserat Ioannes Guignecurtius Baccalaureus in Theologia an. 1387. in quo primum ait Hemeræus prætermittam fuisse legem antiquam Facultatis Theologicæ; Nulli ut Cancellaria nisi Magisterium in Diuinitate consecuto committeretur. Hæc de Cancellariorum Parisiensium institutione sufficiant. Nunc de muneribus & regimine Scholarum, quod illis tribuit Hemeræus, dicendum.

Munera Cancellarii Parisiensis hæc duntaxat fuisse legimus. Nomine Episcopi vel Apostolico censuris illigare, ab iisdem absoluere, licentiam docendi utroque nomine impertiri, Magistrum aliquem in claustro præficere ad docendum, Bibliothecæ & sigilli capitularis curam habere. Extant in hanc rem statuta Odonis Episcopi an. 1207. Petri Cambii an. circiter 1215. in quibus cum de Cancellarij muneribus agatur, nihil quidquam de præfectura Academiæ Parisiensis habetur: quod verisimile non est præterituros fuisse, si ius illud habere credidissent.

Materia litium vna fere semper hæc fuit, exactio pecuniæ pro licentiarum cōcessione. contendebat Vniuersitas gratis debere concedi. Cancellarius laborem examinis obtendebat. Et hinc opinor orta est an. circiter 1130. aut 32. inter Walo-nem scholaresque Parisienses & Stephanum Episcopum Algrinumque Cancellarium controuersia. Conqueriebantur scholares se contra leges & statuta à Cancellario grauari. Walo qui tum erat, ut credibile est, Vniuersitatis Rector, Scholarium causam suscipit, diem Algrino dicit, nec forte petulantium iuuenum iniurias prohibet. Episcopus interminat censuras nisi ab iniuriis abstineant, & fulminat. Walo Innocentium Papam appellat, qui causam penes se retinet: interim Stephanus Algrinum autoritate & patrocinio suo munit, contra quem Walo apud Henricum Archiepiscopum Senonensem & Metropolitanum patrocinium inuenit. In tota ista lite, quæ magno animorum æstu agitata est, ne verbum quidem legitur de potestate Cancellarii in scholares, deque Scholarum Parisiensium Præfectura.

Alexander III. circa an. 1163. agnoscens frequentium rixarum & litium materiam esse eiusmodi exactio-nem, expresso cauit edicto, ne vllus Cancellarius pro licentiis dandis quidquam exigeret aut acciperet. Nonnihil tamen indulgit postea M. Petro Comestori Cancellario, sed ita, ut personam eius non excederet.

Anno 1208. Vniuersitas de Cancellariatu deiecit M. Ioannem de Candelis, propterea quod ab iis, quibus licentiam impertiebatur, pecuniam contra Academiæ statuta & sanctiones Ecclesiasticas exigebat, iuramentumque obedientiæ sibi præstari volebat à Theologis præsertim & Decretistis, ut non alibi quàm in Schois Episcopalibus, aut intra pontes docerent. Et cum res ista præsentibus Petro Cambio Episcopo & Legatis Innocentii III. agitaretur, nihil quidquam

de Rectorij Magistratus creatione aut praelatione conquestus est, sed tantum quod sibi nihil pro licentia impertienda exigere liceret.

Eadem Vniuersitas similiter circa an. 1271. Ioannem de Allodiis vulgo de Aurelianis, qui Fernandum Aragonem nullo tentatum examine ad Magisterium promouerat, & de licentiis pecuniam exigebat, Cancellariatu cedere coegit. Lis hæc Romam delata ab an. 1271. ad an. 1328. durauit. Consecutis temporibus eadem quæstio & sola semper in disceptationem venit, multotiesque sopita reuixit an. 1375. tum Cancellario M. Ioanne de Caloribus: & an. 1381. Cancellario Ioanne Blanchard lis ad Pontificem delata: deinde in Senatu Parisiensi diu agitata est. Extant vtriusque Partis rationes & argumenta in actis Curie. Nihil ibi Rectorie dignitati aut antiquitati derogatur. De honorario tantum quæstio vertitur in licentiarum impertitione. Vnde colligitur euidentissimè Cancellarium Rectori fuisse semper & ab omni æuo subditum, quoad regimen Vniuersitatis.

His addamus Cancellarium à Rectore & Vniuersitate recipi, non Rectorem à Cancellario inque sui receptione iuramentum præstare, felicitaturum dignos, indignos verò repulsurum, non clam, non solum, sed palam, præsentibus examinatoribus ab Vniuersitate datis aut confirmatis & approbatis.

Ex his ergo liquet Rectoratum & Cancellarium semper fuisse distinctos Magistratus & veluti vicariatus duplicis supremæ potestatis, Regiæ & Pontificiæ. Nam cum duplex sit in Vniuersitate administrationis ratio, vna Ecclesiastica & spiritualis, altera politica & temporalis, vt vocant, Ecclesiasticæ semper præfectus fuit Episcopus aut Cancellarius, Politicæ Rector. Cancellarius representat Episcopum aut summum Pontificem in iis quæ ad fidem, religionem & conscientiam spectant, dum licentias impertitur cauetque ne quis ignarus Christianorum dogmatum, aut Facultatis quam profiteri vult, imperitus, aut non orthodoxus ad regimen scholarum admittatur: item censuris illigat, ab iisdemq; & à casibus reseruatis absoluit. Hinc olim Pontifices vulgo ad Cancellarium tanquam ad suum vicarium scribebant, si quid vellent in Vniuersitate fieri. Rector institutionis est Regiæ, Comitibus indicit, Comitibus præest, consilium habet Academicum, iurisdictionem exercet, purpuram gestat, edicta legesque fert de consilio ordinum, scholarum regimini præest, vno verbo in Vniuersitate Regis vices obit, seu Vicariam dignitatem gerit. Vnde cum Reges aliquid Vniuersitati mandant, ad Rectorem litteras suas dirigunt, tanquam ad eum cuius est vices suas agere. Hinc San-Victorini Canonici de præcessione cum Benedictinis contententes *quis dubitet, inquit contendatque nobis idem insitocumque deberi in Academicis quàm in Regiis supplicationibus, cum in iis amplissimus Rector Regis sustineat personam?*

Denique Rectoris dignitas Regia semper fuit & Regiæ institutionis: Cancellariorum vero Authoritas non semper Apostolica, nec Pontificiæ institutionis. Quippe valde credibile est initio Episcopum ipsum in sua ditione, item Abbatem seu Decanum San-Genouesianum in sua & vtriusq; Cancellariū eorum nomine licentias impertisse: at quia sic non poterant generalem & vbiq; docendi licentiam impertiri, quippe vtriusque ditionis finibus illorum potestas circumscribatur & concludatur, necesse fuit ampliorem a summo Pontifice potestatem & auctoritatem obtinere, secundum quam ita solent licentiare. Ego N. AVTHORITATE APOSTOLICA QVA FVNGOR IN HAC PARTE DO TIBI POTESTATEM DOCENDI, REGENDI, INTERPRETANDI, OMNESQVE ACTVS SCHOLASTICOS EXERCENDI HIC ET VBIQVE TERRARVM.

sigillum
Vniuersita-
tis.

Sunt præterea qui sigilli Academici custodiam penes Cancellarium olim fuisse putant. Nimirum sic existimant, quod quemadmodum Rex per Cancellarium Franciæ gratias & beneficia sua expedit, sigilloque muniri curat: ita & Rector Academiae per Cancellariū licentias docendi & benedictionem Apostolicam quam ipse dare non poterat, impertiebatur, litterasq; sigillo cuius custodiā habebat, muniri curabat. Idq; videtur sensisse Ludouicus Seruinus l. 1. causerū Forensiū in causa Hamiltonis, his verbis. *Quant au Chancelier qui est en l'Eglise de Paris, il garde bien les sceaux de l'Vniuersité, mais il n'en est le Chef: ains le Recteur qui est le premier & seul en qualité avec l'Vniuersité es causes qui touchent les Escholes & les études. Il est vray que le Recteur qui est Laic, parce qu'il ne peut pas venir apres que les Escholiers sont pas-*

sez Maîtres & admis au giron de l'Vniuersité, il les presente au Chancelier qui est Ecclesiastic à ce qu'il leur donne la benediction. Mais poursant il n'a pas la direction & conduite des Colleges ny des Escholiers qui sont és études publiques, ains elle appartient à l'Office du Recteur ad quem spectat prouisio Magistrorum qui debent dici scholares, comme il'ay veu par un acte de 1271. enregistre au liure de l'Vniuersité. Quod hic ait Seruinus Cancellarium esse Custodem Sigilli Academici, si de suo tempore loquitur, alienum est à veritate & ab historia: si de priscis temporibus, id non absque fundamento est.

Hæc enim opinio potest fuleiri auctoritate Chronici Turonensis, cuius mentione faciunt Sammarthani in Gallia Christiana sub Bartholomæo Parisiensi Episcopo an. 1223. aientis paulo ante hunc annum Vniuersitatem Parisiensem cepisse proprio uti sigillo in praiudicium Cathedralis Ecclesie. Vnde inferitur Vniuersitatem ante ea tempora aut non habuisse aliud sigillum quàm Capitulare, aut si proprium, illud penes Cancellarium fuisse. Duo igitur nunc sunt inuestiganda, an Vniuersitas proprium habuerit sigillum ante ea tempora, & penes quem fuerit.

Quod proprium habuerit, non videtur posse dubitari, si attendimus ipsam verum Corpus litteratorum hominum ab initio constituisse, vt supra demonstratum est: Corporis autem notas certissimas secundum Iureconsultos esse has 4. Arcam communem, Res communes, Sigillum commune & Actorem seu Syndicum. Deinde certum est ipsam centum annos in Palatio Suburbano seu in Luparæ regione constituisse extra dominium Ecclesie Cathedralis. Tunc ergo si Corpus fuit, Sigillum proprium habere potuit, quod si habuit, non videtur quamobrem eo vti desierit, postquam in Atrium & in montem San. Genouefianum se transtulit. Quanquam forte tum non alio quàm Reçtorio utebatur. Quando nam verò commune illud, quo nunc vtitur, habere cæperit, nemo credo dixerit. Certè antiquissimum esse constat vel ex iconibus in sculptis quas præse fert, D. Virginis veluti in throno sedentis, & Diuorum Nicolaj & Catharinæ qui ab omni auo Patroni iunt communes Nationum, seu primigeniæ Vniuersitatis.

An vero Cancellarius Parisiensis eiusdem custodiam habebat? Nihil memini me legere. Scio quidem illum custodem fuisse sigilli Capitularis, & cum temporibus Petri Cambij Episcopi mota fuisset lis inter ipsum & Capitulum de emolumento Sigilli, tandem an. 1215. Pacem fuisse inter eos compositam hac lege vt in expediendis & sigillandis Chartis quæ ad Ecclesiam aut Ecclesias ipsi subiectas & Capitulum pertinerent, nihil emolumenti perciperet, in cæteris quæ ad alios, 4. denarios haberet. Si vero extranea persona aliqua super rebus quæ ad aliquam personarum vel Ecclesiarum prædictarum pertineant, litteras seu Chartam vel aliud instrumentum petierit, quatuor tantummodo denarios inde habebit Cancellarius tam pro scriptura quàm pro cera vel sigillo. At in eo instrumento nihil quidquam de Vniuersitate aut scholaribus, cum tamen tunc temporis ob licentias grauis esset inter Cancellarium & ipsam Vniuersitatem discordia. Imo neque in reformatione eiusdem an. per Robertum Curthonium Cardinalem Legatum facta, sicut nec in Scripto Petri Episcopi, quod ad rationem examinis potissimum spectabat, cuiusque fit mentio in eadem reformatione.

Neque etiam in reformationibus seu statutis ab Honorio III. & Gregorio IX. post Bartholomæum Episc. factis; in quibus multa habentur de Cancellario; Nihil vero de Sigillo, aut quod ipsi Cancellario ablatum fuisset, aut quod Vniuersitas sibi arrogasset. Verisimile autè non est, si in praiudicium Cathedralis Ecclesie factum fuisset, vt in illo Chronico Turon. dicitur contineri, silentio præterituros fuisse Episcopum, Cancellarium aut Capitulum, aut cum Vniuersitate iniuriarum non acturos. Itaque cum nihil ea de re ex postulatum legamus, alterum è duobus videtur posse inferri, aut non esse verum quod ex illo Chronico refertur, aut si Cancellarius custos tum erat Sigilli Academici, non factam illi fuisse iniuriam, cum in Archiuo repositum est, ac proinde non habuisse vnde quereretur, quod Vniuersitas iure suo vteretur.

Restat 3. ius Episcopi & Cancellarij Parisiensis in Cœtus seu Conuentus Theologorù: legimus enim passim in historia eos sæpe coëgisse & Magistros in Theologia præsertim, ad res fidei & Religionis decidendas conuocasse, quod munus obtinent hodie Decanus & Syndicus eiusdem Facultatis. Ius autem eiusmodi non

aliunde prouenire videtur, quã aut ex eo quod in scholis Claustralibus & Atrien-
sibus iurisdictioni Episcopali subiectis docebant: vel ex eo quod iuxta sanctiones
Canonicas in singulis Cathedralibus Theologicæ Cathedræ curam & præfectu-
ram habebant Episcopi.

Verum vna tantum esse poterat, nec ea publica, sed ad instructionem tantum-
modo Canonicorum, aut ad summum Dicecesanorum Clericorũ. Contra Aca-
demicæ omnibus omnium gentiũ patere debent, ac proinde alterius sunt generis, &
ab alia iurisdictione pendent, puta ab ea quam Fundator instituerit. Itaque credi-
derim Episcopum & Cancellarium Parisiensem potestatis & autoritatis suæ ter-
minos prætergressos fuisse, cum omnes Theologos ad docendum intra duos
pontes astringere voluerunt; quorum scilicet non erat aut esse poterat scholis pu-
blicis locum præscribere.

Ius igitur proprium Episcopi, & sub Episcopo, Cancellarij est Scholam in
Episcopio habere Theologicam vel Canonicam, Magistrum præficere eiusque
regimini intendere; nec aliud video sacris Canonibus contineri. Imo Petrus
Cambius an. 1215. Pacem inter Cancellarium & Capitulum componens, non
aliud assignat. Sic enim in instrumento legitur. *Libros in bono statu tenebitur con-
seruare & TALEM INSTITVERE MAGISTRVM IN CLAVSTRO qui sufficiens sit ad
Scholarum regimen & ad Officium quod debet facere in Ecclesia, & ad litteras Capituli,
si opus fuerit, faciendus.*

Talis autem Schola, publica non erat, nec Publicarum iuribus gaudere pote-
rat, nec qui sub tali Magistro studuissent, ad Gradus Magistrales promouendi
censebantur. Itaque cum an. 1384. Clemens VII. concessit Doctori Claustrali in
Decretis eiusque Scholaribus frui iuribus Academicorum, reluctantis ipsi
Academicis, non id se ex iure, sed ex mera sua liberalitate & indulgentia con-
cedere fassus est. Sic enim ait in Bulla data Auenioni 17. Kal. Sept. an. 6.
„ Nos cupientes Quæstioni huiusmodi finem imponere ipsamque Ecclesiam spe-
„ cialis in hac parte prærogatiua gratiæ decorare, motu proprio non ad ipsorum
„ Iacobi, Decani & Capituli vel alterius pro eis nobis super hoc oblata peritionis
„ instantiam, sed ex mera nostra liberalitate prædicto Iacobo, Decano & eius suc-
„ cessoribus Decanis ipsius Ecclesiæ & præfatis Capitulo autoritate Apostolica
„ præsentium tenore concedimus, quod deinceps in perpetuum vnus Canonicus
„ prædictæ Ecclesiæ præbendam inibi obtinens, Decretorum & ipsorum Doctor
„ qui in eodem studio insigne susceperit, memorata iura Canonica in dictis Scho-
„ lis (*Claustralibus*) ordinariè legere valeat....quodque Canonicus eiusdem Ec-
„ clesiæ iura prædicta in iisdem Scholis pro tempore, vt præmittitur, legens, ve-
„ rus Regens in iisdem Iuribus perinde reputetur, ac si iura prædicta ordinariè in
„ Vico legeret supradicto. Et quod scholares sui in iisdem scholis perinde tempus
„ ad lecturam Doctorum ipsorum per statuta & consuetudines dicti Studij defini-
„ tum censeantur complere, ac si in Vico prædicto sub Doctoribus pro tempore
„ in eo regentibus eadem iura audirent. Et quod Canonicus sic legens, illis qui-
„ bus Doctores Regentes pro tempore in dictis Iuribus in vico prædicto, Scholares
„ verò prædicti illis honoribus, priuilegiis, libertatibus, franchisiis & immunita-
„ tibus, quibus scholares sub Doctoribus in ipso vico pro tempore regentibus vti
„ & gaudere noscuntur, vti valeant & gaudere. Volumus autem quod in cæteris
„ Canonicus in dictis Scholis, vt præmittitur, legens & Scholares sub ipso in iis-
„ dem Scholis iura audientes, prædicta statuta & consuetudines Facultatis eius-
„ dem seruare & Decano Facultatis & Collegio supradictis obedientiam in lici-
„ tis & honestis, sicut cæteri Doctores Decretorum ipsorum & Scholares stu-
„ dentes in ipsis dicti Studij impendere teneantur.

Hinc igitur intelligitur Scholam illam Claustralem de iure non potuisse cen-
seri inter Academicas & Publicas: quandoquidem Pontifex singulari priuile-
gio talem constituit, vnde etiam liquet multo minus posse Cancellarium alibi
quàm in Claustro Scholas Publicas collocare. Itaque cum post secessionem
Academicorum, de qua dicemus ad an. 1229. M. Philippus cognomento Can-
cellarius Dominicanos admisit ad docendum publicè, nondum ab Academia
in consortium receptos, omnino in leges Vniuersitatis peccauit, potuitque
læstæ maiestatis Regiæ conueniri, quod non modò suæ potestatis limites exce-
dere,

dere, sed institutionem Regiam conuellere ausus fuisset: cum ipse licentias quidem impertiri possit, scholas publicas erigere non possit, nisi iuxta leges Academicas à Rectore & Vniuersitate probata fuerint, & ij quos ad docendum admiserit, ab eadem Vniuersitate prius in Societatem recepti sint. Quæ causa fuit tam multorum dissidiorum, quæ per 20. annos Academiam turbauerunt, totumque eius statum conuulserunt.

Et hinc etiam intelligitur Cantorem Ecclesiæ Parisiensis posse quidem in regionibus Urbis minores, seu vt vulgò loquimur, PARVAS SCHOLAS constituere & iis Magistros præficere qui legere & scribere doceant, & ad summum primis litterarum elementis & rudimentis informant, non posse verò, qui quod est Vniuersitatis, ultra doceant: vt pluribus statutis, legibus & Senatus-Consultis cautum est.

DE GENERIBVS DISCIPLINARVM Primi Seculi.

Restat vt alteram partem status Academici, quæ est de generibus Disciplinarum hocce primo seculo in Academia Parisiensi exercitarum differamus. Imprimis autem certum est ab initio septem Artes Liberales in scholis Palatinis traditas fuisse, vt patet ex historia Monachi San-Gallensis, in qua legitur commissos Clementi adolescentes Imperatori reuerso porrexisse Epistolas & Epigrammata, vnde eorum in Artibus profectum agnouit. Erricus Antissiodorensis ait similiter in Ep. dedicatoria Caluum vnde quaque Magistros Artium ad publicas Scholas euocasse. *Id vobis singulare stud. im. effecistis, vt sicubi terrarum MAGISTRI florent ARTIVM, hos ad PVBLICAM ERVDITIONEM vnde quaque vestra Celsitudo conduceret.* Et infra. *Ita namque speris ceteris in eam mundi partem, quam vestra potestas complectitur, VNIVERSA OPTIMARVM ARTIVM STVDIA confluxerunt.*

Iis præsertim delectabatur Carolus, & ipse nonnunquam aut solutâ aut strictâ oratione scribebat. Hinc in eius gratiam edidit Alcuinus libellum septem Artium, & specialem Dialogum de Rhetorica, in quo Carolum secum disputantem inducit: ei verò hoc Epigramma præfixit.

*Qui rogo Ciuiles cupiat cognoscere moras
Hæc præcepta legat quæ liber iste tenet.
Scripserat hæc inter curas Rex CAROLVS AVLÆ.
Albinique simul: hic dedit, ille probat.
Vnum opus amborum, dispersi causa duorum:
Ille Pater Mundi; hic habitator iners.
Neu temnas modico LECTOR pro corpore Librum.
Corpore præmodico mel tibi portat apis.*

Et in Dialogo de Grammaticâ sic Discipulus Magistrum rogat. *Quos toties promisisti septenos Theoristica Disciplina Gradus, nobis ostend. Et M. Gradus, quos quaritis (& utinam tam ardentes sitis semper ad discendum quàm curiosi modo estis ad videndum) Grammatica, Rhetorica, Dialectica, Arithmetica, Geometria, Musica & Astrologia. Per hos enim Philosophi sua contriuerunt otia atque negotia: iis namque Consulibus clariore effecti; iis Regibus celebriores; iis videlicet æternâ memoriâ laudabiles; iis quoque sancti & Catholici nostræ fidei Doctores & defensores omnibus Hæresarchis in contentionibus publicis semper superiores extiterunt. Per has verò, filij charissimi, semitas vestra quotidie currat adolescentia; donec perfectior ætas & animus sensu robustior ad culmina Sanctarum Scripturarum perueniat: quatenus hinc inde armati vera fidei defensores & veritatis assertores omnimodis inuincibiles efficiamini.*

Porro vt erat Carolus vir Ordinis amator, singulis Disciplinis Scholas & Professores assignauit, ne sibi inuicem obstreperent, vtque singuli vni duntaxat professioni intenti melius officium suum exequerentur: imitatus proculdubio

Theodosium, qui in Auditorio Capitolino multiplices scholas disponi voluit à se inuicem muris discretas, ne Discipuli vel Magistri sibi obstreperent, *neuelin-
guarum confusio permixta vel uocum aures quorundam aut mentes à studio litterarum
auerteret.* Hunc autem ordinem cum instituisset Carolus, optauit ab Alcuino comprobari: & ille verè ne an ironicè, rescripsit vnum se non probare, quod sola Poësis e Regia exularct, forte quia Magistrum non habebat, vt reliquæ, singularem; cætera verò tam eleganter & accuratè esse disposita, vt nihil desiderari posse videretur. Sic ergo ille Poëmate 221. ad Carolum.

*Hac mihi cuncta placent, iste est laudabilis Ordo.
Quid Maro versificus solus peccauit in Aula?
Non fuit iste pater tam dignus habere Magistrum,
Qui d. ret egregias pueris per lecta Camænas?
Quid faciet Belect Haliacis doctus in Odis?
Cur rogo non tenuit Scholam cub nomine Patris?
Quid faciet tardus canuto vertice Drances
Consilio validus, gelida est cui dextera bello?
Zacheus arborem conscendit paruus in altam,
Vt videat turbam Scriptorum currere circum
Literulis, Chartis miris solatia præstat.
Non tangat, c. ueat puerorum sportula dextras.
Iam tenet Ordo suum propriè nunc quisque Magistrum,
Presbyter Egregius toto sub pectore plenus
Iste Sacerdotes factis & voce gubernat
Ante illos gradens clarissima forma salutis.
Ordo Ministrorum sequitur te lesse Magistrum,
Vox tibi forte sonat Christi taurina per Aulam:
Vt decet ex alto populis pia verba legenti.
Candida Sulpicius post se trahit agmina lector,
Hos regat & doceat certis ne accentibus errent,
Instituit Pueros Idithun modulamine sacro,
Vtque sonos dulces decantent voce sonora.
Quot pedibus, numeris, ritmo stat Musica, discant.
Noctibus inspiciat Cæli mea filia stellas,
Assuescatque Deum semper laudare potentem,
Qui Cælum stellis ornauit, gramine terras,
Omnia qui verbo mundi miracul. fecit.*

Idem Poëm. 159. Corionem seu Coridonem amicum & Discipulum olim suum, quem in Palatio docentem reliquerat, arguit quod qui prius summâ nominis celebritate docuerat, & multa venuste & eleganter versibus mandarat, nunc obtorpescat, & Palatinis deliciis captus genio indulgeat.

*Qui sophiæ libros primis læc ore sub annis
Suxisti & labris vbera sacrauis.
Dum tibi dum maior per te: pora creuerat atas,
Tunc solitus fueras sumere corde i' bos.
Fortia de gazis veterum & popare falerna,
Sensibus & fuerant peruia cuncta tuis.
Quidquid ab antiquo inuenerunt tempore Patres,
Nobile cuncta tibi prodidit ingenium.
Ac Diuina tuis patuit Scriptura loquelis,
Edibus in sacris dum tua vox resonat.
Quid tua nunc memorem Scholasticæ carmina vatis
Quis cunctos poterat tu superare senes!
Viscera tota tibi cecinerunt atque capilli,
Nunc tua lingua tacet. Cur tua lingua tacet?
Nec tua lingua valet forsan cantare Camænas,
Atque teor dormis lingua tibi, Coryon.*

Dormit & ipse meus Corydon Scholasticus olim

Sopitus Baccho. Va tibi Bacche Pater.

Tu quia tu quaris sensus subvertere sacros,

Atque meum Coryon ore tacere facis.

Ebrius in tectis Corydon Aulensibus errat

Nec memor Albini, nec memor ipse sui.

Suam quoque ibi habuit Alcuinus Scholam quam describit Carm. 222.

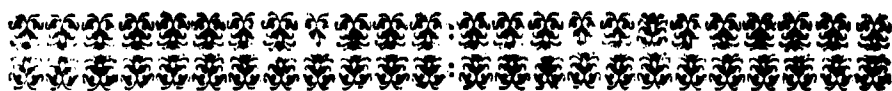
In se personuit quondam vox Alma Magistri

Quæ sacros sophia tradidit ore libros.

Porro ex supradictis etiam patet suas in Palatio fuisse Theologiæ Scholas. Vnde Alcuinus Athenen Gallicam longè anteponit Græcæ; propterea quod vt ipse ait in Ep. 10. ad Carolum, *Græca tantummodo Platonis erudita Disciplinis, septenis informata claruit Artibus: nostra verò insuper septiformis S. Spiritus plenitudine ditata omnem secularis sapientia excellit dignitatem.* Et in Dialogo de Grammatica, Discipulus de quodam Diogenis alumno, qui minis & metu baculi à præceptore diuelli non poterat, loquens subdit, *At si ille amore secularis sapientia flagrans, cælestis verò qua ad vitam ducit perpetuam, ignarus sic ardentem Magistrum sequi persistebat, quanto magis Nos tua, Magister, ingredientem vel egredientem vestigia sequi debemus, qui non solum Litterario nos LIBERALIUM STUDIORVM itinere ducere nosti, sed etiam meliore Sophiæ via, qua ad vitam ducit aternam;* Similiter Ionas Aurelianensis de Caroli M. instituto loquens lib. 1. de Cultu Imaginum sic ait. *Eius memorabilis viri solertissimo studio & feruentissimo desiderio actum est vt Domino opem ferente in sibi commissis Ecclesiæ filiis & LIBERALIUM ARTIUM apprime DISCIPLINA & DIVINARVM SCRIPTVRARVM perfecta polleret intelligentia.* Certum est igitur in Palatio fuisse scholas diuinæ & humanæ litteraturæ: seu duplicis Facultatis, Theologiæ & Artium. Et vt sub Theologia continebatur Ius Canonicum, quod non nisi longo post tempore distinctam habuit professionem; ita Artes suo ambitu complectebantur Medicinam, cuius elementa verisimile est tradidisse Philosophos in rebus Physicis: donec tandem ipsa circa an. 1160. Scholam quoque propriam & professionem habere cœpit.

Decurso autem humaniorum litterarum & Philosophiæ stadio ad Theologicas Scholas vt hodie patebat aditus, teste eodem Alcuino Comment. in Ecclesiasten c. 1. *Nisi prius, inquit, relinquamus vitia & pompis seculi renunciantes expeditos nos ad aduentum Christi preparauerimus, non possumus dicere OSCVLETVR ME OSCVLO ORIS SVI. Haud procul ab hoc ordine Doctrinarum & Philosophi scētores suos eradiunt, vt primum Ethicam doceant, deinde Physicam interpretentur, & quem in his profecisse perspexerint, AD THEOLOGIAM vsque perducant.*

Hinc intelligimus Scholasticos qui in septenis Artibus, quarum Ordinem supra ex Dialogo de Grammatica retulimus, profecissent, & de iis interrogati atque examinati ad quaesita optimè respondissent, ad Theologiæ Scholam admitti solitos fuisse. Itaque primùm imbuebantur Grammatices rudimentis: deinde transibant ad Rhetoricam: postea ad Philosophiam, cuius tres erant partes, Physica, Ethica, Logica. Physica complectebatur Arithmetica, Astronomiam, Astrologiam, Mechanicam, Medicinam, Geometriam, Musicam: vt legimus in Dialogo de Rhetorica editionis Duacensis. Atque hic locus nos admonet, vt quæ post decursum Liberalium Artium studium ratio fuerit promouendorum Magistrorum, inquiramus.

*DISSERTATIO DE ANTIQVA PROMOTIONE
ad Magisterium in Vniuersitate Parisensi.*

Magistri duplicis erant generis: alij aliunde veniebant ad hanc Academiam: alij confecto studiorum cursu in Academia ad Magisterium promovebantur. Non videtur dubitandum, quin illi qui peregrè veniebant, examen prius subirent, aut scriptinoe, vel alia ratione Doctrinæ suæ capacitatem probarent, quàm ad regendum admitterentur. Qui mos olim Athenienses & Lugdunenses scholas maximè commendauit. Nam teste Errico Antissiodorensi in vita S. Germani quisquis Artium Lugduni profitendarum studio afficiebatur, non ante Professorum Albo inscribi merebatur, quàm diligentiam suam aut profectum probasset, vno verbo quàm aliorum calculo admissus fuisset: vt in Academia Lugdunensi supra docuimus fol.

Et quoniam plurimum intererat Ecclesiæ & Regni, non tantum vt quis eam artem calleret quam professurus erat, sed etiam vt fidei orthodoxæ puritatem haberet, à viro Ecclesiastico docendi licentiam obtinebat: nempe ab Apocrisario seu Archicapellano, quandiu Musæ in Palatio habitauerunt; deinde ab Episcopo aut alio eius vices gerente, postquam inde migrarunt. Quam qui non fuerant consecuti, ex Academix statutis & legibus docere non sinebantur. Et hoc est quod Abailardus ait sibi sæpe obiectum fuisse à Magistris Parisiensibus, quod nempe nulla auctoritate neque Apostolica neque Ecclesiastica seu Episcopali docere præsumpsisset in Theologica Facultate, vt notauit etiam Hemeræus cuius verba ad illustrationem Loci ex Ep. 1. Abailardi desumpti non pigebit referre. Istam facultatem legendi in Theologia scholis Pontificia aliquando indulgentia munici oportuisse subindicat locus Abailardi scribentis sibi ab æmulis obiectum esse, quod nulla eiusmodi gratia concessioneque vallatus ad legendum se tamen addidisset, petijisseque eos, vt qua cum Abailardo multi adhuc peccarent, temeritas reprimeretur, qui nulla aut Pontificia aut Ecclesiastica Cancellarij Facultate commendati, publicæ tamen professionis nomen ac munus sibi assuerent. Verba sunt eius Ep. 1. c. 9. *DICEBANT ad damnationem libelli saris hoc esse debere, quod nec Rom. Pontificis, nec Ecclesia auctoritate commendatus lege publicè presumpseram, atque ad transcribendum pluribus eum ipse prestissem.*

Ita agebatur cum iis qui aliunde veniebant. Qui vero Academici erant alumni & qui post curriculum studiorum confectum ad Magisterium aspirabant, eos longè pluribus circumstantiis & gradationibus adstringebat, vt discimus ex libello de disciplina Scholarij, qui vulgo Boëtio sed malè adscribitur; cuius vero auctorem nos putamus esse Ioannem Scotum seu Erigenam: quanquam enim ille de **Academix Atheniensis consuetudine loqui videatur, omnino tamen Parisiensem** describit, qualis fuit primo seculo. Et de eo videtur loqui Anonymus nescio quis Author Tractatu de origine & diuisione Artium, qui legitur ad calcem Epistolarum Clemētis IV. in MS. San- Victorino, qui que falsò tribuitur. Richardo de S. Victore: quippe ait Ioannem Scotum suis temporibus emisisse libellum de decem Categoriis. Author verò de Disciplina Scholarium talem librum se emittisse innuit sic aiens c. 1. *visis autem leuita tum scientiis de Speculatione Porphyriana Vniuersalium quæ ab Aristotele monstra vocantur, attendendum est ad ipsius Categorias necessarias, quæ luce expositionis in commentariis nostris bis patefecimus.*

Sic autem habet in Tractatu de origine & de ordine seruando in legendis Artibus. *Prima omnium comparanda est Eloquentia. Et ideo incipienda est Logica deinde per Ethicam pacificandus oculus mentis, sic ad Rhetoricam transundo.*

Ægyptus est Mater artium, de Ægypto venerunt in Græciam, de Græcia in Italiam... primus Theologus apud Græcos Linus fuit: Apud Latinos Narratio

fuit & nostris temporibus Ioannes Scotus de decem *Categoriis*. Atqui author de *Disciplina Scholarium* agit etiam de *Categoriis*, earumque necessitatem ait esse maximam. Vnde crediderim libellum istum de *Categoriis* ab eodem editum.

Sed ut vsit, ita vult Tironem seu Candidatum Magisterij se se exercitare ad faciliorem Gradus istius consecutionem. Vt assuescat disertè & eloquenter exprimere concepta mentis: ut si quid proponatur quod illico soluendum sit, explicet facile, nec indigeat ad libros recurrere quemadmodum Lucretius quidam, qui cum sibi quaestio soluenda proponeretur, non ante respondere poterat, quàm libros & codicillos consulisset.

2. Paranda erat illi copia librorum pro facultatibus suis, ut ad eos cum opus esset, recurreret non ita tamen illis fidens, ut nihil ipse inueniret. *Miserimi enim est ingenij semper inuentis & non inueniendis vti*: qualis erat Iugius Montani Discipulus qui tam religiosè iurabat in verba Magistri, ut singula eius dicta non secus ac oracula quaedam veneraretur, quæ diligenter in tabellis & codicillis describebat: nec aliud ipse factus Magister discipulis enarraret, quam quæ in commentariis suis continebantur. Vnde sæpè cum sibilo irrisus abibat.

3. Comparandi erant scholastici, quos priuatim doceret, librorumque intelligentia atque aliis rudimentis informaret, ut quæ ipse didicerat, peritè enunciare posset, ac expressione frequenti vsum tandem eleganter loquendi compararet. *Alios namque docere*, inquit, *est propria Facultati indulgere*. Porro eiusmodi homines hodie vulgo vocamus Repetitores, Veteres vero, Prodoctores, Subdoctores, Prodidascalos appellabant.

4. Eiusmodi Scholasticos vult Candidatum suum allicere conari comitate sua, beneuolentia, suauitate morum, ut cum opportunitas docendi aderet illorum salutem præsentia & iucundo beneuolue aspectu recreetur, donec alios sibi auditores comparauerit.

5. Iubet eorum Scholas frequentare, quorum calculo & suffragio Magisterij Gradum titulumque consecuturus erat. Lectionum explicationibus interesse, disputare, modò arguere, modò respondere, obiecta diluere, actibus interesse cæteraque munia Scholastica obire ad probandâ peritiâ & capacitatē. Ei vero qui secus faciebat, vel ignorantix, vel superbix imputabatur, nec is facile postea Magistrorum calculis admittebatur. Sic enim author loquitur. *Quinto ut quorum gratia coronandus est, fauore illorum Scholas semper peripateticè obambulet, curialiterque opponat, proteruentesque acriter remordeat, diligentiusque pro tempore respondeat, ne simuta fuerit voluntas, ignorantia imputetur, cæcitati, vel arrogantia temeritati.*

Talis fuit Scholarum obambulatio ante Collegiorum institutionem. Nam Scholastici qui ad Gradum Magisterij aspirabant, Magistrorum Scholas frequentabant, disputabant, arguebant, interrogabant: ut patet vel vnico exemplo Petri Abailardi, qui Discipulos M. Guillelmi Campellensis, immò ipsummet Magistrum ita exercuit & exagitaui, ut antiquas sententias mutare coegerit. Hodie etiamnum aliquid simile vsurpamus in disputationibus quotidianis, hebdomadariis & actibus solennibus: obseruantque etiam fere Theologi toto licentia tempore.

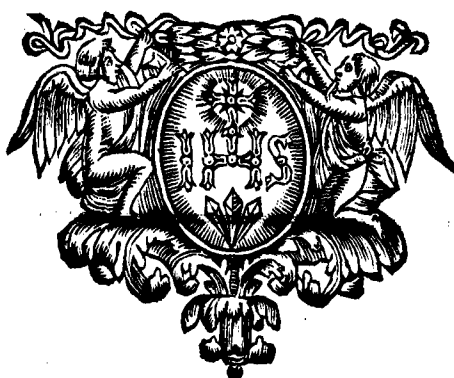
6. Post eiusmodi exercitationes, die promotionis præsentibus Magistris & sociis, eorum suffragio admittebatur & insigne Magistrale accipiebat, seu ut loquitur Author c. 6. *Magistralia Paludamenta* contrahebat. Paludamenta inquam, nempe ut ego existimo, Capucium, *Capperonem* à Cappa vulgus vocat, quo caput operiebant, cuius loco pileum & biretum hodie accipiunt Candidati. Accipiebat autem à Magistro proprio cuius lectiones exceperat, & à quo ante diem promotionis ad ædes & scholas Comproffessorum deductus fuerat, ut ex historia patebit. Magistri autem testificatione seu tabulis testimonialibus ita eis opus erat, ut non aliter admitti possent, quemadmodum existimat Paschasius ex his Petri Abailardi verbis, cui obiiciebatur. *Quod sine Magistro ad Magisterium Diuina Lektionis accedere presumpsisset.*

7. Assumpto habitu & insignibus Magisterij Nouus ille Magister e Cathedra seu suggestu breui oratione gratias agebat iis, quorum suffragio promotus fuerat, item & sociis, commendabatque illorum humanitatem cæterasque virtutes, quibus prælucebant. Testis idem author. *Cum autem dies summa promotionis af-*

fuerit, brevè schemate compendio soque affatu commendetur veneranda Sociorum collectio. Id. vt commentatur D. Thomas, seu vt aliqui putant, THOMAS ANGLICVS, Congregatio sociorum suorum ipsum præsentia sua honorantium *laudetur brevi harenga & oratione compendiosa.* Quem morem huc vique video apud nos obseruari: nam cum Candidatus in actu solemni donatur Artium laurea & pileum accipit, solet e Cathedra Magistrali, Rectori si adsit, Cancellario, Examinatoribus, Magistro seu Professore suo, sociisque item suis gratias agere, acceptique beneficij & honoris tum erga eos, tum erga Academiam se pollicetur perpetuò memorem fore: tales quoque fere paranymphicæ celebritates in cæteris Facultatibus fieri consuetæ.

Denique promorio ista festiuo conuiuij apparatu terminabatur: vt ex eodem autore intelligimus: statim enim post verba proximè allata subiungit, *Sicque ad HONORIS INITIALIS incrementa intrepide procedendum est decenti ornatu, festiuo apparatu si facultas suppetit, cunctis, vel adlibitum eiusdem saltem professionis splendide procurato* quibus verbis duo innuit, quæ in hac Academia diu obseruata legimus, nimirum vt Nouus Magister vestem haberet nouam, non consarcinatam; propriam, non mutuaticam; & Magistros imò & condiscipulos selectos conuiuio exciperet. Quod fieri vetuit Robertus Curthonius Cardinalis Legatus Reformatione an. 1215. *In Principiis & Conuentibus Magistrorum, & in Responsonibus vel oppositionibus Puerorum vel Iuuenum nulla fiant Conuiuia. Possunt tamen vocare aliquos familiares vel socios, sed paucos.* Idem vetat donaria fieri vestium aut alia eiusmodi, præsertim à pauperibus quæ solebant antiquitus Magistris fieri. Item pro licentia Cancellario pecuniam dari, aut dandi fidem præstari.

Quæret aliquis quo ordine & quoto annorum spatio Cursus ille Artium completeretur. Video hunc fuisse Ordinem, vt post 4. ad minus annos in Grammaticâ consumptos, Logicam deinde Rhetoricam aggredierentur, vel contra postea verò ad cæteras Philosophiæ partes transirent. Video quoque Cursum sex annorum spatio fuisse legibus definitum. Vt in prædicta Reformatione habetur. Ex qua etiam, vt & ex libello de Disciplina Scholar. agnoscimus Nemini olim aditum patuisse ad Magisterium, qui non deinde regeret Parisius aut alibi, vel se recturum saltem per biennium iuramento non sponderet. Vnde tanti fiebat Magistri nomen, vt ipsi etiam Cardinales illud cæteris omnibus nominibus & appellationibus præponerent: vt ex historia patebit.

SECUNDVM SECVLVM VNIVERSITATIS PARISIENSIS,

AB ANNO 900. VSQVE AD AN. 1000.

HOC seculum vocatur ab omnibus Chronologistis *Infelicissimum*, eo quod raros viros insignes & doctrina celebres tulerit, qui aut ingenij sui specimen ederent posteritate dignum, aut haereses confutare possent, nihilque fere memorabile contineat præter Bella Normanorum, qui toties repulsi, toties Gallix spoliis ditati in ea tandem fixam stabilemque sedem posuerunt & Francici sceptri quod in manus imbelles inciderat, ad Capetianos transmissionem.

Antonius Sabellicus l. 1. Ennead. 9. deplorat huius seculi barbariem & feritatem reuera lugendam. Tum enim templa Deo consecrata impune profanabantur, bona Ecclesiastica rapiebantur, Episcopatus & cætera pinguiora Beneficia inuadebantur & possidebantur à Laicis & vxoratis: disciplinæ omnes contemptui erant, eloquentia nullius pretij, vno verbo nulla virtus inter homines, omnia vitiorum genera passim in toto orbe regnabant. Tanta autem tum fuit Scriptorum penuria aut incuria, vt quid actum sit hoc seculo, quid ve aliqua memoriâ dignum contigerit, fere ignoretur, aut si quid scriptum est, tam incuriosè id factum & indiligenter, vt ex eo veritas vix agnosci possit.

De eadem re queritur Glaber Rodolphus Monachus Antissiodorensis, deinde Cluniacensis, qui ad Odilonem Abbatem scripsit Historiarum libros 4. ab an. 900. ad an. 1037. ille igitur in Præfatione sic ait. *Iustissima Fratrum studiosorum querimonia interdumque propria sæpius permotus cur diebus nostri temporis non quispiam existeret, qui futuris post nos multiplicia hæc quæ videntur fieri tam in Ecclesiis Deum quam in plebibus minimè abdenda, qualicumque styli pernotatione mandaret.*

Infelicitatis autem huiusæ causam hæc affert Genebrardus, quod per annos ferè 150. Pontifices numero 50. à Ioanne scilicet VIII. ad Leonem IX. qui primus post tot annos veluti alter Aaron antiquam Pontificum integritatem è cælo in sedem Apostolicam reuocauit, à virtute Maiorum omino defexissent Apostatici Apostatici ve potius dicendi quàm Apostolici. Huius mali reos facit Germanicos Imperatores, qui sublatis electionibus Pontificum Canonicis pro libidine & arbitrio & sæpius pro pecunia in sede collocabant Pontifices, nec vllum sedere in Cathedra Petri patiebantur, quem non ipsi promouissent, aut promotum non confirmassent.

Hoc vno tamen idem Seculum felix esse putat idem Author, quod Septentrionales populi suis se mouentes sedibus & ad Christianas regiones migrantes dem susceperint: imo ad eos sacri Concionatores profecti Moscouitas, Sueuos, Polonos, Sclauos, Hungaros ad Christi fidem conuerterint: tumque illustres

Episcopatus fuerint constituti Magdeburgensis, Misniensis & alij: Reges quoque Sanctissimæ vitæ extiterint; Henrici duo, Othones 3. & Robertus Galliz Rex. Plurima quoque Collegia, Templâ, Monasteria, condita, instaurata, dotataque reperiantur.

In Gallia autem nostra in ipsamet ciuitate Parisiensi, ad quam superiore seculo commigrabant vndequaque viri omnium Doctrinarum Artiumque pertissimi, vix apparet vmbra vestigiumque litterariæ professionis. Non quod omnino defecisse putanda sit; ex sequentibus enim patebit perpetuum fuisse Parisiis studiorum liberalium exercitium, sed quod fere sine honore fuerit, & mercede præmioque caruerit propter inundationem Barbararum Gentium importunam, mutationem Regum & Pontificum Rom. frequentem, tumultus crebros, factiones multiplices, communem inopiam studiorumque raritatem & infrequentiam. Ita factum, vt quoniam deerant Mecenates, tenuioris fortunæ homines ad discendas litteras se conferre non possent, nobiles quasi parum profecturas negligerent, aut bellorum tumultibus implicati, iis animum applicare nequirent.

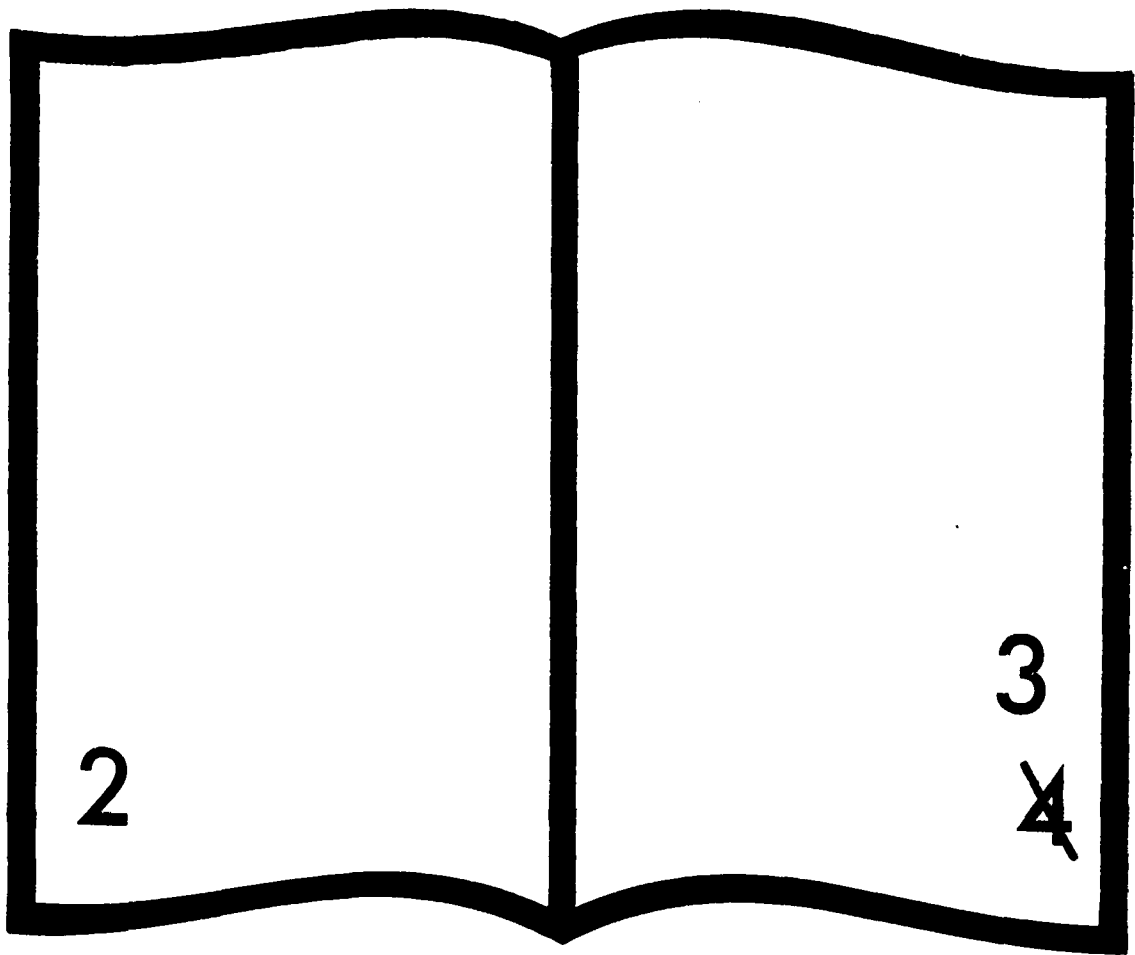
Musarum tamen Parisiensium dissipationem integram prohibuerunt Odo Rex & Anschericus Episcopus, vir strenuus & in Franciæ salutem, præsertim vero in Urbis Parisiensis conseruationem natus, qui ab an. 887. vsque ad an. 911. Episcopatum tenuit: donec tandem sub Capetianis caput altius attollere cœperunt, & assera demum Regno tranquillitate ab extraneis frequentari: vt ex historia patebit.

900.

Anno 900. Fulco ille Remorum Archiepiscopus Hincmari successor, vir ap-primè litteratus & litteratorum liberalissimus Mecenat, Scholarum Remensium institutor, in Oxoniensibus componendis Alfredo Adiutor occiditur ab hominibus sceleratis, quos Balduinus Flandriæ Comes ad tale facinus submiserat: dum enim ille paucis comitatus ad Regem proficiscitur, obuium habet quendam Winemarum, à cuius Satellitibus impetitur, prosternitur ac perimitur. Eius miserabilem cædem Sigloardus Remensis Canonicus poëta non contemnendus hocce rythmo flebiliter cecinit.

O Fulco præsul optime
O Cunctis amantissime
Re Pontifex & nomine,
Homo sed maior homine
Vir nobilis profapia
Et talis sapientia
Qualis nullus est hodie.
Toto formosus corpore
Magnæque eloquentia.
In tuo stentes funere
Vix possumus reprimere.
Det tibi Christus requiem,
Atque coronam per petem.
Nos autem te plorabimus
Diebus atque noctibus.
Nam amasti veraciter
Nos, & tractasti dulciter.
Adornasti Ecclesiam,
Gubernasti familiam,
Per summam Dei gratiam
Bene existi Patriam.
Sed Quidam Serpens lubricus,
Et non Pater sed Vitri, us
Tibi tendens insidias,
Nostras auxit iniurias.
Maledictus à Domino
Funa ur in Barathro.
Cum gladio & fustibus

Et armatis militibus
Inuasit te Guinemarus
Nulli dulcis sed amarus;
Cui nihil abstuleras
In quem nihil peccaueras.
In die qua te tradidit
Et te & ipsum prodidit
Quum cito Clerus audiit.
Tantum malum infremuit
Et plebs & Ordo genuit.
Ruit illuc & rapit
Corpus & secum detulit,
Multasque fudit lacrymas,
Dum celebrat exequias
Translatum in Ecclesia
Stans rectus ad altaria,
Abbatibus & Episcopis
Hunc sustentant reuestiti,
Induunt eum infula
Pallioque & tunica.
Stola collo imponitur,
Et Candela accenditur
Nec deest tibi baculus
Sed applicatur manibus.
Tunc Decanus Pontificum
Iubet & rogat populum
Vt erent omnes Dominum
Pro anima Pontificis,

*Ne mergatur in inferis.
Sed lateatur cum superis,
Et ut Deo dent hostiam
Qua purget eius animam.
Tunc omnes Deo supplicans
Cum lachrymis & rogant.
Tenent Candelam singuli
Pontifices, presbyteri,
Tyrannum excommunicant,
Et viventem mortificant.*

*Omnemque cæsum militum
Qui dederunt auxilium.
Post hoc defunctum efferunt.
Et honestè sepeliunt,
Eiusque ante tumulum
Commendant Deo spiritum.
In requie sit anima
Nunc & per cuncta secula.
Amen Amen fiat ita,
Dicat omnis Ecclesia.*

Fulconi succedit Heriuæus Hucbaldi Comitis ex Sorore nepos & Caroli Simplicis Cancellarius, vir quoque in Palatinis scholis educatus, & e Palatio ad sedem Remensem annitente Rege promotus: eius eximias laudes prædicat Flodoardus l. 4. c. 11. *Sequitur*, inquit, *in Pontificatu Remensi Dominus Heriuæus ex Aula quoque Regis ad Episcopatum assumptus, vir genere nobilis, nepos videlicet ex sorore Hucbaldi Comitis, qui iuuenis quidem ad hunc prouectus est honorem exequentibus & rite celebrantibus eius ordinationem Riculfo Sueffionum Episcopo, Dodilone Siluanectensi; cæterisque Diæcesanis consensum præbentibus & Decretum huius ordinationis corroborantibus. Qui mox huic adeo gradui se se exhibere studuit habilem, bonis omnibus præbens amabilem, ipsis etiam senibus imitabilem, benignus amator existens pauperum, largus solator, multumque misericors recreator lugentium miserorum, Ecclesiasticis apprimè contemnens eruditus ac psalmodia præcipuus, & huius exercitatione limatus, animo vultuque incundus, suavis atque mitissimus omnique bonitate conspicuus, Pater cleri ac totius Populi pius Patronus, tardus ad irascendum & velox ad miserandum, amator Ecclesiarum Dei & fortissimus ouilis sibi commissi cum Dei virtute defensor.*

Statim autem postquam adeptus est ille Archiepiscopatum, interfectores Fulconis solenniter diris deuouet, & sacris arcet. Cuius deuotionis exemplar ex codice MS. Nicolai Camuzati Canonici Trecentis legitur in 2. Tomo Annal. Francorum. Estque eiusmodi.

Anno 900. Dominicæ incarnationis pridie non. Iul. Primo scilicet die quando ordinatus est Heriuæus in Archiepiscopatu Remensi Episcopus, lecta est excommunicatio hæc quæ sequitur in Ecclesia S. Mariæ Remis presentibus Episcopis infra scriptis. Hæriuæus nomine non merito Remorum Archiepiscopus, Riculfo Sueffionum Episcopus, Heidolo Nouiomagensium Ep. Dodilo Cameraacensium Ep. Herimandus Morinensium Ep. Otgarius Ambianensium Episcopus, Honoratus Beluacensium Episcop. Mancio Catalaunensium Episc. Rodulfus Laudunensium Ep. Offridus Siluanectensium Ep. Angeltamnus Meldensium Ep. Notum sit omnibus vbique sanctæ Dei Ecclesiæ fidelibus tam Clericis quàm Laicis, quod Nos & Commissa nobis omnis Ecclesia nimia perturbatur tristitia pro inaudita re post persecutionem temporis Apostolorum eorumque successorum de occisione nimirum Patris & Pastoris nostri Fulconis ab impiis impiè perpetrata, qui pro Regni vtilitate & totius S. Ecclesiæ statu pro viribus die noctuque desudans, ac seipsum in defensione omnium Ecclesiarum, in hoc Regno consistentium muro protectionis opponens. Res enim earum à Balduino Comite filio Balduini ac Iudith contra omnem legem & diuinam & humanam peruebantur. Ideo ab ipsius Balduini hominibus Winemaro, Euueterardo & Ratfrido cæterisque eorum complicitibus interfectus crudelissimè occubuit. De eius morte totius Ecclesiæ ordo atq; professio meritò contristatur & lamenta compassionis ex intimis cordium suspiriis emittit. Quia igitur tale scelus nostris temporibus perpetrare non timuerunt, quod antea nisi forte à Paganis in Ecclesia non est actum, in nomine Domini & virtute sancti Spiritus, nec non autoritate Episcopis per B. Petrum Principem Apostolorum diuinitus conlata ipsos à S. Matris Ecclesiæ gremio segregamus, ac perpetuæ maledictionis anathemate eos condemnamus, ut eorum aliquando per hominem non fiat recuperatio, nec vlla inter Christianos conuersatio. Sintque maledicti in Ciuitate maledicti in agro. Maledictum horreum eorum & maledictæ Reliquiæ eorum. Maledictus fructus ventris eorum & fructus terræ illorum, armenta bouum suorum & greges ouium suarum. Maledicti, sint ingredientes & egredientes, sintque in domo maledicti in agro profugi.

Intestina in secessum fundant sicut perfidus & infelix Arrius. Veniantque super illos omnes illæ maledictiones, quas Dominus per Moysen in populum diuinæ legis præuaricatorem se esse intentauit, sintque Anathema maranatha & pereant in secundo aduentu Domini, insuper quidquid maledictionis sacri Canonis & Apostolicorum virorum Decreta decernunt super homicidis & sacrilegis. Nam illos sacrilegorum nomine notamus, qui in hunc Christum Domini manum mittere ausi sunt. Omne super illos ac perpetuum interitum per iustissimam diuinæ animaduersionis sententiam congeratur. Nullus ergo eis Christianus vel Aue dicat. Nullus Presbyter Missas aliquando celebrare, nec si confirmati fuerint confessiones eorum recipere vel sacro-sanctam communionem eis nisi respuerint, etiam in ipso sine vitæ suæ præsumat vnquam dare, sed sepultura a fini sepeliantur, & in sterquilinum super faciem terræ sint, vel sint in exemplum opprobrii & maledictionis presentibus generationibus & futuris. Et sicut hæ lucernæ de nostris proiectæ manibus hodie extinguuntur, sic eorum lucerna in æternum extinguatur.

Scola Turonensis.

Post mortem Fulconis Remigius Antissiodorensis, quem è scholis Palatinis ad Scholarum Remensium institutionem ab eo euocatum fuisse diximus, Lutetiam regressus est, ibique vt ante Litterarum professionem resumpsit, vbi inter alios Discipulos habuit Odonem, dictum postea Cluniacensem Abbatem, annos natum circiter 20. qui cum in scholis Turonensibus Grammaticæ præceptis sufficienter imbutus fuisset, ad maiores se contulit, & in Philosophia Remigij auditor fuit. De eo sic habet Ioannes Monachus Cluniacensis Odonis discipulus. *Decimo nono ætatis suæ anno apud B. Martinum Turonis est tonsus, ibique Grammaticæ Laribus est instructus: deinde apud Parisium dialectica Musicaque à Remigio doctissimo viro est instructus. Et alio loco. His diebus Parisium adiit, ibique Dialecticam S. Augustini Deodato filio suo missam perlegit, Marcionem in liberalibus artibus frequenter lectitauit. anno vero 911. ad Bernonem se contulit annos natus 30. cum quo per 15. annos conuersatus, anno tandem 926. factus est Abbas Cluniacensis.*

Ex hoc autem loco intelligimus Scholas B. Martini Turonensis ab Alcuino institutas non omnino adhuc contabuisse hisce temporibus: in quibus ante fuerat quoque educatus Willebertus Turonensis, sacri Palatii presbyter factus sub Carolo Caluo, postea Catalaunensis Episcopus: nam interrogatus ab Hincmaro Remensi, à quo consecratus est an. 868. vnde oriundus esset, & vbi educatus, respondit se natione Turonum in Scholis Turonensibus fuisse institutum liberalibus disciplinis. Extat Instrumentum vetus ad calcem tom. 2. Conciliorum Sirmondi de promotione Willeberti, in quo hæc verba leguntur. *In presentia veniens interrogatus est vnde esset. Isque respondit, pago Turonis oriundus. Iterum interrogatus, cuius conditionis esset. Et ille peccatis quidem obnoxius, sed Dei gratiâ natus liber. Item vbi didicisti? item ipse, IN SCHOLA TURONICA LIBERALIBUS DISCIPLINIS erudiendus traditus sum. Item cuius es ordinis, vel cuius es ordinatus? Item ipse presentis Patris mei Domini Herardi per singulos gradus vsque ad Diaconum sum ordinatus, postea autem ab eodem patre meo Herardo litteris ad Herpoinum datis Presbyterij onus suscepi. Sed qualescunque tandem fuerint scholæ istæ, certum est ex his sicut ex cæterarum Urbium scholis tanquam e minoribus & priuatis, ad Parisienses vt ad maiores & celebriores conuenire solitos fuisse, quicumque altiores disciplinas haurire vellent.*

Eodem anno 5. Kal. Nouemb. obiit Alfredus ille magnus Anglorum Rex, Oxoniensis Academix fundator, postquam regnauit an. 29. mensibus 6. Eodemque Vverefridus Anglus, cuius operâ præfatus Princeps in eiusdem Academix institutione vsus fuerat. Alfredo successit Edwardus I. eius filius & ipse litterarum quoque parens. Quippe initio huiusce seculi Cantabrigiensem Academiam instituisse dicitur, vel secundum nonnullos instaurasse: in cuius mentionem quoniam incidimus, non erit forsan ingratum lectoribus accipere, quod de huiusce Academix fundatione scribunt nonnulli Authores Angli: quorum aliqui eam Parisiensi & Oxoniensi longè vetustiore faciunt.

Dissertatio de Aude.

Sicigitur aliqui scribunt, arthurum Britannix Regem in constitutionibus an. 581. meminisse Scholæ Cantabrigiensis, quasi iam ante institutæ, eamque

voluisse conseruari: atque in hanc rem diploma Londini edidisse: At id alij ^{ma Can-} ^{tabrigienſe} ^{inſtitutio-} ^{ne.} vel ex hoc falſitatis arguunt, quod nec Arthurus vnquam Britanniae Rex fuerit, nec ſi fuit, vnquam Londinum occuparit. Alij communiter ſcribunt praedictae ſcholae inſtitutionem deberi Sigiberto ſeu Seberto Orientalium Anglorum Regi circa an. 630. idque probant ex Reſcripto Honorij I. quem illic aliquando ſtudiuiſſe ferunt. Porro vtriuſque opinionis fundamenta ex Reſcriptis Regum & Bullis Pontificum deſumuntur, quae in Historiola quadam veruſta Cantabrigienſis Academiae leguntur. Sic ergo edicit Arthurus.

Arthurus Regali à Deo fulcus dignitate Omnibus ſuis ſalutem. Quia Omnipotens Deus per miſericordiam clementiae abſque vilo antecedente merito ſcepta Regis mihi largitus eſt, libenter ei ex eo quod dedit, retribuo. Idcirco eius gratia eruditus pro amore caeleſtis patriae remedioque animarum Antecellorum meorum Britanniae Regum, pro augmentatione inſuper Reipub. Regni mei Britanniae ac profeſſu ſpirituali Scholarium in lege Domini iugitet Cantabrigiae ſtudentium, conſilio & aſſenſu omnium & ſingulorum Pontificum & Principum iſtius Regni & licentia ſedis Apoſtolicae ſtatu praefenti ſcripto & firmiter decernio, vt Ciuitas Scholarium praedicta, vbi haecenus ſplendorem ſcientiae & lumen doctrinae gratia fauente Conditoris mei praedeceſſores acceperunt, à publicis veſtigialibus & operibus oneroſis abſoluatur, vt in quietudine Doctores inibi & ſcholares valeant Doctrinae ſtudio inhaerere, ſicut glorioſus Rex Britanniae Lucius decreuit Chriſtianitatem amplectens praedicatione Doctorum Cantabrigiae. Quamobrem ſint Scholares atque Doctores Cantabrigiae manentes in tranquillitate perpetua tuti, priuilegiis muniti Regalibus cum ſuis rebus & familiaribus ab omnibus ſecularibus, nec non à Regalibus tributis maioribus ſeu minoribus. Datum anno ab incarnat. Dom. 531. 7. die Aprilis in Ciuitate Londinienſi.

Refert ergo ſi diis placet, Arthurus originem & foundationem Scholae Cantabrigienſis ad Lucium I. Angliae Regem, quem aiunt omnium Regum primum Chriſtianam fidem fuiſſe amplexum circa an. Chriſti 180. priuilegiaque illi Scholae conſeſſiſſe, quam iam etiam ante ſupponit inſtitutam, nondum verò Priuilegiis Regiis donatam. Quis tales ferat fabulas? ſed quis riſum tenat, cum videret Vniuerſitatis, Graduum Doctoralium, Cancellarij & Reſtoris in Bulla Honorij I. fieri mentionem, plurimorumque Antecellorum qui iam ante priuilegiis eam ſuis decorauerant? Bulla eſt cuiusmodi.

Honorius Epifcopus ſeruus ſeruorum Dei dilectis filiis Doctoribus & Scholaribus in Vniuerſitate Cantabrigiae ſtudentibus ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Dilectiſſimi in Chriſto filij, non abſque labore & plurima turbatione didicimus, quomodo multitudine nefanda Paganorum VNIVERSITAS VESTRA olim celeberrima vehementer affligitur, quorum prauitate nonnulli propriae ſalutis immemores Luporum faucibus & vulpinâ facie libertates & priuilegia quae vobis & praedeceſſoribus veſtris in eadem Vniuerſitate ſtudentibus gratioſe indulſit ſedes Apoſtolica, moliantur eneruare. Ita quod plures Eccleſiarum Praepoſiti abſque rationis iure minus iuſte in vos iurisdictionem indebitam & inſolitam uſurpantes, quanquam non conſueuerunt haecenus, ad VNIVERSITATEM VESTRAM ~~recedunt, materiae perturbationis & diſcordiae ſeminantes; non correctio-~~ nis, emendationis aut reformationis ibidem officia exercentes contra inhibitionem ſedis Apoſtolicae. Volentes igitur vt tenemur iuſtitia ſuadente paci & tranquillitati Vniuerſitatis veſtrae paterna ſollicitudine prouidere: vbi clementiam ſaluatoris poculum doctrinae ſalutaris ſcientiae hauſimus tunc agentes in minoribus Praedeceſſorum noſtrorum Rom. Eccleſiae Pontificum Eleutherij, Fabiani Simplicij, Felicis, & Bonifacij veſtigij debite inhaerentes autoritate omnipotentis Dei diſtrictè inhihemus ſub poena excommunicationis quam veniens in contrarium ipſo facto incurrat, nequis Archiepiſcopus, Epifcopus, Archidiaconus, aut eorum Officiales, ſeu Viſitatores Generales aut ſpeciales à ſede Apoſtolica deputati, audeat in aliquem veſtrum ſuſpenſionis, vel excommunicationis ſeu interdicti ſententias inſerre, aut vos ſeu familiares veſtros moleſtare praefumat, ſed Cancellarius cum Reſtoribus de conſilio Saniorum & Seniorum veſtrae Vniuerſitatis ſecundum ſtatuta veſtra corrigere & emendare ſtudeat, Chari-

"tate semper media, secundum quod magis expedire videritis. Si quis vero subdi-
 "torum nostrorum statutis vestris contraire præsumperit aut contempserit, obser-
 "uare eum Ecclesiastica sententia percussis: quam scilicet sententiam rationabi-
 "liter latam tam à Diocesano Episcopo, quàm ab aliis inconcussam vsque ad con-
 "dignam cum humilitate & pœnitentia satisfactionem præcipimus obseruari. De-
 "creuimus etiam quod nulli omnino hominum liceat hanc paginam nostræ con-
 "cessionis, voluntatis, exemptionis & libertatis infringere, vel ei aliquatenus con-
 "traire. Si quis vero hoc attentare præsumperit, indignationem omnipotentis Dei
 "se nouerit incursum. Scriptum Apud S. Petrum anno ab Incarnatione Verbi
 "424. 20. die mensis Feb.

"Referunt quoque Bullam Sergij Pontificis natione Syri, patria Antiocheni,
 cuius tempore Rex Saxonum seu Anglorum post multa bella strenuissimè ge-
 sta ad fidem Christi conuersus Romam profectus fuisse legitur, atque à Sergio
 baptizatus, appellatusque fuisse Petrus, & in albis vestibus quas in Baptis-
 mo suscepit, infirmitate præoccupatus ad cœlestia Regna migrasse.

"SERGIUS EPISCOPVS SERVVS SERVORVM DEI DILECTIS FILIIS DOCTORIBVS
 "ET SCHOLARIBVS VNIVERSITATIS Cantabrigiæ in Anglia studentibus, salutem
 "& Apostolicam benedictionem. Quoniam fama bonæ opinionis in doctrina fi-
 "dei Orthodoxæ vestra VNIVERSITATIS vbique terrarum diffunditur, & exper-
 "ti sumus, vt vobis gratiam faciamus, inducimur iustitia suadente. Eapropter
 "dilecti in Domino filij, vestris piis & honestis iustisque postulationibus an-
 "nuentes, paci & tranquillitati Vniuersitatis vestrae almæ, vbi odor deuo-
 "tionis cum labore sanctitatis adesse solebat, sollicitè volentes providere, præsen-
 "tium autoritate decreuimus, vt nulli Archiepiscopo seu Episcopo alijve Eccle-
 "siasticæ personæ, vel seculari liceat Vniuersitatem vestram, aut aliquem vestrum
 "suspendere seu excommunicare, vel quolibet sub interdicto ponere absque sum-
 "mi Pontificis assensu, vel eius mandato speciali. Prohibemus insuper ne quis pri-
 "uilegia vobis à sede Apostolica graciosè concessa vel indulta auctu temerario
 "infringere seu restringere præsumat, vel attentet. Nulli igitur hominum om-
 "nino liceat hanc paginam nostræ concessionis & exemptionis infringere, vel ei
 "quouis modo contraire. Si quis autem hoc attentare præsumperit &c. Scripta
 "Romæ in Ecclesia Lateranenii an. ab Incarnatione. 689. 3. die mensis Maij.

Proferunt insuper Bullas Martini V. an. 1410 & Eugenij IV. an. 1433. datas,
 in quibus prædictorum Pontificum Honorij, Sergij & aliorum, atque etiam pri-
 uilegiorum ab iis concessorum fit mentio. Insuper proferunt nescio quod di-
 ploma vetustum Cadwaldi Regi Britonum an. 685. in quo aiunt legi hæc verba
*Notifico vobis me concessisse ALMÉRICO RECTORI SCHOLARIVM Cantabrigiæ & sin-
 gulis suis successoribus legitimè ordinatis libertates, iura, consuetudines & privilegia
 super omnes Scholares moram ibi facientes.* In eodem diplomate sæpe reperuntur
 verba RECTORIS & SCHOLARIVM cuiuscumque Facultatis.

Licet autem hæc omnia supposititia esse constet, adeo tamen vetusta placent,
 vt plurimi etiam celeberrimi Authores, vera esse cupientes quæ de illa Acade-
 mia referuntur, eidem Antiquitati suffragentur. Polydorus Virgilius lib. 5. Hi-
 storix Anglicanæ de eius institutione his verbis agit, postquam de Oxoniensi
 Academia verba fecit. *Certat nominis celebritate cum hac Oxoniensi Gymnasio Aca-
 demia, quæ Cantabrigiæ apprime floret, quæ tamen se Discipulorum numero ac Cœnobio-
 rum magnificentia minus vincit, bonarum tamen Artium vbertate nequaquam impar est.
 Quid quod ut vera Integritatis mater gloriatur se nunquam alumnos habuisse, qui de
 Religione malè sensissent? At verò antè quitate longè præstat. Ab hac enim Academia
 Cantabrigiæ posita vsque ad initium Gymnasij Oxoniensis interfuere anni 265. Nam hoc
 Oxonij Aluredus post annum quam regnare cœperat circit. r 23. qui fuit humana salu-
 tis 895. Illam verò Sigibertus Cantabrigiæ viciniter annum salutis eiusdem 630. col-
 locauit. Verum si Commentariis credimus Authorū incerti, antiquior est tam Oppidi quàm
 Gymnasij origo. Ferunt enim positum fuisse olim oppidum nomine Chergrantium ad ra-
 dices vicini Monticuli quem vocant Wythyll: eoque adrendi causa Rege Gurguntio Bel-
 lini filio Bartholomæum quemdam hominem Cantabrum peruenisse; & illum deinde duxisse
 uxorem Chambridgiam Regis filiam, condidisseque oppidum ex uxoris nomine Can-*

tabrigiam dictum, atque in eo primum docuisse. Hæc Polydorus. Hunc verò Cantabrum illius Regionis Regem aliqui constituunt anno ante Christum natum 375.

Nec abnuic Ioannes Rossus Waruicensis, Academix Oxoniensis Magister & Alumnus, qui obiit an. 1491. is enim licet Academix Cantabrigiensis instauratorem agnoscat Eduardum I. Alfredi filium; faceret tamen longè ante fuisse institutam. Sic ergo ille in lib. de Regibus ex Thoma Radburno apud Thwynum. *Edwardus dictus Senior circa annum Domini 900. Patri suo Alwedo hereditariè in Regnum successit. Qui quamuis in litteratura erat Patri inæqualis, potentia tamen erat maior. Proficientes etiam in Scholis adamauit, & ad dignitates Ecclesiasticas secundum merita sua moribus & vita sublimauit. Præterea ad Clerimoniam augmentandam, sicut Pater suus Oxoniam, sic ipse ab antiquo cum cæteris STUDII GENERALIBUS suspensam, desolatam & destructam Cantabrigiam iterum ad primam gloriam erexit, nec non ibi AVLAS STUDENTIVM, & Doctorum magistrorumque Cathedras & sedilia, ut dilectissimus Cleri nutritor, amator & defensor suis sumptibus erigi & fabricari præcepit. Ab Oxonia namque Vniuersitate quam Pater suus Nobilis Rex erexerat, MAGISTROS ARTIVM, quas liberales vocamus, pariterque in sacra Theologia Doctores aduocauit, ibique ad legendum formaliter & docendum inuitauit. Hæc Thomas Radburne in Chronica sua: sed plenius hæc vidi Wyntoniam in Abbatia de Hyda in quadam antiqua tabula, cuius copiam inde habui & habeo. In dicta Abbatia Ambo Reges prædicti Alwredus & Eduardus sunt consepulti.*

Nicolaus Harspheldius eiusdem Academix Cantabrigiensis instaurationem eidem Eduardo Regi tribuit, & cum Rosso consentit. *Vt legibus, inquit, in hunc modum saluberrimè promulgandis prudentem sese Principem præstitit, ita & litterarum studiis fouendis promouendisque Reipub. Christiana maxime profuit. Nam Cantabrigiensem Academiam à Dacis paulò ante una cum oppido flammis absumptam, ad pristinam gloriam restituit. AVLAS enim ut vocant STUDIORVM iterum erexit, Doctorum Magistrorumque Cathedras atque sedes reposuit, & nonnullos qui Liberales Artes ac Theologiam profitebantur Oxonia, utrefert Ioannes Rossus, euocari curauit. Nec vetera solum Decessorum suorum priuilegia Academia Cantabrigensi facta rectè conseruauit, sed & noua ipse concessit.*

Abrahamus Thwynus scriptor quoque Anglus prima huiusce Academix initia tribuit Ioffrido Normano circa annum Christi 1100. erectionem vero Ioanni XXI. Papæ. Pitæus ex Remingrono ait non ante Christi an. 1277. sub Eduardo I. post conquestum Angliæ ex schola Cantabrigiensis veteri factam fuisse sedis Apostolicæ autoritate Vniuersitatem ad imitationem Academix Oxoniensis, De qua etiam hæc cecinit Ioannes Lelandus hoc Epigrammate.

*Olim Granta fuit titulis vrbs inclita multis
Vicino à fluuij nomine nomen habens.
Saxones hanc belli deturbauere procellis,
Sed noua pro veteri non procul inde sita est.
Quam Felix Monachus Siegeberris iussa secutus
Artibus illustram reddidit atque scholis.
Hæc ego perquirens gentis monumenta Britanna,
Afferri intandem GRANTA DISERTA tuam.*

Hæc de Cantabrigiensis, Academia, quam licet non existimem ita veterem esse, vt prædicant, neque priuilegiis illis Regiis & Pontificiis decoratam quæ retulimus, quæque supposititia esse nemo non videt, propterea quod multa in iis continentur posterioris ætatis, credibile tamen est ibi Scholas institutas olim fuisse, nec adeo infrequentes aut incelebres extitisse.

Eodem anno obit Ratisbonæ Arnulfus Imperator & in æde S. Emmerani Marcyris à suis sepelitur. Epitaphium eius tumulo inscriptum indicat seu verè seu falso Dionysij Reliquias Ratisbonam ab eo translatas; illudque extat in Choro Monasterij S. Emmerani.

*Hæc Arnulfus humo est Cæsar Romanus humatus:
Quem Gallis Regem, Boy habuere Ducem.
Hic adem Emmerane tuam defendit & auxit:
Prædia sunt testes, splendidus atque liber.*

Ad nostram cineres Dionysi transtulit urbem

Finibus è Gallis, quos pia furta tulit.

Postquam nonagentos Titan compleuerat annos,

Cæsar persoluit debita iura necis.

Eius morte sæuissima tempestas armorum tranquillitatem Christianam conturbat. Italia ob diffensiones ciuiles direptionibus patet. Germanici Proceres filium eius Ludouicum vix septennem Regem nuncupant, eique Tutores dant Ottonem Saxonie Regulum & Hattonem Archiepiscopum Moguntinum.

901. Anno 901. Benedictus IV. Patria Romanus Pontificatum maximum obtinet. At eo sedente nihil videmus gestum quod sit memoria dignum. Eodem anno vel sequente obit Leo Philosophus Imperator Constantinopolitanus, cuius Suidas laudat illustre responsum ad quendam Eunuchum, qui Philosophorum honoraria tribui volebat militibus, quibus nempe plus egere dicebat Remp. quam litterarum professoribus, *Vtinam*, inquit Leo, *mei Imperij doctoribus contingat, ut quæ sunt militum potius in doctores & litterarum professores conferantur.* Ei successit filius Constantinus VII. Hæres paterni in litteras & viros doctos amoris: nam Philophiam, quæ pæne in obliuionem venerat, constitutis professoribus excitauit, teste Zonara. Obitum suæ coniugis richmis & omnis generis versibus defleuit. Illo ergo regnante, in Academia Constantinopolitana, quâ Bardas instaurarat, vt dictū est, Simeon Bulgarorum Rex à puero non solum Demosthenis Rhetoricam, sed Aristotelis Dialëcticam discit teste Luitprando. *Vno verbo Constantinus Artes liberales pæne emortuas refocillauit, inuitatis ad eas excolendas, premio què ingenijs pollerent.*

903. Anno 903. Franco Leodiensis Episcopus, quem in Palatinis scholis regnante Ludouico Balbo institutum fuisse supra diximus, moritur, cui succedit Stephanus Salinensis Comitis filius, vir quoque litteratus & in iisdem scholis edoctus. De quo sic habet Sigebertus, *Francone Leodiensium Episcopo mortuo Stephanus Episcopus subrogatur, vir sanctitate & scientia clarus, qui vitam & passionem S. Lamberti Martyris apud Hermanum Archiepiscopum urbanus edidit, cantum quoque nocturnum de eodem Martyre, de S. Trinitate & inuentione Stephani Protomartyris composuit.* Author Chronici Belgici Magni eum vocat Doctorem Sacrum & excellentem Poetam. Obiit an. 920. 14. Kal. Iunij.

904. Anno 904. ad supremum Ecclesie Pontificatum promouetur Leo VI. Ardeatynus, & post mensem Christophorus Patria Romanus sedis Apostolicæ inuasor, Leonisque à quo educatus fuerat, impius repulsor, sed ipse malè partum Pontificatum septimo mense amittit à Sergio III. deiectus & in Monasterium reclusus.

Quo tempore florebant adhuc Ratbodus Traiectensis Archiepiscopus, Mannonis Palatini Professoris quondam Discipulus, & Robertus Metensis Episcopus, vir quoque scientia præclarus: cui Stephanus Leodiensis Capitularem librum emendandum misit.

905. Ad annum 905. Regino insignis Historicus Abbas Prumiensis electus in Dicecesi Treuirensi Chronica sua perduxit, vir inquit Trithemius, in diuinis Scripturis eruditissimus & in secularibus litteris nobiliter doctus *inter Doctores Germaniæ & Galliæ suo tempore facte obtinuit principatum, Ratbodo Treuirensi amicitia coniunctissimus fuit, eiusque iussu librum edidit seu tractatum de Disciplinis Ecclesiasticis & Religione Christiana in 900. fermè Capitula per rubricas luculenter distinctum, qui extare dicitur in membranis Viennæ in Bibliotheca Imperatoris. Notas quoque & commentariola edidisse dicitur in Martianum Capellam. Ab Abbatia per æmulos deiectus est, Richariumque successorem habuit, qui & Episcopus Leodiensis fuit.*

906. Circa annum 906. obiit Manno Catalaunensis Episcopus. Surlus Cabillonensem Episcopum ait fuisse, vocem Gallicam *Challons*, male forsan interpretatus, nam ab iis qui Episcoporum Cabillonensium Catalogum contexuerunt, omittitur, & inter Catalaunenses reponitur. Verum vt vt sit, Mannonis quondam Rectoris Academie Parisiensis & Philosophiæ professoris cum Ratbodo Traiectensi discipulus fuit. De quo amplius dicitur in Catalogo virorum illustrium.

Hisc temporibus Francia deplorandum in modum à Normanis diripiebarur, nec Carolus re & nomine Simplex iis obniti aut resistere saragebat: ita abiecti erat pectoris, vnde venit omnibus in contemptum adeo, vt Hungaris ex alia parte in Galliam irrumpentibus, ab eo omnes Regni Proceres prope defecerint, maluerintque pacem qualemcunque cum illis & cum Normanis pro se quisque pacisci, quàm certis discriminibus vitam ignauo Rege duce exponere. Vnus Heriuazus Archipræsul Remensis cum mille quingentis militibus ad Ecclesie defensionem accurrit teste Flodoardo l. 4. c. 14. *Hungaris quoque, inquit, Regnum Lothariense deprædantibus dum Carolus Proceres Francorum in auxilium sibi contra gentem ipsam conuocaret, solus hic præsul ex omnibus Regni huius Primatibus cum suis tantum in defensionem Ecclesia Dei Regi occurrit habens armatos secum mille quingentos.*

His quoque temporibus deploranda erat bonorum Ecclesiasticorum dispensatio & deprædatio ab hominibus Laicis, quibus ea Reges plus æquo liberales attribuebant: imo ea quoque ipsi sibi retinebant, vt legitur in Annalibus Bertinianis. *Anno 867. Ludonicus Abbas Monasterij S. Dionysij & nepos Caroli Imperatoris ex filia maiore natu Rotrude s. idus Ian. obit, & Carolus Rex Abbatiam ipsius monasterij sibi rezinuit. Causas Monasterij & conlorationem per Prapostium & Decanum atque Thesaurarium; Militia quoque curam per Maiorem Domus sue commendatione geri disponens.*

Nempe isti Abbates vxorati Monachis Decanos præficiabant; qui Monasterium regerent, dum interim ipsi bona reditusque possidebant. Idem scribit Continuator Aimoini. l. 5. c. 41. de Abbatibus San-Germano-Pratensibus *Defuncto Ebo-lo, inquit, Abbate, Robertus Princeps cupiditate magis ductus, quam cura animarum sollicitus Abbatiam S. Germani accepit seque Abbatem post supradictum Hugonem Abbatem vocari fecit. Itaque defuncto Hucboldo qui post Ebo-lum in regimine successerat; idem Robertus Comes, vt dictum est, Abbatis nomen assumpsit; statuens Decanos qui curam haberent Monachorum. Quorum primus nomine Remigius extitit, quo obeunte Abbo suceffit, ipsoque decedente Gosmarus Archidiauy decaniam habuit.*

An. 907. Alaricus Magnus Britannie minoris Dux, qui Normanos tandiu repulerat & debellarat, diem extremum obiit: cui successerunt Iudicæ & Colledochus filij, à paterna virtute prorsus degeneres. Quamobrem Normani duce Rollone Britanniam validis defensoribus carentem inuadunt. Nanneticam præsertim Plagam deprædantur: & imbelles Duces trans mare in Angliam fugant. Nec contenti vastasse Britanniam, Andegauum, Cenomanumque aliasque Francici Regni vrbes interiores diripiunt, & Carnutum vsque perueniunt.

Anno vero 908. cum Rollo Carnotensem urbem obsideret, & ciues prope ad deditionem compulisset, ostensa e muris B. Virginis interula seu camisia, quam aiunt ibi seruari, subito quasi fulmine ictus ab obsidione recessit, manumque expertus diuini numinis de religione Christiana amplectenda iam serio cogitauit, nec se tam victum à Roberto Duce Odonis quondam Regis Fratrem, quàm à B. Virgine Carnuti Dominam prostratum existimauit. Vnde mitior deinceps factus à rapinis & cædibus abstinuit, & in locis quæ occupauerat, aliquandiu se continuit, donec tandem Ægidia Caroli Regis filia in vxorem ducta Neustriam pro dote accepit. Ad cuius rei promotionem & executionem non parum contulit operæ & curæ Heriuazus Archipræsul Remensis teste Flodoardo l. 4. c. 14. *de Normanorum mitigatione atque conuersione valde laborauit, donec tandem post bellum, quod Robertus Comes contra eos Carnotenus gessit, fidem Christi suscipere receperunt, concessis sibi maritimis quibusdam pagis cum Rothomagensi quam pæne deleuerant, vrbe & aliis eidem subiectis.*

Anno 910. Fundatum est à Vvilielmo Aquitanorum duce Monasterium Cluniacense in Burgundia Diocesis Matisconensis ad Graonam fluuium, quem locum hæreditario iure ab Anana Vvarini Comitis Coniuge obtinuerat. Primum autem ibi Abbatem & Rectorem Monachorum constituit Bernonem Balmæ & Gigniaci Abbatem. Sic enim ille in litteris foundationis. *Præcipimus siquidem vt maxime illis (Monachis) sit hæc nostra donatio ad perpetuum refugium, qui pauperes de seculo egressi nihil secum præter bonam voluntatem attulerint; vt nostrum supplementum*

907.

908.

910.

fit abundantia illorum, sint ipsi Monachi cum omnibus præscriptis rebus sub potestate & dominatione Bernonis Abbatis, qui quandiu vixerit secundum suum scire & posse eis regulariter præsideat. Post discessum vero eius habeant iidem Monachi potestatem & licentiam quemcunque sui Ordinis secundum placitum Dei atque regulam S. Benedicti promulgatam eligere maluerint Abbatem atque Rectorem.

Circa eadē tēpora Odo S. Martini Turonensis Canonicus, Remigij Antissiodorensis in Scholis Parisiensibus quondam auditor ad Bernonem se contulit, & cum eo ad mortem vsque commoratus est: cui deinde successor electus in Abbatiz Cluniacensis regimine an. 926. vt infra dicitur.

911. Anno 911. Ludouicus Imperator annos natus 22. fato communi defungitur, in coque Caroli M. stirps mascula deficit, & ad Extraneos deinceps transit Imperium. Itaque à Proceribus Germaniæ Conradus Franconiæ Dux, Conradi ab Adalberto occisi filius Imperator designatur, reclamantibus frustra nonnullis & Carolum Nostrum ad Aquilas vocandum existimantibus, vt verum & legitimum hæredem. Imperat Conradus Septennium, non sine bello: quippe illi æmulum suscitant Henricum Saxoniz Ducem, cui moriens Imperij transmisit insignia. Henricus iste Auceps dictus, quod dum auiculas captaret, ei oblatum est imperium. Tunc autem Berengarius Italiam obtinebat.

912. Anno 912. Pacem init Carolus cum Rollone Normanorū duce, ea lege vt fidem Christianā suscipiat: quæ vt firma sit & stabilis in posterum, Ægidiam seu Gislam filiam ei despōdet Neustriamque in dotē assignat. Prius verò eum in mysteriis institui fidei curat per Vitronem Archiepiscopū Rothomagensē, admittēte ad opus tam Sanctum Heriuæo Remensi teste Flod. l. 4. c. 14. qui ad *Petitionem Vvitionis*, inquit, *tunc Rothomagensis Episcopi collecta ex diuersis autoritatibus SS. Patrum 23. Capitula qualiter ipsi Normani tractari deberent, eidem Archiepiscopo delegauit. Insuper etiam Romanum Pontificem super eiusmodi negotio consulere studuit.* Non potuit tamen Vvito absoluere quod inceperat, quippe morte præuentus: sed eius successor Franco Rollonem aquis Iustralibus Baptisini intinxit, fideique ab eo professionem suscepit, aut anno eodem, aut certe an. 913. Robertus vero Parisiorum Comes nomen ei suum indidit vt Patrimus. Rem sic narrat Vvilielmus Brito I. VIII. Philippiados.

*Tempore quo Simplex in Scepbris Carlus agebat,
Normanos Patriam Noruegia misit in istam
Grandibus euectos duce sub Rollonione,
Qui paganus erat, vir prudens, strenuus armis
Christicola populi sitiens haurire cruorem.
Hic cum multorum saturasset cædibus enses,
Vicos inuicta vi depopularus & vrbes
Pestiferum extendens in plurima Regna furoram,
Demum Carnoti cum mænia frangere vellet,
Virgo Dei Genitrix, qua se dignata vocare est
Carnoti Dominam, tulit illi luminis vsum,
Vincibilemque dedit populo qui diligit ipsam.
Vt sic ulterius aliquanto tempore cæcus
Luce mereretur Christum interiore videre,
Qui fugiens victus maiori parte suorum
Amisâ factus humilis, tum denique Christo
Credidit & meruit vitali fonte renasci.
Proinde sua gaudens illum Rex Carlus honorat
Coniugio Natæ, cum qua Normania pacis
Fœdere sub firmo datur illi nomine Doris.
Iam tamen ipse suis illam acquisuerat armis.
Inuida cui partus optatos Iuno negauit,
Exortem prolis faciens excedere vitâ.
Rollo tamen iungens aliam sub lege iugali,
Vivibus inuictis patriam totaliter illam,
Et sua post illum tenuit successio tota.
Donec post annos virtus diuina trecentos
Illam restituit per prælia multa Philippo.*

*Quam tenes & tenuis longumque tenebit in æuum.
 Quæ prius antiquum cum Neustria nomen haberet,
 Post à Normanis habuit Normania nomen,
 Quo gaudent Patrj memores idioma esse,
 In quo Nort Boreas. Homo Mansuat, inde vocatus
 Normanus Prisca meminit Patriaque Tribusque.*

Ex quo autem fidem suscepere Normani, mirum dictu est, quàm sine deinde animis mutati, quàmque præsertim Rollo tractabilis fuerit: qui ut qualicumque ratione Deo pro tot malis genti Christianæ illatis satisfacere, per 7. dies quibus in albis fuit, variis muneribus Ecclesiam decorauit. Rem sic narrat Robertus de Monte in suis ad Sigibertum Accessionibus. Anno, inquit, *Dominicæ Incarnationis 912. benedicto fonte in nomine S. Trinitatis Rollo à Francone Archiepiscopo Rothomagensi baptizatus: quem Robertus Dux Francorum à fonte excipiens ei suum nomen imposuit. Rollo autem postquam baptizatus est, per 7. dies quibus in Albis mansit, Deum & S. Ecclesiam deuotè d. variis muneribus honorauit. Nam prima die dedit terram per maximam S. Mariæ Rothomagi Ecclesie. 2. S. Mariæ Baiocensi Ecclesie. 3. S. Mariæ Ebroicensi Ecclesie. 4. S. Michaelis Archangeli Ecclesia in periculo maris supra montem posita. 5. S. Petri & S. Audoeni in suburbio Rothomagi Ecclesia. 6. S. Petri & S. Richardi Gemmeticensis Ecclesia. 7. Brenneual cum omnibus appendiciis S. Dionysio dedit. Octauo die expiationis eius vestimentis ceremonialibus exutus urbis capis acquisitione terram metiri, Comitibusque suis & cæteris fidelibus largiri. Videntes autem Pagani Ducem suum Christianum esse, relictis idolis Christi nomen suscipiunt, ac vnanimes ad baptismum conuolant, & exinde gens Normannorum Christo credens fidei subacta est.*

Idem author commemorat Monasteria 38. quæ isti ad fidem conuersi aut fundarunt aut instaurarunt, Gemmeticense, Fiscanum, S. Audoeni & S. Michaëlis in monte Tumba, S. Vvandregefilii, Bernaium, S. Taurini, Villariense, Becense, Cerasiense, S. Trinitatis & Sancti Stephani Cadomensis, Viticense, S. Trinitatis, siue S. Catharinæ & S. Amandi Rothomagensis, S. Leufredi, Conchense, Lirense, Cormeliense, Pracellense, S. Vigoris Baiocensis, Sagiense, Troarnense, Almeniscarum, S. Petri siue S. Mariæ Diuensis, S. Petri Lexouiensis, Vltioris-portus, S. Victoris Caletensis, S. Saluatoris Ebroicensis, Grestennense, S. Seueri Constantiensis, Exaquienense, S. Saluatoris Constantiensis, Fontanetum, Monteburgense, Ebroicense, Lonleicense: quæ quidem omnia ab iisdem Normanis aut fundata aut instaurata sunt ab anno 912. vsque ad an. 1150. quo tempore florebat Robertus de Monte. Itaque Deo ita disponente nulla natio videtur fuisse magis addicta Religioni Christianæ, quàm illa quæ tam acriter eam tot annos vexarat & oppresserat.

Atque ut tota illa gens facilius ad Christum conuerteretur, dubium non est, quin liberos suos Lutetiam ad studia bonarum artium & ad puriorem Religionis fontem miserit ab ipso fluxu in habitationis Neustriacæ initio: præsertim verò Rothomagenses & alij viciniore. Idque non obscure Chronologites scribit Malleacensis, cum ait Normanos Latinum Sermonem discere cœpisse. Sic enim ille ad an. 937. *Tempore illo Rollo defuncto, filius eius Vvilielmus loco eius presuit, à pueritia baptizatus. Omnisque multitudo quæ iuxta Franciam habitabat, fidem Christi suscepit & gentilem linguam omittens Latino Sermone assue facta est.*

Tunc autem credibile est factam fuisse in Vniuersitate Parisiensi Nationum diuisionem quadrimembrem. Nam ut in synopsi ad primum seculum diximus, in Vniuersitate Parisiensi Nationes 47
 Vniuersitas videtur fuisse primum diuisa in duas Nationes, Gallicanam scilicet & Anglicanam, quod quidem vel ex vnica finium & ditionis illarum dimensione conuicere licet. Quippe ditiones habent nullis finibus limitatas.

Anglicana quidem totum Septentrionem quàm longè lateque patet, sibi subiectum habet. Gallicana cæteras mundi partes complectitur. At Normania & Piccardia exiguis finibus continentur. Vnde porro tam iniqua illa diuisio facta fuisset, si simul & eodem tempore omnium facta fuisset? Præterea Oxoniensis Academia quæ ab Alfredo ut dictum est, erecta fuit & instituta circa an. Christi 890. ad instar Nostræ Parisiensis in duas similiter Nationes diuisa est, Borealem scilicet & Australem, & vtrique suus Procurator assignatus.

Igitur ita mihi videtur esse de hoc negotio statuendum, fuisse scilicet toto primo

seculo duas tantum in Vniuersitate Nationes, Gallicanam & Anglicanam: postquam vero Normani Neustriam pacatè inhabitare cœperunt & Christianam fidem amplecti, cum nullibi legatur fuisse quondam in Neustria scholas, in quibus possent institui & literis erudiri pueri, missos fuisse Lutetiam ad studia litterarum: & ne iis probro esset atque iniuriæ, quod Gens illa Galliam, maximè verò Lutetiam sæpe depopulata esset, adeo vt inter Litanias cantari soletet A FVRORE NORMANORVM LIBERA NOS DOMINE, concessum fuisse ex eadem Gente Procuratorem, qui eorum custos & protector esset, Normanicamque Nationem Vniuersitati additam: quæ vt fieret Quadrimembris, Picardicam eodem quoque tempore adiectam: atque ita sine detrimento Nationis Anglicanæ, Gallicanam quæ antea partes illas suæ ditioni subiectas habebat, vltro duabus illis Nationibus adiectitiis concessisse.

Vnde & hic ordo inter illas talis tum institutus fuisse videtur, vt Gallicana, quia in fundo suo sita erat Vniuersitas, ordine si non dignitate, prior esset: quemadmodum in aliis Vniuersitatibus antiquis obseruatum est: Picardica, quia Regnicola & antiquæ Ditionis Francicæ, secundum locum obtineret. Normanica licet alienigenarum hominum, quia eidem Franciæ subiecta, tertium. postremum denique Anglicana, quia omnino erat extranea: ad quem quidem locum molestè tulit olim illa se fuisse reiectam, quia se scholæ primam fundatricem putabat: esto enim Gallicanæ cedere deberet, non tamen adiectitiis illis cedere debuisse. Verum ea demum præcessio æqua visa est citra damnum præiudiciumque dignitatis omnium quatuor, quæ sorores dictæ & pares omnes dignitate fuerunt iudicatæ.

Quod autem istis temporibus adiectæ sint Nationes istæ duæ, præter allatas rationes, hæc maximè conuincit, quod aut fuerint omnes 4. ab initio in Vniuersitate necesse sit: cui rei obstat iniqua finium diuisio: vt dictum est: aut isto certè tempore. Etenim cum per 300. annos Normani aut Angli è Normanis oriundi Normaniam tenuerint ad vsque scilicet extrema fere Philippi Augusti tempora & toto illo tempore intermedio continua propè bella cum Francis gesserint, non viderur quandonam accessio ista fieri potuerit opportunius, quàm quo tempore ex duabus Gentibus, Francica & Normanica, vna quodammodo facta est, quoque ad fidei veritatem accipiendam opus erat lumine scientiarum: quod quidem in Neustria tunc neutiquam, sed Lutetiæ tantum plenissimè & commodissimè collucebat; & vnde edocti nonnullas postea apud se Scholas instituerunt. Factam enim fuisse, quandiu Franci cum Normanis bella gesserunt, aut postquam Normani Angliam subiecerunt, quis credat? scilicet passuri fuissent Reges nostri in vrbe sua primaria institui duas Nationes numerosissimas & sæpe inimicissimas! Fuisse vero factam post annum 1215. quo Philippus Augustus Normaniam recuperauit, nemo qui Academix serinia lustrauerit, contestabitur: cū certum sit ante ea tempora Vniuersitatem habuisse Rectorem & Procuratores Nationū, vt ex historia constabit. Adde quod si post an. 1215. fuisset accessio illa facta, non subest ratio, quamobrem soli Normani Nationem vnã constituissent, cum Gallicana tam multas gentes, Anglicana quoque tam multas complecterentur. Postremo quia cum plurimi etiam Academici viri floruerint & scripserint iis temporibus, nemo tamen illius nouæ accessionis meminit.

*Aureliacensis
Carnobri
fundatio.*

Anno 913. Anastasius III. Romanus Papatum obtinuit seditque duobus annis & duobus mensibus satis laudabiliter. Et hocce tempore fundatum est Carnobium Aureliacense Claromontensis, nunc San-Floracensis Diocesis à Geraldo magnæ sanctitatis & primariæ nobilitatis viro. Qui regnante Caluonatus nimirum an. 856. mundo cui diu militauerat, substraxit omnia bona sua & Monachis addixit an. 914. condito testamento quod tale est.

„ Mundi termino appropinquante, ruinis crescentibus iam certa signa manifestantur, quia his aduenientibus verè mundus arguetur. Et si aliquid de rebus nostris locis Sanctorum conferimus, Retributorem nobis esse omnium Deum confidimus, qui dicit date Eleemosynam. Ob hoc igitur Ego Geraldus considerans
„ casum fragilitatis humanæ & pertimescens vltimum trementem diem iudicij,
„ propterea cedo ad loca sanctorum & eorum seruitium & in substantia pauperum
„ & parentibus meis atque fidelibus, hoc est imprimis ad locum pro Deo & S.

Petri condonatum habeo qui vocatur Aurilhacus Monasterium, hoc est quod à die præfenti ipsi Monachi possident, & medietatem de ipsa Curte ipsum Castellum cum Baccalaria Dominicaria & duos Mansos in Grandimonte & in Fabricas Manso. i. Vbi stabilis visus fuit manere, Rainaldus teneat dum viuit, post obitum illius Ordini Aurilhaco remaneat. Mediam Curtem æqualiter diuidant Rainaldus, & Monachi, & post obitum illius omnia ad Aurilhacum succedant. Decatucerias curte medietatem, ad ipsum locum supra nominatum dono & medietatem Rainaldo nepoti meo dono dum viuit, postea ad Aurilhacum remaneat. Villam meam ad illos Ermos Monachi habeant. Curtogillo Rainaldus habeat dum viuit: postea ad Aurilhacum remaneat. Glaurgo Ecclesiam Monachi possideant. Curtem meam Roacina Rainaldus dum viuit teneat, post obitum illius ad Aurilhacum remaneat. De hoc quod in Goliaco visus sum habere, Monachi medietatem, Rainaldus medietatem dum viuit, post obitum illius ad Aurilhacum remaneat. Borefia dono Amalfredo filio Galamon dum viuit, post obitum illius ad Aurilhacum remaneat. Quantum namque ad ipsas causas supra nominatas aspicit aut aspiciere videtur, quæsitum vel ad inquirendum cum ipsis mancipiis ibidē manentibus & eorum consanguineis de foris his causis iam dictis degentibus, & cum omnibus pertinentijs & appendicijs & adiacentijs eorum, & ad integrum dono & S. Petri & S. Clementis & eorum seruientibus dono ad iure proprium habendi, tenendi & vsufructuarium recipiendi, ea ratione vt dum viuo possideam, & post obitum nostrum Rainaldus nepos meus habeat potestatem de hoc supra nominato Monasterio ad Abbates mittendi, tollendi sicut causas Monachorum inquirendi ante Reges & Comites & eorum vicarios siue in diuersis plagis Monachorum & eorum familijs tuitione tenendi. Et accessio ista à me facta omnique tempore firma ac stabilis permaneat cum omni firmitate & manibus hominum roborata, stipulatione quoque annexa. Facta cessio ne ista in mense Septembrio sub die Iouis an. 17. quod Carolus Rex sumpsit Imperium. Et signatum Geraldus qui donatione ista scribere vel affirmare rogauit. Sig. Fataldi, Sig. Vigoni. Sig. Vicarni. S. Bladino. S. Tugiranni.

Huicce Cœnobio primus Abbas præfectus est Aldegarius, Adalgarius seu Adalbertus antea Monachus Vabrensis, Geraldus Fundatoris consanguineus, qui ad Carolum Simplicem pro obtinenda prædictæ foundationis confirmatione missus facile obtinuit. Hunc excepit Ioannes i. nobilis quoque prosapia & Geraldus affinis, atque Ioanni X. Papæ charissimus, à quo priuilegia habuit. Isti successit Odo Cluniacensis: Odoni Arnulfus: Arnulfo Adiardus, quo Abbate Gerbertus Aquitanus Cœnobio Aureliacensi nomen dedisse videtur.

Cæterum hæc Domus fuit ab initio litterarum professione commendabilis: ibique magna nominis fama docuisse perhibentur Arnulfus successor Odonis, Adiardus, Gerardus de S. Sere, qui & Abbas fuit, Gerberti Magister, Raimundus de Lauaur ipsius Gerberti Magister præcipuus, ad quem extat eiusdem Epistola 91. Eiusdem scholæ meminit Ioannes Sarisberiensis Ep. 60. vbi Luxouiensium quoque Monachorum meminit, qui cum Auriliacensibus de litterarum laude decertabant. *Domini siquidem Luxouenses Patres, inquit, non modo eloquentium, sed eloquentia quodammodo suus, nam cum Aureliacensibus, qui multarum rerum peritiam & usum habent, æquentur in plurimis, in eo facillimè antecedunt, quod hic nascuntur & fiunt eloquentes.* Itaque temporibus Ioannis Sarisberiensis nempe circa an. 1160. florebat adhuc schola Aureliacensis: non tamen in ea extraneos crediderim institutos fuisse, sed eos tantum qui sacræ militiæ sese addixissent.

Anno 914. aut 915. Anastasio Pontifici Romano suffectus est post biduum Landus Sabinensis nulla re in Pontificatu gesta commendabilis: quo post sex menses e viuis sublato, non Cleri nec populi suffragiis, sed Alberti Marchionis & Theodoræ socrus opibus & autoritate substituitur Ioannes decimus dictus, Rauentatum Archiepiscopus: filius is erat Sergij olim Pontificis, vt scribunt nonnulli. 13. annos sedit, meliusque gessit quam perperit Pontificatum. Saracenos Italiam vastantes expulit, Normanisque ad fidem conuertendis cum Heriuazo Remensi studiose incubuit. Demum à Guidonis Comitis militibus strangulatus est.

Anno 917. obiit Ratbodus Frisus Traiectensis Archiepiscopus, Mannonis olim in schola Palatina Lutetiana regnantibus Caluo & Balbo Discipulus. Ille ex Re-

917. *gio sanguine oriundus Atauum maternum habuit Ratbodum Regem Frisæ, auunculum Guntherum Archiepiscopum Coloniensem: apud quem primoribus litteris institutus est: at eo de sede sua deiecto missus Lutetiam sub Mannone Philosopho plurimum profecit: demum reuersus in Patriam Arnulfo Imperatore volente & quodammodo iubente factus est Episcopus Traiectensis. Obiit autem apud Trentam, seu vt alij scribunt, apud Dauentriam, vbi frequentius habitabat, 3. Kal. Decemb. an. 917. Sibique tale Epitaphium condidit.*

*Esuries te Christe Deus, sis atque videndi
Iam modo carnales me vetat esse dapes.
Da mihi te vesci, te potum haurire salutis,
Vnicus ignote tu cibus esto vis.
Et quem longa fames errantem ambesit in orbe,
Hunc satia vultu, Patris imago, tuo.*

Item B. Martini inuocatione peccatorum remissionem à Deo precatur.

*Sis pius oro mihi Martine habitator olympi,
Solamen misero, sis pius oro mihi.
Porrige quaeso manum ne me trahat ecce profundum
Portus naufragium, porrige quaeso manum.
Imminet umbra necis, nunc nunc mihi proximus adsis:
Res nimium tristis imminet umbræ necis.
Eripe me tenebris & diris subtrahere flammis
Dilector lucis eripe me tenebris.*

*Me quoque redde Polo, Regnum quo permanci Agno,
Qui fruieris cælo me quoque redde Folo.*

Extat & aliud Epitaphium in M S. quo ita Deum alloquitur.

*O Deus omnipotens, cuius pietate redemptus
Subsistit mundus, qua generatus homo,
Respice me miserum peccati mole grauatum,
Et nimio pressum pondere, Christe, lena.
Ereptumque gregis dira de sorte Ministri
Iudicis inter oues tempore siste tuas.*

De eo vero sic insuper Trithemius in lib. de Viris Illustribus ac Scriptoribus Ecclesiasticis. Ratbodus 14. *Episcopus Traiectensis natione Teutonicus, virum Diuinis Scripturis valde eruditus & secularium litterarum non ignarus, ingenio subtilis, eloquio clarus, vita & conuersatione sanctissimus, multis & viuis & mortuis miraculis coruscavit. Hunc in omnibus litteris humanitatis Nanno Philosophus doctissimus instruxerat, qui aduocatus in Palatio Regis Caroli Grossi fuit, & postea monasterium ingressus, tandem Episcopus consecratus Ecclesiam Traiectensem in graui persecutione Danorum 17. annis strenuè gubernauit. Scripsit autem nonnulla preclara opuscula de quibus ista feruntur. Laudes S. Martini lib. 1. Laudes S. Bonifacii Episcopi lib. 1. De S. Amelberga lib. 1. Homiliarum & Sermonum lib. 1. de S. Willibrodo Flores. Integrum quoque de S. Martini Translatione Officium & varios cantus in honorem Sanctorum. Obiit sub Ludouico filio Arnulphi Imper. an. 917. Indiçt. 5. 3. Kal. Decemb. Episcopatus sui an. 18. sepultus apud Dauentriam vbi residere antea consueuerat. Errat Trithemius cum ait obiisse sub Ludouico filio Arnulphi: nam Ludouicus iam ante obierat, nim. an. 911. vt ante dictum est.*

919. *Anno 919. Normani, seu ij qui Duce Rollone Neustriam occupauerant, seu alij de nouo aduenientes Aremoricam regionem omnino depopulantur nemine repugnante aut eis resistente: tam calamitosa erat rerum Francicarum facies illistemporibus, tantaque abiectio animorum. Huius rei meminit Flodoardus in Chronico. Normani, inquit, omnem Britanniam in Cornu Gallia, in ora scilicet maritima sitam depopulantur, proterunt atque delent abductis, venditis caterisque cunctis eiectis Britonibus. Biennio verò post Robertus Comes illis hanc quoque partem, quam vastauerant cum Nannerico pago illis habitandam concedit, dum fidem Christianam amplectantur, teste eodem Flodoardo. Robertus Comes Normanos qui Ligerim fluum occupauerant, per quinque menses obsedit, acce-*

ptisque ab eis obsidibus Britanniam ipsas quam vastauerant, cum Nannetico pago concessit, quique fidem Christi ceperant suscipere. Tunc quoque Hungari Italiam partemque Franciæ, quæ Lotharingia dicebatur, deprædabantur; unde eos ægrè Carolus repulit.

Verum ecce grauius malum: bellum Ciuile quocunque extraneo peius & vehementius exardet. Plurimi Proceres indignati, quod Rex nimis pusillanimis hostibus infensissimis Neustriam ad habitandum concessisset: neque hoc modò, sed Aborigines ex auitis fundis expelli permisisset, Haganonem Ministrum Regni primarium & talium forte suaforem ex Aula & à Regni administratione arceri postulant. Rex à subditis negat se posse cogi: nec Haganonem dimittit. Ergo illi palam ab eo deficiunt & Robertum Parisiensem Comitem Odonis quondam Regis fratrem rei Franciæ præficiunt. Vnum Rex habet per fugium ad Heriuæum Remensem Archiepiscopum, cuius opibus diu sustentatur, donec tandem placantur animi Procerum & pax restituitur. Quà de re sic Flodoardus in Chronico. Anno 920. *pæne omnes Franciæ Comites Regem suum Carolum ad urbem SueSSIONem, quia Haganonem Consiliarium suum; quem de mediocribus potentem fecerat, dimittere nolebat, reliquerunt. Heriuæus autem Remorum Archiepiscopus accipiens Regem, cum omnes eum deseruissent, duxit eum ad hospitia sua in villa que dicitur Garcastria. In crastinum uero uenerunt Crusniacum Remensis Episcopij willam, ibique manserunt donec Remis uenirent: sicque deduxit eum per 7. fere menses, usquequo illi suos Principes eumque suo restitueret Regno Idem scribit lib. 4. historiæ Remensis c. 15. Pontificemque istum ab eximia laudat pietate, fortitudine & fidelitate.*

At pax illa diu non stetit: etenim biennio post, nempe an. 922. iidem Magnates ab eo omnino defecerunt. Prætextus defectionis fuit, adempta Abbatia Cellensis Rothildi auunculi & fratris Hugonis filij Roberti, Præfecti Palatio & Ducis Franciæ per Regem Odonem fratrem suum facti. Ergo Robertus cum filio Hugone Magno, Rodulpho Genere, qui postea Rex coronatus est, Bosone superioris Burgundiæ Rege & Heriberto Genere Veromanduorum Comite odio Haganonis coniurat aduersus Simplicem cogitque Lauduno fugere trans Mosam. Coniurati Robertum in Regem inungunt per Heriuæum Remensem vltima die Iunij. Rem sic narrat Flodoardus l. 4. Histor. Rem. c. 17. *Excrescente denique discordia inter Regem Carolum & Robertum cum pæne cuncti Regni proceres ad constituendum Regem Robertum apud S. Remigium congregati essent; idem Archiepiscopus languore depressus uitâ decessit, tertia die scilicet postquam Robertus Rex factus fuerat; quarto uero die antequam vigesimum secundum sui Episcopatus expleret annum. Contigit autem ut ipsa die sui decessus plures qui aduenerant Episcopi Remensem ingrederentur urbem, quique funus ipsius dignis exequiis celebrantes cum maximo suorum, sed & exterorum luctu decenti tradidère sepulture.*

Hæriæo substituitur Sculfus tunc eiusdem Ecclesiæ Archidiaconus, Remigij Antissiodorensis olim Discipulus, quem Robertus ut ante sæpe, sic deinde fidelem sibi semper partibusque suis addictissimum expertus est. De eo sic quoque Flodoardus c. 18. *Succesit huic Præsuli Sculfus, qui tunc urbis huius ministerio fungebatur Archidiaconatus, vir tam Ecclesiasticis quam secularibus disciplinis sufficienter instructus; quique apud Remigium Antissiodorensis Magistrum in liberalibus Studium dederat Artibus. Quo per consensum & iussione Roberti Regis ab Abbone SueSSIONico ceterisque Remensis prouinciæ Præsulibus ordinato Episcopo delati sunt Odo frater quondam Heriuæi Archiepiscopi, & Heriuæus nepos ipsius apud eundem Præsulem, quod fidelitatem quam ei promiserant, minimè seruarent. Quæ de re quia noluerunt ad reddendam venire rationem coram eodem Pontifice, vel singulari certamine cum accusatoribus decernere, sublatis sibi Ecclesiæ possessionibus, quas plures ex hoc retinebant Episcopo, per Heribertum Comitem deducti sunt ad Robertum Regem & sub custodia usque ad mortem Regis Roberti, Odo quidem penes eundem Heribertum; Heriuæus uero Parisius detenti sunt.*

Interim Carolus comparatis auxiliis Flandrorum, Lotharingorum & Germanorum redit in Franciam & Robertum insperato aduentu sub vrbe SueSSIONica tunc morantem adoritur an. sequenti nim. 923. die Dominica post horam sextam. Ibi pugnatum, ut de Regno par erat: Altera pars sub Simplice quasi dū-

ce carens, sibi quisque Dux adhortator est, nec alterius imperium expectat. Altera sub Roberto recentem Regiam maiestatem à se illi collatam, Franciæ decus & fortitudinem contra Germanos quibus iura dedisset, præ oculis habet. Sed hic tandem euentus pugnae fuit. Robertus dum ante signa pugnat plus memor Regij nominis recenter parti quàm vitæ, circumuentus & multis lanceis perfoffus occidit, victoriamque nihilominus moriens suis relinquit. Carolus florentissimâ exercitus sui amissâ parte ad Mosam refugit, & Normanorum auxilia, qui maximam Galliæ partem inuadentes deuastarant, improbo desperatoque consilio, inquit Tillius, prouocat: quo factò subditorum animos vehementer exacerbabat. Vnde nec Heribertum Comitem, nec Sculfum Archiepiscopum aliòve Regni Primate, quos multis Legationibus precatur vt ad se reuertantur, permouere potest. Imo Sculfus coactò Episcoporum Concilio eos qui in acie Sueffionensi contra Robertum pugnauerant, ad publicam pœnitentiam adigit: vt legitur in Capitulis veteris membranæ S. Remigij Remensis.

924. Heribertus verò Comes Simplicem spe rerum componendarum illestat & reuocat in Franciam; reuertum, apud Peronam in custodia retinet an. 924. coactòque Procerum Regni Consilio cogit sceptro cedere. Hinc ergo Rodolphus Burgundiæ Rex, Roberti Gener, à Simplicem in Baptismo susceptus in Regem inungitur apud Sam-Medardum Sueffionensem: & paulò post Emma Coniux, Roberti filia à Sculfo Remis in Reginam consecratur. Superstes quoque fuit Roberto Patri Hugo filius, dictus ob res præclare gestas, Magnus, Franciæ Dux, Parisiorum Comes, Hugonis Capeti Pater, de quo infra.

925. Anno 925. Sculfus Remensis moritur non sine suspitione propinati veneni: eique substituitur Hugo filius Heriberti Veromanduorum Comitis, puer quinquennis, ex consilio Episcoporum. Rem sic narrat Flodoardus l. 4. histor. Remens. c. 20. vbi notat quoque se, quia electioni eiusmodi non interfuisset, nec deinde præbuisse assensum, beneficio suo ab Heriberto fuisse spoliatum. Nec mora, inquit, post obitum ipsius Heriberti Comes Remis venit aduocans Abbonem Episcopum Sueffionicum & Bouonem Caralaunicum. Quibus sibi iunctis tractans super electione Rectoris huius Remensis Ecclesiæ tam Clericos quam Laicos ad voluntatem suam intendere fecit. Sequentes igitur eius consilium, ne forte per extraneas personas Episcopatus diuideretur, eligunt filium ipsius nomine Hugonem admodum paruulum, qui nec adhuc quinquennij tempus expleisset. Qua re patrata ad Regem properant eius autoritatis impetranda gratia. Rodolphus igitur Rex hac electione comperta præfatorum Episcoporum consilio Remensem Episcopatum committit Heriberto æquitate censurâ disponendum atque regendum ab ipso, qui etiam Legatos Ecclesiæ cum Abbone præfule Romam mittere satagit, huius electionis decretum suum ferentes & assensum Papæ super ea petentes. Ioannes itaque Papa interueniente Abbone præfule petitioni eorum consensum præbens, Episcopium Remense Abboni Episcopo delegat, quæ sunt Episcopalis Ministerij ab ipso in eodem Episcopio tractanda ac finienda decernens. Heribertus itaque Comes potestate potitus Remensis Episcopij iniuste priuauit tam me quòd non interfueram præmissæ electioni suæ, quam nonnullos alios & Clericos & Laicos beneficii possessionum Ecclesiasticarum, quibus à præcedentibus Episcopis munerati videbamur obsecundationis gratiâ.

926. Annus 926. bellis Normanicis & Hungaricis variisque tumultibus & diffidiis turbatur, Carolo apud Castrum Theodorici sub arcta custodia retento & Rodolpho regnante. Eodem anno obit Berno primus Abbas Cluniacensis & Odonem ex nobili Francorum prosapia oriundum, S. Martini Turonensis olim Canonicum & Remigij Antissiodorensis in schola Parisiensi Discipulum successorem designat: de quo Odone sic habet Glaber Rodulfus l. 3. *Post Bernonem suscepit regiminis curam sapientissimus Abbas Odo, vir per omnia religiosissimus qui fuerat S. Martini Turonis Ecclesie Præpositus, moribus & conuersatione Sanctitatis valde ornatus. Hic enim in tantum huius instituti propagator extitit, vt a Beneuentana Prouincia, que habebantur in Italia & in Galliis vsque ad Oceanum mare potiora Monasteria, illius ditioni gratularentur esse subiecta.*

Hic vir admirabilis collapsam Monasticam Disciplinam incredibili labore & cura instaurauit. Cuius laudes in hac parte nemo melius dicendo complectitur quam Chronologistes Antissiodorensis. Hic Beatus Odo, *inquit*, miræ sanctitatis exitit & incomparabilis in Monastica vita feruoris ac pœne suo seculo singularis. Valde enim hoc tempore Monasticæ Religionis feruor in plerisque Galliarum locis tepuerat & rarus in aliquo Monastico habitu induto Mundi contemptus inueniebatur. Abbatix si quidem antiquiores, quæ in vrbibus Franciæ seu castris nobilioribus fuerant editæ à Religiosioris propositi tramite adeo exorbitauerant, vt pœne omnes qui in eis diuinis videbantur mancipati obsequiis, curis carnis ac suæ voluntatis studio & intentioni addicti essent. Vnde non immeritò rariores hoc tempore spiritales viri fuerunt, vt vix vel vnus magnæ famæ aut sanctitatis immensæ his diebus exitisse, referatur qui poni posset in lucem Gentium, vt salus esset his qui in extremis vitiorum finibus morabantur. Nam præter domnum Odonem religiosissimum Abbatem, qui hoc tempore floruit, cuiusque sanctitas & religio non mediocri fuisse certissimè comprobatur, vix aliquis enituit, qui fraternæ correptionis ardore repletur. Hic igitur B. vir ob suæ sanctitatis cumulum non solum Cluniacensis, sed & multorum in Regno Hesperiarum cœnobiorum effectus est Abbas egregius & disciplinæ regularis sagacissimus propagator. Ipsius enim industria & feruore Monachorum tepor versus est in ardorem & in fidei & religionis deuotionem venerandam. Valde quippe per eum & sub eo refluuit exsiccata Monachorum deuotio & S. Benedicti institutio laudabilis viguit plurimum in Cœnobiis & conualuit reparata. Cluniacensis denique Ecclesia tanta religione sub hoc sanctissimo Patre Odone in initio ac longè post floruit, vt meritò fonti aquæ viuæ comparari petuisset, quæ veræ Religionis puritate ad se venientes & inibi Deo deseruientes plenissimè ablueretur.

Huiusce viri pietatem maxima commendabat eruditio, vt testantur plurima eius opera. Extat in Bibliotheca Floriacensi, quam Abbatiam iussu Leonis Pontificis reformandam susceperat, sermo quem habuit in festo Translationis S. Benedicti ad Floriacenses Cœnobitas, cuius hoc initium est *Festius Beatissimi Benedicti Solennitas*.

Anno 927. obiit Rollo Dux Normanorum, vt multi scribunt, iacetque in Capella S. Romani apud Basilicam Rothomagensem cum hoc Epitaphio.

927.

*Dux Normanorum, cunctorum norma bonorum,
Rollo ferus, fortis, quem Gens Normannica meritis
Inuocat articulo, hoc iacet in tumulo.*

*Ipsi provideat tua sic clementia Christe,
Vt semper videat cum Cælibus Angelicis Tt.*

Fuit autem ille tam omnis Iustitiæ tenax, vt nemini ius reddere denegaret: itaque ad Rollonem protinus si quid iniuriæ inferretur, concurrebatur. Hinc fluxit Clamor ille Normannicus A ROY vel HARO. id. Ad Rollonem. Georgius Coluenerius in notis ad Chronicum Cameracense. *Rollo vel Rol precipuus Normannorum Ductor, qui tandem ad fidem Christi est conuersus & baptisatus an. 912. vt scribit Math. Westmonast. & Baronius tom. 10. qui deinceps ad finem vsque vite tantus fuit amator Iustitiæ, vt recordatione ipsius etiamnum hodie Normanni dum eis infertur iniuria, exclamare soleant HA ROL vel HA ROY quasi suspirantes & inuocantes eum ad faciendam eis iustitiam. Vide Menagium in Originibus ad vocem Haro.*

Anno 928. rursus res Franciæ turbantur ob similitatem, quæ inter Rodulfum Regem & Comitem Veromanduorum intercedebat, quæque tandem in apertum bellum erupit. Causa hæc fuit. Heribertus satis bene se de Rodulfo meritum putans, cui Regnum capto Carolo contulerat, agre tulit sibi denegatum ab eo Comitatum Laudunensem, filioque suo Odoni cui illum petierat prælatum Rogatium. Itaque liberiori primum cœpit Carolum habere in custodia, deinde cum eo colloqui, postremò eidem amicitias comparare, imprimisque Willielmum cognonine Longa-Spatam Rollonis filium Normannorum Ducem certo fœdere cum eo coniungere, teste Flodoardo. *Karolus*, inquit, cum Heriberto colloquium petit Normannorum ad Castellum quod Auga vocatur, ibique se filius Rob-

928.

lonis Karolo committit & amicitiam firmat cum Heriberto.

His auditis Rodulfus cum ingentibus copiis e Burgundia in Franciam irrupit, omnia vastans & diripiens. Heribertus infensissimas Normanorum vires opponit. Stat medius & sequester Hugo Magnus Parisiorum Comes Roberti in Sueffionensi prælio occisi filius, dissidentesque conciliat. Heribertus Carolum Remos deducit, indeque ad Pontificem legatos mittit affirmans eum iam plena libertate frui, quò fulmina cuitet a Pontifice intentata.

929. Anno 929. obit Ioannes Papa, eique substituitur Leo VI. Patria Romanus: quo post 7. menses diesque 15. defuncto succedit Stephanus VIII. Imperante Henrico in Occidente. Eodem anno Deroldus insignis Medicus Ambianensem Episcopatum adipiscitur post mortem Ogarij, qui plenus dierum decesserat, nempe Centenarius. Admittitur quoque ab Heriberto Veromanduorum Comite Odalricus Aquensis Episcopus à Sarracenis expulsus ad Ministerium Archiepiscopale obeundum in Ecclesia & Diocesi Remensi vice Hugonis filii adhuc impubertis: concessa ei præbenda & Abbatia S. Timothei, teste Flodoardo l. 4. c. 22. Vbi etiam ait Hugonem Parisiorum Comitem & Heribertum ad colloquium Henrici Imperatoris profectos, indeque ad Rodulfum, pacem inter eum & Carolum restituisse. *Hugo & Heribertus Comites ad colloquium proficiscuntur Henrici. Vnde reuersi pergunt obviam Rodulfo Regi rursusque Heribertus committit se illi redacto iterum sub custodia Carolo. At Rodulfus Rex Remis veniens ubi Carolus custodiebatur, pacem fecit cum illo, humilians se ante ipsius presentiam & reddens illi Attinacum siscum, muneribus quoque quibusdam Regiis eundem honorat.*

930. Anno 930. Rodulfus Rex Normanos Ligerianæ oræ Incolas, qui Aquitaniam de prædationibus suis infestabant, in agro Lemouicensi vno prælio omnes pœne deleuit, Aquitaniamque sibi subiecit. Hugonem Roberti filium & Heribertum hætenus amicissimos, tum vero animis disunctos propter Clientes seu Vassallos quosdam Hugonis ab Heriberto receptos reconciliauit. Carolus Simplex Peronæ obit. Sicque Rodulfus æmulo carens liberius res Francicas quàm ante administrat.

936. Anno 936. Rodulfus obit Antiffiodori sine prole mascula, eiusque Corpus Senonis in Ecclesia S. Columbae tumulatur. Ludouicus ultra-Marinus dictus Simplicis filius, qui à patre ad Alstanum Angliæ Regem cum Ogina Matre missus fuerat, vt vidit Procerum Francorum à se defectionem, ab Hugone Magno ad Paternam hereditatem ex Anglia reuocatur. Rem sic narrat Flodoardus *Hist. Rem. l. 4. c. 26 & in Chron. Hugo Comes trans mittit pro accersendo ad apicem Regni suscipiendum Ludouico Caroli filio, quem Rex Alstannus auunculus ipsius accepto prius iureiurando à Francorum legatis in Franciam cum quibusdam Episcopis & aliis fidelibus suis dirigit. Cui Hugo & ceteri Francorum Proceres obviam profecti mox nauem egresso in ipsis litoreis arenis apud Bononiam se se committunt, vt erat utrimque de pactum. Indeque ab ipsis Laudunum deductus ac Regali benedictione ditatus ungitur atque coronatur à domno Artoldo Archiepiscopo presentibus Regni Principibus cum Episcopis 20. & amplius. Princeps huiusce Legationis fuisse dicitur Willielmus Senonensis Archiepiscopus teste Chronico Antiffiodorensi.*

Eodem anno Henticus Imperator fato fungitur: ortoque inter filios de successorè dissidio, tandem Orthoni I. natu maiori Imperium delatum est & ille ab Hildeberto Archiepiscopo Moguntino Imperialia Paludamenta accipit & consecratur. Eodem quoque Britones à Normanis olim fugati, Alstani Regis Anglorum opibus adiuti reuertuntur, terras suas reperunt, & non sine plurimis cædibus victores tandem de inuasoribus euadunt.

937. An. 937. Ludouicus Rex Aulicorum nonnullorum & præsertim Artoldi Remensis Archiepiscopi insuffrationibus adductus Hugonem Magnum à quo reuocatus fuerat & in integrum restitutus, à se abalienat, Regemque agit ab eius *se procuratore separans*, inquit Flodoardus.

Vnde sibi cladem intentari suspicatus Hugo redit in amicitiam cum Heriberto Veromanduorum Comite, qui ambo iunctis copiis Castellum quoddam nomine Causostim super Maternam flauium ab Artoldo præfule constructum prodente quodam Vvicperto capiunt: & Regenbertum Artoldi partes tuentem

compre-

comprehendunt. Hinc Ciuile bellum exardet, fitque nimis diuturnum, dum Rex externas copias ad deprædandum Regnum conducit, Hungarorum auxilio vsus; de quorum immanitate Hugo abbas Flauiniacensis verba faciens ad hunc annum duo insignia miracula commemorat. Eo anno, *inquit*, cæli pars ardere visa & ab eadem parte Hungarorum persecutio insequuta est, qua villæ & agri depopulati, Domus Basilicæque conflagrata, captiuorum abducta multitudo. Nonnullas tamen Ecclesias ignibus applicitis succendere nequierunt. In Ecclesia S. Basoli cum quidam Hungarorum ascendere nitens arcum manu applicuisset, manus eius adhæsit lapidi, nec omnino quiuit auelli, donec cæteris saxum circa manum ipsam incidentibus partem ipsam lapidis in omnium admiratione perferte cogeretur Ethnicus. Quidam Presbyter captus ab eis & vinculis alligatus reuelatione Diuina est liberatus. Qui postquam Patriam domumque repetiit, reulit in eadem captiuitate fuisse Monachum quendam Hucbaldum nomine Orbacensis Cœnobij, quem multoties Ethnici trucidare voluerunt. Nudum ergo eum in medio positum sagittis appetere, nec saltem cutem valuerunt rumpere. Resiliebant ab eius corpore sagittæ, quasi adamante repulsæ, nec signum apparebat in cute. Gladio eum cum omni conanisi sunt percutere & nihilominus caro intemerata permansit. Hanc historiam ex Flodoardo sumpsit Hugo, quam ille refert in Chronico ad hunc annum & in Historia Remensi l. 2. c. 10. vbi ait Captiuos reuersos id testatos fuisse de Hucbaldo, & etiamnum suo tempore testari: Tunc enim illic florebat & in Ecclesia Remensi Canonicus erat.

Porro Artholdus Heribertum præfente Rege Sacris arcet. Caustim arcem recipit, & à Rege ius monetæ cudendæ, omnemque Comitatum remensem obtinet an. 940. sed paulo post à Comitibus Hugone & Heriberto capta vrbe fugatur.

Is erat annus 940. Hugo post annum à prima electione 15. reuocatur tunc Diaconus, paulo post à Guidone Episcopo Sueffione ordinatus presbyter, litteris sufficienter instructus à Guidone Antissiodorensi, apud quem pueritiæ annos trā. egerat, teste Flodoardo. Vt autem ei sedes Archiepiscopalis assereretur & confirmaretur, habita est Synodus 27. Martij an. 941. apud Sueffionas, in qua depositio Artholdi iusta, consecratio vero Hugonis legitima iudicata est. Huic Synodo Flodoardus iam à quinque mensibus in custodia libera ab Hugone detentus interesse cogitur, eique quia parum æquus esse putabatur, reconciliatur, vt narrat lib. 4. histor Rem. c. 23. *Contigit autem mihi inquit, Domina mea B. Genitricis intercedente vi ipsa die Conceptionis & Passionis Domini nostri I. C. absoluerer à custodia & die 3. scilicet 6. Kal. Aprilis, quâ Dominus à mortuis resurrexit, egressus ipse cum Prefato Electo nostro ad urbem Sueffionicam profectus sum. Vbi conuenientes Episcopi Diocesanos cum Principibus Hugone ac Heriberto tractarunt quid eis agendum esset super Episcopali huius Hugonis ordinatione, sicque decreuerunt petentibus quibusdam filiis Ecclesie Remensis tam Clericis quam Laicis cum ordinandum, asserentibus fautoribus ipsius, quod Artholdus nequaquam electus, sed per violentiam fuerit intramissus, seseque Episcopali abdicauerit ditione. Ibi ergo Hugo Princeps tunc me per manū accipiens huic Hugoni nepoti suo ad beneficiendam commisit; quique mihi Ecclesiam S. Maria dedit in Colridofitam, terram quoque quam Pater suus mihi abstulerat, reddidit & aliam in prædicta villa superadiecit. Hoc facto Episcopi qui synodo interfuerant, Remos adeunt & Hugonem in Ecclesia S. Remigij dignitate sublimant Archiepiscopali, inquit idem Author c. 29. Eodemque anno cum e conflictu vix euasisset Rex Ludouicus amissâ victoriâ, suaque omnia amisisset Artholdus, ipse lubens Coniuratis & victoribus se submitit præstito sacramento, pactaque pace ad S. Basolum illic deinceps securè habitaturus se contulit. id factum an. 941.*

Rebus ita compositis Coniurati Legatos Romam mittunt ad Stephanum IX. ab eoque Pallium Archiepiscopale Hugoni impetrant. At cum Legatis veniens an. 942. Damasus à Pontifice litteras tradit Principibus; vt Ludouicum Regem recipiant cumque eo pacem redintegrent sub interminatione censurarum Ecclesiasticarum, ni faciant. Actum est igitur de pace serio, quam non parum promouit Odo Cluniacensis, tunc Floracensis Abbatiz reformationi incumbens: quem hoc anno obiisse ferunt, sepultumque Turonis apud S. Martinum.

943. Anno 943. Artholdus relicto cœnobio ad Ludouicum venit, & ab eo non obstante pace & fœdere nuper inito copias impetrat ad recuperandum Archiepiscopatum, quem bono animo dimisisse videbatur: anceps fuit & varia armorum fortuna; sed tandem inter vtrumque Præsulem hisce legibus transigitur, ut Hugo Præsulatum, Artholdus Abbatias quas ad Regem profectus dimiserat, retineret, atque ad alium Episcopatum promoueretur; fratribus quoque & propinquis honores quos ex Episcopatu Remensi habuerant, redderentur. Id ita factum procurante Hugone Comite, qui & eo anno filiam Regis ex sancto lauacro suscepit, & à Rege Ducatum Franciæ totamque Burgundiam obtinuit. Eodem procurante Rex Arnulpho Flandriæ Comiti reconciliatur, qui Willielmum Normanorum Ducem ad Colloquium euocatum dolosè & impiè perimi iusserat: & ipse Richardo Willielmi filio licet de Concubina Britanna nato, ut ait Flodoardus, Ditionem Normaniæ asseruit & confirmauit. Eodem anno Heribertus Veromanduorum Comes obit, & apud S. Quintinum tumultatur.
944. Anno 944. iterum orta est inter Regem & Heriberti filios discordia propter quasdam vrbes Ditionis Veromandux à Proditoribus Regi deditas & ab eo re-rentas. Varioque euentu, sed certis deprædationibus hinc & inde pugnatum est. Notat verò Flodoardus ad hunc annum vehementem in agro Parisiensi ortam tempestatem Ædificia quædam in Monte Martyrum sita deiecisse. *Tempestat nimia facta est, inquit, in pago Parisiaco & turbo vehementissimus, quo parietes cuiusdam Domus antiquissime, qui validissimo constructi cemento in monte qui dicitur Martyrum diu persisterant immoti, funditus sunt euerfi. Feruntur autem Demones tunc ibi sub Equitum specie visi, qui Ecclesiam quandam, qua proxima stabat, destruentes, eius trabes parietibus memoratis incusserunt, ac sic eos subruerunt. Vineas quoque ipsius montis auulserunt & omnia sata vastauerunt.*
945. Item an. 945. Rex accito Normanorum exercitu Veromanduensem agrum vastat, Remos obsidet: at à Hugone Præsule acceptis obsidibus ab obsidione discedit. Hinc Rothomagum pergat euocatus à nonnullis quos sibi fideles esse putabat: Verum captus & detentus Hugoni Franciæ Duci toties rebeli traditur, ab eoque apud Theobaldum Carnotensium Comitem per annum sub custodia detinetur, donec Gerberga Regina Othonis Imperatoris soror Laudunum pro libertate Regis fratri tradidit, qui missa per Conradum Cisalpinæ Galliæ Regem validissimo exercitu Rebelles terruit quidem, non tamen ab inceptis statim auocare potuit.
- Plaga ignis.* Ad hunc annum notat Flodoardus in Chronico Ignis plagam Parisiis & in locis vicinis accidisse, quâ plures correpti conflagrarunt. *In pago, inquit, Parisiensi, nec non etiam per diuisos circumquaque pagos hominum diuersa membra ignis plagâ peruaduntur: quæque sensim exusta consumebantur, donec mors tandem finiret supplicia. Quorum quidam nonnulla sanctorum loca petentes euasere tormenta. Plures tamen Parisiis in Ecclesia S. Dei Genitricis Mariæ sanati sunt, adeo ut quotquot illò peruenire potuerint, asserantur ab hac parte saluati. Quos Hugo quoque Dux stipendiis aluit quotidianis. Horum dum Quidam uellent ad propria redire, extincto effervescent incendio, regressique ad Ecclesiam liberantur.*
946. Anno 946 Orho & Conradus cum pugnacissimis copiis Ludouico suppeditas ferunt, Remensem agrum depopulantur, Ciuitatem ipsam obsident: & Hugo Archipræsul post tertium obsidionis diem cernens se sustinendæ obsidioni & repugnando imparem esse, cum iis quos habebat, militibus ex vrbe egreditur. Reges verò Artholdum restituant. Erat illa sedes lapis offensionis; nec vnquam pro vlla re tantum, quantum pro Archiepiscopatu isto certatum est. Placuit tandem dissidium istud autoritate Ecclesiastica dirimere. Itaque Orho & Ludouicus vtriusque Præsulis rationes in Conuentu celebri audire & examinare constituerunt.
947. Placuit verò medium Nouembris an. 947. celebrandæ synodo indicare; & habita est Virduni præsidente Roberto Treuirensi Archiepiscopo. Ad eam vocatus Hugo venire recusauit: Interim synodus, dum alia frequentior celebratur, Episcopium Remense Artholdo regendum decernit: & ad Idus Ianuarias alium Conuentum indicit. Adfuit Hugo & Agapiti Papæ litteras exhibere

contentus Synodum ingredi noluit. At Synodus nulla litterarum Papæ habitatione, quia per æmulum Artholdi exhibebantur, Artholdo præfulatum confirmat & proclamationis litteras ad Papam mittit. Papa Marinum ad Othonem legat, mandatque & iubet frequentem haberi Synodum, & litem definiri.

Igitur an. 948. 7. idus Iunii in Palatio Regio Engulenheim dicto apud Ecclesiam B. Remigii celebratur Synodus frequentissima: cui interfunt Reges Otho & Ludouicus, Episcopi plurimi, Germanici & Gallicani. Ludouicus ibi primum exponit, quo pacto à Transmarinis regionibus per Legatos Hugonis Comitit cæterorumque Franciæ procerum ad recipiendum paternæ hæreditatis Regnum applaudentibus omnibus reuocatus fuisset; postea vero quoties ab eodem Hugone dolis appetitus, quoties bello fatigatus: postremo ne quid ab eo facinoris omitteretur, in custodia per annum detentus fuisset. Cæterum *de his omnibus malis quæ post Regni susceptionem passus fuerat, si quis obiiceret, quod sui facinoris causa eidem fuissent illata, inde se iuxta Synodale iudicium & Regis Othonis præceptionem purgare, vel certamine singulari defendere paratum se esse dixit.* Hæc Flodoardus. Deinde surgens Artholdus protulit litem quæ inter ipsum & Hugonem intercedebat, originem, tenorem seriemque retexit: & hanc Epistolam Marino legato porrexit, quæ legitur apud Flodoardum lib. 4. Histor. Remens. c. 35. quam ideo lubens hinc: Annalibus atrexo, quia ex ea tota rei valde memorabilis historia intelligitur. Talis ergo est.

948.

Sanctæ Romanæ & Apostolicæ sedis vicario domno Marino, Vniuersæque sanctæ Synodæ apud Engulenheim congregatæ, Artoldus, diuina propitiante clemētia, Remorum Episcopus. Domnus Agapitus Papa litteras nobis & cæteris coepiscopis nostræ diocæcesis direxit, in quibus præcepit, vt ad hoc vestræ sanctitatis Concilium conuenire studeremus, ita instructi de omnibus, vt rei veritas miseriarum nostræ sedis, quas patimur, coram sanctitate vestra manifesta fieri posset. Quocirca propalare prudentiæ vestræ commodum duximus, qualiter res exordium cæperit litem huius, quæ adhuc inter me & Hugonem miserrimè ventilatur. Defuncto siquidem Heriuazo Archiepiscopo, Seulfum, qui Archidiaconatus vrbs nostræ tunc officio fungebatur, ad præfulatum eisdem sedis elegimus. Qui Pontifex ordinatus, assumens zelum contra proximos prædecessoris sui cum eos per semet à loco depellere non valeret, consilio inuito cum quibusdam laicis, scilicet consiliariis suis amicitiam quæsiuit Heriberti Comitit, quam dato iureiurando per eosdem consiliarios obtinuit eo tenore, vt post obitum ipsius ad electionem Pontificis milites Ecclesiæ nullatenus aspirarent sine consilio ipsius Heriberti: idem vero Comes fratrem Heriuazi, præsulis & nepotes ipsius à participatione rerum Remensis Episcopi separaret. Quibus patratit, insimulati sunt iidem propinqui Heriuazi præsulis à consiliariis Seulfi Episcopi de infidelitate ipsius senioris sui, accersititio Heriberto Comite cum pluribus suis iubentur ad rationem reddendam coram ipsis venire. Et quia cõtra eos à quibus accusati fuerant singulari congregati certamine noluerunt, sublatis ab eis rebus, quas ex Episcopio possidebant, comprehensit sunt atque deducti per Heribertum Comitem ad Rotbertum regem, à quo etiã sub custodia sunt detenti vsque ad mortem ipsius Rotberti. Tertio demum sui Episcopus anno Seulfus Episcopus (vt plures asserunt) ab Heriberti familiaribus veneno potatus defungitur. Mox itaque Comes Heribertus urbem Remensem adiit, & Ecclesiæ milites, clericorum quoque quosdam de Rectoris electione ad suum consilium (ceu iuratum fuerat) intendere fecit. Cum quibus ad Rodulfum regem pergens in Burgundiam, obtinuit ab eo, vt sibi committeretur idem Episcopium, eo tenore, vt tam clericis, quàm laicis debitum honorem concederet & conseruaret, nec iniustitiam alicui faceret: sed ipsum Episcopium æquo iure gubernaret, donec talem clericum eidem Regi præsentaret, qui ad Episcopale ministerium exequendum ritè ordinari valeret. Qui Comes ad eandem urbem regressus res Episcopi (prout sibi placuit) fautoribus suis diuisit, cæteris abstulit, & absque vilo iudicio vel lege, quos voluit rebus expoliavit, vel ab vrbe propulit. Odalricum denique Aquensem Episcopum in eadem vrbe suscipiens, Episcopale inibi Ministerium celebrare præcepit. Sicque per annos sex, & eo

amplius idem Episcopium suo Dominio vendicauit, pro libitu proprio illud tra-
 ctans, & in sede Præfulis residens tam ipse, quàm coniux sua, donec septimo tan-
 dem anno, ortis inter ipsum & regem Rodulfum atque Hugonem Comitem qui-
 busdam simulatibus, Rodulfus rex cum Hugone & Bosone fratre suo, cæteris-
 que pluribus tam Episcopis, quàm Comitibus Remorum obsidet urbem, succen-
 sentibus sibi Episcopis, & conquerentibus aduersus eum, quòd tã diuturno tẽpore,
 contra diuinæ legis auctoritates, hanc urbem permiserit vacare pastore. Quorum
 querimoniis permotus rex, admonet clerum & populum de pastoris electio-
 ne, dans eis id agendi facultatem ad Dei honorem & sui fidelitatem. Sicque con-
 cordantibus cunctis, tam clericis, quàm laicis, qui extra obsidionem erant, plu-
 ribus etiam eorum qui clausi tenebantur in idipsum fauentibus, eligitur humi-
 litatis nostræ persona in hoc magis onere, quàm honore subeundo. Aperiendi-
 bus tandem tam militibus, quàm ciuibus portas vrbs regi Rodulfo, & Episco-
 palem benedictionem mihi tradentibus Episcopis qui aderant decem & octo,
 & suscipientibus nostram humilitatem tam clero vniuerso, quàm reliquis ciui-
 bus, inibi inthronizatus ab Episcopis nostræ diœceseos, impositum mihi, prout
 Deus concessit, ministerium per annos ferme nouem tractaui, ordinans per diœ-
 cesim Episcopos octo, & in Episcopio multos, prout competens videbatur, cle-
 ricos, quousque nono postmodum anno, postquam Ludouicum regem, fa-
 uente Hugone cunctisque regni principibus, Gerbergam quoque reginam be-
 nedixeram, & sacro perfuderam chrismate, instigatus Hugo Comes iracundia,
 quòd ei consentire vel coniungi noluerim ad ipsius regis infidelitatem, adhibi-
 tis secum Heriberto Comite, & Willelmo Nordmannorum principe, Re-
 mensem obsidet urbem. Nec longum, sexta scilicet obsidionis die, deseror ab
 omni pœnè catu laicalis militiæ. Sicque derelictus ab his, ad Hugonem & He-
 ribertum compellor exire, à quibus coarctatus & conterritus cogor memet
 Episcopali procuracione abdicare, & ita me propellentes, in cœnobio Sancti Baso-
 li habitare constituunt: Hugonem verò filium Heriberti, qui Antistodori diaco-
 nus ordinatus fuerat, in urbem introducunt, & ciuitate potiuntur. Ludouicus
 autem rex à Burgundia rediens, me apud sanctum Basolum reperit, & assumens
 secum, simul cum propinquis meis, quorum res Heribertus Comes abstulerat,
 Laudunum deducit, quod castrum tunc obsidebant Heribertus & Hugo: soluta-
 que obsidione oppidum ingredimur, nobisque metatus degendi disponitur.
 Interim clerici nostri loci, sed & Laici quidam pessimè ab Heriberto tractantur
 & quidam clericorum in custodiis retruduntur res eorum auferuntur atque
 diripiuntur, rapinæ per totam urbem licitè perpetrantur. Interea conuocantur
 Episcopi nostræ diœceseos ab Hugone & Heriberto, satagentibus & quæren-
 tibus ab eis de ordinatione Hugonis filij Heriberti. Qui Suesionis con-
 gregati, mittunt ad me Laudunum Hildegarium Episcopum cum aliis quibus-
 dam legatis, mandantes vt ad eos venirem, ad consentiendum scilicet huius
 ordinationis peruersitati. Quibus remandauì, quòd non esset mihi competens ad
 eos illò proficisci, vbi aduersarij & inimici mei cum ipsis erant aggregari.
 Quòd si loqui mecum veilent, ad talem locum deuenirent, vbi sine periculo ad
 eos accedere possem. Quibus aduenientibus in locum ab eisdem delectum,
 profectus sum ad eos, veniensque prosternor coram ipsis, obsecrans vt propter
 amorem & honorem Dei, tam mihi, quàm sibi competens consilium dare stude-
 rent. Qui me de ordinatione prædicti Hugonis interpellare cœperunt, & hoc
 omnimodis suadere, vt eis in hac ordinatione consensum præberem, promitten-
 tes res nonnullas Episcopij mihi se impetraturos. At ego postquam responsam
 diu distuleram, videns eos cunctos in proposito quod ceperant perseverantes,
 furgens interdixi palam cunctis audientibus, excommunicans auctoritate Dei
 Patris omnipotentis, & Filij, & Spiritus sancti, vt nullus eorum ad eandem ordi-
 nationem accederet, nec alicui in Episcopali honore, me viuente, manus impo-
 neret: sed nec vllus eandem benedictionem suscipere præsumeret. Quòd si for-
 tẽ fieret, ad sedem Apostolicam eos prouocabam. Illis inde furentibus, vt possem
 exire de medio eorum, & Laudunum reuerti, temperaui responsam, dicens vt
 mitterent mecum, qui eis renunciaret quid consilij reperire valerem super hac re
 in domina mea Regina, & fidelibus eius, quia Rex non aderat. Ad hoc illi mit-

tunt Deroldum Episcopum, putantes me esse mutaturum consilium. Quo veniente, & coram domina regina & fidelibus eius inde me interpellante, iterum exurgens præfata modum excommunicationis in eisdem Episcopos iaculatus sum: vocationem quoque ad sedem Apostolicam iterare curavi excommunicans ipsum hunc Deroldum, id vt eis omnino non taceret, sed cunctis manifestè proferret. His ita gestis, paruipendentes illi nostram excommunicationem, Remis accedunt, & quidam eorum ordinationi huic manus applicuerunt, quidam vero se subduxisse sciuntur. Ego vero cum rege manens, quas ille scitur angustias pertulisse, secum pertuli: & quando eum bello aggressi sunt Hugo & Heribertus, cum ipso eram, & vix mortis euasi periculum. Prolapsus itaque, auxilio & protectione Dei, de medio inimicorum, profugus & vagabundus loca inuia quæque, siluasque perlustrò, non ausus certo consistere loco. Comites autem Hugo & Heribertus affati quosdam nostros amicos sibi subditos, suadent vt me requirentes, ad ipsos deducant, pollicentes se mihi benefacturos, & rebus quas ipsi petissent ditaturos. Requirentes ergo me amici, reperiunt per diuersa vagantem, & ita perducor à fratribus meis & amicis ad præfatos Comites. Qui postquam me in potestate sua conspiciunt, quærere ceperunt, vt eis paliolum à sede Romana mihi collatum traderem, & sacerdotali me ministerio penitus abiurarem. Quod ego nullatenus me facturum, neque pro amore huius vitæ presentis attestor. Districtus igitur & coangustatus ab eis, Episcopij tandem rebus abrenunciare compellor: sicque rursus ad S. Basolum, quasi vacans, habiturus deducor. Mansi denique paucis diebus in ipso cœnobio, quoadusque comperiens per certos ex familiaribus Heriberti Comitis nuncios, quod ab eo male de mea tractabatur perditione, iterum iterumque nunciis huiusmodi pauefactus & impulsus, locum deserui, & abdita lustra siluarum vagabundus reperij, horisque silentibus, & itinere deuio Laudunum reuertor, ibique susceptus à Rege, secum manere constituor. Mansi verò ibidem cum ipso vel fidelibus eius, expectans & deprecans misericordiam Dei, donec ipse dignatus est in cor domini Regis Othonis mittere, vt ad subuentionem senioris mei Regis, & nostram, properaret in Franciam. Denique postquam domina nostra Regina Laudunum, propter absolutionem Domni Regis, reliquerat, egressus inde ad domnum Regem Othonem cum seniore meo deueni Rege, simulque Remos accessimus. Cingitur itaque vrbs exercitibus, & Episcopi qui aderam, me sedi nostræ restitui censent. Mandatur ergo hugoni à domno Rege Othone, vt egrediatur & peruasam deserat urbem. At ille nutans aliquandiu & pro posse, vbi vidit ad resistendum penitus sufficere se nequaquam valere, nec amicorum sibi præsidia subuenire, decernit exeundum: quærens vt liber cum suis dimittatur abscedere. Permittitur itaque sanus exire, cum omnibus qui secum voluere comitari, & quæcunque secum voluit ferre, nullo contradicente, asportauit. Sicque cum Regibus introgressus urbem, præcipior loco nostro & honori restitui. Susceptus igitur à domnis Archiepiscopis Roberto Treuirensi, & Frederico Magontiacensi comitantibus cæteris & congratulantibus, tam clericis Ecclesiæ nostræ, quàm reliquis ciuibus, ab ipsis restitutor cathedræ Episcopali. Hugo verò Remis egressus Mosomum castrum cum suis occupat, & **mu- niens contra fideles regis senioris nostri detinet.** Habito denique colloquij placito inter reges, seniore meum videlicet ac domnum Othonem, super Charam fluuium, conuenimus ad illud tam ego, quàm ipse hugo cum ordinatoribus suis. Ibique res litis huius ab Episcopis auditur: prout litque litteras ad sedem Romanam, quasi ex nostra persona datas, excusationis meæ, ac si vacationem petentes administrationis Episcopij nostri: quas me nunquam dictasse, neque vel subscribendo aliquatenus corroborasse protestatus sum, atque protestor. Et quia tunc synodus conuocata non fuerat (id opponentibus fautoribus ipsius hugonis) altercatio nostra determinari non potuit. Synodus autem circa medium mensis Nouembris habenda Viriduni vtriusque partis Episcopis auentibus denunciatur. Interim verò sedes Remensis mihi regenda decernitur: idem verò hugo Mosomi commorari permittitur. Nec longum, instante scilicet vindemiæ tempore, hic noster æmulus hugo, assumens secum Theobaldum regis inimicum, & regni nostri, cum alijs pluribus malefactoribus, in villas Re-

" mensis Episcopij contiguas ubi deuenit , & omne pœne vinum ex his colligens
 " in diuersos pagos abduci fecit. Tum multa mala inibi perpetrata , & Ecclesiæ
 " nostræ homines captiui abducti , & ad redemptionem variis sunt adacti tormen-
 " tis. Synodus autem circa medium mensis denunciata, Viriduni celebratur, Præsi-
 " dente Rotberto Præsule Treuitensi , præcepto domni Papæ Romani præfente
 " quoque domno Brunone, cum Episcopis & Abbatibus nonnullis. Ad quam præfa-
 " tus Hugo euocatus, missis etiam ad eum deducendum Episcopis , Adalberone
 " & Gozolino , venire contempsit. Vniuersa vero synodus mihi Remense regen-
 " dum decernit Episcopium. Indiciturque iterum synodus habenda die Iduum
 " mensis Ianuarij , quæ & aggregatur , vt denunciatum fuerat, in Ecclesia sancti
 " Petri ante prospectum castri Mosomi , à domno Rotberto , conuenientibus cæ-
 " teris quoque Treuitensis diœceseos Episcopis , & aliquibus Remensis. Veniens
 " autem illuc æmulus noster hugo , & locutus cum domno Rotberto synodum no-
 " luit ingredi : litteras verò quali ex nomine domni Papæ direxit ad Episcopos per
 " clericum suum qui eas Roma detulisse ferebatur , nihil auctoritatis canonicæ
 " continentis, sed hoc tantum præcipientes, vt Hugoni Remense redderetur Epif-
 " copium. Quibus recitatis ineuntes Episcopi consilium cum Abbatibus, respon-
 " derunt non esse dignum vel congruum, vt mandatum legationis Apostolicæ ,
 " quam dudum Rotbertus Archiepiscopus , deferente Frederico Præsule Magon-
 " tiacensi , coram regibus & Episcopis tam Galliæ quam Germaniæ susceperat
 " & partem iam præceptionis ipsius exegerat , propter illas litteras intermitteret
 " quas insidiator noster exhibebat, immo quod regulariter cœptum fuerat , vt ca-
 " nonicè pertractaretur, vnanimitè censent : præcipiturque recitari capitulum
 " Carthaginensis Concilij nonum decimum De accusato & accusatore. Quo reci-
 " tato , iudicatum est iuxta definitionem ipsius capituli, vt communionem & pa-
 " rochiam Remensem in e retinente, Hugo qui ad duas iam synodos euocatus in-
 " teresse contempserat , à communionem & regimine Remensis Episcopij ab-
 " stineret, donec ad Vniuersalem synodum, quæ indicebatur, se se purgaturus vel
 " rationem redditurus præsentaret. Ipsumque capitulum mox in charta Episcopi
 " coram se describi fecerunt , subnectentes hanc etiam definitionem suam , & ei-
 " dem hugoni miserunt. Qui post alteram diem chartam eandem Rotberto
 " præfule remisit , hoc verbis remandans, quod ipsorum iudicio nequaquam obe-
 " diturus esset. Sicque absoluto Concilio ipse Mosomum contra mandata regum
 " & Episcoporum retinet , & ego Remos regressus reclamationis meæ querelas ad
 " sedem Romanam per legatos domni regis Othonis destinavi , præstolans man-
 " data ipsius sanctæ sedis, eius decretis & Vniuersalis huius sancti concilij vestri iu-
 " diciis parere paratus.

Lecto & audito eiusmodi scripto lectæ quoque litteræ Pontificiæ ad Hugo-
 nem , quas Sigebaldus Quidam Hugonis Clericus Roma detulerat , à Marino
 vicario Apostolico, qui Synodo illi præerat, sibi datas: quibus Pontifex restitui
 iubebat Hugoni Episcopium. Ipse quoque Marinus litteras Episcoporum Diœ-
 ceseos Remensis ad Pontificem missas recitari iubet: sed illæ commentitiæ esse
 visæ sunt & supposititiæ: quippe nonnullorum Episcoporum nominibus subscriptæ
 qui neque litteras illas se vidisse vnquam, aut vlli legationi assensum præbuisse
 palam contestati sunt. Itaque calumniæ pœna in authorem recidit. Sigebaldus in
 exilium mittitur & Diaconatus ministerio priuatur. Artholdo Episcopium Re-
 mense adiudicatur. Hugo sacris arcetur vt inuasor, donec satisfaciatur. In aliis seq-
 sionibus intentantur coniuratis proceribus minæ execrationis, ni ad Regem re-
 deant pacemque cum eo bona fide resarciant.

949. Decreta ista Agapitus Papa confirmat an. 949. & Hugo Franciæ Dux Re-
 gi reconciliatur.

Schola Cœ-
 nobiales.

hætenus non nisi bella variosq; motus & agitationes animorum vidimus. Qui-
 bus tamen temporibus, quanquam litterario exercitio & musarum quieti contra-
 riis non omnino conticescebant ipsæ in scholis Cœnobialibus & Parisiensibus.
 Sex præsertim Cœnobias in hacce Artium professione hoc seculo floruisse video,
 Hirsaugiense, Fuldense, San-Gallense, Lobienense, Aureliacense & Floriacen-
 se.

Hirsaun-
 giensis.

Linthelmus Haderado Abbate hirsaugiensi vir omni scientiarum genere cu-

mulatissimus, natione Sueuus scholæ Monasticæ diu præfectus fuit, multosque eruditione præstantes viros effecit ab an. 890. inter alios Sigismundum qui postea factus est Episcopus Halberstadiensis: Guntzigonem, Herdericum Poctam tunc temporis insignem, qui plurimos Cantus in B. Mariæ & Sanctorum honorem composuit; Ambrosium seu Ansbertum, Adalberonem, qui Scholasticus quoque seu præfectus scholæ factus est in Monasterio S. Albani prope Monguntiam, & postea Abbas S. Ferrucij an. 921. quo anno obiit Linthelmus Magister cæterorum. Linthelmo successit in illa præfectura Diethardus vir quoque in omni litteratura tam Diuina quam humana versatissimus: quo tempore florebat Gildericus ex Abbate S. Germani factus Episcopus Æduensis & Rurigerus Treuerensis Archiepiscopus post Ratbodum. Diethardo successit an. 943. Meginhardus Monachus Linthelmi quoque olim auditor.

San-Gallens scholæ post Notgerum præfuit Hartmundus pluribus annis. Ei successit in hac præfectura Adelardus, Adelardo Hilpericus Adelardi & Diethmari discipulus, qui dicendi officium in eodem Monasterio nactus multos præclaros Discipulos in omni doctrina eruditos post se reliquit, inquit Trithemius.

In Fuldensi post Rabanum multi floruerunt litterarum laude insignes, quibus enumerandis non immoror: qui uolet accuratius eorum nomina percripta videre, adeat Trithemium. In Lobienſi quoque hiſce præfertim temporibus commendabiles fuerunt Scaminus, Theoduinus & Ratherius, ut refert Fulcuinus lib. de Gestis Abbatum Lobienſium c. 19. & c. 20. Nonnulla Ratherij opera commemorat, Agonisticon seu Meditationes Cordis, quem librum ad relegendum siue ad probandum eruditissimis quos nouerat miſit, Sobboni & Vvidoni Archiepiscopis, Godescalco & Aurelio præfulibus, *Brunoni & Roberto Galliarum Archiepiscopis & in Philoſophicis ſtudiis eruditissimis; ad extremum Frodoardo Remenſi, miſſis unicuique Epistolis* inquit, Fulcuinus: Libellum quoque vitæ S. Vrfmari emendauit Et cum in Prouincia, filium cuiusdam uiri ditissimi Roestangum nomine litteris imbuendum ſuſcepſſet, ad eum de arte Grammatica librum conſcripſit, quem pro titulo inſcripſit *Serua-Dorſum Pro eo quod qui Scholis aſſueſceret puerulus, dorſum à ſlagris ſeruare poſſet.*

Idem Ratherius Brunonis præceptor: & iſte Bruno Henrici I. Aucupis dicti Imperatoris filius, Othonis I. & Haduidis Hugonis Magni coniugis frater fuit. Is autem multæ litteraturæ uir, Græcè Latineque doctus ad Colonienſem Archiepiscopatû ab Othone fratre promouetur post Vvicfridum an. 953. de quo & de Ratherio hæc habet Fulcuinus c. 22. *Otho tunc potentiſſimus Rex Auſtraſiæ & ſubactæ Italia tunc imperitabat: cuius frater Bruno unicum & ſingulare in Chriſti Eccleſia decus futurum, uelut pretioſiſſimus lapis multiplicibus Philoſophorum poliebatur argumentis. Aduocatur Ratherius, & habetur inter Palatinos Philoſophos primus. Quid multa? non deſiit donec Regiam illam mirificam Indolem in omnibus Diſciplinis perſpicaciſſimam redderet & perfeſſam. Quod cernens Regum ſuo tempore maximus (Otho) eum (Brunonem) à Scholis cum tanto honore ut par erat, euocauit, & in ſuggeſtum Colonienſis Eccleſiæ poſt Wigfridum qui nuper deceſſerat, (nempe 7. Iulij an. 953.) omnibus acclamantibus & gaudentibus inthronizauit.*

Et cum eodem tempore deceſſu Farobetti Leodiensis vacaſſet Episcopatus, ad eum Bruno curauit Ratherium promoueri: ſed cum ille nimis acriter in uita Magnatum inueheretur, à Leodiensibus eiectus eſt & in eius locum ſuſſectus Baldricus uir e Magnatum terræ illius proſapia oriundus. Poſt biennium uero idem Bruno Veronenſem Eccleſiam cui iam ante Ratherius præfuerat, ei reſtituit & tum ille ad Baldricum ſcripſit librum, quem Phrenetiſm appellauit, eo quod quaſi Phreneticus nimis austerè & ultra modum in Inuaſorem ſuum inueheretur. Scripſit & duos alios in eundem, quorum unum Perpendiculum, alterum *Sirmam* uocauit. Item contra Anthropomorphitas qui Deum per membrorum lineamenta depingebant, *Synodica* ad Diœceſanos & Preſbyteros, *Coniecturam* vitæ ſuæ, *Itinerarium Romanum*. Item Sermones plurimos de Paſcha, de Cœna Domini, de Aſcenſione, de die Pentecoſtes & feſtis B. Mariæ.

In Aureliaceni Cœnobio circa eadem hæc tempora litteris operam dabat Gerbertus Aquitanus, de quo deinceps multa nobis dicenda ueniunt, primùm ſub

Geraldo de S. Sere deinde sub Raimundo de Lauaur, qui ambo, eiusdem Cœnobij Abbates fuerunt: ad quos extant aliquot eiusdem Gerberti Epistolæ.

Floriacen-
sis.

In Schola quoque Floriacensi ad Ligerim hisce temporibus sub Wlfrido Abbate (qui an. 962. ad Episcopatum Carnotensem promotus est) litteris operam dabat Abbo Aurelianensis Ciuis filius, Floriaci postea Abbas. Quantopere autem hæc schola floreret, docet Ioannes de Bosco Cœlestinus Lugdunensis Cœnobij in sua Bibliotheca Floriacensi: ait enim *in ea plus quinque millibus Scholares recensitos, qui Didascalis suis muneris honorarij gratia pro Candelis Edictisue (le l'endit) in Parisiensi Academia nostra etate Classium Moderatoribus exhiberi consuetis, bina manuscripta, eo quod necdum typographica ars emerferat, offerebant volumina: quorum numerositas locupletissimam constarat Bibliothecam Floriacensem, quam annis Domini 1561 & 62. diritas Caluinitica inestimabili litteraria rei iacturâ diripuit, dissipauit, lacerauit.* Hæc Ioannes scribebat circa an. 1605.

Extant adhuc hodie vestigia quædam Scholarum Floriacensium Exteriorum & diuerforum Conclauium atque Cubiculorum, in quibus excipiebantur Externi Conuictores: nam ibi, vt & in aliis quoque famosioribus Cœnobijs duplices Scholæ exercebantur, Interiores & Exteriores. In Interioribus soli Monachi: in Exterioribus omnes passim instituebantur. Ad has missus Abbo à parentibus, vt scribit Aimoinus Monachus Floriacensis in eius vita c. 1. vbi de origine & vita illius agens, *Venerabilis igitur Abbo, inquit, Aurelianensi ortus est in pago (Boscus ad Marginem scribit eum fuisse Ciuem Aurelianensem) cuius Patris vocabulum Letus, matris Ermengardis extitit. Quos quidem non vanâ tumens nobilitate superbus alebat sanguis, sed tamen anis atansque deriuata eos honestabat libertas. Quodque omnibus supererat causis, timor Dsmini moribus adornabat honestis. Talibus ergo Abbo ortus parentibus in Floriacensi Monasterio. SCHOLÆ CLERICORVM Ecclesie S. Petri obsequentium traditur litteris imbuendus. Diuinâ pro certo, vt credimus, id preordinante prouidentia, vt inde primordia sumeret litterarum, vbi postmodum plenissimè fluentia doctrine mentibus erat propinaturus sapientiam sitientium, redderetque illis seu eorum posteris duplicatum suscepti sanoris fructum, à quibus simplicia tantum acceperat rudimenta Elementorum. Erant in eodem Cœnobio duo præcellentes viri, quos Carnis affinitas Matri eius propinquos effecerat; unus dicebatur Gumboldus, qui relictis huius seculi nugis ob Dei timorem habitum Monastici susceperat ordinis: alter vocatus est Christianus, qui sub Clericali veste Christo studebat deservire.* Hinc patet in illo cœnobio etiam alios, quàm Monachos habitare solitos ad disciplinas hauriendas.

Narrat deinde, quomodo virorum illorum admonitione Benedictinum habitum à Wlfrido tunc Abbate sumpserit: tum c. 2. *Traditus itaque Scholis nulli sodalium videbatur gravis. Inerat ei columbina simplicitas, serpentina copulata astutia, vt & per mansuetudinem leniret beniuolos, & per prouide mentis acumen deuicaret subdolos. Iam verò litteraria Artis profunda tantâ adhuc puerulus rimabatur instantiâ, vt à Didascalis semel audita firmiter intra cordis conderet arcana.* Hæc Abbonis initia.

Refert idem Author c. 3. eum ibidem factum fuisse postea Magistrum Scholarum. *Cum verò iam ad tanta profecisset fastigium scientia, vt alijs quoque percepti talenti valeret donatum erogare, imbuendis præficitur scholasticis. Quos ille per aliquot annorum curricula lectione simul & cantilena cum tanta erudiuit cura, vt palam se gaudere monstraret, quod pecunia sibi credita lucra augmentare valeret.*

Tanta autem erat huiusce scholæ fama, vt ex ea euocarentur Magistri, qui alibi professuri essent: narrat enim idem author c. 4. missos ab Anglis Legatos ad Floriacense Monasterium petiisse aliquem mitti è Magistris in Angliam ad docendum, missum autem fuisse ab Oiolbodo tum Abbate circa an. 990. Abbonem: illum vero per biennium docuisse in Ramensi Cœnobio per Oswaldum Archiepiscopum, olim quoque Floriacensem Monachum fundato, cui tum præerat Germanus Abbas ex eodem Floriaco assumptus. Porro Abbonem in Angliam moratum per duos annos, & Dunstani Archiepiscopi Cantuariensis familiaritate & Oswaldi Eboracensis suauis consortio fruitum ab Abbate suo reuocatum fuisse in Galliam Oiolbodo verò paulo post è viuis sublato Abbatem electum Hugonis Regis temporibus, qui huic electioni consensum præbere non distulit.

Ad eandem

Ad eandem Scholam vndique mittebantur imbuendi præsertim Monachi, ex Anglia verò & Normania plurimi; vt legere est apud Balæum & Pitsæum Scriptores Anglos. In eadem etiam docuisse fertur Gerberrus ille Aquitanus Aureliacensis Cœnobij Monachus ex Hispania reuersus: vnde Parisus & in Aulam Hugonis Capeti asertus fuisse scribitur. Ibi inter alios Comprofessorem habuit Constantinum, qui deinde Scholæ Rector seu Præfectus fuit. Extatque ad eum Gilberti Ep. 87. sub hac inscriptione CONSTANTINO SCHOLASTICO FLORIANENSIS. Mandat verò vt ad se veniat, non sine libris quos petit. *Comitentur iter suum Tulliana opuscula, & de Repub. & in Verrem: & qua pro defensione multorum plurima Romana Eloquentia parens conscripsit.* Et Epist. 161. *Vis amicitia pæne impossibilia redigit ad possibilia. Nam quomodo rationes numerorum Abaci explicare contenderemus, nisi te adhortante,* O MI DVLCE SOLAMEN LABORVM CONSTANTINE! *Itaque cum aliquot lustra iam transferint, ex quo nec librum, nec exercitium harum rerum habuerimus, quadam repetita memoria eisdem verbis proferimus, quadam eisdem sensentiis. Nec putet Philosophus sine litteris hac alicui Arti, vel sibi esse contraria.* Hæc de Scholis Cœnobialibus.

Quancumque autem nominis illæ fuerint, si cum Parisiensibus nostris conferantur, longè profectò inferiores esse videbuntur. Neque enim putandum est illas omnino post Carolum Caluum contabuisse, licet magnam reuera passæ sint iacturam ex continuis Normanorum bellis & deprædationibus. Quippe post initam cum illis pacem Vrbs Parisiensis libertior esse cœpit, & sub Regibus ignavis Robertus Odonis Regis frater qui in prælio Sueffionico cecidit, & Hugo Magnus eius filius Comites Parisienses, ab ea omnem belli fragorem, quàm longissimè potuerunt, amouerunt. Itaque Musæ e sepulchro quodammodo redeunt spiritum & vires paulatim resumpserunt; adeout ad eas sub medium & finem huius infelicis seculi ex omnibus aliis Scholis tanquam ad splendidius Generaliusque Emporium Iuuentus Altioribus disciplinis imbuenda conflueret. Cuius rei testis mihi sufficiat vel vnus Abbo Florianensis, qui cum in scholis Florianensibus institutus fuisset, imo ibidem deinde docuisset, non existimauit tamen se satis ad id muneris idoneum esse, nisi impetratâ exeundi licentiâ scholas nostras vt longè celebriores excellentioresque lustraret & frequentaret. Sic enim de eo Aimoinus Abbonis Discipulus. l. 3.

Cum verò iam ad tantæ profecisset fastigium scientiæ, vt aliis quoque percepti talenti valeret donatium erogare, imbuendis præficitur Scholasticis. Quos ille per aliquot annorum curricula lectione simul & cantilena cum tantâ erudiuit curâ, vt palam se gaudere monstraret, quod pecuniæ sibi creditæ lucra augmentare valeret. Verum ipse adhuc MAIORA gliscens SCIENTIÆ SCRVTARI ARCANÀ, diuersorum adit SAPIENTIÆ OFFICINAS LOCORVM; vt quia Grammaticæ, Arithmeticæ, nec non Dialecticæ iam ad plenum indaginem attigerat, cæteras ingenio suo pergeret superadiscere Artes. Quapropter PARISIOS ATQUE REMOS ad eos qui PHILOSOPHIAM profitebantur, profectus aliquantulum quidem in Astronomia, sed non quantum cupierat apud eos profecit. Inde Aurelianos regressus Musicæ Artis dulcedinem quamuis occultè propter inuidos à quodam Clerico non paucis redemit Nummis. Itaque quinque ex his quas LIBERALES VOCANT, plenissimè imbutus Artibus, sapientiæ magnitudine cunctos anteibat cœteraneos. Supererat Rhetorica nec non Geometria, quarum plenitudinem etsi non vt voluit, attingit, nequaquam tamen ieiunus ab eis funditus remansit. Nam & de Rhetoricæ vbertate facundiæ Victorinum, quem Diuinæ Interpretis legis Hieronymus Præceptorem se habuisse gloriatur, legit: & Geometricorum multipliciter numerorum non mediocriter agnouit. Sic deinum viuacis mentis ingenio hæc vniuersa strenuè asscuto facilis erat eorum operatio. Denique quosdam Dialecticorum modos syllogismorum enucleatissimè enodauit, computique varias & delectabiles secularium in morem tabularum texuit calculationes. De solis quoque ac lunæ seu planetarum cursu à se editas disputationes scripto posteriorum mandauit notitiæ.

Hæc de Abbone Aimoinus. Vnde luce meridiana clarius est SCHOLAS PARISIENSES cæteris splendore, dignitate, Artium multiplicitate & exercitio tum præcelluisse: quandoquidem Abbo maiores altioresque Disciplinas, quàm quæ

erant apud Floriacum, haustus venit Parisios, tanquam ad Officinam publicam omnium Artium & Disciplinarum. Nec refert quod similiter Scholas Remenses & Aurelianenses lustrauerit, quæ tamen non dicuntur fuisse Academiae aut Vniuersitates: nam cum non omnes qui se docendo habiles putabant, Lutetiae docere possent, alij aliò se conferebant ad docendum, & nonnunquam in aliqua arte excellentes adibantur ab Extraneis. Ita Gerbertus Remis, Fulbertus Carnuti plurimos auditores collegerunt: sed iis Magistris sublaris Scholæ illæ vulgo contabescebant, quia vnius tantummodo viri fama sæpe sustentabantur. Quod de Parisiensibus similiter dici nequit, in quibus plurimi præcellentes viri docebant in multiplici disciplinarum genere, & in eodem etiam plurimi.

Quæret forte Curiosus aliquis quonam circiter tempore Abbo in Scholis Parisiensibus versaretur? Certum est ex Aimoino eum sub Vulfado Abbate Cœnobio Floriacensi adscriptum fuisse, qui anno 962. electus est in Episcopum Carnotensem. Certum quoque vel sub Vulfado aut sub Richardo Abbate qui Vulfado successit, Lutetiam venisse, tum valde adhuc Iuuenem, & imberbem, si quidem ipse adolescentulum se prædicat in Apologetico ad Hugonem & Robertum Reges Lutetiae tum fuisse, cum de fine mundi proximo nonnulli Concionatores populum terrebant. Sic enim ait. *De fine mundi coram populo sermonem in ECCLESIA PARISIORVM adolescentulus andini, quod statim finito mille annorum numero Antichristus adueniret, & non longo post tempore vniuersale iudicium succederet. Cui prædicationi ex Euangelio & Apocalypsi & libro Danielis qua potui virtute restiti. Denique & errorem qui de fine mundi inoleuit, Abbas meus B. memoria Richardus sagaci animo propulit, postquam litteras à Lothariensibus accepit, quibus me respondere iussit. Nam fama per totum mundum implenerat, quod quando Annunciatio Dominica in Parasceue contigisset, absque ullo scrupulo finis mundi esset.* Richardus autem ab an. circiter 962. ad annum 981. Abbatiam Floriacensem rexit. Itaque sidiligenter ad ea quæ ipse scribit, attendamus, cum prope Sexagenarius obierit an. 1004. & adolescentulus Lutetiam venerit, sub Wlfado Abbate Lutetiam venerit necesse est, & proinde circa an. 960. quo tempore Parisiis erat latissima & amplissima litterarum Officina.

Iisdem circiter temporibus Gerbertus relicto Cœnobio Aureliacensi, vbi à puero educatus fuerat & in Grammaticis sufficienter instructus, Lutetiam se contulit amore Philosophiæ aliarumque Liberalium Artium comparandarum desiderio: deinde in Hispaniam ad condiscendas Mathematicas Disciplinas: quæ de re breuiter Ademarum Engolismensis Gerberto suppar. *Gerbertus inquit, natione Aquitanus ex infimo genere procreatus, Monachus à pueritia in S. Gerdardi Aureliacensi cœnobio causa philosophiæ primò Franciam, dein Cordubam lustrans cognitus à Rege Hugone Remis Archiepiscopatu donatus est.* Idem fere habet Author Chronici S. Maxentij ad annum 996. *Gilbertus natione Aquitanus, Monachus Aureliacensis sancti Gerardi Ecclesie causa philosophiæ primò Franciam, deinde Cordubam lustrans cognitus ab Imperatore Archiepiscopatu Rauenne donatus est.* Primò inquit Authores isti, Franciam lustrauit Gerbertus. Quis autem dubitet, quin Parisienses Scholas lustrauerit; ad quas maiorum Disciplinarum discendarum ergo communiter alij confluabant? At insuper ille vt Astrologiam & Mathematicas Disciplinas combiberet, Cordubam profectus est & Hispaniam lustrauit, vbi florebant insignes **Astrologi: willelm. Malmesburiensis** de eodem sic habet. *Ex Gallia natus Monachus à puero apud Floriacum adoleuit, moxque cum Pythagoricum Binium attigisset seu radio Monachus, seu gloriæ cupiditate captus nocte profugit Hispaniam animo præcipuè intendens, vt Astrologiam & cæteras id genus artes à Sarracenis addisceret.* De eius ex Hispania reditu infra dicemus.

Earumdem scholarum celebritate excitatus Huboldus Leodiensis studiorum causa Lutetiam venit, & ad Canonicos San-Genouefianos, quorum in claustro & monte professio litterarum florebat, se contulit. Et ipse postmodum Magistrali Laurea donatus, multarum scholarum erector multorumque scholarium Doctor & instructor fuit. Sic de eo Anselmus Canonicus Leodiensis Coxtaneus aut certe suppar, in vita D. Notgeri seu Notkeri Episcopi Leodiensis. *Quid de Huboldo dicam, qui dum adolescentulus e scholarum disciplina aufugisset, Parisiis veniens S. Genouefa Canonicis adhaesit & in breui multarum scholarum institutor fuit? Vbi cum aliquan-*

diu à D. Notgero ignoraretur, tandem Canonica Episcopalis sententia executione compul-
sus est redire, pluribus ibi relictis studiorum ac moralitatis insignibus. Hæc eadem
verba leguntur in veteri inscriptione posita in Ecclesiâ. Ioannis Euangelistæ
Leodiensis, vbi humatus est Notgerus an. 1007.

Atque ex his patet quàm non rectè & conformiter veritati scribat Malmesbu-
riensis de Gerberto, *Quadrimum ita ebibisse in Hispania, vs illas Artes in Galliam
renocaret iam dudum obsoletas.* Nec audiendus pariter Guido in Chronico Belgi-
co Magno, cum ait Gerbertum in Hispaniam profectum fuisse, vt Astrologiam
& Sarracenis disceret, *quam vnâ cum liberalibus Artibus ita ebibit, vt eas industria
magna renocaret in Galliam, vbi pridem omnino perierant.* Non est, inquam, audien-
dus: nam licet aliquandiu propter bella externa & ciuilia, Pontificum ignauiam
crebramque mutationem, Regumque Francorum incerta scepra quasi in latebris
delituerint, aliquid tamen splendoris Regij & natiui semper retinuerunt, quem
sub Hugone Magno, & deinde sub Capetianis longè illustrarunt & amplifica-
runt.

Hinc quoque eximendus Carolo Sigonio scrupulus, qui de hisce temporibus
scribens ait non posse certò affirmari an sub Othone I. fuerint Scholæ Publicæ
præter Cœnobiales. *Litterarum inquit, ea atate studia firma nulla nisi Philosophia
ac Theologia. Nam Ius Ciuile Romanum vsque ad Lotharium Imperatorem, qui Henri-
cum est insēcutus, propè Italia fuit incognitum: & Medicorum vsus semper fuit maior
quàm dignitas. Poëta & Oratores, si qui hoc nomine digni erant, sibi potius quàm po-
pulo canebant. Qui verò cæteris antecedere eloquentia laude, ac vnica litterarum doctri-
na putabantur, ij plerique Monachi erant. SCHOLÆ quidem PVBLICÆ, quæ nunc passim
ad excolenda Iuuenum peregrinorum ingenia celebrantur, de quibus affirmari possit,
nulla sum fuisse produntur. Ecclesiasticorum honorum amplitudo maxima erat, præsertim
verò Episcoporum, quorum & reuerentia summa & ius in Ciuitatibus semper fuit am-
plissimum.*

Certè cum Academia nostra Parisiensis eiusmodi fuerit etiam hisce barbaris
temporibus, vt relictis aliis Scholis aliarum vrbiũ, immo Publicis Cœnobialibus
ad eam conuolaretur tanquam ad maiorem litterarum & sapientiæ Offici-
nam, vt supra probatum est, negari non potest, quin Schola Publica fuerit, quæ
splendorem, dignitatem & amplitudinem habuerit maximam. Vnde coniecere
licet paucos fuisse viros doctos hoc seculo in Gallia, qui Parisiensem scholam
non frequentassent.

Floruit quoque hisce temporibus Schola Leodiensis sub Baldrico I. Episcopo ^{Schola Leo-}
qui Doctor laudabilis dicebatur: sub Euvrardo, vel vt alij scribunt, Hera- ^{diensis}
clio, & postea sub Notgero, omnium sui temporis doctissimo & celebratissimo.
Eurardus quidem antea Bonnensis Præpositus ex claro Saxonum genere oriun-
dus Colonix litteris liberalibus imbutus, vt bene de Ciuitate Leodiensi mereretur,
nèue peregrè proficisci teneretur quicumque litterarum amore & desiderio ca-
piebantur, Leodij Scholas instituit, plurimosque Magistros aduocauit & præ-
miis ad docendum pellexit. Qua de re sic habet auctor Chronici Belgici Magni
ad an. 960. quo successit Baldrico. *Scholas igitur, inquit, per Claustra stabiliuit &
totam Prouinciã ad studium coaptauit, Magistris sua ope liberaliter prouidit, scholas
ipse vicissim frequenter ingredi Scholaribusque lectiones tradere, & benignè quæ non in-
telligebant interpretari & enodare non indignum se iudicauit: & dum aliquando longius
procederet, sape ab Italia vel Calabria dulcibus Epistolis Magistros ad studium prouoca-
uit. Vnde multos ex rudibus præclaros in scientiis reddidit. Idem de Scripturis in via tra-
tebat cum aliis. Vnde charus valde fuit Brunoni Coloniaensi Archiepiscopo & Imperatori
Othoni & Consiliarius eorum. Morbo Heraclius, qui Lupus dicitur in natibus tam durè la-
borauit, vt carnes eius corroderentur. Dilatio vero mortis erat per hoc quod duo pulli Gal-
linarum mane duoque vesperi consumendi Lupina rabiei opponebantur, morbo Gallinas
consumente.*

Heraclium vocat iste Author, quem alij Eurardum, Fulcuinus Euracrum vi-
rum ingenuarum artium litterarum appellat, à quo ait Lobienſi Monasterio præ-
positum fuisse an. 960. in Abbatem D. Aletrannum vndecunque doctissimum in
lege Dei exercitarum ac eloquentem: & eo defuncto post quinquennium se ipsum
ætate adhuc iuuenem ab eodem electum, & Lobienſibus præfectum. Eurardo.

autem in sede Leodiensi successit circa an. 972. Notgerus non minus litteratus & litteratorum studiosus: quo sedente Huboldus relictiis scholis Leodiensibus ad Parisienses venit, ut ante retulimus.

Schola Sorana in daorum.

Conqueruntur vero Iudzi hoc seculo suas Academias Pumbedithanam & Soranam, hanc vero maxime a pristino splendore descivisse, propterea quod munera Synagogica & Scholastica vel indignis conferebantur, vel licitationi & venditioni exponerentur. Vnde simultates primum inter Doctores exorta, deinde aperta odia: tandemque in alias mundi plagas studia litterarum à Sora expulsa migrarunt. Traditque Rabbi Abraham in lib. Iuchas pag. 119. quod post Raf Ioseph Raf Saodia Collegam in Sorano Rectoratu cessauerit Academia, & quod deinceps annos centum Geonzi Pumbedithanæ præfuerint. Hæc notat Hottingerus ad hoc seculum.

Antiquissima vero erat Academia ista Sorana, orta nempe circa annum Christi 200. plurimasque prærogativas habebat, quas persequitur Rabbi Abraham apud Hottingerum his verbis.

Hi sunt Gradus quibus Sorana Academia Pumbedithana antecedit. Tempore Raf qua finis fuit Tannzororum & initium Amorzorum, nulla in Babylonia Iudzororum fuit Academia, sed Nesium, (id. Principes) è semine David orti imperitabant. Post mortem vero Raf, Academiam in Babylonia insituerunt exemplo Israelitarum, Soranam videlicet, cui Raf Huna præfuit 40. annos. Sub finem autem illius temporis excitavit Rabbah Bar Nachmoni Academiam Pumbedithanam, quæ deinceps suâ etiâ habuit Rectorem: atque ita prior est Academia Sorana Pumbedithanâ. Huc accedit quod nullum habuerit Pumbedithana Gaon seu Excellentem, nisi ad præstitutum Rectoris Sorana Academia. Sunt qui dicant quod cum duo illi Rectores Babyloniæ Ecmalotarcham convenissent, Rector Soranus cum Discipulis suis legerint & sederint ad dextram, Ecmalotarcha cum Pumbedithano ad sinistram. Eadem ratio obtinuit in accubitu conivuali. Soranus etiam primò frangit: Pumbedithanus verò vstata formulacibum consecrat. Idem valet in introitu & exitu. Primas semper tenet Soranus. Sic cum mutuis se compellant litteris, Pumbedithanus Rector Soranum Gaon appellat, sed non vicissim. Ita si Ecmalotarcha aliquid legit in Pentæucho, id ipsum Soranus explicat tacente interim Pumbedithano. Quod si contingat Ecmalotarcham mori, omnes eius Facultates traduntur Rectori Sorano & nihil cedit Pumbedithano. Hæc illi de suis Academicis. Nos ad nostram historiam reuertamur.

954.

Anno 954. Dum Ludovicus Rex urbem Remensem, velut ibi moraturus reperit, incidit in lupum seu lupi spectrum quasi præcedentis, quem admissio insequutus equo prolabitur grauitateque attritus Remos defertur, & protracto languore decumbens Elephantiasis peste perfunditur, inquit Flodoardus: quo morbo confectus diem claudit extremum sepeliturque apud S. Remigium. Paulò vero antequam moreretur, Fulcherium quendam Kentij Archimagiri sui filium professione Monachum & Decanum Monasterij Sammedardi Sueffionensis in sedem Nouiomensis intruserat excluso Flodoardo à Clero in Pontificem electo: at ille malis artibus Pontificatum adeptus paulo post obiit morbo pediculari, ut scribit ex Meyero Demochares in tabulis Episcoporum Tornacensium *Fulcharius siue Fulcherius Monachus S. Medardi sepultus in templo S. Eligij extra muros Ciuitatis Nouiomensis: de quo scribit Meyerus an. 955. Fulcherius homo spurius filius existimatus principis coquorum Ludovici Regis Nouiomagensem malis artibus adeptus: Episcopatum omnia fecit deteriora, administravitque menses omnino 18. morbo absumptus pediculari & Phibiriâsi; Magnum exemplum puniti ambitus & Simonia, si nos posteri timeremus Deum.*

Dici autem non potest quam ægrè tulerit Flodoardus præreptum sibi fuisse præfulatum, nam licet eiurato Canonicatu, quem in Ecclesia Remensi obtinuerat, solitudinis desiderio secularibus diuitiis renunciassè videretur, infulzæ tamen fulgore adeo captum se sensit, ut illius spe frustratus vix vllam consolationem admittere potuerit. Quæ de re eum arguit vehementer Adelagus, seu Adalgagus Archiepiscopus Bremensis, Apostolicæ sedis legatus his verbis.

Adelagus miseratione diuina Bremensis Ecclesiæ seruus Frodoardo Patri Remensi verbum pacis. Qui dudum depofuisti Beneficium, ut tecum mundanz gloriæ contemptorem animum in solitudinè & Monasterij latebram deferres, ex

voto non ante finem discessurus, quid iam doles tibi inde non licere egredi ad Episcopium ascendendo, quod surripuit Fulcherius? Stas & non stas? Deo promisti de stabilitate, vt si aliquando aliter feceris ab eote damnandum scires quem irriseris, & iam tamen vacillas? esto firmus in via Dei, & a matutina vsque ad noctem quæ sunt honoris & dignitatis obliuiscere. Orasti: Suscipe me Domine secundum eloquium tuum & viam. Eloquium Dei est. Omnis ex vobis qui non renunciat omnibus quæ possidet, non potest meus esse Discipulus. Saluabuntur qui fugerint ab eis, & erunt in montibus sicut Colombarum Conuallium. Vidit Deus boni operis in te affectum, exercendi præstitit facultatem, exaudiuit preces, ne dubita consummandi afferet auxilium. Sed dicis. Negoriari volenti commodat Deus talentum, lucrantes beat. An nescis quanto quis altius erectus est, tanto propius esse ne cadat? Ignoras honoris gradum superbiæ esse irritamentum, esse inanis gloriæ materiam? Caue ne tibi blandiaris, ne iustitiam tuam facere desideres coram hominibus, vt videaris ab eis. Fac te aptum Regno Dei, negociare, lucrare super destinato brauioræ vocationis in Christo Iesu. Qui te aptum dicunt Dignitati maiori, ipsi te, Frater, decipiunt, & viam gressuum tuorum consultore Diabolo conantur dissipare. Fateor enim qui prodesse non præesse, qui contradictiones non honores, qui labores non delicias, qui opus non opes Episcopus desiderat, bonum opus desiderare: sed in omnibus interiorem discute animum & discite Christum semetipsum clarificasse vt Pontifex fieret.

Officium quidem Episcopale suscepimus: sed opus Officij non implemus. In affectata præ eminentia latet periculum. Horreo notare quod dixit Sanctus, rescripsit Sanctus. *NUM ESSEM DE NUMERO DAMNATORVM, SI FUISSEM DE NUMERO EPISCOPORVM* Hæc accipe ab eo qui tuus est, & iacta tuum in Domino cogitatum: patientia tua non peribit in finem. Fient in desolationem, subito deficient, peribunt propter iniquitates suas qui te oderunt. Cognoscetur Dominus iudicia faciens: & in operibus manuum suarum comprehendetur Peccator. Ora pro me: scripsum pridie Kal. Octob. an. 951. corrigendum & reponendum an. 955.

Cæterum defuncto Ludouico Gerbergæ Regina Hugonem Magnum Parisiorum Comitem sibi filioque suo Lothario adhuc impuberi conciliat, eiusque ope consecrari curat ab Artoldo Remensi Archiepiscopo, annitentibus Brunone Archiepiscopo Colonienſi Othonis Imperatoris Fratre cæterisque Præsulibus ac Proceribus Franciæ, Burgundiæ & Aquitaniæ. Et quia totum id ope perfectum fuerat Hugonis, Lotharius illi Burgundiam & Aquitaniam dedit, hæreditario iure possidendas. Hugo vero Gerbergam & Lotharium Parisiis honorificè excipit ad ferias Paschales, secumque plures dies retinet hilari vultu & sincero affectu. Rarum id iis temporibus, Regem videre Parisiis. Nam post Odonem Robertus & Hugo qui Comitatum obrinuerunt Parisiensem, perpetua fere bella cum legitimis Regibus gesserant, nec ad urbem accedere passi fuerant.

Eodem anno defuncto Agapito substituitur Ioannes XII. Ostauianus ante dictus, natione Lombardus, venationibus, vt aiunt magis deditus quàm precibus, imo vix bene Catholicus. Anno sequente obit Hugo Magnus multique alij Proceres tam Ecclesiastici quàm Laici. Quo anno teste Meyero Arnulfus Flandriæ Comes multa Cænobii detraxit, quæ Magnatibus suis & militibus diuifit. Hoc scilicet malum erat illorum temporum, quod Reges & Imperatores tam Orientis quàm Occidentis licentiam sibi sumerent conferendorum Beneficiorum Ecclesiasticorum. Vnde clades litterarum deploranda contigit, cum indigni sæpe & indocti Litteratis & bene meritis præferrentur.

Regni Francici administratio deinceps tota penes Brunonem Archiepiscopum Colonienſem fuit, Gerbergæ Reginæ & Othonis Imperatoris fratrem. Ille enim veluti Regni supremus minister & Rector milites colligebat, exercitus ducebat, vrbes diruebat, in omnibus denique Lothario nepoti suo & Reginæ Marti consilio & ope aderat. Et ne quid ipsis turbarum à Regni Potentioribus contingeret, eis conciliauit Odonem & Capetum Hugonis Magni filios, Regiisque Imperiis & obsequiis addixit.

Anno 960. Richardus i. Vvilielmi Normannorum Ducis filius Hugonis Magni filiam in Coniugem accipit. Anno sequenti Artoldus Remensis pridie Kal.

- Octob. diem extremum claudit. Eoque mortuo nihil non moluntur Veromani-
 du Comites, vt Hugoni fratri eiecto restituatur præfulatus. Regina consul-
 to Brunone fratre rem remittit ad consilium Regis. Rex ad Synodum Epis-
 coporum, qui in Pago Meldensi super Matronam numero 13. præfidente Ar-
 chembaldo Archimystra Senonensi conueniunt circa idus mensis April. an 962.
 & re in medium proposita post multas altercationes tandem constituunt consu-
 lendum esse super ea re Rom. Pontificem eiusque iudicio standum. Papa, quod
 Hugo à Romana Synodo fuisset Censuris illigatus, indignum ea sede pronun-
 ciat. Itaque substituitur fauente Lothario Rege & Brunone Colonienfi Odal-
 ricus illustris Clericus Hugonis cuiusdam Comitris filius, vt legitur apud Flo-
 doardum.
962. Anno 962. Otho I. nondum Imperiali Diademate donatus Romam contem-
 dit à ciuibus aduocatus contra vim & crimina Ioannis Papæ, quæ Trithemius re-
 fert, quæque hic referre propter horrorem non ausim. Ille deposito Leone VIII.
 in solio Pontificio collocat, conuocata prius Synodo 40. Episcoporum aliorum-
 que Procerum Ecclesiasticorum: atque ab eo vicissim Imperiali diademate re-
 dimitur. At Romani immemores fidei præstitæ, Ioannis pecuniâ corrupti
 eum inuadere conantur impio & temerario conatu atque ipsis funestissimo: om-
 nes enim quotquot capti sunt, aut occidit aut membris truncauit. Eo nihilo-
 minus in Germaniam reuerso Ioannes Romam reuertitur, sed paulo post moritur.
 Quo mortuo Romani Benedictum intrudunt. Otho Leonem restituit, Benedi-
 ctum Saxoniam relegat, vbi fato defungitur. Talis fuit hisce temporibus Roma-
 næ sedis status.
963. Anno 963. Flodoardus Chronici & Historiæ Remensis scriptor Septuagena-
 rius Pastor Ecclesiæ de Cormicy presbyter & Canonicus Remensis Beneficia sua
 Flodoardo Nepoti suo resignat apud Odalricum præfulem: sic enim ille scribit.
*Ego vero fractus ætate & attritus infirmitate ministerio me abdicauit prælatura coram
 eodem præfule. Quique me hoc absoluens iugo imposuit illud per electionem fratrum meo-
 rum nepoti meo Flodoardo septuagesimo ætatis meæ anno.* Hinc aiunt aliqui eum se ad
 Cœnobium S. Remigij contulisse, ibique habitum sumpsisse Benedictinum.
965. Anno 965. obit 5. id. Octob. Bruno Colonienfis Archidux dictus, eo quod vt
 legitur in Chronico Belgico, Lotharingiæ Ducatum in temporalibus cum Ar-
 chiepiscopatu administrabat. Albericus in Chronico ait eum in Franciam anif-
 set ad Pacificandos nepotes suos Lotharium Regem & filios Hugonis, Compendij corre-
 ptum febre Remis obiisse, & quidquid iure mancipii habuit, testamento sanctorum
 Ecclesiis legasse. Testis autem est Rogerus eius vitæ scriptor eum litteras
 Græcas Latinalque optimè calluisse, & ex ipsa Græcia Magistros euocasse.
966. Anno 966. Lotharius Rex Emam ducit vxorem, Lotharij quondam Italiæ Regis
 & Adclaidis filiam. Notant quoque ad hunc annum Sigebertus & Krantius
 Heraldum Regem Danorum cum vxore & Sueuone filio Baptismi aquis lustrari
 voluisse, eo quod Poponem Clericum conspicatus fuisset gestantem manibus
 ferrum insigniter candens magnique ponderis citra noxam in fidei argumen-
 tum & probationem; edictoque publico idololatriam e Regno expulisse, proposi-
 to ad adorandum vno Deo; cum antea Dani Christum simul & Idola colerent.
 Eodem anno obiit Flodoardus Remensis Canonicus vir litteratissimus & scrip-
 tis notissimus.
967. Anno 967. Otho II. volente Patre Cæsar appellatus & consecratus est Impe-
 rator. Anno sequente obit Odolricus Remensis Archipræsul: cui substituitur ope
 Lotharij Regis Adalbero Ardennensis, Godefridi Ardennensis Comitris filius
 & frater Godefridi, Ducum inferioris Lotharingiæ Progenitoris, Franciæ tunc
 Cancellarius, vir teste Alberico in rebus Ecclesiasticis strenuus, carne nobilis,
 genere potens, consilio prudens, magnanimitate singularis, fidei virtute inuin-
 cibilis. Virorum litteratorum Mecenas liberalissimus, sub quo Gerbertus Scho-
 lam diuexit, vt infra dicetur: varias vero fortunæ vices pro variis Regni tem-
 pestatibus & motibus expertus Ecclesiam Remensem rexit vsque ad annum
 989.
970. Anno 970. Arnulfus vir insignis quoque virtutis fit Aurelianensis Episcopus,
 qui Robertum Capeti filium in Regem inaugurauit an. 988. vt suo loco dicetur.

Eodem anno obit Eurardus Leodiensis Episcopus; eique post biennium substituitur Norgerus seu Notkerus natione Sueuus, genere nobilis, scientia & moribus illustris, qui à bonis ad meliora, à melioribus ad optima ascendens, de scholis ad palatium promotus: inde votis & petitione Cleri ac populi, Principisque fauore ad Episcopatum Leodiensem prouehitur, eique præest 36. annis. Hic cum in via esset, vt legitur in Chronico Belgico, *Scholares adulescentes secum ducebat, libris simul & aliis scholarium utensilibus secum deuentis.* Sub eo multi in litteris & moribus profecerunt, multique ex iis Episcopi & Rectores Ecclesiarum facti sunt. Ille Huboldum qui Parisiis scholas iamdiu regebat, ad scholam Leodiensem sub censuræ interminatione reuocauit, existimās æquius esse & conuenientius, vt ille sapientiæ thesauros suis, quàm alienis dispertiretur. Extant multæ ad eum Gerberti Aquirani Epistolæ, ex quibus quantus vir fuerit, intelligitur.

Anno 973. Otho I. moritur cœpitque solus regnare filius eius Otho II. cui Gerbertus innotuit, cum circa hæc tempora Romam profectus fuisset ex Hispania: vt indicat Hugo Abbas Flauiniacensis in Chronico Verdunensi: de Gerberto enim verba faciens, subdit, *Hic in Canobio S. Geraldii apud Aureliacum nutritus fuit, Grammaticaq; est eruditus: & ab Abbate loci Borello citerioris Hispanie Duci cõmissus, vt in Artibus erudiretur: & ab eo Haittoni cuidam Episcopo traditus est instituendus: apud quem plurimum in mathesi studuit. Verum prædicto Duce cum Episcopo Romam eunte idem cum eis profectus & propter actus notissimus & ab eo Othoni Regi est intimatus, & cum Adalberone Archiepiscopo Remensi Remis venit, quo tempore Orricus (seu Orricus) apud Saxones insignis habebatur. post annum Remensis Adalbero Romam cum Gerberto petebat & Ticini Orricum cum Augusto reperit, à quo magnificè susceptus est, ductusque per Padum classe Rauennam. Cum autem in Aula versaretur Imperatoris, incidit in disputationem cum Orrico de rebus mathematicis: nam & Orricus doctissimus quoque eo tempore habebatur. Adeo verò incaluit ea disputatio, vt ad materiam disceptandam Otho Iudices constituerit Archiepiscopum Rauennatem & Scholasticos viros: & cum diem disputando consumpssissent, tandem Otho contentioni finem imposuit, & Gerbertum præmiis donatum remisit in Franciam. Ea dere sic habet idem Author. *Et quia anno superiore Orricus Gerberti se reprehensorem in quadam figura cum multiplici diuersarum rerum distributione monstrauerat, iussu Augusti omnes Palatii Sapientes intra Palatium collecti sunt. Archiepiscopus quoque cum Adfone Abbate Deruensi & SCHOLASTICORVM numerus non paruus. Et cœpta disputatione cum iam totum pœne diem consumpssissent, Augusti nutu finis impositus est. Ibi verò ab Augusto egregiè donatus Remis cum Archiepiscopo reuersus est.**

973.

Adeo autem placuit Imperatori Gerbertus, vt iam tum ei tradere decreuerit Othonem filium in disciplinam: imo sunt, qui tum tradidisse putent, verum nondum eâ ætate videtur fuisse Otho filius vt litteras discrete posset: nam licet Sigonius scribat fuisse duodeviginti annos natum cum adeptus est Imperium nempe an. 984. cæteri tamen scriptores duodennem tantum faciunt: quod si ita est, vix esse potuit Gerberti Discipulus ante an. 980.

Reuersus in Franciam Gerbertus Scholas Publicas aperuit primùm Floriaci vt aliqui putant, deinde Lutetia vbi Capeto innotuit, postremò Remis. Comprofessores habuit Constantinum, qui fuit postea S. Maximini in agro Aurelianiensi Abbas, & Ethelwaldum postea Wirtembergensem Episcopum; teste Malmesburiensi. Gerbertus, inquit, Galliam repatrians Publicas Scholas professus Artem Magistrerij attigit. Habebat Comphilosophos & Studiorum socios Constantinum Abbatem Monasterij S. Maximini, quod est iuxta Aurelianis, ad quem dixerit regulas de Abaco; Ethelbaldum Episcopum, vt dicunt, Wirtembergensem, qui & ipse dedit monumenta in Epistola, quam facit ad Gerbertum de Quæstione Diametri super Macrobiū & in nonnullis aliis. Habuit Discipulos predicandæ indolis & prosapia nobilis, Robertum filium Hugonis cognomento Capet, Othonem filium Othonis Imperatoris. His addit Balæus Theophilactum, Laurentium Malfitanum, Brazutum, Ioannem Gratianum, Sacerdotes, inquit, Romanos & alios multos: quibus adiungendi Fulbertus Carnotensis Episcopus, Ioannes Antissiodorensis, Ingo San-Germano-Pratensis Abbas, Leothericus Archiepiscopus Senonensis.

Credibile est inquã eū dum Parisiis doceret, innotuisse Hugoni Capeto Franciæ Duci & Comiti Parisiensi, ab eoque postea euocatum in Aulam, vt præceptor

esset Roberti filij. Sic enim de eo Ditmarus author æqualis. *Natus de occidentis regionibus à puero liberali arte enutritus in Philosophia & Astrologia tantum profecit, ut suos quoque Coætaneos varia artis notitiâ superauerit. Ingressus vitam Monasticam factus est præceptor Roberti Regis filij Hugonis in Regia aula aliquandiu versatus, ad Remensem, deinde ad Rauennatem Archiepiscopatum sibi aditum preparauit.*

Tandem Remos concessit Adalberonis Archiepiscopi præmiis inuitatus, ibiq; inter alios Discipulos habuit Robertum Hugonis Capeti & Othonem Othonis II. Imperatoris filios circa an. 980. idque constanter asserunt authores æquales & suppare. Helgaldus Monachus Floriacensis in vita Roberti. *Fuit idem Rex sapientissimus litterarum: cuius prudentissimo cordi erant insita à Deo data perfectæ scientiæ dona. Nam à piißima matre Schola Remensi traditus Domino Gerberto ad erudiendum est datus, qui eum sufficienter liberalibus institueret Disciplinis, ut in omnibus Deo omnipotenti complaceret virtutibus almis.*

Hinc ait Gabriel Naudæus in suis ad historiam Ludouici IX. Additionibus Robertum relictis Collegiis seu Scholis Parisiensibus Remos profectum fuisse ad audiendum Gerbertum. Huius viri, quem omnes viri docti nostri temporis norunt fuisse Scrutatorum antiquitatis studiosissimum & curiosissimum, non erit extrarem proferre testimonium: quoniam ad illustrandas huius seculi Musas non parum confert. Ille ergo c. 8. & ultimo sic habet. Entre les Rois de la troisieme lignée Robert fut le premier qui caressa les bonnes lettres. Il eut pour precepteur cetant renommé Gerbert ou Siluestre II. que nous auons ailleurs defendu du crime de Magic, lequel enseignant avec grand honneur & reputation en la ville de Rheims merita comme dit Helgaldus, d'auoir vn tel Disciple: combien qu'il soit constant par ce passage de la vie de Notger Euesque du Liege qui se trouue écrite sur vne grande peau de Parchemin en l'Eglise de Saint Iean l'Euangeliste de ladite ville, que du temps de Robert il y auoit exercicé es Colleges de la Montagne Sainte Geneuiefue en cette Vniuersité. *Quid de Huboldo dicam? qui dum adolescentulus è scholari disciplina aufugisset, Parisius veniens S. Genouefe Canonice adhaesit in breui multarum scholarum instructor fuit, ubi cum aliquandiu à D. Notgero ignoraretur, tandem Gaonica Episcopalis sententiæ executione compulsus est redire pluribus ibi relictis studiorum ac moralitatis insignibus.* Et pour ce ie croirois volontiers que la seule renommée de Gerbert auroit fait quitter à son Disciple les Colleges de Paris pour frequenter celuy de Rheims. Hæc ille.

Certè cum talis esset tunc temporis Academia Parisiensis, vt relictis aliarum urbium scholis ad eam vndique migraretur, credibile non est Robertum primoribus annis alibi fuisse institutum; præsertim cum pater eius Comes esset Parisiorum, eamque ditionem & possessionem auitam haberet. Et id clarè Ludouicus Seruinus Causarum Forensium l. 1. in Causa I Hamiltonis scribit. Postquam enim manifestissimis exemplis demonstraui à Carolo M. vsque ad Capeti tempora Vniuersitatem Parisiensem continuata serie floruisse, hæc subiungit de Capeto & Roberto. Venons au temps de Hugues Capet voyons quel a esté Robert son successeur le plus sçauant de tous les Rois. Qui l'auoit rendu tel? l'Vniuersité Fille de son Pere. Vray est que cettuy-cy a fait florir l'Eschole de Reims, à cause de l'authorité de Gerbert, mais cela n'a diminué la grandeur de l'Vniuersité de Paris. Hæc de Gerberto, qui quando Remis docere inceperit non comperitur, at certum est ibi circa an. 980. Scholas publicas habuisse & in eis Othonem & Robertum vix adhuc puberes edocuisse: vnde Otho euocatus an. 983. in Imperatorem electus est octodecim circiter annos natus, vt vult Sigonius, vel vt alij scribunt duodecim aut quatuordecim tantum.

975. Anno circiter 975. Hugo Capetus Parisiorum Comes sub Lothario exulantia SS. Samfonis, Maglorij & Macuti corpora, quæ à Salvatore Maclouienfi Episcopo Normanorum furori subtracta fuerant & Lutetiam allata excipit, & in æde San-Bartholomæa prope Palatium vrbis sira collocat, Cænobiumque fundat sub nomine SS. Bartholomæi & Maglorij Britannicæ Remoricæ Archipræstulii. Quæ fundatio à Rege eiusque filio Ludouico approbata fuit & confirmata his verbis.

In Nomine Domini Dei & Saluatoris Nostri I. C. Hlotarius & Hludouicus Diuina ordinante Prouidentia Reges Augusti. Dum petitionibus Hugonis Francicæ

cia Ducis rationabilibus & iustis Diuini cultus amore fauemus, superna nos gra-
tia muniri non dubitamus. Proinde nouerit omnium fidelium nostrorum præsen-
tium scilicet & futurorum solertia, quia vir prætextatus honorabilis nostram
petiit clementiam præceptum firmitatis à nobis fieri ex rebus, quas idem piè
Monasterio SS. Bartholomæi Apostoli & Maglorij Archipræsulis Britanniae vr-
bis scilicet Dolensis contulit, quod fundauit in vrbe Parisiaca ad Sanctorum
corpora, quæ vt peregrina hospitabantur per aliorum rura, &c.

Eiusdem foundationis per Hugonem Capetum factæ meminit Henricus 1.
Roberti filius & Hugonis nepos in Priuilegio quod iisdem Maglorianis conce-
dit. *Quidam, inquit, venerabilis Abbas Cænobij SS. Bartholomæi Apostoli atque
Maglorij Archipræsulis iuxta Aulam nostri Palatii sibi Reginaldus nomine rogans, &
obnixè postulans nostre serenitatis adiit præsentiam, quatenus prædicto loco, quem pia
memoria Hugo avus noster fundauerat & suis terris ditauerat, quandam Ecclesiam illius
uille quæ Bruxaria vocatur, donare dignaremur.*

At Helgaldus foundationem istam Cænobij Magloriani tribuit Hugoni ma-
gno & Capetofilio his verbis in Epitome vitæ Roberti. *Huius igitur inclyti Re-
gis avus Hugo pro pietate, bonitate, fortitudine Magnus dictus, Monasterium S. Maglo-
rij Confessoris Christi in Ciuitate Parisus simul cum filio construens nobiliter Monachos
sub Regula Patris Benedicti viuere paratos ibi collocat. Hæc de ea fundatione.*

Cæterum Bartholomæi ades antequam Magloriani eam occuparent, Capel-
la erat Regia Palatii vr bani, illique ministrabant in officiis diuinis Canonici Re-
gulares, qui translati sunt inde ad Sacellum, quod nunc S. Michaelis dicitur in-
tra ambitum Palatii. Item antequam Magloriani aduenirent, in ade Bartholo-
mæa erant 4. Cellæ Regiæ, Capellas vulgo appellamus 1. SS. Fiacrij atque Ma-
thurini. 2. S. Stephani, nunc S. Brioci de Vallibus. 3. S. Annæ 4. Sanctæ Catha-
rinæ.

Anno 976. Carolus Lotharingæ Dux Lotharij Regis frater prælium commit- 976.
tit cum Godefrido & Arnulfo Comitibus Lothariensibus. Eodem anno Rorico
Episcopus Laudunensis vir doctissimus & eloquentissimus diem claudit extremû.
Erat autem ille filius spurius Caroli Simplicis consecratus ab Artholdo an.
949. Monasticum Ordinem in Cænobio S. Vincentii reparauit euocatis e Flo-
riacensi Monachis diplomate dato Lauduni an. 961. Eius meminit Asso Mo-
nachus Ep. ad Gerbergam Reginam, cui Tractatum de Antichristo mittit. *Igi-
tur, inquit, quia piuum studium habetis scripturas audire & frequenter loqui de nostro
Redemptore, siue etiam scire de impietate Antichristi & persecutione nec non & potestate
eius & generatione, sicut mihi seruo vestro dignata estis percipere, volui aliquando vo-
bis scribere & de Antichristo ex parte certam reddere. Quamuis non indigeatis à
me hæc audire quæ apud vos habetis prudentissimum Pastorem Dominum Roriconem, cla-
rissimum speculum totius sapientiæ atque eloquentiæ hæc valde nostræ atate.*

Anno 977. Adalbero iuuenis Lotharingus Roriconi in Ecclesia Laudunensi 977.
substituitur, Ascelinus alio nomine dictus, cuius electionem describit Continua-
tor historiæ Fiodoardi. Consecratus est ab Adalberone Remensi Archiepiscopo
die sancto Palmarum qui tunc erat dies 1. Aprilis. Vir satis in omnibus felix, si
Regem suum non prodidisset, vt infra dicitur.

Eodem anno Godefridus & Arnulfus Comites Lotharingiæ à Carolo Regis fra-
tre & Hugone Capeto expulsi ad Othonem Imperatorem confugiunt & conan-
tur in suas partes adducere contra Lotharium. At Otho Carolo Lotharingiæ
Ducatum asseruit, dum à se haberet, acceptumque sibi referret.

Verum ann. 978 Lotharius collecto ingenti exercitu Lotharingiam totam 978.
sibi subiicit. Inde Othonem nihil tale cogitantem Aquisgrano fugat. Iste resum-
ptis armis & viribus Lotharingiam subit, Franciam diripit & vastat. *Remensem,
Laudunensem Sueffionensemque Prouincias omnia denastando pertransiens, inquit Nan-
gius, usque Parisus venit & suburbium Ciuitatis incendit. Rursus Lotharius Hugonis
Capeti & fratris eius Henrici Burgundiæ ducis opibus & copiis adiutus Otho-
nem fugere compellit, eumque ad Sueffionensem ciuitatem insecutus, pluri-
mos ferro consumit, multo plures aquis Axonæ submergit, & cum triumpho re-
uertitur in Franciam. Ita Nangius.*

Anno 980. Otho & Lotharius Remis pacem componunt æquis conditionibus. 980.

Lotharius Othoni Lotharingiam restituit, & ille Godefrido partem eius cum Virdunensi comitatu. Ducatum vero Carolo Regis fratri, vt Imperij Prouinciam; & iis legibus quibus tenebantur, qui beneficio Imperatorum Prouincias obtinebant. Qua pace inita Otho filium suum Othonem deindē III. dictum Gerberto tradidit in Disciplinam. Hugo Capetus suum Roberto, qui ambo atate pares affectu quoque pares fuerunt & æmulatione litterarum.

984. Anno 984. Othone Romæ defuncto magna suboritur de Successore contentio. Germani Othonem III. filium eius Romæ Cæsarem designāt. Itali Crescentium Nomentanum. Alij Henricum Bauarum Regem deposcunt seu Tutorem Pupilli. Iste Othonem eiusque Sororem Adelheidem Theophaniæ Imperatrici subtrahit, seque pro Imperatore gerit. Illa enim audito de morte Mariti nuncio filium è schola Gerberti ad se reuocauerat, vbi cum Roberto Hugonis filio educabatur. Et in hoc valde peccasse scribit Gerbertus Ep. 48. *Lotharius Rex Francie prælatus est solo nomine, Hugo vero non nomine sed actu & opere. Eius amicitiam si in commune expetisseris filiumque ipsius Roberti cum filio Casaris colligassetis, iam dudum Reges Francorum hostes non haberetis.*

Non ferunt Saxones eripi sibi magnæ spei adolescentem, & Henrico Patrueli extorquent matricque reddunt. Causa præcipua dissidij aut prætextus saltem, superbia Matris Theophaniæ, Græcæ mulieris, cui nolebant plurimi Procere committi Othonis educationem, inter quos præcipuas partes agebant aut agere videbantur Ecgbertus Archiepiscopus Treuirensis & Willegisus Moguntinus: apud quos nihil non egit litteris & Legationibus Adalbero Remensis, vt eos ab Henrico ad Othonem conuerteret. Ad Ecbertum quidem scribit apud Gerbertum Ep. 26.

Labefactari Rempub. vestram quorundam ignauia cum perhorrescimus, tum erubescimus & priuilegio amoris nostri circa vos & communi Patrie cognatione. Pauci-ne creati sunt Reges, qui nonum filio Domini vestri præponere vultis? forte quia Græcus est vt dicitis, more Græcorum conregnantem instituere vultis? quo recessit sanctissima fides? exciderunt ne animo Beneficia Othonum vobis conlata? Magnam intelligentiam vestram reuocate, generositatem perpendite, ne perpetuo dedecori generi vestro esse velitis. Si vires eos destituere acclamatis, meliora sentientes perquirite: nos factores, coadiutores in talibus negotiis fore confidite. In perturbatione & confusione omnium rerum quis alterius lenabit onus? postremo si salua dignitate vestri nominis urbem Treuivorum tutari non valetis, Remorum utriusque nostrum sit satis: ditioresque erimus, quàm Eucharius quondam & Sixtus. Id vobis ratum ignominiam auferet, irrisum nos liberos efficiet.

Ad Vvillegisum vero Moguntinum eiusdem nomine scribit Gerbertus item & proprio Ep. 34. in qua vehementer inuehitur in Henricum inuasorem. O mi Pater, moerens simili de causa mærentem quibus affabor verbis? Casare destituti præda hostium sumus. Casarem in filio superesse putamus. O quis prodidit? quis nobis alteram lucem eripuit? Agnum Matri non Lupo committi oportuit. Me quidem doloris immunitas mihi consulere non patitur. Nunc fertur animus præceps in hostes Italos, qui mea funditus eripiant, nunc quasi meliora deliberans terrarum longinqua petis. Sed dum redit Otho dumque hærent infixi pectore vultus, dum Socraticæ disputationes ipsius frequentes occurrunt, refringitur impetus & peregrinationis mea tedium apud Gallos utrumque releuatur. Consule Pater, & si erga Maiestatem vestram nulla mea sunt merita, tamen nec desinit, nec effectus aberit, si fortuna vt quondam riserit.

Cæterum initio fauit Lotharius Othonianis partibus, vt intelligimus ex Ep. 22. eiusdem Gerberti ad D. Imizam in Palatio Imperatoris inter Matronas Theophaniæ vnã. *Dominam meam Theophaniam Imperatricem nomine meo conuenite. Reges Francorum filio suo fauete dicite nihilque aliud eos conari, nisi tyrannidem Henrici Regem se facere volentis sub nomine Aduocationis velle destruere.* At postea occasione acceptã prædarum & rapinarum quas Lotharingi Godefrido Vidunensi & Sigifrido patruo Othonianæ partis Ducibus exercebant, Lotharingiam cum exercitu numerosissimo inuadit cum fratre Carolo, Virdunum ad deditionem cogit, ipsius Comites Godefridum & Sigifridum capit, cum Henrico Banaro societatem mutuamque amicitiam contrahit. Adeo verò grauer tulit & ini quo animo Diedericus Episcopus Metensis Carolum contra fidem Othoni præstitam, Henrico se coniunxisse, vt acriter in eum inuectus sit, vt patet & Ep. 31. apud Gerbertum, quæ talis est.

DIEDERICVS seruus seruorum Domini, Imperatorum amator, prolisque tutis-
 simus Tutor, Carolo sanguine nepoti, sed fidei impudentissimo violatori. Fidem
 à nemine vnquam bonorum violatam, vt nosti, presente venerando Notegario
 Episcopo (Leodiensi) teque licet non nobilioribus, tamen veritate excellen-
 tioribus presentibus ante B. Ioannis aram in sacra verba datam, leuissime trans-
 fuga, nec in hanc nec in illam partem fidem habens, cæcus te amor regnandi
 debilitatum negligere coëgit. Et quid mirum si in nepotem (Othonem) pestem
 tui sordidissimi cordis euomis, qui cruentâ manu & ad omne scelus semper
 promptissima cum latronum grege & furum manipulo, dum fratri tuo nobili
 Francorum Regi Laudunum Ciuitatem suam, inquam suam, nunquam vtique
 tuam, dolo malo surripes, cumque Regno fraudares & Imperatoriam sororem
 Regemque sui consortem infamares, tuisque mendaciis commaculares? Nihil
 vnquam pensi habuistis, dilatare, increassare, impinguare, qui non secutus pa-
 trum tuorum vestigia dereliquisti Dominum factorem tuum. Recordare os
 tuum impudens, quories digito compescuerim, dum turpia in Remensem Ar-
 chiepiscopum, turpiora in Reginam dementiendo serpentino sibilo estudisti.
 Quid in Laudunensem Episcopum feceris, ipse nosti melius, breui tu Lotha-
 riensium Regni angulo latitans vanissimoque supercilio toti te præesse iactans.
 Quid neptis vtriusque nostrum fœmina, te te viro melior cum nobilis indolis fi-
 lio? quid Apostolorum Vicarij Ecclesiæ S. Ouilis Pastores, quos tu canino
 dente nocte & interdium rodere conaris? quid alij præterea Principes, qui nihil
 tuo iuri debent, eiusdem habeant Dominoque authore possideant, reminisce-
 re: & ita tandem inania excutiens omnia frontemque falsissimo poculo debria-
 tam expurgans poteris metiri nihil esse quod agis, ad nil diuino nutu deuenien-
 dum quod moliris. Quorum ergo haud pro merito adscriptus numero ligandi sol-
 uendique dignatus honore mihi indigno pastoralis virga commissam defensurus
 Ecclesiam dico, non aliam quam summi Pastoris sanguine redemptam, quam
 tu diuinum ius contemnens cum tuis Complicibus lacerare atque dilaniare pro
 posse tuo contendis, horribilem spernens illam Dominicam vocem qua tonatur
 Qui vos tangit, tangit pupillam oculi mei, &c.

Ad hæc respondit Carolus acius Ep. 32. apud eundem Gerbertum his verbis.

CAROLVS sola Dei gratia si quid est, hypocritarum ideæ, Imperatorum infidif-
 simo Prolisque Parricidæ, ac in Commune hosti Reipub. Grauitatis siquidem
 meæ fuerat maledicta tua taciturnitate premere, nec pensi habere quod petu-
 lantiæ magis tyranni quam iudicium protulit sacerdotis. Sed ne silentium tuis
 coniuratis videatur facere confessionem, summum tuorum scelerum pau-
 cis attingam, & de maximis minima referam, Consilij quoque mei nonnul-
 la prætermittam, vt qui velut inanis vter spiritu intumuisisti, meo vt tu desi-
 pis increassati, impinguati, dilatati pressus pondere detumesceas. Cur Domi-
 nam Ducem Beatricem cum filio Regnique Primatibus à nobis præterdis delu-
 sam? te miser non sentis, nec quemquam pœne fore tuæ coniurationis partici-
 pem. Nec solus nec in angulo fidem integerrimam filio nostri Cæsaris astruo, vt
 tu nocturno mero eructas. Adsunt mecum Galliæ Principes, Reges Francorum,
 velis nolis præclarissimi Lotharienses fide deuoti. His est curæ filius Cæsaris.
**Hi nec quærunt Regnum eripere, vt tu, nec contegnantem instituere. Tu Diui-
 na & humana confudisti iura deque legibus oscitans vt Limax in suo Conclauis,
 Cornupeta tibi videris. Cur Pastoralis officio minus intendis? quasi verò tu Pa-
 stor & non lupo rapax & potius alter Iudas, si Iudas Apostolus qui Dominum
 suum 30. prodidit argenteis, & tu Episcopus qui Dominum tuum Regem hære-
 dem Regni Regno priuasti spe famosissimi quæstus Paruum tibi hoc. Pœnas
 de eo quantum ad te sine carentes velut de hoste sumpstisti. Siccine Othonum
 promeruerunt beneficia? denique nunquam ad eos finem habuisse non so-
 lius filij causa conuinceris. An cum Lotharium Regem Francorum, quem glorio-
 sum vocas cum maximè oderis, hunc inquam cum Regno pellebas, meque re-
 gnare cogebas, fidem ne ei & mihi promissam seruabas? Mihi promissam dico
 ante Aram, quam impudenter nominas. Profecto intelligis quid feceris. Con-
 tra fratrem meum ac sororem Domini tui me arma parare impellebas, vt om-**

ne Genus nostrum Regium mutuis vulneribus confoderes, Tyrannos nomine Regum substitueres, cum quibus contempro sacerdotio vacuis aulis incubare posses.

Hæc inter Adalbero Remensis & Gerbertus Casari fidelis ad Proceres Othonis amicos plurimas expediunt litteras & legationes, vt ab hac coniuratorum societate eos dimoucant. Extat in hanc rem Gerberti ad Theophaniam Imperatricem Epistola 52.

” Cupienti mihi vos adire secundum Imperium vestrum non frustra renisa est
 ” Diuinitas. Nam XI. Cal. April. captos Comites allocutus Godefridum Patruum-
 ” que eius Sigifridum inter hostium Cuneos solus repertus sum uestrarum
 ” partium cui fidenter de statu Imperij vestri suas sententias concederent. Scripsi
 ” itaque exhortatorias Epistolas secundum intellectum eorum Coniugibus, libe-
 ” ris, amicis vt in fide uestra perstent, nullo hostium incurfu terreantur, eorumque
 ” exemplo si fortuna tulerit, exilium potius eligant pro fide vobis seruanda, quam
 ” patriæ solum cum perfidia. Hos ego viros imprimis charissimos habeo, quibus
 ” grauius est, quod uestra negotia non valeant exequi, quam quod captiuitati ho-
 ” stium videntur addicti. Sed quia Principum dissensio interitus Regnorum est,
 ” Principum uestrorum concordia remedium tantorum malorum nobis fore vide-
 ” tur. Funiculus quippe triplex difficile rumpitur. Noueritis etiam Reges Fran-
 ” corum Nos non æquis oculis intueri, eo quod de uestra fidelitate eis contraria
 ” sentiamus, simulque quod multa familiaritate fruamur Adalberonis Ar-
 ” chiepiscopi Remorum, quem simili de causa infectantes infidissimum sibi
 ” putant. In his omnibus quid nos velitis facere, & si inter hostes via parue-
 ” rit vlla, quando uestram præsentiam possimus adire, certius significate Nobis
 ” paratis per omnia vobis obtemperare. Res eo processit, vt iam non de sua ex-
 ” pulsione agatur quod malum tolerabile esset, sed de vita & sanguine certet.
 ” Hoc mihi secum commune est, quasi se contra conatus Regios incitanti. Mo-
 ” les denique oppressio tanta est, uestrique nominis tanta inuidia, vt suas mise-
 ” rias nullis audeat vobis significare rescriptis. Sed hæc tyrannis si inualuerit locus
 ” que ad vos profugiendi paruerit sibi, non frustra de vobis meliora senserit, spem
 ” certam habuerit qui vobis ac filio vestro, in quo valuit, suffragium medita-
 ” tus est.

Hinc intelligitur quis fuerit Adalberonis animus erga Imperatorem, quanta-
 que ipsius causa pateretur. Vnde Lothario non immerito suspectus fuit, qui vt
 eius in se fidem experiretur, mandauit vt munimenta atque propugnacula Mo-
 nasterij S. Pauli dirueret, ne hostes eo occupato aduersum se vti possent; quod
 ille facturum se negauit propositis aliorum exemplis, qui Castella similiter ha-
 berent & munirent.

Accessit altera odij causa, quod nempe Adalberonem nepotem suum Godo-
 freddi Lotharingi filium obsidem Diaconum, Sacerdotem & Episcopum ordi-
 nasset, eique Viridunensem Episcopatum apud Othonem procurasset, non apud
 Lotharium, qui Lotharingiam in proprium ius reuocauerat: vt legitur apud
 Gerbertum Ep. 57. & 58. Contra ipsum Conuentum habere statuit Lotharius &
 infidelitatis damnare, nisi obsidem redderet, mandauitque præterea vt aut in
 sua verba iuraret, aut regno excederet: qua de re sic Adalbero ad Theopha-
 niam Imperatricem. 6. Kal. Aprilis, inquit, Conuentus Francorum indictus est ibi-
 que crimine infidelitatis pulsabimur, quod Episcopum Viridunensem licentiâ donaue-
 rimus quoadque in Presbyterij honorem promouerimus & vt res fiat impossibilis, à nobis
 idem repetendus.

Pratum
Clericorum.

Ad hæc circiter tempora referunt Monachi San. Germano-Pratenses redem-
 ptionem Prati Clericorum ab Vniuersitate Parisiensi per Abbatem suum Regu-
 larem Waldonem seu Gualonem: cui Hugo Caperus Dux Franciæ & Parisio-
 rum Comes vltro Abbatiam regendam tradiderat, dimissâ omnino eiusdem
 fiduciariâ Commendâ. Sic enim de eo habet Aimoini Continuator l. 5. c. 44.
*Hugo Dux ad maiora animum applicans nutu diuino dimissa S. Germani Abbatia, quia
 iam pæne ad nihil (dum non esset qui curam eius tam exterius quam interius ageret) re-
 ducta fuerat, summis precibus tam Regis Lotharij, quam prædicti Hugonis Francorum
 Regis constituit venerabilem Gualonem Abbatem. Decessit porro tempore Lotharij Regis.*

Verum de Redemptione illa fictitia fusè egimus ad calcem i. seculi, vbi de Præto Clericorum fol. 244.

Cum isto autem Gualone litem habuit Gislebertus, seu Engelbertus Episcopus Parisiensis, ad quam dirimendam vsus est Hugo Capetus nondum adhuc Rex operâ Airardi Abbatis Aureliacensis, vt testatur Gerbertus Ep. 61. *Ceterum Dux Hugo naëta occasione ex dissensione Episcopi Parisiensis & Abbatis Gualonis Abbatem nostrum Airardum inter ceteros ad se venire orat. Quæ fuerit causa dissensionis istius, non inueni.*

Eodem anno Adalbero Magni Adalberonis Fratruelis, Beatricis, quæ Magni Hugonis filia fuit & Soror Capeti & Friderici Lotharingæ Ducis filius, Scholaribus Disciplinis apud Gurgitenses castissimè detritus & institutus vt legitur in eius vita, ad præfulatum Metensem Diederici obitu vacantem procurante Beatrice Matre & Adelhaide Augusta Othonis III. Aua promouetur 17. Kal. Nouembris Vvormaciæ, quo Gallicani Germanique exercitus concurrerant, alij vt Othoni fauerent, alij vt eidem aduersarentur.

Anno 985, de pace actum est inter Imperatorem & Principes hac lege vt Henricus tutelam Othonis à se abdicaret, & in Lotharium transferret, vt pote auunculum. Huiusce pacis author fuisse videtur Norgerus Leodiensis Episcopus, Dissuasor verò tū Adalbero Remensis qui sic eum cōpellat Ep. 39. apud Gerbertum. *Vigilans P.P. famosissima quondam fidei pro castris Cesaris, an caca premente fortuna & temporis ignorantia diuina & humana iura pessundari simul non cernis? Ecce palam destituitur cui ob paternæ merita fidem deuouisti, deuotam seruare debuisti. Germanum Brisaca Rhenani littoris Francorum Reges clam nunc aduunt. Henricus Reipub. hostis dictus Kal. Februarij occurrit. Consule mi pater, modis omnibus resistendum, ne conuincians aduersus Dominum & aduersus Christum tuum.*

Quanti autem esset momenti Hugonem Capetum in suis habere partibus inuauit Gerbertus Ep. 48. Innominato sic aiens, vt ante retulimus. *Lotharius Rex Franciæ prælatus est solo nomine, Hugo vero non nomine sed actu & opere. Eius amicitiam si in commune expetissetis, filiumque ipsius Robertum, cum filio Cesaris colligassetis, iam dudum Reges Francorum hostes non sentiretis. Reges Francorum appellat, Lotharium nempe Franciæ & Carolum Lotharingæ. Carolus enim qui ante Othoni fidem sponderat, Lothario fratri se adiunxit.*

Interim verò Barones Theutonici Othonem, quem Henricus retinebat, liberant pacemque cum Lothario faciunt sequestro Adalberone Remensi, his conditionibus, vt Otho sub Lotharij tutela remaneat; Lotharius Viridunum reddat, & Godefridum Comitem carceribus eximat. At nondum firmatâ pace obiit Remis Lotharius 6. non. Martias an. 986. Regni 32. moriens Ludouicum filium quem ex Emma coniuge susceperat, Hugoni Capeto commendauit. Sepultus est in Ecclesia S. Remigij: & Exequiis Gerbertus interfuit, vt ipse scribit Ep. 72, ad Stephanum Diaconum: quâ etiam innuit omnes Captiuos Lotharienses au fugisse è carceribus præter vnum Godefridum Viridunensem Comitem. *Exequiis D. Lotharij Regis occupati multa tibi querenti panga rescripsimus. Lotharienses dudum capti omnes elapsi sunt, præter Comitem Godefridum, de quo in breui meliora sperantur. Eundem Regem vocat Adalbero Francorum clarissimum Sidus Ep. ad Ecbertum Episcopum: & Gerbertus hoc in eius honorem condidit Epithaphium.*

*Cuius ad obsequium coière Duces, bonus omnis
Quem coluit. Sate Cesaribus, monumenta doloris
Cesar Lothari prætendis luce secundâ
Terrifici Martis quod eras conspectus in Astro.*

Ludouicus ergo in Regem inungitur, eique & Emmæ Reginæ Proceres fidem suam obligant: qua de reilla Gerberti manu vsa certiore facit Adelaïdem Imperatricem Dotariam Matrem suam. *Elapsa sunt tempora mearum deliciarum, tempora decoris mei, ô mi Domina, & ô dulcis mater, dum is quo florente florebam, quo regnante regnabam, coniugem in perpetuam viduam fecit. O amara dies 6. non. Mart. que mihi virum deripuit! que me in has miseras precipitauit! Intelligat Pia Mater gemitum & angustias filia doloribus plenas. Non esse me penitus præoptarem, nisi Diuinitas solatio reliquisset mihi matrem. O quando videbo, quando alloquar!....*

Noueritis interim Francorum Principes mihi ac filio simul fidem sacramento firmasse. In hoc & in reliquis que sequenda, que vitanda sunt, vestro iudicio utemur, ut non solum Emma Regine sed omnium dicamini mater Regnorum. Recordamini præterea verborum vestrorum, quod virum meum præ me dilexeritis, quodque ipse præ me vos ama-uerit. Prosinat anime eius hi dulces affectus, & quod temporaliter exhibere non valetis, spiritaliter recompensetis per sanctos Patres, id. Episcopos, Abbates, Monachos ac per seruos Domini quasque religiosissimos.

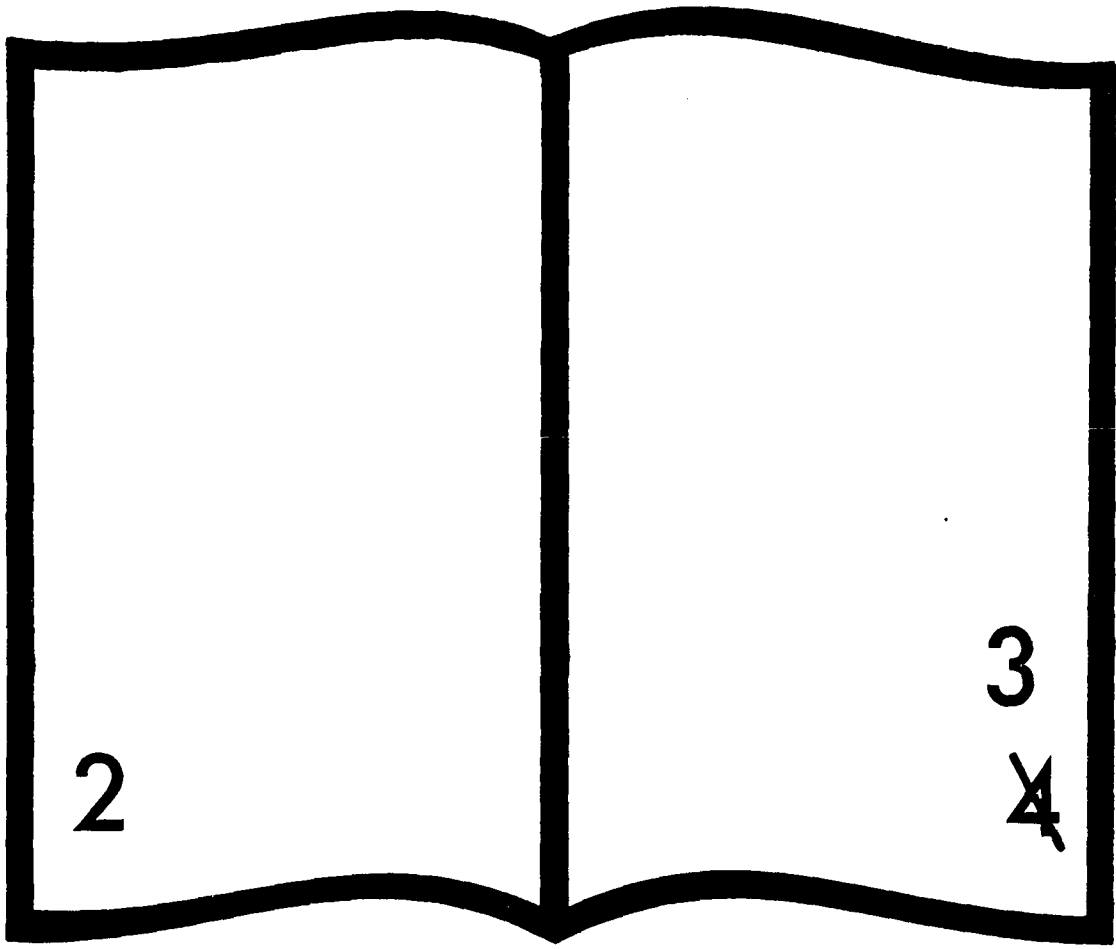
Illustri illa Regina nihil non molita est, ut pacem inceptam conficeret, ad quam promouendam non parum quoque contulit Beatrix Ducissa Capeti Soror, Adalais Imperatrix, Carolus Lotharingia seu Dux seu Rex, Henricus Hugonis Capeti frater, Dux Burgundia, & Egbertus Archiepiscopus Treuirensis: ad eamque facilius consequendam Godefridus Viridunensis Comes e custodia eductus est, quanquam duris conditionibus, ut nempe villas quasdam Episcopus Viridunensis cum Adalberone filio Episcopo traderet. Quam rem acerbissime tulit Adalbero Remensis Godefridi frater, verum tandem hoc euicit ut Viridunensis Ciuitas Imperio ut erat ante subiecta, restitueretur. Idque innuit Gerbertus Ep. 100. ad Egbertum Treuirensis.

Pace parata Emma Regina à Carolo Lotharingo & ab aliis quibusdam apud filium ream sic adulterii cum Ascelino seu Adalberone Episcopo Laudunensi, cuius ipsa etiam viuente Lothario insinulata fuerat. Vnde illa omnino se à filio male tractari scribit ad Adalaidem matrem utiturque opera Gerberti. *Aggrauatus est dolor meus O mi Domina, o dulce Matris nomen, dum Coniugem perdidisti: spes in filio fuit, Is hostis factus est. A me recesserunt dulcissimi quondam mei amici ad ignominiam meam ac totius generis mei. Ne fundissima in Laudunensem confinxerunt Episcopum: persequuntur eum proprioque contendunt spoliare honore, ut inuratur mihi ingominia sempiterna, que sit quasi iustissima causa amittendi honoris mei. Adesto pia Mater filia doloribus plena. Gloria uerò hostes mei non superesse mihi fratrem, propinquum, amicum qui auxilium ferre possit.* Hæc & plura habet Ep. 97. Ep. vero 119. ad Theophaniam Othonis matrem Pietas, inquit, vestri nominis subueniat afflictæ & à pradonibus captiuata. Et mihi quondam fuit genus & dignitas ac Regium nomen. Nunc quasi sine genere, sine dignitate, omnibus afficior contumeliis, ancilla captiuata crudelissimorum hostium facta. Et quomodo ille impius Carolus uocem meam audiret, qui uestram audire contempsit?

Eam ob rem Adalbero seu Ascelinus Laudunensis e sede sua expellitur, ut intelligimus ex Ep. 98. quam scribit ad Coepiscopos apud Gerbertum, ne Chrisma in Ecclesia sua conficere aut sacra facere præsumant. Quoniam, inquit, Regia potestate per quorundam hominum factionem à propria sede sum ad præsens exclusus, Episcopali tamen Officio sum minimè priuatus: nec damnant crimina falsa illata, quem innocens in hac parte non remordet conscientia. Sentiat ergo Grex pastoris absentiam, sentiam ego vos meam dolere vicem. Itaque moneo, rogo, obsecro, ac pro nomine terribilis semper uiuentis Domini obtestor, ne Ecclesie mee quolibet modo pro quamlibet personam sanctum Chrisma tribuatis, nec Episcopalem benedictionem & Missarum solennia in mea Parochia peragatis. Quia scriptum est, **QVOD TIBI FIBRI NON VIS, ALTERI NE FECERIS.** At si Diuina & humana contemnitis iura, nec nostris monitis acquiescitis, quanquam diuina ultione sitis feriendi, tamen ad maiorem audientiam Ecclesiasticæ legis prouocatum iri pernoscatis.

987.

Vix autem menses quindecim Regnum tenuerat Ludouicus, cum ecce moritur improlis 22. Iunij an. 987. & Pipinæ gentis ultimus quo apud ædem S. Cornelij Compedientis sepulto Franciæ Proceres Carolum Lotharingum absentem, Ludouici Patrum ad capeffendas Regni habenas aduocant. Sed dum ille moras necit, & Consilium Primatum Regni sui exquirat, Hugo Capetus Franciæ Dux, Parisiorum Comes, Hugonis Magni filius, Odonis Roberti quondam Regum nepos in thronum ab aliis rapitur, Regisque nomine Nouiduni proclamatur & Remis ab Adalberone inauguratur. Inaugurationi ad fuit inter cæteros Regni Proceres & fautores Richardus Dux Normanorum. Ad eos uerò qui non adfuerant scribit protinus Hugo, utiturque Gerberto Secretario in plurimis conscribendis Epistolis, quarum hæc una est ad Sequinum Senonensem Archiepiscopum aduersæ partis fauorem.

Regali potentia in nullo abuti valentes omnia negotia Reipub. in consultatione & sententia Fidelium nostrorum disponimus, vosque eorum participes fore dignissimos iudicauimus. Itaque honestè ac benigno affectu vos monemus, uti ante Kalendas Nouembriſ eam fidem quam ceteri nobis firmauerunt confirmetis ob pacem & concordiam sanctæ Ecclesiæ totiusque populi Christiani; ne si forte quod non optamus, persuasione quorundam prauorum diligenter vobis exequenda minus audiat, sententiam D. Papa & Comprovincialium Episcoporum duriores perferatis, nostraque omnibus nota mansuetudo iustissimum correctionis assumat zelum regali potentia.

Sic Hugo verbis minas regaliter addens multos Proceres ad suas partes adduxit atque vt Regnum suum firmiter stabiliret, eodem anno Robertum filium, iuuenem robustum & agilem, pro ætate vero prudentem & liberalibus artibus instructum Successorem designauit, Regiaque corona Kalendis Ianuarij Aureliæ per Arnulfum Episcopum insigniri curauit. Qua de re sic habet Glaber Rodolphus l. 2. c. 1. *Suscipio igitur Hugo regimine Regni Francorum non multo post plerosque suorum, quos etiã prius in Vniuersis habuerat subditos, perſensit contumaces. Tamen vt erat corpore & mente viuacis cunctos sibi rebellantes paulatim compeſcuit. Habebat enim filium admodum prudentem nomine Robertum Artium etiam Liberalium studiis plurimum eruditum. Cumque se cognouisset iam aliquantulum viribus defici, congregatis in Aureliana vrbe Regia quibusque Francorum ac Burgundiorum Regni primoribus eundem Robertum filium videlicet suum anno scilicet decimo tertio ante millesimum incarnati Saluatoris adhuc se supersistere Regem constituit. Hoc scribit Glaber Author Synchronus, aut certe suppar: cui proinde longè magis fides adhibenda est, quam Nicolao Gillio & quibusdam aliis recentioribus aientibus Robertum anno tantum 890. fuisse Regem designatum.*

Inter hæc Carolus, legitimus fratris successor frustra damnatâ morâ, quam in consultando & deliberando posuerat, vnde quaque sibi parare conabatur amicos, & Proceres Regni ab Hugonis partibus dimouere: quam in rem vt voluit opera Adalberonis Remensis: at ille offensus Carolo, quod Reginam comprehendisset, Adalberonem Laudunensem carceri mancipasset, Episcoporum anathema neglexisset, Othonem & Godefridum oppressisset, Fidem ipsi obligare recusauit. Extant tamen plurimæ ad eum Epistolæ ex quibus apparet vacillasse, & optima interdum Carolo consilia subministrasse: vt sunt ista Ep. 115. *Interim fideliter ammoneo, vt Reginam ac Episcopum secundum dignitatem vestram lenissimè tractetis, & ne vos concludi inter mœnia vllatenus patiamini.* Et Ep. 139. ad amicum. *Erudito homini atque puram fidem quæ hodie paucorum est, constanter tenenti duo verba Christi & nostrum consilium aperiemus, ac proposita Quæstioni sati faciemus. REDDITE QUÆ SVNT CÆSARIS CÆSARI ET QUÆ SVNT DEI DEO. Sine mortuos sepe lire mortuos.* Et in fine. *Cum patientia expectemus illud Prophetæ. VIDI IMPIVM SVPER EXALTATVM ET ELEVATVM SVPER CEDROS LIBANI: TRANSIVI, ET ECCE NON ERAT. QUÆSIVI EVM, ET NON EST INVENTVS LOCVS EIVS.* Extat quoque eiusdem Adalberonis ad Carolum Epistola inter Gerbertinas ordine 122. his verbis.

Adalbero Archiepiscopus Remensis Carolo Duci. *Quomodo à me consilium quæritis, qui me inter infidissimos hostes deputatis? quomodo Patrem nominatis, cui vitam extorquere vultis? denique non sic promerui, sed proditorum hominum dolosa consilia semper fugi ac fugio, non de vobis dico. Recordamini, quia dicitis, vt recorder quid vobiscum contulerim de vestra salute, cum primum nos adistis, quid consilij dederim super adeundis Regni Primatibus. Nam quis eram, vt solus Regem imponerem Francis? Publica sunt hæc negotia, non priuata. Odisse me putatis Regium genus. Testor Redemptorem meum, quia non odi. Quid potissimum vobis sit faciendum quæritis. Hoc cum difficile dictum sit, nec satis scio, nec si sciam, dicere ausim. Amicitiam meam exposcitis. Vtinam adsit ea dies, qua honestè liceat vestris interesse obsequiis, quamuis enim sanctuarium Domini peruaseritis, Reginam cui quæ nouimus iurastis comprehenderitis, Episcopum Laudunensem carceri mancipaueritis, Episcoporum anathema neglexeritis, taceo de seniore meo (Godefrido fratre) contra quem vitra vires negotium suscepistis, tamen beneficij quo erga me vli estis, cum telis hostium quæ subduxistis, immemor esse non possum. Plura dicerem & quod vestri fautores imprimis sint deceptores, ac suorum negotiorum per vos, vt ex-*

periemini, Effectores. Sed non est huius temporis. Nam metus est hæc eadem dixisse, ac prioribus scriptis vestris non respondisse. Idem est in causa, quoniam cautè tenemus scriptum, *NVSQVAM TVTA FIDES*: Rationes harum rerum tractare, confectre, communicare, quolibet modo liceret, si R. K. I. G. H. T. Z. V. datis obsidibus ad nos vsque peruenire posset; cui talia credere fas est, sine quo nihil talium agere possumus nec debemus.

988.

Porro Carolus, ne animum despondere videretur, ingentem collegit exercitum, multisque Franciæ Proceribus ad suas partes reuocatis Hugonem acerbissimo bello perurget, Laudunum capit, fortissimisque propugnaculis communit an. 988. & Ciuibus Episcopum suum reposcentibus reddit, nec reddit modò, sed cum inter præcipuos consiliarios adlegit. Aduolat Hugo protinus urbemque arctissimâ obsidione cingit: at post duos menses ab Oppidanis fugatur; castra eius incenduntur; plurimi interficiuntur, vixque ipse Hugo saluus euadit. Quanta cum Capetianæ partis infestatio fuerit, quanta Carolinæ superbia & elatio, satis intelligitur. Carolus Lauduni sedem Regni constituit, indeque Franciam popularur, vrbes capit, munitissima oppida expugnat, Sueffionem, Montem-Acutum aliasque vrbes & arces occupat; plurimos captiuos Laudunum abducit, & inter alios Adalberonem Remensem, forte non inuitum: vt scribunt aliqui: qui Lauduni paulo post, nempe 5. Ian. an. 989. obiit.

In Appendicetamen ad Flodoardum nihil de eius captiuitate legitur, sed Remis obisse & in Ecclesia maiori sub altari S. Crucis repositum fuisse: sic enim habetur. *Cum igitur prememoratus Adalbero Remensem Diocesim per decem & novem annos viriliter guberasset, & honeste conversationis eius bona opinio circumquaque diffunderetur, ad ultimum confectus senio, sine bono diem ultimum clausit, corpusque eius in Ecclesia maiori sub altari, quod in honore S. Crucis consecratum est, sepulturæ traditum fuit. Cuius Epitaphium in Tabula ærea litteris aureis descriptum tale adhuc permansit.*

*Contulerat natura Parens, quæ summa putavit
Ad meriti cumulum, tibi præsul Adalbero, cum re
Prestantem cunctis mortalibus abstulit orbi
Quanta dies fundentis aquas cum pondere secum.*

Nec prætereundum reor quod omni anno dies defunctionis eius venerabiliter recolitur, & elemosina panis & vini copiosa Pauperibus distribuitur: quæ etiam elemosyna Mandatum Adalberonis nuncupatur.

Morti propinquus Gerbertum nullo adhuc Beneficio remuneratum sibi successorem, si Regi ita placeret, designavit, vt ipse Gerbertus indicat Ep. 152. ad Remigium Monachum his verbis. *Id momentum, inquit ac ea vis erat Domini mei & Patris mei Adalberonis in casis pendentibus ex aeterno, ut eo in rerum principia resolutio in primordiale chaos putaretur mundus relabi. In tanta igitur perturbatione, & vt ita dicam, confusione mortalium, officiorum immemor quid optares, quid peteres, incautius perspexisti. Num in eiusmodi discrimine Repub. derelictâ demigrandum fuit ad Philosophorum cõmentâ interdum non necessaria? Taceo de me, cui mille mortes intendebantur: & quod Pater Adalbero me successorem sibi designauerat cum totius Cleri & omnium Episcoporum ac quorundam Militum fauore, & quod omnium rerum quæ displicerent, me auctoritatem fuisse contenderent.*

989.

Idem Ep. 150. innuit quanta ambitione postularetur à pluribus iste Archiepiscopatus. Verum anno tandem 989. Arnulfus Lotharij quondam Francorum Regis filius spurius & Caroli Lotharingi nepos promouetur ita volente & annitente Capeto, quò eum sibi demeretur & à Carolo auerteret. Eiusdem electionem celebrat Gerbertus hac Ep.

„ Sanctæ ac Vniuersali Ecclesiæ Catholicæ salutem dicunt filij Remorum Me-
„ tropolis. Diuæ memoriæ Patre nostro Adalberone sensus corporeos relinquente
„ clarum lumen Pastoris amisimus, præda hostium facti sumus. Itaque dum
„ molimur, conamur tanti viri refarcire ruinas. Elapsa sunt Canonica tempora,
„ violatæ leges, quibus cauetur nullam sedem amplius 30. dierum spatium vacare li-
„ cere. Nuncque tandem pulsantibus diuina lux se aperuit, & quo sequeremur
„ ostendit, depulso Antichristo, Simoniaca hæresi damnata. Nos inquam qui di-
„ cimus Episcopi Dioceseos Remorum Metropolis cum omni Clero diuersi ordi-
„ nis,

nis, populo acclamante, Orthodoxis Regibus nostris consentientibus elegimus nobis in præfulem virum pietate præstantem, fide insignem, constantia mirabilem, in consiliis prouidum, rebus gerendis aptum; in quo hæc virtutes, quæ sic clarè relucēt, indicio sunt cæteras abesse non posse, Arnulfum dicimus Regis Lotharij filium, quem etsi altus sanguis vitio temporis sub anathemate positus aliquo infecit contagio, sed tamen hunc mater Ecclesia purificans mysticis absoluit sacramentis. Hunc inquam dicimus Laudunensis Ecclesiæ filium, & vt verius fateamur, Remensis. Ea quippe Ciuitas Remense territorium, Remensis Parochia est, nec sic à B. Remigio diuisa, vt fieret aliena. Nimirum ille vir Deo plenus, virtutem appetens non scissionem affectans sic scidit vt cohæreret velut pars in toto. Et quis & quantus futurus esset, intelligens, natale solum beauit sacerdotij dignitate. Eligimus ergo hunc Arnulfum hinc ortum, hic educatum, Simoniacæ hæresis expertem, à factione tyrannica remotum, sua cuique debita iura reddentem, sanctuarium Dei non dissipantē. Sint procul ab electione nostra dolus & fraus, nec putent eam ad se pertinere filij Belial, filij pacis & concordia stabilem & solidam in perpetuum faciant confirmando, corroborando, subscribendo.

His actis Arnulfus sacramento fidelitatis se Hugoni & Roberto Regibus obstringit: & tale præstat, vt legitur apud eundem Gerbertum.

Ego Arnulfus Gratia Dei præueniente Remorum Archiepiscopus promitto Regibus Francorum Hugoni & Roberto me fidem purissimam seruaturum, consilium & auxilium secundum meum scire & nosse in omnibus negotiis præbiturum: inimicos eorum nec consilio nec auxilio ad eorum infidelitatem scienter adiuturum. Hæc in conspectu Diuinæ Maiestatis & BB. Spirituum & totius Ecclesiæ assistens promitto pro bene seruatis laturus præmia æternæ benedictionis. Si vero quod nolo, & quod absit, ab his deuiauero, omnis benedictio mea conuertatur in maledictionem. Et fiant dies mei pauci & Episcopatum meum accipiat alter. Recedant à me amici mei sintque perpetuò inimici. Huic ego Chirographo à me edito in testimonium benedictionis vel maledictionis meæ subscribo, fratresque & filios meos, vt subscribant rogo. EGO ARNULFVS ARCHIEPISCOPVS SVBSCRIPSI.

Vix autem sex menses rexerat Archiepiscopatum Arnulfus, cum ecce Carolus Lotharingus Lauduni tunc sedens expugnatis, & captis plurimis vrbibus & oppidis, Ciuitate quoque Remensi potitur prodicione Adelgarij presbyteri, & Arnulfus Laudunum captiuus abducitur. Quanta tum in vrbe consternatio fuerit animorum, facile est intelligere, semper enim illa Capeti partes sustinuerat. Gerbertus quo se verteret ignarus hæsit diu, muraret ne solum an Dominum: qua de re Ep. 14. ad Egbertum Archiep. Treuirensis, & Ep. ad Remigium Monachum Treuirensis. Item Ep. ad Raimundum Aureliacensem significat quam valde semper suspectus fuerit Carolo, vt qui Reges deponere Regesque ordinare putaretur, atque idcirco omnino sibi ab eo esse meruendum.

Videtur tamen Gerbertus à Carolo inuitatus, ad eius partes transisse & in iis fuisse: imo Apologeticum quendam libellum Arnulfi nomine scripsit qui prodicionis Reus apud omnes habebatur. Deinde vero vt agnouit sibi patrocinandum esse mendacio contra veritatem, Libellum repudii Arnulfo misit seque aliò contulisse videtur ex Ep. 18. quæ est inter addiditias ad Egbertum Treuirensis Archiepiscopum. *Ille ego, inquit, qui sub imperio B. memoria Patris mei Adalberonis militaueram in schola omnium virtutum, nunc ego Regiam incolo Aulam, cum Sacerdotibus Dei verba visa conferens. Nec ob amorem Caroli vel Arnulfi passus sum diutius fieri organum Diaboli pro mendacio contra veritatem declamando.* Sub exitum verò suum ex vrbe scripsit ad Arnulfum, significans se, cum non posset ferre miserrimum vrbis statum, permutare solum solo, Dominium Dominio, acceptaque illi Beneficia relinquere.

Porro Hugo Rex & Remensis Dioceseos Suffraganei ad Ioannem Papam contra Arnulfum legatos mittunt, eumque infidelitatis & insignis prodicionis reum faciunt & postulant licere ei Archiepiscopatum abrogare: non tantum quia Carolo vrbem tradiderat contra fidei sacramentum, sed etiam quod contra ius gentium & captiuitatis, in qua ipse videri volebat detineri, sub signis Caroli milites collegisset, castra contra Hugonem cni fidem suam addixerat, communis-

set, vocatus ab Episcopis venire contempsisset, vt ex litteris ipsius Regis & Episcoporum ad Papam intelligitur, quæ sunt eiusmodi.

„ Beatissimo Papæ Ioanni Hugo gratia Dei Francorum Rex. Nouis atque iniustatis rebus permoti summo studio summaque cura vestra Consilia experenda decreuimus : Quippe cum sciamus vos omne tempus in humanis ac diuinis studiis peregisse. Considerate ergo quæ facta sunt & facienda præscribite, vt & sacris legibus suis honos reddatur & Regalis potestas non annulletur. Arnulfus Regis Lotharij, vt dicunt filius, post graues inimicitias ac scelera, quæ in nos Regnumque nostrum exercuit, loco parentis adoptatus est à nobis ac Metropoli Remorum gratis donatus iusiurandum præbuit, quod contra præterita & futura valeret sacramenta. Libellum fidelitatis sub nomine Chirographi conscripsit, recitauit, corroborauit, corroborarique fecit. Milites ac omnes ciues iurare coëgit, vt in nostra persistenter fide, si ipse aliquando in potestatem hostium deueniret. Contra hæc omnia vt certissimi testes sunt, ipse portas hostibus patefecit, Clerum ac populum suæ fidei creditum captiuitati & prædæ distribuit. Sed esto eum esse addictum alienæ potestati, vt ipse videri vult. Cur Ciues & milites peierare coëgit? Cur arma contra nos comparat? Cur urbem ac Castra contra nos munit? si captus est, cur non patitur liberari? si vi hostium oppressus, quare non vult sibi subueniri? Et si liberatus est, cur ad nos non redit? vocatur ad Palatium, & venire contemnit. Iniuratur ab Archiepiscopis & Coëpiscopis, nihil se eis debere responderet. Ergo qui vices Apostolorum tenetis, statuite quod de altero Iuda fieri debeat, ne nomen Dei per Nos blasphemetur: & ne forte iusto dolore permoti hac vestra taciturnitate urbis excidium totiusque Prouinciæ moliamur incendium. Nec Iudici Deo excusationem prætendatis, si nobis quærenti bus atque ignorantibus, forum iudicij dare nolueritis.

„ Epistola vero Episcoporum est eiusmodi.

„ Domino & Reuerendissimo Papæ Ioanni Episcopi Remorum Diocesæ. Non sumus nescij, Beatissime Pater, iam dudum oportuisse nos experere consulta S. Romanæ Ecclesiæ pro ruina atque occasu sacerdotalis ordinis. Sed multitudine Tyrannorum pressi, longitudine terrarum semoti, desideria nostra hæcenus implere nequiuimus. Nunc itaque vestro examini non sine magno dolore perferimus nouum atque inuisitatum crimen Arnulfi Remorum Archiepiscopi, qui famosus apostata factus locum Iudæ Traditoris olim in Ecclesia tenet: qui filius quondam Ecclesiæ Laudunensis cum Episcopum suum dolo & fraude ceperit, Ecclesiam eius peruaserit, ad cumulum suæ damnationis Remensem sibi creditam cum clero & populo captiuauit. Nec mouet eum nostra vocatio, vel potius saluberrima exhortatio: non Archiepiscoporum & Comprouincialium multoties repetita admonitio: non Canonicè facta coram Deo & Angelis eius professio, non Chirographi in conspectu Ecclesiæ recitata descriptio, non numerosa sacramenta miris excogitata consiliis. Stant suo vitio quam plures Ecclesiæ pastoribus viduatæ, pereunt innumerabiles populi sine sacerdotali benedictione & confirmatione. Ipse factione tyrannica Diuina humanaque iura contemnens tyrannidem exercet. Regibus nostris à quibus tantam gloriam gratis consecutus est, interitum meditatur: ergo tandem ad monstra perditissimi hominis expergefacti iuimus in sententiam Domini dicentis. Si peccauerit in te frater tuus, vade & corripe eum inter te & ipsum solum. Si te audierit, lucratus eris fratrem tuum: si te non audierit, adhibe tecum adhuc vnum vel duos, vt in ore testium duorum vel trium stet omne verbum. Quod si non audierit eos, dic Ecclesiæ. Si autem & Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus & publicanus. Adesto Pater ruenti Ecclesiæ & sententiam ex sacris Canonibus promulgatam, vel potius ab ipsa veritate prolatam profer in medium. Sentiamus in vobis alterum Petrum defensore, & Corroboratorem Christianæ fidei. Ferat S. Romana Ecclesia sententiam damnationis in Reum, quem Vniuersalis damnat Ecclesia. Suffragetur nobis vestra autoritas & in huius Apostatæ deiectione, & in eius qui Domui Dei præesse possit, Archiepiscopi noua ordinatione, simulque inuocatis Episcopis nostris fratribus necessaria promotione. Vt sciamus & intelligamus, cur inter cæteros Apostolatam vestrum præferre debeamus.

Hæc illi. Paulo vero ante Episcopi Synodum Siluanecti habuerant, Adalgerum presbyterum proditorẽ citauerant, atque in eum & in alios proditionis Reos Anathema dixerant, simulque in peruasores Remensis & Laudunensis Diocesis. Ad eam quoque videtur, fuisse citatus Arnulfus: sed seu quia captiuum se dicebat, seu quia iudicium Episcoporum reformidabat, Conuentui non adfuit.

Dum hæc agebantur, Hugo Rex collecto ingenti exercitu Laudunum obsidet an. 990. & Carolum vxoremque Herberti Comitis Treocarum filiam, ipsumque Arnulfum arctè inclusos tenet: interque obsidionis moras proditionem prodicione vlciscitur. Adalberonem Episcopum Laudunensem sibi aliàs amicissimum, & Carolo à quo detentus fuerat & frequentis cum Emma Regina adulterij insimulatus, infestissimum, tunc vero receptum in gratiam interiorisque consilij participem demeretur, eoque rem promouet, vt Episcopus die Iouis in cœna Domini de nocte portas vrbs aperuerit. Sic captus cum vxore Carolus & Aureliæ in carcerem detrusus. Vbi paulo post vxor grauida gemellos peperit Ludouicum & Carolum, qui postea ad Othonem Imperatorem confugerunt: & eorum alter primogenitus Othonem genuit qui Patri in Lotharingæ Ducatu successit.

990.

Anno 991. frequentissimam Episcoporum Synodum in Cœnobio S. Basoli Remis habuerunt Hugo & Robertus Reges ad depositionem Arnulfi Remensis à sede Archiepiscopali, quod ab eo vrbs Carolo prodita fuisset & tradita. Synodo præfuit Seguinus, seu Seuinus Senonensis, quem ætas & vitæ meritum ac scientia commendabant, vt legitur in historia depositionis Arnulfi. Multa ei crimina obiecta: sed omnium grauissimum fuit proditio vrbs, post acceptum ab Hugone beneficium præstitumque fidelitatis sacramentum. Causa diu ventilata. Arnulfus Episcopus Aurelianensis vir eloquentissimus & clarissimus in Oratorem Synodi electus fuit, primusque sententiam dixit hoc modo.

991.

Ego cum inter varios tumultus bellorum pro pace Ecclesiæ, cui auctore Deo deservio, totis viribus elaborarem, noui nunciij fama inauditi sceleris rumore sic subito turbatus sum, vt etiam in vilibus rebus lingua balbutiret, intellectus hebesceret. Ferebatur quippe illa nobilis vrbs Remorum dolo, proditionibus hostibus patuisse, prædæ ac direptioni cessisse, sancta sanctorum armata militum acie polluta fuisse. Horum omnium malorum incentor, auctor, quod sine magno dolore animi referre nequeo, is qui tutari debuerat, Arnulfus Episcopus nunciabatur. Sacerdotalis dignitas huius causa impetebatur, vixque erat qui nostro ordini non insultaret. Nunc quia Religionis amore & studio serenissimi Regis nostri Domni Hugonis congregati sumus, quærendum est, quomodo tanta infamia carere possimus, & si frater & Coepiscopus noster Arnulfus illata crimina diluere queat, vel crimen Regiæ Maiestatis propulsare. Scitis enim omnes nos insimulari probro infidelitatis & perfidiæ causa vnus. Si, inquit, iustis Episcopi vtuntur legibus, fidissimique suis Regibus sunt, cur hominem impurissimũ suis legibus non puniunt? Nimirum aliorum flagitia ideo moliuntur celare, vt impune liceat eis peccare. Absit hoc à vestro sanctissimo cœtu, absit vt contra diuinas & humanas leges quemquam moliamur defendere vel damnare. Dicant tantum qui nouerunt fertem gestorum: sique suos exponant casus, qui graues vt ipsi asserunt, iniurias pertulerunt. Tum si qua contradictio fuerit oborta, discussis partibus ex auctoritate Canonum iudicium promulgetur.

Cæteri suo ordine sententias rogati dixerunt ad depositionem; Daibertus, Bruno Lingonensis acerrimè, Godesmannus Ambianensis, Ratbodus Nouiomensis, Odo Siluanectensis. Adducitur in medium Adelgarus presbyter qui iussu Arnulfi se portas vrbs aperuisse fassus est. Adducitur ipse Arnulfus, qui seu conuictus seu coactus in depositionem consensit his verbis iuxta exemplar abdicationis Ebbonis quondam etiam sub Ludouico pio Archiepiscopi Remensis, qui in ipsum cum filiis coniurarat.

EGO ARNVLPHVS quondam Remorum Archiepiscopus recognoscens fragilitatem meam & pondera peccatorum meorum, testes Confessores meos Se-

6. quinum Archiepiscopum, Daibertum Archiepiscopum, Arnulphum Episco-
 „ pum, Gotesmannum Episcopum, Heruzum Episcopum, Milonem Episcopum,
 „ Heribertum Episcopum constitui mihi Iudices Delictorum meorum, & puram
 „ ipsis confessionem dedi, quærens remedium poenitendi & salutem animæ meæ
 „ vt recederem ab officio & ministerio Pontificali, quo me recognosco esse in-
 „ dignum & alienum me reddens pro reatibus meis, in quibus me pec-
 „ casse ipsis secreto confessus sum, & de quibus publicè arguebar, eo scilicet mo-
 „ do, vt sint illi testes alij succedendi & consecrandi in loco meo, qui dignè præ-
 „ esse & prodesse possit Ecclesiæ, cui hætenus indignus præfui. Et vt inde ultra
 „ nullam repetitionem aut interpellationem autoritate Canonum facere valeam,
 „ manu propria mea subscribens firmaui. Quo scripto perlecto ita subscripsit.

EGO ARNVLPHVS QVONDAM ARCHIEPISCOVVS SVBSCRIPSI.

Actum est deinde de electione successoris frustra renitente & reclamante Se-
 guino Senonensi, qui neque depositioni Arnulphi, nec successoris electioni sub-
 scribere vllatenus voluit: existimauitque rem esse ad summi Pontificis Tribu-
 nal deferendam. Interim liberum esse voluit omnibus defendere Arnulphum,
 & ad ea respondere quæ contra dicebantur. Surrexerunt igitur tres acerrimi
 defensores scientia & eloquentia insignes, Ioannes Antissiodorensis Scholasti-
 cus, Romulphus Abbas Senonensis in diocesi Tullensi, ad quem extant quæ-
 dam Gerberti Epistolæ, Abbo Monachus & postea Abbas Floriacensis: quo-
 rum autoritate & argumentis aliquandiu retardata est, & dilata sententia dam-
 nationis: neq; forte lata fuisset, nisi Hugo Synodum ingressus addictos suis par-
 tibus Episcopos ad accusandum excitasset & animasset, Arnulphi verò defensores
 terruisset. Nec dubitauit Seguinus eum acriter arguere; vnde vehemens quo-
 que eius in se odium concitauit. Multi verò, qui Synodo non adfuerant, hanc
 agendi rationem criminabantur, & Arnulphum iniuriâ depulsum clamitabant.
 Itaque Hugo Rex ad Ioannem Papam per T. Archidiaconum Remensis Ec-
 clesiæ dedit litteras, ipsiusque Arnulphi rationes perscribi voluit, & in omnibus
 illius se iudicio submisit. Gerbertus quoque ad varios scripsit in eandem rem.
 Extat fragmentum Epistolæ ad Wilderodum Argentinæ Ciuitatis Episcopum,
 quæ continet apologiam Synodi Remensis. sic ergo ille.

„ Arnulfus Regis Hlotharij, vt fama est, filius postquam suum Episcopum do-
 „ lo & fraude circumuentum cum propria vrbe captiuauit, post multum cruorem
 „ humani sanguinis à se effusi, post prædas & incendia in Conuentu Episcopo-
 „ rum totius Galliæ damnatus est. At deinde post obitum B. memorix Adalberonis
 „ à solo Adalberone Episcopo Laudunensi reconciliatus spe obtinendæ pacis Me-
 „ tropoli Remorum donatus est, acceptis ab eo terribilibus sacramentis & libellari
 „ professione pro fide suis Regibus conseruanda: quam & viuâ voce in conuentu
 „ Ecclesiæ recitauit & propria manu subscribendo corroborauit. Necdum à sua
 „ ordinatione sextus mensis elapsus erat, & ecce quasi tempestas urbem ab eo
 „ proditam hostis inuasit, Sanctuarium Dei polluit, spolia diripuit, Clerum &
 „ populum captiuauit. Posthæc verò Arnulfus suos prædones sub anathemate
 „ posuit, atque vt idem facerent, Galliarum Episcopis imperauit. Prædia Eccle-
 „ siæ quæ per sacramentum suis militibus dederat, abstulit, hostibus contulit.
 „ Conturatorum manum contra suum Regem, eiusque exercitum in aciem
 „ sub signis Caroli produxit. Interea legatis & litteris synodicis Romanus Ponti-
 „ fex vt Ecclesiæ turbatæ subueniat, ammonetur. Sed neque legatis neque litte-
 „ ris consulentibus consulit. Itaque grauium Episcoporum factò consultu legatis
 „ & litteris synodicis ac miti ammonitione Arnulfus decem & octo continuis
 „ mensibus, vt à cœpto furore desisteret, seque à scelere prodicionis & rebellio-
 „ nis, quo impetebatur, regulariter purgaret, noluit. Sed cum à se fautores maxi-
 „ mos nequitix suæ discedere sensit, territus Regem adiit nouisque sacramentis
 „ ac nouis rerum conditionibus Regi mensæ particeps factus est. Atque ita irâ
 „ Regis sedatâ omni crimine se exutum credidit. Indeque mox rediens fidem Sa-
 „ cramentorum rupit conditionibus non seruatis. At ij quorum intererat, totiens
 „ se decipi, totiens bonis suis priuari non ferentes Lauduni arcem occupant. Ar-
 „ nulfus inter hostes Regis inuenitur, synodo repræsentatur, pro tot tantisque
 „ flagitiis rationem reddere deposcitur. Qui diu secum atque cum suis familia-

ribus multum deliberans sua sponte in confessionem peccatorum suorum erupit
 suisque confessoribus alios testes adhibuit, crimina sua in libellum retulit, ei-
 que à se uiua voce coram Ecclesia recitato subscripsit, insignia sacerdotij depo-
 sivit, eoque se abdicauit, confessoribus suis ac testibus attestantibus & res-
 pondentibus: **SECUNDVM PROFESSIONEM ET SVBSCRIPTIONEM TVAM CESSA AB
 OFFICIO.**

His factis, vt habetur in historia depositionis, idem Arnulfus Clerum & po-
 pulum suum à sacramentorum nexu absoluit, vt omnibus libera facultas in
 alterius transmeandi iura pateret. His etiam intellectis Defensores Arnulfi pe-
 tierunt se excusatos haberi, quod ob gestarum rerum ignorantiam pro eo multa
 dixissent, eiusque damnationi moram iniiecissent.

Tandem lata est an. 991. in Arnulfum sententia & Episcopatus abdicatio pro-
 mulgata. Successorem vero illi substitui Gerbertum postulauit Hugo Rex, pro-
 pterea quod eius opera sæpe multis in rebus utiliter vsus fuerat Robertique
 filij præceptorem habuerat, quo maxime instigante promotionem eiusmodi fie-
 ri procurauit. Rarum hoc seculo exemplum, homines infimæ fortis ad digni-
 tates Ecclesiasticas prouehi, ad quas solis fere nobilibus patebat aditus. At
 Robertus non neglectis quidem nobilibus viros promoueri curauit litteris conf-
 picuos, etli genere non spectabiles: imo etiam nonnunquam minus litteratos,
 dum Ecclesiæ utiles esse possent. Quam ob rem eum iudicat Rodulfus laude
 supra prædecessores suos maxime dignum. l. 3. c. 2. *Hic, inquit, Rex ut sapiens-
 simus Dei cultor semper fuit humilium amator superbiorumque ut valuit osor. Si qua
 enim Pontificalis sedes in suo Regno proprio viduaretur Prasule, cura erat ei maxima,
 ut vtilis Pastor licet genere infimus restitueretur Ecclesie, potius quam nobilis eligeretur
 persona secularis pompa. Qua de causa etiam primates Regni sensit plurimum contu-
 maces, qui despectis humilibus sui similes eligebant superbos.*

992.
 Electio Ger-
 berti in
 Archiepif.
 Remensem.

Igitur Gerbertum eligunt Suffraganei & Clerus Remensis, causasque electio-
 nis edunt ad Coepiscopos, quod vir esset ætate maturus, in rebus agen-
 dis sapiens, prouidus, in diuinis & humanis litteris versatus. Quæ quidem ele-
 ctio & proclamatio legitur inter ipsius Gerberti Epistolas hoc modo.

Semper quidem Dilectissimi fratres, iudicia Dei iusta sunt, sed interdum oc-
 culta. Ecce enim post dissolutionem B. memoriz Patris Adalberonis quendam
 ex Regio sanguine prodeuntem nobis Ecclesiæque Remensi præfecimus & cla-
 more multitudinis impulsus Scriptura dicente **VOX POPVLI VOX DEI** & sanctorum
 Canonum institutis desiderium ac vota Cleri ac populi in electione Episcopi per-
 quirentium caligauit acies mentis nostræ litteram incautè sequendo, concor-
 dem sententiam diuinarum scripturarum parum inuestigando. Non erat quippe
 vox Dei vox populi clamantis **CRVCIFIGE CRVCIFIGE**. Ergo non omnis vox po-
 puli vox Dei est: nec omnis cleri & populi vota & desideria in electione Episcopi
 perquirenda sunt. Sed tantum simplicis & incorrupti id. spe quæstus minime
 electi. Sententiæ Patrum exponendæ, *Non liceat, inquit, Turbis electionem
 facere, eorum qui ad sacerdotium prouocantur, sed iudicium sit Episcoporum, ut
 eum ipsi qui ordinatus est, probeat, si in sermone & in fide & in Episcopali vita
 edoctus est.* Nos igitur Episcopi Remorum Dioceseos secundum has con-
 stitutiones Patrum fauore & conuiuentia vtriusque Principis nostri Domni Hu-
 gonis Augusti & excellentissimi Regis Roberti, assensu quoque eorum qui Dei
 sunt in clero & populo eligimus nobis Archiepiscopum Abbatem Gerber-
 tum ætate maturum, natura prudentem, docibilem, affabilem, misericordem
 nec præferimus illi vagam adolescentiam, ambitionem se extollentem, om-
 nia temerè ministrantem: imo nec talibus subiugari patienter auditu perferi-
 mus quorum sapientia & consilio Ecclesiastica ac Ciuilia iura amministrari non
 posse scimus. Cumque in vnoquoque Episcopo sit hoc specularandum, maxime
 tamen in eo qui cæteris præest, Metropolitanano. Eligimus itaque hunc Ger-
 bertum qui... fuit. Huius vitam ac mores à puero nouimus, studium in Diuinis
 ac humanis rebus experti sumus. Huius Consilii ac magisterio informari quæ-
 rimus. Electionem subscribendo confirmamus, stabilimus, corroboramus com-
 muni omnium bonorum consultu.

Sequitur professio fidei quam præstitit Gerbertus, quamque haud scio an so-

lerent Episcopi & alij clerici electores à cæteris exigere: at ab eo fortassis exegerunt propterea quod à nonnullis ob mathematicarum, disciplinarum studium fuerat infimulatus magis, vnde in carmine Adalberonis vocatur Neptanebus seu Nestanabus Magister, quia vt alter Nestanabus Ægyptiorum Rex Astrologiæ & Mathematicæ disciplina clarus fuit. Vt autem omnem ille à se cuiuscunque hæreseos aut prauæ doctrinæ suspicionem amoueret, seu volens seu iussus hanc edidit fidei professionem, antequam in Archiepiscopum inauguraretur.

Professio
dei.

Ego Gerbertus Gratia Dei præueniente mox futurus Archiepiscopus Remorum ante omnia fidei documenta verbis simplicibus assero, id est Patrem & Filium & Spiritum S. vnum Deum esse confirmo, totamque in Trinitate deitatem coessentialem & consubstantialem & coæternalem & omnipotentem prædico: singulam quamque in Trinitate personam verum Deum & totas tres personas vnum Deum profiteor. Incarnationem Diuinam non in Patre neque in spiritu S. sed in filio tantum credo: vt qui erat in diuinitate Dei Patris filius, ipse fuerit in homine Matris filius, Deus ex Patre, homo verus ex Matre. Carnè ex Matris visceribus habentem & animã humanã rationalem simul in eo vtriusque naturæ id. hominem & Deum, vnã personam, vnum filium, vnum Christum, vnum Dominum, Creaturarum omnium quæ sunt & authorem & Dominum & Rectorem cum Patre & spiritu S. confiteor. Passum esse vera carnis passionem, mortuum vera corporis sui morte, resurrexisse vera carnis suæ resurrectione & vera animæ resurrectione, in qua veniet iudicare viuos & mortuos assero. Noui & veteris testamenti vnum eundemque authorem credo: authorem, & Dominum & Deum diabolum non per conditionem, sed per arbitrium factũ esse malum. Credo huius quam gestamus & non alterius Carnis resurrectionẽ. Credo iudicium futurum, & recepturos singulos pro his quæ gesserunt, vel pœnas vel præmia. Nuptias non prohibeo. Secunda Matrimonia non damno. Carnium præceptionem non cullo. Pœnitentibus reconciliatis communicari debere confiteor. In baptismo omnia peccata id. tam illud originale contractum, quàm ea quæ voluntariè admisa sunt, dimitti credo. Et extra Ecclesiam Catholicam nullum saluari confiteor. Sanctas Synodos 4. quas Vniuersalis Mater Ecclesia confirmat, confirmo.

His ita actis Gerbertus inauguratus est in Archiepiscopum Remensem reclamante Seguino Senonensi. Quomodo autem se in eum munere gesserit, quando illud tenuit, patet tum ex eius Epistolis, tum ex Historia Helgaldi Floriacensis Monachi scriptoris coæui, qui de Roberto rege verba faciens. *A piissima Matre*, inquit, *Schola Remensi traditus Gerberto ad erudiendum datus, qui eum sufficienter liberalibus instrueret Disciplinis. Is quippe Gerbertus pro maximo suæ sapientiæ merito quo toto radiabat in mundo, donatio Regis Hugonis munere Pontificium adeptus est Remense, non multis annis illud adornauit splendide in his quæ forent necessaria Ecclesiæ. Imprimis verò bonorum Ecclesiasticorum peruasores collectâ suffraganeorum Synodo fulminibus Ecclesiasticis terruit & ad satis-faciendum Ecclesiæ compulit. Fulconem quoque Ambianensem Episcopum admonuit, admonitum nec resipiscentem, seuerè castigauit, quod res Ecclesiæ diriperet.*

Neque à docendo etiam factus Archiepiscopus destitisse videtur, si non publicè saltem priuatim, & quos nouerat præstantes ingenio adolescentes, hos ad se alliciebat, vt patet ex Ep. 41. ad Heruzum Bellouacorum Episcopum. *Quo tempore*, inquit, *dilectum nobis D. retinuimus non maleuolentia causâ, sed summe utilitatis vestra, vt vobis honestum & utile parere possit. Et nunc quidem illum Patriam parenteque, sed & omne amicorum genus nostrum ob amorem derelinquentem vestre Charitati, vt petitis, dirigimus. Quem velut Theaurum inestimabilem è sinu nostro in vestri iura transfundimus. Suscipite ergo illum in disciplinis liberalibus eruditum, in Opificum Magisterio edoctum, à multis multa mercede expetitum, sed à nobis obtentum. Quem sic tractari & custodiri volumus, vt dolorem ei partum ex nostra absentia vestra subleues indulgentia. Eaque munificentia & liberalitate illum habetote, quæ deceat Gerbertum Remorum Archiepiscopum dantem & Bellouacorum Episcopum accipientem.*

Quos vero præsens docere non poterat, litteris suis docere satagebat, imprimis vero Othonem III. Imperatorem discipulum olim suum, à quo nonnunquam de certis Quæstionibus consulebatur. Extant ipsius ad eum litteræ sub hoc ti-

EULO. GERBERTO PHILOSOPHORVM PERITISSIMO ATQVE TRIBVS PHILOSOPHIÆ PARTIBVS LAVREATO OTHO QVOD SIBI.

Amantissimæ vestræ Dilectionis omnibus venerandam nobis adiungi volumus excellentiam & tanti Patroni sempiternam nobiscum stabilitatem adoptamus, quia vestræ doctrinæ disciplinata proceritas nostræ simplicitati semper fuit haud fastidians autoritas. Attamen vt omni ambage dimota ad vos nudæ veritatis fruamur loquela, iudicauimus & firmû disposuimus, vt vobis manifestet hoc nostræ voluntatis Epistola, quod in hac re summa nostræ adoptionis & singularitas est petitionis, quatenus nobis indoctis & malè disciplinatis vestra solers prouidentia in scriptis nec non & dictis non præter solitum adhibeat studium correctionis & in Repub. consilium summæ fidelitatis. Huius ergo nostræ voluntatis in non neganda insinuatione volumus vos Saxonicam rusticitatem abhorrere, sed Græciscam nostram subtilitatem ad id studij magis vos prouocare: quoniam si est qui suscitaret illam, apud nos inuenietur Græcorum industriæ aliqua scintilla. Cuius rei gratia huic nostro igniculo vestræ scientiæ flamma abundanter apposta humili prece deposcimus, vt Græcorum viuax ingenium Deo adiuto resuscitetis, & nos Arithmeticæ librum edoceatis, vt pleniter eius instructi documentis aliquid priorum intelligamus subtilitatis. Quid autem hac de re vobis agendum placeat, quidue displiceat, vestra Paternitas litteris nobis nunciare non differat. Valete, Versus nunquam composui, nec in studio habui: dum in vsu habuero & in eis viguero, quot habet viros Gallia, tot vobis mittam carmina.

Ad Othonem verò sic rescribit Gerbertus. DOMNO ET GLORIOSO OTHONI CÆSARI semper Augusto GERBERTVS GRATIA DEI REMORVM EPISCOPVS QVIDQVOD TANTO IMPERATORE DIGNVM. Supereminenti beneuolentiæ vestræ, quâ in sempiternum digni vestro iudicamur obsequio, fortasse votis, sed respondere non valemus meritis. Si quo enim tenui scientiæ igniculo accendimur, totum hoc gloria vestra peperit: Patris virtus aluit, aui magnificentia comparauit. Quid ergò! Thesauris vestris non inferimus proprios, sed resignamus acceptos, quos partim assecutos, partim vos quam proximè assecuturos indicio est, honestas & vtilitas ac maiestate digna petitio. Nisi enim firmum teneretis ac fixum vim numerorum vel in se omnium rerum continere primordia, vel ex se profundero, non eorum plenam perfectamque notitiam tanto festinaretis studio; & nisi moralis Philosophiæ gauritatem amplecteremini, non ita verbis vestris custos omnium virtutum impressisset humilitas. Non tamen animi sibi bene conficij tacita est subtilitas, cum eius vt ita dicam, oratoriam facultatem & à se & à Græcorum fonte profluentem oratoriè docuistis. Vbi nescio quid diuinum exprimitur, cum homo Genere Græcus, Imperio Romanus quasi hæreditario iure thesauros sibi Græcæ ac Romanæ reperit sapientiæ. Paremus ergo Cæsar, Imperialibus Edictis, tum in hoc, tum in omnibus quæcumque diuina Maiestas vestra decreuerit. Non enim deesse possumus obsequio, qui nihil inter humanas res dulcius aspiciamus vestro Imperio.

Circa an. 993. Ioannes 16. aliis 17. à Crescentio Nomentano qui Romam occupauerat & vsurpata consulari & tribunitia potestate supremam Dominatorem exercebat, expulsus in Hetruriam, Othonem inuitauit in Italiam: cuius ille aduentum perimefcens & memor eorum quæ Othones egissent Romæ, vltro Pontificem reuocat, pedesque venerabundus osculatur. Ad eum autem postquam restitutus est, Seguinus Archiepiscopus Senonensis, qui iam ante de iis quæ circa Arnulfi depositionem contigerant, eum edocuerat, insignem legationem misit, cuius Princeps & Orator erat Abbo Floriacensis, contra Gerbertum tanquam contra factos Canones, sedis Remensis inuasorem. Obiectum quoque quod multa in Romanam sedem iniuriosè protulisset & proferre soleret: nec id dubium, nam ille Ep. 40. ad Stephanum Ecclesiæ Rom. Diaconum sic scribit. *Tota Italia mihi Roma visa est, Romanorum mores mundus perhorrescit. In quo nunc statu Roma est? qui Pontifices & Domni rerum sunt?*

Itaque non difficile fuit Ioannis animum aduersus Gerbertum concitare: verum eum damnare & e sede expellere, res erat maioris momenti & difficilioris executionis. Quippe Ioannes Othoni suam debebat restitutionem, & eidem sciebat Gerbertum esse gratissimum & charissimum: sciebat quoque Hugoni &

Roberto Regibus acceptissimum, quorum nempe beneficio & opera promotus fuerat. Igitur Pontifex, ut Orthonem à Gerberto dimoueat, Leonem Abbatem ad eum mittit & edocet quo pacto ille contra fas & Ecclesie leges se se intruserit, quantoque crimine se ipse implicaret, si factum tueri vellet. Hoc intellecto Gerbertus ad Ioannem scribit breuiter hoc modo.

Sanctissimo vestro Apostolatus potuisse subripi me cuiuspiam peruationem reum videri, dolore vehementi afficior & totis visceribus ingemisco. Eo quippe animo in Ecclesia Dei haetenus versatus sum, ut multis profuerim, neminem laerim. Non ego Arnulfi peccata prodidi, sed publicè peccantem reliqui: non spe, ut mei amuli dicunt, capeffendi eius honoris, testis est Deus & qui me nouerunt, sed ne communicarem alienis peccatis.

Idem ad Orthonem, cuius amicitie plurimum confidebat, scribit in eandem rem videturque non multum sollicitus fuisse de legatione illa quam obibat apud ipsum Leo Abbas sibi aliunde amicus.

Hocce tempore Rainaldus seu Reginaldus Francie Cancellarius & Episcopus Parisiensis, vir magnæ autoritatis apud Reges, litterarum litteratorumque fautor egregius, litem exercebat cum Abbate S. Dionysij Roberto seu Alberto de iurisdictione Episcopali ut videtur, consuluitque super ea inter ceteros Gerbertum cuius amicitia & familiaritate utebatur. Gerbertus vero rescripsit in hunc modum Ep. 145. *Et si omnis Ecclesia Catholica una atque eadem est, singulorum sacerdotibus modus quidam prescriptus est, quo se extendere, ubi terminos debeant collocare. Itaque in Causa Roberti Abbatis (forte Alberti) ob eam quam seruamus ac semper vobis seruare volumus fidem, hæc vria consultando proponimus. Primum non esse nostri iuris falcem in aliena messe ponere: in quo multiplices rependimus grates etiam indobito dignari nos honor. Secundum S. Dionysij Cœnobium eius esse reuerentie ac dignitatis, ut nullus ibi Magistratus debeat deponi aut imponi sine Comprovincialium quorum interest, consensu ac fauore solemn. Tertium proponimus, si rem in dilatione ponitis, vestre mansuetudini suggerendam, quidquid honestius & utilius cum religiosissimis & amplissimis viris inuenimus.*

At Monachos damnasse cum Arnulfo Aurelianensi Episcopo sibi etiam coniunctissimo legitur in Ep. 32. Edititiarum à Sirmondo. Et ex ea intelligimus Reges ei fuisse ob eam rem infestos. Sic ergo scribit ad Arnulfum. Procul esto omnis fraus & dolus. Pax & fraternitas hic adesto, ut qui alterum lædit, utrumque læserit. Me Christi potentia protegente non vis tyrannica ab hoc deterrebit incepto, non minæ Regum quas in hoc paschali festo pertulimus graues. Acusabamur quippe Monachos S. Dionysij iniuste damnasse. Urgebamur coram damnatis Diuina obsequia celebrare, nec priuilegiis Rom. Ecclesie Monasterio B. Dionysij factis contraire debere. Ad hoc opponebatur nobis Priuilegiis auctoritate Canonum promulgatis nos non assensum præbituros. Nec si quid contra leges Ecclesiasticas decretum sit, pro lege recepturos. Sed cum in me specialiter pondus casus retorqueretur, mei iuris illum non esse aiebam, nec me in meo. um Dominorum proflire iniuriam, ut insimulabar, ipsorum interesse, cuius culpâ eadem proferant videre.

994. Anno 994. Odilo ad Cluniacensis Abbatie regimen accessit. Et Ioannes ex Magistro Scholarum Antissiodorensium factus est eiusdem Ecclesie post Heribertum Episcopus. Ille, ut legitur in Historia Episcoporum Antissiodor. filius erat Anfaldi & Raingardæ, ex parentibus quidem mediocribus editus, sed secundum proprii nominis sui præfagium diuina gratia largiente, mentis nobilitate quæ carnis nobilitate pretiosior est, excellenter viguit, litterarum studiis à primæuâ indole operam dedit, quibus luculentissimè institutus claruit ac postmodum inter Scholasticos illius Gerberti viri utcumque doctissimi, tunc Remorum Archipræfulis qui dehinc Rauennæ, ad vltimum Romanæ sedis Cathedralam indeptus Pontificale petasum meruit. Hæc ibi: & præterea habentur quæ sequuntur. *Culmen scientiæ Artium liberalium Ioannes perorando roborauit: dehinc efficacissimus puerorum Didascalus primitus, posthac Pedagogus clarus refulsit, & ad honorem perfectus est Archidiaconatus: decedente namque ab hac luce supradiçto Præsule Heriberto nonnulli Clericorum, quos altitudo seculi ad hoc illicitus impulit qualiter in Episcopalem Cathedralam tam fastu parentela, quam promulgatione pecunia inueherentur, cumque Regi Roberto de quibusdam ac præcipuè de quodam Guidone secularissimo*

per Henricum Ducem suatum fuisse ut consecraretur Episcopus, & Rex quem admodum eum hortabatur assensum praberet ac iam Metropolitanus Senonum Pontifex uidelicet Seuinus uocatus esset, ut de more perficeret, cessari contigit. Refert deinde quomodo Clerici Guidonem illum respuerint, Ioannemque communi voto optarint. Quod ut Rex audiuit qui eius scientiam nouerat & pietatem, vitro annuit, eumque ab eodem Seuino consecrari voluit.

Interim æmuli quos habebat Gerbertus in Francia, Hugonis & Roberti Regum animos conabantur aduersus eum accendere, & quos amicos habebat, inimicos reddere, aut falsa supponendo, aut vera in prauum sensum detorquendo, aut bene cogitata & facta maliciose interpretando & peruertendo. Leo Abbas Romanus ad Seguinum Senonensem Archiepiscopum & ad Reges missus à Pontifice, libertatem Arnulfi & restitutionem in integrum impetrat, proindeque Gerberti depulsionem. Durum id erat Regi, qui & Arnulfum oderat & Gerbertum quem amabat, promouerat. Verum Regni recens parti consideratio, instantia Pontificis quotidiana, amicorum frequens sollicitatio eius animum emouerunt: & ne status sui nondum satis firmati & stabiliti iniuriis aduersam sibi faceret sedem Romanam, Leoni concessit an. 994. quæ postulabat, vicissimque postulauit à Pontifice ut Roberti filij recens cum Bertha propinqua coniugium approbaret & confirmaret, & non Arnulfum restitui, sed Gibuinum Catalaunensem Episcopum expulso Gerberto substitui pateretur.

Quandiu vero Regis voluntas incerta fuit & suspensa, Gerbertus inter spem metumque positus Archipræfuls obiit munera. At simul atque patuit, tum & Cleri & populi mutatis animis, his Gibuino, aliis Arnulfo fauentibus multas iniurias passus est, adeo ut sedem relinquere coactus sit: quare ab Adelaïde Imperatrice vehementer increpitus est: uiusque mens erat ut quandiu res erat integra, sedem repeteret. At ille quam difficile illud esset hac ad eam & ad Suffraganeos, qui idem similiter suadebant, data Epistola demonstrat.

Dominæ & Gloriosæ Adelaïdi Reginae semper Augustæ Gerbertus Gratia Domini Remorum Episcopis & omnibus suis Confratribus & Coepiscopis Remorum Diœceseos bene valere in Christo. Epistola vestri nominis læta principia pertulit, monita salubria habuit, sed tristi sine conclusa est. Suauem quippe animi vestri affectum circa me ostendit, ad propriam sedem reditum maturare admonet. Sed quid sibi voluit tam acerba Conclusio? ita enim se habet. Cognoscite quia si modo huiusmodi monita paruipenderitis, utemur nostrorum & rebus & consiliis absque crimine vestri. Me ubi Remorum præsidente quando non licuit licet vel licebit vobis uti consiliis & rebus mihi commissis? An melius licuit Arnulfo eam obtinente? sed ille eam vobis dolore & fraude abstulit, Ego contra multorum dolos & fraudes vobis eam multis vigiliis multoque labore conseruaui. Mirum nunc est vestrorum hostium vos non sentire insidias. Qui enim Arnulfum ad vestri Regni confusionem suæ sedi restituere quærunt, non sibi hoc tutum fore putant, nisi me prius qualibet occasione perdant. Quod multum verisimile esse duplici capimus argumento: quia me Remis nuperposito cum absoluere decreuistis. Et quia Leo Romanus Abbas ut absoluatur, obtinuit ob confirmandum Senioris mei Regis Roberti nouum coniugium, ut mihi à Remensibus per litteras significatum est. **Accedit ad hoc discrimen fides à præsentibus Corte Calmiciaca à Gibuino Gibuini nepote peruasa. Infinitus, credo erat villarum numerus, nec ad possidendum sufficere poterant Remenses, nisi ad colonias obtinendas inuitarentur Catalaunenses. Quid ergo, si Arnulfus absoluendus est, vel si Gibuinus vel alius quilibet in sede mea inthronizandus est, reditum meum sine capitis mei periculo intelligere non est? Quod ita esse, sed vos minus animaduertere, dubitare non debeo, noui enim studia vestra omnibus mortalibus prædicanda, noui animi vestri dulcissimos affectus circa me. Quibus si respondere nequeo meritis, respondebo votis. Quo circa ut mea vobis minimè ingratam deque me omnino taccam; quem diuina gratia à periculis immensitate liberat, & in quantum ad me Solum attinet, in omni felicitate disponit & conseruat, per terribile nomen Omnipotentis Dei oro & deprecor, ut Remensi Ecclesiæ desolatæ & attritæ, si quolibet modo valeatis, subueniatis.**

Quæ quoniam Regni Francorum caput est, si deperierit, ut membra sequantur necesse est. At quomodo non deperit, quæ sub nomine duorum quasi inter malleum & incudem disposita, dum eorum neutrum Rectorem approbat velut inter vndas maris sine Remige fluctuat? quid porro fieri putatis, si tertius sine iudicio Ecclesiæ ad numerum accesserit? Neque vero hæc loquor tanquam Augur aut Diuinus. Memini & iam meos conspirasse non solum Milites, sed & clericos, ut nemo mecum comederet, nemo sacris interesset. Taceo de vilitate & contemptu, nihil dico de grauissimis iniuriis sæpe mihi à pluribus illatis. Ad hæc ut redeam prouocatis, & ut grauiora patiar, minas superaddit Epistola. Quid est o diuina Maiestas! adeo-ne me infatuatum, vel à te abalienatum putant, ut vel gladios imminentes non videam & vel Ecclesiam tuam schismate confundam? Ego vero improborum versutias acutè conspicio, & contra omnia schismata unitatem Ecclesiæ, si sic decretum est, morte mea defendo. Peto ergo o Domina mea Augusta, item à fratribus meis Coepiscopis, qui pro causa Traditoris Arnulfi siue iustè siue iniustè sub anathemate positi sunt, ut me iudicium Ecclesiæ expectantem patienter ferant. Neque enim Ecclesiam quam Episcoporum iudicio regendam accepi, sine Episcoporum iudicio relinquere volo. Nec rursus contra Episcoporum iudicium, ubi maior autoritas adsit, eam quasi per vim retinere dispono. Quæ iudicia dum expecto, exilium quod à multis felix putatur, non sine multo dolore tolero.

Tum ergo Gerbertus Episcoporum iudicium expectabat: duplex autem in eam rem habita est Synodus, Moscomensis, & Remensis, nam Ioannes Pontifex per Leonem Abbatem mandauerat Seguino Senonensi, ut liti isti finem imponeret. Prior itaque habita est Moscomi 4. Non. Iun. an. 995. altera paulo post Remis in qua tandem absolutus est Arnulfus, restitutus in integrum & Gerbertus depositus, qui noctu fugiens ad Othonem iuit. Huius Synodi acta leguntur in 3. Tom. Concil. & apud Baronium ad an. 990. 992. & 995. Non tamen Arnulfus tam citò e custodia eductus est, nec nisi post mortem Hugonis Regis, ut dicitur ad an. 998.

Inter hæc eodem anno obiit Adelaïs Auia Imperatoris, *Mater Regnorum* vulgo appellata, propterea quod dissidentes Regum animos mirâ suauitate & peritiâ conciliabat. Obiit quoque Ioannes huius nominis XVI. eique substituitur Gregorius II. Natione Saxo Imperatoris consanguineus, statimque Othonem Imperatoria corona insignitum non modò vult ab omnibus ut Augustum coli, quinimo congregatâ frequente synodo, consentientibus Romanis & omni Clero ad tollenda dissidia quæ frequenter Italiam turbabant, propter ea quod alij Italum Imperatorem, alij Germanum & extraneum optabant, statuit ut Imperium Romanum perpetuis futuris temporibus à Principe Germano regeretur, utque eius eligendi potestatem haberent Electores VI. quorum tres essent Laici, tres verò Ecclesiastici: qui si concordēs forsân esse non possent, septimum aduocarent Regem Bohemorum. Tres quidem Ecclesiastici Cancellariorum nominibus insigniti, Moguntinensis, Cancellarius Germaniæ; Treuirensis, Galliæ; Coloniensis, Italiæ. Tres Laici sic distincti. Marchio Brandeburgensis, qui Camerarius est. Marchio Palatinus, Dapifer: Dux Saxonix, Ensisfer. Rex Bohemiæ, Pincetna, quam in rem confecti sunt hi versus.

Moguntinensis, Treuerensis, Coloniensis:

Quilibet Imperij sit Cancellarius horum.

Vt Palatinus Dapifer, Dux Portitor ensis.

Marchio Prepositus Camera, Pincerna Bohemus.

Hi statuunt Dominum cunctis per secula summum.

Vt obiter tamen moneam, non omnes de huiusmodi Electorum institutore conueniunt. Apud authores enim huius & consequentis temporis ea de re altum silentium est. Malè verò Onuphrius in lib. de Comitibus Imperatoriis institutionem hanc refert ad Gregorium X. ut legitur apud Genebrardum: nam in Concilio Lugdunensi habito contra Imperatorem Fridericum sub Innocentio IV. an. 1245. hæc habentur verba, *Illi autem ad quos in eodem Imperio Imperatoris spectat Electio, eligant liberè successorem* & apud Mathæum Parisiensem ad an. 1257. *Hi sunt maximi in*

Alemania ad quorum nutum pendet Electio ipsius Regni quod est quasi ara Imperij Romanorum, Archiepiscopus Colonia cuius titulus est, Sacri Imperij Proto-Cancellarius post honorem Archiprasulatus, qui coronare tenetur Regem Alemania apud Aquifgranum ab antiqua & approbata consuetudine. Si tum erat antiqua consuetudo, non potest ea institutio tribui Gregorio X. qui an. 1271. sedere cœpit: neque Gregorio IX. qui obiit an. 1241.

Aliqui vetustiore longè faciunt & ad ipsum Carolum M. referunt, idque scribebat circa an. 1275. Iordanus in suo de translatione Imperij Libello. Sic enim ille. *Sciendum est igitur quod S. Carolus M. Imperator de consensu & mandato Rom. Pontifici ordinatione sibi diuinitus inspirata instituit & præcepit ut Imperium Romanorum apud electionem Principum Germanorum in perpetuum permaneret. Verum communis sententia & meo iudicio verior hanc institutionem ad Gregorium hunc Saxonem refert, qui ante promotionem Bruno vocabatur, eratque filius Othonis Ducis filij Landulfi Othonis Imperatoris Patruis, suæque promotionis beneficium Othoni debebat.*

Certè cum Principes Germanici apud Innocentium III. conquererentur, quod Legatus Pontificis Othonem approbasset in Augustum reiecto Philippo, quem ipsi elegerant, Electorisque sumpsisset personam, & sic falce iniecta in messem alienam Principum Electorum dignitati derogasset, Pontifex Ep. ad Bertholdum Zaringæ Ducem respondit, *se ius Principum sibi vindicare nolle, sed illis Principibus potestatem eligendi Regem Romanum saluam relinquere, ad quos ea iure & antiqua consuetudine pertineat.* Negauitque Legatum suum vel Electoris suscepisse partes, vel Electioni se ingressisse. Faciunt in hanc rem Ligurini versus qui quidem sub Henrico IV. scripsit, sed Radewicum expressit Federici I. Historiographum. Sic autem habet l. 3. c. 16.

— *Ad Proceres electio pertinet, in qua*

*Præcipuam vocem præsul de iure vetusto
Mogunsinus habet. Pastori prima recens
Agrippina tuo conceditur vntio Regis.*

Hoc exemplum videntur habuisse præ oculis Hugò Capetus & Robertus Reges Francorum, cum Parium Curiam instituerunt ex Proceribus partim Ecclesiasticis, partim Laicis: de quibus dicemus ad an. 1030. Nescio verò quo facto contigit vt ex eadem Saxonum gente, imo ex vno genere Witikindi Saxonum olim Ducis vno eodemque tempore Otho Imperium, Hugo Capetus Regnum Francicum gubernarent. Sic enim factum, vt sicut ex eadem Caroli M. Gente qui Witikindum debellarat, prodierunt Imperatores Romanorum Regesque Francorum, ita vicissim Witikindi gens vtrique Regno Rectores dederit. Hæc per transennam dicta sunt.

Ipsa autem die Pentecostes quæ erat 5. id. Maias an. 996. Otho Imperatoriam coronam cum Maria coniuge à Gregorio accipit: & dum rebus ordinatis in Lombardiam redit, Ioanni Rauennati Archiepiscopo mortuo Gerbertum, quem exulem susceperat, substituit. Extat ipsius Gerberti ad Robertum Regem Epistola, quæ ipsum de suo statu certiorum facit in Aula Imperatoris, mandatque quanto studio & desiderio cuperet Otho dulcibus eius frui alloquiis, cocœui scilicet sui & condiscipuli. Sic ergo Gerbertus ad Robertum.

Occurrit mihi senioris mei Regis Roberti clara facies; lætus aspectus; vntata colloquia sermonesque vestri sapientia & grauitate pleni: tum Principum & Episcoporum grata affabilitas: qua mihi dum eripitur, ipsa quodammodo vita onerosa est: sola mihi solatio est Clari Cesaris Othonis pietas, benivolentia, liberalitas, qui tanto amore vos vestraque diligit, vt dies noctesque mecum sermonem conferat, vbi & quando vos familiariter videre possit. Cocœuum sibi & studiis consimilem Seniore meum Regem Robertum alloqui & complexari. Si ergo Romanum iter, quod causa Synodi plurimum me detinet hoc tempore dilatum fuerit, circa Nouembris Kalendas me expectabit, & harum rerum, interpretem fidißimum & per omnia vobis obediens.

Dum autem ibi & in agro Mutinensi moratur Imperator, res accidit digna memoria: quam, licet ab historia nostra abludat, præterire non possum. Maria Imperatrix Arragonum Regis filia corruptam se sensit insuperabili amore Comitiss Mutinensis, sed eum libidini suæ reluctantem experta, perdere destinauit

ab illo se de stupro tentatam apud Imperatorem mentitur. Agnouit Comes sibi crimen imponi, mauit tamen supplicium subire, quàm dedecus Imperatoris palam facere. Rem vero Coniugi suæ mulieri prudentissimæ patefacit rogatque, vt pari constantia & mortem suam ferat & mortui innocentiam apud Augustum purget. Nec multo post Comes creduli Imperatoris iudicio capite truncatur. Paucis post diebus apud Roncalias conuentu habito, vbi ius viduis dicebatur, mulier procedit & ex lege Imperatorem ipsum, quod maritum suum iniuste necasset, ad supplicium postulat. Hac voce stupefactus Otho, quo, inquit, argumento viri tui probabis innocentiam? At illa, Candenti laminâ: moxque ferrum ignitum iussu Imperatoris allatum manibus illæsa apprehendit & tractat. Tum Otho, pœna dignus equidem sum, sed ad eam subeundam tempus postulo. Et post trina vadimonia, quam à me tandem, inquit, pœnam exigis? supplicio Reginæ, inquit illa, contenta sum, falsum crimen commentitæ. Otho muliere collaudata Reginam prehensam & fatentem igne cremat, Viduamque 4. in Hetruria castris ob dilata sibi vadimonia donat. Id à Gothefrido refertur, & à Krantzio l. 4. c. 26. fautor. Saxon.

Eodem anno habetur apud San-Dionysium Synodus Episcoporum, cui Abbo Floriacensis interfuit. In ea autem cum de morum reformatione & integritate fidei agere debuissent, præcipuum momentum in Decimis & iure Decimarum posuerunt, vt eas Laicis & Monachis auferrent, si fides est Aimoino Monacho Floriacensi in vita Abbonis, quem ait fortiter aduersatum fuisse Episcopis, eoque rem deduxisse vt populus vulgò Decimarum inimicus in eos irruerit & fugere compulerit. *Orta seditione, inquit, tantus in Episcopos timor irruit, vt publica statione relicta passim quisque diffugeret. Inter quos Seguinus Senonum Archiepiscopus Primatum Gallia in Synodo sibi usurpans, Primatum quoque fugæ arripuit & inter fugiendum securi inter scapulas ictus lutoque à popularibus oblitus agrè euasit. Vni quoque Episcoporum timor fugienti tam veloces addidit alas, vt affluentissimo prandij apparatus quem sibi extruxerat, relicto, vicina urbis Parisiorum mania fugit abundans expeteret.*

Huius autem seditionis author creditus est Abbo, eoque nomine apud Reges Hugonem & Robertum infimulatus & accusatus à Seguino Senonensi, Arnulfo Aurelianensi & aliis Principibus, quia Monachorum iura nimis amplificare, Episcopalia nimis deprimere atque imminuere conabatur. Itaque in hanc rem apologiam pro se scripsit quam Regibus dedicauit. Præcipue vero Robertum qui viros doctos impensè amabat, & Monachis impensius addictus erat, vnde & Pater Monachorum dicebatur, sibi demereri enifus est: qua de re sic habet Aimoinus. *Ad vltimum sua non ignorans multis displicere scripta, Regibus se se commendat, præcipue Domino Roberto, quem scientem litterarum, ac idcirco diligentem fore nouerat studiorum scribens in hæc verba. Præterea Dominos meos cum familiariter alloquens bona suadeo, multorum animos scio, contra me concito iuxta illud Comici. Obsequium amicos, veritas odium parit. De quorum animositate non multum moueor. Dulce Decus meum Roberte, quem atavis Regibus editum diuina pietas produxit ad Regni fastigium, si post Dominum & sanctos eius vestro specialiter sustentor auxilio, cuius mentionem in quorundam rationibus meis nunquam prætereo.*

Hæc autem de Decimis Quæstio in Synodo agitata ansam dedit cuidam Leutardo homini plebeio Pagi Catalaunici spargendæ fatuæ cuiusdam hæreseos, aiendo superfluum esse dare decimas Sacerdotibus, idque sibi supernè reuelatû: quo pacto plurimos è plebe dementatos sibi adiunxit: latiusque & longius processisset virus; nisi Gebuinus Episcopus Catalaunensis deceptum populum melius informasset, atque ab infano homine tanquam ab Hæretico secedere compulisset. Quamobrem ille se vulgi ambitione destitutum videns, puteo se moriturus immerfit; vt narrat Glaber Rodolphus l. 2. c. 11.

997.

Anno 997. Hugo Capetus Rex moritur sepeliturque in Basilica San-Dionysiana cum aliis Regibus primæ & secundæ stirpis, quanquam diadema Regium nunquam gestasse dicitur. Hunc omnino à Carlouingiorum Gente alienum fuisse nonnulli scribunt: Alij contra, vt Nangius ab ipsa stirpe Caroli M. deducunt. Filius erat Hugonis Magni Præfecti Palatio. Hugo filius Roberti Regis qui in prælio Sueffionensi fortiter dimicans occubuit. Iste Robertus à Fratre Odone quondam etiam Rege fuerat factus Præfectus Palatio. Odo verò filius

erat Roberti Fortis Ducis Saxonum, qui cum Raimundo Aquitaniz Duce in prælio Normnico occisus fuerat. Quatuor autem isti Odo, Robertus, Hugo Magnus, vulgo Abba-Comes dictus & Hugo Capetus per centum circiter annos Vrbe & Comitatu Parisiensi potiti sunt; & quia aut bella, aut perpetuas simultates cum Regibus legitimis exercebant, eos Parisiis habitare toto isto fere tempore non tulerunt. Itaque Vrbs Regia esse desierat, donec tandem illi & Regem & sedem restituit Capetus.

Tum ergo defuncto patre Robertus cœpit habenas Regni tractare solus, Princeps omnibus suis subditis dilectissimus, iuuentutis flore conspicuus, annos scilicet natus 28. ore pulcher, forma speciosus; eloquentiâ & dicendi vbertate copiosus: quem mater Adhelais proprio lacte nutrisse dicitur: nec omisit commemorare Adalbero Laudunensis Antistes in Carmine Heroïco, sic eum compellans.

*Lac tibi sugenti dat nutrix INDUPERATRIX.
Munus adhuc puero Dominum metatur, & omnis
Congaudet, plaudit manibus, letatur & optat
In Regem sibi, mox concordis voce coronat.
Præstolatur in hoc veniant ut tempora pacis.
Lubrica tunc Adolescentis transiit & ætas;
Flore iuuentutis tua iam resplendet imago.
Forma super cunctos nobis speciosa videtur,
Debilis in nulla membrorum parte videris.
Quamuis mole grauis, tamen es cum robore leuis.
Letatur vulgus, gaudent etiam Sapientes.
Plurima sub pedibus tibi fortia Regna iugauit.*

Initio sui regiminis Arnulphum e carcere educit & in integrum restituit: quippe cum Gregorius Pontifex interminatus fuisset se Regnum Franciæ interdicto suppositurum, nisi illi restitueretur, Robertus Abbonem Floriacensem Abbatem ad eum in Italiam proficisci iubet, intellectaque voluntate Papæ protinus Arnulpho libertatem & dignitatem pristinam reddit, vt narrat Aimoinus in vita Abbonis his verbis. *Regressus itaque honorabilis Abbo ad Regem Robertum, à quo missus fuerat, cuncta pro quibus ierat, perfecta nunciat. Arnulphum Remensens custodia exemptum Pontificatui restituit: Pallium illi à D. Papa directum reddit. Posthac per Internuncios ipsi venerabili Apostolico Domno Gregorio amicales plenaque reuerentia dirigit litteras. In quibus innotescit se cuncta vti iusserat, perfecisse. quarum istud est exordium.*

DOMINO semper in Christo Venerabili S. Romana & Apostolica sedis Prasali ac ideo Vniuersalis Ecclesie Doctore suus illius Abbo Floriacensium Rector in Christo Salutem. Sæpius contingit ut puritas integre veritatis vacillet sententiâ malefidæ Interpretis. Quod Ego Venerabilis Pater, cauens vestri animi sensa fideliter simpliciterque ut præcepistis deprompsi; nec animositatem Regis perhorruï, dum fidem quam vobis promiseram, ex asse seruaui. Quandoquidem nihil addidi, nihil minui, nihil reliqui. Horum omnium ipse Arnulfus e custodia liberatus & absolutus testis est: cui vestrum pallium coopertum obtuli, quomodo illud acceperam ex sanctis manibus vestris.

Annò 998. Kalendis Nouembribus Gerbertus Gregorio substituitur, & in Pontificia sede ab Othone Imperatore Discipulo quondam suo collocatur. Hinc de eo editus iste versus, qui legitur apud Helgaldum. **SCANDIT AB R. GERBERTVS AD R. POST PAPA FIT IN R.**

Hoc est Gerbertus à Remensi Cathedra ad Rauennatem, à Rauennate ad Romanam sublimatur. Quæ Beneficia à suis Discipulis Othone & Roberto habuit. Malmesburiensis ad an. 997. *Robertus, inquit, postea Rex Francia Magistro vitam reddidit & Archiepiscopum Remensem fecit.... Otho post patrem Imperator Italiæ Gerbertum Archiepiscopum Rauennatem & mox Papam Romanum fecit.*

Carolus Sigonius l. 7. Historiæ de Regno Italiæ ait Gregorium 12. Kal. Martias an. 998. e vita migrasse, & Gerbertum, quem malè vocat Floriacensem Monachum, Kalendis Nouembribus Romanis ipsis approbantibus Pontificem datum, Leonemque, Abbatem certè illum Romanum de quo ante diximus,

Rauennati Ecclesiæ præfectum fuisse. Rem sic narrat. Prioribus annis gerentem Remis Archiepiscopatum Arnulfum Hugo Rex Franciæ Concilio Episcoporum Remis aduocato exauctorauerat, atque eius locum Gerbertum Monachum Floriacensem Roberti filij præceptorem substituerat. Qua re comperta Benedictus VII. qui tum Pontificatum gerebat, omnes Episcopos qui Arnulfum damnauerant, à sacris amouerat, & nouo Concilio habito Gerbertum Arnulfo restituto depulerat. Hac de causa Gerbertus ad Orthonem profectus Ecclesiæ fuerat Rauennati præpositus. Erat enim vir Philosophiæ, Astronomiæ, ac reliquarum Liberalium Artium studiis insigniter eruditus ea præsertim ætate, qua nullæ aut raræ admodum eiusmodi fuere litteræ. In hunc igitur post Gregorij propinqui sui mortem oculos Otho conuertit cum Doctrinæ laude præstantem, tum de se optimè meritum, quippe suum in his ipsis quibus ipse excelluit, disciplinis Magistrum. Itaque Comitibus habitis eum Kalendis Nouembris Pontificem Romanis ipsis approbantibus dedit, & Siluestrum secundum vocauit. hæc Sigonius.

Statim verò post promotionem Pontificia authoritate, & solenni decreto Arnulfum à Gregorio restitutum pallio, baculo & anulo Archiepiscopali redonauit: vt ex hac habemus ad ipsum Epistola quæ ex Codice M. S. Remigij Remensis in lucem edita est.

Silvester Episcopus seruus seruorum Dei Dilecto in Christo filio Arnulfo S. Remensis Ecclesiæ Archiepiscopo. Apostolici culminis est non solum peccantibus cõsulere, verum etiam lapsos erigere, & propriis priuatos gradibus reparatæ dignitatis insignibus informare: vt & Petro soluendi libera sit potestas, & Romanæ gloriæ vbique fulgeat dignitas. Quapropter tibi Arnulfo Remensi Archiepiscopo quibusdam excessibus Pontificali honore priuato subuenire dignum duximus, vt quia tua abdicatio Romano assensu caruit, Romanæ pietatis munere credaris posse reparari. Est enim Petro ea summa facultas, ad quam nulla mortaliū æquari valeat felicitas. Concedimus ergo per huius priuilegii nostri statuta tibi baculo & anulo redditis Archiepiscopali officio fungi, & omnibus insignibus quæcumque ad sanctæ Metropolitim Remensis Ecclesiæ pertinent, solito more perfrui. Pallio solemnitatibus statutis vtaris, benedictionem Regum Francorum & tibi subiectorum Episcoporum obtineas, & omne Magisterium, quod tui Antecessores habuisse visi sunt, nostra authoritate Apostolica geras. Præcipimus etiam, vt nullus mortalium in synodo, aut in quacumque parte abdicationis tuæ crimen tibi quoquomodo opponere præsumat, vel hac occasione in improprij contra te verba exardescat, sed nostra te vbique authoritas muniat, etiam si conscientiæ reatus occurrat. Confirmamus insuper tibi & concedimus Archiepiscopatum Remensem in integrum cum omnibus Episcopatibus sibi subiectis, seu cum omnibus Monasteriis, plebibus, titulis, & capellis atque cortibus, Castellis, villis, Casalibus & cum omnibus rebus ad Ecclesiam Remensem pertinentibus saluo & inuiolabili testamento B. Remigij Francorum Apostoli. Statuentes Apostolica censura sub diuini iudicij attestacione & anathematis interdictione, vt nulli vnquam nostrorum successorum Pontificum, vel aliz quælibet magnæ paruzue personæ hoc nostrum priuilegium infringere liceat. Si quis vero quod absit, hoc Romanum decretum violare tentauerit, anathema sit.

Sic ergo Gerbertus, qui tam ægrè Remensem Archiepiscopatum dimiserat, ignarus futuræ sortis, ad sublimem sedem promotus Comperitori suo suaque causâ depulso dignitatem cum honore restituit. Idem verò Pontifex Ascelinum seu Adalberonem Laudunensem Episcopum Caroli Lotharingi proditorem, Arnulfi quoque insidiatorem seuerissimè redarguit & tantum non à sacris arcuit acceptis à Roberto rege litteris & querelis, quod ille nouam molitus fuisset aduersum se prodicionem. At quæ illa fuerit non memini me legere. Talis autem est Bulla.

Silvester Episcopus seruus seruorum Dei Ascelino Episcopo Laudunensi. Super salute & Apostolica benedictione nihil est quod admirari possis, quoniam sub Pontificali nomine homo etiam moribus esse desisti. Si fides mortalem Deo sociat, perfidia nihilominus rationabilem brutis animantibus æquat. Cum hoc

totum te sapere constet, vehementer admirabamur natiuam te conditionem reliquisse, & noua & inaudita scelera inhumanius perpetrasse. Epistola Regis Roberti & suorum Pontificum Apostolicis & Imperialibus oblata est manibus, quæ te coram Vniuerso clero ac populo his publicis accusat criminibus. Ad synodum habitam Compendio cum à Remensi & Turonensi Archiepiscopis ceterisque confratribus inuitatus fueris, acceptis à quibusdam eorum & aliorum sacramentis, pro vitæ & membrorum atque captiouis securitate tandem venisse diceris.

Synodalem feueritatem cum tibi met ipsi conscius meritò perhorresceres, ad misericordiæ preces eadem Epistola teste venisti. Legibus te non posse obiectis respondere manifesta. Dominum tuum Regem offendisse te non negasti. Indulgentiam tantummodo postulans per vniuersam synodum Regis gratiam in nouatis periuriis obtinuisti. Datis obsidibus Archidiacono scilicet tuo & altero milite turres Lauduni te redditurum promisti. Magistrum tuum Remensem Archiepiscopum pro accipiendis turribus sub Iuda specie tecum ducens capere voluisti. Carcer quippe caterorum fraudis in eum conceptæ detegit dolum. O Iuda Magistri prodicionem innouans & Pontificalem gloriam nostris temporibus deturpans! Cum Magistrum Archiepiscopum tradere velis, Domino regi non parceres si posses. In carcere tenes traditos milites & fefellisse non vereris Regem. Ex orationum Epistolis quoties te monuimus & ab his periculis erueres desudauimus. Sed quoniam irruentibus peccatorum cumulis te coercere nequiuimus in hac proxima Paschali hebdomada romæ te adesse præcipimus, & generaliter ibi habendæ synodo representare te monemus. Huius ergo inuitationis nostræ nulla occasione sis transgressor vel suspensor, quoniam nisi adfueris, synodicæ authoritati in eodem Concilio subiacebis & de absentia nihil lucraberis. Viarum excusatio nulla te premat, quoniam in Lothariensi regno nullæ te manent insidia, Italia vero nullam præterdit formidinem. Nisi corporis molestia occupatus fueris, aliter excusatio nulla esse poterit. Sed testes mittendi sunt qui & tuam languorem confirment & accusatoribus tuis respondeant & legibus te expurgent.

Anno 999. obiit insignis ille Archiepiscopus Senonensis Seguinus, magnumque sui desiderium omnibus bonis reliquit, cuius viri elogium sic contexit Odorannus. Anno 999. obiit Scuinus Archiepiscopus, qui iacturam Monasterij S. Petri quam Anastasius antecessor eius releuare coeperat, in pristinum restituit statum, ibique sub districtione regulari ordinauit Abbatem Rainardum cuius etiam Corpus in eodem Monasterio est sepultum. Hic ab urbe Roma per manum Ioannis Pape Archiepiscopale Pallium quo antecessores eius insulati sunt & Primatum Gallie suscepit. Hic etiam Monasterium S. Petri Mildunensis ab imo releuauit, & Monachos in illo mirans Abbatem Walterium eis prefecit. Hic Matrem Ecclesiam S. Stephani que igne cremata fuerat, ab epistyllis erigens, & ex integro perficiens, signis & ornamentis Ecclesiasticis decorauit, & adiunxit sibi Milone Episcopo Tricassensium, Roelno quoque Niuernensium cum maximo honore dedicauit: tabulam quoque ex auro & argento ante altare S. Stephani construxit de qua postmodum ante Monasterium facta est turris. Ei successit Leothericus Gerberti Discipulus, de quo dicemus ad 3. seculum. 999.

Hoc quoque anno signa quædam quæ in cælo & terris visa sunt, famam extremæ cladis mundi que ruinæ iam pridem sparsam confirmarunt: quæ Sigebertus sic commemorat. Multa prodigia visa sunt. Terræ motus factus est permaximus. Comætes apparuit Calendis Ianuarij circa horam 9. Aperto Cælo, quasi ficula ardens cum longo tractu fulguris instar illabitur terris tanto splendore, ut non modo qui in agris erant sed etiam in terris irrupto lumine ferirentur. Quæ cæli scissura statim euanescente interim visa est figura quasi serpentis capite quidem crescere cum cæruleis oculis.

Ad finem huius seculi Chronologistes Antissiodorensis quosdam viros pietate & litterarum peritia illustres commemorat. Gisbertum Meldensem Episcopum virum eximie virtutis & gloria miraculorum insignem, cuius vita stylo clarissimo edita multarum exempla virtutum viucentibus & victuris per secula administrat. Hunc malè aiunt Sammarthani consecratum fuisse à Leotherico Senonensi Archiepiscopo: nam cum anno 1009. obierit & viginti annis sedem Episcopalem tenuerit, non potuit à Lootherico consecrari, qui anno tantum 1000.

electus aut certe confirmatus fuit Archiepiscopus Senonensis. Adraldum Tri-
cassinæ vrbis Archidiaconum pia memoria dignum & digno honore memoran-
dum, cuius *vita lux, seculi gloria, honor Ecclesiæ & verissimum documentum Christia-
norum fuit*. Is scholam Trecentem regebat, cumque Olbertus Gemmeticensis
audiuit, vt infra dicitur. Abbonem Floriacensem scientia litterarum florentem,
qui super calculum Viëtorij commentatus est: & Fulbertum Gerberti quoque
Discipulum ex Magistro scholarum factum Episcopum Carnotensem: de quo
alibi plura.

SYNOPSIS 2. SECVLI DE FORTVNA ET STATV Vniuersitatis Parisiensis.

Hocce infelici seculo quis fuerit Ecclesiæ status, vix intelligitur. Nulla Con-
cilia commemorantur alicuius celebritatis, nulli fere viri supra cæteros præ-
cellentes, rarus honor litteris & litteratis habitus: sed hoc saltem commodum
fuit Ecclesiæ, quod nullæ hæreses illam turbarint. Tam miseris ergo temporibus
Academiam Parisiensem splendorem & famam, quam superiore seculo compara-
uerat, amplificasse nemo expectet. Imprimis enim ipsa Ciuitas Parisiensis Re-
gia sedes esse destitit: & licet ab eximiis & spectatissimis Comitibus gubernaretur,
neque vt ante vlla obsidione aut bellorum tumultibus conquassata & conter-
rita fuerit; quia tamen cum legitimis Regibus aut bella, aut perpetuas simulates
per annos centum exercuerunt, rari fuerunt qui ad Scholas Paris. accedere vel-
lent, ne Reges offenderent, neve a Comitibus obsides haberentur.

Hinc ergo quoque necesse est friguisse Musas, cum non esset qui inter eas æmu-
lationem aleret, nullus earum professores ad dignitates aut Ecclesiasticas aut
Publicas, seu vt vocant seculares promoueret. Quos scilicet Reges, vt inimi-
cos habebant, quippe in Ciuitate sibi inimica commorantes, atque idcirco pro-
mouere negligebant; Comites verò non poterant, etsi eos diligerent: Aut si
poterant, non audebant ne ab iis reprehenderentur, quod legitimos Reges con-
tinuis bellis lacefferent. Ignari plerumque præfules promouebantur: & sic cri-
mina vigeant, Ecclesiæ Disciplina languebat, peccandique libertas erat maxi-
ma. Qua de re Adalbero Laudunensis Robertum Regem sub initia Regni in-
crepat: quasi ipse non satis incumberet in promotionem virorum Doëtorum.

Præfulis & si forte vacet locus, intronizentur

Pastores ouium Nante quicunque sit ille.

Sit tamen hoc præ subtili ratione cauendum, vt

Nullus Episcopium Diuinâ lege peritus

Tentet, sed sacris scripturis euacuatus

Et studiis, quem non constrinxerit vna dierum:

Alphabetum sapiat digito tantum numerare.

Hi proceres. Præceptores hos mundus adoret:

Et inuet, & celebres nec Reges excipiantur,

Præcipiant coram, sed clam cum fraude susurrent.

Admonet deinde Robertum fore, vt si malo isti non occurrat, totius Ecclesiæ
status subitò contabescat, futurumque Regnum omnis generis vitiorum.

Regula si stabilis diuum permanserit ista,

Disciplina, vigor, virtus mox & decor, omnis

Ecclesiæ fulgor pauco sub tempore, verget.

Publica res, qua si planè sic ducitur, aequè

Legibus extinctis in pace sepulta quiescet.

Luxus & incestus, furtum tunc, cætera surgent.

Libertas delinquendi, tunc crimina stabunt.

Excludantur & hi quos sola scientia comit,

Christi Conseruos & quos sapientia nutrit,

*Et quibus apparent introductoria sana
Doctrina, qua depromis post terga cicatrix:
Sacra si magnus fidei surrexerit error,
Omnis Censurâ conuentus sint alieni.
Consultu Regis hi præcidantur ab omni.*

Quibus versibus, ut oprime notat Hadrianus Valesius, Adalbero indicat viros litteratos, bonos & sapientes, Catholicæque & sanæ Doctrinæ ab Episcopati- bus, à conuentibus vel synodis, si forte ad hæreses impugnandas cogantur, at- que à Consilio Regis procul amoueri solitos.

Hæc inquam scribebat Adalbero sub initia Regni Roberti, ut cum ad- moneret, qua in re peccatum esset ante, neue ita deinceps exemplo malo pecca- ret. Non est tamen existimandum adeo torpuisse Musas, ut nihil splendoris re- tinuerint. Siquidem ut ad an. 950. retulimus ad eas etiam extranei conuolabant, tanquam ad maiorem litterarum officinam, & ad Emporium plurimarum Ar- tium: ob idque Huboldus relictis scholis Leodiensibus, Abbo Floriacensis dimis- sis quoque Floriacensibus, Gerbertus & alij ad eas se contulerunt, plures scilli- cet Professores, plurimumque Artium professionem Parisiis quàm apud se habe- rent, reperuri: etsi tunc non ignobiles essent scholæ Floriacenses, Lobieneses, Leodienses & Aureliacenses.

Neque putandum est ob aliam causam Olbertum, qui postea fuit Lobiensis Abbas, relictis scholis Cœnobialibus sub finem huius seculi Parisios se contulisse; & multos alios quorum nomina dolendum est nobis inuidisse historiam illo- rum temporum. Porro Olbertus ille obtentâ ab Herigero Abbate suo licentiâ plures lustrauit scholas, sed tres præsertim Trecentem, Parisiensem & Carnoten- sem. In Trecenti magna fama tum docebat Aldradus Archidiaconus, cuius su- pra meminimus. In Carnotensi Fulbertus. Parisiis multò plures, quanquam in libello de Gestis Abbatum Gemblacensium dicatur apud S. Germanum studio operam dedisse: sic enim de eo legitur.

In Cœnobio Lobiensis à puero in disciplina Monastica regulariter nutritus, & in studiis scripturarum apprime eruditus ex prouectu suæ indolis monstrabat qualis esset futurus. Hic ubi ex ore Herigeri Lobiensis Abbatis viri suo tempo- re disertissimi aliquid de septem sapore artium bibit, sitim studij sui extinguere non potuit: ideo ubi aliquem in scientia Artium egregiè præ cæteris valere au- diebat, statim illuc volabat; & quanto amplius scitebat, tanto audius de singu- lorum pectore aliquid delectabile hauriebat. Nam & Parisius aliquandiu apud S. Germani operam dedit & studio & sanctæ quæ ibi feruebat Religioni. Apud urbem Tricassinam triennio studuit, ubi grata vitæ & multa ab aliis didicit & prudenter alios docuit. Sed nec Fulberti Carnotensis Episcopi cum subterfugit audientia, quem peritiâ Liberalium Artium tota Francia prædicabat. At post- quam ut apis prudentissima per florea rura exercitus liquido doctrinæ nectare est distentus, ad aluearium Cœnobij sui est regressus, ibique viuebat religiosè. Nec video quò pertineant versus Dudonis Decani San. Quintiniani in adlocu- tione ad librum, quem de Gestis Normanorum dedicauit Adalberoni Laudu- nensi, nisi ad Academiam Parisiensem & ad scholas Nationis Normanicæ quæ Parisiis erant. Sic enim habet,

*Themate pertenuis quoniam digestus habetis
Rhetorici ratione carens dulcaminis omni
Liber, interno cum te perscrutor ocello,
Egrè fert animus, quo à vulgo dicere gestis
Que digesta stylo nec quicquam schemate nostro
Et subsannèris tumido vafroque tumultu.
Si te conseruent studiisque sigilla pudicis
Pestiferum intentant secreti radia nobis
Aut pergas NORTMANICA nunc GYMNASIA præceptis,
Aut SCHOLIS clausus FRANCISCIS nunc moraberis,
Ridiculam vereor nobis sat surgere sannam,
Si impatiens refutes clauem nunc obice rupto.*

At ubi illa Gymnasia Nortmanica, ubi latinitas doceretur & intelligeretur, nisi

Parisiensis? vbi quoque scholæ Francicæ? nam in ipsa Normania ne vllum quidem fuisse Magistrum Publicum ante annum circiter 1040. quo se illuc Lanfrancus docendi gratia contulit, testis Ordericus Vitalis ad an. 1069. *Hoc Magistro, inquit, primitus Normani litterasoriam artem perscrutati sunt, & de schola Beccenseloquentes in diuinis & secularibus Sophistis processerunt. Nam antea sub tempore sex Ducum Neustria vix vllus Normanorum liberalibus studiis adhaesit (nempe in Neustria) nec Doct̃or inueniebatur, donec prouisor omnium Denu Normanicis oris Lanfrancum appellit.*

Quid quod idem Dudo in Elegia quam præmisit descriptioni obsidionis Parisiensis an. 866. comparat Normanos cum Dædalo & Cumas cum Parisiis: nimirum quemadmodum Dædalus insulâ Cretensî relictâ aptatis sibi pennis Cumas attingit, vbi nobile delubrum Phœbo dedicauit ibique constitit, ita & Normanos ait è finibus Danicis duce Rollone Lutetiam aduolasse, vbi pariter nobile delubrum Phœbi reppererunt terramque cerealem inhabitandam obtinuerunt: hoc ergo solum super esse vt artes liberales combibant & Rhetorico nectare pectus fœcundent. Postquam igitur Normanicæ peregrinationi Dædali fabulam apta qui uir Cumis,

*Nobile delubrum Phæbo statuitque, dicauit,
Exiit hic pennas moxque salutiferas,*

Rollonem alloquitur his versibus.

*Proposuitum Cordis Domino committe Tonanti,
Ludicra disperdat, Fulgura discutiat,
Munitum sensim pontum te prouehit ultra
Fluminis Almistuo alite septiflui.
Asque solo remet sistat pingui & Cereali
Euulso nemore fruticis & silicis,
Rhetoricoque tuum fœcundet nectare sensum
Armorico pariter debriet & modulo,
Acquisita aliis plectro cum fidibus ita
Hymnisante Melos psallere voce queas.*

Quod ad statum verò Vniuersitatis attinet & quoad locum & regimen, nihil fere videtur in ea re mutationis accepisse. Nam 1. certum est toto hoc seculo partim in monte San-Genouesiano, partim in Atrio Basilicæ locisque vicinis consedisse. 2. Non est quoque dubium, quin à Rectore & à 4. Procuratoribus Nationum gubernata sit. dico 4. Procuratoribus. Nam vt dictum est ad an. 913. toto primo sæculo videtur Vniuersitas ex duabus tantummodo Nationibus consistisse, Gallicana & Anglicana. At postquam Normanis certa stabilisque sedes assignata est, vt facilius ad fidem conuerteretur, ferinosque mores suauiori disciplinarum cultu edomarent, operæ pretium fuit eorum pueros ad scholas Parisienses Publicas admittere, quibus ne damno esset & iniuriæ, quod tot mala Regno & præsertim Ciuitati Parisiensi importassent, visum est per commodum & utile propriam Tribum Nationemque illis concedere, ac proinde Procuratorem Patronumque præficere, qui ab iis iniurias molestiasque propulsaret, si quæ forsitan inferrentur. Tum quoque Picardica Natio viderur instituta, vt in Quadratura ista Nationum totum litteratorum corpus subsisteret & contineretur. Hincque Gallicana Natio quæ ante additionem illam omnes istas regiones latè complectebatur, duabus istis partibus mutilata est.

De Generibus verò Disciplinarum propter quas frequentata fuerit hæc Academia, sic videtur sentiendum, raram fuisse hoc seculo Theologiæ professionem paucosque Theologos, vt exiis quæ supra ex Adalberone retulimus, satis intelligitur. Philosophiæ verò & aliarum Artium liberalium exercitationem fuisse non incelebrem, quando quidem ad eas omni parte addiscendas Abbo Floriacensis, Huboldus, Olbertus, Gerbertus quoque Aquitanus Parisios conuenisse videntur. Abbo quidem, vt legitur in eius vita per Aimoinum. Discipulum conscripta, maiora desiderans scientiæ scrutari arcana, quàm quæ reperiebantur in scholis Floriacensibus, inter cæteras sapientiæ officinas Parisios adiit *ad eos qui Philosophiam profitebantur*, indeque & ex Remensi quoque schola tam plenè artibus imbutus rediit, vt sapientiæ magnitudine omnes anteiret Coxtaneos.

TERTIVM SECVLVM VNIVERSITATIS PARISIENSIS.

Ab anno 1000. ad annum 1100.

LONGO veluti sopore soluti nunc expergiscimur, & e tenebris ignorantiae sua caligine omnes fere mundi partes occupantibus in apertam litterarum lucem prodire incipimus. Superiore enim seculo torpuerunt quodammodo delitueruntque Musae, & si paucas excipias, usum vocis amisisse videntur. Hoc vero ubique terrarum exurgunt, caputque attollentes canora voce modulantur. Ingenia igitur excitantur, socordia damnatur, viri docti audiuntur, sedulitas strenuitasque debito praemio compensantur. In Gallia, Anglia, Italia, Hispania, Graecia, Phrygia, Babylonia complures egregij viri student, docent & scribunt.

Apud Arabes in Hispania & praesertim Hispali seu Seullae litterae Hebraicae florere incipiunt. R. Ioseph Ben-Isaac R. Mosis primi Scholae Cordubensis Rector Vniuersum Talmud in linguam Arabicam vertit ad Alhachin Sarracenorum Regem. Ibi Magia publice docetur & summo in honore habetur.

Apud Babylonicos R. Haigaon Talmudicorum Iureconsultorum excellentissimus, postremus, ut aiunt, de domo David & e Regio Iaconie sanguine 40. annis Scholam Iudaicam administrat. Ibi floret Academia Sarracenorum in hisce Disciplinis, Medicina & Astrologia Chaldaica, Arabumque, Persarum, Aegyptiorum & Iudaeorum Magia, ut habetur in Chronico Cassinensi l. 3. c. 34.

Similiter apud Anglos, Italos, Graecos reflorescere incipiunt Artes & disciplinae omnis generis exerceri. Apud Nos in multis Galliarum Urbibus Scholae passim instituantur, aut iam instituta splendorem resumunt, Remis, Aureliae, Carnuti, Andegavi, Lauduni. Ad Parisienses vero ex omni mundi parte concurrunt, & e minoribus locis ac veluti mercatibus infrequentibus ad celebres Nundinas frequentissimumque & locupletissimum omnium bonarum Artium Emporium discendi gratia conuolatur: adeo ut Vrbs Regni primaria tot aduenas capere non possit, nimisque sit angusta, quam ut multis suas merces explicare volentibus loca commoda assignare queat. Itaque alij aliud se conferre coguntur. Et ut ad Oceanum omnes aquae confluunt, ex eoque omnes refluunt: sic ad Academiam Parisiensem ex omnibus locis conueniunt Discipuli, qui deinde scientias consecuti in aliis urbibus & oppidis litterarum professionem agrediuntur. Hinc docet Fulbertus Carnuti, Anselmus Lauduni, Marbodus Andegavi, Berengarius Turonis, Lanfrancus & Anselmus ex Italia profecti ad Becense Caenobium se conferunt; Manigaudus de Lutenbach Teutonicus Pari-

his omnibus d. seipinis imbutus in patriam regreditur, & quod didicit, popularibus exponit.

Antequam verò ad Ordinem Chronologicum aggrediamur, tria sunt præsertim quæ in hoc seculo nata Vniuersitatis Parisiensis famam propagarunt, Theologia scholastica circa initium; Nominalium secta circa medium, & Cartusiani ordinis institutio sub finem. Ex Theologia Scholastica nati sunt deinde Gradus Academici Baccalaureorum, Licentiariorum & Doctorum, de quibus dicitur ad 4. seculum. Eius vero initia altius repetenda videntur, quippe cuius originem aliqui repetunt à Græcis, alij à D. Augustino, Baronius & alij ab Agapito Pontifice Romano sub an. Christi 535. Nonnulli à Ioanne Damasceno circa an. 740. Certè Gregorius Nazianzenus arguit quibus Theologia Scholastica plena est, Philosopho Christiano indignas esse scribit. Baronius ideo huicce nouo generi tradendæ Disciplinæ Scholam ab Agapito erectam censet, ne Apostolica sedes Apostolicis tantum innixa traditionibus repulisse scientiã & examina discussionesque refugisse videretur, itaque quasi verita ne non satis constarent quæ simpliciter seruanda proponeret, eadem ipsa postea quæ docuisset, in scholis differenda & quæstionibus ventilanda proposuit, vt de auro obrizo fieri solet, quod lydio probandum lapide vnicuique, vbique & semper libenter offertur, occasione præsertim hæreticorum clamantium quæ pura sunt ac sincera, esse adulterina.

Cassiodorus vbi de origine Theologiæ in vrbe Roma disserit in Præf. de institutione Diuinæ lectionis, ait quidem se cum Agapito talis scholæ instituendæ consilium concepisset, at non perfecisse propter bellorum terrores & calamitates. *Cum studia secularium litterarum, inquit, magno desiderio feruere cognoscerem, ita vt magna pars hominum ipsa per se mundi prudentiam crederet adipisci, grauißimo sum fateor dolore perhorus, quod scripturis Diuinis Magistri publici deessent. Cum mundani authores celeberrima proculdubio traditione pollerent. Nisus sum cum Beatissimo Agapito vrbe Romæ: vt sicut apud Alexandriam multo tempore fuisse traditur constitutum, nunc etiam in Nisibilibi ciuitate Syrorum Hebræis sedulo fertur exponi, collocatis expensis in vrbe Roma Professores Doctores scholæ potius acciperent Christiana, vnde anima susciperet æternam salutem, & casto atque purissimo eloquio fidelium lingua comeretur. Sed cum propter bella feruentia & turbulenta nimis in Italico Regno certamina desiderium meum nullatenus valuisset impleri, quoniam non habet locum res pacis temporibus inquietis, ad hoc diuina claritate probor esse compulsus, vt ad vicem magistrorum introductorios vobis libros istos Domino præstante confecerim.*

Post Agapitum Damascenus scripsit præcepta Grammatices an. Christi 700. vnde ortam aiunt Disciplinam illam quæ Scholastica nuncupatur, quamque comparant cum famosa illa Scylla veterum ad speciem quidem pulchra, sed laterantibus monstris succincta, vt pote refertam mille quæstionibus & distinctionibus inutilibus. In quo genere cum Ioannes Erigena sub Carolo Caluo famam comparasset apud Curiosos & vanarum subtilitatum studiosos, ab aliis Theologis despectus fuit & contemptus, veluti Theologiæ Christianæ ignarus.

At in hoc seculo adoleuit viresque acquisiuit cundo. Eius autem tres quodammodo ætates assignant, Primam, mediam & vltimam. Primæ initia ducit Danzus in suis ad lib. 1. Sententiarum Prolegomenis à Lanfranco, eamque temporibus Alberti magni terminat, nimirum ab an. circiter 1020. vt putat, ad an. 1220. aut circiter. Cui instituendæ occasione ait dedisse disputationes de mysterio Eucharistiæ & transubstantiatione, Berengarii superbiam & Lanfranci actimoniam.

Quæ ætas habuit Lanfrancum, Berengarium, Guitmundum, Anselmum, Abaelardum, Hugonem de S. Victore, Gratianum, Petrum Lombardum, Comestorem, Petrum Clericum, Rupertum Tuitiensem, Leonem Tuscum, Wilielmum Antifiodorensem, Alanum de Insulis, Alanum de Ripatorio & alios innumerabiles.

Media ætas ab Alberto Magno ad Durandum de S. Portiano centum circiter annos complectitur, eaque Aristotelis scripta sic vsurpauit, vt in probandis diuinis mysteriis Philosophi illius autoritate niterentur, criminique verterent ab illius dogmatis recedere. Tum ridiculas quæstiones inualuisse ait Danzus, melius silentio premendas, quàm calamo exarandas. Tum Quodlibetarias Quæstiones introductas, quibus quia in vtramque partem probabiliter disputabatur, ita dubius & anceps vacillabat animus, vt quid tenendum, quid reprobandum esset, non facile agnosceret.

Vltima denique ætas à Durando de S. Porciano qui florebat circa an. 1280. ad nostra vsque tempora producitur, eamque omnium pessimam esse putat Danæus: & cum eo omnes fere Hæretici scriptores. Neque illi tantum, sed plurimi quoque Catholici hocce genus Theologiæ omnino improbant. Trithemius ait ab. an. circiter 1000. Philosophiam secularem suâ curiositate inuicillâ sacram Theologiam fœdere cœpisse. In libro quoque de Hussij Doctrina & rebus gestis c. 4. sic legitur.

Ab anno Christi 1000. Sana Apostolica Euangelij doctrina traditionibus humanis, quibus Dens frustra colitur, depruari cœpit usque ad an. 1150. quo Petrus Lombardus cognomento Magister sententiarum, id quod antecessores sui Lanfrancus an. 1071. Anselmus 1094. Hugo 1127. & Gratianus ex humanis Pontificum traditionibus corraserant, in unam sarcinam constrinxit, & pro sana Christiana Biblicaque Doctrina vendidit: idque postmodum tanta autoritatis fuit, ut in omnibus disputationibus ipsius saltem scriptorum ratio habenda, ipsiq; usitata loquendi forma usurpanda omnino fuerit, donec res eo deuenit ut sacrosancta Diuina scriptura neglecta in id saltem respiceretur, quod Sedi Romanae uel Magistro sententiarum probaretur. Huius uestigijs institerunt Albertus Sueuus ordinis Predicatorum & Episcopus Ratisponensis, Thomas Aquinas Italus an. 1223. Parisiis eruditus & an. Christi 1274. uita functus, Ioannes Duns Scotus & alij plures qui in dies ueritatem immisso falso cultu obscurarunt.

Georgius Hornius lib. 6. de Historia Philosophica c. 2. & seq. tres eadem Theologiæ scholasticæ ætates ponit, sed primam arcessit à Ioanne Damasceno, qui in oriente uiuebat circa an. 740. at in occidentali plaga primum gradum ad eam uult struxisse Lanfrancum Papiensem omnium sui temporis in Dialectica doctissimum habitum teste Trithemio: in cæteris consentit cum Danæo. Huiusce autem Theologiæ generis fatentur omnes causam fuisse nimis curiosam Aristotelicæ doctrinæ lectionem, quæ olim in scholis præsertim Theologicis omnino exulabat, teste Beda in Cap. 7. Levitici. *Humana, inquit, doctrina, Grammatica, aut Rhetorica aut Dialectica, ex quibus in his quæ de fide sentienda sunt, nihil accipiendum.* Imò nec in scholis Liberalium Artium admittebatur, cuius loco Lutetiæ olim S. Augustini Dialecticâ prælectam uideamus, ut Odonis Cluniacensis exemplo clarum sit, qui circa an. 900. apud Remigium Antissiodorensem, qui tunc in Remensi Schola Parisios reuersus docebat, *Dialecticam S. Augustini Deodato filio suo missam perlegit, ut legitur in eius uita.* At hoc seculo occasione præsertim Berengarianarum disputationum cœperunt curiosi, & maximè illi qui ei fauebant aut fauere uidebantur, Aristotelis Dialecticam in scholas inducere. Unde etiam factum, ut qui primi nouitate uocum & scholasticis argutijs inter exercitationes Scholasticas usi sunt, pro hæreticis habiti sint, Roscelinus, Abaelardus, Lombardus, Gilbertus Porretanus, Petrus Pictauinus & alij: ut legitur in prologo librorum 4. quos Gualterus Prior San-Victorinus contra 4. illos postremos composuit. *Quisquis hoc legerit, inquit, non dubitabit 4. labyrinthos Francia, (id est Abaelardum, Lombardum, Petrum Pictauinum & Gilbertum Porretanum) uno spiritu Aristotelico afflatus dum ineffabilia Trinitatis & Incarnationis Scholasticâ leuitate tractarent, multas hæses olim uomuisse & adhuc errores pullulare.* Hæc generatim de doctrina huius sæculi.

Mores quoque initio fuisse corruptissimos testis est Glaber Rodolphus in fine lib. 3. cuius corruptionis causam ait fuisse fœcèrem Aquitanicam cum Constancia Regina Roberti uxore in Franciam & Burgundiæ partes profectam, homines nempe, ut ait, omni leuitate uanissimos, moribus & ueste distortos, armis & equorum phaleris incompósitos, à medio capitis nudatos, histriorum more barbibus rasos, caligis & ocreis turpissimos: fidei & pacis fœdere omnino uacuos huc migrasse, Galliamque infecisse. Quam morum corruptionem quisquis ex Francis carpere & reprehendere audebat, sibilo statim excipiebatur, tanta erat eorum impunitas. Vnustanti mali radices amputare aggressus est Willielmus Abbas S. Benigni Diuionensis, qui quod gratiâ & autoritate ualeret plurimum, apud Regem & Reginam effecit, ut in tota Gallia reformatio fieret omnis status hominum, utque à Monachis & Ecclesiasticis secularibus initium sumeretur. Inuehitur in eiusmodi corruptionem Rodulfus uersibus, quos in eam rem composuit, omniumque malorum istorum causam conicere uidetur in Reginam

Constantiam, quæ ex vitio Patriæ hoc habebat, ut vanissima esset, quæque Regnum sub marito nimis vxorio ad libitum gubernabat. Sic ergo ille.

*Anno post Dominum terris de virgine natum
Milleno, grauibus homines erroribus acti,
Dum cupimus rerum species insendere plures
Præteritisque placet studiis componere mores,
Obiectas se se nonitas incauta periclis.
Ecce priora sibi vident & tempora nostri
Ludicra quaque probris sociant tamque vsibus aptant,
Turpia nec horrent, animis & seria calcant.
Quæ iustos vexere viros, honesta refutant.
Corpore peruerso creat hac nunc vita tyrannos,
Truncâ veste viros, sine fœdere pacis ineptos.
Consilio muliebri gemit Respublica laxa
Fraus, raptus, quodcumque nefas dominantur in Orbe.
Nullus honor sanctis, nulla est reuerentia sacris.
Hinc gladius, pestisque fames, populantur ubique
Nec tamen impietas, hominum correctâ pepercit.
Ac nisi magna Dei pietas protenderet iram,
Infernus hos terricrepe consumeret ore,
HOC HABET INFELIX PECCANDI CONSVETVDO,
QVOD PLVS QVIS PECCAT, MINVS HIC PECCARE PAVESCAT.
QVIQVE MINVS PECCAT, MAGIS HIC PECCARE TIMESCAT.*

Nec probiorem fere vitam agebant Monachi, ut legitur in vita Burchardi Comitis ab Odone Fossatensi conscripta. Illi enim magis erant dediti venationi, quàm officio Diuino; plusque illecebris mundi, quàm precibus, plus studiis seculi, quàm Liberalium artium & Theologiæ disciplinis. Ut probat idem author exemplo Magenardi Abbatis Monachorum Fossatensium. Similiter Adalbero Episcopus Laudunensis in carmine ad Robertum ridiculum exponit Oidilonis Abbatis Cluniacensis comitatum Monachalem, & professionem ad summum Pontificem; comitatum, inquam, Monachorum ingenti numero galeis, loricis, gladiis cinctorum: itaut videretur acies armatorum potius, quàm Monachorum comitatus. Fingit autem Oidilonem virum reuera bonum, sed nimis facilem petentibus Monachis, quo apparatu placeret Romam proficisci, ita mandare & imperare.

*Lunaris pendere prius debes tua pelta:
Insuper apponat tibi loricaque trilicem.
Lubrica sustineant galeam cinctoria lumbi:
Corrigiis caput adstrictum mucrone coronæ.
Spicula post tergum teneas, tum dentibus ense.
Et cogit iuuenes lentos ascendere currus,
Atque senum præcepit equos conscendere turbam.
Ascendunt asinum bini, denique camelum:
Si non sufficiunt, bubalum conscendite terni.
Millia mille viri procedunt ante Quirites.*

Huiusce autem corruptionis tolerantiam Regi exprobrat, nec facis esse innuit vacare ipsum litteris & pietati, ac insuper debere subditos coercere, cum laxiori vitæ se permittunt. Paulo post verò virorum illustrium tam Laïcorum, quàm nonnullorum Religiosorum operâ factum est, ut Monachi vitam moresque reformarent, turpe reputantes à Roberto Rege aliisque laïcis Principibus vinci pietate & amore litterarum. Non parum quoque contulit ad reformationem Burchardus Comes Melidunensis Reginaldi Episcopi Parisiensis pater, qui Fossatense Monasterium ad regulam reduxit. Et inter Monasticæ vitæ professores Maiolus Abbas Cluniacensis, cuius opera idem Burchardus vsus est. Verum in eâ rem nemo studiosius felicifque incubuit, quam Willielmus S. Benigni Diuionensis Abbas e Monasterio Lauceio Cluniacum à Maiolo adductus & postea ab Episcopo Lingonensi Brunone an. 990. factus Abbas: ille enim, ut habetur in Chronico Benigniano, *regularis vitæ Disciplina, quæ iam pæne deciderat per vete-*

vum negligentiam pro vt B. Benedictus eam composuit, in pristinum statum corrigendū restaurauit, ac per diuersas mundi partes per plura Monasteria à regulari tramite deuia tam per se, quam per suos quos Abbates ordinauerat, Monastico ordini subdidit.

Sub huiusce viri disciplinam plurimi præstantes ingenio & doctrina iuuenes concurrerunt, & inter alios Hunaldus, Rodolphus cognomento Albus, Theodericus ciuis Diuionensis filius postea Fiscanensis Abbas, Lidbaldus, Benedictus Mentensis Clericus, Arnulfus Tullensis litteris apprimè eruditus omniq; mundana sapientia doctus, vt legitur in eodem Chronico. Imo & Episcopi nonnulli & Abbates illius se regimini submiserunt relictis Episcopis: Albingatensis, quæ ciuitas est supra Genuam, Barnabas natione Græcus, Benignus quoque Episcopus, Ioannes Capuanus Abbas, Ioannes Rauennas Abbas S. Apollinaris, Benedictus Abbas S. Seueri, Anastasius, Marcus & alij plures. Inter cæteros verò duos habuit insignes Magistros sibi quoque subditos; Ioannem & Paulum litteris eruditos, quorum sapientia ad salutem multarum profecit animarum.

Huius quoque eximij viri opera vsus est Richardus Normanorum Dux ad reformationem Cœnobij Fiscanensis, ad quem multi statim conuenerunt nobiles viri tam Clerici, quam laici, eius doctrina cupientes institui: inter quos commemorantur Osmundus Episcopus, Locelinus & Beringarius Clerici liberalibus artibus apprimè eruditi, Roberti Regis aulam deserentes: & ex Anglia Clemens vir nobilis & regali profapia clarus. Tandem relicto Fiscanensi Cœnobio quod per 30. annos rexit, præfecit eidem Ioannem eiusdem loci Priorem patria Rauennatem, reformatisque aliis Cœnobiis Gemmeticensi, Sancti Michaëlis de Monte, S. Germano-Pratenfis, ad quod à Roberto Rege euocatus fuerat, S. Faronis Meldensis, Frustruariensem locum sibi in reliquum vitæ tempus delegit ad habitandum, desiderans in Patrio solo quiescere. Hæc ex Chronico S. Benigni, cuius Author sub Roberto & Henrico eius filio floruit. Vnum addit quod non videtur silentio prætereundum, cum commemorat beneficia à Willielmo Diuionensi Cœnobio collata, scilicet vsu fuisse Girberto quodam Monacho suo in scribendis libris ad augendam Bibliothecam. *super cætera, inquit, quæ gessit, hanc Ecclesiam S. Benigni, librorum ornamento decorauit ipse impensas tribuendo: & Dominus Girbertus scribendo: fuit autem Girbertus exprimis quos nutriuit Dominus Abbas Willielmus & ab officio scriptor est appellatus. Caue autem hunc confundas cum Gerberto Aureliacensi Monacho, de quo ad superius seculum multa diximus.*

Hinc ergo excitata est inter viros doctos honesta quædam æmulatio, creuitque laudabilis studiorum ardor exemplo Regis, qui & eos amicè cõplectebatur, & litteris ipse vacabat. Itaque multi ad professionem litterarum tam intra, quàm extra cœnobia se contulerunt: intra quidem willielmi prædicti instituto & operâ: extra vero Roberti exemplo excitati, qui quod nimis addictus esset litteris à nonnullis *Musarum sacerdos* seu *Musardus* dicebatur: vox enim ista nostra Gallo-Romana *Muser* qua otium significamus, proculdubio à Musis deducta est, qui enim se Musis applicant, otium & secessum quærunt, neque negotiis se implicant: itaque ille innuens difficile esse omnibus placere, respondet Adalberoni in carmine, quod si quis Musas amplectatur, statim ab ineptis & indoctis *Musardus* vocetur.

Si Musas celebres, clamant Musarde sacerdos.

Sed Chronologiam nostram aggrediamur.

Anno ergo 1000. post mortem Seguini seu Seuini Archiepiscopi Senonensis magna contentione de successore deligendo orta, tandem Leothericus Gerberti quondam apud Remos discipulus maioris partis consensu electus, ab eodem Gerberto tum Papa confirmatur: qua de re sic legitur in Chronico S. Petri Viui Senonensis. *Anno millesimo acclamante Clero & populo electus est in Episcopatu Dominus Leothericus ipsius Ecclesia Archidiaconus, cui resistebant plurimi Clericorum cupientes Episcopium: quâ de re Romam adiit Gerbertum Papam qui & Silvester dictus est, cuiusque Discipulus in Remensium urbe fuerat Iuuenis. Quem ille gratanter recepit, cum benedictione Apostolica remittit & totius Gallie primatum dedit. Vnde rediens Senones cū pace susceptus est à Clero & populo honorificè. Volentibus autem eum inthronizare, prohibuit Frotmundus Comes natus ex mala progenie: habebat enim filium Clericum no-*

mine Brunonem quem volebat Episcopum facere. Quare Dominus Leothericus iterum Papam adiit, qui mittens litteras suas ad suffraganeos Ecclesie Senonensis inssit, ut congregati in eorum Apostolica autoritate cum ordinarent; qui iussa complentes ordinauerunt eum apud S. Fare Monasterium.

Sub finem huius anni homo quidam plebeius Leuthardus nomine apud Vicum Virtutis in Pago Catalaunico nimio ex labore agriculturæ correptus somno sibi videre visus est examen apum per secreta naturæ ingredi in corpus & per os erumpere admonereque crebrò pungendo, vt quæ hominibus erant impossibilia, tentaret. Ille itaque fanatico quodam spiritu agitatus dimissâ vxore veluti ex præcepto Euangelico Ecclesiam ingressus Crucem accipit & Saluatoris imaginem conterit. Mirantibus autem Rusticis & insanum reputantibus, id se dixit facere certo Dei ductu & monitu; & protinus Doctor apparuit, contrariaque sanæ Doctrinæ, sed Rusticorum mentibus commoda, grata & conuenientia effutire cœpit. Nam vt ait Rodolphus l. 2. c. 11. *decimas dare dicebat esse omnimodis superfluum & inane. Et sicut hæreses cetera, vt cautius decipiant, scripturis se Diuinis quibus etiam contraria sunt, palliant; ita & ipse dicebat Prophetas ex parte narrasse vtilia, ex parte non credenda. Cuius etiam fama quasi alicuius mente sani ac religiosi in breui ad se traxit partem non modicam vulgi. Quod comperiens vir eruditissimus Gebuinus Senex Episcopus, in cuius scilicet erat Diœcesi, accersiri illum ad se inssit. Quem cum interrogasset de vniuersis, qua dixisse vel fecisse compererat, cœpit venenum suæ nequitia occultare, cupiensque quod non didicerat de Scripturis sacris testimonia sibi assumere. Audiens vero sagacissimus Episcopus non esse conuenientia, imò non magis inopia quàm damnabilia ostendensque hominem insanientem hæreticum factum, reuocauit ab insania populum ex parte deceptum, Catholicaque plenius restituit fidei. At ille cernens se deuictum atque ambitione vulgi destitutum semet puto periturus immergit.*

Eodem tempore in Italia apud Rauennam Quidam Magister Scholarum nomine Wilgardus Grammaticæ professor ita suis Authoribus profanis addictus erat, vt pro Sacris Scripturis eos haberet, plusque illis deferendum esse diceret, quàm vlli Ecclesie Doctore: sed accersitus, interrogatus, correctus & damnatus à Petro vrbis Pontifice blasphemiam abiurauit: qua de re sic habet idem author. l. 2. c. 12. Ipso quoque tempore non impar apud Rauennam exitum est malum. Quidam igitur Vvilgardus dictus studio Artis Grammaticæ magis assiduus quàm frequens, sicut Italis mos semper fuit, artes negligere cæteras, illam sectari. Is enim cum ex scientia suæ artis cœpisset inflatus superbia stultior apparere, quadam nocte assumpsere dæmones Poëtarum species; Virgilii & Horatii atque Iuuenalis, apparentesque illi fallaces retulerunt grates, quoniam suorum dicta voluminum charius amplectens exerceret, seque illorum posteritatis felicem esse præconem. Promiserunt ei insuper suæ gloriæ postmodum fore participem. Hisque dæmonum fallacis deprauatus cœpit multa turgidè docere fidei sacre contraria dictaque Poëtarum per omnia credenda esse asserere, ad vltimum verò hæreticus est repertus atque à Pontifice ipsius vrbis Petro est damnatus.

Idem author commemorat eodem loco nonnullos alios hæreticos surrexisse in Italia & Sardinia, partemque Hispaniæ corrupisse, at à Catholicis tandem fuisse expulsos. Quod præfagium aut congruere prophetiæ Ioannis apertis Sachanæ expletis mille annis soluendum. Et reuera frequentiores esse cæperunt deinceps hæreses, plusque fere ingenij viribus & argutiis homines tribuerunt, quam fidei documentis.

De Carolo M.

Eodem anno Otho Imperator teste Sigonio §. id. Maias apud Aquisgranum Caroli M. Ossa, quæ tum populo erant incognita è tenebris eruit, eaque honorificentiore tumulo collocavit. Qua de re sic scribit Ademarus Engolismensis. Quibus diebus Otho Imperator per somnium monitus est vt leuaret Corpus Caroli M. Imperatoris, qui Aquis humatus erat, sed vetustate obliterate ignorabatur locus certus vbi quiescebat, & peracto triduo inuentus est eo loco, quem per visum cognouerat Imperator, sedens in aurea Cathedra intra arcuatam speculam infra Basilicam B. Mariæ coronatus ex auro & gemmis tenens sceptrum & ensen ex auro purissimo, & ipsius corpus incorruptum inuentum est, quod leuatum populis demonstratum est.

Quidam

Quidam verò Canonorum eiusdem loci Adalbertus cum enormi & proce-
ro corpore esset, coronam Caroli, quasi pro mensura capiti suo circumponens
inuentus est strictiori vertice, coronam amplitudine suam vincente circum capiti-
tis: Crus proprium verò ad Crucis mensuram Regis dimiciens inuentus est bre-
uior, & ipsum eius Crus protinus diuina virtute contractum est, qui superui-
uens annis 40. semper debilis permansit. Corpus verò Caroli conditum in dex-
tro membro Basilicæ ipsius retro altare S. Ioannis Baptistæ & crypta aurea super
illud mirificè est fabricata, multisque signis & miraculis clarescere cœpit. Non
tamen solemnitas de ipso agitur, nisi communi more Anniuersarium defuncto-
rum. Solium eius aureum Imperator Otho direxit Regi Botisclauo pro reliquiis
Adalberti Martyris.

Obiter hic notandum aut esse mendum in numero annorum, quibus Adal-
bertus post ractum Caroli M. corpus superuixisse dicitur; aut ante hunc annum
fuisse Corpus eius e tumulo vetusto eductum: aut denique Ademarum non an-
1028. obisse, ut vulgo fertur: nisi dicamus, hæc quæ de Othone refert, fuisse
ab aliquo interpolatore inserta.

Anno 1001. obiit Henricus Burgundiæ Dux Roberti Regis Partuus sine prole 1001.
mascula, atque ita Burgundia sub iugum Francicum rediit: non tamen sine
bello. Eodem anno more Gallicano nempe 12. Cal. Feb. vel an. 1002. more RO- 1002.
mano moritur Otho III. Imperator Gerberti quondam Discipulus, qui cum pro-
fectus fuisset Romam, ut iura Regni & Ecclesiæ ad statum antiquum reduceret,
obsessus fuit à Romanis coactusque cum Siluestro certis conditionibus ex vr-
be discedere, & paulo post accepto chirothecarum venenato munere à Cres-
centi vxore, cuius amoribus correptus fuerat, interiit apud Paternum in Lom-
bardia. Hac morte intellecta duo statim Regnum occupare contendunt, Har-
duinus Italiam, Hermanus Germaniam: sed tandem post annum Henricus Ba-
uariæ Dux vir strenuus, cuius auus frater fuerat Othonis, Electorum suffragiis
Imperator proclamatus est, atque à willigiso Moguntio Archiepiscopo inunctus.
Et iste ut aiunt, omnium primus à septem Electoribus designatus & ad solium
euectus est iuxta legem ab Othone latam, de qua ad superius seculum diximus.
Crediderim tamen Electorum numerum, si tunc fuerunt Electores, nondum
fuisse septenarium.

Anno 1003. 4. id. Maias obiit Siluester II. ante promotionem Gerbertus dictus: 1003.
de quo satis multa superiore seculo. Hic eius Epitaphium tantummodo à Sergio
qui paulo post ad Pontificatum Maximum peruenit, conscriptum apponemus, ut
constet quàm falsò aliqui Itali scriptores ei magiæ crimen assignant. Fuit autem
tumulatus in Ecclesia Lateranensi.

*Iste locus mundi Siluestri membra sepulti
Venturo Domino confiret ad fontem.
Quem dederat mundo celebrem doctissima virgo,
Atque Caput mundi calceina Remulca.
Primum Gerbertus meruit Francigena sede
Remensis populi Metropol. in Patrie.
Inde Rauennatis meruit conscendere summum
Ecclesiæ regimen nobile sicque potens.
Post annum Romam mutato nomine sumpsit,
Ut toto Pastor fieret orbe nouus.
Cui nimium placuit sociali mente fidelis
Obtulit hoc Casar tertius Otho sibi,
Tempus uterque comit clara virtute sophie,
Gaudet & omne seclum frangitur omne reum.
Clauigeri instar erat Cælorum sede positus
Ternâ suffectus cui vice pastor erat.
Iste vicem Petri postquam suscepit, abegit
Lustralis spatio secula morte sui.
Obriguit mundus discussa pace, triumphus
Ecclesiæ nutans deditit requiem.
Sergius hunc loculum mihi pietate sacerdos*

*Successorque suus compsit amore sui.
Quisquis ad hunc tumulam deuxa lumina vertis
Omnipotens Domine, dic miserere sui.*

Siluestro successit Ioannes 18. seditque mensibus 5. diebus 25. & vacauit sedes diebus 19. Huius tempore aiunt Regem Hungrorum ad fidem fuisse conuersum, nomenque Stephani in Baptismo accepisse, & ei Henricum Imperatorem dedisse sororem in coniugem. Tunc autem temporis peregrini Hierosolymitani, Itali & Galli relicto maris itinere per Hungariam proficisci cœperunt excipiente illos benignissimè Rege Stephano & muneribus prosequente, vt refert Rodolphus l. 3. c. 1. *Cuius gratia*, inquit, *prouocata innumerabilis multitudo tam nobilium quam vulgi populi Hierosolymam abiuerunt.* Cœperunt quoque iisdem temporibus in toto Orbe Christiano, præsertim verò in Italia & Gallia Basilicæ Deo dicatæ instaurari & decentiore ornatu decorari: ita vt mundus reiectâ vetustate renouari videretur.

Tunc quoque Heriuæus Turonensis Archiclausus & Thesaurarius S. Martini Turon. Monasterium reedificauit magnis sumptibus. Cuius eximij & incomparabilis viri virtutes describit Rodolphus eodem lib. c. 4. *Duxit*, inquit, *ex nobilibus Francorum, mente nobilior ipse, prosapiam; & vt lilium vel rosa de spinis, de ferocioribus secundum sanguinem patrie fuit. Qui vt generosioribus mos est nobiliter educatus, dehinc verò SCHOLIS LIBERALIUM ARTIUM applicatus. Sed intelligens ex his plerisque plus fore contumaces, quàm Diuine obedientia subditos, sufficere sibi credidit, si exinâ salutem animæ reportaret. Relictis autem Pompaticæ scientiæ studiis ad quoddam Monasterium clam ingrediens Monachum se fieri satis deuotè postulat.*

Eodem anno Abbo Floriacensis Abbas in Vasconiam ad reformandum Regulæ Cœnobium profectus, orto inter Vasconas & Francos Comites dissidio ab impijs Monachis perimitur: cuius vitam moresque Aimoinus Monachus quoque Floriacensis, testis eius mortis oculatus anno 1004. descripsit & Heriuæo prædicto dedicauit, sic eum in fine alloquens. *Hæc de vita, moribus & actibus, nec non martyrio sanctissimi Patris nostri Abbonis partim à fidelibus viris audita, partim à nobis visa, ad te Reuerendissime Clericorum Heriuæe, vt tua Sanctitas petiit, veraci pro posse relatu scripsimus. Nunc tuam exposcimus benignitatem, quatenus pro nobis Domini implores clementiam, vt si quid forte eum in nostra offendimus narratione, ipse sua piissima indulgere dignetur miseratione.*

Eodem anno Ioannes XIX. patria Romanus Pontificatum assumit sedetque annis 4. mensibus 4. quo tempore inquit Laziardus Cœlestinus in Epitome suæ Historiæ Vniuersalis in disputationibus Robertus Rex Franciæ nulli secundus habitus est Regulorum huius temporis, vehementer incusans qui libidini tantum obnoxij piaculum existimant litteras discere. Robertus verò aliter sentiens, etiam horas Canonicas, ubi licebat, cum Clericis decantabat.

1004.
Origo Hæreseos de mysterio Eucharistiæ.

Ad an. 1004. refert Baronius Leuthericum Senonensem Archiepiscopum, olim Gerberti Discipulum & ab eo Papa facto contra multorum sententiam benedictione pallioque Archiepiscopali cum Primatia donatum, de veritate Corporis & Sanguinis Domini in Eucharistia dubitantem à Roberto Rege Pio & Docto fuisse acriter increpitum: hincque increbrescere cœpisse rumorem illius blasphemix, quam postea Berengarius Turonensis apertè professus est. Hac de re sic habet Helgaldus in vita Roberti. *Præsuli cuidam de Domino non bene sentienti & querenti pro quibusdam causis probationem in corpore Domini nostri I. C. indignè tulit Rex amator bonitatis & scripsit ei in his verbis. Cum sit tibi nomen scientia & non luceat in te lumen sapientia, miror quâ ratione quaeris pro tuis iniquissimis imperiis & pro infestato odio quod erga Dei seruos habes, examinationem in Corpore & Sanguine Domini; & cum hoc sit quod à dante sacerdote dicitur, Corpus Domini nostri Iesu Christi sit sibi salus animæ & Corporis, cur tu temerario ore & polluto dicas, Si dignus es, accipe; cum sit nullus qui habeatur dignus? cur diuinitari attribuis arumnas corporis & infirmum doloris humani Diuina connectis natura? iurans Domini fidem, Princeps Dei, priuaberis, inquit, honore Pontificis nisi ab his resipueris, & damnaberis cum his qui dixerunt Domino Recede à Nobis, & non communicabis his quibus dicitur, appropinquate Deo & appropinquabit vobis. His verbis præsul bene*

correctus à Rege pio & bono sapienter instructus : quæuit obmutuit, & siluit à dogmate peruerso, quod erat contrarium omni bono & iam crescebat in seculo. Item in vita Ioannis 19. leguntur hæc verba. Huius tempore Leuthericus Senon. Archiep. hæresis Berengariana primordia & semina sparsit. Verum licet suspicio sit dubitasse Leuthericum de veritate Corporis Christi, id tamen ex verbis Helgaldi euinci clarè non potest, sed hoc tantum, quod dignos putaret accipere Corpus Christi, non indignos. Vt ut sit.

Hinc Hæreseos de Eucharistiæ mysterio sumi potest exordium. Nam postquam Leuthericus, qui ab omnibus vir doctissimus habebatur, quæstionem illam mouere cœpit, licet eo increpito tacere iussu non destiterunt tamen curiosi nouitatis eandem in scholis agitare. Tumque Fulbertus qui Scholas Carnotenses habebat, à discipulis rogatus, ut quid sentiret, quidque sentiendum foret, explanaret, eandem in scriptis tradidit & veram orthodoxamque sententiam propugnauit. Admonuit autem Leuthericum, ut cautè circumspiceret quid rei moliretur. *Proreta nanis Regis, inquit, cautus & circumspèctus esto. Terreni spiritus insolenter assibilant. Fluctus huius sæculi intumescunt: promontoria mundana potestatis pericula minuantur & mortes morte Tyrannorum insidiantur hypocrite.*

Fulbertus autem iste Gerberti quoque Discipulus ex Magistro scholarum factus Cancellarius Ecclesiæ Carnotensis, omnium sui temporis doctorum doctissimus habitus est, paulo post Carnotensis Præsul factus ab omnibus pro ingentibus meritis suspiciabatur & exerebatur. Rodolphus l. 4. c. 4. eum vocat *Presulem incomparabilem & verum sapientissimum*. Willielmus Aquitanix Dux Thesaurariam S. Hilarij Pictauiensis ei obtulit, ut legitur in Historia Aquitanica his verbis, *Fulberio quædam sapientia valde ornato Episcopo Carnotensi pro reuerentia Philosophiæ eius à Francorum Rege Theaurariam S. Hilarij gratis tribuit & summo honore eum excoluit*. Alboni Floriacensi Comphilosopho familiarissimus & amicissimus fuit, ut vellebat ad ipsum Ep. 21 patet.

PLENO VIRTUTIS ET GRATIÆ CIRCUMFUSO CHARISSIMO PATRI ABBONI FULBERTVS SVVS. QUONIAM te salutatione digner, ô sacer Abba ! ô magne Philosophæ, quod repente muneri sanctæ amicitix quam promiserunt signa gemmatæ facundix, vix aestimare sufficio. Nam cum illa quæ dicuntur esse, victor animo teneas, cum illa quæ non esse, forsitan vilipendas, quid Ego conferre possim, quod tu aut non habeas, aut non habere contempnas? Sed quoniam Philosophicis essentiis magnum quiddam superest, atque ex his quæ non esse dicantur, quædam perpetua fiunt, ideoque sapientibus aliquando grata sunt, recipere quæso quod ab utroque lectum tibi offero. Denique ut participando super essentiam Deitatis Dominus fias, sic te salutatio ac perennem fidelitatis habitum amicitix tuæ rependo, hæc scilicet differentia tuam beneuolentiam meamque distinguens, ut illa pro maiestate personæ gratia vocetur, ut Domini, ista fidelitas, ut alumni. Præceptis itaque tuis modestissimè deseruire cupiens Mediolano Discipulo, quod precatus es facio, quæque sibi scribenda petisti, ea omnia fere iuxta fidem exarata transmitto.

Tunc Fulbertus nondum erat Episcopus, sed priuatus Monachus S. Petri in valle Carnotensi sub Episcopo Rodolpho, ut indicat quæ habet in eadem Epistola de intrusione cuiusdam Magenardi Monachi in Abbatem: qui nempe videns Abbatem suum periculosè decumbere, ad Theobaldum Comitem qui tunc Blesis morabatur, Abbatix petendæ gratia properarat & obtinuerat eo etiam adhuc viuento, cumque mandato reuersus fuerat ad Commonachos, ut se in Abbatem recipere. *Respondimus, inquit Fulbertus, longè nobis aliter videri, nec enim legitime fieri Abbatem nec debere recipi, qui Abbatiam alterius ipso viuento per ambitionem petit, qui à fratribus non eligitur & super illos nititur dominari.* Redequitur Magenardus ad Comitem: interim Abbas moritur, & Monachi quosdam e suis cum Rodolpho Episcopo mittunt ad eundem, petituros licentiam alterius subrogandi. At Viuianus & Durandus duo alij ex eodem Cænobio Monachi, quorum, inquit, alter *illiteratus* erat, alter litterarum *male-sanus* interpret clam egressi ad Comitem pergunt, referuntque contra rei veritatem Magenardum communi consensu fuisse petitum & electum. Quâ re audita fratres libellum reprobationis promulgant hoc modo. SCIAT OMNIS ECCLESIA QVIA MA-

GENARDVM MONACHVM NOSTRVM ABBATEM FIERI NON ELIGIMVS, NON LAUDAMVS, NON VOLVMVS, NON CONSENTIMVS, S. D. REPROBAMVS, REFVIA MVVS ET OMNINO CONTRADICIMVS. Nihilominus tamen Magenardus Abbas remansit, vt liquet ex Catalogo Abbatum S. Petri Carnotensis.

1005. Ad annum 1005. notat Chronicum breue San Dionysianum obiisse Robertum Abbatem, quem in Catalogo per Sammatthanos confecto non reperio. Is tamen esse videtur de quo loquitur Gerbertus in Ep. ad Episcopum Parisiensem, qui cum eo litem exercebat: & quo Abbate habita est Synodus Episcoporum cui interfuit Abbo Floriacensis, & de cuius funesta & indigna dissolutione diximus supra ex Aimoino. Roberto suffocatus est Viuianus, sed anno tantum 1008. ordinatus & inauguratus est.

1007. Anno 1007. Fulbertus fit Episcopus Carnotensis, vt communiter scribunt Historici præter Annalistam Abbatia S. Petri Carnotensis, qui eiusdem Fulberti ordinationem reicere videtur ad annum vsque 1017. sic aiens. *Huius tempore an. 1020. in nocte Natiuitatis B. Mariæ Episcopatus sui anno 4. fuit Ciuitas Carnotensis & tota Ecclesiâ B. Mariæ ambusta.* In Chronico Malleacensi dicitur post Leobinum ad Episcopatum Carnotensem promotus: nec tamen Leobinum illum inter Episcopos reperio. Forte defuncto Rodulfo Leobinus electus est, sed eius electio irrita fuit. Ab Archiepiscopo autem Senonensi Leotherico consecratus fuit vt ipse indicat Ep. 23. his verbis. *Multum amoris atque fidelitatis tibi, Pater, me debere cenſeo, percuius manum à Deo benedictionem & sacram unctionem accepi: unde animus meus ita pendet ex tuo, vt quidquid te iustâ ratione aut contristat, aut hilarat, idem me si resciscam, simili modo afficiat.* In eadem Ep. mentionem facit cuiusdam Simoniaci Presbyteri, quem suadet e Diœcesi Senonensi expelli, aut ab officio suspendi, *ne Ecclesiæ Senonensis candor immunda hæresis contagione sordescat.*

De Schola
Carnotensi.

Porro neque factus Episcopus à docendo destitit, scholamque habuit Discipulorum vndequaue confluentium frequentia pernobilis: quamobrem Adelmanus eam vocat Epist. ad Berengarium *Academiã*. Huiusce viri complures præclari insignesque tum Monachi tum Clerici Discipuli fuisse perhibentur: imprimis Olbertus in Lobienſi Cœnobio educatus, deinde Treſis, Parisiis & postremo Carnuti litteris imbutus, quem Burchardi Episcopi Vormaciensis Magistrum legimus fuisse. Angelranus Picardus Centulensis Monasterii Monachus de quo sic habetur in Chronico Centulensi l. 4. c. 1. *quia in discendo multum gliscebatur receptâ à patre loci nomine Ingelardo non minima reuerentia digno licentiâ longè seposita scrutatus est Scholarum Magisteria, more scilicet prudentissima apis qua circuit diuersorum florum arbuta, vt mellis dulcore sua repleat receptacula, denique multorum experientia probatum & liberalibus studiis ornatiſſimum Ciuitatis Carnotena venerabilem Episcopum ac multo honore vocitandum Fulbertum præceptorem adeptus est, atque didascalum: hic ei monitor, hic tam morum quàm litterarum fuit institutor. Gaudet Venerabilis præsul de tanti discipuli solatio, releuabatur tam idonei auditoris industria atque ingenio. Tandem igitur Grammatica, Musica atque Dialectica optimè instructum Centulum remittit tyronem amiciſſimum iam tunc sacerdotio ornatum, quem velut grandem thesaurum recipit pia congregatio Centulensium.* Eundem Fulbertum sub extrema Episcopatus sui tempora audiuerunt Adelmanus Clericus Leodiensis & Berengarius Turonensis, multique alii percelebres: adeo vt quandiu Fulbertus vixit, nulla in Francia schola celebrior fuisse videatur, quàm Carnotensis.

Quia autem illis temporibus mota fuerat quæstio de corpore Christi in Eucharistia, ipseque Leothericus Archiepiscopus ob quasdam causas, argumenta probationesque eam in rem exegerat, qui tamen à Roberto Rege increpitus à prauo dogmate statim destitit, eam sibi Fulbertus in schola scriptisque tractandam suscepit eamque etiam tractatam & validis rationibus munitam publicauit, vt patet ex Ep. I. ad Adeodatum, quâ tria docet esse necessaria ad salutem, nempe mysterium Trinitatis, Baptisimi rationem & causam, veritatem denique Corporis & sanguinis Christi in Eucharistia. *In his tribus, inquit, multi nimis carnaliter intuentes, dum plus carnalem sensum, quàm fidei arcana mysteria contemplantur in abruptum perniciosi erroris præcipitium deuoluti nec rerum veritatem nec sacramentorum virtutem percipiunt, & ideo ab unitate Ecclesiæ diuisi dum fieri nolunt Discipuli veritatis, ma-*

gisti sunt erroris. Pratermissa itaque luce veritatis, tenebras proponunt calumnias & sacras scripturas verbis sacrilegis nituntur adulterare aut furtiuis erasionibus recidere.

Ad quæstionem verò de mysterio Eucharistiæ propositam sic descendit.

Iam nunc ad illud Dominici Corporis & sanguinis transeamus venerabile sacramentum, quod quidem tantum formidabile est ad loquendum, quantum non terrenum sed cæleste est mysterium, non humanæ æstimationi comparabile sed admirabile, non disputandum sed metuendum, de quo silere potius æstimaueram quàm temeraria disputatione indignè aliquid definire: quia cælestis altitudo mysterij planè non valet officio linguæ corruptibilis exponi. Est enim mysteriū fide non specie æstimandū, non visu corporeo sed spiritu intuendum. Cui quidem ad vsum profuit non supersticiosa mortalium cura sed cælestis disciplinæ Magistra autoritas, non doctrina humana sed institutio diuina. Cuius potentis Mysterij secretum, quando quidē ratio rerum mole victa comprehendere non valet, hoc tantum fides teneat, quia quidquid inter homines Deus egit aut pertulit, causa seruandi humani generis vel reparandi gratia fuit: in quo beneficia sua quæ ab initio dederat, sic semper dilexit, vt nostris malis licet offensus pronior semper ad indulgentiam foret, quàm ad vindictam. Inde est quod damnationis nostræ proscriptionem quam primi parentis transgressio miserabiliter in posteros transfuderat, euacuare disponens, carnis nostræ morticinium suscepit, per quam immortalis moriendo captiuitatis nostræ causam soluisset. Inde est quod reparatam humanæ originis dignitatem sciens semper diabolū inuidere & nequitia suæ arte quæret, qualiter hominem à sui voluntate conditoris auerteret, & antiquæ perditioni si faisset, obnoxium redderet, defectum nostræ fragilitatis miseratus aduersus quotidianas nostræ prolapsionis offensas sacrificii placabilis nobis prouidit expiamenta, vt quia corpus suum quod semel pro nobis offerebat in pretium, paulo post à nostris visibus sublaturus fuerat in cælum, ne sublatis corporis fraudaremur præsentim munimine, Corporis nihilominus & sanguinis sui pignus salutare nobis reliquit, non inanis mysterij symbolum sed compaginante spiritu S. Corpus Christi verū, quod quotidiana veneratione sub visibili creaturæ forma inuisibiliter virtus secreta in sacris solennibus operatur. De quo sub hora passionis suæ ipse familiaribus suis ait *Hoc est Corpus meum*, & paulo post *Hic est sanguis meus noui testamenti qui pro vobis fundetur*. Et alibi *qui manducat meam Carnem & bibit meum sanguinem in me manet & ego in eo*. Quæ veri Magistri autoritate animati dum Corpori & sanguini eius communicamus audenter fatemur nos in corpus illius transfundi & ipsum in nobis manere: in nobis ipsum manere dico, non solum per concordiam voluntatis: sed etiam per naturæ vnitæ veritatem. Si enim *Verbum Caro factum est*, & nos verè verbum Carnem cibo Dominico sumimus, quomodo non naturaliter Christus in nobis manere existimandus est, Qui naturam Carnis nostræ iam inseparabilem sibi homo natus assumpsit & naturam Carnis suæ ad naturam æternitatis sub sacramento nobis communicandæ carnis admiscuit: ita ergo in Deo sumus, quia & in Christo pater est, & Christus in nobis est.

Cum verò in re omni sint erga nos inæstimabiles Diuitiæ Dei adeo vt Maiestate abscondita corruptibile pro nobis Corpus in laerit, contumeliis & passionibus subdiderit, quo opem ferret assumpto homini, quid indignum Deo iudicari potest, qui vterum Virginis subiit, si virginibus creaturis infunditur? quæ licet simplicis naturæ paulo ante proferant imaginem, postmodum cælestis verbis sanctificatione inspirata Maiestas vera diffunditur & quæ substantia panis & vini apparebat exterius, iam Corpus Christi & sanguis fit interior. Gusta igitur & vide quàm suavis cibus & pergusta quid sapit. Sapit, ni fallor cibum illum Angelicum habentem intra se mystici saporis delectamentum, non quod ore discernas, sed quod affectu interiori degustes. Exere palatum fidei, dilata fauces spei, viscera Charitatis extende, & sume panem vitæ interioris hominis alimentum, non arte Pistoria fermentatum, sed incarnatæ deitatis virale pulmentum. Sume nihilominus vinum non fordido cultore calcatum, sed de torculari crucis expressum. Gusta inquam cælestis ferculi suauitatem, sed ne nauses terreni germinis saporem: de fide etenim interioris hominis procedit diuini gustus saporis, dum certè per salutaris Eucharistiæ infusionem influit Christus in viscera animæ sumentis, quem Diua mens castis penetralibus in ea videlicet forma

„ suscipit, quâ sub ipsa recordatione mysterij reuelante sibi præsentem intuetur,
 „ infantem videlicet materno in gremio aut cunis puerilibus iacentem, aut ara
 „ crucis immolatum, aut sepulchro quiescentem, aut certè calcata morte resur-
 „ gentem, siue supra cœlos euectum in gloria Patris sublimem. Iuxta quas spe-
 „ cies Christus gratum communicantis intrans habitaculum, tot, vt ita dicam, sua-
 „ uitatis odoribus mentem reficit, quot formis intimæ reuelationis oculus medi-
 „ tantis eum meruerit intueri.
 „ Nec vanum tibi videatur, quod iuxta animæ desiderantis intuitum dicimus
 „ Christum formari intra Præcordia communicantis, cum non nescias Patres no-
 „ stros veteris eremi solitudinem peragrantes Angelicis partibus resectos, quibus
 „ imber fœcundus cibum unicolore sed diuersi saporis intulit, & iuxta singulo-
 „ rum appetitum infundebat saporis varii oblectamenta, vt quidquid auditas con-
 „ cupisceret, occulta Largitoris dispensatio subinferret. Quibus præbebat gustus
 „ quod ignorabat aspectus, quia aliud erat quod videbatur, & aliud quod sumeba-
 „ tur. Desiste igitur mirari, quod legis Manna sub vmbra signabat, hoc Dominici
 „ Corporis pandit veritas patefacta, in quo deifica Maiestas miseranter nostræ in-
 „ firmitati condescendit, vt quo alimenti genere corpora aluntur humana, idem in
 „ corpore sensualiter sapiat, sed Deus in pectore proficiat, sicut ipse ait. *Qui man-
 „ ducat me, ipse viuit propter me, Hic est Panis qui de Cælo descendit. Non sicut mandu-
 „ cauerunt Patres vestri Manna in deserto & mortui sunt, qui manducat hunc panem, vi-
 „ uet in æternum. Et panis quem Ego dabo, Caro mea est pro mundi vita.*
 „ Iam iam procul remouendus est lubricæ scrupulus dubietatis, cum is qui est
 „ auctor muneris, testis est veritatis. Dubitari etenim nefas est ad cuius nutum
 „ cuncta subito ex nihilo substiterunt, si pari potentia in spiritualibus sacramentis
 „ terrena materies & generis sui meritum transcendens in Christi substantiam com-
 „ mutetur, cum ipse dicat *Hoc est Corpus meum*, & paulo post. *Hic est sanguis meus.*
 „ Sed hanc Dei possibilitatem æstimatio humana non capit nisi te ipsum quicumque
 „ es discutias qualiter de massa perditionis factus es in populum acquisitionis, & de
 „ vase iræ prodisti vas misericordiæ, vt qui paulo ante fueras alienus à vita, pere-
 „ grinus à venia, subito initiatus Christi legibus secularibus mysterijs innouatus in
 „ Corpus Ecclesiæ non naturæ priuilegio, sed fidei pretio transisti, nullo malis cor-
 „ poræ additamento, te ipso maior factus es inuisibilis quantitatis augmento.
 „ In exterioribus idem, in interioribus longè aliter es, sicque de seruo filius effe-
 „ ctus præterita vilitate deposita nouam subito induisti dignitatem, vt non solum
 „ hæres sed Corpus Christi factus Deum in corpore tuo portares. Quæ res tan-
 „ tæ nouitatis, tantæ dignitatis tam subitæ mutationis pretium? vide in omnibus
 „ misericordiæ cœlestis artificium, vide regenerantis gratiæ mirabile sacramen-
 „ tum, & aduerte in istis imperiosum verbi operantis opificium, cuius nutu rerum
 „ elementa de nihilo in hanc mundi formam mirabili ordine compaginata inex-
 „ plicabilem eius potentiam ipsa suæ pulchritudinis specie testantur. Si ergo
 „ Deum omnia posse credis, ex hoc consequitur, vt credas, nec humanis dispu-
 „ tationibus discernere curiosus insistes. Si creaturas quas de nihilo potuit creare
 „ has ipsas multo magis valeat in excellentioris naturæ dignitatè conuertere & in
 „ sui Corporis substantiam trans-fundere Multo magis dico non quod infirmioris
 „ potentiæ in rebus creandis quam immutandis fuisset. Sed humanæ opinioni
 „ vsuale, non diuinæ rationi comparabile. Ideo fides præ omnibus bonis sum-
 „ mum meritum est: hæc te inducat ad credendum, te consecrantis potentia robo-
 „ ret ad sumendum: promittit dignè sumentibus beatæ spem immortalitatis: Iu-
 „ dicio minatur indignis, vt est istud Apostoli. **QUI MANDUCAT ET BIBIT**
 „ **INDIGNE, IUDICIUM SIBI MANDUCAT ET BIBIT.** Quo multi scelerum suorum
 „ conscientiam perhorrentes attentius, se longè faciunt à sacramento vitæ, non
 „ attendentes quàm terribiliter Dominus comminatur dicens. **NISI MANDUCA-**
 „ **VERITIS CARNEM FILII HOMINIS ET BIBERITIS EIVS SANGVINEM, NON HA-**
 „ **BEBITIS VITAM IN VOBIS.** Quod alternantium causarum iudicium intuenti-
 „ bus summa vigilantia est adhibenda, vt emendatis actibus nec indignè su-
 „ mant, nec perniciosè refugiant.

Eodem anno 4. id. April. in cœna Dom. obit Notgerus Episcopus Leodensis
 vir omnium scientiarum genere cumulatissimus & Doctorem virorum amantissi-

mus scholarum Leodiensium instaurator & Ecclesiasticæ disciplinæ reparator. Ei successit Baldricus de Los vir quoque de litteris meritissimus. Obiit quoque eodem anno pridie Kal. Nou. Herigerus Abbas Lobienſis vitæ scientiâ & clarus, Notgero carissimus & familiarissimus, cuius nempe opera non solum in Domesticis vel Ecclesiasticis rebus, sed in Palatinis quoque negotiis, quorum tunc temporis præcipuus erat executor, vt legitur in chronico Lobienſi, vsus semper fuerit. Scripsit ille Gesta Pontificum Leodiensium; item metrico stylo vitam S. Vrsmari: scripsit & ad Hugonem Epistolam de quibusdam quæstionibus & alia multa, quæ in vulgus non emiſit. Scripsit etiam sub sua & Adelboldi clerici Leodiensis, deinde Ultraieſtenſis Episcopi persona Dialogum de dissoluantia Ecclesiæ, de Aduentu Domini: præterea in eodem Chronico Lobienſi ita legitur. *Congessit etiam contra Ratbertum multa Catholicorum Patrum scripta de corpore Domini.* Is est Ratbertus Paschasius Cobienſis, de quo ad 1. seculum: contra quem si Herigerus scripsit, alteruter in fide errarit necesse est.

1008.

Ad annum 1008. legitur in libello de gestis Abbatum Gemblacensium Burchardum Wormatiensem Episcopum, virum cum Episcopali honore non indignum, tum pro inuenilis ætatis feruore litterarum studiis opportunè intentum, Baldrico iuniori Leodiensium Episcopo cuius contubernalis & amicus in Palatio Othonis III. fuerat, mandasse, vt sibi virum aliquem *litterali scientia præditum* dirigeret, cuius ope & doctrina ipse in Scripturarum diuinarum eruditione proficere valeret. Missum vero à Baldrico Olbertum Monachum Lobienſem Parisiensis olim Academiæ, postea Carnotensis scholæ alumnum, quo adiutore Burchardus veteres Ecclesiæ Canones in vnum volumen congessit viginti libris distinctum. Qua de re sic habetur in prædicto Chronico. *Quantum autem vir tanta authoritatis (Burchardus) ex Olberti doctrina profecerit, ex actibus eius æstimandum erit, de quo satis constabit, quod illa atate in scripturarum eruditione vnice claruerit; quod vel in hoc satis probari poterit, quod opus S. Ecclesiæ nimis utile elaborauit, dum Olberto dictante & Magistrante Magnum illud Canonum volumen centonizauit, & quasi collectis floribus omniformis generis de Prato scripturarum coronam pretiosam auro & topasio in edito Ecclesiæ collocauit.* Eiusdem operis quod Burchardicum appellatum, est meminit Sigebertus ad hunc annum. Hinc aliqui ducunt post Carolum M. Disciplinæ iuris Canonici primordia quam deinde Gratianus circa an. 1150. in scholas inuexit, redactis in Epitomen canonibus, quos Burchardus & Iuo Carnotensis Magnis voluminibus collegerant: sed eos non parum corrupisse à Doctis arguitur.

Nec omittendum videtur hocce tempore, quo Sergius IV. Pontifex Ro. sedem Romanam tenebat, tenere autem cœpit an. 1007 & sedit annis 2. & mensibus 6. Normanos duce Villielmo Siciliam occupasse, Sarracenos ex Italia expulisse, Græcos ex Apulia & Hierosolymam vsque penetrasse. Cuius tamen expeditionis initium sumit Glaber Rodolphus à Rodolpho quoddam Normanorum Duce, qui cum Richardo Principi suo displicuisset, e patria discedere coactus Romam ad Benedictum qui anno 1009. sedere cœpit, profectus fuerat.

1009.

Anno igitur 1009. Benedictus VII. aliis VIII. sic Pontifex Maximus seditque ann. vndecim. Et ad hunc annum notat Rodolphus rem memorabilem. Nimirum cum Christiani hisce temporibus loca Sancta Hierosolymitana magno concursu frequentarent, Iudæos Aurelianenses cæteris tumidiore & audaciores Robertum quendam Mellerensis cœnobii Fugitiuum ad Principem Babyloniorum misisse cum litteris Hebraico charactere exaratis & *pietaciolis ferri baculo insertis*, monentes vt sibi caueret a Christianis illis peregrinis, quibus in animo esset illum de statu suo deiicere. Ergo ille protinus aditus omnes occupat, templumque Hierosolymitanum diruit, vt de cætero peregrinandi occasionem desideriumque tolleretur. Tam subita persecutio terruit animos: at vbi compertum est id fraude Iudæorum factum, communi quasi consensu à toto orbe Christiano fugantur præter eos qui baptizati Christianam Religionem si non sincerè saltem publicè amplexi sunt. Robertus vero ille paulo post Aureliæ captus reique veritatem confessus iussu Regis igni traditus est extra ciuitatem & combuſtus. Hanc historiam fuse describit Ademar.

1010.

Ad an. 1010. notat idem Ademar Alduinum Episcopum Lemouicensium

Iudæos ad baptismum compulisse lege latâ, vt aut Christianam fidem profiterentur, aut ab vrbe discederent, & per vnum mensem Doctores diuinos iussisse cum Iudæis disputare, vt eos ex suis libris reuincerent: at tres tantum aut 4. Christianos factos: cæteros cum vxoribus & liberis diffugisse, quosdam maluisse se ipsos ferro ingulare, quàm baptismum suscipere.

Legitur quoque in Chronico S. Maxentij vulgo Malleacensi, cœnobium Malleacense construi cœptum hoc anno impensis Vvilielmi Aquitanorum Ducis, magnisque reeditibus & possessionibus ditatum: & ei regendo præfectum Abbatem Theodelinum.

1012.
Scholaribus
m. n. s. i.

Circa annum 1012. Richardus natione Francus in schola Remensi enurritus & imbutus in cœnobio Vintoniensi apud Viridunum, Gall. *de Saint Venne*, scholas celebres instituit. Quo tempore Haymo Notgeri Leodiensis Episcopi discipulus sedem tenebat Episcopalem. In huius Richardi vita multa scribit Hugo Abbas Flauiniacensis ad laudem scholæ Remensis, quæ mihi non videntur prætereunda. Sic ergo habet.

Extitit Richardus nobilissima Francorum stirpe progenitus Patre... matre... & ab ipsis infantia rudimentis litteris liberalibus in Ecclesia S. Mariæ Remensis institutus. Quæ Ecclesia tanto tunc vernabat religionis decore, tot personarum nobiliorum & Religiosarum, quas ipsa in se educauerat, sibi applaudebat honesta numerositate & decenti honestate, vt religione ipsa præmineret omnibus Ecclesiis Belgicæ, formaque esse: omnibus honestate viuendi recteque conuersandi in castitate, in scientia, in disciplina, in correptione morum, in exhibitione honorum operû. Probat hoc Domni & verè sancti Constantij Canonici eiusdem pia constans & fidelis constantia, itemque alterius Constantij imitanda & recolenda in pauperes laudabilis rerum suarum profusio & totius patrimonij dispersio. Quorum alterum ipsa sua commendat religio & opera misericordiæ alterû adeo pauperum prædicat miseratio, vt ipsi soli inuenti sint, qui tanti viri dū desissent obitum, prædicant meritum, & dum funus illius grata sedulitate officiosi procurant, dū ad Missæ solemniam quæ possunt pro requie eius munuscula offerunt, dum omnes in simul circa corpus aggregati suam desissent desolationem, & suam in tanti Eleemosynarij ingeminantes conqueruntur destitutionem, eius nimirum vitam miris laudibus extollunt & si quid humanæ naturæ vitio in eo corruptum est, id suis lachrymis tegunt & operiunt. Ideo autem horum constantiam ad exemplum fidelium hic inferimus, vt agnoscat qui legerit tot & tales viros in Palæstra S. Remensis Ecclesiæ, nec sine Magistris desudasse, nec sic solos euasisse carnæ molis carcerem, vt non reliquerint aliquos sui propositi testes & cooperatores, qui eorum & vestigia imitati & fidei virtutem sint amplexati.

In hac ergo Ecclesia Religiosæ indolis puer Richardus litteris traditur imbuedus, breui singula percurrit, quæ Magistrorum solertia percurrenda signauit. Caput iam altiora meditari, & quæ à Magistris non didicerat, viuacitate, & perspicacia docilis ingenij attentè rimari, vt agnosceretur ab omnibus magni cum futurum esse præconi, quem sic comendabat acumen intellectus, secretorum & mysteriorû capax cooperante & præcedente gratia Dei. Transiuit itaq; in eadem vrbe proficiens vsque ad perfectam incrementorum ætatem, & qui erat acer ingenio statuit sibi met ipsi normam viuendi, recidens in se noxia quæ in alijs solerti vigilantia reprehendebat. Probat hoc religiosa eius vitæ conuersatio, & continuata malorum redargutio, qua tantum abundabat animi eius directa simplicitas, vt pro zelo Dei & æmulatione iustitiæ Præcentoris & Archidiaconi ei officium committeretur & Magisterio eius dispositio Remensis Ecclesiæ traderetur: cui officio quam strenuè quam prudenter quam solerter inuigilauerit, ne nimij fortasse laudando inueniamur, silere decreuimus. Maximè cum & silentium ipsum laus eius sit... hoc nos Rodomi positi à viris Religiosis audiuius qui & ipsi se fatebantur audisse ab Hugone cognomento Grammatico viro strenuo & Religioso Rothomagensis Ecclesiæ Archidiacono, qui Remis in Ecclesia S. Mariæ præsens ad fuit, quando hæc gesta sunt.

Richardus iste paulo post Monasticum habitum sumpsit apud S. Vitonum tum Abbate Fringenio, absque licentia & permisso Archiepiscopi Remensis scilicet Arnulfi, Lotharij Regis, qui à Carolo Caluo quintus, fuit filij, de quo ad superius

superius seculum satis multa retulimus. Post Fingenium autem anno 1004. ad Abbatia regimem assumptus est: paulo post verò tam longè lateque fama eius propagata est, vt ex omni Neustria, Austrasia, Francia & Burgundia ad eum concursus fieret atque ad eius scholas omnis Doctrinæ & virtutis frugibus refertas. Qua de re sic habet idem author.

Fiebat ad eum grandis vndecunque concursus, alij eius se subdebant Magisterio, postposito mundi fallentis lenocinio. Alii filios suos ei offerebant erudendum pro numerositate fidelium illò confluentium, qui velut apes ad alucaria vndique aduolabant, diuersis virtutum speciebus onusti mentes, vt illæ mellis & ceræ indiscretas cruribus & pedibus subuehant qualitates. O quales & quanti viri eius claruerunt Magisterio! quàm pretiosa & deuota Deo ei congregatio Doctrinis eius irradiata & exercitio arctioris propositi ad vnguem informata! Probat hoc Gallia & Germania Pontifices, Duces & Comites amore Christi feruentes, qui ex Monasterio & discipulatu eius Monasteriis quos habebant aut Patres præficiebant, sub tuitione tamen eius & disciplina, aut si patres inde habere nequirent, quos de suis patres facere deligebant, Viriduni primo probandos, instituendos, & morigerandos dirigebant, Ex quibus nos licet iuniores & moderati, plures religiosos & in omni Theoria probatissimos vidimus viros Angelica facie & habitu reuerendos. Vt ex institutione Discipulorum patresceret, quantæ religionis, grauitatis & perfectionis eorum Magister fuisset, cuius eruditionis decus in Discipulorum clarebat moribus.

Vno verbo huiusce viri fama tantopere inclaruit, vt à multis Magnatibus & Proceribus Ecclesiasticis aduocatus sit ad regenda & reformanda cœnobia, quæ à pristina virtute & regula deflexerant. Baldricus Episcopus Leodiensis Cœnobium Lobienſe; Rogerius Catalaunensis Monasterium S. Petri; Robertus Rex Francorum Abbatiam Corbeienſem, Balduinus Comes Flandrenſis quàm plures Abbatias ei commisit regendas & reformandas, S. Petri Gandensis, S. Amandi, S. Bertini, S. Richarij, S. Iudoci: Gerardus denique Atrebatensis Cœnobium S. Vedasti.

Sed vt ad scholam Remensem redeamus, in ea Geruinus Abbas deinde Centulensis educatus fuit, in eaque studiis vacabat an. 1030. & de eo sic habet Chronicon Centulense l. 4. c. 13. *à primæuo suo litterarum studiis imbuendus in Ecclesia S. Mariæ nostræ Gallie Hierarcha, vbi eo tempore famulabatur Domino Clerus vere clarus, traditus est.* Et c. 14. dicitur fuisse Remensis Ecclesiæ Canonicus, qui postea abiecto Canonicatu se conuertit ad B. Richarium, ibique Monachus, deinde Abbas factus est.

Anno 1013. Henricus iam ante à Germanis Imperator nominatus & creatus, à Benedicto consecratur & confirmatur. Huiusce viri laudes prædicat Hugo Abbas Flauiniacensis. Eum enim ait verè fuisse Catholicum & religionis amatorem præcipuum, eiusque sub Imperio salutem fuisse mundo & gloriam: inter cæteros eum habuisse præcipuos amicos Odilonem Cluniacensem Abbatem, Willielmum S. Benigni Diuionensis, & Richardum Vintoniensis.

Anno 1014. obiit Morardus San-Germano-Pratensis, qui vt habet Continuator Aimoini Ecclesiam B. Germani à Paganis ter incensam euerrens à fundamentis nouam reædificauit, turrim quoque cum signo aliaque multa construxit. Illi successit Ingo Regiæ vir profapiæ, Roberti quondam in schola Gerberti condiscipulus, vt notat Helgaldus, Abbas prius S. Martini Masciacensis & biennio post S. Petri Viui apud Senonas. Qua de re sic legitur in Chronico S. Petri ad an. 1015. *In eodem anno mortuo Rainardo Abbate S. Petri Viui successit ei Dominus Ingo Abbas S. Martini Masciacensis & S. Germani Parisiensis consanguineus Regis.* Obit vero ille an. 1021. Vt habetur in eodem Chronico. Porro Rainardus ille Abbas multa quoque bona Cœnobio suo contulerat: nam vt scribit Monachus Antissiodorensis in Chronico, illud ab imo renouauerat, & claustra Monasterij cum domibus ad illud pertinentibus ex toto reædificarat, scholam in Cœnobio instruendis Monachis instituerat. *Monachos, inquit, regulari tramite instruens liberalibus Disciplinis edocuit: ex quibus fuit quidam Odorantus Monachus ingenio subtilis cuius arte & industria eidem loco plurima bona prouenerunt.* Ille est Odoran-

nus, cuius extat breue Chronicum de rebus Francicis sui temporis. In eadem schola sub Rainardo Confanguineo educatus fuit Theodericus, quem Rex Robertus inde in Aulam euocauit & post mortem Fulconis Episcopi Aurelianensis, substitui curauit.

1015. Anno 1015. Leothericus Archiepiscopus Senonensis omnibus iniuriis à Rainaldo Comite Frotmundi filio affectus contumeliisque vexatus ciuitatem Senonensem occupat de consilio præsertim Reginaldi Episcopi Parisiensis & Roberto Regi tradit 10. Kal. Maias. Adco autem res ista latenter & prudenter perfecta, vt Rainaldus de nocte nudus euadere coactus sit. Hanc historiam sic legimus conscriptā in Chronico S. Petri Viui. Mortuo Frotmundo Senonum Comite & sepulto in capitulo S. Eraclij successit ei Rainaldus filius eius nequissimus qui persecutionem intulit Ecclesiis Christi & Leotherico Archiepiscopo, in tantum vt etiam, quod dicere & audire horribile est, quando ille diuinum officium celebrans vultumque dans populo salutabat, ille vultum auertens in posterioribus suis ei pacem offerebat. Nonnunquam in faciem eius spuebat, homines eius interficiebat, eumque modis omnibus iniuriabat. Ea propter consilio Rom. Pontificis, Benedicti, & Abbatis Ecclesiæ Cluniacensis Oidilonis, nec non suffraganeorum Episcoporum & optimorum Procerum præcipuèque Rainaldi Parisiensis Episcopi anno ab incarnatione Christi 1015. 10. Kal. Maij ciuitatem Regi Roberto tradidit. Ipse vero Comes fugiens nudus euasit. Frater eius Frotmundus & quidam milites vrbs turrim defenderunt multis diebus. Quos tandem Rex cepit, & victus pietate viuos abire finit. Frotmundum autem Aurelianis in carcere transit, vbi obiit.

Res hæc plurimis flagitia Comit' ignorantibus visa est admodum tyrannica & crudelis, multosque Franciæ Proceres aduersus Regem excitauit & commouit, & præsertim aduersus Episcopos, qui consilium eiusmodi Regi & Leotherico suggererant, in quibus etiam comperus est fuisse Fulbertus, nec ipse dissimulauit sic scribens ad Gualerannum & Gualterium Comites. Sciatis Fratres, quia Rex Robertus bene facit, cum Christianos adiuuat & Hæreticos damnat. Et ad hoc debent cum adiuuare & confortare mecum omnes sui fideles: quia hoc ministerium eius est, per quod saluus esset debet. Sciatis iterum quod Archiepiscopus Senonensis requisitum à me consilium quid deberet facere de Reginaldo Hæretico qui persequebatur Ecclesiam Dei. Et ego ei dedi tale consilium, quale ad suum ordinem pertinebat. Et ecce ego mitto vobis vtrumque scriptum & complanctum suum & cōsilium meum, quod dedi ei secundum ordinem suum. Si quis autem falsarius dicat, quod ego alterum ei consilium deinceps vel scripsim vel dixerim, vel mandauerim, rogo vt me sicut patrem vestrum spiritualem defendatis, quia fiducialiter hoc facere potestis.

1016. Ad an. 1016. legitur in Chronico breui S. Dionysij edito in lucem per Lucam Dacherium obiisse Reginaldum Parisiensem Episcopum. At in tabulis antiquis Vindocinensibus eius obitus notatur ad an. 1020. 8. id. Ian. fuisseque Lutetiæ sepultum. Is erat Burchardi Melidunensis & Corbolienensis Comit' filius, qui Fosfatensem Abbatiam instaurauit, dotauit & per Maiolum Cluniacensem Abbatem reformauit, vt ante diximus. Antequam autem Reginaldus ad Episcopatum promoueretur, Franciæ Cancellariatum gerebat, eique in hoc munere successit Fræco postmodum etiam futurus Parisiensis Episcopus. Reginaldo successit Albertus, qui & Aseelinus dictus, Canonicus eiusdem Ecclesiæ, sed parum vt videtur, Episcopali munere dignus: vnde aegritudine ductus illud abdicauit sibi que successorem à Rege substitui postulauit: postmodum abdicasse pœnitens, vt Franconem delectum vidit, repetere voluit, sed in cassum. Extat Fulberti ad ipsum Epistola qua se purgat infidelitatis crimine sibi ab eo obiecto, quod nimirum abdicationis consilium, cuius eum conscius fecerat, detexisset & propalasset cum Leotherico Archipræsule Senonensi: talis autem est ad eum Epistola.

Venerabili Fratri & Domino Confacerdoti suo A. Fulbertus. Absit Frater, vt credatur verum esse quod scripsisti, meum Archipræsulem & me tuam confessionem publicasse: non est enim verum, tuque dum talia scribis, bene me-

ritis de te ingratus es & iniuste contumeliam facis. Si qua enim honesta tua nouimus aut sperauimus, fideliter ea publicauimus ad testimonium tuæ probitatis contra illos maxime qui discessionem tuam ab Episcopatu auaritiæ vel ignauiæ vel turpitudini adscribere nitebantur. Si quæ vero occulta, quæ pœnitēda forent, nostræ fidei credidisti, caute celata sunt. At si talia confessus es quæ & prius & postmodo ore vulgi ventilata sunt, ea nos occultate nequiuimus. Comperi autem ex litteris tuis tibi molestum esse, quod te Monasticæ vitæ diximus amorem. Quod quia nocere non intelligo, molestum esse demiror. Amor namque religionis Episcopali gradu quem repetis, dignum te potius quam indignum efficeret, si nihil aliud impediret. Verum autem sit, vel quidquid sit quod impediatur, sagacitatem tuam non arbitror ignorare, si quædam grauis causa quam dissimulas, non obstaret. Ea est huiusmodi. Si de repetendo Episcopio querimoniam incipere velis, non satis apparet cui eam iure intendere possis. Nullus enim te expulit. Nullus Cathedram tuam te renitente peruasit. Sed tu temet vltro causa ægritudinis, vt aiebas curam Episcopalem simul & Cathedram reliquisti, vt perhibent: & siue Franconem tunc Decanum Parisiensis Ecclesiæ, siue quemlibet alium subrogari tibi verbis & scriptis à Rege petisti. Quod si ita est, & sic tibi consequenter substitutus est Franco eligente clero, suffragante populo, dono Regis, approbatione Rom. Pontificis per manum Metropolitanæ Senonensis, fulcitur vtique substitutio & consecratio eius, fauore quoque & autoritate B. Gregorij Papæ, qui scriptis suis sicut nulli Pontificum non petenti pro qualibet ægritudine succedendum fore docuit, ita voluntariè renunciante sedi suæ successorem nullo modo denegauit. Si quid aliud est, quare te Episcopatu carere oporteat, tute noueris. Sin autem, tanti nobis hoc esse videtur, vt te facere valeat recuperationis exortem. Quapropter desine curiosos instigatores audire: desine Reges & Principes inefficacis querimoniæ tædiosis scriptitationibus fatigare, & Ecclesiæ Parisiensi te importunè obtrudere velle, quæ vt fatetur nec Patronum te habuisse gauisa est, nec doluit amisisse. Quippe cum neque ex præsentia tua Doctrinæ profectum, neque ex absentia senserit detrimentum. Viue memor nostri.

Eodem anno obiit Bruno de Rociac, ex Clerico Remensis Ecclesiæ factus Episcopus Lingonensis, vir omnium Historicorum illius temporis scriptis celebratissimus, præsertim vero Chronico Benigniano, vbi dicitur in elemosynis largus, in vigiliis sedulus, in oratione deuotus, in Charitate perfectus, in humanitate profusus, in sermone paratus, in conuersatione sanctissimus: irreuerentibus terribilis aspectu, metuendus seueritate, reuerendus incessu, venerandus benignitate. Multa Monasteria reparauit, disciplinis & litterarum exercitio instaurauit, Guillelmo Abbati S. Benigni Diuionensis in omnibus adiutor fuit. Illi in Episcopatu successit Lambertus Patria Lingonicus & Lingonicæ vrbis Præpositus, vir nobilissimus & eloquentissimus, cæterarumque artium ornamentis conspicuus, Gerberti in ciuitate Remensi olim Discipulus.

Eodem anno Robertus Rex veritus ne forte morte præuentus non posset sibi successorem designare, atque ideo ne Regnum in diuidia, aut in alienam manum relaberetur, cogitauit de assumendo Hugone maiore natu filio in conformem Regni: quam mentem cum aperuisset Regni Proceribus, non habuit eum assensum quem sperabat, ob tenellam nimis Hugonis ætatem, quæ vix decennis erat. Verum Constantiæ Reginæ precibus inductus eum Compendij in Regem coronari fecit.

Hiscæ temporibus non modo Academia Parisiensis vitis doctis abundabat, sed & celebris quoque erat schola Aurelianensis, & studiorum tam diuinorum quàm humaniorum exercitiis florebat, quia Rex frequenter Aureliam inhabitabat, in qua natus & sacro lauacro perfusus fuerat, ibique Palatium magnificum extruxerat. Professores tam in Theologia quam in Artibus tum ibi per celebres erant quatuor inter cæteros: Theodatus, Stephanus, Lisoius & Heribertus: quorum iste Præfectus erat ac Rector, seu vt tum vocabant, CAPITAL Scholæ S. Petri cognomento PVELLARIS. Contigit autem nescio quo inalo seculi Genio, vt illi in diuersas hæreses abierint, tam circa mysterium Eucharistiæ, quæ quaestio, vt supradictum est, iam in scholis agitari cœperat: quàm circa Baptismum,

remissionem Peccatorum , Iudicium extremum , & alia eiusmodi. Originem mali refert Glaber Rodolphus l. 3. c. 8. ad mulierem quandam Italiam, quæ cum per aliquod temporis spatium Aureliæ demorata fuisset, cœpit insanias suas in vulgus spargere de mundi administratione & Prouidentia diuina, de Iudicio Generali, & aliis quæstionibus Theologicis. Hinc eius fama volat: atque etiam inter viros Doctos de eius assertionibus oriuntur contentiones & concertationes; aliis quidem vera aut probabilia, aliis falsa & delira eam docere asserentibus. Ita dum ingenio se quisque socium vincere putat, deliramentis mulierculæ turpiter infatuantur, primùm quidem occultè radices agente hæresi, deinde in perditionis segetem malè pullulante.

Capita autem huiusce hæreseos hæc præcipua fuisse commemorantur. Deliramenta esse quidquid in veteri & nouo Testamento certis signis ac prodigiis veteribusque testibus de Trina vnaque Deitate beata confirmat authoritas. Cœlum & terram extitisse ab æterno absque authore originis. Peccatorum nullam esse vindictam nec pœnam. Opera pietatis & iustitiæ laborem esse superfluum, præmioque caritura. Præterea Christum non esse de Virgine natum. Non pro hominibus passum. Non in sepulchro positum, nec ex mortuis resurrexisse. In baptismo nullam esse scelerum ablutionem: neque Corpus & sanguinem Christi sumi in Eucharistia.

Talis autem hæreseos turpissimâ labe infecti sunt decem Canonici S. Crucis Aurelianensis: sed eorum præsertim antesignani duo Lisoïus & Heribertus: *quorum vnus*, inquit Rodolphus, *Lisoïus in Monasterio S. Crucis Clericorum clarissimus habebatur: alter idem Heribertus S. Petri Ecclesiæ cognomento Puellaris CAPITALE SCHOLÆ TENEBAT DOMINIVM.* Qui, quandiu res latuit, tam apud Regem quam apud Palatinos Proceres, summam obtinuerant amicitiam, inquit idem Author. Non erat autem facile eorum errorem detegere, quia ipsi venenum suum cautè prudenterque propinabant, sanæ doctrinæ immiscendo. At postquam nonnullos e suis auditoribus, quos sagaciores & ingeniosiores reputabant, eiusmodi nouitatibus delectari agnouerunt, tum apertius mentem explicarunt multosque ita infecerunt, donec tandem opera Herberti cuiusdam Normani Clerici, qui ad illorum scholas venerat, & Arefasti Nobilis quoque Normani sollicitudine detecta est eorum hæresis, vt legitur in Gestis Synodi Aurelianensis à Roberto Rege in eam rem facta an. 1017. extatque in 2. tomo Spicilegij D. Lucæ Dacherij Monachi & Bibliothecarii San-Germano-Pratensis pag. 670. vnde historiam sequentem depromimus.

Rursus quoque duxi dignum memoriæ tradendum de præfato viro, scilicet Arefasto, quomodo in Aureliana vrbe diuina ope sui que ingenij salubri acumine hæreticam prauitatem latenter pullulantem iam iamque per Galliarum Prouincias nefandi erroris venena exitialia propinantem non solum deprehenderit, sed etiam omnino compresserit. Erat enim de genere Comitum Normanorum eloquio nitidus, consilio prouidus, bonis moribus comptus ac idcirco legationis officio tam apud Francorum Regem, quam apud Proceres notissimus extitit. Hic in domo sua quendam Clericum habuisse dicitur, nomine Herbertum qui lectionis gratia Aurelianam urbem adire decreuerat. Verum dum veritatis Authores querere satageret, cœco itinere in totius hæresis barathro dilabatur. Nam ea tempestate in eadem ciuitate duo Clerici Stephanus & Lisoïus apud omnes sapientia clari, sanctitate seu religione magnifici, eleemosynis largi, opinione habebantur vulgi. Eisdem memoratus expetiit Clericus, & paruo temporis interstitio docilis Discipulus cum Diuini verbi dulcedine ab eis debriatur mortifero nequitia haustu, qui dementia errore Diabolico irretitus totius diuinitatis expers sapientiæ arcem conscendisse se credidit. Qui Patriam repedans Dominum suum, quem singulari affectu diligebat, subtilitate verborum in erroris viam seorsim admonendo secum attrahere cupiebat; testificans Aurelianam urbem præ cæteris urbibus coruscare luce sapientiæ atque sanctitatis lampade. In cuius verbis Dominus eius intellectuali auditu ipsum animaduertit à via iustitiæ deuium, & citò Comiti Richardo causam innotuit atque rogauit, vt Roberto Regi litteris pestem in Regno eius adhuc latitantem, antequam propagaretur, patefacere, & vt Rex eidem Arefasto ad expellendum eum opportunum auxi-

lium non denegaret. Itaque Rex insperata re attonitus mandauit vt idem vir cum clerico suo ad Aurelianam urbem citò gressum dirigeret, pollicens omnimodis in hac re suum auxilium.

Cumque iubente Rege iter ageret, Carnotis deuenit Fulbertum venerabilem antistitem super hac re consulturus qui forte tunc aberat: nam Romam gratia orationis abierat. Tunc causa itineris cuidam sapienti clerico Ebrardo nomine Carnotensis Ecclesie Sacrificio innotuit flagitans sui consilij opem qualiter stare deberet in acie, & quibus armis se muniret contra multimodas artes diabolicæ fraudis. Qui sapienti vsus consilio, eum prædocuit, vt quotidie primo mane Omnipotentis opem quæsiturus Ecclesiam deuotus adiret, orationi incuberet, atque sacrosancta communione corporis & sanguinis Christi se muniret deinde fidenter ad audiendum hæreticam prauitatem signaculo S. Crucis protectus pergeret, nihil horum quæ ab eis audiret, contradiceret, sed simulato Discipuli vultu omnia tacitus, in domicilio pectoris confertet.

Igitur Aurelianis deueniens vbi edoctus fuerat, quotidie sacra communione ac supplicioratione munitus ad eorum doctrinam veniens adinstar rudis Discipuli vltimus intra domum Erroncorum assidebat. Cumque primum diuinorum voluminum exemplis eum & quibusdam rerum similitudinibus informarent, atque more perfecti Discipuli subdita aure intentum viderent, inter alias similitudines siluestris arboris similitudinem ei proferunt. Tractandus es à nobis, inquit, vt arbor siluestris quæ translata in viridario tandiu perfunditur, donec humo radicerur. Dehinc spinis & rebus superfluis emundatur, vt postmodum terræ tenus truncata furculo meliori inseratur ramusculo, quæ postmodum fertilis sit melilifuo pomo. Itaque tu simili modo translatus de iniquo seculo in nostro sancto Collegio aquis perfunderis sapientiæ, donec informeris & gladio verbi Dei virtiorum spinis carere valeas ac insulsa doctrina tui pectoris ab antro exclusâ nostram doctrinam à S. Spiritu traditam mentis puritate possis excipere. At ille de omni verbo quod proferebant, Deo semper gratias referebat. Vnde rati sunt eum conuersum esse in eum errorem, iam iamque suæ nequitie sentinam verbis diuinorum librorum antea coopertam securi aperiant dicentes *Christum de Virgine Maria non esse natum. Neque pro hominibus passum. Nec vero in sepulchro positum, nec à mortuis resurrexisse: addentes in Baptismo nullam esse scelerum ablutionem. Neque sacramentum Corporis & Sanguinis Christi in consecratione sacerdotis. Sanctos Martyres atque Confessores implorare pro nihilo ducebant.*

Cumque hæc & alia execranda perditæ & miserrimi homines à foetido pectore euomerent, Arefastus sic ad eos dixisse fertur. Si in his quæ enumerastis, salus hominum quæ speratur, nulla vt dicitis, esse potest, à vobis obnixè rogo mihi aperire in quibus sperari poterit, ne meus animus in dubio positus citò cadat in desperatæ ruinam. Procul dubio Frater, inquit, in Charybdi falsæ opinionis hætenus cum indoctis iacuisti, nunc verò erectus in culmine totius veritatis integre mentis oculos ad lumen veræ fidei aperire cœpisti. Pandemus tibi salutis ostium, quo ingressus es per impositionem videlicet manuum nostrarum ab omni peccati labe mundaberis, atque S. Spiritus dono repleberis, qui videlicet scripturarum omnium profunditatem ac veram dignitatem absque scrupulo te docebit. Deinde cœlesti cibo pastus, intellectu satietate recreatus videbis per sepe nobiscum visiones Angelicæ, quarum solatio fultus cum eis quousque vis locorum sine mora vel difficultate cum volueris ire, poteris, nihilque tibi deerit in quo sapientiæ thesauri atque diuitiarum consistunt.

Interea Rex & Constantia Regina sicut vir memoratus mandauerat, ad urbem Aurelianam cum Episcoporum Collegio venientes, die sequenti illo ipso suggerente omnis illa nequissima Congregatio simul per Officiales Regios de Domo vbierant congregati, abstracti & in Ecclesiam Sanctæ Crucis ante Regem atque Episcoporum ac Clericorum cœrum adducti. Sed antequam ad conficiendum veniamus, de cibo illo qui cœlestis ab illis dicebatur, quali arte conficiebatur, nescientibus demonstrare curabo. Congregabantur liquidem certis noctibus in Domo denominata singuli lucernas tenentes in manibus adinstar Letaniæ Dæmonum nomina declamabant donec subito Dæmonem in similitudine cuiuslibet bestiolæ inter eos viderent descendere. Qui

„ statim vt visibilis illa videbatur visio , omnibus extinctis luminaribus quam
 „ primam quisque poterat mulierem quæ ad manum sibi veniebat ad abuten-
 „ dum arripiebat sine peccati respectu , & vtrem mater aut soror , aut Mona-
 „ cha haberetur, pro sanctitate & religione illius concubitus ab illis æstimabatur.
 „ Ex quo spurcissimo concubitu infans generatus octaua die in medio eorum co-
 „ piose igne accenso probabatur per ignem more antiquorum Paganorum, & sic in
 „ igne cremabatur. Cuius cinis tanta veneratione colligebatur atque custodiebatur,
 „ vt Christiana Religiositas Corpus Christi custodire solet ægris dandum de hoc
 „ seculo exituris ad Viaticum. Inerat enim tanta vis Diabolicæ fraudis in ipso
 „ cinere, vt quicumque de præfatâ hæresi imbutus fuisset & de eodem cinere
 „ quamuis sumendo parum prælibauisset, vix vnquam postea de eadem hæresi
 „ gressum mentis ad viam veritatis dirigere valeret. De qua re parum di-
 „ xisse sufficiat, vt Christicolæ caueant se ab hoc nefario opere, non vt studeant se-
 „ ctando imitari. Verum quia digressionem fecisse videor, ad eadem modo quæ
 „ dimisi vertatur oratio, ac succincto cursu infidelium crudelitas transcurrendo
 „ peragatur, ne prolixior controuersæ fermocinatio fastidium generet delicato
 „ lectori.

„ Igitur vt dictum est, illis introductis ante Regem & Episcoporum conuentum
 „ prior Arefastus Regem allocutus est dicens: Domine mi Rex vincus miles sum
 „ Richardi tui fidelissimi Comitis Normaniz & immeritus teneor & catenatus ante
 „ te. Cui Rex ita respõdit. Causam tui aduentus citò nobis indicas, vt ea cognita aut
 „ reus in vinculis tenearis, aut innoxius à vinculis dimittaris. Ad hæc ille respõdit.
 „ Audita sapientia & religione horù qui vinciti adstant mecù ante te ad hanc Urbem
 „ venire volui, vt exemplo bonorum operum atque doctrina eorum melioratus
 „ redirem. Hæc quidem causa est pro qua de Patria mea exire volui, & hanc urbem
 „ petij. Quod si teatu aliquo pro hoc opere teneor, Præfules tibi assistentes videant
 „ & iudicent. Tunc Præfules dixerunt. Si sapientiæ ac Religionis modum quem
 „ ab his didicisti, nobis proferas, nostro iudicio facile dignoscetur. At ille ait,
 „ Regia Maiestas & vestra autoritas eis iubeat, vt quæ me docuerunt ipsi,
 „ ea coram vobis dicant quatenus audita à vobis aut digna laude habeantur,
 „ aut obliuioni tradantur. Quibus Rex atque Antistites cum iuberent, vt suæ
 „ fidei normam referendo patefacerent, totius veritatis inimici alia pro aliis di-
 „ centes intra suæ hæresis sceditatem nulla adyta introire volebant, sed vt serpens
 „ quanto plus in manibus stringitur, tanto amplius elabatur, ita & isti quo am-
 „ plius concludebantur veritatis sermone, tanto magis labiliores videbantur ef-
 „ fugisse. Tunc Arefastus videns quod redimerent tempus & sermonum clypeo
 „ festinarent obnubilare suæ fidei errorem, ad eos est conuersus dicens.

„ Veritatis Magistros non erroris habere putavi, dum constanter illam mihi
 „ Doctrinam quam salutiferam Euangelizabatis viderem vos docere, atque pol-
 „ licebamini pro pœnis inferendis & etiam pro morte toleranda numquam
 „ eam esse à vobis denegandam, nunc verò oblita fide quam promisistis vt vi-
 „ deo, timore mortis ab illa doctrina longè vultis fieri meque adhuc rudem Disci-
 „ pulum in periculo mortis dimittere paruipenditis. Vnde Regiæ iussioni paren-
 „ dum est & obedire tantorum Præfulum authoritati oportet, vt in his quæ à vobis
 „ didici, si quæ sunt Religioni Christianæ contraria, istorum iudicio cognita
 „ ~~quæ sequenda sunt & quæ respuenda agnoscant.~~ Docuistis equidem me natu-
 „ lam in baptismo promereri veniam peccatorum, neque Christum de virgine esse
 „ natum, neque pro hominibus passum, neque verè sepultum, neque à mortuis re-
 „ surrexisse neque panem & vinum quod super altare manibus sacerdotum S.
 „ Spiritus operatione effici videtur, sacramentum conuerti posse in corpore &
 „ sanguine Christi.

„ Cumque Arefastus vna voce perorasset, Guarinus Beluacensis Præful interro-
 „ gavit Stephanum & Lisoium, qui huius erroris videbantur esse Magistri, si
 „ ita sentirent & crederent quæ ab Arefasto erant memorata. At illi cum Dia-
 „ bolo in inferno iam mansionem paratam habentes vera esse memorata & ita se
 „ sentire ac credere constanter asserunt. Quibus cum Præful diceret voluisse
 „ Christum nasci de Virgine quia potuit, & pro nostra salute pati in humanitate
 „ vt tertia die deuictâ morte resurgeret in sua deitate, nosque doceret esse resur-

recturos in reformatione, vixitino ore responderunt dicentes, Nos neque inter-
fuius, neque hæc vera esse credere possumus. Adhæc Præsul eos inquit inter-
rogans. Carnales parentes habuisse creditis, an non? cumque se credere assererent,
Præsul respondit. Si ex parentibus vos esse procreatos creditis cum non eratis,
ante secula Deum de Deo genitum sine Matre in fine temporis S. Spiritus
obumbratione de Virgine natum creditis? At illi dixerunt, quod
natura denegar, semper à creatione discrepat. Quibus præsul respondit dicens.
Antequam quidquam fieret per naturam non creditis per filium Deum Patrem
fecisse omnia ex nihilo? cui alienati à fide dixerunt.

Ista illis narrare potes qui terrena sapiunt atque credunt figmenta Carnalium
hominum scripta in membranis animalium. Nobis autem qui legem scriptam
habemus in interiori homine à Spiritu S. & nihil aliud sapimus, nisi quod à Deo
omnium conditore didicimus, incassum superflua & à diuinitate deuia profers.
Idcirco verbis finem impone & de nobis quidquid velis facito: iam Regem no-
strum in cælis regnantem videmus, qui ad immortales triumphos dextera sua
nos subleuat dans superna gaudia.

Cumque ab hora diei prima vsque ad horam nonam multifariam elaborarent
omnes, vt illos à suo errore reuocarent, & ipsi ferro duriores minimè resipiscerent,
iussi sunt singuli sacris vestibus indui in suo ordine, statimque à Antistitibus à
proprio honore sunt depositi, & Rege iubente, Constantia Regina ante valuas
Basilicæ sterit, ne populus eos intra Ecclesiam interficeret, & sic de gremio S.
Ecclesiæ eiecti sunt: deinde extra ciuitatis educti muro in quodam tuguriolo co-
pioso igne accenso præter vnum Clericum atque vnam Monacham cum nefario
pulueris de quo supra diximus, cremati sunt. Clericus enim & Monacha diui-
no nutu resipuerunt.

Talis fuit finis infanorum illorum Doctorem, qui nec precibus amicorum, nec
minis Regis, non exhibitione tormentorum terri & commoueri atque ad fa-
norem mentem adduci potuerunt. Quippe Robertus cum esset omnium Prin-
cipum clementissimus, ac Litteratorum virorum amantissimus, experiri primum
voluit exhibita specie tormenti, num eos posset à detestanda & nefaria hæresi
abducere, ob idque iussit accendi rogam extra urbem in eorum conspectu, at illi
nihil inde territi cum ducerentur, hilari vultu & intrepide properarunt aientes
se illa fosi inde exituros, immanitatemque tormentorum sanctitate vitæ supera-
turos. Itaque veritus Princeps ne sicta eorum constantia multorum animos delu-
deret & moueret ad miserationem, serid sententiam executioni demandari ius-
sit, eosque ad rogam rapi in quem coniecti sunt eorum tredecim & flammis ab-
sumpti. *Qui eam iam cæpissent acrius aduri, inquit Glaber Rodolphus loco citato,
cæperunt voce qua poterant ex eodem igne clamare se pessimè deceptos arte Diabolica nu-
per de Vniuersorum Deo ac Domino male sensisse & ob hanc ab eisdem illatam ei blasphemiam illos
temporali atque eterna ultione torqueri. His vero plures e circumstantibus au-
ditis humanitatis pietate permoti accedentes, vt vel semininos ab igne eriperent mini-
mè valuerunt, quoniam vindice flamma consumente illos, continuo in puluerem sunt reda-
cti. Si qui verò postmodum huius peruersitatis sectatores fuerunt reperti, simili ultionis
vindicta ubique fuerunt puniti.* Hæc Glaber Rodolphus.

De iisdem quoque breuiter Helgaldus Author Synchronus. *Eodem tēpore, inquit,
decem ex Canonicis S. Crucis Aurelianensis probati sunt esse Manichei. Quos Rex Robertus
cum nollet ad Catholicum conuerti fidem, igne cremari iussit. Simili modo apud Tolo-
sam inuenti sunt Manichei, & ipsi igne cremati sunt. Et per diuersas Occidentis partes
Manichei exorti per latibula sese occultare cæperunt, decipientes quoscumque pote-
rant.*

Huic autem Concilio Aurelianensi præfedit Leothericus Senonensis Archie-
piscopus, vt habetur in Chronico S. Petri Viui his verbis. *Sub ipso tempore exorta
est magna hæresis nova & enaudita in vrbe Aurelianensi: Qua propter accersens
Rex Archiepiscopus iussit congregari in eadem vrbe Synodum. Erant autem ipsi Hæretici
ex melioribus ipsius ciuitatis Clerici. Communi vero consensu & voluntate omnium con-
uicti omnes perpeffi sunt ignis incendium.*

Tunc erat Episcopus Aurelianensis Theodoricus, qui huiusce prauis dogmatis
in vrbe sua sparsi tædio affectus & tot Clericorum, qui ante probi habebantur,

morre infami motus Episcopatum reliquit & Romam ad Apostolorum limina contendit, sed in itinere apud Castrum Tornodorense obiit, ut habetur in eodem Chronico. Et substituitur Odolricus de Brevis vir nobilissimus & Roberto Regi acceptissimus, quem Fulbertus Carnotensis Presbyterum consecrauit ut ipse scribit Ep. ad Leothericum Senonensem Praesulem.

Sub hoc Episcopo Ademarus Engolismensis scriptor eorundem temporum videtur innuere fuisse praedictam synodum habitam contra haereticos Aurelianenses, de illa enim haeresi verba faciens deque Odolrico sic habet. *Et tempore decem ex Canonicis S. Crucis Aurelianensis qui videbantur aliis religiosiores, probati sunt esse Manichei, quos Rex Robertus, cum nollet aliquatenus ad fidem reuerti, primo à Gradu sacerdotij, deinde ab Ecclesia eliminari & demum igne cremari iussit.* Et paulo post. *Quidam etiam S. Crucis Aurelianensis Canonicus Cantor nomine Theodatus mortuus erat ante triennium in illa haeresi, ut perhibebant viri Religiosi & Haeretici ipsi, cuius corpus postquam probatum est, de cimiterio est eiecctum iubente Episcopo Odolrico & proiectum in iuuium. Qui autem flammis iudicati sunt supra dicti decem cum Liso, quem Rex valde dilexerat propter sanctitatem quam eum habere credebat, quasi securi nihil ignem timebant & flammis se in se ipsos exire promittebant etiam ridentes in medio ignis ligati sunt & sine mora penitus in cinerem redacti sunt, ut nec de ossibus vestigium inueniretur eorum.*

Et si non irrepit mendum in numerum annorum Carthæ cuiusdã seu Priuilegij à Roberto Rege concessi Alberto Miciacensi Abbati, sententia in haereticos illos prolata fuisse dicitur anno 1022. tunc praesule Odolrico. Sic enim in fine priuilegij legitur. *Aurelianis publice an. 10. 2. Regni Roberti Regis 28. Indict. 5. Quando Stephanus Hæresiarches & complices eius damnati & arsi sunt Aurelianis.* Quare cum non conueniant authores eorundem temporum, qui spectaculi testes esse poterunt oculati, videntur ita conciliandi, ut anno quidem 1017. fuerit haeresis illa detecta, quo tempore Theodoricus praesul erat Aurelianensis, at non nisi an. 1022. haeretici puniti sub Odolrico Theodorici successore. Non est vero audiendus Chronologus Antistodorenسيس eam aens haeresim ortam sub Henrico I. Roberti successore his verbis. *Post Robertum regnauit in Francia filius eius Henricus annis 37. Sub ipso tempore haeresis inauditã apud urbem Aurelianensẽ exorta est. Erant autem ipsi haeretici ex melioribus ipsius Ciuitatis Clericis. Quamobrem Concilio ibidem collecto, communi omnium iudicio decernente praefati haeretici iussi sunt incendio concremari.* Hactenus de haeresi Aurelianensi.

1018. Anno 1018. Robertus Rex Senonis confirmat instaurationem & reformationem Cœnobij Latiniacensis factam ab Heriberto II. Comite Campaniæ cognomento Vetulo, ubi ipse sepultus fuerat an. 989. ut scribit Albericus. In quo cœnobio M. Henderus qui cum Fulberto Gerberti Discipulus fuerat & postea Carnuti docuerat, Monachum induit, & paulo post Gerardus eiusdem in Schola Carnotensi Discipulus, mox futurus Abbas Fortanellensis. In Charta autem Roberti Baldauini sub-Cancellarij subscripsit vice Arnulfi Archiepiscopi Remensis *primi Cancellarij.* Vnde errant qui scribunt Arnulfum obiisse an. 1009. siquidem & legitur subscripsisse hoc anno foundationi Ecclesiæ Collegiatæ S. Laurentij de Rozeio ab Hilgauto eiusdem loci Dynasta factæ.

1019. Anno 1019. Franco Decanus Ecclesiæ Parisiensis & Franciæ olim Cancellarius ad Episcopatum Parisiensem promouetur, vir litteratus, & litteratis viris charus, praesertim Roberto Regi & Fulberto Carnotensi: cuius ad eum extant quædam Epistolæ. De electione sic scribit ad Regem Ep. 88. *Ex parte Celsitudinis vestrae dictum est nobis quod Dominum Franconem Parisiensi Ecclesie dare vultis Episcopum, & ad hoc peragendum nostra humilitatis habere fauorem, nobis autem videtur quia si Episcopatu de quo agitur aptus est, Clericus est optime litteratus & ad sermonem faciendum agilis, in qua re omnes Episcopos decet esse non minus quam in operatione potentes atque discretos: vnde si hoc fieri posse canonicè Domni Archiepiscopi Senonensis & Cœpiscoporum nostrorum probauit sagacitas, nostrum etiam qui de hac discussione appellati non fuimus, habeatis assensum: in nullo enim quod bonum sit, coram Deo vestra voluntati nitimur contraire.*

Difficultas, credo, istius Electionis in eo erat posita, quod Azelinus, de quo supra locuti sumus, parum se videns aptum & idoneum Episcopali muneri exercendo,

exercendo, libens quidem cesserat: at in ea tamen cessione nonnihil desiderabatur secundum Canones; unde non videbatur legitime posse fieri alterius electio & substitutio: Accessit, quod ipsum Azelinum pœnituerit abdicasse Episcopatum: illumque reperere voluerit. Verum serius sapuit quam oportuisset. Franco enim Roberti Regis ope & auxilio fretus, Fulberti quoque consilio & autoritate qua apud omnes valebat, munitus sedem retinuit. Retulimus supra prædicti Fulberti ad Franconem Epistolam, quæ est ordine 96. in qua hæc quoque continentur verba. *Superfluum duxi longam fabulam Nostri Senis (Azelinus) transcribere & mittere tibi: cum totam rationem eius, si qua est, ex mea breui responsione facile percipere possis: fuitque eiusmodi. Fratri in Domino & confacerdoti suo Fulbertus. Absit frater, ut credatur verum esse quod scripsisti, meum Archipraesulem & me tuam confessionem publicasse. Obiit autem Azelinus seu Ascelinus anno 1020. 3. Kal. Septemb.*

Anno 1020 (alij dicunt 1023.) Ioannes 20. alijs 21. quibusdam 19. Patria Tusculanus, seu ut alij scribunt, Romanus ad Pontificatum Rom. promouetur post Benedictum VIII. fratrem, vir strenuus & virtutum plurimarum insignibus decoratus; atque idcirco tam bonis amabilis & graciosus. quàm malis inuisus. Primus post multos ignauos Pontifices spem dedit restituendæ in pristinam libertatem Ecclesiæ, quæ tunc temporis à multis tyrannulis opprimebatur. In hanc rem ad eum scribit Fulbertus Epist. 22. *Gratias omnipotenti Deo, qui more benignitatis suæ tuam, Pater, humilitatem respexit, & summo ut decebat dignitatis apice sublimauit. Proinde totus mundus ad te conuertit oculos, teque vnum omnes beatissimum prædicant, contemplantur altitudinem tuam sancti viri, & gaudent, quod eis similitudine omnium virtutum alludis. Respiciunt persecutores Ecclesiæ distinctionis tuæ baculum formidantes. Suspiciunt ij qui flagellantur ab impijs & respirant sperantes adhuc restare sibi consolationis remedium. Ex quorum numero sum Ego Magna & præclaræ Ecclesiæ pusillus Episcopus, qui tibi, Pater, de angustijs meis querimoniam scribens auxilium tuæ Pietatis imploro. Est enim quidam Comes malefactor nomine Rodulfus, nimium vicinus nobis, qui Res Ecclesiæ nostræ per iniustam occasionem inuasit, vnum de Clericis nostris suis manibus interfecit, duos alios captos sacramentis illigauit. Et de his omnibus appellatus in Curia Regis, & coram plena Ecclesiæ sæpe vocatus, non propter hominem nec propter Deum ad Iustitiam venire dignatus, à nobis tandem excommunicatus est. Nunc verò ad limina Petri contendit, tanquam ibi possis accipere de peccatis absolutionem, unde venire non vult ad emendationem. Unde rogamus te, Dilectissime Pater, cui totius Ecclesiæ cura commissæ est, ut eum de sanguine atque iniuria filiorum tuorum ita arguere & castigare memineris, sicut meritum esse tuæ prouidentia nouit. Nec tua sanctitas iniuste in communionem recipiat, quem diuina auctoritas sicut Ethnicum alienat. Vale bone Pastor & vigila super nos, ne per incuriam tuam Grex Domini detrimentum sustineat.*

Huiusce Pontificis temporibus Guido Aretinus Monachus Benedictinus in Italia primus excogitauit nouam Cantandi methodum, quam solmificationem vocant, seu ut vulgò loquimur Gammam cum notis V, T, R, E, M, I, F, A, S, O, L, L, A: cuius arte pueri & puellæ in manu sua cantandi peritiam facilius discere ceperunt, quàm voce Magistrum, aut vllius vsu instrumenti, inquit Trithemius: Qui Guidonem illum inter authores Ecclesiasticos commemorans, ait fuisse **virum in Diuinis Scripturis exercitatum atque in secularibus Disciplinis eruditissimum**, prætereaque Dialecticum & Musicum insignem.

Noster quoque Rex Robertus Diuinis humanisque litteris peræquè imbutus hisce temporibus inter Regni curas multa componebat opuscula, complures hymnos & profas, quarum aliquas etiamnum decantat Ecclesiæ, ut sunt istæ. **SANCTI SPIRITVS ADSIT NOBIS GRATIA** in honorem S. Spiritus. **O IVDÆA ET HIERUSALEM** in honorem Natiuitatis Domini. **CORNELIVS CENTVRIO**, quæ est S. Petri. **O CONSTANTIA MARTYRVM LAVDABILIS** in honorem S. Dionysij & sociorum eius, ut referunt Robertus Antissiodorensis, Nangius, Trithemius, Genebrardus & alij: quam quidem Profam vltimam videri voluit composuisse in gratiam Constantiæ Reginæ: foeminâ sic delusâ, quæ inter sacra mariti opera habere locum affectabat.

Memorable est quoque, quod prædicti Ioannis Pontificis temporibus Eustra-

fius Antistes Constantinopolitanus conatus est obtinere, vt Ecclesia Constantinopolitana, sicut & Romana, diceretur CATHOLICA seu VNIVERSALIS. Iamque Pontificem & Romanos qui Curia præerant, prope flexerat donis & permouerat, cum id intelligens Italia ob hoc vehementissimè commota est. *Sed & Galliarum Episcopi & Abbates, inquit Hugo Abbas Flauiniacensis; his obuiare conati sunt, Quidam in persona sua, Quidam verò litteris missis sedem Apostolicam visitantes, & tantum opprobrium & dedecus auctoritatibus ad medium prolatis, quibus contradicere fas non esset, à Romana Ecclesia propulsantes.* Præcipuam verò in ea re laudat operam Richardi Abbatis Flauiniacensis & Guillelmi Abbatis Diuionensis, cuius hanc refert ad Ioannem Papam Epistolam.

Gratia Dei & Reuerentia Beati Petri sedi in orbe terrarum excellentissime indepto Pape Ioanni Willielmus Crucis Christi seruus, sedem Iudicij cum Apostolis & coronam Regni. Magistri Gentium dictis instruimur seniore non increpandum. Idem tamen aliàs dicit: factus sum inspiens, vos me coëgistis. Idcirco igitur filiationis diligentia hortamur communem vestram paternitatem, vt in vno imitemini cogitationes hominum peruidentem Dominum saluatorem, vt dicatis ad aliquem vobis vnanimem, quemadmodum & ipse Petro. Quid dicunt homines de me? si verò responsum eius ex fide fuerit, animaduertite qualiter sonuerit. Si clarè, custodite ne obscurescat. Si verò obscure, lux mundi oranda est, qualiter ita fulgeatis vt vniversis in gremio Ecclesie constitutis ad viam mandatorum Dei gradiendam lumen præbeatis. Sed est fama rei, qua nempe apud vos accidit, de qua quis audiens si non scandalizatur, non erit longe ab amore superno disparari. Quoniam licet potestas Rom. Imperij, que olim in Orbe terrarum penes Monarchas viguit, nunc per diuersa terrarum loca innumeris regatur scriptis, ligandi soluendique in cælo & in terra potestas incumbit Magisterio Petri. Atque idcirco ista diximus vt animaduertatis non aliter Grecos, quam Cenodoxia hoc quod audiuimus apud vos requirere, impetrauisse. De cætero quoque optamus, vti vniversalem decet Antistitem, vos actius in conceptione & disciplina sancta & Apostolica Ecclesie vigere, eternèque & feliciter in Christo valere.

*Incan. ium
Carnotense.*

Eodem anno Basilica Carnotensis & tota pæne Ciuitas deplorando incendio conflagrauit: quam ruinam Fulbertus quâ potuit celeritate & diligentia reparare contendit, missis ad plurimos Principes & Magnates litteris & impetratâ ab iis pecuniâ, trabibus, cæmentis aliisque rebus ad Basilicæ instaurationem necessariis. Testis Will. Malmesburiensis Cnutonem Anglorum Regem ad tanti operis perfectionem vltro contribuuisse. Sic enim ille lib. 2. de Gestis Anglorum. Rex Cnuto, inquit, ad transmarinas Ecclesias pecunias mittens, maximè Carnotum dotauit. Vbi tunc florebat Fulbertus Episcopus in sanctitate & Philosophia nominatissimus. Qui inter cætera industrie sue documenta Ecclesie Domine nostræ S. Mariæ, cuius fundamenta iecerat, summam manum mirifico effectu imposuit: quam etiam pro posse honorificare studens, muscis modulationibus crebrè extulit. Quanto enim amore in honorem Virginis anhælaerit, poterit conicere qui audierit cantus cælestia vota sonantes. Extat inter cætera opuscula eius Epistolarum volumen, in quarum vna gratias agit Cnutoni Magnificentiissimo Regi, quod largitatis sue viscera in expensas Ecclesie Carnotensis effuderit.

Extat ad hunc Regem Fulberti Ep. 97. qua gratias ei agit ob munera quæ transmiserat. Quando munus tuum nobis oblatum vidimus, sagacitatem tuam pariter & Religionem admirati sumus; sagacitatem quidem: quod homo nostræ linguæ ignarus, longoque terræ matrisque interuallo à nobis diuisus non solum ea quæ circa te sunt, strenuè capeffas, sed etiam tu quæ circa nos diligenter inquiras, Religionem verò, cum te quem Paganorum Principem audieramus, non modò Christianum: verum etiam erga Ecclesias atque Dei seruos benignissimum agnoscimus. Vnde gratias agentes Regi Regum, ex cuius dispositione talia descendunt, rogamus, vt ipse Regnum tuum in vobis prosperare faciat, & animam tuam à peccatis absoluat per æternum consubstantialem sibi vni-genitum Christum Dominum nostrum in vnitatem Spiritus Sancti.

Ad eiusdem Basilicæ instaurationem de suis quoque bonis contribuerunt Richardus Normanorum Dux, Willielmus Aquitanorum: at iste præsertim, qui Fulberti amicissimus erat, pietatis amantissimus; litteratorum Mæcenas liberalissimus. Patet ex Epistolis Fulberti quanta inter eos necessitudo, quantumque intercederet commercium litterarum.

Neque verò Guillelmus de opibus tantum suis largitus est in restaurationem Templi Carnotensis ; sed & Fulberto Thesaurarium B. Hilarij Pictauiensis obtulit : quam videretur initio quidem accepisse Fulbertus , paulò verò post ei reddidisse. De ea re sic legitur in fragmento Historiæ Aquitanicæ vbi de Guillelmo. *Fulberto quoque sapientia valde ornato Episcopo Carnotensi pro reuerentia Philosophia eius à Francia ad se euocato Thesaurarium S. Hilarij gratis tribuit & summo honore eum excoluit.* Ipse verò Fulbertus sic ad eum rescribit. Ep. 16.

Piissimo Duci Aquitanorum Guillelino Fulbertus humilis Episcopus fidelitatem ex corde. Non est mirum, Serenissime Princeps, si quid moueris animo contra me de hoc quod sapientissimo & sanctissimo Patri nostro Hilario tibi que debita seruitia non rependo. Magnam enim honorificentiam exhibuisti mihi, largosque dedisti munificentia fructus, pro quibus nihil presentis emolumenti recepisse videris. Sed est quod te reconfortare plurimum potest, hoc videlicet quod tuas gazas in Ecclesiæ B. Mariæ restorationem expensas non solum integras, verum etiam multiplicatas ab ea recipis. Ex parte verò mea quamuis perexilis portio mercedis aestimari possit, tamen quidquid sum & possum, tuum est. Si autem de malitia seculi ortæ difficultates iter meum impediant, ut te frequentare non possim & dilationes meas expectare tædet, fac benignissime atque dilectissime Princeps de illa dignitate, quam mihi commiseras, quidquid animæ tuæ beneplacitum fuerit : certò sciens quod ea causa beneuolentiam meam erga te nunquam senties imminutam.

At Ep. 103. illi suum omnino munus remittit. Doleo vir optime, quod nuper in Conuentu Regio atque nostro loquendi tecum opportunitatem non habui, non de seculari negotio, sed de loco S. Patris Hilarij, cuius Rectores nos esse bonitas tua voluit, sed huius temporis malitia non permittit. Mando itaque tibi & precor absens id quod presentis tunc intimare volebam, videlicet ut secundum beneplacitum cordis tui constituas tibi alium Thesaurarium & Capiciarium de bonis Clericis, qui sunt in tua vicinia, quos via longa & periculosa non disturbet ab officio, sicut me & meos hæcenus disturbauit.

Porro D. Virgini tam deuotus fuisse scribitur Fulbertus, tamque seruidus in eius cultu promouendo, tam sedulus in eius templo restaurando, ut ea ægrotanti facta vbera sugenda præbuisse dicatur, eique vires & sanitatem restituisse : ut refert Albericus in Chronico ad an. 1022. *Fulbertus, inquit, Episcopus sanctitate & Philosophia nominatissimus, qui fundamenta sanctæ Ecclesiæ Dei Genitricis iecit & eadem perfecit miro lapideo tabulatu : qui etiam ab eadem Dei Genitrice in infirmitate sua visitatus esse dicitur & de eius lacte sanctissimo re-creatus. Hic enim multo amore & felicissimo in honorem B. Mariæ Virginis Dei Genitricis exarsit. Quod ostendunt cantus quos de ea ille edidit cælestia vota sancientes.*

Anno 1021. Durandus Norgeri Leodiensis & Gerberti olim in Schola Remensi Discipulus ex humili loco ad Cancellariatus dignitatem abhæntico propter eminentem doctrinam promotus, ab eodem post mortem Woldonis seu Wolpodonis Leodiensis Episcopi in eadem sede ipsius successor designatur. accidit autem res digna memoria. Nam dum Imperator Durandum Episcopatu donat, Capitulum Leodiense Gothescalcum eligit, fundatorem S. Bartholomæi, filium Castellani de Morlemeiz ipsiusque Durandi Dominum : cum autem ipsi sibi inuicem in via occurrissent, Gothescalcus ad Imperatorem Leodio proficiscens, Durandus ab Imperatore Leodium veniens : re communicata, ut acciderat, Gothescalcus vltro Durandum patitur esse Episcopum, iurique suo lubens cedit. Ut scribit Albericus in Chronico ad hunc annum his verbis. *Durandus Imperatoris Cancellarius fit Leodiensium Episcopus: quod quia fabula in Theatro mundi fuit, quia vir ex humillimo & pauperrimo seruilis conditionis genere Dominis suis dominatur, Carnalibus maximè, supradicto Godescalco fundatori S. Bartholomæi, qui fuit filius Castellani de Morlemiz, electus fuerat à Capitulo in Episcopum. Qui cum ad Imperatorem pro Regalibus suis festinaret, obuium habet dictum Durandum iam Episcopatu donatum. Cumque Durandus vidisset Dominum suum Godescalcum prædictum, voluit ei donum quod ab Imperatore receperat, resignare, sed per eundem Godescalcum firmiter ad Episcopatum promotus est. Erat enim uterque Religiosus, sed Durandus in vtraque litterarum scientia longè satis expeditus. Sic nobilitas scientiæ cessit, & purpura eloquentiæ.*

Hic vero animaduertere opus est vehementer errare Sammarthanos in Gallia Christiana aientes Durandum hunc authorem esse Epistolæ cuiusdam contra Brunonem Episcopum Andegauensem & Berengarium Turonensem Archidiaconum : item & cuiusdam Manuscripti de Sacramento altaris. Nam ex fide Historicorum certum est Durandum hoc anno factum ex Cancellario Henrici Imperatoris Episcopum obiisse 10. Kal. Septemb. an. 1025. Tunc autem Berengarius vix excesserat e Schola Fulberti, nec dum Bruno Episcopatum Andegauensem obtinuerat, qui vix tum adhuc in scholis erat. Rectius ergo Epistola prædicta tribuitur Durando Troarnensi Abbati primo, viro in humanis & diuinis litteris versatissimo, vt alibi dicemus.

1023. Anno 1023. Teste Alberico obiit Arnulphus ille Remensis, de quo tam multa ad superius seculum diximus, iacerque in Choro S. Remigij sub hoc Epitaphio.

*Hic iacet Arnulphus Regali stemmate fusus,
Remorum Præsul nulli pietate secundus.
Spes inopum, spes debilium, Pastor Monachorum,
Assertor veri, rigidi seruator honesti,
Quem fera mors rapuit, qua nulli parcere nonit.
Flete Patrem Monachi lachrymarum fonte perenni.*

In vulgatis Catalogis Archipræfulum Remensium legitur obiisse an. 1009. eique post annum successisse Ebulonem. Verum Albericus & Chronicon Cameracense l. 3. c. 22. Arnulphum hoc anno obiisse commemorant, eique Ebulonem virum nobilem, Roberti Regis ex Sorore nepotem, hominemque Laicum successisse.

De eo sic legitur in Chronico. *Defuncto Arnulfo Remorum Archiepiscopo Aselinus Laudunensis quendam Laicum Ebulonem nomine antea suum Secretarium & sue calliditatis consciuum acclamauit, & vt Rex concederet, suis adulationibus impetrauit. Virum sane nullius disciplina, nihil etiam præter pauca syllogismorum argumenta scientem, quibus idiotas ac simplices quoque ludificari solebat. Sub specie verò litterarum ad tanti honoris fastigium multo ante tenderat, spemque suam multa pecunia cumulabat, quam vsuris turpiter aceruabat. Hoc quoque Aselinus multo ante quesuit & nunc maxime insudabat quatenus per eum suas calliditates liberius exerceret.*

Nimis hæc forsitan Satyricè: certiore enim habemus Ebulinæ probitatis & capacitatis testem Fulbertum Carnotensem, qui Ep. 38. ad Guidonem Siluanectinum Episcopum respondet non esse multum ipsi metuendum, quod Laicum hominẽ ordinasset: id enim factum sæpe antiquitus, præsertim cū tales ordinabantur viri, qui Religioni Christianæ & Ecclesiæ profuturi crederentur. Talem verò esse Ebulonẽ, hominem quippe Christianum, probum, litteratum & in Scripturis sacris versatum. Sic ergo ille. *Ab ordinatione Ebuli Remensis Archiepiscopi non valde tibi metuendum puto esse, si est vt dicitur, ab infantia Christianus, sano sensu, sacris litteris eruditus, sobrius, castus, amator pacis & dilectionis, nullo crimine, nulla infamia nota turbatus, tandemque à Clero & populo sua Ciuitatis electus. Magni etenim viri, vt optime nosti, Ambrosius Mediolanensis & Germanus Antistioderensis alii que nonnulli, quia tales in Laico habitu extiterunt, subito nobis sancti præsules exierunt. Dominus vero Papa cuius animaduersionem te reuereri significasti, non est quod tibi merito debeat succensere, si te graniter collapsa S. Remensis Ecclesia aliquam spem resurrectionis audierit prouidisse. Extant aliquot eiusdem Fulberti Epistolæ ad Ebulum & de Ebulonim nimirum, 38. 53. & 54.*

*Quæstio de
S. Martialis
lis Aposto-
lano.*

Circa hæc tempora magna contentio inter Doctos orta est de re leui, an scilicet Martialis primus Lemouicensium Episcopus deberet in Litaniis communibus inter Apostolos, an verò inter Confessores connumerari, ac proinde an Apostolus, an Confessor appellari. Hæc Quæstio apud Lemouicas nata est inter seculares vt vocant, & Regulares. Iordanus de Loron Episcopus Lemouicensis vult inter Apostolos recenseri: Hugo Abbas S. Martialis contendit debere Apostolum vocari, & Hebionitas appellabat quicumque Episcopo suffragabantur: qui nempe Hebionitæ non alios quam 12. vocandos esse Apostolos contestabantur.

Ad dirimendam hanc litem Willielmus Dux Aquitanorum vir litteratus & li-

teratorum studiosus Synodum Pictaui congregauit: in qua quidem productus est liber à Rege Anglorum missus, continens Martialem in Anglia haberi Apostolum. Qua de re sic Odolricus Abbas S. Martialis in Concilio Lemouicensi *Illud quoque mihi commemorandum est, quod ante hos septem annos Rex Anglorum Duci Aquitania regalia munerans, simulque Codicem litteris aureis scriptum, in quo nomina Sanctorum distincta cum imaginibus continebantur: quod volumen iam in concilio Pictauiensi dum hac eadem de re Questio esset, illud Dux Guillelmus litteris edoctus in testimonium antiquitatis Pontificibus ostendit: erat enim ibi Martialis in aliorum Apostolorum Catalogo positus, qui pristinissimus princeps dicebat Archiepiscopo Burdegalsi & aliis qui ibidem aderant Episcopis, conuicere, inquit, possumus quàm egregie authoritatis sit B. Aquitanorum Patronus, de quo Gregorius in illa sui Laboris gente hanc legem tradidit obseruandam: nimirum imperitorum est dubitare de quo S. Papa Gregorius non dubitauit. Videtis ecce ô Episcopi in hoc Codice qui apud Anglos scriptus est, prætermisum esse Timotheum & Cleopham & Silam & alios, quorum nomina in Euangeliis & Actibus Apostolicis siue in Epistolis Pauli leguntur, quos Apostolos dicitis præter duodecim esse: non tamen prætermisum esse illum nostrum Patronum, qui primus Galliarum fuit Episcopus, cuius nomen in Euangelii s reticetur.*

Verum in illa synodo nihil certi definiti potuit. Itaque an. 1024. alia habita est Parisiis, vbi frequentior erat Doctorum numerus tam in humanis quàm in sacris litteris versatissimorum. Cui synodo interfuerunt Robertus Rex, Gauzlenus Archiepiscopus Bituricensis & multi Episcopi, Hugo S. Martialis, Odolricus eius successor & alii multi cum Magistris Parisiensibus. Ibi que Lemouicenses contenderunt Martialem vocandum esse Primum Confessorem non Apostolum, Parisienses vero etiam Apostoli nomine præter cæteros 12. posse appellari: & tandem pro Parisiensibus à Roberto conclusum est, & sententia synodi Romam ad Ioannem transmissa, vt eam ipse sua authoritate confirmaret. Huiusce quoque synodi Parisiensis meminit Odolricus in eodem Concilio Lemouicensi. Audiant me Pontifices & seniores, inquit, qui coram adstant, quod Martialis semper ab antiquitate in pluribus doctissimorum Patrum locis pronunciatum sit Apostolus, mihi necesse non est testificari, ne forte adulatorius iudicet testis pro eius Ecclesiæ regimine. Ad sunt ab externis locis, qui ex hoc verum dent coram vobis testimonium: non tamen est mihi tacendum, quod quando iam longo tēpore olim apud Monasterium S. Benedicti per plures annos Artibus imbuerer liberalibus, annosam Monasterij legem reperi Martiale in Litanis cum aliis pronunciarum Apostolis. Pater illius loci Abbo florentissimus, quem multi vestrum nouerunt, & omni Diuina & seculari authoritate totius Franciæ Magister famosissimus, & postmodum gladio persecutoris martyrio coronatus apud Vasconiam, quid de Martiale scripserit, quod de eo testimonium perhibuerit, huius vrbs Clero notum est. Exiit post eum ipsius Monasterij Pater tum grandæuitate, tum genere, cum eloquentia & disciplinis liberalibus clarus ac demum leuatus Bituricæ sedi Archiepiscopus Gauzlenus. Quod testimonium sancto Dei perhibuerit ille, multi ex nostris nouerunt. *Adhuc enim viuente Rege Roberto cum Antecessor meus Hugo in Palatio ei apud Parisios adfisteret: sum multitudne Nobilium & Doctorum Altercatio inter Francos & Lemouicenses de re huiusmodi coram Rege fieri capit, & ego ibi tunc præsens interfui. Dicebant isti, Lemouicenses, non rectè facitis, quod Martialem cum Apostolis pronunciat. Nos rectè agimus, quia eum inter Confessores recitamus. Vos vltimum Apostolorum dicitis: Nos Primum Confessorum in Litanis dicimus. Quorum litigium Archiepiscopus supradiatus Gauzlenus compescuit dicens. Ambæ huius rei partes nisi vniformes fuerint, altera pars altera parte iustior est, & necesse est vt semper iustior & rationabilior præualeat pars.*

Nam omnes qui Martialem inter Confessores pronunciant, non bene iustè, non iustè perspicaciter agere videntur: ille enim magis est sortis Apostolicæ vnus quàm sortis Confessorum. Idcirco non bene rectè agunt, qui nomen eius auferunt de eo in quo Deus eum posuit gradu & ponunt vbi Deus non posuit. Potius est de Agmine Apostolico quàm de Confessorum, qui post Martyres sunt serie. Vtique si Regis qui adest nomen non inter Regum, sed Comitum subiectorum vocabula diceret quis, aut rusticus diceretur, aut maleuolus Regis contemptor:

„ & si simplicitate rusticâ id fieret, nihil moueretur Rex animo, sed rusticitati faci-
 „ le ignosceret. Si vero non simpliciter, sed contéptiuè diceretur, non dubium quin
 „ Regis animus ad iracundiam pro contemptu suo accenderetur. Quodsi in tali
 „ intentione contemptor persisteret, sententiam contra se pro maleuolo contem-
 „ ptu sentiret. Nec tantum Rex quantum subditi Comites eius & Principes &
 „ amici in contemptorem irati fierent. Reuera scit omnis hæc Regio, quod ille
 „ Prædicator Aquitaniz de Gradu non Confessorum qui post Martyres sunt, sed
 „ Apostolorum qui ante Martyres sunt, existit. Ego autem si nomen eius de Apo-
 „ stolico ordine auferrem, timerem vt Apostoli Petri & aliorum indignationem
 „ hac in re incurrerem, qui olim in mundo & nunc in Cælo Collegam & sode-
 „ lem suum Martialem præclarum consocia per sedilia Apostolica habent. Et si
 „ nomen eius permutarem in eum Catalogum, quo Sanctum Benedictum & Hila-
 „ rium & Martinum pronuncio, metuerem, quid ni? iram S. Benedicti & Hilarij
 „ & Martini & aliorum incurrere, qui cum in cælo gaudent ordine Apostolico ra-
 „ diare. Illic nulla inuidia, nullum litigium inter Sanctos esse potest: quia re-
 „ gnat in omnibus Charitas, & quod singuli per se non habent, per Charitatem
 „ in omnibus habent, vbi est Deus omnia in omnibus. Nimirum si alij Apo-
 „ stoli sunt exceptis 12. sicut & absque dubio sunt, ille vtique Apostolus est
 „ qui omne donum gratiarum à Domino cum aliis 12. accepit Apostolis. Certè
 „ Martialis non est nunc nec erit alius, quam olim quis fuit. Et qui fuit ipse est nunc
 „ & ipse semper erit. Amicus Dei fuit amicus Dei erat. Apostolatam habet: nam
 „ signaculum Apostolatam eius Gallia est. Apostoli honorem in cælo in æternum
 „ habebit. Apostolus officio fuit, Apostolus est renumeratione, Apostolus erit in
 „ æternum gloria & honore. Est carnaliter de genere Abraham. Est à Petro bapti-
 „ zatus Christo iubente. Est eidem Petro Regni Clauiculario, & Protomartyri Ste-
 „ phano consanguinitate carnis iunctus. Est à Domino missus. Est per insufflatio-
 „ nem Domini Spiritu Sancto consecratus & potestate ligandi & soluendi subli-
 „ marus est à Domino in die Ascensionis suæ, benedictione Episcopali sanctifi-
 „ catus est in Sion: in die Pentecostes Spiritu S. repletus omnium Gentium loque-
 „ las nouit, Gentibus istis occiduis testimonium Dei viui attulit primus. Ideo-
 „ que ipsum Crucifixum & resurrectionem in resuscitandis extinctis semper te-
 „ stem barbaris proferebat dicens. In nomine Domini quem Iudæi crucifixerunt
 „ & tertia die resurrexit à mortuis, resurgite qui mortui iacetis. Ipsam testifica-
 „ tionem Dei eius nomen resonare videtur. Martialis quippe interpretatur Græ-
 „ co nomine *testimonium* siue *testis vite*, vel sicut alij volunt *immortalis*: quia Dis-
 „ cipulum virtute resurrectione de morte post sex dies Petri baccario tactum re-
 „ surgere fecit, siue *virtus immortalitatis*, hoc est prædicator vel testis illius, qui
 „ Rex seculorum immortalis solus habet immortalitatem. ideoque testificator re-
 „ surrectionis Christi extitit inuincibilis. Planè si Apostolus nullus est exceptis
 „ 12. sicut Hebioniz hæretici prædicant & nefas est cogitare, ipsi enim nullum
 „ Apostolum recipiunt præter duodecim & Paulum repudiant, quia non est de
 „ duodecim, sicut Beda in Commento super Marcum dicit; Ergo Paulus &
 „ Barnabas non sunt Apostoli; quod putare dementia est. Nos FRANCI morem
 „ quem Patres nostri, qui primi Monasterium S. Benedicti suo Magisterio in-
 „ normarunt, plena nobis ratione subnixum tradiderunt, de hac re ratum con-
 „ seruamus. Quisquis nos in hac re imitari voluerit, ratam veritatis lineam tene-
 „ bit. Quo Perorato Archiepiscopus tacuit, & Rex cum omni dignitate Cleri-
 „ corum & Principum, qui sibi adhibebant, dicta Archiepiscopi collaudauit.

Eiusdem synodi meminit Ademarum Chabanensem Monachum in Catalogo
 seu Commemoratione Abbatum Lemouicensium Basilicæ S. Martialis aposto-
 li: subque Hugone Abbate decimo tertio habitam esse his verbis commemorat.
 13. Abbas Hugo præfuit annis sex. *Hic in Francia collationem fecit cum Rege Ro-
 berto & Archiepiscopo Bituricensi Gauzleno & cum multis Episcopis & SAPIENTI-
 BVS VIRIS FRANCIE de Apostolatu S. Martialis; cur alij in Apostolorum, alij in Con-
 fessorum numero eum tenere videbantur. Qui in numero Confessorum eum tenebant,
 ideo hoc agebant, quia non putabant aliquos esse Apostolos præter duodecim. Alij verò
 hoc agebant, quia nomen eius in 4. Euangelistis non reperiabant. Qui verò saniori
 consilio intellecta sapiebant, affirmabant eum esse Apostolum vnum præcipuum post. 12.*

quia cum 12. conuersatus est, & eandem gratiam Apostolatus, quam & ille à Domino accipere meruit. In quo Concilio ab omnibus definitum est non eum numerari nisi in catalogo Apostolorum, sicut Ioannes Euangelista, qui in pace migravit, debere. Nam plurima testimonia reperta sunt antiquitus eum in Litaniis & in aliis scriptis Apostolorum fateri per Galliam & Britanniam, Italiam & Hispaniam, & illos esse Hebionitas hereticos qui non credunt præter 12. Apostolos. Nam gesta eius Canonica semper ab Ecclesijs recepta satis declarant privilegium Apostolatus eius; & quia sine dubitatione vnusest de 72. Apostolis, quos Dominus misit velut Agnos inter lupos: quos 72. non solum Græci, verum etiam Lucas Euangelista & Paulus Apostolus in Ep. ad Corinthios 1. vocat Apostolos. Nam & apud Græcos sapientiores Martialis Apostolus notissimus est. Hic (Hugo Abbas) à Francia rediens mox sicut veritatem comperit in Concilio, Martialem scripsit in Litaniis inter Apostolos, non conficiens disputationi propria, sed antiquis testimoniis; & exinde ex toto non ex parte Martialis acclamatus est Apostolus ab omnibus Catholicis & confusi sunt Hebionite. Huius sexto anno obiit Rogerius frater Adalberti Decani, vir clarissimus & meus Magister & Patruus 6. Kal. Maij. Post eum 32. die mortuus est idem Abbas Hugo 6. Kal. Iunij; quorum animas commendo tibi Domine Iesu.

Ex his intelligitur 1. quanti momenti esse putauerit Hugo habere suæ sententiæ suffragantes Magistros Parisienses & Robertum Regem, ipsummet litteratum; vt statim reuersus in patriam absque vltiori deliberatione Martialem inter Apostolos consecrasset. 2. Errare eos qui putant hanc synodum Parisiensem habitam fuisse an. 1028. Nam ex Historicorum fide certum est Hugonem huic synodo interfuisse, at ex istdem certum est ipsum obiisse an. 1025. 6. Kal. Iunij. 3. Errat quoque Ioannes Cordesius scribens à Rege Roberto, Guillelmo Aquitano & Episcopis scriptam Epistolam Benedicto Papæ VII. qui anno 1024. obiit. Nam constat Ioannem XX. successisse Benedicto an. 1020. aut 1023. & sedem vsque ad an. 1031. tenuisse.

Reuersus ergo Lemouicum Hugo in Litaniis primus omnium inter Apostolos Martialem scribit. Iordanus Lemouicensis Episcopus eum increpat & nouitatis arguit. Vultque seruari morem antiquum, iuxta quem Confessoribus non Apostolis annumerabatur. Et ne ciuitas turbaretur, scribit ad Ioannem Pontificem in eam rem aiens contra id quod supra ab Odolrico & Ademaro relatum est, Robertum Regem & omnes Archiepiscopos & Episcopos improbare, quod Martialis loco in Litaniis consueto seruari, moueatur. Videturque illa Epistola nomine Regis, Guillelmi Ducis Aquitanix & Episcoporum scripta: de qua hæc Cordesius ex scribit.

Sanctus Aurelianus successor, Ebulus, Atticus, Ermogenianus, alijque eius successores vsque ad 36. Ego vero septimus, qui vocor Iordanus omnium infimus. Hi omnes pro sanctissimo Confessore eum habuerunt: similiter omnes Abbates in eius Monasterio habitantes vsque in hodiernam diem. Iste Abbas qui nunc est, nouitate deceptus, superbia elatus, venit ad me qui sum vilior meis Antecessoribus, deprecans vt in Concilio meo & in synodo sanctissimum Confessorem in numero ponerem Apostolorum, quod facere nolui. Ille persecrans diētis fidem quam habuit, cum duodecim Monachis illius Monasterij mihi promisit, vt cum autoritate in omni Concilio me defenderet. Hoc facere non potuit in Concilio Guillelmi Ducis Aquitanorum audiente Archiepiscopo Bituricensi, Isamberto Pictauiensi cæterisque cum Suffraganeis. Omnes Episcopi Francorum, Aruernorum, Vasconum, Aquitanorum cum quibus ego fui locutus comprobant & affirmant sanctissimum Confessorem Martialem non debere tolli de illo loco, vbi SS. Patres nostri antecessores eum posuerunt, & non esse Apostolatum nisi autoritate comprobatum. Tibi verò Ego Iordanus has litteras mitto de parte istorum prædictorum, Regis scilicet Roberti, Guillelmi Ducis Aquitanorum, Archiepiscoporum omnium, videlicet Catholicorum qui mihi contradicunt, ne sanctum Martialem in numero ponam Apostolorum. Tu autem si ausus es hoc facere, quod non fecerunt sancti tui Antecessores, Gregorius, Clemens, Bonifacius, multi que alij vt ponerent Confessores inter Apostolos, si peccatum est, tuum sit. Ego vero liber à culpa, neque iniquitas, neque peccatum meum. Voluntatem omnium

„ Aquitanorum tibi monstrabo, quia ille Abbas Seductor nulla alia causa hoc fecit, nisi quia vult destruere sedem primi Martyris & Apostolatam S. Petri annihilare.

Vtri iam parti credendum est? Odolricus Monachus Synodos Pictaviensem & Parisiensem Martialis Apostolatam comprobasse scribit. Iordanus Episcopus contrarium Ioanni Papae significat. Ex postrema quidem verba eius Epistolae indicant Ioannem Monachorum sententiae subscripsisse: qua de read an. 1031. amplius diceretur.

Eodem anno Hugo Roberti filius, qui ad an. 1016. ut dictum est, in Regem fuerat consecratus, acerba & nimis immatura morte praeventur vix 18. annos natus, magnae spei adolescens & quem propter eximias quae in eo elucebant virtutes, Itali in Regem solemnem Legationem deposcerant, quique ut Titus olim Amor Romanorum dictus est, ita iste Francorum Amor appellabatur, iamque ut auus Hugonis Magni nomen obtinuerat. Musae illius temporis lessum cecinerunt, eiusque obitum late deplorandum flebili carmine prosecuta sunt. Egregias eius dotes, comitatem, affabilitatem liberalitatem & caeteras quibus omnium in se amorem conuerterat, describit Glaber Rodolphus l. 3. c. 9. *Quam humilis, quam dulcis eloquio! Patri ac matri seruis obedientior, Pauperum largus dator, Monachorum & Clericorum consolator, nec non apud Patrem cunctorum rogantum fidelissimus interuentor, quam affluenter in cunctis optimis melior, quis valet exequi Relator! Huiusmodi enim fama ubique Prouinciarum percitus peroptatur a multis, praecipue ab Italicis, ut sibi imperaret, in Imperium sublimari. Nam & ex cognomento Proauus Magnus Hugo dicebatur a cunctis. Dum igitur incomparabili mentis simul ac corporis decore floreret, exigentibus Maiorum flagitiis, repente illum mors inuida mundo subripuit. Sed quale iustitium contigit vniuersis, nullo sermone valet exprimi. Idem de eiusdem funere hos versus edidit.*

*Plasmator parce matris Mundialibus:
Succurre fetus intimis doloribus
Pascat mærentes singultuum gemitus,
Humanum decus dum rapit interitus.
Annis florebat mundo iuuenilibus
Bis denis minus excreuerat duobus
Regnorum lumen Hugo Regum Maximus,
Quem nox funesta inuidit hominibus.
Non alter nostro talis emicat suo,
Regnis spectatus, adscitus Imperio.
Bellorum tanto decoretur triumpho,
Vigore pari valeat corporeo,
Quo gens Francorum vigeat letabunda,
Fideique pace tota simul Gallia.
Omnis quem prona poscebat Italia,
Caesar ut iura promeret Regalia.
Sed te non nostra Iuuenum pulcherrime,
Heu! proh dolor! tempora meruerunt;
Quibus inundant malorum miseria,
Vires bonorum corrumpunt assidue.
Tu dolor Matris, Calamitasque Patris,
Crudele nimis monumentum Germanis
Mærorum communis cunctis in Palatijs,
Iustitiumque populorum ultimis!
Leone presso virgo solem ceperat,
Tua cum dirus membra pallor occupat.
Denis diebus forte fit lux septima.
Te Patri fama perdidisse nunciat.
Iam seculorum terne Rector optime
Gentem Francorum, qui regat tutissimè
Hostemque seuum valeat repellere,
Factum quietis illi da perpetua.*

Sepulcrus est Compendij in æde S. Cornelij Martyris, in qua coronam Regiam ante sumpserat. Eius Epitaphium composuit M. Girardus Aurelianensis inter Poëtas istius temporis insignis habitus, Rhetor non contemnendus, Ioannis Sophistæ Magister suo tempore Nominalium Principis, isque Aureliæ & Parisiis excelluit.

*Sublatum iuuenem vidue tibi Francia luge
Qua caput extuleras, damnatui lugeas.
Exne quidquid habes, festina scindere vestes,
Dilacerans crines da capiti cineres.
Indomitos dociles qui redderet arduus hostes,
Hugo decus Patrium, flos cecidit Iuuenum.
Indolis extreme miro dilectus amore,
Nunc etiam luctus & dolor immodicus.
Celtiberi lachrymant. Te Regem Roma petebat,
O miserande puer, sed tumulatus hic es.
Aspectu pulcher, victis pius, hostibus acer,
Si fore vit posses, te Balylon tremere.
Parthus & in pharetra propter te conderet arma,
Apparenisque minor cederet orbis honor.
Pax igitur tibi sit, que claudi limite nescit.
Lector ad hoc pronus quod repetat, petimus.*

Eodem anno Henricus Imperator fato fungitur, eique succedit Cono seu Conradus.

Anno 1025. obit Ingo S. Germani - Pratensis Abbas, Roberti Regis in scholis 1025.
condiscipulus: eoque mortuo Guillelmus S. Benigni Diuionensis Abbas à Rege
aduocatur ad regendam reformandamque S. Germani Abbatiam. Is erat pa-
triatas, origine Sueuus, in Monasterio Luciaco educatus, Grandiuiscu-
lus vero factus ad Vercellenses & Ticinenses Scholas missus. Vnde literis plenè
instructus rediit. De eo supra pluribus egimus. Hic Roberti & Constantiæ in-
consolabilem de morte filij Hugonis mœrorem & tristitiam (Christianâ libertate
loquendi mitigauit: cum enim illi se infelicissimos propter ea prædicarent, contra
ille felices reputabat, quod talem genuissent, qui omnium oculos & amorem in
se iam conuertisset.

*Non audistis, inquit, Sacer Canon quomodo refert vix tres de triginta Regibus bonos
extitisse? idcirco cessate que solent hunc iuuenem flere mortuum: sed potius congratulamini
ei sicuti requiei datum & à malis liberatum. His dictis ita consolans illos placabiles fe-
cit, ut viderentur habere quod plangerent & Deum dicerent visitasse illos per sanctum
virum. Hæc ex vita Guillelmi per Rodolphum Cluniacensem composita.*

Amisso autem Hugone filio Parentum affectus de successore designando varius
fuit, variaque Regis & Reginæ studia. Rex enim Henricum è supersticibus natu
maiorum de consilio Fulberti Carnotensis, quem sæpe in agendis rebus consu-
lebat, vt pote quem in omnibus sibi Regnoque fidelem expertus fuerat, succes-
sorem designabat: Regina Roberto minori nomen moreque Patris referenti fa-
uebat: & quia illa Aquitanici spiritus Imperiosa valde mulier erat, resque pluri-
mas Regni conuente & ferente marito ad nutum administrabat, magnam Pro-
cerum partem, imo & Episcopos fere omnes ad sua studia adduxerat: quamobrem
Fulberto qui Regis animum in contrariis affectibus retinebat, infensissimam se
præstitit, sæpiusque minata est vlturam se iniuriam, quam sibi putabat ab eo in-
ferri. Qua dere eum adinonuit H. ex amicis vnus, eique indicauit, quid à Be-
rardo Sueuionensi Episcopo audiisset. Cuius Epistola legitur inter Fulbertinas
ordine 106.

Dilectissimo Domino suo Fulberto Episcopo H. eius fidelis iuxta Domini “
præceptum serpentinam prudentiam columbina simplicitate præditam. Quod “
ruo, Beatissime Pater, aliorumque multorum relatu perceperam, id ipsum nu- “
per domno Berardo Sueuionensi Episcopo referente cognoui: scilicet incurrisse “
te grauissimum Reginæ odium, fauentem potius marito suo de constituendo “
Rege maiore filio, quem dicunt Simulatorem esse, segnem, mollem, in negli- “
gendo iure patriaturum, fratri suo iuniori attribuentis his contraria. Te quo- “

" que plurimi Cœpiscoporum mordent clanculum , vel ab eis ac cæteris quasi
 " quintum malleum à 4. Pythagoricis hac pro causa dissonantem. Vnde quantum
 " ex verbis supradicti Præfulis adueri sententiam Cœpiscoporum tuorum Franci-
 " genarum super hoc agendum negotium intimare tibi non me piguit, vt si forte
 " sanior est, ei ne refrageris & à periculo tibi caueas. Est autem hæc eorum ad com-
 " ponendam vtrunque litem Sententia, Patre viuente nullum Regem sibi creari.
 " Quod si acrius institerint in vita Patris hoc fieri , quem meliorem senserit , ad
 " Regem debere sublimari. Videas Pater prudentissime ne sis plus æquo iustus
 " nec à sanctis Consacerdotibus tuis perperam dissideas.

*In sani nomen sanus feret , æquus iniqui,
 Vltra quàm satis est virtutem si petat ipsam.
 Inuidiam nimio cultu vitare memento.*

Quæ si non lædit , tamen hanc sufferre molestum est.

Verum vicit tandem affectus Patris & ratio Regni, quippe præterito aut expul-
 so Maiore Henrico periculum erat, ne graue sequeretur dissidium , sceptrum-
 que Francicum in alienam manum , aut in Caroli Lotharingi stirpem quæ illud
 amiserat, relapsurum esset. Vinctus igitur est Remis Henricus in Regem ab Ebu-
 lo seu Ebulone Archiepiscopo an. 1026. Cui inaugurationi cum non potuisset in-
 teresse Fulbertus ob infirmam valetudinem, se per litteras excusauit, eaque de
 read G. Episcopum scripsit. His verbis. *Ad benedictionem Henrici Regis proliis voto
 quidem rapior, sed aduersa me corporis validudo retardat. Tentarem tamen viciniquæ mo-
 deratis equitationibus eo peruenire, si non abstereretur sanctia Matris eius , cui satis credi-
 tur, cum multa promittit, fidem facientibus multis & memorabilibus factis eius. Quæ
 difficultate prohibitus rogo vestram Charitatem dilectissime, vt vice mea suadeatis Domino
 Archiepiscopo Remensi cæterisque Primoribus, ne qua occasione differant benedictionem
 iuuenis supradicti, spero enim illum Deo & bonis omnibus placiturum.*

Hanc Regis Henrici inaugurationem Chronicon breue San-Dionysianum
 refert ad an. 1028. factam à Guidone Archiepiscopo Remensi. Sed in hac re du-
 plex error manifestus est; nam ex Epistola supra allata Fulberti constat diem fuisse
 dictum eiusmodi inaugurationi ab Ebulone seu Ebalo celebrandæ: obiit
 autem Fulbertus an. 1027, vt infra dicemus. Deinde Guido Castilionæus succes-
 sit tantum an. 1034. in sede Remensi teste Alberico: quo tempore Robertus Rex
 iamdiu obierat

Eodem anno obiit Richardus II. Dux Normanorum , succedit Richardus III.
 quo intra annum mortuo , Robertus Frater substituitur qui statim suspectum ha-
 bens Robertum Archipræsulem Rothomagensem, eum intra Ebroicensem urbem
 obsedit: vnde ille pacta concordia egressus in Franciam ad Robertum Regem se
 contulit, Normaniamque anathemate percussit: at Robertus Dux agnoscens se
 inconsulto egisse, quod egerat, eum reuocauit in sedem, eiusque deinceps consiliis
 summo suo bono vsus est. Extrat Fulberti ad hunc Præsulem Ep. qua ei compa-
 titur in aduersis. *Compatior tibi sancte Pater inquit, super aduersis quæ indignè passus
 es præsertim ab eo qui & se & sua tua fidelitati debuerat: super illo quoque debeo vehe-
 menter fratre & Cœpiscopo nostro dum staret, in tanta nunc flagitiorum atque facinorum
 precipitia lapsus. Habes ex Dei gratia Charitatem, quæ ipsum errantem reuocet, fratrum
 Canonica districtiōnis quo detrectantem coercet, virgam qua ferias, his vttere compe-
 tenter.*

1027. Ad an 1027. Chronologistes S. Petri Viui Senonensis scribit obiisse Fulbertum
 Carnotensem Episcopum virum sapientissimum & bonæ vitæ. Alij anno tan-
 tum 1028. 10. April. Imo nonnulli vitam eius extendunt ad annum vsque 1029.
 Chronicon Andegauense sic habet. *Anno 1028. Dominus Fulbertus Episcopus Carno-
 tensis Ecclesie mirabilis modernorum temporum doctor obiit in Domino 4. id. April.* Post
 cuius mortem graue fuit schisma in Ecclesia Carnotensi. Nam Canonici vnum
 è suis nempe A. Decanum substituerunt. Rex vero Robertus Theodericum Ca-
 picerium Ecclesie inaugurari curauit per Leothericum Senonensem Archie-
 piscopum. Obiciebant autem Canonici Theoderico inter cætera, quod illitera-
 tus esset: & in eam rem scripserunt ad Episcopos, quorum suffragiis eligendus &
 consecrandus dicebatur, vt habetur inter litteras Fulbertinas.

Sanctis præfulibus G. Beluacensi, O. Aurelianensi, A. Turonensi, Clerici S. Mariæ Carnotensis famuli eorum & fratres in Domino salutem. Conquerimur apud vos, Patres, de Archiepiscopo nostro & Rege qui nobis inuitis Episcopum donare volunt quendam idiotam, ut scitis & eiusmodi officio indignum. Precantes auxilium vestrum, ut vigileis sicut boni Ecclesiæ pastores ad portas eius, ne introeat in eam ille talis, qui non quæsiuerit intrare per ostium, sed aliunde ascendere sicut fur & latro. *Vobis tribus portas custodientibus sciatis pro certo quartum custodem addi Odonem Carnotensem & nunquam recepturum illum in ciuitatem suam, nisi prius vestro iudicio examinatum utrum recipi debeat an non. Vigilate ergo attentius & diligenter inquirete causam cum vestris sapientibus Clericis & nobis famulis vestris si dignemini vel propter Regis reuerentiam hoc agere pigritemini, quasi hoc pertineat ad fidelitatem eius. Vere etenim etsi fideiores eritis, si que sunt corrigenda in Regno eius, correxeritis, & animum eius ad eandem correctionem compuleritis. Volumus autem scire vos A. Decanum quem el egeramus, factum esse Monachum: nihilominus tamen nos eum optare nobis fieri Episcopum, cum reprobatus fuerit ille Lupus, quem probare potestis indignum. Quod vos inuicem cautè & diligenter & secretè deliberare petimus, utrum fieri possit an non & nobis seruis vestris & fratribus deliberationis vestræ finem innotescere siue litteris, siue legato fideli. Hæc autem nostra verba videte interim ne publicentur. Valet.*

Similiter ad Odilonem Abbatem Cluniacensem in eandem rem scribunt quem intellexerant rogatum à Rege, ut cum Odone Carnotensium Comite ageret de recipiendo humanissimè Theodorico. *Obsecramus vos in nomine S. Trinitatis, ne faueatis contra ipsos & fas partibus Theodorici simulati Episcopi, neque suadeatis Odoni Comiti facere cum eo concordiam contra sanctorum Cononum auctoritatem. Clarißimum speculum posuit vos Deus in mundo, videte ne qualibet nigredine obscuremini, qua obfuscantur alij; sed semper vero lumine resplendeatis, quo alij possint illustrari.*

Ad Leothericum vero Archipræfulem Senonensem durioribus verbis vtuntur, quoniam contra sacrorum Canonum auctoritatem intrusioni eiusmodi connuere videbatur. *Multum miramur, venerande Pater, quod bonis iniitiis tam malos exitus habuisti: videlicet quod nobis pastore carentibus in altero substituendo primum bene fauisti & postremo sententiam tuam deprauasti, alium quàm nos elegeramus, ordinando.*

Ne autem dicas ignorasse te electionem nostram, mandauimus tibi per Diaconos nostros Odelerium & Fromundum elegisse nos A. Decanum cum litteris nostris id ipsum continentibus, qui talis nobis videbatur, qualem Episcopum ordinari debere dicit Concilium Carthaginense V. Quod si post hæc alium tibi obtulerunt vel Rex vel aliquis ex nostris minus sapientibus, oportuisset te causam diligenter attendere, & inter nos ipsos diiudicare quorum sanior haberetur electio, sicut in Decretis Leonis Papæ significari optimè nosti his verbis. Ille omnibus præponetur, quem Cleri plebisque consensus concorditer postularint: ita ut si in aliam forte personam partium se vota diuiserint, Metropolitanis iudicio is saltem alteri præponatur qui maioribus & studiis iuuatur & meritis. Volumus autem scire te, quod electionem nostram mandauimus Domno Regi per suos Monachos Hernaldum Priorem & Restaldum Præpositum S. Dionysij. **Quibus etiam obiciuntur nobis de Theodorico ordinando Regiam voluntatem,** iniunximus ut dicerent Regi, ne id temere fieri iuberet. Vocaret autem nos antea si sibi placeret ad curiam suam vel suæ voluntati consensuros, vel cur dissentiremus, ostensuros. His vero dictis nostris ipse Domnus Rex contemptis qualem sibi libuit personam absque nostra petitione ordinari violentus accelerauit, immemor fortasse illius dicti Constantini Christianissimi Imperatoris de violentia Principum contra se & contra alios principes ita se habentis. *Quæcumque inquit contra leges fuerint à principibus obtenta, non valeant. Sed ut præfens de ipso taceamus, quis sanè viderit utrum omnia rectè agat, nec post factum poeniteat. Ad te Pater querimoniam nostram flectimus articulum, Ecclesiæ nostræ curam neglexisse, imo auctoritati suæ derogare vehementer dolemus posthabito supra dicto Leonis Papæ decreto. Quod si obseruasses, rationabiliter utique egisses, & bene nobis ut filiis Pater consuluisset. At ipso violato quam multa alia sancto-*

rum Patrum violaueris tute considera. Nos tamen pauca tibi de multis scribimus. Legitur in Decretis Cœlestini Papæ. *Nullus inuitis desur Episcopus, Cleri, plebis & Ordinis consensus & desiderium requiratur, Et post pauca. Sit facultas Clericis resistendi, si se viderint pregrauari, & quos sibi ingeri ex transuerso nouerint, non timeant refutare: quod si non debitum primum est, vel liberum de eo, qui eos rectorus est, debent habere iudicium. Item ex Concilio Carthag. 3. Et illud est statuendum, ut quando ad eligendum Episcopum conuenerimus, si qua contradictio fuerit oborta, quia talia facta sunt apud Nos, non presumant ad purgandum eum qui ordinandus est, sed postulentur ad numerum supradictorum duo vel tres, & in eadem plebe, qui ordinandus est, discutiantur primo persona contradicentium. Postremo illa etiam que obiciuntur, pertractentur, & cum purgatus fuerit, sub conspectu publico ita demum ordinetur.* Ecce quomodo Patrum sententiæ violentur. Nobis enim inuitis obtrudere vultis Episcopum, nec conceditur liberum de eo nobis, qui nos rectorus sit, habere iudicium, & cum huic qui ordinandus erat, contradiceretur, minime purgata sunt quæ obiciebantur, nec personæ vel rationes contradicentium discussæ. Quæ cum ita sint, cum legem Canonicam in hoc negotio multis modis soluere, monemus te non increpando, neque diiudicando, sed affectu filiorum obsecrando, ipsi legi quam offenderis reconciliatum iri pœnitendo aut culpam confitendo. Nec pudeat te dicere necessariis suis secretò Dominum timentibus & in lege ipsius bene eruditus iam tandem te animaduertente quæ sunt contra statuta Canonum, non debere stare, sed & facientes pœnitere oportere. Quod si forte Rex autoritate tua deinceps corroborari voluerit, quod sine solutione Canonum stare non possit, videris Pater, nec adicias peccatum super peccatum, sed aut quantum poteris, id corroborare dissimula, aut manifestè faluâ legum autoritate id te exequi non valere proclama. Postremo suppliciter oramus hæc scripta nostra minimè publicari, quæ apud tui chari pectoris secretum promere audemus. Rescribe verò nobis si quid tibi videtur contra hæc rationabiliter opponendum. Augeat tibi Deus spiritum consilij & fortitudinis sapientiæ & intellectus.

Verum non obstante Canonicorum intercessione nihilominus iussu Regis consecratur Theodoricus eiusdem Ecclesiæ antea Capicerius, nominaturque in dedicatione S. Aniani Aurelianensis an. 1029. & ultra an. 1041. sedem tenuit laudabiliter, vt testatur eius Elogium in Aganonis libro. *Huius Ambrosiæ opes velut torrens affluens præclarum opus almæ Matris Domini complentes sacro dignum preconio efficiunt.*

Scribit autem Malmesburiensis l. 3. de Gestis Anglorum, Fulbertum morti proximum inter circumstantes forte conspicuum Berengarium, qua potuit voce iussisse expelli, sibi enim videri immanem Draconem qui multos pestifero anhelitu corrumperet. *Berengarius planè quamuis ipse sententiam correxerit, omnes quos ex totis terris deprauauerat, conuertere nequirit: adeo pessimum est exemplo vel verbo à bono infirmare, quia fortassis peccatum te grauabit alienum, cum delictum fuerit tuum. Quod Episcopum Carnotensem Fulbertum (quem Domini Mater olim a gutturo lacte mammillarum suarum visa fuit seruare) predixisse aiunt. Nam cum in extremis positum multi visitarent, & adium capacitas vix confluentibus sufficeret, ille inter oppositas cateruas oculo rimatus Berengarium, nisi quo valuit, expellendum censuit, protestatus immanem Draconem prope eum consistere, multosque ad eum sequendum blandiente manu & illice anhelitu corrumperere.*

1028. Anno 1028. vel vt alij scribunt, 1029. obit Gauzlenus Archiepiscopus Bituricensis idemque Abbas Floriacensis Abbonis quondam Discipulus & successor, Hugonis Capeti Nothus, seu vt tum dicebant, Manzer, atque idcirco toto quinquennio reclamante Clero à sede Bituricensi repulsus est, vt testatur Ademarum in Chronico sic scribens de eius promotione in Abbatem post mortem Abbonis. *Rex Robertus pro defuncto ordinavit Abbatem Gauzlinum, licet repugnarent Monachi nolentes sibi præesse filium Scorti. Erat enim ipse nobilissimi Francorum Principis filius Manser, à puero in monasterio S. Benedicti nutritus; quem etiam Rex supra scriptus Archiepiscopum Bituricensibus fecit postea defuncto Dacberto Archiepiscopo sed & ipsi quinquennio seditionem agentes noluerunt eum intra urbem recipere, clamantes una voce, Non decet dominari Ecclesiæ filium Scorti. Postmodum sequestro*

Odilone Abbate Regis voluntas preualuit & Dei nutu in sedem susceptus est.

Memorable verò est, quod cum eo forte propter eam rationem contem pro, cui Lemouicensis Ecclesia subiecta erat, Iordanus de Loron ab Archiepiscopo Bituricensi, Istone Xantonensi & aliis Episcopis consecratus fuisset Episcopus Lemouicensis, causam contemptus prætextens Simonie consuetudinem (iuxta quam Gauzlenus ab eo propter promotionem, pecuniam exigere dicebatur) postea ipsi & toti Ecclesie nudis pedibus & discalceatus satisfecerit: vt referunt Sammarthani in Gallia Christ. ex Codice M. S. de Gestis Pontificum, Authore Bernardo Guidonis episcopo Lodeuensi. *Postea vero satisfaciens nudis pedibus sedem Bituricensem adit cum 100. Clericis, omnibus Monachis discalceatis: cui Archiepiscopus cum Clero obuiam venit, & quos prius ligauerat, honorifice adducens absoluit.*

Ad annum 1028. aut 29. Ademarus Chabanensis S. Eparchij Engolismensis Monachus Chronicon suum perduxit: & ad an. 829. primarios enumerat Professores Academie Parisiensis qui ab anno circiter 800. vsque ad an. 906. floruerunt: sic enim habet. *Imperatori ipsi, Ludouico Pio, porrexit librum valde mirabilem de Theologia S. Crucis Rabanus Magnentius Monachus doctissimus, Magister Alcuini, Beda enim docuit Simplicium & Simplicius Rabanum, qui à transmarinis oris à Domino Imperatore Carolo susceptus est & Pontifex in Francia factus Alcinum docuit, & Alcuinus Smaragdum imbuit: Smaragdus autem docuit Theodulphum Aurelianensem: Theodulphus verò Eliam Scotigenam, Engolismensem Episcopum. Elias autem Hericum. Hericus Remigium & Vcbaldum Caluum Monachos heredes Philosophie reliquit.*

Errat Ademarus in ordine & serie Professorum; vt dictum est pag. 109. sed ex eius testimonio hoc saltem elicimus, constantem fuisse ipsius temporibus de Vniuersitatis Parisiensis institutione sententiam, eandemque quæ posterioribus seculis fuit, quæque ad nost a vsque tempora inualuit. Vnde porro Ademarum id didicit, nisi ab iis qui Remigium & Vcbaldum in scholis docentes audire potuerant, & forsàn audiuerant?

Eodem anno 1029. obit Burchardus de Burgundia Archiepiscopus Lugdunensis: post cuius obitum acriter certatum est de successore inter multos, donec à Clero omnibus votis expetitus Odilo Cluniacensis *vir dicendi reuerentiã venerabilis*, vt legitur in M. S. Translationis Reliquiarum S. Eusticij primi Abbatij Micianensis Monasterij, & à Ioanne Papa postulatus: sed ille Archiepiscopatum renuit: qua de re sic scribit Glaber Rodulfus lib. 5. c. 4. *Fuit dissensio maximè post mortem Burchardi Archiepresulis Lugdunensis de Presulatu ipsius sedis, quem plures non iniustis appetebant meritis sed instinctu superba elationis. . . . Que omnia dum perlata fuissent Romano Pontifici, suggestum est ei à viris fidelibus, vt sua auctoritate Patrem Odilonem Cluniacensis Monasterij Abbatem ibidem eligeret consecrari Pontificem. Sic enim totius Cleri ac plebis optans acclamabat deuotio. Qui protinus mittens eidem Patri pallium simul & anulum, imperauit eundem predictæ Ciuitati fore Archiepiscopum. Sed vir religiosus sue humilitatis attendens propositum omnimodis renuit fieri, pallium & anulum suscipiens, illi qui Deo dignus existeret, reseruauit futuro Pontifici eiusdem sedis. Molestè tulit hanc repulsam Pontifex, hancque ad eum Bullam edidit, quam D. Lucas Dacherius 2. tomo sui spicilegij inseruit.*

Ioannes Ep. seruus seruorum Dei Odiloni Abbati salutem charissimam cum benedictione Apostolica. Docente Beatissimo Gregorio multa videntur bona & non sunt, Verumtamen cum dicatur, si rogas, audies quia omnia tua quæ videbantur bona, bona non esse sentimus. Quid enim in Monacho obedientia sanctius? quid in Christiano acceptabilius? nonne melior est obedientia facticio secundum Propheticum Iudicium? & voce Dominica dicitur, OBE- DIENTIAM VOLO ET NON SACRIFICIUM. Quantum verò B. Benedictus eam suis præconijs extollat, non est dignum hic inferere, cum te non lateat. Percepimus igitur iniuriam S. Lugdunensis Ecclesie petentis te in coniugium, quia compete- bat; cui etiam saluam in facie iecisti. Obmittimus iniuriam sanctæ plebis, cui regimen parcendo soli vitæ tuæ refugisti & refugis. Tacemus quod auctoritatem tantorum Præfulum monentium & rogantium ad Episcopalem di-

„gnitatem accedere posthabuisti: quod S. Romanæ Ecclesiæ & nobis inobedien-
 „tem te reddidisti, & inultum relinquere nec debemus nec possumus. Nisi forte
 „obedientia diluat, quod inobedientia maculauit, satisfactione purgetur quod
 „transgressione inquinatum est. Idem nisi expetitur regimen iam dictæ Ecclesiæ,
 „quod inobediendo hætenus vsque spreuisti, obedienter susceperis, quid ama-
 „ritudinis vel seueritatis erga meritos sciat Rom. Ecclesia iniicere, senties. Nam
 „hoc sacrum regimen sicut à nullo est temere vsurpandum, ita petente Ecce-
 „sia à nullo tuo simili est vitandum. Quoniam tantorum perditionis reus eris,
 „quantorum saluti exemplo & doctrina prodesse potuisses. Nota loquimur &
 „quæ te scire pleniter confidimus. Ideoque taceat iam Cartha & lingua loqua-
 „tur verum Episcopi Gaudfridi, cui luce clarius voluntatem meam rescrandam
 „tam tibi quàm confratribus tuis & omni Ecclesiæ commisimus. Vale.

1030. Verum inter moras obit Ioannes Papa, cuique succedit Benedictus VIII. seu IX. an. 1030. quo sedente, cum Odilo nullatenus adduci potuisset ad honorem illum assumendum, Odolricus Archidiaconus Lingonensis, ætate prouectus, litteris apprime etuditus, quem & sapientiæ vbertas & senectutis commendabat dignitas, vt habetur in Chronico Benigniano, tunc in Palatio regali degens suadente Halinardo Abbate S. Benigni Diuionensis, substituitur post quinque circiter annorum vacationem. Eodem Pontifice sedente cœpit initium Ordo Monachorum Vallis-umbrosæ per Ioannem Gualbertum. Causa fuit soluta nimis Monachorum Disciplina, cum quibus Gualberto viuendum erat, teste Sigonio.

Eodem anno 8. Kal. Aug. communi fato functus est Franco Episcopus Parisiensis: Eique successit Humbertus vel Imbertus de Vergiaco alias Enzelinus dictus, Valonis Domini de Vergeio & Iudithæ de Fonuens filius. Primùm Canonicus, deinde Archidiaconus Ecclesiæ Lingonensis, à Roberto Rege ob eximias animi dotes Episcopatu Parisiensi donatus.

Mors Roberti Regis

Eodem anno die Martis 13. Kal. Aug. obiit Meliduni optimus Princeps Robertus Francorum Rex: cuiusque corpus Parisios delatum, & inde ad ædem Sandionysianam, vbi iuxta patrem ad altare S. Trinitatis tumulatum est, deducente inter alios innumerabili Scholarium multitudine, vt infra dicemus. Scribunt quidem aliqui obiisse tantum an. 1032. sed malè: nam an. 1031. cum habitum est Concilium Lemouicense, iam obierat. Et Humbertus vel Imbertus de Vergiaco Episcopus Parisiensis in Instrumento publico confecto Augustoduni an. 1032. ait *Regnante Henrico Francorum Rege anno 2. actum id esse. Dicit non potest, quanto cum splendore sub hoc Principe litteræ passim in Gallia floruerint, quarum amatores & professores suo ipse inuitabat exemplo: qui si quid à Reip. regimine supererat temporis, id studiis impendebat; & plus etiam quàm aulici & Politici voluissent. Et quemadmodum ipse in iis singulari cura patris Hugonis institutus fuerat, ita & ipse filios Hugonem, Henricum, Robertum & Odonem institui voluit Parisiis in Scholis Claustralibus, vt infra de Henrico confirmabimus. Denique, vt ait Ademarus in Chronico, vir fuit claræ honestatis, magnæ pietatis, Ornamentum Clericorum, Nutritor Monachorum, Pater pauperum, assiduus verbi Dei cultor, in humilitate similis David Regi, Rex non tantum populorum, sed etiam morum suorum. Eo regnante resurrexit Vniuersitas Parisiensis, adeout nonnulli Historici eum vocent alterum Carolum Magnum, alterumque ipsius parentem. Cuius nobile studium æmulatus est eodem fere tẽpore Willielmus Aquitanorum Dux, omnium quoque litteratorum Mæccenas: de quo hæc habet idem Ademarus. *Fuit Dux iste à pueritia doctus litteris & satis notitiam scripturarum habuit. Librorum copiam in Palatio suo seruauit: & si forte à frequentia causarum & tumultu vacaret, lectioni per seipsum operam dabat, longioribus noctibus alucubrans in libris donec somno vinceretur.**

DE ACADEMIA PARISIENSI.

A hoc anno Claudius Hemeræus in suo de Academia Parisiensi libello nomenclaturam contexit & ducit Cancellariorum Ecclesiæ Parisiensis, primumque nominat Durandum sub præfule Imberto, quanquam Cancellarij nomen ante ea tempora in Ecclesia Parisiensi fuisse notum non dubitet. Qualis autem esset Scholarum Parisiensium status simul indicat & pollicetur se speciali commentario amplius declaraturum, quod morte præuentus non edidit. Sic ergo ait. *Durandus, nondum enim reperimus alium eo uetustiotem, quam appellatio Cancellarij in Ecclesia Parisiensi diu ante hunc audiretur, vixit sub Imberto Episcopo, & sub ea tempora, quibus (que perterrite furore Septentrionalium hirsutorum aliquandiu conticuerant) litteras Capeningij Francorum Dynastiam affectui in publica theatra reuocabant. Quibus etiam annis Schola S. Genouefa in monte Scholæ Episcopalis amula sub Decanis adhuc suis florebat litterarum studiis, & ingenti eruditionis laude resfulgebat. De qua nos commentario particulari. Subscripsit autem Durandus Chartæ Donationis, qua idem Præsul largitur Ecclesiæ Parisiensi altare S. Germaui Antistiodorensis in villa Petrosa Lisierno Decano.*

Fateatur ergo Hemeræus Scholam San-Genouefianam ante Cancellarij Parisiensis institutionem sub Decanis suis floruisse, hoc est sub Procuratoribus Nationum: qui nempe eorum præfecti sunt & Duces, ut Decani suarum quique Facultatum. Quod si ita est, fateatur necesse est contra quam asserit, Cancellarium Parisiensem non fuisse primum Academiæ præfectum, sed prius, quam aut ullus talis Cancellarius crearetur, aut saltem quam eius curam susciperet, in monte San-Genouefiano à Procuratoribus suis & proinde à Rectore fuisse gubernatam. Qua de re nos fusè egimus in synopsi primi seculi.

Non possumus tamen hoc loco præterire ea quæ de tota hac Vniuersitate scribit fusissimè Belforestius in Cosmographiam Munsteri. Refert enim ille ad Hugonem Capetum aut ad Robertum Rectoris Procuratorumque institutiones Vniuersitatisque in Nationes, & Nationum in varias tribus & Prouincias diuisionem. Et quanquam multa miscet, quæ aut antiquiora aut recentiora sunt, non videntur tamen prætereunda: quia nemo è Nostratibus totam istam historiam accuratius descripsit. Sic ergo ille.

Reste à venir au point & à l'origine de l'Vniuersité de Paris. Charles le Grand donc assésuré en son Regne & agrandy par l'Empire adiousté à sa couronne, desireux d'oster aux Grecs aussi bien la gloire des bonnes lettres, que la Monarchie, qu'il leur auoit échantillonée, fut le premier qui donna source à la magnificence de cette Vniuersité & qui monstra le chemin à ses successeurs de faire le semblable, ou de les surpasser en vne intention si saincte & plus que necessaire: & en cecy, comme le recitent les Annales Françoises, induit par vn excellent personnage nommé Alcuin, lequel fut le premier, qui ouurit à Paris l'escole; par son exhortation le Roy fit ce bien aux Gaules & à l'Italie, d'où les Goths & les Lombards auoient banni tout sçauoir & exercice des bonnes lettres. Bien vous diray que cette fondation ne fut celle qui auança cette Vniuersité à telle gloire que nous la voyons maintenant, d'autant qu'il ne fit que simplement la mettre en besogne, laissant à ses Successeurs l'honneur de parfaire, ce à quoy il auoit donné si beau commencement. Luy mort, Louys le Debonaire n'eut guere grand moyen d'augmenter cecy, y obstant les troubles suscitez par les seditieux, qui feirent reuolter les enfans contre le pere: & de la en auant tout alla en empirant, tant pour les guerres ciuiles suscitées apres la mort du Debonaire, que pour la venuë des Normans en Gaule, lesquels donnerent vn grand eschec aux bonnes lettres, de sorte qu'il faillut que la race Gauoise des Capets fust celle qui remist sus en Gaule aussi bien les lettres que la gloire des armes & la magnificence de l'Empire des fleurs de lys. Non qu'il faille penser que la Gaule fust sans exercice des lettres, veu ce que nous auons desia allegué

„ des Bardes , Saronides , & Druides , auant que le Christianisme fust receu
 „ és Gaules aussi bien que les lettres , & ce qu'auons dit de tant de bons peres
 „ & excellents Euesques instruits és Gaules & par les Monasteres , & Eglises de
 „ cette Monarchie. Ioint que nous auons dit que Marseille estoit l'Vniuersité la
 „ plus fameuse, qui fust deça la mer apres Athenes , & où les Romains enuoyoiēt
 „ leurs enfans y apprendre les lettres. Or les Lettres de la fondation de l'Vniuersité
 „ n'estant tombées entre mes mains, si scay-ie que la premiere institution vient de
 „ Charles le Grand , mais non pas avec cet ordre de Magistrats d'Escole qu'on
 „ y voit à present. Car ie pense que cecy ait esté institué du temps , ou de Ca-
 „ pet ou de ses successeurs : qu'il soit vray Philippe Auguste surnommé Dieu-
 „ donné fait assez euidente prouue de cecy , & que long-temps auant luy cette
 „ Vniuersité avec ses ordres, estats & offices auoit esté mise en honneur lors qu'il
 „ confirme les priuileges que son Pere Louys auoit donné en faueur des Esco-
 „ liers : lequel Louys establiſſant cette Loy favorable aux Escholiers montre
 „ aussi que la France ayant recouert repos des guerres avec les Allemands &
 „ des troubles auenues par les Courses Normandes , ce fust lors qu'elle recou-
 „ ura sa gloire. Qui me fait croire que celuy qui le premier mit les dignitez du
 „ Recteur & Procureur en auant fut Robert fils de Capet, qui estoit homme
 „ de bonnaire , de grandes lettres & singuliere erudition : & ne pourrois me per-
 „ suader, qu'il n'y ait eu des lettres , priuileges , & ordonnances pour le fait de
 „ l'escole , de ce Roy icy aussi bien que des autres, lesquelles ne sont venues à
 „ nostre connoissance & que l'iniure du temps a fait perdre & le peu de soing
 „ des hommes en a égare les originaires. Mais ne nous arrestants point tant à
 „ vne si longue antiquité , comme qui voudroit esplucher les matieres iusques
 „ au fond & tout ainsi comme si on reuouoit en doute, que l'Vniuersité de
 „ Paris ne soit la plus ancienne & comme la mere nourrice de toute la Chre-
 „ stienté , passerons oultre à la recherche de ce qui est le plus prochain de no-
 „ stre memoire, ayant toutes fois dict ce petit mot en passant : que tout ainsi com-
 „ me iadis les Empereurs de la maison de Sueue, à sc̄auoir les Frederics, Henris,
 „ & Conrads ayant discord avec les Papes & le saint Siege de Rome se
 „ sont soumis au iugement du Parlement de France , si bonne opinion ils
 „ auoient de ce conseil Gaulois, les Eglises Chrestiennes aussi durant les schis-
 „ mes & y ayant quelque controuersie en ce qui est de la foy , s'en sont tou-
 „ siours rapportées à la sainte escole & tres-Chrestienne Vniuersité de Paris & en
 „ ont receu pour iuge la non deuoyante Faculté de Theologie Parisienne. Laif-
 „ ſant donc, comme dit est, les fondations anciennes, donations, licences, liber-
 „ tez , priuileges, & immunitéz données tant par les Papes , que les Rois à l'ex-
 „ cellente Vniuersité de Paris, comme Generale Mere & guide de toutes les
 „ autres nous nous contenterons de toucher la creation du Recteur selon qu'el-
 „ le est portée , limitée & ordonnée par le Cardinal du titre de Sainte Cecile
 „ Legat en France sous le Pape Nicolas troisieme du nom l'an de nostre sa-
 „ lut 1275. & regnant en France Philippe Fils du Roy Saint Louys : car ce fut
 „ lors que fut faite la premiere reformation de cette Vniuersité du saint Siege,
 „ ce qui montre qu'icelle estant de longue main instituee , il y auoit eu de
 „ l'alteration en la vie & mœurs des escholiers, laquelle il falloit corriger. Ce
 „ Cardinal donc fit les ordonnances qui s'ensuiuent & que nous auons recuei-
 „ lies du liure de l'Vniuersité & en premier lieu sur la creation du Chef de tous
 „ les escholiers. Le Recteur (dit-il) sera par cy apres élu en cette maniere. Les

*Creatio
 Re. loris.*

„ quatre Procureurs des Nations a sc̄auoir, France , Picardie , Normandie , & Alle-
 „ magne , iureront solemnellement deuant les Nations d'eslire vn autre Recteur qu'ic-
 „ luy qui sera pour lors de leur assemblée , & tel qu'en saine conscience ils estimeront
 „ en estre digne , suffisant & profitable tant à la charge , que pour le Corps de l'Vniuersité,
 „ & proteſteront que ny faueur , amitié , haine , ou autre p̄ssion les transporterà à choisir
 „ & nommer plustost vn qu'autre, ains le prendront tel que dict est , pour l'égard du public
 „ & non selon le iugement de leur affection particuliere. Or celuy qui par l'accord de ces
 „ quatre sera élu , ou les trois y consentants d'vne voix , sera Recteur sans aucune
 „ controuersie & sans qu'il soit loisible dy resister ou contredire. Mais ces quatre ou trois
 „ ne s'accordans à l'election , le Recteur ancien sera appellé pour recueillir les voix
 „ lesquelles

lesquelles ne pouuans s'accorder, on nommera quatre Electeurs de chacune Nation selon l'election desquels & la plus grande voix l'emportant, le Recteur seul nommé, sera iouissant de sa dignité durant le trimestre, qui est le temps prefix à ce Magistrat, d'autant que l'election d'iceluy se fait tous les trois mois & à iours limités aux festes, c'est à sçauoir de Nostre-Dame de Mars, de la saint Iean Baptiste, de Saint Denys, & de la Natiuité de nostre Seigneur Iesus-Christ. Voicy l'ordre gardé en l'election de ce Chef de l'Eschole Parisienne. On enferme les electeurs dans vn certain lieu, d'où ne leur est loisible de sortir sans nommer celuy qui doit auoir surintendance sur tout le Corps de l'Vniuersité: & faut que cette election se parface, & se vuide durant le temps que demeure vne chandelle de poids certain, & qu'on a de coustume de porter pour cette affaire, n'estant permis a Bedeaux ny autres, soit Officier de l'Vniuersité, ou simple Escholier, d'aller vers les Electeurs, pour leur recommander homme que ce soit qui aspire à l'office: voire y est par cette ordonnance estroitement defendu, que les Electeurs ne mangent, ny boient aucunement au lieu où se fait l'election. Sur laquelle ne pouuant iceux s'accorder, c'est aux Maistres és Arts d'en y enuoyer d'autres & de faire sortir ces premiers, ausquels ne soit plus loisible d'entrer en l'election. Mais on à veu de nostre temps de grandes folies auenir pour cecy & le Recteur estre esleu a coups d'espées, & tout ainsi par force comme iadis l'Empire estoit emporté par ceux qui estoient les plus forts.

J'ay dit icy que c'est aux Maistres és Arts d'y enuoyer d'autres Electeurs, ou les premiers ne pourront s'accorder: surquoy il faut noter qu'encores qu'à Paris il y ait quatre Facultez parfaissant le Corps de l'Vniuersité, à sçauoir de Theologie, Decrets, Medecine & des Arts, si est-ce que la premiere institution de l'eschole ayant esté dressée pour les Arts. Il n'est aussi loisible d'elire le Recteur que du corps de la Faculté des Arts, & lequel neantmoins a puissance en ce qui est de la Police de l'Eschole, & sur les Theologiens, & sur les Decretistes & sur les Medecins. Ainsi que nous en auons veu faire l'experience durant les troubles & lors que le Recteur fist faire ioug aux Medecins, & autres qui faisans banqueroute à l'Eglise, vouloient aussi s'emanciper de l'obeissance de l'Vniuersité, & n'estre point suiets aux loix, & ordonnances d'icelle. Ayant en ce corps d'escholiens si grande puissance d'autrefois, que d'auoir fait teste au Pape & Princes du sang, qui abusoient des benefices de France.

Affin donc qu'on voye avec qu'elle Maieité cette Republique est maniée, faut entendre que de tout temps il y a deux Chanceliers pour les Bacheliers & Maistres és Arts, l'vn estant appellé Chancelier de Nostre-Dame & l'autre de sainte Geneuiefue: le premier ayant droit sur les Theologiens, Decretistes & Medecins, en ce qui est des lieux de leurs licences & pour les benir à la façon ancienne; le second ayant la preeminence de l'examen des Maistres és Arts à cause de l'antiquité de la maison Royale de Sainte Geneuiefue de laquelle nous parlerons cy apres: & toutes fois celuy de Nostre-Dame a aussi empieté sur les Maistrises és Arts & examen de ceux qui y pretendent, & faut que ce Chancelier soit créé deuant l'Euesque au Chapitre Episcopal, où il doit iurer de ne point licentier aucun Theologien, Decretiste, Medecin ou Artien, s'il n'est digne de tel honneur & capable pour sa doctrine ayant fait le deuoir en l'estude & suiuy l'Eschole le temps limité, par les ordonnances de l'Vniuersité. Surquoy ils doiuent s'enquerir des Maistres & Docteurs des Facultez, lesquels leur doiuent respondre la verité, & en saine conscience. J'ay pris cecy d'une Bulle conseruée par le Pape Gregoire XI. en laquelle il soufcrit & approuue tout ce qu'auoient fait ses predecesseurs Papes, Urbain cinquiesme, & Innocent VI. touchant les priuileges donnez à l'Eschole generale de Paris: & entre autres choses que j'ay recueillies de cette Bulle, j'en ay tiré les parolles qui s'en suiuent, où il fait mention du tort & iniure qu'on pourroit faire aux Escholiens.

S'il aduient qu'on iniurie, ou emprisonne à tort quelques vns des vostres, si on ne desiste de telle iniure, apres que vous les aurez admonestez; Il vous sera loisible, si ainsi le trouuez bon, de cesser vos leçons. Mais s'il escheoit que l'Escholier face chose ou crime digne punition, voulons que la connoissance en soit reseruée seulement à l'Euesque de-

» *defendants que deormais on n'en prisonne aucun escolier pour debre quelconque, veu que*
 » *cela est diffendu par les constitutions des saints Canons & droits legitimes de nos pre-*
 » *decesseurs. En cette bulle est encor defendu aux Escoliers d'aller avec armes*
 » *par la ville & defendu à l'Vniuersité & chefs d'icelle de prendre en sorte que*
 » *ce soit la cause ou defense en main de ceux qui troublent le repos public avec*
 » *leurs ports d'armes & Ribleries.*

» Voyons si l'authorité de la vifitation des liures, est d'hier ou aujourd'huy octro-
 » yée aux Docteurs de la Faculté de Theologie: & sçaurons que le mesme Pape
 » confirmant la volonté de ses Predecesseurs en cette bulle que dessus, ordon-
 » ne que nul liure ne sera leu en l'Eschole ny College de Paris, lequel n'ayt esté
 » vifité premierement par les Docteurs, & approuué par les Conciles, d'autant
 » que nous sçavons que les mauuais propos alterent les bonnes mœurs des hom-
 » mes, & que les liures pestilents & suspects sont ceux qui gastent autant ou
 » plus que pourroit faire la parole d'un Prescheur semant fausse & peruerse do-
 » ctrine. Aussi cette sainte Eschole & Vniuersité de Paris a esté de tout temps tant
 » amoureuse de simplicité, qu'elle ne s'est point souciée des disputes curieuses, si
 » ce n'est de celles, qui seruent à l'éclaircissement des Escritures diuines. C'est
 » pourquoy de toute ancienneté, il y a eu ordonance de l'Vniuersité de Paris, laquel-
 » le veut que les Maistres & escoliers estudians en la sainte Theologie, ne s'affe-
 » ctionnent pas trop à paroistre grands Philosophes, pour l'impicté liée à celle
 » Philosophie, qui a plus la raison humaine & naturelle pour guide que la puis-
 » sance diuine. Par celle ordonnance est defendu à iceux Maistres d'vser en dis-
 » putant ou lisant, de la langue vulgaire du peuple, ny de profaner les choses sain-
 » tes deuant le peuple avec leurs questiōs, ains disputer simplemēt en l'Eschole des
 » matieres propres à la vacacion de laquelle il se meslent. Le laisse au bon iugement
 » des Chefs de cette Faculté, ce qui se peut ou doit recueillir de l'ordonnance, me-
 » tenant pour assureé que tant de bonnes testes ne souffrent chose, laquelle ne
 » puisse estre defenduë raisonnablement. Le souhaite de voir à Paris le renouelle-
 » ment de la constitution ancienne obseruée en cette Vniuersité, qui est, qu'il n'e-
 » stoit loisible à aucun de lire, s'il n'auoit atteint l'an 21. de son aage & n'auoit
 » ouy à Paris par l'espace de 6. ans & lisoit 2. ans entiers apres son audition, ioint
 » que celuy qui voudroit lire ne fust autre que fort bien renommé & sans aucune
 » note d'infamie: ce qui fut ordonné par le Legat du Pape l'an de grace 1214. Re-
 » gnant en France Philippe Auguste, & seant à Rome Innocent III. Car si cer-
 » te ordonnance auoit eu lieu, on ne verroit tant d'estrangers sans auer & peut estre
 » sans doctrine ny vertu s'auancer de lire & causer la corruption de la ieunesse,
 » que nous y voyons à present, n'y ayant si petit Magister ou esuanté Charlatan,
 » qui ne s'enhardisse sans l'authorité de ceux à qui l'honneur appartient de prester
 » la chaire, de monter sur le pulpirre & d'y enseigner à tort & à trauers la ieunesse.
 » En ce temps que ie dis, estoit defendu de lire en l'Vniuersité de Paris les liures
 » de Physique d'Aristote; & cecy pour bonnes raisons lors necessaires, & les-
 » quelles à present ne seroient que superflus: ainsi que le contient le commande-
 » ment fait à lors par le Legat Estienne Cardinal au mont Celie. Et pour refor-
 » mer toute espee d'abus introduit sous couleur de la grandeur de cette Vniuer-
 » sité, estoit defendu de banquereter aux assemblées ny responses ou actes des Mai-
 » stres, si ce n'est en particulier que l'un amy pouuoit appeller l'autre: ainsi vous
 » voyez de quel temps la coustume de passer Maistres es Arts, est receuë & si
 » la solemnité des actes est de memoire trop fresche.

» Que çauriez vous demander de plus solennel que ce qui se fait en la Fa-
 » culté des Arts aux sophismes, determinances, examens, figures & actes, où les
 » Maistres prennent les bonnets de leur licence, ou que celles magnificences des
 » Cardinales, & Quod liberaires disputations des Medecins avec la gloire de leurs
 » licences & le triomphe qu'il ont en prenant leurs bonnets? Mais quoy de plus ex-
 » cellent que cette bataille diuine de la Theologie es Tentatiues, petits ou grands
 » ordinaires & en ce conflit effroyable que le pauvre respondant souffre es grandes
 » Sorbonnes ou des 5. heures du matin iusques au soir il faut tenir teste à tous ses
 » compagnons luy arguans à l'encontre? quel plus grand contentement aussi peu-

uent auoir ces luitteurs hardis soit de la Medecine, soit de la Theologie, que de se voir deuant tout vn Senat & à la face bien souuent des plus grands Princes & Prelats de tout le Royaume, louer par vn docte & bien disant Orateur, & toutes fois vous sçauiez que cōme iadis on loüoit les luitteurs aux chāps Elides, on a ordonné & institué à Paris les Paranympes auant que les lieux de licence soient distribués tant aux Medecins qu'aux Bacheliers de Theologie: ce qui me fait croire, que tout ainsi que le droit d'heraldie fut inuenté pour encourager la noblesse à bien faire la guerre pour le seruice de la patrie; qu'aussi ces paranympes ont esté inuentez pour le prix des estudians aux bonnes lettres. Rien ne seruiroit icy de vous amener les donations faites par les Roys à leur fille l'Vniuersité de Paris tant du pré aux Clercs que d'autres places oſtroyées pour le passage des Escholiers apres les heures de leurs estudes. Je n'iray deduire les Cures & Paroisses qui sont de la collation des Facultez, chacune en son rang, ny ne m'arresteray sur les Eglises suiuettes à l'Vniuersité, & qui sont de la fondation d'icelle, car bien que les Iacobins ayent esté bâtis de la liberalité de Saint Louis; si est ce que la place de leur Eglise appartenoit à l'Vniuersité, & d'icelle ils l'ont eüe. Les Mathurins aussi sont des Tenanciers de ce Corps; d'où est aduenü que les Congregations du Recteur, Procureurs & Doyens se font audit lieu & Monastere des Mathurins, comme aussi les processions du Recteur tant ordinaires qu'extraordinaires, faut que sortent de l'Eglise des susdits freres de la Trinité, que vulgairement on appelle Mathurins: & ne veux deduire les confirmations des Priuileges faits par les Papes & Roys durant qu'on l'empeschoit en la iouissance d'iceux: comme aussi ne pretends m'arrester sur vne infinité de statuts, tant pour les Facultez, que pour l'égard des simples escholiers & lesquels sont grandement profitables à toute l'Vniuersité & non de peu de consequence pour le repos de la ville, car ce seroit par trop amuser le lecteur sur choses qui seruans aux vns, ne sont de guere grand effect aux autres.

A cette cause ie proposeray seulement & simplement le serment & forme de iurer qu'observeront & gardent ceux qui veulent auoir entrée en la Congregation generale. Ils iurent donc & protestent de garder les priuileges, statuts, immunités, libertés & droits de l'Vniuersité leur mere: ce qu'on fait à cause de ceux qui en sortent & lesquels ont eu des premieres dignitez. De ce corps de Repub. plusieurs montent aux degrez plus excellents d'honneur & sont faits ou Conseillers ou Presidents, & bien souuent sont appelez à l'administration des affaires plus importantes de la Couronne. Faut aussi que iurent d'vser de bonne & loyale foy en l'election du Recteur à cause que comme auons dit c'est aux seuls Maistres es arts que l'election du Recteur est loisible & desquels on choisit les Doyens & les Procureurs des Nations. Quant à ceux qui veulent venir aux cours & entrer en l'examen, on leur fait faire serment, qu'ils n'ont rien donné, promis ny fait donner ou promettre au Chancelier ny à son Commis pour l'audiance, examen ou autre deuoir quel que ce soit appartenant à cette poursuite: iurent aussi & protestent que iacoit qu'ils soient appelez à quelque grande dignité, ainsi que les bonnes lettres conduisent les vertueux aux grands honneurs, si ne sera-il iamais qu'ils ne respectent, honorent & reuerent le Recteur & tout le corps de l'Vniuersité. Je laisse à penser si celuy qui est Recteur, oublie d'obliger sa foy & parole pour la conseruation d'icelle, de laquelle il s'est veu le Chef & Defenseur, & pour la desſense de laquelle estant en office son deuoir luy commandoit de hazzarder sa propre vie.

Quant aux Procureurs de Nation, c'est chose assurée qu'ils s'obligent de deuëment exercer l'office à eux donné pour la Nation de laquelle ils sont poursuiuans, contre ceux qui porteront nuisance à ceux de leurs corps sans y oublier chose possible seruant à leur charge: & puis que nous sommes sur les Procureurs de Nation, il y en a quatre ayans voix en l'Electiō des estats de cette Republique, à sçauoir les Picards, pour la seule Picardie; comme aussi les Normans pour la seule Normandie; car les deux autres Nations sont de fort grande estendue, comme celle d'Aleimagne, qui comprend toute la Germanie au lez & au long, la Polongne, Hongrie, Sarmates, Danois, Sueucs, Noruegiens & Moscouites, s'il en venoit à Paris pour estudier, &

„ en somme toutes les Isles Septentrionales telles que sont l'Angleterre, Escosse,
 „ Hirlande, les Orcades, les Hebrides & autres voisines sont de cette contribution.
 „ Mais la Natiõ de France partie en 3. belles Prouinces telles que sont Paris, Rheims
 „ & Bourge embrasse aussi tout ce qui reste des Gaules, outre la Normandie & Pi-
 „ cardie, si bien que tous les Celtes, & Aquitaniques sont de ce Corps François: les
 „ Gaules Narbonnoise, Allobrogique, Prouençale, & Lyonnoise en dependent.
 „ Ce n'est rien si encor les Espagnes & Portugal, si les Isles de la Mer Mediteranée
 „ & toute l'Italie, Grece, & pais Leuantin n'estoit de cette Prouince & procura-
 „ tion Françoisë, tellement que les noms des Messagers de Hierusalem, Berleem
 „ & autres lieux du pays Idumeen sont demeurez en estre iusqu'à nostre temps,
 „ afin qu'on voye encor la figure & idée de cette Republique de l'Vniuersité, la-
 „ quelle faisoit reluire l'Empire François comme le chef de toute la Monarchie
 „ du monde.

„ Je me suis arresté en cecy tout pour bon respect, sçachants que les gens de bien
 „ auront pour agreable la memoire de chose qu'ils voudroient qui fust en nature,
 „ & laquelle semble promettre ie ne sçay quelle grandeur à ce Sang de France,
 „ qui a sceu entretenir en son pays par tant de siecles, ce qu'Arhenes n'a sceu rete-
 „ nir que peu de temps pour sa gloire. Mais passons outre: chacune Nation a des
 „ Receueurs des deniers qui se perçoient des emolumens & biens du corps de la
 „ Nation, lesquels sont tenus de faire sermēt de se monstrer loyaux en leur Charge.
 „ Mais ne veux m'arrester trop long-temps sur le Conseruateur des Priuileges de
 „ l'Vniuersité lequel tient sa Iustice aux Mathurins, comme aussi ne pretends m'ar-
 „ rester sur l'institution des Scribes & Bedeaux de l'Vniuersité, les vns ayant le
 „ droit de Greffiers en vn Palais, ou vn Chastellet, & les autres seruant d'Ar-
 „ chers ou d'Huissiers, tant au Recteur marchant par la ville, qu'aux Ba-
 „ cheliers de quelque faculté que ce soit faisans & passans leurs actes: chacune
 „ des Facultez ayant des Bedeaux, qui luy sont affectez, comme aussi en ce qui est
 „ des Arts, vne chacune des Nations en a vn pour son seruire.

„ Regardons encor le bon menagement de cette Rep. où vous voyez les 4. grans
 „ Libraires Iurez & 20. autres iouïssans de fort beaux priuileges pour cet egard &
 „ n'estans suiets qu'au Recteur, duquel ils tiennent leurs offices. La charge de ceux-
 „ cy fut de iadis transcrire les liures pour l'escole & d'en faire diuerses copies afin
 „ que les Escoliers n'en eussent pas faute: neantmoins ne leur estoit loisible de les
 „ mettre en lumiere, que la Faculté de Theologie n'y eust passé pour voir, s'il
 „ y auroit quelque chose à reprendre. Outre ces Supposts tant necessaires, sont
 „ encor les Relieurs iurez, les Parcheminiers & Enlumineurs. Car d'Imprimeurs
 „ Iurez il n'y en a point à cause que du tēps que fut faite l'institution de ces offices
 „ pour le seruire de l'Vniuersité, l'Art d'Imprimerie n'estoit point encor en vsage: à
 „ ceux-cy sont adioustés les Messagers qui sont obligez de moyenner que les Es-
 „ coliers des pays desquels ils ont les messageries ne souffrēt difette par faute de sol-
 „ liciter leurs parents, qu'ils ayent à leur fournir les choses qui sont necessaires pour
 „ leur vie & entretenement. Je ne veux vous deduire quelle forme de serment sui-
 „ uent ou ceux qu'on employe à examiner és determinances, ou reciproquement
 „ ceux qui sont examinez, dependant cela d'un mesme iurement fait par le Chan-
 „ cellier & les Maistres par les Bacheliers des Facultez de Theologie & Medecine:
 „ ne discouray aussi ce que les Maistres és Arts iurent deuant le Recteur, auant que
 „ d'auoir les lettres de leurs Maistrises, ny aussi à quoy s'obligent par promesse les
 „ Messagers voulants faire quelque depesche en Cour de Rome.

Supplim-
 tio Rezo-
 714.

„ Quelle Maïesté est celle d'une procession de Recteur, où faut qu'assistent
 „ tous les supposts de l'Vniuersité, chacun en leur rang & avec l'ordre tel qu'il sem-
 „ ble que ce soit vn Senat Venitien, accompagnant son Duc à la ceremonie des
 „ espouailles de Mer: car vous voyez le Recteur suiuy des Docteurs & Bacheliers
 „ de Theologie & Medecine tous en chappe, les vns de Rouge & les autres de
 „ Noir: on y contemple les Maistres és Arts & des Religieux de presque tous les
 „ ordres qui sont à Paris, au moins de ceux ausquels est permis de prendre vn degré
 „ dans l'Vniuersité, comme aussi on y voit tous les Officiers d'icelle, lesquels ho-
 „ norent le Chef en ces saintes Assemblées, esquelles vn Doyen de la Faculté Theo-
 „ logienne celebre la sainte Messe. N'est ce rien que lors que les Rois font leurs

entrées, c'est le Recteur qui des premiers luy va audeuant, luy iure obeissance au nom de l'Vniuersité, & tire de la Maiefté le serment pour la confirmation des priuileges?

Quand aussi le Legat du Pape Apostolique vient à Paris, le Recteur aussi (non pas qu'il sorte de la ville pour le bié viegner, car il ne doit cét hōneur qu'à sō Roy & aux Papes en personnes) se presente à luy & le fait iurer qu'il n'alterera en sorte que ce soit les Priuileges donnez par les Papes à l'Vniuersité. Mais qu'est-ce à dire que la maiefté du Recteur soit si grande en l'escole qu'és actes publics de quelque Faculté que ce soit, il précède Euesques & Cardinaux, & fussent ils Pairs de France, & ne souffriroit-on que le Nonce du Pape, ne Ambassadeur de Prince du monde eust cét aduantage de le preceder? Es Mariages des Roys le Recteur avec ses supposts est introduit avec égal honneur que la Cour du Parlement, & à son Siege & rang comme celuy qui represente la fille bien aymée des Roys de France. Au Sacre des Roys à cause qu'il se fait hors de Paris, le Recteur n'assiste point, entant que hors cette ville ses droits sont sans force quelconque, puis que son autorité s'estend simplement sur le lieu où est l'Escole. Or les Roys estant decedez & durant que pour laiceremonie & appareil des funeraillies & enterrement du corps du deffunt on s'achemine de l'Eglise nostre Dame de Paris pour porter le corps à saint Denys, on voit l'Euesque de Paris d'un costé de la ruë & le Recteur de l'autre adextrant le corps, lequel est entre ces deux Magistrats Spirituels, ayant voulu les Roys anciens de tant auancer le Chef de leur Eschole que de l'égalier aux plus grans de leur Royaume: mais pourquoy ne seront les Roys soigneux de ce Corps public de l'Vniuersité, puis que c'est de luy que se prennent ceux qui ont Charge en la Republique de France, & qui manient les affaires de plus grande consequence?

C'est pourquoy les Roys de toute ancienneté preuoyant qu'il pourroit auenir que les lettres fussent en peu de prix parmy les François, ont voulu que l'Vniuersité eust pour Conseruateur, Patron & Defenseur, vn des Pairs Ecclesiastiques de ce Royaume, à sçauoir l'Euesque de Beauuais par precipu; quoy que cét honneur se soit communiqué à d'autres Prelats par les anciens priuileges donnez à leurs Sieges.

Au reste pour recompenser ceux qui ont bien fait leur deuoir en l'estude, ont esté choisis deux Apostoliques, c'est à dire hommes Ecclesiastiques de l'autorité du Saint Siege vniuersel de Rome, lesquels sous le nom & tiltre de Chanceliers ont la charge d'examiner les Estudians, qui veulent estre promeus à la licence des Arts. Le premier est celuy de l'Eglise Cathedrale de Nostre-Dame de Paris, lequel est comme le general sur toutes les Facultez, & lequel tous les ans le lendemain de la Chandeleur ou Purification Nostre-Dame, choisit quatre Maistres es Arts pour l'examen avec son Sous-Chancelier, afin d'éprouuer ceux qui veulent passer, & le Registre desquels il presente au susdit Chancelier; & en somme tant les Canonistes & Theologiens, que les Medecins faut qu'ils soient par leurs Docteurs & Regens presentez à ce Chancelier, afin qu'il les recoiue & benisse auant que le Docteur leur pose le bonnet Doctoral sur la teste, dautant que l'institution du Doctorat ayant la source du Saint Siege, faut aussi qu'elle soit conseruée & ratifiée par ceux qui y sont commis par le Pape. C'est aussi à ce Cancelier à chasser & retrancher du Corps de l'Vniuersité ces Escholiers qui sont maluiuans & incorrigibles; & de rechef les y recevoir, se chastians & faisans penitence, comme aussi il les absout, si par cas ils ont commis quelque irregularité, mettans furieusement les mains les vns sur les autres. Et de la est venuë la contention souuent aduenüë entre les Iuges & les Ecclesiastiques, les vns prennans connoissance sur les crimes des Escholiers Matriculez dans cette Vniuersité, & les autres deffendans la cause du Saint Siege & priuileges du Chancelier, receus & confirmez par les Roys, & depuis par Arrest de la Cour Souueraine du Parlement. Or celuy de Nostre-Dame estant, comme dit est, General sur toutes les Facultez; Le second est estably à Sainte Geneuiefue, & faut que ce soit vn des Chanoines Claustrals de l'Abbaye dediée à la susdite Vierge Patrone des Parisiens, pour l'amour de laquelle les Papes, & les Roys (Comme nous dirons cy-apres) ont tant donné de

„ Privilège au Monastere, Eglise & Religieux seruans dans icelle. La puissance donc du Chancelier Claustral est par aucuns limitée : mais nous monstrerons
 „ combien elle s'estend, quoy qu'on die qu'elle ne s'estend que simplement
 „ sur la Faculté des Arts, & pour ce il est nommé Chancelier des Arts. Lequel faut
 „ que venant à sa dignité, iure deuant la Faculté qu'il obseruera les Statuts d'i-
 „ celle, & donnera les Licences sans nulle faueur, selon le merite des personnes
 „ & suiuant la deposition des Maistres qui auront esté commis pour examiner
 „ les Maistres futurs.

Benedict
XI.

„ On sçait qu'en l'an 1304. seant à Rome Benedict XI. du nom, ce Pape
 „ donna Faculté au Chancelier de Nostre Dame de Paris, de licentier & faire
 „ Docteurs en Theologie & en Decret. Or est-il qu'auant ce temps il y auoit Do-
 „ ctours Theologiens à Paris, & qu'il falloit qu'ils receussent les Licences de la
 „ main de quelque Ecclesiastique. Il ne pouuoit estre autre que celuy de Sainte
 „ Geneuiefue veu son ancien establissement, si le Pape n'y auoit homme exprés,
 „ pour le fait de ces Licences : & de cecy fait foy vne Bulle du Pape Gregoire IX.

Greg. IX
1227.

„ en date de 1227. laquelle montre apertement que le susdit Chancelier de Sainte
 „ Geneuiefue, vsoit & iouïssoit du priuilege de Licentier les Docteurs en Theo-
 „ logie & en Decret. Et si on met en auant qu'il est non sans grande occasion ap-
 „ pellé Chancelier des Arts, & que pour cette Faculté il a esté institué & esta-
 „ bly, il est aisé d'y répondre, & la responce sera l'establissement plus grand de
 „ l'autorité de ce Chancelier: veu que chacun sçait que l'Vniuersité de Paris au
 „ commencement n'estoit que pour les Arts, & que les autres sciences y sont surue-
 „ nuës comme accessoires: d'où est aduenü que du seul Corps des Arts on choi-
 „ sit le Recteur & Procureurs des Nations, ainsi que nous auons dit cy-dessus; par
 „ ainsi le Chancelier de Sainte Geneuiefue estant celuy des Arts, s'ensuiuroit que
 „ seul il estoit iadis en cette Charge: & celuy de Nostre-Dame ayant receu le
 „ priuilege de Licentier les Estudians en Theologie & Decret, long-temps apres
 „ que celuy de Sainte Geneuiefue en auoit pleine iouïssance, il me semble aussi
 „ que mal à propos luy donne-on le simple titre des Arts, puis que la Generalité
 „ luy est deüé & octroyée; si ce n'est que pour l'incapacité d'aucuns Chanceliers
 „ on y a pourueu, les Escholiers & les Nations presentans au Pape requeste pour
 „ se pouruoir ailleurs, qui a esté cause que les Religieux perdans ce droit, se
 „ sont contentez de la seule puissance de Licentier les Arts, ainsi qu'on peut ti-
 „ rer d'une Patente de Charles VI. datée du 12. Iuillet 1381. donnée à Paris sur le
 „ different meu entre le Couuent Sainte Geneuiefue & les Escholiers de la Na-
 „ tion de France. Quoy qu'il en soit, l'Abbe & Religieux de cette maison eurent
 „ iadis le pouuoit de Licentier Theologiens & Decretistes suiuant les Bulles de
 „ Greg. IX. & Alex. IV. *Bullas illas supra retulimus p. 274. & alibi adhuc referemus.*

„ Comme le temps prescrit tout, il est auenu, ne sçay comment, soit que les
 „ Religieux ayent égaré leurs vieux papiers, ou qu'il y ait eu quelque nouvelle
 „ Ordonnance en faueur du Chancelier de Nostre-Dame, ou que les Facultez
 „ ayent refusé de passer sous ceuy cy, voyans de iour à autre les diuisions & que-
 „ relles d'entre les deux Chanceliers; si est ce que maintenant les Facultez de
 „ Theologie, Decrets & Medecine, vont seulement à Nostre-Dame & en la
 „ sale de l'Euësque pour les Licences de la Theologie & pour le Bonnet: là ou les
 „ Arts sont départis à tous les deux Chanceliers, sans qu'iceux puissent rendre
 „ raison de telle occurrence, laquelle ie pense estre fondée sur bonne cause tant
 „ d'une part que d'autre; mais les plus habiles l'emportent. Au reste cecy mon-
 „ tre bien que cette Abbaye a toujours esté grandement respectée, puis qu'en-
 „ tre toutes les Communautez de Paris, elle a esté choisie pour iuger du merite
 „ des Escholiers voulans estre promeus aux Licences.

Hæc Belforestius fusissimè, cuius sententiam multis placere video, quoad
 Institutionem Magistrorum seu Præfectorum Vniuersitatis: quorum aliqui ad-
 dunt Hugonis Caperi temporibus tãtam confluisse ad Scholas Parisienses ado-
 lescentum multitudinem, vt propter rixas quæ frequenter inter eos accidebant,
 necesse fuerit eos in 4. Nationes diuidere, singulisque Præfectos suos, quos
 vulgo Procuratores appellamus, præficere qui singularum Patroni essent, & Re-
 ctori in regenda Academia consilium auxiliumque præstarent. Quod enim

numerabilis fuerit Scholarium numerus illis temporibus, Helgaldus testis est locupletissimus, aiens Roberti Regis funeribus adfuisse innumerabilem Clericorum, hoc est Scholarium multitudinem. Facit & coniectura ex Orderico Vitali & ex historia petita; certum enim est tum Normanis etiam fere omnibus & vbique infedisse animo mirabile scientiarum consequendarum desiderium, Cœnobiorumque pariter extruendorum: adeo ut pauci Diuites & Nobiles essent, qui Sophistas, hoc est viros doctos secum non haberent, aut in suo fundo Cœnobia non instituerent. Vnde conicitur eos longè feruentius studiosiusque quàm antea, coluisse Scholas Parisienses & frequentasse.

Verum quauquam hæc opinio probabilitate non careat, vix tamen est ut fieri potuerit Hugonis Capeti aut Roberti temporibus eiusmodi Nationum diuisio: qua de re fusè egimus in synopsi primi seculi pag. 297. credibile verò est regnante Roberto, qui litterarum amantissimus erat, nouam aliquam dignitatem, honoris gradum & ornamentum Vniuersitati accessisse. Existimant enim aliqui tum primum Rectorem cœpisse ad consilia secretiora admitti & vocari, aut saltem ad publica, iusque habuisse cuiuslibet rei referendæ, quæ ad rectam Regni administrationem pertineret. Quod quidem exemplis Abbonis Floriacensis & Fulberti Carnotensis aliorumque virorum Litteratorum confirmari posset, qui huic Principi charissimi fuerunt, quique ab eo in consilium rerum gerendarum sæpe adsciti sunt. Denique huiusce Regis beneficio, fauore, ac patrocinio Vniuersitatis autoritatem adeo inualuisse commemorant, ut ei iniuræ crederetur, licet à cæteris Regni ordinibus iurisiurandi religio exigere-

tur. Ad Pompam Vniuersitatis facit etiam habitus ille Academicus, quem gestant Rector & Procuratores in Conuentibus solemnibus, quem licet non existimem institutum fuisse ab hoc Rege, neque ab Ecclesia Rom. exemplo purpuræ Cardinalium, ut aliqui putant, sed vel ab ipso Carolo M. vel à Caluo, ut in synopsi primi seculi dictum est; non sine fundamento tamen suspicari possumus sub hoc Principe eiusque exemplo cœpisse Magistratus Academicos uti pellibus seu pellitis textis (veteres Foderaturas & Furraturas dicebant, utiturque hoc vocabulo Cæsarius Heisterbachensis l. 8. Miraculorum c. 59. Gallicè *fourures*.) Nã Robertus, eo operimẽto uti consueuerat. Testis Helgaldus in eius vita. *Aliquando inquit, proficiscente eo ad Ecclesiam & prostratoriam oratione coram Deo, quidam uerecundie in ORNAMENTIS PELLIVM à sancto collo dependentium, sustinuit Rex misis & corde humilis.* Et alio loco. *Horum fragilitati condolens, ORNAMENTVM PELLIVM, quod erat pretiosissimum, tulit à collo & super peccatores proiecit corde benigno.*

De ornamento Pellivm.

Non tamen ex hoc credendum est Robertum omnium Regum primum eiusmodi pellibus usum fuisse. Vetus is fuit habitus Regum Francorum è Germania seu Franconia profectorum: vetus quoque Gothorum & Scytharum, unde & *Principes pelliti* dicebantur. Hieronymus in Epitaphio Nepotiani, *Pellitorum turba populorum*, id. Gothorum. Sidonius Appollinaris l. 1. Ep. 2. describens Theodoriciformam, *circumsistit sellam comes armiger, pellitorum turba satellitum ne absit, admittitur.* Vestes eiusmodi vocabant *Mastruas* siue *Mastrigas* id. *vestes pelliceas*, Romani *Penulas gausapinas* seu *Gausaps*. Martialis.

*Is mihi candor inest, villorum gratia tanta est,
Ut me vel media sumere messe velis.*

Gausapinæ autem vestes villosæ erant. Græci *Καύναχα* vocabant. Hesychius. *Καύναχα πρόματα ἢ ἐπιβόλαια ἐπερόυλλα* id. *Gaunaca, Stragula sunt siue operimenta altera parte villosa.* Eiusmodi Gaunaca hodie gestant Poloni, vocantque vernaculè *Koc* & *Kortz*. Hinc vox Gallica *Corre*, ut putat Cluuerius, & Anglica *Coate*, quæ vestem longam sonat. Galli quoque veteres Sagis & Rheno-nibus villosis utebantur. Testis Varro l. 4. de Ling. Lat. *Quidquid insternebant, à sternendo stragulum appellabant. Quibus operiebantur, operimenta, opercula & pallia dixerunt. In his multa peregrina: ut Sagum & Rheno, Gallica. Gaunacum, maius sagum & amphimallon, Græca. Rhenones vero sic describit Isidorus l. 19. c. 23. Rhenones sunt velamina humerorum & pectoris usque ad umbilicum, atque intortis villis adeo hispida, ut imbres respuant.*

Ex his igitur constat vnde Reges nostri Cappam pellitam in solemnibus pompis gestare soleant. Claudius Falcerus de vestibus Regiis verba faciens, ait Pallia Regum fuisse semper oblonga eaque pretioso texto pellito munita in argumentum Patriæ originis & frigoris Germanici. Vnde ait veteres Reges ex Germania aut Scythia profectos vulgo Pellitos fuisse dictos. Crediderim quidem initio simplicibus animalium pellibus absque arte vsos fuisse, deinde purpuræ suæ pretiosas pelles ad ornamentum adfuisse.

Quandonam verò muris Pontici pelle vsi sint, non est facile dictu. Certè vestimentum eiusmodi Scythiis etiam familiare fuit teste Seneca l. 4. Ep. *Num hodieque magna Scytharum pars tergis vulpium induitur, ac murium quæ tactu mollia & impenetrabilia ventis sunt.* Sunt qui putent tum vt cœpisse pellibus istis, cum Britanniam Aremoricam sibi subiecerunt circa an. 1500. verum quàm isti hallucinentur, patet ex iis quæ narrat Monstreletius accidisse. an. 1422. post mortem Caroli VI. nempe Carolum VII. eius filium audito nuncio prima die violaceam induisse purpuram, postridie vero interfuisse sacro veste indutum talarum cum Palliolo rubri coloris Pontici muris pelle munito. *Il fustremestru d'une longue robe & Mantel d'escarlatte rouge fourré à Ermines ainsi que les Conseillers de la Cour.* Similiter Alanus Quadrigarius in Chronico de Caroli VII. in urbem Rothomagensis ingressu sic ait. *Deuant le Roy estoit Messire Guillaume Iouenel des Vrsins Seigneur de Treignel & Chancelier de France vestu en HABIT ROYAL DE ROBBE ET CHAPERON FOVRREZ ET VN MANTEL D'ESCARLATTE.* De eodem ingressu Mathæus de Coucy sic habet. *Puis entra M. Guill. Iouenel des Vrsins Chancelier de France lequel estoit monté sur vne haquenée blanche & estoit vestu de robbe, manteau & chaperon d'escarlatte fourré selon l'estat Royal deuant lequel vn homme de pied menoit vn haubby d'Irlande sellé d'une selle à Dame, qui auoit vne couuerte de fleurs de Lys d'or, & sur icelle il y auoit vn coffret bandé d'or d'un pied de long ou enuiron, dedans lequel estoient les Sceaux du Roy: à cette entrée fut fait Cheualier vn ieune enfant fils du Seigneur de Pressigny âgé de 12. à 13. ans par la main dudit Seneschal de Poitou. Apres le Chancelier entra Jean de Fontenil Escuyer d'Escuyerie & Capitaine de Laon qui portoit en escharpe VN MANTEAV D'ESCARLATE POVRPRE FOVRRE D'ERMINEs, QVI ESTOIT LE MANTEAV DV ROY.*

Porro Pallium istud Regium villosa muris Pontici pelle ornatum, quemadmodum & veterum Regum Persarum vestimentum *μειρο λευκον* rectè dici potest, cum hoc tamen discrimine quod Persicum erat Album maculis rubeis distinctu: Francicum vero Album quoque, sed notis nigris variegatum. Mus enim Ponticus toto corpore pellem gestat albissimam, & caudam in extremitate nigram, vt admonentur Reges, inquit Ludouicus Aurelius, nihil esse tam prosperum, vt non habeat aliquid aduersi.

Iam vero quemadmodum Cancellario, Paribus Franciæ laicis & Praesidibus infulatis illa vestimenta & ornamenta gestare ab Institutioribus Regibus concessum est; ita Reçtori & Procuratoribus purpureas vestes & Rhenones pelliros atque Collaria simili modo pellibus ornata gestare proculdubio à Regibus concessum esse nemo negauerit. Nam eiusmodi ornamenta, quæ prorsus Regia sunt, absque licentia Regis assumere extremæ fuisset audaciæ & temeritatis. Adde quod Institutoris est non modo statum dare, seu in statu collocare, sed ea quoque quæ ad status dignitatem pertinent, concedere & Insignia quædam honorifica ad discrimen cæterorum assignare, vt in omni passim Regno & Republica obseruare facile est. Sed ad Robertum redeamus.

Robertus institutio.

Certè si non instituit Collegia puerorum alimentariorum quos, vulgo *Bursarios* appellamus, eorum saltem instituendorum posteris exemplum & occasionem præbuisse videtur: nam quandiu vixit, certum eorum numerum sumptibus suis sustentauit: imo & cauit ne post mortem iis alimenta deessent. Audiamus Helgaldum Floriacensem Monachum, ipsi notum & charissimum. Sic in Epitome v. tæ ipsius habet. *Item centum CLERICIS PAVPERIBVS Præbendam panis piscis & vini concedebat, duodecim vnumquemque eorum honorans denariis, corde & ore Davidicos semper decantans Psalmos. Post mensam vero præparans se ad Dei seruitium Rex humilis ponebat vestimenta sua indutus ad carnem cilicio, adiunctoque CLERICORVM COLLEGIO centum sexaginta & eo amplius numero ad exemplum Domini eorum pedes lauans*

lauans Capillis capitis sui tergebat, & ad mandatum Domini singulos eorum duobus solidis remunerans Clero presente & Diacono adstante qui lectionem legeret secundum Ioannem in cœna Domini dictam & factam.

Collegium vocat *Clericorum Pauperum*, vt intelligamus fuisse eos ab hoc Principe certo loco certoque numero Regiis sumptibus alitos & sustentatos, quorum tamen ipse numerum augebat aut minuebat prout expedire videbat. Cui quidem Collegio legimus apud eundem authorem à Principe fuisse adscriptum *Oggerium* quendam Clericum Lotharingium. *Eum*, inquit, *nimia bonitate suscipiens suo Sanctorum Collegio sociauit Clericorum.*

Ac ne minueretur numerus quem instituerat, cauit vt vno moriente alius in locum defuncti substitueretur, & ex arario annoram acciperet. Quo pertinet hæc eiusdem authoris verba. *Moriturus his fortis erat pronisio, ne quis minueretur de numero, eratque eis viuorum successio & apud Deum tanti Regis oblatio.* Quod ipsius institutum in gratiam pauperum Scholarium tam gratum fuit, vt cum eius corpus Meliduno in Basilicam B. Mariæ & inde ad D. Dionysij tumulum elatum est, innumera biliseorum confluerit numerus ad funus eius prosequendum teste eodem authore. *Parisius deportatus apud S. Dionysium iuxta Patrem suum sepelitur ante altare sanctæ Trinitatis. Fuerat ibi ingens luctus, intolerabilis dolor dum Monachorum ingemiscens turba pro absentia tanti patris, CLERICORVM INNUMERABILIS MULTITUDO arumnas suas ab ipso sancto Patre piè releuatas dolens: viduarum & orphanorum insinatus numerus beneficia ab eo percepta deplorans dabat voces ad cælum inmensas.*

Et hinc forte sumenda est origo consuetudinis quæ adhuc nostra tempora seruat in Vniuersitate, funus scilicet Regum cum cæteris vrbis ordinibus prosequendi. Non crediderim quidem initio scholares certo ordine processisse, postea verò, ne confusio in deductione accideret, institutum fuisse vt Vniuersitas certam stationem, certumque in procedendo ordinem teneret. Qua de re diximus in synopsis primi seculi. Addamus hinc quæ scribit Tillius lib. 2. de reb. Gall. vbi de obitu, exequiis, sepulturaque Regum & Reginarum Galliarum fuisse agit. *In decreto Parlamenti*, inquit, *relato in acta die 20. Nouemb. an. 1380. narratur in funere Caroli V. Regis tumultum fuisse à studiosis excitatum, eo quod Rector Academiæ eodem ordine cum Episcopo Capitulum suum deducere voluerit procedere: sed hæc rixâ composita est; nam Rector ad dextram à regione illius incedit, & Decanus Ecclesiæ Parisiensis ad sinistram. Summus Elemosynarius & Magister Oratorij, nisi sint Antistites, in elemosynariis procedunt ultimi: quod si Episcopi sunt, in Episcoporum ordine: si Abbates, inter Abbates debent procedere.*

Denique boni huiusce Principis pia facta hoc epigrammate complectitur Versificator illorum temporum non inelegans.

*Maior cura boni est fratrum releuare labores,
Et fieri optatum tristibus auxilium.
Pascere ieiunos, nudos vestire, ligatos
Soluere, discordes conciliare sibi.
Et quæcunque homines miseri solatia querunt,
Hæc vt possibile est promere corde pio.
Vt recti verè cupidus verèque benignus
Quæ mala sunt fugiat, quæ bona sunt faciat.*

Verum contra id quod de Alimentariorum Collegio diximus, existimant aliqui Helgaldum non de Clericis Scholaribus, sed de Clericis Sacræ Capellæ loqui, quorum consortio certum est Robertum fuisse maximè delectatum. Fatemur quidem nomen *Clerici* tam Regiæ Capellæ Ministris, quam scholaribus & aliis Clericali militiæ adscriptis tum conuenisse. Fatemur quoque Robertum sæpe cum Capellanis Clericis Capellæ suæ Horas diurnas nocturnasque cantare solitum. At nihil vetat quominus selectos Scholares ad id quoque muneris: vt & hodie frequentare possunt, idque infra patebit exemplo Ludouici IX. qui Alimentarios cuiusmodi de Collegio Bonorum Puerorum ad sacrum officium peragendum aduocabat. At quæ sequentur, cuiusmodi Helgaldum loqui de Scholaribus.

1. Enim nomen ipsum *Clerici* fauet, nam licet cõmune sit & Capellanis & Ecclesiasticis, tunc tamen Antonomasticè tribuebatur Scholaribus, vt vel hoc

vnico exemplo patet Rodulphi, qui vt ait Ordericus Vitalis ad an. 1050. *Clericus cognominatus est, quia peritia litterarum aliarumque Artium apprime imbutus fuerat.*

2. Clericos illos indicat magno fuisse numero: at nemo, in historia versatus dixerit sacræ Capellæ Clericos tam multos tum fuisse, cum vix in tota vrbe Parisiensi tot essent Clerici Ecclesiastici, quot in eo Collegio contentos fuisse scribit. Itaque cum idem ait *innumerabilem Clericorum multitudinem* Roberti funus deduxisse, id certè neque de Clericis sacræ Capellæ, neque de Clericis Ecclesiasticis intelligi potest, sed de Scholaribus.

3. Idem indicat Robertum instituisse *Collegium Pauperum Clericorum*. At id Regiæ Cappellæ Ministris nullatenus cõuenit, qui vulgo nobiles erant: Alimētariis verò seu Burfariis rectè, qui vulgo Pauperes Clerici pauperesque scholares appellatur.

4. Innuit Robertum cauissè de reditibus pauperum illorum sustentationi applicandis, prouidisseque vt certus eorum numerus retineretur. At sub consecutis Regibus nihil tale de Collegio Ministrorū Cappellæ legimus: de Alimentariis verò nullatenus dubitari potest: siquidem Ludouicus IX. cognomine Sanctus teste Gaufrido de Bello-loco eius Confessario, *Conuocabat pluries in anno Clericos electos & gratiosè cantantes, & maximè DE BONIS PVERIS, QUI IN SANCTA CONGREGATIONE PARISIENSIS morabantur: quibus in recessu denarios erogabat, illisque magna ex parte anni IN STUDIO sustentabantur.* Quæ verba Gaufridi ita consonant cum iis quæ ex Helgado de Clericis à Roberto sustentatis retulimus, vt idem planè Collegium Pauperum scholarium, eademque Congregatio à Roberto ad Ludouicum vsque perseuerasse videatur, quæ liberalitate Boni Principis magna ex parte anni *in studio* sustentabatur: nisi quod forte non vno in loco, sed in pluribus collocata est: vnde Ludouicus nonnullos electos, quos gratiosè cantare nouerat, euocabat.

At quo in loco, quæret aliquis, Collegium istud Robertus collocauit? difficile dictu est: si quid tamen in tam remota antiquitate augurari licet & suspicari, illud in Luparæ regione ad D. Nicolai & D. Honorati sacras aedes constituisse credibile est: forte etiam prope Atrium Basilicæ Parisiensis. Certè duo illa Collegia, *Bonorum* sc. licet *puerorum* S. Honorati & S. Nicolai de Lupara omnium Parisiensium antiquissima esse reputantur.

Bonorum quidem puerorum S. Honorati meminit Gaufridus loco supra citato. Et præterea in testamento Ludouici IX. ante an. 1270. condito. *Item pauperibus Scholaribus S. Honorati Parisius 10. libras.* de quo Collegio Iacobus Maserius Procurator nationis Gallicanæ scribens ad non. Iunias an. 1526. ait illud fuisse primitus fundatum Parisiis. *Non minis territi aut allecti fauore, moti ve extremo odio Iacobum Maserium Parisiensem actu iuuenes in celebratissimo Bonorum puerorum Musæo Parisius primitus fundato à multis iam annis edocentem elegerunt Procuratorem.*

Similiter Collegium S. Nicolai de Lupara antiquissimum esse constat. In libro Rectoris legitur inter Acta an. 1345. hic titulus *de Lupara optimè restituta.* Et ex iisdem Actis intelligimus Præpositum Parisiensem cum 4. satellitibus satisfacere coactum fuisse Rectori ob malè tractatos scholares Luparenses, Regemque ipsum mille libras emendis prædiis tribuisse, centum præterea libellas ad resarcienda damna Collegio illata. Natio Gallicana an. 1420. per suum Procuratorem M. Petrum de Credulio fortiter contestata est, *quod Collegium S. Nicolai de Lupara erat Collegium antiquius fundatum Parisius, & ad se pertinere sustinuit ei Gymnasiarcham præficere Burfariosque substituere.* Vnde Petrus de Villariibus Procurator eiusdem Nationis in actis diei 5. Feb. an. 1421. sic scribit. *Supplicanti quod Natio vellet me recommendare D. Episcopo Parisiensi & quod in casu quod in Collegio S. Nicolai de Lupara prouideretur de alio Administratore, quàm de illo qui prouincit, quod natio vellet supplicare D. Episcopo Parisiensi, quod de Magisterio dictæ Domus D. Episcopus vellet mihi prouidere: quæ supplicatio in forma fuit concessa.*

His ad stipulatur Brolius Monachus San-Germano-Pratenfis l. 3. Antiq. Parisiens. de antiquitate huiusce Collegij ita scribens. En l'Eglise & ceinture de S. Nicolas du Loure il y auoit anciennement exercice des Lettres, & des Escoliers rentez, que nous appellons Bourriers, lesquels Jean du Bellay 104. Euef. que de Paris erigea en Chanoines, & doiuent estre neuf avec vn Preuost pour Chef: nous n'auons pû sçauoir la fondation de cette Eglise, tant pour la gran-

de antiquité, qu'aussi par la negligence de ceux qui en ont l'administration & a
gouuernement, bien que i'en aye fait par mes amys beaucoup de diligence.

An non ea est S. Nicolai quam construxit Robertus in Palatio, de qua sic
habet Helgaldus in eius vita? *In ciuitate Parisius Ecclesiam in honore S. Nicolai pon-
tificis in Palatio ædificauit & Monasterium S. Germani Antissiodorensis.* At quo in Pa-
latio? in eo certè quod ipse construi iusserat, seu potius reædificari, quodque
hodie Luparam dicimus, & de quo loqui videtur Helgaldus alio loco. *Palatium
insigne, quod est Parisius suo construxerant iussu Officiales eius.* Neque enim lo-
quitur de Palatio in Insula sito, quæ sedes fuit Regum verustissima, longè ante
Robertum condito, cui contigui erant horti Palatini eo loco qui hodie Forum
seu *Platea Delphinica* vocatur: sed de alio quod die sancto Paschæ dedicauit, sum-
pto primum in eo prandio Regio, vt docet Helgaldus. Neque vero Ecclesiam S.
Nicolai in Palatio vereri à Roberto ædificatam fuisse verisimile est, cum Ludouic-
us Crassus, qui post centum ab eo circiter annos regnauit, vnam huius nominis
in eo ædificauit: quod certè non fecisset, si iam à Roberto constructa fuisset.

Nec refert quod scribit Helgaldus Ecclesiam illam S. Nicolai ædificatam fuisse
in ciuitate Parisiensis: nam sæpe suburbana ædificia vrbis appellatione compre-
henduntur, sicut qui in suburbio habitat, Parisiis habitare censeretur & dicitur.
Adde quod idem Author subiungit similiter in eadem ciuitate constructum fuisse
Monasterium S. Germani Antissiodorensis, quod tamen certum est tunc extra
urbem fuisse. Tota autem illa Regio Luparæa propter Regiam suburbanam voca-
batur Palatium, & quæ ibi erant alæ Domus, in Palatio sitæ dicebantur, licet
proptèr in Palatio non continerentur: ita S. Nicolai Ecclesia in Palatio edifica-
ta dicitur, quæ forte intra ambitus Domus Regiæ non continebatur; Imo ne-
que forte Domus illa Regia Roberti temporibus cincta erat vllò murorum am-
bitu: siquidem legimus Ludouicum Crassum post centum circiter ab eo an-
nos, illam muro circumclusisse ad excipienda Nobilium Clientum sacramenta
professionemq; fundorum, quos Regiæ Domui iure clientelæ obstrictos tenebāt.

INSTITVTIO PARIVM FRANCIE.

ADmonet nos hîc de fundis Clientelaribus sermo, vt de institutione Parium
Franciæ hoc loco agamus: quam non communior quidem, sed sanior au-
thorū sententia Roberto attribuit. Non cōmunior inquam, tota enim fere Scri-
ptorum cohors eam Carolo M. adscribit, aiens Carolum M. & 12. Pares ab ipso
institutos in Ronceuallensi Campo à peritido Ganelone fuisse proditos. Vincen-
tius Lupatus c. de Franciæ Paribus sic habet. *Carolus ille qui ob rerum à se gestarum
gloriam Magni cognomen habuit, delectissimorum prudentiū s. morumque 12. Francia Pro-
cerum sodalitiū instituit, qui proxima secundum Regem, ac velut pari, vnde nomen
habent, dignitate essent.* Aliqui Ludouico Iuniori tribuunt institutionem eiusmo-
di, quia de Paribus in eius inauguratione mentio fit. Alij eam à Longobardis
reperunt, apud quos Pares Curtis seu Curia reperuntur. Paschasius l. 3. In-
quisitionum c. 4. triplicem commemorat eodem fere tempore à diuersis Prin-
cipibus institutum fuisse ordinem: nimirum Electorum Imperij, 12. Parium
Franciæ, & Cardinalium Ecclesiæ Romanæ. De Electoribus ab Orhone III.
institutis diximus supra: de Cardinalibus infra dicemus: nunc de Paribus quos
ille l. 2. c. 10. à Hugone Capeto vult fuisse institutos. De quibus quoque fu-
sè agit Tillius l. 2. Comment. & Claudius Falcerus, Hotomanus & Andreas
Fauinus, qui Robertum Capeti filium dignitatis eiusinodi authorem faciunt.
Quod vt pateat, res paulò alius repetenda.

Antiquitus Reges primæ & secundæ stirpis Ducibus & Comitibus suis Pro-
uincias regendas dabāt ad certum tempus, aliis in quinquennium, aliis ad vitam.
Primus hanc consuetudinem magno Reipub. Gallicanæ damno infregit Lu-
douicus Pius Caroli M. Filius, qui perpetuas fecit & hæreditarias. Vnde eum
malè gestæ rei arguit Theganus. *Ludouicus, inquit, in tantum largus fuit, vt
antea nec in antiquis libris nec in modernis temporibus auditum est, vt villas Regias
quæ erant sui, & Aui & Tritani fidelibus suis tradidit eas in possessiones sempiternas &*

praecepta construxit & anuli sui impressione cum subscriptione manu propria roborauit : Carolus Caluus paternum seculum exemplum , vt sibi Nobilium opes & auxilia deuinciret aduersus fratres, easdem prouincias, vrbes & oppida Clientelario hæreditatis titulo possidenda reliquit. Secuta deinde Normanorum irruptio, Regum crebra mutatio & ignauia securos fecit possessores, & ita securos, vt processu temporis id beneficij à Regibus se olim accepisse obliti fuerint. Itaque cum Hugo & Robertus mandassent Adalberto Petracoricensi Comiti Bosonis Vetuli filio, vt ab obsidione Turonensis vrbs desisteret, interrogando per litteras vnde & per quem factus fuisset Comes, non est veritus insolenter respondere, se ab eo factum à quo ipsi Reges facti fuissent, vt legitur in Chronico Ademari. *Cum eam vrberem obsideret, nequaquam Rex Francorum ausus est eum prouocare ad certamen, sed hoc ei mandauit. QVIS TE COMITEM CONSTITVIT? & Adalbertus remandauit ei. QVIS TE REGEM CONSTITVIT?*

Ita Reges nomine potius quàm re Reges erant, videbanturque potius Regnum precario tenere quàm iure. Totam Aquitaniam hæreditario iure possidebant Duces ab an. 844. Burgundiam eodem Posterius Roberti Fortis, quem à Normanis occisum fuisse diximus. Neustriam seu Normaniam proprio quoque iure Duces Normanorum. Flandriæ Comitatum à temporibus Calui Balduinus cognomento Bracchio-Ferreus, eiusque posterius tenebant. Tolosanum similiter & Campanum Comites hæreditarij. Ad reducendas paulatim partes istas ad Regni Corpus. vnde diuulsæ fuerant, Robertus amore potius quam vi vtendum sibi esse existimauit. Consilium enim Sacratius & Secretius composuisse dicitur ex 12. viris quos in eo paræ autoritatis esse voluit, indeque nomen Parium inualuit: quorum sex fuerunt Laici, nempe 3. Duces, Burgundus, Aquitanus, Normanus. 3. Comites, Flander, Campanus & Tolosanus. Sex alij Ecclesiastici, quorum similiter tres vocati sunt Duces, Remensis, Laudunensis & Lingonensis: tres alij Comites, Bellouacensis, Catalaunensis & Nouiomensis. De quibus extant hi duo versus.

No. Cata. Belua. Tolo. Campania, Flandria sunt Co.

Lingo. Remi. Laudu. Nor. Aqu. Burgundia sunt Du.

Idest Nouiomagum, Catalaunum, Beluacum. Tolosa, Campania & Flandria sunt Comitatus. Lingonum vero, Remi, Laudunum, Normania, Aquitania & Burgundia sunt Ducatus.

Huiusce institutionis duæ præcipuæ causæ referuntur. Vna iudiciorum publicorum exercitatio, altera Regum inauguratio. Antiquitus teste Tillio sub Regibus primæ & secundæ stirpis Parlamenta Regia ex Clericis & Laicis officiis constabant, sequebanturque vestigia principum, vnde & Ambulatoria dicta. Nec erat certus eorum numerus, omnes enim Galliæ Antistites aut comitantes Regem aut accersiti, ad Parlamentum pertinebant, inquit Tillius, & cum primùm illi confirmabantur, à Rege diploma accipiebant, vt ipsi essent à Consilijs: hinc hodie etiamnum Consiliarij Regis appellantur. Quotannis vero mittebantur bini in prouincias; vnus Antistes, alter Dux aut Comes: vt minores causas illic iudicarent: quibus adiungebatur Vicarius Comitum Palatij. Parlamenti vero Regij Rex ipse Caput erat, & secundum Regem Comes Palatij.

Comitem istum Palatij Hugo Capetus sustulisse dicitur, Parlamentumque Regium ex Antistibus, Baronibus, Libellorumque Supplicum Magistris composuisse, quod in Comitatum Regis summam iurisdictionem habuit vsque ad Philippum Valefium, qui Parlamentum voluit in Regio oppido Lutetiæ consistere comprehensis 12. Paribus Franciæ & octo Libellorum supplicum Magistris. Hæc Tillius.

Andreas vero Fauinus distinctè primos Pares à Roberto creatos & institutos enumerat: ait enim primum omnium hoc nomine donatum fuisse Henricum filium Maiorem Burgundiæ Ducem. Hincque accidisse, vt Burgundiæ Duces se Parium Decanos iactarent. 2. Richardum II. Normaniæ. 3. Guillelmum III. cognomento *Teste d'estoupe* Aquitaniæ Duces. 4. Guillelmum III. Tolosæ. 5. Balduinum IV. Flandriæ. 6. Hebertum Campaniæ Comites: qui omnes è præcipua & primaria Nobilitate orti Robertum consanguinitate attingebant.

Idē scribit Richardi II. Normanorū Ducis Causam de Castello Druidensi contra Odonem Campaniæ Comitem primam fuisse ab istiusmodi Parium confessu iudicatam. Extat apud Fulbertum Epistola Odonis ad Robertum Regem, qua indicat sibi fuisse diem dictam à Richardo apud Conuentum Parium, & multa continet notatu digna. Sic ergo scribit. *Comes Richardus tuus Fidelis monuit* me venire ad iustitiam, aut ad concordiam de querelis quas habebat contra me. Ego vero misi causam hanc totam in manu ipsius. Tum ille ex consensu tuo constituit mihi placitum quando & vbi hoc perfici posset. Sed instante termino, cum ad hoc peragendum paratus essem, mandauit mihi ne me fatigarem ad conditum Placitum veniendo: quia non erat tibi cordi aliam iustificatiōnem siue concordiam recipere, nisi hoc tantum vt faceres mihi defendere, quod non essem dignus vllum beneficium tenere de te. Nec sibi competere dicebat vt me ad tale iudicium exhiberet, SINE CONVENTU PARIVM SVORVM. Hæc causa est, cur tibi ad Placitum non occurreris. Sed de te Domine mi, valde miror, qui me tam præproperè causâ indiscussâ tuo beneficio iudicabas indignum. Nam si respiciatur ad conditionem generis, claret Dei gratia quod hæreditabilis sim. Si ad qualitatem beneficij quod mihi dedisti, constat quia non est de tuo Fisco, sed de his quæ mihi per tuam gratiam habui, quomodo tibi seruietis domi & militiæ & peregræ. At postquam tuam gratiam auertisti à me, & honorem quem dederas, mihi tollere nisus es, si me & honorem meum defendendo aliqua tibi ingrata commisi, feci hoc lacessitus iniuriis & necessitate coactus. Vnde suppliciter exoro Clementiam illam quæ tibi naturaliter adest, si maligno consilio non tollatur, vt iam tandem à persecutione mea desistas, meque tibi siue per Domesticos tuos, seu per manus Principum reconciliari permit-
tas.

Regum exemplum secuti Comites quoque & Duces in suis Ditionibus eiusmodi Pares instituerunt, alij plures, alij pauciores ad diiudicandas Clientum suorum seu vassallorum lites. Et illi dicebantur Pares Curia V. G. Flandricæ, Burgundicæ, &c. Similiter Otho Frisingensis l. 1. de Gestis Friderici, c. 31. ait Principem iuxta consuetudinem Gentis consuluisse plures è suis Paribus, qui Germanicè teste Falceto vocantur *Heulent*, & Latine Pares Curia.

Altera causa instituendorum Parium fuit, vt Regum solemnibus sacris & inaugurationibus adessent, officiumque ibi singuli, quod sibi præscriptum erat, obirent: & ea in re omnibus aliis Antistitibus Baronibusque anteponerentur; quemadmodum in Curia Parium, puta in Parlamento cum agitur de iudicio exercendo aut de consilio publico Regi dando, aut in supplicationibus à Parlamento factis præeunt omnibus aliis cuiuscumque dignitatis sint: vt decreto an. 1526. 16. April. latum est, quo iudicatum est Lingonensem Episcopum Franciæ Parem Archiepiscopo Lugdunensi aliisque Antistitibus qui Pares non erant, præiturum, vt refert Tillius libro citato.

Quandonam verò primum Pares illi Sacris Regum inaugurationibus interesse cœperint, non constat. Fulbertus Carnotensis Ep. 59. ad G. Coepiscopum videtur innuere vocatos fuisse ad consecrationem Henrici filij Roberti, de quo supra. Sic enim scribit. *Rogo vestram Charitatem dilectissime, vt vice mea suadeatis domino Archiepiscopo Remensi ceterisque Primoribus, ne qua occasione differant benedictionem inuenis supradicti.* At Tillius euincit Consecrationi Philippi 1. an. 1058. non interfuisse Episcopum Bellouacensem, nec Ducem Normaniæ, nec Campaniæ Tolosæque Comites: cæteros vero *Paris* nomine insignitos, non vt Pares habitos, sed vt Antistites & Barones.

Itaque sic sentit, Philippi Augusti consecrationi an. 1179. tum primum interfuisse, cum Ludouicus Pater attribuit Ecclesiæ Remensi prærogatiuam sacrandi & coronandi Reges antea controuersam, instituitque Pares 12. tum ad ea sacra & coronationes, tum ad iudicandum cum Rege in Parlamento de causis maximis: quod Parlamentum, inquit, quia Pares ex priuilegio alibi non possunt iudicare, honoris ergo dicitur *CVRIA PARIVM, ET IPSI PARES CVRIÆ GALLICÆ.* Qui plura volet de Paribus, adeat Paschasium & Tillium locis citatis. Non possum tamen hoc loco prætereire ea, quæ habet in hanc rem Hotmannus in sua *Franco-Gallia c. 14.*

„ Superest, inquit, ut de iis Magistratibus differamus, qui vulgo Pares Fran-
 „ ciae nominantur, quanquam Nobis quidem non studium, sed monumentorum
 „ Facultas deest. Nam ex tanto librorum numero qui Franco-Galliae Annales
 „ & Chronica dicuntur, ne vnus quidem extat, in quo probabilis aliqua illius in-
 „ stituti ratio proferatur. Quod enim Gaguinus & Paulus Æmilius non tam Re-
 „ gum Gallorum quam Papatum Historicis & alij peruulgati scribunt, Magistra-
 „ tus illos vel à Pipino vel à Carolo M. institutos fuisse, id planè absurdum esse vel
 „ hinc licet intelligatur, quod ex tam multis Germanis Historicis, qui Regum
 „ illorum ætate, aut paulo infra eorum ætatem Historias scripserunt, nullus pla-
 „ ne Magistratum illorum mentionem vel tenuissimam interponit. Quin etiam
 „ Aimoini de Francorum institutis & rebus gestis Historia vsque ad Ludouici Iu-
 „ nioris Regis 37. ætatem perducta nusquam horum Parium mentionem facit. Quare
 „ tantisper dum certius aliquid afferatur, institutum ad Hugonis Capeti Regnum
 „ referendum arbitrabor: qui cum remoto hære de legitimo regnū occupasset, Proceres
 „ aliquot nouo aliquo honore ac beneficio sibi deuinciendos putauit, nam eius-
 „ modi aliquid ab illo factum omnes consentiunt. Eius autem instituti exemplum
 „ facile intelligitur ex Feudali iure sumptum fuisse, quo iure Vassalli, qui ab eo-
 „ dem Seniore ac Patrono feuda receperunt, Pares inter se, hoc est quali *ὀμόπυλοι*
 „ appellantur: quorum triplex hæc potestas est. 1. ut qui in Vassallorum ordinem
 „ cooprantur, pro eorum Collegio cooptentur. lib. Feud. 2. tit. 2. tum ut rogati
 „ testimonium de Inuestitura dicant l. 2. tit. 19. postremò ut si qua vel inter ipsos
 „ vel inter Seniores & ipsos controuersia exoriatur, ipsi iudicium & Ciuile &
 „ Criminale exercent. l. 2. & tit. 52. & tit. 55. Et profecto ita est. Ut Pares Franciæ
 „ hoc iure sint: primum ut neque inaugurari nisi pro Collegio, neque abdicari
 „ nisi causa in Consilio cognita, neque ad aliud vllum nisi ad Collegiarum iudi-
 „ cium vocari possint: quanquam Parisiensis Senatus hanc sibi autoritatē asciuit,
 „ ut Pares causam apud se dicere iubeat. Ac Budæus quidem vir longè doctissi-
 „ mus Pares illos Patritiorum nomine appellat: scribitque videri sibi ab vno ali-
 „ quo Rege institutos ex eorum numero, qui Germanicum Imperium obtinuerunt:
 „ propterea quod Iustinianus Patres eos ab Imperatore delectos esse ait; qua-
 „ si Reip. Patronos Tutoresque. Ego vero doctissimi viri sententiam non aspersionem,
 „ præsertim à Parium dignitate non alienam. Fuit enim Rom. Imperatorum poste-
 „ riorum ætate Patriciatus dignitas ab illa Parium non admodum dissimilis: par-
 „ tim quod Reipub. quodammodo Patres erant, ut Suidas testatur, & de sum-
 „ mis quibusque rebus ab Imperatore consulebantur; insignibusque iisdem
 „ quibus Consules, utebantur: ac maiorem quidem Præfecto Prætorio, mi-
 „ norem autem Consule honorem atque autoritatem habebant. Quod ex Iu-
 „ stiniani Nouellis & Sidonio Apollinari & Claudiano & Cassiodoro præser-
 „ tim cognosci potest. Sed translato in Germanos Imperij nomine vsurpatum hunc
 „ honorem non arbitror: neque verisimile est vllos eiusmodi Patricios ab ali-
 „ quo Germanico Imperatore, qui idem Franco-Galliae Rex esset, institutos fuisse,
 „ ut non aliquis ex Germanicis Historicis eius mentionem fecisset. Denique
 „ idem Budæus eodem loco hæsitans commemorat eiusmodi Parium dignitatem
 „ apud cæteras quoque vicinas Gentes fuisse: atque in Regiis Commentariis scri-
 „ ptum esse an. 1224. Ioannem quendam Nigellanum Flandrum, cui controuersia
 „ in Flandria illata esset, à Comitissa Flandriæ Pares Franciæ appellasse: quod se
 „ æquo iudicio apud Pares Flandriæ certare non posse iurasset. Cumque à Co-
 „ mitissa ad Parium Flandriæ iudicium reuocaretur, tandem certis de causis de-
 „ cretum, ut ea controuersia ad Pares Franciæ introduceretur. Causa autem tran-
 „ slatii iudicij cuiusmodi fuerit, neque Budæus exponit, & qui in iure feudali ver-
 „ satus esset, nunquam prætermisisset.

„ Verum ut iam huius Magistratus institutum paulò planius ac certius expona-
 „ mus, primum omnium ut iam ante dixi, constare inter omnes arbitror nullam
 „ Parium nominis neque apud Germanos, neque apud Gallos Historicos ante Cape-
 „ uingiorum Regum mentionem inueniri. Sed quoniam eruta quædam nuper vetu-
 „ statis monumenta video, atque in lucem edita, in quibus illorum Parium iura non
 „ minima ex parte designantur, operæ pretium esse arbitror, quæ ex illis Commen-
 „ tariis obseruauimus, breuiter exponere: idque eo lubentius quod ab eo ipse à

quo illi Comentarj nuper euulgati sunt, in aliam partem ac veritas & ratio postulat, cōtorquentur. Ergo eorum quidem instituendorum causam duplicem videro fuisse. i. vt Regis inaugurationi, atque vt tū loquebantur inuecturæ præfessent, hoc est vt Regem Imperij sui Insignibus atque Infulis solemniter in Principum atque Optimatum Conuentu exornarent. Deinde vt si quis è Potentium & Principum Franciæ numero fraudis Capitalis reus fieret, iudicium illud exercerent. Nam cum antiquitus ea iudicia in publico Gentis Concilio exercerentur, atque is mos Maiorū paulatim Capeuingiorum instituto ad Iudiciale Parliamentum de quo postertus dicemus, traduci cōpissit; neque Principes Regni facillè illi Parlamento suas fortunas cōmittendas putarent, Regibus illis ad suas rationes commodissimum fore visum est præter illius Parlamenti Curiam, suum hunc Parium Confessum instituere, quæ Patrum Curia vocitata est: quorum tamen Ordo ac numerus aliquandiu varius fuit. Neque enim 12. viri semper fuerunt, vt eos ipsos à quibus hæc monumenta prolata sunt, ariolari video: sed interdum & pauciores erant, prout Regi à quo in summi honoris ac beneficij loco Magistratus ille deferrebat, commodum videbatur.

His insignibus vetustatis testimoniis accedat etiam illud quod ex Commentariis an. 1360. prolatum est: vnde intelligi potest primum quod iam aliquoties diximus, certum quidem ac definitum Parium numerum non fuisse, sed eius arbitrium summum penes Regiam potestatem fuisse: deinde honorem illum non Patriciatu, vt Budæus & Budæum secuti crediderunt, sed Pariatu nomine appellatum fuisse. Quamquam posterioribus seculis Paritatis quoque & ex Gallicæ linguæ consuetudine Paria nomen illi tributum est. Verba autem illius Comentarj hæc sunt. *Etenim huiusmodi Ducatus dignitatis nomine honorem superaddentes honori, Parem Franciæ ipsum fecimus: statuentes auctoritate prædicta, vt ipse quandiu vixerit in humanis & dicti eius hæredes masculi de matrimonio legitimo procreati post eius obitum Duces Bituricenses & Aruerni ac Pares Franciæ nominentur, omnique Ducatus & Pariatu honore cum nomine, iure, & quacunque aliâ prærogatiuâ lætentur.*

Eiusmodi ferè illud diploma est Ioannis sub an. 1363. vbi honos ille non Patriciatu sed Pariatu appellatur. *Ducatum Burgundie in Pariatu & quieti iuris & proprietatis habemus in eodem nec non Comitatu Burgund. ex successione Philippi vltimi Ducis consanguinei nostri Charissimo Philippo filio nostro concessimus tenenda & possidenda per eum & hæredes suos in legitimo matrimonio ex proprio corpore procreandos, perpetuò, hæreditariè, pacificè & quietè. Sed posterioribus temporibus Paritatis & Paria verbum, vt superius diximus, ex popularis linguæ consuetudine vsurpari cœpit, vt ex Commentariis an. 1414. cognosci potest, in quibus ita scriptum est. *Eundem Ioannem consanguineum nostrum ampliori volentes fulgere dignitate & Comitatus titulum supradictum in maiorem excelsoioremque mutantes, dictum Ioannem consanguineum nostrum in Ducem tenore præsentium sublimamus: dictumque Comitatum Alenconij erigimus in Ducatum, volentes vt prædictus Ducatus in Perria seu Paritate à nobis teneatur, sub forma tamen & modis quibus antea idem Ioannes sæpe dictum tenebat Comitatum.**

Atque hæc quidem ex Commentariis Gallicis, vt dixi prolata sunt: in quibus illud quoque notatione dignum est, quod dici & commemorari, video sed tamen sine teste. Cum Dux Armoricus lætæ Maiestatis reus factus esset, magno opere quæsitum à quibus iudicium illud exerceretur. Ac tandem cum Philippus Audax Burgundus idem ex Rege quæsisset, Regem de Consilij sententia pronunciaffe. *Parem non nisi in iudicium Parium adduci posse* 6. non. Mart. an. 1336. Ac rursus Regi Carolo VII. quærenti à Senatu Parisiensi apud quos Pares rei Capitalis Rei fieri possent, idem responsum 12. Kal. Maij an. 1458. quod, vt superius dictum est, iuri Feudali consentaneum est. Hæc Horomanus.

Restat vt de ornamentis ipsorum & Insignibus à Regibus concessis agamus. Primum quidem est vestis purpurea, eaque duplex, rubri coloris & cærulei seu violacei: & vtraque Regum est, sub duplici nomine & titulo; quatenus enim Reges sunt & exercitibus præfunt, rubri coloris purpura eos magis decet; quæ

fuit etiam Imperatorum Romanorum, nec ulli eam gestare licebat, nisi cui ipsius gestandæ ius concessissent: eamque vocabant Purpuram Tyriam, coccineam & conchyliatâ vestem. Commodus ad Albinum his verbis vitur apud Capitolinum. *Vt tibi insigne aliquod Imperialis Maiestatis accedat, habebis utendi coccinei Pallij facultatem.* Monstreletius ad an. 1422. vbi de funere Caroli VI. ait filium eius Carolum VII. induisse vestem Talarem & pallium Coccineum pellibus murium Ponticorum munitum, quemadmodum Curia Senatores induere solent, *il fut reuestu d'une longue robe & Mantel d'Escarlatte rouge fourrée d'Ermines, ainsi que les Conseillers de la Cour.* Et Alanus Quadrigarius in Chronico eiusdem Caroli VII. describens eiusdem ingressum in urbem Rothomagensis & Guillelmi Iuuenalis de Vrstinis Cancellarij Franciæ habitum, ait eum fuisse vestitum veste Regia, nempe veste longa, Capucio Pellito & Pallio Coccineo. Talem quoque vestem gestant Pares Laici seu Militares, Præsides infulati, ipsique etiam antiquitus Senatores Curia Parisiensis: vt ex tabellis veteribus euincit Andreas Fauius in lib. de Officiariis Coronæ Franciæ.

Alterum Purpuræ genus, quod est carulei seu violacei coloris, Regum quoque proprium est, quatenus sunt sacerdotes. Talis enim color proprius fuit olim Episcoporum & Sacerdotum Secularium, vt niger Monachorum teste S. Hieronymo in Epitaphio S. Marcellæ, & in Ep. 22. ad eandem, & contra Iouinianum: nec alius adhuc videtur fuisse temporibus Orderici Vitalis qui sequente seculo floruit: sic enim scribit l. 8. histor. Eccl. *Nigredo in plerisque locis sanctæ Scripturæ humilitatem designat, quem idcirco colorem Religiosorum feruor hæcenus gratanter gestat.* De Sacerdotali vero colore caruleo seu violaceo atque etiam castaneo fuscæ agunt Baronius tom. 4. Annal. Eccles. ad an. 393. & Ioan. Filescus in Commentar. ad Vincentij Lirinensis Commonitorium.

Cum ergo Reges nonnunquam Sacerdotes vocentur (Dauid enim Rex erat & sacerdos, & Alcuinus Carolum M. vocat Dauidem; Fortunatus Childebertum, Melchisedech, Regem atque sacerdotem, & Gloriam Pontificum) & more Pontificum vngantur chrismate in capite; sint & dicantur primogeniti Ecclesiæ gestentque sub Pallio Regia Dalmaticam in sua inauguratione, quæ propria Diaconorum est, sintque quoque in plurimis Ecclesiis Canonici, vt Pictaui apud S. Hilarium, Turonis apud S. Martinum, Andegani & Cenomani, primique Comites Ecclesiæ Lugdunensis, non est dubium quin violacea vestis hoc nomine propria illorum sit. Vnde & illam in solemnibus inaugurationibus assumunt, quia ibi præsertim Deo & Ecclesiæ fidem obligant.

Hinc ergo Pares Ecclesiastici gestarunt Pallium eiusmodi, Capucium seu Epomidem honorariam violacei coloris, pellibus quoque murinis munitam: quod ornamentum Rectori Vniuersitatis concessum fuerat à Regibus: vt scribit Andreas Pavinus. *Quant aux Pairs d'Eglise, se trouuans au Parlement, ils auoient par bienveillance & modestie leurs Manteaux & Chapperons d'Escarlatte Violette fourrés aussi d'Ermines, habillement donné par nos Roys, aux Recteurs de l'Vniuersité de Paris.*

Restat vt de Cardinalibus Ecclesiæ Rom. pauca dicamus, quorum institutionem adhuc quoque tempora referunt Volaterranus & alij. Verum Volfgangus Lazius l. 2. Commentar. Repub. Ro. c. 2. longè antiquiorem facit. Vult enim Cardinales presbyteros dictos Parochos Ecclesiarum vrbs Romæ in 14. Regionibus sitarum, existimatque id ita accidisse. Olim nempe regimen vrbs pertinuisset ad Præfectum, cuique in 14. eiusdem Regionibus constituisse subiectos sibi minores 14. Præfectos, qui Curatores Regionum dicebantur. Postquam vero Roma iurisdictioni Ecclesiasticæ subiicitur, tum à summis Pontificibus collocatos in singulis regionibus Parochos, qui sacra facerent plebemque sibi subiectam regerent, & illos nomen assumpsisse Præsidentum Asiæ qui *Cardinary*, siue *Cardinales* vocabantur. Nec alios fuisse illos quàm Parochos Ecclesiarum; quarum titulos & nomina assumerent, cum Synodis ad quas à summis Pontificibus vocabantur, subscribebant: illosque etiam habuisse sibi subiectos Diaconos in talibus Ecclesiis; & illos similiter antiquitus ad Synodos & Concilia vocari solitos: vt multis exemplis confirmat iam inde ab an. 390. quam in rem videndus quoque Paschasius l. 3. Inquisition. c. 5.

Verum Cardinales eiusmodi Presbyteri & Diaconi non eam dignitatem & honoris Gradum tunc habebant, quem nunc habent. Cœperunt autem his maximè temporibus foris innotescere, cuius rei extat exemplum apud Glabrum Rodolphum: ait enim Legatum Cardinalem missum à Pontifice ad dedicandum Ecclesiam quam Fulco Comes Andegauenſis construxerat. *Misit cum eodem Fulcone ad prædictam Basilicam sacrandam unum ex illis, quos in B. Petri Apostolorum Principis Ecclesia Cardinales vocant.* Deinceps ergo Cardinales eiusmodi Sacratius Pontificis Consilium composuerunt: & de his in posterum fiet sermo, quorum nulla hæctenus mentio facta est. Sed ad historiam nostram redeamus.

Succesſit igitur Patri, prædicto anno 1030. Henricus iam ante Rex creatus contra Matris voluntatem, quæ Roberto Iuniori magis fauebat. Vnde illa plurimum valens apud Maritum ita Henricum filium etiam Regem inauguratum depreſſit, vt à priuato nihil fere distaret. Cuius statum breuiter describit Fulbertus Ep. 4. & queritur apud Robertum, quod eum tam indignè tractari pateretur. *Cæterum serenissimam pietatem vestram appellamus pro eodem Rege filio vestro, qui satis superque desolatus incedit. Neque enim in domo vestra cum securitate vel obaritate licet ei manere, neque foris est ei vnde viuat cum honore Regi competente: unde vos oportet aliquid boni consilij reperire & illi impendere, ne deum ille quasi peregrinus & profugus agit, paterni animi fama vobis depereat.* Ergo statim post obitum Patris habuit cum Imperiosa Matre dimicandum: sed cum esset in re militari exercitissimus, manu promptus, consilio prouidus, inconstantem Constantiam sua constantia superauit, inquit author historix à Roberto ad mortem Philippi.

Eodem regnante an. 1031. 14. Kal. Dec. habitum est Concilium Lemouicense de Apostolatu S. Martialis, cui præfedit Aymo Bituricensis Archiepiscopus Gauzeleni successor, qui Kalendis Nouembribus eiusdem anni Bituricensem quoque in eandem rem habuerat synodum, & in ea decreuerat parendum esse litteris & mandato Ioannis Papæ quod ibi lectum est, Martialem Apostoli nomine donantis. Quam in rem extat hoc publicum ab eo editum instrumentum.

1031.
De Aposto-
latu S.
Martialis.

In Nomine Domini. Ego Aymo Archiepiscopus anno incarnationis Domini-
nicæ 1031. indictione 14. in Concilio Bituricensi quod actum est Kalendis No-
uembriſ cum consensu Coëpiscoporum seu Abbatum & reliquorum fidelium
qui præſentes affuerunt, decreui & auctoritate propria firmaui, vt Priuilegium
Domni Ioannis Romanæ sedis Papæ, quod isdem Dominus instituit & Epif-
copis, Abbatibus & reliquis fidelibus totius Gallix misit, inconuulsum & inli-
batum permaneat, scilicet vt Beatissimus Martialis in numero Apostolorum
tam in Litanis quam in omnibus Diuinis officiis computaretur & esset nec im-
merito. Est quippe dignum, sicut in gestis eius reperimus inferum, illum videli-
cet tam in cœna Domini, quam in passione nec non in resurrectione, ascensione
quoque præſentem adfuisse, & cum cæteris Apostolis Spiritum S. accepisse.
Quia etsi reliquarum Gentium Apostolus non est, totius tamen Gallix ad
Christum conuertendi princeps & Apostolus est. Hoc autem nostrum edictum
Episcopis, Abbatibus & reliquis fidelibus totius Aquitaniæ direximus, obsecran-
tes vt sicut Priuilegium à sede Apostolica delatum inuiolabiliter custodiatur,
& qui huic priuilegio Apostolico & nostro edicto contrarius extiterit, contraire
se nouerit præceptis Apostolicis & iram ipsius incurrere nostri Redemptoris, cuius
ipse de quo loquimur, Apostolus Martialis inuincibilis extitit testis. Hæc sunt
nomina Episcoporum qui interfuerunt. Aymo Archiepiscopus Bituricensis, Ior-
danus Lemouicensis, Stephanus Vallacensis, Renco Aruernensis, Amelius Al-
bigensis, Deus dedit Cadurcensis, Regnamundus Mimatensis.

Post 15. dies habitus est frequens Episcoporum conuentus apud Lemouices,
dedicataq; est Basilica Lemouicensis: & ibi Aymo exposuit, quid actum fuisset in
Concilio Bituricensi, vbi cum pluribus Episcopis multa doctorum turba interfuerat,
qui hanc de Apostolatu Martialis *disceptationem sub magna discretione* examinantes
inuenerant sanum esse, quod Ioannes Papa instituerat, neminem enim denegare
quin fuisset vnus de 72. quibus Dominus dixit, *Ecce ego mitto vos, sicut agnos inter
lupos.* Hunc autem Protoducem Gallix semper plures antiquorum non cum Con-
fessoribus, sed cum Apostolis pronuntiare viſos fuisse. Itaque inquit, *Plurimo
Doctorum Choro persuadente coram omni populo in maiori Ecclesia Bituricensi testimoniis*

perhibemus B. Martiali quia Apostolus veritatis est, curauimus enim ne Rom. Apostolica sedis decreto & imperio repugnaremus.

Talis ergo fuit etiam sententia Concilij: & quia nonnulli de Clero deque Canonico ordine parere recularunt, in eos, nisi Iordanus Episcopus obstiteret, Aymo Archiepiscopus Bituricensis fulmina Ecclesiastica vibrare paratus fuit. Porro tota hæc Quæstio pro fundamento factum supponebat, fuisse scilicet Martialem vnum e 72. Discipulis: atque eo supposito concludebant verè, non minus dicendum Apostolum quàm Paulum & Lucam qui de 12. Apostolis non fuerunt. At alij emunctæ naris aiebant sententiam istam esse nouam & ab Hugone Abbate, Odolrico aliisque Monachis inuentam. Nostri quoque temporibus Ioannis Launoius insignis Doctor Theologus, Antiquitatis scrutator diligentissimus non ante annum à Christo 900. prodisse scribit: & ad ea vsque tempora veterem inualuisse, qua Martialis imperante Decio in Gallias venisse asserbatur ex Gregorio Turonensi pluribus in locis, & veteribus Martyrologiis, atque idcirco nulatenus e 72. discipulis fuisse.

1032. Anno 1032. obiit Leothericus Senonensis Archiepiscopus Gerberti Aquitani in Remensi schola olim Discipulus; cuius morte turbata est vehementer Ecclesia Senonensis. Nam Henricus Rex Gelduinum successorem designauit & Parisiis 15. Kal. Nouemb. consecrari curauit: populus verò clerusque Senonensis Mainardum clericum eiusdem Ecclesiæ Thesaurarium elegit. Talis sæpe illis temporibus inter Reges & Capitula Ecclesiarum Cathedralium contentio erat. Et hinc etiam sæpe bella oriebantur, vt accidit huius electionis occasione inter Henricum Regem & Odonein Campaniæ Comitem Mainardo consanguineo suo fauentem. Sed anno tandem 1034. Gelduinus ope Regis in sede sua constituitur Ecclesiamque sibi committam regit 18. annos, & donec in Concilio Senonensi an. 1051. Simoniacæ labis insimulatus & conuictus de Pontificatu deiicitur à Leone Papa, consentiente etiam Rege, gaudentibus clericis & plaudente populo. vt legitur in Chronico S. Petri Viui: eique Mainardus Trecentis Episcopus substituitur.

Eodem anno Henricus Rex indulgit & concessit sacro Canonico Basilicæ Parisiensis fodalitio Ecclesiæ S. Stephani, S. Iuliani Martyris, vulgò *pauperis dicti*, & SS. Seuerini & Bachij tunc adhuc suburbanas, quarum aliquæ fuerant antiquitus Abbatiolæ, seu vt habetur in Charta Henrici, *Quarum quedam olim Abbatiarum dignitate sublimatæ, & ideo receptaculum & stationem Congregationi Canonicoꝝ prebentes S. Mariæ, sed propter Regni perturbationem rebus concessis spoliatæ solitudini vacantes paruum aut nullum antiquæ possessionis retinebant statum.* Easque ait se concessisse ad instantissimam Imberti Episcopi supplicationem, quem virum quanti faceret, ibidem innuit. *Sed quia apud nos pro suis meritis prædictus Episcopus erat magnus, eius voluntati nolentes aliquid derogare, concessimus eius petitioni prædicta loca regali præcepto & liberalitate, eo pacto & conditione, vt quandiu Giralduus Clericus earum possessor vixerit, si se inquietudine per assensum Canonicoꝝ totius Congregationis teneat: & ibi pro remedio anime mee vel parentum meorum Canonici aggregentur, qui pro statu & incolumitate Regni nostri exorantes ad vtrumque sufficiant, scilicet & ad stationem more solito reddendam Ecclesiæ, & ad seruendū Canonicè valeant communiter agere.*

Hinc forte Ecclesia S. Iuliani Pauperis dicta est *filia Basilicæ Parisiensis*, vetustissima proculdubio Abbatiola: de qua Gregorius Turonensis l. 9. c. 7. hæc habet. *His diebus Parisius adueneram & ad Basilicam B. Iuliani Martyris metatum habebam.* Eadem Comitii Vniuersitatis ab omni æuo destinata fuit, quippe commodissima conuentui Magistrorum tam in monte San-Genouechano, quam in atrio Basilicæ locisque circumuicinis habitantium.

Idem Princeps eidem Ecclesiæ Parisiensi concessit Abbatiolam S. Germani in Laya, eodem flagitante Episcopo. Videtur in Charta concessionis mentionem facere suæ in scholis claustralibus primæ educationis & institutionis: sic enim ille de Ecclesia Parisiensi loquitur. *Sanctæ Matris supradictæ feliciter à cunabulis educatus vberibus innotescere decreui, vt Abbatiolam quandam in silua quæ Lea dicitur Patris mei Roberti clementia in honore S. Germani fabricatam S. Parisiensi Ecclesiæ concederem.*

1033. Ad annum 1033. notant Historici tantam famem vbiq; fuisse, vt nulla vquam vllibi terrarum maior extiterit: cuius mali causam naturalem Rodolphus

hanc affert, *asiduis enim imbribus ita compluta erat vniuersa tellus, vt in spatio 3. annorum nulli reperirentur sulci utiles seminibus* Hugo Flauiniacensis in Chronico Virdunensi initium huiusce cladis sumit ab an. 1028. post destructionem templi Hierosolymitani & ad an. 1033. ait cœpisse cœlum benigniori & sereniori aspectu terras fecundare. Tunc autem, inquit, in plerisque locis fuit modii pretium 60. solidorum. Tunc humanæ carnes ab hominibus deuoratae & publicè venduntur: aliae humo traditæ & effossæ comestæ sunt. In partibus vero Matiscouensis Dioceseos tantam ait fuisse famem, vt quidam albam terram argilla similem effossam pernixtâ firinâ vel cantabro, pane inde factò comederent. Hoc Dei flagello ita territi sunt omnes Christiani, vt depositis armorum & odiorum affectibus omnes ad pacem conspirarint, seque totos ad Dei cultum conuerterint, leges Ecclesiasticas condiderint aut inaurarint, omnesque vranimi consensu sextâ quaque feriâ, vino, seprimâ, carnibus abstinendum esse duxerint teste eodem Rodolpho. 4. c. 5. Quam morum reformationem ait secutum esse pium peregrinandi desiderium, & loca sacra Hierosolymitana inuisendi. Hocque votum primò concepisse infimæ fortis homines; deinde mediocri postremò ipsos quoque Præsules, Comites, Duces & Reges. Odolricus Episcopus Aurelianensis Hierosolymam proficiscens in ipso itinere obiit: vt & Robertus Normanorum Dux, qui antequam proficisceretur, designarat Hæredem Willielmum puerum sibi ex concubina natum: vnde vulgò Nothus Gall. *Manzer* dictus est & corruptâ latinitate *Bastardus*.

Ille est Robertus Richardi III. filius qui Iuuenem consilio nimis credulus immania scelera perpetravit, at post penitentiâ ductus Hierosolymam adit, & in reditu apud Nicæam urbem inierit verè penitens & animo contritus: de quo hæc habet Author Chronici Fontanellensis, qui tunc temporis vivebat. *Hic Robertus acer animo & prudens, inquit, priores suos virtute quidem & potentia exæquauit, sed prauorum consulti, vt pote in primæ Iuuentutis flore constitutus, æquo magis attendens, Regnum quod florens susceperat, in multis debilitauit. Verum non multo post celesti respectus gratiâ, & bonâ que inerat illi naturâ & consilio intus respuit: & eos quorum prauitate à recto denianerat, à suo consilio atque familiaritate sequestrauit, susque iugo potentie versâ vice fortiter oppressit, ac se in libertatem, que se decebat, vindicauit: atque ita propter prauitatem imperantiam profectus Hierosolymam profundi peruenit: sed in rediendo malignorum, perpressus insidiis, qui eius æquum quod iam experti erant, verebantur imperium, veneficio, vt didicimus, apud Urbem Nicæam occubuit: ibique intra sanctam Ciuitatis illius Basilicam, quod nulli alii mortalium concessum est, honorificè donari sepulturâ promeruit. Verum vir tantus non prauorum tantam malignitate quam Diuino, vt credi fas est, Iudicio decessit, qui iam vnus eorum effectus erat, quibus vt Apollolus conqueritur, dignus non erat mundus.* Obiit Robertus an. 1035. vt legitur in Chronico Rothomagensi.

Mala autem omnia quæ Normaniæ Robertus intulit, Ermenoldi cuiusdam Britonis suasu & impulsu intulisse dicitur: de quo multa habet Hugo Flauiniacensis in Chronico Virdunensi, hominemque ait fuisse mentis peruersæ, detestandæ famæ, totamque vitam suam diabolo dicasse, omnibusque horis & momentis cum eo loqui solitum. Illum verò suasore diabolo apud Robertum omnes Optimates accusasse, excitasse dissidia, iurgia, intestinum bellum, omnia suis deque vertisse; donec tandem ipse miserrimè periit.

Anno 1034. Ebaldo seu Ebulone Archiepiscopo Remensi fati functo successit Guido de Castellione vir nobilis profapia, vt pote Geruasij Vice-Domini Remensis & Milonis de Castellione frater, eximia quoque litteraturæ. Eodem anno Mathildis Conradi Imperatoris & Gisela filia Henrico Regi defponsata obiit apud Vangionum Urbem, ibique sepulta est. Huius ergo affinitatis spe frustratus Henricus Annam Russorum Regis filiam vxorem duxit: quæ tres ei peperit filios, Philippum, Robertum & Hugonem, quorum Robertus adhuc puerulus decessit, Hugo Comitatum Veromanduensem adeptus est, Philippus Patri successit.

Ad annum 1035. Baronius, Valerius Andræas in Bibliotheca Belgica, & Quidam alij referunt hæresim de Corpore & Sanguine Domini in Eucharistiæ sa-

cramento, quæ à Rege Roberto compressa fuerat, cum primum eam sub initia huius seculi Leothericus Archiepiscopus Senonensis spargere voluit, audacius cœpisse disseminari à Berengario Turonensi, annitente Brunone Andegauensi Episcopo, cuius Ecclesiæ erat Archidiaconus: ad quam profligandam Henricus paternæ pietatis & religionis hæres Concilium Episcoporum, Abbatum & Doctorum virorum indixerit, vt Quæstio illa Parisi à viris in Theologia peritis ageretur, & nascenti malo occurreretur. Verum illi plus decennio hallucinantur. Neque enim tum, hoc est an. prædicto 1035. Berengarius errorem sparsit, nec tum Bruno Episcopus erat Andegauensis; nec tum ab Henrico Concilium Parisiense indictum est, sed anno tantum 1051. vt suo loco dicitur.

Errat quoque Robertus de Monte, si verum est quod de eo D. Lucas Dacherius refert è Chronico nondum edito, aiens ad annum 1032. quod *Lanfrancus Papiensis Garnerius socius eius repertis apud Bononiam Legibus Romanis, quas Iustinianus Imperator Romanorum ab Incarnatione Domini 530. abbreviatis emendauerat, his inquam repertis operam dederunt legere & aliis exponere: sed Garnerius in hoc perseverauit, Lanfrancus vero Disciplinas liberales & Litteras Diuinas in Galliis multos edocens tandem Beccum venit, & ibi Monachus effectus est.* Hæc refert Dacherius in vita Lanfranci. Verum cum Lanfrancus in Galliam venit, nondum natus erat Warnerus seu Garnerius, imo nec cum obiit Lanfrancus: & opus illud Legum Romanarum non fere ante an. 1150. edidit: vt docebimus, cum ad illa tempora peruenerimus.

Hiscæ quidem temporibus, vt verisimile est, Berengarius Turonensis relictis scholis Carnotensibus post obitum Magistri Fulberti Lutetiæ Dialecticam profitebatur, vbi cum eo Lanfrancus paulo post in schola præsentibus Discipulis militauit. In eadem professione florebat Albertus Pexiacensis seu Pisciacensis, & in Grammatica Bernardus Cenomanensis, Willielmus, Bregaudus Teutonicus ad paruum pontem, Arnaldus Abrincensis, Gislebertus Parisiensis. Haymo quoque Anglus relictâ Angliâ bellis turbatâ, vt quietius litteris vacaret, Lutetiam se contulit totumque se sacrarum Scripturarum lectioni tradens Theologiam summo cum applausu docuit, vt refert Pitæus, idemque apud S. Dionysium Monachum induit. Ioannes quoque de Garlandia ob eandem causam Lutetiam profectus ad dicendum & docendum, in artis Poëticæ professione excelluit, ibique *Morale scholarium edidit.* Tum quoque Franco Leodiensium scholarum Magister sub Richardo Episcopo florebat scientia & morum probitate clarus, qui author fuit libri de Quadratura Circuli.

1037. Anno 1037. obiit Robertus de Normania Eburonicum Comes, Richardi I. Ducis Normaniæ & Gunnoris filius fraterque Richardi II. Archipræsul Rothomagensis vxoratus & publicè cum vxore cohabitans, ex qua tres filios suscepit, & quibus 3. sui Comitatus partes distribuit. De eo hæc habet Ordericus Vitalis. *Hic Richardi senioris Ducis ex Gunnoride filius 48. annis Archiepiscopatum Rothomagensem & Comitatum Ebroicensem rexit, mundanis operam affatim abundauit, secularibus negotiis opido intentus extitit, & carnalibus illecebris non vt Pontificem decuisset, abstinuit. Nam coniugem Herleuam vt Comes habuit, ex qua tres filios, Richardum, Radulphum & Guillelmum genuit. Quibus Ebroicensem Comitatum & alios honores amplissimos secundum ius seculi distribuit. In senectute tandem errorum memor suorum pœnituit & proreatibus multis magnisque multum fleuit. Magnas igitur & multas Eleemosynas Pauperibus erogauit, Ecclesiam Metropolitanam in vrbe Rothomagensi S. Dei Genitricis à fundamentis incohauit, quam magna ex parte consummauit.* Extat Fulberti Carnotensis ad hunc Pontificem Ep. 51. qua responderet ad quæstionem de nouis nuptiis Gale-rani ab eo propositam, petentis nimirum sibi licere alteram vxorem ducere, priori etiam viuente, quia neuter alterius consortium ferre posset. Porro Roberto successit Malgerius de Normania Richardi II. filius, & Roberti Ducis frater, rexitque Rothomagensem Ecclesiam 18. annos: seu potius malo suo exemplo & regimine deprauauit.

1038. Anno circiter 1038. Lanfrancus e Lombardia in Galliam profectus Lutetiam aduenisse creditur, ibique Berengarium, qui tum inter Magistros, Dialecticæ profectores excellebat, docentem inuenisse, & cum eo eiusque Discipulis mul-

tas habuisse disputationes non infelici successu, imo tam felici, vt ipsum scholas dimittere, adeo in contemptum venit, Turonasque repetere coegerit. Intelligimus vero ex Henrico de Knyghton Canonico Leicestrensi lib. 2. de euentibus Angliæ c. 5. Berengarium iam tum vt Lanfranco nimis acriter vrgenti resisteret, famamque quam ipse sibi docendo comparauerat, tueretur, vsurpasse auctoritates sacræ Scripturæ contra fidem. Vnde Lanfrancus ad ipsum, *quando in scholis militauimus*, inquit, *semper contra fidem Catholicam auctoritates collegisti.*

Hinc ergo nata inter vtrumque contentio, quæ magno fidei periculo creuit sequentibus annis, postquam Lanfrancus apud Beccense Monasterium scholas publicas aperuit. Nam ille seu quia ex legibus Academicis homo extraneus non potuit statim Lutetiæ docere, seu quia plurimos Professores excellere videbat, & inter tot lumina maiora posse se splendescere desperabat, seu forte quia ceteros disputationibus exagitando sibi offensos fecerat, relicta Lutetia in Normaniam contendit circa an. 1040. scholisq; apertis multos Discipulos allexit, *ex schola Parisiensi ad Beccense Monasterium profectus eruditionis fama multos ad se allexit*: inquit Mathias Flaccus Illyricus l. 12. Catalogi testium veritatis. Non tamen statim & recta Beccum se contulit, sed primum Abrincas ad extrema Normaniæ partes, vbi nulli erant liberalium Artium Magistri, qui barbariem depellerent.

Idque legitur in Chronico Beccensi. *Ille sciens certo relatu illuc hoc est in agro Abrincensi Normaniæ quo se primum post Lutetiam contulit multum collapsum studium litterarum Barbaricæ gentis & intelligens providentiſſima inspiratione inde se posse adipisci maiorem gloriam & plurimum quaestur, venit illuc cum paucis.* Nempe credidit se plus gloriæ & lucri comparaturum in remotioribus istis locis, vbi solus esset, quam Parisiis vbi magnus erat professorum numerus & quaestus minor. Verum post biennium, cum forte in itinere suo omni peculio quod docendo lucratus fuerat, à latronibus spoliatus fuisset, vitæ eiusmodi pertæsus tam multis sollicitudinibus & periculis obnoxia, digitoque Dei tactus ad Beccense Canobium tum vix adhuc bene natum & constructum se contulit, ibique magno nominis splendore liberalium Artium professionem aggressus, deinde Theologiam docens celeberrimum Litterarum Gymnasium effecit. Berengarius similiter agrè ferens se in ea arte victum, in quâ præ cæteris excellere putabatur, relictis Parisiensibus scholis, Turonis vbi Magistri scholæ fungebatur officio, docere non destitit, donec Andegauum profectus Theologicas Disciplinas & sublimia mysteria tractare cæpit, vt ista professione se Lanfranco superiorem efficeret, qui in Dialectica inferior visus fuerat. Quam in professione quid acciderit commemorat Nicolaus Harſpheldius Archidiaconus Cantuariensis in 11. secul. c. 12. his verbis.

Professus est Berengarius adhuc Adoleſcens Dialecticam & alias in Gallia Liberales Artes. In quibus tamen tradendis pro arroganti ingenij sui leuitate, non Maiorum, sed propria sua interpretatione sensuque temere nitentur. Sed hanc eius arrogantiam confregit Lanfrancus, & in quadam Dialecticæ velitaria pugna cum eo commissus adeo vanitatis inscitæque hominem arguit, & palam conuicit, vt Discipuli ipsius deinde eum destituerint. At ille nominis & vanæ gloriæ vehementi æstu præceptus abreptus non tam ad grauiora se studia, quàm ad errores conuertit, Theologusque factus Theologiam omnem infirmare & infringere perniciosè contra nuptias & paruulorum baptismum dogmatibus conatus est. Sed cum eorum veritas, firmiora & solidiora firmamenta haberet, quàm vt quicquam sacris scriptis vel in speciem plausibile in contrarium asserere potuisset, neque huic quisquam doctrine aures daret, sed ab ea omnium aures & animi abhorrent, Magistro Diabolo suggerente nouam contra Eucharistiæ veritatem & doctrinam, vbi & facile noua se posse disseminare errorum portenta, & facilem prumptumque à populo imperitiisque plausum sibi propter summam reconditi mysterij dignitatem & à sensu longè remoti pollicebatur, commentus est. Nec sefellit sua hominem opinio. Circumuenit itaque scholasticos quosdam non tam sensu quàm censu, ingenio & fidè exili, quibus ipse sumptus ad studia subministrare solitus erat, & per eos longè lateque errorem ad alios transfudit. Cuius rei fama cum ad Lanfrancum peruenisset, infidiabantur enim sibi alter alteri, cæpit ipse contraria dicere. Hinc inter eos animorum studiorumque contentio recruduit.

Verum satius est audire à Magistris Coætaneis, quis fuerit Bèrengarius. Cuius quidem vitam & mores non alij melius quàm qui vel in iisdem scholis fuerant,

aut eodem tempore vixerunt, nosse possunt: quatuor, autem præcipui sunt, iique omnes Galli, aut in Gallia enutriti, Hugo Gilduini Britolienſis Comitſ in agro Beluaceniſis filius, ex Clerico Carnotenſi Lingonenſis Episcopuſ factuſ: Adelmanuſ Clericuſ Leodienuſ, Fulberti auditor & Berengarij condiscipuluſ, factuſ deinde Episcopuſ Brixienuſ: Durandus Normannuſ Abbaſ Troarnenſis; Et Guitmunduſ ex Monacho Cœnobii de Cruce S. Leufredi in Normannia, factuſ Archiepiscopuſ Auerſanuſ. Hugo aduerſuſ ſententiã Berengarij Tractatũ edidit, eique inſcripſit. Durandus contra eundem ſcripſit. Cuiuſ infra referemus Epistolã ad Henricũ Regem. Adelmanuſ eum ab errore quem ſparſerat, præclarã Epistolã & ſuã ſermone retrahere conatuſ eſt. Guitmunduſ denique incredibili eloquentiã vi & rationum pondere eiuſ errorem confutauit. Ille autem de Berengario ſic ſcribit.

Is enim iuueniles adhuc in ſcholis ageret annos, ut aiunt, qui eum tunc nouerant, elatuſ inuicem leuitate, ipſiuſ Magiſtri ſcuſum non adeo curabat, Libros inſuper Artium contemnebat, ſed eum per ſe attingere Philoſophiã altioriſ ſecreta non poſſet: neque enim homo ita acutuſ erat, ſed ut tunc temporis LIBERALES ARTES intra Galliaſ pãrte obſoluerant, noniſ ſaltem uerborum interpretationibuſ, quibuſ etiam tunc nimium gaudet, ſingulariſ ſcientiã ſibi laudem arrogare & cuiuſdam excellentiã gloriã uenari qualitercuq; poterat, affectabat. Factuſque eſt, ut pompatico inceſſu, ſublimi præ exteriſ ſuggeſtu Dignitatẽ Magiſtri potiuſ ſimulans quãm rebus oſtendens, profunda quoque in diſſortẽ intra Cucullũ ac ſimulatione longe meditationiſ, & vix tandem ſatis diſſertate diu uocis lentifiſimo quodã quaſi plangore incautoſ decipiẽs DOCTOREM SE ARTIUM pãne inſciãſ profiteretur. Sed poſtquam à D. Lanfranco in Dialecticã dẽre ſuiſ parnatuſpiter eſt confuſuſ, cumque per ipſũ D. Lanfrancũ uirũ equẽ doctiſſimũ LIBERALES ARTES Deuſ recaleſcere atque optime reuiuſcere feciſſet, deſertim ſe à Diſcipuliſ iſte deluſuſ, ad eructanda impudentẽ Diuinarũ Scripturarũ Sacramenta, ubi ille adhuc adoleſcẽſ & alijs ceteriſ detentũ ſtudiũ nondũ adeo intendẽſ, ſe conuertit. Sed & ibi inſipientiſ. Quippe in maleuolã animã non introibit ſapientiã, ut ea quarũ nauitate omnium corda perueniret atque ad ſe omnium oculoſ traheret, ſtudioſẽ perquirenſ maluit eſſe ſub aliqua admiratione hominum hereticuſ, quãm ſub oculiſ Dei primãrẽ uerẽ Catholicuſ. Aucupatiſ ergo nonnulliſ ratiunculã (neque enim ulla uaguã heretiſ ſine aliqua veriſimilitudine ratiõniſ inualeſcere poſſit) adhibitiſ quoque pauciſ malẽ intellectiſ à ſe Capituliſ Scripturẽ Sacrã, quã multuſ errantibuſ languẽſ eſt mortis, per egenoſ Scholaſticoſ iam per alimoniam quã ſuſtentabat eoſ & per ſuoſ dulceſ ſermonẽſ corruptoſ, quaqua uerſum potuit, clanculo huiuſ tanti mali uelut ſimũ uirũ effudit.

Hæc Guitmunduſ de Berengario l. i. de ueritate Euchariſtiã, paulõ infra rei ueritatẽ, contraque famã Berengarij, quem certũ eſt ex aliorũ minus inuidorũ fide fuiſſe uirũ magni ingenij, facundũ ac eloquentẽ mulingitque Doctrinã: ut uel ex hiſ Baldrici Aurelianenſiſ ſcriptoriſ ſuppariſ uerſibuſ apparet.

*Tota Latinorum facundia marcida floret,
Dum Berengario Turoni wiguere Magiſtro.
Porro Latinorum Facundia florida marcet,
Inuida ſors Turoniſ ubi tantũ lumen ademit.*

Fatentur tamen omneſ eum fuiſſe nouitatũ amatores, nouaſque ſubtilitateſ & uoceſ in rebus Dialecticã & Theologicã excogitaſſe, quarũ ope omneſ eludebat difficultateſ: & hoc eſt quod ait Guitmunduſ eum *nouiſ uerborũ interpretationibuſ ſingulariſ ſcientiã ſibi laudem arrogaiſſe*. Hinc forſan ab Inuidiſ & maleuoliſ Necromantiã & Magiã inſimulatuſ eſt: in qua arte membranulã Lauriacenſiſ Abbatã apud Andeſ, quã referuntur in uetuliſſimo codice manuſcripto Eccleſiã S. Martini Turonenſiſ, aiunt fuiſſe peritiſſimũ: at fabulatur Nangiuſ Monachuſ San-Dionyſianuſ cum ait eum quod Necromantiuſ eſſet *ſub anguſta hora uiniſ noctiſ Romã inuiſſe, & Turoniſ lectiõnem unã legiſſe*. Similitẽ Albericuſ Monachuſ apud Chronicũ Belgicuũ ad an. 1047. qui de ea re ſic habet. *De iſto Berengario uulgo narratur eum fuiſſe in adoleſcentiã Nicro-*

manticum. 1. Quia Turonis Romam usque cum Diabolus una nocte detulisset. 2. Quia puer Clericus nobilis genere ei commendatus Magistro absente dum libros Necromanticos legeret, à Diabolo occisus est. 3. Quia idem Diabolus coactus à Berengario corpus pueri mortui intrans per aliquod tempus huc & illuc deambulare puerum, & cum ceteris cantare & in choro stare fecisset, donec ab alio Nigromantico fulsitate deprehensa, puer ut erat, mortuus esse videretur. Vnde idem Berengarius morti adiudicatus fugiens ad Ecclesiam, hymnum IVSTE IVDEX, ibi fecit, & cum lamentatione decantauit, & ita liberatus fuit.

Quis ferat eiusmodi calumnias infanorum hominum? scilicet homo ob magiæ crimen accusatus & damnatus obiisset Turonis munera Scholastici, Camerarij & Thesaurarij; & Andegavi Archidiaconatus officio functus fuisset! sed id familiare est imperitis, magiæ insimulare quos vident ingenio & Artium peritia excellere. Ita Gerbertus ille Aquitanus, quod Astrologiam & Mathematicas Disciplinas optimè calleret, suaque virtute & ingenio ex infima sorte ad Archiepiscopatum Remensem & Rauennatem, postremò ad Papatum peruenisset, Magiæ accusatus est.

At hic obiter notandum scholas Turonenses ab Alcuino celebres factas, nondum hisce temporibus defloruisse, imò Berengarij famà fuisse nobiliter sustentatas, quamdiu in iis docuit: neque enim dum eas regebat, prolapsus fuerat in hæresim, si credimus Francisco de Roya; secus, non fuisset ad dignitates illas Ecclesiasticas Camerarii & Thesaurarii admissus, quas adeptus est. Imo nec postquam Andegauum deinde profectus est, & Archidiaconatus Officium suscepit Scholasticamque dignitatem, statim visus est ab Ecclesia dissentire: Nam teste Vincentio Bellouaco tam fuit initio clarus doctrina quàm honestate morum. At postquam ingentem audiuit Lanfranci famam, à quo victum se meminerat, totum se Theologicis quæstionibus & Ioannis Scoti lectioni tradidit; cuius peruersis dogmatis excoecatus in errorem incidit, seque nefariæ sectæ Authorem præstitit. Vt infra dicemus.

Ad annum 1039. notat Hugo Flauiacensis obiisse Conradum Imperatorem, eique successisse Henricum II. cognomento Nigrum, virum Ecclesiasticæ disciplinæ studiosissimum, & Simoniacæ pestis, quæ ipsam etiam sedem pontificiam inuaserat, hostem infensissimum, vt in Synodo frequentissima omnium Episcoporum declarauit his ad eos verbis vsus, quæ leguntur etiam apud Glabrum Rodolphum l. 5. c. 5. 1039.

Lugens vobis incipio loqui, qui vice Christi in eius Ecclesia constituti estis, quam sibi desponsauit & sanguine redemit. Sicut enim gratuita bonitate de sinu Patris per Virginem ad nos redimendos venire dignatus est, ita suis præcepit & dixit mittens eos: *Gratis accepistis, gratis date.* Vos autem auaritia & cupiditate corrupti, qui benedictionem conferre debetis, hac in transgressionem dando & accipiendo maledicti estis. Nam & Pater meus, de cuius animæ periculo valde peritescō, eandem damnabilem auaritiam in vita sua nimis exercuit. Itaque quicumque vestrum hac se macula pollutum agnouerit, oportet vt à sacro ministerio arceatur. Propter hanc enim offensam venit super filios hominum fames, mortalitas, & gladius. Omnes enim Gradus Ecclesiastici à maximo Pontifice ad Ostiarium opprimuntur per vestra damnationis præmium & in cunctos spirituale graßatur latrocinium.

Ad hanc vocem Imperatoris stupefacti Pontifices, inquit Hugo, misericordiæ operam implorabant: at Princeps misericordia motus & pro anima Patris sui orare eos monens, proposuit edictum, *Vt nullus gradus vel ministerium Ecclesiasticum pretio acquireretur, & si quis attentaret, omni honore multaretur, sicut, inquit, Deus coronam Imperij gratis mihi dedit: Ita ego quod ad Religionem pertinet, gratis impendo. Volo vt & vos similiter faciatis.* Hoc exemplo incitatus Leo IX. an 1049. in concilio Remensi contra eiusmodi Simoniacos, quorum in Gallia præsertim & Germania ingens erat numerus, Edictum promulgauit, vt infra dicemus.

Circa an. 1040. Normani à Græcis contra Sarracenos qui Siciliam occupauerant, aduocantur: Romamque deinde capiunt & cum Romanis in pratis S. Petri confingunt. Istis quoque temporibus inuentum fuisse dicunt Romæ Corpus Pallantis filii Euandri, à Turno olim bello Italico occisi, omnino incorruptum, & Giganteæ magnitudinis, nam altitudinem muri vrbs æquabat, si historicis fides est, & 1040.

vulneris quod à Turno acceperat, hiatus 4. pedum erat cum semisse. Tale quoque inuentum epitaphium.

*Filius Euandri Pallas, quem lancea Turni
Militis occidit, more suo iacet hic.*

Inuenta quoque Lucerna ardens ad caput ipsius, quæ nec flatu extinguì poterat, nec infuso liquore. Tentatis vero frustra multis extinguendi modis factò tandem subter flammam foramine, & aère admissò statim extincta est. Ita narrat Martinus Polonus.

1041. Ad an. 1041, notant Historici inducias quasdam bellorum, *Trenam Dei* dictas vbique factas incumbentibus in eam rem Henrico Imperatore, Odilone Cluniacensi & Richardo S. Witoni Virdunensis Abbatibus; quorum iste cum in Neustriam se contulisset, vt tam sanctum opus quod à Deo non ab homine processerat, promoueret, nec voluissent Normani parere, plaga ignis interni, quæ tum temporis frequens erat, correptos plurimos interisse, multos vero qui Richardi apud Deum auxilium implorassent, fuisse sanatos.

Notant quoque hoc anno totum fere orbem ob raritatem vini & tritici, penuriam maximam passum fuisse: indeque secutas mortes an. 1042. tanto numero vt vix superessent, qui morientes sepelire & tumulare possent.

1042. Hocce tempore Lanfrancus qui relictis scholis Parisiensibus Abrincas se contulerat ad docendum expellendamque barbariem, quæ in illis Neustriæ finibus adhuc regnabat, incidit in Latrones & ab iis toto peculiolo quod docendo lucratus fuerat, spoliatus est. Itaque ignarus quid consilij caperet, totum se Deo permisit & audita Herluini fama, qui relictis terrestribus bonis vitam solitariam & monasticam amplexus Beccense cœnobium fundauerat, ad eum se contulit sumptoque Monachali habitu ibi paulo post litterarum Ludum aperire cœpit, quem breui celeberrimum reddidit. Qua de re sic legitur in Chronico Beccensi *Audiens Lanfrancus famam regionis Normania que prius Neustria dicebatur, in qua Ducatum tenebat hereditario iure Guilielmus ille qui postea subiugauit sibi totam Angliam armis: sciens certo relatu illic multum collapsum studium litterarum Barbarice gentis, & intelligens prouidentissima inspiratione inde se posse adipisci maiorem gloriam & plurimum questum, venit illuc cum paucis: sed antequam peruenisset ad notitiam multorum, attraxit illum ad se qui Paulum vocauit de cælo, hoc modo. cum iter ageret solus cum vno scholari incidit in Latrones qui & auferentes omnia quæ habebat, sinunt abire tantum relinquentes vetustam chlamydem, cætera omnia secum retinentes. Et infra. Anno Dom. 1042. Lanfrancus de Senatorum Papie nobili genere natus in 7. Artibus Liberalibus mirabiliter eruditus Deo omnium bonorum auctore disponente apud Beccense Cœnobium magnis tunc temporis facultatibus inornatum secundum S. Herluini ibidem Abbatis desiderium Monachalem suscepit habitum.*

1044. Anno 1044. Benedictus Papa ab Episcopo Sabinensi de Papatu deiicitur, sibiq; ille Siluestri III. nomen assumit: at eo paucos post dies eiccto Benedictus restituitur. Quo rursus eiccto per quendam Ioannē (qui cum eo tamen 20. circiter menses sedet & schisma fouet) Gregorius VI. Patria Romanus Pontificale in Cathedram occupat: qui cum esset rudis & ignarus litterarum, alium adsciuit obeundis muneribus Ecclesiasticis. Talis erat tum Ecclesiæ status, vt qui plus largitione & ambitione quàm sanctitate vitæ & doctrina valeret, inquit Platina, is eum dignitatis gradum bonis oppressis & reiectis obtineret. Quibus portentis morus Imperator Henricus, quem Rodolphus ait virum fuisse bonum, affabilitate gratissimum, liberalitate conspicuum atque humilitatis gratia præditum, vidensque Romanos abuti licentia nominandi Pontificis, deponendi & restituendi, eam sibi futurisque Imperatoribus reseruasse dicitur. Quod alij scribunt factum à Clemente II. quem Onuphrius ait iurare coegisse Romanos, nullum se deinceps Pontificem vel electuros vel consecratos, nisi quem Imperator dedisset. Vt infra dicitur.

1045. Circa annum 1045. cœpit Lanfrancus in professione litterarum cæteris professoribus inuidiam excitare: siquidē tanta Discipulorum ad eum confluere copia, vt cæterorum scholæ pœne desertæ remanerent. Id scilicet familiare est Gallis & insitum à natura, vt nouitatem ament & curiositate ducantur. Et cum istis temporibus

poribus omnes fere ad Dialecticâ aspirarent in eaque vim ingenii exercerent, ubi cunque in illa professione Magistri aliqui ceteris præcellere putabantur, ad eos statim fiebat concursus experiendarum viriû causa. Id vnico exemplo Erfasti probare sufficiat. De quo ad Lanfrancum profecto hæc habet willielm. Malmesburienfis. *Sedente Lanfranco apud Beccum Monacho cum VBIQUE SCHOLARES INELATI BVCCIS DIALECTICAM RVCTARENT, Erfastus iam Willielmi Comitis, postea* De Schola Lanfranc *Regis Cappellanus, ad famosum Gymnasium magna sociorum equorumq; pompa peruenit. Tum Lanfrancus ex prima colloquutione intelligens quàm prope nihil sciret, Abecedarium ipsi expediendum apposuit, ferociam hominis Italicâ facetiâ illudens. Quois iratus Comitem perrexit, ut Lanfrancus Becco Normaniâque omni summoeretur. Sed intercedente Dei gratia animus Willielmî pacatus est, alterque reuertens satagente maxime Vvillielmo filio Osborni. Et l. de Gestis Anglorum Pontific. Factus ibi Monachus homo qui nesciret agresti opere victum querere, PBLICAS SCHOLAS de Dialectica professus est, ut egestatem Monasterij Scholarium liberalitate temperaret. Exiuit fama eius remotissimas Latinitatis plagas: eratque Beccum magnum & famosum litteraturæ Gymnasium. Gloria laudis comparauit apud improbos viros inuidiam, Cappellanus, qui infra eius scientiam se viderent, animum Comitis Vvillielmi in ipsum turbantibus, quod vnum eorum palam de inscitia litteratum irrisisset. Hunc Erfastum seu Arfastum Godwinus lib. de Præfulibus Angliæ falsò asserit primum Becci litteras didicisse, primumque fuisse Monachum, ut patet ex iis quæ supra ex Malmesburienfî retulimus: ex quo pariter accipimus fuisse illum modicæ scientiæ & mentis non valde sublimis, qui cum ad Episcopatum Hermahensem à Vvillielmo Conquastore promotus fuisset, ne nihil in Episcopatu fecisse videretur, sedem aliò transtulit. Et ne nihil inquit, fecisse videretur, ut sunt Normani fame in futurum studiôsissimi, Episcopatum de Hermahan transtulit ad Therfordum, parce, ut aiunt, mentis homo, & nonnulla ex parte litteris eruditus. Extant aliquot ad ipsum Lanfranci Epistolæ. an. 1075. Concilio Londinensi interfuit, & in Anglia obiit. Extat quoque Guitmundi Monachi postea Episcopi Auerfani ad ipsum Epistola, qua respondet Quæstionibus de substantia atque vnitæ Trinitatis deque mysterio Eucharistiæ ab eo propositis, quam Epistolam edidit D. Lucas Dacherius in 2. tomo Spicilegij ex MS. S. Ebrulfi.*

Porro de fama Lanfranci & celebritate scholæ Beccensis hæc habet insuper præclarè Vvillielmus Gemmeticensis l. 6. Histor. Norman. *Per 3. annos vixit solitarius, infrequentia hominum gaudens, quò ibi nesciebatur, præter paucissimos quibus aliquando loquebatur, omnibus ignotus: Rumor, ut hoc factum prodit, longè lateque protulit, & fama viri præclarissima Beccum & Abbatem Herluinum breuis per orbem terrarum extulit. Accurrunt Clerici, Ducum filij nominatissimi, Scholarum Latinitatis Magistri, Laici potentes, alta nobilitate viri multi pro ipsius amore multas eidem Ecclesiæ terras contulere. Ditatur illico Beccensis locus ornamentis, possessionibus, personis nobilibus & honestis. Similiter Ordericus Vitalis, qui hoc & sequente seculo floruit an. 1069. Fama, inquit, peritia illius in tota vbersim innotuit Europa. Vnde ad Magisterium eius multi conuenerunt de Francia, de Vasconia, de Britannia, necnon de Flandria. Admirandum cognoscerent ingenium sibi studiumque Lanfranci Herodianus in Grammatica, Aristoteles in Dialectica, Tullius in Rhetorica, Augustinus & Hieronymus alique legis & gratiæ expositores in sacra pagina. Athene quando incolumes florebant & excellentissime ad præcipiendum sedebant, Lanfranco in omni genere Eloquentiæ ac disciplinarum assurgerent & perceptis ab eo commodis allegationibus instrui cuperent.*

Anno 1046. die 14. Iunij obiit Richardus ille celeberrimus Abbas S. Vitoni Virdunensis anno regiminis 42. qui relicto Canonicatu Remensi totum se Deo manciparat. Eodem anno Halinardus Lingonensis Abbas S. Benigni Diuionensis consecratur ab Hugone Bizontino Archiepiscopus Lugdunensis, à quo cum Henricus Imperator exigeret fidelitatis sacramentum, negauit se qui Monachus esset, iurare debere, & eius religione contentus fuit Henricus, ut docet Albericus in Chronico. *Abbas Halinardus S. Benigni Diuionensis factus est Archiepiscopus Lugdunensis. Et quia Ciuitas tunc erat sub Imperatore, D. Halinardus Curiam Imperatoris adiit pro Regalibus suis accipiendis. Imperator iam erat in procinctu Romani itineris, & voluit ut Archiepiscopus secundum morem iuraret illi fidelitatem: il-*

1046.

le dixit se esse Monachum, nec debere facere iuramentum: dictum est, ut ad minus se offerret ad iuramentum; respondit non se debere simulationem facere; tandem mediatis Episcopis Theodorico, antequam moreretur, Metensi, Brunone Tullensi, Richardo Viridunensi Imperator pro sua religione iuramentum ei quittavit: deinde Romam abiit.

Quamobrem Romam? intelligimus ex Chronico Viridunensi, ad sedandum schisma Pontificum. Eodem enim anno Concilio ibi habito peruafores Romanæ Ecclesiæ Ioannem, Benedictum & Siluestrum de Pontificatu deiecit, Clementemq; substituit, à quo & ipse coronam Imperij accepit. Idem Chronicon refert Clementem eodem anno obiisse & successisse Damasum. At alij Historici volunt Clementem sedisse 9. menses, sedemque vacasse totidem & Damasum non ante an. 1048. substitutum; eoque post 23. dies sublato creatum Leonem IX.

1047.
De Berengario & Lanfranco.

Anno tandem 1047. Exorta est inter Lanfrancum & Berengarium de Quæstionibus Theologicis, præsertim verò de augustissimo Eucharistiæ sacramento controuersia, ut habetur in fragmento historiæ Francicæ à Roberto ad mortem Philippi I. tomo 4. histor. Franc. vel saltem circa an. 1048. ut habet Chronicon Belgicum Magnum. Hactenus enim fere intra Philosophicarum Quæstionum Cancellos steterant disputationes; & licet non sit dispendium, quin Theologia tunc Parisiis & alibi traderetur, quicumque tamen peregre veniebant, maxime ad Liberales Artes hauriendas conuolabant, ut patet exemplis Odonis Cluniacensis, qui ad Remigium venit insignem Dialecticum, Abbonis Floriacensis, Huboldi Leodientis & aliorum, qui ad Magistros in Artibus erudiendi venerunt. Hocce tempore & deinceps Theologicæ Scholæ amplius celebrari & frequentari cœperunt occasione contentionis, quæ inter prædictos Athletas orta fuit hac de causa. Lanfrancus intelligens Berengarium in schola sua opinionem Ioannis Scoti suscepisse propugnandam, Paschasiumque Rabbertum inscitæ & erroris arguere, contra ipse Paschasium defendere aggressus audaçter euulgauit Ioannem Scotum fuisse hæreticum, eiusque opinionem de Sacramento altaris sanæ doctrinæ & veritati repugnare. Hinc, ut sit inter æmulos, statim spargitur rumor & vtriusque fautores ad apertum bellum excitant vtrumque. Initio tamen id fit satis ciuilitè per litteras: & prior Berengarius scripsit in hunc modum FRATRI LANFRANCO.

Pervenit ad me, Frater Lanfrance, quiddam auditum ab Ingebranno Carnotensi: in quo disimulare non debui ammonere dilectionem tuam. Id autem est displicere tibi, imò hæreticas habuisse sententias Ioannis Scoti de Sacramento Altaris, in quibus dissentit à suscepto tuo Paschasio. Hac ergo in re si ita est, Frater, indignum fecisti ingenio quod tibi Deus non aspernabile contulit præpropram sequendo sententiam. Nondum enim ideo fatigasti in diuina Scriptura cum tuis diligentioribus. Et nunc ergo Frater, quantumlibet rudis in illa scriptura, vellem tantum audire de eo si opportunum mihi fieret, adhibitis quibus velles vel Iudicibus congruis vel Auditoribus: quod quando non sit, non aspernanter aspicias quod dico, si hæreticum habeas Ioannem, cuius sententias de Eucharistia probamus, habendus tibi est hæreticus Ambrosius, Hieronymus, Augustinus, ut de cæteris taceam.

An tunc hanc acceperit Epistolam Lanfrancus, dubito, & si accepit, quid responderit: sed certum habeo iam tum incallescere animos cœpisse: hincque & inde fautores plurimos surrexisse. Aiunt Nuncium harumcè latorem litterarum in Normaniam missum non inuenisse Lanfrancum; ac eas quibusdam Clericis tradidisse, qui curiositate ducti illas legerint, & legendas alijs tradiderint: adeo ut nonnulli suspicati sint Lanfrancum adhærere Berengario, licet litteræ contradicere viderentur: Alij verò Berengarium ut hæreticum & hæreticorum fautorem esse non dubitarint. Hinc ad aures omnium fama volat: & primus contra Berengarium scribere aggreditur Hugo Lingonensis Episcopus, aut hoc aut sequente anno. Ille Gilduini Comitæ Britolij in agro Beluacensii filius Fulberto traditus fuerat in disciplinam & sub eo cum Berengario & Adelmanno Leodiensi Theologicis rebus vacauerat: deinde in Ecclesia Carnotensii Clericus, postea Cluniacum se contulerat; indeque à Roberto Rege ad Lingonensem sedem promotus fuerat circa an. 1030. vnde post 18. annos sui regiminis scilicet an. 1048. à Lingonensibus eiectus est propter simoniam; & an. se-

quenti nempe 1049. in Concilio Remensi conuictus & depositus est, demumque anno 1051. obiisse dicitur: sunt tamen qui Romam cum contendisse scribunt & absolutum redisse ad Monasterium S. Vitoni Virdunensis atque sub Valerano fratre Abbate, qui Richardo successerat, Monachum factum obiisse. Ille igitur Tractatum edidit de Corpore & Sanguine Christi contra Berengarium de quo hæc pauca desumpsimus.

Dicis in huiusmodi sacramento Corpus Christi sic esse, vt panis & vini natura & essentia non mutetur, corpusque quod dixeras Crucifixum, intellectuale constituis. Qua in re Vniuersalem Ecclesiam scandalizas. Nam si panis & vini natura & essentia reali principalitate post consecrationem persistunt, translatum nihil potest intelligi, & si quod adiunctum est, sola sit intellectus potentia: reuera non capitur, quomodo vel vnde vel idem sit, quod adhuc non subsistit. Est enim intellectus essentiarum discussor non opifex, iudex non institutor: & quamuis rerum vel monstret vel figuret imagines, nullum Corpus materiali producit exordio. Qua propter necesse est, vt aut Panē omnino à sua natura deiicias, aut ipsum Christi Corpus dicere non præsumas. Sicut non capis, quomodo Verbum caro factum sit, sic non potes capere quomodo panis iste mutetur in carnem & vinum in sanguinem transformetur, nisi te docuerit omnipotentis fides. Alioquin luctaris cum Deo, sed non in brachiis Patriarchæ, sed neque cum auro. Immo etiam tota tua hæc luctatio nocturna est, magisque videtur esse invidiosè luctantis, quàm amabiliter amplexantis. Quæ nimirum luctatio non solum non meretur, sed perdit. Propter quod Philosophiæ tuæ suadeo tenere quod scriptum est. Desine impugnare cœleste mysterium. Perpende quod Dei voluntas & verbū omni naturæ supereminet. Dei enim velle pro facto est. Ad hoc salutare conuiuium cum desiderio currendū est, quia Christus hoc ipsum cum desiderio celebravit, sicut ipse in Euangelio ad discipulos suos dixit. Ad hanc mensam Iudæos Augustinus inuitans sic dicit, *Sæuistis o Iudæi, occidistis, sanguinē Christi effuditis, quid facere nunc habetis, nisi vt credentes baptizemini & bibatis sanguinem quem effuditis? non est quod horreatis, fusus est sanguis Medici & factum est medicamentum Phrenetici. Sicut autem verbum Dei in carne inuisibile fuit, quod tamen factum erat, sic ista ipsa caro, quia iam in verbo consistit, quodammodo inuisibilis facta quodam interim necessario pioque consilio ad gustus suffragium panis & vini quibusdam qualitatibus occultatur, sed spiritalibus oculis ipsa Carnis veritas non negatur.*

Sub eadem initia schismatis Adelmanus Leodiensis sub Vazone & sub Theodino Episcopis Scholarum Magister, deinde Brixienfis Episcopus an. 1048 factus, in schola Fulberti olim Berengarij condiscipulus, & conuiuia, eum amicā & omni comitate plenā Epistolā rogauit vt ad se rediret, erroresque suosque reuocaret, imprimis vero reducit in memoriam quàm sæpe bonus ille Episcopus Fulbertus eum admonuerit, ne ingenio suo nimis fideret.

Dilecto in Christo Fratri *Conscholastico* Berengario Adelmanus salutem in Domino. *Collectaneum* te meum vocaui, propter dulcissimum illud contubernium, quod cum te adolescentulo ipse ego maiusculus in *Academia Carnotensi* sub nostro illo venerabili Socrate iucundissimè duxi: cuius de conuictu gloriari nobis dignius licet, quàm gloriabatur Plato gratias agens naturæ, eo quod in diebus Socratis sui hominem se & non pecudem peperisset: nos enim sanctiorem vitā salubrioremque Doctrinam Catholici & Christianissimi hominis experti sumus, & nunc eius apud Deum precibus adiuuari sperare debemus. Neque enim putandus est memoriam in qua nos tanquam in sinu materno semper ferebat, amisisse. Haud verò Charitas Christi qua sicut filios amplectebatur, in eo extincta est: sed absque dubio memor nostri diligens plenius, quam cum in corpore mortis huius peregrinaretur, inuitat ad se votis & tacitis precibus obrestans per secreta illa & vespertina colloquia, quæ nobiscum in hortulo iuxta Capellam de ciuitate illa, quam Deo volente Senator nunc possidet, sæpius habebat, & obsecrans per lachrymas quas interdum in medio sermone prorumpens exundante S. ardoris impetu emanabat, vt illuc omni studio properemus viam Regiam directum gradientes SS. Patrum vestigiis obseruantissimè inhærentes, vt nullum prorsus in diuerticulum, nullam in nouam & fallacem semitam desiliamus, ne forte in laqueos & scandala incidamus. Quia sicut ait Psalmista, iuxta

» iter scandalum posuerunt mihi. Auertat Dominus à te, sancte Frater, semitas
 » tales & conuertat pedes tuos in testimonia sua, & mendaces ostendat qui famam
 » tuam tam scæda labe maculare nituntur, spargentes vsquequaque, vt non solum
 » Latinas verum etiam Teutonicas aures inter quas diu peregrinor, pepulerint, qua-
 » si te ab vnitæ S. Matris Ecclesiæ diuulseris, & de corpore & sanguine Domi-
 » ni quod quotidie in vniuersa terra super sanctum altare immolatur, aliter quam
 » fides Catholica teneat, sentire videaris. Hoc est, vt illorum de te dictis vtar, non
 » esse verum Corpus Christi, neque verum sanguinem, sed figuram quandam &
 » similitudinem. Hæc ante hoc biennium cum audissem, fraternitatem tuam per
 » Epistolam conuenire idque ex te ipso certius sciscitandum esse decreui. Sciens
 » porro familiarem tuum D. Paulinum Metensem Primicerium tibi propiorem
 » tibi que aliquanto viciniorem esse, & mea petitione & sua sollicitatione delega-
 » ui sibi huius negotij executionem. At ille, non enim in hac re laudare cum pos-
 » sum, negligens siue altervtrum, siue vtrumque nostrum vsque adhuc reli-
 » quit me suspensum. Sed Diuina gratia nos nunquam negligens inopinato mihi
 » melius obtulit quam optabam. Optabam autem inuenire hominem peregrinan-
 » di vsu exercitatum, regionis & linguæ Francorum non ignarum: & ecce stetit
 » mihi è latere G. ex tuo nomine me salutans..... Obsecrans per misericordiam Dei
 » per suauissimam memoriam Fulberti, vt pacem Catholicam diligas, neque con-
 » turbes Rempub. Christianæ Ciuitatis bene compositam à maioribus nostris,
 » per quam tot millia Martyrum contra Idololatriam & Regnum Diaboli fortiter
 » certantes triumpharunt, subinde que SS. Doctores bella Ciuilia ab hæreticis com-
 » mora salutaris eloquentiæ fluminibus restinuerunt, atque eam circumquaque
 » munierunt, vt iam nouus hostis nullus oborni queat, qui aduersus eam aliquid
 » nitens non continuo mille iaculis desuper ruentibus obruatur: Ideo confusi sunt
 » omnes & defecerunt. Vbi enim sunt Manichæi? vbi Ariani? quonam tota illa
 » factio perditissimorum Ciuium euasit? computruit etiam memoria eorum. At
 » vero Ambrosius, Augustinus, Hieronymus & alij plures bestiarum talium op-
 » pressores cum laudibus viuunt; quotidie que splendidius efflorescunt. Bonum
 » est, frater, nobis paruulis sub istorum ducum titulis delitescere, quorum tam va-
 » lida tamque probabilis est apud Ecclesiasticas aures autoritas, sanctarum vir-
 » tutum fulgore cælestis sapientiæ luce præpollens, vt extremæ iam sit demen-
 » tiæ vel de ratione fidei, vel de ordine rectè viuendi eis in aliquo refragari.....
 » Ipse igitur, Christus cum hominibus manens semper & homines baptizat per
 » homines, & consecrat quidquid per homines consecratur, vtrumque enim in
 » Euangelio habemus & quod Iesus baptizaret, & quod ipse non baptizaret sed
 » Discipuli eius. Baptizat nimirum, quia quando Corpus sub quibusdam verbis so-
 » lemnibus in aqua mersatur, ipse animam mortuam peccata remittendo viuificat,
 » sicut in Euangelio loquitur, *venit hora & nunc est quando mortui audient vocem filij*
 » *Dei, & qui audierint, uiuent.* Quod non nisi de resurrectione animarum accipi po-
 » test. Baptizat & homo, per cuius manus & linguam opus illud administratur, sed
 » maximè & principaliter ille baptizat qui vim & efficientiam totam præstat. Pro-
 » pter quod dictum est Ioanni Baptistæ, *super quem videris spiritum descendentem &*
 » *manentē super eum, ille est qui baptizat.* Alioquin baptismus vnus non esset, sed prout
 » meritum se haberet baptizantis, alius dignior, alius indignior fieret, & quem ho-
 » mo sanctior baptizaret, ille melius baptizatus esset. Sed absit, quia quicumque
 » baptizat in nomine Patris & Filij & Spiritus Sancti, baptizat dignus aut indignus,
 » sanctus aut peccator, Catholicus aut hæreticus: nihil interest; quoniam mini-
 » sterium illorum tantummodo est, nec ab eis, sed per eos, si rectè loqui volumus,
 » baptizatur. Christus igitur per manum & os sacerdotis baptizat; Christus per
 » manum & os sacerdotis Corpus & sanguinem suum creat. *An experimentum qua-*
 » *ritis eius qui in me loquitur Christus?* Dicebat quidem hoc Apostolus non arrogan-
 » ter se efferendo, sed veraciter docendo Christum in ministris suis & loqui, quod
 » ipsi loqui audiuntur, & operari quod ipsi facere videntur; propter quod sacerdos
 » est in æternum, quia ipse est qui baptizat & qui immolat. Nam quod semel fecit
 » passibiliter per semetipsum, id quotidie agit impassibiliter per eos quibus dedit
 » potestatem filios Dei fieri. Nec aliter melius posse intelligi puto quod Apосто-
 » lus de illo ait. *Qui est ad dexteram Patris, qui etiam interpellat pro nobis, quam vt*

interpellatio ista fiat, non verba proferendo, sed obedientiam atque humanitatem suam per commemorationem passionis Deo Patri commendando. Hoc quoque in eiusdem sacramenti institutione cum iam sub articulo ipsius passionis agonizaret, & ad dolores carnis mox futuros præscio spiritu pauitaret, hoc inquam certissimum pignus sui dilectis Discipulis relinquens, *Hoc facite*, inquit, *in meam commemorationem*, commemorationem inquam charitatis erga vos, pro quibus animam meam pono, & obedientiæ apud Patrem, quia *sicut mandatum dedit mihi Pater, sic facio*. Quod si quos mouet cur hoc sacramentum non visibiliter transmutetur in speciem carnis & sanguinis, attendant quod Apostolus ait, *per fidem ambulamus & non per speciem. Est autem fides sicut ipse definiuit, sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium*. Si enim id quod intus sunt, foris sacramenta ostenderent, *fides ex qua iustus uiuit*, non solum otiosa, verum etiam nulla omnino esset. Quod enim videt quis, qui sperat? ut ergo fides exerceatur credendo quod non apparet, vitale sacramentum sub specie corporea utiliter latet, ut anima in corpore. Denique in baptismi aqua quilibet oculis intuentium videtur, & homo baptizatus quid aliud quam quod erat antea apparet? non enim ex nigro albus, aut ex illiterato Grammaticus per lauacrum regenerationis efficitur. *O animalis homo* qui non percipis ea quæ Dei sunt! *O Caro carnalibus phantasis magis quam vino ebria!* quousque ab his tam infeliciter ludificaberis? non enim similis est hic error denegationi salutis animarum aut illusionibus somniorum, aut de aquis & speculis resultantium imaginationum: quia ibi sine periculo fallitur, hinc cum detrimento irreuerabili, nisi respiscatur, erratur. Expergiscere ergo & clama. *Infelix ego homo quis me liberabit de corpore mortis huius?* & respondebit tibi Apostolica consolatio, *Gratia Dei per I. C. Dominum nostrum*. Quod & si credimus verum esse, non liberari hominem solum à molestia spiritualis pugnæ, quam hoc in loco mortem appellat, sed nec à miseria errorum, nisi Gratia Dei per I. C. D. N. melius tamen id intelligimus si humanæ naturæ concretionem & vim, quæ nimirum in sensu corporis & animi intellectu tota constat, diligenter inspicimus: & quid per utrumque quidue per alterutrum valeat, breuiter perstringemus: sunt namque multa quæ solo sensu corporis agimus, sicut audire & videre, pleraque, sicut legere & scribere, quæ communiter sensus cum intellectu administrat. Plurima vero ad quæ sensui nullus prorsus accessus est, sicut ad rationem numerorum, ad proportionem sonorum & omnino ad notiones rerum incorporearum, quæ omnia quilibet intellectus sed purus atque etiam vsu limatus percipere meretur.

Anno 1048. Kalendis Ian. obiit Odilo Abbas Cluniacensis, vir sanctitate vitæ & merito præcipuus, ut & primariæ inter Aruernos nobilitatis. Erat enim Beraldi I. cognomento Magni, Domini de Mercorio filius, Fulberti Carnotensis nescio an Discipulus, certè amicissimus, ut testatur Ep. 68. qua se ad Episcopatum Carnotensem prouectum scribit nullo suo merito, rogatq; ut pro se preces ad Deum fundat. *Decet Pater, ut tu quoque vicissim me iuum seruulum, de te pendentem, teque non sine magna fiducia respectantem sacris intercessionibus adiuues. Sum enim valde miserabilis homo, qui cum ad propriam non sufficerem, ad publicam curam nescio qua seu ratione seu temeritate perductus sum*. Scribit quoque Siluiniaci Monachus Fulbertum censuisse Odilonem vocandum esse Archangelum Monachorum. *Hoc nomen censebat eum appellandum in suis Sermonibus & Epistolis Fulbertus ille sibi præcordialis amicus Carnotensis Episcopus, in sanctitate laudabilis, in sapientia mirabilis, in cuius morte studium Philosophiæ in Francia periit & gloria sacerdotum pane cecidit*. Obiit autem anno ætatis 76. ut legitur in Chronico Malleacensi: quorum quinquaginta & vnum in cœnobio consumplerat. Atalij centenarium obiisse scribunt, & Virginem. Electus fuit Abbas volente Maiolo an. 988. quam in rem extat instrumentum à D. Luca Dacherio editum, ex quo sexaginta totos annos Abbatiam rexisse comperietur. Et quemadmodum Maiolus ipsum, sic ipse sibi successorem designauit Hugonem de Semur vitæ meritis non dissimilem, virum per nobilem ex genere Ædua, spectatæ sanctitatis ac virtutum gloria celebrem: Et ut ait Platina, gente, pietate, religione, clementia & doctrina insignem.

Eodem anno obiit Clemens II. ab Henrico Imperatore Papa constitutus, quem ut ei vices rependeret, Romanos iuramento obstrinxisse commemorant

nullum se deinceps electuros vel consecratos Pontificem, nisi quem Imperator dedisset aut probasset. Quæ causa deinde fuit plurimorum in Ecclesia catholica schismatum & bellorum. Quæ tamen constitutione non obstante Damasus II. Bauarus nullo Cleri populique consensu Pontificatum per vim occupat; sed eo post 23. dies sublato, ab Imperatore substituitur Bruno Alfatus Episcopus Tullensis vir ex clarissimis, nobilissimis & religiosissimis parentibus ortus, Hugonis Comitis de Dasporch filius. Legitur in Chronico S. Benigni Romanos Damaso mortuo per legatos ab Imperatore postulasse Halinardum Lugdunensem Archipræsulem in Pontificem, sed eo moras trahente & dubitante, delectum fuisse ab Henrico Imper. Hugonem virum tam eximiâ virtutequam Regij sanguinis claritate conspicuum, collecto in eam rem magno Episcoporum & Procerum Conuentu apud Moguntiam, vel vt alij scribunt apud Vormaciam. Ille autem Leonis IX. nomen assumpsit: qui licet vir esset ex omnium Historicorum fide sanctissimus, in hoc tamen peccasse creditur, quod nondum consecratus, nondum aditâ successione S. Petri, solâ fretus Imperatoris electione Bizuntij, cum Romam iret, altaria consecrarit, Indulgentias concesserit, septem Canonicos Cardinales 5. non. Octob. an. 1048. in Ecclesia Bizuntina instituerit, qui 12. tantum Feb. an. 1409. à Clero Romano consecratus fuisse legitur. Refert verò Otho Frisinghensis cum ab Hildebrando Cluniacensi Priore ea de re grauiter increpitum, vt erat ab omni fastu alienissimus, depositâ purpurâ Pontificiâ, sumptoque peregrini habitu Romam contendisse, nec nisi à legitimis Electoribus in sede Romanâ constitutum, Papam egisse.

Hinc, ne deinceps in ea re peccaretur, abrogato Clementis Decreto, quo eligendi Pontificis ius Imperatoribus attribuerat, Ecclesiæ Rom. restituit: & ne deinceps Pontificum Rom. electio in incerto foret, Cardinalium Collegium instituisse dicitur, veluti sacrum Consilium, atque eis eligendi munus attribuisse. Primusque omnium ab eo creatus recensetur Humbertus Candidæ filius, Gallus, Monachus Tullensis & Mediani Cœnobij Abbas, vir doctissimus ac clari ingenij, qui cum eo Romam profectus fuerat: quique etiam ab eo Sicilia Archipræsul ordinatus est. Cæterum Leo in Pontificatu tantâ fuit pietate, innocentia, benignitate, gratiâ & hospitalitate insignis teste Platina, vt eius domus peregrinis & pauperibus semper patuerit; sed tantus vir breui terris creptus est: sedit enim annos tantum quinque, menses duos & dies sex: & tamen tam breui spatio octo Concilia celebrauit, Romanum, Papiense, Remense, Moguntinum, Romanum alterum, Vercellense contra Berengarium, Romanum tertium & Wormaciense.

Eodem an. 16. Iulij obiit Olbertus Abbas Gemblacensis, quem ante annum millesimum scholas Trecentis, Parisiensis & Carnotensis frequentasse commemorauimus. Ei successit Misac Mascelinus dictus, amicus consanguineus, Viriduni primum sub Richardo Abbate in Gymnasio Monastico educatus. Fratrem habuit nomine Fulcuinum, qui vt legitur in libello de Gestis Abbatum Gemblacensium, exercitio litteralis scientiæ dotatus Popponi Abbati Stabulensi ad regendas Puerorum scholas directus est, & ab eo postea ad Abbatiam S. Vincentij Metensis promotus. Quo Abbate floruit Sigebertus Scholasticus, qui deinde in Gemblacensi Cœnobio multos erudiuit, vt infra dicemus.

1049. Anno 1049. venit in Franciam Leo rogatu Hermeri Abbatis S. Remigij, & apud Remos Monasterium illud magnis sumptibus ab eodem Abbate constructum consecrauit, ibidemque Concilium habuit Episcoporum & Abbatum, in quo, inquit auctor Historiæ à Roberto ad mortem Philippi I. *Simoniacam hæresim quæ fere totam resperserat Galliam, anathematis suggillauit gladio, multos humilians quos ea pestis extulerat, & SS. Patrum statuta quæ propemodum apud Gallos abolita fuerant, reformans.* Inter cæteros verò Hugonem Lingonensem & Gilduinum Senonensem aliosque passim in Francia Episcopali honore priuauit, qui sacras illas dignitates conuicti fuerant pecuniâ comparasse. In eodem Concilio Presbyteris vxores habere & arma ferre prohibuit. Tunc enim temporis, imò & iam antea cœperant sacerdotes & Episcopi ducere vxores non secus ac laici, filiisque suis sacerdotia ac præbendas assignare: quæ praua consuetudo

non statim nec facile abrogari potuit: cum enim ea de re agi cœpit, multæ in utramque partem à Doctis rationes propositæ sunt. Hinc orta hæresis Neophytorum, à quâ non immunes fuerunt Quidam Canonici Basilicæ Parisiensis, qui ipsi vxores quas habebant, ægre dimiserunt. Huiusce autem Hæreseos originem sic describit Ordericus Vitalis lib. 5. Histor. Eccles. *Tunc quippe in Neustria, inquit, post aduentum Normanorum in tantum dissoluta erat castitas Clericorum, ut non solum presbyteri, sed etiam Præsules liberè vterentur toris concubinarum & palam superbirent multiplici propagine filiorum ac filiarum. Huiusmodi mos inoleuit tempore Neophytorum, qui cum Rollone baptizati sunt, & desolatam regionem non litteris, sed armis instructi violenter inuasert. Deinde Presbyteri de stirpe Dacorum litteris tenuiter edocti Parochias tenebant, & arma ferentes Laicalem feudum militari famulatu defendebant. Tandem Bruno Lotharingus Tullensis Episcopus Romam adscitus est, Deoque dispensante Leo Papa factus est.... In Gallias anno Dominicæ Incarnationis 1049. venit, Ecclesiam S. Remigij Remorum Archiepiscopi Kalendis Octobris dedicauit.... Tunc idem Generale Concilium tenuit & inter reliqua Ecclesiæ commoda que instituit, Presbyteris arma ferre & Coniuges habere prohibuit. Exinde consuetudo lethalis pantalim exinaniri cœpit. Arma quidem ferre Presbyteri iam gratanter desiere, sed à pellicibus adhuc nolunt abstinere.*

In eandem rem extant multæ Iuonis Carnotensis Epistolæ, qui sub finem huius seculi floruit. Ep. 149. congratulatur Willelmo Rhotomagensi Archiepiscopo quod matrimonia eiusmodi, illicita & sacrilegia prohiberet. *Quorum consilio & auxilio, inquit, eliminata est de predicta Ecclesia (scilicet Lexouienli) spurcitia puerorum, noua & inaudita Neophytorum hæresi Cathedram Episcopalem in eadem Ecclesia usurpantium. Quod quamuis ad tempus aliquâ rationabili consideratione vel aliquâ pusillanimitate sit à vobis toleratum; nunc tamen est in quantum Nobis videtur, in melius commutatum. Cum & ipsos flammigeros pueros de predicta Ecclesia eyci feceritis, & virum strenuum & honestum D. videlicet Guillelmum Ebroicensem Archidiaconum in Pastorem predictæ Ecclesiæ elegeritis.*

Idem author queritur apud Daimbertum Archiepiscopum Senonensem Ep. 200. quod Cantor illius Metropoleos sedem sibi indebitam temerariâ ambitione occupasset, maximè verò quod Quidam de Prælati Ecclesiæ publicè sibi duo scorta copulasset, & tertiam pellicem, cui matrimoniales tabulas faciat, iam sibi præparasset. Et ad Gualonem Episcopum Parisiensem sic scribit de Canonico Ecclesiæ Paris. Ep. 218. *De Canonico Ecclesiæ vestre, qui contra prohibitionem vestram matrimoniales tabulas sibi composuit, nullam sententiam ad manum habeo, quam Dilectio vestra ignoret, si scripto apud se reposita diligenter exploret. Verumtamen consilium quod mihi ipsi darem, si aliquem de commissis mihi fratribus vxoriâ compede adstrictum deprehenderem, tutum esse intelligo; videlicet ut sacramentum Coniugij maneat, Clericus verò qui posthabita Clericali continentia de superiori Ordine ad inferiorem descendit, stipendia militiæ Clericalis amittat.*

Hinc intelligitur in Ecclesia Gallicana difficile fuisse continentiam Clericis persuadere: & multos presbyteros diu mansisse vxoratos contra Sanctiones Ecclesiasticas: adeo vt Episcopi, qui eiusmodi Clericos excludere ab Ecclesia aut Ecclesiasticis muneribus vellent, sæpe in vitæ discrimine versarentur: vt ait Nicolaus Monachus lib. 2. c. 8. de vita S. Godefridi Ep. Ambianensis, ad quem extant Iuonis Carnotensis Epistolæ, *Sanctitatis & pudicitia custos adeo præclarus & studiosus ubique extitit, vt infames Clericos vel impuro matrimonio copulatos non solum à suo consortio, sed etiam à Chori ingressu constanter arceret. Eam ob rem multis ab illis profcui debatur, multis appetebatur insidiis.*

In eodem Concilio instituta est à Leone Pontifice solemnitas Remigialiorum; quam in rem extat eius Bulla ad omnes Galliæ Prælatos his verbis.

Leo Episcopus seruus seruorum Dei, Dilectis fratribus & filiis Catholicis per Vniuersum Regnum Francorum constitutis salutem & Apostol. Benedict. Compertum Charitati vestræ credimus, quod post consecrationem nostram, illam videlicet qua benignitas Dei humilitatem nostram S. Romanæ Ecclesiæ præesse voluit, Germaniam Galliamque visitauius ac Remorū urbem adeuntes maximo voto & summa deuotione Ecclesiam B. Remigij, vt longè ante desiderauimus, Deo annuente & eiusdem sanctissimi viri patrocinantibus meritis cum ma-

„ gna gloria dedicauimus: atque post consecrationem Ecclesie in eadem synodum
 „ celebrantes plurima ad vtilitatem Religionis necessaria consilio Coepiscoporum
 „ nostrorum, assensu etiam & laude cleri & populi, quorum innumera multitudo ad
 „ tantæ deuotionis celebritatem confluerat, statuendo confirmauimus. Quæ om-
 „ nia Capitulis digesta inter Canones haberi præcepimus, & postea in omnibus sy-
 „ nodis quæ habuimus, id ipsum confirmare curauimus. *Et quoniam Beatissimum Re-*
 „ *migium Francorum Prædicatorem & Apostolum scimus, venerari & honorare illum*
 „ *quem Dominus in terris & in cælo mirificauit, prout possumus, debemus, præsertim cum*
 „ *semper in nostro pectore inde ipsius amor feruentius ardeat, quod pretiosissi-*
 „ *imum Corpus ipsius sanctissimi viri propriis manibus transferentes in locum sibi*
 „ *præparatum miraque pulchritudine exquisiti operis decoratum reposuimus. Vn-*
 „ *de vestram admonere volumus dilectionem, ut sicut Nos in eius obsequiis per-*
 „ *penditis gratulari, ita & vos causa nostri amoris maximèque ex debito paterni*
 „ *honoris sollemnitate eius quæ est Kalendis octobris, celebrem habeatis: quia & si aliis*
 „ *non est Apostolus, tamen vobis est. Nam primitia Apostolatus eius vos estis in Domino.*
 „ Hunc itaque honorem Patri & Apostolo vestro exhibete, ut iuxta promissum
 „ Domini longæui super terram viuere, & eiusdem Patris precibus æternæ bea-
 „ titudinis felicitatem mereamini possidere.

In eodem Concilio, cui adfuisse dicitur Lanfrancus, existimant nonnulli lectam
 fuisse Epistolam Berengarij ad ipsum, ibique primum eius reprobata fuisse pu-
 blicè Doctrinam, ac iustum ire Romam ad purgandam fidem: Romæ deinde cum
 comparuisset Lanfrancus, nec Berengarius adesset, indictâ quidem causâ dam-
 natum; at plenius frequentiusque Concilium indictum Vercellis ad annum 1051.
 ad quod ipse citatus fuerit, ut doctrinæ suæ rationem redderet. Verumtamen cum
 in actis concilij Remensis nulla videatur facta fuisse mentio Berengarij, credibile
 est tum nondum planè doctrinam illam extra scholas prodisse, aut si quid de ea
 relatam est, Leonem noluisse agitari, ne si corruptissimis Ecclesiasticorum tem-
 poribus illa Quæstio publicè moueretur, plurimos inueniret fautores præsertim
 in Francia, vbi Disciplina plurimum elanguerat.

1050. Anno 1050. aiunt Monachi San- Dionysiani planè decisam fuisse litē de corpo-
 re S. Dionysij Arcopagitæ quod Monachi Ratis-Ponenles sibi vindicabant ob
 rationes, quas in fine primi seculi retulimus. Legitur autem in quodam Codice
 M. S. Bibliothecæ Thuanæ, fuisse hisce temporibus inuentum Ratis-Ponæ Cor-
 pus cuiusdam mortui, & statim famam percrebuisse, Corpus esse S. Dionysij
 Arcopagitæ: itaque rogatum Imperatorem Henricum, rogatum & Leonem IX.
 Papam ut inquisitioni interesse vellent, magnoque Ecclesiasticorum & Laico-
 rum cōuen- u habito, multis rationibus & argumentis ad speciē probabilibus fidē
 eius rei factam, quod cum viderent Nuncij Henrici Regis Francorum qui ab eo
 & ob has causas ad Imperatorem missi fuerant, rogauisse, ne communem istam
 Conuentus Ratisbonensis sententiam pro vera euulgaret, donec in Francia cer-
 tioribus indiciis eiusdem Sancti Corpus in Cœnobio San- Dionysiano Paris. re-
 sidere comprobaretur: hæc autem verba ad eum habuisse. *Hunc Populum qui con-*
gregatur hic sub edicto per diuersa loca inuitatus, huius rei gratia conuenisse acceperimus, ut
pro B. Dionysio Arcopagita, nescimus cuius defuncti hominis defossa eleuentur ossa, cum
aliorum pignoribus sanctorum sub veneratione amodo colenda. Quod quàm absurdum sit
credere aut agere facile valet perpendi: cui probabilis ingenij perspicaciq; sensus ab-
so acumine, si competenter rei seriem velit indagando coniectare. Nam sicut didicimus plu-
rimorum authenticâ sententiâ quos in Litterarum atque Liberalium Disciplinis studio-
rum maioris vtilitatis ac pretij aiunt esse in nostra Patria, in Regis Dagoberti euidentis-
simè reperitur gestis descriptum, quemadmodum memoratum Sanctum cum duobus sociis
honorificè posuerit in scriniis argenteis artificio sarum serarum atque obicium mirificâ atque
subtili diligentia, ut adhuc hodie videri potest, munitis. Reuersi in Franciam Nun-
cij, quæ viderant Regi Henrico renunciarunt: at ille solemniter conuocata mul-
titudine Episcoporum & Primatum scrinia thecasque iussit aperiri, vbi reperta aiunt
fuisse ossa B. Dionysij & sociorum. Huic inquisitioni præsentibus adfuerunt Wi-
do Remensium Archiepiscopus, Robertus Cantuariensis, Imbertus Parisiensis.
 „ Rigordus rem sic narrat. Henricus Rex auditis rumoribus, quod in Alemania,
 „ in ciuitate Ratisbona, in Abbatia S. Hermerentiani Martyris inuentū fuit corpus
 quod

quod dicebant esse Dionysij Areopagitæ, misit nuncios suos ad Henricum Imperatorem cum litteris suis ut diem eleuationis illius corporis protelaret, quo usque per certos nuncios utrum corpus Hiero-Martyris Dionysij Athenarum Archiepiscopi Discipuli Apostoli Pauli in Francia, in Ecclesia quam Dagobertus fundauerat, esset vel non, plenissimè certificarentur. Quo audito Imperator misit magnos viros & sapientes in Franciam, ut plenè rei veritatem agnoscerent. Visis nunciis Imperatoris Henricus Rex conuocauit Archiepiscopos, Episcopos & Barones totius Regni & cum Odone carissimo fratre suo ad Ecclesiam Beatissimi Martyris Dionysij totum corpus ipsius cum capite inuentum est exceptis duobus Ossibus de collo quæ sunt in Ecclesia Vergiacensi, & os quoddam de Brachio quod Stephanus Papa 3. secum ad Romanam portauit Ecclesiam & posuit in Ecclesia quæ hodie SCHOLA GRÆCORVM vocatur. Hæc videntes vniuersi populi lacrymis & suspiriis puras mentes eleuantes ad Dominum Deo & B. Mariæ Virgini & SS. Martyribus se commendantes cum gaudio recesserunt. Tunc Nuncios qui missi fuerant ad Imperatorem citissimè reuertentes super his quæ viderant & audierant, Imperatorem plenissimè certificauerunt. Hoc fuit factum tempore Leonis Papæ IX. an. D. 1050.

Contra Monachi Ratisbonenses Leonis IX. pro se diploma publicarunt, qui Conuentui Ratisbonensi & inquisitioni interfuerat. Est autem eiusmodi ad Henricum nostrum.

Leo Episcopus seruus seruorum Dei Carissimo filio inelyto Regi Fræcorum ac venerabilibus fratribus Archiepiscopis, Episcopis & Dilectis in Christo filiis Abbatibus, Prioribus, Præpositis & Decanis, vniuersisque tam subditis, quam prælati eiusdem Regni Sal. & Apost. Bened. & paulo post initium cum per instantiâ Serenissimi Imperatoris Henrici ad partes Germaniæ visitandas ac præcipue ad urbem quæ dicitur Ratisbona vel Regenspurg euocati essemus ad venerabile Corpus B. wolfgangi eiusdem urbis Episc. transferendû, Hoc ea qua decuit reuerentia & deuotione peracto, tui Francorû Rex in Christo fili Carissime, Nos legati tuorumque omnium vice solliciti rogarunt, quatenus litæ quæ inter vos & urbem prædictâ super sacrosanctis ossibus Beatissimi Dionysij Areopagitæ diutissimè ventilata veritate discussa est, dirimere curarem, vobis quidem cadaena apud vos esse dicentibus, cuius autem atque incolis urbis præfatæ astruentibus è conuerso ea per inuictissimum Arnulphum quondam Imperatorem ad Ecclesiam B. Martyris Emmerani esse translata, ibidemque deinceps contineri. Quæ quidem Ecclesia inibi sita est, atque ab omni aliorum subiectione ac iurisdictione libera & excepta ad ius & proprietatem B. Petri Apostolicæ sedis immediate pertinere dignoscitur, oblatione videlicet excellentissimi Romanorum Imperatoris Caroli M. ac posterorum ipsius, qui eidem hætenus successerunt seu in Imperio seu in Regno. Id ipsum nihilominus venerabilis Abbas Reginwardus ac fratres eiusdem Ecclesiæ cum Vniuersitate Ratispona instantissima instantia petierunt fieri. Nos ERGO vtriusque partis precibus inclinati, nec volentes vltierus corda fidelium huius dubij ambiguo caligare, in fratrum nostrorum ac plurium Episcoporum ac Prælatorum præsentia & conspectu scripta Arnulphi Augusti ordinemque rei diligentissimè perlegentes, nec eo contenti, capsas, thecas, & scrinia, in quibus sacræ reliquiæ condita dicebantur, ac titulos ac epigrammata eorundem oculo tenus solerti examine discutiendo, nihilque omittendo quod ad indagacionem certitudinis pertinet, tam Imperialibus quam Papalibus antecessorum nostrorum litteris sufficienter instructi, picturis quoque parietum multiplicibus & sculpturis vetustissimis exprimentibus indicia veritatis & notas, indubitata fide comperimus dicti Doctoris & martyris ossa venerabilia excepta particula vnica simul & minima manus dextræ apud memoratum B. Emmeramni cœnobium integraliter contineri. Etenim ne testimonia hominum quæ iam diximus, non sufficerent, diuina quoque non defuere prodigia & portenta, quæ dubium omne penitus abegerunt, quæ nos quoque conscribi iussimus diligenter vohisque transmitti per vestros Nuncios ac Legatos, nec non apud Ecclesiam prædictam perpetuè conseruari, ut & ad posteros gestæ rei notitia deducatur & vltierus litigandi materia penitus conqueiescat. Insuper & districtè præcipimus statuentes ut translationis illius veneranda solemnitas tum à fratribus eiusdem

„ Ecclesie, quam ab Vniuersis vrbis iam dictæ annis singulis cum omni iu-
 „ cunditate & gaudio celebretur, totaque tripudiet Regio Germanorum
 „ tanti Patris atque Patroni aduentui non ingrata. Vos autem in Christo
 „ dilectissimi fili Rex Francorum tuique fideles quamuis inuidendi Teuto-
 „ nicæ Genti videamini iustam quidem habere materiam, ita vt putatis, me-
 „ rito de Alemannorum vocis lætitia sit dolendum, considerantes tamen & Dei
 „ omnipotentis & inuicti Martyris sui voluntatem quem ablatum plāgitis, conso-
 „ lationis tandem admittite placamentum, pensantes attentius quod nec vobis ab-
 „ latus est, quippe qui carissimos prædicationis suæ & passionis consortes Ru-
 „ sticum & Eleutherium in dilectionis adhuc & tutelæ pignus & certitudinem de-
 „ reliquit: nec dolete si Germanos iam visitare dignatus est, vel defunctus adhuc
 „ viuens prædicauit & apud vos bonum certamen certando, cursum consumman-
 „ do, fidem seruando triumphum peregit victoriosissime Passionis Apostolatus sui
 „ super vos signa tam in vita perficiens quam in morte. Quin igitur in Alemaniam
 „ ipsius ossa fouere non permittatis in solatium & tutelam, quem vobis Athenæ vt
 „ Christum lucrifaceret, vos viuum recipere, audire & cælo transmittere per-
 „ miserunt? Accedit nihilominus consolationis & alia ratio, auctoritas scilicet &
 „ excellentia substructoris. Pretiosum quidem Thesaurum vos perdidisse fatemur,
 „ sed ablatoris attendite dignitatem, simulque Patris & Apostoli vestri gloriæ
 „ congaudete, qui cum vos meritorum atque doctrinæ suæ gaza dirauerit, & re-
 „ liquiarum saltem suarum... ac apothecas tam deuotum furem sui corporis habet
 „ quam insignem auro vtrique & topazio meliorem, qui sui valore ad ossa sua san-
 „ ctissima subtrahenda Cæsareum etia verticem inclinauit. Nec Maiestas Impe-
 „ rialis nec Regia Celitudo Pij furis hic notam aut nomen erubuit in Arnulpho,
 „ dummodo beati corporis opibus vel doli vel furti, vel sacrilegij modo sacrari at-
 „ que ditescere mereretur, qui fures atque facilegos erat solitus condemnare,
 „ dummodo Macharij Dionysij pretioso corpore sineretur, fur ipse tunc fieri & sa-
 „ crilegus non contempsit *Et post pauca.* Præsentibus igitur dilectionem vestram
 „ monemus attentius & hortamur in Domino distictè præcipientes quatenus Ru-
 „ stico & Eleutherio piè contenti non fallentes vos metipfos & alios beatissimi
 „ Dionysij ossa in urbe Ratisponensium apud Ecclesiam Beati Emmeramni martyris
 „ & noscatis & fateamini coruscare. Datum & actum Ratisponæ per manum Fri-
 „ derici Diaconi Bibliothecarij & Cancellarij S. Romanæ Ecclesie Catholicæ &
 „ Apostolicæ an. D. 1052. anno pontificatus D. Leonis IX. Papæ 4. Indiæ 5. Non.
 „ Octob. Launoyus diploma istud falsissimum esse & confictum multis argumen-
 „ tis demonstrat in suo de Arcopag. iudicio, hoc præsertim Achillico argumen-
 „ to, quod nullus scriptor Arnulpho Imperatori, Henrico Regi & Leoni æqualis
 „ aut suppar illius rei meminerit.

Eodem anno regressus Romam Pontifex post Pascha in Laterano conuentum
 habuit, ibique lectæ sunt Berengarij ad Lanfrancum litteræ, quas Remensis qui-
 dam Clericus attulerat. Aderat Lanfrancus, incertum quamobrem illuc profe-
 ctus, nec caruit primò suspicione prauæ Doctrinæ communicæque cum Beren-
 gario rei. Verum postquam scrupulum omnem ex animis amouit, de Doctrina in
 litteris illis contenta, dictis sententijs impositum est Berengario silentium, indi-
 ctaque frequentior synodus ad proximum Septembrem Vercellis, ad quam vo-
 catus est Berengarius. Hac de re sic Lanfrancus in lib. de Euchar. Sacram. *Tempo-
 re S. Leonis Papæ delata est heresis tua ad Apostolicam sedem, qui cum Synodo præsideres
 ac resideret secum non parua multitudo Episcoporum, Abbatum diuersique ordinis à diuer-
 sis regionibus religiosarum personarum, iussu est in omnium audientia recitari, quas mi-
 hi de Corpore & sanguine Domini litteras transmisti. Portitor quippe earum Legatus tuus
 me in Normania non reperto tradidit eas quibusdam Clericis, quas cum legissent & con-
 tra vstitatissimam Ecclesie fidem scriptas animaduertissent, zelo Dei accensi quibusdam
 ad legendum eas porrexerunt, plurimis earum sententias verbis exposuerunt. Itaque fa-
 ctum est vt non deterior de te quam de me fuerit orta suspicio, ad quem videlicet tales
 destinasti, putantibus multis me fauere ac fouere que à te dicebantur, vel gratia qua te di-
 ligerem, vel fide qua reuera ita esse indubitanter tenerem. Igitur cum à quodam Remen-
 si Clerico Romam perlatus recitator legeret, intellecto quod Ioannem Scotum extolleret,
 Paschasium damnaret, communi de Eucharistia fidei aduersa sententia, promulgata est in*

te damnationis sententia priuans te communionem S. Ecclesie, quam tu priuare sancta eius communionem satagebas. Post hac precepit Papa ut ego surgerem, prauis rumoribus à me maculam abstergerem, fidem meam exponerem, expositam plus sacris auctoritatibus quam argumentis probarem: itaque surrexi, quod sensi dixi, quod dixi probari, omnibus placuit, nulli displicuit.

Ut vero rescit Berengarius damnatum se fuisse in Synodo Romana & ad Vercellensem vocari, fugit in Normaniam ad Guillelmum Ducem, ac per amicos agit apud Henricum Francorum Regem, ut sibi fauentem habeat, in eamque rem vitur opera Froilanti Episcopi Siluanectensis, cuius Responsales ad ipsum litteras infra referemus. Verum neutrum Principem in suas partes adducere potest. Guillelmus enim statim conuentum habet Episcoporum & doctorum virorum suæ ditionis in Castello Brionensi, in cuius valle situm est Beccense Cœnobium, Berengariumque cum quodam Clerico quem secum adduxerat, damnat tanquam malè de fide sentientem.

Ita expulsus Carnorum petit, vbi iam pridem erroris istius noui fama sparsa fuerat, & cum à quibusdam interrogaretur, quid de sacramento altaris sentiret, diu quasi elinguis mansit, ruptoque tandem silentio dixit se tempore & loco responsurum. Extrat tota huiusce rei narratio in tractatu quem edidit contra Berengarium Durandus primus Abbas Troarnensis de corpore & Sanguine Domini. Narrat enim parte 9. quomodo ipse in Normania se pro hæretico agnoscendum dederit, & in Conuentu Brionenli damnatus sit eodem anno more Gallicano mense scilicet Martio die Annunciationis: item in Parisiensis Synodo habita idibus Octobris an. 1051. quæ omnia acta fuisse indicat ante Concilium Vercellense. Ipsum audiamus.

Verum, inquit, quia multa etsi imperito dicendi genere, saluà tamen sensuum veritate & fidei integritate dicta sunt de Domini Sacramenti veritate, licet paucis conscientiam nostram excusatum iri, neque simplicibus & quibus sensus profunditas vel librorum non suppetit copia, simpliciter dictasse, fideliter intimasse quod non ego solus videor præsumpsisse. Alij namque idem nacti, occasionem venia dignam inueniuntur egisse, diuino utique zelo impellente aduersus hostes perfidos Ecclesie multa conscripsisse, quorum maxima multitudo nostra tempestate Francorum occupauerat Prouincias, & veneno suæ perfidie circumpositas inficere moliebatur regiones & loca. Porro erroris huius author videbatur & caput quidam Berengarius, cui plures Francorum, nonnulli quoque Normanorum, quos aut ipse docuerat, aut in discendi studio aliquantisper iuuerat, plurimum fauoris dependebant.

Is autem Dominicæ incarnationis an. 1053. Normanorum finibus irrepfit, & ad Cœnobium quod Pratellis appellatur appulit, Catholicoque viro, qui idem strenuè regebat Cœnobium, à quo & honestè satis exceptus fuerat, multa Blasphemus impiè delatruit. Quod ipse quoque eodem Abbate Ansfredo (scu Anfrido) nomine referente cum apud me super tanta impietate valde quereretur, non multo post agnoui. In multis itaque subtiliter ab eodem Abbate perterritatus, in multis perinde reprehensibilis & perfidus est repertus. Qui inde digressus Normanorū Principem festinus adiit, quem sua quoque irretire perfidia subtiliter attentauit. Verum ille licet ætate adolescentiæ nec dum excederet annos, tamen illum, quia Catholicæ fidei merito præditus erat & gratia, callidè suspensit, secumque quoad Regni sui ad Mediterraneam deueniret sedē, Brionam vocabulo, detinuit. Vbi vndique coactis Catholicis ac sapientibus viris super eadem re disponebat conflictum haberi. Eo ergo ventum est, & res sequenti die ventilanda proposita. Tumque multi ex tota Normania sapientes, qui plurimi & clari habebantur, præfatam Hæresiarcham Berengarium cum alio quodam, quem secum adduxerat, clerico, in cuius eloquentia victoriæ spem sibi posuerat, ita coram omnibus confutauerunt, atque euidenti ratione superauerunt, quatenus silentium illis imponerent, verborumque quibus fidem Catholicam tuebatur, assensum ab eis extorquerent. Berengarius autem tandem non sine pudore euadens Carnotum petiit; vbi positus de eadem questione se consulentibus (audita quippe iam longè lateque res acta fuerat,) clericis eiusdem vrbs nulla respondit. Cum verò sibi opportunitas daretur, se responsurum promisit; vnde non multo post litteras

Concilium
Brionen-
se in Nor-
mania
contra
Berengarium.

„ quas ipse legi distavit: in quibus multa absurda fideiq; Catholicæ aliena anhe-
 „ lus declamavit. Inter quæ Romanâ Ecclesiâ caput videlicet totius Christianita-
 „ tis multa temeritate hæretico vocabulo denotavit: cum qua Rectorem eius Do-
 „ minum scilicet Papam Leonem, cuius fides Catholica, spectabilis sapientia, lau-
 „ dabilis habebatur industria, quem non excepit, pariter infamavit, seque ad
 „ utrumque convincendum dum respondere differret, interrogantibus intendis-
 „ se retulit. Tunc quippe instabat constituta dies Concilij postmodum Vercellis
 „ habiti.

*Concilium
 Parisien-
 se contra
 Berenga-
 rium.*

„ Has igitur puritatis, vt sibi videbatur, plenas, sed reuera multa vanitate re-
 „ fertas Carnotensibus, qui sibi quæstionem intentauerant, destinavit. Cum au-
 „ tem tanti mali fama crebresceret & omnium corda fidelium vehementius per-
 „ celleret, perque multos huiusmodi virus latenter & apertè iam serperet, conti-
 „ git vt ad aures etiam Regis Francorum Henrici perueniret, qui consultu sui
 „ Regni Pontificum Procerumque Concilium Parisius cogi 17. Kal. Nouemb.
 „ præcepit, ac præfatum Berengarium, vt aut sua dicta Patrum autoritate firma-
 „ ret multis sibi obnitentibus, aut si ea defendere nequiret, in Catholicam, cui
 „ obuiare non posset, fidem prudenter transfiret, Interesse tantorum ceteri Pa-
 „ trum imperavit.

„ Interea condita venerat dies, frequensque conuentus Præfulum ac reliquo-
 „ rum sancti ordinis Clericorum, nec non nobilium Laicorum Parisius factus est.
 „ Sed iam dictus Berengarius malæ conscientie percussus terrore, vt iussus erat eo
 „ venire, distulit, seque cum Brunone suo videlicet Episcopo Andegauensi, sub quo
 „ Archidiaconiungebatur honore, pro eo maximè continuavit, quia eodem errore,
 „ vt pote tanti viri credulus & ipse noscebatur inuolui.

„ Interea Præful Aurelianus (Isambardus) quosdam apices in scheda haud par-
 „ ua digestos in conspectu omnium & Regis (intererat enim) protulit. Et præci-
 „ piat, inquit, vestra Sanctitas has litteras à Berengario editas, si libet recitari, quas
 „ ego quidem ab ipso nequaquam accepi, sed cum eas cuidam suo familiari nomi-
 „ ne Paulo per Veredarium dirigeret, violenter rapui. Quibus susceptis & ad reci-
 „ tandum traditis omniù aures eriguntur, ora in silentium componuntur, corda ad
 „ intelligendum quæ continebantur in eis, præparantur. Sed inter legendum mul-
 „ tum repente fit murmur, & per singula absurdi sensus verba grauis instrepit fre-
 „ mitus. Infremit itaque omnibus talis lectio, & quoniam nequissima sordebat
 „ hæresi, vehementer displicuit. Damnato proinde communi sententia talium
 „ auctore, damnatis eius complicitibus cum Codice Ioannis Scoti, ex quo ea
 „ quæ dånabantur, sumpta videbantur, Concilio soluto discessum est, ea conditio-
 „ ne vt nisi respiceret eiusmodi peruersitatis author cum sequacibus suis, ab
 „ omni exercitu Francorum præeuntibus Clericis cum Ecclesiastico apparatu in-
 „ stanter quæsitum vbicunq; conuenissent eo vsque obsiderentur, donec aut consen-
 „ titent Catholicæ fidei, aut mortis pœnas luituri caperentur. Quamobrem territi
 „ non multo post in Concilio super fidei statu Conuenti, ita se, sicut Ecclesia tenet
 „ Catholica, credere fideliter & sapere publicè professi sunt, delatis sanctorum pi-
 „ gnoribus vt omnibus satisfacerent, atque de veritate fidei quam professi fuerant,
 „ eos qui aderant, certos facerent, sacramentum dederunt. Sed omissa de talibus
 „ relatione, quos post hæc ad Apostasiam & priorem vomitum audiuius rediis-
 „ se, libelli huius tenorem, in quo fidei nostræ sinceritatem iuxta Antiquorum Pa-
 „ trum autoritatem multis eorum exemplis adhibitis, vt potuimus, fideliter osten-
 „ dimus, claudamus. Dominum omnipotentem totis præcordiis glorifican-
 „ tes, cuius est donum & gratia, vt fideliter credamus & bene agamus, qui viuunt
 „ & regnat in Trinitate vnica & vnitatem perfectam per omnia secula seculorum
 „ Amen.

Hunc ergo ponit ordinem Durandus inter Concilia, quæ contra Berengarium
 habita sunt, vt Brionense Normanorum Prælatorum præcesserit. Parisiense to-
 tius Franciæ consecutum sit. Vltimum vero Ecclesiæ Romanæ & vniuersale
 Vercellense à Pontifice habitum sit. At irrepsisse videtur error in numerum an-
 norum, cum ait celebrata fuisse duo illa priora Concilia an. 1053. deinde Vercel-
 lense: quippe ex omnium pœne Historicorum fide certum est Vercellense anno
 saltem 1052. fuisse celebratum.

Ergo Henricus Rex ne minus generosus fidei defensor videretur, quam **W**ilhelmus, veritus ne malum ingrauesceret, nisi nascenti occurreretur, cum iam **E**usebius Bruno Andegauensis Episcopus Berengario faueret, synodum Parisiis habere decernit ad idus Octob. an. 1051. Prius tamen quam eam haberet, à nonnullis cōuentus est, aut per litteras monitus ne faceret, inter cœteros à **T**heodwino Leodiensi & **F**rollanto Siluanectensi Episcopis. Ille omnino dissuasit, quia cum Bruno Andegauensis se Berengarij fauorem præstaret, nec posset vt aiebat Episcopus absque autoritate summi Pontificis damnari, inutile fore Concilium eiusmodi contestabatur. Iste verò Henricum Berengario conciliare conatus est. Extant vtriusque in hanc rem litteræ. Priores quidem Theoduini ad Henricum sunt eiusmodi.

Gloriosissimo & inuictissimo Regi Francorum Henrico Theoduinus Leodien-
 sis Antistes temporalis Regni gubernationem moderari, vt æternum cum San-
 ctis ab omnipotenti Deo meritò debeat coronari. Fama supremos Galliarum fines
 prætergressa totam Germaniam peruasit, iamque omnium nostrum repleuit au-
 res, qualiter Bruno Andegauensis Episcopus, item Berengarius Turonensis anti-
 quas hæreses modernis temporibus introducendo astruant **C**orpus Domini non
 tam Corpus esse, quam vmbra & figuram Corporis Domini, legitima coniugia
 destruant, & quantum in ipsis est, baptismum paruulorum euertant. Quos ad re-
 uinciendum & publicè confutandum eo zelo eoque feruore, quo erga sanctam
 Ecclesiam diuina inspiratione plurimum semper ardetis, aiunt vos Concilium
 aduocasse, vbi tandem illud totius nobilissimi Regni vestri heu nimis turpe op-
 probrium de medio auferatis, & in æternum si fieri potest, ab ipsa omnium me-
 moria deleatis. O pia voluntas & verè Rege dignissima, quæ vtinam effectum
 habere possit, vt in tanto sacrilegio conuictos, quod certè facillimum est, absque
 vlla dilatione debita vltio consequeretur. Sed desperamus id fieri posse, cum
 Bruno existat Episcopus. Episcopum autem non oportet damnationis subire sen-
 tentiam præter Apostolicam auctoritatem. Igitur omnes quicumque sumus filii
 S. Matris Ecclesiarum, in maximo dolore positi sumus. Nam plurimum veremur, si
 illis miseris & perditissimis viris audientia S. Concilij, sicut ipsis de peccata se-
 curi postulant, permittatur, cum de tanta præsumptione reuinctos puniri minimè
 concedatur, grauissima scandala in omnium fidelium populo generari. Certè
 quod videbunt impunitos, & nequaquam à sui gradus honore deiectos,
 eosdem putabunt ab omni Concilio aut vinci non potuisse, aut iustificatos
 esse: eruntque, vt ita dicam, nouissima peiora prioribus. Ergo maiestatem
 tuam omnes exoratum vellemus, vt interim illorum impiam sacrilegam &
 nefariam assertionem audire contemneretis, donec acceptâ Romanæ sedis
 audientiâ damnandi potestatem haberetis. Quamquam eiusmodi homi-
 nes nequaquam oporteat audiri, neque tam est pro illis Concilium aduo-
 candum, quàm de illorum supplicio exquirendum. Tunc quippe Hæreti-
 ci necessariò audiendi fuerunt, quando hæreses ipsæ & huiusmodi quæstio-
 nes, vt pote quæ nondum ad vnguem discussæ fuissent, in dubium veni-
 re potuerunt, vt per congressum certaminis patesceret, vtra pars staret pro defen-
 sione veritatis. Quod idem nunc profecto fieri non oportet, quia creberrimis
 sanctorum Patrum Conciliis, tum etiam venerabilium Doctorum clarissimis sen-
 tentiis ita sunt omnia eliquata, vt ne minimum quidem resederit de omni fæce
 dubitationis... Quamobrem Brunonem & Berengarium iam anathematizatos
 arbitramur. Quod si ita est, verè illis audientia Concilij deneganda est, & cum
 vestris cumque nostris Episcopis, si ita vobis videretur, cum amico vestro Impe-
 ratore, cum ipso Papa, quæ vindicta in eos statuatur, deliberandum. Est enim iu-
 stum, vt quorum manus sunt contra omnes, omnium manus, etiam contra ipsos
 excitentur.

Similiter Frollantus seu Frollandus Episcopus Siluanectensis, cuius colloquium
 petierat Berengarius, excusans non obitum vadimonium, quia morbo detentus
 fuerat, rescribit se illi Regem planè conciliasse: & ex illius litteris intelligitur
 quanta inter eos necessitudo intercederet.

Domino & Fratri Berengario Frollantus Siluanectensium Episcopus suus.
 Quantum sapit fidelis gaudia futuræ felicitatis. Detentus vtraque infirmitate

Epistola
 Frollandi
 ad Beren-
 garium

non possum prout disposueram & tibi mandaueram huc ad te venire. Sed quæso ora pro me & attentius, ut ea liberer quæ animam meam necat, ægritudine, & nescio si in hoc præfenti seculo amplius te, Charissime Domine, videre potero: sed satage ut in alio cum tranquillitate merear te videre. Et tamen si tandiu Deus mihi vitam cum sospitate seruarit, ut opportunitas ad te mihi veniendi esset, nunquam dimitterem, quin diu conceptum desiderium tui ad te accedendo adimplerem, quia illud non auderem dicere, ut tu ad nostras partes vel in hac Quadragesima orandi gratia dignareris aduenire. Quod si tanta circumseptus fuero infirmitate, quod neque tu ad me valeas venire; & si præoccupatus morte fuero, animam meam tibi committo, mitte pro ea ad cælestem curiam obsecrationes nuncias, roga Archangelorum & Apostolorum Principes, & cæteros illius aulæ centuriones, qui tanto Regi adsistunt familiares, ut illi dignentur suggerere, quatenus peccatricein meam animam liberari præcipiat de mortis carcere: immo tu ipse fultus orationis munere interdum & sæpius piissimum Regem, ut pro aliis soles pro me aggredere, & per te fiducialiter obsecra, ut dignetur mihi parcere. Dominum R. Abbatem & cæteros Dominos & fratres, quos mihi tua Dilectio acquisiuit, sub meo nomine saluta, & in orationibus suis, ut mei meminerint, obsecra. Quidquid tibi placuerit, mihi remanda. Illud volo fraternitas tua nouerit, quod multum firmiter acquisiui tibi gratiam Domni mei Regis. Vale & quamuis monitore non egeas, ut mei memineris, attende.

Veruntamen Rex veritus ne hisce Doctrinis & quæstionibus tam Regnum quam Ecclesia turbaretur, synodum habuit Parisiis frequētissimam Episcoporum & Magistrorum, ut supra dictum est: ad eamque iussus est venire Berengarius author schismatis. Sed ille metuens carcerem, venire recusauit: scripsit vero ad amicum quendam ei que arcana mentis credidit. Porro ipsius littere in synodo cui Rex aderat, exhibitæ sunt *quarum lectio*, inquit Durandus, *quoniam nequissima sordabant heresi, vehementer displicuit: damnato proinde communi sententia talium auctoritate: damnatis etiam eius Cõplicibus cum Codice Ioannis Scoti, ex quo ea que damnabantur, sumpta videbantur. Addit Durandus. Concilio soluto discessum est, ea conditione, ut nisi respiceret eiusmodi peruersitatis author cum sequacibus suis, ab omni exercitu Francorum præuenientibus Clericis Ecclesiastico apparatu questi ubicumque conuenissent, eo usque obsiderentur, donec aut consentirent Catholice fidei, aut mortis pœnas luituri caperentur.*

Ex his intelligitur iam tum fuisse magnum hæreseos istius fautorum numerum, ut bello persequendi essent, nisi ad sanio rem mentem doctrinamque redirent, isti que malo celeriter occurrere oportuisse, ne in dies impunitatis spe numerus accresceret, neve Francia Principum factionibus, quæ eiusmodi schismata subsequi solent, turbaretur. Decretum verò istius Synodi adeo terruit Berengarium, ut ad Concilium Vercellense quod eodem anno, vel ut alij scribunt, anno 1052. habitum est, ire non ausus fuerit etiamsi nominatim vocatus & citatus fuisset.

Misit verò tantum illuc duos clericos, quos Franciscus de Roze in eius vita suspicatur fuisse Freualdum & Waldonē erroris adstipulatores qui Magistri abfentiam excusarent, ipsiusque nomine agerent: adfuit autem ibi Lanfrancus, quem Papa penes se retinuerat, iussusque dogma quod assererat, explanare, orthodoxū esse probauit, contrariumque omnino hæreticum: ut scribit idem Lanfrancus his verbis ad Berengarium. *De hinc declarata est synodus Vercellensis, que tunc proximo septembri eodem præfente pontifice est celebrata Vercellis, ad quam vocatus non venisti. Ego vero præcepto ac precibus præfati Pontificis usque ad ipsam synodum secum remansi. In qua in audientia omnium qui de diuersis huius mundi partibus illuc conuenerant, Ioannis Scoti liber de Eucharistia lectus est ac damnatus, sententia tua expofita ac damnata, fides S. Ecclesie quam ego teneo, ac tenendam adstruo, audita, & concordati omnium assensu confirmata. Duo Clerici qui legatos tuos se esse dixerunt, volentes te defendere, in primo statim aditu defecerunt & capti sunt. Ab hac sententia nunquam discessit S. Leo, in omnibus conciliis fuit, seu quibus ipse præsentiam suam exhibuit, seu que per legatos suos in diuersis Froninciis congregari instituit. Qua sententia non effugit successorem quoque suum felicis memorie Papam Victor em, sed quidquid de hac re seu cæteris ipse statuit, statim præcepit, hoc etiam iste sua atque Conciliorum suorum anthoritate firmauit.* Willelmus Malmesburiensis l. 2. de gestis Reg. Angl. scribit Berengarium tunc

primo errorem suum reuocasse: sed cum teste Lanfranco præsens non interfuerit, sed tantum per legatos, si quid tunc reuocatum est, per eos constat fuisse reuocatum. Cui reuocationi non modo non acquieuit Lanfrancus, quinimo cōquestus est se indicta causa fuisse damnatum, auditis tantummodo clericis seu scholaribus, qui mentem suam non satis fuerant assecuti. Vnde contumacior factus, acrius quam ante errorem suum defendit. Igitur Henricus Rex consulere volens saluti & quieti publicæ, ipsum licet alias sibi amicum & familiarem obmutescere iubet, imo beneficiis spoliatur: qua de re queritur Berengarius apud amicum quendam suum Richardum: nec minus tamen sententiam suam defendere pergit, & Ioannem Scotum laudat ut orthodoxum, Paschasium Corbeiensē damnat ut insanum & ineptum. Eius ad Richardum Epistola talis est.

Dilecto Fratri Richardo Berengarius salutem & sospitatem. Quia facile vobis factum esse cum Rege loqui non nescio, vellem si videretur & vobis illi verbum aliquod pro me faceretis, si forte humanitatis, liberalitatis, dignitatisque Regiæ atque Christianitatis reputatione aliqua munificentiā compensaret damnum, quod in Clerico Ecclesiæ suæ iniustissimè ac Regiæ Maiestate indignissimè tantum intulit. Quod si facit ab immodica culpa, si modica expensâ non modicum exoluit: si autem non facit, me tamen præsto nihilominus habet in eo vno seruire Regiæ Maiestati, ut satisfaciam secundû scripturas illi & quibus velit. Iniustissimè damnatum Ioannem Scotum, iniustissimè nihilominus assertum Paschasium in Concilio Vercellensi, peruerse & Regio auditu indignissimè exposuisse illi Clericos Carnotenses, si ita res acta est, quomodo ad me peruenit sententia de Eucharistia, quam in scriptura habet gloriose memoriæ Fulberti Episcopi. Quam Quidam Episcopi ipsius putant fuisse sententiam: sed est B. Augustini: *V. e. autem Prophetis qui Prophetant de corde suo, qui dicunt hæc dicit Dominus, cum Dominus non sit locutus*, Propter Ascelinum dico, quod B. Augustini verba ad prauitatem sui erroris detorquere non timuit; sicut quidam Compatriota illius, qui apud Pictauum inter discutientes eandem B. Augustini sententiam, hanc Coniecturam non est confusus inferre. Propheta dicit transitorium sacramentum quod per fauces transiret in ventrem. Quod autem hoc minus fidelitatis meæ seruitium refugiat, nouerit quæ scribit Ioannes Scotus, monitu illum scripsisse præcarioque Karoli Magni (id. Calui, qui *nis temporibus Magnus quoque appellatus est*.) Antecessoris sui, qui quantum circa res quærendas perstrenuus, tantû circa Religionem deuotus, ne incruentorum Cardinaliumque illius temporis præualeret ineptia. Erudito verò Ioanni illi imposuit colligere de Scripturis, quæ ineptiâ illam conuerterent. Vnde ferat oportet defuncto patrociniū contra calumnias nunc viuentium, ni se mauult exhibere indignum successione & sede illius magnifici Antecessoris sui, qui etiam circa negotium intelligendarum Scripturarum sollicitus ab erudito viro non ad tenebrandum veritatis lumen tale exegit obsequium. Sacramentum quidem transitorium est, veritas verò quæ per ipsum operatur, & gratia qua insinuat æterna participatio sacramenti, multorum est, paucorum communio Charitatis. Qui Dominum purè diligit, bene ad sacramentum accedit Mandatum nouum Charitas. Testamentum nouum promissio Regni Cœlorum, pignus hæreditatis, id est sacramentum Communionis.

Inter hæc obit 13. Kal. Maij. an. 1054. Leo Pontifex omnibus bonis flebilis, ei que succedit Victor II. natione Sueuus, qui decessoris sui vestigiis inhærens, ut omnem tergiversationis & absentię prætextum Berengario auferret, ita postulante Henrico Francorum Rege Concilium Turonis haberi voluit per Hildebrandum Romanæ Ecclesiæ Archidiaconum & Legatum suum. Is est Hildebrandus, qui postea ipse Pontifex factus Gregorij VII. nomen accepit.

Berengarius audita Leonis morte, verbis & scriptis, clam & palam lacerat eius memoriam, nec eorum famæ parcit qui Concilio Vercellensi interfuerant. Ait infatuatione Lanfranci infatuatum Leonem Concilium vanitatis adunasse, neque ipsum Pontificem, sed Pontificem & Pulpificem appellat, teste Guizmundo, maledictaque in eum congerit, quæ potest homo furore amens. Sed post aduentum Hildebrandi in Galliam linguam compressit aliquandiu, donec ea quæ acturus venerat, peracta fuissent.

Ergo ille anno 1055. Turonis frequentem habet Episcoporum aliorumque Præ-

tatorum & Doctorum seu Magistrorum in Theologia synodum : ad eamque Berengarium citat. Tunc erat Ecclesiæ Turonensis Archimysta Bartholomæus frater Ioannis Domini de Cainone, in cuius Episcopio prædictus Legatus hospitatus est. Condicta die dedit Berengario præsentem optionem defendendæ causæ suæ, aut subscribendi Decreto synodi Vercellensis: at ille abiecta causæ defensione confessus coram omnibus communem Ecclesiæ fidem, pollicetur se nunquam ab ea discessurum dato propriæ manus sacramento, inquit Guitmundus l. i. hac de re sic ad eum scribit Lanfrancus. *Denique in Concilio Turonensi, cui ipsius, (nempe Victoris) interfuere ac præfuere Legati, data est tibi optio defendendi partem tuam: quam cum defendendam suscipere non auderes, confessus coram omnibus communem Ecclesiæ fidem, iurasti te ab illa hora ita crediturum, sicut in Romano Concilio te iurasse est superius comprehensum.*

Vtriusque Concilij, Vercellensis scilicet & Turonensis meminit Willielmus Malmesburiensis l. 3. de Gestis Anglorum. *Fuit, inquit, hoc tempore Berengarius Turonensis Hæresiarcha, qui panem & vinum in altari apposita post consecrationem sacerdotis verè & substantialiter Corpus Domini, sicut S. Ecclesia prædicat, esse denegabat. Unde sodalitati Catholice timēs sanctissimæ memoriæ Leo Papa Vercellis contra eum instituto Concilio tenebras nebulosæ erroris Euangelicorum testimoniorum fulgore depulit: sed cum post obitum eius virus hæreseos in sinibus quorundam nebulonum diu confotum iterum erumperet, Hildebrandus, cum Archidiaconus esset, Turonis, max. Papa Romæ adunatis Concilijs conuictum ad dogmatis sui anathema compulit. Berengarius planè quamuis ipse sententiam correxerit, omnes quos ex totis terris deprauauerat, conuertere nequiuit. Quod Episcopum Carnotensem prædixisse aiunt.*

Hildebrandus igitur conuictum videns Berengarium, cumque ratus verè pœnitentem hæresi suæ omnino renunciaffe, humaniter eum monuit, ne vnquam recederet ab Ecclesia Catholica, ac propriæ manus sacramento satisficientem clementer suscepit, teste Guitmundo. Quod sacramentum exigi solebat pro recta fide à sacerdotibus. Et tale exegit postea Ludouicus VII. ab Algrino Aurelianensi Archidiacono, cui Rex permisit vt se solâ manu purgaret.

1056. Anno 1056. 3. non. Octob. obit Henricus II. Imperator Romanorum, & Spiræ sepultus est: qui ne pestis illa Berengariana Germaniam inficeret, solerter & diligenter prouiderat. Ei succedit Henricus III. impubes, & sub Agnetis Matris & Annonis Coloniensis Archiepiscopi tutela Imperium administrat, donec ipse per ætatem, (erat enim quinquennis tantummodo) solus gubernare potest: sed eius regnum seditiosum valde fuit & turbulentum, vt ex dicendis constabit. Ipso autem Victore Papa præsentem Germaniæ regnum capessit, qui iam tricennio ante præcipuo Patris beneficio Rex fuerat consecratus.

Porro idem Pontifex omnino cupiens extinguere Berengarianam hæresim, quam Leo in Italia, ipse in Prouincia Turonensi, Guillelmus Princeps in Normania, Henricus Rex in vrbe & Academia Parisiensi confixerant, iubet etiam in Remensi Prouincia profligari; atque in eam rem mandat Geruasio Barbet Castroledensi, viro, vt habetur in Fragmento Floriacensi, *linguâ facundo, iustitiâ insigni, nobili genere, virtute nobiliori*, è sede Cenomanensi ad Remensem translato, vt synodum conuocet: Quam ille quidem indixit ad an. 1057. sed Victore interim è viuis sublato, cui successit Stephanus, effectum non habuit. Stephanus iste, antea Fridericus dictus, Abbas Cassinensis sedit tantum 4. menses: nec causæ Ecclesiæ indormiuit: quippe cum Geruasius ab eo petiisset rescribi sibi, an ad corroborandam synodi Remensis autoritatē accedere necesse esset consensum Henrici Regis, Romæ ipse Concilium indixit, cui & Geruasium interesse præcepit. At eo morte præuento nihil agi potuit. Obit autem 4. April. an. 1058. dum Normanos, qui duce Guiscardo Siciliam occupauerant, & Ecclesiæ fines afflictabant, propellere curat, Ecclesiamque ipsam Simoniaca peste & sacerdotum coniugijs purgare: quam in rem utebatur opera Petri Damiani, qui tunc temporis florebat sanctitate, doctrina, atque gerendarum rerum peritia.

Ne verò interdicerentur sacerdotum coniugia, obstitit Guido Mediolanensis Præsul Nobilium fauore subnixus, contra Papam & Ciues, qui infames illas nuptias derestabantur. Eoque res processit, vt coniugati sacerdotes non amplius publicè

publicè sacrum facere Mediolani auderent, sed in loco quodam qui *Patavia* dicebatur facere cogerentur. Vnde à pueris *Patarini* dicti sunt: & hinc fluxit *Patarinorum* hæresis. Nam Guido in sua sententia obstinatus apud Fontanetum in agro Nouariensi ex consensu & mente suorum Coëpiscoporum Clericis vxores habere permisit, sicque omnium bonorum odium in se concitauit.

Anno igitur 1058. Florentiæ vbi decesserat, habitis Comitibus Tusculani Comitibus Primoribus Cleri pecuniâ corruptis cum armatorum manu irrumpentes, propinquum suum Ioannem Episcopum Veliternum plurimis Episcopis & Cardinalibus aduersantibus & e Conuentu clam dilapsis, per quendam Ecclesiæ Ostiensis Presbyterum hominem ignarum, ad Apostolatus apicem prouehunt & Petrum Damiani Ostiensem Episcopum eum adorare cogunt, item & cæteros qui remanserant: is pseudo-Pontifex Benedicti X. nomen accepit. Reuerso verò ex Germania Hildebrando, quò eum ad Henricum Imperatorem miserat Stephanus, cæteri qui in eiusmodi electionem non consenserant, legitimum Pontificem adulterino opponendum esse decernunt. Quod sentiens Benedictus seque malè promotum agnoscens, post nouem menses & dies 20. Papatu cedit, & Gerardus Burgundio seu Allobrox Episcopus Florentinus creatur, qui Nicolai II. nomen assumpsit 3. non. Ian.

1058.

In ista autem Romanarum rerum mutatione & confusione Berengarius post damnatam in Concilio Turonensi hæresim, velut canis ad vomitum redit, opportunam ratus occasionem instaurandi schismatis: non audet tamen publicè reuocare quod iurauerat, metu carceris, sed clam & in priuatis Conuentibus, summisque Discipulis pecuniâ corruptis: vt docent veteres quædam Tabulæ Sancti Victorinæ, quas refert Ioannes Picardus S. Victoris Canonicus in notis ad Ep. 1. S. Anselmi Cantuariens. & quæ tales sunt. *Verum seductissimus homo, Berengarius, atque pernicatissimus ad subuertendum, in salubri proposito fideliter non stetit, schismatis crimen iurisjurandi violatione cumulans: & quia timor pœna retinebat, ne publicè predicaret quod publicè damnauerat, idem secretis disputationibus dum insusurrabat, atque per Discipulos pecunia corruptos pariter ac fallacia peregrè transegerat.* Idem fere habet Malmesburien. l. 3. de Regibus Angl. Et Mathæus Parisiensis in Vvillielmo II. *Si quidem per egenos Scholares, quos quotidianis stipendiis sustentabat, eandem passim hæresim diuulgabat.* Ipse quoque libellos quosdam in vulgus emittit erroris feminatrices, donec Nicolaus hominem constringendum ratus, Concilium Generale indicit Romæ, quò ex omnibus orbis Christiani partibus Prælatos conuenire iubet, nominatimque Berengarium; & 4. proponit capita futura deliberationis, Collationem seu inuestituras, vt aiunt, Ecclesiarum, coniugia Clericorum, deprædationem Normanorum & quæstionem Eucharistiæ.

Ergo Anno 1059. vel vt vult Bertholdus anno 1060. mense Aprili habitum est Concilium Romanum seu Lateranense 113. vel 118. Episcoporum, vbi capita præallata proposita & examinata sunt, quæ, quanquam paulò ab Historiâ nostra discedimus, non erit tamen inutile hisce annalibus inserere. Igitur quoad inuestituras Ecclesiarum & creationem summi Pontificis quam voluit Nicolaus deinceps pendere à Cardinalibus, sic statuit, vt legitur in Chronico Virdunensi.

1059.

Nouis Beatitudo vestra, Dilectissimi fratres & Coëpiscopi, inferiora quoque membra non latuit defuncto piæ memoria Domino Stephano decessori nostro, hac Apostolica sedes, cui Deo authore deseruio, quot aduersa pertulerit, quot denique per simoniaca hæresis traxerit, malleis & crebris confusionibus subiacerit. Adco vt columna Dei viuentis iam iam pene videretur nutare & sagena summi piscatoris procellis intumescens in naufragy profunda submergi. Vnde si placet fraternitati vestra, debemus auxiliante Deo futuris casibus prudenter occurrere, & Ecclesiastico statui, ne rediina, quod absit, mala praualeant, in posterum prauidere. Quapropter instructi Prædecessorum nostrorum aliorumque SS. Patrum autoritate decernimus, atque constituimus, Vt obente huius Rom. Vniuersalis Ecclesiæ Pontifice imprimis Cardinales Episcopi diligentissima simul consideratione tractantes, mox sibi Clericos Cardinales adhibeant, vt nimirum ne vanitatis morbus qualibet occasione subrepat, religiosi viri produces sint in promouendâ Pontificis electione, reliqui autem sequaces. Et certè rectus atque legitimus hic Electionis Ordo perpenditur, si per spectis diuersorum Patrum regulis seu gestis, etiam illa B. Leonis

sententia recolatur. Nulla, inquit, ratio finit, ut inter Episcopos habeantur, qui nec à Clericis sunt electi nec à pluribus expectati, nec à comprouincialibus Metropolitanis iudicio consecrati. Quia verò sedes Apostolica cunctis in Orbe terrarum præfertur Ecclesiis, atque ideo super se Metropolitanum habere non potest, Cardinales Episcopi proculdubio Metropolitanis vice funguntur, qui electum Antistitem ad Apostolici culminis apicem prouehunt. Eligant autem de ipsius Ecclesie gremio si repertus fuerit idoneus, & si de ipsa non inuenitur, ex alio assumatur saluo debito honore & reuerentia dilecti filij nostri Henrici, qui impræsentiæ Rex habetur & futurus Imperator Deo concedente speratur, sicut iam sibi concessimus, & successorum illius qui ab hac Apostolica sede personaliter hoc ius impetrauerint. Quod si prauorum atque iniquorum hominum ita peruersitas inualuerit, ut pura, sincera, atque gratuita electio fieri in urbe non possit, Cardinales Episcopi cum Religiosis Clericis Catholicis & Laicis licet paucis ius potestatis obtineant eligere Apostolicæ sedis Antistitem, ubi congruentius indicauerint. Planè postquam Electio fuerit facta, si bellica tempestas vel qualiscumque hominum conatus malignitatis studio resistit, ut is qui electus est in Apostolica sede iuxta consuetudinem inthronizari non valeat, electus tamen sicut Papa auctoritatem obtineat regendi sanctam Rom. Ecclesiam & disponendi omnes Facultates illius, quod B. Gregorium ante electionem suam fecisse recognoscimus. Quod si quis contra hoc Decretum nostrum synodali sententia promulgatum per seditionem vel presumptionem aut quodlibet ingenium electus seu inthronizatus fuerit, auctoritate Diuina & SS. Apostolorum Petri & Pauli perpetuo anathemate cum suis authoribus, fautoribus, sequacibus, à liminibus S. Dei Ecclesie separatus subiiciatur sicut Antichristus & inuasor atque destrutor totius Christianitatis. Nec aliqua super hoc audientia aliquando ei reseruetur, sed ab omni Ecclesiastico gradu in quocumque prius fuerat, sine retractatione deponatur. Cui quisquis adhaeserit, vel qualemcumque tanquam Pontifici reuerentiam exhibuerit, aut in aliquo eum defendere præsumserit, pari sententiâ sit mancipatus. Quisquis autem huius nostri Decreti vel sententia temerator extiterit, & Rom. Ecclesiam suam presumptione confundere & perturbare contra hoc statutum tentauerit, perpetuo anathemate atque excommunicatione damnetur, & cum impiis quando resurgent in iudicio, reputetur. Omnipotentis scilicet Patris & Filij & Spiritus S. contra se iram sentiat, & SS. Apostolorum Petri & Pauli, quorum præsumit confundere Ecclesiam, in hac vita & in futura furorem reperiat, fiat habitatio eius deserta, & in tabernaculis eius non sit qui inhabitet, & fiant filij eius orphanæ & uxores eius viduæ. Commotus amoneatur ipse & filij eius & mendicent & eijciantur de habitationibus suis. Scrutetur faenerator omnem substantiam eius & deleant alieni labores eius. Orbis terrarum pugnet contra illum & cuncta elementa sint ei contraria & omnium Sanctorum quiescentium merita illum confundant & in hac vita super eum apertam vindictam ostendant. Observatores autem huius nostri Decreti Dei omnipotentis gratia protegat, & auctoritate BB. Apostolorum Petri & Pauli ab omnibus vinculis absoluat. Nicolaus Episcopus S. & Apostol. Rom. Ecclesie huic Decreto à nobis promulgato subscripsi. Bonifacius Alban. subscripsi. Humbertus S. Ecclesie silua Candida subscripsi. Petrus Ostiensis Ep. subscripsi, &c. ceteri Episcopi numero 76. cum Presbyteris & Diaconis subscripserunt.

Ex hoc tempore Cardinalium S. R. E. Dignitas longè maiori in pretio esse cœpit: ut notant historici. De 2. autem capite nempe de coniugio Sacerdotum, sic in eodem Concilio statutum est.

Nicolaus Episcopus S. S. D. Omnibus Archiepiscopis, Episcopis, Abbasibus, Clericis & Laicis fidelibus tam maioribus quàm minoribus pr omnes Gallias commorantibus, imò Aquitanicis, Vasconibus Sal. & Apost. bened. Quicumque sacerdos Diaconus & Subdiaconus post institutum B. memorie prædecessoris nostri Leonis Papa de Castitate Clericorum Concubinam palam duxerit, vel ductam non reliquerit, ex parte Dei omnipot. auctoritate BB. Apostolorum Petri & Pauli præcipimus & omnino contradicimus, ut Missam non cantet, neque Euangelium aut Epistolam ad Missam legat, neque in Presbyterio ad Diuina officia cum his qui præfata Constitutioni obedientes fuerint, maneat, neque partem ab Ecclesia recipiat: quousque à nobis sententia super huiusmodi Deo concedente procedat. Et præcipientes statuimus, ut hi prædictorum Ordinum qui eidem prædecessori nostro obedientes eius institutum seruauerint, iuxta Ecclesias quibus ordinati sunt, sicut oportet religiosos Clericos, simul manducant & dormiant, & quidquid ab Ecclesiis competit, communiter habeant.

De Re Normanorum, quæ tertium caput erat, quia eis absentibus transigi non poterat, inquit Sigonius, placuit conuentum transferre Melfim in Apuliam. Reliquum est 4. caput quod ad Berengarium pertinebat. Iussus autem est Berengarius qui ibi aderat, sententiam exponere, & exposuit pluribus verbis sacrificium Missæ figuram esse tantummodo Corporis & sanguinis Christi, eoque confidentius, quod antequam haberetur Concilium, in priuatis colloquiis pene Nicolaum ipsum infecerat & corruperat. Contra cum producti sunt duo validissimi Pugiles Lanfrancus & Albericus Cassinensis: de priore sic scribit Henricus de Knygton lib. 2. de Euentib. Angl. c. 5. vbi postquam dixit Nicolaum fere à Berengario fuisse corruptum, subdit de Lanfranco. *Surgens vero Lanfrancus rationes Berengarij improbauit & errorem eius manifestauit. Respondit Berengarius aut tu es Lanfrancus, aut tu es Diabolus: Respondit Lanfrancus. verè Lanfrancus sum, sed tu es hereticus.* ET QUANDO IN SCHOLIS MILITAVIMVS, SEMPER CONTRA FIDEM CATHOLICAM AVTHORITATES COLLEGISTI.

De posteriore Leo Ostiensis sic habet. *Eique (Berengario) cum nullus valeret obfistere, Albericus Cassinensis Diaconus euocatur ad synodum. Quo cum venisset, post multos verborum conflictus cum neuter cederet, Albericus vnus hebdomada acceptis inducijs librum aduersus eundem Diaconum Berengarium edidit de Corpore Domini SS. Patrum testimonij roboratum: in quo omnes assertiones eius destruxit æternaque obliuione deleuit.*

Ita confusus Berengarius petiit edi sibi fidei formulam, cui subscribere se dixit paratissimum. Id vero oneris iniungitur Humberto de Silua Candida Cardinali Burgundioni, vt eam scribat, retractationemque Berengario dicteret fidei consonam. Ille vero editam Concilio profert, quæ lecta & approbata fuit, eique ipse Berengarius subscripsit: neque subscripsit modò, sed libros etiam, quos contra receptam sententiam composuerat, in ignem coniecit. Formula autem talis est.

Ego Berengarius indignus S. Mauricij Andegauensis Ecclesie Diaconus cognoscens veram Catholicam & Apostolicam fidem, anathematizo omnem hæresim præsertim eam, de qua hæctenus infamatus sum quæ adstruere conatur panem & vinum quæ in altari ponuntur, post consecrationem solummodo sacramentum & non verum Corpus & sanguinem Domini nostri I. C. esse, nec posse sensualiter nisi in solo sacramento manibus sacerdotum tractari vel frangi aut fidelium dentibus atteri. Consentio autem Romane & Apostolicæ sedi, & ore & corde confiteor de Sacramentis Dominicæ mensæ eandem fidem me tenere quam Dominus & venerabilis Papa Nicolaus & hæc sancta Synodus auctoritate Evangelica & Apostolica tenendam tradidit: mihi que firmavit, scilicet panem & vinum quæ in altari ponuntur, post consecrationem non solum sacramentum, sed etiam verum Corpus & sanguinem Domini nostri I. C. esse & sensualiter non solum sacramento, sed in veritate manibus sacerdotum tractari, frangi & fidelium dentibus atteri. Iurans per sanctam & homouisionem Trinitatem & per hæc sacra sancta Christi Evangelia. Eos vero qui contra hanc fidem venerint cum dogmatibus & sectatoribus suis, æterno anathemate dignos esse pronuncio. Quod si ipse aliquando contrahat aliquid sentire aut prædicare præsumpsero, subiaceam Canonum scueritati. Lecto & perlcto sponte subscripsi.

Hæc formula legitur apud Lanfrancum, Guitmundum, Algerum eamque Iuo Carnotensis in suo Decreto & Gratianus in suo inseruerunt. Addit vero Lanfrancus. *Cum ergo venisses Romam, non ausus es defendere quod antea senseras: postulasti Nicolaum Pontificem eiusque Concilium quatenus fidem quam tenere oporteret, verbis tibi traderet, scripturâ firmaret. Iniuncta est huius rei cura Humberto Episcopo. Itaque verba fidei superius comprehensa scripsit, recitauit, ad sensum omnium ad legendum & confitendum tibi tradidit, Tu vero acquiescens accepisti, legisti, confessus es, te ita credere inreiuurando confirmasti & tandem manu propria subscripsisti. Nicolaus Papa gaudens de conuersione tua, iniurandum tuum scriptum misit per vrbes Italiæ, Galliæ Germaniæ & ad quæcumque loca summa tue prauitatis antea potuit peruenire, vt sicut Ecclesie scandalizata prius dolebant de te auerso atque aduerso, ita postea gauderent gratiasque Deo agerent de reuerso atque conuerso.*

Cum ergo Berengarius in ea verba iurasset, librum Ioannis Scori & suos propriis manibus in ignem coniecit teste Guitmundo lib. 3. in fine, & Lanfranco. *Tu quoque inclinato Corpore, sed non humiliato corde ignem accendi librosque peruersi*

dogmatis in medio sancti Concilij in ignem coniecisti. Iurans per id quod rebus omnibus incomparabiliter maius est, fidem à Patribus qui presentes erant, traditam, inuiolabiliter te seruaturum, veteremque Doctrinam tuam de Corpore & sanguine Domini ab illa die aliis non predicaturum.

Dum hæc ita Romæ geruntur mense Maio eiusdem anni Henricus sentiens se morti propinquum, Philippum filium suum vix septennem Remis per Geruasium Archiepiscopum consecrari iubet, qui antequam Epistola Missæ legere-
tur, vertens se ad Philippum exposuit ei Catholicam fidem, petiitque an eam tueri paratus esset. Quo annuente & se paratum dicente, delata est professio fidei his verbis conscripta quam ipse Philippus legit.

„ Ego Philippus Deo propiciante mox futurus Rex Francorum in die ordnatio-
„ nis meæ promitto coram Deo & sanctis eius, quod vnicuique de vobis commis-
„ sis Canonicum Priuilegium & debitam legem atque iustitiam conseruabo, &
„ defensionem quantum potero, non inde exhibebo, sicut Rex in suo Regno vni-
„ cuique Episcopo & Ecclesiæ sibi commissæ per rectum exhibere debet, populo
„ quoque nobis credito me dispensationem legum in iure consistentem *nostra au-*
thoritate concessurum. Huic inaugurationi interfuerunt 3. Archiepiscopi, 18.
Episcopi 26. Abbates & Legati sedis Apostolicæ, quam non ante Geruasius ab-
soluit quàm obtinuit à Rege summum Franciæ Cancellariatum more Maiorum
& Antecessorum suorum. Quà de re sic legitur in Manuscripto Codice Mona-
sterij S. Theodorici.

His & cæteris adstantibus Geruasius verbum habuit coram Rege quia esse deberet sicut sui Antecessores fuerant, summus Regis Cancellarius. Quod eodem Rege gratissimè annuente & cæteris coniuuentibus, prædictus Pontifex sibi & Ecclesiæ suæ obtinuit. Scilicet quia verum sit quod ab antiquo ita fuerit, legitur in præceptione præcepti quod Karolus Rex de rebus S. W alburgis fecerat hoc modo. Goslenus Cancellarius scripsit & subscripsit ad vicem Heriuæ Archiepiscopi summiq; Cancellarij. Geruasius vero octauus fuit Archiepiscopus post Heriuæum. Itaque cum legimus Reginaldum Episcopum Parisiensem & postea Franconem aliosque fuisse Cancellarios, id non est ita intelligendum, vt Archicancellarij fuerint, quæ dignitas Archiepiscoporum erat Remensium, sed Procancellarij tantummodo & vice illorum: quemadmodum Goslenus vice Heriuæi, Arnulphus vice Adalberonis, vt legitur in quibusdam Chartis & sic de aliis. Petiit quoque idem Archiepiscopus confirmari sibi primatum & præminentiam consecrandorum Regum. Sed quanquam id tunc concessum est, contrarius vsus postea abrogauit.

1060. Eodem anno, aut vt nonnulli scribunt, an. 1060. obiit Henricus Pater Vi-
triaci effectu potionis inconsultò impedito, qua de re sic legitur in Fragmento
Historiæ Hentici I. ex Bibliotheca Petauiana. *Prætaxatus vero Rex Henricus post-
quam Regnum Francorum fere per 30. annos rexerat, causâ corporeæ salutis à Ioanne Medi-
corum peritissimo potionem accepit. Sed veneno nimiam sitim inferente insumum Archiarri
sprenit & à Cubiculario potum accipiens dum Medicus abesset, ante purgationem bibit.
Vnde nimis infirmatus eodem die post perceptionem sacre Eucharistiæ obiit. Philippum
vero filium sub tutela Balduini Flandrensis Comitis constituit, qui eum nobiliter educa-
uit & Regnum eius strenuè rexerat. Quanrus autem tum fuerit in Francia rerum noua-
rum, metus indicat his verbis Geruasius Remensis ad Nicolaum Papam. *Multo
grauior angit me tristitia de obitu Regis: quod etiam vestram non latet prudentiam: scitis
enim quantum effrenes & indomiti sunt Nostrates, quorum diuisionem timeo Regni nostri
fore desolationem.* Nihilominus tamen Balduinus tam prudenter tamq; æquis legi-
bus Regnum administravit donec adoleceret atque ipse per se regere posset, vt
nulla fuerit de eius gestione causa conquerendi.*

Sub hoc Tutore, seu vt vulgo loquimur, Regente Berengarius qui Henricum
sibi infensissimum expertus fuerat, liberius & audacius Palinodiam canens erro-
rem resumpsit abiuratum, nouum Librum de Eucharistia scribit ad Lanfrancum
& ad Richardum, quem Labbeus in noua Bibliotheca manuscriptorum pag.
290. ait extare manuscriptum in Bibliotheca Regia; Nouum inquam, quia Ro-
mæ alium pridem editum idem in ignem coniecerat. Qua de re in membranis
Cantuariens. Sic habetur. *Pœnituit blasphemum & sacrilegum amisisse libellos per-
uersi dogmatis Romæ suis manibus in ignem coniectos, ne ipse cremaretur. Proinde scri-*

ptum condidit recens ut approbatus fulciretur vetus error & perdurabilior in annos futuros porrigeretur. Eadem fere verba leguntur apud Oldericum Vitalem l. 4. Blasphemus Haresiarcha quia mæstus erubuit quod periculosi dogmatis Roma suis, ne ipse cremaretur, manibus in ignem conieceret, Discipulis pecunia pariter ac fallacia corruptis recens scriptum domi condidit & per eosdem peregrè transmisit, ut vetus error approbatus fulciretur & in futuros perdurabilior annos porrigeretur. Ad quod destruendum Lanfrancus dilucido edidit venustoque stylo libellum sacris authoritatibus ponderosum & indissolubiliter constantem consequentiis rationum verè intelligentia astruente de Eucharistia copiosum, facundo sermone luculentum, nec prolixitate radiosum.

Tum ergo variis scriptis hinc & inde pugnatum est, quorum hodie pauca extant Berengariana, extant vero pluriina Catholica. Aiebat autem in scripto suo Berengarius fidei formulam in Concilio Romano editam, suam non fuisse sed Humberti Cardinalis, à se vero metu & per vim extortam; Humbertum hominem esse ignatum, vœsania vulgi, Paschæ & Lanfranci deceptum, cumque contemptorie Burgundum vocabat ineptissimum: denique sedem Apostolicam opprobriis & conuiciis onerabat. At Lanfrancus *Cur magis*, inquit, *scriptum hoc adscribis Humberto Episcopo quam tibi? quam Nicolao Pontifici? quam eius Concilio? quam denique omnibus Ecclesiis quæ id cum debita reuerentia susceperunt & pro conuersione tua Deo gratias retulerunt?*

Cum autem Berengarius quasi de victoria certus quæreret cum quibus concurreret, duo fortissimi pugiles denunciatae prouocationis libellum vltro acceperunt Guillelmus Beccensis Monachus, vir nobilitate & doctrina conspicuus, factus deinde Abbas Cormelinensis, & Ascelinus Vticensis Cœnobij seu S. Ebrulsi Monachus. E pugna vero discessit Berengarius offensissimus Guillelmo, à quo ad insitas prope redactus fuerat; vnde aduersarij sparserunt in vulgus coactum fuisse Ioannis Scoti sententiam eiurare, quam tam acriter contumaciterque defendendam & propugnandam susceperat: quæ aduersa fama Berengario stomachum mouit vehementer, vnde non amplius dissimulandum ratus, clarè & apertè se Ioannem Scotum pro Catholico, Paschasium pro hæretico habere scripsit ad Ascelinum hoc pacto.

Longè aliter vobis scribendum fuerat, si mihi liberum vis diuina fecisset. Ep. Berengarii ad Ascelinum. quod quia non facit, scribendum vobis utcumque putavi. Per vos igitur transiens disposueram omnino nihil agere cum quibuscumque de Eucharistia, priusquam satisfacerem in eo Epistolis ad quos contendebam secundum Evangelicam & Apostolicam scripturam. Inde factum est ut nihil pœne vobis apposerim, nihilque consenserim in colloquio illo ad quod quàm indignè tunc conueneras, ut omittam cæteros, si rem consideres, non latebit. Inde factum est ut etiam tacuerim, ac damnabilem & sacrilegam illam Vvillelmi sententiam quam pronunciauit OMNEM HOMINEM AD MENSAM DOMINICAM DEBERE IN PASCHA ACCEDERE. Ut ergo ad rem veniam, audiui nunc iactitare Vvillelmum quod negare nequiueram hæreticum esse IOANNEM SCOTVM; quod falsum esse testis es mihi: & si satis meministi verborum meorum, quamuis hæreticum habeas tu quoque Ioannem Scotum, quàm inconsideratè, quàm impiè, quàm indignè sacerdotio tuo non diutius te nescire permittat ille de quo Apostolus fidelibus promittit. Sed etsi quid aliter sapitis & hoc vobis Deus reuelauit? sapis enim contra omnes naturæ rationes, contra Euangelicam & Apostolicam sententiam, si cum Paschasio sapis in eo quod solus sibi confingit Sacramento Dominici Corporis decedere panis omnino substantiam. Verba autem mea de Ioanne hæc fuerant. Non peruidisse omnia illius, sicut etiam nunc verum est; quæ autem vidissem ad eam rem pertinentia, recitare me posse ex scriptis illorum, quos præfixeram habendos esse hæreticos in Ep. ad Lanfrancum, si Ioannes ille hæreticus haberetur. Caterum si quid in illo viderem non satis delimitatum, facile me improbatum esse. Hæc & verò dicebam & in nullam excussionem ex transitu venire contendebam propter causam superius dictam. Duo tantum protulit ille sicut nosti vir optimus, quæ à me audita ad illum peruenerant, conuincere ipsa verba in consecrationem panis instituta non decedere sacramento panis materiam, & non esse Virgam Episcopalem animarum curam. Horum prius ergo sicut meminisse potes, confirmaui; & ita planum est, ut suffi-

„ ciat hoc sentire & conuincere etiam puerulus in schola constitutus, qui
 „ vim iuncturæ verborum non instrenuè caller. De 2. in d. dixi & confirmaui
 „ & confirmo virgam illam esse animarum curam, vt facile aduertere posset qui
 „ vellet quid sentirem & nunc, quod apud Episcopos agere susceperam, vellem
 „ si mihi tutum fieret, saltem apud vos agere in audientia quorumcunque: sed
 „ quandiu non possum, obsecro nomen Domini ne falsum testem te facias, quod
 „ Ioannem illum Ego damnauerim, moneoque vt caueas & ab Euangelio illo *Va*
 „ *ut qui tenetis clauem scientiæ, ipsi non introitis & introeuntes introire non fini-*
 „ *tis?* Memineris etiam illius propheticæ ad populum tuum detestationis, vbi ait.
 „ populus enim ad iracundiam prouocans est & filij mendaces qui dicunt videnti-
 „ tibus. Nolite videre, & aspicientibus, nolite aspicere nobis ea quæ recta sunt: sicut
 „ ad m. dixit in audientia tua Arnulphus vester, vt permitterem vos sicut institu-
 „ ti essetis, tenere, quanquam totus in eo sum, ne quis transgrediar terminos
 „ Patrum, Euangelistæ Apostoli, Ambrosij, Augustini, Hieronymi quod ita se ha-
 „ bere, si mihi fiat copia tecum agere, quantum de tua vigilantia certissimus præ-
 „ sumo, luce clarius peruidebis. Scripsi hæc vt cumque. Interim opportunitatem
 „ à Domino colloquendi tibi expectans. Vale.

His acceptis litteris Ascelinus, Ascelini veteris Pictaniensis nepos existimans
 Berengarium de corrigendo errore suo cogitaturum post tot colloquia, concer-
 tationes & synodos, nullatenus tamen correxisse, imo redire ad vomitum sem-
 per, referripit in hunc modum præmissa hac Epigraphe. D. BERENGARIO FRA-
 TER ASCELINVS.

„ *Litteras tuas nuper lætas suscepi sperans festinum nobis tuæ correctionis significari*
 „ *gaudium: quibus perlectis lætitia mea versa est in mœrorem, cum pristinum adhuc affir-*
 „ *mare non desisteris errorem.* O Deus vbi est illa viuacitas, illa subtilitas, illa pruden-
 „ dentia, quibus affatim pollere solebas: cum etiam illa quæ in colloquio nostro di-
 „ cta sunt, vt maiora taceam, si non dissimulas, oblitus sis illam sententiam, williel-
 „ mi dico quam pronuncians dixisti Omnem hominem in Pascha debere ad men-
 „ sam Dominicam accedere, quam si sic profferret, sacrilega vtique iudicari debe-
 „ ret. Sed hanc aliter fuisse prolata, testes sunt qui interfuerunt. Tunc enim di-
 „ ctum fuit, quod & nunc testificamur, omnē Christianū debere in Pascha de men-
 „ sa Dominica communicare, nisi pro aliquo crimine à se perpetrato à tam salubris
 „ sequestretur Conuiuii: hoc autem nullomodo fiat nisi solo præcepto Confessoris
 „ sui, alioquin claues Ecclesiæ annullantur. Sed vt ad me redam, omni re confi-
 „ derata, non indignè me ad prædictum Colloquium conuenisse credo: attuli enim
 „ mecum quod quandiu vixero, adiuuante diuinâ virtute, certum, indubitabile
 „ nullisque euentibus violabile in sacrario cordis retinebo. *Panem scilicet & vinum*
 „ *in altari Spiritus Sancti virtute per sacerdotis Ministerium verum Corpus verumque san-*
 „ *guinem Christi efficit.* Quod scriptura attestatè satis euidenter probatur, si non lini-
 „ stra interpretatione teneretur: Ioannem vero Scotum nec inconsideratè, nec
 „ impiè, nec indignè sacerdotio meo habeo, quem toto nisu totaque intentione
 „ ad hoc solum tendere video, vt mihi persuadeat hoc videlicet, quod in altari
 „ consecratur, neque verè Christi Sanguinem esse. Hoc autem astruere nititur ex
 „ SS. Patrum Opusculis quæ præuè exponit, quorum illam S. Gregorij orationem
 „ hic annotari sufficiat *Perficiunt in nobis tua Domine quesumus, Sacramenta quod conti-*
 „ *nent, vt quæ nunc specie gerimus, verum veritate capiamus.* Quam exponendo prædi-
 „ ctus Ioannes inter cetera fidei nostræ contraria, *specie inquit, geruntur ista non*
 „ *veritate.* Quod non Catholicè dictum, si bene tuam vigilantiam noui, non igno-
 „ ras, præsertim quod in sæpe dicto colloquio non negaueris, quando eandem ora-
 „ tionem cum expositione sua ex Ioannis libro recitauit. Verum tunc quod & nunc
 „ obiecisti nobis te libellum illius nondum ad finem vsque perlegisse. Vnde satis
 „ mirari nequimus te tantæ scilicet prudentiæ virum rantopere laudare quod igno-
 „ ras: neque enim si noueris, te laudauisse crediderim. Nouit namque prudentia
 „ tua sic cauenda esse verba hæreticorum, ceu pocula veneficorum, quæ prius dul-
 „ citer mulcent, vt postmodum lethaliter nocent. Cæterum cum Paschasio aliis-
 „ que Catholicis non solum sapio, sed etiam veneror & amplector verum Corpus
 „ verumque sanguinem Christi à fidelibus in altari sumi sub specie panis & vini.

Sed neque hoc vt dicis, contra naturæ rationem ago. Neque enim & aliud natura dixerim, quam Dei voluntatem. Quis enim sanè sapiens causam rerum naturam vocet, aut non potius omnium naturarum & ex natura sui generis naturam voluntatem Dei esse fateatur? Porro voluntas Dei tam efficax est & omnipotens, vt eius velle solum, fieri sit. At per hoc voluisse illum aliquid, sic fecisse. Omnia enim quæcumque voluit Dominus, fecit. Voluit autem panem & vinum quod in altari S. Spiritus consecratione per ministeriū sacerdotis conficitur, verè carnem suam & sanguinem potentialiter creari, creando verò quotidie mysticè immolari. Quod & ipse patenter insinuat in huius sacramenti exordio Discipulis suis dicens ACCIPITE ET COMEDITE HOC EST ENIM CORPVS MEVM. Ac ne leuiter acciperent vel quaecumque Corpus putarent; membra enim Christi dicuntur fideles quique ac per hoc Corpus, adiecit claritudinem & ait QVOD PRO VOBIS TRADETVR. Similiter & de Calice. QVI PRO VOBIS EFFVNDETVR. Ecce quomodo nos instruit Redemptor noster. Ecce quomodo aperit & exprimit, quod Corpus, quem sanguinem nobis commendet. Panem & vinum Discipuli carnalibus intuebantur oculis & audiebant à veritate HOC EST CORPVS MEVM QVOD PRO VOBIS TRADETVR, & HIC EST SANGVIS MEVS QVI PRO VLTIS FVNDETVR. Quid apertius? quid clarius? quid dulcius? ò quàm sanum adstruere, quàm periculosum niti refellere, quod veritas asseuerat! Hoc Euangelistæ testantur, Apostoli concionantur, tanti Doctores tractant, si recto intellectu percipiuntur. Quisquis autem illorum bene dicta præue interpretatus fuerit, quid de eis mereatur, ipse viderit. Neque verò mirari vel diffidere debemus Deum facere posse, vt hoc quod in altari consecratur virtute Spiritus S. & ministerio sacerdotis, vniatur Corpori illi quod ex Maria Virgine Redemptor noster assumpsit. Quippe vtrumque substantia corporea, vtrumque visibile, si reminiscimur, nos ipsos ex corporea & incorporea, ex mortali & immortalis substantia esse compactos, si denique firmiter credimus Diuinam humanamque naturam in vnam conuenisse personam. Edisserat mihi Cinis & puluis secundi vel tertij rationem, & tunc se sufficere credat ad primi expeditionem. Quis enim cognouit sensum Domini, aut quis Consiliarius eius fuit?

Hæc tibi breuiter responderem ostendens me cum Paschasio neque contra Naturæ rationes, neque contra Euangelicam & Apostolicam sapere sententiam. Denique per nomen Domini me obsecras, nefaciam me falsum testem, quod Ioannem nobiscum damnaueris. Quod libenter obseruabo: verum de hoc testis sum verus, quod supradictam illius expositionem in oratione Gregoriana ipsa veritate constrictus nobiscum improbasti. Ad vltimum timeo ne illud Væ Euangelicum, vnde me cauere mones, in caput tuum quod absit, retorqueatur. Clauem enim scientiæ voluens ipse non introire videris, quoniam Vniuersali Ecclesiæ dissentis, & quibus persuades quod sentis, nimirum introeundi aditum claudis. Quod vero Dominus Arnulfus Cantor subiecit, videlicet vt permittas nos sicut instituti essemus sentire, bene & sapienter protulit, tuæque saluti si velles compendiosè consuluit: deterruisset enim te si posset, ne per te solum, vel si qui sunt, per tuos socios viam mutare nitereris, quam Doctores nostri tam sancti, tam sapientes, tam Catholici, adeo rectam, adeo delimatam, adeo protritam nobis ostenderunt, vt nullus qui eam tenuerit, exorbitet, nullus qui non tenuerit, non exorbitare nequeat. Sed hæc hæcenus. Nunc te familiariter exoratum venim: vt ab hac perueria intentione desistas, neve nobis inauditas vanasque credulitates ingeras, neue tibi tam liberè cõmittas, Euangelicæ illius Gallinæ alis nutriendum te humiliter submittere non detrectes, ne præclarum illud ingenium quod tibi Deus concessit, infatuetur, & ideo foras eiiciatur. & ab omnibus conculcetur. Pudeat te patrocinari librum, quem Vercellis in plenaria synodo damnatum, teque propter eum hæresis maculam notatum audiuiimus. Redi ergo precor ad Catholicam & Apostolicam, traditionem vt & inde compleatur illud Apostolicum, quod mihi direxisti: *sed si quid aliter sapitis & hoc vobis Deus reuelabit?*

Ex his litteris intelligimus Arnulphum Cantorem Ecclesiæ Carnotensis contra Berengarium etiam scripsisse, vnde Berengarius in Ep. ad Ascelinum de eo sic scribit: *dixit in Audientia tua Arnulphus vester, vt permitterem vos sicuti instituti essetis, tenere.* Is quoque fuerat Fulberti Discipulus, & post eum scholam Car-

notensem habuit, ediditque quædam opuscula de B. Maria: vt legitur apud Oedericum Vitalem ad an. 1063. vbi postquam de Vvitmundi Monachi Vticensis seu S. Ebrulfi doctrina & nonnullis eius operibus verba fecit, subiungit. *Ipsam nimirum historiam Arnulphus Cantor Carnotensis, Fulberti Episcopi Discipulus secundum vsum Clericorum hortatu Roberti Abbatis (Vticensis) iam ediderat, & duobus Iuuenibus Monachis Huberto & Rodulfo à prædicto Patre Carnotum missis primitus cantauerat.*

Nescio an ille sit Arnulphus, an alius huius nominis Monachus S. Luciani Beluacensis Lanfranci Discipulus apud Beccum, factus deinde Rossensis Episcopus, cuius extat quædam Epistola responsiua ad Quæstiones de Eucharistia à Lamberto quodam viro docto propositas: quemque legimus apud Mathæum Parisiensem obiisse an. 1124. Porro quis fuerit etiam ille Lambertus, non ausim asserere. Multi fuerunt hoc seculo huiusce nominis: initio quidè Lambertus Lingonensis Episcopus, qui an. 1030. fato communi functus est. Fuit & alius Schafnaburgensis Monachus Cœnobij Hirsfeldensis, qui scribebat adhuc an. 1077. memoratur & Lambertus Leodiensis Monachus: Item & alius Lambertus ex Archidiacono Teroanensi & Canonico Insulano factus Atrebatensis Episcopus an 1093. & in Concilio Claromontano an. 1095. confirmatus.

Non erit autem forte superuacaneum Quæstiones Lamberti solutionesque Arnulphi seu Ernulfi circa idem mysterium hisce Annalibus inserere; vt discat posteritas, quàm constans fuerit illis temporibus fides de veritate corporis & sanguinis Christi. Sic igitur scribit Arnulfus in 2. tomo spicilegij Dacheriani.

Arnulfi ad Lambertum de Quæstionibus Eucharisticis.

Venerabili ac gremio charitatis venerabiliter confouendo Lamberto frater Ernulfus in Sanctorum felicitate consortium felicitatis æternæ. Faciem vestram in carne nunquam vidi, quam vt viderem, terrarum intercapedo non concessit. Per ea verò quæ de moribus vestris, de humilitate, benignitate, affabilitate cæterisque animæ vestræ ornamentis latore litterarum vestrarum referente cognoui, notitiam vestri certius in animo meo teneo impressam, quàm si præsens præsentem his incognitis aspiciam. Ita sit, vt animi vestri egregiæ compositioni ea nectar dilectionis qualitate, quæ nescit amico rectè petita denegare, largitur propria, vindicat aliena. Cuius rei dilectione vestra condigna postulante, experientia vestra meam possibilitatem seruata ordinis integritate inueniet efficacem. Ante biennium, ni fallor, quandam Schedulam, quam ad me vestra beatitudo direxerat, suscepi præferentem conscriptas Quæstiones quinque, nonnullas habentes pauca verba, sed regentes mysteria immensa. Cuius portitor se obsequio vestro aiebat postulare, quatenus ad interrogata responderem, & quod ibi tenebrosum claudebatur, nonnullorum tarditatem fallens aliquo splendore vestrem, per idem tempus graui ægritudine correptus diutissimè lecto decubui, ea languoris vehementia fatigatus, vt præ doloris impatientia pene omnibus membris extiterim dissolutus. Hæc idcirco posuerim, ne petitioni dignationis vestræ videar parere noluisse; dum tanto tempore sit dilatum, quod ante tantum temporis fuerat postulatum. Proinde sedato aliqua ex parte languore diuturno, de vestris Inquisitionibus quam petieratis sententiam fero, ponens mea, supererogans aliena.

Quæstio.

Prima ergo posita est percunctatio de Sacramento altaris, ita proposita vt quærat, cur hodierna Ecclesiæ consuetudo alio & pene contrario ritu censetur porrigi Corpus Dominicum, quàm à Domino in Cœna discipulis suis fuerit distributum. Id enim quotidianus Ecclesiæ prætendit vsus, vt tribuatur hostia sanguine intincta, cum à Domino potius corpus, deinde sanguis porrectus fuisse memoreretur. Quem etiam morem Ecclesiæ ex decretis Iulij Papæ nitimini improbare, quibus idem Papa Dominicum commendat Ordinem & Apostolica confidentia Ecclesiasticam arguit dispositionem, & adiiciens intinctam panis buccellam Dominum proditori suo contulisse, & ex ea mentis eius impuritatem prodidisse. De cuius dubietatis antiquitate quod intelligimus, quod à nostris Doctoribus accepimus, edicere parati sumus.

Redemptor noster veniens in mundum, quia propter hominum salutem inter homines apparuit, quæque reparationi infirmitatis humanæ commoda seu necessaria fore præiudicet, sicut oportere vidit in sapientia sua, ita ab hominibus

bus fieri & esse voluit in Ecclesia sua. Hæc eis cum quibus conuersari dignatus est, verbo vel exemplo insinuauit, quæ faciēda erant, modum præfigere omittens. Hinc esse videtur quod ait *hoc facite in meam commemorationem*. Non ait. *Hoc modo facite*. & *ite baptizate omnes gentes in nomine Patris & Filij & Spiritus Sancti*. Non ait hoc modo baptizate, non ait semel mergite aut tertio mergite. Non ait seruitium facite, chrisma sacrate. Qua in re insinuasse videtur quæ præcepta sunt non fieri non licere, pro ratione vero necessitatis vel honestatis alio & alio modo fieri licere. Vnde nonnulla Christianæ religionis instituta cum Ecclesiæ nascantis initio suæ modum originis acceperunt; quem in progressu eiusdem crescentis propter quasdam rationabiles causas non diu tenuere. Id B. Augustini responsiones ad Ianuarium euidenter ostendunt, de eo ipso de quo agitur sacramento hæc dicentis *Sacramentum Corporis & Sanguinis Domini* apparet Discipulos non accepisse ieiunos. Ex hoc placuit S. Spiritui, ut in honorem tanti sacramenti ipsos Christiani prius Dominicum Corpus intraret, quam cæteri cibi. Nam ideo per Vniuersum orbem mos iste seruatur. Id ipsum ex S. Hieronymi scriptis potest approbari in expositione Epistolæ Pauli ad Titum ita loquentis. *Antequam Diaboli instinctu studia in Religione fierent & diceretur in populis Ego sum Pauli, ego Apollo, ego autem Cepha, communi consilio Presbyterorum Ecclesiæ gubernabantur. Postquam vero unusquisque eos, quos baptizauerat, suos esse putabat non Christi, toto orbe decretum est, ut unus de Presbyteris electus superponeretur cæteris, ad quem omnis cura Ecclesiæ pertineret, ut schismatum semina tollerentur.* Quibus documentis manifestum redditur aliquos Ecclesiæ ritus alio modo accepisse & alio modo per eius incrementa cur-

Vbi patet attestantibus scripturis sacramenta altaris, quæ modo ieiuni accipiuntur, Discipulos Domini cœnatos accepisse. Patet etiam quod sumimus de mensa lapideâ ac sacrata, illos sumpsisse de mensa lignea, non secundum morem Ecclesiæ sacratâ aut fortasse nullâ. Ibi panes quotidianos comederunt, de genimine vitis biberunt. Nos in forma nummi panem accipimus, vinum aqua mixtum potamus. Neminem ergo dubitare licet tanti ritum sacramenti multis ac longè diuersis modis in præsentis Ecclesiæ temporis celebrari, quos in primordio non accepit.

Qui ergo quaerit cur non accipiantur exemplo Dominico singularim, quæ de altari sumuntur noua consuetudine simul mixta, simili ratione quaerere potest cur non sumantur in simili loco aut de simili mensa, vel in simili forma: aut cur etiam aliud sumatur videlicet aqua, quæ à Domino non legitur in cœna esse porrecta. Si vero ea necessariis causis intelligit rationabiliter esse parta ac reperia, nouerit & ea de quibus quaeritur & cur aliter fiant quam à Domino facta sunt, inquiratur, ratione inferiori non esse comparata. Porro cur miratur quisquam quod sacramenta porriguntur simul mixta, nonne indefinenter in Dominici Corporis & sanguinis consecratione diuiso Corpore in 3. partes, vna à sacerdote, videlicet quæ ab ipso sumenda est, in Calice reseruatur, sanguini admisceatur, sanguini infunditur, cum sanguine sumitur? Quis sacerdotem peccare dicat, dum in quotidiano tanti mysterij officio carnem cum sanguinis suscipit admixtione? Si ergo bonum est sumere hostiam sanguine infusam, malum erit porrigere hostiam sanguine intinctam? quod qui malum non esse agnouerit, desinet mirari, cum ratione factum esse cognouerit. Arguitur iste mos ex eo, quod buccellæ intinctæ à Domino traditori suo porrectæ similitudinem videtur habere, id si diligenter inspiciatur, nihil dignum reprehensione continere videbitur. Si enim exteriora pensentur, nemo dicet iustum hominem edere non debere panem intinctum in sua cœna, quia id proditor manducauit Iudas Dominica in cœna. Aut nemo ideo non dabit osculum pacis, quia Iudas osculo dedit signum proditoris. Simili modo quid nobis obstat accipere Corpus Dominico sanguine intinctum, licet Iudas accepit buccellam de manu Domini Dominico vino intinctam? Si autem interiora cogitemus, propter aliud ille, propter aliud nos. Ille in suæ nequitix signum, in signum doli & proditoris quam mente gerebat, de manu Domini buccellam intinctus fraude suscepit. Nos Carnem Domini intingimus in Sanguine Domini, non ut designemus malitiam esse in cordibus nostris, sed ne accipientes siue porrigentes peccemus non habita forte comparenti cau-

„ tela in labiis & in manibus nostris. Euenit enim frequenter vt barbatī & prolixos
 „ habentes granos (id. pilos *parfos*) dum poculum inter epulas sumunt, prius li-
 „ quorū pilos inficiant quā ori liquorem infundant. Ij si accesserint ad altare li-
 „ quorem sanctum bibituri, quomodo periculum deuitare poterunt inter accipien-
 „ dum, quomodo vterque accipiens videlicet & porrigens effugient grande pec-
 „ catum? præterea si impuberes & sine granis, aut mulieres ad sumendam commu-
 „ nionem sanctam conueniunt, quis sacerdotum poterit tam prouidē ministrare,
 „ tam cautē calicem Domini distribuere, vt multis eum singulatim diuidat, diui-
 „ dens sic in ora eorum fundat, vt infundens nihil effundat? sc̄pe enim dum soli
 „ sibi calicem infundere disponit, negligentia aut imprudentia faciente effusionis
 „ periculum incurrit: quanto facilius in multitudine posito sacerdoti multis diuer-
 „ sarum formarum ministranti contingere potest, vnde grauit̄ offendat, vnde
 „ cum asperam p̄nitentiam agere oporteat?

„ Ne ergo polluamus sanguinem nostræ redemptionis, ne tanquam impietatis
 „ manibus effundamus poculum humanæ salutis, à Religiosis viris prouidē actum
 „ est, vt Dominici portiuicula Corporis non sicca sicut Dominum egisse no-
 „ uimus, porrigatur, Sed Domini infusa Sanguine fidelibus tribuatur. Quo pacto
 „ euenit vt secundum Saluatoris præceptum eius carnem edat, sanguinem bibat,
 „ periculum euadat, quem in tanta re offendere oppido formidat. Id enim solidum
 „ edimus, id liquidum edimus: id liquidum bibimus, quod simul separatimue ore
 „ sumptum per guttur traicimus, in qua distributione nemo vt dictum est, for-
 „ midare debet, quod buccella panis intincta Proditori Domini à Domino similiter
 „ est porrecta. Non enim ea operatio congruam habet similitudinem, quæ causæ
 „ habet dissimilitudinem. Vnde Iulij Papæ Decreta, quanquam rationabiliter da-
 „ tapertuere, apud aliquos modernos hac in parte quiescere; Ecclesiæ præualuit
 „ consuetudo, quæ pondere rationis antecellit eminentiore. Nec mirum rationabi-
 „ lem vsum tantis actum necessariis causis Iulij Decretis anteponi, cum legamus
 „ & ipsis quotidianis actionibus frequentari videamus, ceterorum instituta Ponti-
 „ ficum propter similes aut inferioris vt videtur generis causas discretiore pruden-
 „ tia esse mutata. Thelesphorus Papa in Decretis suis Missarum officia qua hora ce-
 „ lebranda sint, his verbis absoluit, *Noctē Sancta Natiuitatis Domini Missas celebrent*
 „ *vt reliquis temporibus Missarum celebrationes ante horam diei tertiam minime sunt cele-*
 „ *branda: quia eadem hora & Dominus omnipotens & super Apostolos spiritus S. descendit*
 „ *se legitur.* Quod cuius Decretum quam pauci seruauere, quam multi abiectere, te-
 „ statur Ecclesiastici frequentia feruitij, testatur ipsa pro fidelibus viuis ac defunctis
 „ sacerdotalis oratio & Dominici Corporis & sanguinis quotidiana immolatio: te-
 „ statur nec non pro se ac suis siue id fieri petens, seu præsentiam suam exhibens po-
 „ pularis multitudo. Intellexerunt enim satius esse multis horis multas fieri obla-
 „ tiones quam vsque ad horam tertiam pluribus omillis paucarum oblationum fie-
 „ ri dilationes. Similiter Victor Papa in Decretis suis docet baptismum faciendum
 „ esse in Pascha sic dicens, eodem tempore id. Paschæ baptismus est celebrandus
 „ Catholicis: si tamen mortis periculum ingruerit, Gentiles ad fidem venientes
 „ quocumque loco vel tempore baptizentur. Quod etiam Papa Syricius Decre-
 „ tali assertionem corroborat sic dicens, Baptismi Priuilegium apud nos & apud om-
 „ nes Ecclesias Dominicum specialiter cum Pentecoste Pascha defendit. Quibus
 „ tamen in qualibet necessitate opus fuerit, omni volumus celeritate succurri, vt
 „ ipso suæ passionis mysterio per prædicta Martyrij genera ad vitam migrandum ef-
 „ se insinuaret, signans etiam per certamen legitimum neminem posse coronari,
 „ qui non vno horum studuerit corporaliter seu spiritualiter crucifigi.

2. *Quæstio* 2. Quæstione percunctatum est, cur quarta pars hostiæ in Calice ponitur. De
 „ qua ita respondemus. Non est nostræ consuetudinis, vt quarta pars hostiæ dimitti
 „ debeat in Calice, sed tertia. Alicui fortassis quarta idcirco mitti videtur, quod ho-
 „ stia per medium secta medietatis quasi medietas in Calice ponitur, quæ quia
 „ ad totius hostiæ quantitatem seu quadrans est, quarta ideo esse videtur. Sed no-
 „ uerit Dilectio vestra, quod non attendimus quanta quæque pars sit in toto, sed
 „ quora sit de toto. Sufficit enim in diuisione hostiæ ternarium numerum con-
 „ summare, non quæ partium maior, quæue minor sit, attendere. Vnde nonnul-
 „ læ Ecclesiæ illum habent vsum, vt hostiam non per medium diuidant, sed eam

trium æqualitate partium comminuant. Cur autem in tres determinatè diuidatur, ex Decretis Anacleti Papæ probabiliter conicitur. In eisdem namque legitur, quia Episcopus sacrificaturus Deo, in solemnioribus diebus septem aut quinque aut tres Diaconos & subdiaconos & reliquos ministros secum habeat. *Et paulo post.* Peracta consecratione omnes communicent, qui noluerint Ecclesiasticis carere liminibus. Inde Ecclesiastica inoleuit consuetudo, ut Episcopo aut Presbytero sacrificante, & Diacono ac subdiacono cooperante eiusdem obsequij nemo aut raro quispiam à sanctæ communionis excepiatur participatione. Quia ergo ipsis tribus Dominici altaris seruatoribus commissa sunt Dominica sacramenta, quibus scriptura communicare iubet, statutum est, ut arcana recordationis hostia in 3. partes diuidatur, quæ diuisa à singulis seruatoribus singulæ suscipiantur; quarum vnã sacerdos in calice securius sibi reseruat, cæteras in patena ministris, si præsentibus fuerint, porrigendas custodit. Eis absentibus, sicut agit quod erant acturi, ita accipit, quod erant accepturi. Nec tamen vacat à mysterio, quod numero Trinitatis illa solet fieri diuisio. Corpus enim Domini quod in altari conficitur, sacramentum est eius Corporis quod est Ecclesia: quæ quia in tribus Electorum Ordinibus consummatur, Præpositis, Continentibus & Coniugatis, rectè Corpus Domini tripertitò diuiditur, quod Electis omnibus signum est vnitatis, signum concordie & pacis & causa æternæ salutis. Hi sunt illi Ordines in quorum figura Ezechiel propheta se tres liberatos viros cogitur audisse, Noë scilicet, Danielelem, & Iob. Noë quippe qui Rector Arcæ exitit inter vndas, Præpositorum Ordinem signat. Daniel pro sua excellenti abstinentia à mundanis delectationibus Continentium vitam figurat. Sanctus Iob figuram gerit sanctorum Coniugum de acceptis bonis Deo ministrantium in operibus bonis.

Dicunt non improbandæ autoritatis viri idcirco trifariam tanti fieri sacramenti diuisionem, ut ipso numero præsentia Trinitatis æternæ adesse cognoscatur, cuius de modica creatura tantam fieri operationem credimus & veneramur. Videtur etiam nonnullis summæ peritiæ viris hanc idcirco inter sacra Missarum solemnia Dominici corporis triformiter fieri diuisionem, quatenus illo partium numero solemniter recolatur, qualiter ipsa eadem Carnis substantia in figura humani corporis à verbo Dei assumpta sub trina veritate hominibus propter homines fuerit exhibita. Mortalibus enim oculis mortalis apparuit, in sepulchro mortuus iacuit, immortalis surrexit. Quibus contractæ infirmitatis quasi medelis, clementiæ placuit Diuinæ desperantes animos soliditatis humanæ ad fidem erudire, ad amorem accendere, ad venturæ spem resurrectionis attollere.

3. Loco 3. sequitur Quæstio. hæc ita proponitur. In perceptione Eucharistiæ sumitur Corpus Domini aut ex toto aut ex parte. Si verò ex toto sumitur ore fidelium, & integer Christus in partes non scinditur, quemadmodum certum tenemus, quomodo tunc vel quare separatim sanguis sine corpore sumitur? Duas in vna proponitis Quæstiones. Videlicet quare & quomodo separatim sanguis sumitur; hæc verò quare sumitur, nulla responsione indigere videtur. Puto enim à me sufficienter absolutum esse, quare sumitur Corpus Domini sine sanguinis admixtione, puto absolutionis perspicuitatem diligenter attendenti sufficere debere. Quia ergo in manifestæ rei vestigatione ineptum est superflue laborare, omittimus de ea vterius loqui, factores Dominici Ordinis nequaquam arguentes, Ecclesiasticæ verò Disciplinæ cautelam minus prouidis commodantes. Altera verò Quæstio quæ dicit, Quomodo sumitur sanguis separatim sine corpore, non magna discussione videtur egere. Si enim eam paulò attentius aspiciatis, facili explanatione se ipsam præbet vobis. Quia enim omnem Corpoream substantiam constat corpus esse, sanguinem Domini Corpus esse manifestum est remotà omni ambiguitate. Sed cum Dominus passionis suæ sacramenta commendaret dicens. **HOC EST CORPUS MEVM, HIC EST CALIX SANGVINIS MEI,** corpus à sanguine distinxit, corpus propriè intelligens quod solidum erat, quod Cruci affigendum erat. Per sanguinem assignans, quod erat liquidum, quod erat effundendum, in vtroque passionis suæ qualitatem præfigurans. Et nos

quoties de corpore & sanguine Domini loquimur, in eadem significatione nomina ipsa memoramus. Domini ergo Corpus quanquam in sacramentorum velamine sumatur ex toto, sicut videmini asseuerare, separatim tamen & sanguis sine corpore & corpus percipitur sine sanguine; dum & liquor sine soliditate & soliditas consumitur sine liquore. Nec repugnare videtur, si totus sanguis separatim sumatur sine corpore, quem totum credimus sumi cum corpore, cum & totum ab vno, totum à multis corpus Dominicum percipi certissimè teneatis. Quomodo autem totum ab isto, totum ab illo sumitur, separatim verò sumitur ab isto & ab illo, ita cum totum Corpus accipitur per se & totus Sanguis per se separatim & sanguis sine corpore & corpus sumitur sine sanguine? De quaestione verò tanti sacramenti modestius vt opinor, esset colloquendo dicere, quod dici opus habet, quàm discutiendo scribere, quod periculosum Iudicium habet: ne forte quod perspicuum est, vt inutiliter exponatur, aut quod obscurum, incautè relinquatur, seu ambiguo verbo dum scriptor non aduertit, auditor offendatur. Familiari enim colloquio commodius ostenderetur & quantum dici debet, & quantum credi oportet, & quod dici siue credi Catholica fides abhorret.

4. *Questio.* In 4. *Questione sic quaeritur. Si integer Christus sumitur, vtrum solum*
 Corpus sine anima, an etiam anima cum corpore sumitur? cuius generis percontationes ab his frequenter proponi solent, qui appetunt sapientes videri, quos magis delectat Philosophicis disputationibus elatè inseruire, quàm Ecclesiasticis disciplinis & sacris authoritatibus humiliter ac fideliter obedire. Hi timentibus Deum & fide potius quam ratione probantibus Corpus Christi sanguinemque esse quod sumitur de altari, decipulas huiusmodi obtendere solent. Corpus Christi quod sumitur de altari aut est animatum, aut est inanimatum. Si est animatum, cur non ex se mouetur, si vero inanimatum, quomodo est illud quod surrexit à mortuis & viuit in secula seculorum? itemque sic aiunt. Corpus Domini aut est corruptibile, aut est incorruptibile. Si est incorruptibile, quomodo frangitur, minuitur, inueteratur? si autem est corruptibile, quaeritur licet verum est veram resurrectionem illud accepisse, verè incorruptelae particeps esse? Has, vt dictum est, nodosas disputationes illi obiicere mouentur, quos amor humanae laudis, quos fauor fatigat popularis, qui gaudent imperitis scrupulosarum parare laqueos quaestionum, quibus sacrarum non sufficit robur & authoritas scripturarum, quibus cordi est potius sequi rationem sapientiae secularis, quae stulta facta est à sapientia Dei, quàm fidei veritatem, quae inscrutabilia penetrat, & rationis impotentiam pertransiens ascendit vsque ad ipsum nutum Dei. At iustus ex fide viuens, humiliter sapiens non sensum suum praefereudo, sed Domini sui mandata reuerenter amplectendo omnia credit, quae Spiritus S. credenda esse praecipit, non quaerens quomodo hoc vel illud esse possit, sed ad omnia diuinitus imperata quae legit vel audit, vt pote mitis & humilis corde humillimè adquiescit. Haec ideo dixerim, vt quae fide sola intuentia sunt, in quaestionem non abducatis, quia non est vtile animae Christianae insolitis disputationibus discutere mysteria redemptionis nostrae. Quoniam de sua salute dubitare videtur, qui de mysteriis salutis quaestiones facere dignoscitur: scriptum quippe est, qui dubitat, non credit.

Cæterum quo argumento quæue subtilitate disputandi queat quis approbare panem & vinum Corpus sanguinemque fieri Christi per verba Christi? tamen quia omnipotens veritas locuta est, ita dicens HOC EST ENIM CORPUS MEVM, Et HIC EST SANGVIS MEVS, neminem dubitare licet ita verum esse, vt scriptura docet, tum quia veritas mentiri non potest, tum quia omnipotens non facere hoc non potest. Porro si rationis acumine comprehendi non potest, vtrum panis & vinum per consecrationem fiant Corpus & sanguis, nemo disputandi arte fretus vestigare debet, quomodo sit sanguis vel qualis sanguis. Cum enim secreta cælestia nequeat quis ratione scrutari, ineptus sit, si quamuis quod de ipsis legitur, fide teneat, quod non legitur, videlicet quam pulchra aut quomodo sint disposita, ratione inquirere seu discutere praesumat. Qui enim de quacunque re an sit ignorat, de ea frustra qualis sit & aut quomodo se habeat, interrogat. Ita huiusmodi sacramenta, cum quid sint, nemo ratione apprehendere queat,

qualia sint, superflua curiositate indagare curat. Id sanè mysterij genus idcir-
co mysterium fidei vocatur, quia eius secreta sola capit fides, quæ ratio assequi
non potest. De quo nimirum ita scriptum est, si quid residuum fuerit, igni
comburetur. Eius profecto secreta abscondita sunt in thesauris sapientiæ
celestis, quæ inde sacrilegum est furari, præsertim sic prohibente Spiritu
Dei. *Altiora te ne quaeseris*, & illud, *ne transgrediaris terminos Patrum tuorum*,
Vnde id Sacrilegij perpetrare cauendo, quod fidei solius arcano custoditur,
disputationis acumine discutere deuito. Nihil enim ipse pro arbitrio meæ
intelligentiæ ponere volo, sed id solum, quod ex scripturis authenticis vel
probarum sententia Doctorum collectum est, proferre intendo. Aut certè si
dicendum sit, quid aliud, vel quare aliud, debet de Carnis nostræ redemptio-
nis quàm quod omnipotens veritas allegauit? quæ ubi inter cœnandum Car-
nem suam Discipulis edendam protulit dicens *Hoc est Corpus meum*, de quali-
tibus tacuit substantiæ, mutationem factam esse insinuauit.

Quid ergo? nonne sicut dixit facere potuit? nonne potuit mutare panem in
substantiam Carnis sine assumptione qualitarum ipsius Carnis? quid omni-
potens facere non potuit? credimus & certum tenemus substantiam panis ver-
borum virtute esse mutatam in substantiam Dominicæ carnis. Certissimè
tamen scimus & sensibus corporis comprobamus qualitates panis immo-
biliter permanere, cuius substantiam, quia sacrosancta est, credimus non
manere. Visu enim candorem, tactu contrectamus panis saporem, ceterasque
eisdem ceterisue sensibus qualitates panis ita iudicamus, vt panis cuius
substantia deest, quantitatem nullam deesse videamus, carnis substantia adest,
qualitatem nullam adesse sentiamus. Cum ergo manentibus qualitatibus non
miremur panis abesse substantiam, sed integritate fidei in substantiam carnis
credamus eam adesse non mutatis eius qualitatibus, permutatam, quid mirum si
præsentem Carnis substantiam qualitates carnis, sicut non videntur adesse, ita dicantur
abesse? Quo pacto quod sacratur, quamuis concedatur esse Christi Caro,
non tamen rectè quæritur immortalis, mortua siue immortalis existat; sicut non
rectè fideles à fidelibus quærimus an hostiâ sacratâ, cum qualitates panis aspiciamus,
panis existat. Sicut enim, vt dictum est translatâ panis substantiâ quali-
tates eius videntur non esse translata, ita admissâ carnis substantia qualitates
eius non sentiuntur esse admissæ. Sed ad me redeo, mei excessus præsumptionem
castigo, malens cum simplicibus simpliciter credere, quam simpli citati colum-
bæ amarus existere.

5. Loco vestra venerabilis diligentia versiculum de propheta Joel sumptum
digerit, percunctans videlicet quid intelligere voluit propheta cum dicit, *Quis*
scit si conuertatur & ignoscat Deus & relinquat post se benedictionem? huius lucubra-
tiunculam de B. Hieronymi Commentariolo super 12. prophetarum expositio-
nem composito decerpere potuistis, si forte librum apud vos habuistis. Quod
quia liber idem nobiscum est, & ego possem nisi breuitatem eius sufficere vo-
bis non posse dubitarem, dicam itaque quod sentio. Iudicet qui vult: capiat qui
potest. Propheta suos Authores Domini contemptores hortatur ad pœnitentiam
dicens. *Conuertimini ad Dominum Deum vestrum*. Et quasi quis quæteret, qua spe
conuertemur? id. Vnde possumus sperare nos veniam consecuturos? **sub. ungit**
dicens, quia benignus & misericors est, patiens & multum misericors, prestabilis super
malitiam. Quo polito æquipollèter interrogatiuam pro enunciatiua oratione sub-
infert sic dicens. *Quis scit si conuertatur?* hoc est, forsitan conuertetur. Ac si dice-
ret, quia Deus misericors est, si conuertamini à prauis operibus, forsitan & ipse
conuertetur ab ea sententia, quam merentur peccata vestra, scriptum est enim,
Mutat Deus sententiam, consilium nunquam. Quomodo autem conuertatur mutetque
sententiam, exponit cum dicit. *Et ignoscat & relinquat post se benedictionem*, id est
& peccata remittat & remissis peccatis gratiam tribuat. Quod vero dicit, *relin-*
quat post se, id est sequentibus se, nis scilicet, qui volunt facere voluntatem
Dei, non quærunt vt Deus faciat voluntatem suam. Quamuis & eundem versu-
culum sed apertius positum in prophetia Ionæ valeamus inuenire sic. *Quis scit si*
conuertatur & ignoscat Deus & reuertatur à furore ire sue & non peribimus?

Exat in eodem Tomo Spicilegij Dacheriani tractatus Guitmundi Monachi.

Cœnobij de Cruce Heltonis seu S. Leufredi, in quo responderet ad quæstiones de substantia atque vnitæ Trinitatis deque mysterio Eucharistiæ ab Arefasto sibi propositas. Vltimum tamen Tractatus seu Epistolæ folium in quo quæstionem de sacramento altaris tractauit, excisum se reperisse ait Dacherius. Priorem vero de Trinitate fusè profecutus est, licet nec ibidem cernere sit absolutam.

1061.

Anno 1061. vel vt alij scribunt, 1062. obiit Nicolaus Papa, ortumque est schisma in electione successoris. A Cardinalibus enim Romanis omnium voce absens electus est Anselmus Lucensis Episcopus Patriæ Mediolanensis. A Cisalpinis verò seu Longobardis Cadolus Parmensis Episcopus, qui Honorij nomen accepit. Anselmi, qui Alexander II. dictus est, partes sustinuit Gallia, & cæteræ tandem Gentes. Vir iste doctrina non vulgari prædit us statuit, nequis Ecclesiastica beneficia ab vilo laico acciperet, Monachos continuit claustris, & à prædicatione abstinere voluit, vt haberetur Can. iuxta. 16. q. 1. Extrat eius Epistola ad Geruasium Remensem Archiepiscopum, quâ quantum Simoniacam pestem detestaretur, quæ in Francia tunc temporis vbique vigebar, satis apertè declarat. *Pestem Simoniacam, inquit, que hæctenus vestris in partibus quasi timida serpere solebat, nunc caput accepimus extulisse, & gregi Dominico tam timore quàm pudore remoto grauissimam iacturam instantissimè inferre. Vnde non mediocri morore afficimus: quippe qui nobis creditos & Christi sanguine redemptos quorundam peruersitate perire videamus. Quod totum sanè Archiepiscopis imputamus. Nemo enim Simoniacus emptionem iniret, si se consecrandum fore desperaret. Sed quia Archiepiscopi sine discretionis consecrant, multi indiscreti ad Episcopatus aspirant. Verum cum tempus acceperimus, adiutore Deo & de Consecratis & de Consecratoribus Iustitias iudicabimus, Et quanquam ammonitione non videaris egere, te tamen ammonemus atque præcipimus, vt Isclinum Suesionensi Ecclesiæ non consecres Episcopum, qui Archidiaconatum Simoniacè obtinuisse non contentus, episcopari etiam pecuniâ contendit.*

Synodus
Anle-
gensi
con-
tra Beren-
garium

Eodem anno dicitur ab aliquibus Lanfrancus ex Priore seu Præposito Beccensi factus Abbas S. Stephani Cadomensis: sed male. Constat enim anno tantum 1066. Abbatem factum fuisse. Eodem anno mense Aprili Hugo Bifontinensis Archiepiscopus consecrauit Andegavi Monasterium nouum in honorem S. Saluatoris: cui consecrationi interfuerunt Eusebius Bruno Episcopus Andegauensis, wlgrius Cenomanensis & Verecus Nannetensis. Ibi Berengarius quoque adfuit & plurimi viri Docti, inter cæteros verò Arnaldus Magister scholarum Cenomanensium & wlgrius in Episcopatu successor: atque in Capella Fulconis Comitis Andiam hæresis Berengariana toties confutata & eiurata ipsius Hugonis & eruditorum virorum autoritate calcata est. Nec tamen desit postea colloquia petere, congressus & concertationes, Brunonemque Episcopum importunâ efflagitatione fatigare: quamobrem ille pertæsus Epistolâ ad ipsum scriptâ significauit se nullatenus ei iudices, testes aut auditores procuratorum, increpauitque quod Ecclesiasticis definitionibus nunquam acquiesceret toties conuictus & damnatus. Epistola autem talis est. Ad Beringerium Magistrum, quam ex veteri Manuscripto edidit olim vir clarissimus Claudius Menardus in Notis ad libros S. Augustini contra secundam Iuliani responsionem pag. 499.

Epistola
Brunonis
ad Bereng.

Fratri & sinceræ dilectionis cultu amplectendo Confacerdoti Berengario B. E. Salutē. Scripistis ad vos peruenisse relatu credibilium testium Gaufridum Martini **summa ope & præconio publico ineptiæ atque insanie Lanfranci suffragari, &** quibusdam interpositis obtestati estis, vt vos & ipsum sub iudice audiri faciam, in libro B. Ambrosij de Sacramentis. Super quo quid responsi, quidve Consilij mihi vobis, quæ (si dignaremini) habeam, patienter & unanimiterque aduertite. Veritatis asserendæ an famæ quærendæ gratia, nescio, Deus scit, hæc orta mora que quæstio, postquam Romani orbis maximam pene partem peragrauit, ad vltimum nos cum infami longinquorum & vicinorum redargutione acerrimè pulsauit. Contra quod quamuis humili hebetique meo, sed & doctorum & me meliorum consilio tale responsionis elegi temperamentum, quod à veritatis tramite nullo erroris diuerticulo deuiaret, & Vniuersalis Ecclesiæ sublimioribus & dignitate & eruditione personis, super hac re commotis offensionis scandalum iure incutere minime deberet, quod & simpliciores fide attingere ineuitabiliter oporteret, & eruditores quosque fastu aliquo transcendere non liceret. Quod

quidem relictis turbulentiſſis diſputationum riuiſis de ipſo veritatis fonte ſincerifſima abundantia profluenti, & ſingulari ſingularitate ſalubri, & nobis ipſis neceſſarium ducimus haurire, & omnibus quibus placeret nobiſcum proponere. Quod eſt, Dominus Ieſus pridè quam pateretur, accipiens panem in ſanctas ac venerabiles manus ſuas, eleuatis oculis in cœlum, benedixit, fregit, dedit Diſcipulis dicens, accipite & manducate ex hoc omnes, hoc eſt enim Corpus meum. Simili modo accipiens præclarum Calicem, item gratias agens benedixit, dedit que Diſcipulis ſuis dicens, accipite & bibite ex eo omnes, Hic eſt enim Calix Sanguinis mei, noui & æterni teſtamenti, myſterium fidei, quod pro vobis & pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum. Hæc quotieſcumque feceritis, in mei memoriã faciatis. Huius verbi, per quod omnia facta ſunt, virtute & effectu panem poſt conſecrationis in hæc verba Sacerdotis ſacrationem, verum Corpus Chriſti, & vinum eodem modo, verum Sanguinem eſſe credimus & confitemur. Quod ſi quis hoc quaſiter fieri poſſit inquirat, non ei ſecundum naturæ ordinem, ſed ſecundum Dei omnipotentiam reſpondemus: & hoc & omnia quæcumque voluit fecit Deus in cœlo & in terra, in mari & in omnibus abyſſis. Neque enim ſecundum naturæ ordinem, verbum Deus, in principio apud Deum de Spiritu ſancto & Virgine concipi, & quomodo poſt reſurrectionem verum Corpus Domini Ieſu ad Diſcipulos clauſis ianuis introrūmitti & palpari potuit, quælibet verborum affluentia diſſerere poteſt, & ſecundum Dei omnipotentiam in veritate facta eſſe firmiſſimè credi neceſſarium eſt. Si vero aliquis, quid de hac re patres doctoresque noſtri ſenſerint, quidve ſcriptum reliquerint, à nobis requiſerint, ad eorum libros, ſi ad hoc idoneus eſt, eum mittimus, vt quod ibi inuenierit, diligenter legat, purè intelligat, & quod accommodatius Euangelicæ veritati ſenſerit, cum gratiarum actione & ſtudio fraternæ concordie ſibi eligat. Porro nos non Patrum ſcripta contemnentis, ſed nec illa qua Euangelium legentes (neque enim ipſi viuentes & ſcribente ſhoc voluerunt & in ſuis opusculis ne id fieret voluerunt) eorum ſententiis, ſalua quæ eis debetur reuerentia in tantæ rei diſceptatione abſtinemus, ne ſi Patrum ſenſa aut aliquo euentu deprauata, aut à nobis non bene intellecta, aut non plenè inquiſita inconuenienter protulerimus, ſcandalum illud, quod tantopere fugimus, incurramus; & cum vnus de puſillis Chriſti ſcandalizator mole aſinaria ad collum ſuſpendio & in profundum maris præcipitio iudicetur dignus, nos totius Eccleſiæ ſcandalum iure meritoque exhorreſcimus, nec timere ab hoc nos fruſtra periclitari diſſimulamus, cum ſalubriter & cum quiete pacis Chriſtianæ contenti viuere poſſimus Sacroſanctorum illorum verborum Chriſti, quæ ſuperius poſita ſunt, ſimplici compendio & ſufficienti ſanctæ fidei firmitate, quantum nos ſentimus & multos nobis ſatis ſuperiores viros ſentire cognoſcimus. Hoc conſilio querimonia quæ in præſentia Domini Geraldii tunc legati apud Turonum emerſit, ſedata eſt. Hoc conſilio eodem tumultus qui in audientia Domini Eldebranni in eadem ciuitate efferbuit, ſopitus eſt: hac veridica confeſſione exactioni principis huius noſtri, in capellula cuius in veſtra Epiſtola mentionem feciſtis, ſatis factum eſt, & rediuiua peſtis, quæ neſcio quorum improbitate exagitata caput extulerat, Domini Biſonticeniſis Archiepiſcopi & eruditorum qui adfuerant authoritate calcata eſt. Ac nullam aliam de hac re diſputationem vel controuerſam, nec accuſatores, nec deſenſores, nec teſtes, nec iudices, nec cauſidicos, nec auditores, me quærere, procurare, congregare aliquando ſciatis. Omnibus vero pro hac re, me volente, quod ſi parum eſt quamuis paruipendatur, contradicente conuentum publicum aggregare volentibus conſenſum non tribuam, conſluentibus humilitatis meæ perſonam ſubtraham, conſigentibus audientiam, perſeuerantibus communionem: eſt enim cauſa ter Prouinciæ noſtræ iudicio terminata, quarto ſedis Apoſtolicæ Synodi ſententia extincta. Valet E.

Quis ſit autem ille Gerardus, qui tumultum Turonenſem ſedauit, non facile dictum eſt. Nam errant, qui Geraldum Engoliſmenſem Legatum Pontificium notari putant: ille enim factus eſt tantum an. 1101. Epiſcopus Engoliſmenſis, & obiit an. 1135. quæ tempora cum Alexandri Papæ II. temporibus non concordant. Forte à nonnullis vox Geraldii repoſita eſt loco litteræ G. quæ in manuſ-

criptoerat. Vel intelligendus Giralduſ Oſtienſis Epiſcopus ſucceſſor Petri Damiani ab Alexandro Legatus in Franciam & Burgundiam miſſus: ſed anno tantum 1073. miſſum voluit aliqui, quo anno obiit Alexander. At in prædicta epiſtola Brunonis ille G. ſedator Turonici tumultus ante Hildebrandum veniſſe in Gallias videtur, hoc eſt ante an. 1055. quo habita eſt Turonenſis ſynodus.

Quod ad Gaufridum Martini attinet, de quo ſcripſerat Berengarius ad Brunonem, videtur eſſe Gaufridus ſeu Goffridus Turonenſis, S. Martini Cantor Lanfrancianæ partis fautor, qui deinde Brunoni in Epiſcopali ſede ſucceſſit an. 1081. 8. id. Auguſti, vt legitur in Chronico Vindocinienſi, de quo infra dicetur.

1063.

Anno 1063. vehemens orta eſt in Normania inter Ducem & Proceres diſſenſio, imo inter ipſoſmet Magnates. Litem quoque exercebat Gaufridus de Boloſia Epiſcopus Pariſienſis cum Monachis San. Dionyſianis & Abbate Rainerio, qui ſe certorum priuilegiorum munimine tutantes ab Epiſcopali Iuriſdictione videri volebant eſſe immunes. Nec liſ iſta ſtetit intra Cancellor ſori Pariſienſis, ad Papam ipſum delata eſt, qui poſt habitam de ea in Conuentu Prælatorum diſceprationem, ad Geruaſium Remenſem tandem reſcripſit. *Denotioni tuæ notum eſſe volumus, quod Abbas Monafterij S. Dionyſij Martyris apud noſtram audientiam ſuper Epiſcopo Pariſienſi ſemel & ſecundò fuerit queſtus. Videlicet quod ipſe contra ius priuilegiorum à Sanctis & Apoſtolicis viris ſalubriter eidem Monafterio multoties conceſſum, contraque Francorum Regum & Epiſcoporum ipſius patriæ Conſtitutiones, ſubripere ſibi que vindicare iam dicti Monafterij poteſtatem attentauerit, ad qua nimirum dirimenda ad ſedem Apoſtolicam utrumque venire inuitauimus. Vi tibi congregatis Eccleſiarum ludicibus huius cauſam litigij canonice determinaremus. His igitur in ſancto Concilio reſpreſentatis, poſt longam diſcuſſionem, poſt varias vtriuſque partis oppoſitiones claruit iuſtitiam præfato Monafterio fauere. Nec tot aut tantorum Pontificum authoritati abſque horrendo anathemate aliquem poſſe obuiare. Vnde conſilio totius ſancti Conuentus, qua à ſanctis prædeceſſoribus noſtris ſanctè ſunt inſtituta, firmari atque corroborari. Rogando itaque fraternitatem tuam ammonemus, quatinus ſi inuitatus fueris ab Abbate vel fratribus eiſdem Monafterij, chriſma & oleum & cætera qua eiſ ex Epiſcopali officio viderentur neceſſaria tribuas, ac tuos ſuffraganeos tribuere præcipias.*

Similis intercedebat inter Guidonem Ambianenſem Epiſcopum & Fulconem Corbeienſem Abbatem controuerſia. Epiſcopus enim vir doctiſſimus & metro proſaque peritus priuilegia & immunitates contra ſacros Canones Monachis conceſſus tolerare nolens, eos ſuæ Iuriſdictioni adſtringebat, & peruicaces anathemate feriit, nec niſi multis precibus Alexandri Pontificis & Geruaſij Remenſis abſoluit.

1605.

1066.

Anno 1065. habitum eſt Concilium Mantuanum præſente Henrico Imp. & Alexandro Pontifice de tribus præfertim capitibus: quorum vnum fuit de Berengariana hæreſi, quem victum rationibus compulerunt quarto ad Palinodiam, inquit ex Lanfranco Genebrardus. Anno verò 1066. obiit Eduardus Anglorum Rex ſine prole maſcula, cuius temporibus, regnauit autem annis 21. & 9. menſibus, aucta eſt Oxoniensis Academia ædificijs & Collegijs. Imprimis aiunt fundatum fuiſſe ab ipſo Rege Collegium Regium vulgo ORIAL dictum. Deinde Exoniense à Villielmo Stapledone Epiſcopo Exoniensi. Item Aulam Ceruinam. Villielmus verò Normaniæ Dux, ad quem legitime pertinebat ſucceſſio Regni Anglicani, habitis frequentiſſimis Magnatum ſuorum Comitijs, ex eorum conſenſu pugnaciſſimum conflat exercitum, & adiutus etiam Francorum opibus tranſſecrat in Angliam ad eundæ hæreditatis ergo. Prius verò quàm tantæ expeditioni ſe accingat, mittit legatos ad Heroldum Regiæ Domus Maiorem, qui Regis nomen & inſignia aſſumpſerat, experiundi cauſa num poſſet rem amicè cum eo componere. At reportant Heroldo eſſe in animo partem tueri Regnum. Villielmus iura iuribus accumulare cupiens, ad Alexandrum Papam Nuneios deſtinat, rogatque negotium, ſi probauerit, authoritate Apoſtolica firmare. Ille verò audita vtriuſque contendentiſ cauſa vexillum in omen Regni Villielmo tranſmittit. Igitur apud Liſlebonam Conuentu habito menſe Auguſto è portu S. Vallerici ſoluentes curſu rapido Haſtingas appellunt, nec multo poſt, nempe pridie idus Octobris commiſſo prælio, victo occiſoque

eisque Haraldo Vvillimus Londinum adit, magnisque ab omni Clero & populo acclamationibus recipitur, & ab Aldredo Eboracensi Archiepiscopo Regni diademate recingitur, atque intra breue tempus contra omnem spem tota Anglia incruentè potitur, vltro se illi submittebant plerisque Proceribus, aliis ne quid turbarum oriretur, fuga dilapsis.

Ex hoc tempore longè plures Angli, facili factò ex Anglia in Franciam traiectu, Academiam Parisiensem frequentarunt: nam ante quidem nonnulli sciendi auidi è puris nostris fontibus scientias & artes hausturi veniebant: at pauci, propter difficultatem itinerum bellorumve tumultus: postquam vero Normanis subditi fuerunt, tanto numero se Lutetiam effuderunt, vt non modò ceteros aduenas sed ipsosmet etiam Francos multitudine superare viderentur. Multum autem cōtulit ad amorē litterarum excitandum Lanfranci, Anselmi, Guilmundi, aliorumque literatissimorum virorum quibus tunc Normania redundabat, celebritas: multo verò magis ipsius Principis willielmi singularis erga literatos à natura infra inclinatio: quæ rāta legitur fuisse, vt ceteri Magnates exemplo ipsius non modo Viros doctos secum haberent, sed in suis quisque ditioribus aut Clericorum Collegia, aut Monachorum Cœnobia erigere & fundare voluerint.

Huius autem inuicti & fortunatissimi Principis virtutes & gesta describere tres præcipui scriptores aggressi sunt, Vvillimus Gemmeticensis Monachus scriptis satis notus, Vvillimus Normanus Patriā Pratellensis Diœcesis Lexouiensis, dictus Pictauinus, quod Pictaui fonte Philosophico imbutus ad suos deinde reuersus omnibus suis vicinis & consodalibus doctior enituerit, vt refert idem author; & Guido Præsul Ambianensis qui Metricū carmen edidit, quo Maronem & Papinium gesta heroum pangentes imitatus, Bellum Anglicanum descripsit, Haraldum vituperans, Guillelmum vero collaudans & magnificans.

Anno 1066. Hugo de Bar, vulgò Rainardus dictus vir eloquentissimus & in Theologia quoque versatus ad Lingonensem Episcopatum promotus est, qui sãcto pioque peregrinandi & loca Terræ sanctæ inuisendi desiderio motus, è Capella Imperatoris Constantinopolitani S. Mammetis seu Mamantis Martyris brachium Lingonas attulit, & eius nomine Basilicam Cathedralē, quæ in honorem S. Ioannis Euangelistæ consecrata fuerat, appellari voluit. Huiusque Sancti vitam, acta, passionem prosâ versibusque Heroicis Latinis ex Græcis Commentariis descripsit. De eo sic legitur in libro de translationibus Reliquiarum S. Mamantis Martyris in Bibliotheca Floriacensi, cuius author viuebat circa an. 1200. *Procedente tempore assumptus est ad regimen urbis Lingonice Rainaldus Episcopus pia recordationis qui decimus sedit ante venerabilem Guillelmum, qui est electus noster. Vir ille spectabilis quidem genere fuit, sed nobilitatem generis honestas morum & multiplex litterarum scientia illustrabat. Non solum enim liberalibus studiis eruditus fuit, sed utriusque testamenti paginis sufficienter instructus: ipsa enim eius opera testimonium perhibeat veritati.*

Sed ante hunc authorem Hugo Flauiniacensis qui Rainardum nosse potuit, vt pote contemporaneus scriptor, in Chronico Virdunensi ad an. 1077. de eodem sic scribit. *Lingonensem Ecclesiam Rainardus cognomento Hugo regebat, vir ad primè Rhetoricis imbutus studiis, clarus ingenio, sermone facundus, scientiæ præditus, affabilis alioquo & prudens consilio.* Huic aliqui tribuunt hymnum qui cantatur in Dominica Ramis-Palmarum, GLORIA LAVS, eumque composuisse in arce ciuitatis Nouiomensis vbi à Philippo captiuus detinebatur, scribit prædictus author libri de Translat. Reliq. S. Mamantis. *Cum ipse, inquit, teneret Comitatum Tornodorensem & Comitatum Barri super Sequanam pro suis nepotibus qui adhuc erant paruuli, propter quasdam discordias, sicut dicitur, Rex Francorum (Philippus) qui tunc erat, ipsum tenuit in Nouiomensi ciuitate in turri iuxta portam: vbi non fractus aduersitate, sed gaudens, quia intelligebat quod filium quem diligit, flagellat Deus, fecit hymnum & modulatis vocibus cantauit cum pueris in Ramis palmarum, scilicet GLORIA LAVS.* Verum hic hymnus verius tribuitur Theodulpho Aurelianensi in carcere andegauensi detento à Ludouico Pio, vt suo loco retulimus.

Sed quorsum tam multa de hoc viro: certè licet non legatur studuisse in schola Parisiensi, vix est tamen, vt alteri studio tantum alumnum adscribere possimus. Siquidem filius erat Rainaldi Comitris Barri & Tornodorensis, qui in Curia

Regis inter primos versabatur. Nobilium autem filii raro alibi quàm in schola Parisiensi educabantur: ij vero præsertim qui Clericali militiæ destinabantur, vt Regibus innotescerent aulamque frequentare assuescerent, inde ad Beneficia Ecclesiastica promouendi. De eo rursum dicitur ad an. 1077. quo anno in Chronico Diuionensi legitur obiisse. At alii scribunt adhuc interfuisse an. 1080. Synodo. Xantonensi.

1067. Anno 1067. Obiit Maurilius Archiepiscopus Rothomagensis, Patria Mogunti- nus, vt nonnullis placet, professione Haluercicensis Scholasticus: aliis vero Pa- tria Remensis, & in schola Leodiensi educatus: idque testatur eius Epitaphium à Richardo Helliuni filio eiusdem Ecclesiæ Canonico compositum. Quod apud Ordericum legitur.

*Humani Ciues lachrymam nolite negare
Vestro Pontifici Maurilio Monacho.
Hunc Remis genuit, studiorum Legia nutrix
Potauit trisido fonte Philosophico.
Vobis hanc adem ceptam perduxit ad unguem,
Latissimam magnam fecit & encenia.
Cum tibi Laurenti vigilat plebs sobria Christi,
Transit, & in cælis laurea festa colit.*

Malmesburiensis ait eum mortuum reuixisse & suos allocutum iterum obiisse: idque etiam testantur Albericus in Chronico, Vincentius l. 5. c. 40. Huic succes- sit Ioannes Baiocensis Abrincensium episcopus, vir quoque virtutibus & littera- rum peritiâ conspicuus, atque à sede Abrincensi ad Rothomagensem, ita permit- tente Alexandro Pontifice, transfertur, ad quem à Willielmo Rege missus fuerat Lanfrancus tunc Abbas Cadomensis, qui Rothomagensis Præfulatus di- gnitatem ad quam electus fuerat, abdicarat. Abrincensi vero sedi præpositus est Michael natione Italus litterarum etiam eruditione clarus.

Porto neque hoc omittendum quod obseruat Preuotius in suis ad librum de officiis Ecclesiæ notis, extare in antiquis codicibus eburneis Ecclesiæ Metro- politanæ formulâ professionis fidei de veritate Carnis & sanguinis Christi in Eu- charistia contra Berengarium latam in Concilio Prouinciali *presidente huic san- cte sedi* (Rothomag.) *venerabilis memoriæ Maurilio*. Et hocce tempore Guitmundus Monachus S. Leufridi sub Abbate Odilone tractatum edidit aduersus Be- rengarium in quo magnam tam in Artibus liberalibus, quàm in Theologicis pe- ritiam demonstrat. Paucæ hæc seligo ex l. 3. circa medium.

In quodam Missali Hispano quod dicunt Sanctum dictasse Isidorum, in hebdo- mada ante Pascha in quadam Missa sic inueni. *Totum Pater, de cælo est, demutatam in naturam filii tui & Corpus & sanguis est.* Non iam figura sed veritas, non creatura mortalis sed natura cælestis, edentibus vitam æternam Regnumque perpetuum collatura potantibus. *Hos Impiunatores suos ipse Dominus Iesus verbo oris sui in- terfecit, cum accipiens panem gratiasque agens ac benedicens ait. Hoc est Corpus meum.* Non ait, *in hoc latet Corpus meum*, nec dixit, *in hoc vino est Sanguis meus*; sed dixit, *Hic est Sanguis meus.* Vnde & Ecclesiæ Dei consequenter à se eos- dem separat, cum in ipso Canone Missæ ex Apostolica traditione ita orat, *Quam oblationem tu Deus, in omnibus quasumus benedictam, ascriptam, ratam, ratio- nabilem acceptabilem que facere digneris, vt nobis Corpus & sanguis fiat dilectissi- mi filii tui Domini nostri I. C. &* Non hic oratur, vt in ea *Corpus & Sanguis la- ceat*, aut in eam *Corpus & sanguis adueniat*, sed vt ipsa oblatio & Corpus & San- guis fiat. In hac oratione Cyprianus, Hilarius, Ambrosius, Augustinus, Hieronymus, Gregorius & ceteri omnes Ecclesiastici authores istos vno ore percutiunt & qui- cumque Missas celebrantes ipsi orationi tota deuotione consentiunt. Nam con- tra diuinas auctoritates humana ratione incedere id quidem insanum; sine ratio- ne autem, id longè insanius. At vero & sine ratione & contra rationem aduersus Deum semper latrare, id prorsus supra quàm dici possit, insanissimū. Isti enim nequiores nequissimi *fratres suos umbraticos* præ se iustificauerunt. Illi quippe iudicium sensum transcendere non valentes, tanquàm ex infirmitate errasse videri possunt. Hi vero neq; ex sensibus neq; ex vlla ratione, neq; scriptura aliqua causam erroris sui mutant, solâ penitus superbiâ vesanire videntur, dum reclamante natura quâ

tantopere defendere solent (quomodo enim in solido corpore panis , alterum " Corpus latere possit , videri non potest) reclamante inquam natura , reclamanti- " bus scripturis sacris , nullo SS. Patrum testimonio , nullo Diuino oraculo , nullo " miraculo fulti munitam vndique Catholicam pietatem , bestialiter obstinati ob " hoc tantum oppugnare videntur , ne ab ea victi esse videantur. O infelices quos " pietas non vincit ! O infelicissimos qui dum subitici pietati renuunt , impietatis " serui esse non erubescunt!

Occasione vero harumce disputationum & altercationum Berengarianarum Origo No-
minalium
& Realiū. ortæ sunt in Academia Parisiensi duæ sectæ Philosophorū , atque etiam Theolo-
gorum. Nam cum in tanto Monachorum cum Berengario dissidio non possent de
quæstionibus illis controuersis omnino silere Professores , varij varias explican-
dæ & conciliandæ vtriusque opinionis artes viasque quarere cœperunt , & non-
nulli quoque qui amatores nouitatis initio Berengario adhaferant , vt cum sc̄pe
damnatum viderunt semperque contumacem remanere , ne doctrinam omnino
eiurarent quam initio arripuerant , varia effugia & subtiles disputandi metho-
dos excogitarunt , vt ad speciem saltem vera dicere putarentur. Hinc ergo in duas
quodammodo partes secti sunt Philosophi , quorum alij nominibus , alij rebus vim
imponebant. Vnde *Nominales* & *Reales* appellati.

Nominalium Princeps & Antesignanus fuit Ioannes quidam cognomento So-
phista. de quo sic Author historiæ à Roberto Rege ad mortem Philippi I. in
*Dialectica hi potentes extiterunt Sophista : Ioannes qui eandem Artē Sophi-
sticam vocalem esse disseruit , Robertus Parisiænsis , Rocelinus Compendiensis , Ar-
nulpheus Laudunensis. Hi Ioannis fuerunt Sectatores , qui etiam quamplures habuerunt
Auditores.* Quis fuerit ille Ioannes , aut vnde , non habeo vetustiore Autho-
rem nec recentiore qui indicet. Eum tamen esse suspicor Ioannem illum , qui
fuit Henrici I. Archiatus & Medicorum omnium sui temporis peritissimus , vt
legitur in fragmento historiæ Henrici. Is erat Patria Carnotensis , & ex euentu
cognominatus est Surdus , vt ait Ordericus Vitalis. Et quia vir iste magnum si-
bi nomen adiuuentis in Dialectica subtilitatibus comparauit , effecit , vt qui-
cumque cæteris doctiores esse putarentur , *Sophistæ* appellarentur : quales
multi leguntur apud Ordericum. Hinc Lanfrancus & Anselmus *profundi Sophistæ*
dicti. Item Robertus Parisiensis , Galo Episcopus Leonensis , Pontius Abbas
Cluniacensis eodem nomine appellati. Fulbertus Maurilij Rothomagenis
Consiliarius & *Sophista* dicitur ad an. 1056. quo anno Maurilius & Fulber-
tus & Hugo Lexouienis Episcopus & Ausfridus Pratellensis Abbas at-
que Lanfrancus Beccensium Præpositus & alij plures profundæ sagacitatis viri
Vticense cœnobium lustrarunt. Item idem Ordericus ad an. 987. multos Ger-
berti Discipulos commemorat , quos ait fuisse *Fulgentes in Choro Sophista-
rum.*

Robertus quidem Parisiensis Urbano Pontifici acceptissimus fuit & postea Pas-
chali , cui adhaerisse videretur contra Henricum Imperatorem , vt suo loco dicemus.
Omnium verò Ioannis Discipulorum optimè scientiam illam vocum concepit
& docuit Rocelinus natione Brito seu Armoricus , Compendiensis verò Cano-
nicus : in qua tantopere excelluit , vt pro Authore & Institutore *Nominalium*
vulgò habeatur. Cum enim sententiam illam Magistri sui , qui in vocibus seu
nomnibus omnia reponebat , summa animi contentione defenderet , reluctan-
tibus plerisque , aliis verò vt rei nouæ studiosis eidem fauentibus , occasionem
dedit schismati in Philosophia & Theologia : quod diu & per multa secula in
Academia Parisiensi viguit.

Porro materia communis totius disputationis erat Vniuersale Logicum , in quo
scilicet consisteret. Nam cum eorum quæ existunt in rerum natura nihil sit nisi
singulare : non detur autem scientia singularium , quia incerta sunt & mutabilia ,
scientia autem est cognitio certa rei necessariæ , non contingentis , non mutabilis
ac proinde habere debet obiectum Vniuersale , quæstio mora est , quodnam es-
set illud obiectum Vniuersale. Vetus opinio naturam ipsam realem esse tenebat
Vniuersalem : Noua contendebat nullam dari naturam Vniuersalem , sed quid-
quid est , esse singulare , solasque voces seu nomina Vniuersalia dici posse. Hinc-
que alij *Nominales* dicti , alij *Reales*.

Huiusce Duplicis sectæ meminit Ioannes Saresberienſis lib. 2. Metalog. c. 1. vit
 eximia eruditionis & doctrinæ, qui diu in Academia Pariſienſi verſatus ſequentē
 ſeculo floruit, magnumque nomen in litteris adeptus eſt. *Alius ergo*, inquit, *conſi-*
ſtit in vocibus, licet hæc opinio cum Rocelino ſuo fere omnino iam euannuerit. Alius ſermo-
nes intuetur & ad illos detorquet quid quid alicubi de Vniuerſalibus meminit ſcriptum.
 Scilicet inde moueri cœpit Quæſtio illa celebris de Vniuerſalibus, an dentur à
 parte rei, an per intellectum vt vocant: an in conceptu conſiſtant & voce, an in
 re.

Rocelini autem Diſcipulum fuiſſe Petrum Abaelardum vult Otho Frinſin-
 ghenſis l. 1. de geſtis Frederici 1. c. 47. vbi de Abaelardo eiusque hæreſi verba fa-
 ciens, *hæluit*, inquit, *primo Preceptorem Rocelinum quendam, qui primus noſtris*
temporibus in Logica ſententiam vocum inſtituit. Adſtipulatur Othoni Auentinus lib.
 6. Annal. Boiorum, vbi totam hanc materiam de Nominalibus, & Realibus fuſè
 deſcribit.

Hiſce quoque temporibus, *inquit*, fuiſſe reperio Rucelinum Britannum Ma-
 „ giſtrum Petri Abaelardi noui Lycæi conditorem, qui primus ſcientiam vocum ſi-
 „ ue diſtionum inſtituit, nouam Philoſophandi viam inuenit. Poſt namque au-
 „ thore duo ariſtotelicorum Peripateticorum genera eſſe cœperunt; vnum illud
 „ vetus, locuples in rebus procreandis, quod ſcientiam rerum ſibi vindicat, quam-
 „ obrè *Reales* vocantur: alterum nouum, quod eam diſtrahit, *Nominales* ideo nun-
 „ cupati, quod auari rerum, prodigi nominum atque notionum, verborum viden-
 „ tur eſſe aſſertores. In hiſce duobus generibus diſſidium & bellum ciuile eſt. Il-
 „ lius Thomas Aquinas Italus & Ioannes Duns Scotus, huius Vvillielmus Ocha-
 „ menſis Anglus (cuius ſepulchrum marmoreum apud nos in Boiaria Monachij in
 „ templo Franciſcanorum monſtratur) Marſilius Heidelbergeniſis Academiæ,
 „ Ioannes Buridanus Vienneniſis Gymnaſij inſtitutor, Gregorius Ariminenſis Vien-
 „ næ humatus Antefignani ſunt. *Intellige, ſuis quæque temporibus*, nam Ioannes
 „ & Rocelinus primi Nominalium parentes duobus tribusue ſeculis iſtos omnes
 „ præceſſerunt. Pergiſt Auentinus, declaratque quo pacto iſtæ duæ ſectæ rurius in
 „ varias opiniones abierint.

„ Ab his ſubinde aliæ opiniones, alia placita ſunt: ita fit vt nulli duo concinant.
 „ Acutiſſimus cenſetur, qui maxime ab aliis diſcreparit: eruditionem diſcordia
 „ metiuntur: ſe inuicem iugulant: ſeipſos iniuriis conficiunt atque conſumunt,
 „ nunquam concordēs, niſi cum conſpirarint. Sunt qui armati aduerſus omnes om-
 „ nium reprehentiones inter ſe colligant, eamque peſtem Grammaticæ Theolo-
 „ giæque inuexere, nimirum ſcholæſticæ atque vmbaticæ. Nihil poteſt ſine ſuo in-
 „ teritu ſibi eſſe contrarium: illa interiit: hæc nunc in ſe victas conuertit manus. Sin-
 „ gula ſectæ iudicio multarum ſectarum ſtultitiæ conuincuntur. Veterani ſcien-
 „ tiam vt pote æmulâ naturæ de rebus ſiue in rebus exiſtere (nèpè notatio naturæ &
 „ ſenſus animaduerſio peperit artem) ea quæ conſuſa ſunt, notionem, mente, cogita-
 „ tione duntaxat diſtinguuntur. Diuerſa quoque eſſe contendunt ſicuti eſt numerus,
 „ & res quæ numeratæ ſunt, magnitudo, & res magna; cæcus & cæcitas atque hu-
 „ iuſcemodi alia. Tironum Caterua hæcquæ ſolû intelligentia & cogitatione ſepa-
 „ rantur, idè eſſe cenſent. Nec enim aliud numerû, quàm res numeratas, cæcitatè
 „ quàm cæcum eſſe iſtis placet. Hi ſcientiâ quoque potiffimum de diſtionibus, &
 „ nuſquâ niſi in animi notionibus eſſe docent. **Eam enim comparari, vbi verborum**
 „ explicatio, definitiones communes animi ſententiæ, poſtulata, ratiocinationes
 „ adhibentur præceptis, & ad omnia de quibus diſceptatur, vbi proloquiis, pro-
 „ nunciatis, argumentis, quaſi rerum notis, ducibus ad probandum & concluden-
 „ dum vtimur. **Hæc vniuerſa haud dubiè orationes ratione concluſæ ſunt, quæ ex**
 „ verbis & nominibus componuntur.

„ Pergiſt de Idæis narrare quid varij exiſtiment *De Idæis quoque, quas Cicero for-*
 „ *mas atque ſpecies; vulgus philoſophorum Vniuerſalia, naturas communes com-*
 „ *municabileſue nuncupant: ſicuti & antiquiſſimi Philoſophi digladiantur. So-*
 „ *crates Sophroniſci, Plato Ariſtonis filius Athenienſes idæas ſeiunctas à ma-*
 „ *teria & corpore, æternas in ſenſis viſiſque Dei id. mentis eſſe exiſtiant...*
 „ *Ariſtoteles filius Nicomachi Stagiritis primus huiſcemodi ſpecies labefaſtauit.*
 „ *Theophræſtus Leſbius eius Diſcipulus atque in ſchola ſucceſſor vſe-*

mentius eam fregit. Stoici qui à Zenone originem duxere, nullam talem Idæam in natura rerum, sed notionem in animo esse dixerunt, hoc est confirmationem insignitam & impressam intelligentiæ. Antiqui Aristotelis opinionem, Recentiores Stoicorum sectantur. Isthæc noua Aristotelicorum secta à veteribus pene explosa & exsibilata à Willielmo Occamensi rursus excitata, aucta, atque de integro instaurata est. Hanc ob causam à suis *Venerabilis ille Inceptor* vocari solet. Vicitque manus Willielmi, adeo vt celeberrima Galliarum Lutetia, Germaniæ magnæ Erfordia, Noricorum Vienna in illius verba iurarint. Extat in Rucelinum superiorem Epigramma Decastichon, quod non nitoris cultusue, sed testimonij gratia subscribo.

Quas Ruceline doces, non vult Dialectica voces.

Iamque dolens de se non vult in vocibus esse.

Res amat, in Rebus cunctis vult esse diebus.

Voce retractetur. Res sit, quod voce docetur.

Plorat Aristoteles nugæ dicendo seniles.

Res sibi subtractas per voces intitulatas,

Porphyrusque gemit, quia Res sibi lectorem ademit.

Qui Res abrodit, Ruceline, Boëtius odit.

Non argumentis nulloque sophismate sentis

Res existentes in vocibus esse manentes?

Neque vero successu tantum temporis variæ opiniones ex duabus illis sectis natae sunt, sed in ipsis etiam initiis vtraque diuisa est in varias scholas dissidentesque familias. Nam vt ait Ioannes Saresberienfis l. 2. Metal. c. 18. *de Magistris aut nullus aut rarus, fuit, qui Doctoris sui vellent inherere vestigiis; & vt sibi quisque faceret nomen, proprium cudit errorem.* Vnde factum est vt dum se Doctorem corrigere promittebat, seipsum corrigendum aut reprehendendum tam Discipulis quàm posteris præberet. Igitur tum tota ratio veteris Disciplinæ immutata est: & tamen omnes pro se stare dicebant Aristotelem: quanquam Nominales Platoni magis, quàm Aristoteli adherere videbantur.

Inter Reales Gualterus de Mauritania, qui sequente seculo floruit & e Scholis assumptus est ad Episcopatum Laudunensem, nouam quandam viam iniuit: cui & alij complures insisterunt: quamquam tempore Saresberienfis circa an. 1160. nullus eam aut pauci tenebant. Bernardus Carnotensis Ideas posuit, Platonem amulatus, & tam ipse quam eius Sectatores conati sunt Platoni Aristotelem conciliare: *Sed eos tardè venisse arbitror, inquit Saresberienfis, & laborasse in vanum vt reconciliarent mortuos, qui quædiu in vita licuit, disenserunt.* Fuit & nouæ opinionis author Gilbertus porretanus: suæ quoque princeps Gauzlenus seu Ioslenus, Episcopus deinde Suesionensis, celeberrimus hoc & sequentis seculi initio scholæ Parisiensis Magister.

Idem altercandi studium Theologiæ quoque sacraria inuasit. Tum enim Philosophi eadem arte & methodo Theologiam tractare aggressi sunt, Theologiamque altercariam, seu vt vocant Scholasticam longè corroborarunt, cui infirmas & debiles duntaxat vires Berengarius dederat, non contentus solidis Magistri sui Fulberti argumentis. Hanc ergo methodum amplexi sunt Robertus Parisiensis, Robertus Arbricellensis, Anselmus Laudunensis, Guillelmus Campellensis eius discipulus, Petrus Abaelardus, & Gilbertus Porretanus Guillelmi Auditores: Robertus Foliothus Abaelardi apud Melidunum auditor, Mauricius de Soliaco, Guill. de Melitona, Robertus Pullus, Simon Pisciacensis, Guillelmus S. Theodorici, Ioannes Beletus & alij innumeri qui hoc & sequente seculo flourerunt: omnium verò optimè & felicissimè Petrus Lombardus Abaelardi vt aiunt discipulus, hocce Theologiæ genus stabilivit & confirmavit, vt alio loco fusius ostendemus.

Porro vt in Philosophia multi hisce temporibus insignes viri florebant, ita & in Theologia complures claruerunt; quorum Antesignani commemorantur in fragmento historiæ citatæ à Roberto ad mortem Philippi, vbi sic legitur. *Hoc tempore tam in Diuina quàm in humana Philosophia flourerunt Lanfrancus Cantuariorum Episcopus (an. 1070.) Guido Longobardus, Manigaudus Teutonicus, Bruno Remensis, qui postea vitam duxit Eremiticam. circa an. 1082.* Verum isti antiquum

Theologiæ genus, paulo seuerius retinuisse videntur, vt ex eorum scriptis intelligitur. Quanti autem clamores in scholis audiri cœperint, quantæ altercationes hinc ortæ, quantaque subtilitatum inuentio emerferit, commodius diœter ad calcem huius seculi.

1068.

ANNO 1068. Alexander II. ad nouum Angliæ Conquæstorem Willielmum legatos misit congratulatum de tam felici rerum successu, simulque petiit Denarium S. Petri pro laudabili consuetudine solui solitum, quem Ina seu Offa quondam Anglorum Rex Scholæ Anglorum seu Saxonum Romæ in studio commorantium addixerat. *Novit, inquit, prudentia tua Anglorum Regnum ex quo nomen Christi ibi clarificatum est, sub Apostolorum Principis manu & tutela extitisse. Nam vt bene nosti donec Angli fideles erant, pie deuotionis respectu ad cognitionem Religionis annuam pensionem Apostolicæ sedis exhibebant, ex qua pars Romano Pontifici, pars Ecclesiæ S. Mariæ que vocatur Schola Anglorum in usum Fratrum deferebatur.* Extat hoc fragmentum in Bibliotheca Varicana, contineturque in libro Censuum Ecclesiæ Romanæ. Et ex eo intelligitur tum fuisse mutatum usum Denarij S. Petri, quem diximus initio fuisse Scholarium anglo-Saxonum sustentationi destinatum.

Rex autem Vvilielmus 4. Regni sui anno censum habuit legesque Anglicanas edi sibi postulauit, vt quas iudicaret esse retinendas, retineret, quas abrogandas, induceret & aboleret. Inter cætera autem sic statuit de Denario illo S. Petri, vt legitur apud Henricum de Knygthon Canonicum Leycestrensem l. 2. de euentibus. Angliæ c. 4. *Item omnes qui habent 30. denarios viue pecunie in domo sua de suo proprio, Anglorum lege dabunt denarium S. Petri, & lege Danorum dimidiam marcatam. Iste vero denarius debet summoniri in solennitate Apostolorum Petri & Pauli, & colligi ante festiuitatem que dicitur ad Vincula, ita vt ultra illum diem non teneatur. Si quisquam detinuerit, ad iustitiam Regis clamor deferatur, quoniam Denarius hic Eleemosyna Regis est, iustitia eius faciat Denarium reddere & foris factum Episcopi & Regis. Quod si quis plures domos habuerit, de illa vero ubi residens fuit in festo Apostolorum Petri & Pauli denarium reddat.*

Inter leges Saxonicas Regis Eadgari hæc s. loco legitur. *Et omni HEORD-PENNY reddat (ita vocabant Denarium illum) ad festum S. Petri; & qui non persoluerit ad terminum illum, deferat eum Romæ & etiam 30. d. & afferat inde significationem, quod tantum ibi reddidit; & cum redierit Domi, emendet 120. S. Et si iterum reddere nolit, deferat eum Romæ & emendationem eandem, & cum redierit, emendet 200. S. Regi. Ad tertiam vicem si adhuc non reddiderit, perdat totum quod habebit.*

Similiter inter leges Saxonicas Kanuti, qui tempore Fulberti Carnotensis e Dania in Angliam venit, Sax. 9. *Et ROM FETH id. Romæ Censum, quem B. Petro singulis annis reddendum ad laudem & gloriam Dei Regis nostra larga benignitas semper instituit, in festo S. Petri reddatur; qui supra tenuerit, reddat Episcopo denarium illum & 30. denarios addat, & Regi det 30. S. vocabatur ergo hic Denarius Anglicè Rome-Scot vel Romscot. Saxonicè Heord-peny & Harrth-peny & Rom-Feth; item Peter-pence. id. nummus domesticatim Romæ pendendus.*

Eodem anno natus est in Anglia Vvillielmo Conquæstori tertius filius nomine Henricus: sed secundum nomine Robertum, cui Northumbriæ Comitatum attribuerat, amisit ab incolis illius regionis cum 900. hominibus de ipsius familia interemptum.

1069.

ACCESIT & alia clades an. 1069. à Danis & Eadgaro Ethelingo Edvvardi nuper Regis spurio, qui cum 300. nauibus in Angliam appulsi multa mala intulerunt, multos magnates aut trucidarunt aut spoliarunt, sed hieme tandem transfactâ Vvillielmus commisso cum iis prælio victoriam adeptus est, aduersariis penitus profligatis. acceperunt & multæ proditioes, quarum magna ex parte authores erant Prælati indignantes ferre iugum Normanicæ dominationis. In iis repertus fuit Agelricus Episcopus Dunelmensis & frater eius Egelwinus, etiam Episcopus eiusdem sedis, quorû ille captus apud Vvestmonasterium carceribus mancipatus est: iste verò in exilium amandatus. Stigandus Cantuariensis Archipræb. & Alexander Lincolnensis, qui sibi metuentes ad Scotos diffugerunt. Vnus omnium constantissimus Egelvvinus Dunelmensis Episcopus exul & proscrip-tus zelum Dei habens excommunicauit vniuersos Ecclesiæ inuasores & rerum Ecclesiasticarum raptores, vt habet Matthæus Parisiensis.

Anno ergo 1070. videns Vvillielmus complures è Prælatiſ diuerſarum partium Antefignanos ſe præſtare, eos partim ſuis Epiſcopatibus & Beneficiis ſpoliat, aut milites iis imperat, quos vnusquique belli tempore alere & ſtipendiis ſuſtentare tenerentur; alios in exilium amandat, & inter eos Stigandum Cantuarienſem Schiſmaticum & Sannoniacum, qui nempe numeratâ pecuniâ Epiſcopatum Helmhamenſem, deinde Wintonienſem, poſtremo Cantuarienſem emerat, iamque Apoſtolicâ ob id authoritate damnatus fuerat. Eum igitur Epiſcopatum ſpoliat & Lanfrancum ex Monacho & Priore Beccenſi factum an. 1066. Abbatem Cadomenſem, de conſenſu Alexandri Pontificis ad ſedem Cantuarienſem promouet, de qua promotione ſi ipſe Lanfrancus ad Alexandrum.

Summo S. Eccleſiæ Paſtori Alexandro Papæ Lanfrancus indignus Antifites „
 Canonicam obedientiam. Neſcio cui aptius calamitates meas explicem quàm „
 tibi, Pater, qui ipſarum mihi calamitatum cauſa exiſtis. Nam cum de Beccenſi „
 congregatione in qua habitum Religionis aſſumpſi, à principe Normanorum „
 Vvillielmo abſtractus Cadomenſi præſſem cœnobio, imparque exiſterem pau- „
 corum regimini Monachorum, incertum habeo quo iudicio Omnipotentis Dei „
 factus ſum te cogente ſpeculator multorum numeroque carentium populorum. „
 Quod cum præſatus Princeps iam Rex Anglorum factus multis variſque modis „
 laboraret efficere, caſſis tamen laboribus ſuis à me nullomodo potuit impetrare, „
 quo ad vſque Legati tui Hermenſredus videlicet Sedunenſis Epiſcopus atque „
 Humbertus S. Rom. Eccleſiæ Cardinalis in Normanniam venerunt, qui Epiſco- „
 pos, Abbates & eiufdemque Patriæ Nobiles conuenire fecerunt, atque in eorum „
 præſentia, vt Cantuarienſem Eccleſiam regendam ſuſciperem, ex Apoſtolicæ ſe- „
 dis authoritate præceperunt. Aduerſus hoc imbecillitas mearum virium mo- „
 rumque indignitas prolata in medium nihil profuit, excuſatio incognitæ linguæ „
 gentiumque barbararum nullum apud eos locum inuenire præuaſuit. Quid plu- „
 ræ aſſenſum præbui, veni, ſuſcepi: in quo tot moleſtias, tot tædia, tantumque ab „
 omni fere bono defectum mentis quotidie ſuſtineo, tot aliorum in diuerſis „
 prouinciis perturbaciones, tribulationes, damna, obdurationes, cupiditates, „
 ſpurcicias, tantumque S. Eccleſiæ caſum inceſſanter audio, video, ſentio; vt tæ- „
 deat me vitæ meæ, doleamque plurimum me vſque ad hæc tempora perueniſſe. „
 Mala ſiquidem ſunt quæ in præſenti cernuntur, multò vero deteriora ex iſtorum „
 conſideratione in futuro coniiiciuntur. Et ne diu Ceſſitudinem veſtram multis „
 magniſque negotiis occupatam prolixo orationis ambitu protraham, rogo qua- „
 tenus propter Deum & animam veſtram ſicut veſtrâ, cui contradici fas non „
 fuit, me authoritate alligatiſ, ſic quoque alligatum abrupto per eandem au- „
 thoritatem filium neceſſitatis vinculo abſoluitis. Vitam Cœnobialeſ quam præ „
 omnibus rebus diligo, repetendi licentiam concedatis. Nec in huius rei ſperni „
 petitione debeo, quam tam piè, tam neceſſariè, tam iuſtis de cauſis concedi mi- „
 hià vobis deſoſco. Meminiſſe ſiquidem debetis nec tradi obliuioni oportere. quâ „
 benignè veſtros Conſanguineos alioſque à Roma ſcripta deferentes in præſatis „
 adhuc Cœnobis conſtitutus ſœpe recepi, quàm ſtudioſè eos pro captu meo in- „
 geniiſque ipſorum tam in ſacris quàm in ſecularibus litteris erudiui, vt taceam „
 multa alia in quibus vobis veſtriſque Antecelloribus pro rerû ac temporum qua- „
 litate nonnunquam ſeruiui. Nec hoc iactando aut impropereſte conſcien- „
 tiadico, nec fauorem gratiæ veſtræ, quaſi prolatis obedientiæ meæ obſequiis ſo- „
 lito maiorem captare nequeo. Hoc tantum ſtudeo, harumque litterarum is ſo- „
 lum meus finis eſt, vt congruam rationem iuſtamque cauſam poſſim obrude- „
 re, quâ id quod peto, à veſtra munificentia Chriſto adſpirante valeam obtine- „
 re.

Hinc intelligitur quantas initio paſſus fuerit difficultates & moleſtias Lan- „
 francus. Nam cum & in Normannia & deinde in Anglia ipſius conſilio Vvilliel- „
 mus in omnibus vteretur, cum Angli Regem pro Tyranno haberent, non pote- „
 rant non odiſſe ſummum eiufdem Miniſtrum, qui vt legitur in vitis 23. S. Albani „
 Abbatum *quaſi ſecundus Rex habebatur*. Itaque vt ſe parte leuaret oneris, con- „
 ſuluit Willelmo, vt Guirmundum è Cœnobio S. Leufredi accerſeret, eique Eccle- „
 ſiaſtici regiminiſ curam demandaret: ſed eodem anno accerſitus, honorem iſtum „
 onuſque à ſe ablegauit: qua de re ſic Ordericus ad an. 1070. *Regio inſſu accerſitus* „

Pontum transfretavit & oblatum sibi à Rege & proceribus Regni onus Ecclesiastici regimini omnino repudiavit. Erat enim ævo maturus & religiosus, ac scientia litterarum eruditissimus. Cuius ingenii præclarum specimen euidenter patet in lib. de Corpore & sanguine Domini contra Berengarium, & in aliis opusculis ipsius. Eodem anno Vualtero Herefordiensi Episcopo defuncto substituitur Robertus genere Lotharingus, omnium artium liberalium peritus, ac præcipuè lunarem corporum & cursum Astrorum rimatus. Ille Mariani Scoti libros in compendium contraxit, quem ita splendide de florauit, inquit Iohnes Brompton, vt iam magis arideat defloratio, quàm ingentis voluminis diffusio.

1071. Anno 1071. Orta de primatu Angliæ contentione, Lanfrancus Cantuariensis & Thomas Eboracensis qui anno quoque superiore 1070. Aldredo postremo Archipræsuli Angliæ successerat, ambo contendentes Romam profecti sunt ad Alexandrum, qui auditis vtriusque rationibus, respondit non posse litem commode definiti nisi in Angliâ, vbi Episcoporum & Abbatum testimonia facilius esset excipere & secundum ea iudicare. Id vero honoris Lanfranco Romæ accidit, vt Pontifex illi venienti assurrexerit eumque osculo exceperit. Rem sic narrat Malmesburiensis. *Honoris maximum indicium fuit, cum Romanum venienti sequestrato illo Romani supercilii fastu dignanter assurgeret Alexander, professus hanc venerationem non se illius Archiepiscopatus, sed Magisterio litterarum deferre: quapropter se fecisse quod esset honoris, illum debere facere quod esset iustitiæ, vt pro more omnium Archiepiscoporum S. Petri vicarii pedibus aduolueretur. Reddidit debitum tanti amoris expertus insignia, vt quæcunque petenda putasset, haud dubio impetraret.*

Erat quoque Thomas ille plurimum eruditus, Normanigena & Patria Baiocensis, qui dicendi amore Galliam, Germaniam & Hispaniam lustrarat, demumque reuersus in patriam Baiocensis Thesaurarius, postea Willelmi Regis Conquæstoris Capellanus factus, indeque ad Archiepiscopatum Eboracensem assumptus anno 1070. in quo 30. annis vixit, vt scribit Thomas Stobæus ex Hugone Scriptore contemporaneo. 25.us inquit, *Eboracensem Ecclesiam suscepit regendam primus de Normanigenis Thomas senior, qui Baiocis oriundus, in Galliis eruditus ardore discendi in Germaniam profectus, omnem Saxonum & Theutonum Scholam esse perscrutatus: inde per Franciam reuersus Normaniam perrexit ad Hispanias ibique multa alia quæ alibi non potuit, addiscens, pectus suam Hispanicarum fecit armarium scientiarum. Tandem ad Natale solum reuersus magnifici viri Odonis Baiocensis Episcopi familiaritatem nactus tam propter multimodam scientiam Baiocensis Ecclesiæ ab eodem Episcopo affectus est Thesaurariam, nec multo post cum eodem Episcopo veniens in Angliam Regis Willelmi senioris consecutus est Cappellaniæ. Recepit Thomas senior Episcopatum an. 1070. & vixit in Episcopatu an. 30.*

Idem ex eodem authore refert ad ea vsque tempora nullam vnquam inter Angligenas Archipræsules intercessisse de primatu Ecclesiæ anglicanæ litem, sed potestate, dignitate & officio imo & Suffragancorum numero pares à Sancto Gregorio constitutos semper in pace vixisse, hos verò primos pace turbata discordias excitasse & labores multiplicasse: vt scribit Hugo Eboracensis Ecclesiæ Cantor, qui sub 4 aut 5. Pontificibus, Thoma seniore, Gerardo, Thoma Iunior & Turstino vixit, eorumque Consiliarius & comes indiuiduus ad mortem vsque fuit. Primum ergo Lanfrancum exegisse professionem ab Eboracensi, suisque successoribus exigendi exemplum dedisse sub hoc prætextu: quod nisi Eboracensis Cantuariensi subiiceretur, vnusque fieret Angliæ Primas, fieri posset vt de exteris Gentibus quæ Regnum infestare solebant, aliquis ab Eboracensi Rex inauguraretur, sicque regnum turbatum scinderetur: & id credulo Regi Vvillimo inculcasse.

Impetravit autem ab eodem Alexandro Pontifice Lanfrancus, vt Monachi in Cathedralibus Ecclesiis, in quibus erant, remanerent: in quorum locum ab Episcopis Clerici seculares substituebantur passim. Diu certè in Cantuariensi Metropoli id vsurpatum & obseruatum, vt Monachi Canonici essent, è quorum suffragio pendebat Archiepiscopi electio, nec alii præter eos in Ecclesia Metropolitana ministrabant. Impetravit quoque Paulo Commonacho suo & Confanguineo, quem è Normania secum ad solatium & leuamen laborum adduxerat, S. Albani Abbatiam post mortem Frætherici Angliæ factionis aduersus

uersus Guillelmum Anresignani. Erat quoque Paulus iste literatissimus & in obseruantiâ regularis ordinis rigidus & prudens; sub cuius regimine facta est Ecclesia S. Albani quasi *Schola Religionis*, vt legitur in *Vitis* 23. Abbatum. Vterque verò, hoc est tam Paulus quàm Lanfrancus Alexandro Pontifici erat acceptissimus, sed maximè Lanfrancus, qui non tantum Consanguineorum eius in Normania, sed & ipsius etiam Alexandri magister fuerat in Francia, vt verisimile est. Videtur id satis clarè innuere author, quisquis ille sit, prædictarum Vitarum in *vita Fricherici* 13. Albatis S. Abbati. *Illinc Archiepiscopus transalpinans & ducens secum Commonachum suum ac propinquum Consanguineum suum Paulum, vt sibi pallium adquireret à Papa Alexandro: qui quandoque ipsius Lanfranci Discipulus existerat & in Scholis auditor diligens magnificè ab omnibus honorabatur. Vnde intranti Papale Palatium D. Papa reuerenter assurrexit suscipiens eum in osculo & salutatione primitiua dicens ASSVRGO TIBI TANQVAM MAGISTRO & deosculor tanquam Pædagogum & non tanquam Archipræsulem. Quo audito Archiepiscopus incuruans se humiliter, pedes Papales deosculatur dicens. Et Ego te Patrem humiliatum sicut Ananias Paulum, Sixtus Laurentium merito veneror & honoro.*

Anno 1072. reuerso in Angliam Lanfranco ex præcepto Papæ & Rege willelmo annuente causa illa primatiæ Anglicanæ agitata est apud windleshorum præfente Humberto Apostolicæ sedis legato, quæ tandem Cantuariensi Ecclesiæ ad iudicata est. Eodem anno habita est Rothomagi synodus Episcoporum, in qua multa capita sancita sunt, quæ ad Ecclesiæ regimen pertinebant: nihil vero propositum fuisse videtur de Hæresi Berengariana. Extant apud Ordericum huiusce synodi Capitula, quàm Chronicon Rothomagense notat ad an. 1074. eique ait præsedisse willielmum Angliæ Regè & Ioannem Archiepiscopum cum suis suffraganeis, Odone Baiocensi, Hugone Lexouensi, Michaelè Abrincensi, Gilberto Eboracensi, Roberto Sagicensi. In ea autem Ioannes pene lapidibus obrutus interiit, quod Concubinas presbyteris abstulisset.

Eodem anno obiit apud Rauennam insignis ille tum multiplici litterarum cognitione, tum moribus clarus, & tot legationibus in Franciam ad Henricum & Philippum perfunctus, tot denique Pontificibus & Regibus & viris Doctis charus Petrus Damiani Cardinalis Episcopus Ostiensis, litteratorum sui seculi Patronus & præsidium ac decus, de quo extat præclarum Alexandri Pontificis ad Geruasium Remensem elogium his verbis. *Quoniam igitur pluribus Ecclesia um negotiis occupati ad vos ipsi venire non possumus, talem vobis virum destinare curauimus, quo nimirum post nos in Rom. Ecclesia maior autoritas non habetur, Petrum videlicet Damianum Ostiensem Episcopum, qui nimirum & noster oculus est & Apostolica sedis immobile firmamentum. Huic itaque vicem nostram pleno iure commisimus, vt quidquid in aliis partibus Deo auxiliante statuerit, ita rectum teneatur & firmum, ac si speciali nostri examinis sententia fuerit promulgatum. Quapropter venerabilem sanctitatem vestram fraterna charitate monemus, & insuper Apostolica vobis autoritate precipimus, vt talem & tantum virum tanquam nostram personam digna studeatis deuotione suscipere, eiusque sententiis atque iudiciis propter B. Petri Apostolorum Principis reuerentiam humiliter obedire. Quisquis enim factus superbia, quod absit, instans illius iudicio contradictor vel aduersator extiterit, vsque ad dignam satisfactionem, nostram vel Romanæ Ecclesiæ gratiam non habebit. Obiit autem an. ætatis 66. secundum Baronium, ex aliis vero an. 84. & suum sibi Epitaphium quod est eiusmodi, composuit.*

Quod nunces, fuimus, & quod sumus ipse futurus.

His sit nulla fides qua peritura vides.

Friuola sinceris præcurrunt somnia veris,

Succedunt breuibus secula temporibus.

Vive memor mortis, quo semper viuere possis,

Quidquid adest transit: quod manet, ecce venit.

Quam bene pronidit, qui te male munde reliquit,

Mente prius carni, quàm tibi carne mori.

Cælica terrenis præfer mansura caducis,

Mens repetat proprium libera principium.

Spiritus alta petat, quo prodit fonte resurrat

Sub se despiciat quidquid in ima grauat.

Sis memor, oro, mei, cineres prius aspice Petri

Cum prece cum gemitu, dic sibi parce Deus.

1073. Anno 1073. obit Alexander II. Lanfranci olim Discipulus. Cui succedit Hildebrandus natione Etruscus, Patria Saonensis, Bonicij filius quondam Prior Cluniacensis, tunc vero Romanus Archidiaconus & Gregorij VII. nomen accipit, vir fortis & intrepidus. Cuius elogia in ipsius electionis formula leguntur apud Platinam. Nos S. Rom. Ecclesie Cardinales, Clerici, Acolythes, Subdiaconi, Presbyteri, presentibus Episcopis, Abbatibus, multisque tum Ecclesiastici tum Laici ordinis eligimus hodie 10. Kal. Maij in Basilica Sancti Petri ad vincula anno salutis 1073. in verum Christi vicarium Hildebrandum, Archidiaconum, virum multa doctrina, magnae pietatis, prudentiae, iustitiae, constantiae, religionis, modestum, sobrium, continentem, domum suam gubernantem, pauperibus hospitalem, in gremio Sanctae Matris Ecclesiae libere à teneris annis vsque ad hanc aetatem educatum, doctum, quem quidem cum ea potestate Ecclesiae Dei praesse volumus, qua Petrus Dei mandato quondam praesuit. Is est Hildebrandus qui an. 1055. Concilio Turonensi sub Victore II. praesedit aduersus Berengarium. Nostros Academicos aliosque viros doctos singulari amore complectebatur, illorumque ad Beneficia Ecclesiastica promouendorum apud Pontificem, Episcopos, Reges semper suasor & author erat, Simoniacae pestis acerrimus insectator, Ecclesiasticae vero dignitatis promotor & amplificator. Philippum Regem iuuenem adhuc & proteruum litteris admonuit, mitibus verbis Pontificales addens minas, ne turbaret Ecclesiam intrusionibus ad Episcopatus, vtque recordaretur non alia ratione Maiores suos quam bene merendo de Ecclesia Gallicanum Imperium extulisse. Sic enim eum compellat Ep. 5.

Gregorius S. S. D. Philippo Regi Francorum Sal. & Apost. Bened. Significasti nobis per litteras & legatos tuos te B. Petro Apostolorum Principi deuote ac decenter velle obedire, & nostra in his quae ad Ecclesiasticam Religionem pertinent, monita desideranter audire atque perficere. Quod si ita cordi tuo, diuino intuitu affixum est, multum gaudere nos conuenit, quod Eminentia tua ad diuinam prona reuerentiam, quae Regiae administrationis sunt cogitat atque cognoscit. Vnde Nobilitatem tuam ex parte B. Petri admonemus, & omni Charitatis affectu rogamus, quatenus Deum tibi placare studeas, & inter caetera quae tuum est corrigere, per te illata Beluacensi Ecclesiae detrimenta, pro magnitudine tui nominis & honoris aliquatenus emendare non praetermittas. Attendere enim te nobiscum & considerare diligenter volumus, in quanta dilectione sedis Apostolicae, quantaque gloria & laudibus fere per orbem terrarum antecessores tui Reges clarissimi & famosissimi habiti sunt, dum illorum Regia Maiestas in amplificandis & defendendis Ecclesiis pia ac deuota constitit, in tenenda iustitia libera ac districta permansit. Postquam vero Diuina & humana iura subuertendo tanta virtus in posterioribus coepit hebescere, & totius Regni gloria, decus, honor & potentia cum peruersis moribus immutata sunt, & nobilissima fama status Regni è culmine suae claritatis inclinata sunt. Haec quidem & alia talia frequenter & si oportet, aspero etiam sermone tibi inculcare suscepti nos officij cura compellit.

Eodem anno apud S. Maxentium in Pictonibus habita est Synodus Episcoporum Aquitanicae Prouinciae praesidente Goscelino Archiepiscopo Burdegalensi contra Berengarium, in qua ipse praesens damnatus est. Huiusce synodi meminit Theuetus lib. 15. Cosmog. c. 6. & Gabriel Lurbeus Iureconsultus, Procurator & Syndicus Burdegalensis in Chronico Burdegal. sic scribens ad hunc annum. *Gosselenus Archiepiscopus eo anno sub finem mensis Iunij Synodum Prouinciae Burdigalensis apud Fanum D. Maxentij in Pictonibus cogit aduersus Berengarianae heresis fautores.* Sammarthani fratres in Gosselino scribunt eum in Pontificatu suo tres habuisse synodos, primam an. 1073. 7. Kal. Iulias in D. Maxentij caenobio, cui praesuit, ac coram eo Berengarium fidei suae rationem exposuisse, idque probant ex Chronico Malleacensi. Verum in Chronico illonon notatur an. 1073. sed potius an. 1075. sic enim habetur. *an. 1075. Pictonis fuit Concilium quod tenuit Giraudus legatus de Corpore & sanguine Domini, in quo Berengarius fidei interemptus est. Fherat.*

que aliud Concilium apud S. Maxentium 6. Kal. Iulij in quo erat maior Goscelinus Archiepiscopus Burdegalensis, qui Archimbaudo successit, & Willielmus Perragoricus & alij multi. Istud primum fuit 7. Kal. Iulij, & aliud idibus Ianuarij.

Anno 1074. Gregorius Pontifex Concilium generale habuit Romæ in Laterano contra Simoniacos & vxoratos Presbyteros; in eoque ademit sacerdotibus vxores, vxoratis diuina celebrare interdixit, & Laicis vlla ab iis sacramenta accipere sub excommunicationis interminatione. At Henricus III. Imperator male consultus vxoratos Episcopos designauit. Hinc inter eos acere bellum, quod funestos habuit exitus, vt ex historia patebit.

1074.

In prædicto verò Cōcilio Romano solenne præsertim Decretum promulgatum est contra Laicorum Principum Collationes seu Inuestituras occasione Anselmi Lucentis electi, qui cum Romam ad Gregorium profectus fuisset, diemque consecrationis præstolaretur, accessu Nunciorum Henrici Imperatoris inhibitus est, datis ad Papam litteris ne contra morem prædecessorum suorum eum consecrare vellet, qui, vt scribit. Hugo Flauiniacensis, *Episcopatus electionem solam, non autem donum per Regiam accepisset inuestituram.* Papa conuocatis Cardinalibus rogatisque quid fieri, quid responderi oporteret, ex eorum consilio consecrationem prædicti Anselmi distulit, *donec inuestituram Episcopus ex Regio dono accepisset.* At quia vidit hoc SS. Patrum aduersari Decretis, vt in Canonica Episcopi Electione donum præualeret Regum aut Imperatorum, qui sæpe electionem ipsam immutabant vel irritam faciebant, conuocato 50. Episcoporum Concilio & confidente Presbyterorum & Abbatum multitudine, iuxta Decreta Pontificalia & Sanctiones Canonicas, ne hoc à quoquam amplius præsumeretur, prohibuit sub interminatione anathematis, & Decretum fecit in hæc verba.

si quis deinceps Episcopatum vel Abbatiam de manu alicuius Laice persone susceperit, nullatenus inter Episcopos vel Abbates habeatur, nec vlla ei vt Episcopo vel Abbati audientia concedatur. Insuper ei gratiam B. Petri & introitum Ecclesiæ interdiciamus, quoad vsque locum quem sub crimine tam ambitionis quàm inobedienciæ quod est scelus Idololatriæ, cœpit, deseruerit. Similiter etiam de Inferioribus Ecclesiasticis dignitatibus constituimus. Item si qui Imperatorum, Ducum, Marchionum, Comitum vel quilibet secularium potestatum aut personarum inuestituram Episcopatus vel alicuius Ecclesiasticæ dignitatis dare præsumpserit, eiusdem sententiæ vinculo se astrictum sciat.

His subiungit Hugo Flauiniacensis secutum fuisse Gregorium Patrum exempla, licet iam per multa annorum curricula damnabilis hæc consuetudo inoleuisset. In 7. enim Vniuersali synodo à 5. Patriarchis & 350. Patribus sub Adriano Papa habitâ cap. 3. sic haberi. *Omnis electio Episcopi, Presbyteri vel Diaconi à Principibus facta, irrita maneat secundum regulam quæ dicit, Si quis Episcopus secularibus potestatibus vsus Ecclesiam per ipsos obtinuerit, deponatur & segregetur, omnesque qui illi communicant.* Item in 8. Vniuersali synodo habitâ à 5. Patriarchis sub Nicolao I. Pontifice cap.... *Promotiones vel consecrationes Episcoporum concordans prioribus Conciliis hæc sancta & Vniuersalis synodus electione & decreto Episcoporum fieri constituit & statuit atque promulgauit, neminem Laicorum Principum & Potentium semet inserere electioni vel promotioni Patriarchæ vel Metropolita aut cuiuslibet Episcopi, ne inordinata hinc & incongrua fiat confusio vel consensio, præsertim cum nullam in talibus potestatem quemquam Potestatiuorum laicorum habere conueniat, sed potius silere & attendere sibi vsquequo regulariter à Collegio Ecclesiæ suscipiat finem electio futuri Pontificis. Si quis verò Laicorum ad concertandum & cooptandum inuitatur ab Ecclesia, licet huiusmodi cum reuerentia obtemperare asciscantibus. Quisquis autem secularium Principum & Potentiam, vel alterius Dignitatis Laicus aduersus communem & consonantem atque canonicam electionem Ecclesiastici Ordinis agere tentauerit, anathema sit donec obediat & consentiat.* Item ex Concilio Niceno c. 6. *Per omnia manifestum est, quia si quis præter voluntatem & conscientiam Metropolitanæ fuerit ordinatus, hunc sanctum & magnum Concilium statuit non debere esse Episcopum.* Item ex Concilio antiocheno Cap..... *Si quis Presbyter vel Diaconus per secularem Dignitatem Ecclesiæ Dei obtinuerit, deiciatur, & ipse & Ordinator eius à communione modis omnibus abscondatur, & sint sub anathemate sicut Simon Magnus à Petro.*

Hæc opere pretium fuit hæc Annalibus inserere, ut intelligant Academici qui de hæc rebus frequenter in scholis & in actibus disputant, unde & qua occasione ortum sit in Ecclesia Dei schisma, quod eam ducentos prope annos magno religionis damno turbavit. Contentus fuerat Nicolaus II. in Synodo Romana summi Pontificis Electionem Cardinalibus attribuere. Gregorius omnium Prælaturarum collationes seu Inuestituras Principibus Laicis ademit, quas longo vsu & inueteratâ consuetudine possidebant. Hinc orta bella & contentiones inter Imperium & Sacerdotium.

In Gallia quoque Simoniacos Episcopos vehementer exagitauit idem Pontifex, habitisque Conciliis per Hugonem Diensem Legatum suum, virum meritorum numero conspicuum, de sedibus quas pecuniarum largitionibus occupauerant eiecit, quorum tamen multos reaccuratius cognitâ & pœnitentes restituit. Vnum præsertim Manasse Archiepiscopum Remensem qui Geruasio arte mala successerat, infectatus est, quem tandem sæpe monitum, etiam post restitutionem ingratum & sæpe relapsium perpetuæ depositionis pœnâ multauit.

Contumaciæ causa videtur fuisse protectio Philippi Regis, quem, quia malis consultoribus sollicitatus vexabat Ecclesiam, idem Pontifex suauius & fortiter admonuit, ut eiusmodi consiliis adherere desisteret, secus se auctoritate sua vsurû. *In hoc, inquit, te tuæ securitatis amicum sollicitumque esse demonstras, si Apostolicam beneuolentiam sicut Christianum Regem decet, assequi & obtinere desideras. Quam quidem hoc pacto adipisci multò facilius ac dignius poteris, si te in Ecclesiasticis negotijs diligentem deuotumque reuerenter exhibueris. Quâ in re proculdubio minus vigilanter, multumque negligentius, quàm sanum fuerit olim, habuisse te cerneris. Sed nos adolescentiæ tuæ præterita delicta spe correctionis tuæ portantes, ut deinceps castigatis moribus ad ea quæ oportet inuigiles, ex debito Officij nostri monemus. Igitur inter cætera virtutum studia Regiæ excellentiæ conuenientia, quæ tibi inesse optamus, cum te Iustitiæ amatorem misericordiæque custodem existere, Ecclesias defendere, pupillos viduasque protegere sit necessarium, ad æternæ salutis custodiam tibi esse prætorum consilia spernenda, maximeque Excommunicatorum familiaritates detestandas arbitramur atque asserimus. Unde sublimitati tuæ ex parte B. Petri præcipimus ac ex nostra rogamus ut Manasse Remensè Archiepiscopo dicto, sed propter suas iniquitates quæ non prætereunt scientiam tuam, irrecuperabiliter deposito nullum ulterius fauoris tui solatium præbeas, sed eum ita ab amicitia tuâ rescindas atque à conspectu præsentia tuæ contemptum repellas, ut te pateat inimicos S. Ecclesiæ, videlicet excommunicatione induratos respuendo, Deum diligere, Apostolicisque mandatis morem gerendo gratiam B. Petri veraciter desiderare.*

1075.

Anno 1075. habita est Pictaui apud S. Hilarium Synodus frequens præside Gerardo Legato Apostolico, de sacramento Eucharistico contra Berengarium & Berengarianos; qui post mortem Nicolai II. à quo damnati fuerant in Concilio Vercellensi an. 1059. & Henrici I. Franciæ Regis, qui Hæreticos acriter & vehementer infectabatur, sub pueritia & adolescentia Philippi, & Regentia Balduini Flandriæ Comitis, occupato quoque in bellis Anglicis & Normanicis Vvilelmo Duce Normaniæ tunc Anglorum Rege; caput altius atrollebant, suumque errorem audacius per quindecim circiter annos sparserant. Ad exterminandam igitur pestem illam & e fundo eradicandam vbi originem sumpserat, iussus est Berengarius se sistere, & interfuit Discipulorum, quos per plures annos impiâ suâ doctrinâ imbuerat, præsidio fultus: **verum cum errorem suum tueri aggressus fuisset, ferme interemptus est, ut habetur in chronico Malleacensi, cuius verba supra retulimus ad an. 1073. eaque exscripsit Ioannes Besly inter probationes Comitum Pictauiensium, & Philippus Labbeus Iesuita in Synopsi Historica Conciliorum Galliarum. Quid autem contra Berengarium statutum fuerit, iam non extat. Fallitur autem hic Franciscus de Roye in vita Berengarij, aiens Gerardum illum Præsidentem Synodi Pictauiensis fuisse Episcopum Engolismensem: tunc enim nullus erat huiusce nominis Episcopus Engolismæ Legatus Pontificis, nec fuit ante annum 1101. Quis verò is fuerit, intelligimus ex Hugone Flauiniacensi in Chronico Virdunensi, vbi ait Alexandrum II. destinasse in Gallias Giraldum Ostiensem Episcopum, qui Petro Damiani successerat, vicesque ei suas per Franciam & Burgundiam commisisse: cum ex præscripto Papa Concilium habuisset Cabillone Episcopatum tunc habente Roelno litteris apprimè**

erudito, & in lectione diuinorum voluminum studiosissimo. Et ad an. 1074. ait Giralduum Ostiensem *Episcopum Romanæ sedis Legatum in Gally's Concilio Cabillonensi habito* cum Romam rediret & apud Diensem urbem hospitaretur, conquirenturque apud ipsum Clerus & Ciues de Lancelino Episcopo suo simoniaco, eo expulso Hugonem Camerarium Lugdunensem illac forte tum transeuntem ad Papam, in Episcopum substituisse. Inter hæc verò Alexandro Papa defuncto Gregorioque substituto, ipsum paulo post reuersum nunciasse Gregorio, quid de Hugone statuisset, eumque Papæ commendasse. Porro Papam ei mense Decembri duos sacros Ordines contulisse, sequente verò Quadragesima, eum Sabbato in presbyterum, Dominica in Episcopum Diensem consecrasset. Cum autem ex historia Ecclesiastica pateat Giralduum illum Apostolicæ sedis Legatum præfuisse Synodo Pictauiensi an. 1075. habitæ, signum est redisse in Galliam, vbi verisimile est obisse legationis munus, donec ei substitutus est Hugo ille Diensis, quem sequentibus annis legimus Legatum apostolicum in Gallia fuisse.

Eodem anno Robertus cognomento Diabolus Vvillielmi Anglorum Regis Conquæstoris Filius pessimis vsus Consiliariis Normaniam hostiliter inuadit Franciæ opibus & militibus adiutus, quam quidem pater ei ante expeditionem Anglicanam assignarat, nondum tamen proprio iure possidendam tradiderat. Dicitur non potest quanta ei damna intulerit, quantas prædas egerit, cædesque perpetrarit. Ausus est etiam cum patre manus conferere apud Gerboraium, quo in prælio pater victus, Vvillielmus alter filius vulneratus est, & multi de familia Regis vulneribus plagisque confixi. Quamobrem ei pater maledixit: quam maledictionem, antequam obiret, grauem esse sensit, vt refert Mathæus Parisiensis, & exitus probauit.

Anno 1076. inchoatur Ordo Grandi-montensis per Stephanum de Mureto virum inter Aruernos nobilissimæ prosapiæ. Prima sedes Ordinis apud Muretum fuit ab vrbe Lemouicensi 4. leucis distans. Stephano verò mortuo Fratres ad altum montem se contulerunt. Hincque Grandi-montenses appellati.

Anno 1077, Kal. Septemb. obiit Herlwinus seu Helluinus Beccensis Cœnobij Inceptor & primus Abbas anno ætatis 84. cuius tale legitur Epitaphium apud Gemmeticensem l. 6. c. 9.

*Hac tegitur Petra, qui quas circumspicis ades,
Cunctas ediderat, Monachus ex laico.
Ter post vndenos ac tres ac quatuor annos
Grammata nescierat postque peritus obit.
Quatuor undecies transiit Cœnobialis
Annos, rite suos dimidiando dies.
Cum Phæbus nonum sub Virgine protulit ortum,
Commigrando diem clausit & hebdomadam.
Herlwinus erat, si quis de nomine querat,
Cui cum Sanctis det quidquid eis Deus est.*

Hellewino successit vnanimi fratrum consensu anselmus ex Priore: de quo non videntur prætereunda quæ habet idem Gemmeticensis eod. lib. & cap. *Ex generosis parentibus, inquit, in ciuitate Augusta quæ est contigua Burgundia & Italia per diuersa loca studiis litterarum operam dando peruenit Normaniam, & in Monasterio Becci, vbi tunc temporis magnus ille Lanfrancus Prioris fungebatur officio, cum aliis conscholasticis ab eodem tam diuinis quam secularibus litteris instructus, ipsius hortatu & consilio factus est Monachus Becci anno ætatis 27. vbi vixit Claustralis sine prælacione 3. annis. Abbas extitit post piæ recordationis Herluinum: inde assumptus est ad Archiepiscopatum post Lanfrancum. 17. autem Archiepiscopatus anno, Monachus 49. ætatis 76. transiit è mundo 11. Kal. Maij feria 4. ante Cœnam Domini.*

Eodem anno Paulus S. Stephani Cadomensis Abbas Lanfranci Confanguineus & Discipulus 4. Kal. Iulij Ecclesiam S. Albani in Anglia eiusdem ope Lanfranci regendam suscipit: primusque fit eius Ecclesiæ Abbas, ex quo Normanis Anglia subdita est. Eius viri litteratissimi & eloquentissimi opera floruit schola San-Albanensis: multos enim è Normania & Gallia præstantes ingenio viros ad

sciscit, libros quoque complures comparat. Vnde ut legitur in vitis 23. S. Albani Abbatum. *Bono odore fama hac Ecclesia totam repleuit regionem, & facta est quasi aliarum Scholarum Magistra.*

Eodem anno habita est Synodus Æduensis præside Hugone Diensi, ad quam conuenerunt ex Francia & Burgundia multi illustres viri, Episcopi & Clerici, Abbates & Monachi quam plures ut refert Hugo Flauiniacensis, tum Duce Burgundiæ Hugone Iusto & Ecclesiæ Lingonensis Episcopo Rainardo cognomento Hugone, qui ut idem scribit, vir erat apprimè *Rhetoricis imbutus studiis, clarus ingenio, sermone, scientiâ præditus*, affabilis eloquio, & prudens consilio. Ad hanc synodum vocatus Manasses Remensis & à Clericis & Canonicis suis accusatus, quia ut se purgaret non venit, ab officio suspensus est. Ille vero accusatorum suorum domos euertit, præbendas vendidit & bona diripuit. Hanc ob rem à Papa Romam citatus iuit. Tunc erat Ecclesiæ Remensis Scholasticus seu Scholæ præfectus Bruno Coloniensis, Chartusianorum postea Patriarcha, ut infra dicitur: Cuius commemorantur nonnulli Discipuli illustres, præsertim Robertus de Burgundia e Regia Burgundionum Ducum stirpe satus, ex Archidiacono Lingonensi factus post Rainardum Episcopus an. circiter 1080. *qui Magistrum suum charissimum Brunonem* Carthusianorum authorem appellat, rogatque omnes suæ Diocæseos Deo seruientes, ut pro defuncti anima orent, eiusque memoriam in Ecclesiis obseruent. Item Lambertus Abbas Pultariensis eiusdem Magistri se Discipulum profitetur.

Legimus quoque in quadam Charta an. 1076. qua Manasses Archiepiscopus Remensis confert S. Baioli duo altaria Alreio & Caprillo Brunonem fuisse eiusdem Ecclesiæ Cancellariû. Sic enim habetur. *Actum anno 1076. presentibus Henrico S. Remigij, Ioscelino Altum villaris, Germano Mosomi, Raimbaldo S. Theodorici Abbatibus, & Brunone Remensis Ecclesiæ Cancellario.* Verum cum Archiepiscopi sui scelera vitæque genus Clerico indignum ferre non posset, maluit dignitates istas amittere, quam aut conscius aut testis esse ipsius criminum, Remisque Parisios ut communis fert opinio, concessit, vbi Eremiticæ vitæ conceptum desiderium ad effectum perducere constituit.

Hicce temporibus florebat è Teuthonicis in Academia Parisiensi Willeramus deinde Abbas Merseburgenfis, & Wetzilo ex Canonico Moguntinensi factus post Sigfridum seu post Ekembaldum Archiepiscopus. De priori Trithemius in lib. de scriptoribus Eccles. & post eum Pantaleo, *Willeramus*, inquit, *optimo ingenio & magna animi industria præditus fuit. Itaque litterarum amore Patriam relinquens Parisios se se contulit. Ibi enim omnes humaniores litteræ maximè florebant. Hinc factum ut breui in sacris & profanis studiis magnum nomen aquisierit. Cum autem in Patriam litterariis artibus ornatus rediisset, Bambergensis Ecclesiæ Scholasticus factus est.* Ait deinde eum in Monasterio Fuldensi Monachum induisse, vbi tanquam in celebri Academia omnes litteræ maximo ardore docebantur. Postremo factus est Abbas Merseburgenfis. De Wetzilone verò dicitur ad an. 1085.

Primates
Lugdunensis.

In eadem Synodo Æduensi Humbertus Simoniacus e sede Lugdunensi expulsus est, eique substitutus Gebuinus Archidiaconus Lingonensis, vir morum probitate venustus. Cui Gregorius anno sequenti 1078. Primatum attribuit in 4. Lugdunenses: quæ res multorum dissidiorum semen fuit. Bulla legitur l. 6. Ep. 34. *estque talis.*

„ Gregorius Episcopus Seruus seruorum Dei Gebuino Lugdunensi Archiepiscopo antiqua SS. Patrû, quibus licet indigni & longè meritis impares in administratione huius sedis succedimus, vestigia in quantum diuina dignatio permittit, imitari desiderantes, ius quod unicuique Ecclesiarum pro merito & dignitate sui ipsi contulerunt, nos ex eorum successionis consideratione decet illæsum & immutabile conseruare ac munimine Decretorum nostrorum ad perpetuam stabilitatem corroborare. Quæ propter, quia dilectissime in Christo Frater Gebuine postulasti à nobis, quatenus dignitatē ab Antecessoribus nostris concessam Ecclesiæ cui Deo authore prodesse dignosceris, confirmaremus, & quæque sua ab infestatione Apostolicæ sedis defensione tueremur, inclinati precibus tuis confirmamus, Primatû super 4. Prouincias Lugdunensis Ecclesiæ tuæ & per eam tibi successoribusque tuis, his tantum qui nullo interueniente munere electi vel promoti

fuerint, videlicet à manu, ab obsequiis & à lingua. A manu, vt nihil inde seruitij faciat, sicut Quidam intentione Ecclesiæ prælationis potentibus personis solent deferre. A lingua, vt neque per se neque per submissam personam preces effundat. Sed neque his qui per secularem potestatem ad hanc dignitatem peruenerint, scilicet dono vel confirmatione alicuius personæ, quæ sanctæ religioni videatur obuiare: & contra puram authenticamque sanctorum Patrum autoritatem venire. Sed his nimirum hanc dignitatem concedendam esse sentimus, qui purâ & sincerâ electione sibi successerint, & ita per ostium intrauerint sicut Fraternitatem tuam cognouimus intrasse. His vero qui aliter intrauerint, videlicet qui iuxta Dominicam sententiam non per ostium sed aliunde vt fures & Latrones ascenderint, non solum Primatum huius dignitatis non concedimus, verum etiam omni honore Ecclesiastici regiminis indignos & alienos fore adiudicamus. Prouincias autem illas quas confirmamus, dicimus Lugdunensem, Rothomagensem, Turonensem & Senonensem, vt hæc videlicet Prouinciæ condignam obedientiam Lugdunensi Ecclesiæ exhibeant & honorem quem Romani Pontifices reddendum esse scriptis propriis præfixerunt, humiliter & deuotè persoluant saluâ in omnibus Apostolicæ sedis reuerentiâ & præsentis autoritatis nostræ decreto indulgemus, concedimus atque firmamus. Statuentes nullum Regnum, &c. Dat. Romæ 12. Kal. Maij. indict. 2.

Ac ne Senonensis Præsul & alij constitutioni eiusmodi vnquam refragarentur, iusque suum violari contestarentur, ad eos scribit idem Pontifex, eiusque bulla legitur lib. 6. Ep. 35. in qua hæc habentur verba inter cætera. Ecclesia Spiritu S. edocta per diuersas prouincias & Regna Præsules, Archiepiscopos & Primates ordinauit, cuius constitutione & autoritate Lugdunensis Ecclesia primatum super 4. Prouincias per annorum longa curricula obtinuit. Vnde Patrum exempla sequens Lugduni primatum quem ipsi decretis suis constituerunt, studet confirmare: ideo enim diuersos gradus cõstituit Dei prouiso, vt concordia ex obedientia nasceretur & sic imitaretur Ecclesia ordines angelorû & hinc pax & charitas inuicem se vice complecterentur. Quia igitur vnumquodque tunc salubriter cõpletur officium, cum fuerit vnus ad quem recurri possit Præpositus, Prouinciæ autem multo ante Christum diuisæ sunt, & postea ab Apostolis & Clemente diuisio renouata est, & in Capite Prouinciarum, vbi dudum Primates legis erant seculi ac prima iudiciaria potestas: ad quos confugiebant pro oppressionibus qui ad Reges confugere non poterant, ipsis quoque locis celebrioribus Patriarchas vel Primates, qui vnâ formam tenent, leges diuinæ & Ecclesiasticæ poni & esse iusserunt, ad quos Episcopi confugerent & ipsi nomine Primatum fruerentur & nõ alij: reliquæ vero Metropolitanæ ciuitates licet maiorû Comitû essent, haberent tamen Metropolitanos suos qui obedirent Primatibus, vt in legibus seculi olim ordinatum erat qui non Primatum, sed aut Metropolitanorum aut Archiepiscoporum nomine fruerentur: & licet singulæ Metropoles suas Prouincias habeant & Episcopos, Primates tamen tunc & nunc habere iussæ sunt, ad quos post sedem Apostolicâ sũma negotia conueniant, vt ibidẽ quibus necesse, releuentur & iustè restituantur, & qui iniuste opprimuntur, iustè reformentur & fulciantur, Episcoporumque causæ & summorum negotiorum iudicia salua Apostolicæ sedis auctoritate iustissimè terminentur. Quapropter præcipimus, vt Lugdunensi Ecclesiæ honorem à maioribus nostris & Ecclesiis vestris præfixum exhibere humiliter procuretis. Dat. Romæ 12. Kal. Maij.

Huic decreto Pontificio patet Archipræsul Turonensis, Richerius Senonensis contra, ius antiquum violari conueritur: Ansegiso Senonensi primatiam Galliarum Germaniæ à Ioanne VIII. attributam probat: Seguino à Ioanne XV. confirmatam, vnde in synodo Remensi an. 992. primus sedit; & Leotherico à Gerberto Aquitannico seu Siluestro II. assertam an. 1000. verum in Concilio tantû Claromontensi habito an. 1095. Urbanus II. Lugdunensi Primatiam attribuit, & Suffraganeorum obedientiam Metropolitanæ Senonensi hac in re interdixit.

Porro quam ægrè Gibuinum Archidiaconum suum dimiserit Rainaldus Lingonensis, scribit Hugo Flauiniacensis in Chronico Virdunensi ad hunc annum his verbis. *A Latere Domini Lingonensis electus est Gebuinus Archidiaconus, vir modicum probitate venustus vt præficeretur Lugdunensi Ecclesiæ: hoc totius Concilij (Ædu-*

nensis) acclamauit assensus; hoc etiam Lugdunensis Ecclesia Clericorum & Laicorum qui aderant, expetiit bonæ voluntatis affectus. Raptus igitur ab altari, quò confugerat, diligentius seruetur, ut in die Dominico more solenni benediceretur. Doluit super hoc Lingonensis Episcopus, Clerusque qui aderat Lingonicus: quia amisse videbantur virum in Ecclesiasticis & secularibus negotiis pernecessarium, cui plurimum innitebantur. Sed præualuit concors sententia Concilij, quia sic erat præfinitum & placitum in oculis Domini. Sexta iam sessionis die assurgit Lingonensis idem e medio circumfidentium, & vir Nobilis & urbana eloquentiæ ratione composita attentos Auditores sibi reddens & beneuolos replicat aliqua pro damno Ecclesiæ sibi commissæ illato, quod quasi eruisset ei oculum, cui sum tulissent Archidiaconum, in quo spes omnis, in quo refrigerium, in cuius sibi erat charitate solatium.

Verum coactus est cedere Concilio, & Gebuinus ab ipso Legato Apostolico consecratus est in Archiepiscopum Lugdunensem die Dominica 15. Kal. Octobr.

Habuit quoque idem Hugo Diensis Synodum Pictaui, vbi miror nihil inter acta referri de Berengariana hæresi, quæ paucis ante annis ibidem damnata fuerat. Noluit forte Hugo Quæstionem illam agitari, eamque Gregorio Papæ definiendam referuauit. Reuera, cum Berengarius toties in Concilijs Generalibus & Prouincialibus damnatus, errores suos nihilominus publicaret, eum Pontifex in solemniori damnandum esse iudicauit. Itaque anno 1078. vt nonnulli volunt, Romæ Concilium habet Gregorius 10. Kal. Decemb. cui iubet se sistere Berengarium: eumque ibi præsentem damnatum fuisse scribit Author Anonymus, quem non ita pridem luce publica donauit P. Chiffletius in libello, quem de Berengarij multiplici damnatione inscripsit.

De hoc Concilio hæc habet non contemnenda Hugo Abbas Flauiniacensis in Chronico Virdunensi. Anno, inquit, ab incarnatione Domini 1078. mense Feb. indictione 9. Pontificatus D. Papa Gregorij VII. an. 6. conuocatum est Concilium ex diuersis partibus Orbis, & omnibus in Ecclesia Seruatoris Romæ Congregatis habitus est sermo de Corpore & Sanguine Domini. Maxima siquidem pars panem & vinum per sacra orationis verba & sacerdotis consecrationem Spiritu S. inuisibiliter operante conuertit substantialiter in Corpus Dominicum, quod in Cruce pependit & in sanguinem qui de eius latere fluxit, asserbat. Quidam verò cæcitate nimia percussi figuram tantum adstruebant. Verum vbi res cæpit agi, priusquam tertia die ventum foret in Synodum, desistit contra veritatem niti pars altera. Denique Berengarius huius erroris Magister post longo tempore dogmatizatum impietatem errasse se coram Concilio confessus, veniam postulatam ex Apostolica clementia meruit, iurauitque sic.

„ Ego Berengarius corde credo, & ore confiteor panem & vinum quæ in altariponuntur, per mysterium sacrae orationis & verba nostri Redemptoris substantialiter conuertit in veram & propriam ac viuificatricem carnem & sanguinem Domini Nostri I. C. & post consecrationem esse verum corpus Christi, quod natum est de Virgine & pro salute mundi oblatum in Cruce pependit, & quod fedet ad dexteram Patris; & verum sanguinem Christi, qui de eius latere fusus est, & non tantum per signum & virtutem sacramenti, sed in proprietate naturæ & vnitæ substantiæ; sicut in hoc Breui continetur, & Ego legi, & vos intelligitis, sic credo. Nec contra hanc fidem vltius docebo. Sic me Deus adiuuet, & hæc sacrosancta Euangelia. Tunc D. Papa præcepit Berengario auctoritate Apostolica, vt de corpore & sanguine Domini nunquam vltius cum aliquo disputare vel docere presumeret, exceptâ causâ reducendi ad fidem eos, qui per eius doctrinam ab ea recesserant. Hæc Hugo.

Alij verò communiter scribunt non comparuisse tunc Berengarium, sed ei datas fuisse inducias vsque ad futuram Synodum, quam indixit Pontifex ad an. 1079. & mensem Febr. Verum non duas, sed vnicam tantum habitam fuisse crediderim: omnes enim de mense Februario conueniunt; quoad annum vero, difficultas facile tollitur habitâ ratione cõputationis Romanæ & Gallicanæ. Nam Romani annû auspiciabantur à kalendis Ianuariis: Galli verò à Festis Paschalibus. Itaque more Gallicano annus erit 1078. Romano verò 1079. Huic ergo Synodo certum est ad fuisse Berengarium, & plures eius sententiam impugnasse, sed maxime duos sanctissimos viros, S. Brunonem, qui deinde fuit Signinus Episcopus

Episcopus in prouincia Romana, & S. Vvolphemum Abbatem Brunnilerensem, qui ex voto ad Apostolorum limina profectus huic Concilio interfuit, ac postmodum contra illam hæresim Epistolam misit ad Meginhardum Abbatem, quam excribit Conrardus Monachus in eius vita apud Surium die 22. April. Cuius quoque Epistolæ meminit Trithemius in Chronico Hirsaug. & quæ talis est.

Dei gratia Vvolphemus Abbas Coabbati Meginhardo, Salutem. Lac doctrinæ spiritualis, quod à me rogasti de Cælo tibi fide & humilitate largius accumulasti, fide, quoniam quod in me non est, credis in me posse Deum omnipotentem operari; humilitate verò, quia deficientibus meritis & sapientiâ canitiem & ordinis dignitatem non abhorres in me venerari. O quam consequens est vt dum nocet, quod inebriat, pro remedio desideres quod debriat: nocet autem quædam ebrietas hæresis Berengarij: Cuius ebrietatis periculum declinemus, & ad vbera vino meliora appropiemus, & mox vt eam assertionem iuuante Christo possimus destruere, quæ clausis ianuis eum ad Discipulos post resurrectionem non intrasse nititur adstruere, ex matris Ecclesiæ manans marmis lactet nos Euangelium Ioannis. *Cum esset, inquit, serò die illo vna sabbathorum & fores essent clausa, ubi erant Discipuli congregati, stetit Iesus in medio. Et paulo inferius, Post dies octo iterum erant Discipuli eius intus & Thomas cum eis; & venit Iesus ianuis clausis & stetit in medio.* Ecce inter Berengarium quod non intrauerit Dominus ianuis clausis, & inter Ioannem quod intrauerit cum sit controuersia, superat ille cui scimus inquit, *quia verum est testimonium eius*, omnis applaudit ecclesia, nam si gentilitas dum libros claudit, his quos recipi iudicat, applaudit, multo veriùs huic euangelio perhibet ecclesia testimonium, pro quo priusquam scriberetur, præmisit orationes & ieiunium. Norit igitur Berengarius hæc sibi sufficere, quibus cum à Deo sint, non possit homo contradicere. Itaque deinceps ad id quoque domino iuuante veniam, quod in Eucharistiæ sacramento loquitur blasphemiam: sed quia scriptura docet, stulto iuxta stultitiam suam non esse respondendum, repressis interim ipsis blasphemiarum verbis ad fontem eius præcurrendum. Vt si dominus dederit nos eum obstruere, desinat inde sanies huius blasphemiarum ad nos defluere. Est autem vena huius scaturiginis, quod non rectè sentit de sacramento Dominici Corporis & Sanguinis, & dum ad aspiciendum in eis panem & vinum oculos corporis habet, ad perspicendum in eisdem carnem & sanguinem oculos mentis non adhibet. Nos autem vt visum acuamus & acuendo proficiamus, quo hæc intuemur ad obtinendam semel acceptam huius veritatis traditionem, nosmet hoc modo cohortemur, *Si is qui dixit & facta sunt, & mandauit & creata sunt omnia*, Si is inquam dixit de hoc pane, hoc est corpus meum, & de vino hic est sanguis meus, necesse est omnino sic esse: nam hæc sola mysteria non ab aliis sunt separata, quæ dicente Deo facta sunt, vel mandante creata. Est autè vnus atque idem Deus primo mundum formans, deinde hoc sacramento suam imaginem reformans. Si enim alius faceret hominem & alius redimeret, redimens plus honoris sibi assumeret: atque ita & Deus per se redempturus erat & homo non nisi per se redimi poterat: quia videlicet nihil homini iure redimendo proficeret, quidquid aliud quàm hominem intuen- do Deus perficeret, vt ex hoc liquido constet quod vnus atque idem Deus, & homo redemptor homini extet, igitur omnino sic esse est, quod dicente Deo vel mandante non esse non potest. Ecce noui & veteris Testamenti nos ex auctoritate probamus, quibus Berengarius tertium addit, quod non minus quàm tertium de cælo cecidisse Catonem reprobamus. En ergo post duo testamenta tertium hoc, & ideo tertium quia ab eis alienatur verbis ipsius authoris ita loquentis *Si mures consecratum corpus Christi comederint, num ideo Christus in eis, & ipsi in Christo manebunt, nec vitam aternam habebunt?* O si nunc apud inferos tortor Horatij desiderat, dum hostem ecclesiæ hunc verbis his derideat.

Paturient montes, nascetur ridiculus mus.

Putauimus hunc inter montes exaltatum magnum quid parturire; tam ex se plures in adiutorium eius conspiciamus eum de cauernis accire. Iam autem mediam hanc ironiam abruptentes contra Berengarium & pro nobis nosmet cohortemur, ita dicentes. *Si corpus hoc vnde agitur ab Apostolis & ab omnibus electis comestum, qui soli sic illud comedunt, vt Christus in eis maneat & ipsi in Christo,*

" non Iudas & omnes reprobi, ad quos post buccellam panis Satanas intrat & sit lon-
 " gè alia conglutinatio intrantis Satanæ, & reproborum, quàm ea quæ est Christi
 " & electorum. Nusquam enim Angelos apprehendit, sed semen Abrahamæ appre-
 " hendit. Si inquam hoc corpus ait ab electis comestum & eis conglutinatum, illis
 " quoque conglutinatis eidem se sanum & incolume, viuum & integrum recipit ad
 " Patrem, multò magis à Iuda & reprobis omnibus plus etiam à muribus & ab
 " aliis mundi spurcitiis recolligitur in regnum suum, sine sui diminutione vel
 " contaminatione. Nam & sol hic inuisibilis creatus & non omnipotens radios
 " suos in cloacas & alias mundi sordes emissos rursus retrahit ad se sine aliqua pol-
 " lutione. Hoc autem corpus post expletam more Catholico communionem, sa-
 " num & incolume, viuum & integrum se recipit ad Patrem. Sic etenim testatur
 " ecclesia Achaïæ Beatum Andræam apostolum dicere, *Postquam omnis populus*
 " *credentium agni carnos comederit & sanguinem biberit, agnus qui sacrificatus est integer*
 " *perseuerat & viuus, &c.* Cum verè sacrificatus sit & verè carnes eius comestæ sint
 " à populo & verè sanguis eius sit bibitus, tamen vt dixi & integer permanet, &
 " immaculatus & viuus, &c. Igitur corpus hoc ab his quibus ille participibus par-
 " ticeps est, se viuum & integrum & incolume recipiens multo magis ab his colli-
 " git in regna sua. Hoc interim charitati tuæ puto sufficere, dum videamus si opus
 " sit his aliquid adiicere. Veruntamen & quod dixi & si quid dicturus sum tuis
 " orationibus & omnium piè de me sentientium commendo, quoniam & si mor-
 " tui sunt obtrectatores Hieronymi, authorem obtrectationis huiusmodi viuere
 " perpendo.

Victus autem in illa disputatione Berengarius, coram frequenti Concilio se
 errasse bono animo confessus veniam meruit; & fidei professionem publicè edi-
 dit, quam supra ex Hugone retulimus, quamque etiam refert Bertholdus Con-
 stantienfis in Alemannia presbyter, scriptor illius temporis, qui historiam suam vs-
 que ad an. 1100. perduxit.

His actis Pontifex, qui eum iam Turonis damnauerat, cum esset Hildebran-
 dus Legatus, eum amplexatus, semper amicè & honorificè habuit, atque apud se
 aliquandiu detinuit; seu quia diurniori conuersatione fidem hominis firmare
 voluit; seu quia Berengarius non statim in Galliam redire ausus est, propterea
 quod tam sepe relapsus multarum turbarum author extiterat, verebaturque
 aduersantium odia, præsertim verò Fulconis Richini Comitis Andegauenfis, à
 quo Romam ad Concilium ire compulsus fuerat. Post aliquantum vero tempo-
 ris, vt redire voluit, Gregorius redeunti litteras Apostolicæ protectionis dedit
 ad Rodolphum II. Archiepiscopum Turonensem & ad Eusebium Brunonem
 tunc adhuc Episcopum Andegauensem; quarum exemplar extat in veteri MS.
 S. Albini Andegauenfis, taleque sunt.

Gregorius Episcopus Seruus Seruorum Dei Venerabilibus Fratribus Rodolpho
Turonorum Archiepiscopo & Eusebio Andegauorum Pontifici Sal. & Apostol. Bened.
 Audiuimus Fulconem Comitem Andegauensem quorundam instinctu, qui
 filio nostro charissimo Berengario Sacerdoti inimicantur, in eiusdem odium
 exarsisse: quapropter fraternitati vestræ mandamus, quatenus ipsi Comi-
 ti nostra vice præcipiatis, vt non vltèrius supradictum virum inquietare præsu-
 mat: nec solum, sed & contra omnes inimicos & perturbatores rerum ipsius vi-
 cem nostram ad ferenda illi auxilia suscipiatis, præcipiendo præcipimus ex au-
 thoritate Apostolorum Petri & Pauli. Valet, & nulla ratione quæ præcipio con-
 temnite.

Dedit quoque idem pontifex alias litteras ad vniuersos Christi fideles, quibus
 vetuit nequis eum hæreticum appellaret, nève quis ei aut possessionibus ipsius
 damnum inferret, quæ quidem extant in alio eius Monasterij S. Albini MS. quod
 habet Commentarium Aimonis Monachi in epistolas. D. Pauli, & D. Lucas Da-
 cheries publici iuris fecit in 2. tomo Spicilegij.

Gregorius Seruus Seruorum Dei Omnibus B. Petro Fidelibus Sal. & apostol.
Bened. Notum vobis omnibus facimus Nos anathema fecisse ex autoritate Dei
Omnipotentis Patris & Filij & Spiritus S. & Beatorum Apostolorum Petri & Pau-
 li omnibus qui iniuriã aliquam facere præsumperint Berengario Romanæ eccle-
 siæ filio, vel in eius persona vel in omni possessione sua, vel qui eum vocabunt

hæreticum, quem post multas quas apud Nos quantas voluimus, fecit moras, domum suam remittimus, & cum eo fidum nostrum Fulconem nomine.

De hac autem Berengarij conuersione non modo his temporibus quibus scribimus, sed & tunc etiam dubitatū fuisse video. Imo Bertholdus presbyter Continuator Hermanni Contracti an. 1054, defuncti, ad an. 1083, referens eius mortem, ait eum hæreticum obisse. Berengarius, inquit, nouæ hæresis de corpore Domini author eo tempore deficiens abiit in locum suum, qui licet eandem hæresim sæpissimè in Synodo abiurauit, ad vomitum tamen suum canino more non expauit redire. Nam & in Romana Synodo Canonicè conuictus, hæresim suam in libro à se descriptam cõbussit & abiuratam anathematizauit: nec tamen post ea dimisit. Bertholdo succenturiantur Hæretici Blondellus, Faucherus, & alij plerique.

Verum de vera sinceraque eius conuersione consentiunt omnes Catholici, nec vsquam præterquam apud Bertholdum legitur, hæresim non dimisisse. postquam enim Româ rediit, relicto Andegauensi Archidiaconatu Turonas concessit, seque in solitudinem abdidit, & omni deinceps altercationi rennuatiuit. Quidam tamen eius Discipuli non statim obmutuerunt, & inter cæteros Hildebertus Cenomanensis, qui Magistri sui sententiæ forsitan fauens, aut personæ amicitia ductus, huncce Pontificem hæreseos insimulare non est veritus, quod contra sentires, sicut & alios qui Lanfranci sententiam tuebantur. Quanquam forte non de Gregorio, sed de aliis Pontificibus Romanis, qui cum & Alexandrum II. præcesserunt, loquitur; quorū plurimi intrusi, pecunia & largitione promoti, & plurimi vitis dediti: seu potius Antipaparum qui deinde se intruserunt, prauos mores carpit: vt vt sit statum vrbs Romæ, his versibus depingit.

*Par tibi Roma nihil, cum sis prope tota ruina,
Quam magni fueris integra, fracta doces.
Longatuos fastus atas destruxit, & arces
Cæsaris & superum templa palude iacent.
Ille labor, labor ille ruit, quem dirus Araxes,
Et stantem tremuit, ac cecidisse dolet.
Quem gladij Regum, quem prouida iura Senatus,
Quem superi rerum constituere caput.
Quem magis optauit cum crimine solus habere
Cæsar, quam socius & pius esse socer.
Qui crescens studiis tribus, hostes, crimen, amicos
Vi docuit, secuit legibus, emit ope.
In quem dum fieret, vigilauit cura priorum,
Iuuat opus pietas, hospitis vnda locum.
Materiam, fabros, expensas, axis uterque
Sensit, se muris obtulit ipse locus.
Expendere Duces Thesauros, fata fauorem,
Artifices studium, totus & Orbis opes,
Vrbs cecidit, de qua si quicquam dicere dignum
Moliar, hoc potero dicere, ROMA FVIT.
Non tamen annorum series, non flamma, nec ensis,
Ad plenum potuit hoc abolere decus.
Cura hominum potuit tantam componere Romam,
Quantam non potuit soluere cura Deum.
Confer opes marmorque nouum superumque fauorem,
Artificum vigiles in noua facta manus.
Non tamen aut fieri parstanti machina muro
Aut restaurari sola ruina potest.
Hic Superum formas Superi mirantur & ipsi,
Et cupiunt fictis vultibus esse pares.
Non potuit Natura Deos hoc ore creare,
Quo miranda Deum signa creauit homo.
Vultus adest his Numinibus, potiusque coluntur
Artificum studio, quam deitate sua.*

*Vrbs felix, si vel Dominis vrbs illa careret,
Vel Dominis esset turpe carere fide.*

Hæc sarcasticè Hildebertus & paulo nimis Magistro suo additus : quæ tum scripsisse videtur, cum nondum Berengarius vltimò errorem abiurasset.

Eodem anno ortum est schisma in Ecclesia, inuadente sedem Apostolicam Guiberto sub Clementis III. nomine pseudopontifice. Id hac occasione accidit. Gregorius ægre ferens Henricum Imperatorem Schismaticorū & Vxoratorū presbyterorū fautorem se & protectorem præstare, sibi que præterea contra Decreta Rom. Ecclesiæ Prælaturarum administrationem & Prælatorum nominationes arrogare, sæpius monitum nec meliori frugiredditum tandem sacris arcuit. Imperator collecto apud Vormaciam 24. Episcoporum & multorum Procerum Concilio Gregorij facta decretaque irrita pronunciat. Papa Henrico Imperium abrogat, & Rodolphum Burgundiæ Ducem in Regni possessionem inducit, missa ei corona, cui erat inscriptum,

Petra dedit Petro, Petrus diadema Rodolpho.

Henricus Gregorio similiter Papatū abrogat & die ipso Pentecostes apud Brixiam habito Concilio Guibertum Rauennatem Episcopum ad Pontificatum promouet, ab eoque coronam Imperij suscipit, & anno sequenti commisso cum Saxonibus & Rodolpho graui prælio, opima spolia reportat. Qua victoria elatus Gregorium deinceps & Gregorianos miris modis prosequitur. Quamquam autem historia ista ad Vniuersitatem propriè non pertineat, quia tamen de iure quod Gregorius sibi tum arrogauit deponendorum Regum, & eximendorum à præstiti sacramenti obligatione subditorum sæpe in scholis disputatum est, non erit omnino extra rem nostram ad eorum quæ tum ab vtraque parte gesta sunt, historiam digredi & diuertere. Horum autem initium à Concilii Romani anno 1077. habiti Canonibus repetendum est, quorum tres primi præsertim contra Imperatores & Principes, qui Episcopatus & cæteras Ecclesiæ Dignitates simoniacè distribuiebant, conditi fuerunt.

- „ 1. Quicumque militum, vel cuiuscunque ordinis vel professionis persona, prædia Ecclesiastica à quocunque Rege, siue seculari Principe, ab Episcopis inuitis seu Abbatibus, aut ab aliquibus Ecclesiarum Rectoribus suscepit vel susceperit, vel inuasit, vel etiam eorundem Rectorum vitioso & deprauato consensu tenuerit, nisi eadem prædia ecclesiis restituerit, excommunicationi subiaceat.
- „ 2. Quoniam inuestituras Ecclesiarum contra statuta canonum, multis in locis cognouimus à laicis fieri, & ex eo plurimas perturbationes in Ecclesia oriri, ex quibus Christiana Religio perturbatur, decernimus vt nullus Episcoporum inuestituras Episcopatus vel Abbatix vel Ecclesiæ de manu Imperatoris vel Regis vel alicuius Laicæ personæ, viri vel fœminæ suscipiat.
- „ 3. Si quis præbendas, Archidiaconatus, præposituras, vel aliqua Ecclesiastica officia vendiderit, vel aliter quàm statuta SS. Patrum præcipiunt, ordinauerit, ab officio suspendatur. Dignum est enim, vt sicut gratis Episcopatum accepit, ita membra eius gratis distribuat.

Cum verò Papa reluctantem Imperatorem anathemate ferisset, subditosque à præstiti sacramenti vinculis exoluisset, & nonnulli iam Rodolphum creassent Principem, Henricus ad ipsum Papam confugit & colloquium petiit. Conuentus itaque ad ipso indictus, cui vterque Princeps interfuturus esset ad causam dicendam Papa iudice & arbitro. Henricus iugi grauitatem sibi veritus imponi, Conuentum turbauit, nec adfuit. Itaque in eum ita constituit Gregorius, vt legitur in Chronico Virdunensi.

- „ Beate Petre Princeps Apostolorum & tu B. Paule Doctor gentium dignamini quæso aures vestras ad me inclinare, meque clementer exaudire. Quia veritatis estis Apostoli & amatores, adiuuate vt veritatè dicam vobis omni remora falsitate quam omnino detestamini, vt fratres mei mihi melius acquiescant & sciant, & intelligant quia ex vestra fiducia post Deum & matrem eius semper virginem Mariam prauis & iniquis resisto, vestris autem fidelibus auxilium præsto.
- „ Vos autem scitis, quia non libenter ad sacrum ordinem accessi & inuitus vltra montes cum Domino meo Papa Gregorio abij, sed magis inuitus cum Domino meo Papa Leone ad vestram specialem Ecclesiam redij in, qua

vtcumque vobis deferuiui. Deinde valde inuitus cum multo dolore & ge-
 mitu & planctu in throno vestro valde indignus sum collocatus. Nec ideo
 dico, quia non ego vos, sed vos elegistis me & grauissimum pondus Eccle-
 siæ vestræ super me posuistis & quia super montem excelsum me iussistis ascen-
 dere & clamare & annunciare populo Dei scelera eorum & filiis Ecclesiæ pec-
 cata eorum, membra Diaboli contra me cœperunt insurgere & vsque ad
 sanguinem præsumpserunt in me manus iniicere. Adstiterunt Reges ter-
 ræ & principes seculares & Ecclesiastici, aulici etiam & vulgares conuene-
 runt in vnum aduersus Dominum & aduersus vos Christos eius dicentes
Disrumpamus Vincula eorum & proiciamus à nobis iugum ipsorum. Et vt me om-
 nino morte vel exilio confunderent, multis modis in me conati sunt insurge-
 re. Inter quos specialiter Henricus, quem dicunt Regem, Henrici Imperato-
 ris filius contra vestrum calcaneum erexit Ecclesiam, facta cum multis Episcopis
 Ultramontanis & Italicis conspiratione, adnitens me deiiciendo eum sibi subiu-
 gare. Cuius superbix vestra restitit autoritas, eumque vestra destruxit potestas.
 Qui confusus & humiliatus ad me in Longobardiam venit, absolutionem ab
 excōmunicatione quæsiuit. Quem ego videns humiliatum multis ab eo promif-
 sionibus acceptis de vitæ suæ melioratione, solum ei communionem reddidi, non
 tamen eum in Regno, à quo in Romana Synodo deposueram, restauraui: nec fi-
 delitatem omnium qui ei iurauerant vel iuraturi erant, à qua omnes in eadem sy-
 nodo absolui, vt sibi seruarietur, præcepi. Et ideo hæc detinui, vt inter eum &
 Principes Ultramontanos qui ei causâ iussionis Ecclesiæ vestræ restiterant, iusti-
 ciam facerem, vel pacem componerem, sicut & ipse Henricus iuramento per
 duos Episcopos mihi promisit. Prædicti autem Episcopi & Principes Ultramon-
 tani audientes illum non seruare quod promiserat, quasi desperati de eo vobis te-
 stibus elegerunt sibi Rodolphum Ducem in Regem. Qui Rex Rodolphus fe-
 stinanter ad me missus nuncio indicauit se coactum Regni gubernacula susce-
 pisse, tamen se paratum mihi modis omnibus obedire. Et ex eo tempore eun-
 dem mihi semper misit sermonem adiiciens etiam filio suo dato obside & fide-
 lis sui ducis Bertholdi quod promittebat, sacramento firmare. Interea H. cepit
 me precari vt illum contra prædictum R. adiuuarem. Cui respondi me li-
 benter facere auditâ vtriusque partis ratione vt scirem cui iustitia magis faueret.
 Ille vero putans eum suis viribus posse deuincere, meam contempsit res-
 ponsionem. Postquam autem persensit se non posse sicut sperauit agere, duo
 Episcopi ex consentaneis suis, Virdunensis scilicet Theodericus & Obseburgen-
 sis Romam venerunt, & in synodo ex parte Henrici me vt iustitiam facerem ro-
 gauerunt, quod & Nuncij Rodulphi fieri laudauerunt. Tandem adspirante Deo
 sicut credo statui in eadem synodo in partibus Ultramontanis fieri colloquium,
 vt illic aut pax statueretur, aut cui iustitia faueret amplius, cognosceretur. Et
 quia putabam, quod iniustior pars colloquium nollet fieri, vbi iustitia locum
 suum seruaret, excommunicauit & anathemate obligauit omnes personas siue Re-
 gis siue Ducis siue Episcopi aut alicuius hominis, qui colloquium aliquo inge-
 nio impediret, ne fieret. Prædictus autem Henricus cum suis fautoribus non ti-
 mens periculum inobedientix, quod est scelus idololatriæ, colloquium impe-
 diendo excommunicationem incurrit, & seipsum Anathematis vinculo obli-
 gavit, magnamque multitudinem Christianorum morti tradi & Ecclesias fecit
 dissipari, & pæne totum Teutonicorum Regnum desolationi dedit. Quapro-
 pter iudicio & misericordia Dei eiusque piissimæ Matris semper Virginis Ma-
 riæ vestra fultus autoritate sæpe nominatum Henricum, quem dicunt Regem
 omnesque fautores eius excōmunicationi subiicio, & iterum Regum Teutonicorum
 & Italiæ ex omnipotentis Dei parte & vestra interdicens ei omnem potesta-
 tem & dignitatem Regiam illi tollo, & vt nullus Christianus ei sicut Regi obe-
 diat, interdico. Ipse autem Henricus cum suis fautoribus in omni congressione
 belli nullas vires nullamque in vita sua victoriam obtineat. Vt autem Rodolphus
 Regnum Teutonicorum regat & defendat, quem Teutonici elegerunt sibi in
 Regem ad vestram fidelitatem, ex parte vestra dono, largior & concedo om-
 nibusque sibi fideliter adhærentibus absolutionem omnium peccatorum, ve-
 stramque benedictionem in hac vita & in futura vestra fretus fiducia largior. Si-

cut enim Henricus pro sua superbia & inobedientia & falsitate à Regni dignitate iustè abiiicitur, ita Rodolpho pro sua humilitate, obedientia & veritate potestas & dignitas Regni conceditur. *Agite nunc quasi Patres & Principes Sanctissimi, ut omnis mundus intelligat & cognoscat, quia si potestis in caelo ligare & solvere potestis in terra Regna, Principatus, Ducatus, Marchiatus, Comitatus & omniū hominum, professiones pro meritis tollere & concedere. Vos Patriarchatus, Archiepiscopatus, Primatus, Episcopatus frequenter tulistis pravis & indignis, & Religiosis viris dedistis. Si enim spiritualia indicatis, quid de secularibus potestis? Et si Angelos dominantes omnibus superbis Principibus, quid de illorum servis facere potestis? Addiscant nunc Reges terra & omnes seculi Principes, quanti vos estis, quid potestis, & timeant parvipendere iussionem Ecclesiae vestrae, & in predicto Henrico tam cito iudicium vestrum exercete, ut omnes sciant quia non fortuito, sed vestra potestate cadet & confundetur, utinam ad penitentiam, ut spiritus saluus sit in die Domini. Data Romae non. Martij.*

Hæc tam insolita Pontificis agendi ratio multorum Principum tam Ecclesiasticorum quam Laicorum à se animos abalienavit; illorū qui dem existimantium Regem Imperatoris filium, à Deo electum, populo regendo præpositum, sacramque illam Regiæ Maiestatis dignitatem autoritate Pontificia non posse deprimi & deponi; nec subditos sacramenti nexu solui: istorum verò prævidentium, si sinceretur Pontifex gladio isto Petri abuti, nullum Principem deinceps securum sui sceptri suæque dignitatis fore: id nimirum nihil aliud esse, quam arma rebellibus subditis ministrare, eosque contra legitimos Principes propositâ spe impunitatis ad furorem excitare. Itaque Imperator intellecto hoc animorum motu, congregat ipse synodum vltraiectinam, & expositâ atque exaggeratâ anathematis Pontificij iniquitate facilè propellit ad Pontificem ipsum anathemate percellendum: ut supradictum est.

Eodem anno Philippus Rex seculares Clericos ecclesie S. Martini de Campis, quam Henricus pater construxerat, quod essent solutioris vite, inde eiicit, ibidemque Monachos Cluniacensis ordinis collocat, teste Nangio. Petrus Eremita ambianensis modum orandi per calculos, quos vulgo *Parenosifros* vocamus, docet; fitque postmodum Dux Christianorum bello Turcico.

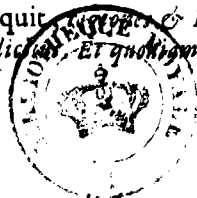
1080. Anno 1080. ne Berengarius in hæresim relaberetur, & imparatos aut incautos deciperet, aliamque in Francia fidei professionem ederet, quàm in Concilio Rom. ediderat, utque omnibus notum fieret, quod ille sincerè suum errorem abiurasset, idem Pontifex Gregorius per Hugonem Dientem Legatum suum, Gibuino Lugdunensi defuncto factum Archiepiscopum, ecclesie Gallicanæ Synodum frequentissimam Burdigalæ celebrat, ut omnes Aquitani, quos præcipuè ea peste infecerat, intelligerent quæ fides esset ipsius, quæque tenenda doctrina. Ad hanc autem citatus Berengarius vltro comparuit, eandemque quam in Concilio Romano professionem edidit, Hæc breuiter Chronicon Malleacense. *Fuit Concilium Burdegale, in quo Berengarius fidei suæ reddidit rationem, & Hugo Abbas S. Leodegarij fuit depositus.* Hinc cœpit hæresis ista vires amittere, inquisitumque in eos qui eam propugnabant, & Anastasius quidam Monachus SS. Sergii & Bacchii Andegauensis coactus fuit edere fidei suæ professionem, quippe suspectus, apud Geraldum S. Albini Andegauensis Abbatem, quam refert Dacherius ad vitam Lanfranci. Estque eiusmodi ex MS. Cœnobij Sergiani.

Domino Geraldo abbati olim filio nunc Deo propitio venerabili Patri Frater Anastasius Domini, qui est quod habet. De Corpore & Sanguine Domini iussisti, Venerande Pater, ut quidquid paruitas mea sentit, imò quod credit, sanctitati vestra patefaciat, hoc breuiter pro modulo meo salua fidei puritate accipiet. Credo sacrosanctum Corpus Dominicum, quod in altari quotidie ex sacerdotis officio consecratur, omni execrata dubitatione veram eius carnem esse, quæ passa est in Cruce, & verum eius sanguinem qui manavit ex latere, ut veritas ipsa testatur. *Caro mea, inquiens, verè est cibus, & sanguis meus verè est potus.* Et qui manducat carnem meam & bibit meum Sanguinem, in me manet, & Ego in eo. Ad Discipulos cum panem porrigeret. *Hoc est Corpus meum quod pro vobis tradetur.* His igitur & huiusmodi verbis Dominicis fidem præbens, sicut nullum Corpus aliud pro nostra salute traditum præter suum scio, ita ut præfatus sum, nullam eius aliam carnem, quàm quæ nata est de Maria Virgine, & resurrexit de sepulchro,

manducari in remissionem peccatorum credo, neque alium sanguinem bibi, quam qui profluxit de eius latere, non dubito. Qui verò autumant illud post consecrationem panem esse materialiter & Corpus Christi figuraliter tantum & non veraciter, Carnales carnaliter sapientes non parum contra fidem desipiunt, eo quod magis suis corporalibus oculis quam veritatis attestationibus credunt. Quod autem Panis & Caro, Sacramentum vel figura tanta consecratio dicitur non solum non reprobō, verum etiam fidei rationes colligens Catholicè amplector & approbo. Panem namque orthodoxè dici nemo qui probè sapit, dubitat, cum eadem veritas dicat, *Ego sum Panis viuus qui de celo descendi, & Panis quem Ego dabo, caro mea est, pro mundi vita.* Sacramentum verò, quia sub eorum specie visibili quæ videntur, secretius virtute Diuina Caro consecratur, quatenus hoc sit interius in veritate quod creditur fidei virtute. Figura autem, dum aliud intelligitur, quam quod visu corporali & gustu sentitur. Quippe cum Agnus Dei Christus qui in Patris dextera gloriatur, quique iam non moritur, & mors illi ultra non dominabitur, ob suæ passionis memoriam in mysterio tantæ immolationis immolatur. Ergo post tanti mysterij consecrationem sic veram Dominicæ Corporis Eucharistiam me credo sumere, vt tamen nullo modo negem in figura vel sacramento esse. Alioquin si absque sacramento vel figura Dei Agnum dentibus vorari crederem, in magnum vt ait Pater Augustinus, facinus incurrerem. Atqui eo vberius veritate fruor, quo plenius figuram vel sacramentum inesse illustrante spiritu S. intueor. Hæc itaque, Beatissime Pater, quæ dico quampluribus SS. Patrum dictis deuotissimè fulcirem, ni, fateor, huius Epistolæ prolixitatem formidarem. Tria solummodo eximiorum Doctorum testimonia inseram, quatenus vobis satisfaciam me vel optimè credere, vel solerti vigilantia & sagaci perquisitione hæc indagasse, tantaque illa intelligentiæ luce pensasse. Beatissimus namque Cyprianus ad Populum in eo opere vbi de hoc sapido gaudio loquitur. *Hoc accipite*, inquit, *in pane quod pependit in ligno. Et hoc accipite in Calice quod manauit ex latere.* Hæc eadem verba & sensa egregius Doctor Augustinus in sermonibus ad Neophytos locutus est. S. vero Ambrosius in eolibro quem de sacramentis edidit, ait *Quia ipsa est Caro Christi in sacramento & Sanguis qui in Cruce pependit & fluxit e latere: & quæ ex Virgine Maria sumpta, & non alia, inquit sed ipsa.*

Ecce Pater Gerarde, habes veracissima testimonia. Si autem te scire delectat quomodo alij Patres nostri hæc eadem sentientes, concordent, quære quæ B. Hilarius in 8. lib. de Trinit. commendat: quæ Os aureum B. Gregorius in dialogorum lib. 4. confirmat: quæ sanctissimus Cyrillus 150. qui in Epheso sunt congregati, prædicat: quæ magnus Leo Papa in sermone 7. Mensis disputat: quæ Diuinæ legis interpres Hieronymus in expositione Exodi pronunciat: quæ venerabilis Beda in sermone suo ventilat: quæ Paschasius vir Catholicus de eodem sacramento clarificat. Quæ in libro de verbis Domini; quæ in expositione Ioannis Euangelistæ serm. 26. quæ in Natale Innocentium: quæ in Epist. ad Bonifacium Episcopum: quæ in lib. 4. de Doctrina Christiana, & quæ in 33. Psalmi titulo prædictus Pater Augustinus examinando disputat disputandoque examinat. Si diligenter quæsieris, inuenies proculdubio, vt dixi, omnes concordare & nullatenus discordare. Reuera quia ab vbertate Domini inebriantur, nihil mirum si eadem sanctè, purè, mellito guttore eructare gloriantur. Cæterum super his quæ te Pater iubente pro mea quantulacunque facultate pectore pleno fiduciæ dixi, humiliter obsecro non mireris, si garrula Aristotelicorum vel Chrysippæorum argumenta trutinare, vel ex flumine Tullianæ eloquentiæ riuulum ducere non pependis: sed memento quia simpliciter fructus carpinum in Diuinæ Paginæ hortulo, quorum radices gloriosè fixæ sunt cælo. Valere.

Hoc tempore Robertus de Arbrifello Aremoricus Diæcesis Redonenfis Iustratis minoribus Scholis in Prouinciis, Parisios venit ad maiorem Officinam vbi Magister in Theologia factus, post aliquantū tempus in studiis & in professione impensum ab Episcopo suo Siluestro reuocatus est, vt in Diæceseos regimine eius opera vteretur: vt fusè narrat in eius vita Baldricus Abbas Burgulienfis, deinde Archiepiscopus Dolensis. *Perambulabat*, inquit, *per Prouincias irrequietus, & in litterarum studiis non poterat non esse sollicitus. Et quodiam Francia tunc florebat in scho-*

laribus emolumentis copiosior, fines paternos tanquam exul & fugitivus exiit, Franciam adit & urbem qua Parisius dicitur, intravit, Litterarum Disciplinam quam unice sibi postularat pro voto commodam reperit, ibique assiduus Lector insidere cepit. Illis exercitiis totus desudabat, nec ob id conversationis approbata observantiam pratermittebat, inter Conscholares quandam modificata severitatis Maiestatem pretendebat, & quod de se futurum erat, id quibusdam indiciis evidenter significabat. Tunc temporis Rex Philippus Henrici filius Francorum colonias vegebat, & Gregorius VII. urbis Romae Papatum venebat. Hæc idcirco diximus, ut quibus temporibus Robertus excreverit & studuerit, patenter insinuaverimus. Reddebat enim Scholasticis quod Scholasticorum erat, nec propterea se Dei servitio minus coaptabat. auspicabantur de eo iam aliquid qui eum noverant: quoniam intuebantur in eo magnum quoddam. Ex iis patet Robertum tum docuisse Parisiis. Quomodo vero fuerit inde evocatus Redonas, dicemus ad annum 1090.

Ad eundem annum refert Onuphrius restitutionem **Canonicorum Regularium** in Franciam per Iuonem dictum Carnotensem Episcopum. Quem imitatus M. Robertus de Arbricellis, eorum Collegium instituit in quodam nemore prope Credonium in finibus Diocesis Andegauensis circa an. 1093. fundante Reginaldo Credonensi Toparcha Roberti Burgundi filio: cuius Abbatiae, quæ B. Mariz de Rota dicta est, primus Abbas fuit ipse M. Robertus. Extat quædam Charta foundationis eiusmodi facta Andegavi in crastino dedicationis Basilicæ B. Nicolai: cui subscripserunt inter alios Hugo Lugdunensis Archiepiscopus, Reginaldus Credonensis, Gaufridus Andegauensis, Iuo Carnotensis, Hoellus Cænonianensis Episcopi: eademque confirmata est Turonis an. 1096. Urbano II. Missam celebrante 12. Kal. April. Extat & Charta alia de Bremio in Chartulario 47. Abbatiae prædictæ in qua dicitur. *D. Robertus de Arbrisel primus Pater Congregationis de Rota.*

Eodem anno Henricus Imperator Brixiae Concilium habuit 30. Episcoporum, cui etiam interfuerunt legati aliorum 19. litteris muniti Procuratoriis: item Optimates & Duces exercituum Italiae & Germaniae & ex eorum sententia Gregorius Pontifex Gradu Pontificio indignus esse iudicatus est, quod antiquus esset Berengarii Discipulus eiusque pravae doctrinae consensisset: cuius rei fidem sumpserunt ex litteris quas ad Archiepiscopum Turonensem & ad omnes Christi fideles dederat, quibus vetabat Berengarium vocari hæreticum: & præterea, quia quandiu Romæ fuerat, eum semper inter amicos & familiares habuerat. Huius Pseudo-Synodi decretum tale refert Conradus Abbas Vspergensis in Chronico ad hunc annum. *Nos contra eundem Hildebrandum procacissimum, sacrilegia & incendia prædicantem, periuria & homicidia defendentem, Catholicam & Apostolicam fidem de Corpore & sanguine Domini in Questionem ponentem, heretici Berengarii antiquum Discipulum, Divinationum ac somniorum cultorem, manifestum Necromanticum, Pythonico spiritu laborantem, & idcirco à vera fide exorbitantem, iudicamus Canonicè deponendum & expellendum.*

Ita Schismatici loquuntur de legitimo Pontifice, à quo plerique eorum, ut simoniaci & impij depositi fuerant.

Similiter Benno Archipresbyter Cardinalis in iisdem partibus Henricianis & Guibertinis in historia seu potius Satyra, quam de vita Gregorij VII. confarcinavit, de eodem sic impiè & apostaticè loquitur causas proferens, quibus pseudo-synodus Brixientis mota eum damnasse videbatur. 1. *Quod ieiunium indixit Cardinalibus, ut Deus ostenderet quis rectius sentiret de Corpore Domini, Romana Ecclesia, an Berengarius? per hoc manifestè probatus infidelis, cum in Nicæno Consilio scriptum sit, quia dubius in fide infidelis sit.* 2. *Et de Corpore Domini signum quasiuit, quod petente B. Gregorio ad firmandam mulieris fidem contigit, quando panis formam Christi accepit digiti & misit duos Cardinales Astonem & Cunonem ad S. Anastasiam, ut cum suppone eiusdem Ecclesie Archipresbytero triduanum ieiunium peragerent; & illis 3. diebus singuli per dies singulos psalterium & missas decantarent, ut supradictum signum eis Christus ostenderet, quod minimè contigit.* 3. *Quod Ioannes Portuensis Episcopus, qui insimus fuerat & a secretis Hildebrandi ascendit Ambonem B. Petri & inter multa audiente clero & populo ait. Tale quid fecit Hildebrandus & nos unde deberemus igni incendi, significans de sacramento Corporis Domini; quod Hildebrandus Responsa Dini-*

querens contra Imperatorem fertur inieciſſe igni contradicentibus Cardinalibus qui aſiſtebant ei.

Verum contra hæc commenta & mendacia Schismatici Cardinalis & Schismaticorum acerrimi defenſoris pugnant Hiſtoricorum coæuorum & ſupprium teſtimonia, qui Gregorium ſcribunt fuiſſe virum non minus ſanctitate vitæ, quam doctrinæ puritate conſpicuum, & in vita & poſt mortem multis miraculis clarum: quorum e numero ſunt inter alios Lambertus Scaſnaburgeniſis ad an. 1073. & 1077. Marianus Scorus ad an. 1081. qui obiit an. 1086. Otho Friſinghenſis Henrici Imp. nepos l. 6. 34. *Forma Gregis factus*, inquit, *quod verbo docuit, exemplo demonſtrauit, ac fortis per omnia athleta murum ſe pro Domo Domini ponere non timuit: denique quod ſummum eſt, in album Sanctorum relatus, anniuersariâ memoriâ in Eccleſia nomine celebri perſeuerat.* Hugo Flauiniaceniſis Abbas, qui ſcripſit uſque ad an. 1102. de intruſione Guiberti ad an. 1079. ſic habet in Chronico Virduneniſi. Sequenti anno Wibertus ſedem inuaſit Apoſtolicam, à damnatis & excommunicatis ſuique ſimilibus in Apoſtaticum non Apoſtolicum electus. Quæ conſpiratio primùm facta eſt apud Brixiâ, ubi congregati aliqui Epiſcoporum de Synagoga Sathanæ, traditi in reprobum ſenſum & contra fidem, quæ eſt confeſſio Petri, & ſanctam Sedem eius Rom. Eccleſiam turpia & nefanda iacentes, ad plenitudinem damnationis ſuæ elegerunt Wibertum Hæreſiarcham de ſui ſimilibus, & desperatâ ſuperbiâ Apoſtolicum eum vocantes, Apoſtatam non Apoſtolicum effecerunt. Qui idcirco omnium fidelium odio dignior eſt, quia cum à Principibus Heinrico ſcilicet Rege depoſito & cæteris huius perditionis miniſtris quaſitum eſſet, quis ad impugnandum ſanctum virum, Papam videlicet Gregorium, falſitatis vexillum ſuſciperet, neino omnium tam audax, tam præſumptor, tam desperatus & perditus inuentus eſt, qui naufragium fidei ſubire deligeret præter eum ſolum. Qui idcirco, credimus, Antichriſti negotium ſuſcepit, vt ruinam Archiepiſcopatus Rauenneniſis, quem pro ſuis criminibus eodem Greg. præſidente Synodali iudicio perdidit, ſuſceptione oblari periculi compenſaret. Aderat in Conuentu illo malignantium multus numerus damnatorum, quos ad perfequendum amatorem Iuſtitie communicatio criminum & amor Principis illexerat, eum ſolum inuenit Diabolus promptiorem, cui malicie ſuæ omnem Principatum committeret. Suſcepit itaque ſedem Sathanæ & in Cathedra peſtilentie ſublimatus, Impiorum mentes ad expugnandum nomen Domini exercebat, factus omnibus fouea peccandi.

Multas idem author eiufdem Pontificis Bullas refert, ex quibus quantæ conſtantie, virtutis, fidei & fortitudinis fuerit, intelligitur. Legitur apud eundem authorem Epiſtola Gebhardi Salzeburgeniſis Epiſcopi ad H. Metenſem Epiſcopum de hac Wiberti electione his verbis. *G. Salzeburgeniſis Epiſcopus H. Metenſi Epiſcopo Salutem.* Wibertus quondam Rauennas Archiepiſcopus cum obedientiam quam Apoſtolicæ ſedi iuramento promiſerat, non attendere, ſed contra ipſam omnimodis ſuperbire ſtudiſſet, in Romana ſynodo inrecuperabiliter depoſitus & anathematizatus eſt ab Apoſtolica ſede & ab Epiſcopis totius Eccleſiæ; nec hoc ſemel in vna ſynodo, ſed in omnibus ſynodis quotquot iam ſeptennio Romæ celebratæ ſunt. Hic igitur ita in periuriis inueteratus & pro eodem inrecuperabiliter depoſitus & anathematizatus ſedem Romani Pontificis, cui obedientiam iurauit, per manus anathematizatorum vt pote ſui ſimilium inuaſit legitimo Paſtore adhuc eidem ſedi præſidente. Ipſorum autem excommunicatorum nullus eum conſecrare vel potius execrare præſumpſit præter Mutinenſem & Aretinum Epiſcopos, qui ambo pro ſuis criminibus iam annis tribus Officio & communionem caruerunt. Sed hi etiam ſi officium & communionem haberent, & Romana ſedes paſtore vacaret, nullum tamen eidem ſedi Pontificem ordinare poſſent. Huius enim ordinationis priuilegium ſolis Cardinalibus Epiſcopis Albanenſi, Hoſtienſi, Portuenſi, à SS. Patribus eſt conſeſſum. Ergo Mutinenſis & Aretinus Epiſcopi iuxta teſtimonium ſanctiſſimi Papæ Innocentij non benedictionem, ſed damnationem quam habuerunt, ſuo Rauennati imponere potuerunt; nec illum in Romanum Patriarcham, ſed in perditiffimum Hæreſiarcham promouerunt. Caueat igitur omnis Chriſtianus caput Antichriſto inclinare, ſtatuam quam Nabuchodonofor erexit, adorare: ſic

que se ipsius Hæresiarchæ perniciosissimo anathemati innodare. Nam quicumque illi obedierit, qui dixit, *ponam sedem meam ad Aquilonem & ero similis altissimo, certissime in eternam damnationem ibit cum ipsis amen.* Sed ut ad Berengarium redeamus, quis credat Gregorium, ei adhæsisse, quem & cum Legatus esset Turonis damnauit, & Romæ ad solennem fidei professionem compulsi? Et quis credat Berengarium toties rebellem, obstinatum & relapsum, si Pontificem habuisset sibi fauentem, in synodo Burdigalensi, postquam è synodo Romana reuersus est, professionem fidei Ecclesiæ Catholicæ consonam editurum fuisse, quam edidit, & pœnitentiam acturum fuisse, quam egisse fatentur omnes scriptores coætanei & sup̄pares excepto vno Bertholdo, ut ante diximus & patebit amplius ad an. 1088. quo obiit Berengarius?

1081.

Anno 1081. ut legitur in Appendice ad Chronica Andegauensia, obiit Eusebius cognomento Bruno, Andegauorum præsul 6. Kal. Septemb. qui initio visus fuerat Berengario fauere, non tam ob doctrinam quam ille tenebat, quàm quia virum eximium ægre ferebat tantis molestiis agitari: postremò verò ut vidit eum toties in hæresim relapsum, deseruit. Ei successit Gaufridus Berengarianæ doctrinæ impugnator, de quo ante diximus. Vtrique hoc cecinit Epitaphium Marbodus scholæ Andegauensis tum Magister, deinde Redonensis Episcopus.

*Bruno Pater, iocunde senex, mitissime præsul,
Cuius cor pietas, lingua mel & lac erat.
Si tibi culpa fuit, quod nullum ledere velles,
Quale tuum meritum cum bona culpa fuit?
Quid tibi, Chare Pater, Clerus populisque precemur!
Ut quod tu nobis, id tibi sit Dominus.
Hic iacet Andegauæ Gaufridus Episcopus urbis,
Si caro Pontificis mortua nomen habet.
At si spiritui magis hoc aptare velimus,
Non iacet hic præsul, sed super astra sedet.
Quod si corporeis tantum situs est tribuendus,
Nec stat nec recubat, nec super astra sedet.
Gloria carnalis pernicibus euolat alis,
Quæ nondum paret gloria, flore caret.
Cantor Gaufridus, Cantorum nobile sidus,
Diues agris, domibus, seruitiis, opibus.
Prudens, famosus, probus, impiger, ingeniosus
Transiit ut fumus, hac in humo fit humus.
Actio causarum, Ciuilis dictio Iuris,
In quibus ingenium fixerat & studium.*

Eodem quoque anno defunctus est, ut habetur in eadem appendice, dulcis memoriæ Arnaldus Cenomanorum Episcopus 3. Kal. Decemb. Feria 2. Is ante promotionem fuerat *Magister Scholarum*, seu *Scholaſticus Cenomanensis*, vir impensè doctus, qui quanquam filius esset sacerdotis, ob ingentia tamen merita licet multis reluctantes, annitente verò Alexandro II. Pontifice factus est post Wlgrini decessum Episcopus.

Eodem anno natus est Philippo Franciæ Regi ex Berthrada coniuge Ludouicus filius cognomento Grossus, Rex ipse post patrem futurus, orationibus & frequentibus precibus ac meritis B. Arnulfi abbatis Sam-Medardi, deinde Episcopi Sueffionensis à Deo impetratus, quem Reginæ prolem masculam maximè cupienti prædixisse ferunt eam concepisse filium, idque illi per Ostemarum Monachum Parisiis significasse, legitur in fragmento diuersorum Scriptorum de Gestis Philippi I. à Duchesnio collectorum.

Eodem anno Martyrium subit Kanuthus Daniæ Rex, qui in Historia nostra ob hoc mihi dignus videtur habere locum, quòd Clericos & viros litteratos in Regno suo à vulgari foro exemptos esse voluit. Sic enim de eo scribit Saxo Grammaticus l. 4. c. 11. *Nec solum Pontificibus dignitatis incrementa donauit, sed etiam priuatorum Clericorum Ordinem benignissimis decretis adornare studebat. Nam quò cumulatior eis honorem redderet LITTERATORVM CONTROVERSIA VVLGARIS FORI*

CONDITIONE EXEMPTAS AD EIVSDEM PROFESSIONIS IUDICIUM RELEGABAT. *ijdem Religionis Reos obiecta repellere nequeunt pecuniaria multa puniendos permittit. Quibus etiam in omnia, qua aduersum diuina committerentur, animaduersionis arbitrium tradidit cunctisque huius generis actiones sacerdotali iudicio destinatas, à Publico foro secreuit, ne honore impares conditio aquaret.*

Anno 1082. Hugo Diensis defuncto Gebuino Lugdunensi sic Archiepiscopus, 1082. vir multiplici legatione Apostolica crebrisque synodis, quas ad Ecclesiasticæ Disciplinæ reformationem habuit in Gallia, celeberrimus. Ad hunc quoque annum narrat Hugo Flauiniacensis tum adhuc Gregorium Romæ sedisse, sed inualescente in dies factione Guibertina multas iniurias perpeffum fuisse. Quippe Henricum Imp. concepto Romæ aggrediendæ consilio, vt legitimum Papam cum iniuria & dedecore à sede propelleret, cum innumerabili exercitu Italiam peragrando omnes ad adorandam statuam compulisse, meminemque ad osculum admisisse, qui non ante Paparelli illius pedem osculatus fuisset, cuius tamen in litteris & disciplinis Ecclesiasticis magnam indicat fuisse peritiam. *Quæ maior esse potest insania, inquit, quam virum litteris apprime eruditum, Disciplinis Ecclesiasticis imbutum, Sanctitatis Ecclesiastica non ignarum, tenentem in Ecclesia magna dignitatis & prelationis locum ad tantam mentis denentire hebetudinem, vt contra Deum superbire incipiat, & locum celsitudinis non in Ecclesia, sed extra Ecclesiam & supra Ecclesiam contra ius & fas appetens illi assimilari omnino st. deat, qui dixit, ponam sedem meam ad Aquilonem, sedebo in monte testamenti, in lateribus Aquilonis, ascendam super altitudinem nubium, similis ero altissimo.*

Ad hunc annum maxima Scriptorum pars refert Conuersionem Brunonis Carthusienfium antistitis, sed de causa Conuersionis non vna est omnium sententia: de qua scilicet nostris temporibus nata est ingens controuersia inter Carthusianos eorumque fautores & M. Ioannem Launoyium Doctorem Theologum e Regia Societate Nauarrica. In hoc quidem conueniunt omnes, Illustre Carthusianorum Institutum brunoni Colonienfi, Scholastico quondam remensi deberi. Sed illi contendunt Conuersionis & consequenter Instituti istius causam & occasionem sumptam ex Magistro quodam & Comprofessore Parisienfi Canonico rediuuio, qui è tumulo surgens, cum cantarentur vigilie defunctorum, ter dixerat alta, & intelligibili voce se iudicatum à Deo & damnatum esse propter ea quod nimis de se propriisque meritis suis præsumpsisset. Launoyius verò & cum eo plurimi viri doctissimi & Antiquitatis periti negant historiam illam esse veram: imo contendunt Brunonem nunquam docuisse Parisiis.

Vtraque Pars magnis auctoritatibus sententiam suam tuetur. Non is autem sum, qui tantæ litis nodum dissoluere possim, fundamenta quibus vtraque nititur referre satis erit, ne sano Lectori præiudicium ponere videar. Vnum dicam tantummodo, non videri posse negari quin Bruno Lutetie olim studuerit, & quin ibidem etiam docuerit paulo ante hæc cæ tempora, & ab anno circiter 1077. quod triplici coniectura ex vererum authorum locis petita confirmare licet.

1. Est ex Chronici Malleacensis Manuscripto Codice qui seruari dicitur Parisiis in Bibliotheca Puteana, quique ab authore conscriptus est circa an. 1140. & in lucem editus à Philippo Labbeo. In eo autem leguntur hæc verba ad an. 996. *Gerbertus docuit Fulbertum Carnotensem Episcopum. Hic iterum Fulbertus docuit Berengarium Canonicum S. Martini. Qui item Brunonem Remensem & alios multos hæreticos Philosophia reliquit. Bruno quidem perfectus Philosophus & Eremita apud Calabriam multorum Monachorum Pater obiit in Christo. At vbi Berengarius eum hæredem Philosophiæ reliquit? certè vbi ipse docebat, at non legitur docuisse Remis sed Turonis & præsumitur docuisse Parisiis postmortem Fulberti Carnotensis præceptoris sui. Itaque verisimile est Brunonem eum Lutetie audiuisse; & ibidem postea docuisse.*

2. Coniectura petitur ex authore Anonymo, qui Historiam à Roberto ad mortem vsque Philippi 1. perduxit, quique Brunonem nouit aut nosse potuit. Ille autem iis eum accenset quos prope certum est studuisse & docuisse Parisiis. *Hæc tempore, inquit, nempe circa an. 1060. tam in Diuina quam in humana Philosophia floruerunt Laufrancus Cantuariensis Episcopus, Guido Longobardus, Manigaudus Temonicus, Bruno Remensis, qui postea vitam duxit Eremiticam. Nemo autem dixerit viros illos docuisse Remis.*

3. Petitur ex Chronico S. Remigij Remensis & ex autoritate Guiberti Abbat̄is Nouigenti supparis scriptoris, aientis Brunonem Canonicum & Scholasticum Ecclesiæ Remensis offensum criminibus Archiepiscopi sui Manassis paulo antequam ab Hugone Diensi Legato Apostolico in Lugdunensi synodo quæ an. 1077. habita est, damnaretur, urbem Remensem cum aliquot nobilibus Clericis reliquisse. Sic enim habet. *Huius ergo (Archiepiscopi) mores prorsus improbos & stupidissimos habitus cum omnis honestus horreret, Bruno in Ecclesiis tunc Gallia opinatissimus cum aliis quibusdam Remensium Clericorum nobilibus, infamis illius odio excessit ab urbe, quem postmodum Proceres, Clerus atque Burgenses cum ab Hugone qui Diensis cognominabatur, Archiepiscopo Lugdunensi Apostolica sedis legato, viro in tenore iustitia clarissimo, celeberrimo anathemate feriretur & ille manu militari thesauros Ecclesiæ dilapidantes niteretur, à sede quam male obsederat, pepulerunt.*

Ex hoc loco constat Brunonem relictis Remis cum nobilibus quibusdam aliis Clericis Ecclesiæ Remensis aliò commigrasse, quos quidem socios licet non nominet Guibertus, ex Epistola tamen ipsius Brunonis ad Radulphum Viridem Præpositum Remensem intelligimus hos tres amicos simul demigrasse Brunonem, Radulphum & Fulcium Monoculum. Sic enim, ille. *Reminiscentur quippe dilectio tua, quod cum ego & tu & Fulcius Monoculus quadam die simul fuissetus in hortulo adiacente domui Ade ubi tunc hospitabar, de falsis oblectationibus tractaremus.* Ergo tunc Bruno hospitabatur apud Adam, non utique Remis: cum enim Canonicus esset Ecclesiæ Remensis & Scholasticus, verisimile non est eum alieno in hospitio mansurum fuisse. Vnde conicio Brunonem cum amicis istis duobus Lutetiam venisse, ipsumque apud Adam hospitem domum elegisse: tumque docendi professionem resumpsisse. Ille forsitan est Adam Canonicus Parisiensis, qui post Gualeramum Cantor eiusdem Ecclesiæ fuit circa an. 1100. & id muneris obiit vltra an. 1123.

Adstipulatur supra laudatus Guibertus, qui de eius conuersione scribens sic ait. *Fuit non longè ab his diebus Bruno quidam in urbe Remensi vir & liberalibus instructus Artibus & MAGNORVM STVDIORVM RECTOR qui conuersationis initia subiecta occasione nactus dignoscitur. Quibus verbis denotare videtur Brunonem Parisiensis & Remensis studij fuisse Rectorem, quæ ab aimoïno Floriacensi Monacho in vita Abbonis dicuntur *Maiores sapientiæ, seu studiorum Officina.**

Verum his quæ de recessu ab urbe Remensi ad Parisiensem dicta sunt, obstare videtur locus Guiberti de Nouigento sic scribentis. *Bruno urbe (Remensi) deserta seculo abrenunciare proposuit, qui suorum notitias horrens ad Gratianopolitanum processit territorium.* Vnde colligitur cum ex urbe Remensi egressum rectâ & sine mora Gratianopolim profectum fuisse. At si bene expenditur iste locus, consilium quidem proponit quod executioni postea demandatum est. Sensus enim est Brunonem urbe Remensi desertâ consilium deserti animo concepisse, non sequitur tamen quod statim executus sit. Et reuera constat ex iis quæ supra dicta sunt, Brunonem in urbe excessisse, antequam Manasses in Concilio Lugdunensi damnaretur: Concilium autem istud ab Hugone Diensi post augustodunense & Pictauiense anno 1077. celebratum est, ut legitur in Chronico Viridunensi.

Porro Bruno cum cæteris Canonicis Remensibus Manassem Archiepiscopum suum asperioribus verbis increpauerat, eumque in consilio augustodunensi accusarat ut inuasorem Ecclesiæ Remensis & Simoniacum, & ab officio, quod iussus se sistere noluisset, suspendi curarat. Quod ille acerbè ferens, omnibus quibus potuit modis eos vexauit. Qua de re sic legitur in prædicto Chronico. *Accusatus est in eodem Concilio (August.) Remensis Ecclesiæ inuasor Simoniacus Manasses à Clericis Remensibus: & suspensus ab Officio, quia vocatus ad Concilium ut se purgaret, non venit. Qui cum Canonicis Remensis Ecclesiæ accusatoribus suis à Concilio redeuntibus plurimas parasset insidias, demum domos eorum fregit, præbendas eorum vendidit, & bonorum diripuit.* Hæc acta sunt inter Concilium Augustodunense & Lugdunense; & hæc est vera causa recessus Brunonis ex urbe Remensi: quo tempore vix conceperat deserti propositum. Recessit vero cum Radulpho Viridi & Fulcio Monoculo nobilibus Clericis; & recessit ad eum locum, vnde postea Fulcius Romam profectus est relictis Radulfo & Brunone. Inter recessum verò illum & profectioem ad Eremum inter-

cesserunt plures anni : siquidem anno 1077. recesserunt, & anno tantum secundum plures 1086. vel secundum alios an. 1082. ad Carthusiam profecti sunt, tempore vero illo intermedio Lutetiæ commoratos fuisse & docuisse credibile est, dum prætolabantur Archiepiscopi sui aut pœnam aut mentem saniozem.

Si enim postquam excessit ex vrbe Remensi, rectâ Gratianopolim concessit, ergo cum Radulpho & Fulcio profectus est, qui tamen nec illius itineris, nec professionis Eremiticæ socij fuisse leguntur. De Fulcio quidem certum est fuisse Romam: Radulphus vero Ecclesiæ Præpositus fuit vsque ad an. 1108. quo factus est eiusdem sedis Archiepiscopus, eamque ad an. vsque 1124. rexit & gubernauit. Socij autem & viæ & instituti hi fuisse perhibentur, M. Landuinus natione Tuscus ex vrbe Luca litteris diuinis & humanis decennio eruditus, vt habetur in Codice Remensi; duo Stephani, Bingensis & Diensis; & Hugo Presbyter, quem Capellanum suû appellabant: at, nemo istorû dicitur fuisse e Nobilibus Ecclesiæ Remensis Clericis. Igitur isti alij sunt ab iis quibuscum Bruno ex vrbe Remensi discessit: alio proinde è loco profectus est ad Eremum, quàm ex vrbe Remensi, & eo è loco vbi tum Landuinus & duo Stephani & Hugo Presbyter litteris operam dabant, seu studendo seu docendo & quem ad locum conuolabant externi & alienigenæ. At quæ alia vrbs in Gallia præter Parisiensem, externis eiusmodi abundabat?

His ita suppositis iam vtriusque partis defensores placet in aciem producere. Primo ergo Carthusienses communi fama nituntur, quæ pro fundamento historiæ seu rei gestæ veritatem conseruasse videtur. Illa autè fert Brunonem Commagistri seu Comprofessoris alicuius quocum amicitiam Lutetiæ contraxerat, anastasi & damnatione territum, in eremum cum sex Collegis confugisse & Ordinem suum instituisse.

2. In Antiquioribus Carthusiensium Statutis, deinde in folio editis, de hac Institutione sic habetur. Cum Parisiis circa annum Dominicæ Incarnationis 1082. solenne studium floreret; quidam Dictor vita, fama & scientia inter omnes præcipuus præueniens infirmitate diem clausit extremum. Cumque ad tanti viri funeralis Officij sepulturam tota Vniuersitas Parisiensis & Doctorum & Scholarium conuenisset, subito cunctis spectantibus, qui mortuus erat, elevato capite resedit in feretro & omnibus audientibus alta & terribili voce clamabat IVSTO DEI IVDICIO ACCVSATVS SVM. Erat inter alios ibidem Venerabilis Bruno natione Teutonicus, in Ciuitate Colonienfi non obscuris parentibus natus, Ecclesiæ Remensis Canonicus, sac. ra Theologiæ Doctor eximius cum M. Landuino, duobus Stephanis, Bingenfi & Dienfi S. Rufi Canonicis. Coniunxerat & illis se Hugo quidam, quem Cappellanum nominabant, eo quod solus inter eos sacerdotis fungeretur Officio, & Laïci duo Andreas & Guarinus, qui omnes tremefacti & salubriter compuncti à quodam S. Eremita interrogantes qualiter tam horrendum euadere possent diuinum Iudicium, audierunt illud Psalmi 54. ECCE ELONGAVI FUGIENS ET MANSI IN SOLITVDINE. Vnanimi igitur amore solitudinis accensi adierunt S. Hugonem Gratianopolitanæ Ecclesiæ Antistitè, precantes vt in eius Dicecesi, quæ multis desertis montibus abundabat, congruum sibi ad propositum, locum concederet.

3. In Breviario Romano apud Surium Carthusianum & alios Collectores in Brunonis vita sic legitur. Is à parentibus genere ac virtute claris Lutetiam Parisiorum missus tantum ibi in Philosophiæ & Theologiæ studiis profecit, vt Doctoris ac Magistri munus in vtraque Facultate sit adeptus: nec multo post ob egregias eius virtutes Ecclesiæ Remensis Canonicatu potitus, anno Domini supra millesimum octogesimum secundum memorabili spectaculo apud Parisios interfuit. Cum enim ad celeberrimi cuiusdam Magistri funus triduo celebrandum tota fere Ciuitas conuenisset, accidit vt ad illa verba psallentium RESPONDE MIHI, prima die se accusatum, 2, iudicatum, 3, condemnatum ore proprio defunctus exclamauerit. Rei nouitate ac certæ damnationis sententia percussus inter alios Bruno cum sex aliis familiaribus Mundo rennucians S. Hugonem Episcopum Gratianopolitanum adiit.

4. Eandem Historiam confirmant autoritate Cæsarij Heisterbackensis, qui

licet locum non indicet, in quo tam memorabile factum accidit, in Francia tamen accidisse commemorat lib. II. c. 49. his verbis. *Fuit in Regno Francorum Clericus Quidam nobilis & diues: quæ duo sæpe hominem extollunt, multisque vitijs subiiciunt, qui cum mortuum esset, & in feretro positus, multitudine populi circumscendente tamen Clericus quam ex Laicis, ipse se erexit cunctis audientibus in hac verba prorumpens Iustus iudex iudicauit, condemnauit, condemnatum tradidit in manus impiorum. Quibus dictis se reclinans iterum non obdormiuit, sed de requie transiit ad laborem, de delicijs ad miseriam.*

En inquit ipsissimam historiam ab Authore antiquo, qui scholas Parisienses frequentabat ante annum 1200. sed nihil de Brunone. quid tum. inquit, potuit nescire Cæsarius hanc fuisse causam cur Bruno se conferret ad Eremum. Res quidem publica erat & omnibus nota: at secretum conuersionis soli Brunoni & socii cognitum. Quod etiam potuerunt ignorare Guibertus de Nouigento & Petrus Cluniacensis Brunoni ætate suppres, qui non crediderunt hanc Historiam ad Carthusianos pertinere. Deinde non statim forte Bruno dimisit scholas, sed aliquanto post tempore, itaut credi posset non ea re fuisse tactum. Addunt solere eiusmodi conuersionum consilia seruari secreta, & non nisi paucis intimisque aperiri & communicari. Quamobrem non alij quàm Bruno eiusque socij causam discessionis scire potuerunt. Et quis sciisset, quæ causa, quæve occasio fuerit Ignatio Loyolæ instituendæ suæ Societatis, nisi ipse aut socij prodidissent?

Cum verò illis obiicitur, quamobrem ergo Cæsarius non indicat clarè locum, si Lutetiæ hoc accidisse sciuit, qui post vnum à re acta seculum Lutetiæ studuit? respondent satis indicare cum ait, *In Regno Francorum accidisse, cuius Lutetia Metropolis est Sedesque Regni primaria.* Deinde tempore Cæsarij non iam forte constabat de loco, alique alibi rem accidisse dicebant: ille verò ne alterutri opinioni præiudicium facere videretur, scripsit generatim, id in Regno Francorum accidisse, quod omnes fatebantur. Postremo noluit forte locum indicare, ne Gentem illustrem Canonici offenderet.

At ipsemet Cæsarius lib. 2. cap. 15. quasi rem aliam enarrans, Canonicum Parisiensem cuidam amico suo apparuisse disertò scribit. locus talis est. *Parisius in Ecclesia S. Dei Genitricis Maria Canonicus obiit nuper, qui multa habens stipendia delicatissimè vixerat: & quia ex delicijs, maxime his quæ ad gulam pertinent, libido nascitur, nata nutritur & quotidianis eius incitamentis augmentatur, idem Iuuenis valde tunicam carnis suæ maculauit, & tam illo quàm alijs suis peccatis iram Dei in se prouocauit, tandem per infirmitatem tactus timore mortis confessionem fecit, peccata defleuit, & emendationem promisit, viaticum accepit, inunctus est, hominem deposuit. Cuius corpus vt pote vir nobilis diuesque cum magna pompa secularis gloriæ tumulatum est, & erat in illa die tanta serenitas, vt ipse acris eius obsequijs famulari videretur, dixeruntque homines ad inuicem. Multa bona præstitit Deus homini isti, nihil ei defuit horum, quæ homo Christianus habere debuit, Dominicis Sacramentis munitus est, acris in eius morbo serenatus est, cum magna gloria sepultus est. Sed homo videt in facie, Deus autè intuetur cor. Post paucos dies cuidam sibi valde familiari apparens dicebat se esse damnatum, dumque miraretur ille & expauesceret, penitentiam eius & confessionem, sacram etiam communionem & inunctionem commemorans, respondit defunctus. Vnum bonum mihi defuit, sine quo nihil horum quæ enumerata sunt mihi prodesse potuit. Quid est illud? inquit: respondit mortuus, Vera contritio.*

Addunt tertium exemplum huiusmodi Anastaseos seu visionis, quod refert Mathæus Parisiensis accidisse circa an. 1072. id. circa Brunoniana tempora, duorum nempe Clericorum Nannetensium, quorum tam arcta erat necessitudo & amicitia, vt alter alteri promisisset, si prior moreretur, socium se reuisurum admoniturumque de statu in quo esset: alterum ergo eorum post paucos dies mortuum, dum alter exspectaret promissi fidem, post 30. dies viuenti apparuisse, seque statumque animæ agnoscendum dedisse his verbis. *Prolata contra me à Deo sententiâ deputatus sum miser supplicij sempiterni: eoque spectro fuisse adeo territum superstitem, vt bonis omnibus suis distributis apud S. Melaniam, Monachum induerit*

5. Probant autoritate M. Ioannis Carlerij, vulgo Gerfonis Ecclesiæ & Vni-

uersitatis Parisiensis Cancellarij, qui ante an. 1380. Lutetiæ studebat. Ille autem constantem suo tempore huiusce anastaseos veritatem ex communi fama indicat fuisse Notula 23 in tractatu de simplificatione Cordis. *De timore Domini*, inquit, *constituamus ante meditationis nostræ oculos exemplum illud celebre, à quo cæpisse dicitur Ordo Carthusianorum. Mortuus est Quidam magnæ reputationis Magister apud Scholasticos. Parantur Exequiæ in templo. Venit vox. Iusto Dei Iudicio accusatus sum. Dilata est sepultura in alterum diem. Tunc audita est vox Iusto Dei Iudicio iudicatus sum. 3. Die in quam dilatio sepulture iterum facta extitit, insonnis vox Iusto Dei Iudicio condemnatus sum. Ecce in his est possum coram Meditantis oculis Iudicij tremendi, accusationis, iudicationis & condemnationis spectaculum.*

6. Probant autoritate B. Antonini Florentinorum Archiepiscopi eandem historiam referentis in 2. parte histor. c. 22. his verbis. *Ann. Dom. 1086. secundum Vincentium in speculo Histor. l. 25. c. 82. qui hoc refert ex Historia Sigeberti, habuit initium Carthusiensium Ordo. Dicit enim Bruno natione Teutonicus ex Vrbe Colonia litteris à primæua ætate eruditus, Remensis Ecclesiæ Canonicus & Scholarum Magister relicto seculo Eremum Carthusiæ fundat, propositumque Monasticæ Conuersationis satis arduum instituit. Huius sacri propositi cooperatores existens B. memorix Hugo Gratianopolitanus Episcopus ab eodem Brunone habitum Monasticum sumpsit, cunctisque ibi habitantibus insigne exemplum præbuit. Trahit autem principium talis Religio ex hoc stupendo euentu. Cum in ciuitate Parisius floreret studium abundans tam multitudine scholarium ex variis regionibus, quàm copiosâ cateruâ Doctorum solennium in omni Facultate, inter ceteros vnus erat singularis, qui eminentia scientiæ & probitate vitæ & maximæ famæ pollebat. Huic autem vita sancto solennes exequiæ paratæ sunt in Ecclesia, vbi sepulturæ erat tradendus: ad quem honorandum conuenerat Magistrorum & studentium Vniuersitas Parisiensis & alij plurimi. Cum ergo cadauer in feretro in Ecclesia secundum morem esset delatum & Officium celebraretur, surrexit qui iacebat mortuus, & in loculo residens voce magnâ audientibus cunctis clamauit. IUSTO DEI IUDICIO ACCUSATUS SUM. Quo dicto, vt prius, iacuit. Ex qua voce omnes territi obstupuerunt, decreueruntque pro illa die non tradere illud sepulturæ: sed sequenti die iterum omnes conuenere. Cumque istud per ciuitatem diuulgatum esset, die sequenti multò plures conuenerunt ad spectaculum illud. Officium autem peragentibus circa feretrum illius, iterum defunctus resedit in lectulo clamans IUSTO DEI IUDICIO IUDICATUS SUM. Ex qua re consternati sunt omnes qui aderant audientes: & vt exitum eius nosset, ordinauerunt, vt ad sequentem diem differretur sepultura eius. Die ergo tertia tota pæne Ciuitas profluit, & in prosecutione Officij pro anima illius surrexit, & iam tertio Doctor ille defunctus clamauit dicens. IUSTO DEI IUDICIO DAMNATUS SUM. Quod omnes præ admiratione quasi exanimis reddidit, sicque patefacta omnibus sua damnatione indignus iudicatus sepulturâ Ecclesiasticâ, sepulturâ Asini sepultus est. Aderat ad hoc spectaculum Bruno, de quo in principio Capituli dictum est: Magister solemnissimus scholarium, qui his visis ait ad socios & discipulos. Ecce Charissimi tantus Doctor & Sanctus ab omnibus reputatus perit, nunquid & nos perire volumus & non potius saluari? Non est nobis locus salutis, nisi mundum fugiamus. Si in viridi ligno hoc factum est, in arido quid fiet? & multa alia eiusmodi. Sicque compuncti, vt dictum est, ferulam dimiserunt.*

Hæc scribebat Antoninus circa an. 1450. Non addimus verò posteriorum Authorum testimonia vsque ad hanc ætatem: siquidem omnes verba pene omnia Antonini aut Gersonis exscribunt, nec vetustiorum auctorem citant, qui historiam illam scriptis mandarit. Præterimus quoque argumenta, quæ ducuntur ex tabellis, picturis & imaginibus, quarum quippe nescitur ætas, aut quæ à ducentis circiter annis propositæ sunt. Item Chartas quasdam Chartusienses & Grandimontenses, quia aut nihil habent eorum quæ de rediuiuo Doctore dicuntur, aut recentiore manu exaratae sunt, quàm vt iis fides adhiberi possit. Nunc ergo aduersæ partis rationes & fundamenta proponamus.

Launoyius & qui cum eo sentiunt, de tempore quidem Conuersionis Brunoniae Instituti que Chartusiani omnino conueniunt: de causa vero & occasione dif-

Rationes
Launoyi.

sentiunt, quam à veterum auctorum scriptis planè alienam esse contestantur, in quibus nihil quidquam de famosa illa rediuiui Canonici anastasi legitur. 1. Igitur proferunt ipsiusmet Brunonis Epistolam ad Radulphum Viridem virum celeberrimum, Magistrum doctissimum, Ecclesiæ Remensis Præpositum, qua rationem declarat sui è seculo recessus, eumque ad idem faciendum, prout ante promiserat, hortatur. *Quanquam, inquit, longo terrarum tractu & prolixiore temporis spatio corpora ab inuicem seiuncta sunt, animus tamen benevolentia tua ab amico auelli non potuit. In sinibus autem Calabria cum fratribus Religiosis & aliquot bene eruditis eremum incolo, ab hominum habitatione satis undique remotam. ... Quam contemplationem, tu frater charissime viuiam unice diligeres, ut eius amplexibus fons diuino caleres amore... Fuge ergo, frater mi, fuge has molestias & miseras omnes, & transfer te à tempestate huius mundi in tutam & quietam portus stationem. Quapropter opere pretium est diligenti examinatione prudentiam tuam ista perpendere: quòd si amor Dei te non inuitat, tantorum præmiorum utilitas te non prouocat, saltem necessitas & timor pænarum ad hoc compellere debet. Scis namque qua sponione obligatus es, & quàm omnipotens ac terribilis sit, cui temetipsum munus gratum & omnino acceptabile deuouisti; cui nec mentiri licet nec expedit. Nec enim patitur se iniuste rideri. Reminiscitur quippe dilectio tua: quòd cum ego & tu & Fulcius Monoculus quadam die simul fuisset in hortulo adiacenti domui Adæ ubi tunc hospitarar, de falsis oblectationibus & perituris huius mundi diuitiis, nec non de perennis gloria gaudiis aliquandiu, ut opinor, tractaremus unde diuino amore feruentes promissimus ac uouimus spiritui sancto in proximo fugitiua seculi relinquere & aeterna captare, nec non Monachicum habitum recipere, quòd & in vicino peractum esset, nisi tunc Fulcius Romam abiisset, ad huius reditum poragenda distulimus: quo moram faciente, alii que interuenientibus causis diuinus amor elanguit, refriguit animus, feruor que euanuit. Quid ergo superest, Charissime, nisi à tanti debiti nexibus te citius expedire, ne pro tam graui tamque diuturno mendacij crimine iram incurras potentissimi, & propter hoc cruciatus immanes?*

Ex hisce Brunonis verbis duo euidenter colligi posse videntur. Vnum, veram hinc conuersionis & Carthusiani Instituti causam & occasionem proferri, nempe collationem de rebus mundi caducis, quam habuerunt inter se: unde habitus Monastici propositum animo conceperunt. Alterum est, quòd ne verbulum quidem proferat, aut suspicandum relinquat de rediuiui illius Doctoris anastasi & terribili voce. Cuius certè spectaculi mentionem facere non omisisset, si tale fuisset.

2. Sigibertus Gemblacensis Monachus qui obiit an. 1113. hæc scribit ad an. 1084. *Bruno natione Teutonicus ex urbe Colonia litteris apprime eruditus, Remensis Ecclesiæ Canonicus & Scholarum Magister, relicto seculo Eremum Carthusiæ fundabat, propositumque monastica Conuersationis satis arduum instituit. Huius sancti propositi cooperator & amulator B. memorie Hugo Gratianopolitanus Episcopus ab eodem Brunone habitum Monasticum sumpsit, cunctisque ibi habitantibus insigne præbuit exemplum.*

3. Producent auctoritatem Guigonis quinti Carthusiæ Prioris, in vita Hugonis Gratianopolitani Episcopi, ubi Societatis & instituti sui initia describit. Guigo autem Carthusiam regebat an. 1130. & e suis nonnullos misit ad inhabitandum montem Dei in Remensi agro: quo tempore Rainaldus II. cognomento de Martigniaco Ecclesiam Remensem & Odo B. Remigij Cænobium regebat. Sic ergo ille. *In his agebat, & ecce tribus necdum in Episcopatu post Monasterij reditum completis annis adest M. Bruno vir religione scientiaque famosus, honestatis & granitatis ac totius maturitatis quasi quoddam simulacrum. Habebat autem socios M. Landuinum, qui post eum Carthusiæ Prior extitit, duos Stephanos Burgensem & Diensem. Hi S. Rufi Canonici fuerant, sed desiderio vita solitariae/et Abbate fauente sese coniunxerant. Hugonem etiam, quem cognominabant Capellanum, ex eo quòd solus ex eis sacerdotis fungeretur Officio; duos LAICOS, quos appellamus CONVERSOS, Andream & Guarinum. Querebant autem locum Eremitica vita congruum, necdum repererant. Hac ergo spe & suauis sancta conuersationis eius odore trahente ad virum sanctum venerunt, quos ille non solum gratanter, sed & reuerenter suscepit, tractauit & voti compotes fecit. Ipso namque consilente, iuuante, comitante Carthusiæ solitudinem intrauerunt atque extruxerunt.*

4. Probat Launoyius auctoritate & testimonio Guiberti Abbatis de Nouigento super Couciacum Diocesis Laudunensis, authoris coæui: is enim ex Monacho

cho S. Germani Flauiacensis factus est Abbas Nouigentinus an. 1104. & obiisse videtur circa an. 1124. Ille autem tractatum de vita sua composuit, & multa ad Carthusianorum Religionem pertinentia inseruit curiosissima & posteritate dignissima, hæc autē inter cætera. At quia conueniebat, vt Litteratorum Quispiam sacri gregem Ordinis sub eodem affectum post se contraheret, fuit non longè ab his diebus Bruno Quidam in vrbe Remensi vir & liberalibus instructus artibus & MAGNORVM STVDIORVM RËCTOR, qui conuersionis initia ex subiecta nactus occasione dignoscitur. Manasses quidam post Geruasij famosissimi Archiepiscopi decessum prædictæ vrbis regimini simoniacè se intrusit, vir quidem nobilis sed nihil profus serenitatis quæ prima ingenuitatem decet, habens. Tantos enim factus ex illa nouitate conceperat, vt Regias peregrinarum gentium Maiestates, imo Maiestatum ferocitates imitari videretur... Is igitur cum milites affectaret summopere & clerum negligeret dixisse aliquando refertur. BONVS ESSET REMENSIS ARCHIEPISCOPATVS si non Missas inde cantari oporteret. Huius ergo mores profus improbos & stupidissimos habitus cum omnis honestus horreret, Bruno tunc in Ecclesiis Galliæ opinatissimus cum aliis quibusdam Remensium Clericorū nobilibus infamis illius odio excessit ab vrbe: quem postmodum Proceres, Clerus atque Burgenses cum ab Hugone qui Dientis agnominabatur, Archiepiscopo Lugdunensi Apostolicæ sedis legato, viro in tenore iustitiæ clarissimo, creberrimo anathemate feriretur & ille manu militari thesauros Ecclesiæ dilapidare niteretur, à sede quam malè obsederat, pepulerunt: & exsilio relegatus aeterno, cum se ad excommunicatum tunc temporis Henricum Imperatorem ipse etiam excommunicatus contulisset, hac illacque oberrans sine communione postremo defungitur. At Bruno vrbe deserta, seculo etiam abrenunciare proposuit, qui suorum notitias horrens ad Gratianopolitanum processit territorium. Ibi in arduo admodum & terribili promontorio, ad quod difficillimum & valde insolens iter intenditur, sub eo enim præruptissimæ vallis vorago dehiscit, habitare delicens, eiusmodi mores instituit, & sequaces eius hodie sic viuunt.

5. Plurimum quoque valet testimonium ipsorummet Carthusianorum statutorum & consuetudinum Ordinis in veteri Manuscripto contentarum, vbi vita Brunonis & 4. consequentium Carthusiæ Priorum summatim exaratur; de Brunone autem hæc verba habentur. *Bruno natione Teutonicus ex præclara vrbe Colonia parentibus non obscuris natus, litteris tam secularibus quam diuinis valde munitus, Ecclesiæ Remensis quæ nulli inter Gallicanas secunda est, Canonicus & Scholarum Magistrus relicto seculo Eremitum Carthusiæ fundauit & rexit sex annis, qui cogente Urbano, cuius quondam Præceptor fuerat, Romanam perrexit ad curiam, eundem Papam solatio & consilio in Ecclesiasticis negotiis iuuaturus. Sed cum tumultus & mores curiæ ferre non posset, relicta solitudinis & quietis amore flagrans, relicta curia, contempto etiam Archiepiscopatu Remensis Ecclesiæ ad quem ipse Papa volente electus fuerat, in Calabria eremum, cui *turris* nomen est, secessit: ibique Laicis & Clericis quam plurimis adunatis solitaria vitæ propositum, quandiu vixit, exercuit, ibique defunctus humatus est post egressum Carthusiæ.*

Ex hoc loco multa colliguntur ad intelligentiam historiæ necessaria. 1. **Brunonem euocatum fuisse ab Urbano è Carthusia post annos sex regimini: igitur** non euocatus est ante an. 1089. quia Urbanus anno tantum 1088. electus est ac proinde Bruno non instituit Ordinem suum ante an. 1082. 2. In curia Rom. mansit vsque ad an. 1095. quo in Calabriam amore solitudinis secessit, nec inde reuocari potuit oblato Archiepiscopatu Remensi, qui anno 1096. 19. Kal. Feb. vacauit obeunte Rainaldo de Bellaio, qui Manassi successerat. 3. In Eremito Calabriæ mansit ad mortem vsque, quæ accidit 6. Kal. Octob. an. 1001.

6. Producent grauissimam Petri Venerabilis Cluniacensis Abbatis, qui sequenti seculo ab an. 1140. floruit, autoritatem. Non enim ille ignorare potuit Canonici rediuiui historiam, aut non mandare litteris, si vera fuit, si tam publica, si in ciuitate Parisiensi tamque in frequenti conuentu: cum ex professo Miraculorum libros conscripserit. lib. autem 2. c. 28. fusissimè & clarissimè agit de hocce Carthusiensium Instituto: de illius vero rediuiui apparitione, ne gry quidem.

" Seruatur, inquit, in Burgundiæ finibus inter omnes Europæ nostræ Monastici
 " Ordinis professiones, professio quædam multis aliis eiusdem Monastici propo-
 " ti sanctior & cautior, instituta nostro tempore à quibusdam Patribus magnis, do-
 " ctis & sanctis M. Brunone Coloniensi, M. Landuino Italico, ac quibusdam aliis
 " & verè magnis, vt dixi, & Deum timentibus viris, qui quorundam antiquorum
 " Monachorum tepiditate, negligentia ac desidia prædicti, seculo abrenunciare
 " volentes cautiùs sibi suisque in via Dei sectatoribus consuluerunt, & vigilanti
 " oculo Ordinem contra omnes pene sathanæ insidias circumseptum instituerunt.

Vt autem manifestò constet ipsius tempore nihil dum auditum de Canonico
 illo rediituo, ait se nullo seruato ordine, nulla habita ratione generis, quæ cum-
 que discere potuit, miracula mandasse litteris. Quoniam ad roborandam fidem &
 " mores instituendos miracula nostro tempore vel circa nostra tempora gesta, quo-
 " rum cognitio indubia datur, scribere proposui. Postea quæ præmissa sunt, alia
 " quoque legentibus vel audientibus non minus, vt credo, vtilia adiungenda
 " sunt. In quibus vt supra iam dixi, nullum temporis ordinem seruo, nullius gene-
 " ris miracula vito, sed sicut ea vel olim didici, vel quotidie à diuersis & fidei di-
 " gnis discere possum, scripturæ commendo. Est ne autem verisimile curiosum
 istum Miraculorum Indagatorem & perscrutatorem præteritum fuisse prodi-
 giosam illam anastasi, si paulo ante sua tempora contigisset?

7. Neque Gaufridus Prior Voliensis, qui centum circiter à Brunone annis scri-
 bebat, eius causæ meminit. Sic enim tantum habet. *Ordo Carthusiensium sanctissi-
 mus incepit hoc tempore, scilicet anno 1086. per Brunonem virum sanctum, natione Alle-
 manum de Colonia Agrippina, Magistrum in Theologia cum sex aliis venerabilibus vi-
 ris in Diœcesi Gratianopolitensi.*

Denique referunt varia testimonia cæterorum Authorum supparium; item
 & consequentium seculorum, Roberti de Monte, qui Chronicon Sigeberti con-
 tinuauit; Chronologista Malleacensis, Monachi Antistiodorensis, Adami in
 Floribus manuscriptis Historiarum, quos Gregorio IX. dedicauit, Vincentij
 Bellouaci, Chronici S. Martini Turonensis, Hugonis Cardinalis, aliorumque
 vsque ad tempora Gersonis, quorum nullus famosæ illius anastaseos meminit: &
 quam nemo dixerit eos prætermitturos fuisse, si aut legissent aut audiissent ac-
 cidisse. Ex his fateri necesse est Launoyij sententiam apud doctos hodie præuale-
 re, præualituramque adhuc posthac magis, cum temporis diuturnitas inuetera-
 tam in animis vulgi opinionem anastaseos sensim oblitterabit; nisi forsan eadem
 certiora proferat aliquando aduersæ parti testimonia, quæ litem illam dirimant.

1083. Ad annum 1083. Bertholdus Presbyter Constantiensis refert obitum Berenga-
 rij: quem sequitur Author Chronici S. Petri Viui sic scribens an. 1083. *Berenga-
 rius Turonensis Magister & ammirabilis Philosophus, amator pauperum effloruit. Hic
 composuit Orationem illam, quæ sic incipit IVSTE IVDIX IESV CHRISTE. Post hac fidelis
 & verè Catholicus vitam finiuit.* Verum eius obitus communiter ab aliis refertur
 ad annum 1088. vt infra dicemus.

1084. Anno 1084. Henticus Imperator Romam capit, Gregorium in turre Crescentis
 muro claudit, Guibertum Antipapam in sede Petri constituit. Tum schismatici
 cornua attollunt, conuersaque est omnino facies Ecclesiæ, cuius miserabilem
 statum describit Hugo Flauiniacensis his verbis. *Non sufficiebat sacerdotibus solos
 peccare: facti erant laqueus inueniunt omnes, vt etiam absque synagoga facerent eos, quæ
 non communicabant operibus eorum in communicando cum excommunicatis, in abiectio-
 ne Gregorij, in assertionem Wiberti. Iam vero si quis esset qui Gregorio communicaret, hic pu-
 blicè conuictis appetebatur, hic hereticus, destructor Regni, assertor mali, qui nec vita di-
 gnus esset, qui publicè indignationis offensam contraheret, periurus, & quodam aduenti-
 tio nomine Paterinus dicebatur. Aduenerant tempora periculosa, obnubilata erat facies Ec-
 clesiæ, non agnoscebat quos genuerat filios, quia patiebatur infestus, nec ipsi Matrem agnos-
 cebant quam cum multis & miris modis affligerent & infestarentur, vicem eius dolere
 non nouerant.*

Interim Gregorius concaptiuum suum Iarentonem Abbatem S. Benigni Di-
 uionensis virum doctissimum Hugonis Ducis Burgundiæ olim præceptorem,
 amicum & familiarissimum suum cum quibusdam Cardinalibus mittit ad Rø-

bertum Apuliæ Ducem, qui tunc forte Classe instructa mare transibat, rogatque ut Ecclesiæ & sibi suppetias afferat. Ille non segniter iussa exsecutus fidelem se præstat, aduolat cum Normanis suis, Regem & Guibertum fugat, Gregorium in integrum restituit. Verum ob perpetratas à militibus cædes innumeras, stupra, latrocinia non audens Pontifex fidere Romanis, Salernum se recipit cum Cardinalibus: indeque per Petrum Igneum & Gisulfum Principem Salernitanum, quos Cluniacum misit, dedit litteras ad omnes Christi fideles, quibus & calamitatem suam & calamitatis causas significauit.

In ista rerum perturbatione Teutonici Guiberto adhæserunt, eidemque Lotharingia & Longobardia. Viriduni Theodoricus cognomento Magnus in Cænobitas qui à Gregorio stabant, omnem quem potuit, furorem exercuit. *Totus illi sermo inquit Hugo Flauiniacensis, de Imperio Henrici, de Clementis Papatu erat: itaue publicè in Ecclesiis nomen illius Hæresiarchæ nefandi in Canone recitari prætiperet. Quod etiam faciebant reliqui Episcopi Lotharingiæ & Longobardiæ, exceptis paucis, qui magisterium Gregorij agnoscebant. Manasses Remensis ad easdem partes se contulerat, vnde ita Clero & populo exosus fuit, ut eum ex vrbe expulerint.*

Anno 1085. habita est à Henricianis Pseudosynodus Moguntina, cui præsedit Vvertzilo Archiepiscopus Moguntinus, in eaque Gregorio abrogatus est Pontificatus & Clemens pro vero Papa agnitus. Gregorius Vvertzilone anathemate percutit; at ille nihilominus Archiepiscopale munus exequitur: aiunt tamen postea agnito errore cum Papa reconciliatum fuisse & penitentem obisse an. 1089. Ille in Academia Parisiensi Magisterium in Theologia fuerat olim consecutus. De quo sic scribit Pantaleo. *Vvertzilo à pueritia litteris destinatus fuit. Erat enim egregia indole & felicissimo ingenio præditus. Itaque litterarum amore Lutetiam profectus, ibidem S. Theologiae Doctor creatus est. Is enim cum insigni eruditione etiam pietatem atque morum innocentiam coniunxerat. Cum ergo in Patriam reuersus esset, Canonicus Moguntinensis electus est. Itaque in ea Ecclesia suis virtutibus longè alios superauit, atque subinde concordia studens cum omnibus pacem habuit: multoties etiam ad populum sermonem habuit & singulari facundia homines ad pietatem perduxit. Demum anno 1085. successit Exkenbaldo in Archiepiscopatu & sui muneris primitias schismatis patrocínio consecrauit.*

Verum tandem innumeris calamitatibus fractus elanguit Gregorius & apud Salernum morbo correptus, sentiens se morti propinquum conuocatis Cardinalibus & rogantibus quem vellet sibi in successorem subrogari, designat vnum è tribus, Anselmum Lucensem, Odonem Episcopum Ostiensem, aut Hugonem Lugdunensem, & paulo post obiit, eique substituitur Desiderius Cassinensis Abbas sub Victoris III. nomine de cuius electione extat apud Hugonem Flauiniacensem Epistola Hugonis Lugdunensis Archiepiscopi ad Mathildem Comitissam, quæ scribit eam non fuisse Canonicam, quippe de homine à Gregorio excommunicato factam Henricianisque partibus addicto. *Electiorem, inquit, Cassinensis Abbatis antequam Ego Romam venerim, factam sufficienter audistis, cui iam Ego quam & ceteri fratres mei S. Rom. Ecclesie filij diligentes magis gloriam hominum, quam Dei pro temporis infirmitate assensum præbuiimus. Postquam autem ad montem Cassinum, quò ipse iam præcesserat, Romæ aliquandiu morati ipsius ducatu peruenimus, ex eiusdem familiaribus nobiscum colloquiis, dum videlicet nefandissimos actus suos in auribus Episcoporum & Cardinalium iactanter recitare non erubesceret, copiosius necessario deprehendimus, quam intolerabiliter Deum in ipsius Electione offenderimus. Hinc effectum, ut nonnulli cum ipso, ne consecraretur Desiderius, intercesserint. Verùm post aliquanti temporis moras ab ipso Odone Ostiensi Episcopo Cardinale, qui cum Hugone conspirauerat, consecratus est agnita ambitione Hugonis, qui quod esset e tribus à Gregorio designatis vnus, Pontificatum ambiebat. Itaque cum à Victoris communionem defecisset, nec tamen ad schismaticos transisset, ab eo anathemate percussus est an. 1087. omnique legationis munere priuatus: Odo verò Ecclesiasticæ pacis studiosus patefecit, quam dignus esset Pontificatu. Vnde ex hoc Baldricus Burguliensis occasionem accepit ad eum scribendi & vaticinandi futurum eum aliquando Pontificem. Maximè verò*

eum commendat ab amore erga litteratos, atque imprimis, erga Poëtas, ac proinde elegos scribit, quibus audiuerat eum maxime delectari. Extat inter Baldrici Carmina Historica vnum hoc de Odone Ostiensi Episcopo.

Odas, ô utinam, cui mittuntur, placiturae !
 Odoni magno, dirigo paruus ego.
 Odo Pontificum decus & specialis honestas,
 Consilium Papa, regula Iustitia,
 Ecclesia robur, non concutienda columna,
 Mittit quod placeat Burgulianus aue.
 Burgulianus aue Magno dicit Patriarcha,
 Quod mihi notitiam praesulis obtineat.
 Odo, Wido me à mihi te celebravit in aure,
 Pluribus iudiciis te mihi significans.
 Guido tuum nomen nostrum deuexit in Orbem,
 Utque viri tanti praeo vir ille mihi.
 Te mihi procerum staturâ significauit,
 Qua non excedat effigiata modum.
 Mores iocundos Wido tibi dixit inesse;
 Et quod conueniat moribus alloquium.
 Utque mihi dixit, ditat te littera diues,
 Et vatum Musas deliciosus amat.
 Si cantare velis, cantas modulamine dulci,
 His superest vultus & facies hilaris.
 Affatu suavis, communis & omnibus omnis,
 Exhilaras moestos & stolidos reprimis.
 Os oratorum modo viuus Tullius alter,
 Callidus in verbis viuus Aristoteles.
 Tempora qua modo sunt, qua sunt sine remige manis,
 Rectorem statui te voluere sibi.
 Qui te fecerunt, Odo velut Ostia Roma,
 In modico Roma te facient Dominum.
 Hic iam caeperunt ordiri prouida fata.
 Hinc intelligimus, iamque fauemus eis.
 Odoni factus haeres in Pontificatum,
 Mox in Papatum substituendus eris.
 Hoc locus, hoc nomen, hoc signat copia lingua,
 Hoc alti sensus praecinit integritas.
 Innuit hoc habitus tunicata Religionis,
 Vos ambos idem Cluniacus genuit.
 Ambos vos fouit, vos Ostia sustulit ambos,
 Alter Papa fuit, nec minus alter erit.
 O si tunc merear flovere superstitute vita
 Ut nunc te toto pallidus ore canam !
 Tunc Orpheus nostram nequeat superare Germanam,
 Si pleno flatu buccina nostra sonet.
 Velis furtiuus vehitur modo nostra Carina:
 Namque Piratarum perstrepat omne genus.
 Infontem lacerant me dentibus obloquiarum
 Meque reum mortis clamitat inuidia.
 Obiiciunt quod ego tabulas post tempora tango,
 Quod non demisso vado supercilio,
 Ipse susurro tamen, mecum quoque rumino psalmos,
 Atque obliquatis vultibus intueor.
 Ut fur inuidia probitati est saepe Nonerca,
 Quocirca tepeo saepius à studio.
 Quod si me vellet defenso vestra tueri,
 Ut mea duntaxat Carmina diligeres.

*Repentes hedera mox surgent uberiores,
 Si quando audaci fretus ero gladio.
 Audaci si quando lyras moderamine tangam,
 Si Musas pleno pectore discutiam.
 Si quando impanidus vates audebo vocari,
 Si calamos teneam non trepidante manu.
 Si verbo, nostris signisue quibuslibet Odis
 Illudas, Odo, fulmina non timeo.
 Fulmina qua timeat, quem maxima Roma tuetur,
 Quid timeat tu, quem protegat Odo manus?
 Me sub amore tuo digneris, maxime Pastor,
 Tutior ut Romam si sit opus videam.
 Tutior ut Duce te Romana Palatia cernam,
 Quem mea rusticitas terreat absque Duce.
 Iam nunc de vestro tanquam securus amore,
 Vobis commendo quod penitus cupio.
 Me praesumentem de te confundere noli,
 Debita posco quidem: da mihi, namque potes.
 Si quocumque modis aures obstruxerit aspis,
 Vt nolis nostras insinuare preces.
 Si quasita neges possis que negata referre,
 Si tua claudantur corda meis precibus.
 Vt dare tu nolis sine damno quod dare possis,
 Non es quem spero, quem tuus ipse cano,
 O quam sperabam viuis procul & procul alter,
 Quod Deus auertat, ut mihi tu facias.
 Vnicus est, Odo, mihi filius, immo Coabbas,
 Pro quo deuotus adsto tuis pedibus.
 Namque manum super hunc nimis aggrauat ille Remensis,
 Iram qui Papa funditus emeruit.
 Imposuit siquidem Regi diadema Philippo:
 Nunc & in hoc Papa negligit Imperium.
 Propterea fundo mea viscera funditus Odo,
 Vt mihi perficias hanc tibi rem facilem.
 Abbatis partem sustentens ordine recto,
 Vt restauretur filius ille mens.
 Quod confirmauit in eo Romana potestas,
 Inconuulsam sit permaneatque ratum.
 Et potes & debes, nisi me contempseris, Odo,
 Abbatem sancto reddere Remigio.
 Non ingratus ero, superaddam gratificandus
 Munera Carminibus, carmina muneribus.
 Ecce fatigatus nimium remcare nequiuit,
 Sed si mandabis ut veniat, veniet.
 Iam securus erit, redeat se scripseris illi.
 Nouerimus quoniam restituendus erit.
 Si mandare velis, quod pensis utile nobis,
 Guidonem nostro noueris esse loco.
 Guido mihi viuit, magnus, bonus atque fidelis
 Magni momenti, nominis haud modici.
 Hunc venerare modo quo nos veneremur eodem
 Namque bona morum simplicitate viget,
 Odam dilatat occasio multa precandi
 Sed modo sine breuis memor, Odo, mei.*

Videtur ei hisce versibus commendare Abbatem S. Remigij Remensis, cuius nomen non reperio, sed quem Manasses Archiepiscopus Remensis sicut & alios multos vexauerat, ob idque Pontifici exosus erat. Guido vero de quo hic loquitur, ut de homine ipsi Odoni notissimo, is esse videtur Guido Turonensis qui Re-

mis in Professione litterarum obiit, vbi & Odo studuerat, forte sub ipsomet Guidone, certè sub Brunone Carthusianorum Institutore. Eidem libellum nescio quem dedicauit, & ille similiter eodem metri genere Baldrice sic rescripsit, & iocose nugando vt fit inter amicos, dolere se significauit, quod nomen suum Poëmati non inseruisset.

*Hanc Baldrice tibi mittit tuus Odo salutem,
A te rescribi quam cupit ipse sibi.
Nuper amice tuum tenui legique libellum,
Credere vix posui temporis huius opus.
Tantum pondus erat verbis, facundia tanta,
Posses ut hæc credi composuisse Maro.
Inter amicorum scribi mea nomina sperans,
Deuolui librum terque quaterque tuum.
Velleis vlla mei non est tibi mentio facta,
Commouit mentem res nimis ista meam.
Scilicet indignum me vir facunde putasti,
Carminem quem velles perpetuare tuo.
Attamen vna, lepus, coruus quoque, Cancer, Aselli,
In cælo stella te quoque recte nitent.
Et post tantorum tot nomina clara virorum
Viles bestiola calica regna tenent.
Me quoque multorum post nomina clara virorum
Fac tua cælestis pagina suscipiat.
Hæreat in libri rogo margine distichon vnum,
Inscriptus valeat, quo tuus Odo legi.
Si meritis precibusque meis quasita negabis,
Extorquebo tamen improbitate mea.
Hæc mea sæpe tibi triuialia carmina mittam,
Sic indignanti quod precor excutiam.*

Ex his versibus, vt ex vngue leo, discitur quantus vir fuerit Odo, quantæque facundiæ.

Eodem anno obiit Robertus ille Guischarus Dux Normanorum Transalpinorum Gregorij liberator, eiusque corpus Venusina in vrbe Apuliæ conditum est. Hisce quoque temporibus Alexius Comnenus Imperator Constantinopolitanus litterarum officinam reparari curat, & Grammaticorum Scholam aperuit in gratiam pauperum Scholarium, eorumque Magistris & Pedagogis stipendia de publico constituit: omnibus vero, hoc est tam docentibus, quam discipulis victum competentem prouidit & ordinauit teste Zonara tom. 3.

Isdem etiam temporibus Constantinus Afer Patria Carthaginiensis Chaldaicè, Arabicè, Persicè, Ægyptiacè & Indicè doctus in Academia Babylonica litteris à puero institutus post 39. peregrinationis annos reuersus in patriam, demum in Italiam traiciens Monachico habitu sumpto apud Cassinum Salerni docet, multa quoque opera Medica è diuersis Gentium linguis transfert in Latinum, vt legitur in Chronico Cassinensi lib. 3. cap. 34. eaque Desiderio Abbati suo Papæ facto dedicauit. Hinc Scholæ Salernitanæ fama celebrari cœpit, quæ Eduardo Anglorum Regi libellum de conseruanda valerudine versibus conscriptum transmiserat ante an. 1066.

*Anglorum Regi scribit SCHOLA TOTA SALERNI,
Si vis incolorem, si vis te reddere sanum,
Curas tolle graues, irasci crede profanum.
Parce mero, cænato parum, non sit tibi vanum
Surgere post epulas, somnum fuge meridianum.
Non mictum retine, non comprime fortiter anum,
Hæc bene si serues, tum longo tempore viues.*

Ad hanc Scholam moris fuit hoc & sequente seculo mittere studiosos Artis Medicæ, vt eam illic ad vnguem addiscerent: At si vera scribit Ioannes Saresberienfis, multum suo iam tempore nempe circa an. 1160. de famâ & celebritate pristina & antiqua deperdidit. Dico antiqua; non est enim credendum na-

um fuisse Scholam illam Constantini prædicti temporibus. Siquidem iam an. 984. celebris erat, vt indicat Hugo Fauiniacensis sic scribens de Adalberone Episcopo Virdunensi. *In Salernum eodem anno benedictionis sua, curationis gratiâ profectus reuersus in Italia obiit 14. Kal. Maij, & relictum corpus eius Verduni sepultum est vixit in Episcopatu 3. annis, & successit Heymo an. 988.* Similiter Ordericus Vitalis ad an. 1059. de Rodulfo Clerico verba faciens, quem in omni scientiarum genere versatissimum fuisse ait, subiungit. *Physicæ quoque scientiam tam copiosè habuit, vt in vrbe Salernisana, vbi maxima Medicorum scholæ ab antiquo tempore habentur, neminem in Medicinali arte præter quandam sapientem Matronam, sibi parem inuenerit.*

Anno 1086. obiit Anselmus Lucensis vir omni virtutum & scientiarum genere decoratus, Henricianæ & Guibertinæ factionis insectator acerrimus, vnioni Ecclesiasticæ & Gregorio VII. addictissimus, à quo vnus è tribus ad Pontificatum Maximum promouendis designatus fuerat, vt legitur in quadam Epistola Urbani II. sic agentis apud Hugonem Flauiniacensem. *Domnus noster Papa Gregorius beate ac dignæ memoriæ cum apud Salernum graui teneretur infirmitate, vnde ipse postea obiit, conuenerunt ad eum Episcopi & Cardinales Romani, qui ibidem aderant, rogantes eum & postulantes, vt quem sibi vellet subrogari successorem in Pontificatu, iis ostenderet. At ille secum aliquantulum cogitans, hæc illis verba dedit. Quemcumque horum trium, Lucensem scilicet Episcopum, Ostiensem, aut Archiepiscopum Lugdunensem habere poteritis, in Pontificem eligite.* Obit autem Mantuæ 18. Martij, eratque Mathildis Comitissæ à Confessionibus. Multa eius extant opera: Imprimis Collectio Canonum per Capita, qua ratione Gratianus postea Decretum suum compilauit. Tractatus in Psalms, in Ieremiæ Lamentationes, Apologeticum Gregorii Papæ contra Guibertum Antipapam, & alia multa. 1086.

Anno 1087. obiit Rothomagi 5. id. Septemb. Villielmus Conquæstor Anglorum Rex & Normanorum Dux, qui licet à tenera ætate in bellis enutritus fuisset, non in litteris versatus, litteratorum tamen præcipuam curam habuit, eorumque quamplurimos ad Dignitates Ecclesiasticas, cum potuit, promouit: sic enim ille apud Authorem, qui eius morti interfuit, vt refert Baronius, ad Sacerdotes, qui tum aderant. *Thesauros meos iubeo dari Ecclesiæ & pauperibus, vt quæ congesta sunt ex facinoribus, dispergantur in Sanctis Sanctorum vñibus. Debetis enim recolere quàm dulciter vos amari, & quàm fortiter contra omnes amulos defensari Ecclesiam, Dei Matrem scilicet natura nunquam violari, sed vbiq; vt ratio exegit, desideranter honorari. Ecclesiasticas dignitates non venundedi, simoniam detestatus semper refutauit. In Electione personarum vitæ meritum & sapientiæ doctrinam inuestigari, & quantum in me fuit, omnium dignissimo Ecclesiæ regimen commendari. Hoc nimium probari potest veraciter in Lanfranco Cantuariensium Archiepiscopo, hoc in Anselmo Beccensium Abbate, hoc in Gilberto Fontanellensi & Durando Troarnensi & in alijs multis Regni mei Doctoribus, quorum celebris laus personat in vltimis, vt credo terra finibus. Tales socios ad colloquium elegi, in horum contubernio veritatem & sapientiam inueni, ideoque semper gaudens optabam eorum consilij perfrui.* 1087.

Reueta tanti viri erga litteratos amor ita studiosorum animos accendit ad studia litterarum, vt nullo vnquam tempore tot reperiantur Normani in eas incubuisse, & tam feliciter in earum professione excelluisse, quàm ætate Guillelmi. Præter cæteros enim, quos fama obscura recondit, floruerunt Lanfrancus, Anselmus, Paulus Lanfranci consanguineus, abbas Cadomensis, deinde San-Albanensis, Guitmundus S. Leufriidi Monachus, deinde Episcopus Auerfanus & Cardinalis, Mauricius Rothomagensis, Ioannes Abrincensis, Michaël natione quidem Italicus, sed Abrincensis Episcopus doctissimus, Rodulfus Clericus cognomento Mala-corona, de quo in Viris Illustribus, Goislebertus Medicus Carnotensis, sed in Normania conspicuus, Gislebertus Maminotus, Guillelmi Archiater, & innumeri alij, quos passim commemorat Ordericus Vitalis in Historia.

Idem Princeps anno 4. Regni Anglorum leges ciuiles & consuetudines approbatas recognoscens, atque à legibus Ecclesiasticis exordium sumens, primum caput conscripsit de Clericis & possessionibus eorum, ab omniq; tributo immunes esse voluit, vt & Scholarium possessiones, vbiq; sitæ essent. Sic enim

habet. OMNIS CLERICVS ET ETIAM SCHOLARIS, OMNES RORVM RES ET POSSESSIONES VBICVNQVE FVERINT, PACEM DEI ET ECCLESIE HABEANT. QUÆ verba leguntur apud Henricum de Knygthon lib. 2. de Euentibus Angliæ.

Ioannes verò Bromptonius abbas Iornalensis, qui circa an. 1320. scribebat, eius dotes sic perscribit. Erat sapiens sed astutus, locuples sed cupidus, gloriosus sed famæ deditus, affabilis quidem & humilis seruiantibus, sed durus & seuerus sibi & resistentibus. Principes namque & Consules in carcerem posuerat, Episcopos & Abbates possessionibus suis priuauerat, Fratri proprio non pepercerat, nec qui resisteret, erat. De Gestis verò sic loquitur. Regi præfato Normania iure hæreditario prouenerat. Cenomaniam armis acquisierat, Britanniam sibi accliuem fecerat, super totam Angliam solus regnauerat: ita quod nec ibi vna sola hida terræ inerat (id. terra vnus aratri culturæ sufficiens) de qua nesciret cuius esset, & quid per annum valeret. Scotiam quoque sibi subiugauerat: Vvalliam rebellantem in suam acceperat ditionem. Et quamuis eius tempore multæ iniuriæ fiebant, adeo tamen auctor erat & amator pacis, quod puella auro onusta posset impune Regnum Angliæ pertransire. Nam si quis aliquem quacunque de causa peremisset, capite plectebatur. Si mulierem aliquam vi oppressisset, membris genitalibus priuabatur. Idem Author refert eiusdem Principis leges circa Iudicia, quas in Synopsi huius seculi referemus.

Sepultus est igitur in cœnobio S. Stephani Cadomensis, cui olim Lanfrancum præfecerat, deinde Anselmum, translato prædicto Lanfranco ad sedem Cantuariensem. Et autem Baldricus Abbas Burguliensis hoc cecinit Epitaphium.

*Indice qui Cælo, qui præfagante Comæte
Anglos innumeris stragibus obtinuit:
Qui Dux Normanis, qui Cæsar præfuit Anglis,
Qui quasi mananti fonte profudit opes,
Imperio pollens Vvillielmus, Coniuge, Natis
Occidit, & simul hæc omnia deseruit.*

Post eius mortem Angliæ Vvillielmo II. cognomine Rufo Lanfranci Discipulo, Normania Roberto cessit in partem hæreditatis & successionis Paternæ.

Ad hunc annum Sigebertus & alii Scriptores referunt translationem Corporis S. Nicolai ex vrbe Myra Lyciæ Metropoli in Apuliam, vbi apud Barrium requiescit. Narrant verò illud à Mercatoribus Anglis inuentum in mari fluctuans, eiectum scilicet aut à Turcis, qui Myram ceperant, aut à Christianis, vt sacræ corpus ab hostium immanitate seruarent: idque contigit anno 775. postquam Myræ tumulatum fuerat: Et ex eo cœpit eius nomen esse celebrius apud Occidentales, maiorique veneratione coli: quanquam tamen non ignoraretur in Francia; siquidem Robertus Rex ædem in Palatio eius nomini ante an. 1030. dedicarat, vt suo loco docuimus. Ille autem ab omni æuo Scholarium Patronus habitus, & præsertim Iuniorum, qui humaniorum litterarum rudimentis & Grammaticæ operam dant, vt S. Catharina Philosophorum.

1088. Anno 1088. obiit Victor III. eique subrogatur Odo de Castillione Episcopus Ostiensis & Cardinalis, vnus è tribus, qui à Gregorio VII. designati fuerant, & Urbani II. nomen accipit. Carthusianorum Patriarchæ olim Discipulus: quem proinde statim atque ad Pontificatum promotus est, ad se in Curiam euocauit ex solitudine, vbi cū M. Landuino & aliis sociis Deo militabat, vt in regenda Ecclesia eius consilio vteretur. Sic enim habetur in Statutis Antiquioribus Carthusiani Ordinis. *Cogente Urbano, cuius quondam Præceptor fuerat, Romanam perrexit ad Curiam, eandem Papam solaris & consilio in Ecclesiasticis negotijs iuuaturus.* Hic Pontifex valde strenuus fuit, & in Diuinis Scripturis plurimum eruditus, natione Gallus, & in Cluniacensi Cœnobio Monachus factus. Sedit annis 12. mensibus 4. diebus 19. & Magistrorum Parisiensium operâ & consilio in multis vsus est, imprimis verò Anselmi Laudunensis, Roberti Parisiensis præclari Sophistæ & Nominalis, Baldrici Burguliensis, & aliorum.

Eodem anno obiit Berengarius Turonensis toto orbe famosissimus post multas in hæresim relapsiones tandem verè conuersus & pœnitens: nam vt habetur in veteribus membranis Lauriacensibus, *ille Roma discedens, Turones venit: ibique in insula qua S. Cosma dicitur, seculi pompis abrenunciatis fere per 28. annos assidue Domi-*

no militauit aliique plures Canonici B. Martini, S. Spiritu, nec non saluari eius admonitione instructi mutatis vestibus sese ad insulam contulerunt. Hic error irrepsit in annorum numerum. Nam Concilium Romanum sub Gregorio VII. habitum est an. 1079. aliquandiu mansit Romæ Berengarius: tum in Franciam reuersus adfuit Concilio Burdigalensi an. 1080. demum anno 1088. moritur, itaque octo tantum circiter annos in ea insula deliruit. Hanc autem eius pœnitentiam agnoscit Mathæus Parisiensis in Williclmo II. *Licet primum iuuentutis calorem aliquarum haresum defensione infamauerit, auctamen maturiore ita respuit, ut citra controuersiam à quibusdam sanctus habeatur in multis operibus bonis, & maximâ humilitate & eleemosynarum largitionibus approbatus.* Et Vincentius Bellouacus. *Berengarius in fine ita respuit, ut sine retractatione à quibusdam Sanctus habeatur, eleemosynis & humilitate, magnarum possessionum Dominus dispersiendi, non famulus abscondendo & adorando, nullam faminam conspectui suo patiebatur admitti.*

Nec prætereundum quod de illius morte habetur in Fragmento Bibliothecæ Floriacensis. *Ipse Berengarius postea respiciens & pœnitentiam agens cum die Epiphaniarum moreretur, recordatus quos miseros quondam adolescens primo sui erroris calore secta sua infecisset, producto gemitu, Hodie inquit, die apparitionis meae apparebis mihi Dominus Iesus-Christus propter pœnitentiam ut spero ad gloriam, vel propter alios à me corruptos, ut timeo, ad pœnam.* Nam ut addit Malmesburienfis l. 3. de Gestis Anglorum. *Quamuis ipse sententiam correxerit, omnes quos ex totis terris deprauauerat, conuertere nequiuit. Adeo pessimū est alios exēplo uel uerbo à bono infirmare, quia fortassis peccatum te grauat alienum, cum deletum fuerit tuum* Obiit autem die 6. Ian. prope nonagenarius; unde liquet eum circa annum Christi 1000. aut an. 998. natum, Ad illius tumulum quotannis feria 3. Paschæ Canonici S. Martini Turonensis preces fundunt pro animæ pœnali solutione. Eius Corpus iacet in insula S. Cosmæ: quanquam in Chronico Turonensi legatur sepultum in Claustro B. Martini: sed fortassis illuc translatum est. Eiusque tumulo hoc inscriptum est Epitaphium ab Hildeberto Cenomanensî compositum.

*Quem modo miratur, semper mirabitur orbis,
Ille Berengarius non obiturus obit.*
*Quem recta fidei vestigia summa tenentem
Iani prima dies abstulit, illa nefas.*
*Illam dies damnosa dies & perfida mundo,
Qua decus & rerum forma ruina ruit.*
*Qua status & virtus, qua spes & gloria cleri,
Qua cultor iuris iure ruente ruit.*
*Quidquid Philosophi, quidquid cecinere Poete,
Ingenio cessit eloquioque suo.*
*Cui uestis textura rudis, cui non fuit unquam
Ante sitim potus, nec cibus ante famem.*
*Quem natura parens cum mundo contulit, inquit
Degenerant alij, nascitur ille mihi.*
*Queque uagabatur & pœne reliquerat orbem,
Inclusit sacro pectore iustitiam.*
*Sanctorum & matris sapientia matris adora
Impleuit sacrum pectus & ora Deo.*
*Pectus eam uoluit, uox protulit, actio prompsit:
Singula factori sic studere suo.*
*Vir facer & sapiens, cui nomen crescit in horas:
Quo minor est quisquis maximus est hominum.*
*Qui census peperit, partos seruauit honores;
Cui potior pauper diuite, iusque lucro.*
*Cui nec desidiā, nec luxum res dedit ampla,
Nec tumidum fecit multus & altus honor.*
*Qui nec ad argentum nec ad aurum lumina flexit,
Sed doluit quoties cui daret hac, oberant.*
*Qui non cessauit inopum fulcire ruinas,
Donec inops dando pauper & ipse fuit.*

*Cuius cura sequi naturam, legibus uti
 Et mentem vitiiis, ora negare dolis.
 Virtutes opibus, verum proponere falsos;
 Nil vacuum sensu dicere, nil facere.
 Ladere nec quemquam, cunctis prodesse, favorem
 Et populare lucrum pellere mente, manu.
 Quem pudor hospitium statuit sibi, quamque libido
 Incestos superat, tam superavit eam.
 Vir sacer à puero, qui quantum preminet orbi
 Famà, tam fama preminet ipse suæ.
 Fama minor meritis, cum totum peruolat orbem
 Cum semper crescat, non erit aqua tamen.
 Vir pius atque gravis, vir sic in utroque modestus,
 Liuor ut in neutro rodere possit eum.
 Liuor enim deflet, quem carperat antea, nec tam
 Carpsit & odit eum, quam modo laudat, amat.
 Quam prius ex vita, tam nunc ex morte gemisist,
 Et queritur celeres huius abisse dies.
 Vir, verè sapiens & parte beatus ab omni,
 Qui cælos anima, corpore ditat humum.
 Post obitum viam secum, secum requiescam
 Nec fiat melior fors mea sorte sua.*

Videas, inquit Willielmus Malmesburiensis, in his versibus quod laudis excessit modum Episcopus.

1089.

Post elapto ab obitu Berengarij menses paucos, nimirum 24. Maij an. 1089. obit Lanfrancus Cantuariensis Archiepiscopus ita permittente Deo, vt qui in hoc mundo concordēs esse non potuerant, æternam in altero pacem iniri simul demigrarent. Eius mores & præclara facta in Ecclesiæ regimine paucis describit Mathæus Parisiensis. Vt quod Basilicam Cantuariensem instaurarit, Officinas Monachorum fabricarit, Dignitates Ecclesiæ, quæ suorum Antecessorum incuria interciderant, restituerit, terras seu agros multos qui vsurpati fuerant & ablati, reuocarit, 25. Maneria eidem Monasterio Cantuariensi reuindicare, Xenodochia duo extra ciuitatem construxerit; quibus de suo sufficientes redditus annuatim assignauit, Ecclesiam Roffensem instaurarit & in ea Hernostum Becensis Monachum Episcopum ordinarit, & decedente Hernosto Guadulphum Becensem etiam Monachum. Abbatiam S. Albani Anglorum Protomartyris in pristinum statum reduxerit, Angliam Rege absente custodierit: lectioni assidue vacarit, libros veteris & noui Testamenti scriptorum vitio corruptos corrigere studuerit: cuius emendationis luce tam Anglorum quam Gallorum Ecclesia se gaudet illustrari. Eo verò defuncto Willielmus II. Rex Ecclesias & Monasteria totius fere Angliæ Pastoribus vacantia in manu sua retinuit, graui omnia depopulatione vastans, & *instar firmarum*, inquit Mathæus, *Laicis commendabat*. Itaque non nisi quarto post eius obitum anno Cantuariensi Ecclesiæ Præfullem constituit Anselmum Beccensem Abbatem.

Eodem anno Anselmus Laudunensis Decanus Ecclesiæ factus scholam Parisiensem Guillelmo Campellensi reliquit: & ipse Lauduni celeberrimam in Dialectica & Theologia scholam instituit, Comprofessoremque adsciuit Arnulphum fratrem, virum quoque magnæ litteraturæ, & inter Nominales famosissimum. Tunc quoque Parisiis in Grammaticæ professione supra cæteros excellēbat Bernardus Carnotensis, de cuius Consuetudine in Synopsi huius seculi infra dicetur: quo tempore Wlgrinus Ecclesiæ Parisiensis Cancellarius erat, & Roscelinus Compendiensis à multis Comprofessoribus ob nouitatem doctrinæ & Nominalis sectæ odium exagitabatur

1090.

Annus 1090. pestilentissimus in Francia fuit; vbi multi sacro igne interiora confumēte computrescentes ex eis membris Carbonum instar nigrescentibus aut miserabiliter moriebantur, aut manibus & pedibus putrefactis truncati miscrabiliori vitæ referuabantur, vt legitur apud Chronicon Belgicum Magnum.

Hocce circiter tempore Robertus de Arbrifello, de quo diximus ad an. 1080. à Siluestro de Guerschia Episcopo Redonenſi in partem oneris assumptus est & ab eo Archipresbyter factus in Diœcesis regimine: ut in eius vita scribit Baldricus Burguliensis. *Vrbs interea Redonis suo destituta Patrono ad Deum reconuersa præmissis precibus Siluestrum quendam elegit in Episcopum, quem & morum sinceritas suaque commendabat nobilitas: qui prout erat sanguine generosus, generosior erat & meritis, & licet non multum litteratus, litteratos tamen inbianter complexabatur.* Spiritualis siquidem in eo erat Disciplina: ut quod ei sanguis & caro non inspirauerant, diuina ei luculenter distillaret doctrina. Cōuocabat igitur aliunde si quos poterat litteratos, quod hominum genus Britannia tunc habebat rarissimum. Relatum est fiscitanti de Roberto & de eius seueritate & studio & dixerunt: De quo loquimur, Robertus nomine, tuus naturalis est, nam & Redonenſis est. Tuisque institutionibus satis accommodus: *liberalibus siquidem Disciplinis apprime eruditus est*, corpore vegetus & morum honestate compositus. Euectione præparata venerandus Pontifex *dirigit Parisius* & accersitum taliter alloquitur. Vides, inquit, frater Charissime, quomodo sancta Redonenſis Ecclesia mater tua sine regimine vacillat hoc præsertim tempore, cum me pœne laicum ei contigerit præesse.

Eſto igitur quæſo, in Reſponſis Eccleſiaſticis noster interpres: audiam te & loquæris in me. Poteris proculdubio Dei populo prodeſſe, ſi zelum Dei habens voluens nobiſcum aliquantulum militare. Annuit Robertus loquentis obſecrationibus & iam ſollicite occupabatur Eccleſiaſticis occupationibus & neceſſitatibus: in omnibus agendis Deum ante oculos habebat, in nullo deſidioſus erat, turpis lucri à ſe cupiditatem extricabat, & in ſingulis legaliter ſibiſmet imperabat, Episcopo ſuo per omnia fideliter patrocinebatur: nam & eius patrocinium Episcopus licet Patronus non dedignabatur. Quatuor igitur annis apud Episcopum ita demoratus Archipresbyter pacem inter diſcordes reformando, Eccleſias ab infami Laicorum ancillatu liberando, inceſtas ſacerdotum & Laicorum copulationes dirimendo Simoniã penitus abhorrebat, omnibuſq; vitiis viriliter reſiſtebat.

Eodem anno Iuo dictus Carnotenſis, ut ſcribit Radulphus de Diceto ſcriptor Anglus, Regularum exceptiones Eccleſiaſticarum in vnum Corpus adunauit huc uſque.

Anno 1091. Bernardus poſt futurus Abbas Clare-vallenſis naſcitur in Burgundia apud Caſtellum Fontanenſe iuxta Diuionem, Patre Tecellino Caſtillionæo, Matre Aletha Monbarrenſi. Eodem anno habita eſt ſynodus Episcoporum Parisiis, in qua confirmata ſunt à Rege Philippo priuilegia, quæ à prædeceſſoribus ſuis Eccleſiæ Regiæ Compédienſi fuerant conceſſa. Quam in rem extat instrumentum 2. Tomo Spicilegij Dacheriani, cui Gaufridus Episcopus Parisienſis ſubſcripſit, ut Archicancellarius. Et in alio instrumento confeſto an. 1085. in ſynodo Compendienſi idem Philippus ſignum apponit ſuſcribente Gaufrido hiſ verbis. *Actum Compendij Palatio. Goffrido Parisiorum Episcopo Archicancellario noſtro.* Vnde patet tum Remenſem Archiepiſcopum Iure Archicancellariatus, quod ſuæ ſedi additum putabat, excidiſſe.

Anno 1092. ut habetur in Chronico S. Petri Viui, Philippus Rex Franciæ dimiſit vxorem ſuam nobiliſſimam nomine Bertham, ex qua Ludouicum filium ſuſceperat: & Bertradam Fulconis Andegauenſium Comitum vxorem inuito marito accepit, quam ad annum uſque circiter 1106. retinuit. Quæ res multorum in Francia diſſidiorum cauſa fuit. Hoc ut intellexit Vrbanus, ſeueriſſimè per litteras obiurgauit Rainoldum Archiepiſcopum Remenſem & Suffraganeos, quod tale diuortium Eccleſiæ autoritate non prohibuiſſent.

Si ſacerdotale quod geritis officiũ, conſideratione debita penſaretis, tanti facinoris infamia ad aures noſtras ſaltem impunita non perueniſſet. Cum enim Domini Iſrael ſpeculatores à Deo dati impiis impietates ſuas annũciare, & pro domo Iſrael murum opponere deberetis, qualibet ratione vos pati potuiſſe miramur, ut tam inclyti Regni Rex humani pudoris oblitus, diuini temporis immemor, contra ius, contra fas, contra legum & Canonum ſanctiones, contra rotius Catholici Eccleſiæ conſuetudines & ſuam vxorem inordinatè relinqueret, & propinqui ſui coniugem amore ſibi nefario copularct. Quod factum utique & Regni totius confuſionem

" & Ecclesiarum uestrarum dissipacionem portendit, & ad animam uestram redun-
 " dat infamia. Peccanti enim cum possis non contradicere, consentire est. Te autem
 " Charissime Confrater Rainolde, noxa hæc maximè imperit, pro eo quod Siluanc-
 " ænsis tibi subiectus Episcopus hoc publici adulterij crimen suo, vt audiuimus,
 " firmavit assensu, cum mæchis illis benedictionis sacerdotalis manum imposuit.
 " Quod & si licitè nubere, bigamis tamen impendi secundum Canones non lice-
 " ret. Nunc igitur vobis auctoritate Apostolica præcipimus, vt his visis apicibus,
 " quod etiam non iubentibus nobis iam dudum fecisse uestram prudentiam de-
 " cuiisset, maturè conuenire curetis Regem & ex Dei & nostra pariter & uestra
 " parte instantèr commoneatis, arguatis, obsecratis, increpetis & à tanto tamque
 " horrendo facinore desistere compellatis.
 " Quod si contempserit, & nobis & vobis necessitas imminebit, vt ad vl-
 " ciscendas Diuinæ legis iniurias pro nostri officij debito accingamur, & Phinees
 " gladio Madianitas adulteros perforemus. Eandè quoque instantiam pro ereptio-
 " ne confratris nostri Carnotensis Episcopi adhibete. Quod si monitis uestris qui
 " eum cæpit, obtemperare contempserit, vos & ipsum excommunicationi subiici-
 " cite, & castellis in quibuscumque eum retinuerit, & terræ eius diuinum Officium
 " interdicitè, ne similia deinceps in viris huius ordinis præsumantur. Vt ordinem
 " uestrum diligitis, ita hoc accelerare omnibus modis satagetis. Valete. Data 6.
 " Kal. Nouemb. an. videlicet Dei Christi 1092.

Eodem anno Iuo decus & ornamentum Galliarum, Bellouaci natus, apud Ca-
 nonicos Regulares S. Quintini Bellouacensis Liberalibus Disciplinis apprime
 institutus, eiusdem deinde Cœnobii Præpositus & Abbas ad Carnotensem
 sedem promouetur, & consecratur Capuæ 23. Nouemb. ab Urbano Pontifice,
 vitro cedente Gaufrido, qui simoniacæ prauitatis reus factus sub Gregorio, dein-
 de sub Urbano crimen falsus est, seque indignum reputans Episcopatum eiura-
 uit. Qua de re sic Urbanus ad Clerum Carnotensem.

Urbanus Episcopus seruus seruorum Dei dilectis in Christo filiis Clero & Po-
 " pulo Carnotensi sal. & Apost. bened. *Nos quidem tum B. Maria semper Virginis de-*
 " *uotione & reuerentia, tum pro nostri Officij debito Ecclesie vestre dilectionem, protectio-*
 " *nem & curam specialius intendentes,* eiusque labores diuturnos quos à Gaufrido
 " quondam Episcopo passa est, propensiore animo perpendentes, rei veritate diu-
 " tius atque diligentius pertractata, largiente Domino iustitiæ satisfecimus. Bonam
 " itaque animi uestri voluntatem præuenientes, ac subsequentes venerabilem vi-
 " rum Iuonem Presbyterum, quem Gaufrido per nos deposito Catholicè at-
 " que Canonice secundum nostra monita elegistis, ne quod ulterius hac in re de-
 " trimentum uestra Ecclesia pateretur, sine moræ longioris obstaculo consecraui-
 " mus. Nunc cum ad vos remittentes tanquam B. Petri manibus consecratum, B.
 " Petri vice vos rogamus atque obsecramus, quatenus eum benignè suscipientes, de-
 " bita vt veri Pastoris mēbrū obedientiā honoretis, debita sollicitudine, quæ vobis
 " annunciauerit obseruetis, & vt ipse Deo placere & eum pro uestris valeat excessi-
 " bus dignè intercedendo placare, vos quoque placere Deo totis conaminibus,
 " procurate. Si enim placere Deo studueritis, Pastorem procul dubio Deo placentem
 " habebitis. Nos quoque in uestris opportunitatibus ad exaudiendum paratos
 " inuenietis. Porro de Gaufrido, qui sine conditione omni nostris manibus Episco-
 " patum reddidit, indignum se patenter agnoscens, præcepimus & præcipimus
 " ne quis ei vllō modo ad Episcopatum reinuadendum vel inuestiendum assensum
 " accommodare præsumat, aliàs & ipsum & ipsius fautores excommunicationi
 " subiicere censemus. Obedientes verò monitis nostris gratia Dei custodiri. Da-
 " tum Capuæ 8. Kal. Decemb.

Idem Pontifex eodem argumento dat litteras ad Richerium Archiepiscopum
 Senonensem: quibus insinuat se in consecratione Iuonis nihil velle ipsius iuribus
 derogatum, mandatque vt eum pro Episcopo Carnotensi agnoscat: at ille nulla-
 tenus eum se recepturum remandat, eo quod inuasisset Gaufridi sedem adhuc
 viuientis, & quod inobediens & superbus esset. Iuo crimina ista diluit Ep. 8. ad Ri-
 cherium: sed frustra. Richerius contra ipsum Stampis habet synodum, damnat-
 que tanquam intrusum & Regiæ Maiestatis reum: quodque spreto Metro-

politano Romæ consecrationem obtinuiſſet. Ad hæc, eadem, quæ Ep. 8. reſpon- det Iuo, nec Episcopatum ambiuiſſe, nec Episcopalem benedictionem aut ab ipſo aut à quoquam petiſſe; ſed ſe Clericorum Carnotensium primò ingenio, poſtea violentia Regi præſentatum, indeque cum virga paſtorali à Rege ſibi intruſa ad Eccleſiam Carnotensem adductum, cum ipſe Richerius Clericis iſ- dem petentibus & pulſantibus nullum diem consecrationi præſigere voluiſſet, non tamen eorum electioni aſſenſum præbuiſſe, donec certior fieret de Gaufridi de- poſitione & ſummi Pontificis voluntate; cum itaque conueniſſe, & iuxta pe- titionem Clei Carnotensis in Episcopum ſe ab eo fuiſſe consecratum.

Porro Iuo à decreto Stampenſi Pontificem appellat, mandatque quæ in Syno- do facta fuiſſent. *De cætero, inquit, notum facio Beatitudini veſtra, quod Senonenſis Archiepiſcopus conſilio Parisienſis Episcopii (Goffridi) infatuatus, adhibito ſibi eodem Parisienſi Episcopo & duobus aliis non diſſimilis recordia, Meldenſi & Tricaſino, hoc anno Stampis de Ordinatione quam à vobis acceperam, me inordinate ſatis accuſauit di- cens me in Maieſtatem Regiam offendere, quia à ſede Apoſtolica consecrationem præſum- pſeram accepiſſe. Cum itaque conaretur Gaufridum deſiſſum contra Decretum veſtrum in ſtatum priſtinum reformare, & in me deſiſſionis ſententiam proferre, ſedem Apoſto- licam appellari.* Sed acquieuit tandem Richerius, & Iuo Episcopus remaniſit.

Anno 1093. habita eſt Synodus Sueſſionenſis à Rainaldo Archiepiſcopo Re- menſi contra M. Roſcelinum Nominalium antiſtitem, Compendienſis Eccle- ſiæ Canonicum, qui argutiis & ſubtilitatibus ingenij nimis fidens, plurimos er- rores docendo ſparſiſſe ferebatur. Imprimis enim affirmabat Tres perſonas ſacræ Triados rectè dici poſſe Tres res diſtinctas & ſeparatas, ſicut tres angeli, tresve homines rectè dicuntur; cum hoc tamen diſcrimine, quod Perſonarum Diui- narum vna eſſet voluntas, vna eademque poteſtas: ſecus non poſſe explicari di- cebat, quamobrem, ſi Tres perſonæ ſint vna res, filius dicatur potius incarna- tus, quàm Pater aut Spiritus Sanctus. Atque hanc quoque Lanfranci fuiſſe & Anſelmi Beccenſis mentem eſſe affirmabat. Præterea negabat Sacerdotum filios ad ſacros ordines poſſe promoueri. Et quia periculum erat, ne doctrina illa in- ualeſceret, Rainaldus Archipræſul Remenſis Synodum habuit Sueſſione, tunc loci Episcopo Hugone de Petra fonte cui adfuit inter cæteros Fulco Belua- cenſis Episcopus, ad quem Anſelmus tunc adhuc Abbas Beccenſis ſcripſit ro- gans, vti ſe apud ſynodum purgaret, mentemque ſuam de S. Triade omnibus Præ- latis aperiret: verebatur enim ne Roſcelinus publicè aſſereret, quod in ſcriptis & in priuatis Conuentibus dictitare ſolebat, Lanfrancum & Anſelmum idem ſe- cum ſentire. Sic ergo ille ad Fulconem. Ep. 41. l. 2.

1093.
Synodus
Sueſſion.
contra Roſ-
celinum.

Domino & amico Chariffimo, Reuerendo Episcopo Beluacenſi Fulconi Frater „ Anſelmus dictus Abbas Becci ſalutem. Audio, quod tamen abſque dubitate „ credere non poſſum, quia Roſcelinus Clericus dicit in Deo tres perſonas eſſe „ tres res ab inuicem ſeparatas, ſicut ſunt tres Angeli, ita tamen vt vna ſit voluntas „ & poteſtas, aut Patrem & Spiritum ſanctum eſſe incarnatum, & tres Deos verè „ dici poſſe, ſi vſus admitteret. In qua ſententia aſſerit venerabilis memoriæ Ar- „ chiepiscopum Lanfrancum fuiſſe & me eſſe. Quapropter dictum eſt Concilium „ à venerabili Remenſi Archiepiſcopo Rainaldo colligendum eſſe in proximo. „ **Quoniam Ego puto Reuerentiam veſtram ibi præſentem futuram, volo vt in- „ ſtructa ſit, quid pro me reſpondere debeat, ſi ratio exegerit. Archiepiſcopum „ quidem Lanfrancum vita eius multis ex ſapientibus viris nota, quia de eo nun- „ quam aliquid tale ſonuit ab hoc crimine ſatis & abſentia & mors eius omnem de „ eo nouâ accuſationem recuſat. De me autem hanc veram omnes homines habere „ volo ſententiam. Sic teneo ea quæ continentur in Symbolo, cum dicimus *Credo in „ Deum Patrem omnipotentem Creatorem Cæli & terra. Credo in vnum Deum Patrem om- „ nipotentem. Et quicumque vult ſaluus eſſe, ante omnia opus eſt vt teneat Catholicam fi- „ dem.* Et ea quæ ſequuntur. Hæc tria Chriſtianæ Religionis Principia, quæ hic „ propoſui, ſic inquam hæc & corde credo & ore confiteor, vt certus ſim quia qui- „ cumque horum aliquid negare voluerit, & nominatim quicumque blaſphemiam „ quam ſupra poſui me audiſſe à Roſcelino dici pro veritate aſſeruerit, ſiue homo, „ ſiue Angelus, anathema ſit. Et confirmando dicam, quandiu in hac perſiterit „ pertinacia, anathema ſit: omnino enim Chriſtianus non eſt, niſi reſipuerit. Inſi-**

„ pientissimum enim & infinitum est propter vnumquemque non intelligentem
 „ quod supra firmam petram solidissimè fundatum est, in quæstionum reuocare
 „ dubitatem. Fides enim contra impios ratione defendēda est, non contra eos qui
 „ se Christiani nominis honore gaudere fatentur. Ab his enim iustè exigendum
 „ est, vt cautionem in baptisinate factam inconcussè teneant. Illis vero rationabi-
 „ liter ostendendum est, quàm irrationabiliter nos contemnant. Nam Christianus
 „ per fidem debet ad intellectum prospicere, non per intellectum ad fidem accede-
 „ re: aut si intelligere non valet, à fide recedere, sed cum ad intellectum valet per-
 „ tingere, delectatur. Cum vero nequit, quod capere non potest veneratur. Has
 „ autem nostras litteras ad prædictum Concilium à vestra sanctitate portari, aut si
 „ fortè non iueritis, per aliquem de vestris Litteratum micti depono. Quæ, si ratio
 „ nominis id exegerit, in totius Conuentus audientia legantur, sin autem, non erit
 „ opus vt legantur. Valete.

Habitu est autem Concilium, & in eo Roscelinus interrogatus mentem ex-
 plicauit erroremque fassus abiurauit. Verum paulo post solutum Concilium,
 hæreticorum more dixit se non ob aliam rationem sententiam suam damnasse,
 quàm quia timebat ab ignaro populo interfici & lapidibus obrui, seque semper
 in eadem quam coactus abiurarat, sententia permanere. Quamobrem Anselmus
 vt fidem purgaret, hominemque confunderet, Tractatum edidit de Incarnatio-
 ne, quem Urbano Pontifici dedicauit, statimque initio Roscelinum tanquam
 hæreticum & praua sentientem condemnat, si. que scribit tum Archiepiscopus
 Cantuariensis factus.

„ Cum adhuc in Becci Monasterio essem Abbas, præsumpta est à quodam Clerico in Francia
 „ talis assertio. Si in Deo 3. personæ sunt vna tantum res, & non sunt tres res, vnaqueque per
 „ se separatim, sicut 3. Angeli aut 3. anime, ita tamen vt potentia & voluntate omnino sit idē,
 „ ergo Pater cum Spiritu S. & Filio est incarnatus. Quod cum ad me perlatū esset, ince-
 „ pi contra hunc errorem scribere quandam epistolā, quā par te quadā edita perfi-
 „ cere contempsi, credens non ea opus esse, quoniam & ille contra quem fiebat, in
 „ Concilio à venerabili Remensi Archiepiscopo Rainaldo collecto errorē abiura-
 „ uerat & nullus videbatur, qui cum errare ignoraret, partem tamen illam quam
 „ perfeceram, quidā fratres me nesciente transcripserunt atque aliis legendam tra-
 „ diderunt. Quod idcirco dico, vt si in alicuius manus pars illa venerit, quanquam
 „ ibi nihil falsum sit, tamen tanquam imperfecta & non exquisita relinquatur. Post-
 „ quam autem in Anglia ad Episcopatum nescio quā Dei dispositione captus &
 „ retentus sum, audiui præfatæ nouitatis authorem in sua perseuerantem sententia
 „ dicere se non ob aliud abiurasse quod dicebat, nisi quia à populo interfici ti-
 „ mebat. Hac igitur causa quidam fratres precibus suis me coegerunt, vt solucrem
 „ Quæstionem, qua ipse sic irretitus, vt nullo modo se ab ea expediri posse crede-
 „ ret, nisi aut incarnatione Dei Patris & Spiritus S. aut Deorum multitudine se
 „ impediret. Quod rogo ne quis putet præsumpsisse me, quasi fortitudinem fidei
 „ Christianæ meæ existimem indigere defensionis auxilio. Si quid ergo de firmita-
 „ te fidei nostræ in Ep. disputauero, non est ad confirmandam illam, sed ad fratrum
 „ hoc exigentium precibus sati faciendum. Sed si ille qui præfatam protulit sen-
 „ tentiam, Deo corrigente ad veritatem rediit, nullatenus putet me in hac Ep. con-
 „ tra se loqui, quia iam non est quod fuit. Si enim fuit aliquando tenebra, nunc autem
 „ lux in Domino, non sunt arguenda tenebræ quæ iam non sunt, sed lux approban-
 „ da quæ lucet. Veruntamen siue adhuc ad lucē redierit, siue non, quoniam sentio
 „ laborare plures in ead. Quæstione, etiam si fides in illis superet rationem, quæ illis
 „ fidei videtur repugnare, non mihi videtur superfluum repugnantiam istam dis-
 „ soluere.

Porro synodi Sueffionensis decreto prædictus Roscelinus in exilium amanda-
 tus est, quamobrem ille in Angliam traiecit, vbi cum Oxoniensibus Magistris &
 aliis Doctis frequentes disputationes exercuit, Anselmum Cantuariensem exagi-
 tauit & plurimas turbas in Anglia excitauit adeo vt à Villielmo Rege cum infam-
 tia eiectus sit, vt infra patebit.

Eodem ergo anno Anselmus Abbas Beccensis à Villielmo II. Anglorum Re-
 ge ad Cantuariensem Archiepiscopatum assumitur, quarto post Lanfranci obi-
 tum anno, cui assumptioni & electioni ægrè consensit, quia nouerat, Regem

bona Ecclesiastica ad profanos vsus iamdiu conuertere consueuiffe, seque id non passurum fieri, si Præsul fieret, præuidebat. Itaque non nisi pridie non. Decemb. an. 1094. consecratus est à Thomæ Boracensi Archiepiscopo. Extat inter eius Epistolas vna ad Gaufridum Episcopum Parisiensem, qua eum rogat vt mitius agat cum Vvaleramo Cantore Parisiensi, quem autoritate Episcopali cogebat è cœnobio S. Martini Campensis, cui nomen dederat, resumere dignitatem & munus Cantoris: quam quidem Epistolam ait se nullo sigillo muniuiffe; non Abbatis, quia non amplius Abbas erat, non Archiepiscopi, quia nondum consecratus. Extat quoque eiusdem ad ipsum Vvaleramum epistola 13. his verbis: *Domino & amico Charissimo Vvaleramo olim Cantori Paris. Ecclesiæ Anselmus Episc. Audini, amice Charissime, quia propositum S. conuersationis relinquens Monasterium S. Martini sub Charissimo amico meo D. Priore Vrsone ingressus fueras, & valde de tanto bono lætatus sum, sed postea didici quia D. noster Episcopus tuus te inde retraxerit, & tristis factus sum. Eodem anno Paulus Abbas San-Albanensis, decedit 3. id. Nouemb. eique post quinque annos successit Richardus Normanus.*

Eodem anno Manigaudus Lutembachius Academix Parisiensis alumnus & Magister Marbachense Collegium instituit, seque Canonicis, quos ibi collocauit, adiunxit: sic enim Bertholdus Constantiensis presbyter in appendice ad Hermannii Historiam: *Hoc tempore M. Manegoldus de Lutembach.* Monasterium Canonicorum apud Marbach instituere cœpit, seque vnum eorundem Canonicorum communiter & regulariter viuentium esse voluit. *Et paulo post, In Alsatia M. Manegoldus de Lutembach,* mirabiliter Ecclesiasticam Religionem iamdudum in illis partibus extinctam Deo miserante reaccendit. Nam inolefcente apud illos diuturna mortalitate omnes pene Maiores & Militares illius Prouinciæ ad ipsum cateruatim conuenere & de excômunicatione per potestatem ipsi à D. Papa concessam absoluti, & de eorum peccatis reliquis accepta pœnitentia per eum absolui non cessauerunt. Hi omnes D. Papæ Urbano deinceps fideliter obedire decreuerunt. Vnde & Officia Simoniacorum & Incontinentium Presbyterorum penitus recipere noluerunt. Huius autem obedientiæ D. Manegoldus maxima causa fuit. Vnde & magnam inuidiam sibi apud perfidos excitauit, quam tamen pro minimo reputauit, quia pro Deo contemni etiam gloriosissimum esse non dubitauit. Scribit idem Author ad an. 1097, fuisse ab Henrico Imperatore incarceratum, quod Urbani partes tueretur. Et ad an. 1100. fuisse à Monacho suo mirabiliter trucidatum.

Verum crudelis Imperator omnis pietatis oblitus Deo ita permittente plagam domesticam sensit; cum enim concepto in Adeleidem coniugem immortali odio, eam omni genere contumeliarum affectam, carcerum fœtore propè enecatam, demum Nicolaitarum more multis eam stuprandam prostrauisset, etiamque proprio filio Conrado, quem Germaniæ Regem destinarat, Conradus flagitiū Patremque detestatus ab eo desciscit, seque ad Mathildem Comitissam verè Heroinam confert & ad Urbanum, cuius autoritate Regnum in Lombardia suscepit, & summa cum omnium gratia per 9. annos administrauit, patremque, quem tamen semper Regem Dominumque suum appellauit, ex Italia discedere coëgit. Hinc Urbani partes meliorem nactæ sunt fortunam: vnde ille deinceps totum se ad reformationem Ecclesiæ contulit, & ad Hierosolymam, quæ iamdiu à Sarracenis tenebatur recuperandam. Quod eius desiderium auxit Petrus Eremita Natione Gallus, patria Ambianensis, tum fortè ex Oriente reuersus cum litteris Simonis patriarchæ Hierosolymitani, quibus auxilium postulabat contra Sarracenorum impietatem. Interim Philippus Rex instantissimè postulabat ab Episcopis Gallicanis suum cum Bertrada Comitissæ Andegauenfis vxore coniugium approbari, simulque diuortium, quod à Bertha fecerat, ob consanguinitatem, vt prætexebat, ex qua tamen filium Ludouicum susceperat: iamque multi fœdè adulescentes & crimini coniuuentes assentire videbantur. Sed quia inter Gallicanos proceres splendore doctrinæ & meritis maximè effulgebat Iuo Carnotensis, eius præsertim postulatus est assensus, instigantibus plerisque, quo suam obtegeret ignauiam turpemque adulationem. Itaque à Rege cum aliis ad Colloquium inuitatus est. At ille negauit se nuptiarum celebrationi subscripturum vllatenus

donec aut Summus pontifex, aut saltem ecclesie Gallicane Synodus libero decreto eas approbasset. Et in hanc rem extat eius ad Rainaldum Archpresulem Remensem epistola.

Rainaldo Reuerendo Remorum Archiepiscopo, Iuo humilis Carnotensium episcopus Consolationis visceribus abundare. expertus quantum sit periculum Prælatorum iuxta quod in psalmo legitur: *Qui descendunt mare in nauibus facientes operationem in aquis multis*: ipsi viderunt mirabilia in profundo; ascenderunt ad cælos & descendunt vsque ad abyssos. Anima eorum in malis tabescebat, & moti sunt sicut ebrius, & omnis sapientia eorum deuorata est. In quo per me minus sapio, vestro cæterorumque consilio prudentium informari, vel confirmari desidero. Nuper enim cum à Domino nostro Rege fuisset inuitatus ad colloquium, quorundam maliuolorum meorum suggestione obnixè me rogauit, vt essem ei adiutor in celebrandis nuptiis, quas facere disponebat cum Berthra dicta Coniuge Comitis Andegauensis. Ad quod cum respondiissem non ita oportere fieri, quoniam nondum esset causa definita inter ipsum & vxorem eius, testatus est pleniter definitam esse Apostolica autoritate in vestra vestrorumque Coepiscoporum laudatione. Quo audito respondi me hoc ignorare, nec huiusmodi Nuptiis velle interesse, nisi vos earum essetis consecrator & author, & Coepiscopi vestri Assertores & Cooperatores: quoniam id competit Iuri ecclesie vestre ex Apostolica autoritate & antiqua consuetudine. Quoniam igitur confido de Religione vestra, nihil vos de re tam periculosa & fame vestre & honestati totius Regni tam perniciofa facturum dicturumve, quod non auctoritate vel ratione nitatur, studiosissimè & deuotissimè obsecro Charitatem vestram, vt mihi fluctuantem veritatem huius rei, quam scitis, aperiat, & sanum consilium licet arduum & asperum super hoc præbeat. *Malo enim perpetuo Officio & nomine Episcopi carere, quàm pusillum gregem Domini mei legis prauaricatione scandalizare.* Sunt etiam latentes causæ quas interim tacere me conuenit, propter quas hoc matrimonium laudare non possum. Valete.

Hæc epistola scripta est ante annum 1096, quo Rainaldus obiit, imò ante annum 1094, quo Bertha legitima Regis vxor defuncta est. Quid autem rescripserit Rainaldus, non habemus. At Rex nihilominus Nuptiarum celebrationi diem dixit, ad easque & Iuonem & alios complures episcopos inuitauit. Iuo per epistolam Regi causas significauit, ob quas interesse non posset, eiusque exemplar ad cæteros inuitatos transmisit. Talis est ad Regem epistola.

Domino suo Philippo Magnifico Francorum Regi, Iuo humilis Carnotensium episcopus. Sic militare in Regno terreno, vt non priuatur æterno. Sicut Serenitati vestre dixi præsens ante iuramentum vestrum, ita nunc scribo absens, quia huic Nuptiarum solemnitati, ad quam me vocatis interesse non volo, nec valeo, nisi prius Generalis Concilii definitione decretum esse cognoscam inter vos & vxorem vestram legitimum interuenisse diuortium, & cum ista quam ducere vultis, legitimum inire posse matrimonium. *Si autem inuitatus fuisset ad huius rei discussionem in eo loco, in quo cum Episcopis Canonice securè possem conferre sententias, ubi temerariam non timerem multitudinem, libentissimè que ad hoc venirem, quod lex & iustitia dictaret, cum audientibus audirem, cū dicentibus dicere, cum facientibus facerem.* Nunc verò quia absolutè vocor, vt Parisius cum vxore vestra veniam, de qua nescio vtrum possit esse vxor, propter conscientiam meam, quam coram Deo conseruare debeo, & propter famam quam Christi sacerdotem bonam habere oportet apud eos qui foris sunt, malo cum mola asinaria in profundum mergi, quàm per me mentibus infirmorum tanquam cæco offendiculum poni. Nec ista contra fidelitatem vestram, sed pro summa fidelitate dicere me arbitror: cum hoc & anime vestre magnum credam fore detrimentum, & coronæ Regni vestri summum periculum. Mementote quia primum parentem, quem Dominus vniuersæ visibili creaturæ præfecerat, mulier in paradiso seduxit, & ita vterque à paradiso exulauit. Samson quoque fortissimus per mulierem seductus fortitudine amissa, qua hostes superare solebat, ab hostibus est superatus. Salomon sapientissimus propter mulierum concupiscentiam à Deo apostarauit, & ita sapientiam qua præcallebat, amisit. Caueat ergo Sublimitas vestra, ne in horum incidatis exemplum, & ita cum diminutione terreni Regni amittatis æternum.

Consulite

Consulite ergo Angelum magni consilij, vt accepto ab eo spiritu Consilij inho-
nesta & inutilia vitare, honesta & vtilia in omnibus negociis vestris valeatis per-
ficere. Valete.

Similiter ad Archiepiscopos & Episcopos inuitatos sic breuiter scripsit Ep. 14.
Archiepiscopis & Episcopis ad Regales nuptias inuitatis. Iuo humilis Carnotensis
Ecclesie Minister cū spiritu consilij spiritum habere fortitudinis. Exemplar lit-
terarum quas misi Domino nostro Regi, Charitati vestræ transmittō, vt eandem
causam me habere sciatis, quam & vos habetis, cur nuptiis ad quas vocati
estis, subtrahere vos debetis. *Vos igitur qui conuenistis nolite fieri canes muti latrare*
non valentes, sed sicut boni speculatores, videntes gladium venientem super terram, Buc-
cina inuimate: vt cum feceritis quod debetis, vestras animas & eorum qui ad vo-
cem buccinæ se vobiscum obseruauerint, vobiscum liberetis.

Rex ægre ferens ita se repulsam passum (nam cæteri Episcopi exceptis paucis
cum nonnullis Theologis nuptias illas approbare recusarunt), iniuriam sibi fa-
ctam vlcisitur, & vnum pro multis luonem quasi authorem peruicaciæ vexat,
bonis Ecclesiasticis spoliatur, aut diripienda permittit, contumacem appellans, in-
fidelem & in sententia nimis obstinatum, quandoquidem complures etiam do-
cti viri nihil in ea re mali esse profitebantur. Denique mandat vt coram veniat
peruicaciæ rationem redditurus. At ille se hac Epistola sic excusat.

Philippo Piiissimo Francorum Regi Domino suo Iuo humilis Carnotensium
Episcopus sic gubernare temporale Regnum vt non amittat æternum. Quoniam præce-
dente Diuina gratia de stercore pauper vsque ad solium Principum per manum
vestram eleuatus sum, fateor me post Deum proposse meo cuncta vobis debere
quæ vestro congruunt honori & saluti. Sed quia exasperatus propter salubres mo-
nitus quos Serenitati vestræ ex summa fidelitate & charitate direxi, me diffidu-
ciastis ac bona Episcopalis domus diripienda aduersariis nostris exposuistis, gra-
uia & grandia inde perpeffus incommoda, Regali curiæ ad præsens nec securè
possum interesse ne honestè. Supplico itaque Maiestati vestræ, vt Regia inte-
rim me mansuetudine supportetis, donec possim aliquantulum respirare, & dam-
na quæ mihi vsque ad penuriam panis inflicta sunt, aliqua ex parte reparare. Ex-
specto etiam per misericordiam Dei cito futurum, vt verum esse cognoscatis illud
prouerbiū Salomonis: *Meliora sunt vulnera diligentis, quam fraudulenta oscula*
blandientis. De cætero calumniatoribus meis, quibus me respondere iubetis, cum
insinuatum fuerit, qui sint & quid expostulant, respondere non subterfugiam,
vel in Ecclesia, si Ecclesiastica sunt negotia, vel in curia, si sunt Curialia. Be-
ned. Valete.

Anno 1094. habitum est Augustoduni Æduorum Concilium 32. Episcoporum
Præfide Hugone Lugdunensi legato Apostolico, cui etiam interfuerunt Abba-
tes quamplurimi & viri Religiosi, vt legitur in Chronico Virdunensi: ibique tum
primum decreta est expeditio Hierosolymitana ad subsidium Christianorum, qui
in Oriente à Barbaris & infidelibus opprimebantur. 1094.

Eodem anno cum Roscelinus exularet in Anglia, quæstionem mouit de Pref-
byterorum filiis, contendens ad sacros ordines nullatenus debere promoueri. De Presby-
terorum
Filiis.
Theobaldus Stampenijs qui tunc Oxoniæ scholam Theologicam exercebat, con-
trariam sententiam propugnauit, in eamque rem Epistolam scripsit ad Rosceli-
num, quæ legitur in 3. tomo Spicilegij Dacheriani cum hac inscriptione. *Ad Ros-*
celinum Compendiensem Clericum. Epistola autem est eiusmodi.

Roscelino Compendiensi Magistro Theobaldus Stampensis Magister Oxonfordiæ
non plus sapere quàm oportet, sed sapere ad sobrietatem. Quoniam sacerdotum fi-
lios & alios ex lapsu carnis generatos non satis prouida ratione calumnia-
ris, & calumniando illos exleges esse nimis impudenter adstruere conaris,
quæ super iis à Patribus sanctis rationabiliter audiuius, non quasi præsu-
mendo, sed diligentis subseruendo, ad memoriam reuocare curauimus. In
Decretis namque Callixti Papæ legendo inuenimus, inueniendo legimus, *Siquis*
prædicat sacerdotem post lapsum Carnis per pænitentiam ad sacerdotalem dignitatem re-
dire non posse, fallitur, nec Catholicè sentit. Si verò sacerdotibus post lapsum
carnis licet ad sacros ordines reuerti, multo magis innocentes illos, qui ex lapsu
Carnis orti sunt, sacris licet ordinibus insigniri. Errat enim, errat, & os impudens in

blasphemiã acuit & armauit, qui eos appellat & iudicat exleges, quos à seruitute legis in libertatem gloriæ filiorum Dei gratia liberauit: quia non est in feliciter natus qui ad vitam æternam feliciter est renatus. Inde Paulus ait de renatis, *Vnum Corpus sumus in Christo*, & alibi *heredes quidem Dei, coheredes autem Christi*. Inde etiam Petrus, in veritate comperi quod non est personarum acceptor Deus, sed in omni gente qui timet Deum & facit iustitiam eius, acceptus est illi. Et alibi de Renatis. *Genus electum Regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis*. Inde Hieronymus. Cum baptizatus quilibet de fonte ascenderit, sacro chrisinate vngitur in vertice, ut cognoscat se promotum esse in Regium genus & sacerdotale, id est à Christi confortio Christianus vocetur & æterni Regni cohæres fieri comprobetur. Tegitur etiam post sacram vñctionem caput eius sacro velamine, ut intelligat se exornari diademate, & sacerdotali sicut iam dictum est, dignitate. Et alibi. Quicumque baptizati estis, Christum induistis, sic ergo. Cuiuscunque generis sit ille nouus homo, in vtero generatur, Ecclesiæ generatus vnitati Corporis Christi indubitanter aggregatur. Ioannes quoque in Apocalypsi *Qui lauit nos in sanguine suo, & fecit nos Deo Regnum & sacerdotes*. Qua igitur fronte quidam homunciones non palam, sed è latibulis loquentes & totam Campaniam libidinosa peregrinatione polluentes, indignos sacerdotio iudicant, quos Petrus & Ioannes Regali sacerdotio dignos esse confirmant? Christus quoque in Euangelio docens orare Discipulos, primum inquit *Pater noster*: vnde constat omnes renatos esse fratres. Et alibi, *Nolite vobis vocare Patrem super terram: vobis est enim Pater vester qui in cælis est*, si ergo ex eodem Patre, ex eodem S. Matris Ecclesiæ vtero sumus omnes, nihil est quo alter alteri calumniam imponat, nihil ergo alter aduersus alterum superbire debeat. Et alibi. Dominus inquit, viuo equidem, non maneat *amplius hec prouerbium in Israel, quia filius non portabit iniquitatem Patris. Vt enim anima Patris & ita anima filij mea est*. Ideoque Deus nasci voluit de progenie peccatricis, ut dicerent homines peccata parentum non obesse sibi. Vnde in Genealogia Christi nulla sanctarum nominatur, sed Thamar & alix tres, quas diuina Pagina reprehendit, apponuntur, ut qui pro peccatoribus veniebat, de peccatoribus nasci dignaretur. Inde agnus in Pascha immolandus iustus est assumi ex capreis & ouibus, quia ex iustis & peccatoribus verus erat agnus generandus. Plus itaque prodest bene vixisse, quam de iustis parentibus originem duxisse. Deus enim vitam hominis, non natiuitatem attendit.

Quod autem ipsi obiiciunt quia exleges legitimæ Ecclesiæ præferendi non sunt, bona est quidem sententia & certa, sed indecenter assignata. Assignant etenim illam renatis illis quos Mater Ecclesia in curia Christi recepit, receptos lacte proprio nutriuit, nutritos pane suo solidauit, qui planè aduersantur Hieronymo dicenti: *Abiit Domine, ut in tabernaculo tuo sint diuites præ pauperibus, & nobiles præ ignobilibus*. Vnde Basilus contra Iudæum quendam de lege sibi data gloriantem. *Vera Charitas in Christi corpore non præfert indigenam alieni generi, non nobilem ignobili, non pauperem diuiti, sed potius omnes per adoptionem spiritus facit filios per eundem spiritum clamantes, Pater noster dimitte nobis debita nostra. Sic quoque in Christi Corpore, illi solus habetur sublimior, qui fuerit in Dei amore potentior. Vnde Quidam sapiens contra quendam de nobilitate sua presumentem loquitur dicens, si longè repetas longèque reuoluas, nomen ab infami ducis asylo.*

Rursus quid illi opponunt? quod quando homo baptizatur, non conditio mutatur, sed peccata abluuntur.

Verum est, sed nullus ambigit hoc esse dictum de mundanis conditionibus. Quod si quis seruus baptizatur, seruitus illa non mutatur. Vnde Apostolus, si seruus es, magis vtere, quia seruitus illa non est contraria coronæ. Vnde alibi.

Seruus sis, generosus eris si mens bona fiat:

Sis liber, turpis mens tua, seruus eris.

Amplius. quod prohibetur ne filij sacerdotum ad ordines promoueantur, sic est intelligendum secundum Augustinum, eos qui hanc prohibitionem audiunt ab huiusmodi concupiscentiis abstinere debere. Si enim filius sacerdotis honestè viuit, ordinandus est: si vero filius militis inhonestè viuit, repudiandus est: quia magis placet Deo vitæ perfectio & contra peccatum affectio, quàm superba de parētibus gloriatio, filij namque sacerdotum non ideo quod sint exleges, refutan-

tur, sicut imperiti homines arbitrantur, sed ut sacerdotes à concupiscentiis carnis refrænentur. Quia nimirum quemlibet sacro fonte renatum vel plenariè diuina mundat gratia, vel sacri mundatio lauacri non est sufficiens nec plenaria, quod contradicit fidei Catholicæ. Non enim sunt exleges iudicandi; quorum Deus ipse est Pater, & quos peperit Christi gratia omnium regeneratorum piissima mater, nec debemus illis delictum Patris, siue thorum matris impropere, sed potius perfectionem diligenter attendere: quoniam Patris siue Matris perpetratum trimum non potest filiis paradisi claudere limen. Vnde quidam sapiens. *Quid metuere pati quocumque thoro generati?*

Quod autem filij sacerdotum ab ordinibus reprobentur, ex rigore Iustitiæ factum est; sed nullomodo iustum est testante Augustino, quia non iuste pœnã portant qui culpam non commiserunt. Sic itaque illi prolatores nouitatis noua præcepta dantes & quodammodo virtutem baptismatis euacuantes, qui rationibus supradictis oblatrant, dum de huiuscemodi scrupulosè & contentiosè disputant, quasi clauso ostio ad parietem pulsant. Ut autem maior honor & gloria filiis sacerdotum accedat, Ioannes Baptista quo nullus maior inter natos mulierum surrexit, filius fuit Zachariæ sacerdotis. Maria etenim Mater Domini & de sacerdotali progenie descendit, cum dicatur cognata Elizabeth quæ de Aaron originem duxit. Si autem vellem enumerare omnes de lapsu carnis procedentes, qui principatum in sancta Ecclesia tenuerunt, prius deficeret vita quàm exempla. Inde etiam Iacob omnes quos de liberis & ancillis genuit filios æquali honore hæredes constituit; nec apud illum præsertim qui secundum carnem, nobilior videbatur, Quicumque fidem Domini promeretur, nullis maculis carnalis natiuitatis obfuscatur. Hoc autem Iacob fecisse legitur, ut ostenderet quod non est discretio, Iudæus an Græcus, Barbarus an Scythæ, seruus an liber sit, quia per omnia in omnibus Christus est. Propterea enim Saluator noster & Dominus humanam figuram induit & pro libero & seruo seruiuit; ut omnibus in se credentibus pari honore & gloria cœlesti præmia largiretur. Salomon etiam qui feliciter, sapienter, subtiliter regnauit, docuit, prophetauit, etsi de lapsu carnis ortus sit, Deus ipsi tamen templum suum adificare concessit; Quod Dauid Patri suo legitimo lesse ne construeret, prohibuit. In quo nobis Deus patenter innuit, quod magis approbat vitæ sanctitatem, & morum honestatem, quàm legitimitæ natiuitatis generositatem. Non igitur sibi applaudat diues & nobilis, nec diffidat pauper & humilis, quia excelsus Dominus humilia respicit & alta à longè cognoscit, humiles respicit ut atollat, altos id. superbos longè cognoscit ut deiiciat. Sicut enim Apostolus ait *Non coronabitur nisi qui legitime certauerit.* Cum dicit *Nemo*, nullus excluditur, in quo superba huius mundi stultitia confutatur quæ eum exlegem appellat & iudicat in terris, quem Deus ad dexteram suam collocat & coronat in cœlis.

Hanc controuersiam diremit Urbanus Pontifex in Concilio Claromontano anno sequenti, veras equidem sacerdotum filios ad sacros ordines promoueri absque dispensatione Ecclesiastica, aut nisi cœnobiiis nomen dederint, eos tamen cum dispensatione S. sedis admisit. Verba Concilij & Urbani refert Antoninus Parte 2. tit. 16. c. 1. *Presbyterorum filios à sacris ministeriis remouemus, nisi aut in Cœnobiiis, aut in Canonicis scilicet Regularibus fuerint religiose conuersati.* Similiter Pontifex scribens Archiepiscopo Turonensi. *Cenomanensem electum, inquit, eo quod filius sacerdotis dicitur, si cetera virtutes in eo conueniunt, non reuicimus, sed suffragantibus meritis eum patienter suscipimus, non tamen ut pro regula in posterum hoc assumatur: sed ad tempus Ecclesiæ periculo consulitur.*

His postremis verbis innuit tunc temporis, cum vix paterentur Presbyteri suas sibi auferri vxores, Ecclesiæ visum fuisse non prudenter factum iri, si eorum filij omnino à sacris officiis & ordinibus arcerentur, ut volebat Roscelinus: sed eatenus tantum reuicendos, donec cum iis ab Ecclesia dispensatum fuisset. Itaque mirum non est, si Roscelinus in Anglia tam malè audiuit (ubi plurimi erant concubinarij & vxorati sacerdotes,) ut iussu Villielmi Regis tū infamia eiectus fuit. Verum neque regressus in Franciam, modestior fuit, sed modò hos, modò illos aut mordacibus scriptis, aut verbis atrocioribus carpens; cæteris Magistris importunus & intolerabilis erat. Extat Epistola cuiusdam M. Petri Theologiæ

Professoris conquerentis apud Goisfridum seu Gaufridum Episcopum Parisiensem, quod Roscelinus plurimas contumelias & opprobria euomisset in Opusculum quoddam de S. Trinitate, aduersus ipsius hæresim in synodo Sueffionensi damnatam à se compositum, eaque videtur scripta circa an. 1095. post ipsius Roscelini ex Anglia fugam. Talis autem est.

„ Gaufrido D. G. Parisiacæ sedis Episcopo vnaque venerabili eiusdem Eccle-
 „ siæ Clero Petrus debitæ reuerentiæ subiectionem sempiternam. *Relatum est no-*
 „ *bis à quibusdam Discipulorum nostrorum superuenientibus, quod erectus ille & semper*
 „ *inflatus Catholice fidei hostis antiquus, cuius heresis detestabilis tres Deos confiteri,*
 „ *imò & predicare Sueffionensi Concilio à Patribus conuicta est, atque insuper exilio pu-*
 „ *nita, multas in me contumelias & minas euomuerit viso opusculo quodam nostro de fide*
 „ *S. Trinitatis maximè aduersus hæresim præfatam, quâ ipse infamis est, conscripto.*
 „ Nunciatum insuper nobis est, à quodam Discipulo nostro, cui ille locutus est,
 „ quod vos tunc absentem expectaret, vt vobis in illo Opusculo quaedam hære-
 „ ses me inseruisse monstraret, & vos quoque contra me, sicut & omnes quos niti-
 „ tur, commoueret. Quod si ita est, vt in hoc quoque nunc ille persistat, precamur
 „ vos Athletas Domini & fidei sacræ defensores, vt statuto loco, tempore con-
 „ uenienti me & illum conuocetis, & coram Catholicis & discretis viris,
 „ quos vobiscum prouideatis, quid ille aduersum me absentem iussit,
 „ audiat & debitæ correctioni subiaceat, vel ille de tanti criminis impositione,
 „ vel ego de tantâ scribendi præsumptione. Interea autem Deo gratias refero,
 „ quod summum Dei inimicum & fidei labefactorem in fide contrarium si perfero,
 „ & pro fide quâ stamus, dimicare compellor, & quod de numero bonorum ho-
 „ minum iam esse videor ex eius infestatione, quem solis bonis constat semper ef-
 „ se infestum: Cuius tam vita quàm Disciplina omnibus est manifesta. Hic con-
 „ tra egregium illum præconem Christi Robertum Arbroscello contumacem au-
 „ sus est Epistolam confingere, & contra magnificum illum Ecclesiæ Doctorem
 „ Anselmum Cantuariensem Archiepiscopum aded per contumelias exarsit, vt ad
 „ Regis Anglici imperium ab Anglia turpiter impudens eius contumacia sit eic-
 „ cta, & vix tum cum vita euaserit. Vult eum infamiæ habere participem, vt per
 „ infamiam bonorum suam consoletur infamiam. Nec nisi bonum odit, qui bo-
 „ nus esse non sustinet, qui ob intemperantiâ arrogantis suæ ab utroque Re-
 „ gno in quo conuersatus est, tam Anglorum scilicet quàm Francorum, cum sum-
 „ mo dedecore expulsus est, & in ipsâ, cuius pudore Canonicus dicitur, B. Mar-
 „ tini Ecclesia, nunquam, vt aiunt, à Canonicis verberatus morem solitum serua-
 „ uerit. Nomine designare quis iste sit, superuacaneum duxi, quem singularis in-
 „ famia infidelitatis & vitæ eius singulariter notabilem fecit. Hic sicut Pseudo-
 „ dialecticus, ita & Pseudo-Christianus; *cum in Dialectica sua nullas rem partes habe-*
 „ *re æstimat; ita & Diuinam paginam impudenter peruertit, vt eo loco, quo dicitur Domi-*
 „ *minus partem piscis assi comedisse, partem huius vocis, que est piscis assi, non partem rei*
 „ *intelligere cogitur.* Nequid igitur mireris mihi, si is qui in Cælum os ponere
 „ consuevit, in terris insaniat, & qui Dominum persequitur, membris eius dero-
 „ get, & nemini parcat qui nec sibi parcere potest. Valet.

„ Epistola ista ab Andrea Duchesnio & quibusdam aliis, Petro Abaelardo ma-
 „ lè tribuitur, cuius scilicet tempora cum Gaufridi Parisiensis Episcopi temporibus non conueniunt. Gaufridus enim cognomento de Bologna, Cathedram Parisiensem tenuit ab an. 1060. ad annum circiter 1095. quo nondum Abaelardus Parisios venerat, vixque quatuordecim erat. Deinde in eadem Ep. loquitur de tractatu S. Trinitatis quem in Roscelinum conscripserat, & quo in lucem edito aut Discipulis in scriptis tradito Roscelinus exarserat, multaque dicebat se in eo notasse hæresim sapientia. At quo tempore Abaelardus tractatum suum de Trinitate edidit, iam Roscelinus & Robertus Arbricellensis & Anselmus Cantuariensis obierant. Crediderim itaque huiusce Epistolæ authorem esse quendam Petrum Theologiæ iis temporibus professorem, qui aduersus hæresim Roscelini in concilio Sueffionensi damnatam scripserat, eamque ab eo editam circa hunc an. 1095. paulo ante quàm Gaufridus moreretur, & quàm Anselmus ex Anglia à willielmo Rege propelleretur.

Verum vt vt sit, constat Roscelinum propter inquietum, contumax & mor-

dax ingenium fuisse plurimorum Magistrorum telis impetitur. Cum ergo se videret omnium calamis perstringi, dentibus commorderi & tanquam hæreticum vnde quaque expelli, ignarus quid faceret, confugit ad Iuonem Carnotensem, rogat vt in tanto rerum suarum discrimine sibi opem ferat, asseritque se toto animo errores suos detestari. Ad hæc responsum extat Iuonis epistola 7. quæ talis est.

Iuo Dei gratia Carnotensium humilis Episcopus Roscelino non plus sapere, quàm oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem. *Si esses Omnis centesima in deserto perditâ, sed gregi iam reddita, sicut exarserat in te zelus meus, quâdiu intellexi te auersum & aduersum, sic requiesceret in te spiritus meus, si te cognoscerem ad doctrinam sanam conuersum & reuersum: sed quia scio te Concilium Suesionense in auribus quorundam quos mecum bene nosti, pristinam sententiam tuam clandestinis disputationibus studiosissimè defendisse, & eandem quam abiuraueras, & alias non minus insanas persuadere voluisse, non potest intrare in Cor meum, quod adhuc fidem tuam correxeris, quod mores in melius commutaueris. Si ergo ex hac occasione te afflixit & rebus tuis te nudauit quorundam violentorum rapax auaritia, non hoc ex se fecit iniusta eorum violentia, sed iusta & correctiõni tuæ competens Dei sapientia, faciens etiam per malos quamuis nescientes, bona sua, cuius vestem scindere conabar is rationibus humanis armatâ, sed tamen infœcundâ facundâ. Cum vero multis exemplis Ethici Tractatoris veram constet esse sententiam.*

*Quo semel est imbuta recens, seruat odorem
Testa diu.*

Non tamen propter me, timerem vel horrerem præsentiam tuam de te sperans meliora & saluti viciniora. Sed quidam Ciues nostri ad cognoscendam vitam alienam curiosi, quamuis ad corrigendam suam delidiosi, te quidem odibilem, me verò propter te suspectum haberent, & audito nomine tuo & pristina conuersatione tua more suo subito ad lapides conuolarent & lapidum aggere obrutum perforarent. Interim igitur consulo tibi, vt assumpta patientia B. Iob quamuis longè impar, cum eo tamen dicas, *Sustinebo iram Dei, quoniam merui, donec iustificet causam meam.* Testificor enim tibi si conuersus ingemueris & in simplicitate fidei degere volens à vanitate carnalis sensus tui detumueris, non deerunt sibi vbera diuinæ consolationis; & mater Ecclesia quæ deuium exasperauit paterna seueritate, correctum assumet materna pietate. Restat igitur vt palinodiam scribas & recantatis opprobriis vestem Domini tui, quam publicè scindebas, publicè refarcias; quatenus sicut multis erroris exemplum fuisti, sic de cætero fias exemplum correctionis, sic enim bono odore præcedente & pristinum fœtorem conlumentis & à nobis & ab aliis diligi & colligi & beneficiis poteris ampliari.

His malis Roscelinus serio se tandem ad Deum conuertisse videtur, & in Aquitania quò se contulerat, cum nec Parisiis nec alibi in Francia securus consistere posset, sanctam vitam egisse. Sic enim de eo habet Chronicon S. Marientij ad an. 1103. *Eodem tempore florebat vita & conuersatione sancta Roscelinus & Vitalis duo sancti viri: vnus in Aquitania, qui conuiuia magna pauperibus tribuebat, alius in Normania & terra Anglorum, tertius quoque Monachus in Britannia & Turonia finibus florebat Rainaldus.* Tunc quoque temporis alia **Quæstio versabatur in Scholis** & inter Doctos agitabatur de Baptismo paruulorum: an scilicet eo priuati damnarentur, an Misericordia diuina saluarentur, quasi nihil meriti pœnæ nullo admisso crimine. Pharitius abbas Abindoniensis non posse saluari contendebat, & Theobaldum Stampensem quasi contra sentientem criminabatur. Itaque ille data ad eum Epistola fidem explicat, & asserit pueros sacramento Baptismi non regeneratos æternam beatitudinem assequi non posse. Tunc enim Theobaldo Oxoniensis Academiæ Magistro, quia Gallus erat, Angli recenter Normanicæ dominationi subditi inuidebant, Normanosque omnes & Gallos lethaliter oderant. Quia verò huiusmodi Historiam illustrent huiusmodi contentiones, non pigebit his Annalibus attexere epistolam Theobaldi quæ legitur in 3. tomo Spicilegij Dacheriani.

Pharitio venerando Habindoniensis ecclesiæ Prælato Domino suo & iudubitanter amico Theobaldus Magister Oxenfordiæ sic suorum curam subditorum

gerere, ne mors in olla dicatur esse. Quod mihi morum vestrorum honestatem & filiorum non fictam Charitatem prædicanti calumniam de saluatione puerorum non baptizatorum, ita ex abrupto, ita etiam digito discretionis remoto sicut plures aiunt, nudius tertius imposuistis, vehementer admittor, cum priusvthomo discretus debuissetis esse cognitor, quã vt ita dicã salua reuerentia vestra, fictæ criminationis accusator, & cum omnis ecclesia sic de eorundem perditione potius definiat, quod aliquem Catholicè sentientem in ambiguum non relinquat. Omnes enim qui Catholicè sentiunt, indubitanter asserunt & asserendo non temerè definiunt aliquem hoc tempore minimè membra Christi fieri posse, nisi ex aqua visibili & spiritu inuisibili regeneratum, vel quod alio tempore contingere potuit, aliquo alio genere Baptismatis purificatum. Vnde ab Cypriano inter martyres reputantur, qui sæuiente persecutione causa Christi sanguine suo baptizantur. Inde Augustinus de natura & origine animæ ad Victorem scribens ait, *Noli dicere, noli credere, noli docere sacrificium Christianorum pro eis qui non baptizati de corpore exierint, offerendum, sicut sacrificiũ Iudæorum pro eis qui non circumcisi de corpore exierint legimus nullatenus, esse oblatum.* Inde Hieronymu scõtra Iouinianum, pueri si statim post baptismum moriantur, per sacramentum pœnitentiæ & fidei saluari dicuntur. Sacramentũ enim pœnitentiæ notatur vbi dicitur, **ABRENUNTIO**, Sacramentum vero fidei innuitur, vbi dicitur **CREDO**. Manifestum est, igitur quod consequens est pueros hoc tẽpore non baptizatos proculdubio damnari: baptizatos vero si statim hominẽ exuant, indubitanter saluari. Si quis autem veritatis inimicus, contra hanc sententiam Catholicam, vellet delatrare, paratus essem eum sacrilegum & canem improbum scripto & viua voce confutare. De natiuitate vero sententiarum hoc solum vobis respondeo, quia multo magis gratulor imitari non errabunda priorum Doctõrum vigilantium vestigia, quam modernorum dormitantium sequi falsas opiniones & somnia. Quod enim veteres Doctores vix pertingere potuerunt vigilando, hoc quoque Iuniores docere præsumunt dormitando. Vigilantes autem Doctores dicuntur, qui sanè referunt quod à sanctis Patribus rationabiliter audierunt. Doctores vero dormitantes appellantur, qui ex parte sua semper aliquid nouitatis afferre laborant. Vnde Hilarius Pictauiensis ait in libro quem de Trinitate composuit, Optimus quidem Lector est qui refert. Sciaris igitur me non de differentibus, sed de referentibus esse; & quandiu vita comes fuerit, in hoc diligenter perseuerare. Hanc autem excusationẽ nolite iudicare inuectionem. Non enim iudicanda est Inuectio, sed rationabilis potius excusatio & facta bono zelo. Nolo enim facere mihi inimicum, quem vestra bona moralitas nuper peperit amicum; nec mihi, nec vobis describitur illud Prouerbiũ, *Occasiones querit qui vult recedere ab amico.* Valet, vestrum venerabilem Conuentum vice nostra salutate, principaliter autem vestrum bonum Priorem amicum nostrum interiorem.

Circa hæc tempora orto inter Villielmum Angliæ Regem & Anselmum Cantuariensem dissidio, propterea quod Rex sibi petierat numerari & dari mille libras argenti, aiens se promotioni eius gratis annuisse, Anselmus vero nihil interesse dicebat an ante an post promotionem, pecuniam daret, utrobique enim simoniæ crimen incurri, eo tandem res deuenit, vt Anselmus iram Regis veritus ex Anglia discedere Romamque ad Vrbanum Pontificem coactus fuerit. Sed demum exilium sibi delegit in Gallia Lugdunensi apud Hugonem Archiepiscopum, vbi ad mortem vsque Villielmi fere semper resedit. Ibi autem ille, vt scribit Edinerus, librum de Conceptu Virginali & peccato Originali composuit, in quo hæc habet præter cætera cap. 18. *Decens erat, vt ea puritate quã maior sub Deo nequit intelligi, virgo illa niteret.* Quo deinceps argumento veluti sacro oraculo & axiõmate vsi sunt & nixi quicunque immaculatæ B. Virginis Conceptioni fuerunt patrocinati. Itaque Anselmus primus Author fuit Ecclesiæ Lugdunensi instituendi Festi de Conceptione Virginis; quod quia fecit absque autoritate sedis Apostolicæ, à D. Bernardo vehementer increpita & reprehensa est, vt ad sequens seculum referemus.

Eodem anno Vrbanus minas potentiamque Imperatoris reformidans, ex Appulia more prædecessorum suorum ad Franciæ Præsidium confugit, & apud Clarummontem in Aruernia Concilium habet 310 Episcoporum, Abbatum 90.

pluriumque Magistrorum quos vndecunque acciuit. De cuius Concilii celebritate plurimi scripserunt: at inter alios Guibertus Abbas Nouigentinus ad Liardum Sueffionensem Præsulem hæc habet. *Annus Incarnati Verbi 1095. properabat enolui, cum Papa valde frequens accelerauit euocare Concilium: cui tandem in vrbe Aruernica Scholasticissimo omnium Præsulum Sidenio gloriosa dedit locum, cui tamen immutato Claromonti constat esse vocabulum. Quod fuit tantò alias celebrius, quanto excellentis & vñitate persone oracernere, verba audire erat desiderabilius. Illic præter Episcoporum & Abbatum examina, quos circiter 400. per præminentes ferulas fuisse aliqui numerant, totius Franciæ, & Appendicium Comitatuumlitteratura confluit.* Ex his verbis manifestè intelligitur Magistros seu Professores celeberrimos ad Concilium illud fuisse vocatos. In eo autem 4. præcipua Capita memorabilia videntur. Primum ad reformationem Disciplinæ Ecclesiasticæ pertinuit: tunc enim flagitiorum omnium consuetudo inualuerat, atrociniæ exercebantur impune, simonia vigeat, Sacerdotes publicè vxores ducebant, nemo ad Ecclesiam, imo nec ad sacros Ordines nisi numeratâ pecuniâ accedebat, & in hanc rem conditi sunt 22. Canones, quos breui verborum ambitu complectitur Mathæus Parisiensis. Secundum fuit de coniugio Philippi Regis, quod cum Berthrada Comitissæ Andini vxore cõtraxerat, & in eum lata est sententia priuationis à Sacris, nisi quantocius eam dimitteret. 3. de Cruciada, seu Expeditione Hierosolymitana ad educendos è captiuitate Turcica Christianos. 4. de Episcopatu Atrebatensi, qui iam pridem propter vrbis ruinam vnitus fuerat Cameracensi, nunc vero restitutus est, eique Lambertus vir doctus & egregius Præpositus, atque à Pontifice consecratus; quod quidem restitutionis priuilegium iam an. 1093. Lambertus Romam cum Aehardo Scholarum Atrebatensium Magistro profectus obtinuerat: at hoc anno in prædicto Concilio confirmatum 4. Kal. Decemb. In eodem Concilio agitata est Quæstio de Primatu Galliarum; & tandem vniuersâ consentiente Synodo Hugoni Archiepiscopo Lugdunensi & successoribus ipsius adiudicatus est: quam in rem extat hæc Urbani ad Hugonem Epistola.

Urbanus Episcopus Seruus Seruorum Dei. Venerabili Fratri Hugoni Lugdunensi Archiepiscopo eiusque successoribus Canonice promouendis in perpetuum. Ex apostolicæ Sedis debito & sanctorum Canonum autoritate impellimur in omnibus vbique terrarum Ecclesiis præuè acta corrigere, rectè statuta firmare. Vnde cum Nos in Galliarum partes venire supernæ dispositionis dignatio concessisset, curæ nobis fuit apud Clarummontem Aruerniæ Generale Concilium conuocare. Ibi inter alia quæ ad Synodalem audientiam discutienda prolata sunt, Fraternitas tua de Primatu Sanctæ Lugdunensis Ecclesiæ querelam exposuit, multis iam ante Prouincialibus Conciliis agitaram. Lecta sunt in eodem confessu eundem Primatum astruentia Romanæ & Apostolicæ autoritatis priuilegia. Cum igitur Richerius Senonensis Archiepiscopus pro causa hac die altero respondere præceptus esset, nullamque excusationis rationem legitimam reddidisset, placuit tamen Nobis ex Apostolicæ mansuetudinis abundantia ad deliberandum de subiectione hac in diem tertium inducias indulgere. Tertio itaque die cum se ille partim pro negotij grauamine, partim pro ægritudinis occasione, synodali Conuentui subtraxisset, per legatos requisitus & obedire reuens adhuc deliberandi inducias flagitabat. Definitionis etiam iam imminente sententia rursus ab Senonensis Ecclesiæ Suffraganeis in diem alterum, vt eum familiarius conuenirent, induciæ impetratæ sunt; ea nimirum pollicitatione præmissâ, vt etiam ille tunc pertinaciter reniteretur, ipsi tamen definitioni Concilij obedirent. Porro die iam sexto Concilij euoluto cum ille adhuc inducias expetendo resisteret, ex totius synodi fauore & iudicio sancitum est, Senonensem Archiepiscopum Lugdunensi tanquam Primati subiectionem obedientiamque debere, quia & Catalogorum autoritas & sedis Apostolicæ id ipsum contestabatur autoritas. Cui profectò sententiæ se humiliter obedituros Senonensis Ecclesiæ Suffraganei propriâ quisque voce professus est. Id ipsum etiam de Rothomagensi Ecclesia confirmatum est: de Turonensi enim, quia iam à retroactis temporibus sine refragatione obedierat, nulla iam Quæstio mouebatur. Die verò Concilij octauo tua iterum fraternitas quæsta est Senonensem Archiepiscopum à legatis tuis, Aganone scilicet Aduensi & Lamberto Atrebatensi Episcopis admonitum, nullam adhuc Lugdunensi Ec-

De Prima-
tu Hugon-
nensi.

„ *clesiæ pro primatu reuerentiam profiteri. Ea propter nos toto consentiente Con-*
 „ *cilio Pallij vsum & Suffraganeorum obedientiam, donec ipse obediret, Senonen-*
 „ *si Archiepiscopo interdiximus. In Rothomagensem quoque qui aberat, eandem*
 „ *sententiam promulgamus, nisi intra tres menses post sententiam cognitam, si qui-*
 „ *dem viuâ voce non possit, subiectionem debitam scripto polliceretur. Ipsius ita-*
 „ *que Suffraganeis qui præsentibus aderant sententiam nostram debitâ humilitate sus-*
 „ *cipientibus ac obedientiam promittentibus, sic tandem Lugdunensis Ecclesiæ*
 „ *querela diuturna annuente Domino terminata est. Per præsentibus igitur Priuile-*
 „ *gij Paginam Lugdunensi Ecclesiæ tuæ Primatum super 4. Prouincias confirma-*
 „ *mus, & per eam tibi tuisque successoribus, his tantum qui eo ordine eoque te-*
 „ *nore electi vel promoti fuerint, qui per sanctæ memoriæ Gregorij VII. Priuile-*
 „ *gium prædecessori tuo Guibouino præfixus & præscriptus est. Prouincias autem*
 „ *illas quas vobis confirmamus, dicimus Lugdunensem, Rothomagensem, Turo-*
 „ *nensem & Senonensem, vt hæc videlicet Prouinciæ condignam Lugdunensi Ec-*
 „ *clesiæ obedientiam soluant & honorem, quem Romani Pontifices reddendum*
 „ *esse scriptis propriis præfixerunt, deuotè humiliterque saluâ in omnibus sedis*
 „ *Apostolicæ reuerentiâ & auctoritate. Si qua sanè in crastinum Ecclesiastica secu-*
 „ *larisue Persona huius priuilegij paginam sciens contra eam venire tentauerit,*
 „ *&c. Interfuerunt autem definitioni huic Archiepiscopi diuersarum Prouincia-*
 „ *rum numero 12. cum Episcopis 80. Abbatibus 90. & eo amplius. Datum apud*
 „ *Clarum-montem Aruerniæ per manum Ioannis S. Romæ Ecclesiæ Diaconi*
 „ *Cardinalis Kalend. Decemb. Indiēt. 3. an. Dominicæ Incarnat. 1095. Pontificatus*
 „ *autem Urbani Papæ II. an. 8.*

Eodem quoque anno in synodo Placentina editus est Canon aduersus Berengarium teste Bertholdo Constantiensis. *Hæresis, inquit, Berengariana iterum damnata est, & sententia Catholice fidei contra eandem firmata.* Item Bruno Treuirensis Archiepiscopus Berengarianos è sua Prouincia eiecit circa an. 1106. quomodo verò erga eos se præstitit, scribit Augustinus Thuanus Ep. ad Henricum IV. his verbis. *Cum anno 1060. (corrigere & lege 1006. Quidam ex Berengarij Archidiaconi sectatoribus illius doctrinam in Eburonibus, Aduaticis & alijs Belgij populis disseminarent, Bruno Treuironum Archiepiscopus eos è Diocesi sua expellere satis habuit, ceterum cruore abstinuit.* Eam historiam fusius describit Author Anonymus lib. de Gestis Brunonis Treuirensis Archiep. qui testatur se adfuisse Berengarianorum Examini.

1098. Anno 1098. obit Richerius Senonensis: eique substituitur Daimbertus, sed vetante Hugone Lugdunensi non potuit consecrari donec Romam adiret, & præsentibus Legatis ipsius Hugonis subiectionem illi promisit tanquam Primati, sicque ab ipso Papa Urbano consecratus est. Extat in hanc rem Bulla data an. 1099. estque talis.

„ Urbanus Epif. Seruus Seruorum Dei venerabili fratri & Coëpiscopo Hugoni
 „ Lugdunensi Primati salutem & Apostolicam benedictionem. Pro querela quam
 „ aduersus Senonensem Ecclesiam & prædecessorum tuorum & tua hætenus
 „ fraternitas vehementer exercuit, quantis clamoribus & nostro & Antecessorum
 „ nostrorum tempore sedes Apostolica interpellata sit, non est necessarium me-
 „ morare: quoniam & Antecessorum nostrorum scripta indicant, & Conciliorum
 „ quæ nos authore Deo in Gallia celebrauimus, communis memoria protestatur.
 „ Ea siquidem causa in plenario Aruernensi Concilio tractata & definita est. Et
 „ cum Richerius Senonensis Archiepiscopus Synodali definitioni minimè acquie-
 „ uisset, in Turonensi pariter ac Nemaufensi Concilio per tuam est industriam re-
 „ petita, & supradictus quidem Richerius pro sua pertinacia interdictus obiit, suf-
 „ fraganeis eius tibi tanquam Primati ex synodali iudicio obedientiam iam profes-
 „ sis. Frater autem noster Daimbertus, qui eidem nunc Ecclesiæ disponente Do-
 „ mino præsidet, sicut tibi nostris significatum est litteris, sub ea querela per mini-
 „ sterium meum gratiam consecrationis accepit. Nuper cum ad Apostolorum li-
 „ mina tam pro eiusdem causæ actione, quàm pro communi synodica vocatione
 „ rediisset præsentibus legatis tuis, Ismeone Diensi Episcopo, Girino Decano, &
 „ item Girino Capellano sedis Apostolicæ cogente iudicio omni demum tergiuer-
 „ satione cassatâ in manu nostra professus est, se & Lugdunensis Ecclesiæ super Sen-
 „ nonensem

nonensem Primatum agnoscere & de cætero tibi tuisque legitimis successoribus tanquã Primatibus obedire. Similiter etiam pollicitus est statuto à nobis tẽpore id. vsque ad proximam B. Dionysij solennitatem se ad vos venturum, & in cõspectu Lugdunẽsis Ecclesiæ id ipsum ore proprio professurum, nisi Canonicum impedimentum euenerit, quo transacto infra 30. dies id ipsum implere curabit. Sic enim Vicariis vestris, & per eos tibi ac Lugdunensi Ecclesiæ in manu assignauimus præsentibus fratribus nostris quorũ infra scripta sunt nomina; Anselmo videlicet Cantuariensi, Leodegario Bituricensi, Amato Burdigalensi Archiepiscopis, Gualterio Albanensi, Odone Ostiensi, Gunrardo Fundano, Leutaldo Siluanectensi Episcopis, Numerio de titulo S. Clementis, Teuzone de titulo SS. Ioannis & Pauli, Ioanne de titulo sanctæ Anastasiæ nostræ sedis Apostolicæ Presbyteris Cardinalibus. Petro Leonis Ioanne Fraiepane Romanis Proceribus. Tua ergo fraternitas quid Apostolicæ sedi debeat propensiorẽ deinceps & amoris, & obsequij exhibitionẽ perpendat. Romæ apud B. Petrum per manum Ioannis S. Rom. Ecclesiæ Diaconi Cardinalis indiẽt. 7. 8. Kal. Maij anno Dom. inearnationis 1099. Pontificatus Dom. Urbani II. Papæ XII.

Eodem anno idem Pontifex apud Nemausum Concilium Prælatorum habuit, in quo nonnulla quæ in Aruernensi Claromontano proposita fuerant nec definita, decreta fuerunt, præsertim circa munus potestatemque Monachorum in Ecclesiasticis negotiis. Quæ quidem Decreta leguntur in 4. tomo spicilegij Dachheriani & videntur hisce annalibus inferenda.

In Aruernensi Concilio questum est de Episcopis, qui Altaria Monasteriis data frequenter redimi pecuniã compellebant, qui quidem simoniacæ prauitatis ramus in Galliarum partibus iam diutius inualuit, vt Ecclesiæ vel decimæ, quæ vulgari vocabulo apud eos Altaria nuncupantur, Monasteriis datæ sepius ab Episcopis sub palliata auaritia venundentur, mortuis nimirum Clericis, quos personas vocant. Nos auctore Deo venalitatẽ omnem tam ex rebus, quam ex mysteriis Ecclesiasticis propellentes, hoc vterius fieri Apostolica autoritate prohibemus, sicut & præbendas omnes venundandas interdiximus. Porro quæcumque altaria, vel decimas ab annis xxx. & supra, sub huiusmodi redemptione Monasteria possedisse noscuntur, quietẽ deinceps, & sine molestia qualibet eis possidenda firmamus, saluo vtique censu annuo quem, ex eisdem Altaribus habere soliti sunt.

Sanè quia Monachorum quidam Episcopis ius suum auferre contendunt, statuimus ne in Parochialibus Ecclesiis quas tenent absque Episcoporum consilio, Presbyteros collocent, sed Episcopi Parochiæ curam cum Abbatum consensu Sacerdoti committant; vt huiusmodi sacerdotes de plebis quidem cura Episcopo rationem reddant, Abbati verò pro rebus temporalibus ad Monasterium pertinentibus debitam subiectionem exhibeant, & sic cuique sua iura seruentur. Sunt nonnulli stulti dogmatis, magis zelo amaritudinis, quam dilectionis inflammati, asserentes Monachos qui mundo sunt mortui, & Deo viuunt, Sacerdotali Officio indignos, neque penitentiam, neque Christianitatem seu absolutionem largiri posse per Sacerdotalis Officij iniunctam gratiam: sed omnino falluntur. Nam si ex hac causa veteres æmuli vera prædicarent, Apostolicæ sedis compar. B. Gregorius Monachico habitu pollens ad summum apicem nullatenus conscenderet, cui soluendi, ligandi quæ potestas concessa est. Augustinus quoque, eiusdem Sanctissimi Gregorij discipulus, Anglorum Prædicator egregius; & Panoniensis Martinus alique quam plurimi viri sanctissimi prætoriosorum Monachorum habitu fulgentes, nequaquam annulo Pontificali subarrarentur: neque enim Benedictus Monachorum Præceptor Sanctissimus huius rei aliquo modo iurisdictionis fuit, sed eos secularium negotiorum dixit expertes esse debere: quod quidem Apostolicis documentis, & Sanctorum institutis, non solum Monachis, sed etiam nec dum Canonicis summopere imperatur; vtisque enim perspicacibus Sanctorum Patrum exemplis vt mortui mundo sint, præcipitur.

Credimus igitur à Sacerdotibus Monachis ligandi, soluendique gratiam dignè administrari, si tamen contigerit dignè eos hoc ministerio sublimari: quod euidenter affirmat quisquis statum Monachorum & habitum considerat. Ange-

lus enim Græcè, Latinè nuncius dicitur. Sacerdotes igitur Monachi atque Canonici, qui Dei præcepta annunciant, Angeli vocantur, sed vnusquisque Angelicus ordo, quo vicinius Deum contemplatur, tanto sublimius dignitate firmatur. Nunquid num enim vt Cherubim Monachi, sex alis velantur; duæ in capitis quo caput tegitur, veris demonstrantur assertionibus, illud vero quod brachiis extenditur, alas duas esse dicimus; & illud quo corpus tegitur alas duas: sic sex alarum numerus certissimè conficitur? Decertantes ergo contra Monachos in hac re Sacerdotalis potentia officio præcipimus arceri, vt ab huiuscemodi infandis ausibus in posterum reprimantur: quod quanto quisque excelsior, tanto & illis erit potentior.

Oportet eos qui sæculum reliquerunt maiorem sollicitudinem habere pro peccatis hominum orare; & plus valere eorum peccata soluere, quàm Presbyteros sæculares, quoniam illi secundum Regulam Apostolorum viuunt, & eorum sequentes vestigia communem vitam ducunt, iuxta quod in Actibus eorum scriptum est, erat illis cor vnum & anima vna, & erant illis omnia communia, ideòque videtur nobis, vt iis qui sua relinquunt pro Deo, dignius liceat baptizare, dare communionem, Pœnitentias imponere, nec non peccata soluere. Vnde considerare nos oportet quantæ virtutis apud Deum sine, qui seculum relinquentes Domini obediunt præcepto, dicentis: *Relinque omnia qua habes, & veni sequere me.* Vnde censemus eos qui Apostolorum figuram tenent, prædicare, baptizare communionem dare, suscipere pœnitentes, peccata soluere.

Quicumque Episcopum, Abbatem vel Archidiaconum, vel Presbyterum capere præsumpserit, publica primum dedecoratus infamia honoris sui periculum incurrat, & tandiu excommunicetur, & terra sua interdicatur, quandiu Ecclesiæ satisfacere distulerit. De cæteris vero Clericis, Canonica teneatur sententia.

Quoties alicuius Ecclesiæ Antistes ex hac vita emigrauerit, duæ de melioribus personæ eligantur eiusdem Ecclesiæ, qui res Episcopi defuncti, sicut ipse disposuerat, tractent fideliter, & quæ ad Episcopatum pertinent, successuro Pastori conferuent. Quod si aliquis Tyrannus res Episcopi interim inuaserit, aut violauerit, excommunicationi subiaceat, & Ecclesia illa à diurno cesset officio, & minores Ecclesiæ tanquam matri compatiantur, quousque digna satisfactio subsequatur.

Laicus qui oblationem Ecclesiæ, sepulturam, decimam, aut terram sanctuarij tenuerit, ab omni Fidelium communionem separetur.

Quicumque Ecclesias, vel earum bona hæreditaria successione possident, tandiu Ecclesiastico careant beneficio, donec quas tenent Ecclesias; dimittant.

Clericus vel Monachus, qui Ecclesiasticum de manu laici susceperit beneficium, quia non intrauit per ostium, sed ascendit aliunde sicut fur & latro, ab eodem separetur officio.

Sacerdotes quando regendis præficiuntur Ecclesiis, de manu Episcopi curam animarum suscipiant, vbi & in tota vita sua Deo deseruiant, nisi Canonico degradentur iudicio. Quod si ambitionis vel cupiditatis causâ ad aliam ditiores migrauerint Ecclesiam, vtramque amittant.

Qui publicè confanguineas, vel adulteras ducunt, quandiu eas tenuerint, excommunicentur.

Raptores qui in rapiendo mortui fuerint absque Canonica pœnitentia, non sepeliantur, nec pro eis Missa dicatur.

Presbyteri publicè fornicarij degradentur.

Puellulæ vsque ad duodecim annos non nubant.

Nullus habeat licentiam retrahere beneficium ad se, vel ab antecessoribus suis, Ecclesiis collatum, & nec Clericòs, vel Monachos in Curiam suam ad seculare iudicium cogat venire, quoniam hoc rapina esset & sacrilegium.

Nullus Episcopus alterius recipiar excommunicatum.

Monachi nullomodo recipiant ad sepulturam, aut ad quodlibet officium diuinum excommunicatos, vel raptos, aut interdictos.

Annus autem 1096. in apparatu ad expeditionē Hierosolymitanam pene totus consumptus est : tam feruens enim omnibus insedit desiderium proficiscendi, terramque sanctam quam Dominus sacris suis pedibus calcauit, à captiuitate Turcica liberandi, vt speretis rebus cæteris huic vni se omnino applicauerint. Imprimis verò plurimi proceres tam Ecclesiastici, quàm Laici Seruone Pontificis excitati se suaque omnia in ipso Concilio omnibus qui aderant testibus, sacre militiæ consecrarunt & addixerunt, quorum primus fuit Aimerus Podiensis Episcopus, qui signaculo Crucis de Papæ manibus accepto Vvillielmum Aurasensem Præfulem illico se&atorem habuit, & alios deinde innumeros. E Proceribus verò Laicis, Hugo Magnus Philippi Francorum Regis Frater, inquit Mathæus Parisiensis, Godefridus Dux Lotharingiæ, Raimundus Comes Tolofanus, Robertus Dux Normanorum, Robertus Comes Flandrensis, Stephanus Comes Carnotensis, Godefridi fratres Balduinus & Eustachius, alique plurimi signaculum Crucis susceperunt. Signum autem illud erat Crux e purpureo panno confecta, super scapulam dextram vestibus assuta, quam piimus e Pontificibus Vrbanus in signum salutaris expiationis indulsit.

Hanc expeditionem e sacris suggestibus, vehementi feruore suaserunt inter cæteros Robertus de Arbriscellis Magister in Theologia, Vitalis & Robertus Parisiensis, quorum virorum consilio & opera in multis Vrbanus utebatur. Imprimis verò M. Robertum Arbriscellensem magni tum nominis in Andegauenſi ditione (quod post mortē Siluestri Redonenſis Episcopi se contulerat) e Conuentu B. M. de Rota, quem instituere incipiebat, euocauit, iussitque in solenni Ecclesiæ S. Nicolai Andegau. dedicatione 4. id. Feb. an. 1095. sacram concionem habere: & quia vehementer omnibus placuit, iniunxit ei prædicationis ministerium, & vt habet Baldricus in eius vita, *Secundum à se eum statuit Dei semini verbum.* Hinc tam felicem successum habuit expeditio sacra, vt certatim omnes ad eam concurrerent aut subituri militiæ labores, aut e suis opibus contributuri. Eam vero descripserunt Fulcherius Carnotensis Canonicus Comitum Flandrenſis Capellanus, & Petrus Tudebodus Pictus, ambo testes oculati, quorum historia legitur in tomo 4. histor. Gall. de Cruce. signatorum apparatu sic habet Fulcherius. *O quam dignum erat & amœnum Nobis omnibus Cruces illas cernentibus vel sericas, vel auro textas, aut quolibet genere pallij decoras, quas in Clamydibus suis aut byrriis siue tunicis peregrini iussu Papa predicti post votum eundi super humeros suos consuebant, sane pugnatores Dei merito victoria signo insigniri & muniri debebant, qui ob honorem eius ad praliandum se preparabant.* Eandem describit Guibertus abbas Nouigeninus eamque Lisardo Episcopo Suesſionensi qui an. 1127. obiit, dedicauit. Eandem versibus descripserunt Fulco libris 3. & Gilo Parisiensis Poëtæ, Fulco initia, Gilo progressum & variæ discrimina fortis. Fulco quidem postquam retulit verba Pontificis Vrbanus ad Conuentum Clatomontanum, subiungit quod ardore cuncti ad iter se se accinxerint.

*His ducibus freta diuinitus agmina sacra
Insumunt contra cuncta aspera, pectora digna,
Non vrbes, castra retinent, non predia larga,
Non thalami, nati, non sollicitudo paterna,
Quin pro laude Dei concorditer arma capeſſant,
Iuratisque animis in cuncta pericula currant.
Ergo parant se se fidei ferrique nitore,
Stipantur passim pedites equitumque caterua,
Quas Liger atque Elaber, Matrona & Sequana mittit.
Quas Arar & Rhodanus, Durentia & Isara promit.
Axona & Esia quos agit magnusque Garumna,
Quas Scaldus, Mosæ, Rhenus, pariterque Mosella,
Quas Athesis pulcher præterfluit, Eridanusque,
Quas Tiberis, Macra, Vulturnus, Crustumiumque.
Concurrunt Itali, Galli pariterque Alemanni,
Noricij, Sueui, tum Saxones atque Boëmi.
Pisani ac Veneti propulsant æquora remis.
Oceanus flauis distendit vela Britannis.*

Dum feruet opus eiusmodi, Prælati quibus à Pontifice demandatum erat, vt coniugium Regis cum Berthrada dissoluerent, aut vtrumque censuris illigarent, sancti propositi occasionem arripientes, Regem quibus possunt rationibus permouere conantur, vt eam à se dimittat, ne mali, si quod forte contigerit, causa esse arguatur. Vnus inter omnes Iuo Carnotensis, vt coniugium illud ante improbauerat, ita se Papæ mandatum executurum minatus est, nisi Rex ad sanius consilium rediret. Qua de re sic scribit ad Guidonem Dapiferum.

Iuo Dei gratia humilis Carnotensium Episcopus vidoni D. Regis Dapifero
 „ Salutem. Carissime, quia scis te velle laborare de componenda pace inter me &
 „ Dominum meum Regem, multas gratias tibi reddo, sed quia hæc pax nõ posset esse
 „ stabilis, quandiu voluerit in incepto suo durare, consilium meum est adhuc ex-
 „ spectare, si forte Deus daret ei mentem bonam, vt vellet consilium suum in me-
 „ lius commutare. Quod si facere vellet, scias omnia esse parata quæ necessaria sunt
 „ ad faciendum diuortium inter eum & nouam coniugem suam. Vidi enim litte-
 „ ras quas misit D. Urbanus Apostolicus ad omnes Archiepiscopos & Episcopos
 „ Regni sui, vt cum ad rationem mittant: & nisi respuerit, Ecclesiastica eum dis-
 „ ciplina ad emendationem venire constringant. Hæc quidem litteræ iam publi-
 „ catae essent, sed pro amore eius feci eas adhuc detineri, quia nolo Regnum eius
 „ quantum in me est, aduersus eum aliqua ratione commoueri. Hæc omnia volo,
 „ vt dicas Domino nostro Regi, & secundum hoc quod apud eum inueneris, mi-
 „ hi facias remandari. Vale.

Similiter ad Regem ipsum rescribit respondens ad litteras, quas ab ipso acceperat, vt adesset apud pontifariam vel Caluum-montem Colloquio quod habiturus erat cum Rege Anglorum Vvillielmo & Roberto Duce Normanorum, cupitque se excusatum, propterea quod absque offensa summi Pontificis communicare cum ipso non poterat, donec à Berthrada diuortisset.

Philippo D. G. Magnifico Francorum Regi Iuo humilis sublimitatis suæ Clericus sic se regere, vt Regi Regum valeat complacere. Excellentiae vestrae litteras nuper accepimus, quibus submonebat vt apud Pontoesiam vel Caluum montem cum manu militum vobis die quam statueratis, occurrerem iturus vobiscum ad placitum quod futurum est inter Regem Anglorum & Comitem Normanorum: quod facere ad præsens magnæ & multæ causæ me prohibent. Prima quod Dominus Papa Urbanus interdicit vobis autoritate Apostolica thorum mulieris quam pro vxore habetis, quia sacramentum de securitate Concilij quod vobis mandauerat, fieri vetuistis. A cuius commixtione si amodo non cessatis, separat vos eadem autoritas à participatione Corporis & sanguinis Dominici. Interdicit etiam omnibus Episcopis, ne capiti illius mulieris coronam imponant, quam vt vbique pene terrarum dicitur, lateri vestro illicitè copulastis. Parens igitur Maiestati vestrae dissimulo vestram adire præsentiam, ne sedis apostolicæ iussione compulsus, cui vice Christi parere me oportet, quod nunc dico in aure, cogar in vestris & multorum auribus publicare. Ego autem nolo vos scandalifate, vel Regiam Maiestatem minuere, quandiu possum aliqua honesta ratione dissimulare. Præterea Casati Ecclesiæ & reliqui Milites pene omnes vel absunt, vel pro pace violata excommunicati sunt, quos sine satisfactione reconciliare non valeo, & excommunicatos in hostem mittere non debeo. Postremo nouit vestra serenitas, quia non est mihi in curia vestra plena securitas; in qua ille sexus mihi est suspectus & infestus, qui etiam amicis aliquando non est satis fidus. Exspecto igitur vt aliquando cor vestrum illustrante Diuina clementia contra sibilum serpentis auditum obturetis, & monitis salutis aures cordis aperiat. Hoc desidero. Hinc ante Deum quotidie preces effundo. Valete.

Verum omnium Fidelium monitis, consiliis & precibus surdum se præbens Philippus anathemate feritur. Vnde in furorem versus iugum autoritatis Apostolicæ se comminatur excusurum, atque ab obedientia Urbani se Regnumque suum substracturum & Guiberto seu Clementi adhæsurum. Quam in rem Legatos ad Urbanum mittit doctos & eloquentes viros, Conuentumque Procerum Ecclesiasticorum indicit interim Trevis. Iuo re cognita Urbanum admonet, vt firmus sit in proposito, neve minis vllis terreatur, aut promissis flecti se patiatur, si Disciplinam Ecclesiasticam saluam esse velit.

Vrbano summo Pontifici Iuo sanctitatis sua filius fidelium orationum munus. Venturi sunt ad vos in proximo Nuncij ex parte Regis Francorum per quorum os locuturus est spiritus mendax, qui infatuati ademptione vel promissione honorum Ecclesiasticorum infatuare molientur sedem Iustitie. Contra quorum calliditatem à paruitate mea vigilantiam vestram volo esse premonitam & premunitam, quatenus rigorem vestrum promissiones eorum non amolliant, comminatione non exterreant. Quidquid enim dicunt, iam securis ad radicem arboris posita est, nisi aut arcum remittatis aut gladium suspendatis. Qui ergo venturi sunt, confidentes in calliditate ingenioli sui & venustate lingua sua predictis de causis impunitatem flagitij se impetraturos Regi à sede Apostolica promiserunt, hac ratione ex parte vsuri, Regem cum Regno ab obedientia vestra discessurum, nisi coronam restitueritis, nisi Regem ab anathemate absolueritis. Si autem impenitenti venia concedatur, quanta spes impune peccantibus de cetero relinquetur, non est meum instruere vestram prudentiam, cuius potissimum interest delinquentium errata non fouere, sed ferire. Si autem aliqui subdoli euidenter ab unitate Matris sue discedunt, qui iam pridem mente discesserunt, consoletur sanctitatem vestram diuinum responsum, Reliqui mihi septem illud virorum & illud Apostoli. Oportet hæreses esse, vt si qui probati sunt, manifesti fiant. De cetero volo sciat vigilantia vestra, quia ex precepto Regis Remensis & Senonensis & Turonensis Archiepiscopi inuitauerunt Suffraganeos Episcopos, vt post Responsum apud Treas prima Dominica post festiuitatem omnium Sanctorum an. 1096, conueniant. Quo inuitatus ire dissimulo, nisi vestro consilio munitus, timens ne qua contra iustitiam & sedem Apostolicam molietur ille Conuentus. De his itaque & de his que circa vos sunt, que libuerit, rescribat mihi vestra paternitas vt in aduersis compati & in laetis valeam congratulari. Valete.

Caterum Rex eo tandem adductus est, vt polliceretur vxorem illam, seu verius pellicem se dimissurum, si modo liceret adhuc sibi aliquandiu cum ea conuersari & habitare. Multi Principis infirmitati indulgendum putauerunt: Iuo huic quoque pollicitationi aduersatus est, vt scribit ad Guidonem Dapiferum asserens ne in hunc posse à peccatis absolui, nisi qui peccatum dimiserit. Atque ita per plures annos Rex anathemati subiectus remansit, donec tandem pellice dimissa à Paschale Pontifice an. 1104. absolutus est, vt suo loco docerimus.

Eodem anno Hildebertus Lauardensis insignis scholarum Magister apud Cenomanenses, Berengarij vt aiunt, olim discipulus post mortem Hoëli factus est, & quodammodo raptus à Clero & populo Antistes Cenomanensis: quam promotionem nonnulli agrè ferentes, propterea quod ex humili genere oriundus erat, sinistram de ipso famam euulgarunt, quod nempe muliercularum contubernio vteretur, qua de re Iuo, qui doctrinam eius nouerat & meritorum multitudinem, cum per litteras admonuit, & quantæ castitatis eum esse oporteret, qui pastorale munus gereret. Sic ergo ille Ep. 277. *Dicunt quidam de Maioribus Cenomanensis Ecclesie, qui antea vitam tuam se nosse testantur, quod ultra modum laxaueris frena pudicitie in tantum, vt post acceptum Archidiaconatum accubante lateribus tuis plebe muliercularum, multam genueris plebem puerorum & puellarum. Tu autem nosti quod probate debeat esse castitatis, qui sublimatur ad fastigium curæ pastoralis.*

Extant huius viri nonnulla Opuscula & Epistola, quæ olim in Schola pueris prælegebantur, præsertim verò Carmina ipsis etiam Magistris Romanis admiranda videbantur. De eo sic scribit Ordericus Vitalis ad an. 1098. *Hic mansuetus fuit ac religiosus, & tam Diuinarum quam secularium eruditione literarum studiosus, temporibus nostris incomparabilis versificator floruit, & multa Carmina prisca poematibus aequalia vel eminentia condidit, que feruidus calor Philosophorum subtiliter rimari appetit, ac super aurum ac topazion sibi consistere diligenter satagit. Eleganter enim & sapienter loquitur de Christo, de Ecclesia, de Corpore & anima, de Gestis Sanctorum & virtutibus eorum, de laude virtutum & vituperatione vitiorum. A Romanis Cardinalibus qui frequenter Galliarum plagas adeunt, quia mansuetos illic & obediens se reperiunt, plurima Hildeberti Carmina Romam transferuntur, que Dicacium scholis & Didascalis Quiritum admiranda censentur. Hic sacer Heros fere 35. annis præsulatus officium exercuit, studijque bonis in docendo specialiter institit.*

Eodem anno 27. Decemb. obiit Richerius Senonensis Archiepiscopus peractis in Archiepiscopatu annis fere 35. successit Daimbertus ipsius Ecclesie Vice-

dominus. Tunc autem Parisiensis præful erat Guillelmus de Montfort frater Berthradæ, electus an. 1094. ille an. 1097. Canonicis & Capitulo Parisiensi ædem B. Christophori in insula Parisiorum sitam concessit: cuius donationis Charta extat in magno pastorali, cui subscripserunt ipse Willielmus, Fulco Decanus, Gualeranus Præcentor, Vvlgrius Archidiaconus, Stephanus & Rainaldus Archidiaconi, Robertus sacerdos & Amelinus Cancellarius eiusdem chartæ conscripserunt. Pone illam ædem S. Christophori e regione Nosocomij extructum est Collegium Octodecimanum, de quo infra diceretur.

Ad hunc annum notant Historici mirabilem exercituum Christianorum in terra sancta progressum, expugnatas vrbes, Solymanum captum. Eodem anno Hugo Flauiniacensis author Chronici Virdunensis quod Labbei opera producit in lucem, fit Abbas Flauiniacensis, anno à decessu Rainaldi vltimi Abbatis septimo, ætatis 32. missusque est ab Hugone Lugdunensi Archiepiscopo legato Apostolico ad Haganonem Æduensem Episcopum consecrandus, cum hisce litteris, ex quibus quantus vir fuerit, intelligimus.

„ Venerabili in Christo Fratri Haganoni Æduensi Episcopo Hugo Lugdunen-
 „ sis Ecclesiæ Seruus salutem. Quoties humilitatem nostram dilectio vestra adierit,
 „ quotiens nos pro restauratione Flauiniacensis Ecclesiæ rogarit, benignitas ve-
 „ stra satis recolit. Quæsitum à nobis multa sedulitate & instantia charissimum fra-
 „ trem nostrum Diuionensis Ecclesiæ Monachum Hugonem quem nobis as-
 „ sumpseramus, cuius nos sedulitati credebamus, imo cuius lingua vox nostra erat,
 „ & quod quæsitum, ab inuito & nolente quasi extorsistis. Electionem igitur eius à
 „ nobis factam Apostolica autoritate confirmantes, consecrationem ipsius pro de-
 „ bito vestro vobis imponimus. Certum habentes, quia etsi corpore absentes sumus,
 „ spiritu præsentem ad honorem Dei per Christum in spiritu S. consecrationi eidem
 „ intererimus & fideles vobis cooperatores erimus. Nunc igitur prædictum fratrem
 „ & filium nostrum, quem tanto subiicimus oneri, vestræ specialiter tuitioni contra-
 „ dentes committimus eum fidei vestræ. Quem quidem semper penes nos volue-
 „ ramus retinere, sed cessimus instantiæ vestræ. Nostis quo cum teneamus affe-
 „ ctu, hoc ipso vobiscum committimus. Ei autem consilium & auxilium nostrum
 „ non deerit, qui non solum Flauiniacensi Ecclesiæ, verum quotquot sunt in Dico-
 „ cesi vestra pro eius amore parati sumus pro debito subuenire. Ita ergo agite, vt
 „ idem frater pro adiutorio & consolatione sibi impensa, gratias, nobis habeat re-
 „ ferre, vnde habeatis gratiam super gratiam.

1098.
 Cisterciensis
 Ordo.

Ad annum 1098. referuntur vulgò primordia Cisterciensis Ordinis eiusque institutio & fundatio per Robertum Molismensem Abbatem: quam in rem extat hoc distichon.

*Anno centeno milleuo bis minus vno
 Sub Patre Roberto creuit Cistercius Ordo.*

Huicce fundationi dotationem tribuit Odo I. Burgundionum Dux, consensum & approbationem Hugo Lugdunensis Archipræful & legatus Apostolicus. Gualterus verò Cabillonensis Robertum Cænobiarcham consecrauit. De huius Ordinis primordiis sic scribit Casarius Heisterbackensis lib. 1. Miracul. c. 1. *In Episcopatu Lingonensi situm est Cænobium nomine Molismus, fama celeberrimum, religione perspicuum, viris Illustribus nobilitatum, possessionibus amplum, virtutibus clarum. Et quia Diuitiis virtutibusque diuturna non potest esse societas, viri nimirum sapientes & virtutum amatores altius intelligentes licet honestè in præfato Cænobio viuerent, minus tamen ipsam quam professi fuerant Regulam, qualiter obseruarent, considerantes, habito inter se communi consilio, viginti & vnus Monachi vnà cum Patre suo Roberto unanimi assensu, eodem spiritu venerunt in locum horridi & vastæ solitudinis nomine Cistercium, ibi viuere cupientes de opere manuum suarum secundum Regulæ præceptum. Anno igitur Dominica Incarnationis 1098. Venerabilis Hugonis Lugdunensis Ecclesiæ Episcopi & tunc sedis Apostolicæ legati atque Religiosi viri Walteri Cabillonensis Antistitis, nec non & clarissimi Principis Odonis Ducis Burgundiæ consilio & autoritate roborati in prædicto loco Abbatiam construere cæperunt. Et quia Cænobium de quo exierunt, constructum fuerat in honore B. Dei Genitricis Maria, tam ipsi quàm eorum successores de eodem nouo Monasterio propagati omnes suas Ecclesiæ in honore eiusdem gloriose Virginis censuerunt esse dedicandas. Ad hunc Ordinem complures e nostris* ▲ 62

demis omni tempore tanquam ad portum salutis confugerunt: quem Radulphus de Diceto scriptor Anglus institurum ait an. 1099. eumque vocat *principium Ordinis dealbari*.

At Ordericus Vitalis ad an. 1094. mutationem istam vestium Religiosarum quæ solebant olim esse nigrae, describit aiens crescentibus ex vna parte vitis, creuissis quoque ex alia virtutes, & plurimos Doctores apostolicos vicam religiosam fuisse amplexos. *Verè diuina pietas, inquit, Ecclesiã suã crebro visitat & innisibili actũ dulcedinis suã consolatur ne in via deficiat, quotidieque missis ad eã fortibus Agonothetis adiuuã corroborat. Hinc ait propheta, pro Patribus tuis nati sunt tibi filij, Apostolis enim astra transuolantibus Apostolici Doctores successerunt, qui verbis & operibus in atrijs Hierusalem stantes fulserunt, Deoque suorum fructus laborum huc vsque acceptabiles offerunt. Ex abundante iniquitate in mundo dberius crescit fidelium in religione deuotio, & multiplicata seges in agro surgit Dominico. In saltibus & campestribus passim construuntur Canobia, nonisq; ritibus, variisque schematibus trabecata peragranti orbem Cucullatorum agmina. Albedine in habitu suo præcipue vtuntur, quã singulares ab aliis nobilesq; videantur. Nigredo in plerisque locis S. Scriptura humilitatem designat: quem idcirco colorem Religiosorum seruator habemus quasanser gestat. Nunc autem nigredinem quã præsci Patres tam Regulares Clerici in cappis, quam Monachi in cucullis ab humilitatis specimen vsi sunt. Moderni tanquam ob maioris Institiã ostentationem, abiiciunt. In simulata quoque pannorum sectione suorum ab aliis discrepare appetunt.*

1099.

Anno 1099. capta & expugnata est Ciuitas Hierosolymitana à Godefrido & aliis Ducibus Christianorum, omniumque consensu Regimen ipsi Godefrido delatum est. Patriarcha creatus Arnulphus quidam Sacerdotis vt aiunt, filius: quo statim mortuo Daibertus vir valde eruditus & in rebus Ecclesiasticis à puero enutritus suffectus fuit. Huicce expugnationi e nostris interfuerunt Tudebodus & Fulcherius Carnotensis, quorum iste hos versus in hanc em edidit.

*Iulius effereus ter quinã luce salebat,
Vndecies centum numero si dempseris vnum,
Dicebant annos Domini tunc esse peractos,
Cum nos Hierusalem Gens Gallia, capimus urbem.
Terquinã Iulius splendebat luce micanti,
Urbem cum Franci capiunt virtute potenti.
Anno milleno centeno quominus vno
Virginis à partu, genuit qua cuncta regentem.*

Historiam istam Baldricus Burgulienensis Abbas & alij luculento ac veraci sensu descripserunt, ait Gaufridus Prior Vossensis, & his addit Gregorium cognomento Bechadam de Castro de Turribus, professione militem, subtilissimi ingenij virum, aliquantulũ imbutum litteris, qui ad horum gesta præliorum maternã linguã, & rythmo vulgari, vt populus pleniter intelligeret, ingens volumen decenter composuit, & vt vera & facta verba proferreret, 12. annorum spatio super hoc opus operam dedit. Ne verò vilescant propter verbum vulgare, non sine præcepto Episcopi Eustorgij, & consilio Gauberti Normani hoc opus aggressus est. Hæc ille.

Rebus ita feliciter gestis multi e nostris in Franciam redierunt, cum quibus Tudebodus, neque enim vltra id tempus illic remansisse videtur, cum historiam suam vrbs expugnatione terminet. Godefridus autem stabilendo Regno demiceps animum adiecit, legesque Francicæ lingua edidit, quarum exemplar Renatus Choppinus refert lib. 2. de Sacra Politia: quarumque fragmentum Nos quoque huicce Historiæ non pigebit ad commendationem venerandæ antiquitatis attexere. *Deux Chiefs Seignors y a ou Royaume de Hierusalem li Spirituel, Patriarche, li temporel, Roy. Li Patriarche acinq Archeuesques Suffragans. L' Archeuesque de Sur, l' Archeuesque de Cesaire, l' Archeuesque de Bethlem, qui est dis de Nazaret, l' Archeuesque de Bethseret; l' Archeuesque don Babes qu'on appelle Philadelphie, qui au temps le Roy Amaury fut transfaxé au Croc, est appelle Archeuesque de La Fierre dou desert, a trois Euesques Suffragans.*

Ad hocce tempus rectè referre possumus Collegij Octodecianani vulgo *Des Dix-huit* foundationem aut certè dotationem, pone D. Christophori ædem siti & è regione Nosocomij seu Domus Dei, in vsu scilicet 18. Pauperum Scholarium

Collegium
Octodeci-
mannum.

quibus alendis 25. libras annui reditus addixerunt duo Nobiles Flandrenses salui & incolumes ex illa Expeditione Hierosolymitana reuersi. Qua de re sic legitur in Antiquitatibus Parisiensibus.

Deuant la Porte de l'Hostel-Dieu de Paris proche le Paruis Nostre-Dame il y a une grande maison, où souloient estre logez, nourru, entretenus & instruits aux Lettres Dix-huit Pauvres Escholiers, qui pour cela est encore appelée la MAISON DES DIX-HUIT, & si a laissé le mesme nom à la Ruelle proche qui tend de la grand' Ruë neuue à S. Christophle. Iceux pauvres ieunes Enfans quand ils sortoient de l'Eschole auoient de coutume d'aller ietter de l'eau beniste, & dire quelque brefue oraison sur les corps des Trespassez, qui se presentoient à la porte de l'Hostel-Dieu. Ce qu'une fois voyans deux Flamans recentemente venus de Ierusalem meus de compassion ils donnerent ausdits pauvres Escholiers vingt-cinq liures de rente, qu'ils ont sur le Domaine du Roy. Depuis lesdits Escholiers ont esté translatez au dessus de la ruë de Sorbonne deuant le College de Cluny d'un costé, & de l'autre, deuant le College de Caluy, au lieu nommé le College des DIX-HUIT DE NOSTRE-DAME.

Ex his intelligimus atate Aegidii Corrozetii, à quo quæ supra relata sunt, Brolius accepit, Collegium illud verus vocari adhuc consueuisse DOMVM OCTODECIM, viculumque per quem tenditur ad D. Christophori, idem nomen habuisse. Quamobrem verò ibi Collegium fundatum fuerit in gratiam, vsum & habitationem pauperum Scholarium, ratio in promptu est, quia nempe tunc temporis in scholis Atriensibus & Claustralibus vigeat exercitium literarum; ibique tum magnâ nominis famâ & celebritate docebat M. Guillelmus de Campellis: quam & in Monte quoque San-Genouefiano cum splendore & dignitate eadem Artium & omnis generis disciplinarum professio floreret.

Eodem anno 4. Kal. Augusti mortem oppetiit Vrbanus Papa, & post quindecim circiter dies Rainerius Monachus Presbyter Cardinalis inuitus substituitur, nomenque Paschalis II. assumit. Eodem quoque Vvillielmus Rufus Rex Anglorum sinistro quodam fato interficitur à Vvaltero Tirello milite, dum sagittam in ceruum intendit. Regnum Frater eius Henricus natu minimus occupat, absente Roberto Normanix Comite, & in Bello sacro iam quinque annos detento. Tirellum tamen ab hac calumnia vindicat Sugerius his verbis. *Imponebatur à quibusdam cuidam Nobilissimo viro Galterio Tirello, quod eum (Regem) sagittâ perforauerat. Quem cum nec timeret, nec speraret, iurejurando sæpius audivimus & quasi sacrosanctum asserere, quod ea die nec in eam partem silua, in qua Rex venabatur veneris, nec eum in silua omnino viderit. Nobilissimum vocat virum, nempe filium Fulconis Decani Ebrouensis, & fratrem Fulconis de Guarlemvilla. Fulco verò Decanus, vt refert Ordericus, ex paterna hæreditate Feudum militis possidebat. Is Fulberti Discipulus fuerat, & pro more illius temporis vxorem duxerat nobilem virginem Orieldem, ex qua octo filios genuerat, & filias duas: hos quidem filios, Guarinum, Christianum, Radulphum, Guillelmum, Fulconem, Froemundum, Hubertum & Galterium cognomento Tirellum: filias vero Alwisam & Adelidem. Tunc quippe, inquit, in Neufria post aduentum Normanorum in tantum dissoluta erat castitas Clericorum, vt non solum Presbyteri, sed etiam Praesules libere vterentur thoris Concubinarum, & palam superbirent multiplici propagine filiorum & filiarum.*

Sed vt ad Vvillielmum redeamus, communis tunc optio fuit, occisum à Comite loco Cerui incautè & inopinato. Testantur eius Elogia, quæ leguntur inter Carmina historica Baldrici Burgulienensis loco Epitaphij: & talia sunt.

Nobilitas, Regnum, prudentia, copia rerum

Tollere Vvillielmo non potuerit mori.

Belligerando Pater Normanos viros & Anglos,

Ambos pacificè filius obtinuit.

Ven fortuna gravis, dum ceruos insequeretur,

Intercepit eum iacta sagitta feris.

Aliud de eodem.

Qui Regum magnus fuit admirabilis orbi,

Qui probitate sua Rexque Comesque fuit.

*Consul Normanis, Rex Angli, filius eius
Anglos Normano milite qui domuit,
Dum Cernus agitat, socij stridente sagitta
Willielmus cecidit, Rex fuit, ecce cinis.*

Aliud.

*Qui legis hunc titulum, subius agnosce sepultum
Anglorum Regem, nunc modicum cinerem.
Hic Willielme iaces Willielmi filius, Anglos
Qui ferus ense fero belliger edomuit.
Dum sequeris cernos, alter quoque destinat ictum.
Cerno directam passus es ipse necem.*

Aliud.

*Sub cuius nutu tremuit Normanus & Anglus,
Qui locuplete manu saepe pluebat opes,
A patre Willielmo neque re neque nomine distans,
Qui Consul, qui Rex inclytus existerat.
Morte noua Cernis intensum pertulit arcum.
Hac quoque magnus homo subcineratur humo.*

In eadem Silua Richardus filius Roberti Comitis Normanorum, dum venabatur, similiter paulo ante à Milite sagitta percussus occubuerat. Idque singulari Dei ultione contigisse creditum est, quia Willielmus Conquestor fugatis habitatoribus, destructis domibus & ædificiis, dirutis quoque templis Deo sacratis, in quibus boni Edwardi temporibus sacra fiebant, locum illum feris repleuerat & siluam nouam vocarat.

S Y N O P S I S
T E R T I I S E C V L I
D E F O R T V N A E T S T A T V
V N I V E R S I T A T I S
P A R I S I E N S I S .

Fortunam Vniuersitatis in 3. ponimus, in subsidio Ecclesiæ ab ea præstito, in fauore Principum & Priuilegiis. Imprimis non videtur posse dubitari, quin Reges Franciæ Academicis suis vsi sint in hæresibus suo tempore & in suo Regno ortis confutandis. Prima autem fuit Aurelianensis; neque enim Leutherici Senonensis Dubia & Quæstiones de Eucharistia Hæreseon numero accensere decet, qui & nihil affirmando contra fidem docuit, & à Rege increpitus statim quætere & dubitare destitit. Inde tamen Manichæi Aurelianenses non dubitando, sed asserendo videntur docuisse sacramentum altaris nihil esse; nec prodesse ad salutem.

Hos Roberus collecta synodo Episcoporum & virorum Doctorum auditos & erroris conuictos, at obstinatos & impenitentes flammis damnauit. Quorum Discipuli iam magno numero sparsi variis in locis pari supplicio affecti sunt. Porro ex huiusce hæreseos, de qua ad annum 1017. diximus, in faultis cineribus surrexerunt sequente seculo Petrobrusiani, Hentriciani, Valdenses & Albigenes, vt suo loco referemus.

2. Hæresis, Catharticos tamen & abusiue hæresis dicenda est, de S. Martialis apostolata fuit. Nam Monachi S. Martialis Lemouicensis contra veterem consuetudinem in Litanis communibus Sanctorum Martialem Confessorem loco & ordine mouentes apostolis accensuerunt auctore Hugone Abbate; cæterosque qui maiorum vestigiis & receptæ consuetudini insisti volebant, Hebionitas appellabant, quasi hoc duntaxat nixi fuissent fundamento, quod nullus sanctorum **Apostolis accessendus esset qui non esset de numero duodecim.** In hæc rem quinque synodi habitæ fuerunt. Pictauiensis, Parisiensis an. 1024. Bituricensis & duplex Lemouicensis. Ad Parisiensem verò præter Episcopos patet ex historia aduocatos fuisse à Roberto Magistros seu Doctores in rerum istarum historia peritos. Quæ quidem Quæstio octauo circiter anno postquam moueri cœpit, auctoritate Ioannis Papæ definita est, vt ad an. 1031. dictum est. Vnde Isambettus Pictauiensis Episcopus sententiam de quæstione proposita rogatus dixit non esse ultra quærendum nec dubitandum postquam Papa Martialem fecisset Apostolum. *Multa, inquit, Charissimi, ante hos annos hæc de re facta est inquisitio, quo usque hæc altercatio ad aures Apostolicæ S. Rom. in sedis perueniret. Super quo D. Ioannes Papa exemplar Epistolæ nobis est dignatus destinare, magnopere testificans Apostolatûs eius gloriam & redarguens omnes qui eum contradicant esse Apostolum: quæ Epistola sacra conseruata in promptu habetur, in qua facillè claret testimonium verum Romanæ sedis.*

Similiter Aymo Bituricensis Archiepiscopus subiungens dixit. *Textum Epistola Ioannis omnibus Galliarum Episcopis directa ante hos 15. dies in Concilio Bituricensi, ubi plures Episcopi de sepeptionem sub magna discretionem examinantes inuenerunt sanum esse, quod Ioannes Papa in Romana sede & nos in hac qua prima omnium Ecclesiarum Gallia est, Spiritu S. affluente de hac iniustissima re instituitis.*

3. Hæresis fuit Berengariana, ad quam extinguendam multiplices habitæ sunt synodi. In Normania quidem Brionensis an. 1051. cui complures viri docti Normani, quibus tum Prouincia illa abundabat, interfuerunt, de quorum sententia à Vvillielmo Duce silentium Berengario impositum est. Secuta est Parisiensis, eo anno, quam habuit Henricus paternæ virtutis, vt & odij hæres & successor in hæreticos. Cui quidem Synodo nemo sanus dubitauerit, quin interfuerint cum Episcopis Magistri Parisiensis. De cæteris Synodis, satis superque dictum est in historia.

Cæterum hæc hæresis, omnium quorquæ olim fuerunt, funestissima & diuturnissima (quippe quæ viget adhuc nostris temporibus & Ecclesiam Christi impiissimè lacerat) Patriarcham habuit Ioannem Erigenam, vt fatetur Berengarius, cui, quod esse crederetur ingenij acutissimi & in Philosophicis altercationibus versatissimi, mandatum fuerat à Carolo Caluo & iniunctum de duobus altissimis mysteriis scribere, de prædestinatione scilicet & de mysterio Eucharistiæ. Quamquam alij existimant Ioannem de prædestinatione solummodo scripsisse, Rattramnum vero seu Bertramum Presbyterum ab eodem Carolo similiter iussum, de sacramento altaris tractasse. Aduersus Ioannem scripserunt Ecclesia Lugdunensis, Florus eiusdem Ecclesiæ Diaconus, & Prudentius Episcopus Trecentis. 19. eius capitula refutauit, quæ Synodus Valentina damnauerat his verbis.

Sed & alia nouemdecim syllogismis ineptissimè conclusa, & licet iactetur, nulla seculari litteratura nitentia, in quibus commentum Diaboli potius quàm argumentum aliquod fidei deprehenditur, à pio auditu fidelium penitus explodimus..... Ineptas autem quasiunculas & aniles planè fabulas, Scotorumque pulles puritati fidei nauseam inferentes, quæ periculosissimis & grauissimis temporibus ad cumulum laborum nostrorum, vsque ad scissionem Charitatis miserabiliter & lachrymabiliter succreuerunt, ne mentes Christianæ inde corrumpantur & excidant à simplicitate fidei quæ est in Christo Iesu, penitus respicimus, & vt fraterna charitas cauendo à talibus auditum castiget, Christi amore monemus.

Ille autem excogitandis terminorum Philosophicorum subtilitatibus ita animum addixerat, vt iactitaret se quamcunque quæstionem, etiam Theologicam soluere posse Philosophiæ theorematibus & Principiis. Vnde primo capiti sui operis præfixerat hunc titulum *Quadrius Regularum totius Philosophiæ quatuor omnem quæstionem solui posse.* Hoc est quaternis Philosophiæ regulis, quarum hanc primam adstruebat, *Philosophiam & Religionem unum & idem esse,* & 4. his Philosophiæ partibus diuisua, definitiua demonstratiua & resolutiua, Prædestinationis mysteriū rectè posse inueniri. Idem ex 4. elementis Paradisum & Inferos componebat, aiebatque Dæmones ante peccatum in aere constitutos: itaque domicilium sedemque Beatorum esse sphæram ignis, damnatorum vero, sphæram, acris. Beatos resurgentes assumpturos Corpus ignis, vt in igne in æternum viuere possint, damnatos Corpus aëreum, vt ab igne torqueantur. Hæc & alia multa somniabat Aristotelicæ lectioni nimis addictus. Vnde multos habuit suo tempore aduersarios viros graues doctosque Theologos.

Quod ad librum de Eucharistia attinet, non alium eius agnouit Berengarius authorem, quàm prædictum Ioannem: ex quo patet nondum adhuc eius tempore editum opus de sacramento altaris sub nomine Bertrami seu Rattramni, alioquin profecto eius meminissent aut ipse Berengarius, aut Lanfrancus eorumve sectatores. Vnde existimat Marcanus Archiepiscopus Tolosanus huius operis verum germanūq; authorem esse Ioannem Scotū. Alij Bertramū à Scoto distinguunt, eiusque opus in tenebris latuisse putant, nec adhuc visum Berengarianistemporibus. Vix autē quisquā dicere potest, quæ fuerit Bertrami ea de reseruentia, adeo Catholica cum hæreticis miscet, & quæ fidei sunt cum, iis quæ ratione excogi-

tantur. Sic tamen nonnulli qui doctrinam eius accuratius examinarunt existimant, Authorem istum partim Ecclesiæ sensa, partim sua exprimere: in illis orthodoxè loqui, in his errare, dum nempe altitudinem mysterij ad humanos sensus deprimere conatur.

Id similiter accidit Berengarianis rationem ducentibus sequentibus non fidem; unde factum est, ut in exponendo isto mysterio alij alia via processerint. De quibus sic habet Guilmundus l. 1. de veritate Euchar. *Non omnes qui de istis sacramentis errant, una incedunt via erroris. Nam Berengariani omnes quidem in hoc conveniunt, quia panis & vinum essentialiter non mutantur, sed ut extorquere à quibusdam potui, multum in hoc differunt, quod alij nihil omnino de Corpore & Sanguine Domini sacramentis istis in esse, sed tantummodo umbras hæc & figuras esse dicunt. Alij vero rectis Ecclesiæ rationibus cedentes, nec tamen à stultitia recedentes, ut quasi aliquo modo nobiscum esse videantur, dicunt ibi Corpus & sanguinem Domini reuera sed latenter contineri, & ut sumi possint quodammodo, ut ita dixerim, impanari. Et hanc ipsius Berengarij subtiliorem esse sententiam aiunt. Alij vero non quidem iam Berengariani, sed acerrimè Berengario repugnantes argumentis tamen eius & quibusdam verbis Domini paulisper offensi, quod suo loco dicemus uberius, solebant olim putare, quod panis & vinum ex parte mutantur, & ex parte remaneant. Alii vero irrationabilem istorum sensum longè horrentibus eadem verba Domini quibus isti moventur, non satis aptè intelligentibus videbatur panem & vinum ex toto quidem mutari, sed cum indigni accedant ad communicandam carnem Domini & sanguinem, iterum in panem & vinum reuerti. Sed de his satis.*

4. hæresis fuit Roscelini & nonnullorum aliorum Nominalium aientium tres personas Diuinas rectè dici posse tres res distinctas & separatas; & illa quidem in synodo Suesionensi an. 1093. habita compressa est. Habuit nonnullos sectatores Roscelinus contra quos scripsit Petrus Abaelardus, ut legere, est in l. 2. introduct. ad Theolog. c. 5. & seq. vbi tres præsertim Magistros erroris circa Diuinas personas suppressio nomine refert, quorum vnus docebat, seu ut ait, Cathedram pestilentie tenebat in Francia, alter in Burgundia, tertius in pago Andegauenfi. Hæc scribebat Abaelardus circa an. 1116. vnde non crediderim, licet aliqui secus existiment, vilo pacto loqui de Roscelino: siquidem iste in Aquitaniam secesserat, vbi vita & conuersatione sancta florebat an. 1003. ut refert Chronicon Malteacense.

*Temporaria
signa.*

Hoc autem potissimum seculo cœperunt Pontifices Romani in promotionem Academicorum Parisiensium & Gallorum nostrorum studiosius & accuratius intendere. Nam à temporibus Caroli Magni & Caluarum fuit inter eos & litteratos commercium. Gerbertus Aquitanus factus Silvester II. Gallus ipse Gallis addictissimus fuit, & quos potuit, libenter & gratiosè promouit. Verum postquam secuti Pontifices iugum excusserunt Imperatoris seruitutis ad Francorum Reges & ad viros doctos longe magis animum conuerterunt, ut & præsidium in armis haberent aduersus Casaris Germanici vires, & opem in peritia scripturarum & canonum contra Pseudo-Pontifices. Hinc illi Cardinalium ordinem instituerunt, tum ut ab illis electio deinceps penderet summorum Pontificum, tum ut haberent homines sibi addictos proposito huiusce dignitatis præmio, atque in sacrum Consilium adlegerent. Id Leoni IX. institutum vulgò refertur.

Secuti Pontifices Alexander II. & Gregorius VII. ad tollendam Beneficiorum nudationem & Simoniam quam Principes publicè & impune exercebant, indictis censurarum Ecclesiasticarum pœnis vetuerunt ne vllus ab vilo Laico cuiuscunque dignitatis esset, Beneficium Ecclesiasticum accipere auderet. Hinc in Imperatorem Henricum III. parere recusantem lata anathematis sententia. Et tandem pluribus gradibus eo ascendit Gregorius, ut Imperium Augusto abrogarit, subditosque ipsius sacramenti religione absoluerit. Augusto quo se à fulminibus Vaticanis tueretur, Pseudo-Pontificem creauit. Vnde detestandum schisma in Ecclesiam Dei inuectum, ipsam plures annos miserrimè dilacerauit. Urbanus II. Paschalis & alij decessorum suorum vestigiis insistentes excusso iugo, quod priores sub Imperatoribus passi fuerant, ipsorum Imperatorum sese Dominos præstiterunt, legibusque suis eos submiserunt: ne enim ipsi Casarianis viribus succumberent, neve repugnando impares essent, alios Principes & Monarchas variis modis ad se traduxerunt. Viros verò Doctos

& præsertim academicos Parisienses, vt contra antipapas adiutores haberent, propositis dignitatibus Ecclesiasticis, quarum deinceps se dispensatores effecerunt, sibi addixerunt, de quibus antea, cum præmia non haberent quæ impertiri possent, non cogitabant.

Ex hac igitur origine prodierunt postea reseruationes beneficiorum, Gratiæ expectatiuæ, nominationes, indulta & alia eiusmodi, quæ Romanam curiam antea raro adiri solitam frequentari & celebrari fecerunt. Prodierunt & promotiones ad Cardinalatû, ad Episcopatus & Abbacias, quæ munera & præmia Pontifices ante non nisi raro impertiebantur, & nisi forte ad eos prouocatum fuisset. Leo igitur IX. Cardinalitij ordinis institutor Humbertû Siluæ candidæ Gallum Tullensem, seu Burgundum, virum eximia doctrinæ & facundiæ, cuius opera in confutando Berengario vtilis est, vnum è primis Cardinalibus creat: item & Fridericum Gozelonem Lotharingum, qui postea Stephanus IX. dictus est. Alexander II. Petrum Guillelmum. Gregorius VII. Guitmundum Normanum Vticensis Cœnobij Monachum, virum eloquentissimum & in rebus Theologicis peritissimum ad Archiepiscopatum Auerfanum promouet: Othonem Castillonæum Remensem ad Cardinalatum. Ipse Otho Papa creatus sub Urbani II. nomine ad plurimas synodos quas in gallia habuit, plurimos viros doctos aduocat, plurimosque ad varias dignitates prouehit: Roberti Arbricellensis insignis in Theologia Magistri opera vtitur in Cruciadæ negotio, Brunonem Colonensem Magistrum quoque in Theologia Carthusiensem Patriarcham ad curiam accersit, cuiusque consiliis vtitur.

Ad annum 1085. retulimus quanta inter eum & Baldricum Burguliensem necessitudo intercederet, quantumque commercium litterarum & versuum. Iuauit hic eiusdem Baldrici elegos ad eum datos referre, ex quibus intelligitur quantum amore doctos viros prosequeretur doctus ipse, facundus & eloquens.

*Odonem saluere meum sine fine peropto
Odo mi salue, Papa futurus aue.
Quod te dico meum, præsumptio dicere cogit.
Tantum tantillus Pontificem Monachus.
Quem nunquam vidi, quem solis auribus hausi,
Dicere præ nimio cogor amore mentem.
Visceribus totum te nostris insinuauit,
Te siquidem noui carmina diligere.
Et laudas vates, & præmia vatibus offers,
Iocundus, prudens, felle columba carens.
Compatiens miseris, peregrinis auxiliator,
Morum præ cunctis asperitate cares.
Maximus Orator, Vatum specialis amator,
Inuitas nostros ad studium calamos.
Talem te cupio, mihi te desidero talem,
Qualis es & qualem te volo, promereor.
Quæso mihi debe, quod debes amicus amico,
Quos indiscussus consolidauit amor.
Inter quos vnquam non est alterna voluntas,
Qui sapiunt, viuunt & moriuntur idem.
Ecce tibi talem, me si dignare, paciſcor,
O vtinam votis faueris Odo meis!
Si mihi te dederis, si te dignabere nostrum,
Inter cantores Orpheus alter ero.
Iam quoque de vestro nimium confusus amore,
Audeo pro charis insinuare meis.
Burchardum commendo meum, quem diligo multum,
Tuselaque tua consilioque tuo.
Vrit Guidonis penuria multa penates,
Odo, roriferas cui plue diuitias.*

Paschalis II. inter præcipuos quoque consiliarios M. Robertum Parisiensem habuit, Galonem Episcopum Leonensem, Girardum Engolismensem, & alios doctos viros, quorum nomina historia passim suppedabit.

Quod ad fauorem Regum attinet & ad priuilegia ab iis Academix Parisiensi concessa, quicumque de re nostra accuratius scripserunt, fatentur omnes Robertum impensissimè fuisse viris doctis addictum, vt erat ipse litteris addictissimus. Vnde Belforestius & Seruinus nullatenus dubitant, quin scholæ Regiæ priuilegia indulserit, etsi qualia fuerint, nemo hodie dicere possit, iniuriâ quippe temporum etiam beneficiorum memoriam obliterante. Accedit Peyrarius lib. 1. Antiquitatum Capellæ Regiæ c. 68. aiens sicut institutio Vniuersitatis Carolo M. debetur, ita eiusdem auctoritatem, dignitatem & amplificationem honoris Roberto deberi. Cuius Principis nobile studium imitati Henricus filius & Philippus nepos effecerunt, vt ex omnibus scholis ad Parisiensem tanquam ad omnium Artium Officinam aduolarent innumeri Discipuli & Magistri: quod vt liqueat, de statu illius nunc agendum.

Status Vniuersitatis.

Imprimis qualis fuerit eius celebritas, vel vnus satis significat Abaelardus Armo-ricus Nannetensis, qui peragratis pluribus Prouinciis iustratisque Magistrorû Prouincialium scholis, tandem sub finem huius seculi, vel certè sub initium sequentis ad Parisienses venit, quæ Philosophiæ præsertim laude iamdiu commendabantur: sic enim habet initio Ep. 1. calamitatum suarum vbi exponit, quo pacto dimissis bellorum studiis ad litterarum exercitium totum se contulerit. *Ego quanto amplius & facilius in studio litterarum profeci, tanto ardentius in eis inhaesi & in tanto earum amore illectus sum, vt militaris gloriæ non parum cum hereditate & prerogatiua primogenitorum meorum fratribus derelinquens Martis Curia penitus abdicarem, vt Minervæ gremio educarer. Et quoniam Dialecticarum rationum armaturam omnibus Philosophiæ documētis prætulî, his armis alia commutauî & trophæis bellorum conflictus prætulî disputationum. Proinde diuersas disputando perambulans Prouincias ubicumque huius artis vigere studium audieram, Peripateticorum emulato al. ambulator, factus sum. Pervenî tandem Parisius, ubi iam maximè Disciplina hæc florere consueverat, ad Guillelmum scilicet Campellensem præceptorem meum in hoc tunc Magisterio re & famâ præcipuum.*

Ecce indicat Abaelardus euidenter Academix Parisiensis celebritatem famamque fuisse magnam, non eo tantum tempore quo ad eam venit, sed & iamdiu consueuisse esse magnam. Præsertim verò propter Dialecticas concertationes, quibus ille maximè delectabatur. Facessant igitur hinc, qui dicunt eam à Philippo Augusto fuisse institutam, qui anno tantum circiter 1180. regnare cepit. Nam quæ scribit Abaelardus, omnino consentiunt cum iis quæ scribit Baldricus Aurelianensis de M. Roberto Arbricellensi qui *urbem Parisius* aduenit, ibique *litterarum disciplinam quam unice sibi postulauerat pro voto commodam reperit, illisque assiduum Lector insidere cepit.* Consentiunt cum historia Helgaldi de Roberto Rege, aiens scilicet *innumerabilem Clericorum id. Scholarium multitudinem* illius exequias fuisse profecutam. Consentiunt & cum iis quæ scribunt Ademarum Engolismensis & Odolricum abbas S. Martialis Lemouicensis *multos Doctores & Sapientes* Parisiensi Synodo an. 1024. de Apostolatu S. Martialis habitæ interfuisse. Consentunt quoque cum iis quæ de Huboldo Leodiensi, qui in San-Genouehano monte Scholas erexit ante annum 1000. suo loco retulimus: item cum iis quæ de Abbone Floriacensi scribit Aimoinus eius Discipulus, eum scilicet relictis Scholis Floriacensibus, quæ tum celebres erant, ad Parisiensem tanquam ad Maius & Nobilius studium circa an. 1060. venisse: vt nihil dicamus de Gerberto Aquitanico, Olberto & aliis qui similiter iustratis prouincialibus scholis & aliis minoribus, ad Parisiensem tanquam ad supremum scientiarum tribunal conuolarunt. Consentunt denique cum iis, quæ scripsit Vniuersitas ipsa in litteris Encyclicis seu Circularibus an. 1253. contra Mendicantes, aiens Gymnasium Parisiense olim & à multis retroactis temporibus à Magistris animo quidem Religiosis, habitu verò secularibus fuisse gubernatum, Mendicantes verò, qui an. 1218. Parisijs sedem habere cœperant, nouissimè & diebus suis venisse. *Qui Magistri processu temporis, crescente numero Auditorum ampliati, vt liberiùs & tranquillius vacare possent studio litterali, si quodam ef-*

sent inris specialis vinculo colligati & sociati, CORPVS COLLEGII SIVE VNIVERSITATIS cum multis privilegijs & indultis ab utroque Principe fuerant adepti. Ex quibus verbis intelligitur multiplicandorū Magistrorum, incundæ Societatis & Vniuersitatis componendæ causam fuisse Scholarium multitudinem & frequentiam; vnde prouenit Scholæ Parisiensis celebritas: proindeque recurrendum esse necessariò ad initia celebritatis & frequentiæ eiusmodi: regressu autem factò ab his temporibus ad vsque Carolina, patet manifestissimè ex authoribus synchronis semper fuisse celebrem Vniuersitatem Parisiensem; atque idcirco non potuisse ita florere & tantæ famæ esse sine legibus & statutis, sine Scholæ Rectoribus & Disciplinæ Moderatoribus. Quod enim, pro Deum immortalem! certius esse potest perpetui studii Parisiensis argumentum, quàm non aliud assignari posse eius initium, quàm quod ab ipso fundatore & institutore Carolo M. accepit? Et quod certius est fidei nostræ & apostolicæ traditionis fundamentum, quàm a postremis temporibus ad antiqua & prima replicando, perpetuis seculis eandem semper inuenire ad vsque Apostolos & Christum institutorem? Et quæ denique clarior est, euidentior & manifestior argumentatio contra Hæreticos ineffabile Transsubstantiationis mysterium negantes, quàm in omnibus seculis ad prima vsque recurrendo demonstrare talem semper fuisse Ecclesiæ fidem?

Esto igitur Academia nostra celebrior fuerit Philippi Augusti æuo, an idcirco fatendum erit fuisse ab eo institutam? celebris quoque fuit sub eius parente Ludouico VII. celebris pariter sub Ludouico VI. qui Crassus seu Grossus cognominatus est. Celebris & sub Philippo I. vt scribit Abaelardus. Celebris sub Henrico, Roberto & Hugone Capeto, vt exemplis probatum est. Constat verò fuisse celebrem sub Carolo Caluo; nec certius potest ipsius celebritatis afferri testimonium quàm Henrici Antithiodorensis Epistola dedicatoria, quæ docet eum omnes pæne aliarum Gentium scholas, vt suam amplificaret & nobilitaret, sustulisse. Neque denique dubitari potest, quin Regnante Carolo M. Palatinæ scholæ floruerint, non solum Regnicolarum studiis, sed & ex omni parte, Regno & natione Magistrorum aduentu. Et audebit iam aliquis dicere Academiam Parisiensem fuisse à Philippo Augusto institutam!

Neque Vniuersitas celebris tantum fuit hoc seculo tertio, Philosophiæ cæterarumque Artium professione, sed & Theologiæ quoque exercitio. Cætera verò duo Disciplinarum genera, Iuris scilicet Canonici & Medicinæ, aut nondum exercebantur Parisiis, aut distinctas non habebant, vt nunc habent, à Theologia & à Philosophia scholas. Licet enim Burchardus Vormaciensis, deinde Alexander Lucensis, & postea Iuo Carnotensis Canonum volumina digessimus & edidissim, non tamen suos habuit hæc disciplina professores hoc seculo, sed tantum sequenti. Neque Medicinæ professio legitur tum fuisse Parisiis: sed quicumque in ea arte excellere aut eam exercere cupiebant, Salernum aut Montem-pessulanum se conferebant, vt infra docebitur. Hinc Rodulfus Normanus cognomento Mala-corona *Physicæ scientiam tam copiosè habuit*, inquit, Ordericus Vitalis ad an. 1059. *vt in vrbe Salernitana ubi maxima Medicorum schola ab antiquo tempore habebantur, neminem in Medicinali arte præter quandam sapientem Matronam sibi parem inuenerit.*

METHODVS DOCENDI.

Porro ex altercationibus Berengarianis & Nominalium Realiumque disputationibus praua quædam in scholas Artium & Theologiæ auditoria irrepsit docendi ratio & consuetudo, à veteri tramite omnino deflectens. In iis enim tunc nihil nisi clamores audiebantur, altercationes, nouarum subtilitatum inuentiones: isque cæteris præminere & præcellere putabatur, qui aliquid ingeniosius & subtilius, etiam cum veritatis dispendio comminisceretur. Quem morem valde improbar Ioannes Saresberiensis, qui sequente seculo flo-

ruit. Sufficiebat, inquit lib. 1. Metal. c. 3. ad victoriam verbosus clamor, & qui undecumque aliquid inferebat, ad propositi veniebat metam. Poëta, Historiographi habebantur infames: & si quis incumbebat laboribus antiquorum, notabatur. Et non modo Afello Arcadico tradior, sed obtusior plumbo omnibus erat in risum: suis enim aut Magistri sui quisque incumbebat inuentis. Vnde discimus obmutescere coactas fuisse liberales artes, quibus non licebat audiri tot inter altercantium strepitus & clamores. Adde quod Philosophi illi palam & publice prædicabant non esse studendum præceptis eloquentiæ, vt pote vanis & inutilibus, sed statim vel leuiter imbutis Grammaticâ accedendum esse ad Dialecticam.

Itaque hæc agendi ratio, hæc subtilitatum & distinctionum fabricatio tantæ laudi dari cœpit, vt præ ea cætera negligenterentur. Nihil enim putabāt posse quenquam de ingenio præsumere, qui difficultatum propositarum nodos non enodaret, qui non subtiliter & acutè disputaret, novos terminos, nouas distinctionum formulas non excogitaret, quique se omnibus quæstionibus & interrogatis responsurum non promitteret. Itaque quotquot eo pruritu laborabant, Luteciâ veniebant interrogaturi aut responsuri. Vnde Petrus Blefensis qui florebat circa an. 1160. Luteciam cum Abela comparat. *Qui interrogant, inquit, interrogent in Abela: qui interrogant, interrogent Parisius, ubi difficultium quæstionum nodi intricatissimi resoluntur.* Itaque iam ante Blefensem consuetudo inualuerat quidlibet commentandi, imo sæpe vanas & ridiculas quæstiones proponendi nullius vsus, & ingeniis hominum prorsus indignas. *Insolubilis in illa, inquit Saresberiensis lib. 1. Met. c. 3. Philosophantium scholâ tunc temporis habebatur quæstio, an porcus qui ad vernalitium agitur, ab homine, an à funiculo teneatur. Item an Capucium emerit, qui cappam integram comparauit.* Videant Hodierni Philosophi, inquit aliquis, an non iis verbis iugulentur, habeantque præ oculis illud C V I BONO CASSIANVM, dum multas tractant in Logica futes friuolasque quæstiones illius doctrinæ. Demum audiant quid de similibus dicat Magnus Verulanus Angliæ Cancellarius homines eiusmodi cum arachnis comparans. *Quia non ex magno materie stamine, sed maximâ spiritus quasi radij agitatione operosissimas illas telas que in libris eorum extant, confecerunt. Etenim mens humana si agat in materiam, naturam rerum & opera contemplando pro modo materie operatur, atque ab eadem determinatur: si ipsa in se vertatur tanquam aranea texens telam, tum demum interminata est, & parit certè telas quasdam doctrinæ tenuitate fili operisque admirabilis, sed quoad usum friuolas & inanes.*

Ex hac methodo seu potius peruerfitate docendi prodiit in Academiam barbaries quædam Latinitatis, inscitiaque Grammaticæ & Eloquentiæ. Nā cum omnes ad Dialecticam & Theologiam illam altercatricem statim se conferrent, vt ingenij subtilitatem proderent, quæ minus patebat in professione cæterarum artium, elegantiores artes in quibus seueriori meditatione opus est, negligebant & quali inutiles reiciebant. Donec tandem sequente seculo Bernardus Carnotensis Theodoricus, Villielmus de Conchis & alij insignes viri præclaras artes quasi postliminio reuocarunt, summumque eis splendorem & gloriam restituerunt: quam nec desierunt Philosophi illi nugatores litterarum rudes & imperiti barbariem suam præferre & litteratis viris insultare: vt pote qui malè edocti malè quoque Discipulos edocerent: quos inter Comificium quendam exagitat Saresberiensis, quem delirum & insulsum senem appellat; quippe qui nihil scire suos doceret, vt nihil ipse scire didicerat.

Præterea cum præcepta tradebant Grammaticæ, non regulas, non litteras, sed sensum aliquem mysticum & allegoricum quærebant: puta cum dicitur Hylas ab Hercule adamas, illi interpretabantur *validum argumentum à forsi & robusto argumentatore prolatum.* Quinque Vocalium potestatem aiebant quinque esse Iura Regnorum: & in hunc modum inquit Saresberiensis, *docere omnia studium illius ætatis erat.* Pergit lib. 1. Metalog. c. 3. scribebat autem circa an. 1158. & Cornificium

qui ab eiusmodi Magistris huius seculi institutus fuerat, vituperat.

Insolubilis in illa philosophantium scholâ tunc temporis Quæstio habebatur

an porcus qui ad vernalitium agitur, ab homine an à funiculo teneatur. Item an

Capucium emerit, qui cappam integram comparauit. Inconueniens prorsus

erat oratio, in qua hæc verba CONVENIENS ET INCONVENIENS argumentum

Janus
Quæstio
nes &
barbaries
in scholâ
viduata

gumentum & ratio non perstrepebat multiplicatis particulis negatiuis & traiectis per esse & non esse ; ita vt calculo opus esset quoties fuerat disputandum , alioquin vis affirmationis & negationis erat incognita. Nam plerunque affirmationis vim habet geminata negatio : itemque vis negatoria ab impari numero conualescit. Siquidein negatio plerunque iterata seipsam perimit & contradictioni sicut regulariter prædictum est, coæquatur. Vt ergo pari loco an impari versetur, deprehendi queat, ad disceptationes collectam Fabam & Pisam deferre quæ conueniebatur, consilio prudenti consueuerat : ita quidem si intellectui rerum quæ videbantur in quaestione versari, operam dabat, sufficiebat ad victoriam verbosus clamor, & qui vndecunque aliquid inferebat, ad oppositi perueniebat metam. Poetæ, Historiographi habebantur infames, & si quis incumbebat laboribus antiquorum, notabatur, & non modo Afello Arcadiæ tardior, sed obtusior plumbo vel lapide omnibus erat in risum. Suis enim aut Magistri sui incumbere iuuentis. Nec hoc tamen diu licitum, cum ipsi auditores in breui coerrantium imperu vrgerentur, vt & ipsi spereris his quæ à Doctoribus suis audierant, crederent & conderent nouas sectas. Fiebant ergo summi repente Philosophi : nam qui illiteratus accesserat, ferè non morabatur vltius in scholis, quàm eo curriculo temporis quo auium pulli plumescunt. Itaque recentes Magistri è scholis & pulli volucrum e nidis sicut pari tempore morabantur, sic pariter auolabant. Sed quid docebant noui Doctores, & qui plus somniorum quàm vigiliarum in scrutinio Philosophiæ consumpserant, & facilius instituti quàm illi iuxta narrationes fabulosas, qui somniantes in Parnasso repente vates egrediebantur, aut citius quàm ij qui de Castalio fonte Musarum munus hauriebant Poëticum, aut quàm illi qui viso Phœbo Musarum nedum Musicorum meruerunt adscribi consortio? nunquid rude aliquid aut incultum, nunquid aliquid verustū aut obsoletum? Ecce noua fiebant omnia, innouabatur Grammatica, immutabatur Dialectica, contemnebatur Rhetorica & nouas totius Quadruij vias euacuatæ Priorum regulis, de ipsiis Philosophiæ adytis proferebant : solam conuenientiam sine ratione loquebantur: argumentum sonabat in ore omnium & asinum nominare vel hominem aut aliquid operū naturæ instar criminis erat, aut ineptum nimis aut rude & à Philosopho alienum. Impossibile credebatur conuenienter ad rationis normam quicquam dicere aut facere, nisi Conuenientis & Rationis mentio expressim esset inserta. Sed nec argumentum fieri licitum, nisi præmissis nomine argumenti. Ex arte & de arte agere idem erat. Docebunt hi forte quod Poëta versificè nihil dicit, nisi cognominet versum, quod faber Lignarius scamnum facere nequeat, nisi scamnum aut lignum voluat in ore. Inde ergo hæc sartago loquendi, in quâ senex insulsus (Cornificius) exultat, insultans eis qui Artium venerantur Authores, eo quod nihil vtilitatis in eis reperit, cum se eis dare operam simularet.

Quid vero post contemptas hoc modo optimas artes secutum sit, idem Author docet cap. sequenti. Nimirum vbi tandem agnouerunt horumce hominum Discipuli se nihil didicisse & totam illam docendi & discendi rationem prorsus vanam & inanem esse, ne suum pudorem & dedecus manifestare cogerentur, quatuor quodammodo emeris Professorum genera : alios enim præ consensione se ad Monasticam vitam aut Sacerdotalem contulisse, alios ad Medicinæ exercitationem, quosdam ad Regum & Principum Curias specie lucri confugisse : reliquos in puluere remansisse & in exercitio artis quam didicerant. Totum istud caput, quia multa complectitur scitu digna, non pigebit attexere.

Cæterum, inquit, huius sectæ post damnatum temporis rerumque iacturam & spes deceptas & propositi sui solatio destitutas multiplex vsus emerit. Alij namque Monachorum aut Clericorum Claustrum ingressi sunt & plerique suum correxerunt errorem, deprehendentes in se & aliis, quia quidquid didicerant, vanitas vanitatum & super omnia vanitas. Plerique inquam, eo quod Quidam in sua perdurantes infanti tumidi vetusta peruersitate malebant desipere & ab humilibus quibus Deus dat gratiam fideliter erudiri: erubescere enim formam Discipuli, qui Magisterij præsumpserant fastum. Si mihi non credis, claustra ingredi, scrutare mores fratrum, & inuenies ibi superbiam Moab, & eam intensam valde, vt arrogantia absorbeat fortitudinem eius. Miratur Benedictus & queritur

» quod se quodammodo auctore later lupus in pellibus agnitis. Vtique tonsu-
 » ram & pullam vestem à supercilio distare causatur. Et vt rectius dixerim, super-
 » cilium arguit, eo quod tonsuræ vestibusque non consonat. Ritus obseruatio-
 » num contemnitur, & sub imagine philosophantis spiritus fallacis elationis obre-
 » pit. Nota sunt hæc in omni veste ac professione vulgata.

» Alij autem suum in Philosophia inruentes defectum, Salernum vel ad Mon-
 » tem Pessulanum profecti facti sunt Clientuli Medicorum, & repente quales
 » fuerant Philosophi, tales in momento Medici eruperunt. Fallacibus enim referti
 » experimentis in breui redeunt, sedulo exercentes quod didicerunt. Hippocra-
 » tem ostentant aut Galenum, verba proferunt inaudita, ad omnia suos loquun-
 » tur aphorismos & mentes humanas velut afflatas tonitruis, sic percellunt nomi-
 » nibus inauditis, & creduntur omnia posse quia omnia iactant, omnia pollicen-
 » tur. Duo tamen deprehendi eos fideliori tenuisse memoria & frequentius in co-
 » rum operatione versari. Alterum quidẽ Hippocratis est, sed ibi vergit ad alium
 » intellectum. Vbi, inquit, *indigentia non oportet laborare*: & reuera inoppor-
 » tunum & inofficiosum opinantes dant operam Indigentibus, & eis qui nolunt
 » aut nequeunt vel solis verbis, eorum plenè gratiam referre mercedis. Alterum
 » profecto est, non quod meminerim, Hippocratis, sed diligentium adiectio Medi-
 » corum, *DVM DOLES, ACCIPE*: occasio siquidem exigendi maximè opportuna
 » est cum dolor cruciat ægotantem, sibi que cooperantur languentis exulceratio
 » & auaritia medentis. Si conualescit æger, operam danti Medico adscribatur. Si
 » deficit, eius inualescat autoritas, qui hoc ante suis familiaribus reuelauit. Si
 » quidem impossibile est non euenire, quod de industria præuaricatus est, cum
 » huic sospitatem, isti sinistrum exitum pronuntiauit ægotantis. Si euasurus est
 » æger, curatur facile; nisi quatenus incolumitatem eius Medicus præpedit impe-
 » ritus. Sin autem non, vt Sollius Sidonius ait, *occiditur officiosissime*. Quidni?
 » nunquid enim naturæ secretos latentisque cuniculos deprehendit homo totius
 » Philosophiæ ignarus? Et qui nec rectè loqui nouit, nec rectè intèlligere, quæ
 » scripta sunt, aut quæ dicuntur, cum fere quot disciplinæ sint, tot sint linguæ, &
 » in ipsis plerumque authoribus non sit maior in corporali compositione diuersitas
 » facierum quàm in vsu varietas linguarum? Homo enim homini assimilatur, sed nec
 » Gemelli inuicem se vsquequaque exprimunt. Vox voci conformatur interdum:
 » sed nec sonorum, & si vis nec Musarum eadem etiam vocis agilitas. Consonant
 » enim voces, sed dispares, ipsaque disparitas suis exæquata proportionibus est
 » apta concentui, & quodammodo gratior quàm si identitatem pateret similitu-
 » do. Habent itaque linguæ Idiomata sua & singuli suum loquendi modum, quem
 » qui ignorat, tum non magis commodè philosophabitur quàm si picam humana
 » conantem verba velit homini coæquare.

Antici.

» Alij profecto similes mei se Nugis Curialibus mancipauerunt, vt magnorum
 » virorum patrocinio freti possent ad diuitias aspirare, quibus se videbant & iu-
 » dicio conscientiæ quidquid linguæ dissimulet, fatebantur indignos, &c.

*Professores
 Philosophi.*

» Alii autem Cornificio similes ad vulgi professiones easque profanas relapsi
 » sunt: parum curantes quid Philosophia doceat, quid appetendum fugiendum-
 » ue denunciaret, dummodo rem faciant si possunt rectè, si non, quocunque modo.
 » Exercent scenebrem pecuniam alternis vicibus inæqualia rotundantes & adie-
 » ctione multiplici quod rotundauerint, abæquantes. Nihil enim sordidum
 » putant, nihil stultum nisi paupertatis angustias, & solas opes ducunt esse fructum
 » sapientiæ. Siquidem celebre est in Corde eorum quod ait Ethicus, etiam hoc eum
 » quia contemnitur, dixisse non nouerim.

» *Et genus & formam Regina Pecunia donat;*

» *Et bene nummatum decorat Suadela Genusque.*

» Hoc autem quasi Quadriui sibi vti que necessario euadebant illi repentini Phi-
 » losophi & cum Cornificio non modo Triuii nostri, sed totius Quadriuii contem-
 » ptores. Nam vt dictum est, aut sub prætextu Religionis mergebantur in Clau-
 » stris; aut sub imagine philosophandi & vtilitatis publicæ confugebant ad Phy-
 » sicam, aut sub honestatis velamine quo splenderent & sublimarentur, se præcla-
 » ris domibus ingerebant, aut sub obtentu necessitatis exercendi que officii, dum
 » lucrum sitiebant, multiplicis auaritiæ voragine absorbebantur: adeo quidem

vt sic proficientium Philosophorum, aut vt verius dixerim deficientium collatione, quis in turba profanæ multitudinis rudis ad flagitia videretur.

Commendat vero idem Saresberienſis M. Bernardum Carnotensem exundantissimum fontem literarum in Gallia, illustremque Grammaticum, quod vsum legendi & prælegendi quem docet Quintilianus, imitatus in authorum lectione quid simplex esset & ad imaginem regulæ positum, ostendere soleret, figuras Grammaticæ, colores Rhetoricos, cauillationes sophismatum, aliaque eiusmodi pro auditorum capacitate explanaret. De eo ergo sic scribit l. i. Metal. c. 24. post hunc titulum. *De vsu legendi & prælegendi, & consuetudine Bernardi Carnotensis & sequacium eius.*

Qui ad Philosophiam aspirat, apprehendat lectionem, doctrinam & meditationem cum exercitio boni operis, ne quando irascatur Dominus & quod videbatur habere, auferatur ab eo. Sed quia legendi verbum æquiuocum est, tam ad docentis & discipulis exercitium, quàm ad occupationem per se scrutantis scripturas, alterum id est quod inter Doctorem & Discipulum communicatur, vt verbo utamur Quintiliani, dicatur *Prolectio*, alterum quod ad scrutinium meditantis accedit, *lectio* simpliciter appelletur. Ergo ab authoritate eiusdem Quintiliani, in prælegendendo Grammaticus & illa quidem minora præstare debet, vt partes orationis reddi sibi soluto versu desideret, & pedum proprietates quæ debent in carminibus notæ esse, deprehendat quæ barbara, quæ impropria, aut alias contra legem loquendi sunt posita. Non tamen vt Poetas improbet, quibus ob metri necessitatem adeo ignoscitur, vt vitia ipsa in carmine virtutum nomine censeantur. *Laudem enim virtutis plerunque occupat necessitatis improbitas, sui sine dispendio negari non potest assensus* Metaplasimum, schematismumque & oratorios tropos, multipliciter dictionum cum affuerint, & diuersas sic vel sic dicendi methodos ostendat & crebris, commonitionibus agat in memoriam auditorum. Authores excutiat & sine intuentium risu eos plumis spoliet, quas ad modum Corniculæ ex variis Disciplinis, vt color sit aptior, suis operibus indiderunt.

Quantum pluribus Disciplinis & abundantius quisque imbutus fuerit, tanto elegantiam Authorum plenius intuebitur, planiusque docebit. Illi enim per *Discrisin*, quam nos *Illustrationem* siue *Picturationem* possumus appellare, cum rudem materiam historiarum aut argumenti aut fabulæ, aliamve quamlibet suscepissent, eam tantâ Disciplinarum copiâ & tantâ cõpositionis & condimenti gratiâ excolebant, vt opus consummatum omnium artium quodammodo videretur imago: siquidem Grammatica Poëticaque se totas infundunt, & eiusquod exponitur, totam superficiem occupant. Huic vt dici solet, campo LEGICA probandi colores offerente suas immitit rationes in fulgore auri. Et Rhetorica in locis persuasionum & nitore eloquii candorem argenteum æmulatur. MATHEMATICA Quadriuij sui rotis vertitur, aliarumque vestigijs insistens colores & venustates suas multiplici varietate contexit. PHYSICA exploratis naturæ consilijs de prompruario suo affert multiplicem colorum venustatem. Illa autem quæ cæteris Philosophiæ partibus præminet, ETHICAM dico, sine qua nec Philosophi subsistit nomen, collati decoris gratia omnes alias antecedit. Excute Virgilium aut Lucanum, & tibi cuiuscunque Philosophiæ professor sis, eiusdem inuenies condituram. Ergo pro capacitate docentis aut discipulis industria & diligentia constat fructus prælectionis authorum.

Sequebatur hunc morem Bernardus Carnotensis *exundantissimus modernis temporibus fons litterarum* in Gallia: & in Authorum lectione quid simplex esset & ad imaginem regulæ positum, ostendebat. Figuras Grammaticæ, colores Rhetoricos, cauillationes sophismatum & quâ parte sui propositæ lectionis articulus respiciebat, alias Disciplinas proponebat in medio; ita tamen vt non in singulis vniuersa edoceret, sed pro capacitate audientium dispensaret eis in tempore doctrinæ mensuram. Et quia splendor orationis aut à proprietate est, id est cum adiectiuum aut verbum substantiuo eleganter adiungitur, aut à translatione, id est vbi sermo ex causa probabili ad alienam traducitur significationem, Hæc sumpta occasione inculcabat mentibus auditorum.

Et quoniam memoria exercitio firmatur ingeniumque acuitur, ad imitandum ea quæ audiebant, alios admonitionibus, alios flagellis & pœnis urgebat. Coge-

" bantur exsoluere singuli die sequenti aliquid rerum, quæ præcedenti audierant :
 " alij plus, alij minus. *Eratenim apud eos præcedentis Discipulus semper diei, & æspertinum*
 " *exercitium quod Declinatio dicebatur, tanta copiositate Grammaticæ refertum erat,*
 " vt si quis in eo per annum integrum versaretur, rationem loquendi & scribendi,
 " si non esset hebetior haberet ad manum, & significationem sermonum, qui in
 " communi vsu versantur, ignorare non posset. Sed quia nec scholam, nec diem
 " aliquem decet esse religionis expertem, ea proponebatur materia quæ fidem ædi-
 " ficaret & mores, & vnde qui conuenerant quasi collatione quadam animaren-
 " tur ad bonum. Nouissimus autem huius *Declinationis* imò *Philosophica collationis*
 " articulus pietatis vestigia præferebat, & animas defunctorum commendabat de-
 " uota oblatione Psalmi, qui in pœnitentialibus sextus est, & in oratione Domini-
 " ca, Redemptori suo.

" Quibus autem indicebantur *Præexercitamina* puerorû, in prosis aut poëmatibus
 " imitandis Poëtas aut Oratores proponebat & eorum iubebat vestigia imitari
 " ostēdens iuncturas dictionum & elegantes sermonum clausulas. Si quis autem ad
 " splendorem sui operis alienum pannum assuerat, deprehensum redarguebat fur-
 " tum, sed pœnam sæpissime non infligebat. Sic vero redargutum, si hoc tamen
 " meruerat inepta positio ad exprimendam authorum imaginem modesta indul-
 " gentia conscendere iubebat, faciebatque vt qui maiores imitabatur, fieret po-
 " teris imitandus. Id quoque inter primarudimenta docebat & infligebat animis,
 " quæ in æconomia virtus, quæ in decore rerum, quæ in verbis laudanda sunt, vbi
 " tenuitas & quasi macies sermonis, vbi copia probabilis, vbi excedens, vbi om-
 " nium modus. Historias, poëmata percurrenda monebat diligenter quidem, &
 " qui velut nullis calcaribus vrgebatur ad fugam, & ex singulis aliquid reconditum
 " in memoria diurnum debitum diligenti instantia exigebat. Superflua tamen fu-
 " gienda dicebat, & ea sufficere quæ à claris authoribus scripta sunt. *Siquidem per-*
 " *sequi quid quis vnquam contemptissimorum hominum dixerit aut nimie miserie, aut ina-*
 " *nis iactantia est, & detinet atque obruit ingenia melius aliis vacatura.* Quod autem me-
 " lius tollit eo vsque non prodest, quod nec boni censetur nomine. Communes
 " enim schedas excutere & voluere scripturas etiam lectione indignas non ma-
 " gis ad rem pertinet, quàm anilibus fabulis operam dare. Vt enim ait Augustinus
 " in lib. de ordine. *Quis ferat imperitum videri hominem qui volasse Dædalum non au-*
 " *dierit? Vnde inter virtutes Grammatici merito reputatum est ab antiquis aliqua igno-*
 " *rare.*

" Et quia in toto præexercitamine erudiendorum nihil vtilius est, quàm ei quod
 " fieri ex arte oportet, assuescere, prosas & poëmata quotidie scriptitabant, & se
 " mutuis exercebant collationibus: quo quidem exercitio nihil vtilius ad eloquen-
 " tiam, nihil expeditius ad scientiam & plurimum confert ad vitam. Si tamen
 " hanc sedulitatem regit Charitas, si in profectu litterarum seruetur humilitas :
 " *non est enim eiusdem hominis litteris & carnalibus vitiis inferuire.*

" Ad huius Magistri formam Præceptores mei in Grammatica Guillelmus de
 " Conchis & Richardus cognomento Episcopus, officio nunc Archidiaconus Con-
 " stantiensis vita & conuersatione vir bonus suos Discipulos aliquandiu informa-
 " uerunt. Sed postmodum ex quo opinio veritati præiudicium fecit, & homines
 " videri quam esse Philosophi maluerunt, Professoresque artium se totam Philo-
 " sophiam breuius quam triennio aut biennio transfusuros auditoribus pollice-
 " bantur, impetu multitudinis imperitæ victi cesserunt. *Exinde autem minus temporis*
 " *& diligentia in Grammaticæ studio impensum est.*

En igitur qualis fuit methodus & ratio tradendæ Disciplinæ in Vniuersitate
 Parisiensi hoc & sequentis seculi initio. Dubitari enim non potest, quin Bernardus
 Carnotensis sub finem huius seculi scholam habuerit: quem deinde in methodo
 imitati sunt Guillelmus de Conchis & Richardus Episcopus, quos Ioannes Sa-
 resberienensis audiuit in Grammaticis ante annum 1140. vt suo loco dicitur. Verum
 illi torrente abrepti compendiosam vt alij Magistri, viam sequi coacti sunt:
 quo pacto plurimum retardatus est profectus discipulorum.

Quæret Curiosus quispiam quomodo Regulæ traderentur, soluta ne an stricta
 oratione, & qui Authores prælegerentur? vt non controuersa à controuersis se-
 cernamus, consentiunt in hoc omnes cōpendiosus & melius tradi regulas puc-

ris ediscendas metricè quàm profaicè: facilius cuius uersus ediscimus quàm profam, penitiusque memoriæ insident, ut quotidiana experientia demonstrat. Quare, cum de memoria disputat Quintilianus, uult poëtica prius illi committi quàm oratoria, quoniam ea faciliora sunt. An uero ueteres metro Regulas Grammatices complexi sint, & pueris ediscendas præscripserint, non satis patet. Existimo tamen non ufos metro: nam ex illis quotquot uidi, omnes uno excepto Terentiano Mauro, profa nō metro tradunt, ut uidere est apud Cassiodorum lib. de Orthograph. is enim Grammaticam composuit & orthographiam ex nobilissimorum quorumque Grammaticorum commentariis & regulis, quorum nulla uersibus comprehenditur: sunt autem hi, quos in præfatione commemorat, Cn. Cornutus, Velius Longus, Curtius Valerianus, Papyrianus, Adamantius Martyrius, Eutices, Cæcilianus, L. Cæcilius Vindex, Priscianus & Donatus, quorum duos postremos cæteris anteponit, maxime uero Donatum, quod pueris specialiter, inquit, aptus esset & tironibus probaretur accommodus. Eorum autem uersorum præcepta, quæ ad Grammaticam pertinent, omnia soluta traduntur oratione.

Primus, quod sciam, Terentianus Maurus, olim Niliacæ Syenes Præses, cuius ineminit Martialis lib. 1. epig. 87. Seruius in Georg Priscianus scæpe, D. Augustinus lib. 6. de Ciuitate Dei & alii, scripsit de litteris, syllabis, pedibus, & metris, omniaque uersibus complexus est, non quidem, quod is esset tum mos in Scholis, aut ut Magistris Regulas illas traderet, sed ut in otio animum eo pacto relaxaret, ut ipse scribit in libello de Litteris.

Vnde igitur mos inualuit in Scholis metricarum Regularum & quando inualescere cœpit? Vtrumque dubium. Non existimo tamen factum id uno eodemque tempore, sed primùm redactas in ordinem fuisse regulas; deinde contractam earum immensitatem, postremo uersibus fuisse conscriptas. Testatur apud Cassiodorum Phocas quidam Grammaticus in præfatione suæ Grammaticæ contractas saltem à se fuisse regulas. Sic enim ad Artē suam loquitur.

Ars mea multorum es, quos sæcula prisca rulerunt:

Sed noua te breuitas asserit esse meam.

Omnia cum ueterum sint explorata libellis,

Multa loqui breuiter sit nouitatis opus.

Te relegat Iuuenis, quem garrula regula terret,

Aut si quem paucis serua nosse iuuat.

Te longinqua petens comitem sibi ferre uiator

Ne dubitet, paruo pondere multa uehens.

An autem illam artē uersibus scripserit, non inuenio. Certè in Academia Parisiensi plurimum olim ufos fuit Prisciani, ut apparet ex Bulla Cardinalis S. Stephani an. 1215. in qua continentur hæc uerba inter cætera. *Et quidem libros Aristotelis de Dialectica tam uetere, quam noua in Scholis ordinariè, & duos Priscianos, uel unum ad minus legant.* Quæ uerba clarius postea in Comitibus à Magistris Artium explicata sunt an. 1254. cum, qui Authores prælegendi essent, præscripserunt. *Statuimus & ordinamus quod omnes & singuli Magistri nostre Facultatis in posterum libros quos in Festo S. Remigij incipient temporibus inferius annotatis, ueterem Logicam, uidelicet librum Porphyrij, Prædicamentorum, Periermenias, Demonstrationum & Topicorum Boëtij, Priscianum maiorem & minorem, Topica & Elenchos, Priora & Posteriora. Aristotelium libros quatuor, tres paruos libros, uidelicet principia Barbarismi, Prisciani de Accentibus, qui simul legantur, Philosophica Aristotelis.* Ex quibus intelligimus non alium in Scholis Minoribus legi solitum quàm Priscianum ex statuto Academico, minorem quidem in infimis, maiorem in altioribus. Nam Priscianus opus suum de Grammatica in duo uolumina distinxit: quorum Minus uocabatur Alphabeticum, quia continebat prima rudimenta: Maius uero Declinationes, Coniugationes, Syntaxim, Quantitates syllabarum, &c.

Credibile est igitur nondum ad ea usque fere tempora in ufsu fuisse Regulas metro conscriptas, nisi forte alicubi nugæ cuiusdam Maximiani uersificatoris Grammatici inualuisse putamus. Veruntamen circa an. 1240, cœpit in Scholis minoribus uigere Doctrinale Alexandri de Villa Dei, Patria Dolensis & Ordinis Minorum, ut aliqui uolunt.

Ioannes Despauterius, de quo infra, Epistola præliminari Artis versificatoriae ait eum vixisse an. 1200. ac proinde antequam ullus adhuc Minorita prodisset in mundum. Is autem primus, quantum ego auguror, genera, declinationes, heteroclitica, verborum coniugationes, syntaxim & quantitates figuratasque versibus complexus est, & in scholis legi cæpit, auctore Trithemio, qui ait eum floruisse sub Friderico II. circa an. 1240. Sic verò suum Doctrinale orditur.

*Scribere Clericulis parò Doctrinale nouellis,
Pluraque Doctòrum sociabo scripta meorum:
Iamque legent Pueri pro nugis Maximiani,
Quæ veteres sociis nolebant pandere charis.*

Postquam vero fecit operis diuisionem, docet quandonam legi pueris debeat, nimirum post Priscianum minorem, quem Alphabetum vocat, & simul cum maiore, ex quo tamen opus suum desumpsit. Vnde certè patet non alium ante ipsum tale opus aggressum fuisse.

*Post Alphabetum minus hæc Doctrina legetur,
Inde leget maius mea qui documenta sequetur,
Iste fere totus liber est extractus ab illo.*

De hoc opere sic sentit Trithemius. *Volumen metro Leonino scriptum de Grammatica, cuius hodie in scholis Puerorum usus est assiduus, nescio si tam utilis propter imbecillioris ætatis defectum & ignauiam Præceptorum.* Et Robertus Gouletus suum de authoribus Grammatices prælegendis puerili ætati Iudicium ferens, sic scribit. *Sum inter docendum expertus pro Grammatica verè tenenda nihil esse utilem Donati principiorum, declinationum, nominum, coniugationum, verborum, paruarumque interrogationum cognitione: & quidquid Præceptores Neoterici, hoc est recentiores dixerint, Alexandri Doctrinale emendatum semel prælegi posset, cum carmen sit satis facile & ordinatim documenta tradat. Poterit tamen videri Perottus, Augustinus datus, Sulpicius qui pro adultis censetur esse optimus.*

Extant in prædictum Doctrinale Alexandri Commentaria Ioannis Sinthemij veteris Grammatici & Ascensii typis Andreæ Bocardi excusa an. 1500. Ipse autem Ascensius suam quoque Grammaticam immiscuit, versibus item descriptam. Vno verbo Alexander ille 300. circiter annos vixit in Academia Parisiensi, donec tandem Ioannes Despauterius opus de rudimentis Grammatices dedit emendatius, sumptatamen ex Alexandro methodo, vt vel ex hac Primæ Declinationis Regula constat, quæ est Alexandri.

*Rectis AS, ES, A dat declinatio prima.
Atque per AM propria quedam potiuntur Hebræa,
Dans Æ Diphthongum Genitiuis atque Datiuis
AM seruat Quartus, tamen AN aut En reperimus.*

Igitur Despauterium Alexandri loco Patres in synodo Mechliniensi an. 1514. pueris prælegi præceperunt, & hodie etiamnum eius regulæ metro comprehensæ ediscuntur & retinentur in scholis publicis, licet priuatarum nonnullæ eas ablegarint. At quomodo sensim Alexander vt minus commodus, è Scholis Academicæ & aliis aliarum Nationum exularit, docet ipse Despauterius initio suæ Grammaticæ. *Post linguæ Latine, inquit, à Gottis reliquisque Barbaris miserabiliter laniata ac propemodum extincta per Neotericos instaurationem à Diuino Numine præstita, Alexandri Doctrinale visum est doctissimo cuique Puerorum lectione indignum, vt potenimis tenebrosum, citra utilitatem prælongum, plerunque etiam barbarum in sufficiens & falsum. Quo circa vt Alexander undique exularet, cæperunt plerique Grammaticam Latiniorem verioremq; scribere. In Italia quidem Nicolaus Perottus, Ioannes Sulpicius, Anton. Mancinellus, Aldus Manutius. In Gallia Guill. Tardius, Robertus Gaguinus, Iodocus Badius. In Hispania doctissimus Hispanorum Antoninus Nebrissenfis: in Germania Henricus Babelius.*

Hæc de regulis Grammatices : ac quinam authores prælegebantur ? Duplicis generis, Veteres & Recentiores. Veteres, iidem fere qui hodie, pro captu nempe Discipulorum, alij alijs in scholis, Ouidius, Virgilius, Horatius, Tibullus, Propertius, M. Tullius in omnibus humaniorum Disciplinarum Classibus : in Rhetorica varij eiusdem Tractatus, Quintilianus, Victorinus & cæteri probati authores quorum exemplaria magno pretio conquirebantur. Gerbertus Ep. 130. ad Rainaudum Monachum. *Noti quanto studio librorum exemplaria undique conquiram, noti quot scriptores in urbibus aut in agris Italia passim habeantur. Age ergo & te solo conscio ex tuis sumptibus, fac ut mihi scribantur M. Manilius de Astrologia, Victorinus de Rhetorica, Demosthenes Ophthalmicus. Item Ep. 87. ad Constantinum Scholasticum Floriacensem. Comitentur iter tuum Tulliana opuscula & de Rep. & in Verrem, & que pro defensione multorum plurima Romana Eloquentia parens conscripserit.*

Video quoque Marcianum in Artibus Liberalibus & S. Augustini Dialecticam lectitari consueuisse: quam in rem extrat locus in vita Odonis Cluniacensis Abbatis, *Odo vir Beatissimus ex Francorum pro sapia exitiis oriundus, sed intra domum Wilhelmi Robustissimi Ducis Aquitaniae est alitus. 19, ætatis suæ anno apud B. Martinum Turonis est tonsus, ibique Grammatica laribus est educatus. Deinde apud Parisiæ Dialectica, Musicaque à Remigio doctissimo viro est instructus.... Odo his diebus adiit Parisiæ, ibique Dialecticam S. Augustini Deodato filio suo missam perlegit, & Marcianum in liberalibus artibus frequenter lectitauit. Præceptorem quippe in his omnibus habuit Remigium.*

Igitur iis temporibus Augustini Dialectica potius tradebatur, quam Peripatetica: quanquam paulo ante Ioannes Erigena Aristotelis lectioni impensè addictus omnem quæstionem eius fundamentis & theorematis enodare se posse iactitasset, & Discipulos suos iis informasset. Sed quia in rebus fidei errare compertus est, sequenti seculo videtur minus lectitatus fuisse Aristoteles. Berengarius eum in scholis reuocauit, Nominales & Reales eundem ciuitate Parisiensi donarunt: adeo ut supremum tandem sibi tribunal vindicaret. Ac an. 1215. Robertus Cardinalis Legatus eius quidem Dialecticam legi permisit, Metaphysicam vero & Physicam prohibuit: *Legent libros Aristotelis de Dialectica tam de veteri quam de noua in scholis ordinariè & ad cursum. Non legantur libri Aristotelis de Methaphysica & de naturali Philosophia, nec summe de iisdem.*

Neque veteres modò authores, sed & recentiores quoque, qui opus aliquod edidissent eximium, in scholis prælegebantur. Imprimis id certum de Rhetoribus, qui ut & hodie ad maiorem explanationem artis, compositos ingenio & Marte suo de illa arte tractatus tradebant. Id de se fatetur Gerbertus Ep. 92. ad Bernardum Monachum. *Interdum nobilissimis Scholasticis disciplinarum liberalium suaves fructus ad rescendum offero: quorum ob amorem & iam exacto Autumno quandam figuram edidi artis Rhetoricae depositam in sex & viginti membranis sibi inuicem connexis & concatenatis: opus sane expertibus mirabile, studiosis utile, ad res Rhetorum fugaces & caliginosissimas comprehendendas atque in animo collocandas.*

Hildeberti Cenomanensis Epistolæ & Poemata ita placuerunt, ut non in Gallia modo, sed in ipso quoque Gymnasio Romano prælegi meruerint. Alexandreis M. Gualteri de Insulis & Aurora M. Petri de Riga de quibus circa finem seculi sequentis, in scholis similiter viguerunt. Vnde iste in fine operis Magistros Parisienses & Aurelianenses rogat, ut suam Auroram scholaribus suis prælegant.

*Quæ tibi dat Tellus metra Vindocinensis alumna,
Prælege Parisius, Aurelianis habe.*

Quantum ad Theologos attinet, ante Petrum Lombardum qui ab anno circiter 1145. ad annum vsque 1164. in Academia Parisiensi floruit, non video certos fuisse authores, qui scholaribus prælegerentur. Vnusquisque enim Magister tractatum seligebat puta de Trinitate, de Sacramentis, aut aliam Theologi operis partem, dictabatque Discipulis & Patrum autoritate diuinisque scripturis roborabat: quemadmodum cernimus fecisse Abaelardum, Hugonem de S. Vi-

store, & alios Theologos primorum temporum, quorum extant nonnulli tractatus & opuscula. At Petrus Lombardus imitatus Iuonem Carnotensem & Gratianum aliosque Iuris Canonici Compilatores, Sententias Patrum in Summam redegit, quæ omnibus Theologis tam commoda visa est, ut eandem methodum deinceps secuti fuerint, multiplicisque commentarios in eam ediderint, ut ex historia constabit.

DE SCHOLIS PROVINCIALIBVS.

Provincialium scholarum nomine intelligimus Cœnobiticæ, Episcopales, & Oppidanæ seu Vicinæ, quæ scilicet in Cœnobiis, Episcopis & Oppidis vicis que extra Lutetiam habebantur. Earum aliqua splendoris habuerunt nonnihil hoc seculo, prout nactæ sunt viros industrios, laboriosos & in aliqua arte excellentes; Episcopales quidem plus cæteris, Cœnobiticæ paulò minus, Oppidanæ omnium infimæ fuerunt, in quibus scilicet raro reperiebantur Magistri alicuius nominis. De his prius agendum.

Oppidanæ. Certum quidem est fuisse in Oppidis & Vicis scholas priuatas & singulares, Abecedarias & primorum rudimentorum Grammatices. Nam Philosophos & Rhetoras in iis docuisse non legitur: imo nonnisi fore Gregarij & Triviales Grammatici illic consistebant, quorum sæpe tam tenuis erat scientia, ut ipsos plus doceri quàm docere oportuisset. Queritur hac de re Guibertus Abbas Nouigentinus c. 4. de vita sua. *Erat, inquit, paulo ante id temporis & adhuc partim sub meo tempore tanta Grammaticorum caritas (credo legendum raritas) ut in oppidis pene nullus, in urbibus vix aliquis reperiri potuisset, & quos inueniri contigerat, eorum scientia tenuis erat. nec etiam moderni temporis Clericulis vagantibus comparari poterat. Is itaque, cui mei operam mater mandare decreuerat, addiscere Grammaticam grandiuuus inceperat, tantoque circa eandem artem magis rudis extitit, quanto eam à tenero minus ebiberat: tantæ vero modestiæ fuerat, ut quod desiciebat in litteris, suppleret honesto.*

Duo distinguit tempora Guibertus, illud nempe quo natus est aut circiter, & illud quo scribebat. Natus est vero circa an. 1050. & anno 1104. factus est Abbas Nouigentinus in Diœcesi Laudunensi assumpto Gaudefrido Abbate ad Episcopatum Ambianensem, & ab eo tempore ad an. vsque 1124. quo obiit, scripsisse videtur, quo tempore etiam minimi Clericuli vagantes & Circunforanei doctiores erant Oppidanis Magistris pueritiæ suæ. Nec sine fundamento id scribit Guibertus: nam ut ex dictis constat, ab an. circiter 1050. longè magis cœperunt coli Musæ, quàm antea cultæ fuissent.

Cœnobiticæ. Cœnobiticæ scholæ duplicis generis distingui possunt. Aliæ solis Monachis instruendis addictæ erant, aliæ etiam externis Auditoribus patuerunt. Priores in omnibus passim Cœnobiis erant, aliæ aliis celebriores: ut fuerunt istæ, Gemblacensis, Lobienfis, Gemmeticensis, Vticensis: posteriores, raræ fuerunt; & haud scio an præter Beccensem vlla alia possit recenseri. Floriacensis quidem, quæ superiore seculo tantopere floruerat, sublato Abbate & Gauzleno Abbatibus **emarcuit, nec post an. circiter 1020. de ea auditum est quidquam.** Sola Beccensis famam publicam habuit ab anno circiter 1045. ad an. 1094. sub Abbatibus & Magistris Lanfranco & Anselmo, externisque etiam patuit, ut multorum exemplis confirmare facile est qui eam frequentarunt. Anselmus quidem adhuc laicus Lanfrancum adiit eumque audiuit. Ille ut narrat Radulfus de Diceto, erat genere Longobardus, Augustæ ciuitatis indigena, Patrem Gundulfum, Matrem habuit Hermerbergam, Alpiumque iuga transcendens inuigilauit per triennium liberalibus Disciplinis in Gallia: deinde in Normaniam transiens Lanfranco adhæsit Priori Beccensi, *Scholas Publicas Abbatis Herleuini permissu vel iussu regenti tunc temporis.*

Sed nemo meliùs scholæ Beccensis famam prædicat, quàm Villielmus Gemmeticensis lib. 6. histor. Norm. *Fama, inquit, viri Lanfranci præclarissima Beccum & absentem Herleuinum breui per orbem terrarum extulit. Accurrunt Clerici, Ducum filij*

flij, nominatissimi Scholarum Latinitatis Magistri, Laici potentes, alta nobilitate viri. Cæterum hæc schola post Lanfrancum & Anselmum conticuit : adeo dissimiles illis fuerunt qui eis successerunt.

Ad Episcopales veniamus, quarum hæc plus nominis cæteris habuisse mihi videntur, Remensis, Leodiensis, Aurelianensis, Turonensis, Andegauensis, Engolismensis, Carnotensis, Laudunensis.

Remensis quidē ex quo fuit à Fulcone circa an. 890. seu instituta seu instaurata ad annum circiter 1100. floruit, & præstantissimos habuit Magistros & Discipulos, Remigiū Antissiodorensē & Hucbaldum Caluum primos reparatores, Gerbertum Aquitanum, Richardum, Constantium, Arnulfum Viridem, Brunonem Colonicensem Ordinis Carthusiani deinde institutorem, Bartholomæum Laudunensem Manassis primi Archiepiscopi Remensis nepotem. Itaque hæc schola quemadmodum Parisiensis inter maiores scientiarum Officinas maiora sapientiæ arcana continentes meritò reponitur ab Aimoio Monacho Floriacensi in vita Abbonis : quanquam à ~~Stephano~~ Tornacensi qui sequente seculo floruit, Ecclesia Remensis ob id præsertim laudatur, quia Disciplina Ecclesiasticæ retinentissima semper fuit & tenacissima, vt Parisiensis semper scientiarum multiplicitate abundantissima.

Leodiensis inter illustres quoque iure recenferi debet : ex ea quippe innumeri viri Docti & celebres prodierunt, vt ex historia clarum est. Franco temporibus Caroli Calui, Stephanus Salinensis, vir teste Sigeberto *sanctitate & scientia clarus* circa an. 900. Notgerus Episcopus, de quo diximus ad an. 970. Huboldus ille quem è scholis Parisiensibus ad Leodiensem reuocauit Notgerus : Durandus Henrici primi Cancellarius, Franco Scholasticus seu Magister scholæ sub Richardo circa an. 1036. Vaso etiam Magister Scholæ S. Lamberti, qui & Episcopus factus fuit, Anselmus Canonicus qui vitas Episcoporum Leodientium conscripsit circa an. 1040. Sed sub finem huiusce seculi rara legitur huiusce scholæ mentio.

Aurelianensis à temporibus ipsis Caroli M. ad hæc vsque floruit. Theodulfus quidem singularem eius curam habuit, vt ad 1. seculum retulimus. Regnante Roberto Rege plurimum habebat famæ & celebritatis, vt ex iis patet, quæ ad an. 1017. de Arefasto commemorauimus : & quamuis nonnulli eius Magistri in hæresim lapsi sint & flammis damnati, non tamen illa schola omnino contabit : quinimo perpetuum seruaui litterarum exercitium. Ex ea prodiit Odelirius Pater Orderici Vitalis, vir ingenio & facundia, litterarumque eruditione præpollens, Goisfredus Aurelianensis deinde Croilandensis Abbas in Anglia, qui scholas ibi instituens, eas secundum formam Aurelianensis studij disposuit, vt dicemus ad an. 1109. Baldricus Abbas Burgulienensis & Archiepiscopus Dolensis, qui sub Philippo & Ludouico Crasso eius filio floruit. Geraldus Aurelianensis quem vocat Baldricus *egregium Doctorem magnamque Sophistam*. Hubertus ipsius Baldrici Magister & Compatriota, nempe Magduni ad Ligerim natus, quem idem vocat *Doctorem speculum*. Præterea cæteros.

Turonensis ab Alcuino ad Berengarium & ad huius vsque finem seculi perpetuo saltem Grammatices exercitio prædicabilis extitit. Ibi plurimos habuit Alcuinus auditores in multiplici artium genere, omnia quodammodo omnibus factus, vt ipse dicit Ep. ad Carolum Regem. *Ego Flaccus vester secundum exhortationem & bonam voluntatem vestram aliis per tecta S. Martini sanctarum mellis scripturarum ministrare satago. Alios vetere Antiquarum Disciplinarum mero inebriare studeo. Alios Grammaticæ subtilitatis enutrire pomis incipio. Quosdam stellarum ordine, cuius picto cuiuslibet magnæ domus culmine, illuminare gestio, plurima plurimis factus, vt plurimos ad profectum S. Dei Ecclesie & ad decorem Imperialis Regni vestri erudiam. Ne sit vana Dei omnipotentis in me gratia, nec vestre bonitatis largitio inanis. Sed ex parte desunt mihi seruulo vestro exquisitores eruditionis Scholasticæ libelli, quos habui in Patria per bonam & deuotissimam Magistri mei industriam, vel etiam mei ipsius qualemcumque sudorem. Ideo hæc vestra Excellentia dico, vt vestro forte placeat totius sapientiæ desiderantissimo Consilio, vt aliquos ex pueris nostris remittam, qui excipiant inde nobis necessaria quæque & reuehant in FRANCIAM flores Britannia, vt non sit tantummodo in Euborica hortus conclusus, sed in Turonica emissiones Paradisi cum pomorum fru-*

Etibus, ut veniens Auster perfire hortos Ligerifluminis & fluant aromata illius, &c
 Idem Ep. 7. ad eundem Carolum. Sed & de hoc quod mihi impropere vo-
 „ luitis me fumo sordentia Turonorum tecta auratis Romanorum arcibus præponere, scio
 „ vestram legisse prudentiam Salomonicum illud Elogium, *melius inquit, sedere*
 „ *in angulo domatis, quam cum muliere litigiosa in domo communi.* Et ut cum pace di-
 „ cam, magis ferrum nocet oculis quàm fumus. Turonis enim fumosis tectis con-
 „ tenta Deo donante per vestræ bonitatis providentiam in pace permanet; Roma
 „ verò quæ fraternâ discordiâ initiata est, insitum dissensionis venenum huc usque
 „ tenere non cessat: vestræque dignitatis potentiam ad huius pestis compescen-
 „ dam perniciem à dulcibus Germaniæ sedibus festinare compellit. Idem Ep. 6. com-
 „ parat suavitatem Turonicam quàm instruere conabatur, cum ea quam in Pala-
 „ tinis scholis curabat Carolus erudiri. *Ego licet parum proficiens cum Turonica quo-*
 „ *tidie pugno rusticitate. Vestra vero auctoritas Palatinos erudiat pueros, ut elegantissi-*
 „ *mè proferant quidquid vestri sensus lucidissima dictauerit eloquentia; ut ubique regu-*
 „ *lis nominis charta decurrens regalis sapientiæ nobilitatem ostendat.*

In eadem schola Odo nobilis & Regiæ præsapientia adolescens, postea Clunia-
 centis Abbas educatus fuit & in Grammaticis institutus, unde ad Remigium
 Antiliodorensē, qui in Dialecticæ professione apud Parisios excellebat, se
 contulit circa an. 900. In eadem ante eum institutus fuerat Willebertus seu
 Guilbertus Regiorum stipendiorum olim Descriptor & Præpositus Vedastinus,
 Catalaunensis demum Episcopus factus anno 868. qui antequam ordinaretur,
 interrogatus ubinam studuisset, respondit *In schola Turonica liberalibus discipli-*
nis erudiendus traditus sum. In eadem schola Berengarius primoribus disci-
 plinis institutus est antequam ad Fulbertum Carnotensem se conferret, postea
 eiusdem præposituram obtinuit, *sancti enim Martini Turonensis Scholasteriam te-*
nuit, ac statim nomen eius celeberrimum esse cepit vel etiam inter Divinæ Philosophiæ
sectatores. Verba sunt veteris cuiusdam fragmenti quod refert Duchesnius tom.
 4. Histor. Franc. p. 87.

Andegauensem quoque scholam idem Berengarius celebrem reddidit hoc
 seculo, sub Eusebio Brunone Episcopo, & post eum Marbodus eiusdem Eccle-
 siæ primò Canonicus, deinde Scholasticus, tum Archidiaconus, & ex Archi-
 diacono an. 1096. factus Redonensis Episcopus, vir facundissimus & Oratorum
 sui temporis Coriphæus, ut legitur in veteri Chartulario S. Albini Andegauen-
 sis, his verbis. *Denunciamus vobis obitum Domini Marbodi venerabilis Episcopi, sem-*
per cum laude memorandi, lingua facundi, religione præcipui, morum honestate præ-
clari, litterarum eruditione doctissimi: cuius sermo semper sale conditus erat, & ex ore
illius melle dulcior fluebat oratio: & quamvis eodem tempore variis studiis tota Gallia
resonaret, ipse tamen ORATORVM REX GALLICANÆ ELOQVENTIÆ ARCEM OBTI-
NEBAT. Idem habetur in Epitaphio quod ei conscripsit Vlgierius in Scholastico
 munere successor.

*Omnes facundos sibi vidimus esse secundos,
 Nullu' par ingenio, nullus in eloquio.
 Cessit ei Cicero, cessit Maro iunctus Homero,
 Vt dicam breuiter, vicit eos pariter.*

In eadem schola docuit Robertus Arbricellensis post mortem Siluestri Episcopi
 Redonensis, quò se contulerat, ut inuidiæ cederet malignantium, quorum
 Simoniam abhorrebat, quorumq; vitiiis viriliter resistebat. De eo sic scribit Bal-
 dricus Aurelancensis, Abbas Burguliensis in agro Andegauensi. *Venit igitur Ande-*
gaunum ibique Scholaribus incubuit studiis, nec propterea tepebat à religione: siquidem
Divinæ post lectionem assistebat Philosophiæ; vitabat otiosus esse, nunc orationi, nunc
verò lectioni deditu.

De Engolismensis Scholæ institutione nihil habeo quod asseram. Huius sedis
 Episcopus fuit olim Helias Scotigena Academiæ Parisiensis Magister: nec dubi-
 to quin ibi scholam aut instituerit, si non erat, aut exerceri curarit: ut ut sit, hoc
 seculo videtur non fuisse inter infimas: siquidem ex synodo Lemouicensi habi-
 ta an. 1031. intelligitur in ea & litteratos & eruditos fuisse Clericos. Vnus enim
 eorum qui cum Rohone episcopo suo ad Concilium venerat, narrauit quomo-
 do Græcum hominem qui engolismam venerat, interrogasset de Martiale,

& quid ab eo didicisset. In actis Concilij ita legitur. *Ex Clericis Engolismensibus, qui tamen minus eruditus erat, Quidam se opposuit dicens, Si nomen Martialis inueniretur in Actibus Apostolorum, nobis sufficeret.* Cui mox quidam eruditus ex ipsi Engolismensibus Clericis, qui tunc ab Engolisma cum Episcopo Rohone ad Concilium venerat, obuiauit respondens..... Ego quendam Græcum peritum interrogans didici ab eo Mathiam Armeniæ minori prædicasse & ibi in pace migrasse. Sed libenter me audiat sacer Patrum Conuentus. Antehos annos plures quidam ex fratribus de monte Sinai in hanc partem aduenerunt occiduam, Dei disponente nutu moribus graues, Doctrinâ Catholicæ fidei profucentes, vita per omnia honesti, vtriusque linguæ periti. Qui cum diu nobiscum Engolismæ fuissent exspectantes Principem ciuitatis, & litteris Græcis ac Latinis eos videremus ad vnguem imbutos, super hac re interrogare curauimus eos. Eo tempore hæc regula de Apostoli memoria in hac vrbe frequentabatur, recuperata potius quàm primò inchoata viuentibus Rege Roberto & Gauzleno Bituricensi Archiepiscopo. Ego autem Engolismæ positus, vbi etiam ab ineunte ætate educatus sum, dū inter alios quasi sciolus viderer, ante omnes & super omnes huic sanæ regulæ repugnabam putans esse vanū & falsum, siue ex elatione descendisse, quia Martialem audiebam in hac vrbe Lemouicensi prædicari esse Apostolum, & incautus Rusticorum opinioni meam accommodabam intelligentiam putans neminem esse apostolum præter 12. Itaque illos conueni Græcos sciscitans vtrum Orientales Martialem nossent. Qui alter Simeon, alter nomine Cosinas consono ore responderunt dicentes, vtrique Martialem nouimus Apostolum, vnum de septuaginta duobus. &c.

Sed vt ad propiora tempora veniamus, eiusdem scholæ Magister fuit Girardus Baiocensis, inde factus Episcopus Engolismensis: de quo sic legitur in historia Pontificum & Comitum Engolismensium. *Cum in Ciuitate Engolisma & Petragorico & in quibusdam Castellis circumadiacentibus regimina scholarum habuisset de sancto Ademaro Engolismensi Episcopo ob insignem ipsius scientiam & honestam vitam in Engolismensem Episcopum promotus est petitione populi, electione Cleri, honoratorum consensu.* Eius in Gallia fuit Discipulus Fridericus Colonienfis Archiepiscopus, à quo cum ad Imperatorem Henricū legatus Pontificius esset, honorificè exceptus est, vt habetur loco citato. *Colonienfis Archiepiscopus qui eam solemniter in hospitio suo suscepit: in Galliis namque Discipulus Giraldu fuerat, de vita illius dubitans dixit, Magister maximum scandalum generasti in curia nostra.*

Carnorensis schola plurimum quoque famæ & celebritatis habuit sub Fulberto ab an. circiter 990. ad annum vsque 1028. quo ex humanis excessit: nec dubium quin ab extraneis quoque & alienigenis frequentata fuerit. Sed post eius mortem quanquam non caruit viris doctis & Episcopis quoque litteratis, concidit tamen, siue ob propinquitatem studij Parisiensis, quod omnes Alienigenas attrahebat, seu quia non habuit viros qui cæteris aliarum urbium Magistris præcellerent.

Laudunensis similiter longè lateque famam suam sparsit, quandiu eam Anselmus & Radulphus fratres rexerunt, iis vero de vita sublatis contabuit. Ita plures quoque aliorum nonnullorū virorum existimatione fultæ aliquandiu floruerunt, vt Augustodunensis sub Honorio scholastico, Antissiodorensis sub Ioanne & Leutherico, Pictauiensis sub Anselmo vetere, item sub Willicmo Scholarum Magistro, & postea Gilleberto Porretano, qui muneris necessitate Ecclesiis illis adstringebantur: sed quia rarò præter eos quibus ex officio scholas illas regere incumbebat, reperiebantur Magistri præstantes qui in Prouinciis docere vellent, (vnde fit vt teste Guiberto caritas eorum esset maxima) raro quoque ab extraneis frequentabantur.

Vna Parisiensis erat huiusmodi, vt omnes omnium Gentium alumnos exciperet, eorumque desiderio & multiplicitate artium & numero Professorum in singulis excellentium abunde satisfaceret, semper & quocumque tempore, quia eorum multitudine & frequentia semper abundabat. Vnde fiebat, vt quibuscunque nobilis ille sciendi impetus animo infidebat, sæpe peracto humaniorum litterarū in Prouincialibus scholis curriculo, Parisios ad Philosophiã, Theologiã aliãque sublimiores & reconditiores disciplinas conuolarent; aut illis lustratis ad

Parisienses tanquam ad perfectionis in re litteratoria cumulum venirent: sequentium demum eum affectos putarent, cum Magisterii Gradum obtinuissent: quod nomen tantum faciebant, ut illud omnibus aliis etiam Magistratum Ecclesiasticorum & Cardinalatus nominibus præponerent: ut in quarto seculo planius constabit.

Et certè quæ alia Schola tandiu, tam constanter, tam unanimiter emouit à suis sedibus, Regnis & Gentibus alienigenas, quàm Parisiensis? Sub initia suæ foundationis, ut nihil dicam de Francigenis, complexa est Anglos, Scotos, Hibernos, Germanos, Saxones, Italos, Hispanos etiam & Græcos. Odo Nobilis Aquitanus relictà Aquitaniam, relictà etiam Turonensi Scholâ ad Remigium Antissiodorensis insignem Philosophiæ professorem, Hubaldus è Leodiensi, Abbo è Floriacensi, Otbertus è Cœnobiali, Gerbertus post lustratam Hispaniam, Lutetiam quoque ad nobilissimum litterarum emporium venit. Et quæ alia Schola Lanfrancum & Anselmum ex Italia, Haimonem ex Anglia, Brunonem ex vrbe Colonensi, Manigaudum Lutenbacchium, Villeramum, Vvetzilonem e Germania, Robertum Arbricellensem e Britannia, Bernardum e Pontiuensi agro, Abaelardum e Nannetensi, Goswinum e Flandria excitauit? Esto enim alias quoque singulares nimirum & priuatas in variis prouinciis adierint, Francica tamen Academia seu Parisiensis, scopus erat quò tendebant: quem si assequerentur & plus famæ lucisque habituros, & plus lucri comparaturos se putabant. Testis de Roberto Arbricellensi, ut cæteros omittam, Baldricus in eius vita sic scribens. *Fugientes litteras per orbem persequi videbatur, quoniam ab annis infirmitatibus litterarum studijs, quas assequi non poterat, deputatus. Perambulabat regiones & prouincias irrequietus, & in litterarum studijs non potera non esse sollicitus. Et quoniam Francia tum florebat in SCHOLARIBVS EMOLVMENTIS COPIOSIOR, fines paternos tanquam exul & fugitiuus exiuit, Franciam adiit, & urbem que Parisius dicitur, intravit, litterarum disciplinam, quam unice sibi postulauerat, pro voto commodam reperit, ibique assiduus Lector insidere cepit.* Hinc intelligitur quamobrem in prouincijs magna esset Magistrorum alicuius nominis & pretii raritas, Parisiensis verò Academia iis abundaret, quia nempe copiosior & abundantior erat Parisiis, laboris seu Regentiæ merces, quàm in prouincijs.

DE MERCEDE SEU HONORARIO

Regentium.

AD MONE T Nos hic locus inquirere de Mercede seu Honorario Magistrorum, quos vulgò Regentes appellamus: qua de re licet nos iam egerimus fol. 72. & 73. non erit tamen frustraneum & inutile hanc materiam hinc ex professo retractare. Atque ne actum agere videamur, duplex hic nobis agitanda est Quæstio. i. an Professores Academici mercede docerent: altera, quæ fuerit in ea re veterum consuetudo. De prima sic statuendum imprimis videtur, necesse esse mercedem dare Doctoribus, ut habeant unde viuant, & duri exercitij labores intolerabiles mitigent & solentur: quis enim, ut ait Iuuenalis, *Virtutem amplectitur, ipsam præmia si tollas?* Itaque licet honorabile sit, nec ad quæstum institutum alios docere quod didicimus, non potest tamen turpe reputari inde victum vestitumque comparare, ubi laborem impendimus, ipsa attestante sacra Scriptura, *nolite claudere os boui trituranti.* Et qui altari seruit, de altari viuat: quod de omnibus passim operibus & honestis exercitijs dicere licet: ubi enim labor, inde merces qualiscunque sit, proueniat necesse est. Neque omnes gratis docere possunt; imo non expedit, sicut nec Oratoribus & Patronis causarum olim turpe aut indecorum visum Honorarium à Clientibus accipere.

Quam in rem extat locus Taciti lib. II. Annal. ab hoc negotio non abludens: agitata enim est in Senatu hæc Quæstio, an Causidicis esset inhibendum, ex eo tempore quod in agendis causis ponerent, aliquid mercedis percipere, an per-

mittendum. C. Silius Consul designatus antiquam legem Cinciam flagitabat, quâ cauebatur antiquitus, ne quis ob causam orandam pecuniam donumve acciperet, veterumque Oratorum exempla retulit, *Qui famam in posteros pramiam Eloquentia cogitassent pulcherrima: alioquin & bonarum Artium principem sordidis ministeriis fœdari: nec fidem integram manere, ubi magnitudo quæstuum spectetur: quod si in nullius mercedem negotia tueantur, pauciora fora: nunc inimicitias, accusationes, odia & iniurias foueri, ut quomodo vis morborum pretia medentibus, sic fori tabes pecuniam Aduocatis fœrat. Meminissent Patres T. Galba, C. Asinius, & Messala ac recentiorum Arruntius & Eserninus ad summa prouectorum incorrupta uita & facundia.*

Hæc dicebantur aduersus Suilium & Cossutianum aliosque Causidicos; iamque parabatur sententia, qua lege repetundarum tenerentur: cum illi à Claudio Imperatore postulant se audiri & licere causam suam agere; quo annuente incipiunt, *Quem illuminata superbia esse ut eternitatem fame spe præsumat? Usui & rebus subsidium præparari, ne quis inopia Aduocatorum potentioribus obnoxius sit: neque tamen eloquentiam gratuito contingere, omitti curas familiares, ut quis se alienis negotiis intendat. Multos militia, quosdam exercenda agros tolerare uitam. Nihil à quoquam expecti, nisi cuius fructus ante prouiderit. Facile Asinium & Messalam inter Antonium & Augustum bellorum præmijs referros, aut ditium familiarum heredes Eserninos & Arruntios magnum animum induisse: prompta sibi exempla quantis mercedibus P. Clodius aut C. Curio concionari soliti sint: se modicos Senatores, qui à Repub, nulla nisi pacis emolumenta peterent: cogitare plebem qua toga enitesceret: SVBLATIS TVDIORVM PRETIIS ETIAM TVDIA PERITVRA VT MINVS DECORA. Exitus tandem hic fuit. Princeps capiendis pecuniis posuit modum usque ad dena sestertia, quæ egressi repetundarum tenerentur.*

Eandem quæstionem agit ex professo Quintilianus lib. 12. Institut. Orator. cap. 7. *Gratisne Patrono semper agendum sit, tractari potest, quod ex prima statim fronte dyudicare imprudentium est. Nam quis ignorat quin id longe sit honestissimum & liberalibus Disciplinis, & illo quem exegimus animo dignissimum, non vendere operam, nec eleuare facti beneficij auctoritatem? cum pleraque hoc ipso possint uideri uilia, quod pretium habent. Coecis hoc ut aiunt satis clarum est: nec quisquam qui sufficientia sibi (modica autem hæc sunt) possidebit, hunc quæstum sine crimine sordium fecerit. At si res familiaris amplius aliquid ad usus necessarios exiget, secundum omnes sapientium leges patietur sibi gratiam referri: cum & Socrati collatum sit ad victum; & Zeno, Cleanthes, Chrysippus mercedes à Discipulis acceptauerint. Neque enim uideo quæ iustior acquirendi ratio, quàm ex honestissimo labore & ab ijs de quibus optime meruerint, qui que si nihil inuicem præstent, indigni fuerint defensione. Quod quidem non iustum modo, sed necessarium etiam est, cum hæc ipsa opera, tempusque omne alienis negotijs datum facultatem aliter acquirendi recedant.*

Sed ut ad rem nostram, que ad consuetudinem Vniuersitatis Parisiensis ueniamus, cum duplex sit genus Mercedis seu Honorarij, unum fortuitum & incertum, quod ex liberalitate Scholasticorum & parentum pendet; alterum certum quod à Principe seu fundatore & assignatore stipendij, primi Doctores seu Magistri Parisienses Caroli M. Academiæ institutoris liberalitate & beneficentia contenti fuisse uidentur. Ex historia enim intelligitur illum ex iis qui uanalem scientiam clamitabant quæsisse, quid pro ea peterent, respondentibus uerò se loca tantum petere opportuna ad docendum, ingeniosos adolescentes quorum ingenia excolere possent, & victum vestitumque sine quibus humana mortalitas consistere nequit, hæc omnia fideliter & a quo animo compluisset. *Qui cum inquisisset ab illis, quid pro ipsa scientia peterent inquit, San. Gallensis, responderunt loca tantum opportuna & animas ingeniosas, & sine quibus ista peregrinatio transigi non potest, alimenta & quibus tegamur. . . ut prout necessarium habuerunt victualia ministrari præcepit habitaculis opportunis ad habitandum deputatis.*

Atque id initio ita statuere maximè consentaneum fuit: tum ad commendandam longè latèque liberalis & magnifici Principis famam: tum ne Parentes impensis & solutione mercedis grauarentur. Nec dubium, quin mediocres & infimæ sortis pueros, quos Carolus Clemēti commendauit, eadem de causa propriis sumptibus in studio sustentarit. Nec dubium quoque uidetur esse, quin Ludoui-

cus pius quantum licuit, & Carolus Caluus alter academix fundator idem præstiterint, quorum in ea re liberalitas ab historicis coætaneis prædicatur.

At expulsis quodammodo ex vrbe sua Primaria Regibus & sublatis quæ præbebantur ex fisco stipendiis, necesse fuit ad perpetuitatem studij vt Magistri ex liberalitate parentum mercedem perciperent: neque seculares modo nostri Academici Magistri, sed ipsi quoque Monachi, qui in cœnobiis suis scholas publicas & exteriores habuerunt, honoraria eiusmodi accepisse comperiuntur. Nam vt nihil dicamus de Floriacensibus, quibus Scholastici loco mercedis bina librorum exemplaria concinne scripta & compacta offerebant, Lanfrancus in Beccensi Monasterio Scholis apertis ex mercede discipulorum Cœnobij paupertatem temperauit: vt legitur in Chronico Beccensi & apud I. Brompton Abbatē Iornalensem sic ea de re scribentem in historia willielmi 1. *Iste Lanfrancus liberalibus studiis iuuentutem attriuerat, Sacris scripturis animum maturauerat, quibus edoctus mundanos animos & ampullata gentiliū eloquia parvipendere cœpit. Hic tamen ex omnibus Monasteriis Normania Beccum præelegit paupertate & religione loci captus, vbi ipsum Herlwinum Abbatem loci primum ad coquendos panes succinctum & manus fimo conspicatus est. Piger esset Monachus homo qui nesciret agresti opere victum querere, PVBLCAS SCHOLAS DE DIALECTICA professus est, vt sic egestatem loci SCHOLARVM LIBERALITATE temperaret. Vnde gloria laudis eius apud improbos viros per inuidiam tantum confluuit, vt à vicinis Cappellanis Comes Normaniæ Willielmus turbatus ediceret Lanfrancum pro sua importunitate de Normania repellendum.*

Similiter in libello de Gestis Abbatum Gemblacensium de Sigeberto Chronographo Cœnobij Gemblacensis, qui diu professionem litterarum exercuerat, sic legitur. *Post multum temporis vix impetrata licentia rediens ad Cœnobium Gemblacense contulit ad vsum & ornamentum Ecclesiæ, quæ acquirerat voluntaria eorum quos instruxerat liberalitate. Sed nullus vnquam tantum in isto professionis genere lucratus est, quantum Abaelardus Monachus factus: ex mercedibus enim Scholasticis condidit, fundauit & ditauit Cœnobium Paracletense, vt ipse de se testatur Ep. 1. *Ad scholarum regimen intolerabilis me compulit paupertas, cum fodere non valerem & mendicare erubescerem. Ad artem itaque quam noueram recurrrens, pro labore manuum ad officium linguæ compulsum sum. Scholares autem vltro mihi qualibet necessaria præparabant tam in victu scilicet quam in vestitu vel cultura agrorum, seu in expensis adificiorum, vt nulla me scilicet à studio cura domestica retardaret. Ipsa quoque Heloissa Paracliti Abbatis Ep. 2. ad Petrum Abaelardum Clerici sine scholares huc certatim ad discipulinam tuam confluentes omnia ministrabant necessaria, qui de beneficiis viuiebant Ecclesiasticis, nec oblationes facere nouerant sed suscipere, & qui manus ad suscipiendum non ad dandum habuerant; hi in oblationibus faciendis prodigi atque importuni fiebant.**

Hoc Monachi: quanto vero plura seculares Magistri? Planum est ex vita M. Roberti arbricellensis longè maiorem quæstum ex professione litteraria Parisiis percipi solitū, quàm in Prouinciis: siquidem ille peragratis multis Prouinciis venit tandē Parisios, vbi maior erat & copiosior emolumentorū copia, ibique aliquandiu docuit. Sic enim de eo scribit Baldricus. *Et quoniam Francia sum florebat in Scholaribus emolumentis copiosior, sine paternos tanquam exul & fugitiuus exiit, Franciam adit, & urbem quæ Parisius dicitur, intrauit, litterarum Disciplinam quam vnicè sibi postulauerat, pro voto commodam reperit, ibique assiduus Lector insidere cœpit. Nec refert quod Lanfrancus spe maioris quæstus Lutetia relicta ad vitimos Normaniæ fines penetrasse dicatur: ideo enim id ab eo factum, quia forte non potuit habere locum commodè Parisiis vbi docere posset, vel quia ob multitudinem professorum, paucos singuli tunc habebant Discipulos, vnde sperauit se plus facturum lucrari, si solus esset alicubi qui litteras profiteretur, quàm in loco celebri, vbi multi eximix famæ & magni nominis ad se omnes discipulos alliciebant.*

Idque exemplo Petri Abaelardi confirmare licet, qui post suum è Laudunensi schola reditum, vbi Parisiis aggressus est Dialecticam docere & Theologiam, pæne Scholas vacuas fecit, earumque ad se Scholasticos transtulit: imo ante etiam, Magistrum suum Guillelmum Campellensem quem mutare coegerat sententiam de Vniuersalibus, in tantum contemptum adduxerat, vt ad dialecticam lectionem vix admitteretur.

Quantum autem iste breui tempore docendo lucratus sit, ex liberalitate Discipulorum suorum, satis indicat Ep. 1. ad amicum, sic scribens. *Vtriusque lectionis studio scholæ nostræ vehementer multiplicata, quanta mihi de pecunia lucra, quantam gloriam compararent, ex fama id quoque latere non potuit.*

Talis ergo consuetudo ab antiquis temporibus ad hæc vsque, quibus scribimus in Academia Parisiensi obseruatur.

Sed quanta merces, inquit aliquis, dabatur Magistris & varia pro varietate Professionum quas exercebant: nam id semper & apud veteres & apud nos obseruatum, vt superiorum Artium Magistris puta Rhetoribus, Philosophis, Theologis plus daretur quam Grammaticis: neque existimauerim ea de re conditam vllam legem ante vltimam reformationem an. 1598. qua sublatis Candellis, Indicto & aliis eiusmodi variorum nominum solutionibus certa summa Magistris est deputata & assignata: id enim antiquitus, hoc est pretij quantitas pependisse videtur ex liberalitate parentum & ex consuetudine, non ex lege scripta.

Apud veteres Græcos & Romanos eadem prope ratio mercedis pro varietate Professionum, cuius quantitas pendeat vel ex stipulatione Parentum, vel ex consuetudine Magistrorum plus minusve lucrantium. Qui plurimum famæ & existimationis in docendo sibi comparauerant, aut se comparaturos putabant, non nisi grandi pretio docebant. Testis Augustin. l. 4. de Doctr. Christ. c. 7. *Hæc omnia quando à Magistris docentur, pro magna habentur, magno pretio emuntur magna iactatione venduntur.* Testis quoque Ausonius Burdigalensis de Exuperio Tolosano Rhetore sic loquens.

— Pueros grandi mercede docendi

Formasti Rhetor.

Atque vt hodie vulgo fit, Particij & opulentiores plus dabant, mediocres & pauperiores, minus: vt videtur docere Philostratus in Polo Agrigentino, quem ait à Gorgia magna vi pecuniæ institutum in declamatione. Et in Scopeliano, *Declamationes*, inquit, *que sibi agitauit: alius autem aliam mercedem pro cuiusque familie ratione dependit. ὁ δὲ μισθὸς ἢ ἄλλος ἄλλον, καὶ ὡς ἕκαστος οἴου ἔχει.* Adde maiorē mercedem à singulis petere solitos, quo plura docerent. Erant enim qui declamare tantum docebant, dicebanturque propriè Sophistæ. Erant & qui simul eloquentiæ præcepta docebant. Hi autem plus quam illi lucrabantur: vt in Sophista Lolliano patet.

Quia igitur pendeat quantitas summæ vel ex stipulatione, vel ex liberalitate Parentum aut Discipulorum, vel ex fama & existimatione Magistrorum, incerta omnino fuit. Video Minerual amplissimum fuisse decem mille drachmarum, seu centum Minarum Atticarum: qua summâ Quintilianus ait Euathlum Artem didicisse à Protagora. Et de eodem Laertius ait, *πρώτος μισθὸν ἑξαπενήκοντα μινᾶς ἔλατόν.* Eandem summam petebat Gorgias à Discipulis teste Diódoro: eandemque Pythodorus & Callias Zenoni Præceptori suo dedisse dicuntur.

Imminutum postea Minerual eiusmodi ad decimam partem. Nam Isocratem ait Plutarchus decem minarum Atticarum mercede, seu mille drachmis docuisse: idque commune fuisse docentium pretium ex eodem patet in vita Lycurgi Oratoris, quem cum argueret quispiam quod mercedem Sophistis penderet, ~~respondit se non mille drachmas tantum, sed dimidiam bonorum partem daturum ei, qui filios meliores redderet.~~ Aliqui vt plures lucrarentur & captarent Discipulos, minori pretio se docturos pollicebantur, vt ait Isocrates contra Sophistas, scilicet 4. aut 5. minas pro mercede *τέτραξος ἢ πέπε μινᾶς ὑπὲρ τούτων αἰτοῦντες.* Alij vnâ minâ, seu drachmis 100. contenti erant, vt Proclus Naucratis Philostrati præceptor, cui si quis 100. drachmas semel soluisset, semper audire poterat, teste ipsomet Philostrato l. 2. de Sophist.

Apud Latinos certum est quoque non omnes professores æquam tulisse mercedem; sed maiorem Rhetoras, quam Grammaticos, hos verò quam Litteratores & Calculatores. De Rhetoribus & Grammaticis liquet ex Iuuenal. Satyr. 7.

Quis gremio Enceladi doctique Palæmonis offert,

Quantum Grammaticis meruit labor? Et tamen ex hoc

Quodcumque est, minus est autem quam Rhetoris ara,

*Discipuli Custos pramordet Acanthus ipse,
Et qui dispensat, frangit sibi.*

De minoribus verò Professoribus puta Calculatoribus vetus interpres ait dati tantum solere pro mercede octo æris nummos. De iisdem Iuuenalis Saty. 11.

*Eloquium ac famam Demosthenis aut Ciceronis
Incipit optare, & totis Quingentibus optat
Quisquis adhuc uno partem colit asse Minervam.*

Id. qui minimâ adhuc mercede prima Elementa discit.

Neque omittendum non fuisse mercedis loco numeratas Calendarias strenas, & Saturnalicias sportulas, itemque munera Minervalia, quæ supra honorarium consuetum & legitimum solebant offerre & dare præceptoribus Discipuli. Testis Hieronymus in Ep. ad Ephesios. *Pecuniam in Calendariam strenam & Saturnaliciam sportulam & Minervale munus Grammaticus & Orator accipit.* De Calendariis strenis, quæ scilicet Calendis Ianuarij dabantur sic Libanius in Calendarum descriptione, *Funditur aliis aurum undequaque; quando hi quidem patronos imitantur: alij verò simul & semel largiuntur: e quorum etiam numero sunt, qui sapientia studio dant operam: siquidem statuunt tunc temporis mercedem huiusmodi in festi gratiam.*

Quo verò tempore minervial pendebatur? Litteratoribus & Calculatoribus videtur pendi solitum singulis mensibus; ut ex hoc versu Horatij euincitur.

Ibant Octonis referentes idibus ara.

Id. pueri pro mercedulâ menstruâ singulis mensibus pensitabant suis præceptoribus præfertim Calculatoribus, ut ab iis Artem numerandi discerent, octo asses. Sicque vocat Horatius octonas Idus per hypallagen, pro octo ara singulis Idibus.

Cæteris Professoribus annua fere pendebatur, seu sub finem anni scholastici: idque videtur innuere Iuuenalis explicans eorum miseriam, qui postquam totum suum tempus in formandis puerorum ingeniis consumpserant, minimam à parentibus mercedem finito anno accipiebant.

— *Cum se verterit annus,
Accipe victori populus quod postulat aurum.*

Quæ verba omnes interpretes accipiunt de fine anni scholastici. Sed quo tempore finiebatur? antiquitus mense Martio. Docet Macrobius l. 1. Saturnal. c. 12. de illo sic loquens. *Hoc mense mercedes exsoluebantur Magistris, quas completus annus deberi fecit.* Postea id mutatum, postquam scilicet initia lectionum ab Idibus Octobris duci cæperunt; mense enim Iulio propter immodicos calores terminabantur. Vnde Martialis lib. 10. Epig. 62.

*Alba leone flammeo calent luces
Totamque feruens Iulius coquit messem;
Senticaque loris horridis Scythæ pellis
Qua vapulavit Marsyas Celenæus,
Ferulaque tristes sceptrâ Pedagogorum
Cessent, & Idus dormiant in Octobres.
Æstate pueri si valent, satis discunt.*

Apud Græcos discedentes à Præceptore Scholastici soluto Minerviali orationem Eucharisticam habere tenebantur. Quod videtur alludere Plato in Cratylo his verbis. *Ab his qui sciunt, hæc perquirere, oblati pecuniis & Gratiis insuper actis. Hi vero Sophistæ sunt, quibus frater tuus Callias multis erogatis pecuniis sapiens enasisse videtur.* Gratiarum actiones eiusmodi vocabant ἐξιτηρίου λόγους, προπομπίους, sermones dimissorios. Item ἀνακλήσις οἰμωγᾶς. Tales habuit Basilius Magnus teste Gregorio Nazianzeno. Item Gregorius Neocæsareæ antistes cum Origeni vale dixit,

dixit, elegantem habuit orationem in qua inter cætera maximas Deo gratias egit quod tam excellentem nactus fuisset præceptorem.

Porro in prædictæ mercedis solutione sæpe peccabatur turpiter & à Parentibus atque Discipulis & à Magistris. A parentibus quidem, qui ut se à soluendo eximerent, aliud & aliud causabantur, ut si nihil didicissent filij, si non declamassent sæpe, si stupidi redirent, &c. quod malum in præceptoris incuriam, non in filiorum nequitiam aut stupiditatem reiciebant. Qua de re Iuuenalis Satyr. 7.

*Scire volunt omnes, mercedem soluere nemo.
Mercedem appellas! quid enim scio? Culpa docentis
Scilicet arguitur, quod lana in parte mamilla
Nil salis Arcadico iuueni.*

Itaque sæpe ob denegatam mercedem, miserimis Magistris in foro cum Parentibus decertandum erat. Testis Augustinus l. 1. Confess. c. 16. *Magna res agitur publice in foro in conspectu legum super mercedem Salaria decernentium.* Et Iuuenalis ibidem.

*Rara quidem merces, quæ cognitione Tribuni
Non egeat.*

Hæc iniquitas parentum. Ecce aliam à Custodibus seu Pædagogis & Oeconomis seu Dispensatoribus, qui de summa quam parentes dabant, decerpebant sibi adeo ut minimula pars ad miserimos præceptores perueniret: cumque iis veluti cum aliquo institore & propola lodicis aut culeitræ, de imminutione pretij pacifcebantur: ut describit Iuuenalis ibidem.

— *Et tamen ex hoc*

*Quocunque est, minus est autem quam Rhetoris ara,
Discipuli custos præmordet Acænitus ipse,
Et qui dispensat frangit sibi. Cede Palæmon,
Et parere inde aliquid decrescere: non aliter quam
Institor hyberna tegetis niueique cadruci,
Dummodo ne pereat mediæ quod noctis ab hora
Sedisti, quæ nemo faber, quæ nemo sedebat,
Qui docet obliquo lanam deducere ferro.
Dummodo non pereat totidem olfecisse lucernas,
Quot stabant pueri, cum totus decolor esset
Flaccus, & hereret nigro fuligo Maroni.*

Aliud malum à Scholasticis ipsis ingratis describit August. l. 5. Conf. c. 12. qui transeuntes à Magistris ad Magistros cõspirabant inter se, ne quid illis darent, sicque singulos deludebant. Id sibi contigit sic ait: nam cū Carthaginensem scholam reliquisset ob proteruitatem scholasticorum, Romamque concessisset ubi audiuerat tractabiliora esse eorum ingenia, aliud in illis vitium deprehendit, scilicet conspirationem illam & mutationem frequentem Magistrorum, ut eos defraudarent. *Sedulo ergo, inquit, agere cõperam propter quod veneram ut docerem Roma artem Rhetoricam & prius domi congregare aliquos, quibus & per quos innotescere cõperam; & ecce cognosco alia Roma fieri quæ non patiebar in Africa. Nam reuera illas eversionses à perditis adolescentibus ibi non fieri manifestatum est mihi, sed subito ne mercedem Magistro reddant, conspirant multi adolescentes, & transferant se ad alium, desertores fidei, & quibus præ pecunia charitate Iustitia vilis est.*

Verum à Magistris in hac Minerualis exactione multa quoque commitebantur indignissimè præsertim à Græcis. 1. quia non contenti cum parentibus pacifsci, syngraphas conficiebant in cautionem, ne mercedulâ defraudarẽtur. 2. Si qui soluendo non essent, aut pactam mercedem soluere detrectarẽt, eos rapiebant in ius, verberabant & pugnis concidebant. Testis Lucianus in Hermor. ubi de Philosopho agens qui Dionem Discipulum suum indignissimè habuerat,

ἐπὶ τὸν μισθὸν μὴ ἐπέδιδου κατὰ ἔσθρον, quia non reddiderat illi mercedem in tempore, ad

Prætozem paulò ante rapuit miserum, pallio eius collo iniecto vociferans & excandescens admodum: & nisi è familiaribus Quidam e manibus furiosi adolescentem eripuis-
sent, periculum erat, ne naves misero mordicus auellisset senex, adeo impotenter debac-
chabatur incensus iracundia. Et in Conuiuio Cleodemus ita cum Antifophista con-
tendit. Neque drachmis quaternis fænero, neque præstrietâ gulâ Discipulos meos præ-
foco nisi in tempore mercedem soluerint & δι' ἀγχοῦ τοὺς μαθητὰς ἢ μὴ κατὰ χρόνον ἀπο-
δοῦναι τοὺς μισθοὺς. Themistius eisdem Magistros longè truculentiores facit,
qui nempe solerent pueros ob non solutam pecuniam μετὰ δακρυμπαλίῳ
quasi in equuleo extendere. Item & palis alligare πωδάρια δυστυχῆ προσπαταλίῳ
καὶ πενίαι καὶ ὀφθαλμίας ἔξαποροῦ μὲν αὐτῶν τοῦ μισθοῦ. qui ob inopiam & orbitatem sol-
uere nequibant mercedem. Adde rigorem in ponderandis nummis: quâ in re
quoque turpiter se præstabant difficiles, sæpius vertendo stateres & explorando
essent ne nummi adulterini aut iniusti ponderis, vt narrat idem Themistius in
Orat. 1.

Id quia indignum tandem & infame visum est, in remedium paupertatis & in-
gratitudinis aut auaritiæ parentum constituerunt Principes & Legislatores sti-
pendiorum genus certum ex fisco seu ærario publico, ne pueri institutione care-
rent, aut Magistri debita mercede fraudarentur, neue de victu solliciti esse cog-
erentur, qui serotos vtilitati publicæ consecrarent. Apud Persas Archimagus Præ-
fectus seu Rector Collegij Magorum in singulos menses libras auri 4. ex ærario
percipiebat, vt authoritatem dignitatemque suam grauius & splendidius susti-
neret: cæteris verò Magistris annui redditus largè prouidebantur, vt & iis quos e
Græcia euocare conabantur. Vt testatur Artaxerxes Magnus hac Ep. apud Vola-
tarranum lib. 16. Antropol. de Hippocrate.

Rex Regum Artaxerxes Hystano Hellepontii Præfecto *S. Hippocratis Medici*
Æsculapio prognati Artis fama ad me peruenit. Da igitur operam, vt aurum illi tribuas
quantum vult, aliaque quorum indiget, & eum ad me mitte. Erit enim par honore sum-
mis in Persa viris. Et si quis in Europa fuerit vir clarus, hunc amicum Domui nostre
redde, minimè parcentes pecunia. Viri enim quanquam potentes haud facile inueniunt,
quod honestè cupiunt. Vale.

Ptolomæus Ægyptiorum Rex instituit Alexandriæ Musæum, in quo Sacer-
dotes Artium seu Professores publicis sumptibus alii voluit: vt alibi dictum est.
Apud Thuriōs & vniuersam fere Græciam præficiuntur Adoleſcentibus impen-
sâ publicâ Magistri docti ætate & vsu teste Diodoro l. 12. vbi de legibus Charon-
dæ Legislatoris Thuriōrum. Tulit præterea legem, *inquit*, longe superiore po-
tiorē, quæ à prioribus quoque legum latoribus fuerat omiſſa, Liberos Ciuium
in ipſo ludo & primis litterarum rudimentis instituendos tradi conductis ad id
mercede & are publico Præceptoribus lege iuſſit. Proſpexerat nempe multis
iam exemplis admonitus plerofque vel optimo natos ingenio fore, qui rei fami-
liaris anguſtiâ preſſi dum priuatæ mercedis præceptoribus tribuendæ inopiâ de-
ſiſterent, ob eam ſingulari & tam opportuna priuarentur institutione.

Certa quoque ſtipendia Romani Profeſſoribus Liberalium Artium attribue-
runt, ita tamen vt, quod ex liberalitate Parentes erogare vellent, non ſuſtule-
runt; at ne ab iis penderent Magiſtri, de fisco quotannis gemina penſione certa
ſumma ſoluebatur. Quam in rem præter multa alia authorum veterum testi-
monia, retulimus pag. 72. locum ex Epistola Athalarici Italiæ Regis ad Senatum,
deſumptum. Hic placet integram eius Epistolam ad commendationem Artium
liberalium & Profeſſorum compositam reponere; vt legitur apud Caſſiodorum
l. 9. Ep. 21. sub hoc Lemmate.

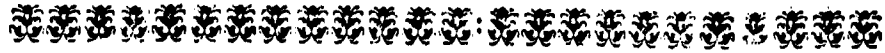
SENATVI VRBIS ROMÆ ATHALARICVS REX.

Illiorum causas iure ad Patrum cognoscimus remiſſiſſe personas, vt ipſi de illo-
rum prouectu debeant cogitare, quorum intereſt ſtudia Romana proficere.
Neque enim credendum eſt vos inde poſſe minus eſſe ſollicitos, vnde & generi
veſtro creſcit ornatus & Cætui prouenit aſſiduâ lectione Conſilium: Nuper ſi-
quidem, vt eſt de vobis cura noſtra ſollicita, quorundam ſuſurratione cognouimus
Doctores Eloquentia Romana laboris ſui conſtituta præmia non habere, & aliquorum

nundinatione fieri, ut scholarum Magistris deputata summa videatur imminui. Quæ propter CVM MANIFESTVM sit præmium artes nutrire, NEFAS IUDICAVIMVS DOCTORIBVS ADOLESCENTVM ALIQUID SVBTRAHI, QUI SVNT POTIVS AD GLORIOSA STVDIA PER COMMODORVM AVGMENTA PROVOCANDI. Prima enim Grammaticorum schola est fundamentum pulcherrimum litterarum, mater gloriosa facundie, quæ cogitare nouit ad laudem loqui sine vitio, hoc in cursu orationis sic errorem cognoscit absonum, quemadmodum boni mores crimen detestantur externum. Nam sicut Musicus consonantibus choris efficit dulcissimum melos, ita dispositis congruenter accentibus metrum nouit decantare Grammaticus. Est Grammatica Magistra verborum, ornatrice humani generis, quæ per exercitationem pulcherrimæ lectionis Antiquorum nos cognoscitur iuuare consiliis. Hac non vtuntur Barbari Reges, apud Legales Dominos manere cognoscitur singularis. Arma enim & reliquæ gentes habent, sola reperitur Eloquentia quæ Romanorum Dominis obsecundat. Hinc Oratorû pugna Ciuilibus Iuris classicum canit. Hinc cunctos iuoceres nobilissima discretitudo commendat, & ut reliqua taceamus, hoc quod loquimur, inde est. Qua de re P. C. hanc nobis curam, hanc authoritatè propitiâ diuinitate largimur, ut successor scholæ liberalium litterarum tam Grammaticus quam Orator, nec non & Iuris expositor commoda sui decessoris ab eis quorum interest, sine aliqua imminutione percipiat & semel Primi Ordinis vestri ac reliqui Senatus amplissimi authoritate firmatus, donec suscepti operis idoneus reperitur, neque de transferendis, neque de imminuendis annonis à quolibet patiatur improbam quæstionem, sed vobis ordinantibus atque custodientibus emolumentorum suorum securitate potiat. Præfecto vrbs nihilominus constituta seruante. Et ne aliquid pro voluntate præbentium relinquatur incertum, mox ut sex menses exempti fuerint, statuta summe consequantur prædicti Magistri mediam portionem. Residua vero anni tempora cum annonarum debita redhibitione claudantur, ne cogantur de alieno pendere fastidio, cui piaculum est vel horarum aliquot vacasse momento. In tantum enim quæ sunt decreta, volumus firmissimè custodiri, ut si quis cuius interest, differendam putauerit hanc quasi debitam functionem procurato more vsurarum dispendia ipse patiat, quia iusta commoda laudabiliter laborantibus plectenda cupiditate substraxit. Nam si opes nostras scenicis pro populi oblectatione largimur, quanto magis illis sine dilatione præbenda sunt, per quos & honesti mores proueniunt, & Palatio nostro facunda nutriuntur ingenia. Hæc autem præsentibus litterarum Magistris venerando Cætui vestro præcipimus intimari. Ut sicut nos agnoscunt de suis commodis esse sollicitos, ita à se prouectus adolescentum citius nouerint per nos exigendos. Cesset nunc illa Satyris Doctoribus querulis vsurpata sententia, quia duabus curis ingenium non debet occupari. Ecce iam habere tolerabile probantur hospitium. Vnde nunc merito vni sollicitudini iugiter inhaerentes, toto vigore animi ad Liberalium artium studia transferantur.

Sic veteres litterariæ professionis perpetuitati consultum voluerunt, ne professores spe præmij & honorarij legitimi per auaritiam parentum frustrati, animum in docendo curasque remitterent. Quod institutum habuerunt certè præ oculis Principes nostri Academiæ Parisiensis fundatores: ut & habuit immortalis memoriæ Ludovicus XIII. qui an. 1641. perpetuo edicto sanciuit, ut qui prouentus & reditus ex omni Nunciatorum Academicorum genere perciperentur, ij omnes absque vlla deminutione, alienatione & auocatione in eorum, qui in Gymnasijs Liberalium artium militant, professorum stipendia cederent. Qui si tandem aliquando ex Harpyarum gutturibus & de sacrilego Negotiatorum commercio eripi possint, iis ex parte sustentandis abunde sufficient, nec cogentur illi amplius de alieno pendere fastidio, aut apud Iudicem cum parentibus agere de mercede, sed quod ab iis deinceps accipient, liberalitatis pignus erit, non Iustitiæ. Quod optandum maximè ut cito eueniat: duplici enim præmio & utroque honorabili excitati professores excitabunt ipsi omnes animi corporisque vires ad officium ritè exequendum, cum se certi stipendij securos meminerint & à liberabilibus parentibus nihilominus honorariū aliquod percepturos sperabunt, non quantum necesse erit, sed quantum volent erogare, prout ipsi plus operæ & diligentie ad liberorum educationem instructionemque contulerint. Duplex præmium dico,

neque enim operæ pretium esse existimarem ita locuples amplumque Professo-
ribus assignare stipendium, vt nihil à parentibus acciperent: experientia enim
constat eorum plerosque, quibus pingues (cathedræ bonisque redditibus fundatæ
obtigerunt, remissiores esse in exequendo munere (quippe securos stipendij si-
ue de mane siue de multo die studeant, seu serius seu ocius, frequentius aut
infrequentius scholam suam subeant) quàm qui à Parentibus & Discipulis ho-
norum sperant & quoddam præmij incrementum. Pinguioris enim paulo for-
tis spe illecti laborem suscipiunt libentius magisque assiduâ operâ solent in com-
missorum sibi Discipulorum institutionem & profectum incumbere.

DE MORIBVS HVIVS SECVLI.

Quales fuerint initio huius seculi mores, docuimus ex Glabro Rodulpho:
quales uero sub finem, exponit his verbis Ordericus Vitalis ad an. 1089.
vbi de Comite Andegauensi verba facit.

„ Hic, *inquit*, in multis reprehensibilis & infamis erat, multisque vitiorum pe-
„ stibus obsecundabat. Ipse nimirum quia pedes habebat deformes, instituit sibi
„ fieri longos & in summitate acutissimos subtolares: ita vt operiret pedes, &
„ eorum celaret tubera quæ vulgo vocantur vniones. Insolitus inde mos in occi-
„ duum orbem processit, leuibusque & nouitatum amatoribus vehementer pla-
„ cuit; vnde sutores in calcementis quasi caudas scorpionum, quas vulgò Pi-
„ gacias appellant, faciunt. Idque genus calcamenti penè cuncti diuites, & egeni
„ nimium expetunt. Nam antea omni tempore rotundi subtolares ad formam pe-
„ dum agebantur, eisque summi, & mediocres, Clerici & Laici competenter ute-
„ bantur: at modo seculares peruersis moribus competens schema superbè cupiunt
„ & quod olim honorabiles viri turpissimum iudicarunt & omnino quasi sterces
„ refutauerunt, hoc moderni quasi mel dulce æstimant, & veluti speciale decus
„ amplectentes gestant.

„ Robertus quidem nebulo in Curia Ruffi Regis prolixas Pigacias primus cœpit
„ implere stupis, & hinc inde contorquere instar arietis cornu; ob hoc ipse Cornar-
„ dus cognominatus est; cuius friuolam adinventionem magna pars nobilium,
„ ceu quoddam insigne probitatis & virtutis opus mox sequuta est. Tunc effœmi-
„ nati passim in orbe dominabantur, indisciplinati debacchabantur; Sodomitici
„ eisq; spurcitiis fœdi catamitæ flammis vrendi turpiter abutebãtur. Ritus heroum
„ abiiciebant, hortamenta Sacerdotum deridebant, Barbaricum morem in habitu,
„ & vita tenebant: nam capillos à vertice in frontem discriminabant, longos cri-
„ nes veluti mulieres nutricebant, & summopere curabant, prolixisque nimium
„ strictis camisiis indui tunicisque gaudebant: omne tempus quidam vlturpabant &
„ contra legem Dei moremque patrum pro libitu suo ducebant: nocte commes-
„ sationibus, & potationibus, vanisque confabulationibus, aleis & tesseris aliis-
„ que ludicris vacabant, die vero dormiebant. Sic post obitum Gregorij Papæ, Guil-
„ lelmi Nochi aliorumque Principum Religiosorum, in occiduis partibus pene
„ totus abolitus est honestus Patrum mos antiquorum: illi enim modestis vestie-
„ bantur indumentis, optimèque coopratis ad sui mensuram corporis, & erant ha-
„ biles ad equitandum & currendum, ad omne opus quod ratio suggererat agen-
„ dum; est in diebus istis veterum ritus pene totus nouis adinventionibus com-
„ mutatus est, fœmineam molitiem petulans iuuentus amplectitur, fœminisque
„ viri curiales in omni lasciuia summopere adulantur: pedum articulis vbi finis est
„ corporis colubinarum similitudinem caudarum imponunt, quas velut Scorpio-
„ nes præ oculis suis prospiciunt, humum quoque puluerulentam, interularum &
„ palliorum superfluo scirmate vertunt: longis latisque manicis ad omnia facienda
„ manus operiunt, & his superfluitatibus onusti celeriter ambulare, vel ali-
„ quid vtiliter operari vix possunt. Sincipite scalciati sunt vt fures, occipite au-
„ tem prolixas nutriunt comas, vt meretrices. Olim pœnitentes & capti, & pe-
„ regrini vsualiter intonsi erant longasque barbas gestabant iudicioque tali pœni-

rentiam, seu captionem vel peregrinationem spectantibus ~~puer~~ tendebant: Nunc
 verò pene vniuersi populares ceriti sunt & barbaruli palam manifestantes speci-
 mine tali quod sordibus libidinis gaudent vt fœrentes hirci, crispant crines ca-
 lamistro, caput velant vita sine pillo: vix aliquis militarium procedit in publi-
 cum capite discooperto legitimeque secundum Apostoli præceptum tonsio. Ex-
 terius itaque habitu gestuque monstrant quales interius conscientia habeant, &
 qualiter per arctum cultum ad Deum percurrant.

Altissimus igitur iudex, & sublimi residens solio, quod nimium flagitiis in-
 hæret humana intentio, populum ineruditum plebemque indisciplinatam mul-
 tipliciter percussit flagello: morbis enim macerari, & bellis inquietari terrigenas
 permittit. Hypocriticisque Præsidibus subiicit quos sibi contrarios suæque legis
 spontaneos præuaricatores perspicit. Eiecti autem qui zelo Phinees inflamman-
 tur inter reprobos crebro transeunt, vt ad Dominum cum propheta conuer-
 tur. *Vidi præuaricantes, & tabescebam quia eloquia tua non custodierunt.* Vnde à bonis
 Doctoribus arguuntur, obsecrantur, increpantur in omni patientia & doctrina.
 Sed his omnibus pertinaciter obstat maliuoli cordis obduratio nefaria, quæ fol-
 let omnium fouere ac defendere scelerum contagia. Si Persius ac Plautus aliique
 mordaces Satyrici nunc adessent, & curiosè indagarent qualiter nostrates clam
 palamque libitus suos perpetrent, immensam reprehendendi materiam, & substan-
 tandi in propatulo reperirent. (*Quibusdam interiectis.*) Quo tempore cis Alpes
 cœpit ineptia pigaciarum, & superflua prolixitas capillorum atque vellium ter-
 ræ sordes frustra scopantium.

Huiusce vitæ lasciuioris & dissolutioris causam coniecit in Guilielmi II. seu
 Rufi Anglorum Regis mores omnino perditos: indeque in Neultriam & in
 Franciam eadem peruersitas influxit, vt sunt mores Gallorum mutabiles, & noui-
 tatis amantes. Qualis autem fuerit ille Rufus breuiter describit Ioannes Brompton
 Abbas Iornalensis ad an. 1100. vbi de eius morte inopinata loquens. *Quarto non.*
Aug. inquit, feria 5. venatum iuit, vbi quidam Miles Francus Walterus cognomine
Tyrel sagittam ceruo incautè dirigens, Regem casu infortunato non voluntarie
ad mortem percussit, qui corruens nullum edidit inde verbum & sic inuisus ille
Rex, nequissimus & in omnibus viis suis inconstans, Deo indeuotus, Ecclesiæ
& populo suo grauis, nuptiarum consortia spernens & passim lasciuens, opes
Regni sitiens & fortunas subditorum corrodens immanissimæ superbix turgidus
& doctrinæ Euangelicæ quasi derisor effectus, qui Gentem Anglorum nullo
contradicente tributis & exactionibus pessimis vexabat, Episcopatus & Abba-
tias aut vendebat, aut in manu sua retinens ad firmam tradebat vitam crudelem
sine miserrimo terminauit. Hæc & plura de Willielmo Ioannes Brompton.

Ex aduerso, hoc idem tempus protulit plurimos viros pietate & religione illu-
 stres: imprimis verò æterna laude prædicabilis est Vniuersitas Parisiensis, quod
 quatuor aut quinque viros Ordinum Religiosorum Authores sub finem huius
 seculi e sinu suo profuderit. Nam vt nihil dicam de Roberto abbate Molismen-
 si Cisterciensium Patriarcha, de quo minus certum est, an fuerit alumnus Pari-
 siensis, Bruno Colonienfis de quo ad an. 1082. diximus, Carthusienses instituit,
 Robertus Atricellensis Canonicorum S. Mariæ de Rota in agro Andegauenfi,
 deinde Fontebrauldensis Ordinis Author fuit & primus Magister, Bernardus
 Pontiuensis vulgò de Abbativilla Tironense Monasterium in Agro Carnotensi
 fundauit. Radulphus de Fusteia Roberti Socius Sanctimonialis S. Sulpicii in
 agro Redonensi, & Vitalis Sauiniacum Cœnobium in agro Abrincensi: de qui-
 bus 4. viris Religiosarum Congregationum Authoribus extat apud Claudium
 Menardum Andegauensem ex veteri monumento hic locus lib. 3. cap. 18. *His*
tribus igitur Religiosissimis viris & excellentissimis tunc temporis & super ceteros Ere-
mitas Principibus & Magistris Roberto de Arbrexello, Vitali qui Capellanus fuerat Co-
mitis Moritonij, Radulpho de Fusteya hunc quartum Bernardum videlicet Deus apposuit,
vt fieret firma quadratura multos ad Religionem informandos (quasi deo fabricanda edi-
ficia) corporaliter & spiritualiter portatura & diuersi generis hominibus viris ac mulie-
ribus profutura, postea namque fuerunt singulorum singuli funditores Monasteriorum,
Robertus & Radulphus Sanctarum Fœminarum, Bernardus & Vitalis Religiosorum &
Monachorum.

*Viri Reli-
 giosi & Cœ-
 nobii.*

De eisdem quatuor multa leguntur non contemnenda in Manuscripto Andreae Quercetani. *Manebat non longe à Monasterio S. Sauini (in agro Picta-*
uensi) vir quidam venerabilis ac Religiosus Eremita Petrus cognomine de Stel-
lis, qui illius postea Monasterii fundator extitit, quod Font-Gumbaudi dicitur,
ad quem Bernardus diuertit fugiens à Monachis S. Sauini, qui cum in abbatem
suum volebant eligere, exarsuans desiderio seuerioris disciplinæ, paupertatis &
solitudinis, & eum rogauit, vt latenter remotius subduceret: atque ad ignotas
remotissimæ regionis solitudines perduceret. Petrus itaque factus ductor itine-
ris, quod postulabat compleuit . . . Erant autem in confinio Cenomanicæ
Britannicæque regionis valtæ solitudines, quæ tunc temporis quasi alta Ægy-
ptus, florebant multitudine Eremitarum per diuersas Cellulas habitantium, vi-
rorum Sanctorum atque propter excellentiam Religionis famosorum: inter
quos erant Principes & Magistri Robertus de Arbresello atque Vitalis de Mau-
ritonio, Radulfus quoque de Fusteia: qui postea fundatores extiterunt multa-
rum atque magnarum Congregationum: quibus diuinæ dispositio per Petrum,
qui eos antea nouerat, hunc quartum adiungere curauit: vt illis tribus quarto ad-
iuncto firma fieret quadratura, quæ postmodum magna atque lata ædificia erat
positura. Petrus verò de Stellis multorum dierum itinere confecto peruenit ad
D. Vitalem vnum ex supradictis quos Principes & Magistros Eremitarum fuisse
iam diximus. Qui & Bernardum commendabilem laudabilemque pius suffi-
cienter facundæ orationis admiculo faciens, rogat vt secum habitare permitte-
ret nomen illius & transacti prioratus officium penitus retinens, non Bernardum
eum nominans, sed Guillelmum. Petrus itaque illo commendato ad Aquita-
niam remeat. Dominus autem Vitalis anachoreras Concilii more conuocat in
vnum, Guillelmique desiderium profert in medium. Eremita vero hominis
comperto voto ex affectu charitatis assentiunt, consortio applaudunt, cellulas
suas certatim offerunt.

Idem Cœnobiticæ vitæ desiderium incescit animos Normanorum: mirum que dictu est quàm fuerit Gens ista hoc seculo dedita Religioni, quæ tot annos Religionem oppresserat & bellis importunis vexauerat. Ordericus Vitalis Scriptor Normanus qui hoc & sequente seculo vixit & floruit, plurimorum Illustrium Doctorumque virorum exempla passim cōmemorat, qui relictis scholis & mundi deliciis ad cœnobita se contulerunt, præter eos qui in fundo suo Monasteria extruxerunt, aut instaurarunt à Roberti I. Ducis Normaniæ temporibus. *Cuius regiminis tempore, inquit, Lanfrancus & Anselmus alijque profundi Sophistæ illuc ad Scholas Christi perrexerunt: ibique Vvilielmus Geroij filius & Hugo Comes Mellenti alijque præclari Milites Militiam Christi assumpserunt.*

Ad annum 1050. de Theodorico Gemmeticensi Abbate Vticensi verba faciens. *Imprimis, inquit, Gunfridum & Rainaldum & Fulconem filium Fulconis Decani, aliosque nonnullos Grammaticæ Artis peritos in schola Christi emendationem vitæ humiliter docuit. Riculsum quoque secum & Rogerium Rusticos Presbyteros, & Durandum Hortolanum & Goisfridum atque Olricum aliosque simplices Discipulos benigniter tractauit. Ipse etiam Herbertum & Beringarium, Goscelinum & Rodolphum, Gillebertum & Bernardum, Richardum & Vvilelmum aliosque plures bonæ indolis pueros diligenter instruxit in domo Domini ad bene legendum, ad canendum & ad scribendum & ad alia bona studia, quæ seruis Dei veram theoriã quærentibus competunt, vigilanter exercenda.*

Ad annum 1076. narrat quanta cura & sollicitudine Goisbertus Medicus peritissimus plurimos quos morbis affectos curabat, ad contribuendum de bonis suis Vticensi cœnobio induceret. Dum Goisbertus Medicus Compatriotas suos & amicos in Galliis visitasset & officium Artis suæ indigentibus atque petentibus impendisset, plures amicorum & familiarium suorum, quibus antea fideliter arte sua seruerat, adiit, & de suis superfluitatibus eleemosynas facere pro æterna salute benigniter incitauit, maximèque de iis rebus, quæ ad laici personam non pertinent, Monachis S. Ebrulsi dare eos admonuit. Ad Petrum Mauliensem filium Anfoldi diuitis parisiensis diuertit, & inter reliqua familia-

ritatis ex amicitia colloquia illum conuertit, ipsumque ut ecclesias de Maulia Monachis Vticensibus donaret, obsecrauit.

Et ad an. 1081. ait quosdam amore Dei feruentes seculum reliquisse & res suas iuxta regulæ statutum Monasteriis tradidisse, & amicos ac parentes suos ad simile propositum compulisse. Ex his, *inquit*, fuerunt Rogerius de Sappo & Odo frater eius, Serlo de Orgeriis & Razso Ilberti filius, Odo Dolensis, Goisfredus Aurelianensis & Ioannes Remensis, alijque plures litterarum peritia instructi & deitatis ad cultum idonei. Nonnulli generositate pollebant & exterioribus curis in rebus ecclesiasticis vigeabant: nam Drogo filius Goisfredi de Nouo Mercato, & Rogerius æneisi de Coluncis filius nepos Guillelmi de Garena & Ernaldus Vmfredi de Telliolo filius, nepos ex sorore Hugonis de Grantemesnilio & Goisbertus Medicus Curiales erant & pro curatione sua terras & ecclesias decimasque fratribus suis acquirebant.

Et ad an. 1083. Goisbertus Ciuis Carnotensis ad conuersionem venit, optimamque domum quam in vico habuerat, 30: libris Carnotensium vendidit, totumque pretium Vticensibus contulit. Hic erat statura procerus & exilis, moribus benignus & tractabilis, magnanimus & dapsilis. Et quia Medicinæ artis erat peritissimus, multis erat notus & necessarius ac familiaris amicus: per ipsum itaque Fulcherius Carnotensis & Petrus de Maulia alijque plures notitiam Vtensium amplexati sunt, & honestatem eorum cum religione venerantes, eis de rebus suis portionem idoneam contulerunt. Præfatus quippe Fulcherius nobilitate clarebat, ex patrimonio suo magnam possessionem habebat, litteris affatim imbutus S. Dei Genitricis Canonicus erat.

Innumera sunt exempla eiusmodi, ex quibus intelligitur pari ardore virtutum & Religionis exercitia plurimos amplexatos fuisse, quo ab aliis vitia exercebantur. Prætereo Gaucherium Melletensis oppidi indigenam in Diocesi Rothomagensi M. Humberti Lemouicensis Ecclesiæ Canonici & in Academia Parisiensi professoris discipulū, qui adolescens 18. annorum factus scholis mundoque relictis suaui magistri sui in agrum Lemouicensem se contulit, ibique Aureliensis Cœnobii Canonorum Regularium primus Prior ac Fundator fuit, imitatusque M. Robertum de Arbricellis Sanctimonialium quoque Monasterium ædificauit, qui denique plenus miraculis obiit an. 1140. Hunc virum cum multi eius sanctitate excitati, conuenirent, adisse quoque dicitur Stephanus Lemouicensis, qui non longè ab eius cella suam habens in loco qui Muretum dicebatur, fuerat aliquandiu ante nimirum circa an. 1080. Grandimontensium Institutor. Prætereo & multos alios, qui hoc seculo & initio sequentis simile vitæ genus amplexi fuerunt & post mortem in numero Cœlitum habitati sunt.

In eodem agro Lemouicensi M. Aubertus etiam Canonicus Lemouicensis, Magister Vniuersitatis Parisiensis circa an. 1023. instituerat aliud Collegiū Canoniorum Regularium in Parochia, quam vocabant Segundelas, qui locus postea Beneuentū appellatus est, quia ex vrbe Italiæ Beneuento reliquias B. Bartholomæi nonnulli peregrini attulerant. Hac de re sic scribebat circa an. 1320. Bernardus Guidonis Dominicanus in Opusculis historicis. Dominus Aubertus quiescit in Ecclesia seu Monasterio Beneuenti, vbi sunt Canonici Regulares, ad cuius tumultum multi febricitantes sæpe curantur. Hic cum esset MAGISTER PARIENSIS & Canonicus Lemouicensis, tandem soli Deo vacare desiderans, cum licentia & assensu Capituli Lemouicensis in Manso quodam Parochia de Sallaniaco nomine Segundelas, Ecclesiam in honore Sanctæ Mariæ Magdalenz ædificauit: sed postea per Episcopum Lemouicensem Iordanum in Manso qui dicebatur Segundeletas translatus est, ad quem locum allatis reliquijs Beati Bartholomæi de Beneuento Ciuitate Italiæ, quo tunc temporis corpus Beati Apostoli allatum fuit de Lipari Insula, D. Apostolus Ecclesiam in ipsius honore fundauit, & locum Beneuentum deinceps appellari mandauit. Dederunt autem Canonici S. Stephani Lemouicensis Domno Auberto & sociis suis sub regula Christo Domino perpetuè seruituris quinque Mansos. Attulerunt autem illas reliquias quidam magni viri de terra qui sancti Apostoli Limina visitauerunt, & diuino cursu eodem die & ipsa hora quâ episcopus prædicabat, eas episcopo obtulerunt. Ideo dixit Beneuentum id. BENSIVEN appelletur hic locus.

Ad mores huius seculi pertinent Iudicia, quæ de criminibus occultis exercebantur. Non erit ergo fortasse supervacaneum commemorare hisce temporibus & sequenti adhuc seculo usurpatam fuisse quandam criminum purgationem, cum aliqui stupri aut alius grauis criminis sine certo teste insimularentur. quæ quidem purgatio *Ordalium* Saxonice dicebatur. Erat autem Duplex, vna per ferrum candens, altera per aquam. *Ferrum candens* Reus aut manibus ad nouem pedes longum gestabat, aut nudis pedibus in pavimento Ecclesie stratum ad 9. pedes latum pertransibat. In aquam vero aut feruentem & bullientem manus, aut in frigidam totum Corpus Rei mittebant. Ira autem persuasum erat omnibus, vt & sæpe euentus comprobauit, Noxios insigni aliqua clade nobilitandos: insontes vero illæfos & immunes abituros.

Antequam autem Reus experiretur, seu se purgationi exponeret, triduo ieiunabat, ab omnibusque aliis esculentis præterquam à pane, sale, aqua & herbis sibi temperabat. Tum celebrabatur Missa, cui Reus intererat & interim ferrum accendebatur, multisq; ceremoniis & orationibus utebatur sacerdos quibus à Deo precabatur, vt rei occultæ veritatem patefaceret. Illis peractis Reus ad locum purgationis ducebatur præsentem Rege aut aliis ab eo constitutis, qui obseruarent an hæc omnia debito more iureque fierent.

Extat in hanc rem Lex Adelstani Anglorum Regis in hæc verba. *Si quis Iudicium ferri vel aquæ vadiauerit, accedat ante 3. noctibus ad Presbyterum qui sanctificare debet eum, & pascat se pane & sale & aqua & herbis, & custodiat missas singulorum ipsorum 3. dierum, & offerat & eat ad sacrosanctam communionem ipsa die, qua Ordalium examinari debet & iuret quod iure publico sit innocens illius accusationis, antequam ad Ordalium veniat. Et si iudicium Aquæ Frigide sit, tunc mergatur vnâ vlnâ & dimidiâ in fune. Si ferrum callidum sit, tres noctes transeat, antequam inquiratur & videatur manus eius. Et persequatur omnis homo compellationem suam præ iuramento, sicut dictum est, & sint utriusque ieiunii ex Præcepto Dei & Archiepiscopi, & non sint in alterutra parte amplius quam in alia, & hoc sit utrobique 12. homines. Si autem accusatus homo maiorem defensionem habeat quam 12. hominum, sit ipsum Ordalium factum in eo, nisi recedere velint ab illo.*

Hanc legem cum multis aliis tulit anno Regni sui 15. de consilio wolphelmi Archiepiscopi. Deinde alias tulit cum *Sapientibus Oxoniensibus*, rursumque de Ordalio sic agit. *De Ordalio precipimus in Namine Dei & præcepto Archiepiscopi & omnium Episcoporum, ne aliquis intret Ecclesiam postquam ignis infertur. Vnde iudicium calificare debet, præter presbyterum & eum qui ad iudicium iturus est. Et sint mensurati 9. pedes à staca vsque ad Marcam ad mensuram pedum eius, qui ad Iudicium ire debet. Et si aqua iudicium sit, calefiat donec excitetur ad bullitum & sit Alferum id. Calefactorium, ferreum vel æreum vel plumbeum vel de argilla. Et si Anfeldtyhde sit (Glossarium corrigit. Et si Anscald tihle, rectius tyhtla id. si simplex accusatio fuerit) immergatur manus post lapidem vel examen vsque ad Voriste (id. Carpum) Et si triplex accusatio sit, vsque ad cubitum. Et quando iudicium paratum erit ingrediantur, ex utraque parte duo homines, & certi sint vt ita calidum sit sicut prædiximus. Introeant totidem ex utraque parte & det eis osculari textum sancti Enangelij & signum S. Crucis; & nemo faciat ignem diuisius quam benedictio incipiat, sed iaceat ferrum super carbones vsque ad ultimam Collectam: postea mittatur super staphas; & non sit illic alia locutio, quam vt precentur sedulo Deum Patrem, vt veritatem suam in eo, manifestare dignetur. Et bibat accusatus aquam benedictam, & inde conspergatur manus eius quæ iudicium portare debet & sic adeat. Nouem pedes mensurati distinguantur inter terminos. In primo signo secus stacam tenent pedem suum dextrum: in secundo sinistrum pedem: in tertium signum quando ferrum proiciet & sanctum altare festinet, insigilletur manus eius & inquiratur tertia si Mulaminum sit (id. si munda sit vel immunda) intra configillationem.*

Huic Regi qui sine liberis decessit, successit Edmundus frater, cuius Regni an. 4. Willielmus Longa-spata Dux Normanorum per prodicionem Ludouici filij Caroli Regis Franciæ occisus est, inquit Ioannes Brompton: vnde Proceres Normani commoti ipsum Regem Ludouicum Rothomagi captiuum detinuerunt, donec promitteret se Normaniam Richardo Vvillielmi filio reddendum.

Hoc Iudicii Genus experta est hoc seculo Emma Eduardi II. mater, quæ à Robero Regis Cancellario postea Cantuariensi Archiepiscopo atrocium quorundam criminum accusabatur: imprimis quod necem Alredo ex liberis vni intulisset, alteri & etiam ipsi Eduardo venenum propinasset: denique quod stuprum cum Aleuino Vintoniensi Episcopo solens & frequens committeret. Eamque ob acculationem illa carcere damnata apud Cænobium Vuaruellense, Aleuinus apud Vintoniam & bonis omnibus spoliatus. Tandem stata die purgationis Rex, Aulici & infinita hominum vtriusque sexus multitudo Vintoniam aduenerunt, quod Emma adducitur, rectaque ad Templum D. Suthini: cuius ad tumulum in ieiunio, vigiliis & orationibus consumit diem noctemque integram, enixè Deum sanctumque Suthinum ad opem inuocat.

Postridie, inquit Haysfeldius, statis ceremoniis peractis, à duobus Episcopis stentibus & utrumque eius latus claudentibus, plebeia veste contacta, pedibus & tibiis ad genu ipsam nudis per nouem illos arduos vomeres in Ecclesia D. Suthini positos populo spectante ducitur: quos illa erectis in cælum semper oculis, neque deorsum in pavementum deflexis, orationique tota intenta, suamque Deo causam vt olim Susanna committens, illis ductantibus post nouem passus pertransiit. Interim templum eiulantis populi vocibus personabat, Deum inuocantis & rogantis vt rei veritatem palam faceret. Tandem prius vomeres pertransiit illa illæsa & immunis, quàm se pertransire animaduertit. Tunc ad Deum ab omni turba mittuntur gratiarum actiones, & Rex vt audiuit ita rem peractam, matrem ad se eo habitu, quo erat induta, venientem amicissimè complexus, ignosci sibi postulauit, quod tam facilem obrectatoribus aurem præbuisset. Robertus verò sibi conscius in Cantiam se subducit, veritus ne aut Regis irâ, aut populi furore periret. Aiunt verò 9. illos vomeres in Claustro Wintoniensi Cænobii humo obrectos fuisse & seruos.

Mirabile quoque est exemplum, quod refert Goblinus citatus in Chronico Belgico Magno ad an. 1000. qui erat 17. Imperii Othonis III. & Pontificatus Syluestriani. 2. in hæc verba. *Otho Imperator, vt in quibusdam Chronicis legitur, ad instigationem vxoris suæ quendam Comitem indictâ causâ fecit eo nomine decollari, quod Imperatrix inferre sibi stuprum voluisse diceret. Comes verò monens rogauit vxorem suam vt post mortem suam iudicio ferri candentis se expurgaret, quod ipsa promisit se facturam. Cum igitur die quadam Imperator sederet ad ius viduis & orphanis dicendum, relicta vxor Comitis venit portans caput viri sui in manibus querens ab Imperatore, quâ pænâ dignus esset, qui alium iniuste occidisset. Et cum Imperator pænâ capitis puniendum esse dixisset, mulier intulit, Et tu es qui maritum meum occidisti iniuste: & statim adhibito ferro candente manibus innocentiam viri ostendit. Vnde Imperator perterritus se ipsum dedit in manus mulieris puniendum: sed interuentu Pontificum recipit primò inducias dierum 10, à Muliere. 2. Inducias. 8. dierum. 3. Inducias. 7. dierum. 4. Inducias sex dierum. Deinde Imperator causâ examinatâ Imperatricem fecit viuam igne cremari: & viduæ pro redemptione sui dedit quatuor Castra quæ deinde ab induciis dierum, decennium, octauum, septimum, & sextum dicta sunt. Illa Castra consistunt in Tuscia Episcopatu Lucensi.* Hæc Goblinus.

His autem supplicamentis candens ferrum & aqua feruens consecrabantur à Sacerdotibus vt legitur in antiquis Sacrificiorum libris. Et primum hæc erat consuetudo consecrandæ aquæ calidæ ex Auentin. lib. 9.

Deus Iudex Iustus fortis & patiens, qui es author & amator Iusticiæ, qui iudicas æquitatem, iudica Domine quod iustum est, quia recta tua iudicia sunt, qui respicis super terram & eam facis tremere. Tu Domine Omnipotens qui per aduentum Filii tui Domini Nostri I. C. Mundum saluasti, & per eius passionem genus humanum redemisti, tu hanc aquam per ignem feruentem sanctifica, qui 3. pueros id. Sidrach, Misach, Abdenago iustione Regis Babylonis missos in caminum ignis seruasti. Tu Clementissime præsta, vt si quis innocens in hanc aquam feruentem, manum mittat, sicut 3. pueros supradictos de camino ignis eripuisti & Susannam de falso crimine liberaisti: ita Domine manum illius saluâ & illasam perducas. At si quis culpabilis vel incrassante Diabolo cor induratum præsumperit manum mittere, tua iustissima pietas hoc declarare dignetur.

„ vt in eius corpore tua virtus manifestetur, & anima illius, per pœnitentiã sal-
 „ uetur. Similiter hæc erat Consecratio ferri.
 „ *Consecratio ferri.* Deus Iudex Iustus qui author pacis & iudicas æquitatẽ, te suppliciter rogamus
 „ vt hoc ferrũ ordinatum ad iustam examinationẽ cuiuslibet dubietatis faciendã,
 „ benedicere & sanctificare digneris. Ita si innocens (de pœnominata causa, vnde
 „ purgatio quærẽda est) hoc ignitũ in manus acceperit illæsus appareat & si culpa-
 „ bilis atq; reus, iustissima sit ad hoc virtus tua in eo cũ virtute declarandũ quatenus
 „ iustitiæ non dominetur iniquitas, subdatur falsitas æquitati. Per D N. I. C. &c.
 „ Hanc consuetudinem in laicis tolerauit Ecclesia, in Sacerdotibus verò im-
 „ probauit: vt docet Iuo Carnotensis Episcopus ad Hildebertum Cenomanensem,
 „ à quo interrogatus fuerat, an liceret sibi subire iudicium aquæ aut ferri, vt pro-
 „ baret innocentiam seque abesse à crimine proditiõis vr̄bis Cenomanicæ quod
 „ Rex Angliæ obiiciebat. Sic ergo respondet Iuo. Quantum ex tenore litte-
 „ rarum tuarum perpendi, ad suggestionem æmulorum tuorum de proditiõne Ce-
 „ nomanicæ vr̄bis nuper factã in simulare molitur Regis Anglorum metuenda se-
 „ ueritas, nulla aduersum te legitimã accusatione prolatã, sed prauorum delatio-
 „ ne coniecturarum diuinationibus palliata: & cum paratus sis ad perficien-
 „ dam purgationem legitimam, non aliter vult te huius proditiõis immunem
 „ credere, nisi igniti ferri examinatione demonstres innocentiam tuam. Con-
 „ sulis itaque humilitatem meam, vtrum tibi bene conscius pro conseruanda inte-
 „ gritate fumæ tuæ, & recuperanda Regis gratia debeas voluntati eius acquies-
 „ cere, an qualibet aduersa pati, vt non recedas ab ordine. Breuiter itaque tibi res-
 „ pondeo consulens vt non transgrediaris terminos antiquos, terminos quos non
 „ posuerunt patres tui. Aliter namque innocentiam defendere, est innocentiam
 „ perdere. Monomachiam enim & ferri calidi examinationem nec consuetudo
 „ Ecclesiastica in discutiendis causis Ecclesiasticis recipit, nec Canonica autori-
 „ tas instituit. Vnde Nicolaus in causa Regis Lotharii & Thebergæ de falsis cri-
 „ minibus impetitæ monomachiam, inquit, in legem non assumimus, quam præ-
 „ ceptam esse non reperimus cum hæc & huiusmodi sectantes Deum solummodo
 „ tentare videantur. Dicit autem Augustinus in lib. Quæstionum super Genesim.
 „ Quando habet homo quod faciat, non debet tentare Deum suum. Inde etiam
 „ ita scripsit Alexander II. Papa Rainaldo Cumano Episcopo. Super causa Gissan-
 „ di Presbyteri tui de morte Episcopi sui prædecessoris tui infamati in medium
 „ consulimus. Itaque circumstantium omnium frarum, assensu vnanimi tuæ
 „ dilectioni rescribimus præfatum Gissandum ante te præsentandum; vbi si certi
 „ accusatores defuerint, tunc dictante Iustitia, sine omni controuersiã Presbyter
 „ quæcunque ob hoc iniustè amisit, ac sacerdotium & integra accipiat beneficia.
 „ Purgationem tamen antea duobus sibi sacerdotibus iunctis vbi accusator cessã-
 „ uerit, eundem ex se præbere tuo committimus arbitrio. Vulgarem denique le-
 „ gem ac nulla Canonicã sanctione fultam, feruentis scilicet siue frigidæ aquæ,
 „ ignitiquæ ferri contactum, aut cuiuslibet popularis inuentionis (quia fabri-
 „ cante hæc sunt omnino ficta inuidia (nec ipsum exhibere, nec aliquo modo te
 „ volumus postulare: imò Apostolica auctoritate prohibemus firmissimè. Inde
 „ etiam Stephanus V Papa dicit Lamberto Episcopo Magantino, ferri candentis
 „ vel aquæ feruentis examinatione confessionem extorqueri à quolibet sacri non
 „ censuerunt Canones. Et quod SS. Patrum documento sancitum non est, super-
 „ stitiosa adinuentione non est præsumendum. Spontanea enim confessione vel
 „ testium approbatione publicata delicta habito præ oculis Dei timore, commis-
 „ sa sunt regimini iudicare: occulta vero & incognita illius sunt iudicio relin-
 „ quenda, qui solus nouit corda filiorum hominum. Plura tibi perscripsissem super
 „ his si licuisset. Tu itaque his & aliis autoritatibus Patrum vndique munitus
 „ viriliter age, & ne de te aliis præbeas exemplum futuris & præsentibus nocitu-
 „ rum. Si enim aliquid contra Iusticiam pateris, de tribulatione purgaberis & pro-
 „ baberis, atque probatione misericordiam consequeris.
 „ Genus aliud probationis video etiam fuisse, sacre Eucharistiæ sumptionem:
 „ cuius exemplum profert Glaber Rodolphus l. 5. c. 1. his verbis *Denique*, in-
 „ quit, extitit quidam in nostro tempore in Clericali habitu dum iure culp. retur
 „ quodam crimine, contigit vt sumeret audaçter Iudicio Examinationis do-

num Eucharistiæ, Calicis videlicet sanguinis Christi. Cui protinus per medium umbilici egredi visa est pars candidissima, quam sumpserat eiusdem sacrificii, dans procul dubio euidens Indiciu[m] reatus se indignè percipientis. Illico verò pœnitens quod prius negauerat, pœnituit.

Leguntur aliæ formulæ consecrandæ aquæ calidæ seu frigidæ in veteri Codice S. Ben. Diuinion. quas Pater Fronto Canonicus Regularis San-Genouehanus euulgauit & typis mandari curauit. Talis est igitur Benedictio seu Exorcismus aquæ calidæ.

Exorcizo te Creatura aqua in nomine Dei Patris Omnipotentis, & in nomine I. C. Filii eius Domini nostri, ut sis aqua exorcizata ad effugandam omnem potestatem inimici & omne fantasma Diaboli, ut si hic homo manum suam in te misit est innocens vnde reputatur, pietas Dei Omnipotentis liberet eum: & si quod absit, culpabilis est, & præsumptuosè in te manum mittere ausus fuerit, eiusdem Omnipotentis virtus super eum hoc declarare dignetur, ut omnis homo timeat & contremisecat nomen sanctum gloriæ Domini nostri, qui uiuit & regnat Deus per omnia secula &c.

Domine I. C. qui es Iudex iustus, fortis & patiens & multum misericors, per quem facta sunt omnia, Deus Deorum & Dominus Dominantium, qui propter nos homines & propter nostram salutem de sinu Patris descendisti & ex Virgine Maria carnem assumere dignatus es, & per Passionem tuam Mundum in cruce redemisti, & ad Inferos descendisti & Diabolum in tenebris exterioribus colligasti, & omnes Iustos qui originali peccato ibidem detinebantur, magnâ potentia exinde liberaſti. Tu Domine quæsumus mittere digneris Spiritum tuum sanctum ex summa Cæli arce super hanc Creaturam aquæ, quæ ab igne feruescere atque caleſcere videtur, quæ rectum per eam Iudicium super hunc hominem in nomine illo comprobet ac manifestet. Te Domine Deus supplices deprecamur, qui in Cana Galilææ signo admirabili tua virtute ex aqua vinum fecisti & tres pueros Sydrac Misaach & Abdenago de lumine ignis ardentis illæſos eduxisti, & Susannam de falso crimine liberaſti, cæco nato oculos aperuisti, Lazarum quatruiduanum à monumento suscitaſti, & Petro mergenti manum porrexiſti. Ne respicias peccata nostra in hac oratione, sed tuum verum & sanctum Iudicium coram hominibus in hoc manifestare digneris: ut si hic homo præ hac reputationis causa, furto videlicet vel homicidio, aut adulterio vel luxuria, aut pro qualibet causa culpæ modò ad præſens manum suam in hanc aquam igne feruentem miserit, & culpabilis ex hac causa non est, hoc ei præſtare digneris ut nulla læſio vel macula in eadem manu appareat, per quam sine culpa calumniam incurrat.

Iterum Te Deus Omnipotens Nos indigni & Peccatores famuli tui suppliciter exoramus, ut sanctum verum & rectum Iudicium nobis in hac etiam manifestare digneris, quatenus hic homo ex hac reputatus causa, si per aliquod maleficium Diabolo instigante aut cupiditate vel superbiâ culpabilis est, in factu vel consensu, & hoc comprobationis Iudicium subuertere aut violari volens malo confisus ingenio manum suam in hanc aquam præsumptuosè mittere ausus fuerit, tua pietas taliter hoc declarare dignetur, ut in eius manu dignosci queat, quod iniuste agit, ut & ipse deinceps per veram confessionem pœnitentiam agens ad emendationem perueniat, & Iudicium tuum sanctum & verum in omnibus declaratur gentibus per te Redemptor mundi qui venturus es, &c.

Sequitur instructio seu ceremonia qua Iudicium aquæ frigidæ experiebantur.

Cum homines vis mittere ad Iudicium aquæ frigidæ ob comprobationem ita facere debes. Instructio.

Accipe illos homines quos vis mittere in aquam, & deduc eos in Ecclesiam, & coram illis omnibus cantet Presbyter Missam, & fac eos ad ipsam Missam offerre. Cum autem ad Communionem venerint, antequam communicent, interroget eos Sacerdos adiuratione & dicat: *Adiuuro vos Homines per Patrem & Filium & Spiritum S. & per vestram Christianitatem, quam suscepistis & per unigenitum Dei Filium, & per S. Trinitatem, & per S. Euangelium, & per istas Sanctas Reliquias quæ in ista Ecclesia sunt, ut non præsumatis vilo modo communicare neque accedere ad Altare, si hoc fecistis aut consensistis aut scistis qui hoc egerit. Si autem omnes tacuerint, & vnus confessus fuerit, accedat Sacer-*

dos ad Altare & communicat separatis illis qui examinandi sunt: postea vero communicet illos quos vult in aquam mittere. Cum autem communicant, dicat Sacerdos per singulos ante Altare. *Corpus Hoc & Sanguis Domini N. I. C. sit tibi ad probationem hodie, ad laudem & gloriam nominis sui & ad Ecclesie sue utilitatem*

Expletâ Missa faciat Sacerdos aquam benedictam & deferat eam ad locum examinis: cum autem venerit ad ipsum locum, Letaniam faciens, omnibus pro eadem causa Dominum deprecantibus, de examinandis bibere de aqua illa benedicta. Cum autem dederit vnique, dicat, *Hæc aqua Domini fiat tibi ad probationem hodie per Dominum N. I. C. qui est verus Iudex & Iustus.* Deinde coniuret aquam in quam mittendi sunt. Post Coniurationem autem aquæ exuat illos vestimentis suis & faciat illos per singulos osculari sanctum euangelium & Crucem Christi. Et post hæc de ipsa aqua benedicta aspergat super vnumquemque hominem & proiciat eos statim per singulos in aqua. Hæc autem omnia facere debet ieiunus, neq; illi antea comedant, qui ipsos mittunt in aqua.

Sequitur aquæ Coniuratio. *Adiuro te Aqua in nomine Dei Patris Omnipotentis, qui te in principio creauit, quique te segregauit ab aquis superioribus & iussit deseruire humanis necessitatibus.* Adiuro te etiam per inuisibile & ineffabile nomen Christi Iesu Fili Dei viui Omnipotentis, sub cuius pedibus te calcabilem præbuiisti, qui etiam in te baptizari dignatus est & suo baptismo consecrauit. Adiuro etiam te per Spiritum Sanctum, qui super Dominum in te baptizatum descendit, qui te inuisibili sanctificatione sacratam ad animarum purgationem incenarrabile constituit Sacramentum: per quam olim & populus Israeliticus siccis pedibus transiuit & ex aqua ferrum quod casu ceciderat, Helisæus Diuina virtute contra naturam natans in suo manubrio redire fecit: vt nullo modo suscipias hunc hominē, si in aliquo culpabilis est ex hoc quod illi obiicitur, scilicet aut opere aut consensu, seu conscientia vel quolibet ingenio, sed per virtutem Domini nostri I. C. reice ex te & fac illum natate super te, quatenus cognoscant fideles Christi nullum maleficium, nullum præstigium Diuine virtuti posse resistere, quod non detectum fiat & omnibus manifestum. Adiuro etiam te per virtutem eiusdem Domini N. I. C. vt ad laudem illius cui omnis Creatura seruit, & cui Cælestis exercitus famulatur clamans, Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus exercituum, vt nobis adiurantibus & eius misericordiam obsecrantibus obedias qui regnat & dominatur per infinita secula seculorum. Amen.

Sequitur hominis Coniuratio in hunc modum. *Adiuro te homo & confessor per Patrem & Filium & Spiritum S. & per sanctam & indiuiduam Trinitatem, & per omnes Angelos & Archangelos, & per omnes Principatus & Potestates, Dominationes quoque & Virtutes, & per Dei sedilia, Cherubin & Seraphin, & per diem tremendum iudicij Dei, nec non & 24. Seniores qui quotidie laudant Deum, & per 4. Euangelistas, & per SS. quoque Apostolos, Martyres & Confessores, nec non & per S. Genitricem Dei Mariam, omnesque Virgines, & per cunctum Populum sanctum Dei, vel per S. Baptismum in quo renatus es, si tu hoc malum fecisti, ex quo culparis, vel assensum præbuiisti, aut baiulasti, aut in domum tuam recepisti, aut inde conscius, aut consentaneus exitisti coram omnibus dicit. Quod si Diabolo suadente celare disposueris & culpabilis exinde es, euanescat Cornu incrassatum & induratum & non suscipiat te aqua incredulum & seductum, vt dicat populus quia Deus noster Iudex est, cuius potestas in secula seculorum Amen.*

Post Coniurationem aquæ exuat illos vestimentis eorum, & osculari S. Euangelium & S. Crucem faciat, & sanctificatis omnibus aqua benedicta cum timore & reuerentia Dei Filius de eius Clementia eiiciat in aquam. Hoc Iudicium autem petente D. Ludouico Imperatore constituit B. Eugenius præcipiens vt Omnes Episcopi, Comites, Abbates, omnisque populus Christianus qui intra eius Imperium est, hoc iudicium defendat Innocentes, & examinentur nocentes, neque periuri super reliquias Sanctorum perdant suas animas in malum consentientes. Hactenus verus illud exemplar.

Erant & alia purgationis Capitalis genera, nimirum per iudicium legale, & per duellum De vtroque genere extat constitutio Willielmi, Anglorum Regis, vulgo Conquistoris in hæc verba apud Ioannem Bromptonem in Chronico.

Willelmus D. G. Rex Anglorum Omnibus ad quos scriptum hoc perueniet, salutem & amicitiam. Mando & præcipio per totam Angliæ Nationem custodiri. Si Anglicus homo compellat aliquem Francigenam per bellum de furto vel homicidio vel aliqua re, pro qua bellum fieri debeat vel iudicium inter duos homines, habeat plenam licentiam hæc faciendi. Et si Anglicus bellum noluerit, Francigena compellatur adlegiare se iuramento contra eum per testes suos secundum legem Normaniz. Item si Francigena compellat Anglicum per bellum de eisdem rebus, Anglicus plena licentia defendat se per bellum vel per iudicium si magis ei placeat. Et si vterque sit inualidus & nolit bellum, vel non possit, quærat sibi legalem defensorem. Si Francigena victus fuerit, persoluat Regi 60. S. & si Anglicus nolit defendere se per bellum vel per testimonium, adlegiet se per Dei iudicium. De omnibus vilagariæ rebus Rex instituit, vt Anglicus se purget ad iudicium. Et si Anglicus appellat Francigenam de vilagaria & hoc super eum in veritate velit, defendat se Francigena per bellum. Et si Anglicus non audeat eum probare per bellum, defendat se Francigena pleno iuramento, non in verborum obseruantis. Adlegiare dicebant, quod nos communiter Alleguer, Leguleij dicunt Verificare vel Iustificare, vt legitur in Glossario, Vilagaria Saxonicum vocabulum est, id. delictum authorem reddens ex legem. Hinc Vilagium, & Vilagij opus facere, est tale maleficium perpetrare, cuius causa author omnis legis patrociniis sit exclusus.

CATALOGVS ILLVSTRIVM ACADEMICORVM.

ABBO S. Germani Parisiensis, vulgò Pratenſis Monachus, patria Neuftrius, vt ipſe ait, hoc eſt vt aliqui explicant, Parisinus, Poëticae artis ſtudioſus, belli Normanici & obſidionis Pariſiaca an. 886. teſtis oculatus, quam duobus libris complexus eſt, vt ait in Praefatione: quod opus fratri Goſlino nuncupat, cuiusque ſe mandato & precibus inductum fatetur ſuſcepſiſſe & contexuiſſe. Quamobrem autem eum Fratrem vocet, non eſt in promptu dicere. An quia reuera frater eius erat germanus, vt videntur indicare verba illa praefationis, *tue admodum mihi met acceptiſſime germanitatis affectio ſibi met dudum deſtinari poſſis?* An quia frater erat in Chriſto, quomodo ſunt omnes Chriſtiani fratres? An denique quia Goſlinus ſeu Gauſlenus tunc Epicoſopus Pariſienſis, ante fuerat Abbas S. Germani Pratenſis, quam Abbatiam an. 885. factus Epicoſopus Nepoti ſui Ebolo reſignauit? Certè in eadem praefatione ait ſe *fraterni* non eſſe immemorem *ſlagri*: quae verba in Abbatem cadere non poſſunt, quem Monachi non *fratrem*, ſed *patrem* appellant; quod & ipſummet verbum indicat: Abbas enim patrem ſonat. Verius ergo & commodius in fratrem germanum cadunt: tum propter verbum *germanitatis* quo vtitur in praefatione; tum quia Goſlinum illum tanquam Magiſtrum Artis poëticae gnarum & petiitum compellans in fine ſic ait. *Verum quod haud apud Magiſtrum ſaltem mereantur* (verſiculi noſtri) *nanciſci penes Germanum*. Tum denique quia illum, cui praefatur, compellat vt viuentem, vt pote cui duos dedicat obſidionis libellos: at Goſlenus Epicoſopus Pariſienſis ante obiit quam eſſet obſidio ſoluta, quamque eam Abbo verſibus deſcripſiſſet. Itaque crediderim Goſlinum illum fuiſſe Magiſtrum ſeu Profeſſorem Academiae Pariſienſis, quo praefatore fuerat vſus Abbo, qui tum primum exercuiſſe videtur, quod in arte Poëtica didicerat, atque idcirco fratri primum voluiſſe dedicare, à quo didicerat. Cæterum non parum contulit Abbo ad ſplendorem Academiae Pariſienſis & ad Scholarum eius multipliciſſimam: quò enim aliò tendunt haec verba praefationis, *nonquam otio reſcindi ob Scholarum pluralitatem, cuius commoditati ubique locorum vacauerim?* Deinde duas ſuſcepti operis cauſas afferens, nimirum & ad exercitandum ingenium, & vt aliis urbium deſenſoribus exemplum in Odone Pariſienſium Comite praebere virtutis & fortitudinis, ſubdit. *Siquidem prima fuerit cauſa exercitationis: tunc etenim adhuc litterariae tirunculus diſciplina Naſonis proſcindebam Eclogas; altera verò manſuri aliarum tutoribus urbium exempli*. Poſtremo ait ſe tertium librum nihil ad hiftoriam obſidionis pertinentem conſcripſiſſe in gratiam Scholaſticorum *Scholaſticis ambientibus gloſſas ſuis in commentis obnixè complacet*. Librum verò primum incipit à deſcriptione, ſitu & laude urbis Pariſiaca.

*In medio Sequana recubans, culti quoque Regni
Francigenum ſemet ſtatuit præceſſa, canendo
Sum Polis, vt Regina micans omnes ſuper vrbes.*

*Qua statione nites cunctis venerabiliori,
Quique cupiscit opes Francorum, se veneratur.*

Scribebat adhuc de rebus præclarè gestis Odonis Comitis an. 892.

Abbo Antissiodorensis ex Monacho & Abbate S. Germani factus est post fratrem Heribaldum eiusdè Ecclesiæ Episcop. Qui duo fratres viri strenui fuerunt atque sanctissimi, & tam in Diuinis scripturis quàm in liberalibus artibus nobiliter eruditi. De Abbone sic habet scriptor Anonymus in Historia Episcoporum Antissiodorensiù. Abbo vir strenuus, omnimodà eloquentià præclarus, atque tam in Diuinis scripturis quàm in secularibus principaliter eruditus. Fuit autem Abbas Cænobii S. Germani post fratris decessum iuxta Caroli Regis (nempe Calui) electus Pontificatui substitutus est. Interfuit synodo Metensi an. 859. & Tullensi apud Saponarias eodem anno. Ambo verò fratres in Ecclesia S. Germani cum multa sunt honorificentia tumulati; inquit Author Chronici Antissiodorensis.

Abbo Patria Aurelianensis, Lecti & Ermengardis filius, professione Monachus & Abbas Floriacensis, vir fuit, teste Trithemio, in Diuinis scripturis vigili lectione & studio exercitatus & in secularibus disciplinis egregiè doctus, vita quoque & conuersatione insignis. Lutetiam ad capessendas bonas artes adolescentulus se contulit, vt narrat in Apologetico, circa annum 960. non an. 988. vt aliqui scribunt: tunc enim factus est Abbas Floriacensis. Primos pueritiæ annos apud exteriores Floriaci Scholas exegit: tum inibi factus Monachus aliquandiu publicè docuit: deinde ad Nobilius Emporium Illustrioremque Litterarum Officinam, Lutetiam se contulit à Richardo Abbate missus, vt ait ipse in Apologetico ad Hugonem & Robertum Reges. Remenses quoque Scholas inuisit: reuersus verò Floriacum, altiorumque disciplinarum publicam professionem aggressus magnum sibi nomen comparauit, adeo vt totius Galliæ famosissimus Magister haberetur: vt testatur Aimoinus Floriacensis in eius vita. Idemque confirmat Odolricus in Concilio Lemouicensi an. 1031. habito, vbi de S. Martiale mentio facta. Quando iam longo olim apud Monasterium S. Benedicti per plures annos artibus imbueret liberalibus, annosam Monasterij legem reperi, Martialem in Leuany cum aliis pronunciarum Apostolis. Pater illius loci Abbo florentissimus Philosophus, quem multi vestrum nouerunt, & omni diuinà & seculari autoritate totius Francia Magister famosissimus, & postmodum gladio persecutoris martyrio coronatus apud Wasconiam quid de Martiale scripsit, quod de eo testimonium perhibuerit, huius urbis Clero notum est. Ad tanti viri Scholam non modò Monachi, sed & seculares plurimi, non tantum Galli, sed Angli, Scoti & Hiberni confluebant; e Gallis nostris inter alios Discipulos, Bernardum habuit Bellilocensium deinde abbatem, ad quem extant aliquæ eius Epistolæ. Ex anglis Clarotonum, Britferthum & alios plurimos. De hocce litterarum exercitiò sic Aimoinus. Post Orationum vota, post ieiuniorum virilia certamina multum prodesse censebat litterarum studia, maximeque dictandi exercitia, quarum ipse per studiosus existens nullum pene intermittebat tempus quin legeret, scriberet, dictaretve. Extant multa Scriptorum eius insignia, quæ proprio indigeant volumine. Nos interim aliqua futuris profutura seculis succinctim nostris inserimus Chartis: nempe post elucidatos, vt prælibauimus, Dialecticos syllogismos, post exaratas Computi calculationes, post Solis ac Luna viarum declaratas dimensiones, in Diuinis quoque animum intendit Scripturas: assumptisque ex plurimorum Patrum autoritatibus sententiis velut prudentissima Apis, variis fauos componens floribus, mellitum destorauit opus. Quod licet ad præsens non reperiatur, partim Nostrorum negligentia, partim extraneorum subtractum cupiditate, certum tamen est idcirco eum excerpisse, quò haberet ad manum defensiones contra Pontificem Ecclesiæ Aurelianensis non recta quedam ab eo exigentem. Hoc loco nota, Lector, Aimoinù loqui de duplici genere Scholarium, qui ad Abbonem cõueniebant, nempe de Monachis & Extraneis seu secularibus, quos ille publicè instruxit per plures annos Richardo & Amalberto Abbatibus. Ab Oiolbodo vero Abbate qui Amalberto successit, missus est in Angliã ad docendù & ad dirigendas Scholas Ramesienses ita postulante Oswaldo qui, vt legitur in Chronico Ioannis Bromptonis, litteratos homines in patriam aduocauit, ne patriam illo bono fraudaret, sine quo cetera pene inania mihi videntur, de quibus litteratis fuit vnus Abbo Floriacensis Monachus, qui præter multam scientiæ frugem quam Angliæ in-

*rexit, vitam S. Edmundi Regis & Martyris S. Dunstano rogante descripsit. Post bien-
nium autem ex Anglia reuersus est Floriacum. Oiolbodo autem paulo post de
functo substituitur Abbo communi Monachorum suffragio, & de consensu
Hugonis Capeti recenter Regis inaugurati. Aimoinus. Postea factum est inquit,
vt venerabili Abbate Oiolbodo humanis rebus exempto communis Floriacensium electio
fratrum vsque perferretur, hunc (nempe Abbonem) sibi patrem postulantium. Prae-
erat per idem tempus Regia Francorum Aula, Princeps Hugo nomine, qui consensum
prebere non distulit. Anno 991. in Synodo Remensi Arnulfi Archiepiscopi cau-
sam defendit, vt legitur in historiâ eius Depositionis, his verbis. Sed aderant
acerrimi defensores scientia & eloquentia insignes Ioannes Scholasticus Antistiodorensis,
Romulus Abbas Senonensis, Abbo Rector Cœnobii Floriacensis.*

Bis Romam profectus est, semel Ioanne XVI. adhuc sedente, cuius vitâ &
moribus offensus statim rediit: iterum vero sedente Gregorio V. circa an. 995.
qui minatus est se Regnum interdicto submiturum, nisi Arnulfus in sedem
suam restitueretur. Itaque rogatu Roberti Regis reuertitur & peractis ibi nego-
tiis suis refert ad Regem hoc postulare summum Pontificum, vt Arnulfus è car-
cere liber ad sedem rediret.

Ab eodem Gregorio priuilegium Abbatiae suae impetrauit, ne Episcopus
Aurelianensis nisi inuitatus Floriacum ingrederetur: nec vllus vnquam Pontifi-
cum eidem Monasterio interdicere posset Diuino Officio, neue, etiamsi tota
Gallia anathemate feriretur, illi subiaceret. Tandem in Vasconiam profectus ad
Monasterium quoddam Squires nomine eiusdem Ordinis, vbi minus rectè S. Be-
nedicti Regula obseruabatur, assumptis his comitibus, Remigio, Aimoino &
Guillemo monachis Floriacensibus, dum increpat Monachos licentiosem vi-
tam degentes, praesertim verò totius mali Authorem quendam nomine Auc-
zan gente ac vocabulo barbarum, ortâ rixâ inter Francos & Vascones, dum
eam sedare cupit, ab aduersæ partis satellite lanceâ in lauo lacerto tam gra-
uiter vulneratur, vt interiora costarum adactum penetrarit ferrum, pauloque
post animam exhalarit 13. Nouemb. an. 1004. Rexit Abbatiam 16. annos conti-
nuos, scilicet ab an. 988. vique ad mortem. Nomen dedit Floriacensi Cœno-
bio sub wlfaro Abbate; quo ad Episcopatum Carnotentem assumpto, hos deinde
habuit Abbates, Richardum, à quo missus est ad Parisienses Scholas, Amal-
bertum, Oiolbodum, cui postremo successit. Scripsit super Calculo Victorij,
lib. 1. Additiones in eundem l. 1. & quædam alia teste Trithemio. Claruit sub
tribus Othonibus Imperatoribus, I. II. III. & sub his Franciæ Regibus, Lotha-
rio, Ludouico, Hugone Capeto & Roberto. Post mortem pro Sancto habitus,
& in morte Miraculis inclaruit. De eo sic Ademarus Cabanensis: *Summus Philoso-
phus, Abbas & S. Benedicti Floriacensis super Ligetim, iter Vasconiam faciens Abbo
per Engolismam transiens mense Nouembri in Monasterio S. Eparibij hospitatus est,
ueniensque ad S. Petrum Regulatensem Ecclesiam, quæ est possessio S. Benedicti Floriacen-
sis Cœnobij, vbi tumultu Vasconum occisus est, & ibi sepultus miraculis clarescere cœ-
pit. Bernardus Vasconum Dux necem tanti viri de Interfectores puniuit, alios suspen-
dio, alios flammis tradens, & omnem illam possessionem Regulatensem, quæ ante in lite
inuadentium erat, sine lite Monachis Francis S. Benedicti parauit vindicandam.*

Abbo Sueffionensis Episcopus interfuit Synodo Remensi an. 923. pro indi-
cenda ijs pœnitentia, qui bello Sueffionico in quo Robertus Rex interfectus
est, interfuerant. Eodemque anno regem Rodulfum consecrauit, & post mor-
tem Seulfii Archiepiscopi Remensis, cum Hugo puerulus successor electus est,
donec adolueret, episcopale munus gessit: qua de re sic legitur apud Flodoar-
dum l. 4. c. 20. *Rodolphus Rex electione comperta prefatorum Episcoporum consilio
Remensem Episcopatum committit Herberto, qui etiam Legatos Ecclesie cum Abbone
presule Romam mittere satagit, huius Electionis decretum secum ferentes, & assensum
Pape super ea petentes. Ioannes itaque Papa interueniente Abbone presule petitioni co-
rum consensum prebens, Episcopium Remense Abboni Episcopo delegat, quæ sunt Epi-
scopalis ministerii ab ipso in eodem Episcopo tractanda ac finienda decernens.*

Adalbero Ardennensis Godfridi Comitibus filius, Franciæ Cancellarius, po-
stea beneficio Lotharij ad Archiepiscopatum remensem promotus, in scholis
Parisiensibus sine dubio educatus, remenses deinde longè amplificauit & ce-
lebres

lebres reddidit euocatis aliunde insignibus Magistris, & inter alios Gerberto Aquitano, quos singulari amore complectebatur, beneficiisque ditabat. Singularis quoque ei cura fuit comparandorum librorum, ut videtur innuere Gerbertus Ep. 8. *Mantue quid egerim super negotiis vestris, presens melius explicabo verbis, quam absens scriptis, Claves librorum quas mitterem ignoravi, propter communem usum similium ferrarum. Historiam Iulii Caesaris à D. Azone Abbate Dervenfi ad rescribendum nobis acquirite, ut vos, penes quos Nos habemus, habeatis, quod repetimus speretis, id est octo volumina Boetij de Astrologia, praeclarissima quoque figurarum Geometria, aliisque non minus admiranda.* Cum eo Gerbertus ad mortem usque mansit, eiusque nomine varias ad varios epistolas scripsit, quæ leguntur inter Gerbertinas. Othonis partibus fuit contra Lotharium, quia Lotharius Godefridum fratrem bello insectabatur. Hugoni Capeto addictus fuit, ipsumque post mortem Ludouici Iunioris in Regem inunxit Remis 3. Jul. an. 987. Migravit è viuis Lauduni quò relegatus fuerat ut aliqui scribunt à Carolo Lotharingo Lotharii fratre. Alii tamen Remis obiisse ferunt, an. 989. & verius, ut in historia documus. Iacet in Basilica maiore Deiparæ Virginis sub Altari S. Crucis cum hoc epitaphio quod legitur in appendice ad Flodoardum.

*Contulerat natura parens que summa putauit,
Ad meriti cumulum tibi Presul Adalbero, cum te
Præstantem cunctis mortalibus abstulit Orbi
Quinta dies fundentis aquas cum pondere rerum.*

Adalbero Viridunensis Gothofredi Viridunensis Comitis filius & nepos Adalberonis Remensis, Othonis Imperatoris beneficio contraque Lotharii Francorum regis voluntatem Viridunensis Episcopus factus est an. 984. ut in historia notauimus, vnde in patrum gravis exarsit ira Lotharij. Extant quædam Gerberti ad eum scriptæ Epistolæ. In 47. cum hortatur ad fortiter & generosè resistendum copiasque colligendas, ut Gothofredum patrem à Lothario captum liberet. *Felices, quibus patrum virtus exemplum sit imitabile. Vester Genitor hoc petit. Repentinus casus ne vos deterreat, filio Caesaris fidem quam promissis, inuiolantè seruate, omnia Castra ab hostibus tuemini; denique nec Scarponum, nec Haidonis Castellum nec quidlibet eorum que vobis deliquit, Francis reliqueritis, illececi aut vana spe sue liberationis, aut terrore sui cruciatus aut Filij Friderici. Hac præcepta magnanimus pater generosis filiis dedit. Sentiant in vobis hostis se non totum cepisse Gothofredum auxilia vindique comparare, liberatores patrie, vos similes patri in omnibus representate.* Is Salernum profectus curationis gratia, in Italia obiit 14. Kal. Maii. Corpus verò relictum, Viriduni sepultum est; ei que successit Heymo an. 988. ut legitur in Chronico Viridunensi.

Adalbero qui & Ascelinus dictus, natione Lotharingus, Lotharii fauore & gratia factus post Roriconè Laudunensis Episc. an. 977. valde adhuc iuuenis, vir doctus, eloquentiæ & arti poëticæ deditus. Post mortem Lotharij Carolus frater eum diu in vinculis habuit, ut & Emam Reginam in carcere detinuit. Quo facto omnium incurrit odium. At solutum tandem eum à secretis habuit intimumque consiliarium. Verum acceptæ memoriniuriæ, fideque reconciliatus Laudunum, Carolum ipsum & conjugem Hugoni Capeto obsidenti prodidit & tradidit, sicque Hugonem Regem Francorum sublato competitore constituit. Mirum & Roberto Regi Hugonis filio voluisse fidem violare, ob idque publici criminis insimulatus à Gerberto facto Pontifice Siluestro, iussus ire Romam ad dicendum causam. At Principis recuperatâ gratiâ imminens sibi periculum declinavit. Extrat Carmen ipsius ad Robertum, quod nuper, hoc est an. 1663. prodit in lucem opera Hadriani Valosii cum Notis. Quo tempore verò illi poema suum dedicavit, incertum scerrè aut an. 998. quo Robertus Rex solus remansit, aut paulò post, tumque iam senex: ait enim initio

*— Regi Roberto sic presul Adalbero scribo
Presulis in senio, fratrum Laudunicus Ordo
Flos iuuenum fructusque senum te mente saluat.*

Inter amicos præcipuum habuit Fulbertum Carnotensem Episcopum, ab eoque præclaris nominibus laudatur & vocatur Episc. 45. *Clarus Laudunensium præ-*

ful. Magnus pater, cui Deus bene suadendi copiam incomparabilem dederit. Rogatur verò, ut quosdam maleficos à Rodulpho Siluaneſtensium Episcopo ſummiſſos in necem Subdecani Eccleſiæ ſuæ excommunicet. *Quod Ego ſe facere deprecor, magne Pater, cui Deus bene suadendi copiam incomparabilem dedit, ſimulque ut ipſe mecum prædictos maleficos circa legitimam ſatiſfactionem excommunicet.* Magnas certè virtutes poſſedit, ſed quas prodicione cecidit à Guiberto Nouigentino Abbate lib. 3. de vita ſua *Aſcelinus*, qui etiam *Adalbero* vocatur, ex Lotaringia oriundus, diues opum, poſſeſſionum locuples cum diſtractis omnibus, prætia ingentia ad ſedem cui præerat, tranſtulit, Eccleſiam ſuam præcipuis quidem ornatibus inſignit, Clero ac Pontificio plura auxit, ſed cuncta illa beneficia quadam præſantiſſimâ iniquitate cecidit: Dominum ſuum Regem, innocentem puerum, cui Sacramentum fidelitatis præbuerat, prodidit. *A Nangio* vocatur vetulus traditor, ab aliis *ſaluſ* Episcopopus. Quo autem anno obierit, non conſtat. Aliqui ſcribunt obiſſe an. 1000. ſed malè: nam Dudo S. Quintini Decanus tres libros de Geſtis Normanorum poſt mortem Richardi Normanicæ Ducis an. 1002. ei dedicauit. Et Fulbertus iam Episcopopus Carnotenſis factus eius opem contra Siluaneſtensium Episcopopi Miniſtros implorauit, ut pater ex eius Ep. 45. poſt an. 1017. ſcripta. Sepulchrum eſt in B. Vincentii Baſilica, cuiusque tumulo lapideo ſequentes verſus ſunt inſcripti.

*Sic aui plenus deceſſit Adalbero Praſul,
Huius multa loci qui viuens condidit olim.
Hic decus Altaris ſtruxit, decus hic Crucifixi,
Et loca Sanctorum nitidauit. Hic quoque Templum
Proſus honeſtauit, atque omne vetus reparauit.
Ad dextram turrim, nec non araria ſeſtit,
Ornamenta dedit, qua præcellentia fecit,
Pontificalem habitum ſtruxit mira arte peractum,
Tresque dedit Cappas, dorsalia plura, tapetas
Ad decus hoc templi, ſimul his & multa parauit
Qui & Pontificium donauit fratribus aurum,
Sanctorum lapſis altaria contulit ipſis.
Hoc ſcripto firmans ne quis diſſolueret unquam.
Hinc donetur ei memoria digna quotannis,
Cui Dominus requiem tribuat parcendo perennem.*

Adalbertus filius fuit Sigulfi veteris, auditor Alcuini in Schola Turonenſi, Aldrici Senonenſis condiscipulus: verum relictiſ Musis ad Martem ſe contulit & ſub Carolo M. Hunico Saxonicoque bello interfuit. Ab eo iam valde ſeniore didicit Monachus Sangalleniſ res bellicas eiſdem Principis, ut ipſe ait in Præfatione lib. 2. *Et cum iam valde ſenior paruulum me nutrireſ renitentem & ſæpius effugientem, at tandem coactum de hiſ inſtruire ſolebat.* Eundem in principio libri ait fuiſſe ſecularem hominem & in ſcripturis minus erudicum. Fuit autem Pater V veremberti Sacerdotis & Monachi apud S. Gallum, à quo etiam ait Sangalleniſ ſcriptor ſe didiciſſe quæcunq; ſcripſit de Religione Caroli Magni.

Adalbertus nobilis Scholaſticus celebratur à Gerberto Aquitanico, videturque ille Remis Præfeſtus fuiſſe ſcholarum aut certè diſcipulus fuiſſe Gerberti, cuius Epitaphium ſic Magiſter condidit

*Edite Nobilibus, ſtudium rationis adeptæ.
Dicit Adalbertum te Belgica flore iuuentus,
Stare diu non paſſa tulit fortuna, reſcurſus
Bis ſenos Februi cum produxiſſet Apollo.*

Adalgardus vir doctus, Lupo Ferrarieniſ familiaris & commercio communique ſtudio litterarum eidem coniunctiſſimus: ad quem extat eius epiſt. 8. qua gratias agit ob libros ſibi ab eo communicatos. *Habeo tibi plurimas gratias, quod in Macrobio corrigendo fraternum adhibuiſti laborem. Quamquam librum cuius mihi ſolum direxiſti, præoptarem videre. Eſt enim reuera venerabilis & exactiſſ-*

sume diligentia. Nec minus tibi gratulor pro commento Boetii, nescio tamen adhuc an totum hic contineatur; aut si tuum sit, aut si cum alio id contuleris. Hinc autem recastigatum in perpetuum velim, ut nihil mihi unquam aut scribas aut dicas ambiguum, quod tamen ipse compertum habeas, & in morem oraculorum Apollinis sententiam tuam aliqua obliquitate confundas. Hinc patet quanti eum æstimaret Lupus.

Adalardus Regali ex profapia oriundus, Pipini Magni nepos, Caroli Augusti consobrinus, vt legitur in eius vita per Paschasium Ratbertum scripta. Inter Palatii tirocinia omni mundi prudentia eruditus vnà cum Terrarum Principe (Carolo M.) Magistris adhibitus elegit magis Iustitia fore & veritatis amicus quàm in illicita consentire etiam multis oblectatus blanditiis. Maior erat quinque fratrum, inter quos trium consilio familiari vsus est Imperator, iste maturior consilio, eximior omnibus sanctitate, relictis mundi negotiis factus Abbas Corbeiensis in Picardia ex Comite sacri Palatii, & anno 809. Romam à Carolo missus est ad Romanum Pontificè Leonem cum Bernario Episcopo Cormaricensi. Scribunt nonnulli tum Romæ fuisse cum Caroli tristem audiuit interitum; & cum à Principe rebus Italiæ præfectus fuisset, nonnullorum inuidiâ à Ludouico Pio hac dignitate & administratione priuatum in Abbatiam suam se recepisse: indeque paulo post exulem factum ab anno scilicet 815. ad an. 822. Scripsit librum de Ordine Palatii, in quo Palatii curam regimenque in duas partes diuisit; scilicet in eam quæ pertinebat ad ipsiusmet Palatii negotia, & eam quæ ad Regni statum. Hanc Comes Palatii habebat: illam Apocrisarius seu Archicapellanus, quem hodie vocamus Magnum Eleemofynarium. Hunc librum ait Hincmarus Caroli Calui Archiminister se descripsisse: sic enim habet c. 12. de Ordine & Officiis Palatii. Adalardum senem & sapientem Domini Caroli M. Imperatoris propinquum & Monasterij Corbeie Abbatem inter primos Consiliarios primum in adolescentia mea vidi. Cuius libellum de Ordine Palatii legi & scripsi, in quo inter cetera continetur duabus principaliter diuisiõibus totius Regni statum consistare anteposito semper & ubique omnipotentis Dei iudicio.

Sub eo S. Patre Paschasius Radbertus Abbatix nomen dedit, qui an. 818. librum de Corpore & Sanguine Ghristi edidit. Reuersus ab exilio an. 822. mense Ian. statuta quædam duobus libellis contenta Monachis tradidit, quæ opera D. Lucæ Dacherii prodierunt in lucem, legunturque in tomo 4. Spicilegij. Sepultus est tandem in Basilica B. Petri cum hoc Epitaphio.

*Hic iacet eximius meritis Venerabilis Abba,
Noster Adalhardus dignus honore senex.
Regia prosapiæ, Paradisi iure colonus,
Vir charitate probus, moribus atque fide.
Quem dum sub tumulo recolis tu quisque viator
Cerne quid est, quid eris, mors quia cuncta rapit.
Nam post octauas Domini hic Carne solutus
Succedente die astra petiuit ouans.*

Adelbodus Henrici Imperatoris ab intimis secretis, vir nobilis, sapiens & summæ virtutis, tamque in diuinis scripturis eruditus, quam in secularibus, nec minus armis quam eruditione prostravit infideles. Nonnulla opuscula edidit. Vitam Henrici II. Imperatoris. Lib. 1 de Laudibus S. Crucis. Item de laude B. Mariæ, aliaque tam metro quàm prosa. Vltimo Archiepiscopus Ultraiectinus obiit an. 1029. huiusce insignis viri plurimi scriptores meminerunt.

Adelmanus Clericus Leodiensis in Franciam missus circa ann. 1022. vt litteris operam daret: deinde Carnutum profectus Fulbertum Episcopum virum singularem & magni tum nominis Theologum in expositione diuinarum scripturarum audiuit. Ibi habuit condiscipulum, imò contubernalem Berengarium Turonensem tunc adolescentem ætate ipse prouectior. Carnuto reuersus in Patriam Scholas ipse Leodii habuit, sub Reginaldo episcopo; deinde ad Brixiensem episcopatum promotus scholarum Leodiensium præfecturam Franconi reliquit. Cum autem audiisset ille Berengarium post mortem Fulberti Magistri multa docere hæretica, ad eum scripsit in memoriam reuocans præcepta, quæ ab illo Venerabili sene audiuerant, ne scilicet vnquam ad vanas &

inutiles futilesque Philosophiæ nugas abirent, sed solido ecclesiæ fundamento insisterent. Eius epistolam in Chronologia retulimus. *Vir fuit teste Trithemio, in diuinis Scripturis, studiosus, Philosophus & Dialecticus suo tempore famosus, merito excellens & prosa. Scripsit utroque stylo quædam commendanda Opuscula, de quibus ad lecttionis nostræ notitiam pauca peruenierunt.* Claruit sub Henrico III. Imperatore circa an. 1040.

Ademarus Cabanensis Raimondi Cabanensis & Hildegardis filius Monachum induit apud S. eparchium engolismensem. Scripsit Chronicon à primis Monarchiæ Franciæ temporibus ad suam ætatem. floruit sub Roberto Rege, ad annum vsque 1028. Meminit Alcuini, Theodulfi, Smaragdi, Helix aliorumque Magistrorum, qui Parisiensem Academiam litterarum Professione primi commendarunt & illustrarunt.

Aneas Diuini verbi Concionator egregius & in scholis Palatinis sub Carolo Caluo Professor clarissimus fuit. Quis enim, vt aiunt Guenilo Senonensium Archiepiscopus & Suffraganei apud Lupum Ferratiensem ep. 99. *vel leuiter tetigit Palatium, cui labor Aenea non innotuit & feruor in Diuinis rebus non apparuit?* quamobrem post mortem Ercanradi episcopi Parisiensis à toto Clero Matris Ecclesiæ Parisiorum & à Monasteriis illi subiectis in successorem expetitus est, vt diximus ad an. 853. Summæ fuit apud Caluum authoritatis, eique sæpe Rex graua negotia grauiumque rerum iudicia commisit. Extat Lupi ad eum Ep. 119. qua rogat vt Regem admoneat de præmio sibi ab eo promisso, si scholarum professionem repeteret. Fuisse autem inter eos affinitatem colligitur ex eadem Epistola, qua illi neptis suæ & Hildegarij filium commendat. *Me Monasterium ingredientem trisis excepit nuncius ostendens Hildegarium vestrum qui Neptem meam habebat in Coniugium, decessisse. Vnde proprio affectu & propinquorum vtriusque lineæ impulsu avertentium me apud vos plurimum posse, sanctitati vestræ has lineas destinavi, supplicans vt filio ipsius, super quo postulauit, concedere dignemini beneficium. Tutorem verò qui & moribus vestris congruat & militare obsequium exigat, laudabili prudentia statuat. relicta memorati viri eiusque propinqui decenter vos, se obtinero, venerari studebunt.* Leguntur duæ ipsius Epistolæ ad Hincmarum Remensem. Hincmarus quoque Rothadi Sueffionensis Episcopi causam illi commendauit, quam illi Rex & Immoni Nouiomensi discutiendam commiserat, vt legitur apud Flodoardum. Scripsit librum de erroribus Græcorum iussu nicolai. I. qui in membranis apud quasdam Bibliothecas reperiri dicitur. Synodis plurimis interfuit. Apud Saponarias an. 859. Tusciacensi an. 860. Sueffionensi III. an. 866. Trecensi an. 867. Eidem Caluus pontem Parisiensem donauit diplomate dato Compendij pridie id. Iulij ann. 867. Obiit circa an. 875.

Agius Aurelianensis Episcopus Ionæ successit an. 843. consecratusque fuit à Guenilone seu Vvenione Archiepiscopo Senonensi. Capellanus erat Caroli Calui, vir eximiæ pietatis & doctrinæ. Pluribus Synodis interfuit: Beluacensi an. 845. Parisiensi an. 846. Turonensi IV. an. 849. Sueffionensi II. an. 853. vbi agitata est causa Burchardi in Carnotensem Episcopum electi, vnusque ex iis fuit, qui eum seorsim admonere iussi sunt, vt si se Episcopatu dignum agnosceret, fateretur ingenuè & probaret, si indignum tali ministerio, episcopatum eiuraret. At ille factus quidem est se tanto munere indignum esse, paratum tamen esse se, **ad obiecta crimina respondere. Cum verò nemo se accusatorem auderet profiteri,** remansit episcopus. Eius tempore extructa est Capella S. Aniani: & quandiu sedem tenuit, bis capta est Aurelia à Normanis teste adreualdo Floriacensi. Videtur autem sedisse vsque ad an. 868.

Aimoinus seu Monachus Cœnobij San. Germano-Pratensis, seu professor secularis Academiæ Parisiensis florebat adhuc an. 890. fuit Magister Abbonis Monachi S. Germani, videturque eo etiamnum tempore docuisse, quo Parisiacam ille descripsit obsidionem, nempe an. circiter 892. quippe eum compellans ait continuo ferere, fodere & putare vineam, ex qua ipsi botros virides quidem adhuc offerebat, ab eo ad maturitatem perducendos.

O Pedagoge sacer meritis
Aimoine piis radians,

*Digneque sidereo decore.
 Perrogitat Mathites liniens
 Ore pedes digitosque tuos
 Cernuus Abbo tuus iugiter.
 Sume botros, tibi quos tua fert
 Vitis adhuc virides: rubeant
 Imbre tuo radiisque tuis.
 Continuo seris atque fodis
 Tu celebrande putas & eam.
 Nancque cupis niteat pluuiis
 Alterius, iubare alterius,
 Dulce cui tribuas rogo mel.
 Nam tibi palmes & vna manet.
 Floruit has mihi Parisius
 Nobilis Vrbs, veneranda nimis
 Bella precans sua ferre tibi.
 Agnita cuius ut Orbe vago
 Sepiat ethera palma volans,
 Doxaque regnet ubique micans
 Ore tuo gradiente semper.*

Aimoinus patria Petricorius, Monachus Floriacensis, vir literarum humaniorum non ignarus, ut patet ex eius scriptis; nec dubito quin exemplo Abbonis eas Lutetiæ si non incepit, saltem earum cursum compleuerit. Inter Floriacenses nomen dedit Amalberto Abbati, ab eoque tonsus est circa an. 986. Scripsit historiam Francicam quæ hodie extat, quam malè tribuunt aliqui Aimoino Sangermanopratenſi. Scripsit quoque de Miraculis S. Benedicti an. 1005. & vitam Abbonis Abbatis sui rogatu Heruzi Thesaurarii Turonensis, cuius morti & exequiis in Vasconia interfuerat. Eum Trithemius inter Ecclesiasticos Scriptores reponit. *Aimoinus Monachus Floriacensis*, inquit, *Ordinis S. Benedicti, natione Gallicus: vir in Divinis scripturis studiosus & eruditus, atque in secularium litterarum disciplinis sufficienter instructus. Fertur tam metro quam profana nonnulla composuisse opuscula: sed ad manus nostras minime venerunt. Scripsit post Adreualdum Monachum volumen unum de Miraculis S. Benedicti. Claruit sub Othone Imperatore III. an. 990.*

Albericus Diaconus Cænobij Cassinensis, vir disertissimus & eloquentissimus, quem hic quidem commemoramus, non quod ex Academicis Parisiensibus fuerit, sed quia in Synodo Romana contra Berengarium disputavit, cum quo nemo congregari audebat: acceptis vnius tantum hebdomadæ induciis librum aduersus eundem; edidit de Corpore Domini Nostri I. Christi Sanctorum Patrum testimoniis roboratum, in quo omnes assertiones eius destruxit, æternaque obliuione deleuit. Ita scribit Author Chronici Cassinensis.

Alwinus in eboracensi Prouincia apud anglos natus, Flacci prænomen in baptismatis regeneratione accepit: & ab aliis Albinus, ab aliis Alboinus, Alchoinus & Alchwinus appellatur secundum variarum. Gentium varia idiomata variasque pronunciationes. Egberti Eboracensis Archiep. primum discipulus fuit, à quo relictus hæres sapientiæ factusque Eboracensis Ecclesiæ Scholasticus multos discipulos eruditione ac pietate per celebres habuit, interque cæteros Eambaldum, qui fuit deinde Eboracensis Archiepiscopus. & Lugerum qui Monasteriensis antistes. Hinc cognitus Regi & Ecclesiæ Proceribus ac Principibus multas legationes obiuit tum ad Papam, tum ad Carolum M. ab Offa Merciorum rege missus. Quod vero in Ecclesia Eboracensi nutritus & instructus fuerit, docet ipse Ep ad Eambaldum, *In Ecclesia ubi Ego nutritus & educatus fueram & precessem thesauris sapientiæ, in quibus me Magister meus dilectus Egbertus Archiepiscopus hæredem reliquit.* Et in ep. ad Carolum M. *Dare, mihi exquisitiore eruditionis Scholasticæ libellos, quales in Patria habui per bonam & deuotissimam Magistri mei Egberti Archiepiscopi industriam.* An vero Venerabilis Bedæ discipulus etiam fuerit, ut vulgus historicorum asserit, dubitatur. Dicunt aliqui fuisse quendam Albinum seu Alwinum Bedæ Discipulum, non eum qui Parisios venit, sed eum Albi-

num sed qui factus in Mercia Lichefeldiensis episcopus obiit an. 737 Alcuinum enim, Parisiensis Academiae Institutorem nullatenus audire potuisse Bedam, quod Beda teste Polidoro Vergilio obiit an. 731. vel secundum alios an. 735. ipse verò Alcuinus an. 804. qui si Discipulus fuit Bedæ, nonagenarius & prope centenarius obiit necesse est. Contra alii, Alcuinum nostrum vidisse & audiuisse Bedam putant. Nam lib. 1. de Gestis Regum Anglic. eum ipse vocat Magistrum. *Recogitate nobilissimum nostri temporis Magistrum Bedam Presbyterum, quale habuit in Iuuentute discendi studium, qualem nunc habet inter homines laudem & multo maiorem apud Deum remunerationem.* Addunt ad confirmationem huius sententiæ Bedam non an. 731. aut 735. obiisse, sed anno tantum 762. die 26. Maii, ætatis 90. Professionis Monasticæ 83. idque ex eius Epitaphio quod in Ciuitate Dunelmensi etiamnum hodie legi afferit Posseuinus, constare.

Verum communior, & vt opinor, verior Historicorum opinio est obiisse Bedam an. 735. Certum verò est fuisse tempore Bedæ quendam Albinum Abbatem Monasterij S. Augustini Cantuariensis virum doctum, cuius hortatu & adiutorio Beda historiam de Gestis Anglorum composuit, vt ipse refert in prologo. Iste Albinus, vt legitur in Chronico Willielmi Thorni qui scripsit vsque ad an. fere 1400. *in diuinarum Scripturarum studiis ita erat à B. Adriano (prædecessore Abbate) institutus, vt Græcam linguam simul & Latinam non minus quàm maternam que sibi naturalis erat, æquè nouerit.* Ille autem, vt ibidem habetur, obiit an. 732. vnde constat alium ab eo esse Albinum seu Alcuinum, nostrum.

Certum est 2. Egbertum Eboracensem Archiepiscopum, quo Magistro Alcuinus ait vsum se fuisse, ab an. circiter 736. ad an. 766. præfatæ Ecclesiæ præfuisse, successoremque habuisse Albertum, & post annos 14. nimirum an. 780. Embaldum II. vt legitur apud Thomam Stobæum in Actibus Pontificum Eboracensium. Hinc colligitur quod cum Alcuinus valde senex obiit an. 804. aut Bedæ discipulus esse, aut eum certè videre potuerit, si saltem octogenarius decessit. Viuente, adhuc Egberto adolescens Romam petrexit, ibique quosdam Magistros docentes audiuit, vt ait Ep. 2. Imo ibidem cum docuisse vult Meginfredus apud Trithemium, & inter alios Discipulum habuisse Rabanum per sex annos. Verum vt obiter dicam, id cum neutrius ætate stare potest: siquidem Rabanus vix eum Parisiis audiuit, tantum abest vt Romæ ipsum tunc adhuc adolescentem audiuerit. Adde quod ipse tria præsertim loca, in quibus publicè docuit, commemorat, Eboracum, Palatium Caroli & Turonicam Ciuitatem, nusquam verò Romæ meminit.

Primum igitur Eboraci docuit factusque est post Egbertum, id est post annum 766. Scholasticus seu Scholæ Præfectus. *Mane*, inquit ep. ad Carolum Florentibus *per ætatem studiis seminari in Britannia, nunc verò frigescente sanguine in Francia seminare non cesso.* Ibi S. Ludgerum discipulum habuit, vt testatur vetus Author Frisus in vita Ludgeri. *Eo tempore in Eboracica Ciuitate famosus meritis Magister Alchwinus Scholam tenebat vnde cunq; ad se confluentibus de scientia sua communicans.* Cum autem ille magnum doctrinæ & prudentiæ experimentum dedisset, ab Offa qui Merciorum victor tandem euasit ad Carolum M. Legatus missus. Hinc innouescens Carolo peracto Legationis officio ex Anglia in Franciam postea euocatus est, cum ipse in Rhetorica, Dialectica & Mathematicis disciplinis habuit præceptorem. Tum filiorum suorum Ludouici & Pipini, item & filiarum, postremo & quoruncunq; Discipulorum instructioni præfecit. Ita Schola publica in Palatio instituta: alique in eodem in variarum professione disciplinarum collocati Magistri, suis quisque Scholis Classibusque addicti, ne quis aut de penuria Magistrorum, aut de inordinatione disciplinarum quereretur. Itaque illuc breui confluerunt vnde quaque Scholares innumeri, Galli, Germani, Saxones, Angli, Scoti, Hiberni, Hispani annitentes, maxime Carolo & præmis ac priuilegiis inuitante, vt in historia demonstratum est. Demum accepto ab Imperatore Abbatia S. Martini Turonensis regimine, rixarumque impatiens quæ frequentes tam inter Magistros quàm inter scholares interueniebant, vnde scholas Palatinas ipse vocat *Castra pugnantia* Turonas secessit, ibique Scholam instituit, quæ continuò plurimis quoque discipulis redundauit, quorum nonnullos enumerat vetus author vix ipsius hoc modo. *Discipulorum eius nobilissimus erat Sigulfus vetulus, ma-*

nimus *Witthso*; Post hos *Fregedifus* & eius socii. At tempore iam ultimo habebant ei assiduo *Ragnuardus*, *Waldramnus*, qui adhuc supersunt; *Adhelbertus* quoque B. memoria quantum poterat, *Sigulfi* tunc filius. Post autem venerandus Pater, & multi alii. Ex omnibus istis *Fridegifus* illi in Abbatia regimine successit, cuius mentionem facit *Eginhartus* in vita *Caroli M.* Decessit autem *Alcuinus* plenus dierum 14. Kal. Iunii seu die 19. Maii an. 804. vt scribit idem author *Sigulfi* discipulus. Vnde conuincitur erroris *Pithæus* aiens obiisse circa an. 790. Offa apud *Mercios* regnante. Nam eiusdem *Alcuini* ad *Leonem* Pontificem extant litteræ, qui *Adriano* successit an. 796. & ad *Carolum* iam Augustum, qui an. tantum 800. aut 801. Romæ inauguratus est Imperator. Sepultus est in S. Martini Basilica, & super eius tumulum, Epitaphium quod sibi viuens fecerat, in quæ tabula parieti infixæ tale legitur.

Hic rogo paucillum veniens subsiste viator,
Et mea scrutator pectore dicta tuo.
Vt tua deque meis agnoscas facta figuris,
Vertitur in species vt mea, sicque tua.
Quod nunc es, fueram famosus in orbe viator,
Et quod nunc Ego sum, tuque futurus eris.
Delicias Mundi casto sectabar amore,
Nunc cinis & puluis, vermibus atque cibus.
Quapropter potius animam curare memento,
Quam carnem, quoniam hæc perit, illa manet.
Cur tibi rura paras? quem paruo cernis in antro
Me tenet hic requies, sic tua parua fiet.
Cur Tyrio corpus inhias vestiriæ ostro,
Quod mox esuriens puluere vermis edet?
Vt flores pereunt vento veniente minaci,
Sic tua namque caro, gloria tota perit.
Tu mihi redde vicem, Lector rogo carminis huius,
Et dic da veniam, Christe, tuo famulo.
Obsecro nulla manus violet pia iura sepulchri,
Personet Angelica donec ab arce tua.
Qui iaces in tumulo terre de puluere surge,
Magnus adest iudex millibus innumeris.
Alchvvin nomen erat, sôphiam mihi semper amanti,
Pro quo funde preces mente, legens titulum.

Hic requiescit beata memoriæ Alchvvinus Abbas, qui obiit in pace 14. Kal. Iunias. Quando legeritis ô vos omnes, orate pro eo & dicite Requiem æternam donet ei Dominus. Extat aliud eius Epitaphium apud Brouerum l. 1. Antiquitatum Fuldensium c. 10. legiturque in capite eius Operum ab Andrea Duchesnio in lucem editorum.

Inuentum est & aliud à me nuper in Archiuo seu Tabulario Collegii Regii Nauarrici, sed incertæ ætatis: est autem huiusmodi.

Præteriens si forte rogas, quicumque viator
Cuius Reliquias hæc tegat effigies.
Hic situs Alcuinus, doctrina & moribus ingens,
Præceptor quondam, Carole Magne, tuus.
Discipulus Bedæ; is quem primum Parisiense
Gymnasium veteres instituisse ferunt.
Sit licet in cinerem iam corpus inane redactum:
Docta tamen nullo est mens peritura die.

Non est autem hic necesse repetere, quod fusè probatum est in Historia, male *Alcuinum* à maxima scriptorum turba inter Monachos numerari, cum certissimum sit inter Seculares Clericos gradu Leuitam seu Diaconum obiisse. Cuius rei testes sunt veteres Auctores, quorum plerique Monachi fuerunt, non *Alcui-*

num inter suos vsquam reposuerunt, Eginhartus, Monachus Sangallensis, Lupus Ferrariensis, Odo Cluniacensis, Sigebertus Gemblacensis, & alii innumeri. Extat eius vita fuse descripta à Monacho quodam S. Remigii Remensis paulo post eius obitum, & quæ scribit, ait se à Sigulpho Magistro suo eiusdem Alcuini discipulo accepisse. Nusquam verò eum inter Monachos numerat, imo disertè Leuitam seu Diaconum vocat, eumque ministerio Leuitarum secum habentium Protomartyrem Stephanum & Laurentium Archidiaconum ad Christum perductum fuisse.

Idem Auctor hæc eiusdem Alcuini opera commemorat, *Postulante*. inquit, *Imperatore Karolo scripsit librum de S. Trinitate utilissimum, nec non de Rhetorica, Dialecticâ & Musica. Scripsit ad Gundradam de Animæ ratione. Postulantibus sœminis Gisla & Richbrude honestissimè, super Euangelium canones partim de suo, partim de S. Augustino mirabile Opus composuit. Scripsit & in 4. Epist. Pauli, ad Ephesios scilicet, ad Titum, ad Philemonem & ad Hebræos: ad Fredegisum in Psal. ad Vvidonem Comitem Homelias de principalibus vitiis & virtutibus. Ad Sigulphum suum Quæstiones in Genesim peritiles. In Prouerbiis Salomonis & Ecclesiaste, in Canticique Cantorum luculenta sub breuitate ineffabiliter. Sub nominibus Franci & Saxonis de Grammatica cum interrogatione & responsione fecundissimum libellum composuit. Collegit multis de Parrum operibus Homeliarum duo volumina. Scripsit de Orthographia. In centesimo quoque decimo octauo Psalmo stylus vsus est aureo. Sicut in Epistolis ad multos directis.*

Aldricus ex Nobili genere Vastinensium oriundus discipulus fuit Alcuini, ab eoque Monachalis disciplinæ suscepit insignia, vt scribit author Anonymus in eius vita: deinde ordinatus ab Hieremia Archiepiscopo Senonensi Presbyter: hinc in aulam vocatus, Magister fit Palatii, tum Ferrariensis Abbas, postremo ad Senonenses insulas Ludouici Pii fauore promouetur an. 830. de qua promotione scripsit ad Frotharium Tullensem Episcopum virum eximium sibi que dilectissimam; cuius Epistola legitur inter Frotharianas 13. De eadem promotione sic Lupus ad Vvenilonem Ep. 29. *Decessor vester Bratae memorie Aldricus presuit Caspitis (Ludouici) iussu & mirabili bonorum annisu Nobis cum esset Abbas, ablati & Ecclesie Senonice pontifex factus ad nos immutabiliter proposuerat regredi Episcopali curâ commissa, quando hanc vitam, vt credimus, felice mutauit.* In eadem Epistola notat Lupus exemplum memorabile Sigulphi quondam etiam Magistri Aldrici, qui cum vsque ad senium Abbas fuisset secularis, sponte Monachicum habitum sub Aldrico Abbate sumpsit. *Certe, inquit, Ferrariensis Monasterii, cui indignus deservio quondam nobis Abbas & Presbyter Sigulphus, qui vsque ad senium Canonico habitu laudabiliter vixerat, sponte se potestate exiit, & nostram hoc est Monachicam Religionem assumpsit, atque donec diem obiret, suo passus est subiici Discipulo, quem ipse voluntate ac fratrum consensu Imperator Ludouicus memorato loco Abbatem presceperat.* Fuit autem Aldricus & litterarum amantiſſimus, & ab eo Lupus magnis impensis missus est ad scholas Grammaticorum. *Quæ de re sic ille Ep. ad Eginhartum. Mibi satis apparet propter se ipsam appetenda sapientia. Cui indaganda à S. Metropolitanò Episcopo Aldrico delegatus Doctorem Grammaticæ sortitus sum. Preceptaque ab eo Artis accipi: quoniam à Grammatica ad Rhetoricam, & deinceps ordine ad ceteras liberales disciplinas transire, hoc tempore fabula tantum est.* Postea ad Rabanum missus vt sub eo Diuinarum Scripturarum intelligentiam perciperet. *Nam à Praefato Episcopo ad Venerabilem Rabanum directus sum, uti ab eo ingressum caperem diuinarum Scripturarum.* Hinc est quod eum Epistola 41. Nutritorem suum appellat. Obiit autem Aldricus Ferrariis VI. Id. Octob. an. 840.

Aldricus Cenomanensis Episcopus ex primicerio Metensi à Landrano Archiepiscopo consecratus 11. Kal. Ian. an. 832. fatagente Ludouico Pio. An. 836. Synodi Aquisgranensis nomine legatur cum Ercanrado Pasiliensi Episcopo ad Pipinum Aquitanicæ Regem. Idem Epistolæ ad Nomenoium Britannicæ Minoris Principem missæ cum aliis Episcopis subscripsit. Synodo Sueſſionensi sub Caluo habitæ an. 833. contra Ebonem olim Remorum Archiepiscopum interesse non potuit, quia paralyſi dissolutus in lecto detinebatur: itaque ad Synodum direxit Epistolam absentia suæ causas insinuans. Synodus verò eâ acceptâ iniunxit Amalrico Metropolitanò, vt ad Aldricum se conferret, quæque illi Ecclesiæ necessaria esse viderentur, exequeretur. Sic enim habetur in Can. 4. huius Synodi.

nodis. Præterea Cenomanica urbis Aldricus Episc. paralyti dissolutus Epistolam dicitur, causam suæ absentia insinuans, petensque ut maximè sibi adhuc viuenti & quandocumque defuncto factis precibus optularentur. Quod exuberantes caritate se facturos promiserunt, & Metropolitano illius, Turonica urbis venerabili Episcopo Amalrico, ut ad eandem urbem accederet; iniunxerunt, & quacumque essent eidem Ecclesia proficua, ut strenuè exequeretur, unanimiter praeceperunt. Obiit 7. Iati. sepultusque est in æde S. Vincentii seue Francones Episcopos decessores suos.

Alfredus cognomento Magnus, natione Anglus, Ethelulfi Regis ex quatuor filiis vltimus, & post ipsum Angliæ Rex, à natura ad bonas omnes artes capessendus formatus, inter nostros Academicos numerari dignus, non quod Lutetia studuerit, sed quia e nostris Magistris Palatinis duos, Grimbaldum & Ioannem Erigenam in præceptores suos & in Academiæ Oxoniensis institutores euocauit & assumpsit: quâ de re pluribus egimus in Chronologia. Hic verò de Alfredi moribus, disciplinis & institutis agendum. *Iam duodennis*, inquit Malmesburiensis, *omnis litteratura expertus fuit. Tunc verò Ludo benigna matris inuitatus, ut pro munere libellum quem in manibus tenebat, acciperet, si cito addisceret, ioco litteras ingressus auaritate sicutulosâ combibit.* Denique plurimam partem Bibliothecæ Romanæ Anglorum auribus dedit, opimam prædam peregrinarum mercium Citium vsibus conuectans: cuius præcipui sunt libri Orosius, Pastorale Gregorii, Gesta Anglorum Bedæ, Boetius de consolatione Philosophiæ, liber proprius quem patria lingua Hundboc, id est Manualem librum appellauit. Quin & Prouincialibus grandem amorem studiorum infudit, hos præmiis, illos iniuriis hortando: neminem illiteratum ad quamlibet Curia dignitatem aspirare permittens, psalterium transferre aggressus vix primâ parte explicatâ viuendi finem fecit. In prologo Pastoralis dicit se idcirco ad interpretandos Angliæ libros animatum, quod Ecclesiæ in quibus numerosæ a prisco Bibliothecæ continebantur, cum libris à Danis incensæ sint. Propterea in tota Insula studium litterarum abolitum: quod quisque magis vereretur capitis periculum, quàm sequeretur librorum exercitium. Quapropter se in hoc Anglis suis consulere, ut nunc prolirent tumultuariè, quod postea si forte pax rediret, latino ediscerent fermone. Ad omnes principales sedes librum hunc suo iussu conscriptum se velle transmittere cum pugillati aureo, in quo esset marca auri: nihil in ista vel aliis interpretationibus ex suo dicere, sed omnia à spectabilibus viris Pleig-mundo Archiepiscopo Cantuariensi, Afferione Episcopo; Grimbardo & Ioanne Presbyteris hausisse. Postremo ut omnem vitam eius breuiter elucidem, 24. horas quæ inter diem & noctem iugiter rotantur, ita diuidebat, ut octo horas in scribendo & legendo & orando, octo in cura corporis, octo in expediendo Regni negotio transigeret. Erat in Capella sua candela 24. partium, Ædituusque cui hæc delegabatur prouincia, ut per combustionem candelæ Regem de singulis admoneret Officiis. Dimidiam portionem omnium censuum iustè duntaxat acquisite Monasteriis delegauit: cunctos præterea redditus in æquas duas partes diuidebat. Rursusque primam in tres: quarum primam Ministris suis Curialibus: secundam Operatoribus, quos iugiter in nouarum ædium constructionibus mirabili & ignoto Anglis modo habebat; tertiam aduenis. 2. pars reddituum ita diuidebatur, ut prima portio daretur *Pauperibus*; 2. *Monasteriis*; 3. *Scholasticis* 4. *transmarinis Ecclesiis*.

Addamus & testimonium Florentii wigornensis Monachi, Malmesburiensis antiquioris, (obiit enim an. 1118. & Malmesburiensis an 1148.) Ille autem discretè quàm liberalis esset Alfredus studiosorum Mecenas, quàm litteris deditus, quamque impensè eos amaret qui eas profiterentur, aut se illis darent, in historia describit. *Secundam autem partem*, inquit, *omnium diuitiarum earum, quæ annualiter ad eum ex omni censu perueniebant, in 4. æquas partes curio se suos Ministros dinidere imperauit, ea conditione ut prima pars pauperibus vniuscuiusque Gentis, qui ad eum veniebant, discretissimè erogaretur. 2. duobus Monasteriis, quæ ipse fieri imperauerat, & in his Deo seruientibus: 3. Scholæ, quam ex Gentis sua Nobilibus & etiam pueris ignobilibus studiosissimè congregauerat. 4. Circumfinitimis in omni Saxonia & Mercia Monasteriis.* Et alibi.

Cum reperisset Iudices imperitos, eorum imperitiâ his verbis redarguit: Ni-

" mium admiror hinc vestram insolentiam, eo quod Dei dono & meo sapien-
 " tum ministerium & Gradum vsurpatis, sapientiæ autem studium operamque
 " neglexistis. Quapropter terrenarum rerum Ministeria, quæ habetis, illico di-
 " mittatis, aut Sapientiæ studiis multò deuotius, quàm hæctenus mundo insiste-
 " re studeatis. Quibus verbis auditis perterriti, ac veluti pro maximâ vindicta
 " correcti Com ites ac Præpositi ad æquitatis discendæ studium totis viribus se
 " vertere nitentur: adeo vt mirum in modum Illiterati ab Infantia Comites
 " pene omnes Præpositi ac Ministri litteratorum arti studerent, malentes insuetam
 " disciplinam laboriosè discere, quàm Potestatum Ministeria dimittere. Verum
 " si aliquis liberalibus studiis aut præ senio, aut præ nimia inusitati ingenii tar-
 " ditate proficere non valebat, suum, si haberet, filium, aut etiam aliquem pro-
 " pinquum suum, vel etiam si aliter non haberet, suum proprium hominem libe-
 " rum vel seruum, quem ad lectionem longè ante promouerat: libros ante se die-
 " nocteque quodocunque villam haberet licentiam, Saxonicos imperabat lecti-
 " tare. Ipsi vero senes nimium suspirantes in timâ mente dolebant, eo quod in
 " Iuuentute sua talibus studiis non studuerant, felices arbitantes huius temporis
 " Iuuenes, qui liberalibus Artibus feliciter erudiri poterant: se verò infelices
 " existimantes, qui nec has in Iuuentute didicerant, nec etiam in senectute,
 " quamuis inhiante desiderarent, discere poterant.

Mirum quoque est quod de isto Principe idem Author refert, inter bella
 & præsentis vitæ frequentia impedimenta, necnon Paganorum infestationes &
 quotidianas corporis infirmitates (nam à vigesimo ætatis anno vsque ad quadra-
 gesimum quintum & amplius die nocteque incognitè Medicis morbo labora-
 uit) Regni gubernacula regere, omnem venandi artem exercere, aurifices & ar-
 tifices suos omnes, falconarios, accipitarios, coniculariosque docere, ædificia
 supra omnem Antecessorum suorum consuetudinem venerabilia & pretio-
 siora noua sua machinatione facere, Saxonicos libros recitare & maxime Saxo-
 nicæ Carmina memoriter discere, aliis imperare solum assidue pro viribus nun-
 quam desuisse. *Missam quotidie audire, psalmos quosdam & Orationes, Horas diurnas &
 nocturnas celebrare, Ecclesias nocturno tempore orandi causa clam suis adire solebat &
 frequentabat, Eleemosynarum dator largissimus, omnium affabilissimus & iocundissimus,
 ignotarum rerum investigator solertissimus. Franci autem multi, Frisones, Galli, Paga-
 ni, Britones, Scoti & Aremorici sponte suâ se Dominio subdiderant, Nobiles scilicet &
 ignobiles, quos omnes sicut propriam Gentem secundum suam Dignitatem regebat, dili-
 gebat, honorabat, pecuniâ & potestate ditabat.* Eos procul dubio, qui postquam in
 Academia Oxoniensi studuerant, ingenijque vim exhibuerant, in Anglia re-
 manere cupiebant.

Inter hunc autem Regem & Fulconem Remensem Archiepiscopum, qui in
 Regni Francici regimine post Regem primas partes tenebat, magna intercessit
 necessitudo commerciumque litterarum. Nam imprimis Alfredus ab eo duos
 insignes viros Grimaldum & Ioannem Erigenam ad Academiam suam institutio-
 nem, vt in Chronologia nostra retulimus, obtinuit. Deinde ex Flodoardo patet,
 quàm frequens haberent inter se commercium litterarum, siquidem lib. 4. c. 5.
 Fulconis ad eum, quem ibi vocat *Albradum* litteras commemorat, quibus illi
 gratias agebat ob promotum ad Cantuariensem sedem Pleigmundum, quem
 Flodoardus Pleonicum vocat) vnum e primarijs Oxoniensis Academiae Institu-
 toribus. *Albrado* Regi transmarino admirabiles litteras mittens grates refert (Ful-
 co) quia tam bonum virum & deuotum Ecclesiasticisque regulis congruentem
 destinauerit Episcopum in Ciuitate Cantaburg nomine. Audierat enim quod
 peruersissimam Sectam Paganicis erroribus exortam, & in illa Gente tunc vs-
 que relictam verbi mucrone satageret amputare. Quæ secta suggerere videba-
 tur Episcopis & Presbyteris subintroducetas habere mulieres, a d propinquas
 quoque generis sui quisque veller accedere, insuper & sacratas Deo feminas
 incestare & uxorem habentes, concubinam simul habere. Item Pleigmundo ob illam
 promotionem aliis litteris congratulatus est Fulco, vt idem Flodoardus refert.
 Pleonico Archiepiscopo Transmarino congratulans bonis eius studiis, quibus eum
 laborare compererat pro abscondendis & extirpandis incestuosis luxuria fomen-
 tis, supra in his litteris quas Albrado Regi scripserat commemoratis, quæ in ea

Gente videbantur inoleuisse, sacris eum instruens & armans autoritatibus Censuræ Canonice, particeps nimirum piis ipsius laboribus cupiens existere.

Porro multa ipse Alfredus edidit ingenij sui monumenta, quæ priusquam ederet, per Academicos suos emendari & approbari curabat. Imprimis verò ex omnibus Legibus Anglicanis flores in vnum volumen collegit, vocauitque *Breuiarium Legum*. Item Legum Occidentalium Saxonum lib. 1. quâ in re Carolum M. Ludouicum Pium & Carolum Caluum imitatus est, qui Capitularia Legum Francicarum condiderant. Item Institut. l. 1. Contra Iudices iniquos lib. 1. Collectiones Chronicorum lib. 1. Regum varias fortunas lib. 1. Ex dictis sapientum lib. 1. Parabolas & Sales l. 1. Acta Magistratum suorum l. 1. Multa quoque e Latina lingua in vernaculam Anglicanam vertit. Dialogos Gregorij Papæ, Pastorale eiusdem Gregorij, Boëtium de Consolat. Asserij sententias. Historiam Bedæ lib. 5. MS. in Bibliotheca Cantabrigiensi cum hoc disticho.

*Historicus quondam fecit me Beda Latinum
Alfred. Rex Saxo transfudit ille pius.*

Obiit autem Alfredus an. 900. 15. Kal. Nouemb. & sepultus est Wintoniæ.

Altuinus Senonensis Monachus Lupi Ferrariensis videtur fuisse discipulus, cæterum vir clarus & sciendi cupidus, vt ex Epistolis Lupi ad ipsum colligitur: præsertim ex 34. in qua respondet quibusdam quæstionibus ab Altuino de re Grammatica & quorundam versuum Virgilianorum intelligentia propositis. Initium autem Epistolæ hoc facit. *Si tantâ facilitate discuti possent à quoquam, quantâ mouentur Quæstiones, olim ad consummatam studiosi quique sapientiam euasissent. Nunc litterarum studijs pene obsoletis, quotus quisque inueniri possit, qui de Magistrorum imperitia, librorum penuria, ortj denique inopia merito non queratur? Quo minus indignari mihi debes, si per exiguum ortj, quod mihi vix obtingit, tam indagandis quæ nesciam, quàm ventilandis quæ iam consecutus sum, iudicem expendendum. Nec, vt opinor, erro, si quibus Diuino fauore viam intelligentiæ & aperui & planiorem feci, quam præcesserit sequendi necessitatem indicam: hoc est lectione Magistra vel vtens vel vsus, si auditoribus meis, aut præsentibus id ipsum sermone, aut absentibus obstinato imponam silentio.*

Amalarius vel Hamularius Fortunatus, Natione Teutonicus ex Monacho Luxouici factus à Carolo M. Archiepiscopus Treuerensis, Alcuini olim Discipulus, inter omnes ætatis suæ Antistites doctrinâ conspicuus an. 813. missus est ab Imperatore Constantinopolim cum Petro Abbate Monasterii Nonantulæ Ordinis Bened. ad confirmandam cum Michaelē Orientis Imperatore pacem. Obiit an. 814. aut saltem ante an. 817. quo Hertho seu Hethi Treueris sedebat. Quia autem Amalarius variis legationibus impeditus Archiepiscopali munere defungi non poterat, consortes sibi oneris adlegit Adalmatum & Herilandum, nec non Theganum virum insignem, ex nobili Francorum genere procreatum, cumq; Chorepiscopum fecit, qui teste Brouero lib. 8. *annal. flagrantis sapientia studio acres ad virtutem stimulos per hoc tempus huic Ecclesie subiecit, & præclara utique eruditionis suæ decora Treuirensi populo pro concione impertit.*

Amalarius Metensis Ecclesie Diaconus (Treuirensi suppar, quem aliqui male cum eo confundunt) deinde ipsius Ecclesie Metensis Episcopus teste Honorio Augustodunensi, quanquam inter Episcopos non reperitur, an. 816. in Concilio Aquisgranensi Regulam Canonicorum scripsit. A Ludouico Pio missus Romam an. 831. ad Gregorium IV. antequam scriberet Antiphonarium, vt inquireret, ac examinaret Antiphonarios Eccles. Rom. quia iam tum Magistri qui à Romanis edocti fuerant; à perfecta cantandi ratione descuerant. Quæ de re ille c. 68. *Interrogauit Magistros Romana Ecclesie se eas (id. Antiphonas) canerent, responderunt nequaquam. Nostri tamen Magistri dicunt se eas ab eis percepisse per primos Magistros quos melodiam cantus Romani docuerant infra terminos Francorum.* Idem c. 58. lib. de Ordine Antiphonarii, se Alcuini Discipulum fuisse memorat, vbi agens de Responsorij Psalmorum, *Audiu, inquit, illos canere in isto ordine, quando videbar puer esse ante Albinum doctissimum totius Regionis nostre: cuius autoritate*

delectatus & fretus postquam libertate usus sum canendi quæ congrua mihi videbantur &c. Tunc scilicet liberales artes cum cantandi methodo docebantur, ut hodie quoque fieri solet ruri.

An verò hic sit Amalarius, an alius, qui cum Ioanne Scoto in errorem de prædestinatione lapsus est, & aduersus quem scripsit Ecclesia Lugdunensis, comperit non habeo. Crediderim tamen alium esse à Metensi: quippe Metensis non legitur vixisse vltra an. 836. at Amalarius Scholasticus cum Ioanne Erigena sub Caluo circa an. 855. contra Gothescalcum de prædestinatione scripsit. Andreas Du. Vallius in Notis ad lib. de 3. Epistolis Ecclesiæ Lugdun. suspicatur Amalarium illum fuisse Trecentem Episcopum, sed cum in Catalogo Trecentium Episcoporum non reperio, neque M. Florum, qui aduersus eum scripsit, ut pote de Eucharistiæ mysterio malè sentientem. Nam in psalm. 80. sic scribit. *Vt comedere ipsum Dominum Deum tuum: audi quid dicat, dilata os tuum & implebo illud. Dilatate ora vestra, ipse est Dominus & panis, ipse hortatur Nos ut comedamus: at ipse non steret cibus, quantum dilataueris, tantum accipies.*

Angelrannus Picardus patriâ Pontiuensis prope Centulam, seu S. Richarium, parentibus non adeo sublimibus, sed Deum religiosè timentibus ortus, tam intimè insitum habuit à natura sciendi desiderium, ut quemadmodum legitur in eius vita lib. 4. Chronici Centulensis c. 1. *Literarum non posses scientia satiari.* Adulescens factus, quò facilius voto satisfaceret & sciendi desiderio, Centulæ nomen dedit inter Monachos Ingelardo tum Abbate circa an. 990. postea impetratâ ab eo licentiâ longè positas scholas, præsertim verò Carnotensem iustravit, ibique Fulbertum, tunc magni nominis magistrum audiuit: qua de re sic habetur loco citato. *Enimvero, quia ut supradictum est, in discendo multum gliscbat, recepta à patre loci nomine Ingelardo non minima reuerentiâ digno licentiâ longè seposita scrutatus est Scholarum Magisteria more scilicet prudentissimæ apis, quæ circuit diuersorum florum arbuti, ut mellis dulcore sua repleat receptacula. Denique multorum experientia probatum & liberalibus studiis ornatissimum Ciuitatis Carnotense venerabilem Episcopum ac cum multo honore vocitandum Fulbertum Preceptorem adeptus est atque didascalum. Hic ei monitor, hic tam morum quàm litterarum fuit institutor. Gaudebat venerabilis Præsul de tanti discipuli solatio, releuabatur tam idonei auditoris industria atq; ingenio, Tandè igitur Grammatica, Musica, atq; Dialectica optimè instructum Centulam remittit tironem amicissimum iam tunc Sacerdotio ornatum, quem velut grandem thesaurum recipit pia congregatio Centulensium. Hinc iam quod ingenti studio fuerat questum, profertur magne scientiæ præcipuum margaritum, reparantur libri, conscribuntur nedum conscripti, educantur pueri, dispersiuntur quam plurimi sapientiæ thesauri.*

Innotuit clarus iste vir Roberto Regi atque ita innotuit, ut quærenti viros doctos quos secum Romam ducere posset, vnus ex omnibus indicatus sit Angelrannus, qui tum, ut credibile est in Franciæ Scholis, id. Parisiensibus versabatur: idque videtur significari c. 2. his verbis. *Eo tempore Rex Robertus prudenti lumine clarus Regni Francorum post patrem Hugonem illustratur fascibus. Cui natus diuino ut credimus sæpe dictus vir tali modo refertur notificatus. Cū enim adhuc in Franciæ partibus detineretur Disciplinis Scholaribus, supradictus Rex ire Romam bonæ voluntatis deuotione est coactus. Dumque in suis diuersis in locis quærentur diuini seruitij plenè imbuti Officijs, ab omnibus predicatus est efficax in hacre Angelrannus venerabilis. Ita scribit Ariulfus Monachus Centulensis, qui Chronicon suum abfoluit an. 1088.*

Angilbertus nominis & generis nobilitate conspicuus, cuius aui & proauis Francorum Regibus semper familiares habiti sunt, inquit Hariulfus monachus Centulensis, & aut in Dignitatibus primi aut dignitatum affines & propinqui, Petrum Pisanum in Grammaticis & Alcuinum in aliis artibus simul cum Carolo M. audiuit, Principemque suum æmulatus ad liberalium artium culmen attigit: quam obrem aiente Hariulfo, *tractabat Carolus illum sublimare in arcem alicuius Metropolitanæ Ciuitatis, ut pote quem vbertim commendabat & generis claritas & magna scientiæ diffusa peritia.* Adeo verò Principi suo fuit charus, ut illi Bertham filiam Coniugem dederit: ex quâ Nithardum suscepit: at eâ postea dimissâ intra Cœnobium Centulense Deo vacandi gratiâ collocatâ, ipse post recuperatam valetudinem, quia ita Deo vouerat, apud idem cœnobium (quod

S. Richarii dicitur in Regione Pontiuiensi Diœcesis (Ambianensis) Monachus factus sub Symphoriano Abbate, eo demum mortuo subrogatus est Abbas. Omnibus Palatinis honoribus defunctus est. Primicerius quoque fuit Palatii Pipini Regis Italiæ filij Caroli M. non Caroli Martelli, vt malè scribunt Sammarthani fratres: vix enim Alcuinus Pipinum Caroli M. patrem vidit; certè eo regnante in Gallia non refedit; sed à Carolo M. euocatus, postea & ipsum & filios eius, aliosque plurimos nobiles bonis litteris informauit: ad Angilbertum autem Primicerium Palatii Pipini Regis scribit Ep. 42. rogatque vt Portitorem litterarum suarum Romam proficiscentem super peregrinationis causâ Pipino Regi commendet. Magna inter eum & Alcuinum intercessit necessitudo, vt pluribus in locis Epistolarum Alcuini legitur; eum enim modò fratrem, modò filium, modò Homerum suum vocitat. Per eum iam Abbatem factum an. 792. Felix Vigelitanus deductus est ad Adrianum Papam, vt hæresim eiuraret: quòd tendunt hæc Alcuini verba in Ep. 28. *Quia electissimus Domini mei Regis missus, filius equidem meus carissimus Angilbertus ad beatissimam summe auctoritatis vestrae dirigitur paternitatem, non esse necesse putari litteris exarare, quod ille vir fidelis & prudens melius vna voce secundum mandatum Domini Regis auribus excellentia vestra poterit intimare.* De eodem Angilberto sic Adrianus ad Carolum. *Directus nobis est à vestra præcelsâ Regali potentia fidelis familiaris vester Angilbertus Abbas & Minister Capelle, qui pene ab ipsis infantia rudimentis in Palatio vestro nutritus est, & in omnibus Consiliis vestris receptus est.* Ad eundem Papam multas ille legationes obiuit: item ad Leonem eius successorem nomine Caroli Regis missus Regalia munera detulit an. 796. vt habet Poeta Saxonicus.

*Missus ad hoc Angilbertus, qui corpore sancti
Richarii clarè decoratam rexerat Abbas
Ecclesiam, pariter Regalia detulit illuc
Deuotè sancto misit quæ munera Petro.*

Sæpe queritur Alcuinus quod toties & tandiu abesset, nec carissimâ eius conuersatione frui liceret. Ep. 92. rogat eum, vt cum à legatione suâ reuertetur, sibi noui aliquid afferat. *Nam, inquit si nihil attuleris, ibi Homere foras,* eum quippe Homerum Antonomasticè vocabat, quia Doctorum & Poetarum sui temporis princeps erat. *Nos ambos, vt recognosco, quadam necessitatis catena constringit & libero cursu voluntatis castra intrare non permittit, nec est qui compedes rumpere valeat, nisi qui inferni ferrea claustra contriuit, qui est via, veritas, & vita. & in fine,*

*Prospera cuncta precor, faciat tibi Christus, Homere,
Qui te conseruet semper ubique, vale.*

Et Ep. 93. ad Flauium Riculfum cognomine Damœtam è Discipulis quoque vnum, sic queritur. *Ego pene quasi orbatus filijs remaneo domi. Damœtas Saxoniam, Homerus Italiam, Candidus Britanniam recessit.* Obiit tandem Angilbertus 5. Kal. Feb. an. 814. corpusque sepeliri voluit ante portam S. Saluatoris & S. Richarij: at anno post eius decessum 28. à Ribbodone Abbate intra Ecclesiam translatum est. Ipse autem in fastigio turris eiusdem Ecclesiæ hos versus à se factos insculpi iusserat, vt testatur Hariulfus Monachus S. Richarii Centullensis lib. 2. de rebus gestis Ecclesiæ Centullensis.

*Omnipotens Dominus, qui celsa vel ima gubernas,
Maiestate potens semper ubique Deus.
Respice de solio sanctorum Gloria summo,
Auxiliumque tuis, Rex bone, da famulis.
Principibus pacem, subiectis adde salutem,
Hostis pelle minas, & fera bella preme.
Hæc quoque quæ statui fulgentia Culmina Templi,
Angilbertus ego, sint tibi culta Deo.
Augusto & Carolo, cuius virtute peregi,*

*Concede Imperij gaudia magna sui.
Quisquis & hic summas precibus pulsauerit aures,
Effectum tribuas semper habere Deus.*

Ansegisus Natione Gallus, in Palatinis quoque Scholis institutus, in quibus ingenium exeruit, ex Presbytero Remensis Dioceseos & Abbate S. Michaelis in Senonensem Archiepiscopum post Egilis mortem electus an. 871. Carolum Caluum vixit in Regem, eique gratissimus & carissimus fuit, vt pote qui in Diuinis scripturis nobiliter doctus, & sermone ingenioque clarus habebatur: eiusque consiliis creditur Carolus, vndequaque viros Doctos magnis præmiis euocasse ad docendum. Post mortem Ludouici Romanorum Imperatoris missus à Caluo Romam, vt cum Ioanne Papa de successore ageret, tam cautè tamque diligenter & industriè legationem obiit, vt Regi suo Imperiales infulas obtinuerit. Quæ res tam grata fuit & Ioanni & Carolo, vt in gratiam tanti beneficii Galliarum & Germaniæ Primatia illi fuerit concessa, vt scribit Odorannus Monachus S. Petri Vini Senonensis in Chronico, vbi de Capitulis agit in Pontigonensi Synodo factis, quorum secundum hoc fuit. *sicut Dominus Ioannes Papa sanxit, commonente & consentiente ac concedente Domino gloriosissimo Carolo Imperatore semper Augusto Ansegisum venerabilem Episcopum Senonum suam vicem tenere & Primatum Gallie & Germanie contulit, in euocandâ Synodo & definiendo Catholicè si quelibet insurrexerint necessaria, & vt grauiora quelibet ad ipsius notitiam referat & Nos unanimiter omni deuotione laudamus, & vt ita ipse Primatum teneat Gallie & Germanie decernimus & sancimus, cunctique successores eius in propria vrbe.* Obiit autem Ansegisus an. 883, die 23. Nouemb. sepultusque est in Monasterio S. Petri Senon. cum hoc Epitaphio.

*Antistes Senonum, reuerentia magna Potentum
Ansegisus in hoc conditus est tumulo.
Vt Primas fieret Gallorum, Papa Ioannes
Instituit, meritis hoc tribuendo suis.
Carli Romana cinxit caput iste corona,
Et dedit in cunctos Imperium populos.
Gregorij Pape secum caput abstulit, inde
Hic locus ossa fouet, spiritus astra tenet.*

Transtulit ille multa Sanctorum corpora in Monasterium S. Petri, de quibus Odorannus ad an. 883. & post eum Monachus Antissiodorensis in Chronico, vbi de Ansegiso fusè agit. Hic Iudæos & Moniales certis de causis ex vrbe Senonum expulit; & ne ultra in ea sedem ponerent, *sub anathematis iugulo interdixit*, vt in eodem Chronico Odoranni legitur.

Fuit alius Ansegisus paulo antiquior Anastasij & Himilradæ filius cœnobij Luxouientis Abbas, item Fontanellensis an. 823. qui sub Carolo M. & Ludouico Pio floruit, *vir omni scientia Diuine scilicet atque humana Philosophiæ sufficienter instructus*, vt dicitur in Chronico Fontanell. c. 16. Is est qui Capitularia Caroli M. & Ludouici collegit, & in 4. libros digessit an. 827. vt notarunt Valerius Andreas in Bibliotheca Belgica, Petrus Pithæus in præfat. Capitulariorum, Antonius Augustinus lib. 2. de Emendatione Gratiani dtal. 10. & alij. Liberalissimus vir fuit, Bibliothecam ingentem comparauit, & cœnobio Fontanellensi dedit copiosissimam. Item aliam Flauiacensi, cuius pariter Rector fuerat. Eleemosynarum quoque largitor benignissimus: quarum in Chronico Fontanell. numerus textitur, & inter cæteras, harum fit mentio. *Ad S. Genouesum Parisius libras duas, ad S. Germanum Parisius libras tres: in eadem vrbe illis Canonicis librâ unam, ad S. Dionysium libras quinque.* Hæc autem virtutes illi tribuit Chronicon prædictum. Erat Eleemosynarius valde, pauperumque rector, profusus dator ac defensor Ecclesiarum, Clericorum nutritor, Monachorum verissimus pater, peregrinorum latissimus susceptor, viduarum ac pupillorum maximus adiutor.

Anselmus vulgo dictus *Cantuariensis* genere fuit Longobardus, Augustæ Ciuitatis indigena, patre Gundulfo, matre Hermerberga natus. *Litteras edoctus,*

a puero bonos imbibi mores cum literis, ut ait Radulfus de Diceto in suis Chronicorum abbreviationibus. Adolescentioris aetatis laxiores habenas intra purae conscientiae secreta reflectens, in hoc studuit firmare propositum, ut ab honesto non reflecteret animum, in humilitate simul & scientia litterarum coequos unde quaque transcendens alpium iuga transcendit inuigilans per triennium liberalibus disciplinis in Gallia. transiens in Normaniam adhæsit Lanfranco Priori Beccensi Scholas Publicas Abbatis Herlwini permissu vel iussu regenti tunc temporis. Hæc Radulphus. Similiter Geruafius in lib. de Actibus Pontificum Cantuariensium. Exactis tribus annis in Francia vel Burgundia Lanfrancum adiit in Normania, ad quem audiendum de diuersis mundi partibus confluxerant quicumque sapientia vel eloquentia profectum appetebant. Aliquanto post Monachalem ipse suscepit habitum, an. ætatis 27. & assumpto Lanfranco Priore Beccensi ad Abbatiam Cadomensem, idem ei in Prioratu successit. Herluuino vero Abbate defuncto unanimes fratrum cōsensu substituitur in successorē. Postremò è uiuis sublato Lanfranco anselmus Cantuariam euocatur an. ætatis 60. consecraturque pridie Non. Decemb. In iuribus autem Ecclesiæ tuendis dici non potest quàm fuerit strenuus & constans. Urbanum II. Romæ inuisit ab eoque cum honore susceptus est: cum eo deinde in Galliam profectus in Barensi Concilio Græcorum à fide Catholica dissidentium confutauit errorem. E Gallia Romam reuersus Concilio interfuit, in quo Laicos Inuestituras Ecclesiarum more pristino conferentes, inquit Radulphus, & eas accipientes à Laicis & taliter post acceptum honorem munus consecrationis impendere præsumentes à communionem fidelium Synodalis autoritas decreuit extorres. Hinc ille à Concilio rediens dum exilium æquanimiter sibi à Vvilicelmo Rege Anglorum Rege indictum subit, trienniū Lugduni manet. Quo Rege defuncto ab Henrico successore reuocatus est in Angliā, & contra ipsius voluntatē Decretum de Inuestituris seruari cupiens rursus cogitur cum Legatis Anglicanis ad Pontificem proficisci Decreti reuocationem postularis. Quod cum incassum tentassent, Rex anselmo succenset vetatque regressum in Angliam. Itaque ille Lugduni, ubi prius, resedit, ubi quasi in schola virtutum presidens Magisterio sancte conuersationis emittit, inquit Radulphus. Denique Henricus eū denuo in Angliā reuocauit, ubi in bona senectute cofenuit, & obiit 21. April. an. 1109. Extant plurima eius opera, quæ quia ab omnibus Doctis teruntur, recensere hic superfedeo.

Anselmus Laudunensis cognomento Scholasticus, Canonicus fuit & Decanus Laudunensis, non Episcopus, ut quidam malè scribunt. Is Lutetiæ primùm litteris operam dedit: postea ipsemet magnâ nominis famâ Philosophiæ Professionem exercuit: qua in disciplina discipulum habuit inter alios Guillelmum Campellensem. Deinde secessit Laudunum, ubi bonarum quoque Artium præsertim verò Theologiæ nobilissimum Emporium instituit, in eaque Professione tam sublimiter excelluit, ut ad famam doctrinæ satis esset eum audiuisse. De eo sic Canonicus Quidam Laudunensis, Scriptor illorum temporum. Vir sapientissimus M. Anselmus tunc temporis Ecclesiæ nostræ Canonicus & Decanus per totum pene orbem Latinum scientia & eloquentia sua fama notissimus. Et Guibertus l. 3 c. 4. M. Anselmus vir totius Franciæ, imò Latini Orbis lumen in liberalibus disciplinis. Ioannes à S. Victore eum vocat virum venerabilem, Magistrum nominatissimum, litterarum scientiâ clarum. De eoque Papa Eugenius dixisse fertur, quia Deus spiritum eius suscitauerit, ne Scriptura periret: ad Pontificales Cathedras pluries vocatus nullatenus ac quieuit. Prælatè verò supra omnes de tanto viro ex veterum scriptis & autoritatibus Sixtus Senensis. Anselmus Laudunensis Gallus cognomento Scholasticus in Diuinis scripturis & sacrorum Doctorem voluminibus iugi studio eruditus, & in omnibus Disciplinis non mediocriter instructus, ingenio acutus, eloquio pressus & laconica cuiusdam breuitatis imitator, nouo & inusitato explanationis modo utriusque Testamenti libros ex breuissimis quibusdam Patrum annotationunculis exposuit, quas minutissimis characteribus descriptas inter ipsas scripturarum litteras maioribus litteris exaratas non minus curiosa quàm utili industria artificiosissimè coaptant; eumque laborem ad differentiam Glossæ Strabensis quæ in marginibus sacrorum codicum describi solet, Glossam interlinearem appellauit.

Ioannes Saresberienfis Ep. 202. ad M. Richardum Episcopū vocat Anselmum

Doctorem Doctorem, aitque se ex ipsius Discipulis audiuisse solitum eum dicere, in vno se contristari quod in tota vita sua nihil sibi accidisset infauisti.

Inter alios Lectionum suarum auditores & Discipulos habuit M. Guillelmum Cantuariensem Episcopum qui & ipse Lauduni docuit; ibidemque in Theologicis Guillelmum Campellensem; deinde Albericum Remensem, Lotulfum Nouariensem, Petrum Abaelardum circa an. 1112. qui quid de Magistro dicat & sentiat, ostendit in Ep. 1. Calamitatum suarum, nosque in Historia locum retulimus. Ad finem vsque vitæ docuit, obiitque Lauduni an. 1117. cui in Ecclesia S. Vincentij sepulto vnus ex discipulis hoc Epitaphium inscripsit:

*Dormit in hoc tumulo celeberrimus ille Magister
Anselmus, cui per diffusi Climata mundi
Vndique notitiam contraxit & vndique laudem.
Sana fides, doctrina frequens, reuerentia morum,
Splendida vita, manus diffundens, actio cantu,
Sermo placens, censura vicens, correctio dulcis,
Consilium sapiens, mens prouida, sobria, clemens,
Sed quas larga Dei concessit gratia dotes;
Idibus innisis dissoluit Iulius alter;
Qua vivens vixit, comitetur gratia functum.*

Eius temporibus exaratus est quidam Codex Ratherianorum operum, qui à Luca Ducherio editus est in lucem an. 1657. habeturque in 2. tomo Spicilegij: Fuit & alius Anselmus Laudunensis posterior Abbas S. Vincentij, qui à summo Pontifice Eugenio consecratus est episcopus Tornacensis an. 1146.

Arefastus seu Erfastus Nobilis Normanus audit à aliquo Scholari Aurelianensium Magistrorum hæresi, ad eos profectus & edoceri velle simulans didicit quanta fæce schola illa putresceret. Re tota patefacta Regi Roberto effecit, vt ex sententia synodali Hæresiarchæ conuicti flammis damnarentur, vt ad an. 1017. retulimus. Fuit & alius Arefastus Willielmi dicti Conquæstoris Capellanus, qui adit à Lanfranci Scholâ quam recens apud Beccum instituerat, in aliqua Disputatione Philosophica derisus quasi indoctus & ignarus litterarum apud Principem suum id molitus est, vt Lanfranco omni Scholæ professione in Normania interdiceretur. Verum Willelmus rem, vt erat, edoctus, quantoque fructus Schola illa Beccensis allatura esset, liberum eiusdem exercitium Lanfranco permisit & reliquit. Porro Arefastus factus Episcopus Helmeamensis sedem transtulit Thefordum, obiitque in Anglia Willielmo regnante:

Arnulfus genere clarus, fortunæ bonis locupletissimus, litterarum ornamentis clarissimus & nobilissimus an. 970. factus est Episcopus Aurelianensis ex charta Abbatæ S. Maximini, omnium certè procerum Gallicanorum sui temporis eloquentissimus: vt ex multis synchronis Authoribus colligitur. De eo sic Glaber Rodulfus l. 2. c. 5. *Erat tunc temporis prædictæ Ciuitatis (Aurelianensis) Pontifex venerabilis Arnulfus, qui videlicet genere & doctrina sapientia pernobilis ac paternorum fundorum reditibus locupletissimus.* Interfuit pseudo-Synodo Remensi an. 991. contra Arnulfum Archiepiscopum, in qua Oratorem egit, eo quod omnium consensu ceteros Præfules eloquentia anteiret: vt legitur in Historia depositionis Arnulfi tom. 4. histor. Gall. *Arnulfus autem Venerabilis Episcopus Ordinis custos ac omnium gerendorum interpres declaratus est eo quod inter omnes Galliarum Episcopos sapientia & eloquentia clarior haberetur.* Hic autem quamquam sententia sua dumnalet Arnulfum, author tamen fuit, vt si qui eum defendere vellent, prodirent in medium sententiamque liberè dicerent. *Quamuis hac ita se habeant, Reuerendissimi Patres, certumque sit hunc Arnulfum omnium Patrum concordibus damnari sententiis, tamen ne in inuidiam adducamur, admoveantur si qui sunt studiosi eius defensionis habeantque locum contradicendi, suumque Arnulfum quomodolibet defendendi. Sitque hoc nostrum Edictum sub disciplina Ecclesiastica, ita vt nullus deinceps pateat excusandi locus: excuset nunc qui eum iustas putat habere causas. Hic Clerus ipsius adest. Hic Abbates scientia & eloquentia non ignobiles erigant iacentem, attollant humiliatum; & si in iniuste deiectum existimant, qua Iustitia reformari debeat, edoceant.* Non enim

*enim in iuriam fratris & confacerdotis nostri latari nobis fas est : nec quisquam in iniuriam sui ducet , si ea qua contra Arnulfum dicta vel facta sunt , veracibus cognouerit re-
felli assertionibus.*

Inter eum & Gerbertum Aquitanum Remensis Scholæ præfectum magna intercedebat necessitudo , adeo ut essent ambo veluti cor vnum & anima vna , quos ita nempe iunxerat amor litterarum : nec vllum fideliozem expertus est Gerbertus in aduersis & deiectione ab Archiepiscopatu Remensi , quâ Arnulfum , quanquã non deessent , qui eum à Gerberto conarentur auocare , ut patet ex Ep. 32. addititiarum ad Arnulfum *Multum mortalibus diuinitas largita est , O mei animi Custos , quibus fidem consulis & scientiam non negauit. Hinc Petrus Christum Dei Filium agnoscat & agnitum fideliter confitetur.* Hinc est quod Iustus ex fide viuit. Hinc fidei ideo scientiam copulamus , quia stulti fidem non habere dicuntur. Hanc vos habere fidem illa generosi animi præclara scientia indicat : hoc vestre orationis series manifestat , quã eam inter nos eternari cupitis. Habeo igitur & rependo gratias tantorum munerum largitori , & quod mihi in nulla à me dissentientium amicam seruaueris & quod emulis nostris verisimilia non tamen vera narrantibus minus credidit. Hoc tui maneris esse Bone Iesu , qui facis vnanimes habitare in domo ; hoc Ego Sacerdos tuus coram te confiteor venerabilem artificem tuum Arnulfum me colere , diligere , amare , cunctisque mei ordinis quos hodie nouerim , corde & ore proferre. Procul ergo esto omnis fraus & dolus , pax & fraternitas hic adesto , ut qui alterum lædit , utrumque læserit. Me Christi potentia protegente , non vis tyrannica ab hoc deterrebit incepto. Non minù Regum quas in hoc Paschali festo pertulimus graues. Et sub finem. Sit itaque inter nos , ut vultis , Est tantum , non autem Est & Non. Sit auxilium in commune & consilium. Quod etiam in sacris per data verba , si vestre sublimitati placet , confirmandum fore censeo , ut amoto motu suspicionum omnium sit nobis cor vnum & anima vna. Obiit Arnulfus circa an. 994. eique successit Fulco.

Arnulfus seu Ernulfus Beluacensis Lanfranci discipulus , S. Luciani primum Monachus , deinde Rosensis in Anglia Episcopus ; de quo ita scribit Malmesburienfis l. 2. de Gestis Pontif. Angl. *Ernulfus natione Gallus apud Cænobium S. Luciani in Bellouaco non paucum tempus Monachus egit. Sed cum nonnulla plena insolentia videret , quæ nec emendare posset , nec pati vellet , discessum intendit : quæ sito prius à Lanfranco consilio incunctanter facturus quid eum diu Becci studuerat) persuasit ut ad se veniret , quia ibi animam suam saluare non posset. Venit ergo & toto tempore Lanfranci Monachus apud Cantuariam , ab Anselmo Prior ibidem , mox apud Burgum Abbas , à Radulfo Episcopus apud Rosam constitutus est. Graue quidem memoratu quantæ probitatis & prudentiæ in omnibus officiis fuerit &c. Vixit in Pontificatu aliquot dies super nouennium , decessitque quater & octoginta annos natus multa probitatis suæ monumenta reliquit. Ioannes Brompton ait eum obiisse an. 1124. Extant quædam Quæstiones Theologicæ duabus Epistolis ad Vualchelimum Ventanae Ecclesiæ Pontificem & Lambertum quendam contentæ , quibus soluunt nonnullas difficultates circa Matrimonii & Eucharistiæ materiam propositas , legunturque in 2. Tomo Spicilegi Dacheriani.*

Aubertus Lemouicensis Canonicus docebat Parisiis circa an. 1020. sed relictis scholis soli Deo vacare desiderans Beneuentinum Monasterium Canonicis Regularibus addixit an. 1028. seque eis adiunxit , Iordano tum Diocesim Lemouicensem regente : ut scribit Bernardus Guidonis , cuius locum in synopsi retulimus. At Sammarthani in verbo *Beneuentum* , huius Monasterii aiunt fuisse fundatorem Robertum quendam Canonicum Lemouicensem , referuntque Instrumentum factum sub Guidone Præsule qui tertius à Iordano sedit an. scilicet 1073. Iacet autem Aubertus in illo Cænobio , ad cuius tumulum multi febricitantes sæpe curabantur tempore Bernardi Guidonis , hoc est circa an. 1320.

Azo seu Affo Monachus , deinde Abbas Deruentis Diocesis Catalaunensis , vulgo Montier-ender , Gilberto Aquitanico æqualis & amicus , Gerbergæ Reginæ librû dedicauit de Antichristo , quo tempore Rorico præerat Ecclesiæ Laudunensi , qui obiit an. 976. Quanta verò inter eum & Gerbertum intercederet necessitudo , patet ex ipsius Gerberti ad eum Epist. 82. *Rumpe moras omnes , mi pater. & 3.*

&c. Calend. Jul. egredere de Vr Chaldeorum. Obtemperandum veteranis amicis ac in fide diu probatis. Noster Adalbero Pater Patria quondam vobis fidus & nunc fidiſſimus morarum impatiens veſtram exoptat præſentiam. Neſas abſenti ſignificare ea quæ volumus præſenti dicere. Chariffima vobis ac nobis librorum volumina veſtrum iter ſunt comitata. hoc tantum dixiſſe ſufficiat. Edidit vitam SS. Bercharii, Frodoberti, Baſoli & Manſueti. Obit autem in peregrinatione Hieroſolymitana an. 992.

B.

Baldricus Aurelianenſis Magduni ad Ligerim natus, circa an. 1050. nobiliſſimi viri ingentii in aurelianenſibus ſcholis enutritus, nec videtur poſſe dubitari quin Pariſienſes etiam cæterorum ſui ſæculi more frequentarit. Vnum ex omnibus Magiſtris ſuis præſertim laudat M. Herbertum Cenomanenſem, cui leſſum cecinit. Monachum induit apud Burgulium in agro Andegauenſi, eiufdemque loci Abbas factus eſt an. 1089. Inde euocatus à Rege Philippo ad Episcopatum Aurelianenſem poſt deſignationem Sanctonis, verum Archiepiscopati Turonenſis operâ qui Ioannem quendam iuuenem nondum Presbyterum promiſſâ ingenti pecuniâ summâ curauit à Rege nominari, deluſus eſt & remiſſus. Ioannis illius Electio facta eſt die SS. Innocentium. Vnde Quidam ex Electoribus ſarcaſticè iocatus

*Eligimus puerum, puerorum feſta canentes,
Non morem. noſtrum, ſed Regis iuſſa ſequentes.*

Quam malè Ioannes iſte puer audierit, patet ex Epist. 66. Iuonis Carnotenſis ad Hugonem Lugdunenſem apoſtolice ſedis Legatum, cuius verba pudet hic referre. ad calcem verò ſic de Baldrico loquitur. *Præterea ſciat veſtra ſollicitudo, quia cum Abbas Burguliensis ore patulo, manibus apertis cum multa ſecuritate ad Curiam in Natale veniſſet ad accipiendum Episcopatum, ſicut ei illa prædicta Regina promiſerat, quia animaduerſi ſunt plures & pleniores ſæculi nummorum latere in apothecis amicorum iſtius (Ioannis) quàm apud Abbatem, ille eſt admiſſus, iſte eſt excluſus. Et cum Abbas quereretur apud Regem quare ſic eum deluſiſſet, reſpondit, Sufſinete interim donec de iſto faciam proſicuum meum, poſtea querite vt iſte deponatur & tunc faciam voluntatem veſtram.* Hæc an. 1099. facta ſunt. Denique Baldricus an. 1108. eligente Clero & populo ex abbatia Burgulienſi ad Archiepiscopatum Dolenſem euocatus eſt: de quo vt de viro ſibi notiſſimo ſic ſcribit Ordericus Vitalis lib. 9. ſub finem. *Huc uſque venerabilis Baldrici proſecutus ſum veſtigia..... præſatum ſeniorum quem bene cognoui, veneranter honorare decreui. Hic Ciuis fuit Aurelianenſis, Monachus & Abbas Burguliensis, liberalibus imbutus ſtudiis & religioſe meritis vita venerabilis. Inde pro religione & ſapientia ad Gradum Dolenſis Archiepiscopatus delectatione pronectus eſt Eccleſiaſtica. In Episcopatu Monachatum ſeruauit, & cum Monachis prout fors dabat, plerumque habitauit. Quædam ſcripta poſteritati reliquit; inter alia verò Hiſtoriam Hieroſolymitanam, Epitaphia quædam Nobilium Profeſſorum ſui temporis, & nonnullorum aliorum virorum Illuſtrium. Vitam quoque M. Roberti de Arbrifcello rogatu & precibus Petronillæ Frontebraldenſis adductus Ep. ad eam data, cuius tale eſt initium. Baldricus D. G. Dolenſium Sacerdos licet indignus Ancilla Chriſti Petronilla venerabilis Monafterii Fontebraaldenſis Abbatiffæ omnibusque eius Cænobii Sanctimonialibus ſub eius regimine ſalutem. Obit valde ſenex 7. Ian. an. 1129.*

Beda dictus Venerabilis, Anglorum Nobilis Doctör & Hiſtoricus ridiculè & fabuloſè dicitur Theologiam Lutetiæ docuiſſe, Alcuinumque Doctöris titulo atque inſignibus donauiſſe anno circiter 692. aut Academiam Paritiſenſem, cum Romam proſiciſceretur, inſtituiſſe; cum præter multa quæ huic fabulæ fidem derogant, certum ſit cum è Monafterio, cui nomen ſeptennis dedit, aut certè ex Anglia nunquam egreſſum fuiſſe. Quamobrem Hiſtoricus ille vetuſtæ Scholæ Cantabrigienſis aſſertor, rectè ab Harſfeldio & ab aliis *infirmæ fidei Hiſtoricus appellatur.* Natus eſt ille in territorio Monafterii Wiramuthenſis an. 677. & cum eſſet ſeptennis, traditus eſt à parentibus Benedicto Abbati enutriendus. Quomodo verò tantarum ſcientiarum theſaurum ſibi comparauerit, docet Simeon

Dunelmensis scriptor Anglus, qui Historiam de Gestis Anglorum an. 1129. cum vita opinor terminavit. *Videtur quibusdam incredibile, inquit, quod in extremo mundi angulo vir, qui nunquam Maria transfretaverit ob addiscendam sapientiam, Scholas Philosophorum non frequentaverit, tanta eruditione clareat, tanta librorum compositione vbique mundo innotescat: sed hoc non esse mirandum ipse docet, qui inter sexcentos beatæ vitæ & mirabilis scientiæ Monachos enutritus, quidquid scientiæ singuli habuerant, omne hoc ipse in vnum sui cordis vasculum Spiritu S. illuminante contraxerat. Habuerat præ oculis & copiam omnis generis librorum, quos Abbas suus Benedictus inter alia diuersa ornamenta donatione Apostolicorum Vitaliani & Agathonis in Monasteriũ suum contulerat. Præterea erat & eo tempore quo magna scientiæ studia floruerunt in Anglia, quando Theodorus Archiepiscopus & Adrianus Abbas peragrata insula, quaquaversum Anglorum Gentes commorabantur, Scholas sacrarum simul & secularium litterarum instituebant, ut quicumque cuperent erudiri, haberent in promptu Magistros qui docerent. Vnde ipse Beda loquens de his, Indicio est, inquit, quod usque hodie supersunt de eorum discipulis qui Latinam Græcamque linguam, æque ut propriam in qua nati sunt, norunt. Ab his eorum Discipulis prudens institutus adolescens in lege Domini meditabatur die ac nocte, ut etiam suos Doctores ipse doctior supergredereetur. Ostendit ipse quod nec Franciam nec Italiam nec Græciam discendi gratia adierit. Hæc & plura de Beda Simeon: qui & subiungit quosdam eiusdem versus non infelicem venam redolentes, quos de die Iudicii ad Accam Episcopum misit, cum hac inscriptione: LAMENTATIO Bedæ Presbyteri. Sunt autem eiusmodi.*

*Inter florigeras fecunda cuspidis herbas
Flamine ventorum resonantibus undique ramis
Arboris umbriferæ, mæstus sub tegmine solus
Dum sedi, subito planctu turbatus amaro
Carmina prætristi cecini hæc lugubria mente.
Ut pote commemorans scelereum commissa meorum,
Et maculas vitæ mortisque inamabile tempus,
Iudicii que diem horrendo examine magnum
Perpetuamque reis districti Iudicis iram;
Et genus humanum discretis sedibus omne,
Gaudia Sanctorum, nec non pœnasque malorum.*

Legitur integrum pœma apud Simeonem, sed ex paucis istis versibus intelligitur quàm non fuerit Beda contemnendus Poeta. Idem author ait eum obiisse in Gyruuensi Cœnobio an. 735. eademque omnium pene Scriptorum Anglicorum sententia: melior certè & verisimilior quàm Baronii, Spondani & Possuini aientium obiisse an. 762. vel 776. anno ætatis 106. vel saltem 90. Neque credibile est Epithaphium illius, si quod fuisset in Ciuitate Dunelmensi, quemadmodum asserit Possuinus, Simeonem Dunelmensem qui 4. libros de Ecclesia Dunelmensi composuit, præteriturum fuisse, cum expressè de Beda agat, eumque dicat obiisse in Cœnobio Gyruuensi. An autem Beda fuerit aut potuerit esse Alcuini Magister, supra in Alcuino quæsitum est.

Berengarius Turonensis in Grammatica & humanioribus litteris videtur fuisse Turonis institutus, deinde more cæterorum in Dialectica & Philosophiâ Parisiis, postremò in Theologia Carnuti operam dedisse sub Fulberto, donec celeberrimus ille Episcopus vixit. Eo verò fati functo Turonis Grammaticam docere aggressus est, indeque Parisios profectus, Dialecticam; in cuius professione excellere putatus est, donec Lanfrancus cum eo congressus plurimum de eius fama deminuit. Inter alios Discipulos habuit in Dialectica Brunonem Colonensem, qui deinde fuit Carthusianorum Institutor. Verum sentiens se minus nominis ex illa congressione & Lanfranci apud Beccum celebritate habere, ad Theologiam se contulit, cuius ignarum esse putabat Lanfrancum, ut eâ professione superior euaderet, qui in Dialectica victus fuerat. At cæco ambitionis ductu in hæresim lapsus est circa Eucharistiæ mysterium, multasque Ecclesiæ

turbas intulit ab anno circiter 1045. ad annum 1080. contraque eum habita sunt passim multa Concilia in Italia, Romæ, in Germania & Gallia, de quibus fuse diximus in Historia, & dicitur adhuc in Lanfranco. Obiit anno 1088. verè pœnitens, vt legitur in Chronico Turonensi MS. Bibliothecæ Regiæ his verbis. Eodem anno obiit *M. Berengarius Grammaticus fidelis & verè Catholicus, super cuius tumulum tale Epitaphium est insertum.*

*Quem modò miratur, semper mirabitur Orbis
Ille Berengarius non obiturus obit.*

Leguntur & alia eiusdem Epitaphia inter poëmata Baldrici Burgulienfis Abbatis, quæ in historia retulimus.

Bernardus de Abbatis-villa, sic dictus, quod eò loci in Pontiensi Comitatu ortus sit, egregius verbi Diuini Prædicator, Roberti de Arbrifello & Vitalis Socius. S. Cypriani primùm Abbas, defuncto Reginaldo electus; deinde tiro-nensis Cœnobij in Diœcesi Carnotensi Fundator; cuius vitam & acta descripsit Gaufridus Grossus eiusdem Cœnobij Monachus eiusque discipulus. *Exe-stuans*, inquit ille, amore paupertatis ac solitudinis ad secretum eremi, à quo fraudulenta violentia abstractus fuerat, rediit, & mentem suam quæ ibi reman-serat, inuenit, qui D. Roberto de Arbrifello atque Vitali de Mauritonio con-iunctus, Gallicanas regiones nudis pedibus peragrabant; in villis, castellis, atque vrbibus verbum Dei prædicabant, homines ab erroribus vitæ suæ cruen-tes, quasi validi ac robustissimi arietes Diuinæ potentiae viribus adacti, infide-litatis atque vitiorum muros impellentes confringebant, corda hominum ab amore caducarum rerum auellebant, mala eorum colloquia bonos mores cor-rumpentia destruebant, malorum operum nequitias disperdebant, torius ini-quitatis coaduldam congeriem dissipabant; virtutes Deo authore, cordibus eo-rum inferentes plantabant & plantatas exemplo corroborantes ædificabant: & quamuis mortuorum cadauerum resuscitatores non essent, quod maius est fa-ciebant, id. animas in peccatis mortuas viuificabant & viuificatas Deo veræ vi-tæ coniungebant. Talia igitur signa facientes quandoque simul, aliquando ve-rò singulatim diuerfas prouincias circuibant, quibus machinante Diabolo tri-bulationes non deerant. Obiit 7. Kal. Maij an. 1116. De eo Orderic. Vitalis l. 8. histor. Neubrigensis l. 1. c. 15. Malmesburiensis lib. 5. Histor.

Berthramus Presbyter, vel vt aliqui scribunt, Monachus eruditione clarus, in Diuinarum scripturarum lectione versatus, & valde peritus teste Trithemio, in litteris quoque secularium disciplinarum egregiè doctus, ingenio subtilis & clarus eloquio, nec minus vitâ quàm doctrinâ insignis claruisse dicitur sub Carolo Caluo, eiusque iussu de augustissimo Eucharistiæ sacramento deque prædestinationis mysterio scripsisse. Quæ Quæstiones tunc temporis in Scholis Palatinis agitabantur & alibi in Francia. Sic autem librum de Eucharistia auspicatur. *Tubes gloriose Princeps, vt quid de Sanguinis & Corporis Christi mysterio sentiam, vestra magnificentia significem. Imperium quàm magnifico principatui vestro dignum, tam nostra paruitatis viribus constat difficillimum.* In eo autem Corpus & Sanguinem Christi figuratè esse accipienda conatur ostendere. Ei Ioannes Scotus, adhæsit, & vt aliqui scribunt, Heribaldus etiam Antissiodorensis Episcopus. Contra verò stetit Paschasius Corbiensis, Responsonemque suam & Confutationem eidem Carolo dedicauit. Sunt tamen qui putent Berthramum non aperte communi & receptæ sententiæ aduersatum fuisse, sed materiam istam dum voluit explicare, implexis & intricatis interpretationibus obscurasse. Ioannem verò Scotum clarè & dilucidè mentem aperuisse, ineffabilemque Transubstantiationem negasse, & longo post tempore Berengarium.

Bruno Colonæ Agrippinæ parentes habuit & genere & virtute claros. missus Lutetiam Parisiorum, vt liberalibus disciplinis erudiretur, Berengarium fortitus est Magistrum, vt legitur in Chronico Malleacensi, tantumque profecit præ cæteris coætaneis suis, vt inter primos sui temporis Philosophos habitus sit, & vt ait Laurentius Surius, *Scholarium Magister* effectus sit, interque cæteros, Odonis, qui Vrbanus II. Pontifex fuit. Postea se contulit ad Theologiam; in eaque

disciplina magnum quoque nomen adeptus est ; & inter præstantissimos reponitur à scriptore illo Historiæ Francicæ à Roberto ad mortem Philippi, sic aiente : *Hoc tempore tam in Diuina quam in humana Philosophia floruerunt Lanfrancus Cantuariorum Episcopus , Guido Longobardus , Manigaudus Teutonicus , Bruno Remensis , qui postea vitam duxit Eremiticam . Remensem vocat , quia in Ecclesia Remensis Canonicus fuit , imò Cancellarius & Scholasticus seu Scholæ Remensis Præfectus . De eo abunde diximus in historia ad annum 1082 . In Codice S. Remigij Remensis hæc insuper de eo habentur . M. Bruno Natione Teutonicus ex præclara urbe Colonia parentibus non obscuris , litteris tam secularibus quam Diuinis valde munitus , Ecclesia Remensis , qua nulli inter Gallicanas secunda est , Canonicus & Scholæ Magister relicto seculo Eremitum Carthusia fundauit & rexit sex annis ; qui cogente Papa Urbano , cuius quondam præceptor fuerat , Romanam perrexit ad Curiam , eundem Papam solatio & consilio in Ecclesiasticis negotiis inuaturus . Sed cum tumultus & mores Curia ferre non posset , relicta solitudinis & quietis amore flagrans , relicta Curia , contempto etiam Archiepiscopatu Rhegiensis Ecclesie , ad quem ipso Papa volente electus fuerat , in Calabria Eremitum , cui Turris nomen est , secessit : ibique Laicis & Clericis quam plurimis adunatis solitaria vita propositum , quamdiu vixit , exercuit . Ibi defunctus humatus est post egressum Carthusia undecimo plus minus anno . In multis autem locis ad eius memoriam Cenotaphia extructa , vt apud Carthusiam maiorem .*

*Primus in hac Christi Director Oculis Eremitæ
Fundatorque fui , qui tegor hoc lapide .
Bruno mihi nomen , genitrix Germania , meque
Transtulit ad Calabros grata quies memoris .
Doctus eram , præco Christi , vir notus in Orbe .
Desuper illud erat gratia , non meritum .
Carnis vincula diei Octobris sexta resoluit .
Ossa manent tumulo , Spiritus astra petit .*

Similiter Ecclesia S. Crucis Aurelianensis suo tantum virum exornauit Elogio , cuius ita conceptum reperitur Octostichon apud Surium tom. 5. in vita S. Brunonis , & apud Carolum Saussëy in Annalibus Ecclesie Aurelianensis ad an. 1101. quo ait eum de seculo transisse ad vitam die Dominica pridie Non. Octob.

*Summum Bruno decus , & gloria temporis huius
Carne iaces , sed parte manes meliore superstes .
Et iusti recipis nunc premia gratæ laboris :
Præclaris merito Doctoribus associatus ,
Viuens in Christo Nostri vir sancte memento .
Doctrinæque tuæ , que toto fulget in Orbe ,
Christo funde preces , mereamur vt esse sequaces ,
Bruno tuis semper precibus vir sancte iuuemur .*

Burchardus Comes Parisiensis , qui Hugone Capeto & Roberto regnantibus floruit , nõ tam ob litterarum notitiam hic memorandus venit , quam ob singularitatem eius in viros litteratos , Clericos & Monachos amorem . Eius vitam descripsit Odo Fossatensis Monachus , eiusque præclaras dotes fatis eleganter profecquitur his verbis . Inclytus Burchardus nobili stirpe progenitus sacro baptismate est ingeneratus atque nobiliter in Religione Catholica militari tirocinio edoctus . Nam pueritiæ tempora dum transigeret , Curia Regali more Procerum Francorum à parentibus traditus est . Qui Christianitatis operibus pollens , totius prudentiæ atque honestatis assumpsit commoda . In aula enim gloriosi Hugonis Francorum Regis cunctis tam cælestibus quam militaribus imbuebatur institutis . Dum verò adolescentia inuenturis appulit annos , Domini providente gratiâ , qui fidelem militem sibi eum providebat futurum , magno dilectionis amore à Rege amplectitur , in tantum vt cunctos costaneos transcendere videretur . Amabatur enim à cunctis &c . Erat fidelis defensor Ecclesiarum , que sub Imperio Regni Francorum habebantur , largitor Eleemosynarum , consolator miserorum , subleuator piissimus Monachorum , Clericorum , viduarum atque virginum in Cænobiiis

Deo militantium. Fossatenſe Cœnobium ſuſcepit reformandum operâ Maioli Abbatis Cluniacenſis, & Magenardo Abbate ad Monafterium S. Mauri, quod Glannaſolium dicebatur, tranſmiſſo, expulſiſque ſeditioſis & contumacibus Monachis, alios melioris vitæ ſubſtituit, amplasque eis poſſeſſiones dedit an. 998 Obit circa an. 1030. 4. Kal. Martias accepto prius Monachali habitu, ſepultusque eſt in Cœnobio quod ædificarat. Eius autem Mauſoleum his verbis decoratum eſt.

*Hic vir Magnus erat quondam dum corpore vixit,
Nomine Burchardus per mundi climata notus.
Celfus erat meritis, dictis, factisque modestus;
Pauperibus largus, viduis per cuncta benignus.
Ipsius en corpus tumulo requieſcit in iſto.
Martius oſtendit quarto migraffe Calendus.*

• C.

Candidus Presbyter Lindiſfarnienſis Anglus vſus eſt primum Patrono ac Præceptore Higebaldo Epifcopo, à quo miſſus in Galliam ad Flaccum Albinum ſeu Alcuinum tanquam ad torrentem ſcientiarum, ab eoque inſtitutus rediit in Angliam, vbi magnam ſibi ab elimata doctrinâ & eruditione laudem inter ſuos peperit. De eius in Britanniam reſeſſu ſic Alcuinus Ep. 93 *Ego pene quaſi orbarus filii remaneo Domi. Damaeta Saxoniam, Homerus Italiam, Candidus Britanniam reſeſſit.* Martinus in vicis apud S. Iodocum infirmus remanſit. Quanti autem Candidum hunc fecerit Alcuinus, vel ex eo patet, quod ei, Oniæ & Nathanaëli tribus ſuis Diſcipulis, qui deinde in Palatinis Scholis docuerunt, ſua in Eccleſiaſten Commentaria dedicavit.

Carolus re & nomine Magnus iure inter Illuſtres Academicos accenſeri debet, non tantum quia Alcuini præceptoris auditor fuit, ſed quia exemplo ſuo plurimum ad ſtudendum & ſcribendum excitavit, Academiamque toto Orbe celeberrimam inſtituit, Academicorum vetò & omnium Doctorem virorum Mecenas liberaliſſimus exitit. Filius erat Pipini Magni, & Nepos Caroli Martelli. Patre apud Pariſios deſuncto Regnum cum Carlomanno fratre ſuſcepit an. 769. ſedemque Nouiomi elegit: fratre autem poſt biennium deſuncto ſolus regnavit vſque ad obitum. Omnino vetò regnavit 47. annis, ſcilicet Francicum Regnum tenuit annos 33. antequam Imperator fieret & cum Imperio 14. Anno Regni 2. Synodum habuit apud Vormaciam. Anno 5. bellum ſuſcepit aduerſus Saxonas. an. 5. Adriano Pontifici contra Deſiderium Longobardorū Regem adfuit. an. 6. offenſus diſſonantiâ Cantus Eccleſiaſtici inter Romanos & Gallos, miſit Romam viros induſtrios qui ab ipſo fonte cantandi rationem & peritiam diſcerent. Reuerſos primum Metis Scholam habere iuſſit, deinde Pariſiis & in cæteris Gallia Urbibus. Hiſce initiis ad maiora ſtudia amplectenda incitatus, & præterea exemplo inductus Adriani, quem vnicè diligebat, cœpit viros doctos colere, euocare & ad docendum præmiis incitare. Petrum quidem Piſanum, quem Ticini ſeu Papiæ docentem reppererat, in Grammatica Præceptorem habuit: deinde Alcuinum in Rhetorica, Dialectica & Astrologia. Tum concurrentibus vndique viris Doctis tanti Principis famâ & liberalitatis ſpe, Pariſienſem academiam inſtituit in Palatio. Omnibusque patere voluit, Diuitibus, Pauperibus, Nobilibus & Ignobilibus, vt fuſè probauimus in Chronologia. Liberos autem ſuos ita cenſuit inſtituendos, teſte Eginharto, Vt tam filii quàm nepotes primò liberalibus ſtudiis, quibus & ipſe operam dabat, erudirentur. Imo filias quoque voluit primo liberalibus artibus imbui, deinde lanificio: vt ſcribit radulfus de Diceto. Ipſe vero erat eloquentia copioſus & exuberans, poteratque quidquid vellet, apertiffimè exprimere: nec patrio ſermone contentus, linguis peregrinis addiſcendis incubuit, inter quas Latinam perfectiſſimè calluit, & ita calluit, vt nihilo difficilius eâ quàm patriâ vteretur. Eius autem in ſtudiis laborem & exercitia ſic deſcribit Poëta Saxonicus.

*Legebat aſſidue Scripturæ dicta ſacratæ
Quoſque libros Sancti compoſuere patres.*

*Quos Augustinus Cali de Cinibus almis.
Scripsit amanter eos crebrius audierat.
Scribere tentabat. Nam circumferre solebat
Secum cum parvis Codicibus tabulas.
Ac ponens ipsas ad Cernicalia lecti.
Regalis, nunquam fecit abesse sibi.
Inter tot curas tantrique negotia Regni
Rex exercuerat his animum studiis.*

Alcuinum adeo dilexit, ut palam & publicè semper eum *Magistrum & delicio-
sum Magistrum* appellaret. Cuius consiliis non modò in condenda Academia dis-
ponendis que scholis secundum ordinem Disciplinarum, sed in ipsa Regni admi-
nistratione usus est, ut in historia docuimus, & cuius patebit, qui leget Alcuini ad
ipsum Epistolas.

Corporis staturam non omisit Eginhartus, sicque eam describit. Corpore fuit
amplo atq; robusto, statura eminenti quæ tamen iustum modum non excederet. Nam
septem suorum pedum proceritatem eius constat habuisse mensuram. A-
pice capitis rotundo, oculis prægrandibus ac vegetis, naso paulum mediocri-
tatem excedente, canicie pulchra, facie lata & hilari. Vnde formæ authoritas ac
dignitas tam stanti quam sedenti plurima acquirebatur. Quanquam cervice obe-
sa & breuior, venterque proiectior videretur, tamen hæc cæterorum membrorum
celabat æqualitas. Incessu firmo totaque Corporis habitudine virili. Voce clara
quidè, sed quæ minus corporis formæ conueniret. Addit Monachus Sangallen-
sis Carolum gestare solitum diebus feriatis virgulam more sceptri, staturæ corpõ-
ris æqualem. Ambitionis verò taxat Episcopum quendam Germaniæ, qui virgam
auream incomparabilis Caroli, quam ad statum suum fieri iusserat, diebus feriatis
vice baculi ferendam, ille pro Episcopali ferula improbus ambebat. Nonnulla
etiam opera edidit, quæ versibus his complectitur Poëta Saxon. lib. 5. de Gestis
Caroli M. Imp.

*Ipse decem post hæc & ternos circiter annos
Augusto letus vixit in Imperio.
In quibus antiquas leges correxit, in ipsis
Vniri mandans dissona que fuerant.
Addidit his etiam nouiter, quæ congrua duxit,
Pauca quidem numero, valde sed utilia.
Cunctorumque sui Regni leges populorum
Collegit, plures inde libros faciens.
Nec non quæ veterum depromunt prælia Regum
Barbara mandauit Carmina litterulis.
Cæpit & ingenii totis cum viribus acris
In Linguam propriam vertere Grammaticam.
Ardua Philosophis etiam res hæc foret, artem
Ad hanc sermonem cogere barbaricum
Talibus à studiis non Regni maxima cura,
Non atas grauior tunc reuocauit enim.*

Obiit tandem Princeps omnibus bonis desideratissimus Aquisgrani an 814. 5.
Cal. Febr. eique hoc Epitaphium conditum est, quod legitur in fine operum A-
gobardi, & in vetustissimo Codice M. S. Cænobij Noualiciensis an tom. 2. Script.
Hist. Gall.

*Aurea Cælorum postquam de Virgine Christus
Sumpserat apta sibi mundi pro crimine membra,
tam decimus quartus post centies octo volabat.
Annus fluctuagi meruit quo feruida sæcli
Ætherei Carolus Francorum Gloria Gentis.
Æquora transire & placidum comprehendere portum*

*Qui deciesque quater per sex feliciter annos
 Supra tenens Regni & Regno Rex Regna reiuungens,
 Febro migravit quarto arj ex orbe Kalendas
 Septuaginta sex vitæ qui terminat annos.
 Quis propter flagito precibus si flecteris ullis,
 Quisque huius relegis versus Epigrammata, Lector,
 Astriferam Caroli teneat, dic, spiritus arcam.*

Carolus II. cognomento Caluus Ludouici Pij ex Iuditha filius, Paterni auitique exempli æmulator egregius, vbi per bella Ciuilia licuit, Academiam intestinis Galliæ motibus sub Patre collapsam instaurauit, vnde quaque viros doctos accersuit, eamque partem hæreditatis paternæ quæ sibi obrigerat, nimirum Franciam & in Francia Lutetiam, omnigena litterarum Disciplinâ nobilitare curauit. Nam an. 838. cum Ludouicus Parens liberis suis ad pacem fouendam diuisisset Imperium, Galliam quam tunc Nouam Franciam appellabant, teste Monacho San-Gallensi, Carolo Iuniori attribuit, & statim *Hilduinus Abbas Ecclesia S. Dionysij & Gerardus Comes Parisus Ciuitatis*, inquit Nithardus lib. 1. *ceterique omnes prædictos fines habitantes conuenerunt, fidemque sacramento Karolo firmauerunt.*

Huiusce Principis erga immortales Disciplinas studium & amorem prædicat Erricus Antissiodorensis in Epistola dedicatoria, quam vitæ D. Germani versibus à se conscriptæ præfixit: in qua quamquã eum Augustum vocat & Cæsarem, nondû tamen videtur fuisse Imperator, cum eã dedicauit. Quid enim attinisset tam longè repetitam Lotharij filij Abbatis Ferrariensis, qui an. 866. obierat, refricare memoriam Patri qui Imperator factus est an. 876. Deinde hæc verba satis clarè videntur indicare, paulo post Lotharij mortem opus suum Carolo dedicasse. *Habe igitur*, inquit, *post funus dilectissimi filij, hæditarium pignus quo & defuncti memoriam suauiter refricare, & integre fidelis famuli deuotionem aduertere valeas, qui te nullo modo passus sum extremi saltem muneris utilitate fraudari.* Sed de Caluo satis in historia dictum. Obiit ille in Italia an. 878. biennio post occupatum Imperium, eiusque corpus aliquandiu seruatum est Vercellis, postea translatum ad D. Dionysii, vbi habet hoc Epitaphium.

*Imperio Carolus Caluus Regnoque positus.
 Gallorum, iacet hic sub breuitate situs.
 Plurima cum villis, cum clauo cumque corona,
 Ecclesie unius huic tulit ille bona.
 Multis Abbatibus nobis fuit hic reparator,
 Sequanij flumij Ruolijque dator.*

Claudius cognomento Clemens natione Scotus excellenter litteratus, Alcuini & Ioannis Malrosii olim in scholis socius, vt tradit Balæus: in condenda quoque Academia Parisiensi adiutor, quem tradunt omnes fere Historici, cum veteres tum Moderni post Monachum San-Gallensem, à Carolo fuisse scholis Palatinis præfectum & inibi ad extremam vsque senectutem multos docuisse, erudisse & cum ibi *gymnasarches esset*, inquit Balæus, *multa doctrinæ monumenta edidisse.* Inter alia verò opera, edidisse dicitur Commentaria in Mattheum, vbi expeditionis an. 815. in Normanos in præfatione meminit. Scripsit quoque Scholia in Ep. ad Galatas & Drufteranno Abbati dedicauit teste Myræo in auctario de scriptoribus Ecclesiasticis. *Claudius Scotus*, inquit, *Monachus Ordinis S. Benedicti, Alcuini in fundandâ schola Parisiensi Collega, scripsit vt mihi est verisimile, Enarrationem Epistolæ ad Galatas Drufterano Abbati dicatam, quam Claudio Antissiodorensi Episcopo in scriptam Parisenses ediderunt.* Hunc nostrum Clementem confundunt multi cû Clemente Antissiodorensi Episcopo quem fuisse quoque Scotum aiunt; sed annorum epocha non conuenit: quippe Clemens Episcopus obiisse dicitur an. 744. & is est, quæ Balæus ait relicta omni cognatione sua poperanter è Scotia in Galliam venisse cû Sansone presbytero etiam Scoto: quemque Monachus Antissiodorensis scribit cæcitatem corpoream passum iuxta Basilicam apostolorum Petri & Iacobi diuersorium habuisse: alii verò obiisse scribunt 13. April. & sepultum in Ecclesia S. Amatoris. At Clemens

mens noster Palatinæ Scholæ præfectus & Gymnasiarcha, quem Carolus Lutetiae reliquit ducto secum Ticinum Ioanne Mailrosso, obiisse dicitur communiter an. 842. consumptis in docendi munere quinquaginta & amplius annis. An autem ille ad ullam Ecclesiam aut Abbatiam promotus sit, nihil comperi.

Claudius natione Hispanus Felicis Vrgelitani, ut creditur, discipulus, ex Hispania à Ludouico Pio ad Palatium euocatus, è Clerico Palatij factus est Episcopus Taurinensis: quò cum peruenisset, omnes Sanctorum imagines de Templis deiici iussit, vetuitque vllum iis cultum exhiberi. Et quia Abbas quidam nomine Theodemirus repugnare visus est, aduersus eum scripsit libellum quendam, quo rationes plurimas complexus est, quibus ad deturbandas imagines motus fuerat. Noua ista Doctrina in Ecclesia Romana turbas excitauit, nec tam citò pacatæ fuerunt, An. 825. in eam rem habita fuit iussu Ludouici Parisiis Collatio virorum Doctorum cum professoribus Palatinis: & Ionas postea Episcopus Aurelianensis qui ei interfuit, ab eo ad Eugenium Papam missus cum consultis sapientum. Aduersus Claudium scripsit Dungalus insignis tunc temporis Theologus, scripsit & Ionas libros tres iussu eiusdem Ludouici, quos postea Carolo Caluo dedicauit. De illo autem sic habet. *Ludouico feliciter imperante idem Felix in quodam Discipulo suo nomine Claudio, ut pote, ut verbis D. Hieronymi utar, Euphorbus in Pythagora renascitur.* Et in præfatione de Ludouico loquens. *Quendam Presbyterum Natione Hispanum nomine Claudium, qui aliquid temporis in Palatio suo in Presbyteratus militauerat honore, cui in explanandis SS. Euangeliorum Lectiõibus quantumcunque notitia inesse videbatur, ut Italica plebis qua magna ex parte à SS. Euangelistarum sensibus procul aberat, sacre Doctrina consultum foret, Taurinensi presbylem subrogari fecit Ecclesie.* De eodem Claudio non videntur contemnenda quæ habet Strabo de rebus Ecclæs. c. 8. *Ipsa denique querela Græcorum temporibus bonæ memoriæ Ludouici Imperatoris in Franciam perlata eiusdem Principis providentiâ scriptis synod. libris est confutata. Quam Claudius quidam Taurinensis Ep. sed in veritatis itinere nominis sui similitudine nutabandus inter ceteras vanitatum suarum ineptias cupiens renouare, antequam diuersorum contra eum scribentium telis perfoderetur, suo iudicio damnatus interiiit.* Obiisse autem dicitur circa an. 826.

Constantius vel Constantinus Monachus Floriacensis Gerberti Aquitani æqualis & Comprofessor atque amicissimus, in Arithmetica & Mathematicis disciplinis peritissimus, more seculi Lutetiæ videtur artes liberales hauisse, quas postea Floriaci & Aureliæ professus est. Ad eum extant nonnullæ Gerberti Epistolæ. In 87 inuitat eum ad se venire, & ut afferat secum *Tulliana Opuscula & de Repub. & in Verrem, & quæ pro defensione multorum plurima Romana Eloquentiâ parens conscripsit.* in 92. de eodem sic habet. *Omnia per Constantium Floriacensem supplere curabo. Efficium Nobilis Scholasticus, apprime eruditus mihi que in amicitia coniunctissimus.* In 142. ei congratulatur quod peruasor quidam Abbas atque hostis Monasticæ Religionis, qui Floriacensem Abbatiam potentiorum autoritate fretus inuaserat, obiisset, rogatque ut ad se Remos veniat *in festo S. Remigii.* Inibi eum vocat *Dulce solamen laborum suorum,* quo suadente explicare contenderat ipse rationes Abaci, licet iam ab aliquot lustris in eo exercitio versari desisset. *Vis amicitia pene impossibilia redigit ad possibilia.* Nam quomodo rationes numerorum Abaci explicari contunderemus, nisi te adhortante, *O mi dulce solamen laborum Constantine?* Tandem ex Monacho & Scholastico Floriacensi factus est Abbas S. Maximini Aurelianensis, quæ Abbatia sita est in agro suburbano Miciaco *au bourg de Micy* ad 1. ab vrbe lapidem, vnde eum Gerbertus vocat *Miciacensem Abbatem* Ep. 33. Addictiarum à Sirmondo. Sed errant nonnulli, cum an. tantum 1003. factum fuisse abbatem scribunt: certum est enim tum cum adhuc Gerbertus Remis esset, & in Gallia, scilicet an. 996. iam fuisse abbatem, quoniam ad eum prædictam scribit Epistolam. Fuit autem propter litterarum & bonarum artium commercium Roberto Regi acceptissimus, à quo priuilegium obtinuit an. 1020. piscaturæ in Ligeri. Ei successit an. 1021. Albertus II.

Corydon Alcuini quondam discipulus, ad quem extat ipsius poemata 259. quo eum negligentia accusat & quasi inebriationis in deliciis Palatinis.

*Dormit & ipse meus Corydon Scholasticus olim
Sopitus Bacch. o. V a tibi Bacche pater.*

*Tu quia tu quæris sensus subvertere sacros
Atque meum Corydon ore tacere facis.
Ebrius in tectis Corydon Aulensibus errat
Nec memor Albini, nec memor ipse sui.*

Fuit autem ille Corydon poësi deditus, vt ex eodem carmine intelligitur.

D

D *Ametas.* Vide Renulfus.

Daphin Alcuini discipulus, ad quem extat Magistri Epist. de illo Cantici Canticorum loco, *Sexaginta sunt Reginae & octoginta Concubinae.* Epistolam verò sic inscripsit *Dilectissimo filio meo Daphini Albirus pater salutem. & sub finem: Sexaginta Reginae & octoginta Concubinae Rectores sunt sancte Ecclesia. Sed alij ex illis propter solam Christi charitatem docent, alij terrena sequentes commoda laborant in Ecclesia non cœlestis patriæ labore, sed terreni lucri gratiâ desudant in docendo..... Illi contubinarum nomine denotantur, quia seculi ambitione vel temporalis honoris gratia prædicando seu baptizando nobiles quidem generant scæpe filios, sed illi ignobiles in semetipsis permanent. Quorum contubernium, fili carissime, fuge obsecro, & si te quandocunque Dei misericordia Doctorem dignetur efficere, tu pro eius amore laborare non cesses, qui pro tua salute sanguinem suum fundere non dubitauit.*

David vide supra. *Carolus Magnus.* Sic enim eum Alcuinus appellat, vt & Ludouicum Pium Caroli filium, Salomonem.

Deganus seu *Theganus* Natione Francus & ex nobili prosapia oriundus, Alcuini cum Amalario Treuirensi Discipulus, eamque ob rem ab ipso ad Ecclesiæ Treuirensis regimen aduocatus. Cum enim variis legationibus & aliis Regni negotiis distineretur, nec posset suo Gregi commodè & pro officio inuigilare, Degani Chorepiscopum sibi adlegit in Scholis præcognitum, magnæ virum probitatis & doctrinæ. Scripsit Ludouici Pij res gestas, & acriter inuehitur in Episcopos quosdam ex infimo genere ortos, qui Ludouicum de Regno deturbarant, indignumque sceptro iudicabant. Is autem teste Christophoro Brouuero in Annalibus Treuirensibus, flagrantis sapientiæ studio & acres ad virtutem stimulos illi Ecclesiæ subiecit, & præclara scientiæ suæ ornamenta Treuirensi populo pro concione impertiit. Magno quoque in honore fuit apud Augiensis Cœnobij Monachos, quorum prædicatione & ingeniorum monumentis ab obliuione vindicatus est, præsertim verò *Walafridi Strabonis* ipsi familiarissimi, qui, quod *Theganus* in quibusdam sententiis videatur effusior & ardentior, id dolori adscribit, quem amor iustitiæ & in optimum Principem affectus expresserat: virum enim Nobilem & acris animi, vilium personarum iniurias nescisse concoquere. Addit *Walafridus. Nouimus & nos virum multâ lectione instructum, sed prædicationis & correctionis studijs occupatum.* Eiusdem *Walafridi* extat de eo poëma, quod oppido adolescens *Tattonis* Magistri, quem in Augia præceptorem habuit, iussu in gratiam Degani lusit. *Ad Degani Chorepiscopum Treuirensis in Persona Tattonis.*

*His tibi versiculis Doctor sanctissime Degan
Tatto humilis mittit verba salutis ouans.
Artor in ambiguis vario moderamine rebus,
Vtrum pauca loquar, an potius sil eam.
Scribere cogit enim dilectio mutua memet,
Sed vereor ne non de tibi digna, pater.
Tullius inferno quamuis repedauerit imo,
Exerat aut Magnus ora faceta Plato,
Liuus aut Titus secum ferat ipse Catonem,
Vel linguam tercetem Sapho loquax reuehret,
Non poterunt vnquam laudum miranda tuarum
Dignè præferri, sunt quia multa nimis.
Miramur merito sapientis muneramenis,*

*Doctrinam, mores, carmina, dicta, animum.
Nec minus exterius miramur sancta statuer.
Incrementa tua, membra, manus, faciem.
Nos paruos humiles, murem sibi forma subegit
Vosque Gigantem esse gloria molis habet.*

Cæterum quæ scripsit Deganus de Ludouico, extant in 2. tomo Hist. Franc. Scriptorum.

Drogo Caroli M. filius ex concubina, non re sed nomine *Regina*, liberalibus artibus in Scholis Palatinis optimè eruditus, Palatij Archicapellanus, Apostolicæ sedis Vicarius, Ludouico Pio carissimus, à quo, petente vniuerso Clero populoque Metensi ad Episcopatum Metensem promotus est, teste Eginharto ad an. 823. *Drogonem, inquit, Fratrem eius sub Canonicâ visa degenem Metensi Ecclesie, Clero eiusdem vrbs consentiente atque eligente Rectorem constituit, eumque ad Pontificatus Gradum censuit promouendum.* De eodem & aliis filiis Caroli M. naturalibus, Ludouici Pij curâ institutis sic habet Theganus in Gestis illius Principis. *Eodem tempore iussit fratres suos tonsurari, Drogonem, Hugonem & Theodoricum ad discordiam mitigandam, & liberalibus disciplinis imbui quos postmodum honorificè constituit, Drogoni Episcopatu dedit, & Hugoni Cœnobialia Monasteria: inter omnes autè præcipuè Drogonem diligebat, adeo vt in extremis vitæ constitutus, sibi per eum sacram Synaxim ministrari voluerit, Missamque celebrari, preces seu commendationes animæ recitari. Eius monitis adductus & motus Ludouico filio multoties rebellis pepercit. Mortui corpus iussit Drogo efferri in Basilicam Metensem, vbi & ipse membra sua componi voluit post mortem, habetque hoc Epitaphium.*

*Conditur hoc busto præsul Drogo, marmore sculpto
Spiritus in requie latus ouat Abrahæ.
Filius hic Magni Caroli fuit Imperatoris
Vir pius & prudens, vir probitate cluens.
Aula Regalis moderator, Pastor Ouilis
Metis & Ecclesie, iure Pater patria.
Hic Præsul, Præfes, Dominus, Primaque cis Alpes
Eius iudicio paca fuit Regio.
Iste Glodesindis solenniter ossa leuauit
Condignèque loco condidit eximio.*

Extat Frotharij Episcopi Tullensis ad Drogonem Ep. 10. quâ eum rogat vt Monachos quosdam compescat, aut se compescere sinat. *Cæterum, inquit, sciat vestra dilectio mihi oppido displicere de quibusdam Monachis cœnobij vestri, cui Erlefredus Rectör esse videtur.*

Dudo Ecclesie S. Quintini Weromanduensis Decanus Tractatum edidit de rebus Gestis Normanorum ad sua vsque tempora, quem Adalberoni seu Ascelino Laudunensi Episcopo dedicauit. Quosdam eius versus ex adlocutione ad librum retulimus in Historia, quibus videtur comparare velle Dædali fugam è Creta ad Cumas Euboicas vbi templum Apollini sacrauit, cum Rollonis è Dania ad Parisiensem urbem Musis iam pridem consecratam appulsu.

*Dædalus ad gelidas Pater impiger enolat Arctos,
Telluremque suis attingit hic pedibus.
Calcidicis tandem super adstitit arcibus ipse
Dextris frigoribus gnarus habere modum.
Nobile delubrum Phæbo statuitque dicauit,
Exiit hic alas moxque salutiferas.
Hæc te monstra petunt & fabula contigit ista
Ludicris sannis ridiculisque tibi
Præducis incepto Rollonis grandia facta
Dacorumque simul pube tenus iuuenum.
Infima terrarum linquit nimis ardua captans*

Dungalus Diaconus, nobilissimus Theologus sub Carolo M. Ludouico & Lothario eius filio scripsit libellum aduersus Claudium Taurinensem, quem vocauit *Responsiones contra peruersas, Claudij Taurici Episcopi sententias*. In quo libello sic habet inter cetera. *Qualis & quanta est insana electio & vana temeritas, ut quod à primauo tempore Christianitatis per annos ferme 820. aut eo amplius à Sanctis ac beatissimis Patribus & religiosissimis postmodum Principibus ad laudem & gloriam Domini in Ecclesijs, & in quibuslibet Christianorum domibus fieri concessam, constitutum & iussum est, vnus homo blasphemare, reprehendere, conculcare, projicere ac sufflare presumat.* Vnde autem *Dungalus* in Franciam aduenerit, ignorare se fatetur Papyrius; sed videri ait eius librum scriptum fuisse in Monasterio San-Dionysiano. Floruit vsque ad an. ciciter 830.

Durandus Monachus Fiscanensis, deinde Abbas Troarnensis in Normania Willelmo Conquæstori acceptissimus, intimorumque consiliorum particeps scripsit contra Berengarium de veritate Corporis & Sanguinis Christi in sacramento altaris, cuius in hanc rem opera extant. Eodem tempore florebant Gerbertus Fontanellensis & Ainardus Diuensis, de quibus sic scribit Ordericus Vitalis l. 4. *Gerbertus Fontinellensis, Ainardus Diuensis, ac Durandus Troarnensis quasi tres stelle radiantes in firmamento Cæli; sicuti tres Archimandrita multis modis rutilabant religione & charitate, multiplicique peritiâ pollebant studioque diuina laudationis in templo Dei iugiter inhiabant.* Et l. 7. ad an. 1088. de eiusdem Durandi obitu sic habet. *Durandus siquidem Troarnensis Abbas grandæuus, ab infantia Monachus, religione & sapentiâ præcipuus, Ecclesiastici cantus & diuini dogmatis Doctor peritissimus, sibi durus carnifex, post multos in Dei cultu labores in lectum decubuit & bene ut prudens & fidelis seruus ire ad curiam Domini sui paratus 3. idus Febr. de seculo migravit: venerabiles Discipuli glebam religiosi Doctoris in capitulo suo reuerenter sepelierunt, & in candido lapide qui suppositus est, epitaphium hoc addiderunt.*

*Hac tegitur tumba bonus & venerabilis Abba
Durandus nostri norma Monasterii.
Ad Domini laudem presentem condidit eam,
Quâ sibi propitium credimus esse Deum.
Luce sub vndâ februi resolutus habenâ
Carnis ad Angelicam dirigitur patriam.*

Durandus Leodiensis episcopus an. 1021 factus est, qui ante promotionem Henrici Imperatoris fuerat Cancellarius, vir litterarissimus. Obiit autem an. 1025 10. Kal. Feb. vnde patet malè illi tribui epistolam ad Brunonem Episcopum Andegauensem de hæresi Berengarianâ: siquidem neque tunc Berengarius in vllam hæresim lapsus fuerat, neque Bruno episcopatum Andegauensem regabat.

Durandus Berengarij Discipulus Biturigum Archiepiscopus, magnæ famæ & commendationis præsul, Urbano II. notissimus & charissimus, cuius quippe exequias centum episcoporum & Abbatum longè plurium comitatu stipatus cohonestauit; vt notauit Baldricus in hoc epitaphio.

*Temporibus luceis vir magna strenuitatis
Aurea Durandus secula restituit.
Aruernis præsul dignissima præfule fecit,
Fecit digna Deo Religiosus homo.
Ipsius exequias dicas similasse triumphum
Et dispensantis signa fuisse Dei.
Affuit Urbanus centeno præfule septus,
Abbatum verò maior erat numerus.
Tertia cum decima tunc lugubris ante Decembrem
In reditu luctuse sicut modo festa dies.*

E

EBo vel vt aliqui ſcribunt, Ibo ex genere ſeruorum Originalium, natione Germanus Tranſrhenenſis, filius Himiltrudis, quæ è Germania regnante Carolo M. in Franciam profecta, Aureliæ aliquandiu manſit, deinde Lutetiam cum marito veniens, in Palatio morata eſt, ibique Ebo filius ſimul cum Ludouico Pio eodem quaſi lacte iſdemque diſciplinis imbutus eſt, vnde Ludouici Collactaneus dicebatur, de quo ſic Flodoardus lib. 2. c. 19. *Succeſſit Ebo vir induſtrius & liberalibus diſciplinis eruditus, patria Trans-Rhenenſis ac Germanicus, Imperatoris, vt fertur, Ludouici Collactaneus & Conſcholasticus; qui multis Eccleſiam curauit inſtruire commodis & præcipuè artiſtibus, quibus undecunq; collectis ſedes dedit & beneficiis munerauit.* A Ludouico ad Archiepiſcopatum Remenſem promotus eſt an. circiter 822. Idem de conſilio cuiusdem Imperatoris & ſummi Pontificis prædicandæ fidei Chriſtianæ gratiâ ad fines vſque Danorum ſeu Normanorum profectus eſt, & multis ad Chriſtum conuerſis reuerſus eſt in Franciam. Optimè quidem, ſi primis vitæ temporibus vltima reſpondiſſent. Nam in diſſidiis quæ inter Ludouicum patrem & filios interceſſerunt, pro his contra Patrem, quocum in puerili ætate nutritus & in iſdem artibus verſatus fuerat, ſtetit; imò coniurationis incentor & armiger fuit. Diſſidio verò compoſito, derelictus ab iis quos ſecutus fuerat, diu latuit in tenebris, donec tandem captus Fuldæ miſſus eſt, poſtea Theodonis-villam ad Synodum Episcoporum iuſſu Imperatoris adductus in Palatio ſiſtitur an. 835. accuſatur, nec reſpondere ad obiecta crimina valens, vltro in abdicationem Episcopatus conſentit. Mortuo Ludouico an. 840. ad Lotharium Vormaciam ſe conſert, obtinetque ab eo reſtitutionem in integrum; cui ſubſcripſerunt 20. episcopos. At Karolo Caluo votis potito, iterum fugit an. 844. ad Sergium Papam, à quo nec poteſt reſtitutionem impetrare: itaque illi ſuſceptus eſt à Carolo Hincmarus; ille verò tentatis fruſtra omnibus viis ad Ludouicum Regem Germaniæ ſe conſert, ab eoque in Saxonia episcopium promeretur, vbi deinceps episcopos munere & miniſterio perfunctus eſt. Legitur apud Flodoardum loco citato Himiltrudis matris eius epitaphium, vnde agnoſcitur, quomodo illa in Francia fuerit educata, quoque pacto cum filio Remos fuerit profecta,

*Mea forte ſi requiris temporis initia
Scito Karoli fuiſſe Regni ſub primordia,
Ludouico triumphante dies fluxit vltima.
Rhenus primos lauit mores, alueus Germanicus,
Hinc nutriuit & ſecundos Liger amnis Gallicus.
Sequana fouit iuuentam, ſordes ſordens Vidula.
Præſul erat vrbis huius mihi Natus vnicus,
Idem me conduxit ſibi ſociam laboribus,
Proximum ruina locum renouandi cupidus.
Decem ferme nuper annos ſimul hic peregimus.
Ebo Reſtor, Ego Mater Himiltrudis humilis;
Fundamenta ſedis ſanctæ pariter ereximus,
Deo debitum laborem dñm gerebat Pontifex,
Feſſa quietem quarebam. Ecce ſub hoc tumulo
Quinto me September menſis Kalendarum rapuit.
O viator eſto cautus ſemper ab exceſſibus.
Fateor non profuiſſe, vt debui, dum potui.
Veniam dic pro vindicta Da Deus peccantibus.*

Ecbertus Abbas Turonenſis vir quoque fuit doctiſſimus & virorum doctorum amiſſiſſimus, imptimis verò Gerberti Aquitani, qui cum ex Italia Remos ſe contuliſſet, ibique publicè docere aggreſſus eſſet, bibliothecam verò cõmparare conaretur, ac proinde vbicunq; libros eſſe ſciebat rarioreſ & non vulgatos, mitteret ſcriptores qui exſcriberent; Ecbertum rogauit vt ſibi ea in re operam præſtaret. ſic ergo Ep. 44. *Cum mei memoriã frequentem habeatis inter honeſta, viſi*

plurimis accepi legatis, magnamque affinitatis iure amicitiam efferatis, existimatione vestra beatum me fore puto, si sum is qui iudicio tanti viri inueniar dignus amari. Sed quia non is sum qui cum Panetio interdum ab utili seiungam honestum, sed potius cum Tullio omni utili admisceam, has honestissimas atque sanctissimas amicitias nulla ex parte suo cuique utili vacare volo. Cumque ratio morum dicendique ratio à Philosophia non separentur, cum studio bene viuendi semper coniunxi studium bene dicendi. Quamuis solum bene viuere præstantius sit eo quod est bene dicere, euriisque regiminis absoluto alterum satis sit sine altero. At nobis in Repub. occupatis utraque necessaria. Nam & appositè dicere ad persuadendum, & amicos furentium suauis oratione ab impetu retinere summa utilitas. Cui rei præparanda bibliothecam assiduè comparo, & sicut Roma dudum ac in aliis partibus Italiae, in Germania quoque & Belgica scriptores authorumque exemplaria multitudinem numeram redemi, adiutus beneuolentiâ ac studio amicorum comprouincialium, sic identidem apud vos per vos fieri finite ut exorem. Quos scribi velimus, in fide Epistola designabimus. Scribenti membranarum sumptusque necessarios ad vestrum imperium dirigemus, vestri in super beneficij non immemores. Denique ne plura locuti legibus Epistola abutamur, causa tanti laboris contemptus malefide fortuna: quem contemptum nobis non parit sola natura, ut multis, sed elaborata doctrina. Proinde in otio, in negotio & docemus quod scimus, & addiscimus quod nescimus. Quanti verò faceret Gerbertus Eberti eloquentiam, breuiter indicat ep. 89. *Qua morum grauitas vobis insit, quam integer vite actus, quam purum eloquium, littera vestra palam fecerunt.*

Egbertus Eboracensis Archiepiscopus non studuit quidem Lutetia, sed ob hoc inter nostros annumerandus, quia Alcuinum litteris imbuuit, eumque mirifico studio fouit & dilexit. Et ipse vicissim singulari obsequio magistrum coluit. De utroque sic Malmesburiensis l. 1. de Gestis Reg. Angl. c. 3. *Hic (Egbertus) omnium liberalium Artium armarium & sacrarium fuit, nobilissimamque Bibliothecam Eboraci constituit. Cuius rei testem idoneum aduoco Alcuinum, qui à Regibus Angliae pro pace missus ad Regem Magnum Carolum, & benigno apud eum fatus hospitio, in Ep. ad Eambaldum tertio loco Egberti successorem ait: Laus & gloria Deo, qui dies meos in prosperitate bona conseruauit, ut in exaltatione filij mei carissimi gauderem, qui laboraret vice mea in Ecclesia vbi ego nutritus & educatus fueram, & præficeret thesauris sapientiae, in quibus me Magister meus dilectus Egbertus Archiepiscopus heredem reliquit.* Obiit autem an. 766. Archiepiscopatus 32. successorem habuit Albertum, deinde Eambaldum seu embaldum Alcuini discipulum, qui obiit an. 797.

Eginardus, Eginhartus, Einardus, Enardus, Agenardus, sic enim secundum varia pronuntiationis genera variè appellatur, ex Orientali Francia oriundus fuit circa nemus Ottonicum, & à Carolo in aula enutritus est singulari curâ & studio, vbi tantum profecit in exercitio litterarum, ut à nonnullis Sapiens, à quibusdam, vbi *undequaque doctissimus*, ab alijs *vir sui temporis prudentissimus* ab alijs etiam *Liberalium Artium experientissimus* appellatus fuerit. Viro staturâ paruo sublimis erat ingenium: quare eum Carolus sumpsit in Regalis Palatij Notarium, eundemque Regalibus operibus ac structuris præfecit: ut ex his Strabonis versibus patet.

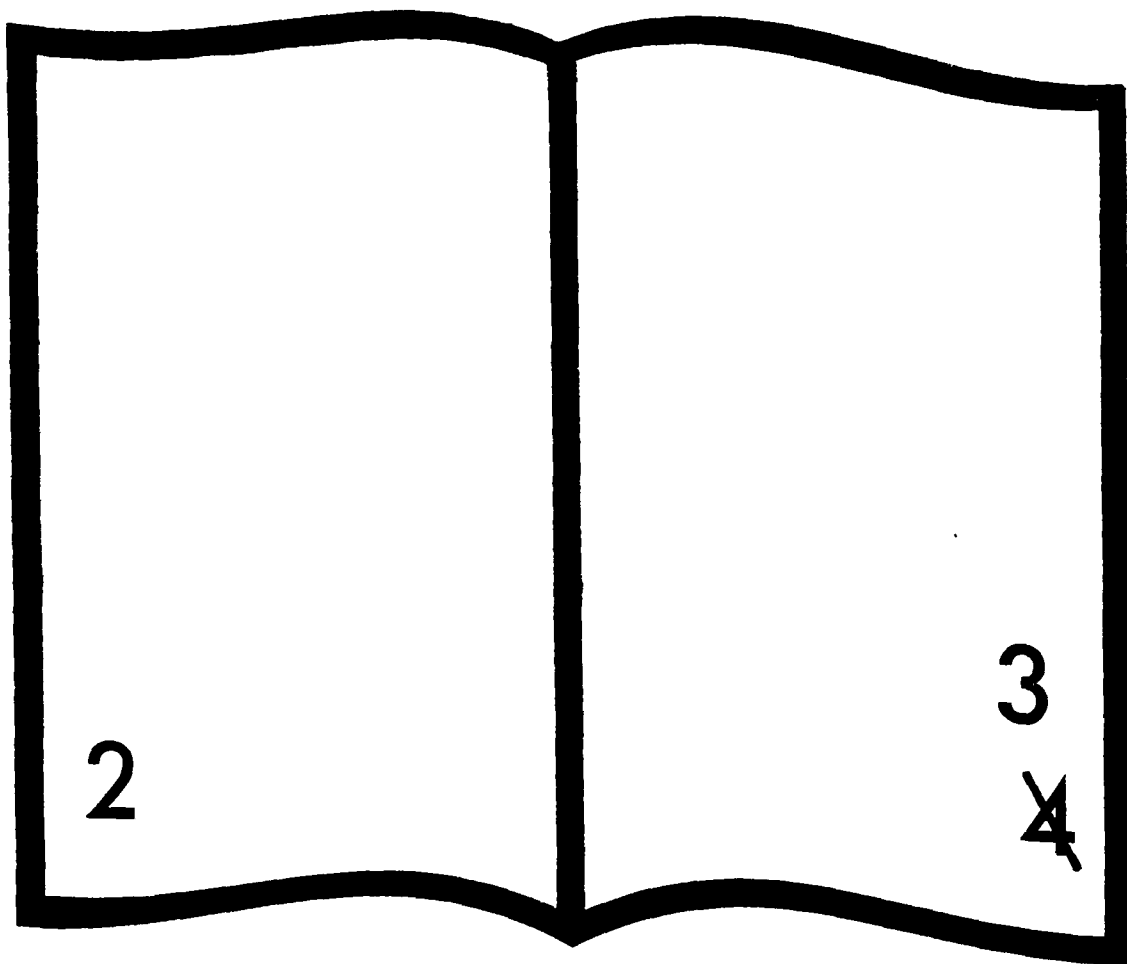
*Nec minor est magni reuerentiâ Patri habenda
Beselul fabre primum qui percipit omne
Artificum præcantus opus. Sic denique summus
Ipse legens infirma Deus, sic fortia temnit
Magnorum, quis enim maiora receperat unquam
Quam radiare breui nimium miramur homullo?*

Vxorem duxit claram natalibus, & eximijs virtutibus conspicuam, Immam nomine, Caroli M. ut scribunt aliqui, filiam: quâ mortuâ vix amicorum verba ad consolationem admittere potuit; adeo vulnus domesticum impatienter tulit: ut patet ex Ep. 2. 3. & 4. Lupi Ferrariensis ad ipsum in. I quidem sic ait. *Desiderantissimo præceptori Einhardo Lupus. Molestissimo nuncio de excessu venerabilis vestra coniugis astuanti plusquam unquam vobis nunc optarem adfuisse, vestram mæstitiam vel meâ compassione leuarem, vel conceptos sensus ex Diuinis Eloquijs assiduo sermone solarem. Verum donec id Deus præstet, etiam possibile suggerero, ut memores humanae conditionis, quam*

*merito peccati contraximus, modicè sapienterque feratis quod accidit. Neque enim huic infortunio cedere debetis, qui blandimenta latoris fortuna fortè semper animo deuicistis. Verum seculi pertæsus animoque prostratus & ætate declinante ad Asceticam vitam se contulit, sibi que & quibusdam socijs in proprio fundo Cœnobium Salingestadense ad Mœnium fluuium condidit & fundauit, ibique tumultum accepit cum Epitaphio quod illi Rabanus inscripsit, illud verò in Chronologia ad an. 848. retulimus. Porro scripsit Eginharrus vitam Caroli Annalesque Francorum ab an. 741. ad an. 829. qui diu Adelmi seu Ademari Benedictini Monachi nomine inscripti sunt & vulgati. Gesta quoque Saxonum edidit. Epistolas ad diuersos. De Translatione & Miraculis SS. Marcellini & Petri Martyrum libros 4. & alia quædam opera, tam felici stylo disertoque & polito, vt sui temporis alter Tullius diceretur. De eius eloquentia sic ad ipsum Lupus Ep. r. *Cum authorum voluminibus spatari aliquantulum cœpisssem & Dictatus nostra ætate confecti displicerent, propterea quod ab illa Tulliana ceterorumque grauitate, quam insignes quoque Christianæ religionis viri amulati sunt, aberrarent, venit in manus meas opus vestrum, quo memorati Imperatoris clarissima gesta (liceat mihi absque suspitione adulationis dicere) clarissime literis allecastis. Ibi elegantiam sensuum, ibi raritatem coniunctionum, quam in Authoribus notaueram, ibidemque non longissimis periodis impeditas & implicitas ac modicis absolutas spiritus sententias adinueniens amplexus sum. Quare cum & ante propter opinionem vestram, quam Sapienti viro dignam imbiberam, tum præcipue propter expertam mihi illius libri fuscandiam desiderari deinceps aliquam nauicisci opportunitatem, vt vos presentes alloqui possem, vt quemadmodum vos meæ paruitati vestra tum probitas tum sapientia fecerat claros, ita me vestre sublimitati meus etiam erga vos amor & erga disciplinas studium commendaret. Neque verò id optare desistam, quandiu ipse incolumes in hac vita vos esse cognouero. Quod posse contingere hoc magis in spem ducor, quo ex Gallia huc in Transrhenanam concedens regionem vobis vicinior factus sum. Tunc Lupus sub Rabano Theologia dabat operam. Obiit autem Eginharrus an. circiter 848. vt ex Trithemio colligitur.**

Embaldu seu *Eambaldu* Alcuini Discipulus successit Alberto in sede Eboracensi an. 770. vnde Alcuinus apud Malmeſburiensem l. 3. de Gestis Pontif. Angl. in Eambaldo, qui Alberto substitutus est præfati Alcuini discipulus industrius, *Lans & gloria Deo qui dies meos in prosperitate bona conseruauit, vt in exaltatione filij mei charissimi gauderem, qui laboraret vice mea in Ecclesia, vbi nutritus & educatus fueram. obiit an. 797.*

Erchanradus successit Deodefrido in episcopatu Parisiensi, virque fuit eximie doctrinæ summæque authoritatis; qui si is est, cuius meminit Carolus M. in quodam diplomate quod in Cartophilacio Basilicæ Paril. seruat, 50. & amplius annos Episcopatum tenuerit necesse est. Nam ante an. 800. electus dicitur, obiit verò an. 853. vt infra dicitur. Notanda autem hæc verba diplomatis. *Ideo que dum pluris habetur percognitum qualiter Ecclesia Parisiaca que est in honore S. Mariæ Martris Domini I. C. & SS. Stephani Proto-Martyris, Dionysij, Germani, Marcelli: vel S. Clodoardi Confessoris; vel ceterorum Dominorum, quorum pignora in ipsa plebe, vel in ipsa Ecclesia Parisiaca adunata requiescunt, vbi predest Erchanradus in ipsa plebe Episcopus. Quæ si vera sunt, iam tum Basilica Parisiensis S. Mariæ Virginis nomine celebris habebatur. Verum Launoysius confictam putat hanc Chartam, atque Erchanradum non Carolo M. regitante, sed Ludouico Pio & Carolo Caluo Regibus ecclesiæ Paris. præfuisse. Commemorant aliqui duos Erchanrados, vnum successorem Deodefridi sub Carolo M. alterum sub Ludouico & Caluo. Et iste interfuit Synodo Theodonis-villensi, an. 835. in qua deposito Ebone substitutus est Hincmarus Rhemorum Archiepiscopus. Bellouacensi an. 845. ex iis quoque vnus est, qui scripserunt ad Nomenojum Britannia Regem, seu Priorem, vt legitur apud Lupum Ferratiensem. extat quoque apud eundem Ep. 115. Guenilonis Metropolitanus Senonensis & quorundam aliorum ad Erchanradum, modeste eum reprehendentium quod Synodo non adfuisset, sed Vicarium tantum suum misisset: quanti autem eum facerent, aperiunt his verbis. *Persona vestra apud simplices quoque tantum amplius contulisset authoritatis, quoniam intum præcedit apice dignitatis.* In Synodo Sueslionensi, quæ anno 853. habita est lectæ sunt eius litteræ, teste Flodoardo l. 3. c. 11. & eo anno obiit, eique *Æneas* successit.*

Erilandus insignis in Professione litterarum Magister Baldrico Burgulienfi notus & familiaris : quem valde senem obiisse testatur hoc Epitaphio.

*Littera quem dines magnum in bar extulit orbi ,
Orbi descendus hic Erilande iaces.
Magne senex , lingua pariter iocundus & actu ,
Sufficeret orbi si diuturnus eras.
Nec mors nec senium quengquam nocuisset , ut ipse
Nescisset mortem taliter aut senium.
Sed quoniam commune mori est , & labitur aetas.
Parcatur lachrymis sitque locus precibus.
Dum te terra fouet , tua molliter ossa quiescant ,
Sit quoque cum Christo pax Erilande tibi.*

Erricus vel *Hierricus* Antissiodorensis Monachus Helix Scorigenæ, Magistri Palatini postea Engolismensis Episcopi Discipulus. Ipse quoque Scholas tenuit, & inter cæteros Discipulos habuit Remigium Antissiodorensis & Hucbaldum Caluum, ut ex Ademaro Engolismensi in Chronologia retulimus. A Lothario iuvene Caroli Calui filio & Abbate S. Germani Antissiodorensis iussus vitam S. Germani versibus conscripsit tum recensẽ Scholis reuerfus, ut ipse ait in Ep. Dedicatoria. *Tandem me qui tum recens Scholis emerferam, conuocato dolorem aperit intestinum, utque ei si quã possem ratione mederer, importunius contestatur: scilicet ut quod elaboratum quondam in prefatis Epistolis legerat, iterarem, actusque Germani præcellentissimos à prosa in metrum desideris illius satisfacturus transfunderem.* Vir fuit Erricus non minus secularibus litteris quàm Diuinis instructus, carmine excellens & prosa. De eo hoc tantum Sigebertus. *Erricus Monachus vitam S. Germani Antissiodorensis Episc. metrico stylo luculenter sex libellis descripsit: & post eum Trithemius. Erricus Monachus Ord. S. Benedicti Cænobij Antissiodorensis Ciuitatis, vir in Diuinis scripturis doctus & in disciplinis secularium litterarum eruditissimus, carmine excellens & prosa: in declamandis ad populum homeliis Doctor egregius fuit. Scripsit metricè luculenter vitam Germani Antissiod. lib. 6. Homiliarum ad populum lib. 1. Sermones & Epistolas plures. Alia quoque multa utroque stylo composuit, quæ ad notitiam meam non uenerunt.* Vitæ D. Germani Epistolam Dedicatoriam retulimus in Chronologia, quã mirificè Caluum prædicat ob Scholarum curam uitorumque Doctorum, quos ex omnibus mundi partibus ad docendum aduocabat amorem Hoc uerò opus an. ætatis 32. absoluit, & in fine lib. 6. ait.

*En vitam miseram iam trina decennia versant :
Additur his annus euo gliscente secundus.
Meque boni quicquam nunquam fecisse recordor.*

Toto illo opere vitam, actus & miracula D. Germani complectitur; inter cætera describit binum eius cum Genouefa Virgine colloquium: de secundo autem sic habet lib. 8.

*Tuque tuum rursus populosa Lutetia nomen
Carminè conde meo; mihi certè mentio constat
Semper grata tui, quod te nunc ossibus ornat
Sponsa mei Domini quondam celeberrima signis,
Huc tunc ingressus Præsul Germanus.*

F

F *Lodoardus*, Frodoardus, Flauualdus, Fruuardus, sic enim diuersimode à diuersis appellatur, Presbyter & Canonicus Ecclesiæ Remensis, itemque Parochus Ecclesiæ Colmisiacæ in Pago Remensis Dioceseos. Vixit sub his Francorum Regibus, Carolo Simplice, Ludouico Transmarino & Lothario eiusdem Ludouici filio (quem Artoldus Archipræsul Remensis consecrauit an. 954.) & sub

sub his Archiepiscopis, Heriuzo, Seulfo, Artoldo & Odalrico. Scripsit historiam Archiepiscoporum rerumque Remensium & Chronicon Franciæ ab anno 910. ad an. 966. Item quædam opera metricè de Triumphis Christi, de Triumphis Italicis, de Martyribus & Confessoribus lib. 15. qui dicuntur asservari Treueris in manuscripti in summo Templo. Electus fuerat Nouiomensis Episcopus, sed à Fulcherio Monacho præventus & frustratus est: quæ causa illi fuisse videtur, car Mundū deserere in animo habuerit. Retulimus in hanc rem Adelagi ad ipsum Epistolam. Obiit plenus dierum anno ætatis 73. anno verò Christi 996. 5. Kal. April. de quo sic in supplemento Chronici scriptum legitur. *Ipsò anno (videlicet 966.) Vir vite venerabilis & Remensis Ecclesiæ Presbyter nomine Flodoardus honore sanctitatis venerandus, castitatis splendore Angelicus, fulgore sapientiæ cælicus, cæterarumque virtutum insignibus abundanter oppletus, præcedentis libelli, aliorumque dictator egregius 5. Kal. April. terrena peregrinationis relinquens exilia, cinica ut credimus, adeptus est iura. Eiusdem legitur hoc Epitaphium vetustissimum è MS. veteri.*

*Si ti veu de Rein saoir ly Eueque
Lye le Temporair de Flodoon le saige
Y les mor du Tam d'Odaly Eueque,
Et fut d'Epernay né par parentaige.
Vequit caste Clerc, bon Moine, meillen Abbé
Et d'Agapit ly Romain fut aubé
Par sen Histoire maintes nouvelles sauras
Et en ille toute Antiquité auras.*

Id est, si vis nosse Remenses Archiepiscopos, lege Chronicon Flodoardi docti. Is fato functus est tempore Odalrici præfulis. Oriundus ex Sparnaco. Vixit castus Clericus, bonus Monachus, melior abbas. Ab Agapito Papa factus fuit Sacerdos. Ex eius Historia multa noua scies, & in illa totam Antiquitatem hauries.

Florus Ecclesiæ Lugdunensis Diaconus, non Monachus, vt aliqui dicunt, de Monasterio S. Trudonis. Ille qui indicem Chronologicum ad Bibliothecam Patrum contexit, ait se legisse in Codice M. S. per antiquo illum adfuisse Concilio Carisiacensi, an. 858. temporibus Caroli Calui, & scripsisse contra Amalarium Lugdunensem. Vir fuit doctissimus isque forte est qui Epistolam nomine Lugdunensis Ecclesiæ scripsit contra M. Ioann. m. Scotum: nam tunc Ecclesia Lugdunensis plurimis doctissimis viuis abundabat & professoribus excellentissimis, vt suo loco docuimus. Cæterum M. Flori ætatem agnoscimus ex Versibus Walafriidi Strabonis ad Agobardum Lugdunensem Archiepiscopum, qui ab anno circiter 813. vsque ad an. 840. sedem illam tenuit.

*Dum vix ter senos habuiffem temporis annos
Ad vos nomen iit, O pater alme, meum....
At de flore nouo: qui vos penes ortus odorem
Prodit vbiq; sui, hæc loca rumor adit.
Flora venit quondam, dum singula queque Deorum
Sunt affata, iugis præsa thymumque gerens.
Huic Floro melius sententia Christicolarum
Attribuit, quidquid dogmate & ore viret.
Nam hic Florus florem sequitur de germine lesse,
Et tradit quod amans attulit ille homini.
Quæ tam segnis erit donis ignota supernis,
Quæ se hoc non sponte necesse pascat apu?
Floreat haud flaccens hic flos & florea fragrans
Spiramenta ferat semper vbiq; Deo.
Donec in Astri feræ porrecta cacumina sedes
Erigat & fructum iam sine fine habeat.
Cedant Ambrosiæ, Rosa, Lilia, Spica, Crocusque*

*Suavia cuncta simul, huius amor placeat.
Hoc fruar, hoc utar, fouear, delecter, abundem,
Auditu & visu huius alar, docear.
Det quandoque Deus nos mutua dona vicissim
Impersiri, aliquid pars utrinque metes.*

Hic autem eximia Doctrina vir B. Pauli epistolas ex veterum aliquot Patrum scriptis cum fragmento de Antiquis episcoporum electionibus exposuit. Collegit quoque vitas Sanctorum, eumque potissimum sequi affectavit Vuar- dus, vt scribit epist. ad Carolum. Postquam enim de Hieronymo & Beda verba fecit, subiungit, quos tamen secutus censui & Flori memorabilis viri latioriam in eo ipso negotio sequi vestigia; praesertim in 2. eius libro. Scripsit quoque lib. de praedestinatione aduersus Io. Scotum. Item lib. de expositione Missae, vbi ad illa verba *Qui pridie quam pateretur*, idem omnino sentit quod vniuersa ecclesia Catholica. Illiusq; materiae tractandae occasionem sumpsisse videtur ex eo quod tunc temporis M. Ioan. Scotus nimis subtiliter hanc Quaestionem de veritate corporis & sanguinis in altari, tractauit. Non est tamen hic praetereundum esse aliquos, qui putent, aut hunc Florum fuisse antiquiorem, aut duos fuisse Floros Lugdunenses; vnum Imperante Carolo M. alterum sub Caluo. Verum prope certum est non fuisse duos, neque Florum fuisse tempore Caroli M. sed sub Lothario & Caluo floruisse post an. Christi 840. vt ex Vvandelberti ad Otricum Ep. constat in qua ait se ex Flori Bibliotheca sumere codices coactum, vt natales Sanctorum perdisceret. *Ope & subsidio praecipue usus sum sancti & nominatissimi Flori Lugdunensis Ecclesiae Subdiaconi, qui vt nostro tempore reuera singulari studio & assiduitate in Diuinae scripturae scientia pollere, ita librorum authenticorum non mediocri copia & veritate cognoscitur abundare.* Florebat quoque iste sub Lothario Imp. an. 850. Praeterea Ado Viennensis, qui iisdem florebat temporibus & vsque ad an. 874. quo obiit, meminit Venerabilis Flori tantum, neque Iuniorem aut Maiorem appellat: quod discrimen certe apposuisset, si duo in Ecclesia Lugdunensi diuerso tempore floruisent. In vita tamen & Actibus Ludouici Pij ad an. 821. mentio fit cuiusdam Flori Legati Pontificij, qui cum Theodoro interfuit Conuentui publico apud Theodonis-villam mense Octob. celebrato. *Ad fuisse legati Papae Rom. Theodorus primicerius ac Florus cum varijs magnisque muneribus.* sed nihil hoc ad Florum Lugdunensem pertinet.

Franco vir litteratissimus, Gerberti Aquitani olim discipulus, Regi Roberto carissimus fuit, Fulberto Carnotensi amicissimus. Rogerio Cancellario Franciae ad Beluacensem Pontificatum assumpto successit in Cancellariatu, & anno 1000. testamento Ermenfredi Comitis subscripsit: vt legitur in fragm. histor. Hugonis & Roberti. his verbis. *Conscripito itaque Testamento ac Monogrammate Regis manu facto Franco tunc Cancellarius, postea vero Episcopus Parisi factus imaginem Regis imposuit.* Parisiensis Basilicae factus Decanus, ex Decano Episcopus viuento decessore suo Alberto qui Monasticae vitae plus deditus quam curis episcopalibus episcopatum dimiserat: quanquam postea eum eiusmodi abdicationis penituisse indicat Fulbertus Ep. 8. ad Franconem: qua illi significat quid ad A. ante Episcopum de sua abdicatione scripsisset. *Si de repetendo Episcopo*, inquit, *querimoniam incipere velis, non satis apparet cui eam iure intendere possis.* Nullus enim te expulit, nullus cathedram tuam te renitente peruasit. Sed tutemet vltro causam aegritudinis, vt aiebas, Curam episcopalem simul & Cathedram reliquisti, vt perhibent: & siue Franconem tunc Decanum Parisiensis Ecclesiae, siue quemlibet alium subrogari tibi verbis & scriptis a Rege petisti. Quod si ita est, & sic tibi consequenter substitutus est Franco eligente Clero, suffragante populo, dono Regis, approbatione Rom. Pontificis per manum Metropolitanus Senonensis, fulcitur vtique Obstitutio & consecratio eius fauore quoque & autoritate B. Gregorij Papae, qui scriptis suis, sicut nulli Pontificum non petenti pro qualibet aegritudine succedendum fore docuit, ita voluntarie renuncianti sedi suae successorem nullo modo denegauit. Si quid aliud est quare te episcopatu carere oporteat, tunc noueris. Sin autem, hoc tanti nobis esse videtur, vt te facere valeat recuperationis exortem. Qua propter desine curiosos instigatores audire, de-

sine Reges & principes inefficacis querimoniarum tædiosis scriptitationibus fatigare; & Ecclesiæ Parisiensi te obtudere velle, quæ, ut fatetur, nec Patronum te habuisse gauisa est, nec doluit amisisse. *Quippe cum neque ex presentia tua Doctrina profectum, neque ex absentia senserit detrimentum.* Et ep. 88. ad Robertum. *Nobis autem videtur quia si Episcopus de quo agitur aptus est Clericus, est optime litteratus & ad sermonem faciendum agilis.*

Franco Teutonicus Fulberti Carnotensis Discipulus, deinde Leodiensis Scholasticus quo tempore Richardus de Hainault erat episcopus, hoc est circa an. 1036. Vir scientia & morum probitate clarus: de quo sic scribit Trithemius. Franco Scholasticus Leodiensis Ecclesiæ, natione Teutonicus, vir in Diuinis scripturis magnificè Doctus & in secularium litterarum disciplina eruditissimus; Philosophus, Astronomus & Computista insignis, & non minus religione quàm scientia venerabilis fertur in sacris scripturis nonnullos composuisse Tractatus, qui ad notitiam meam adhuc non uenerunt. Scripsit ad Archiepiscopum Coloniensem Hermannum II. subtile opus & egregium de Quadratura circuli l. 1. de Computo Ecclesiastico l. 1. & alia plura. claruit sub Henrico Imp. III. an. 1060.

Freculfus M. Helisachari Discipulus ex Monacho Ord. S. Benedicti factus episcopus Lexouienfis, vir fuit in Diuinis scripturis instructissimus, Concionator egregius, & conuersatione non minus quàm artium suarum coniunctione amabilis. Illi Ebo Remorum Archiepiscopus, postquam Ludouicus Pius pacem cum filiis iniit, traditus ad custodiendum. Interfuit Synodo Parisiensi an. 846. Turonensi IV. an. 849. subscripsit cum aliis Epistolæ quam episcopi Gallicani ad Nomenoium Britanniarum Tyrannum miserunt. Ad eum Rabanus multa volumina exercitandi ingenij sui causa perscripsit, eiusque suafu adhuc Abbas Fuldenfis Commentarios edidit in Genesim. Ipse verò Chronicon libris duobus elucubrauit, cuius operis partem priorem Helisacharo quondam Magistro suo dedicauit, & complectitur ab origine mundi ad Christi natiuitatem; posterior usque ad Francorum & Longobardorum Regna, rerum gestarum Historiam.

Frodo Andegauenfis insignis Scholarum Magister, Berengarij quondam Discipulus in Dialecticâ, docuit Lutetiæ, Andegau & in aliis Ciuitatibus Galliarum: eius inter alios auditor fuit Robertus de Arbrifellis. Demum spe maioris lucri transfretauit in Angliam, ubi in professione litterarum obiit circa an. 1088. Vir fuit in Grammatica & in Philosophiâ non mediocriter eruditus, imò Professorum sui temporis Coryphæus: ut intelligimus ex hisce versibus quos in eius laudem Baldricus abbas Burgulienfis conscripsit.

*Quod de Quadrinio noras Trinioque Latinis,
Id totum Frodo pleniter audieras.
Solers Auditor superaras pæne Latinos
Cum te morte graui perculit hora breuis.
Raptus ab Andegauis, tumuli que sepultus in Anglis
Anglos Andegano puluere letificas.
Frodonis cineres Angli reuerenter habete,
Ac votis animam letificate suam.*

Idem de eodem.

*Frodo quid prodest te nosse profunda librorum,
Nocte dieque tuus tritus Aristoteles?
Fabula Nasonis tibi quid tot adhaesi in annis?
Quid tibi nunc Cicero, Statius atque Maro?
Hæc tibi Frodo simul spondebant aurea sacra,
Attamen ista simul abstulit atra dies.
Sacra fames auri te duxit ad Anglica Regna:
Littera multa, lucri spes tibi multa fuit.
Indigetis corpus iubet Anglis scibilis Andus,
Lectores inbeant Cælicolis animam.*

Idem de eodem.

*Frodo labor magnis te vatibus equipararat,
 Quem modo mors umbra qua fugit equiparat.
 Exul ab Andegavis peragraras impiger orbem,
 Litterulas rapiens atque vacans studiis.
 Aurea te tandem spes inuitavit ad Anglos,
 Quo te spemque etiam Mors inopina tulit.
 Frodo te plangant studijs quisunque vacabunt
 Quorum, dum moreris, portio summa nit.
 Mortuus ecce iaces factus de pulvere pulvis.
 Quaeso, propitius sit tibi, Frodo, Deus.*

Frotharius in Cœnobio Gorzensi adoleuit, & ex Abbate S. Apri ad episcopatum Tullensem à Ludouico Pio promotus est. Vir fuit scientiarum ornamentis conspicuus. Aulicis omnibus notus, & ipse inter Palatinos non vltimus, vt testantur eius ad ipsos Epistolæ, & vicissim illorum ad ipsum. Leguntur verò in 2. tomo Scriptorum Histor. Franc. Ad Hilduinum, Drogonem, eginhartum, Aldricum; ad Iuditham Imperatricem Caroli Calui matrem; ex quibus apparet, quo tempore vixerit. Iussus ab Imperatore cum alijs Episcopis eligere Archiepiscopum Senonensem, incurrit prope ipsius odiù cum aliquè è suis elegissent, qui non placuit Imperatori; nec sciebant quamobrem: itaque ille ad Palatinos Proceres statim litteras dat Ecclesiæ Senonensis nomine, causam tantæ indignationis sciscitans: Sic aiens ep. 15. ad Hilduinum. *Fecimus Domine mi nunc secundam electionem, & inuenimus hominem ex nostris à puero nobis bene notum, genere & moribus non infamem, docilem ætate, huic Officio congruum, litteratoriarum Professionis non vsquequaque ignarum, Diuinæ quoque scientiæ non penitus expertem, quarundam etiam aliarum artium portionem habentem. Quem cum obruliffimus, nullatenus putantes reiiciendum, ipsis Missis Dominicis impediendis, quod optauimus, non meruimus adipisci. In eandem rem scribit ad eginhardum & ad Iuditham Imperatricem. Extat quoque Aldrici ad Frotharium Epistola, quâ eum admonet se in Archiepiscopum Senonensem electum, vnde constat quanti tum nominis esset & famæ atque probitatis Frotharius. *Orationum vestrarum opitulatione fulciri neesse habui, sicut ipse vobis eam expetens sæpe testatus sum. Sed nunc illa vsquequaque indigeo, cum vt vos æstimo audis-**

Fulco Nobilis Palatinus à puero Ecclesiasticis destinatus fuit ministeriis, eamque ob rem Canonicis rectè institutus est disciplinis, in omnibus artibus liberalibus excelluit, adeo vt inde Carolo Caluo Imperatori qui viros Doctos impensè amabat notus, è Scholis ad Palatina ministeria euocatus fuerit, rebusque gerendis formatus & institutus. Vt ipse Fulco in quadam ep. ad Stephanum Papam testatur apud Flodoardum lib. 4. c. 4. quâ se excusat apud ipsum purgatque de obiectis quibusdam criminibus adnectens simpliciter, vt ab ipsis pene curabulis educatus Canonicis fuerit disciplinis, donec glorioso Rege Carolo Imperatoris Ludouici filio in Palatinis ac Domesticis eius sit assumptus obsequijs. Sicque in Aula Palatij perseverans vsque ad tempora Karolomanni Regis Ludouici Iunioris filij, nepotis eiusdem Caroli, quando à Sanctis Prouinciæ Remensis Episcopis nec non à Clero & plebe huius urbis electus sit & Episcopus ordinatus. Idem testatur eius Epitaphium quod infra referemus, in

quo legitur, quod cum Aula de Scholis sumpfit & erudit. Toto ergo vitæ tempore Palatina munera exercuit, & tandem post mortem Hincmari quæ accidit an. 882. electus est Remensis Archiepiscopus, statimque ad Marinum Papam scribit, ab eo promovere pallium petens, insinuatque se iamdudum ipsi notum esse, nimirum cum sub Pontifice Ioanne cum Carolo Caluo Imperatore Romam profectus fuerat. Quandiu autem illi Ecclesiæ præfuit, duo mihi inter cætera videtur præstitisse digna memoria, quæ ad materiam nostram pertinent. Vnum est, quod Scholas Remenses instituerit aduocatis è Schola Palatina Parisiensi duobus Illustribus Magistris Remigio Antissiodorensi & Huchaldo Caluo. Alterum, quod ad instituendam Academiam Oxoniensem duos quoque insignes viros Professoresque notissimos miserit ad Regem Alfredum, à quo per literas & legatos id rogatus fuerat, vt in Chronologia retulimus. In Regia autem administratione primas partes tenuit, vt colligere est ex eius Epistolis ad Reges & Magnates apud Flodoardum. Nec minus fuit Ecclesiæ suæ intentus, quam omnibus afflictis & Normanico iugo oppressis asylum esse voluit: vt legere est apud eundem Authorem l. 4. c. 8. *Eo tempore Normanis Francorum terras infestantibus & diuersa loca depopulantibus hic Pontifex plures tam Sacerdotes, quàm ceteros Clericos & Monachos ad se undecunque confluentes benignè suscepit & paternè fouit. Inter quos Monachos etiam S. Dionysij cum ipsius Martyris pretioso corpore, aliorumque Sanctorum pignoribus recepit & aluit.* Graue cum Balduino Flandriæ Comite dissidium exercuit, & diuturnum propter eius parricidia & impia facinora, quodque ille Tyrannus Ecclesiastica bona inuaderet. Vnde tandem exacerbarus Fulconem impiâ execrabilique Winemari & popularium eius manu interfici curauit an. 900. cuius hoc habetur Epitaphium apud Flodoardum.

*Hoc tumulo Magni Fulconis membra teguntur
Remorum sedis Prasulis egregij.
Germine Nobilium quem Francia protulit ortum,
Aulaque de Scholis sumpfit & excoluit.
Hinc Deus assumptum statuit virtute probatum
Ecclesiæ speculum Pontificemque piuum.
Septenos denosque simul cui præfuit annos
Tres menses, denos insuper atque dies.
Auxit Episcopium superaddens plurima rerum
Vrbis & istius mænia restituit.
Orbis honor, patria tutor, pietatis amator,
Pro studio pacis confoditur iaculis.
Septenum denuque diem iam mensis agebat
Iunius, vt dirâ morte peremptus obit.
Cui Matris Domini, pariter quoque prasulis almi
Remigij pietas obtineat requiem. Amen.*

Porro ne quis cum leget Flodoardum, errore nominis decipiatur, monendum hic videri fuisse duos Fulcones. Priorem quidem Imperante Ludouico Pio post abdicationem Ebonis, Rhemensis Ecclesiam administrasse: & is Presbyteri nomē habet apud Flodoardū, cui in illa administratione successit Notho Clericus: at illi nusquam Archiepiscopi fuisse leguntur. Hincmarus verò an. 845. omnium consensu in Archiepiscopum consecratus est, cui Fulco posterior an. 882. successit. Fuit quoque & ille prior Fulco magni nominis, & inter Abbates accensetur; vt legitur in Historia Depositionis Ebonis ex M. S. Atrebatensi in 2. tomo Histor. Fran. Scriptorum. *Post hac verò diuidentes inter se Regna paterna Lotharius Imperator & Dominus noster Karolus gloriosissimus Rex deuenit iam saepe dicta mater nostra Remensis Ecclesia in partem & ditionem Gloriosissimi Regis Karoli, cum quo erat gratissimus ac potentissimus Fulcho Abbas qui ipsam Ecclesiam Domini Ludouici Imperatoris antea Presbyter obtinuerat, & gratiâ eiusdem Regis cum quo erat, iterum adeptus est eam.* ex his verbis suspicari posset aliquis eundem Fulconem Remensem administrasse Ecclesiam sub Ludouico Pio, & sub Caluo Archiepiscopum fuisse: verum si ita est, prope nonagenarius obierit necesse est: nam ante an. 840. Presbyter erat, &

obiit tantum an. 900. Ante tamen quam ad Archiepiscopatum promoueretur, Abbas erat S. Bertini & S. Vedasti ac rebatensis, vnusque est e tribus quibus Carolus filij curam commisit. Sic enim legitur in Capitulo 15. *Qualiter & quo ordine filius noster in hoc Regno remaneat, & qui debeant esse, suorum auxilio utatur & vicissitudine cum eo sint. Videlicet ex Episcopis assidue sint cum illo aut Ingilwinus, aut Reinelmus sue Udo, seu Hildboldus. Ex Abbatibus si alia necessitas non enemerit, assidue sint cum eo Welpho, Gauzlinus, & Folco. sed hac de re satis.*

Fulbertus Gerberti Aquitani Discipulus, in scripturis Diuinis eruditissimus & in secularium litterarum disciplinis omnium suo tempore doctorum doctissimus, inquit Trithemius, Poëta clarus & Dialecticus subtilissimus, sed solidissimus. Multis annis Scholæ Publicæ præsidens multos doctissimos auditores enutrit. Lutetia primus, deinde apud S. Petrum Carnotensem Monachus factus, Carnuti summâ quoque celebritate nominis docuit: & ibidem ad Episcopatum assumptus an. 1016. docere non desistit, interque cæteros Discipulos habuit Berengarium, adelmanum, Hugonem Lingonensem postea Episcopum, cuius esse videtur hæc ad Fulbertum epistola. Domno suo carissimo Fulberto præfule H. omnium expetendorum summam. *Quod ante vindemias non reuiso vos, Pater Dilectissime, fratris B. morbus detinet, cum opportunum fuerit, annuente Deo libentissimè id acturum. Scripto vestro interim quæso mihi innotescere, quomodo vos agatis, & qualiter Condiscipuli mei se gerant in Scholis, & an melius solito celebrent Canonicas horas. Mitto vobis vnum e duobus libellis quos amicus noster Comes G. rogauit transcribi &c. Salutate precor vice mea Dominum meum Sigonem & Hilduinum: priorum animum meum, & alterum animæ meæ dimidium. Quod autem fuerit Gerberti discipulus, docet Chronicon Malleacense his verbis. Gerbertus docuit Fulbertum Carnotensem Episcopum: hic iterum docuit Berengarium Canonicum S. Martini, qui item Brunonem Remensem & alios multos heredes Philosophiæ reliquit. Bruno quidem perfectus philosophus Monachus factus & Eremita apud Calabriam multorum Monachorum pater obiit in Christo. Porro Author Chronici Mall. non ultra an. 1140. scripsit: vnde veritatè facile scire potuit. Cancellarius fuisse dicitur sed malè Roberti Regis Fraciæ: ei quidè carissimus Willemo Aquitanicæ Duci, à quo Thesaurariâ S. Hilarij Pictauiensis obtinuit vt legitur in fragmèto Histor. Aquitan. Odiloni quoq; Abbati Cluniacensi percarus, vt testatur Siluiniaci Monachus in vita Odilonis. Hoc nomine, inquit, (nempe Archangeli Monachorum) censebat eum appellandum in suis sermonibus & Epistolis Fulbertus ille sibi præcordialis amicus Carnotensis Episcopus in sanctitate laudabilis, in sapientia mirabilis, in cuius morte studium Philosophiæ in Francia perijt, & gloria sacerdotum pene excidit. In Episcopatu pericula multa subiit: itaque sæpe secum deliberauit cedere-ne, an manere deberet: quas inter angustias hunc hymnum Christo Consilij Datori cecinit.*

*Angele Consilij magni, te consulo, Christe
Mi factor, mea vita, salus, fiducia sola.
Da mihi Consilium & votum vireque sequendi,
Ambiguo quid agam, quo tandem sine quiescam.
Nunc vereor temere suscepto Pontificatu
Seruandis ouibus magè quam prodesse, nocere:
Atque ideo puto cedendum melioribus esse.
Nunc recolens quia non opibus neque sanguine fretus
Conscendi Cathedram, pauper, de sarde leuatus,
Arbitror hoc à te factum, sicut tuus est mos:
Nec mutare locum, nisi significaueris, ausim,
Quamuis hoc læsa moueat mens conscia vitæ.
Tu scis sancte Pater, quid sit tibi gratius horum
Vtiliusque mihi. Precor vnde tuam pietatem,
Vt mihi digneris hoc inspirare labanti
Consilium præsenque iuues ad perficiendum.*

In veteri Annali Bibliothecæ Regalis Collegij Nauarrici in vitâ Roberti Regis leguntur hæc verba Fulbertus primò fuit Cancellarius Regis Francorum Roberti & ex

Cancelario factus Episcopus Carnotensis, vitâ honestissimus & in scientia clarissimus. Fundamenta S. Ecclesie Dei Genitricis Carnot. iecit & eandem perfecit miro lapideo tabulatu. Item in veteri annali Abbatie S. Petri quæ sita est in valle Carnotensi Fulbertus Doctör sacre Theologie egregius, hic fuit tempore Roberti Regis filij Hugonis Capet qui regnare cepit an. 987. Hic Doctör & Episcopus gloriosus speculum Ecclesie & fidei Christiana multa scripta fecit ad laudem Virginis gloriose, & inter cetera illam Legendam, qua legitur in Natiuitate eiusdem quæ incipit, *Approbata Consuetudinis*. Huius tempore anno 1020. in nocte Natiuitatis B. Mariæ, Episcopatus ann. 4. fuit Ciuitas Carnotensis & tota Ecclesia B. Mariæ combusta. Obiit an. 1028. iacetque in Ecclesia S. Petri vallis Carnotensis, vbi Monachum induerat. Extat autem eius Epitaphium ex M. veteri his verbis. Anno ab Incarnatione Domini 1028. 4. id. April. obiit dilectus Deo & hominibus pater noster venerande memoriæ Fulbertus sua tempestatis Pontificum decus, lux præclara mundo à Deo data, pauperum sustentator, consolator, prædonum & latronum refrinator, vir eloquentissimus & sapientissimus tam in Diuinis quàm in liberalium Artium libris. Qui ad restaurationem sancti Templi suæ Diæceseos quod ipse post incendium à fundamento reedificare cæperat, bonam partem auri sui & argenti reliquit, & discipline ac sapientiæ radiis illum locum illuminauit & Clericis suis multa bona fecit. Sequitur. Epitaphium.

Quem tibi Carnotis concessit fons bonitatis
Doctrinæ fluum duplècis egregium.
Pontificum sidus, Fulbertus fulgidus actu
Vestis pauperibus, victus & assidens.
Inclusus iacet hic factus de puluere puluis,
Et præsolatur surgere cum reliquis.
Virtutum cultior, vitiorum mortificator
Auxiliante Deo perstitit à puero.
Bis denos annos atque vnum diuidiumque
Virgo Maria tuæ præfuit Ecclesia
Ingressurus erat Phæbus post limina septem
Taurum, cum mæstum deseruit populum.

In Bibliotheca Floriacensi circa finem 1. partis. Prophetiæ quoque spiritu claruit (Fulbertus.) Nam & Berengarium post Hæreticum, moriens hoc modo notauit: nam cum eum in extremis positum multi uisitarent, & adium capacitas vix confluentibus capiendis sufficeret, ille inter oppositas cæternas oculis longè rimatus Berengarium, visu quo potuit, pellendum censuit, protestatus immanem draconem prope eum consistere, multosque ad consequendum blandiente manu illicitè corrumpere.

Extant eius Epistolæ, sermones ad populum, aliquot Prose & Hymni de Sanctis: præterea versus de B. Virgine, de S. Cruce, de seipso, quorum aliquot supra retulimus, de anxietate animi in qua erat & dubitatione, an Episcopatum ciurare deberet, nec ne: quibus & hos subiungere placet, in quibus Beneficia duo in se collata commemorat.

Te de pauperibus natum suscepit alendum
Christus, & immeritum sic enutriuit & auxit:
Vt collata tibi miretur munera mundus,
Nam puero faciles prouidit adesse Magistros,
Et Iuuenem produxit ad hoc ut Episcopus esses.
Reges, Pontifices, populi te magnificabant
Seruum censentes prudentem fasque fidelem
Esse pii Domini.

Abboni Abbati Floriacensi amicissimus fuisse intelligitur ex epist. 21. in qua breuiter eius laudes complectitur. *Quanam*, inquit, *te resalutatione digner*, ô sacer, Abba & ô magne Philosophe! quid rependam muneris sanctæ amicitie, quam promiserunt signa gemmatæ facundie, vix æstimare sufficio. Ego conferre possim, quod tu aut non habeas, aut non habere contemnas?

Fulcherius Carnotensis vir nobilis & diues, eiusdem Ecclesie Canonicus multa bona Monachis Viticensibus contulit, vt videre est apud Ordericum Vitalem

ad an. 1083. vbi hæc verba leguntur. *Per ipsum itaque (nempe per Goisbertum Carnotensem Medicum) Fulcherius Carnotensis & Petrus de Maulia aliique plures notitiam Vticensẽm amplexati sunt, & honestatem eorum cum religione venerantes, eis de rebus suis portionem idoneam contulerunt. Præfatus quippe Fulcherius nobilitate cluebat & patrimonio suo magnam possessionem habebat, litterisque affertim imbutus sancti Dei Genitricis Canonicus erat. Is est Fulcherius Capellanus, qui ad bellum Hierosolymitanum profectus, illud versibus descripsit.*

Fulco de Guarlemuilla Decanus Ebroicensis Fulberti Carnotensis Discipulus, pro more illorum temporum vxorem duxit, ex qua filios octo & duas filias suscepit: vt in historia retulimus.

G

Gallus imperante Carolo M. in Scholis Palatinis institutus fuit: deinde in Italia apud Ticinensem Academiam, cui præerat Ioannes Mailrosius, vt dicemus infra. De Gallo hæc breuiter commemorat Monachus San. Gallensis l. 1. c. 8. *Ne verò obliuisci vel negligere videar, hoc verè de industria & meritis eius (Caroli M.) agnoui: quia de discipulis eius (Clementis) nullus remansit, qui non vel Abbas scientissimus, vel antistes exiit clarissimus; apud quem & Dominus meus Gallus primo in Gallia, post verò in Italia liberalibus est disciplinis imbutus.* In Codice Moissiacensis Cœnobii vox illa Gallus non habetur. An verò nomen sit proprium, vt aliqui putant, an appellatiuum, iure dubitatur videtur. Certè Author indicare hac voce Abbatẽ S. Galli in Scholis Palatinis, sub Clemente studuisse. Sed quis ille Abbas? Meminit idem Hartmutus l. 2. c. 15. qui quo tẽpore scribebar, Abbatix regimine alteri resignato inclusus vivebat. Hartmutus enim teste Stúfio l. 5. c. 5. Abbatiam resignauit an. 882 aut 83. Ante Hartmutum verò Abbatix præfuerat Grimobaldus, qui excessit è viuis an. 872. Hartmuto verò successit Bernardus an. 883.

Gauzlenus seu Goscelinus Apocriarius sacri Palatii, seu Archicapellanus sub Carolo Caluo, Ludouico & Carlomanno, Scholarumque proinde Palatarum Moderator Generalis, Nobilis profapix vir, quippe filius Roriconis Comitis & Milechildis: quem aiunt primùm fuisse Monachum in Cœnobio Glannensi ad Ligerim, vulgo *S. Mauri*: deinde factus est S. Germani Pratenfis Abbas, S. Dionysii in Francia, & S. Mauri; postremo Episcopus Parisiensis, qui Ciuitatem cum Odone Comite contra Normanos acriter & generosè defendit an. 886. regnante Carolo Crasso. Verum in repugnatione fortiter dimicans occisus est an. 887. cuius mortem hisce versibus deflet Abbo San. Germano-Pratenfis Monachus l. 1. Belli Parisiensis.

*Quis sentire potest patulà quod subditur aure?
Terra gemat, pontusque, polum, latus quoque Mandus:
Gauzlinus Domini Præsul mitissimus Heros
Astra petit Domino migrans, rutilans velut ipsa,
Nostra manens Turris, Clypeus, nec non Bisacuta.
Rumphea, fortis & arcus erat, fortisque sagitta.
Heu! cunctis oculos fontes tenebrant lachrymarum,
Atque pauore dolor contritis viscera scindit.*

Gauzlinus seu Gauzlinus Magister Scholarum, cui Abbo tanquam vni è Magistris suis duos de obsidione Parisiensi libros dedicauit an. circiter 992.

Gauzlinus Abbonis Floriacensis Discipulus; Nothus quidem, sed in moribus vir omni laude cumulatissimus floruit Roberti Regis temporibus. Abbonis in Abbatix regimine successor, idemque Bituricensis archiepiscopus, quem Fulbertus Carnotensis & Helgardus mirificis laudibus extollunt. de eo sic Helgardus. *Huius, Regis Roberti, temporibus cuius adiuuante Deo facta describimus, fulsit in Monasterio Floriacensi loco celebri splendidius mundo Gauzlinus Abbas merito, sanctis Deo coniunctus operibus Pollens scientia spiritalis simul & humana. Inerat eius cordi Abbonis Magistri prolaris S. Scriptura floresboni, de quibus honestissimè imbutus ita ructabat omnibus vt possent delectari in cœlestibus. In sanctis Eleemosynis ita largissimus,*

mus, ut ipse periret in fortissimis frigidibus à se vestes pellium abiciens pauperes Christi indueret... Hunc perfectus Rex ita suis affixit obitibus, ut eum præ cæteris diligens suis eum specialiter deuscires consiliis, quæ ab eo probè probata semper ea habuit honesta, nunquam tamen iniusta. In honoribus sæculi eum honorans attribuit illi honores non minimos, Abbatiam S. Benedicti quæ est caput totius Ordinis Monastici, & Episcopatum Bituricensem S. Protomartyris Stephani principatum tenentis totius Aquitania, qui fuit & est honor & decus Francia.

Paulo post mortem Abbonis recens factus Abbas grauem habuit cum Episcopo Aurelianensi litem & discordiam, eo quod nonnullis priuilegiis fretus, quæ Abbo à Romano Pontifici obtinuerat, ab episcopi Iurisdictione se putabat exemptum, subiectionemque profiteri monitus detrectabat: quamobrem ab Episcopo excommunicatus Fulbertum virum in omnite litteraria versatissimum sibi que amicissimum consuluit rogans quid facto opus esset. At Fulbertus parendum esse rescripsit, nullaque ratione Abbatem ab Episcopi iurisdictione liberum esse pronunciauit hac Ep. quæ est 72. *Presul Aurelianorum qui vos excommunicauis Coepiscopos suos idem facere poscit. At Ego correctionis vestræ non expers 3. Kal. Octobr. respectum dedi. Vnde nunc frater commoneo, ut gradus humilitatis interim vel vsque ad tertium relegens episcopo vestro subiiciamini, sicut decet. aut si vobis non ita faciendum esse videtur, cur fieri non debeat, rationem nobis intimare non pigeat. Ego enim neque legem neque modum ratiocinationis inuenire possum, qui vos ab iugo subiectionis huius absoluat. At si quis alius præter vos inuenisse fateatur, nouum illum Rhetorem de cælo magis cecidisse quam descendisse crediderim. Videte, ne quis vos seducat inanibus verbis.*

Quantæ autem doctrinæ vir esse putaretur, patet ex litteris Roberti Regis ad ipsum, quibus indicat se à Willelmo Aquitanix Comite rogatum requirere à Regni sui sapientibus, quid pluuiæ sanguinæ quæ de cælo in partes præferri maritimas ceciderat, portentum significaret. Extat ipsius Regis epistola, quæ legitur inter Fulbertinas ordine 35. *Per Epistolam, inquit, petiit à me idem Guillelmus Comes, ut Ego requirerem à mei regni Sapientibus, quid hoc portentum significaret. Extat & ipsius Gauzlini Responsua, ex qua intelligitur quàm multifariæ lectionis & doctrinæ fuerit.*

Geraldus Aurelianensis Henrici & Philippi I. temporibus floruit, in Eloquentiæ & Poëticæ Professione excelluit, ut vel indicat epitaphium Hugonis Magni Roberti Regis filii, quod in Historia retulimus ex antiquo MS. Bibliothecæ Viri Clar. Alexandri Petauii Senatoris Parisiensis. Vir fuit affabilis, Discipulis charus, beneficus, liberalis, Ecclesiasticorum vero Iurium propugnator acerrimus. Obiit plenus dierum circa an. 1080. cuius memoriam hoc epitaphio celebravit Baldricus Abbas Burgulienfis.

*Egregius Doctor, Magnusque Sophista Geraldus,
Ecclesie robur, Cleri populique columna,
Spes pupillorum, vir munificus viduarum.
Aurelianorum lux & specialis honestas.
Vir cani capitis, morum moderamine pollens:
Cui nil à sensu tulit antiquata Senectus.
Tandem communis contactus imagine mortis
Exiit hoc quod erat. Datur hinc sua portio terra,
Spiritus in tenues viuens elabitur auras,
Cui samen è rebus lutulentis si quid inhaesit,
Expiet id totum clemens miseratio Christi.
His precibus Lector Amen adiicendo faueto.*

Gerardus Laudunensis Manegaudi Lutembachii Lutetiæ fuit Discipulus, vbi & ipse docuit; deinde Andegavi & Lauduni, seu forte Iulioduni vulgo Gall. Loudun, Scholam tenuit; vir meliore dignus oppido: fuit enim eloquentiæ, Philosophiæ & Poëticæ laude insigniter conspicuus: adeo ut Ciceronem, Maronem & Aristotelem æquare diceretur. Baldrico Burgulienfi Abbati mirificè charus

fui, cariorque fuisset, si ut ab eo rogabatur, Monachum inducere voluisset, quem ob id Burgulium euocarat. Eius laudes Baldricus profequitur hoc modo in suis Carminibus Historicis. In priore cui hæc inscriptio præfigitur de *Gerardo Landunni subrepto*, sic habet.

*Tantum Gerardus laudes dum laudibus auxit,
Quod dignum magnis laudibus Andus habet,
Quantum doctrinis Ciceroque Maroque Latinis,
Nam nobis alter fulsit Aristoteles.
Lux & Laus Cleri, sol qui suffecerit Orbi,
Orbi Quadrimum protulit & Trinum.
At fortunatus fuit Abbas Burgulianus,
Qui sibi Gerardum vindicat in proprium.
Laudunus obiit, sed vixit Burgulianis:
Utque diu viuat, iam redimunt precibus.
Hunc igitur Terræ speciali mandet honore,
Quisquis defuncto corpore diues erit.*

Item de Eodem.

*Vberibus, Manegaude, tuis lactatus abunde
Tempore posterior, pæne legendo prior:
Atque tuis sinibus abstractus venit ad Andos
Ardua Gerardus plenaque dicta gerens.
Laude sua laudes Lauduni multiplicauit
Artes exponens commoditate leui.
Hunc quoque Laudunis inuidit Burgulienfis,
Et quibus inuidit blandiloquus rapuit.
Iam nunc Gerardus pauset cum Burgulienfi,
Donec mandetur alteruter tumulo.
O utinam neque mors neque casus sepatet ipsos,
Donec nigrescat primitus albus odor.
Et donec pennis coruus niger euolet albis,
Laudunum refluxus donec eat Ligeris.
Et donec querula sileant valeantque Cicadæ
Et noceat senium siue dolor neutrum,*

Item, eum ad Monachi habitum sumendum sic inuitat propositâ loci Burgulienfis amœnitate.

*Ipse locum noui, qui floridus otia gignit,
Libros & chartas & cuncta studentibus apta.
Burgulius locus est & Cambio dicitur amnis
Flumine perpetuo qui vitreus irrigat hortos,
Hocque loco locus est à turbis pæne remotus,
Qui tutat fratres à solitudine Mundi,
Et fouet in gremio diurnos pacis alumna.
Prata virent iuxta, quibus est contermina silua,
Hunc emat, hunc redimat, quisquis probus esse laborat.*

Gerardus seu Giraudus natione Gallus, aliquandiu S. Medardi *Succtionensis* Abbas post Araulphum, Philippi I. consecrationi interfuit: deinde à Regina expulsus in Aquitaniam ad *Williclum* profectus *Silux* maioris *Cœnobium* construxit. De eo sic habetur in vita MS. S. Arnulphi *Succtionensis*. *Electus est in Abbatē virmagne scientiæ & religionis precipue nomine Giraldus. Giraldus autem à Regina expulsus dedit locum iræ & secessit in partes Aquitanie, ubi à Duce terre illius grantanter acceptus in Silua maiori illustre Cœnobium construxit.* Nempe anno 1077. vt legitur in *Chronico Malleacensi*: obiitque anno 1095. 8. Id. April. caque

morte qua defunctus est, visæ sunt stellæ cadere de cælo in modum facis: vt ibidem haberetur. Hunc quoque virum celebrat Baldricus.

*Cum pro defunctis soleant orare fideles,
Proque sibi charis perpetuent lachrymas.
Pro patre Geraldo nihil est vtriusque necesse,
Qui Cæli Ciuis incola vixit humi.
Silnam Maiorem Monachis Dominoque dicavit
Exul sponte sua finibus à patriis
Francia Natalis sibi sorduit, hancque reliquit,
Siluestres Saltus Burdegala veniens.
Pullulat ecco polo siluestris terra Colonos,
Que per Geraldum floruit Agricolam.
En felix anima Cæli letatus in aula
Artus hic possit letificent populos.*

Gerbertus natione Gallus, patria Aquitanus, humili loco natus, ingenio alacer nomen professus est inter Monachos Aureliacenses: apud quos aliquandiu moratus est sub disciplina M. Geraldi, deinde sub M. Raimundo, qui ambo successiuè & immediatè Abbates fuerunt. Inde seu clam aufugit, vt multi scribunt, seu missus est ab Abbate Hispalim seu Seuillam, alii dicunt, Cordubam, in Hispaniam ad Philosophum Saracenum, qui ibi magna nominis celebritate Mathematicas tradebat disciplinas: quas quidem ita ebibit cum liberalibus artibus, vt eas pene emortuas in Gallia resuscitavit. Iis ergo plenissimè instructus rediit in Galliam, & Floriaci primùm docuit, vel vt aliqui scribunt, Aureliæ. Vbi Constantium seu Constantinum Floriacensem Comprofessorè habuit, deinde Lutetiæ; tum in aula Hugonis nondum Regis Robertum filium erudit: postremo Remis ad Adalberonem se contulit, quocum tam arctam necessitudinem contraxit, vt nulla possit esse maior. Italiam quoque lustravit, & Othoni II. Imperatori carissimus fuit, adeo vt illi filium suum Othonem litteris imbuendum tradiderit simul cum Roberto Hugonis Capeti filio: vnde Ep. 160. de vtroque Discipulo suo loquens, scribit ad Robertum, sibi sæpe Othonem inculcare & repetere desiderium illius videndi. *Dies noctesque mecum sermones confert & hi & quando vos familiariter videre possit coæuum sibi & studiis consimilem seniore meum Regem Robertum alloqui & complexari.* Illi autem duo Discipuli certatim eum honoribus auxerunt, Robertus Archiepiscopatu Remensi, Otho Rauenate, deinde Papatu Romano. Qua de re sic Glaber Rodolphus breuiter. *Is Gilbertus è Galliis oriundus extitit; Minorem etiam gerens profapiam, sed tamen ingenio acerrimus, artiumque liberalium studiis plenissimè instructus. Proinde Remorum etiam à Rege Francorum Hugone fuerat constitutus Pontifex: sed quoniam, vt diximus, valde erat acer ac prouidus, intelligens Arnulfum eiusdem vrbis Archiepiscopum, quo viuente ordinatus fuerat, ex consensu eiusdem Regis niti in pristinam reformari sedem, cautè iter arripiens ad prædictum deuenit Othonem: qui satis honorificè ab eo susceptus. Quem etiam statim Rauenæ: inde verò Romane Vrbs sublimavit Pontificem.* Similiter de eodem Helgaldus in vita Roberti Regis. *Is quippe Gerbertus pro maximo sue sapientie merito, quo toto radiabat in mundo, donatio Regis Hugonis munere, Pontificium adeptus Remense non multis annis illud adornauit splendide in his quæ forent necessaria Ecclesiæ sanctæ. Eo namque derelicto Rauennatum factus est rector ab Ottono III. de quo ab apostolatum Petri apostoli Sanctissimi festinus conscendens multa in eo virtutum operatus est insignia: & præcipuè in elemosyna sancta, quam fortiter tenuit dum fideliter vixit. Inter cætera de se lætus & hilaris ita in R. littera lusit.*

Scandit ab R. Gerbertus ad R. post Papa viget R.

Hoc apertè demonstrans quod hi très Episcopatus honores, quos professione regularis vitæ Patris Benedicti Monachus factus suscepit, rexit & tenuit, hu-

ius R. literæ signo in capite sunt declarati.

Nonnullos alios eius Discipulos commemorat Ordericus Vitalis ad an. 987. " quanquam minus verè inter eos Remigium Antiffiodorensem reponit. " *Gerbertus*, inquit, *in Diuinis & Secularibus libris eruditissimus fuit & in sua Schola " famosus & sublimes discipulos habuit. Rodbertum scilicet Regem, & Leotheri-* " cum Senonensem Archiepiscopum, Remigium præfulem Antiffiodorensem, " Haimonem atque Huboldum, aliosque plurimos fulgentes *in choro sophista-* " rum. Remigius Pontifex luculentam expositionem super Missam edidit, & ar- " tium vel editionem Donati Grammatici vtiliter exposuit. Haimo quoque S. " Pauli Epistolas laudabiliter explanauit, & alia multa de euangeliiis aliisque sacris " Scripturis similiter tractauit. Huboldus autem Musicæ artis peritus ad laudem " Creato ris ecclesiæ personuit & de S. Trinitate dulcem Historiam cecinit, alios- " que multos delectabiles cantus de Deo & Sanctis eius composuit. hos aliosque " plures Gerbertus erudiuit, quorum multiplex sequenti tempore scientia eccle- " siæ Dei plurimum profecit. Qui postquam de throno Remensi quem illicitè " vsurpauerat, depositus est, cum rubore & indignatione Galliam relinquens ad Othonem Imperatorem profectus est, & tam ab ipso quam à populo ad præfula- tum Rauennæ electus est.

Othonianæ familiæ se totum addixit, Auo, patri & filio ab an. circiter 960. id- que asserit ep. 30. additiarū à Sirmondo. Sic enim ad Othonem M. *tribus, vti ita dicam, seculi ætatibus, Vobis, Patri, Auo inter hostes & tela fidem purissimam exhibui, meam quantulamcunque personam Regibus furentibus, populis insanientibus pro vestra salute opposui. Per iniurias solitudines, per incursum & occursum prædonum, fame & siti, vi frigidis & astus excruciatum, infractum inter tot tempestates extiti, ut mortem potius præoptarem, quam filium Cæsaris tunc captiuum Imperatorem non viderem.* Ab Ot- thone II. Abbatia S. Columbani seu Bobiensi in Italia donatus est; sed ingraues- cente Itolorum contra Othonem odio, cedere coactus est, & primo in palatium Imperatoris, deinde Remos ad Adalberonem se contulit. Omnium autem acer- rimum habuit & expertus est hostem petrum Papiensem Episcopum: vt pat- tet ex Ep. 5. in qua scribit. *Quod Abbatiam S. Columbani habere videntur, " Itolorum nulli gratias agimus, si ante Dominum nostrum à vobis laudi sumus, " non indebias vobis reddidimus laudes. Mutua exposcitis colloquia & à rapinis " nostræ Ecclesiæ non cessatis. Nostra velut propria militibus diuiditis, qui diuersa " in integrum reuocare debuistis. Rapite, prædamini, vires Italiæ contra Nos con- " currite. Opportunum tēpus nacti estis. Dominus noster bellorum certamine oc- " cupatur, Nos nec manus paratas eum iuuare detinebimus, nec quod eius officii est, tenere vsurpabimus.* In ep. 11. ad Cæsarem testatur ab Italis eum vocari Asinum, se verò Equum admissarium, vxorem & filios habentem, propterea quod partem familiæ suæ de Francia recollectisset. Et ep. 12. ad hugonem suum eorum rabiem graphicè depingit. *Secundum* amplitudinem mei animi am- plissimis honoribus ditauit me Dominus meus. Nam quæ pars Italiæ possessio- nes B. Columbani non continet? hoc quidem ita ex largitate & beneuolentia nostri Cæsaris: fortuna verò aliter instituit. Secundum amplitudinem quippe a- mici mei amplissimis me oneravit hostibus. Nam quæ pars Italiæ meos non ha- bet hostes? vires meæ impares sunt viribus Italiæ. Conditio pacis hæc est, si " spoliatus seruido, furere desinent, vestitum districtis prosequuntur gladiis: vbi gla- " dio ferire nequibunt, iaculis verborum appetent. Contemnetur Imperialis Ma- " iestas tum in me, tum in seipsa, in diuisione sanctuarii Domini secundum libel- " larias leges facta: quia consentire nolo, perfidus, crudelis, tyrannus cognomi- " nor. Ipse Cæsar omnium hominum excellentissimus à furciferis Asino coæqua- " tur. &c. Istis in angustiis rerum positus confugit ad Ioannem Papam XIII. sed frustra: vnde eum vehementer increpat ep. 14 præsertim verò Ep. 24. *Graniter & iniquo animo sero peruadi, diripi sanctuarium Domini creditum mihi à S. Romana & Apo- stolica Ecclesia. Porro quid deinceps stabilietur, si id dissoluitur quod actum est consensu Principis, Episcoporum electione, Cleri & populi voluntate, postremo omnium excellen- tissimi Papa consecratione: si præcepta violantur, priuilegia contemnuntur, diuina & humana leges sustolluntur. Qua spe vos adempti periculum faciam, ne dedignemini sacris apicibus significare. Alioquin ne niremini, si his Castris me applico, vbi maxima portio*

legis humana, nulla Diuina: humanitas quippe prima in actiuis, Diuinitas secunda in speculatiuis. Fiet hoc mea pusillanimitate, uestra cessante magnanimitate. Innuuit se tum fuisse in Castris Othonis: at post eius mortem Remos concessit, ad Adalbertonem, ibique ludum aperuit: vnde se *Abbatem Scholarem* appellat Ep. 142. ad Constantinum Floriacensem. Et ep. 148. ad Remigium Monachum Treuirensis. Imo etiam Abbas in Italia constitutus docere non desistebat: vt patet ex ep. 13. ad Ecbertum Archiepiscopum Treuirensis, in qua sic habet. *Si deliberatis an scholasticos in Italiam ad nos vsque dirigatis, consilium nostrum in aperto est, quod laudabitis laudabimus, quod f. retis feremus.* Quomodo autem ex Abbate Scholari factus fuerit Archiepiscopus expulso Arnulfo, & quomodo expulsus restituto Arnulfo, in Historia docuimus. Hinc factus Archiepiscopus Rauennas ab Othone III. & paulo post Papa: quam in rem extat Rescriptum illius, & de donatione quorundam Comitatum Italix, quibus Sedem Petri æternum gaudere voluit in gratiam Magistri sui. Sic enim ille *Spretis ergo commentitiis præceptis & imaginariis scriptis ex nostro conferimus: sicut enim pro amore S. Petri D. Siluestrum Magistrum nostrum Papam eligimus, & Deo volente ipsum Serenissimum ordinauimus & creauimus: ita pro amore ipsius D. Siluestri Papa S. Petro de publico nostro dona conferemus, vt habeat Magister quod Principi nostro Petro à parte Discipuli sui offerat.* Ab Italis autem fere omnibus Scriptoribus, qui eius incredibilem animi vim nouerant, eloquentiam & scientiam oderant, video eum Magi, aut Dæmonis alicuius loco habitum: & ne omnes referam, de eo sic habet Martinus Polonus Pœnitentiarius sub Innocentio IV. *Silvester II. natione Gallicus, prius vocatus Gilbertus sedit annis 4. mense vno, diebus 8. & cessauit Pontificatus diebus 23.* Hic primùm Floriacensis Cœnobii in Aurelianensi Diœcesi Monachus fuit: sed dimisso Monasterio, Diabolo homagium fecit, vt sibi omnia ad votum succederent: id quod Dæmon promisit adimplere. Iste obsequiis Diaboli insistens frequenter super desideriis suis cum eo loquebatur. Veniens autem in Hispalim, Hispaniæ causa discendi, tam bene profecit, quod sua doctrina etiam maximis placuit. Habuit enim Discipulos Othonem Imperatorem & Robertum Regem Franciæ, qui inter alia Sequentiam *S. Spiritus adsit nobis gratia*, composuit: & Leotherum qui fuit Archiepiscopus Senonensis. Sed quia idem Gilbertus quam plurimos honores ambiebat, Diabolus quæ petebat, ad votum impleuit. Fuit enim primò Remensis Archiepiscopus, postea Rauennas, tandem Papa. Et tunc quæsiuit à dæmone quandiu viueret in Papatu, responsum habuit, quandiu non celebraret in Hierusalem. Gaius fuit tunc valde sperans se longè à fine esse, sicut longè fuit à voluntate peregrinationis in Hierusalem vltra mare. Sed cum celebraret in Quadragesima ad Ecclesiam S. Crucis quæ dicitur in Hierusalem, ex strepitu Dæmonum sensit sibi mortem adesse: quare suspirans ingemuit, licet antea sceleratissimus esset, de misericordia Dei non desperans, reuelando coram omnibus peccatum suum. Sic membra omnia sua, quibus Diabolo obsequium præstiterat, iussit præcidi, & deinde truncum mortuum super bigam poni; vt vbi cunque illa animalia perducerent & sisterent, ibi sepeliretur. Quod & factum est, sepultusque est in Lateranensi Ecclesia. Et in signum misericordiæ consecratæ sepulchrum tam ex tumultu ossium quàm ex sudore præfagium est morituri Papæ: sicut in eodem sepulchro est litteris exaratum. Verum hæc omnia fictitia & fabulosa esse constat ex eius Epitaphio, quod à Sergio Papa successore immediato conditum est, quodque ad an. 1002. retulimus. epistolas plures scripsit tum suo nomine, tum multorum Procerum & Regum. Rhetoricam edidit in gratiam suorum Scholasticorum, de qua sic habet ep. 92. *opus expertibus mirabile, studiis vtile ad res Rhetorum fugaces & caliginosissimas comprehendendas atque animo collocandas.*

Cæterum errat Martinus, cum ait Gerbertum fuisse Monachum Floriacensis Cœnobii in Aurelianensi Diœcesi; cum ipse disertè doceat se fuisse institutum in Cœnobio Aureliacensi, & omnia quæ didicit, illi se debere: vnde Ep. 45 ad Raimundum Aureliacensem Monachum Magistrum olim suum, vocat ordinem illum altorem suum & informatorem. *Vale. Valeat Pater Geraldus, valeat frater Airdus, valeat sanctissimus Ordo meus altor & informator.* Et ep. 35. Additiciarium à Simundo, ad Geraldum Abbatem & Fratres Aureliacenses. *In commune quidem*

omnibus vobis pro mea institutione grates rependo &c. Nu squam verò Floriacenses pro suis Alumnis & institutoribus agnoscat: neque abbo, Aimoinus & Helgaldus Monachi Floriacenses & Scriptores coartanci illum vsquam inter suos reponunt.

Gilbertus Crispinus abbas Westmonasterii Discipulus Anselmi Cantuariensis apud Beccum, de quo sic ait Miræus: *Deinde in studiis Theologicis Magistrum & Doctorem habuit Anselmum Cantuariensem, cuius victu intimos sacrarum scripturarum penetravit recessus. Postea Gallicanas inuisit Academias & Italiâ demum peragrata Romam venit, atque inde per Germaniam rediit in patriam.*

Gibuinus aliàs Geboinus frater Hugonis Comitum Diuionensis ad Episcopatum Catalaunensem promotus est an. 947. habeturque inter eruditissimos huius seculi. Eius meminit Flodoardus, aiens in Chronicis ipsum cū Roricone Lingonensi Episcopo aduersatum esse, quominus extincto Artaldo vacua sedes Remensis hugoni heriberti Veromanduorum Comitum filio restitueretur. Et Glaber Rodolphus l. 2. Historiarum c. 11. vbi de Leutardo Hæretico. Si tamen is est Gibuinus senex, vt putant Sammarthani in Catalago Episcoporum Catalaunensium: quod non Ego crediderim: nam hæreticus ille qui sub finem an. millisimi extitit, à Gibuino qui anno 947. Episcopus Catalaunensis factus est, comprimi non potuit, sed à Gibuino Nepote seu Iuniore fratris filio, qui ei in Episcopatu successit, isque est cuius meminit Gerbertus Ep. 154. ad Adalaidem Reginam, qui in dissidio illo Gerberti cum Arnulfo de sede Remensi, propolitus est vt succederet. *Quid ergo? si Arnulphus absoluendus est, vel si Gibuinus vel alius quilibet in mea sede intronizandus?* hunc ergo Glaber vocat *Eruditissimum senem Episcopum*. Eius interitum notat Albericus ad an. 1004. at Gibuinus Senior eodem teste l. 2. c. 7. obiit an 993. quo anno etiam obiit Gislebertus Parisiensis Episcopus, & Manasses Trecentis & Maiolus abbas Cluniacensis.

Gislebertus Maminotus Vuillelmi Conquæstoris Archiater in arte Medica peritissimus an. 1077. ad Lexouiensem episcopatum electus est, de quo sic scribit Ordericus Vitalis. *Ad regendum Lexouiensem Presulatum Gislebertus cognomento Maminotus Regis Archiater & Capellanus electus est, & à Michael Abrincateni Ep. in presentia Ioannis Archiep. consecratus est. Artis Medice peritissimus erat, sed semesipsum in Pontificatu nunquam satis curare poterat. Scientia litterarum & facundia pollebat, deliciis & diuitiis indefinenter affluebat, propria voluntati & carnis cura nimis seruebat. Otio & quieti assatim studebat, ludisque alearum & tesserarum plerumque indulgebat. In cultu Ecclesiastico erat piger & negligens, sed ad venatum aut quamcumque capturam promptus erat & feruens.*

Godefridus Remensis Scholas tenuit Remis. Excelluit omni scientiarum genere, præsertim verò eloquentiæ laude, Poëseos, & Philosphiæ arcanis: quem proinde legimus vocatum fuisse per excellentiam, *Theaurum Philosophiæ*. Eius memoriam hacce nænia celebrat Abbas Burgulientis.

*Iocundus magna Theaurus Philosophiæ
Magnaque Musa perit cum Godefridus obit.
Iste decus Cleri, Sol alter idoneus Orbi.
Orbi sufficeret, viueret ipse diu.
Sed mors effrenis super hunc sua frana grauaui,
& iubar à superis inuida grande tulit.
Remis habet corpus, anima sit mansio Cælum
Diuitibus Diues ossibus vna, vale.*

Idem de Eodem.

*Orbi descendus, tamen & specialiter vrbis
Quam Remis dicunt hic Godefride iuces.
Præcipue Cleri lachrymis comitatus opimis
Hic tandem Matris redditus es gremio
Remensis populi Clerique lucerna Latini
Omnibus extorques dum moreris, lachrymas.*

*Gallia te tanto complexabatur amore,
Vt doleat se non occubuisse simul.
Nunc igitur pedibus quibus ire licet gemebunda
Te comisatur adhuc planctibus & precibus.*

Item de Eodem.

*Quem tegit iste lapis, non Tullius equipararet,
Si tamen eiusdem temporis ambo forent.
Hunc etenim vatem sapientia tanta repleat,
Vt bene Romuleis ante fuisse puses.
Denique tantus erat, quantos vulgata per orbem
Fama volans fecit, quoslibet esse viros.
Mentis lior edix hunc prohi dolor! abstulit Orbi,
Hec scrote sub modica nunc Godefride iaces.
Diuinis cineres Genitrix sua Remis habeto
Tu quoque Christe sua mansio sis anima.*

Item de Eodem.

*Qua Natura potens vix omnia contulit ulli,
Omnia contulerat hac Godefrede tibi.
Formam, diuitias, mores, monumenta Nepotum,
Discretum pectus, ingenium locuples.
Os par ingenio, studii florentis amorem,
Nec tamen ista tibi cuncta tulere mori.
Egregios artus en parvula continet urna
Remis te genuit, te quoque Remis habet
Vrbs venerare tuam felici pulvere felix
Cives Conciuem Celicola foveant.*

Item de Eodem.

*Hos apices donec oblitteret ipsa vetustas
Aut inimica manus celebri relegetur honore,
Ille Godefredus quem lucida Musa secundum
Nasoni peperit, quem littera multa repleuit,
Ecce perennis adhuc Godefredum fama perennat.
Atque perennabit dum fama volare valebit.
Remis cum genuit & Remis cum sepeliuit.
Terra colit terram, sed spiritus incolit Astra.*

Fuit & iisdem temporibus Godefridus Ambianensis episcopus Yvoni Carnot. carus, qui tamen sequente seculo floruisse videtur. Fuit & Goffridus 1. episcopus Andegau. an. 1081. qui obiit an. 1093 cui cecinit Epitaphium elegiacè Marbodus, de quo infra. Item & Goffridus 2. de Meduana, qui factus est episcopus Andegau. an. 1094.

Godesmannus Arnulfi Remensis consanguineus, clarus doctrina & natalibus, ut pote qui Lotharium Regem auunculum agnoscebat. Disciplinæ Ecclesiasticæ assertor acerrimus, fuisse videtur. Is enim in causa Arnulfi Remensis an. 991. salutem Ecclesiæ, ut putabat, consanguinitati prætulit. et cum cæteri Episcopi eius gratiâ commiserarentur Arnulfi casum, ipse in Synodo hæc fortiter subiecit. Sentio Reuerendi Patres, & hoc vos intelligere quod dicitis, & alterum pudori esse quod tacetis. Nam mouent vos Diuine leges, mouet etiam homo affinitate carnis mihi coniunctissimus, ut pote auunculi mei Lotharii Regis filius. Habeo & rependo Charitati vestre multiplices gratias, sed abstineo a me, ut amoris Christi amorem sanguinis præferam, aut meo sanguine quantum in me est, Ecclesiæ Dei polluat.

Goisberius Carnotensis professione Medicus in Normania multis non

sanitatem corporis restituit, sed desiderium quoque iniecit conuersionis ad Deum & religiosæ vitæ amplectendæ, præsertim apud Vticense Cœnobium, seu S. Ebrulh, vt notat Ordericus Vitalis ad an. 1076. vbi hæc verba leguntur, *Ad Petrum Mauliensem filium Anfoldi Diuitis Parisiensis diuertit, & inter reliqua familiaritatis & amicitia colloquia illum conuertit, ipsumque vt Ecclesias de Maulia Monachis Vticensibus donaret, obsecrauit.* Author quoque fuit Fulcherio Carnotensi Canonico elargiendi multas opes quas amplas habebat; & ipse demum ad conuersionem venit, inquit ille, optimam quæ domum quam in vrbe Carnotensi habuerat, 30. libris Carnot. vendidit totumque pretium Vticensibus contulit. Hic erat statura procerus & exilis, moribus benignus & tractabilis, magnanimus & dapilis. Et quia Medicinæ artis erat peritissimus, multis erat notus & necessarius ac familiaris amicus, hacque familiaritate utebatur in commodum prædicti Cœnobii: vt in multis locis idem Author exponit.

Goisfredus Aurelianensis seu Ioffridus in scholis aurelianensibus pueritiam exegit, deinde apud S. Ebrulfum Monachum induit circa an. 1081. postremò ad ad Croilandense Cœnobium translatus cum tribus aliis Monachis Cantabrigiense studium instaurauit, iuxta formam studii Aurelianensis: vt ad an. 1109. dicitur.

Gothescalcus seu Presbyter, seu Monachus Belga, de quo diximus in Historia, vir fuit in Diuinorum quidem Mysteriorum inuestigatione nimis curiosus, in Scripturarum tamen Diuinarum lectione versatissimus; qui sicubi viros doctos esse sciebat, aut eos adibat, aut consulebat per litteras, quò difficultates, si quas habebat, enodaret, vt patet ex Ep. 30. Lupi Ferrariensis ad ipsum. Qui ab eo consultus fuerat de visione beatifica, corporali & spiritali. *Ni veritus fuisset, inquit, vt me ab obseruatione charitatis mersum nullius flecti posse precibus putando eandem Charitatem offenderes, etiam nunc silentii latebram fouens, nihil ad ea quæ consuluisti respondiissem, duabus videlicet ex causis. Altera ne otio tuo materiam exercendi ingenii vel imminuerem vel detraherem. Altera, vt habita consideratione illorum, quos super eadem Quæstione te sollicitasse olim cognoui, mediocritatem meam præiudicare quorundam excellentiæ æstimatione propria comprobarem. Verum autem illorum colloquio & rescripto potitus, quid ego hinc, sentiam, desideras experiri, quoniam de eisdem Quæstionibus diuersa sentire, quovsque contra fidem non est, aut nulla aut parua culpa est. De prædestinatione sic sentiebat, non omnes ad vitam æternam prædestinatos, sed aliquos etiam ad exitium. Item Christum non fuisse pro omnibus mortuum. Quod quia durè auribus esse videbatur, magnas in Ecclesia turbas excitauit. eum quidem Hincmarus Remensis acriter persecutus est, effecitque vt eius sententia dånaretur ab episcopis multiplici in Synodo congregatis. Ad annum quidem 848. notant Annales Fuldenses in Synodo Theodoni-Villensi fuisse damnatam. Gothescalcus quoque quidam Presbyter de Prædestinatione Dei prauè sentiens & tam bonos ad vitam quàm malos ad mortem perpetuam ineuitabiliter à Deo prædestinatos esse affirmans, in Conuentu Episcoporum rationabiliter, vt plurimis visum est, conuictus & ad proprium Episcopum Ingumarum Rhemis transmissus est, prius tamen iuramento confirmans, ne in regnum Hludouici ultra rediret.*

Hanc condemnationem reprobat Ecclesia Lugdunensis, imo fortiter & acriter Gothescalcum defendit his verbis. *Videtur nobis sine dubio, quod illa quæ de Diuina prædestinatione dixit Gothescalcus, iuxta requiem Catholicæ fidei vera sint; nec ab vilo penitus nostrum, qui Catholicus haberi vult, respicienda siue damnanda. Et ideo in hac re dolemus non hunc miserabilem, sed Ecclesiasticam veritatem esse damnatam. Hincmari verò propositio hæc erat, Deum & bona præscire & mala; sed mala tantum præscire, bona verò & præscire & prædestinare. Vnde contendebar præscientiam esse posse sine prædestinatione. prædestinationem autem non posse esse sine præscientia: itaq; Deum bonos præsciuisse & prædestinasse ad regnum: malos autem præsciuisse tantum, non prædestinasse, nec vt perirent, suâ præscientia compulisse. Huic autem definitioni subscribere Gothescalcum pertinacissimè recusasse. Hæc Flodoardus lib. 3. c. 18. Porro cum Gothescalcus tam crebris Hincmari & Catholicorum telis impetitur*

tum se sentiret, ad Monachos Altiullarensis Cœnobij se contulit, ad quos tunc eodem Flodoardo scripsit Hincmarus, *ut si se recognosceret, antequam anima illius egrederetur de corpore & spiritalem & corporalem humanitatem exhiberet illi, ostendens auctoritatem Escllesiasticam ex verbis Orthodoxorum super huiusmodi excommunicationis.*

Grimbaldus Natione Gallus, cuius Magistri fuerit Discipulus non inueni, sed Scholarum Parisiensium Rector fuisse ab Historicis Anglis perhibetur; vir omnibus partibus in re litteraria absolutus, Alfredo Regi Anglorum litterarum peritiâ notus, qui cum eum adhuc valde iuuenem Romam proficiscentem perhumanissimè excepisset, postquam Regno potitus est, memor urbanitatis & singularis scientiæ quam in Grimbaldo demiratus fuerat, desiderio quoque litterarum perdiscendarum, eum cum M. Ioanne Scoto à Gallia euocauit ad constituendam componendamque Oxoniensem Academiam, in eamque rem per litteras Fulcenum Archiepiscopum Rhemensem enixè rogauit, ut si posset, viros istos ad se mitteret: quod, quanquam ægre, præstitit Fulco pro eâ quâ pollebat in Regno auctoritate, ut ad an. 886. retulimus. Porro ex Historicis Anglis nonnulli Grimbaldum Presbyterum vocant existimantque fuisse Presbyterum Ecclesiæ Remensis. Alij Monachum Cœnobij Bertiniani in Ciuitate S. Audomari, cuius Abbas fuerat Fulco. Quidam Parisiensem, nonnulli Aurelianensem fuisse dicunt. Ut ut sit potuit esse notus Fulconi in Scholis Palatinis & in Cœnobio cui aliquandiu præfuit, nimirum ab an. 877. vsque ad an. circiter 882. Obiit autem Grimbaldus in Anglia an. 904. teste Mathæo Westmonasteriensi. Quas verò in constituendâ Oxoniensi Schola difficultates passus fuerit, diximus fasè in Historia.

Gualterius Aurelianensis Episcopi cognominis Nepos scientiâ & nobilitate clarissimus, inquit Monachus Antissiodorensis, ad Archiepiscopatum Senonensem promotus est an. 887. post Euarardum, qui eodem anno vnxit Odonem in Regem. Hic, (ut legitur in Chronico Odoranni) priuilegium Monachis S. Petri fecit de abbatis electione.

Guenilo seu Wenilo genere & doctrinâ conspicuus, Burcardi Carnotensium Episcopi consanguineus, in Scholis Palatinis pro more illius temporis enutritus, & institutus, deinde Clericus Capellæ Regiæ factus, tum Abbas Ferrariensis, postremo post Aldricum à Carolo Caluo Senonensis Archiepiscopus creatus an. 842. magnæ vir auctoritatis & nominis, interfuit & præfedit plurimis Synodis Ecclesiæ Gallicanæ. Carolum vnxit in Regem apud Basilicam S. Crucis Aurelianensis an. 843. die 6. Iunij vacante tunc Remensi sede per depositionem ebonis. Ludouicum quoque Caroli fratrem in Regem Burgundiæ inaugurauit. Concilio Vernensi III. præfuit an. 844. Beluacensi 845. Parisiensi 847. in causâ Eboniani Iudici. Carisiacensi 848. pro condemnatione Gothescalci. Turonensi IV. aduersus Nomenoium Britannicæ Armericæ Tyrannum 849. Suessionensi II. an. 853. ubi electus Iudex cum Amalrico Turonensi in causâ Clericorum ab Ebone post restitutionem ab Imperatore Lothario factam, ordinatorum. Vermeriensi an. 853. quo anno Æneam Parisiensem Episcopum consecrauit. Vno verbo nemo hactenus habuit inter Episcopos neque inter Palatinos plus auctoritatis, Verum nescio quo fato pulsus, in dissidio Fratrum Regum relicto Caluo solus ex omnibus Episcopis ad partes Ludouici Germanicæ Regis transit: quæ proditio cæterorum in ipsum odium concitauit. Itaque in Concilio Tullensi apud Saponarias libellus à Caluo porrectus est, in quo viti perfidiam post tot à se accepta beneficia exaggerauit; imprimis verò quod in parte Regni quæ sibi obtigerat, eum constituisset Episcopum. *Vacabat, inquit, tunc Pastore Metropolis Senonum, quam iuxta consuetudinem predecessorum meorum Weniloni tunc Clerico meo in Capella mea mihi seruenti, qui more Clerici mei se mihi commendauerat, & fidelitatem sacramentis promiserat, consensu sacrorum Episcoporum ipsius Metropolis ad gubernandum commisi, & apud Episcopos, quantum in me fuit, ut eum ibidem Archiepiscopum ordinarent, obtinui.* In cap. 5. ait eundem Venilonem se absente & incogitante cum Ludouico Fratre qui in Gallias irruperat, collocutum fuisse, coniurasse & supplantatorem suum fuisse. Deinde iam non dissimulanter sed apertè ad eius partes transiisse, multosque Episcopos ut idem facerent, inuitasse & compulisse; denique

in omnibus sibi aduersatum. Itaque petiit ab Episcopis vt illi diem dicerent, re-
 tumque condemnarent. Illi igitur Epistolam Synodalem ad Vvenilonem expe-
 dierunt mandantes vt infra 30. dies se sisteret, causasque accusationis & impa-
 cta sibi crimina si posset, dilueret. Sic enim in fine. *Proinde Frater Carissime, à tempo-
 re quo litteras has acceperis post diem trigesimum quocunque euocatus fueris, ita Canonicè
 instructus occurre, vt defensionis tempore ac loco accepto, si conscientia, quod plurimum
 optamus, confidis, suffragante veritate probabiliter obiecta dissolvas: sin autem in de-
 fensione defeceris, sententias à Maioribus institutas excipias.* Hisce litteris inter alios
 subscripserunt Remigius Lugdunensis, Hincmarus Remensis, Abbo Antissio-
 dorensis, Æneas Parisiensis, Agius Aurchianensis, Gislebertus Carnotensis. Vt
 se vider Vvenilo ab omnibus derelictum, scribit ad amicos rogatque vt Regem
 placare conentur, imprimis verò ad Lupum Ferrariensem, quem sciebat pluri-
 mum posse apud Regem, quemque audiuerat apud ipsum ruinam suam & de-
 positionem machinari. At Lupus rescribens conatur à se omnem proditi-
 onis suspicionem amouere. Sic enim epist. 125. *Quomodo possem tanta effici
 prauitatis, vt depositionem eius cuperem, cuius acceperam diuinitus consecrationem? re-
 stem eum securus facio, cuius experiemur uterque iudicium: quoniam postquam præesse
 cœpistis & dignati estis me in familiaritatem assumere, semper optavi vos & in Sanctita-
 te proficere & Dignitate augeri. Et si meis rebus integris sinistrum aliquid quod Deus auer-
 tas vobis contigisset, paratus fui opem ferre pro viribus, & me amicissimum modis omni-
 bus euidentissime comprobare. Quod si me perfidiam incurrisse recolerem, tantum scelus
 negatione non tegerem, sed confessione supplici veniam obtinere conarer. Nam cui vel pa-
 rum sacras intuenti litteras non ultro ac sæpiissime occurrat? Qui parat foveam proximo
 suo, incidet in eam.* Habuit Vvenilo in angustiis rebus multos amicos, nec legimus
 eum in vlllo Concilio damnatum: quinimo Tulciacensi anno sequenti interfuit,
 Ita tamen odiosa fuit omnibus Gallis, seu, vera seu credita eius proditio, vt in
 Prouerbum abiierit, *le Traistre Ganelon*, quod aliqui referunt ad tempora Caroli
 M. quem aiunt proditum fuisse à quodam Ganesio vel Ganelone, cuius Domus
 vestigia restant pone Cœnobium Dominicanorum via Iacobæa ad fossas vrbis.
 At Tillius, Baronius & Peyratus in antiquitatibus Capellæ Regiæ, hoc de Gue-
 nilone Senonensi dictum putant. Obiit tandem Vvenilo an. 865. 5. non. Maij, at-
 que in Abbatia S. Remigij apud Vallilias sepultus est.

*Guido Longobardus tam in Diuina quàm in humana Philosophia floruit cum
 Lanfranco, Manigaudo & Brunone Remensi sub Philippo I. teste authore Hist.
 Franc. à Roberto ad Philippi mortem. Fuit & Guido Turonensis de hæresi sus-
 pectus, Berengarii discipulus, expulsus à Conciuiibus ob eam rem remos fugit,
 ibique interiit. circa an. 1086. eius quoque meminit Abbas Burgulienfis.*

*Exul ab vrbe mea, dum me velut effugientes
 Insequor ipse libros, dumque vaco studiis,
 Proh dolor! incubuit mihi lamentabilis hora,
 Quippe superuenit mors inopina mihi.
 Ecce sub hoc tumultu cineratus corpore pauso.
 Spiritus obtineat quàm meruit melius.
 Me tamen & fidei tenor & confessio culpa
 Quandoque securum de veniâ faciunt.
 Quod tamen exspecto, poterit mihi turba Legentum,
 Et votiuâ simul præproperare coloris.
 Cuius eram Turonensis Ego de nomine Guido
 Gentis Patricia, me modo Remis habet.*

Videtur iste Guido Remis discipulum inter alios habuisse Odonem Cardina-
 lem & episcopum Ostiensem, qui Vrbanus II. postea dictus est vnde Baldricus
 egentem Guidonem ei commendauit.

*Vrit Guidonis penuria multa penates;
 Odo roriferas cui plue diuitias.*

Fuit & Guido de Cruce S. Leofredi qui contra Berengarium edidit librum ele-
 gantem de Corpore & sanguine Domini.

*Si mandare velis quod penses utile nobis
 Guidonem nostro noueris esse loco.
 Guido mihi uiuit, magnus, bonus atque fidelis,
 Magni momenti, nominis haud modici.
 Hunc venerare modo quo nos ueneramur eodem,
 Namque bonâ morum simplicitate uiget.*

Guillelmus Aquitaniæ Dux litteratorum amantissimus fuit, eosque benigne fuit & liberaliter dorauit, atque honoribus auxit; ut exemplo Fulberti Carnotensis pater, cui Theaurariam S. Hilarij Pictauiensis obtulit. Monachos etiam gratiose amplectebatur, & inter alios Odilonem abbatem Cluniacensem: duo celeberrima Cœnobia fundauit, Malleacense in Territorio Pictauiensi, & Burguliense in Andegauensi. Fuit etiam vir litteratissimus, & lectioni Librorum, si quando per tempus liceret, assiduus, ut legitur in fragmento Histor. Aquitan. his uerbis: Fuit autem à pueritiâ doctus litteris, & valde habebat scientiam scripturarum. Librorum etiam copiam in Palatio suo retinebat: & si forte à frequentia causarum & tumultu uacaret, per semetipsum lectionibus intentus erat. Longioribus etiam hyemis noctibus crebro se se lectionibus occupabat, donec uinceretur à somno. Imitator erat in hac sicut in multis aliis causis Caroli M. Imperatoris & filij eius Ludouici Imper. qui per semetipsum lectionibus pascebantur. Et ante de Fulberto deque eius foundationibus mentio fit in hunc modum. Fulberto quoque sapientia valde ornato Episcopo Carnotensi pro reuerentia Philosophiæ eius à Francia ad se euocato, Theaurariam S. Hilarij gratis tribuit, & summo honore eum excoluit. Regulares Abbates & Monachos maximo affectu amoris amplectebatur, & consilio eorum utilitatem Regni administrare curabat. Vnde & Dominum Odilonem Abbatem Cluniacensis Cœnobij copiosis muneribus sibi attraxit, contempletus in eo uerum Dei habitaculum in quo Spiritus S. requiesceret, & Cœnobia nonnulla sua Ditionis eius Magisterio commendauit. Fecit idem Dux Vvillelmus à nouo Cœnobium ingens Malleacense in territorio Pictauiensi, itemque aliud Cœnobium Borgoliense in Cespite Andegauensi, in funda proprio uua cum matre sua nomine Adela Christianissima que extitit soror Richardi Comitis Rothomagensis. Extant quedam ad eum Fulberti epistolæ: extant & apud Fulbertum quedam ipsius Vvillelmi factis elegantes.

Guillelmus Apulicæ Normanæ originis scripsit iussu Rogeri filij Roberti Guichardi, item & Urbani II. Pontificis quinque libros de rebus gestis Normannorum in Apulia & Italia. Sic autem incipit.

*Gesta Ducum veterum veteres cecinere pœta,
 Aggrediar uates nouus edere gesta nouorum.
 Dicere fert animus, quo Gens Normannica Duclū
 Venerit Italiam; fuerit que causa morandi,
 Quosue secuta Duces Latii sit adepta triumphū.
 Parce tuo vati pro uiribus alta canenti
 Clara Rogere Ducis Roberti dignaque proles,
 Imperio cuius parere parata uoluntas
 Me facit audacem: quia uires quas labor artis
 Ingeniumque negat, deuotio pura ministrat.
 Et Patris Urbani reuerenda petitio segnem
 Esse uetat, quia plus timeo peccare negando
 Tanti Pontificis, quàm iussâ benigna sequendo.*

Guimundus vel *Guitmundus* natione Burgundus, vel ut aliqui dicunt Normanus, Lutetiam primùm uenit ubi in Grammaticâ, Rhetoricâ & Philosophiâ excelluit. Deinde ad Lanfrancum in Neustriam ad discendam Theologiam se contulit. Tunc temporis enim in Cœnobiis adhuc Monachi Litterarum studia exercebant, maximè uerò Theologiam. Monachi habitum induit in Cœnobio quod Crux Heltoni seu S. Leufredi dicitur, in Diœcesi Abroicensi. Vir fuit teste Orderico Vitali æuo maturus, religiosus, ac scientiâ litterarum eruditissimus, cuius ingenij præclarum specimen erenitur in libris quos contra Be-

rengarium de veritate Corporis & Sanguinis Dominici conscripsit. Ab Anglorū Rege euocatus respuit omnia munera ecclesiastica: post mortem tamen Ioannis Rothomagensium Archiepiscopi archipræfultatum gessisset, si non obstitissent æmuli, qui tamen nihil aliud obicebant quàm quod filius esset Sacerdotis. Orationem scripsit ad Guillelmū Regem anglorum cū episcopatū recusaret. Scribūc etiā aliqui ab Odilone Abbate suo homine illiterato, qui quantum thesaurū possideret, non agnoscebat, impetrasse peregrinandi licentiam; ab Alexandro factum Cardinalem; vel vt scribit Ordericus, à Gregorio VII. demum Archiepiscopum Auerfanum in Appulia. Obiit an. 1080. scripsit de Corpore & Sanguine Christi in Eucharistia libros 3. aduersus Berengarium, confessionem de Christi humanitate, de Trinitate &c. Eius viri meminit Yvo Carnotens. Epist. 78. *Ex quibus, inquit, duo de Monasterio Crucis litterati & religiosi Guimundus & Robertus: alter ad Episcopatum Auerfensem, alter ad gubernationem Monasterij sancti Laurentij Auerfensis auctoritate Apostolica assumpti sunt.* Eiusdem Vvillelmus Malmesbur. in vita Guillelmi primi de Berengario loquens, *responderunt ei libris Lanfrancus Archiepiscopus sed præcipue & fortiter Guimundus prius Monachus de S. Leofredo Normania, postea Episcopus Auerfanus Apulia nostri temporis eloquentissimus.* Fufius verò Ordericus lib. 4. Hist. *Guimundus Venerabilis Monachus Cænobii, quod Crux Heltonis dicitur, vbi gloriosus confessor Christi Lenfredus, tempore Hildeberti & Hilperici iuniorum Regum Domino feliciter 18. annis militasse legitur.*

Regio iussu accersitus Pontum transfretauit, & oblatum sibi à rege & Proceribus regni onus ecclesiastici regiminis omnino repudiavit. erat enim æuo maturus, & religiosus ac scientiā litterarum eruditissimus: cuius ingenii præclarum specimen euidenter patet in libro de Corpore & Sanguine Domini contra Berengarium & in aliis opusculis ipsius. Hic itaque cum à rege rogaretur vt in Anglia secum moraretur, & congruum tempus eum promouendi præstolaretur, secum subtiliter deliberavit, sui que votum propoliti aliud esse demonstrans, regi respondit. *Multæ causæ me repetunt ab ecclesiastico regimine &c. Admiratus Rex cū Proceribus eius insignis Monachi constantiā supplicis ac deuotus impendit ei decentem reuerentiam & competenter honoratum iussit cum remeare in Neustriam &c.* Non multo post defuncto Ioanne Rothomagensium Archiepiscopo rex & alii plures Guimundum ad Archiepiscopatum elegerunt: sed æmuli eius quos idem vituperauerat, ne Archipræful fieret, quantum potuerunt impedierunt. In tanto viro nihil obiciendum inuenerunt, nisi quod filius esset Presbyteri. Ille autem ab omni auaritia purgari volens & inter externos paupertate premi, quàm inter suos dissensionē fouere malens, Odilonem Monasterij sui Abbatem reuerenter adiit & humiliter ab illo licentiam peregrinādij petiit & accepit. Porro illiteratus Abbas metiri nesciebat, quantus sapientiæ thesaurus in præfato Doctore latebat, ideo desiderabilem Philosophum de Monasterio suo facile dimisit, quem Gregorius VII. Papa venientem ad se gaudens suscepit, Cardinalem S. R. E. præfecit, & Vrbanus Papa iam probatum in multis Metropolitanis Auerfæ vrbis solemniter ordinauit.

H.

Haimo Anglus postquam Lutetiæ Theologiam professus est, reuersus postea in Angliam Archidiaconus Cantuariensis factus est. De eo sic scribit Bæzus. *Haimo Anglus honestā familiā natus sub præceptoribus bonis suam iuuentutem litteris & humanis & Diuinis adornabat splendide. Dum vero in Anglia tumultuarentur Dani, pro corpore seruando prudens in Gallias venit & ad fanum Dionysij fit Monachus primò, postea Parisijs sacratum litterarum Doctor: ac tandē reuersus in Patriam, Cantuariensis Ecclesiæ Archidiaconus.* Inter ethnicos enim didicerat etiam ab ipso Platone, quid philosophari sit, nempe Deum amare super omnia. Hanc cognitam & probatam Philosophiam non modio supponere, aut sibi ipsi seruare, sed accepti talenti copiosus expositor cæteris impartiri curabat. Eiusdem meminit Harpsfeldius. *Fuit & Haimo, inquit, postea Archidiaconus Cantuariensis imperante Edvardo Confessore, qui Dacis omnia in Anglia instantibus se in Galliam proripuit, & ad D. Dionysij fanum Monasticæ sevitæ addixit. Deinde Doctoris Parisiensis insignia suscepit: quibus quam dignus*

fuerit, præclari illius in maximam scripturæ partem Commentarii & opera plane demonstrant. Multa eius opera enumerat Pithæus de rebus Theologicis quæ ait partim in Galliis, partim in Patria post reditum composuisse.

Haimo anglosaxo Alcuini quondam Discipulus, Rabani socius & Achates fidelissimus, postea Monachus Fuldenfis publicè docuit & summo cum applausu. In sacris litteris excellebat, egregiè ad populum concionabatur, postremo tandem factus est Episcopus Halberstadenfis. Obiit an. 834. vel vt alii scribunt an. 840. raros hoc seculo videmus viros doctos, qui ad Monachos se non transtulerint, & ad ecclesiasticas dignitates non euecti fuerint. De Presbyteris hoc frequens fuisse asserit Lupus Ep. 9. ad Wenilonem. *Iam vero* de Presbyteris quid dicam, cum nullum fere Monachorum reperitur Monasterium, quo non aliqui eorum seculi tumultus declinantes concesserint. Itaque mirum non est si tam multos professores ad Monachatum se contulisse legamus, nam longè securius illic vacabant litteris, quam in scholis publicis aut priuatis propter bellorum tumultus, qui hoc seculo crebri & importuni fuerunt.

Haimo Gerberti Discipulus, S. Pauli Apostoli Epistolas laudabiliter explanauit, teste Orderico Vitali, & alia multa de euangeliiis aliisque sacris scripturis spiritaliter tractauit: is est opinor Haimo qui an. 987. Viridunensem Episcopatum adeptus est post mortem Adalberonis, quique an. 1004. consecrauit in Abbatem S. Vitoni Richardum Remensis Ecclesiæ olim Canonicum.

Halsnardus Burgundus à puero litteris imbutus, Lingonensis Canonicus, postremo circa an. 1049. factus Lugdunensis Archiepiscopus. De quo sic legitur in Chronico S. Benigni. *Hic fuit oriundus* Burgundia, nobilium virorum exortus. Chronologia: nam pater eius Lingonum, Mater vero Æduorum eius extitit. Ab ipsis infantia rudimentis studiis litterarum traditus supernâ prouidentia geminâ scientiâ efficacissimè claruit. Amabatur paterno affectu à venerabili Præsule Æduæ Ciuitatis Valterio nomine, cuius filius erat in baptisate, ac ideo educabatur ab eo maiori diligentia, vt post aptaretur in domo Dei lucerna. Processu temporis decursa pueritia cum eum iam sibi vendicaret adolescentia, à Patre suo est traditus domno Brunoni Lingonum Præsuli, qui eum cernens liberali ingenio valere, Canonicorum studuit collegio copulare. In ea itaque urbe cum Philosophos virosque audiret ecclesiasticos, diuina inspirante gratia nulli sodalium erat inferior in sapientia: fecunditas eloquentiæ grauitate componebatur sapientiæ. Apud S. Benignum Diuionensem Monachus factus, deinde Prior, postea Abbas, postremo assumptus est ad Archiepiscopatum Lugdunensem.

Halitgarius in Scholis Palatinis cum Ludouico Pio, Ebone & aliis institutus ad Cameracensem Episcopatum à Ludouico euectus, ab eoque Constantinopolim ad Michaëlem Imp. cum Ansfrido abbate Monasterij Nonantulæ missus strenuè & fideliter legationem obiit, & an. 828. Ludouico apud Aquisgran. conuentum publicum habente retulit se à Michaele humanissimè fuisse susceptum. Vir fuit in rebus Theologicis, valde peritus, maximè verò in Theologia morali. Quamobrè hortatu Ebonis Archiepiscopi Remensis sex libellos de remediis peccatorum & ordine vel iudiciis pœnitentiæ conscripsit. Vtriusque in hanc rem, leguntur Epistolæ apud Flodoardum libro 2. cap. 19. Ebonis quidem talis est. Reuerendissimo in Christo Fratri ac Filio Halitgario episcopo Ebo indignus Episcopus salutem. Non dubito tuæ id notum esse Caritati, quanta nobis Ecclesiasticæ disciplinæ quantisque nostrorum necessitatibus subditorum & insuper Mundialium oppressionibus, quibus quotidie agitamus, cura constingat. Idcirco vt tecum contuli, ex patrum dictis Canonumque sententiis ad opus Confertorum nostrorum excerpere Pœnitentialem minime valui, quia animus cum diuiditur per multa, fit minor ad singula. Et hoc est quod in hac re me valde sollicitat, quoniam ita confusa sunt Iudicia pœnitentium in presbyterorum nostrorum opusculis, atque diuersa & inter se discrepantia & nullius auctoritate suffulsa, vt vix propter dissonantiâ possint discerni. Vnde fit vt concurrentibus ad remediis pœnitentiæ tam pro librorum confusione, quàm etiam pro ingenii tarditate, nullatenus valeant subuenire. Quapropter Carissime frater, noli te ipsum nobis negare, qui semper in Diuinis ardenti animo Disciplinis ac solerti cura scripturarum meditationibus perfectissimo opio floruisti. Atripe quæso sine

„ excusationis verbo huius sarcinæ pondus à me quidem tibi impositum, sed à Do-
 „ mino cuius onus leue est, leuigandum. Noli timere, neque formides huius ope-
 „ ris magnitudinem: sed fidenter accede quia aderit tibi qui dixit, aperi os tuum
 „ & ego adimplebo illud. Scis enim optime paruis parua sufficere, nec ad mensam
 „ magnatorum pauperum turbam posse accedere. Noli tuæ deuotionis nobis sub-
 „ strahere scientiam: noli accensam in te sub modio ponere lucernam, sed præ-
 „ cello eam superpone candelabro, vt luceat omnibus qui in domo Dei sunt fratri-
 „ bus, & profer nobis veluti scriba doctus quod accepisti à Domino. Aderit tibi hu-
 „ ius laboris itinere illius gratia, qui duobus Discipulis euntibus tertium se socium
 „ addidit in via, & aperuit illis sensum vt sanctas intelligerent scripturas. Spiritus
 „ paracletus omni veritatis doctrina & perfecta Caritatis scientia tua resplendeat
 „ pectora, Carissime frater. Vale.

Ad hæc rescripsit Halitgarius paucis verbis, sibi durum quidem onus imponi,
 sed tamen pro viribus suscepturum: atque ex his paucis agnoscemus quantæ fa-
 cundia vir fuerit.

„ *Domno & Venerabili Patri in Christo eboni Archiepiscopo* halitgarius mini-
 „ mus Christi famulus salutem. Postquam venerande Pater, directas Beatitudinis
 „ vestræ accepi litteras, quibus me hortari dignati estis, ne mentis acumen inerti
 „ torpentique otio submitterem, sed cognitioni ac meditationi cotidie sacræ scrip-
 „ turæ me vigilanter traderem: & insuper ex SS. Patrum Canonumque sententiis
 „ Pœnitentialem in vno volumine aggregarem, durum quidem mihi & valde diffi-
 „ cile tremendumque hoc fuit imperium, vt hanc suscipere sarcinam quam à
 „ prudentibus cognosco relictam. Multumque renisus sum voluntati vestræ, non
 „ velut procaciter durus, sed propriæ infirmitatis admonitus. Hac etenim cura sol-
 „ licitus necessarium duxi, vt aliquandiu me à scribendi temeritate suspenderem:
 „ quia sicut perpendi iniuncti operis difficultatem, ita & iniungentis authoritati
 „ nec volui nec debui vsquequaque resistere, certus quia imbecillitatem meam
 „ multo amplius vestra adiuuaret præcipientis dignitas, quàm grauarct meæ
 „ ignorantia difficultas. Valere.

Extant autem hi libri tom. 5. Antiq. Lectio. editi per Henricum Canisum
 qui merito recenseri debent inter primos Casuistarum libros: quanquam & ante
 hæc tempora fuisse eiusdem materiae libros editos patet ex Ebonis Epistola, quale
 erat Pœnitentiale Rom. & Theodori Archiepiscopi Cantuariensis, de quo Beda
 in Chronicis sub Dagoberto. Item liber ipsius Bedæ de remediis peccatorum. Pa-
 tet autem ex Halitgarii opere tum adhuc pœnitentias imponi solitas secundum
 exigentiam canonum.

Helias cognomine Scotigena quia natione Scotus erat, exemplo Alcuini & alio-
 rum Transmarinorum qui Parisienses scholas frequentarunt hoc seculo, in Gal-
 liam venit, diciturque fuisse Theodulfi Aurelianensis Episcopi Discipulus & post
 eum scholam quoque tenuisse, & inter ceteros habuisse Discipulum Erricum
 Antissiodorensis. Et ita refert Ademarus engolismensis, vt in Historia retuli-
 mus. Iste autem ante 860. propter singularē eruditionem factus est Episcopus En-
 golismensis: imo in Chronico Engolis. legitur obiisse 10. Kal. Octobr. an. 860.
 Sed malè, nam interfuit Synodo Sueffionensi III. an. 866 de que eius obitu sic ha-
 bet Chronicon Malleacense. *Hoc tempore grassantibus Normanis Helias Scotigena*
Episcopus Engolismensis defunctus est.

Fuit illis temporibus Helias presbyter Ionæ Episcopi Aurelianensis Notarius,
 qui libellum depositionis Ebonis scripsit an. 831. vt legitur apud Flodoardum l. 2.
 c. 20. *Coram* omnibus hanc notitiam cum præscripto libello tēporibus futuris con-
 seruandam Ionas Episcopus Helix Notario qui libellum Ebonis scripserat, cui
 idem Ebo subscripsit, secundum 59. Capitulum & item secundum Capitulum 74.
 Concilii Africani *pro omnibus dictauit: & idem Helias hæc que sequuntur conscripsit.*
 „ *Acta est hæc Ebonis professio* eiusque propriæ manus subscriptione roborata in
 „ Conuentu synodali generaliter habito apud Theodonis-villā anno Incarnationis
 „ Dominicæ 825. anno etiam Imperii gloriosi Cæsaris Ludouici 21. Hæc iste Helias,
 qui dicitur in præmium laboris accepisse episcopatum Carnotensem. Et reuera
 inter episcopos qui scripserunt ad Nomenoium legitur *Helias Carnutum*. Eodem
 anno 835. obiit Helias Episcopus Trecentis eiusdem coniurationis cum Ebone

particeps & cum Iesse Ambianensi Præsule & Wala Corbeiensi Abbate, Helgaldus Floriacensis Monachus Abbonis quondam discipulus, sub cuius disciplina multum profecit, eo verò miserabiliter occiso sub Gauzolino Abbate vixit. Roberto regi charissimus fuit, cuius vitam & acta posteritati mandauit. ecclesiæ Floriacensi quæ incendio deflagrarat, reedificandæ incubuit. Vnde istos versus à se factos ad dextram sinistramque altaris insculpi curauit, ad sinistram quidem intrantibus in Ecclesiam.

*Ista Dionysius penetrantes limina sanctus
Auxilio sancto consociet Domino
Quem quicumque petis Dominum deposce Tonantem,
Quatenus Helgaldum seruet amore suum.
Cuius amor Christo sic sic venerabile Templum
Construxit Domino, atque Dionysio.*

Ad dextram vero istos.

*Est domus ista Deo sine fine dicata supremo
Helgaldi studio consilioque boni.
Hinc paradisiaci pulsatur ianua Regni,
Hinc pia plebs Domino coniubilat supero.
Intrantes pariter Christus conseruet Iesus
Dicite cuncti voce fideli, omne per anuum.*

Helisacharus Archicapellanus Ludouici Pii doctissimus sui temporis habitus, Alcuini Discipulus, Abbas S. Richarii prope abbatis-villam, & Gemmetici vulgo Lumieges. Eum vocat Amalarius in Prologo Antiphonarii *Sacerdotem Dei apprime eruditum & studiosum in lectione & diuino cultu, necnon inter priores primum palatii excellentissimi Ludouici Imperatoris.* Huic Freculphus dedicauit 7. libros rerum gestarum ab orbe condito ad Christi natiuitatem: claruit & sub Carolo M. & sub Ludouico vsque ad an. 840. Antiphonarium composuit, ob idque laudatur ab Amalario *propter quod non solum ille, sed & quoscunque de eruditis viris ad se potuit conuocare, qui in eo negotio sudauerunt.*

Herbertus Iudææ stirpis Gerberti Aquitanici quondam discipulus cum Roberto Rege & Fulberto Carnotensi diu Carnuti docuit, habuitque inter alios Gerardum Fontanellensem abbatem discipulum & auditorem, & relictis scholis apud Latiniacense Cœnobium Monachum induit: cumque paulo post secutus est Gerardus discipulus, qua de re sic legitur in Chronico Fontanellensi, quod desinit ad an. 1053. *Carnoti tempore Fulberti præsulis vndecumque doctissimi litteras adolescens didicit: vbi Herbertus ex Iudæis ortus, sed à puero Christianus in omni litterarum peritia tunc temporis & cantandi arte vocisque excellentia inter ceteros maximè florebat. Erat enim Regis Francorum Roberti & prædicti Fulberti condiscipulus, auditor vero Gerberti Philosophi, qui postmodum ex Monacho vrbis Remensis tenuit Pontificatum. Vnde per inuidiã quorundam eiectus ad apicem dignitatis Apostolicæ merito incomparabilis scientiæ demum in vrbe Romulea est prouectus. Huius, vt præmissum est, Herbertus doctrinis liberaliter institutus, non multo post S. Benedicti disciplinis in Monasterio Latiniacensi se submisit regularibus: quem præfatus iuuenis Girardus ad bonum æmulatus, animo & corpore illiè pariter est substitutus, atque ad summum Religionis Monasticæ cœlesti præuentus gratia tenorem peruenire promeruit.*

Heriboldus seu Heribaldus nobilitate generis & scientiarum ornamentis clarus, in scholis quoque Palatinis educatus floruit sub Ludouico Pio & Caluo. Inter eos episcopos numeratur, qui à Lotharianis partibus fuerant contra Ludouicum patrem: quæ ingrati animi labes fuit turpissima, nam à Ludouico ob scientiarum splendorem ad episcopatum Antissiodornsem post mortem Angelelmi prouectus fuerat: at postea facti pœnitentia ductus restitutus est in integrum & Carolo Caluo carissimus fuit, eique tractandis Regni negotiis fidelis deinceps adiutor fuit. Nihilominus licet occupatissimus litteris vacare non desistebat: vt patet ex Ep. 37. Lupi Ferrariensis ad ipsum. *Codicem Annotationum B. Hieronymi in Prophetas, necdum à me lectum, vobis morem gerens dirigo, quem vestra di-*

lignitia care aut ex scribendum aut legendum procurer, nobisque restitui iubeat. Vnde
 vos monendum iudicavi, ne fortè vobis in multis assiduisque occupatis nego-
 eis nihil vobis collatura, nobis earundem rerum obesset dilatio. Atque vtinam
 altissimum Diuinumque vestrum ingenium, quantum posset fieri à commu-
 nibus auersum negotiis ad indaganda humanæ vel diuinæ sapientiæ transferre-
 tur secreta, profectò vestra nobilitas Officii que clarissimi gradus dignum sua am-
 plitudine cepisset emolumentum: quod nolim eo distum à me accipiatis, vt me in
 hac parte perfectum iactanter existimem, aut vobis in aliquo prorsus conferen-
 dam, nedum præferendum opiner. Sed sicut vos conuenientibus cumalatos ho-
 noribus congratulor, ita etiam ingenuis maximè que excelsum artibus, ornatos
 nosse desidero. Ad eundem extat apud Lupum Epistola Iudithæ Reginæ pro
 fratre suo honoribus destituto, propter homines, qui ei famulati sunt, inquit, In-
 telligit fortè Abbonem Heriboldi fratrem, S. Germani Antissiod. Abbatem, qui ei
 in episcopatu successit, virū strenuum & in diuinis secularibusque scripturis princi-
 paliter eruditum, vt legitur in Chronico Antissiodorensi, in quo quid Ecclesiæ cui
 præfuit, contulerit, sic legitur. *Hic Ecclesiam S. Stephani & parietibus & laqueari-
 bus renouauit, vitreis quoque ac picturis optimis decorauit, coronas argenteas 4. instituit.*
Hic sanctorum Martyrum Alexandri & Crysanti pignora ab vrbe Roma detulit, qua in
predicta Ecclesia recondidit, fredamque curæ cancellis benigno studio exornauit. Hic
*etiam corpus Beatissimi Germani præcepto Regum Karoli & Ludouici ex loco in quo pri-
 mum tumulatum fuerat, venerabiliter Kalendis Septemb. transmouit an. 841. quod ita*
& soliditate integrum & vestibus reperit incorruptum, vt quondam fuerat à Venerabili
Augusta Placidia decentissimè compositum. Hic etiam Presul cum Regi Karolo & charus
*esset & intimus, eius munificentia villas quasdam obtinuit qua olim iuri Ecclesiastico fue-
 rant abdicata. Quo anno obierit, non legi adfuit Concilio Turonensi IV. an 849.*
 & Abbo frater eius ac successor Metensi an. 859. In Historia Episcoporum Antis-
 siodorensium dicitur Antelmo patre Baioario, matre Frotilde Vastinensi natus,
 in Palatio Regio educatus post decessum Angelelmi auunculi ad Episcopatum
 promotus procurante id beneficium Aldrico Senonensi Archiepiscopo & Coe-
 piscopis ex præcepto Ludouici Imper. Fuit autem, *vt ibidem legitur*, vir admo-
 dum nobilis, forma elegans, eloquio nitidus, singulari prudentiâ circumspectus:
 quamobrem & apud Reges plurimum valuit, itaut in Palatio Archicapellanus
 effectus, seculari quoque dignitate potentissimus ea tempestate extiterit; Cong-
 regationem Canonorum tam litterarum eruditione, quam Ecclesiasticæ indu-
 striæ studiis illustrauit, adhibitis vnde cunque præceptoribus, qui rem Diuinam
 & studio prouerent & instantia amplificarent. Sed & in stipendiis eorundem
 quam largus extiterit, non licet ambigere.

Herifridus vir nobilis patria Carnotensis ad scholas quoque palatinas missus
 est, quo tempore Caluus Regni habenas moderabatur, vbi se in litteris & pietate
 conspicuum præstitit, adeout ad episcopatum Antissiodorensium post Humbal-
 dum prouectus fuerit: eique præfuit 22. an. mensem vnum, dies 16. vt legitur in
 Chronico Antissiodorensium Episcoporum c. 41. vnde intelligimus, qualis es-
 set Scholarum Palatarum status illis temporibus. Sic enim de Herifrido habe-
 tur. *Hic vir nobilissimus* qualiter hanc suscepit dignitatem, qualis in Pontifica-
 tu, qualis & ante fuerit, non allegare litteris indecentissimum est. Eo siquidem
 tempore Carolus nulli virtute secundus totius orbis gubernabat Imperium: quo
 hospite felices extitere res mundi: quia & *Rex philosophabatur, & Philosophus*
Regni moderabatur habenas: nam licet in diuersa, vt pote Regum omnium poten-
 tissimus extenderetur animus, Liberalium artium ferulas à Palatio numquam
 videres deesse, sed *Regiæ Dignitatis Aulam totius Sapientiæ Gymnasium mirareris exi-
 stere*. Ad hunc locum qui que Nobiles & Regni Optimates discendi gratiâ hun-
 ni & ecclesiastici habitus soboles destinabant, certi vtriusque disciplinæ dogma
 oppido refulgere. Inter alios denique superbi sanguinis Iuuenes, inibi exultanti-
 bus animis confluentes aderat præfatus vir ex nobilissima Armorici Tractus
 profapia deriuatus Herifridus nomine, morum sanctitate probatissimus, vultu &
 conuersatione Angelicus, ardens in humanis tenebris Diuinæ contemplationis
 radius. Huins pater Herifridus nominatus est, mater verò Isemberga est nūcupa-
 ta, nobiles genere, nobiliores sanctitate: qui licet forent coniugati seculo, erat
 tamen

tamen in cœlestibus illorum conuersatio, qui præstitam prolem tenet diligentes, Omnipotentis & B. Mariæ seruitio tradiderunt, in Carnotensi vrbe vnde & ipsi oriundi erant, ingenti gratulatione eum tonsurantes: ibi aliquantisper liberalibus institutus studiis, vt in eum literalis scientia concurreret, Domino Gaugerio sanctæ Aurelianensis Ecclesiæ Episcopo id procurante, ex cuius processerat progenie, ad supradicti Imperatoris famulatum seruiturus dirigitur. Illic plenè scripturarum perscrutans paginas, senioris sui inhæsit seruitio, vt nunquã ab eius vellet præsentia discedere, nunquam ab Eccles. negotiis separari &c. Atque ne quis dubitet de fide Authoris, hæc de Herifrido deque Scholis Palatinis ad quas è minoribus Iuuenes confluebant, scribentis, eius ætatem ex verbis sequentibus agnoscat: nam Herifridi mores describens, & quo pacto in Ecclesiæ suæ administratione se gesserit, subdit *Vbi qualiter vixerit, & quàm nobilem se normamque virtutum omnibus præbuerit, plures supersunt qui hæc luce clarius norunt.* Vnde colligimus authorem vixisse circa an. 930 nam Herifridus obiit ante an. 900. cui successit Geranus. Nec contemnendum quod de eo habet Chronicon Antissiodorensis. *Antissiodorensis* Ecclesiam post Humbaldum rexit Herifridus vir ornatus cunctis virtutibus, signis etiam admirandus. Huius tempore Ciuitas improviso flammis exusta penitus versa est in cineres tantùm & rudera. Quod videns facer præsul, suo induxit animo quod sibi nunquam in Vrbe habitaculum faceret nisi prius B. Mariæ Virginis, ac SS. Ioannis & Stephani Basilicas integrè reparasset: quas paruo contentus tugurio mox readificare cœpit mirificèque restruxit, sed morte præuentus Domum Episcopalem reparare non potuit.

Heruus Lemouicensis in Dolensi Cœnobio Monachus factus, quinquaginta annis ibi studiis vacauit. Legitur Epistola quædam Encyclica Monachorum Burgidolensis Abbatiz vitam librosque Heruæxi continens hoc pacto. *Fuit vitam vitã quàm doctrinã venerabilis Heruæxi nomine Dolensis Cœnobii Monachus degens ibi circiter 50. annis in prædicanda morum probitate, patriæ autem Lemouicensis indigena multa apud nos suæ fidei & sapientiæ, nec non & innocentiz monimenta relinquens. Iam namque Iuuenis & à puero Scholarum dogmatibus multipliciter imbutus, cum prædictum Monasterium ingressus fuisset, totum se studio sanctarum scripturarum dedit, atque Catholicos Tractatores, Augustinum videlicet, Hieronymum, Ambrosium, Gregorium ac reliquos frequentare cœpit, iugiterque diebus ac noctibus eorum lectioni incumbere, meditationi inseruire non destitit, nec quolibet impedimento ab inquisitione veritatis auelli potuit. Cumque singularis ingenii atque inæstimabilis memoriæ esset, cœpit in vasculo corporis sui multa profutura recondere, & columbæ more meliora grana eligere sibi que memoriter retinere scriptoque commendare. Fecit ergo primùm expositionem mirabilem super libris B. Dionysii de Hierarchiis Angelorum. Deinde exposuit totum librum Isaïæ Prophetæ, & Lamentationis Ieremiæ, extremamque partem Ezechielis ibi incipiens, vbi S. Gregorius Papa dimiserat, & ad finem vsque perducens. Simul etiam Deuteronomium Moyfis & Ecclesiasten Salomonis, nec non quoque librum Iobieum & libellum Ruth, librum Tobiz & omnia quæ in illis minus intelligentibus sonum, litteram sonare videntur, inconuincibili ratione ostendens Christi & Ecclesiæ contestari & prædicare mysteria.*

Hilduinus Alcuini Discipulus ex nobili Francorum Procerum oriundus sanguine, Dionysianæ familiæ Monachus, deinde Abbas, an. scilicet 826. factus quoque Ludouici Pii Archicapellanus. Lupus Ferratiensis ep. 110. cum vocat *nobilitatis, dignitatis & moderationis apice conspicuum, Ecclesiasticorum Magistrum.* Item eundem appellat Frotharius ep. 11. *Excellentissime virum nobilitatis & Gloriosæ Dignitatis apice sublimatum, à Deo electum Patrem & Magistrum.* Et ep. 16. *Inclytum & omni nobilitate præclarum.* Abbas quoque fuit S. Germani - Pratenfis & S. Medardi Sueffionensis. Eius consiliis & ministerio omnia Ludouicus Imperator administrabat. Ad eum omnes confugiebant, & si quid esset impetrandum ab Imperatore, prius ipse adibat, vt legere est in Epistolis Frotharii. Omnibus porro charus erat & ita Ministerium suum obibat, vt nemini si posset, noceret, omnibus verò bene facere conaretur: itaque cum ad nouam Corbeiam instituen-

dam & regendam missus fuisset ab Imperatore, donec illi Abbas aliquis præficeretur, omnium animos in se conuertit, vt ait vetus Author de constitutione nouæ Corbeix illo verò in tempore, inquit, venerabilis Abbas Hilduinus in eodem Monasterio iussu habitabat Imperatoris, eratque omnibus charus atque dilectissimus. Quis enim se continere posset ab amore eius qui Dominum summo desiderio amabat & in eiusdem cultu assiduus erat? Cæterum vir erat Doctissimus & Doctorum virorum Munerator largissimus: nam eius consilio Imperator neminem ad dignitates Ecclesiasticas promouebat, qui scientiâ non emereret & virtutibus. Eiusdem Imperatoris iussu Historiam S. Dionysii ex Græcis Latinisque codicibus collegit, & librum inscripsit *Areopagitica*. Primusque fertur omnium scriptorum docuisse Dionysium Parisiensem ipsummet esse *Areopagitam*, amore Pauli sui profectum Romam, Româ in Gallias ad prædicandum Euangelium missum fuisse. Rabanum Maurum ex Discipulis quoque Alcuini vnum vehementer amabat, & à Rabano plurimum etiam colebatur, qui nempe suos in lib. Regum commentarios ei dedicauit. Verù ille tam singularis tamque prædicabilis famæ vir cum Iesse Episcopo Ambianensi & aliis Proceribus pro filiis aduersus Patrem stetit, atque in Ludouicum Principem suum cum aliis conspirauit. Quamobrem Abbatia spoliatus fuit ab eo, atque in Saxoniam relegatus, vt legitur apud Flodoardum l. 3. c. 1. at paulo post operâ Hincmari qui cum in exilium secutus fuerat, reuocatus & Abbatia redonatus est: sic enim ibi. *Processu temporis cum præmemoratus Hilduinus Abbas Imperatoris Ludouici Archicapellanus offensam ipsius Augusti adeo cum aliis Regni primoribus incurrisset, vt ablatis sibi Abbatia, in Saxoniam fuerit relegatus, iste Hincmarus, per licentiam proprii Episcopi cum benedictione fratrum illum secutus est in exilium. Cui pro familiaritatis propiore notitiâ tantam Dominus apud Imperatorem Proceresque consulit gratiam, vt studere pro suo nutritore quinerit, donec ab exilio reuocatus, duarum fuerit Abbatiarum prælationi restitutus.* Interfuit Cænobii Hirsaugiensis benedictioni an. 828. cum Rabano Fuldensi tunc Abbate; eodemque anno teste Nitardo cum Gerardo Ciuitatis Parisinæ Comite suam Carolo Caluo fidem obligauit. Decessit 30. Octob. an. 842. atque apud S. Medardum Suessionensem sepultus est. Fuit & eodem seculo alius eiusdem nominis, similiter abbas, qui cum multis aliis proceribus Ecclesiasticis subscripsit Electioni Caroli Calui in Imperatorem in Conuentu Pontigonensi an. 876. hoc modo *Hilduinus Abbas & Bibliothecarius..* Neque enim credibile est Hilduinum S. Dionysii ad ea vsque tempora vitam protelasse.

Hincmarus nobilitate quoque generis clarus apueritia in Monasterio San-Dionysiano sub Hilduino Abbate Monasteriali religione nutritus, inquit Flodoardus l. 3. c. 1. & studiis litterarum imbutus, indeque pro sui tam generis quam sensus nobilitate in Palatia Ludouici Imperatoris deductus & familiarem ipsius notitiam adeptus fuerat. Vir teste Trithemio, in diuinis Scripturis singulariter doctus & in secularibus litteris nulli suo tẽpore secũdus, sapiẽtia & morum honestate conspicuus atq; eloquentissimus, ab aliis vocatur Gallicanorũ Abbatũ sui seculi Doctissimus. Cum autẽ Monachi San-Dionysiani tum minus religiosẽ ad S. Benedicti regulã viuerent, obtinuit ab Imperatore vt reformarẽtur, & ipse lubens se reformationi subiecit teste Flodoardo ibidẽ. *Ibi pro vt potuit, cum Imperatore & præfato Abbate sub Episcoporum auctoritate laborauit, vt Ordo Monasticus in prædicto Monasterio quorundam voluptuosa factio- ne diu delapsus restauraretur. Et vt opere quoque adimpleret, quod sermone suadebat, etiam ipse religiose conuersationi cum aliis se subdidit, castigans corpus suum & spiritali subiiciens seruituti.* Abbatem suum Hilduinum in Saxoniam relegatum comitatus est, & postea reuerso prodesse studuit. Cuius fidele obsequium demiratus Imperator in aulam eum asciuit, & primũ Monasterio S. Mariæ Beatique Germani præfecit. Deinde exauthorato ebone Caluus ad Archiepiscop. Remensẽ promouit an. 845. Regi suo Caluo semper quoad vixit fidelissimus extitit, fuit & apud eum potentissimus, ac proinde si quis aliquid à Principe obtinere vellet, eum litteris & precibus prius conueniebat. Ad eum sic Lupus pro suo Cænobio, Ep. 42. *Non sum nescius cum tantis diuinæ gratiæ muneribus abundetis, vltro vos cogitare apud Principem iuuandi bonos facultatem diuinitus accepisse, vt quod in se non habent, in vobis possideant, & remunerandæ vestræ iudustriæ materiam præbeant. Proinde familiaritatis fiducia moneo, vt dum tempus habetis, vsuram talenti multiplicare curetis; vt instar solis beneuolentiã*

vestræ splendor cunctos irradiet, nec quenquam excipiat, nisi qui superbâ cœcitate lucem iustitiæ aspernatur. Nobilitatem vestræ generositatis ornat eruditio salutaris, altitudinem officii commendat religio professionis. Gothescalcum Orbacensis Cœnobii Monachum & Prædestinatianos vehementer insectatus est, & nimis rigidè, ut quibusdam etiam tum visum est: nam Remigius cum tota Ecclesia Lugdunensi Gothescalcum defendit, & Capitula contraria Hincmari Capitulis approbarunt Episcopi trium prouinciarum Lugdunensis, Arelatensis & Viennensis in Valentina Synodo an. 855, quæ à Synodo Lingonensi, postea confirmata sunt an. 859. neque doctrinam Hincmari probarunt Prudentius Tricassinus & Lupus Ferrariensis: quamobrem diu iactata est hisce dissidiis Ecclesia Gallieana. Hincmarum nepotem suum Laudunensem Episcopum sedis apostolicæ iuribus tuendis addictissimum implacabili odio persecutus, tandem oculis priuari iussit. Hilduini sententiam de Dionysio Areopagita pluribus argumentis confirmauit, non auso Ioanne Erigena, licet contrarium sentiret, tantæ authoritati palam reluctari. Obiit verò Metropolitanorum Gallie Decanus 21. Decemb. an. 882. in villa Sparnaci trans Matronam fluuium, quò metu Normanorum confugerat: sepulturæ autem mandatus est in Monasterio S. Remigii sub tumulo quem sibi parauerat, & cum epitaphio tali quod ipse composuerat.

*Nomine non merito Præsul Hincmarus ab antro
Te Lector tituli quæso memento mei.
Quem grege Pastorem proprio Dionysius olim
Remorum populis ut petiere, dedit.
Quique humilis magna Remensis regmina plebis
Rexi pro modulo; hic modò verme voror.
Ergo anima requiem hanc & cum carne resumpta
Gaudia plena mihi, hæc quoque postea simul.
Christe tui clemens famuli misereve fidelis
Sis pia cultori sancta Maria tuo.
Dulcis Remigii sibi met deuoio prostr.
Quæ te dilexit pectore & ore, manu.
Quare hic suppetiis supplex sua membra locari
Ut bene complacuit denique sic obiit.*

Hincmarus Iunior Magni, seu Remensis nepos, Episcopus Laudunensis, ex Gente Boloniensi nobili natus, in ecclesia Remensi educatus, auunculi fauore ad Palatinos honores euectus, sed tandè eius odium incurrit leuibus prope de causis, propterea quod Metropolitanano suo non exhibebat eam quam ex Canonibus exhibere tenebatur reuerentiam obseruantiamque, nimis Romanis iuribus tuendis addictus. Obiciebatur etiam quod fidem regi violasset, quod excommunicationes quasdam in suos subditos temerè fulminasset, quod nonnullis beneficia per vini abstulisset. Tandem eo res processit, ut in Synodo Duziacensi an. 871. de Episcopali gradu depositus fuerit, in carcerem coniectus, & oculis priuatus. Quod facinus omnibus visum est crudelissimum; quodque Hadrianus Papa Epistola ad Carolum Caluum data improbauit. In Synodo Trecaffina II. habita an. 878. Chirographum obrulit quo calamitates suas Ioanni VIII, Pontifici præfenti exposuit his verbis, quæ etiam nunc lachrymas eliciant.

Domine & summe Pater Patrum & Rector Pontificum Ioannes audi vocem proclamationis meæ, compassus causæ calamitatis meæ. A Remorum Archiepiscopo ad Synodum sum vocatus ad Duziacum villam, ad quam cum festinasset, violentiâ hostili in medio itinere segregatus sum ab omnibus meis, priuatus sum & spoliatus omnibus rebus meis: perductus sum ab eisdem hostibus vsque ad præfatum villam, in qua cum consisterem iam stabat Rex Carolus ante ipsum Archiepiscopum meum tenens in manu scripturam, reputans me esse periurum, quia Romam sine sua voluntate miserim & imputans quod eum accusauerim. Ad quæ idem Archiepiscopus me respondere præcipiebat: & ego reclamaui, quia non docebat Canonica authoritas nudatum & suis rebus spoliatum, insuper & ab hostibus detentum responderè vllatenus debere. Sed & addidi quia non so-

lum suspectum sed manifestissime illum infestum habebam, unde & Apostolicam sedem appellavi tam de ipsa accusatione Regis, quam de præiudicio quod ab ipso patiebar Archiepiscopo: sed nihil mea petitio obtinuit: Iudicium præfatus Episcopus super me imposuit, ut ab episcopali remouendus essem officio, sed alii gemebant flebantque, inter quos nullum merebar pati inimicum. Scripta quidem ab eodem Archiepiscopo ipsis imposita manibus tenentes, sed ore proferte nolentes, inuicem vix verba singultiebant, aditum tamen ad sedem Apostolicam minimè sperantes mihi posse denegari. Vnde saluo per omnia sedi Apostolicæ iudicio ipsi finem lectionis terminauere. Post hæc transmissus sum in exilium, in quo per 2. annos sanus, sed aliquanto tempore ferro vinculus custoditus sum. Duobus annis ferme peractis insuper cæcatus sum & vsque modò retentus ad vos & ad vestræ piissimæ serenitatis præsentiam mox ut venire dimissus potui, protinus accessi. Nunc autem vestram clementiam suppliciter exoro à vestra summa paternitate parari de me æquitatis Iudicium, quod apud vestræ paternitatis pietatem obtinere efflagito, tum pro multitudine miseriæ meæ, tum pro magnitudine pietatis vestræ. Demum restitutus est publicè in Synodo à Ioanne, ei que attributa redditum Laudunensis Ecclesiæ portio cum facultate etiam cæco, impertiendi benedictionem populo. Nihilominus remansit Henudolphus, qui in Hincmari sedem successerat, & episcopale ministerium obiit, quandiu vixit. Notat quoque Aimoinus l. 5. c. 3. permisisse Papam Hincmaro cæco ut Missam etiam cantaret, Episcopos verò eius amore ductos Episcopali- bus eum induisse vestimentis, & in Synodo præsentem Papa & Rege cantasse.

Hubertus patria Cænonanensis, insignis Grammaticus Aureliæ docuit, ibique Baldricum, Burguliensem deinde Abbatem habuit discipulum. Docuit quoque Cenomani, vbi Audebertum & Hildebertum artibus liberalibus informauit. eius mortem his versibus deflet Baldricus.

*Doctorem speculum Doctorem amande
Maiorum titulis æquiparande
O Huberte tuis vir venerande
Immolo perpetuas Exequiis lacrimas*

Mors tua dura mihi.

*Ablato mihi Te, que mihi gaudia?
Gaudendi subiit deficiencia
Lugendi datur heu! pessima copia
Et perpes querimonia*

Va mea vita mihi.

*Hubertus patriæ cura paterna
Magduni cecidit clara lucerna
Ex quo mæsta mihi lux hodierna
Vix aliquando scio, quid faciens facio*

Mors tua dura mihi.

*Vrit nostra dolor corda medullitus.
Vix rarus recreat viscera spiritus.
Huberti gemitus causa fit exitus.
Hinc est creber anhelitus:*

Va mea vita mihi.

*Quo nos alter Ego, sed magis idem
Hoc vniuit amor fœdere pridem
Nec sorti modò mors subdit eidem,
Esset obisse mihi gloria, Teque frui.*

Mors tua dura mihi.

*Ex quo cum lacrymâ plus Ego lugeo
Hinc plus ipse quod est res noua, gaudeo.
Quando displicuit res lacrymarum
Tanto triste placet pondus eorum.
Displicet atque placet illud, vtrumque placet.*

Va mea vita mihi.

*Singultus peperit carmina lubrica
Haud arcent Elegos Clausura Poëtica.
Te Doct̃or replicat nostra querela
Hunc morbum leniet nulla medela
Mors mihi Te Tibi me compositura placet.
Mors rogo sicra ueni.*

Nescio an is sit Hubertus Discipulus Fulberti, quem ipse Archiepiscopo Remensi commendat inuisurum Monasterium S. Remigii. De vestra bonitate, inquit, non de nostro merito confidentes, deprecamur, optime pater ut notum habere dignemini, hunc Charum nostrum nomine Hubertum, qui de patriâ suâ causâ discenda honestatis egressus, & apud Nos aliquandiu demoratus talem se nobis exhibuit, ut non minus quam frater utrinus amari & honorari meruerit &c. Fuit & hisce temporibus Hubertus Siluanectensis Episcopus qui inaugurationi Ludouici Crassi apud Aureliam an. 1109 interfuit.

Huboldus Leodiensis Orderico dicitur ad an. 987. fuisse Gerberti Aquitani Discipulus his verbis. *Gerbertus in Diuinis & secularibus libris eruditissimus fuit & in sua Schola famulos & sublimes discipulos habuit; Robertum Regem & Leotheoricum Senonensem Archiepiscopum, Remigium Prasulem Antissiodorenses, Haimonem atque Huboldum aliosque plurimos fulgentes in choro Sophistarum.* Adolescentulus è schola Leodiensi Lutetiam fugit & in monte San-Genouesiano Scholam ipse habuit, ut in Historia ex Anselmo scriptore suppare retulimus, dum adolescentulus à scholari disciplina aufugisset Parisius, S. Genouese Canonicis adhasit, & in breui multarum Scholarum instructor fuit. De eius verò operibus sic scribit Ordericus. *Huboldus Musica Artis peritus ad laudem Creatoris in Ecclesia personuit, & de sanctâ Trinitate dulcem historiam cecinit, aliosque multos delectabiles Cantus de Deo & Sanctis eius composuit.*

Hucbaldus cognomento Caluus Errici Antissiodorensis Discipulus ex Chro-nico Ademari Engolismensis, natione Gallus, Monachus S. Amandi Elnonen-sis ad fluuium Elnonem in Diœcesi Tornacensi, vir inquit Trithemius, tam in Diuinis scripturis, quam in secularibus litteris eruditissimus; in Musica, Poëtica, Philosophia & cæteris artibus humanioribus nulli suo tempore secundus, quod multa utroque stylo ab eo conscripta testantur opuscula. A Fulcone Remensi Archiepiscopo cum Remigio euocatus est ad instituendas scholas Remenses, ut in Historia docuimus. De eo sic habet quoque Sigebertus. *Hucbaldus Monachus S. Amandi peritia liberalium Artium ita insignis, ut Philosophis conferretur. Vi-tas multorum Sanctorum scripsit: & quia in Musica præpollebat, cantus multo-rum Sanctorum dulci & regulari melodia composuit. Scripsit etiam librum de arte Musica, sic contemperans chordas monochordi litteris alphabeti, ut pos-sit quis per eas sine Magisterio alterius discere ignotum sibi cantum. Scripsit etiam ad Imperatorem Carolum Caluum librum 300. versuum in laudem Cal-uorum. Trithemius longè posterior Sigeberto opus illud mirabile ait se vidisse 136 tantum versibus constans. In eo autem omnia verba à littera C. incipiebant, ut in hoc versu patebit*

Carmina clarifona caluis cantate Camæna.

Scripsit Epist. ad iduerfos & Gestorum S. Libuini lib. 1. Vitas etiam multorum sanctorum ornato descripsit eloquio, & cantus in honorem ipsorum dulci & regulari concentu composuit. Sepultus est apud S. Amandum 7. Kal. Iunii an. ut aiunt 937. in monumento Milonis auunculi cum hoc Epitaphio.

*Dormit in hac Tumba simplex sine felle columba,
Doct̃or flos & honos, tam Cleri quàm Monachorum;
Hucbaldus, fiamam cuius per climata mundi
Edita Sanctorum modulamina, gesta que clamant.
Hic Cirici membra pretiosa reperta Niuernis
Nostris inuexit oris scripsitque triumphum.*

Hugo cognomento Magnus Roberti Pseudo-Regis Francorum filius, Dux Franciæ & Parisiorum Comes, propter multitudinem pinguium Abbatiarum quas possidebat Commendæ titulo, dictus Abba-Comes, ab vrbe Parisiensi bella quam potuit longè remouit, hocque pacto litterarum quieti consuluit. Franciam diu rexit sub Regibus Carolo Simplice & Ludouico Vleramarino: at hunc continuis bellis afflixit, nec passus est sedere Parisiis, ne vt sunt Parisiensium mores & animi erga Regem suum bene semper affecti, ab iis expelleretur si bella tentaret. Obiit an. 956. vt notat Chronicon andegauense, filiumque reliquit Hugonem cognomento Caperum, de quo mox dicetur. Difficile dictu est, quis fuerit sub eo Scholæ Parisiensis status: adeo omnia illa tempora plena fuerunt turbis, tumultibus & bellis.

Hugo Capetus Hugonis Magni filius, Dux quoque Francorum & Comes Parisiorum sub Lothario & Ludouico filio, quibus fato functis destinatum sibi quem Gentis suæ Regnum occupauit, Parisiensem Scholam restituit, eamque optimis disciplinis & nobilibus Institutis celebrem reddidit æmulatus Caroli Magni Caluque Nepotis exempla: ad quam proinde Proceres & Optimates regni mittere cœperunt filios ad erudicendum: quod vel vnus Burchardi Comitit Melidunensis exemplo patet. Sic enim legitur in eius vita per Odonem Fossatensem Monachum scripta an. 1057. *Inclytus Burchardus Nobili stirpe progenitus sacro baptisinate est ingeneratus; atque nobiliter in Religione Catholica militari tirocinio edoctus. Nam pueritia tempora dum transgeret, Curia Regali more Francorum Procerum à parentibus traditus est. Qui Christianitatis operibus pollens, totius prudentiæ atque honestatis assumpsit commoda. In Aula enim gloriosi Hugonis Francorum Regis cunctis tam Cælestibus quàm militaribus imbuebatur Institutis. Dum verò adolescentiæ atque iuuentutis appulit annos, Domini providente gratia, qui fidelem militem sibi eum prouidebat futurum, magno dilectionis amore à Rege amplectitur, in tantum vt cunctos, coetaneos transcendere videretur.* hinc intelligitur Hugonem viros litteratos & que fouisse: quod & Roberti filii institutio manifestius declarat; quem moribus optimis liberalibusque disciplinis apprimè imbui curauit: quæ res non parum ei contulit ad stabiliendum Regnum quod occupauerat, vt videtur insinuare Glabre Rodolphus l. 2. c. 1. *Suscepto, inquit, Hugo regimine Regni Francorum non multo post plerosque suorum, quos etiam prius in vniuersis habuerat subditos persensit contumaces. Tamen vt erat corpore & mente viuicus, cunctos sibi rebellantes paulatim compefcuit. Habebat enim filium admodum prudentem nomine Robertum, Artium etiam liberalium studiis plurimum eruditum.*

Hugo Lingonensis Discipulus Fulberti, primus Berengarii fastum & insolentiam rerudit, eiusque de Eucharistia opinionem confutauit. Tractatum enim de Corpore & Sanguine Christi composuit, qui prodiit in lucem an. 1048 in eo autem hæc habet inter cætera ad Berengarium. *Domini in huiusmodi Sacramentis*
 " *Corpus Christi sic esse*, vt panis & vini natura & essentia non mutetur; corpusque
 " quod dixerat Crucifixum, intellectuale constituit. *Qua* in re vniuersalem ec-
 " clesiam scandalizas. Nam si panis & vini natura & essentia reali principalitate
 " post consecrationem persistunt, translatum nihil potest intelligi: & si quod ad-
 " iunctum est, sola sit intellectus potentia, reuera non capitur, quomodo vel vn-
 " de, vel idem sit quod adhuc non subsistat: sicut non capis quomodo Verbum
 " Caro factum sit, sic non potes capere, quomodo panis iste mutetur in Carnem,
 " & vinum in Sanguinem transformetur, nisi te docuerit Omnipotentia fidei, &c.
 " Propter quod Philosophiæ tuæ suadeo tenere quod scriptum est. Desine impu-
 " gnare Cæleste mysterium &c. Huiusce viri vita variis casibus agitata est: in
 " Concilio Remensi an. 1049. de episcopatu suo deiectus allone ex deinde ab eo-
 " dem absolutus Romæ, vnde rediens Viriduni Monachum induit, ibique an. 1050.
 " obiit.

Humbaldus (alias *Vvibaldus*) Ioannis Scoti seu Engienæ in Scholis Palatinis discipulus temporibus Calui Imperatoris, deinde à Ludouico Balbo Calui filio ad Episcopatum Antissiodorensem promotus *Vvalæ* successit. De eo sic habetur in Historia Episcop. Antissiodorens. c. 40. *Vnbaldus* (lege *Humbaldus*) *natione Francigena* Cameracensis Ciuitatis Indigena à Ludouico gloriosissimo & semper Augusto huic Ciuitati futurus directus est Episcopus, Parentibus nobilissimis ge-

nitus, Patre scilicet Leutfrido, Genitrice Doda legale inuicem seruantibus castè coniugium. Hic à primo ætatis tirocinio spiritualibus imbuitur disciplinis. Liberalium Artium Studiis apprimè instructus, Ioannis Scoti qui ea tempestate per Gallias sapientiæ diffundebar radios, factus pedisequus, cuius discipulatu longoinhærenstempore diuina simul & humana prospicere, prospera que & sinistra æqualilance didicit ponderare. Dehinc iuuentutis solidum robur adeptus ad aulam introductus est Regiam, vbi Regio militans seruitio Christo sibi fauente, huius sedis Vvala decedente Episcopo meruit suscipere thronum, prælibato Rege Ludouico dignè famulatum eius remunerante, huiusque Ecclesiæ & Cleri & Plebi conuiuentia in vnum vt Pontifex ordinaretur, applaudente sicque opitulante Deo cum summa totius populi exultatione die 9. April. ab Ansegiso venerabili Archiepisc. ordinatus est Episcopus, vbi quàm floridè vixerit, quanto studio domum sibi creditam sublimare voluerit, quàm mitis erga gregem Dominicum largusque dispensator extiterit, multi adhuc supersunt, qui oculis se vidisse testantur.

Humbertus Lemouicensis circa an. 1090. docebat Parisiis, habebatq; inter alios Discipulos Gaucherium Melletensem Rothomagensis Diocesis, qui paulo post Aureliensè Cœnobium Canonicis regularibus assumptis instituit & fundauit. Humbertus ab eo consultus de modo regendæ vitæ, hoc illi consilium inspirasse legitur in antiquo Codice MS. Ecclesiæ Lemouicensis à Philippo Labbeo Iesuita in lucem edito. In quo sic habetur. *Sub eodem tempore venerandus M. Humbertus Lemonica sedis Canonicus, cuius iste (Gaucherius) erat familiaris, forte in illis partibus regebat studium, cui etiam aperuit sui animi desiderium, cuius admirans adolescentiam & animi constantiam, blandis sic alloquitur eloquiis.* Fili Charissime Gaucherii, si hoc residet in animo tuo, quod mihi confiteris verbo, sequere me in mea Patria, quæ multum numerosa est, vt spero in Deum, qui semper confortat desiderium, inuenies aliquem loculum tuo animo aptum, in quo poteris Domino seruire, qui tibi porriget manum pietatis suæ. Obiit autem Gaucherius an. 1140.

I.

Idithun videtur quoque inter Magistros Palatinos à Carolo M. adscriptus, artisque Musicæ Regulas pueris tradidisse. Eius quippe meminit Alcuinus poem. 221. hancque illic professionem adsignat.

*Instituit pueros Idithun modulamine sacro,
Vtque sonos dulces decantent voce sonora,
Quot pedibus, numeris, rythmo stat Musica, discant.*

Iesse vit nobilis & ingenio valens Alcuini olim Discipulus, deinde professor Palatinæ scholæ, & concionator egregius, cuius meminit Alcuinus Poëmate 221. ad Carolum, in quo varias litterarum artiumque Liberalium, quæ exercebantur in illa schola, professiones enumerat.

*Ordo Ministrorum sequitur te Iesse Magistrum
Vox tibi forte tonat Christi taurina per anlam,
Vt decet ex alto populis pia verba legenti.*

Iam an. 800. Episcopus erat Ambianensis. an. 802. missus est à Carolo M. Constantinopolim cum Helingaudo Comite ad Irenen Imperatricem: vt nomine suo cum ea pacem stabiliret: quam in rem ipsa prius Leonem ad Carolum miserat. Post mortem Caroli in Palatio remansit, & inter Primarios Imperij Ministros sub Ludouico fuit. Verum cū ipse cum quibusdam aliis, quos Hilduinus Archicapelanus socios sibi adiunxit in prima filiorū defectione prodidit: nam cum molestè ferrent filii Ludouici super inductam à patre Iuditam Imperatricem susceptq; ex ea proli nimirū Carolo Caluo terram Alemanicā, Rheticam & Burgundicā partem datam, in ipsum coniurarunt, eumque de Regno expellere tentarunt. Hac de re sic Theganus Chorepiscopus Treuerensis in lib. de Gestis Ludouici

Pij. Alio anno petrexit D. Imperator de Aquisgrani Palatio & peruenit ad Cōpendium; ibique venit obuiam ei Pipinus filius eius cum Magnatibus primis Patris sui, Hilduino archicapellano & Iesse Ambianensi Episcopo, Hugone & Mathfrido & multis aliis perfidis, & voluerunt D. Imperatorē de Regno expellere. Obiiciebant autem hæc inter cætera. Iudith Reginam violatam esse à quodam Duce Bernharo qui erat de stirpe Regia, & Domini Imperatoris ex sacro fonte baptismatis filius, mentientes omnia, suscipientes Reginam Iudith, eamque vi velantes & in Monasterium mittentes, & fratres eius Conradum & Rudolfum tendentes & in Monasterium mittentes. At eodem anno apud Nouiomagum conuocata ingenti hominum multitudine & Episcoporum concione Imperator indignitatem facinoris exaggerauit, Hilduinum in Saxoniam telegauit, Iesse Episcopatum ademit. Ibi, *inquis idem author* Iesse iusto iudicio Episcoporum depositus est. Cui iudicio cum aliis multis interfuit Ebo Remensis. Verum elapsis aliquot annis, cum iterum filij à parte defecissent, ipsumque cepissent, Ebo factionis incentor restituit Iesse in pristinam dignitatem: quod ei inter cætera idem Theganus obiicit. *Patres tui fuerunt Pastores Caprarum, non Consiliarij Principum.* Tu cum cæterorum iudicio Iesse à sacerdotio deposuisti. Nunc iterum reuocasti eum in gradum pristinum. *Aut tunc aut nunc falsum iudicium exhibuisti.* Rursus igitur ad coniuratorum partes transiit Iesse, sed in isto Dei iudicio plerique qui Lotharium rebellem secuti fuerant. an. 835. peste perierunt, quos sic enumerat author incertus in vita Ludouici. Ea tempestate quanta lues mortalis populum, qui Lotharium secutus est, inuasit, miserabile est dictu. In breui enim, id est à Calendis Septemb. vsque ad Missam S. Martini hi primores e vita excefferunt. Iesse olim Ambianensis Episcopus, Helias Treassinæ urbis Episcopus, wala Corbeienfis Monasterij Abbas.

Ingo Roberti Regis in pueritia condiscipulus fuit; eisdem Magistros audiuit eisdemque scholas frequentauit. Quamobrem ille Rex factus Ingonem primum S. Martini Massiacensis, deinde S. Germani Pratenfis Abbatia donauit. Qua de re Helgaldus in epitome. *In addiscendis artibus hic vir Dei humillimus Domnum Ingonem Collegam habuit, quem Abbatia S. Martini Massiacensis remuneratum, post Abbatia S. Germani Parisiensis in clyturo seculo reddidit ut decebat tantum virum.*

Ioannes cognomento Mailrosius, etiam natione Scotus, sic dictus ab oppido Mailrosio, Alcuini & Clementis in condendâ Academiâ Parisiensi socius, Bedæ Discipulus Latinæ Græcæque linguæ peritissimus, quem aiunt historici veteres à Carolo præfectum Academiæ Ticinensi seu Papiensi in Italia circa an. 792. ibique senem obiisse. De eo loquitur Monachus San-Gallensis l. 1. *Clementem in Gallia residere præcepit.... Alterum vero in Italiam direxit, cui & Monasterium S. Augustini iuxta Ticinensem urbem delegauit, ut qui illuc ad eum voluissent, ad discendum congregari potuissent.* Et Balæus postquam narrauit quomodo Scoti illi Luceciam venissent, & vnanalem se scientiam habere clamitassent, subdit de Ioanne & Sociis. *Quod audiens Rex Carolus cognomento Magnus prouisis statim necessariis eos illico retinuit, ut confluentes passim ad ipsos Nobilium Francorum adolentes liberaliter erudirent: frequens inde illuc aduenientium conuentus effecit, ut Parisij statim percelebre foret auditorum Gymnasium, & ut Claudius in eo prælectiones inciperet, Ioannes verò Papiam seu Ticinum concederet, ut & Academiam illic & ipse inchoaret. De eodem sic habet Petrus Angelus l. 2. de Professorib. Ioannes Mailrosius venerabilis Bedæ Discipulus cum Claudio Clemente populari suo Parisios venit missus à Scotorum rege Achaio ad Carolum M. apud quem tunc erat Alcuinus, qui cum ipsis Bedam audiuerat. Is Carolo persuadet, ut Scholam constituat, cui præficiat illos. Paret rex, primaque Lucecianæ tum Academiæ iacta sunt fundamenta. Ioannes Ticinum quoque postmodum missus est Gymnasij causâ instituendi sub annum nostræ salutis reparatæ 813. Hinc facile conciliantur authores, quorum aliqui Ioannem Scotum seu Erigenam Bedæ Discipulum constituunt, arbitrati nempe vnum eundemque esse Erigenam & Mailrosium, vtrumque cognomento Scotum; cum duo manifestissimè distinguendi sint. Mailrosio plurimi tribuunt Erigenæ opera, nomine delusi. Scripsit autem hic certissimè Carmen de laudibus I. C. ad Carolum M. quod Gelnorus ait exitisse suo tempore M. S. apud Dresserum.*

Ioannes

Ioannes erigena natione Scotus, vel ut ait Balæus, natione Britannus in Meneuia Demetarum vrbe seu ad fanum Davidis Patricio Genitore natus: qui Angliam Bello Dacico vexari videns Athenas profectus est, ut in fonte olim omnium Artium hauriret, si quid adhuc esset limpidi liquoris. Ibi igitur annos plures Græcis, Chaldaicis & Arabicis litteris insudavit. Illinc reuersus in Galliam vbi sciebat florere bonarum Artium exercitium, Carolo Caluo acceptissimus fuit, publicè Parisiis Philosophiam docuit: sed cum solis Dialectices regulis multa fidei nostræ mysteria se posse explicare putaret, in errorem lapsus est: aduersus quem scripsit Ecclesia Lugdunensis, in lib. de 3. epist. Nicolaus quoque I. eum reprehendit Ep. ad Carolum Caluum. Transtulit eiusdem Caroli iussu libros Dionysii de Cœlesti Hierarchia tunc recenter Constantinopoli missos, de Græco in Latinum, & an. 858. vulgavit: nec potuerunt inuidi & obtrectatores efficere, ut quandiu vixit Caluus, è Gallia pelleretur. Paulo verò post eius mortem, cum se videret omnium telis appeti, rediit in Angliam, vbi tum res erant pacatiores, & apud Davidis fanum Meneuense in vltimis Cambiæ finibus Monachum induisse à nonnullis dicitur. Alii verò scribunt è Gallia in Angliam cum Grimbaldo ad constituendas Oxonienses Scholas ab Alfredo Rege euocatum fuisse, vbi publicè professus est: verum cum ad Malmesburiense Cœnobium recreationis gratia se contulisset, ibi à nonnullis Discipulis eum interemptum ferunt: quo verò anno, non consentiunt auctores. De eo sic Helinandus post Will. Malmesb. apud Vincentium l. 24. c. 42. *Hoc tempore claruit Ioannes Scotus* vir perspicacis ingenii & mellitæ facundiæ, qui dudum concrepantibus vndique bellorum fragoribus in Franciam ad Carolum Caluum transierat. Cuius rogatu Hierarchiam Dionysii Areopagitæ de Græco in Latinum, verbum è verbo transtulit. Composuit etiam librum quem de Naturæ diuisione titulauit, propter quæstiones soluendas bene vtilem, si tamen ei in aliquibus ignoscatur, in quibus à Latinorum tramite deuiavit, dum in Græcos acriter oculos intendit. Hic suadentibus amicis munificentia Alfredi allectus in Angliam &c. Petrus Angelus l. 2. de Professoribus de eodem sic habet. *Ioannes Scotus* Monachus Malmesburiensis cum Athenas profectus, Græcas, Chaldaicas Arabicasque litteras didicisset, ab Alfredo iam dicto rege datus est præceptor. Cum esset in Gallia apud Carolum II. cognomine Caluum magno fuit in pretio, demum in Oxoniensium Academia Professor an. D. 884. quibusdam insipientibus malignis, puerorum quos instruebat, graphiis confectus gloriosè Martyr occubuit, multisque post mortem claruit signis. Ideo autem graphiis confectum fuisse à pueris ait Ioannes Hornius lib. 6. Historiæ Philosophicæ c. 1. quia Missam taxabat. *Circa an. 880.* in Britannia floruit Ioannes Patricius Erigena (id. Hibernus, Erin enim Hiberniam hodieque Indigenæ appellant) vir linguarum Orientalium & Philosophiæ & Theologiæ peritissimus, qui primus in Oxoniensi Academia ab Alfredo Magno Anglico Rege fundata bonas artes docuit. Discipuli cum eum Missam taxaret, graphiis confoderunt an. 884. Eiusdem meminit Petrus Crinitus l. 24. de honesta Discip. c. 11. Notum est ferè omnibus quàm egregia cruditione clarissimoque ingenio præstiterit Ioannes Scotus in rebus Diuinis, ut qui omnem Christianæ Theologiæ disciplinam maximo studio coluerit. *Qua* in re illud mihi visum est annotatione dignum, quod in Gallorum annalibus legitur **de scuitia discipulorum in eum ipsum, atque incredibili immanitate. Is enim** Scotus cum forte in Britannia Christianæ religioni se dicasset, atque discipulos aliquot, ut sit, erudiret, factum est, ut illi contra præceptorem conspirarent graphiisque assumptis illum scruissimè interimerent. *Quo* scelere nihil atrocius aut flagitiosius dici potest. Idem Ioannes Græcas litteras calluit, quæ illis temporibus magna ex parte amissæ fuerant. hinc Francorum Rex Carolus qui Caluus est appellatus, cum Christianæ Theologiæ studio teneretur, Ioanni Scoto mandauit, ut Dionysii Areopagite libros, qui de Sacra Hierarchia scribuntur, latinitate donaret. *Quod* ipsum pro officio suo erga regem accuratè absoluit, et si maiorem diligentiam quàm elegantiam tali opere indicauit. *Wilhelmus* malmesburiensis hoc eius Epitaphium suæ historiæ inferuit.

Clanditur hoc tumulo Sanctus Sophista Ioannes

*Qui ditatus erat iam vivens dogmate miro,
Martyrio tandem Christi conscendere Regnum
Quo meruit, Sancti regnans per secula Sancti.*

Summopere autem charum fuisse Alfredo Ioannem patet ex eo quod in aula regia Vniuersitatis quam Oxoni; fundauit Alfredus, etiam hodie teste Iacobo Vvachio in suo Rege Platónico, *Ostentens se eiusdem Aluredi unaque Erigena facies opere perantiquo affabre formata, quas grata posteritas e ruderibus conseruatas parietis pra foribus Refectorii affixit.* Scripsit autem Ioannes de Corpore & Sanguine Domini lib. 1. vnde Berengarius dicitur hausisse suum de hoc Mysterio errorem. De Immaculatis Mysteriis lib. 1. De fide contra Barbaros l. 1. Homiliarum lib. 1. De Instituenda Iuuentute lib. 1. & is est opinor liber de Disciplina Scholarium, qui vulgò Boetio adscribitur. Versiones. S. Dionysij l. 1. dedicauitque Gloriosissimo Catholicorum Regum. In Theologiam Mysticam lib. 1. In Moralia Aristotel. l. 9. Dogmata Philolophica l. 1. & alia quaedam. Vide Balæum & Pitscum.

Ioannes Antissiodorensis patre Anfaldo, matre Raingarda parentibus mediocribus natus, Gerberti fuit Discipulus, deinde Antissiodorensis Scholasticus, vir Doctus & summæ facundiæ, vnusque ex iis qui Arnulfum Rementem defenderunt. Postremò Episcopus Antissiodorensis, successitque Heriberto seu Herberto: sic enim legitur in Chronico Antissiodorensi. Antissiodorensi Ecclesia post Heribertum Ioannes presuit, vir vite honestate precipuus & literarum studiis in Schola Gerberti apprime eruditus & imbutus. At author Historiæ Episcoporum Antissiodorensium de eodem sic habet. Litterarum studiis a primæua ætatis indole operam dans, quibus luculentissimè institutus claruit, postmodum inter Scholasticos illius Gerberti viri utcumque doctissimi tunc Remorum Archipraesulis, dehinc Rauennæ, ad vltimum Romanæ sedis Cathedram indeptus petalum Pontificale meruit. Culmen scientiæ artium liberalium Ioannes perorando celebrauit, dehinc efficacissimus puerorum Didascalus primitus, post hæc Pedagogus clarus refulsit & ad honorem prolektus est Archidiaconatus..... Roberto Regi carus fuit. Obiit autem 21. Ian. an. 998. sepultusque est extra Ecclesiam S. Germani. Cui successit Hugo Cabillonensis. Paulo ante mortem visionem retulisse habuisse, cuius meminit Robertus Monachus Antissiodor. in Chronico. Hic cum infirmitate correptus ad extrema deuenisset raptus in extasi decoram satis visionem vidit, quam protinus retulit dicens, modo inquit, apparuit mihi Dominus meus I. C. simulque cum eo Germanus Beatissimus, alique quam plures splendidissimi viri, quorum presentia per maximum contulit mihi & mei doloris leuamen & animi sospitatem.

Ioannes Carnotensis cognomento Surdus professione Medicus, Hentici I. Francorum Regis Archiaterus fuit; eiusque mentio fit apud Ordericum Vitalem ad an. 1059. & in fragmento Historiæ Henrici, vbi de repentina eius morte his verbis agitur. prætaxatus Rex Henricus postquam Regnum Francorum fere per 30. annos rexit, causâ corporeæ salutis à Ioanne Medicorum peritissimo potionem accepit. Sed veneno nimiam sitim inferente iussu Archiatri spreuit, & à cubiculario potum accipiens dum Medicus abesset, ante purgationem bibit. Is Ioannes creditur fuisse Nominalis Philosophiæ Institutor, Nominaliumque Princeps, de quibus in historia fusesè diximus.

Ionas Aurelianensis Rabani in rebus Theologicis cum Lupo Ferrariensi auditor, Clementis quoque in humanioribus discipulus, Vir in Diuinis Scripturis non minus quàm in humanis versatus & apprime doctus, Theodulfo in episcopatu Aurelianensi successit, seditque ab an. circiter 822. ad an. 842. Hic cum Ludouicus Pius Aureliam ingrederetur, Odam illi obtulit versibus Saphicis conscriptam. Interfuit Collationi Magistrorum virorumque Doctorum, quam Latetiæ haberi voluit Ludouicus de cultu Imaginum. Contra Claudium Taurinensem Episcopum hæresiarcham librum de adoranda Cruce edidit, inquit Florentius Vigorniensis: Dogmatizauit enim idem Hæreticus Crucis Dominica signum non oportere adorari, quod nisi adhibeatur frontibus nostris, sinè aquis quibus regeneramur, aut Crismati quo linimur, aut Sacrificio quo vegetamur, nihil vite perficitur. Sed ei memoratus Episcopus Ionas satis lucidè catholicèque illo suo respondit libello. Antec-

quam verò opus illud suum emitteret in vulgus, quod Caluo, dedicauit, tradidit Lupo Ferrariensi amico suo & olim condiscipulo examinandum, vt intelligimus ex hac Lupi ad ipsum rescribentis Epistola quæ est ordine 27. Reuerendissimo Præfuli Ionæ Lupus æternam in Domino Salutem. *Librum vestrum sicut rogasti, excurremus, sed vt parcißimè dicamus, in eomutare nihil voluimus, vt operis vestri sitis ipsi correctores cuius estis authores. Siquidem expendenda nobis fuit teneritudinis & tenuitatis nostræ ratio, & ætatis ac ordinis vestri habenda consideratio, nec facilitatem ac delectationem quandam reprehendendi, quam in quibusdam notare solemus, debuimus imitari.* Videtur tamen inter eos aliqua intercessisse similtas ob factum aliquod Lupi, quod ipse excusat Ep. 21. Obiit autem Ionas an. 842. eique successit Agius Presbyter Palatii Caroli Calui.

Ioseppus Alcuini Discipulus, cuius ad eum extat Epistola consolatoria de infirmitate corporis quam patiebatur. Doleo, inquit, de dolore corporis tui, sed gaudeo de felicitate animæ tuæ. Quia flagellat Deus omnem filium quem recipit. Occidit & viuificat, vulnerat & medetur. Spes præmij solatium tibi si laboris. Hi dolores citò finiuntur, præmia patientia nunquam. Non sunt condigna passiones huius temporis ad superuenturam gloriam quæ reuelabitur in sanctis. Quapropter cum gratiarum actione immola Deo sacrificium laudis.

Iuo Carnotensis natione Picardus, patria Beluacensis, Hugonis de Actoylo & Hilemburgis filius, heres auitæ nobilitatis & virtutis, adolescens humanioribus litteris & philosophicis Lutetiæ animum excellenter excoluit, vt eius testantur opera: grandior factus Lanfrancum tunc adhuc Beccensem Abbatem audiuit in Theologia: inde reuersus à Guidone Bellouacensi Augustæ Veromanduorum in Ecclesia S. Quintini Decano, Cæsaro - Magi Bellouacorum tum Episcopo præfectus est Canonicis Regularibus S. Quintini an. 1078. quibus annos plus minus 14. præfuit, tumque Canones Pontificios collegit; quos deinde in compendium contraxit Hugo Catalaunensis Pannomiamque seu Panormiam vocauit. in eodem cœnobio Theologiam pro more docuit: hinc Magister & Doctor appellatus, omniumque ore celebratus. Vnde à Baronio vocatur *Lucerna Occidentalis Orbis, decus, ornamentum ac fulgor Ecclesiæ Gallicanæ.* Nec latuit Vrbanum II. viri fama, eumque curauit à Clero populoque Carnotensi Episcopum eligi in locum Gaufridi, quem propter crimina sua eiecerat; de qua promotione sic ipse Ep. ad Vrban. 289. *Elegeram abiectus esse in domo Dei, vt pose cui non generis nobilitas, non scientiæ dignitas, non eloquentia animos dabat, & paucorum fratrum pia societas caritate plena plus omnibus diuitiis mihi applaudebat: cum sic mihi latenti nec tale quid suspicanti Ecclesia Carnotensis Pontificatus possessiones & pondus obrufit: nec sane eius voluntati aliqua ratione victus cederem, nisi id vos velle atque præcepisse, cui non obedire nefas est, protestaretur.* Non potuit tamen à Richerio Archiepiscopo Senonensi consecrari, quamobrem ad Vrbanum profectus Capuæ circa finem an. 1092. consecratus est: quod initium fuit malorum ipsius. Richerius enim existimabat sibi factam iniuriam, ad quem pertinere dicebat Gaufridi causam cognoscere antequam deiiceretur: factam quoque Regi, quia eo spreto Vrbanus illum promouerat. Hinc Richerius ab Urbano iure pallii spoliatus, Gaufridus expulsus, Iuo confirmatus. Accessit & altera causa malorum. Noluit Iuo suffragari Nuptiis regis cum Berrada Fulconis Andegauensis adhuc viuentis vxore, earumque celebritati Parisiis adesse detrectauit. Hinc indignatio in eum Philippi. Anno 1103. Paschalis Papa in Galliam venit, eumque Carnuti Iuo Paschalia sacra celebrantem habuit. Philippo mortuo Ludouici Crassi inaugurationi apud Aureliam interfuit an. 1109. & demum obiit an. 1115. 22. Decemb. vel vt aliqui scribunt, ipsis Kalendis Ianuarii anni 1116. Extat apud Philippum abbatem Bonæ spei Iuoni supparem epitaphium eiusmodi.

*Reddidit affectus Patrem, Doctrina Magistrum,
Regula Canonicum, Pontificemque Gradus.
Famosum probitas, humilem Natura, verendum
Vita seuera, senem longa, pudica sacrum.
Erasule defuncto sua tollere mos erat olim
Principis: hunc morem Principis emit Iuo.*

*Huius opem laesus, plebs dogmata, i frana malus Rex
Sensit, egenus opes, pro grege vota Deus.*

Extat & aliud in Chronologia Scuertii ex Iauelli Manuscripto,

*Mente, manu, lingua, doctrinâ, corporis usu,
Prudens, munificus, prastabilis, utilis, insons,
Firma Columna domus Domini, quam iure salubri
Fonit, munivit, instruxit, iugiter auxit
Consilio, scriptis, quo viueret ordine, rebus
Cuius opem gratis ager, rem sensit egenus
Istius urbis apex memorandus Episcopus Iuo
Hac fides expectat aduentum Iudiciorum.*

Eius elogia in Martyrologio Ecclesie Carnotensis legere est: in quo hæc habentur verba ad tanti viri commendationem. *Idibus Decembris anno Incarnationis Domini 1015.* obiit Pater Iuo huius sacratissimæ sedis Antistes, vir magnæ religionis, ecclesiasticorum & secularium negotiorum prudentissimus, mitis affectu, patientia insignis, castitate pollens, & tam in Diuinis quam in Philosophia eruditissimus. Qui sex pallia bona & 7. cappas & infulas 3. & tapetia 3. decori huius Ecclesie contulit; librum Missarum & Epistolarum & Textum Euangeliorum, & vnum Lectionarium Matutinalem dedit & omnes argento parauit. Pulpitum miri decoris construxit, *Scholas fecit*, domum Episcopalem, quam vilem & ligneam inuenit (quam in obitu episcop. vel discessu quibusdã prauis consuetudinibus per violentiam Carnotensium Comitum inductis ancillatam inuenerat) speciosam & lapideam à fundamento refecit, & cum omnibus ad ipsam pertinentibus siue mobilibus siue immobilibus ex ancilla liberam reddidit, libertatemque ipsam ad stipulatione priuilegiorum & romanæ sedis & Regis & Comitis quæ in Archiuis huius Ecclesie habentur, confirmauit.

De eodem sic breuiter Robertus Antissiodor. in Chronico. *Florebat & Iuo Carnotensis Episcopus, qui vita atque doctrina sua eiusdem sedis Ecclesiam illustrauit, quique inter cetera opera sua Volumen illud quod Decreta Iuonis dicunt, sua industria vtiliter compilauit.*

L

Lambertus Patriâ Lingonicus, illustri ex gente oriundus, Gerberti Aquitanici cum Fulberto Carnotensi & Roberto Rege discipulus, magnæ vir eruditionis & sapientiæ, ex Præposito Lingonicæ urbis factus circa an. 1016. Episc. cui mole carnis grauato & pendulos habenti pedes in quodam colloquio seu conuentu Robertus Rex humilitatis miro exemplo suppedaneum supposuit, teste Helgald: qui insuper addit. *Erat autem hic Episcopus Lingonensis, Lambertus nomine dictus, scientiâ, religione & bonitate pollens.* Obiit ann. 1030. 10. Kalend. Septemb.

Lambertus Patriâ Gifnensis vir magnæ eruditionis & litterarum peritiâ clarus Manegaudi Lutenbachii discipulus, ex Archidiacon. Teruanensi factus ab Urbano 2. primus Atrebatensis episcop. Iratus enim ille Cameracensi episcopo & Comitibus quod contra se ab Henrico IV. Imperatore steterent, Atrebatensem ecclesiam à Cameracensi seclussit, eique Lambertum præfecit: vt explicat Ferreolus Lorrus in Chronico Belgico ad an. 1094. *Anno, inquit, 1094. Cameracensibus de Episcopo post Gerardi 2. obitum assumendo variè disceptantibus Urbano 2. Pontif. Max. eisdem insensus quod Henrico IV. Imperatori Ecclesie rom. proscripto hosti fauerent, Atrebatibus peculiarem annuit Episcopum.* Molanus in Natalibus SS. 5. Febr. Sigebertus Iperius tabulæ Atrebatens. &c. quibus statim addit: Anno 1095. Lambertus Patriâ Gifnensis, Lilæ in D. Petri, Cantor & Teruanensis Archidiaconus vir spectatæ eruditionis & virtutis primus Atrebatensis Ecclesie ab illo cum Cameracensi diuortio Episcopus, inuitus licet assumitur, romamque à summo Pontifice aduocatus solenni admodum pompa consecratur, fitque totius prouinciæ Remensis Legatus.

Landinus in instituenda Cartusienû familia Brunonis socius, Clericus Remensis & Professor Patisiensis, vt creditur, qui post Brunonem Cartusie Prior fuit,

vt narrat Guigo Cartusianæ familiæ quintus in ordine Priorum. De eo sic legitur in Codice S. Remigii Remensis. *Lanfrancus natione Tuscus ex urbe Luca litteris & ipse diuinis & humanis eruditus annis decem.*

Qui cum ad M. Brunonem pergeret, incidit in manus Guidberti Schismatici, quod multum horrebat. Aduersus cuius minas & promissiones, dolos & viuentias Diuinâ iuuante gratiâ modis omnibus perseverauit inflexus. Quem in suo defunctum errore lachrymabiliter planxit, adeo vt à circumstantibus argueretur quod eum fieret, à cuius peruersitate Ecclesiam suam Christi bonitas liberasset. Post eius obitus septimum diem etiam ipse defunctus est positusque in Monasterio S. Andræ ad pedem montis Siraptis, cui vicinum est Castrum, vbi captus in eustodia tenebatur.

Lanfrancus natione Longobardus ex ciuitate Papiensi patre Humbaldo, matre Coza veniens in Galliam, Doctorum virorum animos excitauit exemplo suo & fama sui nominis ad strenuè studendum: quippe non minus in Theologia & diuinis litteris quàm in Philosophia & Dialectica atque eloquentia suo tempore omnium doctissimus & subtilissimus habitus est. florebat Lutetiæ ante an. 1040. vbi aliquandiu moratus, cum Berengario decertauit tunc inter subtilissimos habitos: deinde relictis Parisiensibus Scholis in Normaniam se contulit, Monachum induit, Becci Abbas fuit, postremo Cantuariensis Archiepiscopus De eo hæc Flaccus Illyricus lib. 12. Catalogi Test. cap. 15. *Papia oriundus*, inquit Theologiam docuit *ex Schola Parisensi ad Beccense Monasterium profectus* eruditionis fama multos ad se allexit, inter quos fuit Anselmus: ex Cadomensis Abbate tandem Archiepiscopus Cantuariæ factus est. Obiit an. 1090.

De eodem Lanfranco sic scribit Henricus de Knygthon Canonicus Leicestrensis lib. 2. de Euentibus Angliæ. *Secularis ille Magister Lanfrancus* in mundo famosus recessit à patria, vt infra patet, vt esset incognitus. Cum semel super Secanam fluuium iret spatium, à sociis suis aliquantum iuit remotius, vt Trinitatem personarum & veritatem essentia ad plenum intelligere meditaretur, vidit quendam puerum cum coeliari haurientem aquam de Secana, & fundere in quendam puteolum: quæuisit Lanfrancus quid ageret, puer respondit quod totam fossam immitteret in fossunculam. Dixit Magister, hoc nunquam puerile valebis consumere. Respondit puer, sic nec tu illud quod versatur in corde tuo cogitando. Et statim ad hæc puer euauit. Lanfrancus verò nolens amplius perscrutari Maiestatem ne opprimeretur, statim Beccense Monasterium intrauit in Normania sub Abbate Herlevino. Et simulans se quasi pauca aut nulla scire, pro fatuo quasi & simplici habebatur. Hæc de Lanfranco Henricus, quæ alii veriùs de Magno Alano Insulensi commemorant: vt dicemus infra. Pergit verò idem narrare, quo pacto Berengarius errores suos seminarit.

Eodem tempore *Quidam famosus & improvidus, Berengarius nomine, qui antea tenebat opiniones contra Ecclesiasticam doctrinam, & per Lanfrancum sæpius reuulsus, eo tempore de Lanfranco nec audiens nec videns credidit eum de medio sublatum. Et sic securus per Galliam suam hæresim seminavit, scilicet quod verum Corpus Christi non fuit super altari, & fere Nicolaum Papam corripit: veruntamen, consilio quorundam celebravit Concilium uniuersale, vt omnes Prælati, omnes etiam Abbates cum viris litteratis conueniret, vt in aliquo possent Berengario resistere, & eius error uniuersaliter reprobaretur.*

Habuerat fortassis in Patria si non Lutetiæ Alexandrum 2. Pontificem Max. inter Discipulos: vnde cum Romam profectus est, vt litem apud eum finiret quæ sibi cum Thoma Eboracensi Archiepiscopo intercedebat, Alexander vt Magistro assurrexit, eumque osculo suscepit his verbis. *Assurgo tibi tanquam magistro, & deosculor tanquam pædagogum & non tanquam Archiprasulem.* At Lanfrancus. *Et ego te patrem humiliatum, sicut Ananias Paulum, Sixtus Laurentium merito venero & honoro.* Ita legitur in vitis 23. Abbatum S. Albani. Malmesburienfis verò sic rem narrat. *Erat ille tunc temporis in Doctrina & mundi sapientia famosissimus, & quem venerabiliter susceperis Alexander Apostolicus. Honoris maximum fuit iudicium, cum Romam venienti sequestrato illo Romani supercilii fastu dignanter assurgeret, professus hanc venerationem non se illius Archiepiscopatus, sed Magisterio litterarum deferre.*

¶ Idem auctor fusè de eo loquitur lib. 1. de Gestis Anglorum Pontif. *Is gente, inquit, Longobardus non adeo abiectâ & obscurâ progenie oriundus erat, sed literaturâ*

per insignis liberales Artes qua iam dudum sorduerant, à Latio in Gallias vocans acuminis suo expoliuit: teneriorem ætatem in secularibus deterens, in scripturis Divinis animo & ævo maturuit. Quibus edoctus mundi fumos & ampullata Gentilium eloquia parui pendens, Monachus desiderium imbibit: multisque diu locis circumspectis ex omni Abbatiarum copia Beccum apud Normaniam potissimum elegit, paupertate loci & Monachorum religione captus (si quidem eò forte adueniens Harleuinum nomine ad coquendos panes succinatum & manus simo oblitum conspicatus esset) factus ergo ibi Monachus homo qui nesciret agresti opere victum quærere, Publicas Scholas de Dialectica professus est, ut egestatem Monasterii Scholarium liberalitate temperaret. Exiuit fama eius remotissimas Latinitatis plagas, eratque Beccum magnum & famosum litterarum Gymnasium. Gloria laudis conflauit apud improbos viros inuidiam, Capellanis qui infra eius scientiam se viderent, animum Comitis Vvillielmi in ipsum turbantibus, quod vnum eorum palam de inscitia litterarum irrisisset. Quapropter Lanfrancus edictum accipiens ut Normaniam suã importunitate vacuaret, Curiam venit, moxque indulgentiam Comitis meruit, quod cum ille statim viuacitate sensus intellexisset, quantæ prudentiæ Lanfrancus esset, ex dignitate frontispicii & facie responsi interiora coniectans, nec multo post apud Cadomum Abbatem fecit. quin & Archiepiscopum, nim. an. 1070.

Præcipua eius aduersus Berengarium colluctatio fuit de sacramento altaris, cuius in hanc rem opera extant in Bibliotheca Patrum: cætera eius opera & pietatis officia complectitur Mathæus Parisiensis ad an. 1089. Eodem anno obiit Lanfrancus Cantuariensis Archiepiscopus, qui inter cætera quæ fecit pietatis opera, maiorem Ecclesiam Christi Cantuariensis renouauit, officinas Monachorum fabricauit, dignitates Ecclesiæ quæ antecessorum suorum incuria interciderant, restaurauit, terras multas quæ ablata fuerant, reuocauit: 25. maneria eidem Monasterio restituit, Xenodochia vel Xenotrophia duo extra ciuitatem construxit, quibus de suo sufficientes annuatim reditus assignauit, Ecclesiam roffensem restaurauit, & in ea Monachum Becci Hernostum Episcopum ordinauit, &c. Angliã Rege absente custodiuit, lectioni assidue vacauit, libros veteris ac noui Testamenti scriptorum vitio corruptos corrigere studuit, cuius emendationis luce tam Anglorum Ecclesia quam Gallorum se gaudet illustrari. Lanfranco successit in Archiepisc. Anselmus Abbas Beccensis & consecratus est an. 1093. Anselmo successit Radulphus Roffensis Episcopus apud Sagium in Normania olim Monachus, Cænonianensis vero patria, de quo sic Malmesburiensis l. 1. de gestis Pontif. Angl. Si scientias litterarum rimeris, totas exhausit Athenas: si eloquentiam exigas, melleo quodam lapsu ex eius ore fluit oratio: cui accedit Genialis soli idest Cænonianici accuratus & quasi depexus sermo, &c. Extat Lanfranci epitaphium apud Philippum Abbatem Bonæ spei.

Vixisti venerande Pater sapiens & æquè.

Vixisti niueus, mors quoque vita tibi est.

Inter diuitias pauper Lanfrance fuisti,

Diuitiis manans pauperum amator eras.

Per te florentes artes valere Latine

Gratia de nobis ecce triumphas ouans.

Tu Latios ortu Gallosque docendo leuasti,

Te sibi primatem Cando Britannus habet.

In terra ægens cælestia mente petebas,

Exemptus terra sidera liber adis.

Sol geminos denis obsederat orbe diebus

Promptè Luna dies, nocte solutus abis.

Lotharius 1. Italix Rex postea Imperator Ludouici Pij filius bonis artibus primum imbutus virorum quoque doctorum Mecenas & defensor fuit: sed Patri ingratum se præbuit, quem captum in carcerem misit, Imperialibusque indumentis expoliavit & nigra veste induit. Qua de re fusè duximus in Historia.

Lotharius Caroli Calui filius in Palatinis quoque scholis informatus, à Patre S. Germani Antistiodorensis Abbas constitutus cœnobium illud priuilegiis adornari & amplificari curauit: vt legitur in actis conuentus Pistensis ad an. 864. vbi inter cœtera sic habetur. Adierant nos legati Monachorum S. Germani Antistiodorensis Monasterij, quibus præest memorati Regis filius venerabilis Abbas Hlotharius. Eius iussu Erricus eiusdem Abbatiz Monachus S. Germani vitam versibus conscripsit: quod opus postea Caluo dedicauit. epistolam autem dedicatoriam in qua de Musis Parisiensibus clarè loquitur, in Historia retulimus.

Leotherius Senonensis Archiepiscop. Gerberti Discipulus seuino seu Siguino successit atque à Siluestro Magistro suo tunc Papa consecratus est & totius Galliaz primum accepit an. 1000. Qua de re sic legitur in fragmẽto Chronici F. Hugonis Floriacensis. An. D. 1000. indiçt 13. Kal. Nouemb. transit ad Christum venerabilis Seguinus Metropolitanus Episcopus. Post transitum vero eius stetit Ecclesia Senonica sine benedictione sacerdotali vno anno. Aclamat autem omnis populus sibi ordinari Dominum Leothericum nobilissimis ortum natalibus, tunc Archieuaconum omni bonitate conspicuum: sed resistebant quam plurimi Clerici cupientes Episcopalem conscendere gradum, præcipuè vero Fromundus Comes filius Rainaldi vetuli natus ex episcopo. Dei autem nutu congregati suffraganei Episcopi Senonicæ Ecclesiæ cum voluntate & autoritate Apostolica, sublato omnimode humano solemniter ordinauerunt Domnum Leothericum in sede Pontificali vt præfesset Ecclesiæ senonensis. Idem an. 1015. Urbem Senonensem Roberto regi tradidit, cui adhuc præerat an. 1029. vt legitur in Textu de translatione Reliquiarum S. Euspicij. Ad hunc præfulem extant complures Fulberti Epistolæ, præsertim vero 23. gratias illi agit, quod ab ipso vnctus fuisset in Episcopum Carnotensem. Multum amoris atque fidelitatis tibi, pater, me debere censeo per cuius manum à Deo benedictionem & sacram vnctionem accepi. ep. 30. se apud eum excusat, quod Odolicum Aurelianensem Episcopum à Clero & populo suæ ciuitatis electum sacrauisset Presbyterum.

Ludouicus Pius Caroli M. filius Academicis nostris iure accenseri debet; nam non modò ipse in Scholâ Palatina & Regiâ litteris informatus est, sed & Imperator creatus tam Diuinis quàm humanis litteris vehementer animum applicuit. Testis Eginhardus Carolum magnopere curasse, vt filij sui in artibus præsertim liberalibus apprime erudirentur. Testis quoque Teganus, cum dum viueret, feliciter & utiliter instruxisse eos liberalibus Disciplinis & mundanis legibus, in Aquitania verò quod Regnum illi obtigerat, dici non potest, quàm multa præstitit ad honorem Dei & ecclesiæ, quamque pie & religiosè circa diuinum cultum & Ecclesiæ exaltationem se gesserit, ita vt à plerisque vocaretur Sacerdos. Antequam enim illius regionis curam susciperet, Clerus magis equitationi & bellicæ rei, quàm Diuino cultui operam dabat, vt legitur in libro de vita & actibus Ludouici in 2. tom. hist. Gall. At Regis studio vndecunq; adductis Magistris tam legendi, quàm cantandi studium, nec non Diuinarum & mundanarum intelligentia litterarum citius quàm credi poterat coaluit. Ibidem enumerantur varia Monasteria quæ aut condidit, aut condita instaurauit. Neminem fere promouebat ad dignitates & Beneficia Ecclesiastica, quem non sciret esse doctrinâ conspicuum: itaque multos etiam pauperes è sordibus & fœcibus extraxit, quos videbat nêpe ingenio & scientiarum ornamentis excellere: quod quamquam non placet Thegano propterea quod aliqui ita promoti in Principem suum coniurauerant, magni tamen animi fuit Mecenate esse plurimorum e puluere & cœno volentium emergere, exemplo patris Caroli qui plures fecit mediocri fortunæ Scholasticos qui sub Clemente litteris operam dederant, quàm nobiles adolescentes, qui tempus in nugis contriuerant. Clementiam illius vel ex hoc vno agnoscimus, quod exauktoratus, & ab iis quos euexerat, male & iniuriosè tractatus pepercerit omnibus. Eius porto omnes virtutes breui tabella depingit Ionas Aurelianensis in præfatione lib. 1. de cultu Imag. ad Carolum Caluum. Dilecto Carolo inclyro Regi Ionas minimus famulorum Christi famulus geminam optat salutem. Quansus Dominus noster Genitor vester Deo dilectissimus Ludouicus Casar religiosissimus in fidei sinceritate, totius bonitatis virtute, proborum morum claritudine, sapientia ac sanctitatis dote, Diuiniq; amoris ac timoris feruore extite-

rit, & in Ecclesiasticis Domino adminiculante ad honorem & cultum Diuinum pertinentibus augmentandis & gubernandis emicuerit, quantumque Imperium paternum, quia sic Deus voluit, iure aquisitissimo sortitus, rectissimo Iustitia libramine tenuerit, reueris, que & contra hostium impetus militariter munierit, & Ecclesiam Christi presioso sanguine redemptam suoque regimini diuinitus commissam, morem patris sui videlicet pij & omonymi viri Caroli nobilissimi Augusti imitans, imò supergrediens disciplinis liberalium artium educauerit, & vtriusque Testamenti sancti paginis atque eximiorum Patrum dictis ad propellenda Hereticorum dogmata venenata & instruxerit, & instrui fecerit, cunctis Catholica & Apostolica fidei filijs perspicuum esse non ambigitur: quoniam reuera id quod dicitur, in promptu esse cernitur. Mirabilis est autem eius obitus, quem legere est in dicto lib. de vita & actibus illius pag. 318. in 2. tom. Histor. Gall. obiit autem an. 840. 12. Kal. Iulias ætatis 64. præfuit Aquitanix per annos 37. aut circiter. Metis iacet in Basilica S. Arnulfi vbi & mater eius sepulta est, habetque hoc epitaphium.

*Imperij culmen, Francorum nobile culmen,
Erutus à sacro conditur hoc tumulo,
Aildegard soboles Karoli Magni pia proles
In pacis metas colligit huc pietas.
Rumelicum villam, quidquid ve refertur ad illam,
Arnulfo sancto contulit, huicque loco.
Stirps à quo procerum Regumque vel Imperatorum
Quorum muneribus sistitur iste locus.*

Luitbertus vir doctissimus Archiepiscopus Moguntinensis, Ioannis Scoti discipulus ad an. 863. Carolo Pipini 1. Aquitanix regis filio viro vndeque uaque docto, scientia Diuinæ & humanæ legis optimè pollenti vt legitur in veteri, M. S. successit in præfulatu. Multis synodis interfuit. Obiit an. 889. de eo hi versus leguntur in Annalib. Fuldens.

*Largus erat multum patiens humilisque benignus
Omnibus exemplum in bonitate manens.
Hister qua fluitat, currit Hrenusque bicornis,
Litterulis doctis doctior ipse fuit.*

Lupus Ferratiensis ex honestis parentibus natus est in Senonensi agro ab incunabilis deditus litteris, in Grāmaticis audiuisse dicitur Clementem Lutetix, quò videtur fuisse missus ab Aldrico primum Ferratiensi Abbate, deinde Archiepiscopo Senonensi, idque videtur innuere Ep. 1. ad Eginhardum: quanquam nomen Magistri sui supprimit. Mihi satis apparet, *inquit*, propter seipsam appetenda sapientia. Cui indagandæ à S. Metropolitano episcopo Aldrico delegatus Doctorem Grammaticæ sortitus sum, præcepta que ab eo artis accepi: quoniam à Grammatica ad rhetoricam & deinceps ordine ad cæteras liberales disciplinas transire hoc tempore fabula tantum est. Cum deinde authorum voluminibus spatiari aliquantulū cœpisssem & dictatus nostra ætate confecti displicerent, propterea quod ab illa Tulliana cæterorumque grauitate, quam insignes quoque Christianæ Religionis viri æmulati sunt, aberrarent, venit in manus meas opus vestrum quo memorati Imperatoris clarissima gesta clarissimè litteris allegastis. Lutetix quoque docuisse videtur, vt patebit infra ex t. p. 119. ad Acneam Parisiensem.

In Germaniam ab eodem Aldrico missus est ad Rabani auditorium Fuldense, vt Theologiam ab eo acciperet, vnde scripsit ad Eginhardum tunc quoque in Germania degentē: cuius inuisendi magno desiderio teneri se significabat propter eminentem eius doctrinam. *Quod posse contingere, inquit, hoc magis in spem adducor, quo ex Gallia hac in Trans-Rhenanam concedens regionem vobis vicinior factus sum. Nam à præfato Episcopo ad Venerabilem Rabanum directus sum, vbi ab eo ingressus raperem Diuinarum scripturarum. Ergo cum ad vos iturum tunc eius Nuncium comprissem, primo quasdam verborum obscuritates à vobis vbi elucidarentur, mittendas proposui. Deinde præstare visum est vt etiam hanc Epistolam dirigere debuisssem, qua s. à vobis*

vobis dignanter accepta fuerit, exoptabili me affectum munere gratulabor. Tum ergo, cum hanc epistolam scribebar, Lupus Theologiæ operam dabat Fuldæ apud Rabanum Abbatem, ac proinde ante an. 842. quo dicitur à Monachis depositus post 20. regiminis annos. Inde reuersus reperit Aldricum nutritorem suum obiisse, quæ res illi grauem molestiam facessit, vt scribit ad Immonem Præfulem Nouiomagensem amicum suum, cui rationem reddit librorum quos in Germania legerat, aut scripserat. *Cæterum*, inquit, *propitio Domino Deo Nostro* sospes regressus sum, præterque Domini ac Nutritoris mei Aldrici, quantum ad me attinet, plenum infortunii obitum & quorundam aliorum amicorum, non est quod mihi extrinsecus accidisse admodum triste crediderim. Cur autem vobis significari petieritis, quos libros in Germania vel scripserim vel legerim, de miratus sum, nec satis causam comprehendere potui, nisi forte mei experimentum argento capere voluistis propositis duabus rebus, quarum altera si cessisset, videri poterat ostentationis, altera imprudentiæ puerilis. Itaque simpliciter vobis aperio principem operam me illic destinasse lectioni, & ob obliuionis remedium & eruditionis augmentum libros pauculos parauisse, nec Germanicæ linguæ captum amore, vt ineptissimè Quidam iactauerunt, sarcinam subiisse tanti tamque diurni laboris. Cum autè Aldricus an. circiter 840. b. 10. Octob. obierit, facile est intelligere quandonam sub Rabano Lupus litteris operam daret.

Reuersus igitur inde cum doctrinâ & moribus præstaret, à Iuditha Imperatrice in Aulam accercitus est, & postmodum Abbatia Ferrariensi à Carolo Caluo præfectus circa an. 842. quo Wenilo Abbas ad Archiepiscopatum Senonensem promotus est. Ea autem de re statim Magistrum suum Rabanum certiore fecit, gratiasque egit ob acceptam ab illo litterarum Theologicarum peritiam. Epistola est ordine 40. *Reuerendissimo Patri eximioque Præceptori Rabano Lupus plurimam Salutem. Non potui hæcenus vobis gratias agere, tamen quantum affectum habuerim, occultorum Cognitor semper inspexit: deinceps autem si Deus vitam vestram produxerit, optatamque pacem reformauerit, non erit impossibile quod animo geram, factis ostendere. Namque consensu fratrum nostrorum 10. Kal. Decemb. Cænobium Ferrariense mihi commissum est, Dominusque noster Carolus mirâ me dignatione fouens gratiâ suâ donauit. Vestra igitur beneuolentia me vnaque congregationem mihi creditam sacris orationibus quæso commendare dignetur, vt sicut studia mea plurimum eruditione adiuuistis, sic officii difficultatem assiduis precibus temperetis. Cæterum audiui sarcinam administrationis vestræ vos deposuisse & rebus Diuinis solummodo nunc esse intentos: Hatoni vestro, & nostro curam sudoris plenam reliquisse. Abiecit autem Abbatiam Rabanus an. 842. vt communiter fertur: nam 20. annos præfuit Fuldæ, præfesse autem incepit an. 822. Quinimo aliqui eius regimen ad annum vsq; 846. extendunt: factus autem est an. 847. Archiepiscopus Moguntia. Extant plures eiusdem Lupi ad multos viros Doctos Epistolæ, ad Eginardum & Rabanum, quos præceptores suos appellat, ad Hincmarum Remensem, Immonem Nouiomagensem, Æneam Parisiensem, Ionam Aurelianensem, Hilduinum & alios.*

Porro ex eiusdem Epistolis ad Ludouicum Abbatem S. Dionysii & ad Carolum patet eum valde perturbatum fuisse regimen Abbatiale, propterea quod multa grauamina passus fuerat, damna & ablationes bonorum, ac proinde in animo illi fuisse litterarum professionem repetere intelligimus ex ep. 119. ad Æneam Parisiensem Episcopum, (is autem factus est an. 853. Episcopus)

Carissima suo Æneæ Lupus æternam Salutem. Doctrinæ studiofissimo Regi Nostro quem admodum vobis post alia intentionem meam aperire, quod Liberalium Disciplinarum laborem recolendo & alios instituendo fauente totius boni Authore Deo vellem repetere, si otium ipse habiturus præmij communionem sua indulgentia concessisset. Quod votum meum, sereno vultu sermonibusque blandis amplexus, vt ad effectum valerem perducere, se curaturum promissit. Id vobis continuo significandum credidi, ne oblatâ occasione nesciretis ad tanta rei adni sum quibus esset inuitandus alloquiis. Quando verò obierit Lupus, nondum comperi. Certum est tamen vitam protelasse vltra an. 861. quia ad Folericum Episcopum Tricassinum scribit Ep. 125. ille autem Prudentio non successit ante an. prædictum, aut etiam ante an. 864. vt aliqui scribunt.

Maiolus nobilissimis parentibus in Prouincia natus Valentiolæ, primò Martiniensis Archidiaconus, deinde Monachus & Abbas Cluniacensis, nomen dedit sub Aymardo Abbate, & post annum sextum suæ conuersionis illi substituitur an. 954. ideo autem à nobis hic commemoratur, non quod forte in Academia Parisiensi studuerit aut docuerit, sed quia ab omnibus uiris doctis summa in ueneratione fuit, multosque ad Religionem humilitatis & pietatis exemplis conuertit. Erat autem spiritualibus litteris nobiliter imbutus teste post Vincentium Antonino, in excessu grauis, uoce sublimis, ore facundus, uultu Angelicus, in omni actu uel motu corporis honestus: fide firmus, spe certus, genuina charitate refertus, sapientia clarus, fortitudine robustus, mansuetis affabilis, superbis terribilis, parcus cum debuit, diffusus cum decuit. Ita autem placete studuit hominibus, ut Deo non displiceret. Magna apud Reges autoritate ualuit, summa apud omnes Monastici ordinis uiros potestate. Gerbertus eum uocat Ep. 95. *Lucidissimam stellam*, & ad eum extant quædam eius Epistolæ, quibus cum rogat ut qua autoritate & potestate ualet, ea utatur ad deturbandum & excommunicandum quendam Abbatem Floriacensem, qui se fauore Principum ad eum honorem prouehi curarat. Epist. quidem 70. sic habet. *Floriacensis Cœnobii propter reuerentiam Patris Benedicti summum locum penes Monachos, ut aiunt, peruasor occupauit. Si uos tacetis, quis loquetur? Hoc incorrecto quis improbus similia non sperabit? Nos quidem hoc zelo diuini amoris dicimus, & ut nostro examine si probus est, recipiatur, si improbus, omnium Abbatum ac Monastici Ordinis societate ad pœnam suæ damnationis priuetur.* Ep. uerò 95. ex persona Remensium ad Fratres Floriacenses, citat partem Epistolæ Maioli ad Adalberonem Remensem Archiepiscopum. *Persona quidem uobis iam olim infami conuersatione erat famosa, sed huiusmodi arbitratu præter spem habita.* Et post pauca. *Quantum ergo nostra interest, uicinos & contribules adhortari studuimus, si hoc nefas eliminare nequeunt, sanctorum consortio priuandum infumabunt, nec erit Christi fidelis, cui hæc ambitiosa audacia non fiet detestabilis. Facta laudare non possumus, quæ futurum sit nescimus &c.* Plurimorum in Gallia Cœnobia reformator fuit, Maioris Monasterii, S. Benigni Diuionensis, S. Mauri Foslatensis rogatu & precibus adductus Burchardi Comitis Miledunensis, ut haberetur in eius uita per Odonem Monachum Foslatensem scripta. Obiit apud Siluiniacum Monasterium an. 994. 5. id. Maii.

Mancio regnantibus Carolo Caluo & Ludouico Balbo M. Mannonis in Palatinis scholis discipulus fuit cum Stephano Episcopo Tungrensi & Ratbodo Vitraictensi: ut ex ueteri manuscripto Codice refert Surius in uita S. Ratbodi ad 29. Nouemb. *Erant autem ei, inquit, nempe Ratbodo, condiscipuli Ssephanus & Mancio etate quidem superiores, sed non tamen studio. Itaque inter illos exiit pia quædam emulatio, conabaturque alter alterum excellere, non honoris ambitu, sed humilitate & charitate, legendi & discendi diligentia: quorum uirtute eo progressa est, ut non multo post uterque Episcopus creatus sit. Stephanus quidem Tungrensis Ecclesie, Mancio uerò Cabilonensis.* Successit Adrado circa an. 920. hic tamen obiter monendum nõ reperiri uulgo Mancionem inter episc. Cabilonenses; nec à Petro de S. Iuliano inter eos connumerari: repositum uerò à Sãmarchanis prædictâ Surii autoritate fultis. At in Catalogo Episcoporum Catalaunensium legitur Mancio successisse Rodoardo; narratque Flodoardus l. 4. c. 3. **Histor. Remens. Formosum Papam successisse Fulconi remensi, quod Mancionem ordinasset Episcopum Catalaunensem licet nonnullis criminibus irretitum, deiecto Berthario quodam Presbytero, quem Clerus & plebs Catalaunensis consensu regis Odonis ad episcopatum dicebatur elegisse. Verum mancio episcopatum retinuit: nam ex eodem Flodoardo an. 900. consecrationi Heriuæi, qui Fuleoni successerat, interfuit cum Riculfo Sueffionensi, Dodilone Cameracensi, Otgario Ambianensi, Rodulfo Laudunensi & Otrifido Siluaneensi.** Obiit autem iste ante an. 909. successoremque habuit Letoldium, qui prædicto an. 909. interfuit Synodo Trosleianæ Pagi Sueffionici. Uter ergo Mancio fuit Mannonis discipulus? Catalaunensi tempora magis fauent. Crediderim igitur Surium errasse in appellatione Gallica Urbis de Challons quam forte legit in Manuscripto Gallico, & Cabilonem pro Catalauno uertisse, cum uox Gallica utriq; Ciuitati conueniat.

Manigandus seu *Manegaldus* natione Teutonicus in humana & diuina Philosophia excelluit: coætaneus *Lanfranco*, *Guidoni Longobardo* & *Brunoni Remensi*. Sic enim verus & Anonymus auctor in fragmento historię Francorum à *Roberto* ad mortem *Philippi* Hoc tempore tam in Diuina quam in Humana Philosophia floruerunt *Lanfrancus Cantuariorum Episcopus*, *Guido Longobardus*, *Manigandus Teutonicus*, *Bruno Remensis* qui postea vitam duxit Eremiticam. Diu Lutetiæ Philosophiam & Theologiam docuit, sed tandem circa an. 1090. seculum deserens, Canonicorum Regularium Collegio apud *Marbach*. præpositus est: de quo sic *Munsterus* l. 3. lux Germaniæ: distantia medii milliarii à *Marbach* situm est *Lutembacense Collegium*, quod aliquando fuit *Benedictinense Monasterium* fundatum à quodam *Comite Lentyburgeri*, qui & *Monasterium Ergoiense* fundauit circa an. Christi 998. deinde an. 1090. fundatum est *Monasterium Marbacense* à *D. Eurchardo de Gibi, Wiler & M. Manegoldo de Lutenbach*. Ad eundem scribit *Iuo Carnotensis* epist. 40. sub hoc titulo, *Manegaldo Magistro*. Quoniam post multos circuitus leuem Christi sarcinam subire & contempto mundi flore in domo Dei abiectè viuere elegisti, sciens quia melius est modicum iusto super diuitias peccatorum multas, Diuinæ bonitati quæ humilibus dat gratiam, grates exsoluimus: & vt de commisso tibi talento tanquam fidelis numularius Creditori tuo multiplicem referas vsuram, eandem diuinam bonitatem intensius obsecramus. Sic enim Ordo rationis placebat, vt qui verbo ad viam vitam plurimos informaueras, aliquos aliquando conformares & confirmares exemplo. Eiusdem quoque viri, meminit *Bertholdus Iuoni* coæuus in *Chronico* ad an. 1095. vbi dicit *M. Manigaudum* de *Lutembach* in *Alsatia* mirabiliter reaccendisse religionem Catholicam iam dudum in illis partibus extinctam: & ad an. 1098. ait ab Imperatore *Henrico* coniectum fuisse in carcerem, quia *Urbano* Papæ contra se fauebat. Sic enim ille. *Manegoldus venerabilis Præpositus Canonicorum apud Marbach* degentium ab *Henrico Rege* diu in captione detentus est, quod *Urbano* faueret nec schismaticis obediret. Denique ad an. 1100. ait fuisse occisum à quodam *Monacho* suo. Inter alios discipulos habuit *Lutetiæ Gerardum Lausdunensem*: vt in voce *Gerardus* docuimus.

Manno, aliis *Nanno* *Gymnasii Palatini* quondam Præfectus & Rector, Philosophiæ Professor celeberrimus floruit sub *Carolo Caluo* & *Ludouico Balbo* eius filio: habuitque inter alios Discipulos *Ratbodum*, *Mancionem* & *Stephanum*: qui tres ob eminentem doctrinam fuerunt Episcopatibus donati. De eo diximus in *Historia*.

Marbodus patria *Andegauensis* in primâ ætate *Andegavi* litteris sufficienter imbutus, deinde ad maiora studia *Lutetiam* profectus, vbi & profectus est *Rhetoricam*. In patriam reuersus *Andegavi* Canonicus factus, deinde *Scholasticus* *Scholas* exercuit. Tum *Archidiaconus*, ex *Archidiacono Redonensis Episcopi* factus an. 1096. postremo dimisso episcopatu *Monachalem* habitum induit apud *S. Albinum Andegauensem*, vbi interit 11. Septemb. an. 1123. quantus verò vir ille fuerit, intelligimus ex *Cartulatio S. Albani*. *Vniuersis S. Ecclesie filiis* humilis *Congregatio B. Albini Andegauensis Episcopi*. Apostolica nos informat authoritas, vt pro inuicem omnes alter alterius onera portemus, & sic adimpleamus legem Christi, denunciamus vobis obitum *D. Marbodi Venerabilis Episcopi* semper cum laude memorandi, linguâ facundi, religione præcipui, morum honestate præclari, litterarum eruditione doctissimi: cuius sermo semper sale conditus erat, & ex ore illius melle dulcior fluebat oratio. Et quamuis eodem tempore variis studiis tota *Gallia* resonaret, ipse tamen *Oratorum Rex Gallicane eloquentiæ arcem* obtinebat. Tertia siquidem die id. 7. infirmatus carne, sed spiritu fortior excedens à seculo, viuens in Christo suâ nos viduauit præsentia. & amoris iaculo vulneratos intolerabili dolore confecit. Qui post longa liberalium studiorum longè lateque vernantium exercitia vir nominatissimus extitit, Magister efficacissimus claruit, electus à Reuerendo *Papa Urbano* in *Turonensi Concilio sanctissimo sedis Apostolicæ Ecclesiæ* annuente Deo ordinatus est *Pontifex*. Quam dignitatem . . . licet inter barbaros & naturali quadam feritate armatos per annos 27. fideliter prudentetque gubernans superborum colla Iusticiæ censurâ perdomuit, arguendo, obsecrando: tandem longæuo confectus senio plenus dierum in sancta confessione, vt præmissum, in Domino re-

quieuit ingressurus viam vniuersæ carnis mortemque sentiens onere Pontificali deposito Benedicti habitum humilitatemque suscepit, Monachum professus B. Albino se tradidit. Eiusdem meminit Sigebertus Scriptor coæuus atque cum scripssisse metricè passionem B. Laurentii, & passionem Thebæorum. Eius ep. extat ad R. Andegauum Episcopum in Tomo 3. Biblioth. Patrum. Eiusdem meminit Hildebertus Cenoman. Ep. 80. & 200. Item Gaufridus Vindocin, l. 3. Ep. 2. Vlgerius Canonicus Andegauensis & Scholasticus, postea Episcopus sic eius Epitaphium cecinit, vt est in vetustissimo Exemplari apud S. Albinum.

*Si quis quantus eras Marbodus, noscere querat,
Postulat hoc quod Ego, Dicere possem Ego.
In toto mundo non inueniatur eundo
Vllus compar ei nominis atque rei.
Omnes facundos sibi vidimus esse secundos
Nullus in ingenio par, nullus in eloquio
Cessit ei Cicero, cessit Maro iunctus Homero
Vt dicam breuiter, vicit eos pariter.
Percunctas metas per quas sua se tulit atas,
Nulla sibi placuit res nisi qua decuit.
Curans vt feret virtutem quod redoleret
Transtulit huc Studium, transtulit ingenium.
Illi sic noto dedit huius sed sine voto
Christi Iudicium Pontificis solium.
Hic presul factus nolens licet atque coactus
Effecit melius qua bona cuncta prius.
Æquâ mensurâ mensurus singula Iura,
Lenis erat placidis & rigidus tumidis.
Iugiter orabat, ieiunabat, vigilabat
Quodque sibi minuit pauperibus tribuit.
Hic tam laudari dignus quàm dignus amari
Sorse cadens hominum transit ad Dominum.
Omnes persone que sunt in Religione
Ingemuere nimis planctibus & lachrymis.
Nobilitas fleuit, nec plebs à flendo quieuit:
Tum gemit & plorat cum bona commemorat.
In cunctis annis noua mors erat ista Britannis
Qua viuens tenuit, quos aluit, docuit.
Præcipuè Rhedoni proprii que morte patroni
Et velut agra iacens factaque muta tacens.*

De eodem Riuallo Archidiaconus Rhedonensis.

*Reddidit ingenium sapientem, lingua disertum,
Mens memorem, vigilem sollicitudo Gregis.
Ætas longa senem, iucundum gratia moris,
Ordo Pontificem Religioque sacrum.
Sobrietas parcum sibi, Munificentia largum
Pauperibus, rectum regula iustitia.
Hic basis Ecclesie pondus portabat, & idem
Mansuetudine bos, & feritate Leo.*

Marbodo adscribit Giraldus Cambrensis Colores Rhetoricos & tam verborum quàm sententiarum exornationes versibus egregiis: epigrammata sententiosa lib. 1. In Cantica Cantic. l. 1. de Lapidibus & Gemmis l. 1. Tribuunt etiam illi lib. de vita S. Magnoboldi Episcopi Andeg. Gallicè. Obiit an. 1123. vt legitur in Chron. Andegau.

Marianus Scotus Chronographus hisce temporibus claret scil. circa an. 1058. teste Sigeberto, qui e Scotia in Gallias veniens Colonia factus Monachus primò apud

Fuldam, postea apud Moguntias reclusus est. Ita Sigebertus.

Maurilius patria Moguntinus, ut quibusdam placet, aliis Remensis, Leodii in Scholis institutus, Halbersticensis Scholasticus, deinde ex Monacho Fiscanensi factus Archiepiscopus Rothomagensis: quo sedente Guillelmus Normanorum Dux Angliam subegit. Viros Doctos familiares & consiliarios habuit, & inter alios Fulbertum cognomento Sophistam, ut legitur apud Ordericum Vitalem ad an. 1056 ubi hæc habet. Eodem anno Maurilius Episcopus & Fulbertus Sophista Consiliarius eius & Hugo Lexoviensis Episcopus & Ansfridus Pratellensis Abbas atque Lanfrancus Beccensium prepositus & alii plures profunda sagacitatis viri Viticum conveniunt. Obiit 5. id. Aug. an. 1066. sepultusque est in Ecclesie Navi ante Crucifixum. Richardus Canonicus Herluini abbatis filius hoc ei epitaphium inscripsit: ut legitur apud eundem Ordericum l. 4.

*Humani Cives lachrymam nolite negare
Vestro Pontifici Maurilio Monacho.
Hunc Remis genuit, studiorum Legia nutrix
Potavit trisido fonte Philosophico.
Vobis hanc adem ceptam perduxit ad unguem
Letitia magna fecit & Encenia
Cum tibi Laurenti vigilat plebs sobria Christi,
Transit, & in Calis laurea festa colit.*

Michael natione Italus Lanfranci & Anselmi exempla imitatus in Franciam venit ad hauriendas e meliori fonte disciplinas; quarum exercitatione & eruditione nobilitatus ad Abrincensem Episcopatum promoueri meruit. De eo sic Ordericus l. 3. In loco eius, Ioannis Episcopi Abrincensis ad metropolim Rothomagensis translatus, Michael Natione Italicus, eruditione litterarum imbutus, studio religionis venerandus ad culmen Abrincensis Episcopatus electione legitima est promotus. Qui plusquam 20. annis laudabilis pastor floruit, & Roberti Ducis tempore beatus senex obiit. nempe circa an. 1100.

Milo Monachus S. Amandi Elionensis in Diocesi Tornacensi Ord. Ben. natione Gallus, vir teste Trithemio vndecunque doctissimus, Orator, Poeta & Musicus insignis, nec minus honestate morum quam scientia scripturarum venerandus. Hucbaldi Calui auunculus & Magister fuit, de quo nos supra. Scripsit tam Carmine quam soluta oratione non pauca volumina. De quibus ista præcipue feruntur, ad Carolum Caluum Imp. De sobrietate l. 1. Vitam S. Amandi versibus l. 1. epist. ad diuersos l. 1.

Modoimus Episc. Augustodunensis, vir metro excellens & prosa, Theodulfi Aurelian. amicissimus etiam in captiuitate, cui cecinit luctus suos in Epigramate quod legitur inter opera Theodulphi & nos in vita Theodulfi infra referemus. Episcopatum Eduensem regebat an. 835. cum ab ebone Rhemensi causæ lux Iudex acceptus est. Sic enim ille apud Flodoard. l. 2. c. 20. Ego Ebo indignus Episc. recognoscens fragilitatem meam & pondera peccatorum meorum, testes & confessores meos Arnulphum videlicet Archiepiscopum & Baradum Episcopum, nec non & Modoimum Episcopum constitui mihi Iudices delictorum meorum. Ab iisdem præceptoribus cum ebone, Theodulpho & Ludouico Pio institutus fuerat: hinc amor Ludouici in ipsum, Theodulfi cum eo necessitudo, ut patet ex his versibus, qui leguntur lib. 4. c. 6.

*Hoc Modoime tibi Theodulfus dirigit exul
Summo Pontificum cernuus ore melos.
Iso Thalia celer, celeri transcurte volatu,
Nec mora, nec tibi sit ulla in eundo quies,
Donec perueniat Modoimi ad tecta Beati
Præsulis eximii Pontificisque pii.
Obsecro frater amans nostri memor esse memento,
Frater pars animi, portio magna mei.
Mens tua sit semper nostros miserata labores,
Nostra est nota tibi quod bene causa rei.*

Ad hunc legitur Flori Lugdunensis Epistola, de qua Sirmondus in Notis ad Theodulfum: extantque duæ aliæ eiusdem Flori in codice Petauiano: vna prolixiore pro Ecclesia Lugdunensi inscripta *Egregio Medoïno viro*, altera breuior, in qua quia *Dunum* vetere Gallorum linguâ *Montem* significabat, *Medoïnum* Augustimontis episcopum appellat.

*Salve sancte Parens, Christi venerande Sacerdos
Augusti montis pastor in arce potens.
Quem sacer illustrat meritis splendentibus ordo
Doctrina & studium tollit ad Astra pia.*

Videtur protraxisse vitam vsque ad an. 842. nam Altheus qui illi successit, se- dem tenebat an. 843. vt patet ex quadam Charta Caroli Calui data Attiniaco in palatio an. 4. Regni ipsius 3. non. Iulii: quæ sic habet, *Vt venerabilis Altheus Augustodunensis urbis Pontifex obtulit obtutibus nostris quandam auctoritatem Domini & Genitoris nostri Ludouici Serenissimi Augusti, in qua continebatur Iudicium, quod Medoïnus quondam memorate sedis Episcopus eidem Domino & Genitori nostro quasdam Auctoritates Regum Francorum relegendas obtulisset.*

N

Nathanaël Diaconus, Alcuini Discipulus inter Palatinos Magistros ab eodem accensetur poem. 221.

*Ecce Sacerdotes Christi sua iura tenebunt.
Officiale decus seruant sibi rite Ministri,
Nathaneique suo gaudent sub Principe certo.*

Nathaneos videtur vocare eiusdem Nathanaelis Diaconi Clericos & Discipulos. Eidem & Oniæ & Candido dedicat commentaria sua in Ecclesiasten, sicque in Ep. dedicatoria eos compellat, *Postquam de paterna pietatis nido in publicis secularium negotiorum euolastis auras, mentis meæ sollicitudo vestram omnibus pene horis occupationem comitata est, optans vos diuinâ donante gratiâ in charitate perfectâ, sanctarum titulis virtutum Deo placere, honestisque viuere moribus ceram hominibus, & quod didicistis sub alis paternis eruditionis, nobilibus ostendere moribus, &c.*

Clare demonstrant 4. libri de bello Ciuili quos Carolo Caluo dedicauit quàm peritus vir fuerit: in præfatione autem lib. 1. sic habet. *Cum, vt optime mi Domine* „ nosti, iam pene annis duobus illatam à fratre vestro persecutionem vos vestri- „ que haudquaquam meriti pateremini, antequam Cadhellonicam introissemus „ Ciuitatem, præcepistis vt res vestris temporibus gestas styli officio memoriæ tra- „ derem. Opportuna quidem placidaque res, fateor fuerat præcepta, si otium tan- „ ti negotii vt dignè exsequeretur, fuisset concessum. Nunc autem si quid minus, „ vel incultius quàm oportuerit, pro rerum magnitudine huic operi inueneritis in- „ sertum, tantò facilius venia à vobis vestrisque mihi videtur deberi, quanto me „ nostis eodem turbine quo & vos dum hoc opus peragerem, esse agitatum. Im- „ perfectum autem opus reliquit & pertæsus belli calamitates Cœnobiticam quo- „ que vitam amplexus est, fuitque Abbas S. richarij Centulensis in Pontiuo. In bello autem Normanico occisus est.

Notgerus, seu Notkerus vel Notegarius Natione Teutonicus, Leodii diu bonas artes professus est: deinde factus Leodiensis Episcopus an. 972. docere non destitit, vt in historia diximus: atque vt scholas Leodienses celebriores redderet, ad eam Huboldum, qui Parisiis in Monte San-Genouesiano magna nominis celebritate docebat, renocauit. Sedi suæ 36. annis præfuit, urbem muro circumcinxit, Imperatoribus Othoni II. & III. addictissimus fuit: fuit quoque Gerberto Aquitano & Adalberoni Remensi Archiepiscopo familiarissimus. Extant plures Gerberti ad ipsum Epistolæ. In 34. sic eum compellat. *Vigilansne PP. famosissime* quondam fidei pro castris Cæsaris an cæca premente fortuna & temporis ignorantia, Diuina & humana iura pessundari sicine non cernis? acce palam

destituatur, cui ob paterna merita fidem deuouisti, deuotam seruare debuisti. Et Ep. 49. spectabile faciunt nomen uestrum presentia tempora, quibus paucorum laudatur probitas, multorum prædicatur improbitas. Et cum Gerbertus ad archiepiscopatum remensem expulso Arnulfo prouectus fuisset, iterumquæ de ipso deiiciendo quaestio versaretur, ad eundem scripsit se pro posse elaborare, ut ex tota Francia vniuersale cogatur Concilium, in quo causa disceptetur. Epistolam uero sic claudit. *Oro ergo & deprecor per eam, si qua est in uobis pietas, ut non plus meis hostibus quàm uobis de me credatis. Ex perimini an sim, qui fuerim, scilicet uobis per omnia deuotus & obsequens, in commune fidus amicis, a qui & ueri amantissimus, sine dolo & superbia, uestra uestrorumque usus amicitia, qui non meo uitio perditam à uestra uirtute reposco: eà negatà multum doliturus, itemque recepta multum ganisurus.* Ex his colligitur irrepsisse in animum Notgeri exhostium Gerberti suggestionem non nihil odii aut simularis. Obiit autem Notgerus plenus dierum 4. id. April in Cœna Domini an. 1006. humatusque est in æde D. Ioannis Euangelistæ in qua Ecclesia Canonicorum instituerat Collegium. Longè tamen aliter de eius morte scribit Trithemius, nimirum obiisse sub Lothario, Ludouici filio, aitque eum Abbatem fuisse S. Galli. *Notgerus, inquit, Episcopus Leodiensis ex Abbate Monasterii S. Galli, Ord. D. Patris Benedicti, natione Teutonicus, uir in Diuinis scripturis eruditissimus, & in secularium litterarum disciplinis omnium sui temporis doctissimus, Philosophus, Poeta & Musicus insignis, & non minus sanctitate quàm scientia uenerabilis. Scripsit tam metro quàm prosa multa opuscula: de quibus ad manus nostras pauca peruenerunt. Legi enim tantum uolumen quod Sequentiarium pranotauit, quod scripserat, cum adhuc Monachus esset in Cænobio S. Galli ad Lutuardum Episcopum Vercellensem & Archicapellanus Caroli Imperatoris Magni. Huius autem operis sic incipit prologus siue præfatio. Summa sanctitatis merito. Sequentiarum autem operis sic. Grates nunc omnes reddamus. De Musica & Symphonia lib. 1. De Expositoribus S. scriptura l. 1. Epistolarum ad diuersos.* Addit idem Trithemius Nicolaum I. approbasse eius Sequentiarium, & ad Missas decantari præcepisse; propter scientiæ & uitæ claritatem primò Abbatem factum, deinde in senectute sua Episcopum decimum consecratum in ordine Leodiensis Ecclesiæ regimini præfuisse, sub Lothario filio Ludouici an. 865. & sub eo obiisse. Hæc Trithemius in lib. de scriptoribus Ecclesiasticis: sed errat bonus Abbas: confundit enim si Notgerum Abbatem San-Gassensem qui obiit an. 981. cum Notgero Leodiensi, qui ex Gerberti Epistolis sub annum millesimum adhuc episcopus fuisse manifestissimè conuincitur, obiit que tantum an. 1006.

○

Odo Cluniacensis ex nobili Francorum prosapia oriundus, Turonis primum tonsus est, ibique in Grammatica institutus, deinde Lutetiam ad Remigium Antissiodorensis, ut altioribus disciplinis imbueretur, se contulit circa, an. 900. de eo sic habet Ioannes Monachus Cluniacensis eius Discipulus in ipsius uita. *Odo igitur uir Beatissimus ex Francorum prosapia extitit oriundus, sed intra domum Willielmi robustissimi Ducis Aquitania est alitus. Decimonono ætatis sue anno apud B. Martinum Turonis est tonsus, ibique Grammatica laribus est instructus; deinde apud Parisum Dialectica Musicaque à Remigio Doctissimo uero est institutus. 30. ætatis anno Burgundiam petiit, ibique per 15. annos sub Bernone Abbate Monasticam uitam duxit in Balmenfi Cænobio. Et alio loco. His diebus Parisum adiit, ibique Dialecticam S. Augustini Deo dato filio suo missam perlegit, & Marcianum in liberalibus Artibus frequenter lectitauit.* legitur quoque fuisse Canonicus S. Martini Turonensis, imò Præpositus: postremo Abbas fuit Cluniacensis ab an. 926. usque ad an. 941. aut 943. quo obiit. Hinc eius ætatem agnosces ex Ioanne eius Discipulo, si enim, ut communiter scribitur an. 926. factus est Abbas, & per 15. annos ante eum Bernone uersatus est, ad eum uero uenit iam Tricenarius, prope septuagenarius obierit necesse est. Sicque an. 911. ad Bernonem se contulit iam 30. annos natus. Quod si regrediamur ad ante actam uitam, & si postquam tonsus est Turonis Lutetiam uenit, cum tonsus sit an. 19. ætatis necesse est, ut Remigius post mortem Fulconis quæ accidit an. 900. Parisios redierit ad docendam, ibique tum inter

alios Discipulos Odonem habuerit. Trithemius ait eum fuisse insignem Musicum, Archicantorem Turonensem, sub Bernone Gigniacensi Abbate Monachum induisse, & eum esset Homeliarum declamator præcipuus, multos ad Fratres composuisse sermones. Hæc autem eius opera commemorat. Vitam S. Gerardi l. i. Laudes S. Martini l. i. Chronicam succinctam l. i. Hymnos & varios Cantus in honorem Sanctorum: rogantibus quoque fratribus libros B. Gregorii Papæ super Iob vno Volumine comprehensos abbreviasse. Hoc tamen factum ab eo scribunt alii, cum adhuc Turonis habitaret. Vide quæ de eo diximus ante in Historia vbi de fundatione Cœnobij Cluniacensis.

Odo Fossatensis Monachus scripsit vitam Burchardi Comitis Parisiensis, suæque Cœnobio memoriam eius perpetuam esse voluit, antequam aliò proficisceretur, vexatus ut videtur à Confratribus. Scribebat autem an. 1058. sic enim habet. *Vsq̄e hodie id. usque ad præsentem annum qui est incarnati verbi 1058.* Fuit & sub finem eiusdem seculi Odo de Castellione Brunonis olim discipulus & Guidonis quoque turonensis, ut diximus in historia. ex Cluniacensi Monacho factus postea Ostiensis Episcopus, deinde Cardinalis, vir doctissimus & doctorum virorum præsertim verò Poetarum amantissimus, hoc vno nomine Baldrico Abbati Burguliano notus; qui proinde optat illi Pontificatum maximum. Eum enim Pontificum decus vocat, consilium Papæ, regulam Lutetiæ, Ecclesiæ robur & columnam non concutiendam, literatum virum, ut di dicerat à M. Guidone, per quem eius fama longè latèque sparsa fuerat.

*Mores iocundos Guido tibi dixit inesse
Et quod conueniat moribus alloquium.
Vsq̄e mihi dixit, disat te littera dines
Et vatam Musas deliciosus amas.
Os oratorum modò viuis Tullius alter
Callidus in verbis viuis Aristoteles.
Tempora qua modò sunt, qua sunt sine remige nauis
Rectorem statui te voluere sibi.
Qui te fecerunt Odo velut hostia Romæ
In modico Romæ te facient Dominum.
Hi iam cæpetunt ordiri prouida fata
Hic intelligimus, iamque suemus eis
Odoni factus heres in Pontificatum
Mox in Papatum substituendus eris.
Hoc locus, hoc nomen, hoc signat copia lingua
Hos vlti sensus præcinit integritas.*

Vaticinatur illi Pontificatum, quem paulo post adeptus est, & Urbani II. nomen assumpsit. De eo fusè satis in Historia.

Odolricus Abbas S. Martialis Lemouicensis è Monasterio Lutetiam fugit ad Magistros scholarum, tumque ibidem erat, cum Robertus in palatio Synodum Episcoporum & Magistrorum habuit, ad dirimendam de apostolatu S. Martialis litem; cui ipse præsens adfuit: ut scripsit ad an. 1030. Cur autem è Monasterio fugerit, narrat Gaufridus Prior Vosiensis in Chronico c. 9. de Abbate Odolrico.

Odolricus inuenit, inquit, dum esset, leuitati operam dans, lectiõni minus studebat: vnde accidit ut Epistolam ad Maiorem Missam dum legeret, sam turpiter falleret, ut etiam conuentus erubesceret. Qua propter Archichorus nimis cõmotus illico alapam in conspectu populi ei dedit. Adolescens pudore coopertus, erat enim præcipua festiuitas eadem, citius aufugit. Qui Magistrorum scholas in tantum frequentauit, quoad usque idoneus præcipuus factus in propriam rediret Ecclesiam, in qua tantæ probitatis titulum acquisiuit, ut decedente Hugone (Abbate S. Mart. qui Concilio Paris. interfuit) essensu cunctorum Ecclesiæ filiorum in Abbatem prouheretur. Hic Cœnobium per annos 15. nobiliter rexit. Obiit an. 1030. teste Gaufrido Pliore Vosienti.

Otho III. Imperator Othonis II. filius, licet non academix nostræ alumnus, inter nostros tamen commemorandus videtur, quod Gerberti nostri discipulus fuerit & Roberti Regis apud eundem condiscipulus. Hoc certè præstanti viro maxime

maximè illustre fuit, quod viros istos in suam disciplinam datos ita extulerit, vt Otho ob eximias dotes dictus *fit mirabilia mundi*; Robertus, verò in Synodo Lemouiceni *Doctissimus Regum* appellatus fuerit: quo nullum illustrius nomen consequi poterat, inquit Massonius. Vterque Disciplinarum liberalium amantiſſimus, litterarumque Mecenas ac parens fuit. Otho paternæ auitæque virtutis æmulus Christiana pietate Rempub. iuuit & auxit, eruditos viros plurimū amauit, ingenuis artibus condigna stipendia largiens. Robertus totum se pietati, litteris & litteratis addixit. Nec præterire fas est, quã vterque se gratum erga præceptorem præstitit. Nã Robertus volente patre Hugone Archiepiscop. Reimensi pro curauit. Otho exulem excepit, Rauennatem Præsulem fecit, postremo Papã, vt ante docuimus. Apud Othonem certè plurimum potuit Gerbertus, & nescio quo maiori animi affectu quàm Robertum coluit, vt vicissim Otho Gerbertum: vnde plurimi æmuli cum è Palatio Cæsariano deturbare conati sunt. Vnum eiusmodi grauiter infectatur Ep. 30. Addictiarum à Sirmundo, sic scribens ad Othonem Cæsarem. *Scio me Diuinitatem in multis offendisse & offendere: sed vos vel vestros in quo offendisse redarguor nescio, & vt mea seruitus sic repente displicuerit. Vtinam à vestra munificencia cum gloria tanta collata aut non licuisset suscipere, aut suscepta cum tanta confusione perdere. Quid hoc esse putem? Quod vti que, dedistis, aut dare potuistis, aut non potuistis. Si non potuistis, cur posse simulastis? Si autem potuistis, quis ignotus & sine nomine Imperator Imperatori nostro notissimo & per orbem terrarum famosissimo imperat? In quibus tenebris ille furcifer laitat? In lucem veniat & crucifigatur, vt nostro Cæsari liberè imperare liceat. A multis creditum est me apud vestram pietatem posse opitulari multis: nunc operæ pretium est habere patronos, quos olim defendendos suscepi, maiorque fides hostibus meis habenda quàm amicis. amici quippe salubria cuncta, prospera cuncta docuerunt. Hostes nec præcepta, nec beneficia mihi profutura, dulcia principia amarus exitus habitura seu propheticò seu fanatico spiritu prædixerunt. Quæ quidè mihi plus quam velim tristia, sed Imperiali personæ minus conuenientia. Tribus vt ita dicam seculi ætatibus, vobis, patri, auo inter hostes & tela fidem purissimam exhibui, meam quantulamcunquē personam Regibus furentibus, populis insipientibus pro vestra salute opposui. Per inuia & solitudines, per incursus & occurfus prædonum, fame & siti, vi frigoris & æstus excruciat, infractus inter tot tempestates extiti: vt mortem potius præoptarem quam filium Cæsaris tunc Captiuum imperantem non viderem. Vidi & gauisus sum: & vtinam liceat vscque in finem gaudere, & vobiscum dies meos in pace finire.*

Ostfridus Monachus Wissemburgensis Cœnobii, natione Teutonicus, vir teste Trithemio, in Diuinis scripturis eruditissimus & in secularibus litteris egregiè doctus, Philosophus, Rhetor & Poeta insignis, ingenio excellens & disertus eloquio. Rabani Mauri apud Fuldam fuit Discipulus, vbi tunc insigne erat litterarum emporium. Scripsit multa opera exemplo Caroli, in quibus conatus est barbariem linguæ Teutonicæ ad regulas Græmicæ reducere. Quod & ex parte perfecit. Vnde inquit Trithem. *Et quæ patrio sermone conscripsit, non faciliè nostra ætate legi nec intelligi possunt, etiam ab homine quantumcunque Teutonice lingua perito.* enumerat autem hæc eius opera. Ad Lutbertum Moguntinensis Ecclesiæ Archiepiscopum, in Euangelium, opus grande & insigne, quod prænotauit *Gratiam Theotitz*, lib. 5. ad Ludouicum Regem l. 1. ad Solomonem Episcopum l. 1. ad Monachos S. Galli. In Psalterium volumina 3. De Iudicio Extremo l. 1. De Gaudio Regni Cælestis l. 1. Carmina Diuersi Generis l. 1. epistol. ad Diuersos l. 1.

Otulfus seu *Osulfus* videtur quoque vnus fuisse è Professoribus Palatinis, sic enim legitur in quodam Poëmate MS. Theodulphi 2. tom. scrip. hist. Fr. 647.

*Stet lenita docens Fredigis sociatus Otulfo
Gnarus vterque artis doctus- vterque bene
Nardus & Ercanbald si coniungantur Otulfo
Tres mensa poterunt vnus esse Pedis,*

Otulfus ille, seu Odulfus, vel Osulfus subscripsit cum Fridegiso Abbate, T heo-
H H h h

dulpho, Iesse &c. cuidam ordinationi seu constitutioni in testamento Caroli M. an. 814.

P

Paschasius Ratbertus, quibus Magistris vsus fuerit, non memini me legere, credibile tamen est in schola Palatina pro more Nobilium virorum illius temporis fuisse institutum, ingenii vir fuit perspicacissimi, magnæ eruditionis, Monachum induit apud Corbeiam in Diocesi Ambian. ad Somonam sub Adalardo quondam Comite Palatij, & postea Abbate Corbeiensis, vt in eius vita diximus. Vir in Diuinis scripturis valde eruditus, Græcè & Latine doctus, ingenio acutus, sermone compositus, teste Trithemio. Scripsit metro & prosa non pauca opuscula. Inter cætera De Sacramento Altaris l. 1. ad Placidum, quem videtur scripsisse inter an. 815. quo exulare coactus est Adalardus Abbas, & an. 882. quo à Ludouico Pio in Aulam reuocatus est, & in omnes suas dignitates restitutus. Testatur enim in Ep. dedicatoria ad Placidum, tum Abbatem suum *exilium ferre pro fide*. Exilium autem passus est Adalardus ab an. 815. ad an. 822. Scripsit adhuc de eadem materia iam senex ad Frudegardum seu Fredewardum Equitem, exposuitque hæc verba, *Cœnantibus autem eis &c.* Scripsit quoque Vitam S. Adalardi Abbatis Corbeiensis. Passionem SS. Ruffini & Valerii Martyrum. In threnos seu lamentationem Hieremiæ lib. 5. In Psalmum 44. l. 3. Commentariorum in Euangel. Mathæi l. 12. & alia plurima. Ex Monacho autem post Adalardum, Vvalam eius fratrem, Hedonem & Isaacum electus est abbas an. 844. Obiit an. 851. 26. April. die S. Richarii. Ad eum extant quædam epistolæ Lupi Ferrariensis.

Paulinus Grammatices quondam insignis Professor, deinde Aquileiensis Patriarcha factus an. circiter 776. à Carolo M. in Franciam adductus, illi mirificè gratiosus fuit, etiam ante Patriarchatum, vt patet ex quodam eius diplomate, quo cum nobili villâ Laberianâ donat an. 773. his verbis. *Igitur notum sit omnium vestrum magnitudini, qualiter cedimus & donamus à nobis viro valde venerabili Paulino artis Grammaticæ Magistro, hoc est res quondam & facultates Waldandii filii quondam Mimoni de Laberiano.* Interfuit Conciliis pluribus sub Carolo M. Scripsit eius iussu aduersus Felicem Vrgelitanum & Elipantum Toletanum l. 3. & Alcuino in ea hæresi obterenda adiutor fuit. Obiit die 2. Ian. an. 802. sanctitate & miraculis in vita & post mortem clarus. Sepultusque est in maiori vrbis Foroiuliensis Basilica. Extant de Paulino nonnulla Alcuini Poëmata, in quibus cum sic laudat.

*O Lux Ansonia Patriæ decus, inclytus author,
Iustitiæ cultor, sacre pietatis amator,
Te mea mens ardet sacris constricta catenis,
Diligit, exquiris, complectitur, attrahit, ambit,
Pectoris aternâ secumque recondit in arca,
Pars anima melior, nostræ pars inclyta vite,
Sis memor Albini sacris altaribus adstans,
Et dulces inter lachrymas super ora fluentes
Dic, Misereere Deus nostro clementer Amico.*

Ad eundem & carmina & Epistolas scripsit idem Alcuinus.

Paulus Vernefridi patriâ Longobardus, Diaconus Aquileiensis, cum Desiderio Longobardorum rege cui erat à secretis, captus an. 774. & à Carolo M. in Franciam adductus, à quo magno in honore habitus ob ingenii excellentiam peritiamque litterarum; erat quippe in scripturis Diuinis eruditissimus, & in secularibus litteris nobiliter doctus. Sed cum coniurationis cuiusdam reus factus fuisset, in vincula coniectus est: vnde tandem liberatus ad Cassinense Cœnobium se conferens, ibi Monachus factus est. Scripsit autem multa opera quorum aliqua commemorat Pitseus. Imprimis verò *Histor. Vvinilorum*, qui postea dicti sunt Longobardi l. 6. Excerpta quædam de primis Metensium Episcopis flagitante Angilramno Episcopo. Vitam S. Arnulphi Metensis ep. Vitam SS. Benedicti, Mauri & S. Scholasticæ metricè; & alia multa.

Petrus Pisanus in Ticinensibus scholis diu floruit, deinde à Carolo aduocatus, in Palatinis Paris. Gramaticam docuit, eamque ab eo Carolus ipse didicit, teste Eginhardo. Et alib. In discenda Grammatica *Petrus Pisanus Diaconum senem audis*, in cæteris Disciplinis *Albinum &c.* Itaque Petrus ille merito dici potest primus Scholæ Palatinæ & Regiæ Institutor.

Petrus Damiani Episcopus Ostiensis, etsi non ex Academicis nostris, locum tamen inter eos habere dignus est, propterea quod ab Alexandro II missus in Gallias, multa statuit quæ ad Disciplinam Ecclesiasticam & Religionis Sanctitatem pertinebant: quem quanti fecerit, ex hac eius Bulla patet ad Geruasium Archiepiscopum Remensem, R. Senonensem, B. Turonensem, M. Bituricensem, T. Burdegalensem. *Non ignorat*, inquit, *Sancta vestra fraternitas, Dilectissimi*, quod ex autoritate Sedis Apostolicæ, cui nos indignos Diuina clementia præfecit, totius vniuersalis ecclesiæ regendus ac disponendus nobis status incumbit. Quoniam igitur pluribus Ecclesiarum negotiis occupati ad vos ipsi venire non possumus, talem vobis virum destinare curauimus; quo nimirum post nos maior in Rom. Ecclesia auctoritas non habetur, Petrum videlicet Damianum Ostiensem Episcopum, qui nimirum & noster est oculus, & apostolicæ sedis immobile firmamentum. Huic itaque vicem nostram pleno iure commisimus: ut quidquid in illis partibus Deo auxiliante statuerit, ita ratum teneatur & firmum, ac si speciali nostri examinis fuerit sententiâ promulgatum. Quapropter venerabilem Sanctitatem vestram fraternâ charitate monemus, & insuper apostolicâ vobis autoritate præcipimus, ut talem tantumque virum tanquam nostram personam dignâ studeatis deuotione suscipere, eiusque sententiis atque iudiciis propter B. Petri apostolorum Principis reuerentiam humiliter obedire.

Petrus Pictauiensis Episcopus electus an. 1086. multas cum Cluniacensibus Monachis lites & quasi perpetuas habuit, eo quod optima quæque Sacerdotia sibi vindicabant. eo sedente in Cathedra Pictauiensi Bernardus primus rironensis abbas à Cluniacensibus iisdem in ius vocatus de S. Cypriani pictauiensis Ecclesia, cui eiusdem Petri nutu præsidebat, quam illi suæ ditioni subditam esse asserebant. Fuerunt illi Roberti de Arbrissello amicissimi & condiscipuli.

Plegmundus in instituenda Oxoniensi academia operam sedulam Regi Aluredo præstitit cum Grimbaldo & Ioanne Erigena, ut in historia retulimus. In Sacrarum scripturarum lectione & eruditione præsertim excellebat. et ut ait Simeon dunelmensis, *Venerandus vir sapientia fructibus renidebat, præditus bis hincolumnis, iustitia videlicet, prudentia, temperantia fortitudinis.* Ab eodem Rege ad Archiepiscopatum Cantuariensem promotus est, quem rexit 34. annis, ut scribit Geruasius.

Prudentius natione Hispanus, nomine Galindo ad Episcopatum Trecentem promotus est an. circiter 840. interfuit Synodo Parisiensi an. 847. Turonensi IV. an. 849. Sueffionensi II. an. 853. Hincmaro Remensi primum intimus fuit, & ab eo sæpe consultus in abstrusis Sacræ scripturæ locis explicandis, tanquam perspicax Diuinæ scripturæ interpres, inquit Sammarthani. Scripsit correctiones in librum *Ioannis Scoti* ad Guenilonem Archiepiscopum Senonensem, quas legere est apud Camuzatum: quo opere eruditè confutat libellum Origenianis & Pelagianis erroribus refertum, quem Ioannes concinnaerat. Extat eiusdem Prudentii Sermo de vita & morte B. Virginis Mauræ in promptuario antiquitatum Trecentium. Patet insuper ex scriptis Flodoardi Hincmarum eius experitisse consilium & auxilium ad condemnationem & compressionem Gothescalci: sic enim; ille de Hincmaro l. 3. c. 21. *Queritur* (scribens ad Prudentiū quare sibi præsentiam suam subtrahat, significans se ab eo consilium quærere velle de statu & cõpressionem Gothescalci, intimans quod de ipso actum vel iudicatum fuerat in Synodo (an. 848.) quo eum reclusum tenebat iudicio; & quia multis modis eum conuerti tentauerit, & de moribus ac superbia ipsius. Et si in Cœna Domini vel in Pascha debeat illum admittere ad audiendum sacrum Officium, vel accipiendam Communionem, & quid sibi videatur de sententia ezechielis Prophetæ qua dicitur, *In quacunquē die ceciderit Iustus, omnes Iusticiæ eius in obliuione tradentur; & quacunquē die peccator conuersus fuerit, omnes iniquitates eius tradentur obliuioni.* Sed & de consuetudine Cœ-

na Domini celebranda. Item pro Ecclesiis sedis Remensis, quas ille aliter tractabat, quàm Episcopali conueniret æquitati &c. At Prudentius multa confingi videns in Gothescalcum, quem ipse initio impugauerat, postea defendit, multaque collegit ad eius defensionem Sacræ scripturæ loca & SS. Patrum dicta, seque Lugdunensis Ecclesiæ Episcopo Remigio & Canonicis aliisque trium provinciarum Episcopis eum defendentibus adiunxit. Hac de re sic habent Annales Francorum Bertiniani. *Galindo cognomento Prudentius Tricassina Cinitatis Episcopus, natione Hispanus, apprime litteris eruditus, qui ante aliquot annos Gothescalco Prædestinatiano resisterat, post felle commotus contra quosdam Episcopos secum Hæretico resistentes, ipsius Hæresis defensor acerrimus. Indeque non modica inter se diuersa & fidei aduersa scriptitans moritur. Sicque licet diutino languore fatigaretur, ut viuendi, ita & scribendi finem fecit.* Obiit secundum eosdem Annales an. 861: at in promptuario Sacrarum Antiquitatum Tricassinæ Diocesis Collectore Nicolao Camuzato obiisse legitur circa an. 864. atque in numero Sanctorum habetur, eiusque festum 6 April. cum 9. lectionibus celebratur. Ei successit Folcticus ex alumno Ecclesiæ Remensis, qui interfuit Concilio Sueffionensi III. an. 866. & Tricassino an. 867. Eius quoque opera vsus fuisse videtur Hincmarus contra Prædestinatianos: nam apud Flodoardum l. 3. c. 23. gratias ei agit pro Epistolis quibusdam S. Augustini, ab eo ad se missis. Eiusdem Folctici meminit Lupus Ferrariensis Ep. 125. eique gratias agit ob subleuatam ab eo Cænobii Ferrariensis à Normanis expilati paupertatem.

R

Rabanus patria Moguntinus, cognomine Maurus, Gentilitia è stirpe Magnentius, vel potius à Patria Moguntinensi seu Magentina sic dictus, Nouennis dicitur nomen dedisse familiæ Benedictinæ in Cænobio Fuldensi Buchoniæ Siluæ in Franconia. Vbi ad an. vsque 822 educatus est, quo factus est Abbas post mortem Egilis: & an. 847. Archiepiscopus Moguntinus post mortem Otgarii. *Discipulus fuit Alcuini: id certum: nam Flodoardus l. 3. c. 21. refert Epistolam Hincmari ad ipsum, ait Rabanum vltimum B. Alcuini Discipulorum superesse. Querens qualiter de Trinitatis fide ac prædestinatione diuersorum Patrum sint intelligenda sententiæ, in qua Epistola asserit hunc B. Rhabanum solum tunc temporis de Discipulatu B. Alcuini relictum.* At vbi Rabanus Alcuinum audiuerit, non adeo certum. Balzus disertè asserit missum ad Parisiensem scholam iam ab Anglis & Scotis constitutam. *Iuuenis; inquit, adhuc Benedictinæ sectæ Monachum induit, ac tam moribus quàm scientiis mirabiliter profecit, & omnium dicendi generum peritus Parisiensem Scholam ab Anglis & Scotis inchoatam suâ doctrinâ celebriorem reddidit. Summus enim Theologus erat, Philosophus, Astronomus, Rhetor ac Poeta subtilissimus, cui per ætatem, ut de illo scribitur, nec Italia similem, nec Germania equalem peperit.* Balæo succenturiatur Mathias Flaccus Illyricus l. 9. *Fuldæ natus, ut ipse testatur in Epicedio suo & in Ep. ad Leonem, Albini Auditor & Discipulus in omni Disciplinarum genere excelluit. in Parisiensi Academia aliquandiu professorem egit & magno ornamento fuit Doctoribus Scholasticis.* Idem dicit Hottingerus, seu potius eadem verba repetit ad 9. secul. sect. 1. de Christianismo. Idem quoque Arnoldus Vvion l. 5. c. 71. & communiter alii scriptores.

Nonnulli aiunt eum litterarum & sapientiæ amore succensum à Ratgario Abbate suo impetrasse vt Alcuinum Romæ tum Ministrum & Custodem Lateranensis Ecclesiæ & publicum Bonarum Artium Doctorem audire posset: indeque sexto post anno reuersum, & deinceps Fuldæ docuisse. Alii non egressum Fuldâ contendunt, & sicubi Alcuinum audiuit, audiuisse Fuldæ: quia ipse in Epitaphio quod condidit viuens tamquam Archiepiscopus Moguntinus, ait se in Vrbe Moguntina natum sacrifq; ablutum aquis, in Fuldensi verò Cænobio sacrum dogma Theologiæ didicisse. Non caret tamen res ista difficultat, propterea quod alii aliter interpungunt. Leguntur in lib. Rabani de Cruce, quidam versus, quibus testatur Alcuinus Rabanum ad se missum, talesque sunt.

Nempe Ego cum fueram custos humilique Minister
Istius Ecclesiæ Dogmata sacra legens.

*Hunc puerum docui Divini famine verbi,
Ethica manibus, & Sophiae studiis.
Ipse quidem Francus genere est atque incola silva
Bachonia, huc missus discere verba Dei.
Abbas namque saepe Fuldenfis Rector Ouilis
illum huc direxit ad tua teeta Pater,
Quo mecum legeret metri Scholasticus Artem
Scripturam & sacram rite pararet onans.*

Verum hoc Epigramma, ut hoc obiter moneam, non potest tribui Alcuino: nam in sequentibus versibus ait Rabanum iam Tricenarium, ad Christi laudem composuisse librum de Cruce (quem Gregorio IV. seu potius Sergio successori, quia Gregorius an. 843. morte praeventus fuerat, dedicasse ferunt.)

*Ast ubi sex lustra implevit iam scribere tentans
Ad Christi laudem hunc edidit arte librum.*

Quomodo autem ista convenire possunt cum Alcuini aetate, quem communis Scriptorum opinio fert obiisse an. 804? Nam si ante obitum Alcuini iam tricenarius erat Rabanus, saltem octogenarius obierit necesse est, quod nulli legimus.

Certe cum constet ex Ep. Hincmari ad ipsummet Rabanum, Alcuini discipulum fuisse, non verò alibi quàm in Palatio Parisiensi aut Turonis Scholas habuisse solennes Alcuinum reperiamus, aut Turonis aut Parisiis cum audiuerit necesse est. et fortassis mortuo Alcuino Rabanus etiam aliquandiu Lutetiae Professore egit antequam Fuldam repeteret. reuersus verò & Monachus & Abbas docere non destitit, teste Trithemio in Chron. Hirsaug. *Tenebat, inquit, ipse Rabanus adhuc Monachus scholam Monachorum Publicam in Cœnobio Fuldenfi, quam etiam Abbas continuavit: in qua monachos non solum in sacris Scripturis, sed etiam in secularibus litteris erudiuit. Nec solum Fuld. Cœnobii Monachos sed ex diversis locis aliis ad se transmissos multos in omni genere Doctrina Discipulos instituit.* Factumque est, ut idem refert ex Meginfredo, ut non solum Abbates Monachos suos, sed & Nobiles terræ, filios suos Rhabani docendos Magisterio subdidit.

In illo autem Cœnobio tum erant centum quinquaginta Monachi, è quorum numero doctissimi qui dicebantur, Seniores eligebantur 12. & cum quis ex iis siue ad aliud Cœnobium mittebatur, seu obibat, continuò ex Doctoribus & Sanctioribus alius in eius locum Rectoris & Seniorum electione constituebatur, teste Trithemio. Illi autem in singulis Diversarum Facultatum Scholis singuli legebant. Et decimus tertius erat *Principalis Magister* omniumque Lectionum Deputator, qualis erat Rabanus suo tempore, ut legitur in Lycæo Benedictino c. 6. de Rabano: ubi quoque, enumerantur præcipui eius Discipuli, qui Scholis & ipsi publicis præfuerunt. *Strabus*, qui post eum Fuldenfis Scholis præpositus est, *Freculphus* postea Lexouiensis episcopus, *Limbertus* primus Abbas Hirsaugiensis, *Hudolphus* primus apud Hirsaugienses Scholarum Magister, *Ruthardus* 2. Hirsaug. Scholasticus, *Bernardus* Abbas Hirsfeldensis, *Ioannes* qui primus apud **Germanos Cantum Ecclesiasticum variâ, ut ait Trithemius, modulatione composuit**, *Alsfrius* post Corbeiz in Saxonia Scholasticus, demum Hildesheimensis Episcopus. Ad eundem Rabanum iam abbatem factum missus est ab Aldrico Senonensi Archiepiscopo Lupus Ferrariensis, ut Theologiæ dogmata ab eo perdisceret. Tam multa autem opera edidit, ut vix possit certus eorum contexti numerus. Anno 829. edidit Tractatus in libros Sapientiae & in Ecclesiasticum ad Otgarium Archiepiscopum Moguntinum. An. 844. librum suum de Laudibus S. Crucis Sergio Papæ dedicavit: quâ de re sic legitur in Annalib. Fuldenf. ad hunc an. *H Rabanus quoque Sophista & sui temporis Poëtarum nulli secundus, librum quem de Laude S. Crucis Christi figurarum varietate distinctum difficili & mirando poemate composuit per Aschrihum & H Rüdobertum Monachos Monasterii Fuldenfis Sergio Papæ S. Petro offerendum transmisit.* Haymoni Episcopo Halberstadenf. in Saxonia Alcuini etiam olim discipulo dedicavit libros 22. de Vniuerso. Scripsit etiam de

uniuersali natura, l. 1. de Institutione Clericorum l. 3. quos dedicauit D. Haimstulfo. De diuinis Officiis l. 1. De computo Dialog. l. 1. Ad Ludouicum Regem l. 1. Epistolarum ad diuersos l. 1. Sermones & alia multa. Abbatiam rexit 20. vel ut scribit Trithemius 24. annos, quam improbitate Monachorum deserere coactus est: sic enim ille an. 1505. in Ep. ad Ioannem Gotfridum Pastorem Ecclesiæ Vallis-virorum. Rabanus ille Maurus Abbas Fuldensis in Ordine Sextus, vir certe doctissimus, improbitate Monachorum suorum Abbatiam ipsam postquam annis rexisset quatuor & viginti, deseruit & ad Ludouicum Imperatorem Pium confugiens declinavit, à quo transacto biennio post mortem Otgarij Archiepiscopi Moguntini in locum eius successus est. Lupus Ferrariensis ep. 40. Depositionis istius & abdicationis molestiam lenit, quasi voluntaria fuerit, sic enim ille ad Rabanum. *Ceterum audiui sarcinam administrationis vestra vos deposuisse & rebus Diuinis solummodo nunc esse intentos, Hattoni verò nostro curam sudoris plenam reliquisse. Cuius rei ordinem, simulque alia quacunque videbuntur, beatitudinis vestre litteris expectabo cognoscere.* Ideo autem à Commonachis depositus putatur, aut in abdicationem consentire coactus, quod eum viderent nimis addictum litterarum exercitio nec satis intentum bonorum temporalium administrationi: hancque causam affert Trithemius lib. de Script. eccles. *Offensus improbitate Monachorum suorum, qui eum dicebant nimium scripturis intentum temporalia negligere, agente id in eis Diabolo displicentiam contra eum acceperunt, scandalizati in eo quo maxime debuerant adificari. Dans igitur locum ire, nec cum ingratis ouibus diutius manere consentiens, Monasterium & habitatores eius deseruit, & ad Ludouicum Imperatorem filium Caroli transmigravit, cum quo & multis diebus permansit. Monachi autem penitentiæ ducti Legationem ad eum mittentes rogabant ut rediret ad Monasterium, sed non impetrarunt.* Errat Trithemius, cum ait Rabanum confugisse ad Ludouicum Pium: nam ille obierat iam an. 840. confugit verò ad Ludouicum Germaniæ Regem Ludouici filium, à quo an. 847. successus est in Archiepiscopatum Moguntinum Otgario præfule defuncto. Annales Fuldenses breuiter sic hac de re ad an. 847. *Otgarius Moguntiacensis Episcopus 2. Kal. Maij obit, in cuius locum H Rabanus ordinatus est 5. Kal. Iulij, qui in eodem anno iubente H Ludouico Rege apud Moguntiacum Synodum habuit circa Kal. Octob.* In illa Synodo Gothelcalcus ad Remorum antistitem remissus, cuius Synodi meminit Hincmarus, extatque in eam rem in tomo 3. Concil. Synodalis ep. à Rabano missa. Defunctus est autem die 4. Feb. an. 856. ex iisdem Annalibus Fuldensibus, *habens in Episcopatu annos 9. mensem & dies 4.* Cui successit Karlus magis ex voluntate Regis & Consiliariorum eius, quàm ex consensu & electione Cleri & populi. Tumulatus est in S. Albani fano Moguntia. Vide eius Epitaphium ad an. 856.

Radulfus cognomento Viridis frater Anselmi Laudunensis, vir in litterarum professione clarissimus, de quo dicitur in Catalogo virorum Illustrium 4. seculi.

Radulfus de Fusteia seu de Fragreio vulgò de *Fragrei* focius Roberti de Aibriffello, Monachus S. Iouini de Marna, iacet in Ecclesia S. Sulpicii quæ Monialium est in agro Redonensi: ad quas nempe dirigendas ille missus fuerat. Obiit an. 1124. 17. Kal. Sept. ut legitur in Necrologio.

Raimundus de Lauaur Monachus Auriliacensis, vir doctissimus, Gerberti Aquitani Magister; cui totum ille se debere dicebat, quod sciebat. Sic enim ep. 35. addititiarum à Sirmundo ad Geraldum Abbatem. *Adeste ergo Reuerendi Patres, vestroque alumno fuis ad Deum precibus opem ferite. Discipuli victoria ad agistri est gloria. In commune quidem omnibus vobis pro mei institutione grates rependo, sed specialius Patri Raimundo, cui si quid scientia in me est, post Deum inter omnes mortales gratias rependo.* Idem Raimundus post mortem Geraldii in Abbatem electus est, statimque ad eum Gerbertus congratulatorias dedit litteras. *Clarissimo Patre Geraldo orbatus non totus superesse visus sum. Sed te desiderantissimo secundum vota mea in Patre creato denuo totus in filium renascor.* Extant alia plures ad eum eiusdè Epistolæ.

Rainaldus seu *Ragenaldus* Burchardi Comitum Parisiensis filius, Hugonis & Roberti Regum Cancellarius an. 988. subscripsit cuidam testamento. Deinde Parisiensis Episcopus factus viros litteratos exemplo patris plurimum coluit & amauit.

Rainardus Hugo de Bar dictus, vir nobilissimæ prosapiæ ex Comitibus Tornodori & Barri super sequanam oriundus, ad Lingonensem sedem promotus est

circa an. 1065. vir fuit impensè litteratus, de quo sic habet Hugo Flauiniacensis. Anno 2077. Lingonensem Ecclesiã Rainardus regebat, vir apprimè Rhetoricis imbutus studiis, clarus ingenio, sermone facundus, scientiã præditus, affabilis alloquio & prudens consilio. Profectus est Hierosolymam vnde rediens Constantinopolim inuisit, indeque brachium S. Mammetis quod in Capella Imperatoris seruabatur, Lingonas attulit. Cuius martyris vitam & acta Passionis prosã ac versibus heroicis ex Græcis commentariis latinè scripsit.

Rainaldus Abbas S. Cypriani Pictauiensis, vir quoque eloquentissimus, in Philosophicis disciplinis instructissimus, ditissimus & munificentissimus, Roberti Casæ Dei fundatoris olim Discipulus: de quo sic legitur in vita B. Bernardi successoris, deinde Tironensis abbatis. Est ab hac ciuitate (Pictauina) non longe positum S. Cypriani Monasterium, quod eo tempore regebat Abbas Rainaldus vir apprimè litteris eruditus, tantã scientiã præditus, ut in Conciliis publicis causarum perorator esset elegantissimus. Cuius rei gratia in Rom. etiam Curia bene notus & acceptus erat & in Aquitania famosus habebatur. Obiit an. 1100. cui Baldricus Burgulienensis ita cecinit.

In sibi dilecto requieuit Philosophia

Rainardo, quem vas facerat esse suum.

Hinc igitur sancti Cypriani floruit Abbas,

Ecclesiam ditans ordine, rebus, agris.

Pene loci quacunque fuit possessio primum,

Hanc duplicem peperit sollicitudo Patris.

Tandem Rainaldi pars promptior astra petiuit,

Hic qua terra fuit portio, terra fuit.

Extat similiter apud eundem Baldricum Epitaphium Rainaldi Canonici olim S. Martini Turonensis, deinde Archipræsulis Remensis: quem virum mirificè quoque prædicat. Obiit Atrebat 19. Kal. Feb. an. 1096.

Ratbodus natione Teutonicus, Traiectensis Episcopus 14. vir in Diuinis scripturis, teste Trithemio, valde eruditus & secularium litterarum non ignarus, ingenio subtilis, eloquio clarus, vita & conuersatione sanctissimus, ad Scholas Palatinas regnante Carolo Caluo missus, ibique præceptorem habuit Manonem seu Nanonem Philosophum virum doctissimum. De eo sic legitur apud Surium ad. 29. Nouemb. ex veteri MS. incerti authoris. *Prime ætatis tempus exegit apud Guntherum Colonensem Archiepiscopum auunculum suum litteris operam nauans: sed cum illi Episcopo res aduersa accidissent, puer egregie indolis hortantibus suis, plerisque etiam adiuantibus, quippe quem Dei gratia quã præditus erat, omnibus charum efficeret, primò ad Caroli Regis Francorum, inde ad Ludenici eius filij Aulam se contulit, non quod Palatinos ambiret honores, sed quod intra Regis Palatium Liberalium Disciplinarum Studia præclare colerentur. Præerat autem Collegio illi Anno Philosophus, cui sanctus puer feruens discendi studio adhereret. Trithemius verò de eodem verba faciens lib. de scriptor. Eccles. Hunc, inquit, in omnibus litteris humanitatis Nanno Philosophus doctissimus instruxerat: qui Advocatus in Palatio Regis Caroli Grossi fuit & postea Monasterium ingressus, tandem Episcopus, ut diximus, consecratus, Ecclesiam Traiectensem in graui Danorum persecutione decem & septem annis strenuè gubernauit. Opuscula quæ edidit, hæc sunt. Laudes S. Martini l. 1. Laudes S. Bonifacii Episcopi l. 1. De S. Amalberga Homeliæ & Sermones l. 1. De S. Villebrodol. 1. Integrum quoque de S. Martini Translatione Officium composuit. Obiit an. 917.*

Ratherius Leodiensis in Cœnobio Lobienfi Manachum induit, ibique in exercitio scholarum insigniter floruit cum Scamino & Theodiuino, ut legitur in lib. de Gestis Abbatum Lobiensium. Plurima eius opera enumerat Folcuinus lib. prædicto c. 20. imprimis *Agonisticum*, seu *Præloquiorum*, quem librum ad relegendum siue probandum misit eruditissimis viris quos nouerat, Sobboni & Widoni Archiepiscopis, Godescalco & Aurelio præsulibus, nec non Brunoni & Rotberto Galliarum archiepiscopis, nobilissimis & in Philosophicis studiis eruditissimis, postremo verò Frodoardo Remensi. In ea Burgundiæ parte quæ Prouincia dicitur, filium ditissimi cuiusdam Roestangum nomine ad imbuen-

dum litteris postulatus, edocuit, ad eumque librum de Arte Grammatica conscripfit, quem Gentilitio loquendi more *Seruadorsum* vocauit, cuius nempe præceptis puerulus qui Scholis assuesceret, à flagris dorsum seruare posset. Postulatus quoque ab Othone Imperatore Brunonem eius fratrem, qui fuit deinde Coloniensis Archiepiscopus, erudiuit, ut in historia retulimus. Leodiensi Episcopatu ab ipso Imperatore in emolumentum *Magisterii*, annitente quoque Brunone donatus est. Sed inde deiectus Veronensem Episcopatum quem iam ante exerceuerat, recepit, qua in sede multa damna, mala, calamitates & angustias tam à Clericis quàm à Laicis pertulit, de quibus ad Ioannem Pontificem scripsit, legiturque Epistola in 2. tomo Spicilegij Dacheriani. Extant eiusdem ad alios Epistolæ, extant & alia opera. De Contemptu Canonum Partes 2. Qualitatis Coniectura seu inuectiua in quendam. Discordia inter ipsum & Clericos. Liber Apologeticus. Epistolarum libellus. Synodica ad Presbyteros. Itinerarium Romam euntis. Sermones varij. In parte 1. Can. sic scribit de nobilium pueris qui ad Scholas mittebantur. *Pone quemlibet Nobilium Scholis tradi, quod utique hodie magis fieri ambitu videtur episcopandi quàm cupiditate Domino militandi, ecce pes vnus superbia, Parentum, scilicet elata voluntas. Is cum adolefcere cœperit, aut de ipsa nobilitate, aut de quouis intellectus nomine, aut foras pulchritudine corporis, aut quia sit ei, ut de quadam refert Hieronymus, cygneo canore vox forsitan dulcior, incipit insolescere. His igitur Dæmonici superbia pedibus conculcatus enervatur, & propter iactantiam ut ille primus in aerem crassiolem, ita iste in lasciuiam prosternitur turpiorem. Hinc deum non tam bigamus quàm multozamus effectus sine examinatione prouehitur ad sacerdotium, quod occasio sequentium omnium usque ad perditionem animarum est profectio malorum.* In omnibus fere eius operibus idem spiritus cernitur contra Seculares Clericos, qui ad dignitates Ecclesiasticas promouebantur.

Ratherij plurimi authores synchroni & suppare meminerunt. Eraclius Episcopus Leodiensis, ut legitur in eius vita, sic eum compellat. *Quis est vobis aut sapientiâ aut probitate aut optimarum artium studio aut innocentiâ aut alio laudis genere præstantior? patientia si memoratur, si fas est dicere fide salua ne Deum offendam, tu es ipsa.* Luitprandus l. 3. c. 11. *Venerat quidam Ratherius nomine qui ob religionem septemque Liberalium Artium peritiam Verone Episcopus constituitur.*

Rogerus Benedictinus *Ratherio* suppar in vita S. Brunonis Caloniensis Archiepiscopi mirificè Brunonem prædicat, quod expulsum *Ratherium* è Cathedra Veronensi Leodiensem fecisset Episcopum, ex Episcopatu deinde Leodiensi deiectum in Veronensem restitui curasset.

Ratramnus Corbeix Picardix Monachus sub Carolo Caluo floruit, eiusque iussu librum edidit de Eucharistia seu de Corpore & Sanguine Domini l. 1. De Prædestinatione lib. 1. quæ Quæstiones tum agitabantur in Scholis & in Eccles. quæ porro virû licet nonnulli Hæretici sibi vindicent, nusquam tamen per 700. annos in vllius hæreseos suspensionem venit: ut plurium emeritorum virorum testimoniis probat D. Lucas Dacherius in præf. ad lectorem 2. tomi Spicil. de eo diximus in historia. Scripsit quoque 4. libros contra Græcos, qui Ecclesiam Latinam in multis reprehendebant, eosque libros edidit Dacherius in 2. tom. Spicilegij, in quibus quantâ peritiâ conspicuus fuerit *Ratramnus*, intelligitur.

Regimbertus vir litteratissimus & amicissimus Lupi Ferrariensis, cuius ad eum extat Epistola & qua monet se ad Imperatoris præsentiam deductum annitentibus amicis, atque à Regina benignissime exceptum, spemque esse adipiscendas alicuius in Aula Dignitatis: quod si euenerit, subito se eum aduocaturum ad communium studiorum exercitationem. *Superiore anno annitentibus amicis in præsentiam Imperatoris deductus sum, & ab eo atque Regina benignè omnino exceptus nunc hoc est 10 Kal. Octob. Indictione 1. ad Palatium, Regina, qua plurimum valet, euocante promaneor, multique existimant fore ut citò mihi Gradus Dignitatis aliquis conferatur. Quod si Diuina exuberante gratia euenerit, non dubites illico te arcessendam, ut vna permissu Imperatoris degentes communium studiorum exercitatione iucundissima perfruemur.*

Remigius Antissiodorensis *Errici* discipulus fuit cum *Hucbaldo* Caluo, qui deinde *Lutetix* & ipsi scholas habuerunt. Excelluit autem *Remigius* in Artium Liberaliû, præsertim verò *Dialecticæ* professione, & licet miserimistemporebus doceret

doceret, scilicet tunc cum Normani Lutetiam obsidebant & omnia vastabant, ad eum tamen confluebant undeque Discipuli, tanta eius erat fama nominis; ut vno Odonis Cluniacensis exemplo probare licet: sicut legitur in eius vita. *Odo vir beatissimus ex Francorum prosapia extitit oriundus, sed intra domum Willielmi robustissimi Ducis Aquitani est alius. 19. atatis sua anno apud B. Martinum Turonis est tonsus, ibique Grammatica laribus est educatus. Deinde apud Parisium Dialectica Musicaque à Remigio doctissimo viro est instructus. Et post alia. Odo his diebus adiit Parisium, ibique Dialecticam S. Augustini Deodato filio suo missam perlegit, & Marcianum in liberalibus artibus frequenter lectitavit: praeceptorem quippe in his omnibus habuit Remigium.* Hinc intelligitur tum adhuc in Scholis publicis inualuisse morem docendæ Dialecticæ Augustinæ, non Aristotelicæ, ut notavit Ioannes Launoyius in suo de varia Aristotelis fortuna lib. c. 5. addens eam à doctissimo illo viro Remigio Lutetiæ traditam, eandem post Remigium ab Odone, & post Odonem ab aliis similiter traditam, donec tandem aliquando Augustinus Aristoteli, Christianus videlicet Gentili cessit. Eiusdem Remigii Discipulus fuit insignis Grammaticus M. Hildeboldus, qui in Monasterio S. Michaelis super Mosam Scholas aperuit, ubi inter alios Discipulos docuit Ioannem Gorziam Abbatem, ut in eius vita legitur per scriptorem coætaneum exarata. *Hildeboldus quidam Grammaticam professus è Discipulis Domni Remigii doctissimi ea ætate Magistri Scholas habebat.* Hic autè Remigius noster à Fulcone Archiepisc. remensi euocatus Scholas Parisiens. tunc fere ob bellorum Norinanicorū rabiem desertas ad tēpus deseruit, ut quietius Remis scholas aperiret, ut docuimus in Historia ad an. 890. Neq; verò tantum in artū professione excelluit, sed in Diuinis quoque scripturis versatissimus & vita moribusque insignis fuit. Scripsit de celebratione Missæ Opusculum in quo multa ex M. Floro desumpsit. Item commentatus est in Mathæum & Pauli Epistolas, in Cantica Cantic. & in totum Psalterium. Scripsit quoque de Festiuitatibus Sanctorum lib. 1. ad Episcopum Æduorum, Sermones etiam multos. Præterea Donatum & alios multos auctores exposuit. Itaque ut ait rectè Platina, *Formosi Papa tempora ne omnino infeliciissima haberentur, effecit Remigii Antissiodorensis virtus & Doctrina: hic enim multa commentatus est: & scripsit in Mathæum potissimum & Pauli Epistolas.* Caue autem hunc confundas cum Remigio Lugdunensi Archiepiscopo, qui Epistolę Synodali ad Wencilonem iussu Calui ab episcopis transmissæ subscripsit an. 859. nam iste ante an. 876. obiit, noster verò Remigius scholas adhuc regebat Parisiis an. 900. Neque hic Episcopus vnquam fuit, neque Monachus, ut opinatur Trithemius: quod non omisisset Flodoardus, si Monachum fuisse comperisset, præsertim cum de Scholis Remensibus à Fulcone per Remigium & Hucbaldum Caluum institutis verba faciens l. 4. c. 9. sub finem, Remigium antissiodorensē solummodo Magistrum vocet, Hucbaldum verò S. amandi Monachum appellet: ut in Historia retulimus. Non negarim tamen fuisse illo seculo Remigium quendam Antissiodorensē Monachum, cuius meminit Lupus Ferr. Ep. 116. quem vocat *Charissimum propinquum suum Remigium*: sed Remigio nostro tempora illius non conueniunt: nam obiit Lupus circa an. 860. Remigius verò noster non nisi post, an. 900. quandoquidem ex Historia vitæ Odonis Cluniacensis necesse est, ut post obitum Fulconis qui an. 900. accidit, Parisios redierit & ibi docuerit.

Remigius Treuerensis Monachus Gerberti æqualis eique bonarum artium commercio coniunctissimus fuit: ut testatur ipse Gerbertus plurimis ad eum datis litteris. in 134. sic habet inter cætera. Sphæram tibi nullam misimus, nec ad præsens ullam habemus, nec est res parui laboris tam occupatis in Ciuilibus causis. si ergo te cura tantarum detinet rerum, volumen Achilleidos Statij diligenter compositum nobis dirige, ut sphæram quam gratis propter difficultatem sui non poteritis habere, tuo munere valeas extorquere. In eandem rem scribit Ep. 148. *Prægrauat affectus tuus, amantissime Frater, opus Achilleidos, quod bene quidem incepisti, sed defecisti dum exemplar defecit. Itaque & nos beneficij non immemores difficillimi operis incepimus sphæram, quæ & torno iam sit exposita & artificiosè equino corio obnoluta. Sed si nimiam curâ fatigaris habendi simplici fuco interstinctam, circa Martias Kalendas eam expecta: nisi forte cum Horizonte ac diuersorum colorum pulchritudine insignitam præstoleris, annuū perhorrescas laborē.* Scripsit quoq; ad eundē Ep. 152. post mortē Adalberonis.

Riculfus cognomento *Damata* Alcuini Discipulus *Caroli M. Archicapellanus* & magnæ apud ipsum authoritatis, ordinatus est Archiepiscopus *Moguntinensis* an. 785. 4. Non. Martias. Ex *Hispaniâ* in *Gallias* nouum *Iuris Canonici* corpus aduexit, quod eius opera & studio *Carolus* publicari curauit. Eum vocat *Leo III. Sanctissimum*, Alcuinus ep. 91. probatissimum amicum, & Ep. 93. Charissimum filium & fidelissimum. *Tua congaudeo dilectioni & præstitæ fidei congratulor, quia semper ubique te fidelem inueni & beneuolum erga me agnouisti, sicut filium in patrem.* & circa finem Ep. *Ego pene quasi orbatus filijs remaneo domi. Damata Saxoniam, Homerus Italiam, Candidus Britanniam recessit. Obijt an. 814.* Inter poemata *Theodulfi* de eo sic legitur.

*Voce valens, sensuque vigil, sermone politus
Adsit Riculfus nobilis arte, fide.
Qui etsi longinquâ fuerit regione moratus,
Non manibus vacuis iam tamen ipse redit.*

Rigobodus cognomento *Macharius*, Alcuini quoque Discipulus, Magistro suo vnice charus, postea *Treuerensis* Episcopus, ad quem extat Alcuini epistola 34. querentis, quod ad se nihil litterarum daret. *Quid mihi, inquit, diuitias si non habeo quem amo, si non considero, quem desidero? tua potentia mihi est miseria. Vbi est dulcissimum inter nos colloquium? ubi sacrarum litterarum studium desiderabile? ubi communio charitatis quam fraternus amor hinc inde exercuit? ubi saltem memoria nominis nostri? Ecce totus præterit annus, quo nec litterarum consolatio oculis aduenit, nec salutationis officium auribus insonuit. Quid peccauit pater, ut à filio obliuisceretur? quid Magister ut Discipulus neglexerit eum? forte exaltatio seculi dedignata est nomen Magistri in illo: aut peregrinatio mea viluit in oculis suis, aut amor Maronis tulit memoriam mei. Osi mihi nomen esset *Virgilius!* tunc semper ante oculos luderem tuos, & mea dicta tota pertractares intentione, & iuxta prouerbiū illius esset apud te.*

Tunc felix nimium, quo non felicio rullus.

*Quid faciam? meam doleo infelicitatem, quia non sum quem diligis. An tuam laudo sapientiam, quia diligis illum qui non est? Flaccus recessit, Virgilius accessit, & in locum Magistri nidificat Maro. Hoc dolens dictaui, vel propter obliuionem mei, vel propter absentiam tuam... vti nam euangelia quatuor non *Æncides* 12. pectus compleant tuum. Extant plures aliæ ad eundem Episcopum stolæ. Eiusdem meminit *Poem. 201. & Poem. 258.**

*Hec tibi Machari deuoui munera pastor,
Cum Christo & sanctis tu sine sine vale.
Sis memor Albini....*

Obijt an. 804. vt testantur. An. *Fuld.*

Robertus Francorum Rex, *Hugonis* Capeti filius relictis Scholis *Parisiensibus*, vt aiunt *Seruinus* & *Naudæus*, Remos se contulit ad *Gerbertum*, cuius cum *Othone* *Othonis* Imperatoris filio discipulus fuit, vt retulimus in *Historia*. Ille bonas artes quasi postliminio reuocauit *Parisiis*, earumque professores singulari amore dignabatur. *Aimoinus* *Monachus* *Floriacensis* in vita *Abbonis*. *Ad ultimum*, inquit, *sua non ignorans multis displicere scripta, Regibus se se commendat, præcipue Domino Roberto quem scientia litterarum, ac idcirco diligentem fore nouerat studiosorum.* Eidem *Roberto* nonnulli nostrates *Historici* tribuunt *Rectoris* & *Procuratorum* in *Academia* *Parisiensi* institutionem. Verum in *Historia* fuisse satis probatum est, eiusmodi honorum & magistratuum originem altius esse repetendam. Adiecit forte *Robertus* aliquid ad splendorem & dignitatem, vt viros litteratos sibi litteratus ipse demereretur. Præter ea quæ de hoc Principe in *Historia* passim retulimus, *Trithemius* in lib. de scriptor. *Eccles.* sic habet. *Rupertus* Rex *Francia* nobilis, fortis, iustus, doctus & Religiosus inter *Ecclesiasticos* scriptores merito locum recipit: quippe qui *Cantus* & *Responsoria* dulci & regulari mo-

dulamine ad honorem Ecclesie Catholica composuit. In litteris Humanitatis, praesertim in Musica doctissimus fuit: tanta autem Religione, ut horas Canonicas in Ecclesia decantaret cum Clericis, foris apud se legeret cum suis: tanta pietatis & miserationis exiit in pauperes, ut suis se aliquando vestimentis spoliatus eorum nuditatem multis vicibus operiret. De eius manibus liber nunquam recedebat: adeo ut pro Tribunali sedens inter Iudiciorum & causarum strepitum in sinu apertum haberet psalterium, unde & post mortem miraculis coruscasse legitur. Eius est illa vulgata Sequentia qua cantatur diebus Pentecostes. De S. Spiritu, scilicet, *Veni sancte Spiritus*. Responsorium de S. Petro, Cornelius Centurio. De natiuitate Domini, *Iudaea & Ierusalem nolite timere*. Et illud Alleluia. *Eripe me de inimicis*. Et alia multa quae nescio. Responsorium Cornelius Centurio, Romae summo Pontifice Missam celebrante, S. Petro in altari Offertorii tempore cum magna deuotione obtulit. Accurrentes autem Ministri altaris arbitrati sunt magni ponderis aurum obtulisse diuitem Regem, sed scedulam reperientes scriptam & notatam admirabantur, ingenium & deuotionem Principis collaudantes. Hinc Papa decreuit in memoriam sanctissimi Regis rogantibus Clericis, ut hoc Responsorium in honorem S. Petri deinceps cantaretur. Haecenus Trithemius.

Robertus Arbriffellensis dicitur à villula Arbriffellensi minoris Britanniae in agro redonensi, peragratis pluribus Prouinciis ad comparandas artes liberales demum Parisios venit, ibique magna nominis celebritate docuit: ut in Historia retulimus. De eo sic scribunt Sammarthani fratres in lib. de abbatibus Gallic. breuiarium vitae conscribentes ex variis authoribus, praesertim vero ex Baldrico Dolensi episcopo. Robertus Arbriffellensis ex minore Armorica & vico ignobili vulgo Arbriffellum nuncupato parentibus Damaliocho & Orguendi progenitus adulescens patria abcessit Lutetiam profectus, ut in optimis Disciplinis operam nauaret: in iis ergo summopere profecit: tum Redonis à Syluestro antistite factus est Archipresbyter eius ecclesiae &c. Sublato è viuis Syluestro amulorum inuidia coactus cedere Andegauum se recipit: deinde aliquanto post assumpto sodale Radulfo de Fusteia Eremum petens colligit Canonicos Regulares, praeficitur Monasterio de Rota non procul à Credonio in Andibus dotante Reginaldo Toparcha: quod ab Urbano II. confirmatur ani 1096. postremo instituit seu fundauit Monasterium Puellarum apud Fontem Ebraldum, in quo voluit viros Abbatissae tanquam Dei Genitrici parere. De hac institutione Baronius ad an. 1117. quo Robertus obiit. *Ferunt Ebraldum* quendam iuuenem genere nobilem, sed moribus corruptis magna Sicariorum manu stipatum adiacetes vias Regias atrociniis olim infestasse, siluasque tunc temporis frequentes infedisse quarum hodie reliquiamanlerut non parua. Post haec Theologum quendam Parisiensem eximia Doctrinae virum Diuinique verbi concionatorem insignem Robertum de Arbriffellis nomine eò aduentasse sanctisque exhortationibus suis non modo iuuenem illum ut mores vitamque mutaret, impulsisse: sed multos praeterea omnium generum homines ad despiciendam seculi vanitatem austeriorisque vitae leges subeundas permouisse: ad quorum habitationem distincta iisdem in septis Monasteria condidit sua seorsim viris, virginibus aegrotis & mulieribus reliquis aedificando. Vniuersae porro congregationi Abbatissam praeposuisse, quae in omnes tum viros tum foeminas ius suum obtineret, statuens ut viri Sancti Ioannis Euangelistae, exemplo virginibus seu mulieribus parerent: & haec vicissim B. Virginis exemplum sequentes Religiosos tanquam filios amplecterentur. Statuta denique & constitutiones pro vtrisque separatim perscripsit.

Eiusdem Roberti meminit Petrus Cluniacensis l. 3, Ep. 17. quem ait fuisse Institutorem & Magistrum Matris suae Raingardae in vita spiritali, quae viro defuncto professa fuerat regulam Monasticam in Monasterio Marciniacensi. De eo sic pariter Neubrigensis l. 1. c. 15. Robertus famosissimum illud Monasterium foeminarum de Fonte Ebraldi construxit & Disciplinis informauit &c. Et Villielmus Malmesburienf. l. 4. de reb. Anglic. Huius Petri (Pictauiensis Episcopi) fuerunt contemporanei & in religione socii Robertus de Arbriffel & Bernardus de Abbatibus-Villa abbas Tironensis Quorum primus omnium huius temporis Sermocinatorum famosissimus & profulissimus, tantum non spumea sed mellea vigui,

„ eloquentia , vt hominibus certarim opes congerentibus illud egregium Sancti-
 „ monialium Monasterium apud Fontem Ebraldi construeret : in quo totâ seculi
 „ voluptate castratâ scenninarum Deo deuotarum quanta nusquam multitudo in
 „ Dei feruet obsequio. Nam præter cæteratumillecebrarum abdicatorem quan-
 „ tum illud est , quod in nullo loco loquuntur nisi in capitulo proposita à Ma-
 „ gistro perennis taciturnitatis Regulâ , quia semel laxatæ silentio scenninæ pronæ
 „ sunt ad mussitanda friuola. Alter nempe Bernardus famosus paupertatis amator
 „ in saltuosum & desertum locum relicto amplissimarum diuitiarum cœnobio cum
 „ paucis concessit, ibique quia lucerna sub modio latere non potuit, vndatim mul-
 „ tis confluentibus Monasterium fecit magis insigne Religione Monachorum &
 „ numero quàm fulgore pecuniarum & cumulo.

Hisce duobus insignibus viris addendus Vitalis fundator Abbatiz Sauniacæ
 in confinio Britanniz, Cenomaniz ac Normaniz. Erant enim isti 4. Condisci-
 puli, Robertus, Bernardus, Radulfus de Fustcia, & Vitalis, omnesque Abba-
 tias fundarunt & instituerunt. Quanto autem animi robore & fortitudine se-
 gesserit Robertus in Concilio Pictau. contra incestas Philippi Regis Nuptias, Hi-
 storia temporis testatur. Quam eius vitæ gestorumque partem miror à Baldrico
 Dolensi Præfule fuisse prætermisissam. Nam certum est Philippo primùm fuisse
 ob id exosum, deinde verò acceptissimum, postquàm se eius operâ è vitiorû vor-
 agine retractum agnouit, & Berthradam pellicem ad Religiosum statum quem
 in Monasterio Altæ-Brueriz professâ est, perductâ. Eiusdem præsertim faciendâ
 vsus est Urbanus ad promouendam Expeditionem Hierosolymitanam, cum in
 arte concionatoria supra cæteros Christi præcones emereret. Vnde vocat eum
 Baldricus *Singularem Seminuerbium, Doctorem illustrem & eximium, verbis & ope-
 ribus admirandum, virum extollendum & imitandum,* & alio loco, *ipse siquidem,* in-
 quit. *Robertus Solis Orientalis radius, Lucifer irreuerberatus, prædicator potestati-
 nus Occidentalem orbis plagam irradiavit & ignorantie tenebras ore potestatiuo defusa-
 uit.* Vnde idem ad Petronillam, Abbatiam Fontis Ebraldi vocat, *Fontem
 verem, fontem prædicationis, fontem religionis. Redolebat,* inquit, idem Baldricus,
 in eo quodammodo odor diuinæ faciendâ: nam rarus erat similis eloquentiæ.
 Vnde factum est vt eo audito multi corda sua percuterent, suisque primis con-
 uersationibus abrenunciarent, alii domum suam reuertebantur, prædicationibus
 eius meliorati: alii secum demorari cupiebant, eiusque famulatu deferuire &
 irremoti consodales ei adherere cogitabant.

Occidenta-
 lem Abba-
 tiam.

Ipse quoque D. Papa Urbanus II. eius famâ commotus, iussu Andegavi in
 solenni Ecclesiæ dedicatione concionem habere ad populum Roberto, agnouit
 rei veritatem famæ respondere. Hincque ei imperauit & iniunxit prædicationis
 officium, fecitque secundum à se Dei *Seminuerbium. Hinc ex tunc Summi
 Pontificis legationi curiosus capis insistere & finitimum Episcopatum regiones perambulare.*
 Denique eo munere functus pluribus annis, post instituta Canonicorum
 quos Regulares vocant, Collegia, fundatum Monasterium Fontebralense,
 miraculis clarus obiit in Domino apud Vrsanum an. 1117. 5. Kal. Martias in agro
 Bicuricensi: cuius corpus Leodegarius Archiepiscopus ad Fontebralense Mo-
 nasterium comitantibus plurimis Prælatibus, viris nobilibus & populo deuexit,
 ibique sepeliuit die Martis post obitum duodecimo iuxta maius altare templi,
 vbi iacuit vsque ad an. 1622. quo Ludouica de Borbonio Abbatissa illi **Mauso-
 leum nouo pegmate exornauit.**

Rodulfus cognomento Clericus & Mala-corona, natione Normanus, Geroii
 filius & Ernoldi Grossi nepos, liberalium artium & Medicinæ peritiâ clarissimus
 fuit, de quo sic habet Ordericus ad an. 1050. *Clericus cognominatus est, quia peritiâ
 litterarum aliarumque artium apprime imbutus est. Hic & Mala-Corona vocabatur, eo
 quod in iuuentute sua militaribus exercitijs & leuitatibus detinebatur. Artis Medicina
 peritissimus fuit, multarumque rerum profunda secreta, vnde senes liberis & nepotibus
 suis adhuc præ admiratione loquuntur, cognouit.* Eamdem nominis reddit rationem
 Gemmeticensis l. 7. *Rodulfus,* inquit, cognomento Clericus, quia copiosè lit-
 teratus erat: & Mala-Corona, *quia militaribus exercitijs Clericatus grauitatem malè
 seruabat.* Quomodo verò & vbi artes liberales Medicinamque compararit, do-
 et idem Ordericus ad an. 1059. *Eodem tempore Rodulfus cognomento Mala-Corona,*

Viticum venit, ibique cum Roberto Abbate suo videlicet nepote diutius habitavit. Hic nimirum, ut paulo superius meminimus, ab infantia litteris affatim studuit, & Gallia Italiaeque scrutando Scholas secretarum indaginem rerum insigniter erudit. Nam in Grammatica & Dialectica, in Astronomia quoque nobiliter eruditus est & Musica. Physicæ quoque scientiam tam copiose habuit, ut in urbe Salernitana, ubi maxime Medicorum Schola ab antiquo tempore habetur, neminem in Medicinali arte præter quandam sapientem Matronam sibi parem inuohiter. At quamvis tantâ litterarum peritiâ polleteret, non tamen otio sed militiæ labori diu mancipatus est.

Romulus Abbas Senonensis Gerberti æqualis & in exercitio litterarum ei coniunctissimus; vir strenuus & eloquens, qui cum Abbate Floriacensi Arnulfi Remensis causam acerrimè defendit, ut legitur in Historia de positionis. Sed aderant acerrimi defensores scientiâ & eloquentiâ insignes, Ioannes Scholasticus Antistiodorensis, Romulus Abbas Senonensis, Abbo Rector Cænobij Floriacensis. Extant aliquot Gerberti ad ipsum Epistolæ, ex quibus apparet virum fuisse liberalibus disciplinis addictissimum. In 13. Addititium à Sirmundo sic habet. Officia dantis & accipientis muneribus vestris executi estis. Nihil enim nobis antiquius in humanis rebus clarissimorum hominum scientia, qua utique multiplicibus librorum voluminibus explicatur. Agite ergo ut cæpistis, & fluentia M. Tullyi scientiâ præbete. M. Tullius medijs se ingerat curis, quibus post urbis nostra perditionem sic implicamur, ut ante oculos hominum felices, nostro iudicio habeamur infelices.

Rorico filius Naturalis Regis Caroli Simplicis an. 949. ad Episcopatum Laudunensem promouetur, tunc tantum Diaconus & ab Artaldo Remensi Archiepiscopo consecratur. Paralysis languorè correptus obiit an. 976. 13. Kalend. Ianuar. in vigilia S. Thomæ apostoli post laudes matutinas. Virum fuisse doctissimum & eloquentissimum apparet ex ep. Assonis Monachi ad Gerbergam reginam de Antichristo, in qua sic habet. Quamvis non indigeatis à me hoc audire, qua apud vos habetis prudentissimum pastorem D. Roriconem, clarissimum speculum totius sapientiæ atque eloquentiæ hac valde nostra ætate.

Roscelinus natione Arémoricus, Compendiensis Canonicus, professione Dialecticus, Ioannis Nominalium Principis discipulus & sectator acerrimus, qui ob nouitatem doctrinæ hæreseos accusatus est: & quemadmodum Berengarius in Eucharistiæ, siciste in Trinitatis mysterio errores varios seminasse videtur est Christianæ fidei contrarios: quos quidem non indicat Iuo Carnot. Ep. 7. ad ipsum, at Anselmus tum Beccensis Abbas scribens ad Fulconem Beluacensem Episcop. qualis ille fuerit significat. Partem Epistolæ ex MS. retulimus in Chronologia, ex qua facile erit intelligere locum ep. quam scripsit Anselmus ad Vibanum II. iam factus Cantuariensis Archiepiscopus. Refert enim cum in Becci Monasterio esset Abbas, præsumptam fuisse à quodam Clerico hanc assertionem in Francia sicut in Deo tres sunt persona, una tantum res & non sunt 3. res, ergo Patrem cum Spiritu & cum Filio incarnatum fuisse. Et paulo post addit illum in Concil. Suesionensi corâ venerabili Remensi Arch. Rainaldo errorem suum abiurasse: audisse tamen postea præfatæ nouitatis authorem in sua sententia nihilominus perseuerare, & dicere se non alia de causa abiurasse sententiam, nisi quia populum timebat. Hæc causa fuit, cur Anselmus suum de Incarnatione librum ediderit. Contra eundem Roscelinum scripsit M. Theobaldus Stampensis, Oxoniensis Doctor, propterea quod assererat filios Sacerdotum esse à sacris Ordinibus arceandos.

Rudolphus Rabani in Fuldensi Schola Discipulus, vir doctissimus & omnium secularium artium notitiâ clarissimus, cuius præclara fit mentio in Annalibus Fuldensibus ad an. 865. his verbis. Rudolphus Fuldensis Cænobij Presbyter & Monachus, qui apud totius pene Germania partes Doctore egregius, & insignis floruit Historiographus & Poeta, atque omnium artium nobilissimus author habebatur & Id. Mart. diem ultimum feliciter clausit.

Ruthaldus seu Rathaldus Monachus Fuldensis, deinde Hirsaugiensis, Rabani & Strabi Discipulus, vir vnde quaque doctissimus, qui prætulit studia & quietem Episcopatu Halberstadeni, quem ei post mortem Haimonis offerebat Ludouicus. Scholam publicam exercuit, atque etiam ad eam seculares admisit, Obiit an. 865. 8. kal. Nouemb.

San-Galenſis Monachus vulgo innominatus (creditur tamen eſſe Notkerus Balbulus Monachus S. Galli) ſcripſit duos libros de Geſtis Caroli M. ex relationibus Adalberti filii Sigulfi vetuli & Vverinberti Sacerdotis eiufdem Adalberti filii : quorum priorem inſcribit *de Religioſitate & Eccleſiaſtica Domni Caroli Cura*. Alterum ſic *De rebus Bellicis Caroli M.* Eos autem iuſſu Caroli Craſſi compoſuit eique dedicauit, qui Ludouici Germaniæ Regis filius, Pij Nepos & Magni Pronepos tunc Imperium regebat. Sic enim ille l. 1. c. 21. *Nimium pertimeſco ô Domne Imperator Carole, ne dum inſionem veſtram implere cupio, omnium profeſſionum & maxime ſummorum Sacerdotum offenſionem incurram.* Item l. 2. c. 14. atauum ipſius vocat Carolum M. & auum Ludouicum Pium. Et c. 15. eiufdem libri loquitur de Ludouico ipſius patre. Et c. 25. *Propoſueram quidem Imperator Auguſte, inquit, de ſolo proauo veſtro Carolo omnia vobis ſcientibus quacunq; fecit, breuem narratiunculam retexere : ſed cum ita ſe obtulerit occaſio, vt neceſſario memoria fiat glorioſiſſimi patris veſtri Ludwici cognomento Illuſtris & Religioſiſſimi proatani veſtri Pipini Iunioris, &c.* Meminit etiam Hartmuti Abbatis S. Galli quem Stumpfius l. 5. c. 5. ait reſignaffe Abbatiam an. 882. aut 883. Itaque cum Carolus Craſſus obierit aut certè Imperio priuatus ſit an. 888. neceſſe eſt circa an. 887. hanc Hiftoriam fuiſſe à San-Gallenſi ſcriptam : imperare enim tantum cœpit an. 886. Author autem iſte l. 2. c. 26. ſe valde ſenem hos libros ſcripſiſſe teſtatur. *Hiſ igitur, inquit, quæ ego balbus & edenulus, non vt debuî, circuitu tardiore diutius explicare tentauî.*

Seguinus vel *Seuinus* Rainardi I. Comitis Senonenſium ex ſore nepos, egregiis virtutibus non minus quàm claritate generis inſignis, omnium Canonico- rum votis antiſtes eligitur Senonenſis & Antiſiodori 13. Iulii an. 978. inungitur. Pallium Archiepiſcopale & Primatum à Ioanne XV. accepit. Præſedit Synodo Remenſi aduerſus Arnulfum remenſem inſu Hugonis Regis, nec vnquam adduci potuit, vt in eius diſpoſitionem conſentiret. Ideo autem præſedit, quamquam aliàs ſuſpectus hugoni, quia eum vitæ meritis & ſcientia commendabant: ſic enim legitur in hiftoria Depoſitionis. *Habita ratione totius ſumma Synodi, dignitas prælaturæ ac poteſtas quaſi iudiciaria ſtetit penes Archiepiſcopum Seguinum, quem & ætas & vitæ meritum ac ſcientia commendabant.* Obiit autem an. 999. ſepultusque eſt in Capitulo S. Petri Viui Archiepiſcoporum olim tumulo : eique tale Epitaphium exaratum eſt.

*Hic humilis tumulus merito cunctis venerandus
Senini membra continet egregia.
Angelicam cuius felix animam Paradisus,
Pastorum ſancto poſſidet in numero.
Qui mitis ſanctæ pro Religionis honore
Hac in ſede ſedens multa tulit patiens.
Iamque ſenex factus migravit in Aſtra locandus,
Cui parcat peſimus, Cunctipotens Dominus.*

Seulfus Remigii Antiſiodorenſis in Scholis Remenſibus olim Diſcipulus, ex Archidiacono Remenſi factus eiufdem Eccleſiæ Archiepiſcopus poſt mortem Heriuæi an. 921. de quo ſic Flodoardus lib. 4. Hift. Remenſis c. 18. *Succeſſit Seulfus, qui tunc urbis huius miniſterio fungebatur Archidiaconatus, vir tam Eccleſiaſticis quàm ſecularibus diſciplinis ſufficienter inſtructus, quique apud Remigium Antiſiodorenſem Magiſtrum in liberalibus ſtudium dederat artibus.* Occubuit autem veneno potatus, vt creditur, morte immaturâ 7. Aug. 925. Heriberti Veromandorum Comitis dolo, qui filium ſuum Hugonem puerum quinquennem ſubſtitui volebat.

Sigulfus Maior & *Sigulfus* Minor, vterque Alcuini Diſcipulus. Quid de maiore dicendum ſit, non habeo; niſi quod audiuit Alcuinum, pater fuit Adhelberti ſeu Adalberti Militis qui Hunico Saxonicoque & Sclauico Caroli M.

bello interfuit, paterque ipse fuit Werimberti Sacerdotis a quo Monachus Sammarchensis Historiam didicit *Monachorum Scotorum*, ut ait in præfat. lib. 2. Sigulfus verò Iunior Discipulus quoque fuit Alcuini, Ecclesiæque se à pueritia tradidit. Scholam habuit, & inter alios discipulos Aldricum edocuit, qui primò Ferrariensis Cœnobii Monachos se contulit, ubi & Abbas fuit: & paulo post depositâ hac curâ & prouinciâ vltro se Aldrico Discipulo subiecit, qui omnium cōsensu in Abbatem electus est: qua de re sic Lupus Ferrariensis Aldrici alumnus Ep. 29. ad Wenilonem Archiepisc. Senonensem, *Vt de coniugij saccam, inquit, quæ ob Dei amorem separata sunt, quorum magna nobis suppetit, copia, certè Ferrariensis Monasterij, cui indignus deseruio quondam nobis Abbas & Presbyter Sigulfus, qui usque ad senium Canonico habitu laudabiliter vixerat, sponte se potestate exiit, & nostram hoc est Monachicam Religionem assumpsit, atque donec diem obiret suo passus est subiici discipulo quem ipse voluntate ac fratrum consensu Imperator Ludouicus memorato loco Abbatem præferbat.* ex his verbis manifesti erroris coruincuntur Sammarthani fratres, qui Sigulfum inter Abbates Ferrarienses sextum collocant ante annum 750. immediatum verò prædecessorem Aldrici Alcuinum ponunt ad an. 813. nullâ factâ Sigulfi mentione, quem certum est fuisse præceptorem Aldrici, ipsumque deinde Abbatem. Non nego tamen quin Alcuinus Abbatiam illam rexerit: quinimo eo abbate Aldricus Monachalis Disciplinæ suscepit insignia, ut scribit author Anonymus in eius vita.

Porro eodem Sigulfo dictante Anonymus quidam eius Discipulus scripsit vitam Alcuini, quæ eiusdem operibus præfixa est: sic enim ait in Prologo. *Superna Christi rorante dextera ac iuuante gratiâ, Reuerendissime Pater æquè ac amantissime, iubes ut tibi de admirandæ vitæ initio fineque Patris Alcuini quæ eius nosse potui narrante fidelissimo Sigulfo discipulo, sermone licet inculto & paruo, tamen veritate referto scribam ædificationi nonnullorum profutura. Et in fine eiusdem Prologi. Scribam igitur fideliter quæ ab eius fidelissimo tantum didici Discipulo, Sigulfo scilicet Institutore meo, dilectissimum quem tu quoque habuisti patrem, qui præ cunctis mortalibus post S. Edberti discessum solus ipse meruit nosse secreta eximia.*

Ipse Alcuinus Sigulfo Presbytero dedicat Commentaria seu Interrogationes & Responsiones suas in librum Geneleos, eumque vocat *fratrem & fidelem socium*, forte quia eum & Parisiis & turonis auditorem habuerat, quia, inquit, indiuiduus & fidelis mihi Charissime Frater socius tanto tempore fuisti, & quia te sacræ lectionis studiosissimum esse noui, &c.

Idem Sigulfus adfuit Magistro morienti, eiusque meritis acerbissimo capitis dolore sanatus est, ut in Alcuini vita scribit prædictus Anonymus. *Pater Sigulfus, inquit, corpus Patris cum quibusdam aqua honorificè lauans posuit super feretrum: habebat nempe & ipse tunc magnum dolorem capitis, sed fide animo sanus citam reperit sanitatem capitis. Oculos namque super Magistri lectulum eleuans cernit pectem, quæ ipse suum solebat pectinare caput. Istum ergo manibus sumens ait. Credo Domine Iesu, quia si isto magistri mei pectine meum pectinauero caput, meritis illius statim sanabitur. Vbi igitur prima vice pectem duxit per caput, quantum de eo retigit, totum sanum habuit, sicque totum pectinando gyrans omnem dolorem amisit.*

Smaragdus, dictus Ardo Smaragdus, Abbas secundum aliquos S. Michaelis in periculo maris; secundum alios S. Michaelis in Saxonia; Item secundum nonnullos, S. Michaelis Viridunensis ad Mosam: postremo Cœnobii Aniani secundum alios. Alii distinguunt hoc seculo duos Smaragdus, vnum Abbatem S. Michaelis ad Mosam; alterum Monasterii Aniani Diocesis Monspeffulanæ presbyterum. D. Lucas Dachorius tres distinguit Smaragdus. I. qui tempore Caroli M. vixit interfuitque Synodo cuidam Romanæ sub Leone III. in secretario Basilicæ Vaticanæ cum Iesse Ambianensi Episcopo & Adalardo Corbeiensi abbate à Carolo missis: Idemque dedicauit iam valde senex Ludouico Pio Caroli filio opus aureum quod inscribitur. *Via Regia*, isque fuit Abbas S. Michaelis vulgo *S. Miel.* 2. qui Presbyter & Monachus Anianus in septimania diocesis Magalonensis, qui floruit quoque sub Ludouico Pio. 3. Smaragdus Luneburgenis Monasterii in Saxonia Abbas circa an. 972. Secundi quidem qui Presbyter & Monachus

fuit Anianæ, legitur hoc mortuale elogium. *Non Martii in Monasterio Aniano transitus B. Ardonis Presbyteri atque Monachi qui alio nomine Smaragdus vocatus est, preclari in sanctitate & doctrina viri.* Iste autem claruit sub Ludouico Pio & Carolo Caluo, obiitque an. 843. Huic tribuunt multa opera & scripta publica. Commentaria in Regulam S. Benedicti. Vitam B. Benedicti Anianæ multorumq; aliorum monasteriorum Abbatis. Diadema Monachorum de vitiis fugiendis & virtutibus tenendis. Commentaria in Euangel. & Epist. In Psalterium. Expositionem in Donatum &c. Commentationi autem suæ in Regulam S. Benedicti hos versus præmisit, vnde agnosceretur quis fuerit viri stylus.

*Quisquis ad æternum mauult conscendere Cælum,
Debet ad astringerum mente subire polum.
Religione pia vita perquirere callem,
Scandere quo valeat aurea Regna celer.
Est Monachis Sancti Benedicti regula Patris
Perfectis plana, suavis & ampla via.
Aspera sed pueris, nec non tironibus arcta,
Quos aluit gremio lactea vita diu.
Hac est sancta via, præ lucida semita Cæli
Carpere quam cupiunt, castra beata Dei.
Admonet hæc Monachos sublimis Regula cunctos
Vt rebus careant, Regna superna petant.
Propria dimittant, habeant vt propria cuncta
Prospera, quæ sociis Cælica Regna manent.
Patribus à nostris in sacro carmine legis
Regia rectogradis dicitur ista via.
Hac est vita bonis, nec non & norma salutis
Arcus & arma piis, frigida tela malis.
Hanc nullus nolens, cupiens implebit & omnis
Estque grauis grauibus suavis & apta bonis.
Florigeri Monachis ostendit hæc Paradisi
Regula Lucifluum desiderare locum.
Hac bene materno natos castigat amore,
Arguit erudiens & sine felle monens.
Hac patienter eos tenero cum verbere nutrit,
Candida post obitum præmia multa dabit.
Pandit iter rectis, Cælestia pandit amicis,
Currere ne pigeat, sed patienter eant.
Examinat vitas, mores componit & ornat,
Librat & equiparat & moderando minat.
Adnihilat prauum, iustum constascit vt aurum
Limat & examinat & poliendo librat.
Est ouibus virga gracilis, moderatio iusta,
Lima piæ capiens, regna beata parans.
Arguit, obsecrat, increpat, atque libenter emendat,
Quos sibi germano fœdere consociat
Nouit ad æternum Monachos perducere Regnum;
Et sociare choro dulciter Angelico.
Quamuis hæc socios Coeli deducat ad alta,
Est tamen angustus callis & arcta via.
Arcta pios celsi deducit ad atria Regni,
Ampla malos putri mergit in ima nigri.
Nemo viam timeat Monachorum intrare per arctam,
Ducit ad astringerum, Castra beata, polam.
Ille poli poterit leuiter conscendere celsa,
Quem nocuo nulla pondere culpa grauat.
Aliger Æthereus grauido cum corpore nullus,
Verberat atthereas sæpe volando vias.*

*Nullus enim Monachus peccati pondere pressus,
 Stelligevi poterit Regna subire Poli.
 Omnis enim Monachus lachrymis commissa lauare
 Debet, & ulterius nulla lauanda pati.
 Temperat interea Monachi discretio mentem,
 Vt via per medium Regia ducat eum.
 Vt caueat dextram solers, timeatque sinistram,
 Hortantur sacra munia legis eam.
 Tristia non timeat, timeat sed prospera mundi,
 Scandere tunc poterit Regna beata Poli.
 Quisquis amat vtilos sanctorum carpere fructus,
 Actibus in cunctis consocietur ess.
 Moribus ornatus & casto corpore comptus
 Viuat, & à Domino semper amatus erit.
 Sic taciens, humilis, mitissimus atque benignus.
 Sit patiens, sobrius, prouidus atque pius.
 Indolis & doctus, sapiens ac mente pusillus,
 Conceptus, placidus & bene cautus eat.
 Excitet interea cordis compunctio fontem,
 Qui sordis animae inluuiemque lauet.
 Chrismate perfuso lachrymarum fusio fonti
 Equi parat, maculas tergit ut ille nigras.
 Tergit & ablutos Paradisi rite colonos
 Efficit, ut ciues iam sine sinepetat.
 Qui iugiter laudes possint persolvere gratas,
 Viuere cum Domino semper & esse suo.*

*Smaragdi Abbatis S. Michaëlis vulgò S. Miel meminit Frotharius Episcopus
 Tullensis Temporibus Ludouici Ep. 1. ad Hilduinum .Domno Imperatori innotesci-
 mus ego & Smaragdus Abba, qualiter Imundus Abba & Monachi eius quadam similitate à
 se inuicem discordent. Et Ep 3 ad Imperatorem Ad aures misericordia vestra reducimur
 piissime Imperator, ego Frotharius Episcopus & Smaragdus Abbas, quod tempo-
 re Fortunati Mediolanensis Monasterii Abbatis per iussionem vestram Smaragdus ipsius
 Monasterii Monachis portionem de Abbacia dedit, ut regulariter viuerent. Obiit eodem
 Ludouico Imperante, extatque hoc eius Epitaphium in veteribus monumentis
 repertum.*

*Cum Pius Imperii Ludouicus iura teneret,
 Smaragdus vixit istius Abba loci.
 Qui locus humanis quoderat minus vsibus aptus,
 Hanc procul hinc sedem transtulit ille suam.
 Cum tamen ad Regnum meruit caeleste vocari,
 Reddidit antiquo membra fouenda loco.
 Scorpio iam Phæbi duodenâ parte premebat,
 Sidera Theologo cum pasuere viro.*

Huic successorem adscribunt Sammarthani Hilduinum an. 823. & Hilduino
 Hagedaudum an. 841. Quod si ita est, Smaragdus ille obierit necesse est circa an
 823. Porro Smaragdus vulgò recensetur inter primos Magistros Parisienses, ut in
 Theodulfi vita dicitur.

T

Theobaldus Stampensis postquam Lutetiæ aliquandiu docuit, in Angliam
 transit & Oxoniæ scholas habuit Theologiæ. Acerrimi fuisse videri ingenii
 vir, ut patet ex aliquot eius Epistolis nuper editis à D. Luca Dacherio in 4. Tomo
 Spicileg. quarum prima est ad Episcopum Lincolniensem de Quibusdam in Diui-
 napagi na utubantibus, cuius hoc est initium, *Si quis predicat & predicando temere*

definiat aliquem non posse saluari quacunque hora manus suas penitentia dederit, fallitur. Et in fine: si quis verò hanc Epistolam improbare voluerit & hos prefatos Doctores Catholicos recipere noluerit, lapide percussatur, percussus comminuetur, comminutus in puluerem redigatur. 2. est ad Pharithium Habendonensem Abbatem: in qua contendit pueros sine sacramento baptismi vitâ æternam nullatenus assequi posse. 3. ad Margaritam Reginam, qua se suaque obsequia illi offert, se vero ita subscribit *Theobaldus Stampensis Doctor Cadumensis*. 4. ad Philippum amicum, quâ eum solatur ob iniurias quibus lacebatur. 5. ad Roscelinum Compendiensem Clericum, quam retulimus. Pitseus ait eum fuisse Cardinalem, purpuramque Cardinalitiam Romæ induisse & seculo 13. vixisse, sed fallitur. De eius Cardinalatu dubitat Ciaconius sub Nicolao IV. *Theobaldus Stampensis Angelus* (imo Gallus) *de cuius Cardinalatu addubito, quidquid dicat auctor* (Pitseus) *Catalogi Scriptorum Angliæ.*

Theodulfus seu *Teudulfus*, natione Italus, & ex Gallia Cisalpina à Carolo M. in Franciam ut aliqui credunt, adductus, primumque Floriacensis Abbas, deinde Aurelianensis factus Episcopus, iam ante an. 794. quo nomen eius recensetur inter Episcopos, qui Concilio Franco-Furdienti contra Felicem interfuerunt. Qualis autem vir fuerit, quantaque doctrinæ, vel ex vna Arcuini Ep. ad Carolum patet, qui cum ab eo Felicis Vrgelitani librum confutandum accepisset, exemplaria eiusdem libelli obsecrat tradi Richbodo & Theodulfo Episcopis *Doctoribus & Magistris*. an. 811. Testamento Caroli subscribit. Item Decretis synodi San-Dionysiacæ an. 813 Anno 816. cum aliis Episcopis excipit Remis, aliqui dicunt Aureliæ, Stephanum Papam. Anno 817 coniurationis cuiusdam contra Ludouicum Imperatorem particeps & popularis esse compertus est. Bernardus enim Ludouici nepos Rex Italiæ primum quorundam Consiliatorum suggestionem dementarus tyrannidem moliri aggessus erat, & stabilisset, nisi Imperator nascentes motus celeriter compressisset. Coniurationis Princeps erat Egiddeo inter omnes amicos Regis primus, inquit Eginhardus, Reginhardus Cubicularius, Reginharius Meginhardi Comitum filius: præterea Anshelmus Mediolanensis, Wolfoldus Cremonensis & Theodulfus Aurelianensis Episcopi. Hæc ille distinctis verbis Idemque affirmat Theganus. Coniuratione ergo detecta captusque popularibus, Bernardus oculis priuatur & triduo post moritur: non tamen id factum iussu Imperatoris. Multi capitali iudicio damnati. *Episcopus synodali Decreto depositus*, inquit Eginhardus, *Monasteriis mancipari iussit*. Theodulfus Andegauum in carcerem coniectus an. 818. post aliquot verò annos cum Imperator illac transiret, moramque in vrbe aliquandiu fecisset, Theodulfus è fenestris carceris ut eum vidit cum aliis in solemnibus supplicatione Diei Palmarum procedentem, hymnum quendam à se compositum tanta suauitate cantare cœpit, ut Imperatoris animum flexerit. Statim enim præcepit eum solui, & ad Episcopatum redire. In huius verò rei memoriam iussit ut deinceps in Processione Ramis Palmarum hymnus Theodulfi decantaretur, qui est huiusmodi.

GLORIA LAUS ET HONOR TIBI SIT REX CHRISTE REDEMPTOR
Cui puerile decus prompsit Osanna pium.

Scribunt tamen nonnulli Theodulfum postquam solutus est, priuato veneno interiisse. Alii cum ad suam rediret Ecclesiam an. circiter 821. obiisse: quæ est sententia Sirmondi. Alii scriptores non consentiunt. Vincentius Beluacensis ad an. 841. ait adhuc floruisse. A author Chronici Vizeliacensis an. 804. obiisse: alii an. 829. sed Sirmondi prævalent coniecturæ. Eius captiuitatem multi ex amicis defleuerunt, inter cæteros maximè Modoinus Episcopus Augustodunensis l. 4. car. 9. quod legitur inter Poëmata Theodulfi.

*Sæpe queror casum deflendo infantis amici.
Ore fluunt lachryma, amnis ab ore meo.
Sæpe tuam ingemigans luxi flens ipse ruinam,
Proh dolor! amisso Præsul honore peris!
Exilium innocuus pateris pertriste sacerdos*

Inclutus, expertus Presul enorme malum.
Nonnullis prodesse solet prudentia multa,
Lassis ab ingenio es pater ecce tuo.
Praecipue tua magna tibi sapientia soli
Obfuit, & quod habes triste parauit onus.

Cæterum vir fuit in Diuinis scripturis versatissimus, & in secularibus litteris à iuuentute instructus claruit: carmine & prosa excelluit; cuius hodie extant quædam opuscula utroque stylo conscripta. Edidit Capitula ad Presbyteros suæ Dioceseos. De Ordine Baptismi ad Magnum seu Magnonem Senon. Archiepiscop. De Spiritu S. ad Carolum M. Carminum ad Diuersos lib. 6. De 7. Artibus Liberalibus in quadam Pictura depictis, &c. Docuit quoque publicè Parisiis in scholis Palatinis, sed non eo ordine quo ponit Ademarum Engolismensis sic scribens. *Beda docuit Simplicium & Simplicium Rabanum, qui à transmarinis oris ab Imperatore Carolo vocatus in Pontificem in Francia promouetur, qui Alcuinum docuit; Alcuinus Smaragdum, Smaragdus Theodulfum Aurelianensem Episcopum, Theodulfus Heliam Scotigenam Engolismensem Episcopum, &c.* Nam Alcuini quidem potuit esse Discipulus & Smaragdi Abbatis Magister, non verò Helix Scotigena, cum iam an. 794. esset Episcopus, Helias verò Scotigena non ante an. 860. fuerit Episcopus factus Engolismensis. Crediderim itaque Alcuini fuisse discipulum Theodulfum, Smaragdi verò Heliam.

Theophilactus Alcuini amicus, Academiæ Romanæ Magister egregius; ad quem extat Alcuini Poëma. 215.

Theophile pater, Sophie tu Doctor honestus,
Laudibus egregiis clarus in orbe procul.
Vrbs caput orbis habet te Maxima Roma Magistrum,
Verba salutis habes semper in ore tuo.
Omnibus es mitis sanctâ pietate Magistrâ,
Quæ soles egregium cor habitare tuum.
In qua meque precor gremium caritatis amicum
Sim licet ignotus, suscipe sancte Tibi.
Nam scriptura canit vero paradigmata sancta
Carmine, quæ laudes concelebrat Sophie.
Si ut Mustum nobis tecum veterascat amicus,
Si hodie dulce bibis, dulcis amicus eris.
Dixerat & Paulus Doctor clarissimus Orbis,
Cuncta probate prius, quæque tenete bona.
Obsecro te supplex animo me spernere noli,
Sed solita fratrem me pietate proba.
Suadeo quippe tibi Doctor clarissime Mundi,
Vt Doctrina sacro currat ab ore tuo.
Chartula scribatur vite, mittatur ubique
Prætitulata pio nomine Apostolico.
Sic tua laus crescat, merces sic magna manebit
Pastori summo sedis Apostolica.
Cuius amore pio commenda me rogo, frater.
Commendet Christo ut me pater ore suo.

Thomas Baiocensis in Gallia teste Stobæo eruditus, Nostris merito accenseri debet, de quo ad an. 1071. Capellanus fuit willielmi I. Ducis Normanorū & Angliæ Regis, primusque Normanigenarum ab eo in Eboracensi sede constitutus, ut Lanfrancus in Cantuariensi, ambo doctrinâ clari. Inter eos vero orta est grauis de Professione contentio, quam Lanfrancus primus omnium à Thoma exegit. Vixit in Pontificatu 30. circiter annis & obiit anno 1096. legiturque hoc eius Epitaphium apud Thomam Stobæum.

Orba iacet viduata bono pastore, patrono
 Vrbs Eboraca dolet vix habitura parem.
 Qualia vix vni, persona, scientia, vita,
 Contigerat Thoma nobilis, alta, bona.
 Canicies, hilaris facies, statura venusta,
 Angelici vultus, splendor & instar erat.
 Hic numero asque modo doctrina seu probitatis
 Clericus omnis erat, vel magis omnis homo.
 Hac domus & Clerus sub tanto Praesule felix,
 Pæne quod est & habet, muneris omne sui est.
 Ocfauis ergo Martini transtulit ille,
 Cui pietate Dei sem comites in requie.

V

VWala, vel ut aliqui scribunt, *Wsuala*, genere Francus, Patre Adrado, Matre Witalai, vir scientiarum ornamentis nobilis & singulari in litteratos amore conspicuus, frater Anfegisi Senonensium Antistitis, ipse verò Antissiodorensis Episcopus subscripsit Electioni Caroli Calui in Imperatorem an. 876. cum fratre Anfegiso Apostolicæ sedis Vicario Generali, Hinemaro Remensi, Aureliano Lugdunensi, Gisleberto Carnotensi, Ingelwino Parisiensi Episcopis & alijs plurimis. De eo autem sic habet Monachus Antissiodorensis in Chronico. *In Antissiodor. nra Ecclesia Christiano successit Wala predicti Archiepiscopi Anfegisi frater, vir scientiarum & moribus adornatus. Huius studium fuit Magistros litterarum charitatiuè amplecti, eorumque alloquiis & consilijs vti, suoque conuivio participari. Ecclesia thesaurum, ac si sacrilegium, vitabat contingere. Hæc verba videtur desumpsisse ab anonymo Authore, qui scripsit vitas Episcoporum Antissiodorensium vsque ad sequens seculum quo florebat, ut retulimus in vita Heribaldi. Sic autem scribit de wala. Hic primo suæ ordinationis tempore ad lectionem sapientium mundi se contulit; de hinc onus vasallorum quos secum adlaxerat ex comitatu Carlomanni decenter atque prudenter, quia grauabant Ecclesiam, à se remouit. Huius siquidem Patris de quo loquimur studium fuit Magistros litterarum charitatiuè amplecti eorumque alloquiis & consilijs vti suoque conuivio participari. Quo circa duo Luminaria collegii nostri Rainogala & Alagus collaborante Herico Theosopho (nimirum Errico Antissiodorensi de quo supra) simul & Monacho gesta Praesulû istius sedis cõpendiosè atq; commatice elucubratis paginis indiderunt. Fuit & Wala seu walo Abbas Corbeiensis post fratrem Adelardum sub Ludouico Pio, qui obiit an. 836. in Italia. Et is forte est, qui Romam missus Antiphonarum abstulerat: sic enim respondet Gregorius Papa Amalatio cum Romæ esset an. 831. Antiphonarum non habeo quem possim mittere filio meo D. Imperatori, quoniam hos quos habuimus Wala quando functus est hac legatione aliqua, abduxit eos hinc secum in Franciam.*

Walafridus Strabo sic ab oculorum vitio cognominatus, Natione, ut aiunt, Scotus, Monachus Fuldensis, Rabani in Fulda Auditor & Tartonis in Anglia, clarus suæ ætatis Historiographus, vir doctus & ante alios litterarum scientia illustris. In scripturis tam diuinis quàm humanis nobiliter doctus, ingenio & eloquio clarus, Commentatorque sacrorum eloquiorum laudatissimus, Author glossæ Ordinariæ, Poëta etiam eximius, qui ad Grimoaldum seu Grimbaldum S. Galli Abbatem an. 841. electum *Horvulum Puerorum* misit. Thegani Chorepiscopi Treuirensis Historiam de gestis Ludouici Pij Capitulis distinxit, & hanc illi præfationem præposuit: vnde patet, quantum prosâ quoque excelleret, quamque nitidè loqueretur. *Hoc opusculum, inquit, in morem annalium Thegan Natione Fræcus Treuirensis Ecclesia Chorepiscopus breuiter quidem & verè potius quàm lepidè composuit. In cuius quibusdam sententijs quod effusor & ardentior in loquendo videatur, ut vir nobilis & acris animi, quod de indignitate vilium personarum dolor suggestit, tacere non potuit. Præterea nimius amor Iustitiæ & Executoris eius Christianissimi Imperatoris, æli naturalis exaggerauit dolorem. Vnde quantum sit opus eius pro bona voluntate, non fastidiendum pro quantum lacunque rusticitate, nouimus & nos virum multa lectione instructum, sed præ-*

dicationis & connectionis studiis occupatum. Huic opusculo Ego Srabo quasdam Incisiones & capitula inserui, quia sancta memoria Ludwici Imperatoris gesta & laudes sæpius audire cupio vel proferre. Cæterum walafridus Rector fuit scholarum in Hirsfeldensi: nam ut ait Trithemius in Chron. Hirsaug. ad an. 840. quoties idoneum ad hanc subeundam prouinciam in suo Cænobio Monachorum Abbas minimè haberet, de alio Monasterio petere aptum non erat uerecundum. Sic namque doctissimus ille Monachus Gemblacensis Sigebertus multo tempore in Cænobio S. Vincentij Metensi Monachorum præceptor, quanquam de alio Monasterio fuit. Ita Srabus Monachus Fuldensis in Hirsfeldia, Notgerus S. Galli in Stabulensi Adhuc adolescens iussu Tattonis quem in Augia præceptorem habebat in gratiam Thegani lusit epigramma, quod in uita ipsius retulimus. Fit Abbas Augiæ maioris an. 842. & obiit an. 849. vel ut alij scribunt, an. 859.

Vvalaramnus Alcuini Discipulus sub extrema ipsius uitæ tempora, de quo nihil habeo quod amplius dicam, nisi quod uiuebat adhuc tempore, quo author ille Anonymus scribebat uitam Alcuini, ut ipsemet ait.

Vvandalbertus teste Trithemio Diaconus Monasterii Prumiensis in Diocesi Treuirensi Monachus, natione Teutonicus, vir in diuinis Scripturis doctus & in secularibus litteris valde peritus, Rhetor & Poeta insignis, sermone clarus & nitidus. Martyrologium scripsit metrico stylo anno ætatis 35. quod nuper prodiit in lucem opera D. Lucæ Dacherij in tomo 5. Spicil. In præfatione uero ait se libris uisum M. Flori Subdiaconi Lugdunensis, qui ut nostro tempore, inquit, reuera singulari studio & assiduitate in Diuine scripture scientia polleat. ita librorum authenticorum non modicâ copâ cognoscitur abundare. Claruit sub Lothario Imperatore an. 850. cui librum suum dedicauit: quàm uero felici uenâ carmina componeret, ex istis agnosceret Lector.

*Carminè qui uacuas captauit sæpius auras,
Rumores vulgi querendo stultus inanes,
Aggrediar tandem ueram de carmine laudem
Querere & æternum mihi conciliare fauorem,
Spectandos breuiter signans actusque uirosque
Atque dies fixo reditu uolueno per orbem,
Ordine que lustrent scribens solemnia quemque,
Hic mihi nonnunquam Sanctorum nomina, lege:
Carminis excedens, sed non mutilanda uocandi
Est censura, bonis ueniam pietate merebor.*

Vvazo Scholasticus Leodiensis, & ex Scholastico seu Magistro Scholarum & Capellano Conradi Augusti, Præposito & Archidiacono Episcopus, de quo sic Albericus ad an. 1041. *Vvazo* ex Clerico S. Lamberti: uir spiritu sapientiæ & feruore religionis insignitus ordinatur Leodiensis Episcopus. Obiit an. 1047. sepultusque est ante maius altare S. Lamberti cum hoc Epitaphio.

Ante ruet mundus quàm surgat Vvazo secundus.

Vverimbertus filius Alberti Monachus San-Gallensis obiit regnante Carolo Crasso: ab eo Monachus ille innominatus, quem tamen suspicantur esse Notgerum Balbulum, qui duos libros de Carolo M. gestis composuit, ait se primum conscripsisse, & eo dictante excepisse, qui est de Ecclesiastica D. Carolo Curâ: quia uero obiit antequam opus absoluisset, alterum se ex narratione Adalberti secularis hominis, eiusdemque Vverimberti Patris de rebus Bellicis conscripsisse. De utroque sic in præfatione lib. 2. *In præfatione*, inquit, huius opusculi tres tantum Authores me secuturum spondi: sed quia præcipuus eorum Vverimbertus 7. die de hac luce recessit, & debemus hodie id. 3. Kal. Iunii commemorationem illius orbi filii Discipulique agere, hoc fiat terminus libelli istius (nempe primi) qui ex sacerdotis eiusdem ore De Religiositate & Ecclesiastica Domini Carolo cura processit: sequens uero (id. 2.) De Bellicis rebus acerrimi Karoli ex narratione Adalberti Patris eiusdem Vverimberti cudatur, qui cum Domino suo

* Kekardo & Hunifco vel Slauiço bello interfuit. Et cum iam valde senior me nutritet, renitentem & sæpius effugientem, vt tandem coactum de his instruere solebat. Vverimbertum hunc annumerat Trithemius Doctis viris illius ætatis.

* *Vvillelmus* natione Normanus, patria Pratellensis in Agro Lexouienfi, dictus *Pictauinus*, eo quod teste Orderico Pictaui fonte Philosophico vbertim imbutus est. Reuersus verò ad suos omnibus vicinis & confodalibus doctior fuit. Lexouienfis Ecclesiæ Archidiaconatum gessit, scripsitque de Gestis Normanorum & Opus suum Vvillielmo Conquæstori dedicauit.

Vvilleramus, de quo in Historia dictum est, natione Teutonicus, fuit teste Trithemio Abbas Mersxburgensis, vir in Diuinis scripturis eruditus & secularium litterarum non ignarus, carmine exercitatus & prosa: qui cum in Vniuersitate Parisiensi aliquandiu litteris impendisset studium, ad Patriam reuersus, Bambergensis Ecclesiæ Scholasticus factus est. Tandem considerans mundi gloriam transire cum tempore, contempto seculo in Fuldensi cœnobio pro Christi amore Monachum induit, & postremò crescentibus meritis in Monasterio S. Petri prope Mersxburg Abbas consecratus, nomen suum scribendo posteris notificauit. De cuius opusculis Ego tantum legi volumen metro & carmine mixtâ prosâ, pulchrâ varietate compositum, de Nuptiis Christi & Ecclesiæ; in Cantica Canticorum lib. 3. *Cum Maiorum studia intueor*. De cæteris nihil vidi. Claruit sub Henrico III. an. Dom. 1060. hæc Trithemius.

Vvetzilus seu *Vvetzilo* Alumnus quoque Academiae Parisiensis, vir facundus & eloquens, testibus Vvrspergenfi & Trithemio; factus Archiepiscopus Moguntinus ab Imperatore Henrico primum stetit contra Papam, postea reconciliatus Papæ obiit an. 1089. quo sedente obiit Marianus Scotus insignis ille Chronographus.

Vvitzo Discipulus Alcuini, quem Scriptor Anonymus vitæ ipsius, vocat *Magnanimum Vvitzonem*.

Vvulfadus Carlomanno Præceptor à Caluo patre datus, in aula strenuè diu versatus est; Canonicus fuit Ecclesiæ Remensis, eiusdemque aliquandiu Oeconomus, & hoc nomine interfuit synodo apud Carisiacum habitæ an. 848. Clericus fuerat ab Ebone, tum cum restitutus est iussu Lotharij, ordinatus; at in Concilio Sueffion. an. 853. cum Collegis quibusdam gradu priuatus est. Postea verò Nicolai Papæ iussu causa eius aliorumque retractata est in Concilio Sueffionensi 3. an. 866. Interim verò Bituricensi sede per obitum Rodulfi vacante, à Caluo non expectata sedis Apostolicæ autoritate renunciatus est Archiepiscopus seu potius Archiepiscopatus œconomus: quod factum apud Nicolaum I. excusauit per litteras: nec difficulter tamen rei comprobationem obtinuit, quia nouerat Vvulfadum Nicolaus moribus & scientia litterarum excellere: quod & ipse Caluus innuit in aliis litteris ad Nicolaum datis. *Quia fratrem Vvulfadum ut vestra sanctitatis apices exponunt, moribus & scientia penes nos vigere comperimus, Biturigensem Ecclesiam, seu sanctæ Paternitati vestre aliis litteris significauimus, quia dare absque Apostolatus vestri determinatione distulimus, commendare sibi eandem Ecclesiam cum rebus sibi pertinentibus accelerauimus*. Et in aliis litteris petit ipsi concedi Pallium. De Vvulfado autem inter alia sic habet. *Ideo eum in illas Aquitania partes ad filium & equiuocum nostrum direximus & Ecclesiam illam ei commendauimus, quoniam eam in educatione alterius filij nostri Karlomani scilicet serui vestri, quem vestra Beatitudini specialiter commendauimus, & alijs utilitatibus nostris experti sumus & ingenio strenuum & moribus probum & nobis in omnibus fidelissimum. In qua acceleratione si quid vestre sanctæ serenitatis animo displicuit, vestra sanctæ paternitate nobis donari deposcimus*. Obiit Vvulfadus Kalendis April. an. 876. sepultusque est in Monasterio S. Laurentii.

Vvuardus, Hufuardus, vel Isualdus natione Gallus, S. Germani-Pratensis vt creditur, Monachus, iussu Caroli Magni Martyrologium post Eusebium, Hieronymum & Bedam conscripsit & ipsi iam Augusto dedicauit post an. 800. si Sigeberto fides est, qui lib. de Scriptor. Eccles. c. 85. sic habet *Hufuardum Monachum impulsam studio & iussu Caroli M. Imper. in gratiam eius studuisse opus imperfectum supplere, & integrum Martyrologium effecisse*. Scribit Genebrardus vnum ex iis fuisse qui primi Academiam Parisiensem inchoarunt *Alchwinus*, inquit, *sic Albinus pra-*

ceptor Karoli, Claudius, Isuardus, Io. Mailrosus Beda Auditores, viri doctissimi primi ornant Scholam Parisensem. Trithemius ait claruisse an. 770. sed errat, aut certe longè adhuc post claruit: quippe extat ad eum Alcuini Ep. 79. eumque Pium vocat Patrem Congregationis S. Saluatoris. Cœnobium istud dicitur S. Saluatoris Vice-Comitis in Diœcesi Constantiensi Normaniz (Ord. Bened.) At Hadrianus Valesius, Launoyus & alij nostræ ætatis Critici contendunt Vsuardum non Carolo M. sed Carolo Caluo Imperante scripsisse: propterea quod in præfatione se non solum Hieronymi & Bedæ, sed etiam Flori vestigia secutum ait: Florus autem Magister Ecclesiæ Lugdunensis Subdiaconus post an. 850. vixit. Addunt & aliam rationem, quia meminit Historiæ Eulogij Martyris Cordubæ in Hispania passi die 11. Martis an. Christi 859. post multos alios annis 851. 853. & 857 interfectos tempore persecutionis Arabicæ. Extat quoque Lupi Ferrariensis Ep. 80. ad Vsuardum Abbatem. Sed id Criticis examinandum relinquamus.

F I N I S.

I N D E X

RERVM ET VERBORVM

Quæ in hoc Volumine continentur.

A

- ABBATES** Commendarii Decanos substituebant 195. contra Abbates Commendatarios. 193
- Abbatiæ** Commendatiaræ 90.
- Abbo** Monachus San-Germano-Pratenfis author librorum de bello Parisiaco 107. & in Catal.
- Abbo** Antissiodorensis Monachus, deinde Episcopus vir doctus, in Catal.
- Abbo** Floriacensis studet Parisiis 13. Floriaci docet 33; seditionis author contra Episcopos. 340
- Abbo** Succionensis Episcopus Rodulfum Regem consecrat & Archiepiscopatum Remensem regit. 545
- Academix** vnde dixit 66 vbi positæ olim? ibid. in quot Collegiâ continebant 66 67. academiarum Rectores. 68 69
- Adalbero** Remensis Archiepiscopus viros doctos promouet, Scholas Remenses instaurat, in Catal. moritur. 328
- Adalbero** Verdunensis, in Catal.
- Adalbero** Laudunensis Episcopus, vir doctus & eloquens, in Catal
- Adalbertus** filius Sigulfi, Discipulus Alcuini in Catal.
- Adalgardus** Lupi Ferrariensis amicus, in Catal.
- Adalardus**, item in Catal.
- Adelbodus**, vide Catal.
- Ad Imannus** Leodiensis Fulberti Carnotensis Discipulus 3:6 scribit ad Berengarium. 411. confutat eius errores de Baptismo & Eucharistia 412. in Catal.
- Ademarus** Cabanensis, in Catal.
- Adiutores** Gymnasiarcharum. 70
- Adriani** I Papæ metira 131 & seq. Epitaphium à Carolo M. compositum. 137
- Adrianus** II. sine consensu Imperatoris Pontifex factus. 188. vir doctus ibid.
- Ædvi** fratres populi R 31 **Æduensis** Academia 25 eiusdem celebritas, antiquitas, ibid. depopulatio 20 instauratio. 27
- Æmilius** Magnus Arborius Professor Narbonensis 40
- Æneas** Episcopus Parisiensis 175. Corpus S. Mauri transfert 188. Præbendam concedit Fossatensibus in Ecclesia Parisiensi ibid. & in Catal
- Ægius** Aurelianensis Episcopus, vide in Catal.
- Æquilannus* vnde? 13
- Amoinus** Monachus San-Germano-Pratenfis, in Catal.
- Amoinus** Floriacensis, vide in Catal.
- Author** historie Francicæ. 140
- S. A' bani** schola celebris. 453 454
- Albericus**, in Catal.
- Alcimus** Alerthus Rhetor Burdigalensis 48.
- Alcuinus** Magister Caroli M in Artibus Liberalibus 92. adiutor in instituenda Vniuersitate Parisiensi 101. Felicem Vrgelitanum hæreticum confutat. 154. 133. malè dicitur fuisse Monachus. 129. obit 143. vide in Catal.
- Aldricus** Ferrariensis Abbas, deinde Archiepiscopus Senonensis, Alcuini discipulus vide in Catal.
- Aldricus** Cenomanensis, in Catal.
- Alexandrinæ** Academix Gymnasia duo 68. celebritas 69. locus in ipsa Regia ibid. Gymnasia archæ. 70
- Alexandri** de Villa-Dei Grammatica in scholis legi solita 517 de eo iudicium Trithemii 518. quando legi desit. ibid.
- Alexander** I. Papa. 438
- Alexius** Comnenus Imperator Constantinopolitanus instaurator Academix. 478
- Alfredus** Magnus Anglorum Rex Oxoniensis

Index Rerum & Verborum.

<p> fis. Academiæ fundator aut instaurator. 211. Magistros Parisienses ad eam componendam euocat <i>ibid.</i> vide in <i>Catal.</i> Altuinus Senonensis. Vide in <i>Catal.</i> Amalarius Fortunatus Archiepiscopus Treuirenſis. Alcuini discipulus in <i>Catal.</i> Amalarius Metensis Ecclesiæ Diaconus, Cantus Ecclesiastici reparator, in <i>Catal.</i> Amalarius Philosophus ab Ecclesia Lugdunensi scriptis laceiatur. 182 Ambacti qui dicebantur. 14 Anastasius Professor Pictaviensis 56 Anastasius Monachus professionem edit fidei de Euch. 463 Anastasius Bibliothecarius. 192 Andegauensis scholæ celebritas. 522 Angelrannus Picardus. Vide in <i>Catal.</i> Fulberti Carnotensis Discipulus 56. Angilbertus Princeps consanguineus Caroli M. Petri Pisani & Alcuini Discipulus 138. & in <i>Catal.</i> Animarum immortalitas à Druidis asserta. 7. Annus Scholasticus qualis censetur. 528 Ansegisus Archiepiscopus Senonensis, vide in <i>Catal.</i> Anselmus Beccensis Abbas 45. falsè insimulatur hæresicos Roscelinæ. 485. contra Roscelinum scribit <i>Tractatum</i> de incarnatione 486. fit <i>Cantuariensis Archiepiscopus</i> <i>ibid.</i> exulat & <i>Lugduni</i> scribit de <i>Conceptione B. Virginis</i> 494. vide in <i>Catal.</i> Anselmus Laudunensis 481. & in <i>Catal.</i> Anselmus Lucensis vir doctus fit Papa Alexander II. 438. discipulus Lanfranci assurgit <i>Magistro</i> 499. <i>Compilerator Canonum</i> 479. obit. <i>ibid.</i> Apocritarii officium 265. 269. Apollo Beleni nomine à Gallis olim cultus 11. Aprunculus insignis Rhetor Narbonensis. 38. Aquæ calidæ & frigidæ iudicium. 536. Aquæ calidæ consecrandæ ritus. 537. 539 Aquæ conuratio. 540 Aquitania vnde dicta. 46 Aquitaniæ Præfectus Consulatui destinabatur 47. Ara Narbonensis. 34 Archiepiscopus Remensis olim Regni Cancellarius. 428 Arefastus Normannigena detegit hæresim Aurelianensem 364. in <i>Catal.</i> Areopagitica historia 1. 8. contra <i>historiam.</i> 201. Aristotelis Doctrina quando inualuit 519 Arnulphus Epif. Aurelianensis vir eloquentissimus, in <i>Catal.</i> Arnulphus Archiepiscopus Remensis 329. sacramentum fidelitatis præstat Regi Roberto 324. agitur de eius depositione ob prodicionem 330. deponitur 331. restituitur in integrum. 341. 342 Arnulphus Cantor Carnotensis Fulberti Discipulus contra Berengarium, 431 </p>	<p> Arnulphus Beluacensis S. Luciani Monachus de Quæstionibus Eucharisticis 432. & in <i>Catal.</i> Artanus Iurisperitus Narbonensis. 36 Artes liberales in Palatio Regio docentur. 20. & seq. Aruerna schola. 57 Ascelinus contra Berengarium. 430 Atacinus Professor Narbonensis. 36 Athene Gallica. 18 Athene noua in Francia vbi instituta. 122 Athenæum Lugdunense. 60 Athenæum Romanum 67. eius descriptio. 68. Atrebatensis Episcopatus restituitur. 495 Atticus Tiro Delphidius Professor Burdigalensis. 49 Attius Patera Professor Burdigalensis. 49 Aubertus Lemouicensis Magister Paris. fundat Cænobium Canonicorum Regularium in agro Lemouicensi. 535 Auditorium Capitolinum. 67. 68 Augustini Dialectica in Scholis Parisiensibus legi solita. 519 Auitus Viennensis. 21 Aureliacensis Cænobii fundatio. 298 Aureliacensis schola. 219 Aurelia à Normanis incenditur. 187 Aurelianensis scholæ celebritas. 521 Aufonius Burdigalensis Consulatam obtinet à Gratiano Augusto discipulo. 51 Authorum explanatio legitima qualis. 516. qui authores olim prælegebantur. 519 Authores recentiores nonnunquam prælegebantur, ibid. </p>
B	
<p> Bagaudæ & Bagaudarum factio. 26 Bagaudarum Castellum 26. origo nominis <i>ibid.</i> & 50 De Baptismo paruulorum & pœnis mortentium. 493. 494 Pharitus de hac Quæstione 57. contra quem Theobaldus <i>ibid.</i> Bardi Philosophi veteres Gallorum. 232 Bardorum sedes. 3 Barbaries in Francia vnde orta. 243 S. Bartholomæi Capella olim Regia. 521 Beccensis schola celebris. 49 Bedellorum institutio in Academia Oxoniensi. 217 Belenus quis & vnde dictus. 12 Berengarii & Lanfranci disputationum initia 405. Berengarius à Discipulis deseritur <i>ibid.</i> qui mores ipsius. 406. 506. malè accusatur magiæ. 406. 407. cum Lanfranco de Theologicis concertat. 410. eius error de Baptismo. 412. in variis Conciliis damnatur. 418. & seq. vide <i>infra</i> Concilium. Redit ad vomitum. 428. configit cum Guillelmo Beccensi, 429 </p>	<p> </p>

Index Rerum & Verborum.

- Hæresim abiurat.** 458. à Gregorio VII. benignè excipitur ibid. de eius conuisione dubitatur. 459
Burdigalæ vltimò hæresim abiurat. 462. Moritur. 480 Epitaphio decoratur ab Hildeberto Cenom. 481
Berengariana hæresis in synodo Placentina damnata. 496
Bernardus de Abbatis-villa Tironensis Cenobii fundator. 533
Bernardus Carnotensis optimus Grammaticus. Quomodo Discipulos exercebat. 515, 516.
Bernardi Clareuallensis ortus. 483
Bruno Epif. Andegauenfis Berengarii fautor, deinde defertor. 438, 466 eius Epitaphium ibidem.
Brunonis de Rosciaco laudes. 363
Bruno Colonienfis Archiepiscopus 311
Bruno Colonienfis Scholasticus & Cancellarius Remensis. 454
Discipulus Berengarii. 467. Carthusiensis instituit ibid. Dissertatio de causis Conuersionis Brunonis ibidem. Academiam Parisiensis Rector 468 vbi studia confecit. 469. Magister Urbani II. 473
Burchardus Vormaciensis Canonum Compilerator. 59 **Olberti Discipulus ibid.**
Burdigala vnde dicta 46
Burdigalensis Academia ibid & seq.
Bursarii seu Alimentarii Pueri 77. eorum vetus institutio. 79. 392
- C**
- Alceorum forma deformis.** 532
Calendarie strenæ. 528
Cancellarius. 82. 83
Cancellarius Academiam Oxoniensis quis. 226.
Cancellarius Parisiensis. 268
Cancellarii duo in Vniuersitate Parisiensi. 272. 385. 389 **San-Genouesiani antiquitas.** 274. 390 vtriusque Cancellarii munitura 274 & seq.
Cancellarii Parisiensis quale regimen. 277. **quare licentiat autoritate Apostolica.** 278
Cancellariatus Regni ad Archiepiscopos Remenses olim pertinebat. 428 eo exciderunt 483.
Canonici Parisiensis mortui Anastasis 470
Canonicorum Regularium Ordo restituitur per Iuonem. 464
Cantandi alternatim methodus Lugduni instituta 64.
Cantus reformatio. 93
Cantandi peritia in Galliam à Magistris Romanis allata. 93 132
Cantabrigiensis Academiam institutio vetus. 128. de eiusdem institutione dissertatio 291. antiquitas fabulosa ibid. instauratio ab Eduardo. 292
Canutus Daniæ Rex Mecenas litteratorum 466.
Capiscola vnde dictus. 80. 257
Capitale & Capital. 261
Capitale Studii Parisiensis ibid.
Cardinalium Ro. institutio 400. Electores Papæ. 414
Carmides insignis Medicus Massiliensis. 19
Carnotensis Ecclesiam incendium 370. instauratio. ib.
Carnotensis scholæ fama & celebritas. 356
Caroli Magni mores 91. Petrum Pisanum in Grammaticis, & Alcuinum in cæteris Artibus Magistros haber. 92
Cantandi peritiam in Gallia instituit 93. 132. instituit scholas duplicis generis, publicas & priuatas 94. diploma edit de Vniuersitatis Parisiensis erectione 96. quibus adiutoribus illam erigit 101. fit Imperator 140. Capitularia condidit 141. Missam Romanam in Francia instituisse dicitur ibid. obit 145 & sanctus habetur ibidem & 146. eius corpus honoratiore tumulo collocatur 352. 353. vide in Catal.
Caroli Calui amor erga litteras. 189. 190 eiusdem. logia 191 inauguratur Imperator 193.
Caroli Simplicis miserimus status. 30. inarceratur, in libertatem restituitur, & obit 304.
Carlomannus Calui filius bellum Patri inferre 92.
Carthusianorum origo & institutio. 467
Cassianus Massiliensis Presbyter. 21
Castor Rhetor Massiliensis. 20
Causidici veterum Gallorum 2.
Celtæ olim litterarum rudes 85
Cenotus Atticus Agricius Professor Burdigal. 51
Charondas Iurisperitus Massiliensis. 19
De Chorepiscopis eorumque ordinationibus. 164
Cibus Cælestis Hæreticorum Aurelianensium. 65
Cicero ex parentibus Naibonensibus oriundus. 35
Cisterciensis Ordinis origo. 502
Claramontensis schola. 57
Claramontensis synodus de reformatione disciplinæ Ecclesiasticæ. 495. ei intersunt Magistri scholarum ibid.
Claudius Clemens Magister Parisiensis. 146.
Claudius Mamertus scholæ Lugdunensis alumnus. 63
Claudius Marius Victor Massiliensis Rhetor 21.
Claudius Taurinensis hæreticus contra cultum Imaginum. 233
Clementia Isaura institutrix Ludorum Florilium. 4
Illius Epitaphium 42. laudes. 44.
Clericorum seu Canonicorum mensa olim communis. 56
Clerici Parisienses seu scholares queruntur de Monachis San-Germano-Pratensisibus 247 eorum innumerabilis multitudo interest excuquis Roberti Regis. 343

Index Rerum & Verborum.

Clerici nomen explicatur, & variaz significaciones proferuntur	373. 374
Clerici Iberi qui dicebantur	68
Cluuienses Scholæ 2). 30 ibi temque differencario de scholis Eduensibus & Cluuiensibus.	
Cluniacensis Ordinis institutio.	295
Cœnobiales scholæ 9o. duplicis generis, interiores & exteriores ibid. quznam ceteris celebriores	80.
Collationes Scholasticæ,	516
Collegiorum loca 67	
Collegia Oxoniensis Academiz.	224
Collegia SS. Thomæ, Honorati & Nicolai de Lupara antiquissima.	394
Collegii Octodecimani Parisiis verus institutio.	503.
Conceptionis B. Virginis immaculatæ laudes describit Anselmus Cantuar.	494
Concilium Andegauense contra Berengarium	433.
Concilium Brionense contra eundem	419.
Burdigalense 462. Parisiense 421 Romanum 427. 431. 450. Turonense. 424. Vercellense.	422
Concilium Constantiense in 4. Nationes diuisum	256.
De Coniugio Presbyterorum.	426
Coniuratio contra Ludouicum Pium.	163.
Consentius Magister Narbonensis.	7.
Conseruatores Priuilegiorum Vniuersitatis Parisiensis 265. & seq.	
Constantius Remensis Magister.	360
Constantius Rhetor Lugdunensis.	63
Constantius Afer Salernitanam scholam in Medicina instaurat	475
Constantij Imp. laudes ob instauratas scholas Eduenses.	28
Constantinopolitana Academia instaurata per Bardam Imperatorem,	156. 86
Sub Constantino VII. refloret.	294
Constantinopolitana Ecclesia non potest dici Vniuersalis & Catholica,	370
Connictores, vide Scholares.	514
Cornificius Pseudo-philosophus.	517
Cornificianorum praua methodus ibid. & seq.	
Crinas Medicus Massiliensis 19	
Crucis Christi descriptio & merita.	148
Cynofarges Gymnasium Atheniense.	67

D

D ecani sub Abbatibus Abbatias regebant	295.
Decimarum Quæstio, causa seditionis & hæreses.	340
Declinatio Scholastica quid sit.	516
Demosthenes Medicus Massiliensis.	19
Denarius S. Petri quid sit apud Anglos.	136
173. 446.	
Delphidius Rhetor Burdigalensis.	49
Deroldus Medicus fit Episcopus Ambianensis.	304
Despauterius quando admissus.	518

Dii Gallorum veterum.	10. 12
Dialecticæ Professio celebris Parisiis.	409
Dionysianæ Reliquiæ.	228. 294
Dionysii historia de Cœlesti Hierarchia de Græcia in Galliam allata.	155
Dionysii historia vulgaris.	198. 199
Dissertatio de veritate huius historie.	201.
216. 217.	
Doctores Parisiensis anastasis & verba.	469
Fabula illa refutata.	471. 472
Drogo, in Catal.	
Druidæ.	2. 3
Vnde nomen 3. Origo Druidarum, locus & sedes, numerus, forma, habitus 4. Officia. 5. Academiz 5. Rector ibi eius auctoritas & dignitas. Scholæ variz. 6. Disciplinæ. ibid. Eloquentia. Mathematica, Medicina, Iurisprudentia, Theologia, doctrina circa immortalitatem animarum. 7. Methodus & tempus docendi. ibid & 9. Priuilegia & immunitates 7. 15. Versus. 8. Lingua. 9. Religio 10. Dii. 10. Sacrificia. 12. 13. Legislatio & Iurisdictio 15.	
Drynemeturum, Consilium Galatarum.	15
Dudo, ungulus, Durandus Fiscanensis, in Catal.	
Durandus Ep. Leodiensis quomodo electus.	371. vide in Catal

E

E bbonis Remensis Archiepiscopi educatio,	165. coniuatio, ibid. depositio. 166. in Catal.
Ebulo Archiepiscopus Remensis.	272
Ecbertus, in Catal.	
Ecclesia Parisiensis B. Virgini dedicata.	88.
eius descriptio.	151
Ecclesia Constantinopolitana, an dici possit Vniuersalis & catholica.	370
Ecclesia Carnotensis incensa, à Fulberto instauratur	370
Ecclesiæ miserabilis facies in schismate Guibertino.	474
Electorum Imperij institutio.	358
Electio Papæ à Cardinalibus pender.	425
Electio Episcopi an inuitis Suffragantibus fieri possit.	379
Embalduus, in Catal.	
Emma Eduardi II. Mater iudicium ferri candidis experta.	539
Episcopales scholæ 84. & seq. Vide schola.	
Episcopi Parisiensis munus circa scholas.	268
Euselis cum Abbate San-Dionysiano.	336
Episcopus Laudunensis expulsus nihilominus clerum suum regit.	326
Locus Scholæ in Episcopis.	249
Episcopales scholæ celebriores.	521
Episcopus Parisiensis Archicancellarius Regni.	483
Escanradus, Erricus Antissiodorensis, in Catal.	
Eubages Gallorum veterum.	2
Eucherius Lugdunensis.	62
Eucharistia.	354. 356
Eucharistici mysterij à Fulberto explanatio.	357.

Index Rerum & Verborum.

<p>Eucharisticae Quaestiones. 432</p> <p>Eucharistiae dandae ritus mutatus. 432. Quo-
modo sumebatur initio Ecclesiae. 433. Eu-
char. quota pars in Calicem mittitur. 434.
435. Tripartita quid significet. 435. an ex
toto an ex parte sumatur. 435. Quare cor-
pus sumitur separatim à sanguine. 435. 436   Eucharistici mysterij explicatio à Guibundo.
442 à Volphemo. 457. ab Anastasio Mo-
nacho Andegauensi. 462   Eucharistiae sumptio in iudiciis publicis vsur-
pata. 538</p> <p>Excommunicatio apud Druidas. 15</p> <p>Excommunicationis veteris ritus. 289. 290</p> <p>Exequiis Regum interest Vniuersitas 393.</p> <p>Quem locum obtinet 270</p> <p>Exuperius Rhetor Narbonensis. 36. 40</p>	<p>Interfectores Fulconis excommunicantur.
289. Vide in Catal.</p> <p>Fulcherius, in Catal.</p>
F	
<p>Facultas Artium Rectoris Vniuersitatis
creatrix. 265   Fames in Francia lamentabilis. 403   Famuli Vniuersitatis. 218   Fauor Principum erga litteratos. 235   Felix Vrgelitanus haereticus errores fatetur.
134.   Romam deducitur. 135   Ferrum Candens in Iudiciis publicis. 56   Fetri consecratio. 118   Festum Omnium Sanctorum Kalendis No-
uemb. instituitur 159   Festum Assumptionis B. V. instituitur. 133   Fidei definitio & explicatio 473   Flandria Comitatus esse incipit. 185   Flodoardus Remensis Electus Nouiomensis.
316. 317. in Catal.   Florus, in Catal.   Floralia Massiliensium. 17   Flores Ludi Tolosani. 41. vnde dicti. 42
eorum celebritas, iudices, commendatio.
43   Floriacensis schola. 312   Sanctorum fortium locus. 11   Fortunatus Pictauii docet. 56   Franco Episcopus Parisiensis litteratus. 363   Franco Gerberti discipulus, in Catal.   Franco Abbas Lobienfis in Palatio Regio in-
struitur. 192   Francorum strages in agro Antissiodorensi.
170.   Freculphus Monachus Fuldensis. 174. & in
Catal.   Frodo, in Catal.   Frontonum Gens Aruernae. 58   Frotharius, in Catal.   Fulbertus Scholas Carnuti habet. 355. eius
Discipuli aliquot commemorantur. 356. fit
Episcopus Carnotensis. 356. Thesaurarius
Ecclesiae Pictauiensis 371. B. Virginis la-
cte lactatur 37. Reginae Constantiae in-
uisus 377 & 378. morituri verba ad Be-
rengarium. 380   Fulco Remensis Archiepiscopus Scholas Re-
mis instruit. 210. interficitur. 288.</p>	<p style="text-align: center;">G</p> <p>GAllia vnde dicta.</p> <p>Gallim & Gallere. ibid.</p> <p>Gallia frequentata ab Anglis ad hauriendas
litteras. 127   Gallus, in Catal.   Gaucherius Melletensis Scholaris Religiosam
vitam proficitur. 535   Gaufridus Cantor Andegau. contra Berenga-
rium. 440   Idem Episcopus factus contra eundem 466.
ibidemque eius Epitaphium.   Gaufridus Episcopus Paris. litem habet cum
Monachis San-Dionysianis de sacri Olei
sumptione. 440   Gaunaca, genus vestis. 391   Gauzlenus & Gauzlinus, in Catal.   Gebuius primus Primas Lugdunen. constitu-
tus 454. eius viri dotes. 455   Genouefiana Basilica incensa à Normanis.
177.   S. Genouefa theca solenniter delata. 207.   Geraldus seu Girardus Magister Aurelianen-
sis, Poëta insignis 377. & in Catal.   Gerardus Episcopus Angolismensis. 452. è
scholarum Magisterio ad Episcopatum
promotus. 525   Gerardus tumultus Turonensis contra Beren-
garum sedator. 434   Geraldus Abbas S. Albini exigit professionem
fidei ab Anastasio Monacho 462   Gerardus Laudunensis, in Catal.   Gerbertus Aquitanus Parisius studet 314.
319.   Gerberti Comproffessores & Discipuli 119.
Archiepiscopus Remensis eligitur 319 Fidei
professionem edere cogitur 334 cum O-
thone III Imperatore litterarum commer-
cium exercet 335 Archiepiscopatum abdi-
care cogitur 337. fit Papa Silvester 341. Ar-
nulpum in sedem Remensem restituit 342
obit 35. à suspicione Magis vindicatur
ibidem.   Gerberti Rhetorica prælegi solita in scholis
519 & in Catal.   S. Germanus Antissiodorensis quare teres &
rotundus dictus. 208. obsidetur à Norma-
nis. ibid.   Germanus Episcopus Paris. Scholam exercet
88.   Gilbertus Crispinus, Gibtinus, Gislebertus,
in Catal.   Gniphio Massiliensis Grammaticus. 20   Godefridus Bullionius Rex Hierosolymita-
nus. 103. leges præscribit Francicâ linguâ,
ibidem.   Godesmannus, in Catal.   Goisbertus Medicus Cœnobiorum amplifi-
cator. 534</p> <p>Eius mores & virtutes. 535</p>

Index Rerum & Verborum

- Gosfredus in Aatal.
 Gomerus Rex Gallorum. 1
 Gomerita, ibidem.
 Goth Guodam. 1
 Gothefcalcus Belga hæreseos infimulatur. 17. eius historia 179 pœnæ ibid. doctrina 181. & in Catal.
 Græca lingua Massiliensium & Gallorum. 22. 23.
 Gratiani Imp. laus ab amore litterarum 33.
 Grammaticæ Professio corrupta 316
 Grammaticæ necessitas. 332
 Grandimontensis Ordinis origo. 453
 Gregorii VII. Papæ elogia 450. 465. in suspensionem venit nonnullis hæreseos Berengarianæ 464. Imp. ratorem excommunicatione fecit 460 461. vicissim ab Imperatore vexatur, obsideturque, à Roberto Apulix uce liberatur 473. moritur Salerni ibidem.
 Grimboldus Gallus ab Alfredo Rege euocatur in Angliam ad constituendam Academiam Oxoniensem; eiusdem Academiæ regimini præficitur 211 statuta condit adinstar Parisiensis 223 & in Catal.
 Gualterius Guenilo seu Vuenilo, in Catal.
 Guiberti Antipapæ electio & mores 465. Peritia, in litteris 465 sedem Apostolicam inuadit 474 ei adherent Teutonici, Lombardi & Lotharingi. 475
 Guido Aretinus Author Solmificationis. 369.
 Guido Longobardus Magister in Theologia, in Catal.
 Guillelmus de Conchis, eiusque methodus. 316.
 Guillelmus Diuionensis instaurator Litterarum in cœnobiis. 451
 Guillelmus Aquitanix Dux litteratorum Mecenæ, in Catal.
 Guillelmus Apulienfis, Guimundus seu Guitmundus in Catal.
 Gymnastarchæ veteres Pro-Scholos seu Pro-Magistros habebant 70
 Gymnasiorum antiquorum regimen. 69. & seq.
- H
- H**æresis Pelagiana in Anglia 127. comprimitur ab Episcopis Gallicanis.
 Hæresis Felicis Vigiliani de Deo proprio & nuncupatio. 134. 232
 Hæresis Claudii Tautinenfis de cultu Imaginum. 233
 Hæresis de prædestinatione & præscientia Diuina. 233
 Hæresis de Eucharistia. 234. 354. 403. & seq.
 Hæresis Aurelianens. detegitur. 36.
 Hæretici Aurelianenses viui cremantur 367 306.
 Haimo, Halinardus, Haligarius, in Catal.
 Haro quid significet, & ynde vox deducta. 303.
 Hæddicius Aruernus vir doctus. 38
 Helgaldus, in Catal.
 Helias Scoticigena Magister Parisiensis, deinde Episcopus Engolismensis. 109
 Helisacharus, in Catal.
 Henricus Roberti filius inuita Matre Constantia Rex designatur. 478 malè à Matre habetur 401. obit effectu potionis medicæ impedito. 428
 Henricus II. Imperator Simonix depulso. 407. eius laudes. 341
 Herbertus, Heriboldus, Herifridus, in Catal.
 Herculanus Professor Burdigalensis. 51
 Heribertus Hæreticus Aurelianensis. 364
 Herlvinus seu Hellvvinus fundator Cœnobii Beccensis Lanfrancum recipit; obit. 453
 Heriuæi Turonensis laudes. 354
 Heruæus Archiepiscopus Remensis 289. eius pietas erga Regem & mors. 301
 Helus pro Marte à Gallis veteribus cultus. 11.
 Hierosolymitana expeditio decreta. 489. de eadem agitur in Concilio Claromontano. 449. describitur 409. eiusque authores commemorantur ibid. Hierosolymitana peregrinatio per Hungariam. 354
 Hilarius Pictauiensis eloquentiæ Gallicanæ torrens 35
 Hildebrandus Cardinalis Papa factus Gregorius VII. 450
 Hildebertus Lauardensis sit Episcopus Cenomanensis. 301. admonetur ab Iuone Carnotensi virtutes exercere quæ Episcopis deceant ibid. eius opera & carmina in scholis prælegi solita. 301. 319.
 Hilduinus Arcopagiticæ historiæ author. 178. & in Catal.
 Hincmarus abbas San Dionysianus Archiminister Regni Arcopagiticam historiam S. Dionysii euulgat. 198
 Hincmarum Laudunensem nepotem oculis priuat. 4. multisque miseris afficit 207. obit 205. vide in Catal.
 Hincmarus Episcopus Laudunensis vir eloquens 203 & in Catal.
 Hirsangiensis scholæ celebritas. 312
 Hominum immolatorum consuetudo apud Gallos. 14
 Honorarium Magistrorum seu Regentium. 373.
 Patronorum olim nullum, postea permiffum 325.
 Hubertus Cenomanensis insignis Gramaticus in Catal.
 Huboldus Leodiensis studet Parisiis, & Canonicis San-Genouethianis adhæret. 314. 315. in Catal.
 Hucbaldus, in Catal.
 Hugo puer quinquennis Archiepiscopus Remensis 302. consecratur 305. deponitur, restituitur. 305
 Hugo de Bar vir doctus. 441
 Hugo Capetus Rex inauguratur. 326. mori-

Index Rerum & Verborum.

eur. 340. & in Catal.
Hugo Diensis Archiepiscopus Lugdunensis. 466.
Hugo Flauiniacensis author Chronici Virdu-
 nensis fit Abbas Flauiniacensis. 502.
Hugo Roberti Regis primogenitus ado-
 lescens omni virtutum genere decorus obiit
 376. eius Iesus ibid.
Hugo Lingonensis contra Berengarium. 410.
 411.
Hugo Rainardus Episcopus Lingonensis vir
 eloquens. 474
Humbertus Burgundus Siluæ-Candida pri-
 mus Cardinalis creatus dicitur fidei profes-
 sionem Berengario. 427
Humbertus Lemouicensis Professor Vniuer-
 sitatis Paris. 535. & in Catal.

Iudicium laminæ candentis. 340
 Iudicia Druidarum & Iurisdictio eorumdem.
 15.
 Iudicium Legale & per duellum.
 Iudicia publica quomodo exercebantur. 316
 Iuliani Imperat. laus à litteris. 48 eiusdem vi-
 tuperatio ab odio in Christianos ibid.
 S. Iuliani Pauperis Ecclesia olim Abbatiola,
 Basilicæ maximæ addicta. 402
 Iuramentum Vniuersitatis. 137
 Iuo Beluacensis fit Ep. Carnotensis. 484 de
 eius consecratione Vrbanus II. ad Clerum
 Carnotensem ibid. Aduersatur nouis nu-
 ptiis Philippi I. cum Berthrada 488 Regis
 facinus dissuadet ibid. Episcopos ad im-
 plendum in hac re officium suum hortatur
 489. Bonis omnibus à Rege spoliatur ibid.
 minatur excommunicationem. 500.

I

Ianz Papiſſæ fabula. 170. 181. 183
 Idithun Professor Palatinus, in Catal.
 Iesse, in Catal.
 Ignis sacri plaga. 309 482.
 Imaginum adoratio qualis. 156 & seq.
 Immolatio hominum apud Gallos. 14
 Immolandi ritus. ibidem.
 Immortalitas animarum apud Druidas & Gal-
 los. 7
 Imperatricis Mariæ memorabilis damnatio.
 334. 340.
 Immunitatis Priuilegium. 237
 Indictum vulgò *I en lit.* 195
 Indictalium Nundinarum institutio. 196
 Indicti locus 197 à quo benedici solet. 197
 Indictale Mineral. 198
 Ingo Abbas San- Germano-Pratenſis, Gerber-
 ti Aquitani discipulus. 361. & in Catal.
 Instructio iudicii aquæ calidæ 539
 Inuestituræ Prælaturarum causa schismatis.
 451.
 Decretum contra inuestituras Principum
 Laicorum ibid & 192. 260.
 Ioannes Antissiodorensis scholasticus Ger-
 bertii Discipulus fit Ep. Antissiod. 331
 Ioannes Lugdunensis. 64
 Ioannes Nominalium author. 443
 Ioannes Papa 20. vir magnus. 363
 Ioannes Scotus ab ecclesia Lugdunensi profes-
 cinditur. 182. Magister à Carolo Caluo so-
 lebat appellari. 183 Capitale seu Rector
 Vniuersitatis Parisiensis ibid. & 184 sus-
 pectus de hæresi, de prædestinatione, de Eu-
 charistia 84. & 507. eius facietæ. 183. do-
 cet in pluribus Franciæ oppidis & vrbi-
 bus. eique Humbaldus adhæret. 185. ad
 Oxoniensem Academiam se confert. 211.
 graphis puerorum confoditur. 212. duplex
 Ioannes Scotus distinguendus 213. vide in
 Catal.
 Irenæus Lugdunensis Episcopus. 64
 Isaura virgo, vide Clementia Isaura.
 Iudex & Conseruator Priuilegiorum Vniuer-
 sitatis 265

L

Lamberti Theologi laudes & quaesita
 431.
 Lampridius Burdigalensis Rhetor. 54
 Lanfrancus Parisios venit, ibique cum Beren-
 gario congregitur 405 Beccum se confert
 in Normaniam 408. 409 de Scholæ Lan-
 franci celebritate 409. de Berengario &
 Lanfranco 410. interst Lanfrancus Con-
 cilio Vercellensi. 412. fit Archiepiscopus
 Cantuariensis. 447. honorificè ab Alexan-
 dro II. recipitur 448. cuius fuerat Magi-
 ster 4. 9. obit. 482. eius acta ibid.
 Iatinus Pacatus Drepanus. 25
 Legati Pontificii quomodo excipiuntur. 387
 Legere qui fit, Lectio, prælectio. 389
 Leo Professor Burdigalensis. 54
 Leo Philosophus Rector Academiæ Constan-
 tinopolitanæ. 186
 Leo IV. Papa vir maximus. 271. 288. & seq.
 Leonis IX Decretum de Electione Romano-
 rum Pontificum per Cardinales. 414
 Leo Simoniacos in Concilio Remensi dam-
 nat ibid. & vxoratos presbyteros. 415.
 Remigialia instituit. ibid.
 Leodiensis schola. 315
 Leothericus Gerbertii Discipulus Archiep. Se-
 non. 311 eius dubitatio de Eucharistia 314
 eius obitu turbatur Ecclesia Senonenſis
 412.
 Leuthardus hæreticus. 340
 Leuthardi hæresis de decimarum perfolutio-
 ne. 550
 Liberalium artium commendatio. 531
 Librorum approbatio per Vniuersitatem Pa-
 risiensem. 386
 Librarii Vniuersitatis Paris. 383
 Licentia docendi à quo conceditur. 284
 Liliorum Franciæ allegorica significatio. 273.
 quando ad ternum numerum redacta 219.
 ibi de Tessella Rectoria. 3. liliis insignita.
 Lingua Druidarum in tradendis disciplinis 9
 ibidemque de lingua veterum Gallorum.

Index Rerum & Verborum

Litterarum clades in Francia. 162 161. 167.
 168. earundem resurrectio. 349. 450. 451.
 Indignatio aduersus litteratos 168
 Liuius, Limpidius, Leo Professores Narbonenses. 37
 Lobienſis ſcholæ celebritas. 31
 Lotharius Imperator. 151. Monachum induit in Cœnobio Prumiensî. 176
 Lotharius Francorum Rex vir bonus & omnibus amabilis. 325
 Luci Deorum sacri. in Lucis sacra febant. 12.
 Luciolus Rhetor Burdigalensis. 54
 Ludouicus Pius Priuilegium Ro. Pontificibus indulget. 147
 Eiusdem afflictâ fortuna. 65. moritur. 167
 Ludouicus Ultramarinus Caroli Simplicis filius ad Regnum reuocatur. 304
 Ludi Florales, vide Floralia.
 Lugduni descriptio. 59
 Lugdunensis schola. 59. 63
 Lugdunense templum Augusto dicatum. 59.
 Ara Lugdunensis. 60
 Ludi ad aram ibid.
 Ludi Musici ibid.
 Lugdunensis vrbs incendio absumpta. 61.
 Lugdunensis Primatus quando institutus 464
 471. Primatum illum Daimbertus Senonensis agnoscit primus. 496 497.
 Lupus Ferrariensis vult resumere scholarum exercitium. 176
 Lycæum Atheniense. 67.

M

M Agistri seu Regentes. 70
 Magistrorum receptio ibid. examen, scriptio. ibid. Salarium. 71. 72 eorum ad honores & dignitates promotio 74.
 Numerus ordinem & leges poscit. 249
 Magisterii gradus quomodo olim conferebatur 284. & seq.
 Qua ætate conferebatur. 386. Magistratum actuum celebritas ibid.
 S. Maglorii corpus quomodo Parisiis receptum 320 31.
 Sam-Magloriani cœnobii fundatio. 321
 Malleacense cœnobium quando constructum 460
Manasses Archiep. Remensis Simoniacus 454
 Accusatus à Canonicis, eos bonis spoliatur & vexat 463 hęc causa conuersionis Brunonis Cathusiani. 468
 Manigaudus Lutembachius Magister Parisiensis, in Catal.
 Marbacense collegium Canonicorum reſtituit. 487. incarceratur ob constantiam in tuendo Urbano II. ibid.
 Manus filius Theutatz. 1
 De S. Marcialis Apostolatu. 372 375. 401
 Synodi Pictauensis, Parisiensis, Lemouicensis ea de re 373. de ea re quinque synodi habite. 306

Marciani Dialectica. 519
 S. Martini Campensis Ecclesia Secularis & Collegiata transit ad Monachos. 462
 Massilia vnde dicta. 16. quomodo condita. 17.
 Massiliensis Academia 16. 18. celebritas eiusdem 18. 22. exercitia & artes 19. deflorescit 24. ceteris vrbsibus pædagogos & magistros suppeditabat. 22
 Massilienses Græcorum linguam, mores & habitum retinuerunt 19. qui mores 24. consilium publicum Massiliensium. 24
 Dea Minerua 24
 Mathurinorum Domus in fundo Vniuersitatis. 87
 Maurilii Arch. Rothom. obitus. 442
 Medici & Philosophi imperiti. 514
 Memoria, non scriptis artes tradebant veteres. 8
 Menecrates Iurisperitus Massiliensis. 19
 Menianæ scholæ 28. vbi posita. 29
 Mensibus varia nomina imposita à Carolo Mag. 144
 Merces Regentium quanta 527. decurtata 519.
 Exactio Mercedis, & lites de mercede ibidem.
 Monachi etiam mercede docebant 516. vide supra Honorarium.
 Mercurius à Gallis cultus. 10
 Methodus docendi Parisiis 511. praua & quid ex ea consecutum sit 511. 514. bona & probata ibid.
 Minerua Massiliensium Dea. 24
 Minerua, vide Salarium.
 Mineruius insignis Professor Burdigalensis. 47
 Miscelli ludi. 62
 Miſſa Gallicana 141. quis illius ordo. 142
 Miſſi & Miſſorum officium quomodo olim. 138
 Monachorum exercitia antiqua 146. eorum reformatio 147. fastus & arrogantia 513. 514.
 Mores corrupti. 50
 Contra Monachos se immitentes Parochialibus curis. 497
 Monachorum dignitas extollitur in Concilio Nemaufensi. 498
 Monachicæ vestes cuius olim coloris. 503
 Multi ex desperatione profectus in studiis ad **Monachos se conferunt.** 513
 Montanus Votienus Professor Narbonensis. 35
 Iulius Montanus ibid.
 Mores 3. seculi quales. 332. in habitu, corruptissimi initio seculi. 349
 Musæum Alexandrinum. 69
 Musardus quis dicebatur. 312
 Musici ludi instituti. 60. 61
 Musicum certamen Tolosæ institutum. 42

Index Rerum & Verborum.

N

N Arbo vrbs vnde dicta.	34
Narbonislaus ibid.	
Narbonensis ara.	33. 34
Nationum Scholarium antiquitas.	75
4. Nationes in Academia Atheniensis. Item & in Romana.	139.
Nationes primæuz Vniuersitatis Parisiensis	
250 251. earum antiquitas 251. Quando facta diuisio quadrimembris.	2. 7 298
Nationum Procuratores.	252. 287
Nationum diuisio in Prouincias.	388
Negationum vis in disputationibus scholasticis.	513
Nemaufensis Concilii Canones	493
Neophyti Presbyteri vxorati. 413. eorum hærelis ibid	
Nicetus Cantum alternum instituit Lugduni	64.
Nicolai Myrensis translatio in Apuliam.	480
Nicolai I. Papæ electio & mores.	177
Decreta contra Reges & Imperatores ibidem	
Ignarius Patriarcham Constantinopol. deicit, Phorium collocat in sede	184
Nominalium origo 4. 3. secta & opinio explicata.	444
Normani Galliam vastant. 171. iterum Lutetiam.	177. 207
Aureliam capiunt.	187
Iterum Andegauum capiunt 193. & tertio.	205.
Neustria illis datur ad habitandum.	205. 96.
Normanorum impia facinora 230. pietas in const. uendis Monasteriis.	297 334
Notgerus Episcopus Leodiensis vir doctus & pius.	319
Nuncii Vniuersitatis Parisiensis.	237
Magni Nuntii.	238
Magnum numerus. 239. sodalitiū. 240.	
Parui 239. Paruorum numerus & officium ibidem.	
Nundinales declamationes.	196
Nundinæ San-Dionysiacæ, ibid.	

O

O Crearum insignia in Academia Oxoniensi.	227
Odilo Cluniacensis respuit Archiepiscopatum Lugdunensem 81. à Ioanne Papa reprehenditur ibid. qui vir.	413
Odo Rex seu prorex Francorum.	231
Odo Cluniacensis Parisiis studet.	290
Odonis obitus 01. elogia.	303
Odonis Cardinalis Episcopi Ostiensis laudes à Baldrico Burguicensi conscriptæ.	476.
Odo laudatur ab amore poëseos ibid. eiusin ætica peritua. 478. fit papa.	480

Brunonis olim discipulus ibid Magistros sibi Consilianos adsciscit ibid.	
Odolricus Archiepiscopus Remensis.	318
Offæ Anglorum Regis & Caroli M. necessitudo. 112. & seq.	
Offa fundator scholæ Anglorum in Academia Rom.	136
Olbertus Gemmeticensis Parisiis studet.	345
Oppidanæ scholæ & Oppidani Magistri.	320.
Oratoris publici munus in Academia Oxoniensi.	226
Ordalum genus iudicii capitalis.	336
Ordo necessarius inter plures Magistros.	249.
Organorum vsus in Gallia.	157
Oscus Rhetor Massiliensis.	20
Orho III è schola Gerberti ad Imperium euocatus.	222
Othonis III. & Roberti Franciæ Regis amicitia & necessitudo mutua	314
Vxorem Mariam igne damnat.	340
Othonis III. obitus.	353
Otricus doctissimus Mathematicus.	319
Oxonensis Academæ institutio.	211
Classis variz. 23. 314. Rhetor.	215

P

P Alladia Ciuitas Tolosana.	39
Pallantus Euandii filii corpus inuentum.	414
Palatium Regium Parisiense Schola dictum.	106.
Palatii Comes quando sublatus.	196
Vbi situm.	107
Pallium Regium quale.	392
de Papæ potestate in Reges. 177. 178. 460. 461.	
Papæ electio Imperatoria quando incepit.	414
quando sublata.	425
Quando Papæ cæperunt Academicos promouere.	380. 509
Paranymphorum celebritas.	395
Parausum <i>Parnis</i> .	82
Parium Franciæ institutio. 391. dissertatio de institutione Parium 397. instituendorum causa 396 quot instituti ibid. &	399
Parium iudicia.	397
Pares ob feuda constituti.	398
Parium triplex potestas, ibid.	
Parium quæ insignia.	399
Quare Pares dicti, ibid.	
Pares in Curtis quoque Ducum & Comitum	397.
Parisiensis Ciuitatis amplitudo 99. laus.	207
Parlamentum Regium quale olim. 397. ex quibus constabat Consiliariis, ibid.	
De partu B Virginis Quæstio celebris.	169
Paschalis Abbas Corbeiensis de Eucharistia	185.
Patera sacerdos Apollinis Beleni.	11. 12
Patarini Presbyteri vxorati obstinati.	425
Patronorum seu Aduocatorum mores.	123
Paulus	

Index Rerum & Verborum.

Paulus Aquileiensis.	141
Ornamenta pellium.	391
Pontici muris pellis.	391
Pellitæ vestes. Vniuersitatis vnde.	291
Pelliti Principes, pellitus populus, ibidem.	
Quando Ponticorum murium pellibus vsi primum sunt Reges.	391
Pergameni ius Rectorium.	197. 198
Petronius Massiliensis.	10
Petrus Damiani magnæ vir eruditionis	449.
Petrus Theologus contra Roscelinum ad Gaufridum Parisi Episcopum.	491
Petrus de Stellis Eremita.	534. 461
Phauroinus Arelatensis.	20. 21
Philippus 1. Rex inauguratur & fidei formulam edit. 418 à Papa reprehenditur quod viros Ecclesiasticos opprimat. 451. eiusdem diuortium à Bertha legitima coniuge & nuptiæ cum Berthrada.	483
Petit diuortium & nuptias approbari. multa de diuortio illo.	488
Rhocas Grammatices Regulas primus contraxit.	517
Phocenses Massiliæ conditores 16. litterarum professionem institunt, vide supra Massilia. Bellatores.	17
Photius Patriarcha Alexandrin. ab Ecclesia Rom. discedit ob processionem Spiritus S. 187. deiecit.	192
Pictauiensis schola.	55
Pigacia calceamenti genus quale.	531
Liber Pœnitentialis.	158
Præbendarum vanaalitas.	497
Quæstio de Prædestinatione duplici. 179. qua de re habitæ sunt synodi plures, ibid.	
Præfecturæ Prætorii quomodo diuisæ.	211
Prætoria singula multas complectebantur prouincias.	252
Pratum Clericorum. 214 exercitia Prati, ibidem.	
A quo concessum Vniuersitati. 245. 246. querela Clericorum Parisiensium in Prato ludentium aduersus Monachos San Germano-Prætenfes. 247. 314. Rector quotannis adibat Pratum. 248. quando conuersum in ædificia ibidem.	
Presbyteri olim passim vxorati.	414
Contra Presbyteros vxoratos.	425
De Presbyterorum filiis, an possint ordinari	489.
Probatur posse. 490. 491. Ecclesia eos cum dispensatione admittit.	491
Primatus Galliarum.	204. 206
Primatus Angliæ, & de eo lis inter Archiep. Cantuariensem & Eboracensem.	448
Primatus Lugdunensis quando institutus. 454. Vnde & qua occasione.	455
Prisciani vsus in Vniuersitate Parisiensis antiquus.	517
Prisciani duplex opus, ibid.	
Priscillianus & Priscillianistæ.	49
Priuelegia Vniuersitatem.	98. 135
Priuelegium duplex ibidem.	
Priuelegiorum Vniuersitatis Paris.	

Conseruatores.	147. 127
Procuratores scholarum & nationum 75 in Academia Oxoniensi 216. 2, 2. Parisiis ibidem.	
Proæresius sophista.	48. 49
Professorum numerus in ciuitatibus Galliarum.	33.
Prouincie quando factæ hereditariæ.	395
Profcholi qui dicebantur 76. eorum officium ibidem.	
Purpura violacea quare Regum propria.	400.
Rectori Vniuersitatis Paris. concessa, ibid. & 408.	
Purpura Rectoria & Procuratoria. 262. 263	

Q

Quæstiones Philosophiæ inuiles.	512.
513.	
Quercus arbor sacra Gallis veteribus.	12
Quercus simulacra Deorum ibid. vnum è lignis Crucis Christi.	14
Querneus viscus.	13
Quindecim-Primi Massiliensis senatus	24

R

Rabanus Maurus 149. 150 eius obitus & epitaphium.	176
Rainerius Hugo Episcopus Lingonensis vir eloquens	454
Ratbodi Traiectensis genus, studia, obitus	191 300.
Racherius vir doctus, mores eius & dignitates 311. eius opera ibid	
Rectorum Academicarum antiquitas.	69
Rector Acad. Oxoniensis.	224. 25.
Rector Vniuersitatis Paris.	257
Rectoria purpura.	262
Rectorum sigillum.	263
Rectoris nominatio perfecta à 4 Nationibus pendet absque vlla confirmatione. 265. 268 278 è Nationibus assumitur quare.	64
Regem in Vniuersitate repræsentat 168. eius in omnibus Actibus Scholasticis præcessio 183. & seq. locus in Pompis & in Basilica B. Mariæ. 171. qui ordo in electione Rectoris.	385
Rectoriarum Supplicationum pompa.	388
Regentes vid. Magistri.	
Regentium merces quanta 524 inæqualis 517 qualis apud veteres ibid.	
Regimen Vniuersitatis.	249
Ad Regimen tria requiruntur, numerus Magistrorum, ordo & administratio.	249
Regulæ Grammatices quomodo olim traditæ metro-ne an prosa.	517
Reliquiæ San-Dionysianæ furto sublatae. 228	
Remensis Ecclesiæ priuelegium consecrandorum Regum.	174
Remensis scholæ institutio.	210
De Remensi Archiepiscopatu contentio.	307.

Index Rerum & Verborum.

Remense Xenodochium.	174	Saluanus Massiliensis.	217
Remigialia instituta à Leone IX.	415	Samoths primus Rex Gallorum.	1
Reprobationis formula in electionibus vsur-		Samothei sacerdotes & Philosophi ibid.	
parsi solita.	356	Sarron Rex Gallorum Academiam instituit.	2
Rex Francorum succedit, non eligitur.	228	Sarronidæ Philosophi ibid.	
Rheginonis historici laudes.	294	Saturninus Tolofanus ad aram Mineræ sa-	
Rhenones genus vestis.	391	crificare detrectat.	40
Richardus Remensis, scholæ Vintoniensis in-		Scholæ Cœnobiales 80. maiores & minores,	
stitutor.	360	interiores & exteriores ibid. restrictæ & li-	
Robertus Comes Parisiorum Rex Franciæ fa-		mitatæ 95.	
ctus.	301	Scholæ Episcopales 81. duplicis generis 96.	
Robertus Francorum Rex designatur. 327. la-		limitatæ ibid. Presbyterorum seu Theolo-	
de materno nutritus 341. multa opera la-		giæ.	151. 152. 280
tinè componit. 399. eius amor in litteratos		Scholæ publicæ seu Vniuersitates, 66. 159. 178	
510. moritur. 382. & ibi eius laudes com-		quid differant à priuatis 97. priuatæ scho-	
memorantur		læ.	150
Robertus Arbriscellensis è Britannia Parisios		Scholæ Provinciales 520. Oppidanæ ibid.	
ad scholas venit, studet & docet 463. Ca-		Schola Parisiensis ante Carolum M. 84. 85.	
nonicos Regulares instituit in Abbaria B.		Schola Romana.	82
Mariz de Rosa agri Andegauensis 464. vi-		Schola Anglorum Romæ à quo instituta.	
de etiam p.	531. 534		136.
Euocatur è scholis Parisiensibus ab Episcopo		Scholæ variæ. Aureliacensis 311. Aurelianen-	
Redonensi.	483	sis. 315. Becensis. 121. Cantabrigiensis. 291	
Sacræ Crucis expeditionem concionando		Ca notensis. 356. Floriacensis. 312. Fuldene	
suadet.	449	sis. 11. Hirsaugiensis. 311. Leodiensis 315.	
Robertus Dux Normaniæ.	403	Lobienus. 311. Purisensis. 313. Remensis. 210	
Roberti Diaboli mores.	457	370.	
Robertus Archiepiscopus Rothomagensis		Sorana Iudzorum & Pambeditana. 316	
vxoratus. 104. expellitur.	378	San-Gallensis.	15. 311
Robertus Molisunensis institutor Ordinis Ci-		Salernitana Medicinæ professione celebris.	
sterciensis.	102	478. 479. Turonensis. 290. 407. vide pag.	
Robertus Parisiensis Nominalium Antistes.		510. & seq.	
444.		Scholares externi, conuictores & alimen-	
Robur apud Gallos sacra arbor.	12	tarii seu Bursarii.	77
Rodbertus Ludouico Pio & Iudithæ fide-		Scholarium duplex genus. 74. 77. eorum	
lissimus.	167	deductio ad scholæ. 75. 76. quandiu mo-	
Rodolphus Rex.	301	rabantur in scholis. 513. discedentes Ma-	
Rodolphus à Gregorio VII Imperator crea-		gistris gratias agebant.	328. 329
tus deiecto Henrico.	461	Scholares obsides.	25. 26
Rodolphus Fuldenfis	187	Scholarium ad studia proficiscentium se-	
Rollonis ad Carnutensem urbem mora.	295	curitas.	236
Coniugium cum Gilla. 295. pietas.	297	Scholarcha seu Præfectus scholæ. 80. 81. 82.	
Romæ status & mores.	459	83.	
Romsot tributum Anglicanum pro scholis		Scholarchæ seu Scholastici munus.	272
Anglicanæ Nationis Romæ fundatis. 16		Scriptores & Scriptorum officium. 142. raritas	
Roricio Episcopus Laudunensis doctissimus		Scriptorum seu Authorum in decimo Chri-	
321.		sti seculo.	287
Roscelinus Compendiensis Nominalium co-		Seculum 10. infelix quamobrem raritas & in	
riphæus 443. errores spargit de Trinitate		frequentia in 10. seculo.	228
485. de Presbyterorum filiis ibid. in syno-		Sedechias Caroli Calui Archiater venenum	
do Sueffionensi damnatur. 485. exulat in		propinat.	202
Anglia 489. Exosum se præstat omnibus		Seguinus seu Seuinus Archiep. Senon. Ec-	
Magistris 491. eius doctrina passim carpitur		clesiasticæ libertatis assertor.	355
492. 508. Iuonis Carnotensis Epistola ad		Sevgii Papæ virtutes	171
Roscelinum de sua conuersione. 193. seridè		Serui Vniuersitatis Paris. immunes, vt Ma-	
pœnitentiam agit & religiosam vitam du-		gistris & scholares.	238
cit in Aquitania, ibidem.		Seruilis fortis homines regimini inepti. 167.	
Rufus Rhetor Pictauensis.	56	168.	
		Seulfus ad Remensem Archiepiscopatum eli-	
S		gitur.	301
Sacrificia Druidarum.	12. 13	Sigillum Rectorium. 263. Vniuersitatis 278.	
Salarium Magistrorum Regentium.	72	Sigilli custos.	278.
Salarium seu stipendium publicum ibid. &		Silvester Papa olim Gerbertus Aquitanus,	
525. 526. & seq.		moritur, 341. eius Epitaphium ibidem.	
		Stadius Tolonenfis Rhetor Gal.	10

Index Rerum & Verborum.

- Stephanus Gallus Grandimontensium institutor.** 538
Stipendium Vniuersitatis duplex. 241. publicum & certum. 530
Synodus Ecclesie Gallicane turbata ab Abbone Floriacensi. 340
- T**
- T Aranis.** 11
Taurorum apud Gallos immolatio. 12
Tempeitas in Monte-Martyrum prope Parisios 306
Templa Gallis nulla. 12
Templum Herculis. Musarum Romæ quale 18.
Templum Parisiense. vid. Ecclesia. Tolosanaum. 40
Terentius Maurus author regularum metricarum. 517
Termarum descriptio. 62
Terentius varro Professor Narbonensis. 36.
Theobaldus Stampensis contra Roscelinum 486.
Theodeticus Gemmeticensis Abbas Vticensis multos ad Religionem conuertit. 534
Theodoricus leges Ciuiles discit Tolosæ. 41
Theodulfus Episcopus de scholis Aurelianensibus. 15. vide in Catal.
Theologie studium in Palatinis scholis Parisiensibus 183. in Episcopalibus scholis. 273 274.
Theologie scholasticæ origo. 345. 348. tres illius ætates ibid.
Theon Rhetor. 59
Theutates à Gallis olim cultus II. Theut & Thout quid sit, ibid.
Tiberius Victor Minervius Professor Burdigalens. 47
Tirellus miles Vuillelmi II. Regis Anglorum interfector. 540. ab hoc crimine vindicatur. ibid.
Timuchi consiliarius. 62. apud Massilienses. 24.
Titianus Professor Vesontinus. 59
Tolosa quæ ciuitas. 39 Tolosana arx & ara ibidem. aurum Tolosanum fatale 39. Tolosa aurata quare sic dicta ibid.
Treurenensis schola celebris.
Turonensis scholæ celebritas.
- V**
- Vates sacerdotes veterum Gallorum.**
Verbis artes tradebant Druidæ.
- Vetus mos tradendi versibus Disciplinas.** 8
Vesontinæ scholæ celebritas. 59.
Victoris II. Papæ electio improbata multis. 475.
Viscus Gallis sacer. 13. quo ritu decerpebatur ibid.
Vitalis author Monastici Ordinis. 533. 534.
Vniuersitatis Parisiensis fundatio. 98
Vniuersitates erigere ius Regium est. 98.
Parisiensis in Palatio Regio collocata. 104. filia Regum, 106. eius fundatio probatur autoritate Scriptorum primi Seculi 100. & seq. Item autoritate Scriptorum 2. Seculi, 108. Item autoritate Scriptorum 3. Seculi, 109. Item autoritate Scriptorum 5. seculi 111. Item autoritate Scriptorum 6. seculi, 113. Item autoritate Scriptorum 7. Seculi, 115. denique autoritate Scriptorum 8. seculi ibidem.
Vniuersitatis nomen vnde 244. locus antiquus. 249. 104. regimen primæuum 249. Antiqua diuisio in Nationes. 251. Ordo in exequiis Regum 270. status in 1. seculo. eiusdem. in 2. seculo. 344. eiusdem in 3. seculo 510 celebritas sub Carolo Caluo 190 191. initium celebritatis ad Carolum M. referendum. 511
An Vniuersitas sit corpus Ecclesiasticum, an Laicum 125
Votienus Montanus; vide Montanus.
Vrbani II. mores & amor in litteratos. 509
Vuala Episcopus antistiodorensis vir scientia clarus 195
Vvalerianus Cantor Ecclesie Parisiensis Monachus induit apud S. Martinum Campanensem. & ab Episcopo reuocatur ad officium Ecclesiasticum. 487
Vvertzilo Archiep. Moguntinus alumnus Vniuersitatis Paris. 475
Vvilgardus Italus Grammatices Professor hæreticus. 352
Vvillielmus Nothus Angliâ potitur 440. litteratos promouet, eximit à tributis. 480. eius tempore Normani in litteris excellunt 479. Clericos & scholares ab omni tributo liberos esse vult. ibid. obit. 480
Vvillielmus II dictus Rufus occiditur à suo Milite. 504
Vide ibi eius Epiraphium, & 505
Vvillielmi Ruffi Anglorum Regis mores per- 535
Vvillielmi Epistola contra Berengarium. 454.
Eiusdem rationes contra argumenta Berengarianorum, ibid.

FINIS.